MDK

Medák Imre, sz. 1889.

építész

MM és ÉE Közl. 1928. X. 28. 300.l. Hirdetés tagfelvételről.

MDK

Medák Imre építészmérnök

A Kamara uj tagjai. MMÉEKözl. 1928.XI.25.
316. l.

I. Ferenc József császár és király 1849 dec. 2-án. Karminvörös zománcú kereszt, elől „F. J." monogrammal, hátlapján „1849" évszámmal. — A kereszt karjai között fekete zománcos osztrák kétfejű sassal, alul „Viribus unitis" jelmondattal, koronával, fehér-vörös szalagon. Ehhez tartozik egy nyolc-sugarú gyémántozott ezüst csillag, szintén „F. J." monogrammal, fekete bőrtokban. 1 db.

6. *A II. osztályú Sándor-rendjel a csillaggal.* Alapította Sándor fejedelem 1878 aug. 19-én. Fehér zománc berakású kereszt arany koronával, vörös szalagon, ezüst 8-sugarú csillaggal, vörös vászontokban. 1 db.

7. *A török Medjidie-rendjel.* Alapíttatott 1851-ben (tok nélkül). 1 db.

8. *A Ferenc József-rendjel miniatür dekorációja* fekete vászontokban. 1 db.

9. *A porosz vaskereszt*, első lapján W. 1914, hátlapján F. W. 1813 felirással, fekete szalagon, fehér szélekkel. 1 db.

10. és 11. Két db *Signum Memoriae* 1848—1898, az egyik vörös, a másik vörös-fehér szalagon. 2 db.

12. *Emlékérem 1848—1908*, vörös szalagon. 1 db.

(Örök letét *Pulszky Garibaldi* hagyatékából, melyet Pulszky unokaöccse, *Hampel Gábor* úr, a Hangya Szövetkezet központi osztályfőnöke adott át a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet technikatörténeti gyüjteménytára őrének azzal a kikötéssel, hogy amennyiben az Egylet az érdemrendjelek megőrzését idővel valamely oknál fogva nem vállalná többé, azok a Magyar Nemzeti Múzeumban helyezendők el.)

Egyleti közlemények.

Új tagjaink. Felvette a választmány 1928. évi október hó 26-án tartott 678. (rendes) ülésén. *Rendes tagok:* Dr. *Fehér* Jenő (Győr), *Kaffka* Péter, *Lánczy* Antal (Pécs). Ideiglenes tag: *Végh* Aladár.

A vízépítési szakosztály új tisztikara. A vízépítési szakosztály f. évi november hó 13-án tartott ülésén az eddigi elnök: *Tomka Emil*, és jegyző: *Illésy Zoltán* helyébe, kiknek 3 évi mandátuma lejárt, elnökké *Schick Emil*, jegyzővé *Pogonyi György* tagtársunkat választotta meg. A működő bizottság tagjai *Becker* Ádám, *Benedek* József, *Bíró* Elek, *Farkas* Árpád, dr. *Finály* István, *Hoffmann* Károly, *Iványi* Bertalan, *Károlyi* Sándor, *Kenessy* Béla, *Kontur* István, *Lampl* Hugó, *Maurer* Gyula, *Rékai* Frigyes, *Répássy* Miklós, *Kohringer* Sándor, *Sajo* Elemér, *Spur* István, *Tellyesniczky* János, *Tomka* Emil, *Vicián* Ede és *Haffner* Károly lettek.

A mű- és középítési szakosztályok ülése 1928 október 22-én. Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Müller Pál. Jegyzőkönyvet hitelesítik: Hikisch Rezső és Szabolcs Ferenc. Elnök az ülést megnyitja s üdvözli a megjelenteket. Ünnepélyes szavakkal emlékezik meg a csepeli kikötőnek október hó 20-án a kormányzó úr ő főméltósága és a kormány jelenlétében történt ünnepélyes megnyitásáról, mint a magyar technikai tudás és a magyar munka diadaláról és a jobb magyar jövő felé vezető út egyik állomásáról. Szakosztályok e bejelentést helyesléssel és nagy elismeréssel veszik tudomásul. Ezután elnök Kis Károlyt kéri fel előadásának megtartására. — Kis Károly megemlékezik Erdélynek kulturálisan is különálló helyzetéről a történelem során, majd a kiegyezés utáni centralizációs törekvések kapcsán megemlíti, hogy Erdély mindig magára volt utalva. Ezután ismerteti az erdélyi építészet és vállalkozás jelen helyzetét, kifejtve azt, hogy legfontosabb a specifikusan magyar-székely építészeti és művészeti kultúra védelme és propagálása, amely cél elérésére elsősorban alsófokú ipariskolákat kell létesíteni. — Bierbauer Virgil dr. és Padányi Gulyás Jenő üdvözlő szavai után elnök a szakosztályok nevében köszönti előadót, aki valamikor a mi fővárosunkba is elhozta népének gazdag művészi vénájával táplált művész egyéniségét, és ma is Erdélyben leghivatottabb őre az erdélyi magyar művészeti kultúrának.

Elnök ezután bejelenti, hogy az Erdélyi Helikon irodalmi estéjét október 24-én tartja a Zeneakadémiában, amelyre lehetőleg mindenki menjen el. — Bejelenti ezután azt, hogy október 29-én Mueller Félix dr., november 5-én pedig Bierbauer Virgil dr. tartanak az Egyletben előadást. — Az irodalmi és művészeti kongresszus 28-án nyílik meg, 29—30—31-én folynak a tanácskozások. Köszönetet mond a Vállalkozók Lapjának, hogy a különlenyomat révén minden tag megkapta a javaslatok szövegét. — A Felsőgalla község által kiírt polgári iskola tervpályázatába megejtett választás után elnök kihirdeti, hogy 21 szavazatból 20 szavazattal a szakosztályok rendes tagnak Thoma Antalt, póttagnak Lehotzky Györgyöt küldik ki a bíráló bizottságba. — Wellisch, Körmendy, Jakab és Jánszky felszólalásai után szakosztályok Jakab Dezső, Jánszky és Körmendy Nándorból álló bizottságot küldenek ki a városhoz intézendő sürgős memorandum megszövegezésére, melyben az ötletszerű munkakiadás megszüntetését és az 1,000.000 P-n felüli objektumoknak nyilvános tervpályázaton való kiírását és az ú. n. házilagos tervezések beszüntetését kéri. — Schmitterer javasolja, hogy a kikötőépítés megtekintésére kirándulás terveztessék. Szakosztályok hozzájárulnak. — Elnök megköszöni a megjelenést és az ülést berekeszti.

Králik László s. k. *Müller Pál* s. k.
szakosztályi jegyzők.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

A Mérnöki Kamara választmányának 105. üléséből. A választmány 1928 november 9-én tartott ülésében állást foglalt a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökének a szellemi foglalkozásúak adóztatása tekintetében a Kamara elnökéhez intézett átiratára nézve és kimondta, hogy az Ügyvédi Kamara által e tárgyban összehivandó előértekezleten részt vesz és a szellemi foglalkozásúak forgalmi-adójának eltörlése, kereseti adójuk kulcsának leszállítása és a kereseti adó foglalkozásonként való kontingentálása, valamint a kivetési jognak az autonómiákra való átruházása érdekében megindított mozgalomhoz elvben csatlakozik, az erre vonatkozó részletek tekintetében pedig az előértekezlet után fog állást foglalni. A választmány a Kamara átköltözése alkalmával újból szabályozta a Kamara hivatalos óráit, amelyről egyidejüleg hirdetmény adatik ki. A választmány egyebekben önkormányzati ügyeket intézett.

A Kamara új tagjai. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya által felvett alábbi tagok felvétele jogerőre emelkedett. Új tagok tehát:

a) A törvényes határidőn belül benyujtott fellebbezés visszavonása folytán 1928. évi november hó 13-tól

Szenes Náthán Ignác gépészmérnök, Bpest, VI, Lehel-u. 23.

b) A törvényes határidőn belül felvételük ellen fellebbezés nem adatván be, 1928. évi augusztus hó 27-től:

Ivánczó Bertalan gépészmérnök, Bpest, IV, Ferenciek-tere 7.

1928. évi november hó 12-től: *Ády* Lajos mérnök, Eger, Almagyar-u. 9. — *Balla* Andor mérnök, Tamási. — *Ernyei* Emil építészmérnök, Bpest, IX, Lónyay-u. 25. — *Glücklich* Gyula mérnök, Bpest, V, Rudolf-tér 6. — *Háy* Miksa vegyészmérnök, Abony. — *Medák* Imre építészmérnök, Székesfehérvár, Vár-körút 13. — *Mellinger* Artúr építészmérnök Bpest, IX, Ráday-u. 14. — *Neumann József* vegyészmérnök, Pesterzsébet, Kende K.-u. 6. — *Petrzilka* János Károly erdőmérnök, Surd. — *Teszársz* Géza gépészmérnök, Bpest, VIII, Alföldi-u. 18. — *Vas* Jenő vegyészmérnök, Bpest, VII, Damjanich-u. 52. — *Vázsonyi* Ádám mérnök, Békés, Ótemető-u. 6. — *Weber* Adolf Sámuel mérnök, Bpest, VIII, József-u. 16.

Hirdetés tagfölvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi június hó 22-én tartott ülésében a Kamara tagjai sorába felvette:

Koczó Sándor, sz. 1866, kép. kőmívesmestert, Kiskúnmajsa.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi november hó 12-én kifüggesztetett. *Nevezettnek felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 70. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát 1928. évi december hó 12-én déli 12 óráig *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Hirdetés tagfölvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi november hó 9-én tartott ülésében az alább felsorolt kérelmezőket a Kamara tagjai sorába felvette:

Grimm János sz. 1894, okl. mérnök, Miskolc, Csabai-kapu 30. — *Márton* Ernő sz. 1884, okl. bányamérnök, Zalaszentgrót. — *Neu Dezső* sz. 1893, okl. mérnök, Bpest, V, Lipót-körút 13. — *Stegmüller* Károly sz. 1863, okl. mérnök, Bpest, II, Toldy Ferenc-u. 62. — *Uhrin* István sz. 1896, okl. mérnök, Gyoma, Deák Ferenc-u. 10.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi november hó 10-én kifüggesztetett. *Nevezettek felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 9. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát 1928 december hó 10-én déli 12 óráig, *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Gondnok kirendelése. A M. R. 65. §-a értelmében néhai *Wachtel* Elemér építészmérnök, kamarai tag irodája részére *Rerrich* Béla építészmérnök, kamarai tag rendeltetett ki.

Budapesti Mérnöki Kamara 8901/1928.

Hirdetmény.

Ezúton értesítjük a Budapesti Mérnöki Kamara t. tagjait és más érdekelteket, hogy a Kamara új helyiségében, VIII. ker., Scitovszky-tér 2. sz. alatt, a hivatalos órákat hétköznapokon 9-től 2 óráig tartjuk. Délután, valamint vasár- és ünnepnap a Kamara helyiségei zárva vannak.

A Kamara új telefonszáma: József 388—18.

Budapest, 1928. évi november hó 20-án.

Budapesti Mérnöki Kamara.

A Kamara új helyisége: VIII, Scitovszky-tér 2.

A Kamara postatakarékpénztári csekkszámlájának száma: 28.844.

laira. A nemzetek egymásközti versenye, a természetes nemzetközi *struggle for life*, a legnagyobb mértékben kihasználja a technikai fejlődés arzenálját. Azt lehet mondani, ennek a küzdelemnek mindenféle békés, vagy háborús megnyilvánulása fokozott mértékben vált technikai felkészültségének függvényévé. Ily körülmények közt Magyarország is csak akkor állhatja meg helyét, ha egész berendezkedésében: termelésében, igazgatásában, honvédelmében és művelődésében egyaránt él mindazokkal az eszközökkel, melyekkel a körülötte, vagy tőle távolabb fekvő nemzetek élnek, s amelyek nélkül szükségszerűen el kell maradnia a világversenyben.

Ha elfogadjuk azt, hogy ezek a magasabb értelemben vett mérnöki szempontok helytállóak, a legközelebbi lépés az legyen, hogy mindezeknek a szempontoknak leghivatottabb képviselője és letéteményese, a mérnök, fokozottabban kérjen részt az ország ügyeinek intézéséből s a nagyabb felelősséggel párhuzamosan nagyobb súlyt is szerezzen szavai számára a közéletben.

Hogy ez a fokozottabb térfoglalás miképen vihető keresztül, arra nézve még csak az úttörés nehézségeivel sem kell számolnunk, elegendő, ha meggyeljük, hogy az ország orvostársadalma mily impozans lendülettel és eredménnyel tudta a maga hasonlóképen igen fontos szempontjait a közéletben érvényesíteni. A tüdővész és a venereás betegségek elleni védekezés, az ország népmozgalma, a betegségek megelőzésének az országos érdeklődés központjaba állított követelménye mind példái annak, hogy miképen kell a szakember hivatásával járó törekvéseknek éppen a hivatásából folyó felelősség mélységes átérzésével a közéletben érvényt szerezni, miképen kell egyes fontos problémákat politikummá tenni. Míg mi mérnökök azért küzködünk, hogy bizonyos munkák a magasabb képzettségűek számára fenntartassanak s hogy ez a magasabb képzettség ilyenformán valamiképen a gyakorlatban is honoráltassék, vajjon merné-e valaki komolyan azt proponálni, hogy a könnyebb betegségek eseteit az orvos kezéből vegyék ki? Merné-e valaki azt indítványozni, hogy egyes egyszerűbb recepteket az immár egyetemi végzettségű gyógyszerész is kiállíthasson? Erről nyilván beszélni sem lehet, mert a közvélemény egyhangú tiltakozása egyszerűen az orvosi fakultásra utasítaná előbb azokat, akik efféle tevékenységet folytatni akarnak. Hiszen ezért van az orvosi egyetem, csak nem fogunk most az alacsonyabb képzettségűeknek engedményeket téve, a tudományos nívó alábbszállítására alkalmat adni, ugyanakkor, mikor drága pénzen fenntartjuk egyetemeinket? És lám, ezek a természetes és maguktól értetődő dolgok egyszerre rendkívüliekké, sőt sérelmesekké válhatnak, amint mérnöki viszonylatban tárgyalják azokat, egyelőre legalább is hiányzik még a közvélemény bátor és határozott állásfoglalása a mérnöki kuruzslókkal szemben.

Ha mindezekután összefoglalni akarnók tennivalóinkat, úgy elsősorban megint csak a mérnöki öntudat, az országos munkában való felelősségvállalás testületi átérzése kell, hogy minden mérnököt eltöltsön. Mint fentebb írtuk, enélkül a belülről kifelé törő, expanzív, erő nélkül akcióink ernyedten hullanak vissza a karra, ahelyett, hogy átütő erejökkel a konvenció, vagy pláne az ellenállás falán rést törnének. Másodsorban a mérnökség egyöntetű, szervezett, irányított fellépése kívánatos minden a mérnöki társadalmat közösen érintő kérdésben. Következetes és szívós munkával kell a közvéleménybe átvinni mindazokat a követeléseinket, melyek magas elvi alapokon és a közösség érdekeivel összhangban állanak. Élesen el kell választani a mérnöki kar anyagi, *gazdasági érdekeit* — ha még oly jogosak és méltányosak is — az *elvi követelményektől*, amelyek legalább annyira állanak az ország érdekében is, mint a magunkéban. Az ilyen egységes, a kar öntudatos közakaratára támaszkodó akció előtt a minősítési törvénynek, mint ócska limlomnak elsöprése magától értetődő epizódja csak annak a fokozott térfoglalásnak, amely felelősségének tuadtában nem annyira joga, mint inkább az ország érdekében való szigorú kötelessége a magyar mérnökségnek.

SZEMLE.

A tengervíz hőenergiájának hasznosítása. A tenger egyes vízrétegeiben található hőmérsékleti különbségek energiájának hasznosítása kísérletek tárgyát képezi és e tekintetben különösen figyelemre méltó az a kísérleti telep, mely *Claude-Boucherot* eljárása szerint Ougrée-Marihay-ban, Belgiumban működik. Legutóbb Claude a párizsi tudományos akadémiában számolt be az eddigi eredményekről.

A kísérleti telepen hideg és meleg víz fut körül, éspedig mindenikből 750 köbméter/óra. A hőmérsékletkülönbség 15—20 fok. A hideg és a meleg vizet barometrikus emelőcsövek és körforgó szivattyúk segélyével felszállítják olyan tartályokba, melyek az alsó vízmedence vízszíne felett 9 méter magasságban vannak elhelyezve. E tartányokban a vizet 0·1 atm. mellett elgázosítják. A hideg víz ezután egy kondenzátorba, a meleg pedig egy alsó nyomású elgőzösítőbe kerül. Ez utóbbi itt részben gőzzé válik, miközben három fokkal lehűlt. A maradék víz azonnal lefolyik. A gőzturbina, melynek futókereke 1 méter átmérőjű, 150—200 mm W.-S. nyomáskülönbséggel dolgozik. A távozó gőzt a kondenzátor hideg vize lecsapja, miközben a víz 3 fokkal felmelegszik. A gőzturbinához kapcsolt áramfejlesztő 5700 U/min. fordulat mellett 55—60 kW.-ot termel. Mivel a szivattyúk és az elgázosítás kereken 20 kW.-ot igényelnek, 35—40 kW. hasznosítható. További kísérletek állítólag Kubában fognak megtörténni.

Le Génie Civil, 1928 jún. 23. *Finászy Béla.*

Lengyelország villamosítása. Összes villamos energiatermelése 1925-ben 1668 millió *kwó* volt, a fajlagos terhelés tehát 61·3 *kwó*. Ha csak a közhasználatú telepek termelését vesszük figyelembe, egy lakosra évenként 34·6 *kwó* esik. A növekedés 1925-ről 1926-ra és tovább 1927-re utóbbi számnál 13·9%, illetve 21·3%. E fajlagos fogyasztás az ország területén rendkívül változó: a keleti részeken (volt orosz területek) 0·695 *kwó*, tehát rendkívül csekély, míg nyugat felé növekszik, legnagyobb Sziléziában (volt német terület), hol 503 *kwó*. Az energia 98·8%-át szénből állítják elő, vízből csak 1·2%-át. Az évi átlagos kihasználás 2000 óra (23%), az áramfejlesztő központok átlagos teljesítménye 1380 *kw*, azonban az 1000 *kw* teljesítményen aluli telepeké, melyeknek száma az összesek 80%-át teszik ki, csak 190 *kw*. A helyközi telepek az összeseknek 3·5%-a. Városi telepek útján az összes városi lakosság 80%-a van ellátva, míg a községeknek csak 2·6%-a rendelkezik villamos energiával. A telepek 25%-a közületi, 73·3%-a magán- és 1·7%-a szövetkezeti tulajdon. Van villamos törvény, melyet 1922 március 21-én szentesítettek. Ez villamos telepek építését állami koncesszióhoz köti. A jogosítvány megállapítja a területet, melyet a jogosítottnak el kell látni, megállapítja az árakat és az állandó állami felügyeletet. Jogot ad utak használatára és kisajátítására. *Aktív feladatokat* az állam nem vállalt. A jogosítványt a közmunkaügyi minisztérium adja.

(ETZ., 1928, 1633. o.) *Borus.*

Szakirodalom.

Technikatörténeti gyüjteménytárunk gyarapodása 1928-ban.

Gyüjti: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, a technikatört. gyüjteménytár őre.

II. közlemény. (XLV.)

Pulszky Garibaldi min. tan., volt Ksod-vezérigazgató arcképe barna léckeretben, üveg alatt. (Pulszky hagyatékából *Hampel Gábor* úr Hangya-szövetkezeti központi osztályfőnök ajándéka.) 1 db.

Pulszky Garibaldi miniszteri tanácsos, a Kassa-oderbergi vasút volt vezérigazgatójának *érdemrendjelei:*

1. *A bajor II. osztályú Szent Mihály-rendjel a csillaggal*, melyet 1693-ban József Kelemen bajor herceg alapított. Az érdemkereszt első lapján, valamint a csillagon *„Quis ut Deus"* felírás, az érdemkereszt hátlapján pedig *„Virtuti"* felírás olvasható. (Sötétkék, email-berakású, aranykoronás kereszt, sötétkék brokátselyem szalaggal, a szélein keskeny rózsaszínű szegélyekkel, ezüst csillaggal, fekete bőrtokban.) 1 db.

2. *Az 1705-ben alapított II. osztályú porosz vörös sasrend a koronával* (Roter Adlerorden 2. Klasse mit der Krone). Fehér email-kereszt arany koronával, a hátlapján F. W. monogrammal, fehér brokát-selyemszalaggal, narancssziníi szegélyekkel, vörös bőrtokban. 1 db.

3. *A bolgár I. osztályú polgári érdemrend a csillaggal.* Alapította Ferdinánd bolgár fejedelem 1891-ben. Fehér email-kereszt arany koronával fehér-piros-zöld rozettával, ezüst csillaggal, széles fehér brokátselyemszalagon piros-zöld szegélyekkel, sötétzöld bőrtokban. 1 db.

4. *A porosz II. osztályú koronarend* (Königlicher Kronen-Orden 2. Klasse). Alapította I. Vilmos 1861-ben. Fehér email-kereszt, az első lapon „Gott mit uns" körirattal, a hátlapon „Den 18. October 1861" felirattal. Kék brokátselyem szalaggal, fekete bőrtokban. 1 db.

5. *Az osztrák császári Ferenc József-rend a csillaggal.* Alapította

Olasz folyóiratok: Auto Italiana, Industria Meccanica.
Norvég folyóirat: Norges Industri.
Lengyel folyóirat: Przeglad Techniczky.
Svájci folyóirat: Schweizerische Technische Zeitschrift.
Dán folyóirat: Tidsskrift for Industrie.
Angol folyóirat: Autocar, Automobile Engineer, Fuel, Motor Cycle, Metallurgist.
Francia folyóiratok: L'Aéronatique, La Vie Aérienne et Sportive, Bulletin Mens, des Rens. Frigorifique, Chaleur et Industrie, Chimie et Industrie, Génie Civil, Omnia, Poids Lourd, Science et Industrie.

Északafrikai tanulmányút. A párisi Magyar Diákegyesület, amely a MEFHOSZ tanulmányútjait rendezi és az elmult nyáron az általa indított 9 tanulmányút keretében 350 személlyel ismertette meg Európa különböző országainak szépségét, 1929. évi január havában tanulmányutat rendez Északafrikába.

Útirány a következő: Budapest—Velence—Róma—Nápoly—Messina—Catania—Syracusa—Girgenti—Palermo—Tunis—Gabes—Constantine—Biskra—Alger—Oran—Marseille—Nice—Monte-Carlo—Genova—Milano—Budapest. Időtartam: 35 nap. Részvételi díj: 1200 pengő, amelyben az összes kiadások benn-foglaltatnak. Utazás Európában gyorsvonat III. oszt., Afrikában és hajón pedig II. osztályon.

Részletes felvilágosítást a legnagyobb készséggel nyujt a PMDE Utazási Osztálya (Budapest, IX., Ferenc-körút 38. sz. fsz. 2. Telefon Automata 874—48.) a hivatalos órák alatt, hétköznaponkint d. u. 3—5 óra között.

A mű- és középítési szakosztályok üléseinek jegyzőkönyve. *1928. évi szeptember hó 24-i ülés.* Elnök: Láczay-Fritz Oszkár, jegyző Králik László. Jegyzőkönyvhitelesítők Jablonszky Ferenc és Weichinger Károly.

Elnök az ülést megnyitja, üdvözli a megjelenteket és felkéri K. Császár Ferencet, hogy napirend előtt az építészi kar védelmében a székesfőváros egyik legutóbb tartott tanácsülésén megtartott interpellációját ismertesse.

K. Császár Ferenc beszámol arról, hogy miképen védelmezte meg az építészi kart, mely ellen az utóbbi időben állandóan alaptalan panaszok hangzottak el, főként költségtúllépések miatt. A maga részéről az egész kar nevében visszautasította az alaptalan vádakat, és rámutatott arra, hogy a hiba legtöbbször a kiíró hatóságok által felületesen megszerkesztett programmok és feltételekben keresendő. Felszólalásában kifogásolta továbbá, hogy a székesfőváros egyes iskolák tervezését házilag végzi és ezzel a szabad pályán működő adófizető építészi kart károsítja. E panaszait egyébként a mérnöktanácsnokoknak is előadta, kiktől megnyugtató választ kapott a jövőre nézve.

Elnök szakosztályok nevében hálás köszönetét fejezi ki K. Császár Ferencnek eredményes interpellációjáért, majd felkéri Müller Pált a Czigler-érmet odaítélő bizottság jelentésének ismertetésére.

Müller Pál a jelentést a szakosztályok elé terjeszti, mely szerint a bizottság az idei Czigler-érmet egyhangúan dr. Kotsis Ivánnak ítélte meg.

Elnök dr. Kotsis Iványt az őt ért kitüntetés alkalmából melegen üdvözli, átnyujtja neki az érmet és arra kéri, hogy felolvasásaival szakosztályi életünket és az előadások programmját a jövőben is gazdagitani szíveskedjen.

Dr. Kotsis Iván rövid válaszában köszönetét fejezi ki a kitüntetésért, mondván, hogy előadásaival a szakosztályok iránt érzett tiszteletét óhajtotta kifejezni.

Ezután Elnök felkéri dr. Lux Kálmánt a Fittler-érmet odaítélő bizottság jelentésének ismertetésére.

Dr. Lux Kálmán jelenti, hogy két szerző több pályaművel pályázott az éremre és a bizottság úgy határozott, hogy az idei Fittler-érmet dr. Bierbauer Virgil: „A kislakásépítkezés problémái a háború utáni években" — cimü művének ítéli oda.

Elnök dr. Bierbauernek szerencsét kíván az elért siker alkalmából, átnyujtja az érmet, melyet dr. Bierbauer meghatódottan köszön meg.

Ezután elnök felkéri dr. Bierbauert a nemzetközi építészi kongresszus előkészitő műveleteinek ismertetésére.

Dr. Bierbauer örömmel jelenti, hogy a székesfőváros illetékes ügyosztálya a kongresszus költségeinek fedezésére máris nagyobb összeget irányzott elő. Jelenti továbbá, hogy a bizottsághoz K. Virágh Andor bizottsági elnöktől egy elaborátum érkezett, mely a szervezési munkákat programmatikusan kijelöli.

Elnök felkéri dr. Bierbauert, mint a bizottság előadóját, hogy az elaborátumot tanulmányozza át és azután tegyen részletes jelentést a szakosztályoknak.

Dr. Kotsis Iván kérdést intéz a szakostályokhoz, hogy vajjon mit fogunk mi magyar építészek a kongresszus résztvevőinek megmutathatni. Szerinte a magyar építészet külföldi viszonylatban nem veheti fel a versenyt és fél tőle, hogy ez a kongresszus reánk nézve nem fog kedvező eredménnyel végződni.

Dr. Mueller Félix belátja dr. Kotsis érveinek meggyőző voltát, azonban az építészeti hiányokat igyekeznünk kellene értékes előadások megtartásával pótolni.

Dr. Bierbauer Virgil szerint nem kell félnünk, mert legalább módjában lesz az illetékes tényezőknek igazságos kritikát hallani, s ha az talán lesujtó is lesz, mi csak okulhatunk belőle. Egyébként külföldi kartársakat kellene előadások megtartására felkérni.

Elnök összefoglalja a felszólalásokat, s megállapítja, hogy mindannyiunk vállvetett munkájára van szükség, hogy a kongresszus sikerét biztosítsuk. Még két év áll rendelkezésünkre, és reméli, hogy ez a két év nem fog tétlenségben eltelni.

Ezután bejelenti, hogy több rendbeli bizottságok tagjainak megválasztása szerepel a napirenden, miért is elrendeli a szavazást és az ülést 5 percre felfüggeszti.

Elnök az ülést újból megnyitván, bejelenti, hogy a szavazatszedő bizottság jelentése alapján beérkezett összesen 22 érvényes szavazat a következő eredménnyel: A tervpályázatot nyilvántartó bizottságba megválaszttattak: Majorossy Gyula, Antal Dezső és Körmendy Nándor. A Czigler-érmet odaítélő bizottságba: dr. Mueller Félix, Schmitterer Jenő, dr. Kotsis Endre és Kosch Jenő, mint rendes tagok, Klucsik Vilmos, Gotthard Zsigmond és Katona Mihály mint póttagok. A Fittler-érmet odaítélő bizottságba: Jakabffy Zoltán, dr. Lux Kálmán, Rerrich Béla, dr. Fábián Gáspár és dr. Bierbauer Virgil mint rendes tagok, Rados Jenő és Kiss Tibor mint póttagok. A Hódmezővásárhelyen építendő tüdőbetegszanatórium bírálóbizottságába kiküldetett Jakabffy Zoltán mint rendes tag, és Árvé Károly mint póttag. Szakosztályi tagul felvétettek: Ribáry Alajos és Gerenday Antal.

Árkay Bertalan a Colombus-emlékműre hirdetett nemzetközi pályázat tárgyában kéri a szakosztályok véleményét, a kiküldendő bíráló bizottsági tag személyét illetőleg.

Szakosztályok úgy határoznak, hogy miután ez a pályázati feltételek értelmében az illető pályázónak hatáskörébe tartozik, hivatalból nem óhajtanak jelölni.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Müller Pál s. k., *Králik László* s. k., szakosztályi jegyzők.

A mű- és középítési szakosztályok 1928 szemptember hó 14-én tartott rendkivüli ülése. Elnök: K. Császár Ferenc, jegyző: Müller Pál. Elnök üdvözli *Quarg Gottlieb* mérnököt, a berlini ABOAG. igazgatóját, aki gazdag tapasztalataival óhajtja megismertetni a szakosztályokat a nálunk is aktuális autóbuszgarage építéssel kapcsolatban, üdvözli a megjelent notabilitások sorában Till vezérigazgatót és Dr. Gömöry Albert főjegyzőt, a tanácsi V. ü. o. helyettes vezetőjét.

Ezután Quarg Gottlieb vendég tartotta meg előadását a modern autóbuszgarage-építésről. Diagrammok és vetített képek kíséretében ismertette Berlin két legnagyobb garage-építkezését, a Helmoltstrasseit és a Treptowit. Mindkettőt gazdasági, üzemtechnikai és architektonikus szempontból boncolta, kritikával kísérte, amelynek során leszögezte mindkét építmény előnyeit és hátrányait.

Az élvezetes, tömör és magasnívójú előadást K. Császár Ferenc elnök lendületes német beszédben köszönte meg a szakosztályok nevében, amire előadó meghatott szavakkal válaszolt.

A mű- és középítési szakosztályok 1928 szeptember 17-i első rendes ülésén. K. Császár Ferenc elnökölt, jegyző: Müller Pál. Jegyzőkönyvhitelesítők: Dr. Kotsis Iván és Hajas István. Elnök bejelentette, hogy L. Fritz Oszkár és Králik László betegségük miatt kimentették magukat. Ezután megtartotta beszámolóját a nyár alatt tartott működőbizottsági ülések munkájáról, amit szakosztályok egyhangúlag tudomásul vettek. Ezután több hozzászólás kapcsán szakosztályok az 1930. évi építészeti kongresszus ügyét tárgyalták, majd elhatározták, hogy Hódmezővásárhely tüdőbetegkórház-pályázatára a jury tagot kiküldik, azzal a feltétellel, hogy kiíró hatóság a jury összeállitását a min. rend. értelmében fogja megváltoztatni. Weilbinger K. jelenti be, hogy Szirontai-Drotka a filmépítészetről óhajtana mint vendég az egyletben előadást tartani. Bierbauer dr. bejelenti, hogy az Erdélyi Magyar Irodalmi Társaság október hó végén Budapestre jön és előadás kapcsán fog bemutatkozni. Felszólalónak Kós Károly levelet is irt és ebben az egylet mai életéről érdeklődött. Kérdezi, nem lehetne-e előadás tartására Kós Károlyt felkérni. Szakosztályok az indítványt lelkesen fogadják és dr. Bierbauert a szükséges lépések megtételére felkérik.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Králik László s. k. *Müller Pál* s. k.
szakosztályi jegyzők.

A Budapesti Mérnöki Kamara közleményei.

A Mérnöki Kamara választmányának 103. üléséből. A választmány 1928. évi október hó 12-én rendes ülést tartott, melyen tudomásul vette, hogy az elnökség a gazdasági miniszter úr meghívása folytán előtte megjelent. Felhívta a miniszter figyelmét a mérnöki kar egyes fontosabb kívánságaira és kérte, hogy a miniszter tevékenysége során a Mérnöki Kamarát is meghallgassa, amit a miniszter úr kilátásba helyezett, sőt felkérte a Kamarát, hogy minden közérdekű kérdésben javaslatát terjessze közvetlenül hozzá. A választmány újból betöltötte a fegyelmi bírósági elnökhelyettesi tisztséget, amelyről *Schilling* Zoltán választmányi tag a Szabadalmi Bíróság elnökévé történt kineveztetése folytán lemondott. A Fegyelmi Bíróság új elnökhelyetteséül dr. *Misángyi* Vilmos választmányi tagot választotta meg.

A választmány *Szikla* Gusztáv ideiglenes igazgatási tisztviselőt saját kérelmére felmentette és tudomásul vette, hogy a mérnökök nyilvántartása munkálatainak vezetését ezután *Decsy* János igazgatási tisztviselő fogja ellátni. A választmány állást foglalt az ellen, hogy az egyik vidéki város mérnöki szellemi munkálatok elvégzésére versenytárgyalást hirdetett. A Balatoni Intéző Bizottságot pedig megkereste, hogy a balatonmenti építkezéseket figyelemmel kísérni és azok egyes adatait a Kamarával közölni szíveskedjék. Elhatározta továbbá, hogy megkeresi az államvasutak igazgatóságát, hogy a budapest-ceglédi vasútvonal felemelésével, az ú. n. halálsorompók kiküszöbölésével kapcsolatos hidak tervezésénél a magánmérnöki kart igénybe vegyék és e tárgyban a kereskedelemügyi miniszter úrhoz felterjesztést intéz. A választmány egyebekben önkormányzati ügyeket intézett.

*

Budapesti Mérnöki Kamara. 8400/1928.

Hirdetmény.

A Kamara 1926-ban a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye 27—28. számának 188. oldalán közzétett 1309/1926. számú hirdetményében közölte, hogy mérnöki munkakörbe vágó vállalatok reviziójával vagy a magánegyezségi eljárással vagy más hasonló eljárásokkal kapcsolatosan a Kamaránál esetleg felmerülő kívánalmak gyors és szabatos kielégítése érdekében a választmány *a mérnöki becslésekben hosszabb gyakorlattal bíró kamarai tagokról ideiglenes nyilvántartást nyit.*

E hirdetményben felkérte a Kamara azon tagjait, akiknek valamely speciális mérnöki szakban hosszabb, igazolt gyakorlatuk van, hogy erre vonatkozó bejelentéseiket az általuk művelt speciális szak (pl. mérnöki építmények, városi épületek, gazdasági-, ipari épületek, építővállalati felszerelés, gépipar, malomipar, textilipar, bányaüzem, vegyipar, erdőgazdaság stb.) megnevezése és a speciális becslési gyakorlat megítélésére alkalmas részletes adatok (megbízások, nevek, tárgy, idő stb.) felsorolása mellett a Kamara titkáránál benyujtsák.

E felhívást most megismételjük és felkérjük a Kamara azon tagjait, akik a fentiekben jellemzett gyakorlattal bírnak, de eddig még nem jelentkeztek, hogy bejelentéseiket két egybehangzó példányban a Kamara titkáránál benyujtsák.

A bejelentésbe csak oly becslési megbízások vehetők fel, amelyeket a bejelentő maga önállóan végzett.

Felhívjuk egyszersmind a jelentkezőket, hogy azt is bejelentsék, hogy ipari, üzemi gyakorlattal bírnak-e, s ha igen, e gyakorlatokat mikor, mely iparvállalatnál, mely gyárban, illetőleg ennek melyik termelési ágában szerezték.

A bejelentés céljára való űrlapokat a Kamara irodája a jelentkezőknek személyes vagy írásbeli kérelmükre haladéktalanul kiszolgáltatja.

A bejelentésben előadott adatokat a Kamara csak oly esetben teszi vizsgálat tárgyává, ha azokkal szemben, akár a bejelentés alkalmával, akár utóbb kétely merül fel. Az adatokért azonban a bejelentő a Mérnöki Rendtartásról szóló 1923: XVII. t.-c. értelmében fegyelmi felelősséggel tartozik.

Budapest, 1928. évi október hó 23-án.

Budapesti Mérnöki Kamara.

*

Budapesti Mérnöki Kamara 8429/1928.

Hirdetmény.

Ezúton értesítjük a Budapesti Mérnöki Kamara t. tagjait, hogy a Kamara helyisége 1928. évi október hó 29-től VIII. Scitovszky-tér 2. szám alá helyeztetett át.

Az új helyiségben a Kamara új telefonszáma: József 388—18.

A Kamara új tagjai. A Budapesti Mérnöki Kamara által felvett alábbi tagok felvétele ellen az előírt törvényes határidőn belül fellebbezés nem érkezvén be, ezek felvétele jogerőre emelkedett.

Új tagok tehát 1928. évi október hó 15-től:

Antal Géza Endre, sz. 1900, okl. ép., Szentes, Céhház-u. 5. — *Banics* Gyula, sz., 1891, műsz. tisztv., 70. §, Bpest, II, Batthyány-u. 46. — *Bencze* Miksa, sz. 1892. okl. mérnök, Nagykanizsa, Deák-tér 10. — *Biró* József, sz. 1874. okl. mérnök, Bpest, III. Ujlaki-rakpart 3. — *Benes* Gyula, sz. 1875, okl. mérnök, Hódmezővásárhely, Andrássy-u. 13. — *Faller* Jenő, sz. 1894, okl. bányamérnök, Csetény. — *Felner* Lajos, sz. 1895, okl. gépészmérnök, Karcag, Varró-u. 2923. — *Fuchs* Ernő Jenő, sz. 1888, okl. gépészmérnök, Bpest, II, báró Lipthay-u. 9. — *Gavora* Zsigmond, sz. 1895, okl. mérnök, Bpest, I, Enyedi-u. 12. — *Groszman* József, sz. 1890, okl. mérnök, Háromhuta. — *Hegedüs* Mór, sz. 1873, okl. mérnök, Bpest, VIII, József-u. 2. — *Dr. Holó* Géza, sz. 1888, hon. okl. vegyészmérnök, Bpest, I, Orom-u. 12. — *Kander* István Károly, sz. 1894, okl. mérnök, Pécs, Légszeszgyár-u. 10. — vitéz *Karvaly* József, sz. 1896, okl. bányamérnök, Kurityántelep. — *Korbonits* Dezső, sz. 1903, okl. mérnök, Kaposvár, Medgyes-u. 14. — *Köves* Ferenc, sz. 1901, okl. gépészmérnök, Sopron, Alsó Löwer-u. 20. — *Magyari* János, sz. 1890, kat. mérnök, Pápa, Árok-u. 14. — *Márkus* Béla, sz. 1892, okl. mérnök, Eger, Széchenyi-u. 6. — *Márkus* János, sz. 1895, okl. mérnök, Eger, Széchenyi-u. 6. — *Petrovics* Géza, sz. 1895, kat. mérnök, Pécs, Tettye-u. 22. — *Röszler* Gusztáv, sz. 1894, kat. mérnök, Pápa, Szt. László-u. 15. — *Schmidt* Elek, sz. 1895, okl. mérnök, Bpest, X, Kolozsvári-u. 37. — *Szepessy* Ferenc, sz. 1892, kat. mérnök, Pápa, Szt. Ilona-u. 20. — simaházi *Tóth* Jenő, sz. 1874, okl. gépészmérnök, Bpest, V, Pozsonyi-út 4/c. — *Vadász* Sándor, sz. 1895, okl. mérnök, Vajszló. — *Miklós* Árpád, sz. 1887, műhelyfőnök, 70. §, Bpest, X, Kerepesi-út 15. — *Pólya* Sándor, sz. 1872, kép. ép. mester, 70. §, Bpest, V, Pannónia-u. 15.

Hirdetés a mérnökök nyilvántartásába való felvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi október hó 12-én tartott ülésében az alábbi kérelmezőt a Mérnökök Nyilvántartásába felvette:

Mellinger Arthur, sz. 1875, 70. §, Bpest, IX, Ráday-u. 14.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi október hó 13-án kifüggesztetett. *Nevezett felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 70. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát 1928. évi november hó 12-én déli 12 óráig *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

Hirdetés tagfelvételről. A Budapesti Mérnöki Kamara választmánya 1928. évi október hó 12-én tartott ülésében az alább felsorolt kérelmezőket a Kamara tagjai sorába felvette:

Ady Lajos, sz. 1887, kat. mérnök, Eger, Almagyar-u. 9. — *Balla* Andor, sz. 1891, okl. mérnök, Tamási. — *Érnyei* Emil, sz. 1892, okl. ép., Bpest, IX, Lónyay-u. 25. — *Glücklich* Gyula, sz. 1899, hon. okl. mérnök, Bpest, V, Rudolf-tér 6. — *Háy* Miksa, sz. 1892, okl. vegyészmérnök, Abony. — *Medák* Imre, sz. 1889, okl. ép., Székesfehérvár, Vár-körút 13. — *Mellinger* Arthur, sz. 1875, 70. §, Bpest, IX, Ráday-u. 14. — *Neumann* József, sz. 1899, okl. vegyészmérnök, Pesterzsébet, Kende K. u. 6. — *Petrzilka* János Károly, sz. 1887, okl. erdőmérnök, Surd. — *Teszársz* Géza, sz. 1900, okl. gépészmérnök, Bpest, VIII, Alföldi-u. 18. — *Vas Jenő*, sz. 1889, okl. vegyészmérnök, Bpest, VII, Damjanich-u. 52. — *Vázsonyi* Ádám, sz. 1901, okl. mérnök, Békés, Ótemető-u. 6. — *Weber* Adolf Sámuel, sz. 1871, nem hon. okl. mérnök, 69. §, Bpest, VIII, József-u. 16.

A felvételről szóló értesítés 1928. évi október hó 13-án kifüggesztetett. *Nevezettek felvétele ellen* a Mérnöki Rendtartás 9., illetve 70. §-a értelmében a kifüggesztés napját követő 30 nap alatt, tehát 1928. évi november hó 12-én déli 12 óráig *a Kamara bármely tagja élhet fellebbezéssel a Mérnöki Tanácshoz.* A fellebbezés a Kamaránál nyujtandó be, annak címére küldendő.

A Kamarából kilépő tagok. A választmány saját kérelmük, illetőleg önkéntes kilépésük folytán *Nagy* Gyula gépészmérnök szegedi, *dr. Walek* Károly bányamérnök, soproni lakos, kamarai tagok törlését 1928. évi október hó 12-i hatállyal elrendelte.

Névkiigazítás. A választmány 1928. évi szeptember hó 28-án tartott ülésén *Fehérváry* Géza gépészmérnök, kamarai tag kérelmére nevezett nevének a tagnyilvántartásban *Fehérvári* Gézára kiigazítását rendelte el, elrendelte továbbá *Gedeon* Sándor mérnök, kamarai tag nevének — nevezett igazolt kérelmére — a Kamara tagnyilvántartásában *„vitéz Gedeon Sándor"*-ra kiigazítását.

Medákovits Dániel

nyomdász

l.

Kertész nyomtatott

280 C

128. kép. *Cock, Jan*

129. kép. *Cornelisz,*

Medák Imre

épitész

kül. Budapest 1889

oklevelet nyert 1911.

Névjegyművészetem 131.

Konstantinápoly.

A városon innen az előtérbe
kitik, jobbra pedig két török v
a lebegő mondatszalagon:

Die Statt CONSTANTI

legalól jobbra: Bey Iacob Koppm
magyarázó szövegének kezdete: 1.
és befejezése: 29. Das Castel

Rm., mér. a vk. 19.1: 35.3

140-

Medák Imre

épitész, Székesfehérvár

lásd

La magyarban II. r. 392. l.

mélyében örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szent miseáldozat a megbolo
órakor fog az egek Urának bemutattatni a Szent
plomban.

Budapest, 1934. február 6-án.

Czeizel János,
Turzáné Czeizel Julia
testvérei.

Uram, legyen me

Lakás: I. Radvány-u. 32.

Községi temetkezési intézet: II. Batthyány-tér 2. Tel.:

VÁLLALAT: Vizmüvek, szivattyu telepek, központi fütés és szel-

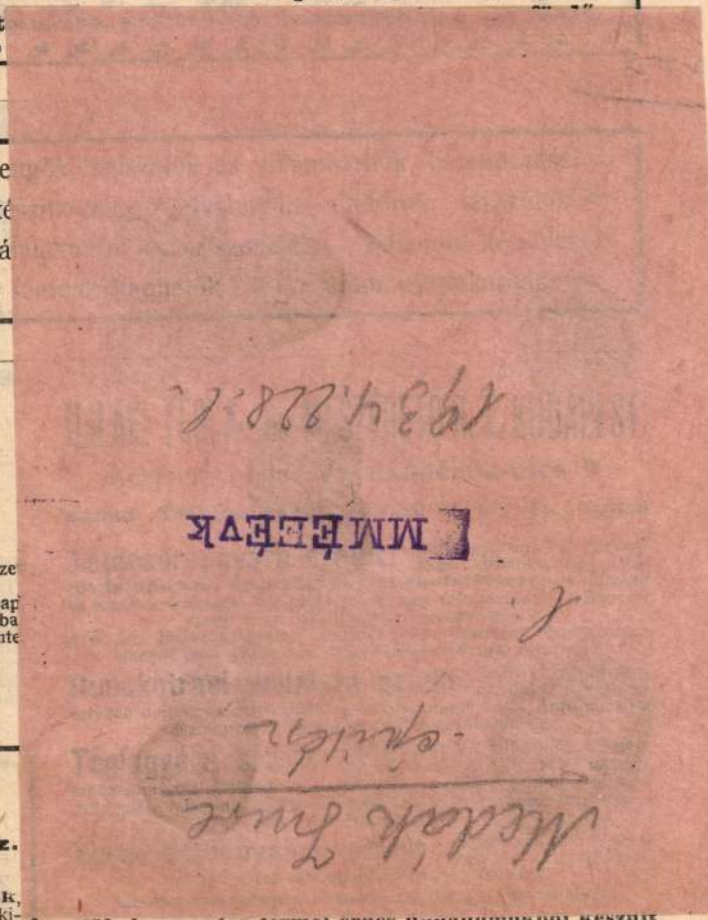

Műhabarcsgyára termel erdei homokból készült műhabarcsot.

Molná

Építőmest

Budapest, VI

: : : : : : Előkészit: **építőn**

MUZSIK P. PÁL

képkeret és épület üveges vállalata.

Elvállal: mindennemü épület üveges munkálatokat; készit kép és tükör kereteket, valamint aranyozásokat minden stylben.

BUDAPEST, VIII., GYÖNGYTYUK-U. 6.

„HUNGARIA" ASZFALT IPAR ÉS BETONÉPITÉSI VÁLLALAT

SZIRMAI ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRUT 48.

Aszfalt-masztixfőző és bitumenfinomitó-gyár.

Járdák, kocsiutak, átjárók, udvarok, [illegible]

Meczner
épitész

tervezte a zalalövői
rk. templomot 1928.

irod

Biertempl
VIII. l.

Ötvösség.

653.
- ban upitottak

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS Ferenczi vicarius upittatta meg.

EGYÉB ADAT

ZÉS):

nce és tarokk elemek mellett.
részletek; baldachinok, ivek, fia
láchatók rajta.

Medák Imre

építésmérnök

Életr

Schne Jub. Fejérvm

493 l.

15 Március

Medaů

körapolo

Lásd

Kremrégi Bp 32. l.

~~25 23~~ 25 23

~~22 71~~ 22 71

25588398

ak:

tartozása P 215842 –

követelése P 207342 –

o hl. vörösbor a 7250

o hl. fehérbor a 58 –

avulása 10%

váltóm dec 16-án jár le diszkontláb 7%

Mede János

Kiállítás kecskeméten, a Magyar Naiv Művészet Múzeumában

Magyar Nemzet 1987. VIII. 3.

Medeán János

készítette a szász-
fejéregyházi [illegible]-
leki felvételek egy
részét

[illegible], nagykapusi és
riomfalvi

Foerk, Ernő: A buda-
pesti magyar királyi
állami felső építő
ipariskola 1912. évi
szimidei felvételei
Bp. 1912.

4887

Gyüjte

A hely neve	A tárgy megnevezése
Abrudbánya, Alsó-Fehér vm.	Róm. kat Templom. A keleti oldalfalban levő ajtó részlete

Medeck Gergely

pesti üvegnüvész

1.

Ságüvegesipar

231 l.

Tri kule
-1'
-0'
0
89
Barak

Medau C.

litografus

1.

Horváth Artúr

379. l.

Vásárlási tudnivalók.

A műtárgyak eladását kizárólag a műtárosi hivatal, illetve **Kató Kálmán,** a Nemzeti Szalon műtárosa eszközli.

A vételár 50%-a a vásárláskor, 50% pedig 8 napon belül, legkésőbb azonban a kiállitás bezárásakor fizetendő.

Medan, C. W.

Fordits

und Pest" felirással. - Főv.Muz.ltsz.3859. -

Pest a láchiddal a budai oldalról nézve a mult század ötvenes éveiben. - Főv.Muz.Kat.-8.....41.sz.-

Die Kettenbrücke in Pesth. - C.W.Medau in Leitmeritz. Langhans gr. 201 x 156 m/m. - Főv. Muz.ltsz.3002. -

Medan, C. W.

Das bürg. Schie

szinezett könyomata. 16 8.5 cm.

A Váczi köruti fogadó "Pári
Sárgás tónusu kőnyomat.240 x 168 m/

A Vakok Intézete./A király
dalt a Gyár utcával./ - Szfv.Muz.1

A Pesti Vásártérre épitendő
háznak külseje./Németül is./-Bedő

Ungarns Erster Papiertapeten
wand Fabrikant in Ofen.Wasserstadt
25 x 34.5.cm.-Kremmer:A régi.....3

Das Handlungsgebäude in Pes
Pönicke in Leipzig.-L.Blau 176 x 1

Diszterem az akadémiai palo
ia könyvtára.~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

A régi pesti Vigadó /előtte
gos alakokkal/.Sárgás tónu

ászár-fürdő főhomlokzat
en 1853.-Szfv.Muz.lts

Szinház.Perlasca
1837. e.

A Szinház áta
Homlokzatr Bécsben./1

A Megy 6 21 cm
Főv.Kvt.b.769/3

Ansicht der esther Inv
/Károlykaszárnya/.Sz ezett kőnyom

Szfv. Mur. ltsz. 31.94. —

sshaus in Pesth. /1840 körül/ Medau
- Kremmer: A régi ...322.

Medan C. W.

Ofen udd Pesth.

Richter grav. - 194 x 150 m/m

o l ó k ő r a j z o k

k e :

- Steindr. von C.W. Medau in Leitmeritz.
- Föv.Muz.

. község-
ngen Föv.
l. Szfv.Muz.Kat.II.25.sz.

a en
tt.
in v
n Pes
er ....
.Muz.Ka

chen Freyen
Umgebungen
orhandenen
ichen Magistrat
dmet von Samuel
".Szinezett
hogr.bey Joh.
in Pesth.-
orsch.-
835,1838-ban (x)1832.
nk/.- Szfv.Muz.Lanfr.Gy.160.sz.

laschnek
st 1758-ban.
ás Pest 535.sz.

Medau, C. W.

Das grosse Portal

in Pesth. Medau szinezett könyom

....323.

Das von Urmeny'sche Gebäude, in der
Ansicht des Donau Bades des H.Pfefi
Nach der Natur gezeichnet ur
geber Ant.Jos. S t r o h m e y e r

Buda a láncihiddal és

~~"Buda, Ofen" 15 drb színezett~~

Látása Budának;M.Kir.Helytartótanác
Cs.Kir.Palota;Fegyvertár;M.Kir.Kama
Város Szinháza;Nyári Szinház;Belső
Szinh znak; A vár hegye; Belső láta

des Schützenhofes nebst Grundplan

eta. 15 x 10 cm. - Kremmer: á régi

felől nézve 1845 körül,körülötte 14
sen 15/ pesti képpel XXXXXXXXXXXXX
"Pest - Pest" aláírással.A képek cí
Pest város képrajza - A' magyar ner
A'Muzeum - Az elaggott katonák épül
megyeháza - A német Szinház - XXXX
Az uj Városház - A' Ferencz barátok
papnövendékek épülete - A' Lánchid
terem - A' polgári lövész intézet -
terv - Indóház -.Nagyméltóságu Szék
György urnak,.....mély tisztelettel
W e i s s e n b e r g J.G.-H.Enge

Ansicht des grossen R
in Pesth. Színes rézka
ger. v. Strohmeyer — 8
Föv. Kat. Bp. 765/177

M e d a u ,C.W.& Co. pénzügyi kön.
jegyzékében.- . l .—

vomda.Id.a Pest-Budát ábrázoló rajzok

es események könyomatos

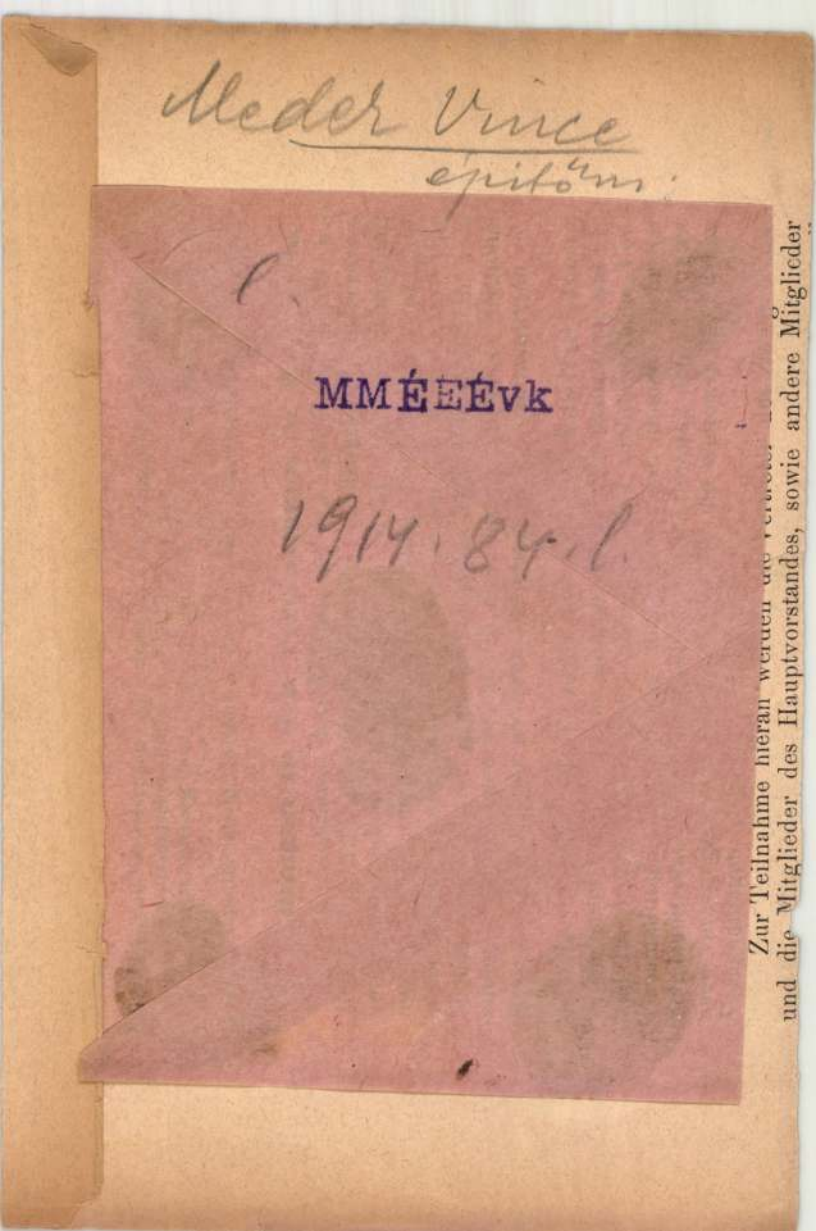

Meder Vince
épitőm.

l.

MMÉEÉvk

1914.84.l.

Zur Teilnahme hieran werden die Vertreter [illegible]
und die Mitglieder des Hauptvorstandes, sowie andere Mitglieder

Zur Erklärung des Namens Siebenbürgen (S. 464) sei auch die, nachträglich erst erschienene Arbeit J. Wolff's im Mühlbächer Gymnasialprogramm 1885/6 hingewiesen: Die Landesnamen Siebenbürgens, wornach die Ableitung von Cibinsburg nicht mehr haltbar ist.

S. 467 ist Borelt des Andreanums noch als Barot im Szeklerlande gedeutet, während es einen Landstrich bei Draas bezeichnet.

Doch das sind so geringfügige Kleinigkeiten in einem Buch, das wie dieses bestimmt ist, die ganze Entwicklung, das Werden und Entstehen der österreichisch-ungarischen Monarchie zu schildern, dass sie im Hinblick auf das Ganze verschwinden.

Wer sich als Forscher und Liebhaber mit der Vergangenheit der Monarchie vertraut machen will, kann nach keinem bessern Führer greifen, als nach dem vorliegenden. Möchte das grosse Werk bald vollendet sein! *Fr. T.*

Dr. Moritz Willkomm: Schulflora von Österreich. Mit diesem 371 Seiten zählenden Buche hat der verdienstvolle Direktor des botanischen Gartens der deutschen Universität in Prag ein vorzügliches Hilfsmittel für den botanischen Unterricht an Mittel- und Hochschulen geliefert, welches in besonderer Weise geeignet sein dürfte, denselben — und auch an unseren Mittelschulen! — zu fördern, namentlich, wenn noch die Unterstützung durch desselben Verfassers „Pflanzenatlas" dazukommt. — Willkomm's „Schulflora" steht auf der Höhe der wissenschaftlichen botanischen Systematik, deren Fortschritten bezüglich der Karakterisierung der Gattungen und Arten, der Gruppierung der Formen und Systeme, der Weglassung unhaltbarer Arten, dagegen der Aufnahme neuer Arten gewissenhaft Rechnung getragen wird. Das ist z. B. der Fall im Genus: Potentilla, Rosa, Saxifraga, Hieracium u. s. w. Auch die Kerner'schen Arten finden die gebührende Beachtung, wie die Aufnahme von Saxifraga altissima, Pulmonaria mollissima, Achillea Neilreichii, Centaurea steuolepis, Viola austriaca und anderer beweist. Selbstverständlich finden auch die in Gärten und Parkanlagen kultivierten Pflanzen ihren Platz, ebenso die Gefäss-Sporenpflanzen. Der vortrefflichen analytischen

Medek Vince

építész

nül Budapest 1871

oklevelet nyert 1893

Névjegyzmüegyetem 131.

Konstantinápoly.

A látképhez adott magyará
és befejezése: 8. Giardi del G
zépütt:

COSTAN
PO

oldalt jobbra fölül: 14.
Rm., mér. a vk. 11.1: 12.

140-95

Medek Vince

Kőművesmester

1868. Pesten

PKc. 217. l.

Fejtartó, mumia feje alá helyezett

II. 204.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó..... n történő kifize

..... indokából személyesen meg nem

..... számu.....

n

vi ..... hó.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Medek Vince

epitometer

ha Gell

laid

Az Epitesi Spar

1880_236 l

~~Arad tanyai Gazdakör népkvt. III. 179~~

Medek Vince

epitömester

† 1911. márc. 7.

Bperti epitömesterek

stb. pártesülete. VIII.

Evk. Bp 1912. 264 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi mint

Medek Kuce

épitez

39 evés korabon elhagyt

1911 márciusában.

csód

Epitő Ipar 1911. 109. l.

Medek Vince

Epilog

MEDEK, Vincenc emlén

Az Egészségügyi Bizottság állásfoglalása

Az Egészségügyi Bizottság augusztus 28-án tárgyalta a Budai Gyermekkórház bezárásának ügyét. Megállapította, hogy kerületünk gyermekellátásának, de Buda más kerületeinek, sőt, bizonyos betegségek szakellátása szempontjából széles területnek alapvetően fontos bázisa ez a kórház. Közismerten nemzetközi szinten működik az endokrinológiai-hormonbetegségek gyógyítása, a gyerekek ortopédiai kezelése, a rehabilitációs munka. A többi területen is magasrendű munka folyik.

A gyerekek számára nem közömbös a szakmai szempontokon felül az sem, hogy nyugodt, egészséges környezetben kapják kezelésüket vagy egy hatalmas intézmény sokkal hektikusabb körülményei között. Mindezek miatt csatlakoznak ahhoz a mozgalomhoz, amelyet a lakosság (és nemcsak a kerületben) indított a patinás intézet megmentéséért. (Nem a Bizottság foglalkozott vele, hanem a felvonult lakosság találta felháborítónak, hogy az értékes rózsadombi terület kiárusítása miatt jöhet szóba egy kórház bezárása. Sokan felvetették, hogy ehelyett áruba lehetne bocsájtani a belváros közepén lévő, rosszul kihasznált óriási épülettömböt, pl. a József Attila téren. Az emberek úgy gondolják, az sokkal kevesebb embert sértene.)

A bizottság bizonyos átalakítást lehetségesnek tart, amennyiben a Budai Gyermekkórház a jelen állapotában végleg nem lenne megtartható; tartsák meg az egyik telepet, a nappali típusú ellátás mindenképpen maradjon meg. A kiépült magasrendű szakmunka folyjék tovább. A kórház vállaljon nagyobb részt az akut teendők ellátásában, mert a jelenlévő gyerekgyógyász főorvos ezt tartotta elégtelennek.

A felszabaduló épületekben fizető ellátást szervezzenek meg hazánkban élő diplomaták, üzletemberek, valamint a tehetős magyar állampolgárok számára. Ebből az összegből legyen támogatható a kórházban folyó magasrendű munka, a felszereltség javítása a szomszédos kerületek gyerekei számára is.

HJ

Lebegő LIBEGŐ

A Fogaskerekű Vasút első ütemének 1874-ben történt megindulását követően egyre több terv született a Sváb-hegy és a Jánoshegy „irdatlan" magasságának modern eszközökkel történő „leküzdésére". A múlt század végén, az akkori technikai állapotoknak megfelelően kábelvasutat terveztek az Eskü térről a Sváb-hegyre, melynek végleges megvalósítását az Erzsébet híd megépítésétől tették függővé. Az új vasút részére a mozgató erőt egy központi telephelyen elhelyezett gőzgép szolgáltatta volna. Olymódon, hogy egy földalatti vágány tengelyében elhelyezett csatornában lévő drótkötelet óránként 16–18 km-es sebességgel mozgatja. A kocsikra kapaszkodókat terveztek, melyek a folyton haladó drótkötélbe csatlakozva a kocsik sebességét vagy megállását szabályozták volna.

Egy másik esetben a Fővárosi Közgyűlés megtárgyalta a svábhegyi sodronykötélpálya tervét és hozzájárult a Budapesti Kábelvasút Társaságnak 1895-ben történő megalakulásához. A Közgyűlés öt év múlva a kábelvasút Pestre történő átvezetését is megvitatta, de ebből az elképzelésből sem lett semmi. Az 1940-es évek elejére elkészültek a – 30-as években megálmodott – újfajta kötélpálya tervei, de ennek megvalósítását a II. világháború meghiúsította.

Társadalmi munka

A több évtizeddel később elfogadott XII. kerületi várospolitikai terv már előírta „a Zugliget és a János-hegy között működő kötélpályás felvonó építését, mely turisztikai, idegenforgalmi és télisport szempontból új színfoltja lesz fővárosunknak."

– Ki mit tett e tervek megvalósítása érdekében? – kérdeztük Kasos Istvánt, a Libegő üzemvezetőjét.

– Az UVATERV elkészítette a terveket, a kivitelezés elsősorban az Országos Bányagépgyártó Vállalat érdeme, ehhez járult kerületünk lakóinak társadalmi munkája. Az építkezés 1969. március 24-én kezdődött és 25 évvel ezelőtt, 1970. augusztus 19-én, a sikeres főpróba után fejeződött be. Egy nappal később a nagyközönség is birtokba vehette az első magyarországi függőszékes kötélpályát, mely azóta is egyetlen az országban.

– Hogyan történt a névadás?

– E célból pályázatot írtak ki, az elnevezésre több mint tízezer javaslat érkezett, melyek közül a zsűri a LIBEGŐ nevet választotta ki. A Libegő sikeres lett, az első hat esztendőben a XII. kerületi Tanács Költségvetési Üzemeként mintegy félmillió utast szállított. Napjainkban már a BKV-hoz tartozik és évente 360-420 ezer utas veszi igénybe.

Egy menet száz forint

Az árváltozások a Libegőt sem kerülték el. Míg az indulás évében egy utat 5 Ft-ért tehetett meg az utas, addig ma ez 100 forintba kerül. Ma is van returjegy, ami jelenleg 150 Ft. Ez a 70-es években 7 Ft volt. A 4-10 év közötti gyermekek ma 60 forintért libeghetnek, a diákkedvezmény csak csoportos utazás esetén 18 éves korig vehető igénybe, szintén 60 forintért.

– Milyen a Libegő műszaki berendezés, használati állapota?

– A Libegőt a János-hegyen kialakított hajtómű-berendezés mozgatja, egy ponton végtelenített – 26 mm vastag, 2200 fm hosszú – kötéllel. Az utasokat 102 kétüléses függőszék szállítja a 250 m szintkülönbségű felső állomásra. A szállítószékek 14 másodpercenként követik egymást, az utasok mozgás közben szállhatnak be illetve ki a két állomáson.

– Mikor és hogyan korszerűsítették a Libegőt?

– 1990-ben került sor a teljes felújításra, ezt az eredeti tervező és kivitelező végezte. Ennek során új hajtóművet, egy nagyobb teljesítményű hajtómotort és hozzá kapcsolódó frekvenciaszabályozót kapott a kötélpálya. Ezzel a berendezéssel az utazóközönség számára a be- és kiszállás biztonságosabb lett, a személyszállítás kapacitását 1000 fő/óráról 1200 fő/órára lehetett növelni. A felújítás során a segédüzem motorját is kicserélték. Az eddigi helyett egy 1300-as LADA motor került beépítésre. Áramkimaradás esetén ez a motor a pályát már 20 perc alatt képes körbeforgatni.

Élményt nyújt

A Moszkva térről induló 158-as autóbusz zugligeti végállomásánál lévő állomásunkon található az a 4500 kg-os terhelősúly, amely a kötélpálya feszítését szolgálja. Ez a berendezés biztosítja a hőmérséklet-változás okozta kötélnyúlás kiegyenlítését.

– A Libegő használata milyen élményt nyújt az igénybevevőknek?

– Aki szabadidejét a budai hegyekben kívánja eltölteni és igénybe veszi a naponta 9–17-ig üzemelő, minden páratlan hétfőn karbantartás miatt „pihenő" kötélpálya lebegő székeit, a 190-es autóbusz megszüntetése miatt is a legrövidebb úton jut fel a János-hegyre. A felső és alsó állomás között 1041 m hosszon 15 percen keresztül láthatja a pálya mellett elterülő erdőket, Budapest látképét és a ma már egyre ritkábban megjelenő erdei állatokat.

– Köszönöm a beszélgetést.

KE

„emlékek"

ilet polgáraihoz

tompa morajlás után a veszélyes szerkezet örökre megadta magát.

A robbantásról természetesen jegyzőkönyv készült, melyben minden lényeges esemény rögzítésre került.

Kerületszerte többfelé végeznek kertekben, utcákon földmunkával járó építési munkát, melynek során hasonló „lelet" kerülhet elő a földből. A tűzszerész szavait tolmácsolva hívnánk fel a figyelmet arra, hogy az ilyen szerkezetek ennyi év távlatában is „robbanékony hangulatban" lehetnek, ezért sem ütögetni, sem drótkefézni nem ajánlott őket. Ha ilyen eszközt találnak, akkor a munkát fejezzék be, és azonnal értesítsék a Rendőrkapitányság ügyeletét vagy a tűzszerészeket. A helyszínt lehetőség szerint őrizzék.

Sokszor elhangzott az, hogy a gyerekek különösen hajlamosak felfedező utak során ilyen szerkezetek előkerítésére, azonban, nem ismerve a dolog veszélyességét, megpróbálják szétbontani. Saját érdekünkben figyelmeztessük a gyerekeket, hogy az ilyen, földben talált eszközök mekkora veszélyt jelentenek az avatatlan, hozzá nem értő kézben.

GéTé

Felvételi előkészítő idén is

Ebben a tanévben is folytatódik a szocialistáknak az a hagyományos tevékenysége, amelynek keretében tanévkezdéstől a felvételi vizsgák időpontjáig *ingyenes egyetemi és főiskolai előkészítő tanfolyamokat* indítanak országés városszerte a rászoruló diákok számára. Ez a rászorultság inkább a szociális helyzetre vagy az otthoni lehetőségekre utal, nem pedig arra, hogy aki végigbukdácsolta az alsóbb évfolyamokat, azokkal most csodát művelnének.

Mivel az MSZP XII. kerületi Szervezete élenjáró ebben a tevékenységben, felkerestük *Papp Sándort,* hogy rákérdezzünk az aktuális témára, az esetleges változásokra. Tőle a következőket tudtuk meg:

Budapesten várhatóan öt helyen: a XI., XII., XIII., XIV. és XX. kerületekben indítanak felkészítő tanfolyamokat. Nálunk, a *Kiss János altábornagy utca 42–44.* sz. alatti helyiségünkben immár ötödik alkalommal kezdjük meg október 2-án a heti 1x2 órás foglalkozásokat. Idén a megszokott magyar nyelv és irodalom, valamint történelem tárgyakat kiegészítjük egy speciális előkészítővel, amely a tanítóképzőkre jelentkezőknek nyújt majd hasznos pedagógiai jellegű ismereteket.

Azok, akik más tantárgyakat keresnek, mindenekelőtt az MSZP Villányi úti Konferenciaközpontját ajánlhatom, ahol minden alaptantárgyból, így pl. matematikából és fizikából is indítanak kurzusokat.

Újdonság az idén az ezer forintos beiratkozási díj. Ez csak látszólag mond ellent az ingyenességnek, ugyanis azok, akik becsülettel végig ott lesznek az órákon, azok a tanév végén visszakapják a pénzüket. Csak a nem kitartóknak, a lemorzsolódóknak vész el az ezer forintja. Tisztességgel dolgozni már csak azért is érdemes lesz, mert sikeres felvételi esetén a *rászorultak* ösztöndíjra is beadhatják majd pályázatukat a Munkásművelődési Alapítványhoz.

Az érdeklődés nagy, ezért felhívjuk a figyelmet arra, hogy kizárólag negyedikeseket veszünk fel; harmadikosok ne jelentkezzenek még! Jelentkezni, beiratkozni szeptember folyamán (és esetleg október elején) lehet akár a Kiss János altábornagy u. 42–44-ben, akár az MSZP Köztársaság téri székházában, vagy a Villányi úti Konferenciaközpontban. Az előkészítőkre járt diákok között magas a sikeres felvételizők aránya az egyetemeken és főiskolákon, ezért csak biztatni tudunk mindenkit: megéri komolyan venni a tanulást!

M. A.

Védett házak (3)

Zugligeti út 79.

A későromantikus, műemlék jellegű villaépület szabálytalan alakú telken fekszik. 1855-ig a telek üresen állt, szőlőt termesztettek rajta. Ekkor a tulajdonos, *Kanócz István* egy „téglány"-alaprajzú földszintes nyaralót, mögötte pedig egy pincét építtetett magának. A nyaralót Irmalaknak hívták. Azt nem tudjuk, mikor bontották le a nyaralót, de a pincét csak 1970 után. A telken, közel a Zugligeti úthoz, még két földszintes épület állt. Az egyik 1875 körül épült (Gizella-laknak hívták), a másikat századunkban emelték. Mindkettőt 1970 után bontották le.

A ma is álló emletes villa építéséhez 1871-ben kért engedélyt Hirschler Teréz, s még ugyanabban az évben befejeződött az építkezés. A *Vinzenz Medek* „Baumeister" által készített terv és az elkészült épület között lényeges eltérések vannak. Nem épült meg például az alaprajzi terveken szereplő belső lépcső. A villához egy emeletes toldalék kapcsolódik, ez kötötte össze az egykori istállót és pinceépületet a villával. Az összekötő épületrész feltehetően 1874 körül épült. (Emeleti része az eredeti terv szerint nyitott terasz lett volna.)

A villa héttengelyes főhomlokzatát kéttagú főpárkány zárja le. Középen háromnyílásos loggia látható, a földszinten és az emeleten megismétlődő árkádokkal, a két szint között osztópárkánnyal. Az emeleti loggia fölött háromszögletű homlokzatrész – timpanon – emelkedik. Az árkádok karcsú pillérei között öntöttvas mellvédrács húzódik. A homlokzaton már eklektikus neoreneszánsz elemek is feltűnnek (pl. a timpanon oromdísze).

Az épületen nem történt nagyobb mértékű utólagos átalakítás sem belül, sem a homlokzaton. A külső nyílásokban eredeti ajtó- és ablakkeretek vannak. A tornác falazott mellvédjei és a felettük lévő üvegablakok utólagosak. A villát 1944 karácsonyán két aknatalálat érte (egy szilánk kioltotta az egyik lakó életét). Két szoba mennyezetén ki lehetett látni. A földszinti lakást a szovjet katonák istállónak használták.

A '80-as évek közepén életveszélyessé nyilvánították a házat, ezért kívül-belül aládúcolták. Pár éve részleges felújítás kezdődött. Az építők félig rendbehozták a födémet, az emeleten csempéztek, csöveket cseréltek, de mielőtt befejezték volna a munkát, levonultak. A tetőn beesik az eső, puszta csővégek állnak ki a falból.

Jelenleg öt lakás található a házban (három az emeleten). Együttes területük mintegy 300 m^2. A kisebbik földszinti lakás évek óta üresen áll.

A villa helyreállításának költségét a MÉRMŰ Építészeti Stúdiója mintegy 26 millió forintra becsülte (1993-as árakon, áfa nélkül). Ezt a lakók – esetleges vétel után – nem tudnák kifizetni. A XII. kerületi Önkormányzat egyébként is egészben óhajtja értékesíteni a házat. Már több vevő is akadt volna, de azt akarták, hogy a lakók előbb vegyék meg a lakásokat, hogy olcsóbban jussanak a házhoz és a hatalmas telekhez (3530 m^2).

Az Építészeti Stúdió – az önkormányzattal egyetértésben – diplomatalakás vagy kormányhivatalnoki rezidencia elhelyezését javasolta az épületben. A tervezett átalakításnál figyelembe vették a műemlékvédelmi szempontokat is. Például: javasolták a jellegtelen nyugati és keleti homlokzaton a befalazott ablakok kibontását. A lakók mindenesetre alig várják, hogy végre eldőljön a ház sorsa, mert – mint azt a mellékelt fénykép is tanúsítja –, nem vállalkoznak nagyobb házilagos felújításra, mert ki tudja, van-e értelme?

A ház országosan védett. Mint annyi más műemlékünket, egyelőre ezt is csak az összeomlástól sikerült megvédeni.

Csík – Kérész

(Fotó: Kérész)

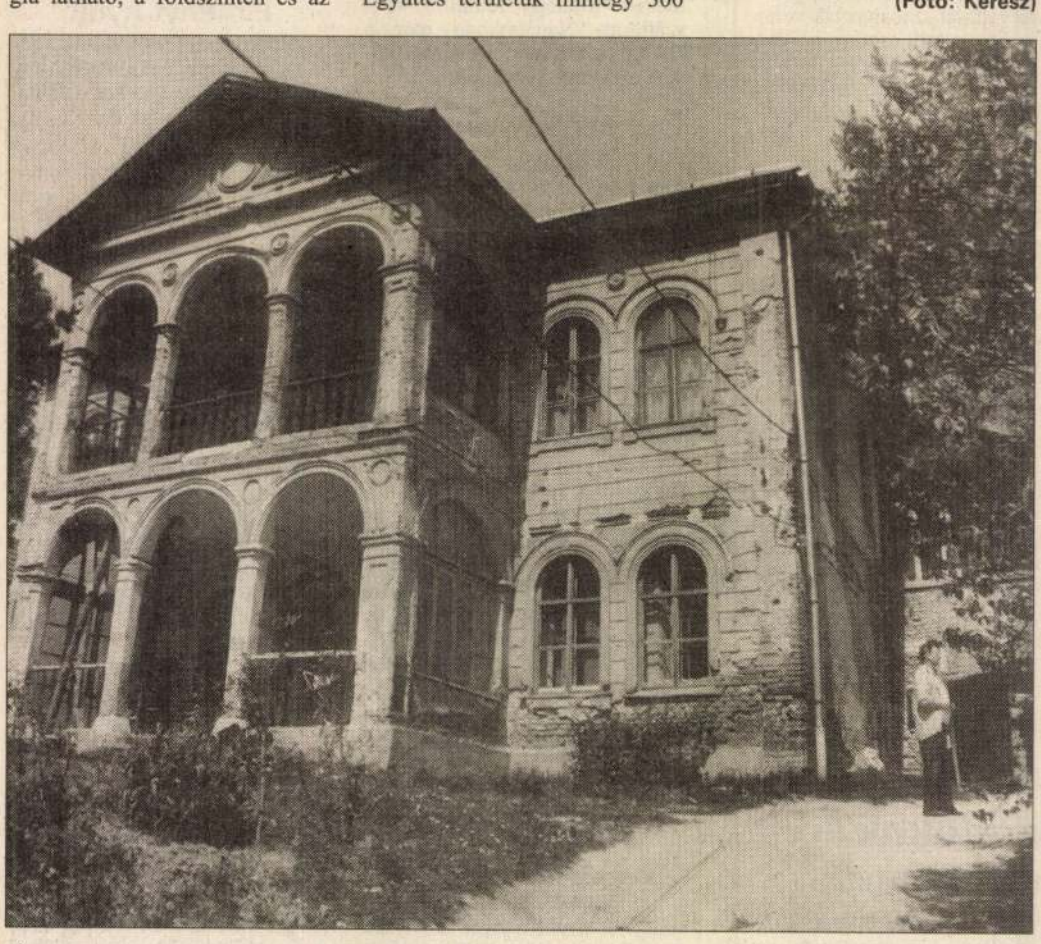

Az opera szentélyei I.

A Milánói S

Az opera ősét az ókorban kell keresnünk, de egyáltalán nem fényes palotákban, hanem a szőlőhegyeken. A szüret ugyanis énekes-táncos szertartás volt az antik Görögországban. Dionysos, a venyigeisten tiszteletére rendezték a dionysosi játékokat, amelyek során kórusok csúfolódtak, dalosok versengtek egymással, miközben fürge lábak dobogása idézte szüntelenül az élet, az egészség diadalmas ritmusú szívverését.

Aztán – sok-sok évszázaddal később – a zenés játék mintha megbánná pogány féktelenségeit: kolostorba vonul... A középkori itáliai egyház vallásos játékai közül a két legfontosabb – a Sacra rappresentazione és a Maggi – mindenképpen a dionysosi ünnepek „megtért" utóda volt.

A dalos játék csak a tizenhatodik és a tizenhetedik század fordulóján találta meg végre igazi helyét: a színpadot. A firenzei Corsi-palotában 1597 farsangján került bemutatásra Jacopo Peri Dafné című „dramma per musica"-ja, amelynek szövegét Ottavio Rinuccini közkedvelt firenzei költő írta. Ez volt a legelső operaelőadás a világon – és mindjárt palotában! Persze, ez még korántsem volt saját hajlék, az opera frissen született műfaja vendég volt csupán a Palazzo Corsi történelmi falai között.

Vendégségben, albérletben az opera is csak ideig-óráig volt képes megmaradni: viszonylag rövid idő alatt elég sok színházat sajátított ki magának. Világraszóló, lenyűgözően impozáns hajlékot viszont csak kétszázhuszonhét esztendővel ezelőtt kapott, 1778-ban, amikor is új dalszínház nyitotta meg a kapuit Olaszországban, a muzsika hazájában: a milánói Teatro alla Scala.

A színház – amely rövid idő alatt Itália zenekultúrájának egyik legfőbb központjává avanzsált – nevét Barnaba Visconti lovag hitvesétől, *Regina della Scala* asszonytó
században templomalapítással kívár
Ez volt a Santa Maria della Scala t
tak, hogy újabb hosszú évtizedek
zeneművészet világhírű székesegyh
A három és fél ezer ember bef
több olasz énekes világkarrierjén
nem nagyon lehetett a Scalában, a
operaházakban vagy vándorló stag
Scalában énekelhessen valaki – az
zonyítania kellett Nápolyban, Róm
annak, aki a milánói szentélybe beb
hogy a legnagyobb olasz énekesek
jutottak fel a Scala színpadára: *Batt*
kilenc, *Galli-Curci* huszonnyolc, *Sc*
ken harmincesztendős volt, amikor
tott „szériasikerek" után – felléph
jelentette az országos hírnév betetőz
a világhírnek. Mert innen általában
a New York-i Metropolitan Operáb
óta, amikor is megnyitotta kapuit.
Ám ez már egy másik történet.
A Scala mindenesetre nagy buk
volt a több, mint két évszázad során
itt, mint például a Norma vagy a P
sikert, mint – teszem azt – a Nabu
történelem – de a Scala ma is ítélke

Hegyidél

MEDAU, C. W.&CO. prágai kőnyomda. Ld. a **Pest—Budát** ábrázoló kőrajzok jegyzékében.

ÓL

lyezett kiárusitás!

Nyomda Rt. igazgatósága
ósitása miatt elhatározta,

échenyi-tér 9.

Die Kettenbrücke in Pest. — *C. W. Medau* in Leitmeritz. *Langhans* gr. 201×156 mm. — Főv. Muz. Lt. 3002.

Ofen und Pesth. — Steindr. von *C.W. Medau* in Leitmeritz. *Richter grav.* — 194×190 mm. — Főv. Muz.

„Theater Platz in Pest, in der Uiberschwemmung von 16t März 1838". — Föv. Kvt. Bq. 769/250.

„Pest und Ofen". A két város látképe a Dunáról a Lánchiddal. Jelz.: (Druck u. Verl. bei F. Werner in Wien.) 52×49

Das bürg. Schiesshaus in Pesth. (1840 körül). *Medau* színezett kőnyomata. 16×8.5 cm. — Kremmer: II. 322.

Das grosse Portal des Schützenhofes nebst Grundplan in Pesth. *Medau* színezett kőnyomata. 16×10 cm. — Kremmer: II. 323.

Deutsch, Wilhelm: Kaiserbad Tänze. Winter S. könyvnyomdájából, 1857. *A Császárfürdő udvarának képével.* M. Bp. Szemle, I. 3—4. 176. l.

H) *1848—49-es eseményeink.*

Pesther Tageblatt 1841

Echt ausländische Schnupftabake,

darunter die vorzügliche und beliebte Sorte
Bahia in 1 und ½ Pfund Paquets; ferner
Natchitoches-, Havannah- et Carotten-Rappés in Flaschen, Rappé d'Holland, Hamburger, Cardinal-, Sans-Souci-, Mops doppel-, Pariser-, de Robillard- et St Omer-Rappés, dann Macuba et Marocco feine Schnupftabake
in Staniol sind neu angekommen und zu haben bei

Joseph Medetz et Comp.,
zum türkischen Kaiser, Waiznergasse in Pesth.

Ein kleines Lager
von Galanterie- und Nürnberger-Waaren,

sammt Requisiten ist täglich unter sehr billigen Bedingnissen zu verpachten oder auch zu verkaufen Nähere Auskunft gibt Hr Lenk', Handelstands-Ansager in Pesth, Waiznergasse, im Mocsonyi'schen Hause im 1. Stock.

Kunst-Arbeiten aus Glas- und Glasspinnerei.

Endesgefertigter hat die Ehre einem hochgeehrten Publicum die ergebene Anzeige zu machen, daß er fähig ist, welchen immer nur erdenklichen Gegenstand aus Glas oder Krystall zu modeliren. Er bildet auf Verlangen oder Bestellungen gegen billiges Honorar jede geforderte Figur, wie sie des Bildhauers Meißel nicht kunstfertiger liefern könnte, Thiere jeder Gattung naturgetreu und fehlerfrei, Blumen die an Farbe und Form der Natur täuschend nahe kommen, Fläschchen für Homöopathen, alle Geräthschaften, Werkzeuge, Früchte, dann alle Instrumente für Physiker und Chemiker, auch Augen zum Gebrauche ausgestopfter Thiere, ebenso verfertigt er die eigens von ihm erfundenen modelirten Ohrgehänge und die elegantesten Damenputzgegenstände, wie auch für gesellschaftliche Unterhaltung geeignete Artikeln. — Indem sich der Gefertigte schmeichelt, daß man diesen mit unglaublicher Kunstfertigkeit aus Glas, oder Krystall gebildeten Kunstgegenständen, so wie hauptsächlich der Glasspinnerei dieselbe gütige Anerkennung zollen wird, die derselbe in der Residenz erregte, versichert er zugleich daß Niemand seinen Productionen unbefriedigt zusehen wird.

Entrée 10 kr. C. M. **Gregor Medek**
im Graf Széchenyi'schen Hause Nro 312 dem Seminär gegenüber.

J. N. Reithoffer.

Erfinder der gummielastischen Fabrikate, und Privilegiumsbesitzer aus Wien, macht hiemit bekannt, daß er ein großes Sortiment von

Damen-Miedern

besitzet, welche wegen ihrer zweckmäßig angebrachten Elasticität der Gesundheit ganz unschädlich, und sehr bequem sind, dem Körper sehr wohlgefällig anschmiegen, und daher zur äußern Schönheit desselben im hohen Grade beitragen, überdies auch für die Jugend zur Beförderung des Wachsthums sehr geeignet sind. Auch besitzet er verschiedene Gattungen elastischer Hosenträger, Braceletten, Strupfen, Uhrschnüre, Saugeduten, Suspensors, Schnürriem, und alle Gattungen

Bänder,

und derlei Erzeugnisse von Gummielasticum.
Die Verkaufshütte befindet sich am neuen Marktplatz, Frauengasse, 1. Abtheilung.

Echte Schemnitzer Thonpfeifen
aus der Fabrik des M. Hönig,

sind in Großen und Kleinen billigst zu haben bei

Joseph Medetz et Comp.,
zum türkischen Kaiser Waiznergasse in Pesth

Herbst- und Winter-Saison im Caffe Renaissance zu Pesth.

Um den geselligen Vergnügungen eines confortablen Zusammenseins nach allen Zeiterforderungen zu begegnen, habe ich das Vergnügen einem hochgeehrten pl. t. Publicum ergebenst anzuzeigen, daß ich, nebst allen in einem gut eingerichteten Caffeehaus-Saale nothwendigen, und exquisit zubereiteten Erfrischungen, auch dafür Sorge getragen habe, daß der in jüngster Zeit allgemein und beliebt gewordene

Caravannen-Thee

von nun an bei mir in den feinsten Vorräthen,, als: fein China, Archanget, fein grün Perl und Haison immer zu haben sein wird.
Eben so empfehle ich den mit vielen Beifall aufgenommenen

Cachucha-Nectar,

Konstanza. Damen-Punsch-Royal, Englisch-Grog, Russisch-Esaj, Domingo-Caffee vom feinsten Aroma, nebst einer Auswahl von Thee- und Caffee-Broden
Für Conversationsspiele sind reinlich und bequem eingerichtete separate Zimmer eröffnet. Hochachtungsvoll

Franz Privorszky,
Caffeesieder in der Herrengasse.

Lizitations-Ankündigung.

Heute den 16. November und in den nachfolgenden Tagen werden zu den gewöhnlichen Vor- und Nachmittagsstunden in der großen Brückgasse Mocsonyi'schen Hause verschiedene zur Götz und Bähr'schen Concursmasse gehörige Manufakturwaaren, als glatte und gedruckte Thibets, Merinos, Mousseline de laine, Mäntel- und Kleiderstoffe in Schafwoll und Seide, echtfärbige Cottons, Seidentücher, Bajadeure, ferner auch echte Rumburger Leinwandwaaren, an den Meistbiterden gegen gleich baare Bezahlung überlassen.

Dr. Carl v. Schiller,
Masse-Verwalter.

Lose zur Herrschaft Lhotta-Genitschkowa die am 27. November l. J. gezogen wird, sind in der k. k. Lotto-Collectur am Rosenplatzbilligst zu bekommen.

Die erste ungarische
Stearin-Kerzen-Fabrik
der
Jurenák et Frölich,

empfiehlt dem geehrten Publicum ihre ausgezeichnet schönen, ganz tadellosen Pesther Stearin-Kerzen in allen Gattungen, als: Nachtlichter, Wagen-, Tafel- und Kirchenkerzen von jeder Größe, das Pfund zu 40 kr. C. M.
Die Fabriks-Niederlage befindet sich in der M. Dorotheagasse Nr. 10. Abnehmern im Großen wird eine Begünstigung in den Preisen zugesichert.

Aufforderung.

Die Pesther bürgl. Perückenmacher-Innung fordert alle, mit Menschenhaar handeln Wollende hiemit auf, Menschenhaare, besonders schöne und lange, sowohl zu Marktzeiten, als auch außerdem hieher zu liefern, zugleich verspricht sie eine sichere Abnahme.
Nähere Auskunft ertheilt der Innungs-Vorsteher Herr Samuel Szell, in der großen Brückgasse, im v. Ürmény'schen Hause.

Waarenausverkauf,

zwei Adlergasse, im gräfl. Steinlein'schen Hause, Nr. 252 im Gewölb am Thor, werden wegen Auflösung des Geschäfts folgende Waaren um die billigsten Preise verkauft, als: Croise-Ueberröckzeuge mit Seide zu 2 fl. 45 kr., Croise ged. zu Mäntelfutter zu 2 fl. und 1 fl. 40 kr., einige Stück ¾ br. Gros de Naples, Winterschafwoll Gillets, zu 1 fl. 12 kr. das Stück, ged. schwarze Shawl-Kleider, dann quadrillirte Merinos und einige Stück ¼ Thibet, Mäntelstoffe zu 4 fl und derlei Tüchel. Alles in Conventions-Münze. Der Verkauf dauert nur bis zum 19. d M.

Dienstanerbieten.

Ein durch das Absterben seiner Herrschaft vacant gewordener, mit den besten Zeugnissen über seine Moralität und Kunst versehener Koch, bietet seine Dienste hiemit an, und bittet, die darauf Reflectirenden ihre Adresse gefälligst beim Hausmeister im v. Huszár'schen Hause an der Landstrasse abgeben lassen zu wollen.

Karl Miksits,
Spengler-Meister

in Pesth, Schiffgasse im „weißen Schiff." macht seine ergebenste Anzeige, daß er sein Verkaufs-Local neu sortirt, mit allen Gattungen Lampen, und allen in dieses Fach einschlagenden Artikeln, besonders messingenen Tassen, Brodkörben, Zuckerdosen, wie auch mit jeder Art Luster, Oeconomie-Heng-, Studier-, Dromeau-, Delfing- und Astral-Lampen versehen hat, für welche ein volles Jahr garantirt wird.
Ferner bringe ich zur allgemeinen Kenntniß, daß Lampen, die im verflossenen Carneval nur einigemal gebrannt haben, um bedeutend herabgesetzte Preise zu bekommen sind, und daß bei mir alle Lampen-Reparaturen, mögen selbe bei mir oder anderswo gekauft sein, angenommen und schnellstens verfertigt werden.
Schließlich empfehle ich mich für die Zukunft, wie bereits schon bekannt, mit jeder Art vorkommenden Bauarbeiten, wobei ich auch für richtige und billige Arbeit garantire.

Frische Siebenbürger Kerzen

6er, 8er und 10er in vorzüglich guter Qualität sind bei

August M. Simony

in der weißen Schiffgasse während des Marktes in Kistchen pr. 25 Pfd. zu haben.

Lizitations-Anzeige.

Am 19. November d J. und den darauffolgenden Tagen werden in den gewöhnlichen Licitations-Stunden die vom verstorbenen Herrn Statthalterei-Rathe und Protomedicus Mich. v. Lenhossek, hinterlassenen Bücher, meist medicinischen Inhalts, gegen gleich bare Bezahlung lizitando verkauft. Das Lizitations-Locale ist in Pesth, Göttergasse im v. Szuhány'schen Hause Nr. 218 im 1. Stock

---

Wagenpferde

und ein leichter Wagen sind in der Festung Paradeplatz, Nr. 23 zu verkaufen.

Brennholz-Ausverkauf.

Auf der Üllöer-Strasse, dem 4ten Holzplatze links beim Verschleißer

Paul Zöhls,

sind alle Gattungen Brennhölzer, gut trocken und bester Qualität Ausverkaufshalber zu herabgesetzten Preisen zu verkaufen.

Frische Siebenbürger Kerzen

in Kistchen zu 25 Pfd, 6er, 8er und 10er sind von der bekannten vorzüglichen Qualität zu haben in Pesth, in der Niederlage des Franz B. Liedemann neben dem Dampfschiffbüreau.

Marie Lombardi,
Marchande des Modes
in der kleinen Brückgasse,

gibt sich die Ehre einem pl. t hohen Adel und hochgeehrten Publicum die ergebene Anzeige zu machen, daß sie von nun an durch ihre in Wien wohnende Tochter M. Grassslli. jede Woche die neuesten und geschmackvollsten Putzgegenstände erhält, wovon sie bereits ein wohl assortirtes Lager für die Wintersaison besitzt, und überdies wie bisher stets bemüht sein wird, das in sie gesetzte Vertrauen in jeder Hinsicht vollkommen zu rechtfertigen.

Ein Zimmer mit Alkoven

auf die Gasse ist in der Wienerzasse Nr 200 im 1. Stock zu verlassen. das Nähere ist im 1. Stock rechts von der Treppe zu erfahren.

Fremden-Anzeige.

Königin v. Engl. HH. Graf, Kämmerer. — Graf Sanfermd, Gutsbesitzer. — Pontzen, Grosshändler. — Musetti, Doctor. — Wagner, Director. — Maborsky, Advocat. — Manthner, Deutsch, Kistemann u. Kunewalder, Kaufleute. — Földváry, Grundfrau.

Tiger HH. Graf Almásy, Gutsbesitzer. — Boletzkx. Grundherr. — Petits, Grosshändler. — Grenn u. Isorkowsky, Frivatier, — Gothek, Senator. — Hochenburger, Beamter. — Dolainsky, Fabricant. — Lora, Inspector. — Zottoman, Notair. — Lomseff, Ingenieur, — Keller, Dressen u. Nokaty, Kaufleute — Fücktl, Handelsmann. — Graf Borkovsky und Baron Bennino, Gutsbesitzer.

Redacteur: Dr. S. Saphir. — Verleger: G. Heckenast.

Nachrichten.

Ankunft Abfahrt

der Dampfboote in Pesth.

Ankunft von **Wien** Abends } Täglich.
Abfahrt nach **Wien** Früh }
Ankunft von **Orsova** Vormittag den 19., 21. November.
Abfahrt nach **Orsova** Früh den 21. Nov.

Außerdem fährt der Remorqueur „**Erös**“ jede zweite **Woche** nach Semlin und Drenkowa.

Circus gymnasticus des Alexander Guerra.

Heute, den 16. November.

Programm:

1) Indianische Spiele, vom Joseph Melillo.
2) Beliebte Voltigirkünste, von Orsanigo.
3) Kühne Sprünge, vom Joseph Tardini.
4) Verschiedene Sprünge, von J. Leeb.
5) Voltigirkünste, von Bottari.
6) Fahnenstellungen, von Elise Guerra.
7) Außerordentliche Sprünge von Cocchi.
6) Die drei Herkules von Brand, Bottari u. Schönbrunner.

Als Beschluß:

Die Räuber in den Abruzzen.

Die Modewaaren-Handlung

des

L. Koszgleba & Sohn,

unter dem Schilde „zur Hofdame“ Anfangs der Waizner-gasse, gegenüber dem neuerbauten gräfl. Nako'schen Hause, empfiehlt verschiedene neu angekommene Modewaaren, so wie

für Damen:

alle Farben 7/4 breit, façonirte Mohair und Jaccard auf Ueberröcke und Crispins passend, glatte 7/4 breite Thibets und Caschmirs, die neuesten Asphalt-Kleider, gedruckte Schafwoll Persian-, Abukis- und Chinchan-Kleider, in sehr bunten geschmackvollen Desseins, sehr zarte quadrillirte Schafwoll-Merinos auf Kleider und Mäntelstoffe zu sehr billigen Preisen. — Alle Gattungen Baumwoll- und Schafwoll-Mäntelstoffe von der geringsten bis zur feinsten Sorte. — Ferner die neuen Schafwoll-Tapis-Umhängtücher, so wie jede Art Winter-Damentücher in jeder Größe.

Für Herren:

die neuesten Sammt-, Woll- und Seiden-Gilets, Ispahan- und Woll-Halsbajadeure, und façonirte Mailänder Seiden-Halstücher, neue gedruckte Seiden-Foulard-Sacktücher, die neuen beliebten quadrillirten Baumwoll-Halstücher, Cravattes, Chemisetten und Manchetten.

Zur Beachtung: außerdem wieder eine große Parthie von echtfärbig gedruckten Percail auf Möbel und Traperien im Preise zu 9, 11, 14, 20 und 24 kr. pr. Elle. — Auch werden Bestellungen auf Kirchen-Ornamente angenommen und billigst besorgt.

Caffeehaus-Eröffnungs-Anzeige.

Indem ich für den zahlreichen Besuch, der mir in meinen frühern Geschäften zu Theil wurde, meinen innigsten Dank abstatte, mache ich zugleich einem hochgeehrten Publikum die ergebenste Anzeige, daß ich das großartige Caffeehaus-Locale im k. städtischen Redoutengebäude gepachtet, und bereits selbes eröffnet habe.

Glänzende Beleuchtung, neue Billards, und elegant decorirte Spielzimmer sollen nichts zu wünschen übrig lassen. Für echte Getränke, ausnehmende Reinlichkeit und reelle Bedienung bürge ich. Zum gefälligen Besuche meine höflichste Einladung machend, zeichne ich mit Achtung

Sallmeyer,
Pächter des k. stdt. Redouten-Caffeehauses in Pesth.

Alexander Toldt,

bürgerlicher Handelsmann aus Wien,

empfiehlt sich zum gegenwärtigen Leopoldi-Jahrmarkt mit seinem schönen Lager, der neuesten

Mode-Manufaktur-Waaren,

besonders mit Schafwoll-Umhängtücheln, Thibet und Wikler-Stoffen ꝛc. ꝛc.

Die Niederlage befindet sich am neuen Marktplatz, in der Frauengasse, das Eck gegen die Quergasse.

Die neu etablirte

Damenputzwaarenhandlung

der

Nannette Ullmann,

in Pesth, kleine Brückgasse im Gasthof zum Jägerhorn,

empfiehlt sich einem hohen Adel und geehrten Publicum mit ihrem von Wien neu angekommenen, und zur jetzigen Wintersaison nach den jüngsten Pariser und Wiener Journalen wohl assortirten Waarenlager, bestehend in einer großen Auswahl des neuesten und modernsten angefertigten Damenkopfputzes, und mehreren anderen in dieses Fach einschlagenden Artikeln; wovon wöchentlich neue Sendungen aus Wien anlangen werden

zu äußerst billigen Preisen.

Zur Marktzeit sowohl im Gewölbe, als auch am neuen Marktplatz, Herrengasse erste Abtheilung, links in eigener Hütte.

Meubel-Stoffe, Vorhänge und Fuss-Teppiche.

Die k. k. landesbefugte Fabriks- Niederlage

von

Meubel-Stoffen aus Wien,

am Hohenmarkt Nr. 524, besucht den Pesther Leopoldi-Markt mit einem ungewöhnlich großartig sortirten Lager aller Arten von

ganz schweren, minder schweren, so wie leichten Ganz- und Halbseide

Meubel-Stoffen,

jede Gattung von 5/6 und 7/4 breiten

Schafwoll- und Garn-Damasten, gedruckten Wollenzeugen,

geglätteten

Zitzen, Marcilla-Bast (satin d' amerique), Vorhänge-Stoffen jeder Sorte, Tisch-Decken

so wie in

Fuß-Teppichen

jeder Größe und Qualität, ferner mit einem reichen Sortiment der neuesten

seidenen Wagenstoffe.

Die Verkaufs-Niederlage befindet sich wie bisher am Josephsplatz im **Musch**'schen Hause bei Herrn

J. N. Soukup aus Wien.

Ungarischer und französischer Champagner,

ersterer aus eigener Fabrik,

blos aus Wein und Zucker bereitet, daher weder Kopfschmerzen noch sonst Unbehaglichkeit verursachend

letzterer aus den Fabriken von Clieguot, Moët et Chandon, Jacqueson et Fils, Chanoin frères, Chanoin et Comp., H. Vivé und Walbaum, Heidsieck et Comp.; dann

vorzüglicher Tokayer-Ausbruch

so wie alle beliebten

Rhein-, Mosel-, spanische und französische Weine, und englisches Porter- und Ale-Bier

sind in bester Auswahl und zu den billigsten Preisen zu haben bei

B. Weisz et Comp.,
im Hause zum Stock im Eisen in Pesth.

Von Meubelstoffen

unterhalte ich fortwährend ein gut sortirtes Lager, und empfehle mich zu größeren Bestellungen.

Johann Ludwig Fischer,
in Pesth, Wienergasse.

kat, ezek alkalmára ez a füzet kitünő téjékoztatója a tanügy embereinek, de a kérdés iránt érdeklődő művelt közönség is haszonnal olvasgatja, mert a köztudatban az utopisztikus általánosságok körében mozgó kérdésnek konkrét formát ad.

A «Jó Pajtás», *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja legújabb, márczius 19-iki számában *Benedek* Elek irt verset, *Zsoldos* László elbeszélést, *Sebők* Zsigmond folytatja *Dörmögő Dömötör* utazását a Vaskapuhoz, *Váradi* Antal a régi Budapestről, *Faragó* Géza pompás képet rajzolt *Dörmögő* Dömötörről, a mint a józsefvárosi búcsún duhajkodik, *Szalay* Gyula verset, *Mesemondó bácsi* mulatságos mesét, *Nászai* Elza kis mesécskét irt, a *Kis Krónika* rovat Kossuth Lajosról közöl megemlékezést és képet, *Rákosi* Viktor folytatja regényét, *Benedek Bácsi* verset mond a szekundáról. A rejtvények és szerkesztői üzenetek teszik teljessé e szám gazdag és változatos tartalmát. A *Jó Pajtás*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyedévre 2.50 fillér, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kivánatra ingyen küld a kiadóhivatal. (IV. ker., Egyetem-utcza 4.)

Zeneművek. A legeredetibb tehetségű fiatal magyar zeneszerzők egyike, *Reinitz* Béla, Ady-dalainak tavalyi sikere után most újabb két sorozatot adott ki Ady Endre verseire irt dalaiból. Az egyiknek *Esze Tamás komája* a czíme és négy erőteljes kurucz hangulatú nóta van benne, mind a négyet a kabaret-előadásokról ismeri a budapesti közönség. A második sorozat hangban, hangulatban különböző versekre van irva s a Modern Könyvtár czímű vállalatban jelent meg. Mind a kettő egy forrongó, eredeti formákat kereső, de azért a magyar zenei formákhoz kapcsolódó tehetséget mutat. — A magyar népdal egyik legkitünőbb művelője, *Balázs* Árpád, kinek nem egy nótáját (pl. Gyere velem akáczlombos falumba vagy Rácsos kapu, rácsos ablak) országszerte éneklik, most újabb nótáit adja ki. Két füzetben két-két nóta jelent meg eddig; kedves, hangulatos, népszerűségre termett, igazi népdal mind a négy, hamar közszájra fognak jutni s érdeklődést keltenek a szerző további dalai iránt.

Uj könyvek.

Carducci költeményei. Zoltán Vilmos fordításai. Budapest, Politzer Zsigmond és fia (Modern Könyvtár); ára 40 fillér.

Studiumok.. Irta *Szini* Gyula. Budapest, Politzer Zsigmond és társa. (Modern könyvtár); ára 40 fillér.

Vándortáska. Irta *Szini* Gyula. Budapest, Politzer és társa. (Modern Könyvtár); ára 40 fillér.

Szentjóbi Szabó László költeményei. Életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva kiadta Gálos Rezső. (Régi Magyar Könyvtár 26. sz.) Budapest, Franklin-Társulat; ára 5 korona.

Régi magyar nyelvünk és a nyelvtörténeti szótár. Irta *Ballagi* Aladár. Első kötet második fele. Budapest, kiadja a M. T. Akadémia; ára 8 korona.

Magyar Irók Élete és Munkái. A M. T. Akadémia megbizásából irta *Szinnyei* József. XIV. kötet. 5. füzet (123. füzet). Budapest, Hornyánszky Viktor kiadása; ára 1 korona.

A «Magyar Könyvtár» legújabb számai. 608. H. G. *Wells: A gyémántcsináló* és egyéb történetek, fordította *Dunay* Zoltán; ára 30 fillér. 617—618. *Molière: A szeleburdi*, vagy minden lében kanál. Vígjáték öt felvonásban, fordította *Kosztolányi* Dezső; ára 60 fillér. 619. *Vér* Mátyás: *A sárga ház titka és egyéb elbeszélések*; ára 30 fillér. 620. *A világbéke.* Irta *Kemény* Ferencz; ára 30 fillér. Budapest, Lampel R. (Wodianer F. és fiai).

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban Bittó Béni, néhai Bittó István miniszterelnök öccse, volt 48-as honvédfőhadnagy, 81 éves korában Sárosfán. — Id. fáji Fáy Albert, a balassagyarmati ev. református egyház tiszteletbeli főgondnoka, Gömör és Nógrád vármegyék volt virilis megyebizottsági tagja, volt nemzetőrkapitány, 88 éves korában Füg községben. — Édes Ábrahám volt, 48-as honvédtüzér, sályi és daróczi református lelkész, 80 éves korában Sály községben. — Béketfalvai és martossi Morócz Miklós 48—49-iki honvédhuszárszázados, gróf Buttler Sándor segédtisztje, 86 éves korában Zemplénagárdon. — Id. gróf Széchenyi Jenő, gróf Széchenyi Miklós győri püspök édesatyja, 75 éves korában Vörösvárott. — Remetei dr. Filep Sándor, Csikszereda város tiszti főorvosa, a megyei közkórház főorvosa, Csikvármegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának tagja, 51 éves korában Csikszeredán. — Dr. Paulovits Simon királyi tanácsos, Bácsbodrog vármegye főorvosa, 63 éves korában Zomborban. — Benedekfalvi Detrich Zsigmond földbirtokos, Fejérvármegye törvényhatósági bizottsági tagja, 61 éves korában Abán. — Tátray József királyi tanácsos, Komárom város nyug. polgármestere, 78 éves korában Komáromban. — Kubek Elek nyug. táblabiró, a ruthén ajkú egyháztanács világi elnöke, 62 éves korában Máramarosszigeten. — Soltész Károly nyug. törvényszéki biró, a Ferencz József-rend lovagja, 80 éves korában Körmöczbányán. — Dr. Kádár Ambrus szatmári székeskáptalani kanonok, pápai prelátus, 69 éves korában Szatmáron. — Szentgyörgyi Imre esztergom-főegyházmegyei nyug. római katholikus áldozópap, 45 éves korában Balfon. — Makucz Ernő szentszéki ülnök, tanitóképzőintézeti igazgató-tanár, 51 éves korában Nagyváradon. — Lászlóffy László versedi katholikus apátplébános, 69 éves korában. — Gottfried Bertalan budapesti fémárúgyáros, a Művezetők Szövetségének gondnoka, Budapesten. — Marsik János államvasuti főfelügyelő, zágrábi államvasuti üzletvezető-helyettes, 62 éves korában Zágrábban. — Schmelcz József magánzó, 79 éves korában Budapesten. — Kácser Pál posta- és táviró-főtiszt, 51 éves korában Budapesten. — Nagybarcsai Barcsay Lajos, 58 éves korában Déván. — Hagyárosi Zalay Kálmán, Ipsilanti herczeg nyug. jószágfelügyelője, 74 éves korában Budapesten. — Medek Vilmos műépítő, 39 éves korában Budapesten. — Id. Kasztl László takarékpénztári igazgató, 75 éves korában Rákospalotán. — Gyulai Henrik járásbirósági telekkönyvvezető, 56 éves korában Monoron. — Gellénfalvi dr. Gellén Kálmán miniszteri segédfogalmazó, 37 éves korában Budapesten. — Somlyói Dezső rendőrfogalmazó Erzsébetfalván. — Akantisz Dezső joghallgató, 22 éves korában Budapesten. — Schimek Ferencz, 43 éves korában Budapesten. — Luiszer Lajos, 74 éves korában Sümegen. — Érsek Gyula, 61 éves korában Budapesten.

Özv. Stern Józsefné, szül. Goldberger Sára, 105 éves korában. Miskolczon. — Özv. Lang Hermanné, 85 éves korában Budapesten. — Özv. gyulai Gaál Ferenczné, szül. gyöngyösi Petheő Anna, 84 éves korában Egerben. — Kis- és nagy-eőrvistyei Zelenka Amália, 82 éves korában Pápán. — Özv. Amtmann Józsefné, szül. Endrész Erzsébet, 79 éves korában Budapesten. — Fehéretei Tóth Józsefné, szül. benei Kovách Lidia, 75 éves korában Sárosoroszban. Rózsa Antalné, szül. Dosztig Terézia, 74 éves korában Szegeden. — Id. özv. Merza Joakimné, szül. Simay Jozefa, 72 éves korában Kolozsváron. — Lipóczy Györgyné, szül. Rényi Róza, 62 éves korában Budapesten. — Ullrich Edéné, Bayer Zsuzsánna, Ullrich Ede nyug. cs. és kir. főseborvos neje, Nagykőrösön. — Kállayné, szül. Plappert Berta bárónő, 46 éves korában Merán-ban. — Scholcz Róbertné, szül. Pálka Hermin, 55 éves korában Aradon.

Vegyen svájci Foulard-selymet!

Kérjen tavaszi és **nyári ujdonságainkból ruha bluzhoz** való mintákat: **Foulard, Voile, Crêpe de Chine, Chinés cachemire, Eolienne, Mousseline** 120 cm. széles méterenkint 1 K 20 fill.-től feljebb, fekete, fehér, egyszinü és tarka, valamint **himzett bluzok,** ugyszintén batiszt, pamut, vászon és selyem **ruhák.** — Mi csakis garantáltan erős selyemszöveteket adunk el **vám- és portomentesen direkt** a házba magánvevőknek. (Kétszeres levélportó.)

SCHWEIZER & Co., LUZERN U 24 (Svájc.)
Selyemkivitel. Királyi udvari szállitók.

Oly hölgy

a ki az egészséges bőrápolásra súlyt fektet, szeplőt eltüntetni, gyöngéden puha bőrt, valamint fehér arczbőrt elérni óhajt, kizárólag a

vesszőparipa-liliomtejszappant

használja. — Egyedüli gyártó:
Bergmann & Co. Tetschen a. E.
Darabja 80 fillérért minden gyógyszertárban, drogériában és illatszerkereskedésben stb. kapható.

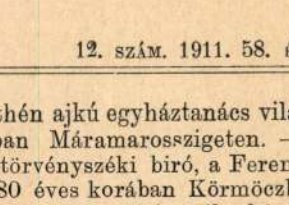

Meinl kávé-keverékei elsőranguak

ÉKSZEREK
EZÜSTNEMÜEK

ÓRÁK, egyházi szerek, angol, franczia, khinaezüst disztárgyak, gyári áron beszerezhetők. Legujabb **angolrendszerü** részletfizetési módozatok.

SÁRGA JÁNOS cs. és kir. udv. szállító, ékszergy. **Kolozsvár.**
1911. év májusától Budapest, IV. Kigyó-tér 1. sz.
Képes nagy árjegyzék ingyen.

A
Tulipán Gyermek Otthon
Divat Értesitője
mely a legelegánsabb fiu- és leányruha modelleket tartalmazza, már
megjelent
és ingyen küldi
Darvas Jenő
Budapest,
IV., Koronaherczeg-u. 9.

UTI BŐRÖNDÖT

és egyéb finom bőrárut legelőnyösebben vásárolhat a készitőnél
CSÁNGÓNÁL
Bpest, IV., Muzeum-körút 5.
Olcsó szabott árak. — Grand Prix — aranyérem Páris. —
A CZIM FONTOS.

Rendeléseknél sziveskedjék lapunkra hivatkozni.

BLUM LAJOS kőfaragó és sirkő üzlete
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.
«Kulatár» művészi siremlékek állandó kiállitása. ::
SIREMLÉKEK egyszerű és díszesebb kivitelben kaphatók.

Ő Fensége József főherc. kam. száll.

Ajánlja dusan felszerelt raktárát ékszerekben, ezüstkészletekben, alkalmi ajándékokban, ugyszintén mindennemü fali-, álló-, utazó- és zsebórákban. — Óráknál irásbeli jótállás.

LŐW SÁNDOR
Telefon 62-68. **ékszerész és órás** Telefon 62-68.
A MAV és a m. kir. posta és távirda szerződéses óraszállitója.
Budapest, VIII., József-körút 81. szám.
— Fióküzlet fürdöidény alatt: Trencsénteplicen. Telefon. —

Ekszer-átalakitások és órajavitások saját műhelyemben lesznek jutányosan és lelkiismeretesen eszközölve. Vidéki megrendelések pontosan és lelkiismeretesen lesznek foganatositva. Árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

Ebben a művészetben a budapesti kávéház olyat produkált, e melynek kevés mása van a világon. Szolgálatait oly gazdaggá és kivánatossá tette, hivatását annyira megszélesítette, hogy sok-sok ezer ember minden munkája és minden pihenése alkalmas keretet talál a falai között. És ennek a sok ezer embernek a munkáját nem lehet csupa munkátalanságnak vagy haszontalan munkának bélyegezni. A *kávéházi exisztenczia* fogalmát igazságtalanság és durva sértés lenne mindazokra az emberekre ráhúzni, a kik exisztencziális munkájuk egy részét — vagy akár nagy részét is — a kávéházban végzik. A ki e város viszonyait ismeri, nagyon jól tudja, hogy a kávéházakban nem csupa dologtalan ember ül (hiszen ha így lenne, nem meggazdagodnának, de tönkremennének a kávésok) hanem emberek, a kiket az üzleti költségek kiméléso, a *kisebb rezsi* érdeke vagy kényszerűsége visz dolgozni a kávéházba. Egy pikkoló mega borravaló áráért kapnak helyiséget, fűtést világítást, telefont, hirszclgálatot, magáról a pikkolóról nem is beszélve. Ennek a városnak a közönsége se nem oly léha, se nem oly bőpénzű, hogy a lebzselő kedve és pénzszóró hajlandósága tudna eltartani annyi temérdek fényes kávéházat. De eltartja őket a munkája és a köteles takarékoskodó törekvése.

*

Hadgyakorlat lesz-e valóban az Egyesült-Államokban vagy «rendcsinálás» Mexikóban, talán mire e sorok megjelennek, már megkapjuk a kábeltelegrammokban föladott nagy rébusz megfejtését. De a háború izgalmával sejtelmes táviratok nyomán a Lexikon *M* betűs kötete már olyan kapós könyv lett, a milyen még alig volt. Ha csakugyan konfliktus lesz a konfliktusból, egy hét mulva annyi: *Mexikó története, Mexikó földrajza*, annyi Mexikóról szóló útleirás és tanulmány fog pompázni a könyvkereskedések kirakataiban, hogy ennél több csak a mexikói speciálista tudós lesz a kávéházakban. Hirtelen támadt, de annál gazdagabb ismeretű szaktudósok, a kiknek nemcsak Délamerika egész historiája, geografiája és minden fajta statisztikája «a kisujjukban van», hanem még azt is tudják, hogy Mexikót minden czivilizált ember *Mehikónak* ejti, ha tart valamit a tudományos hitelére.

És mexikói, azaz hogy: mehikói tudósnak lenni nagyon érdemes lesz, mert úgy fogják hallgatni, mint egy orákulumot, sőt mint egy — primadonnát. Az emberek maguk se fogják megérthetni, hogyan lehettek el idáig olyan igen keveset tudva Mex... illetve Mehikóról és nem éreznek sürgősebb föladatot ennek a hiányosságuknak pótlásánál.

De csak abban az esetben természetesen, ha ágyuk dübörgése reszketteti meg és elesettek ezreinek vére festi pirosra az inkák földjét.

Mert a háború pusztító tüzének világosságánál tanulnak a legszivesebben az emberek. Ennél a világosságnál olvasta mohó kiváncsisággal a világ Transzvál és Oranje históriájának és földrajzának minden adatát, a mire addig soha kiváncsi nem volt és e borzalmas szövétnek fénye áradt Japánra, a mely odáig a közömbösség meg nem zavart homályában nyugodtan készíthette elő a legújabb kor legfélelmetesebb meglepetését.

Jelenjék meg csak a harcz istene feketén füstölgő heroszfáklyájával kezében Mexikó földjén és egyszerre nyomában lesz a világ érdeklődésének olyan izgalma és olyan tömege, a milyet soha meg nem mozgat a legnagyszerűbb kulturális produkczió. A háborút viselő, vérző és csatázó Mexikó ép oly messze van tőlünk, mint a békén élő, fejlődő és dolgozó Mexikó. Miért van az, hogy figyelmünk és érdeklődésünk, ha ott háború dühöng, egyszerre áthidal és legyőz minden távolságot, a melyet, míg csak a békés haladás szelid és derűs képeit takarja el előle, a maga közömbösségével is megtold? Ez a kérdés bizony úgy hangzik, mint egy felelet azoknak, a kik az örök béke egykoron való elkövetkezéséről álmodnak!

Szigma.

DUNAI HALÁSZOK.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szini Gyula munkáiból két érdekes füzet jelent meg újabban. Mind a kettőben olyan dolgok vannak, melyek mintegy mellékterményei az író szépirodalmi munkásságának. Az egyik füzet *Studiumok* czímmel kisebb-nagyobb tanulmányokat ad irodalmi és művészeti dolgokról. Leginkább a Wilde Oszkárról szóló két részre oszló tanulmány emelkedik ki közülük; az eleven látású belletrista szemével látja meg és finom, biztos vonásokkal rajzolja meg a nálunk nemrég roppant sikereket aratott iró vonásait s a formában is mindvégig művészi és szines. Walter Paterről szóló kis czikke arról nevezetes, hogy nálunk elsőnek figyelmeztetett az újabb angol intellektuális mozgalom egyik legérdekesebb képviselőjére. A többi czikkek Rossettiről, Heineről, Nietzscheről, Ernest la Jeunesseről, Rembrandtról, Cézanneról, Beadsleyről, Lenauról szólnak, a magyar irodalmat az Ambrus Zoltánról szóló czikk képvise'i. Valamennyi egy-egy eredeti, érdekes szempotból világítja meg a tárgyául vett alakot s nemcsak erre világít rá, hanem irója érdekes egyéniségére is. A másik füzet uti emlékeket rögzít meg *Vándortáska* czímmel: Páris, Róma, Piza, London képei vonulnak el egymás után, szinesen, egy könnyen hangolódó, az átélt hangulatokat hosszú gyönyörrel magába felszivó iró tolmácsolása alapján. Szini Gyula szemmelláthatólag azok közé tartozik, a kik szeretnek utazni és érdemes is utazniok, mert minden új hely nemcsak benyomásokat, hanem igazi élményeket jelent számára s mindenünnen önmagába elmélyedetten, lelkileg gazdagodva tér vissza.

Carducci költeményei. Korunk utolsó klasszikus költője, a monumentális hang utolsó megszólaltatója a lirában, Carducci, életében legfeljebb ha hirből volt ismeretes nálunk. Az olasz nyelv és irodalom csekély számú amateurjei ismerték és nagyrabecsülték, az olaszul nem értők tömege előtt zárva maradtak verses könyvei s zordon, hatalmas egyéniségéről csak tétova fogalmakat szerezhetett, hacsak nem fanyalodott a német Carducci-fordítások olvasására az érdeklődés. Egy-két versét lefordították már régebben, ez volt az egész, a mit magyarul kaphatott az olvasó. Csak legújabban akadt Carduccinak buzgó fordítója *Zoltán* Vilmos személyében, a ki nem riadt vissza a formai nehézségektől s most egy füzetre való fordítást nyújt az olasz költő műveiből. Számra nem sok, összesen tizennégy vers, de a semminél mégis csak több és jól, a költőt jellemző módon lévén összeválogatva, legalább valamelyes fogalmat ad róla. A fordítások közül több lapunkban jelent meg először, tehát olvasóink ismerhetik *Zoltán* Vilmos fordítói munkájának természetét. Ha a fenséges ádáz hangot nem győzi is mindig a nyelv erejével, nagyjában hiven adja vissza az eredetit, sejtetni tudja szépségeit, egy-egy szerencsésebb órában pedig mintha csakugyan a költő igazi hangját szólaltatná meg. A kis gyűjtemény mindenesetre alkalmas arra, hogy Carducci felé fordítsa az érdeklődést.

Szentjóbi Szabó László költeményei. A XVIII. század vége egyik legérdekesebb és legrokonszenvesebb irói alakjának, a fiatalon elhúnyt *Szentjóbi Szabó* Lászlónak költeményei most jelentek meg a «Régi Magyar Könyvtár»-ban. Ez az új kiadás, a mely az 1855-iki Toldy-féle első kiadás óta az ötödik, teljesebben foglalja magában a költő verseit, mint bármelyik az eddigiek közül, adja a prózai munkákat, de nincs benne a *Mátyás király* czímű dráma, mely Gyulai Pál kiadásában az Olcsó Könyvtárban közkézen forog. A kötethez Gálos Rezső irta meg *Szentjóbi Szabó* László életrajzát, részletesen, gondos kutatásból eredő sok új eredménynyel, lényegesen módosítva a költő pályájáról való tudásunkat. Ugyancsak Gálos érdeme a kiadás szövegbeli pontossága, a hozzá fűzött bő magyarázó jegyzetek s a végén a bibliografia.

Régi magyar nyelvünk és a nyelvtörténeti szótár. Emlékezetes még az a nagy irodalmi harcz, melyet néhány év előtt *Ballagi* Aladár indított a *Nyelvtörténeti Szótár* és különösen egyik szerkesztője, *Simonyi* Zsigmond ellen. A küzdelem zaja akkor betöltötte az egész tudományos világot. Ma már elcsendesedtek a szenvedélyek s a dolog tulajdonképeni tudományos elintézése van soron. Ballagi most adta ki polemikus munkája első kötetének második felét, a melyben folytatja a Nyelvtörténeti Szótár részletes birálatát. Semmi esetre sem lehet a mi dolgunk a kérdésnek a nyelvtudományt illető részében állást foglalni. Anynyit azonban Ballagi nagy könyvének átlapozgatásából meg kell állapítani, hogy a sokszor heves hangú polémia rendkívüli tudományos anyagot rejt s Ballagi a régi magyar irodalom oly széleskörű átkutatásáról tesz benne tanuságot, a mely semmi esetre sem lehet hatás nélkül nyelvünk multjának tudományos ismeretére.

Magyar Irók Élete és Munkái. *Szinnyei* József nagy életrajzi művének most jelent meg 123. füzete, mely a XIV. kötet 5. füzete, mely az *Ujhely-Valla* nevek közé eső 310 iró életrajzát és munkáinak jegyzékét közli. Az eddig megjelent 123 füzetben *27,403* iró életrajza van felsorolva.

A «Magyar Könyvtár» legújabb sorozatában négy új füzetet kap az olvasó. Az egyik *Wells*-nek, a hires és népszerű angol irónak novelláiból ad hatot, — valamennyiben az iró sajátságos fantasztikuma játszik az olvasóval, erős természettudományi gondolatokkal elegyítve. Wells épen a *Magyar Könyvtár* útján lett nagyon olvasottá nálunk, itt jelentek meg híres fantasztikus regényei: *Az időgép, A világok harcza* stb. s ez a füzet bizonyára meg fogja hódítani régi olvasóit. — A másik új füzet a Nemzeti Szinház klasszikus műsoráról való: *Molière* vígjátékát, *A szeleburdit* adja *Kosztolányi* Dezső fordításában, úgy, a hogy az idei saizonban szinre került. A harmadik füzet *Vér* Mátyás hat novelláját adja *A sárga ház titka és egyéb elbeszélések* czímmel; valamennyi érdekes, erő, mélység és szin van bennük, java virágzásában mutatnak be egy tehetséges irót, a ki megérdemelné szélesebb körök figyelmét is. A negyedik füzet végül *Kemény* Ferencz tanulmányát adja *A világbéke* nagy és folyton aktuális társadalmi témájáról. Ügyes és hasznos tájékoztató a szövevényes téma minden részében; szól a békemozgalom mibenlétéről, elmondja rövid történetét, fejtegeti eszközeit, szerveit: a különböző békeegyesületeket, kongresszusokat stb., a nők és az ifjúság szerepét a békemozgalomban s függelékül szózatot intéz az ifjúság nevelőihez és hires emberek aforizmáit közli a világbékéről. Iskoláinkban miniszteri rendelet alapján évenkint tartanak békenapo-

MDK

Mederl Miklós

Karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903.16.l.

MDK

Mederl Miklós

ebédlő terve

Almási-Balogh L: A karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903. jan. 1. 1-28. l. képekkel.

MDK

Mederschitzky József

nyomdász 1855–1894

Kitimő rajzoló, művezi érzék, küzdelmes élet pálya. Többszörösen kitüntetett. A madridi kiállításon kitüntetett munkáit a Magyar Nemzeti Muzeumnak ajándékozta. Sok helyen dolgozott, utoljára 1889. Temesvárón

Faragó: Mederschitzky József.

Grafikai Szemle 1894 évf 11 z. 188–189.

MDK

Mederschitzky József

nyomdász gépmester

értékes accidens munka-gyűjteményét
– gépmesteri működésének munkái – szak-
könyvet és egy általa összeírt szakszótárt
adományozott a temesvári Magyar nyomdá-
ból – a nyomdászok szakkörének.

–: Igen szép accidensmunka gyűjtemény

Grafikai Szemle 1894 évf. 6 sz. 100 l.

MDK

Medérsiczky nyomdász gépmester

A délmagyarországi temesvári kiállítás sztereotypiával és galvanoplastikával tűnt ki.

Schwind Béla: A délmagyarországi kiállításról
Grafika i Zemle 1891. 9 z 135 l.

Medey festö.

Atheneum. 1840. II. 15/16. 31/32.

MDK

Medgyaszay. müépitész

/Elsö szinvonalat képvisel/

Iskolákat épit többek között.

Pipics Zoltán dr.: A képzömüvészek egyesületének jubileumi kiállitása. U.M.1934 dec.8. 21.1. Mücsarnok.

MDK

Medgyaszay

Magyar Iparmüvészet 1923. 7o.o.

MDK

Medgyaszay

Architectura /Hága/ 1930. N° 34. /aug. 23./

MBK

Medgyaszay építömüvész

készitette a szinház terveit Veszprémben .

Közmunkák Veszprémben.
Vállalkózók Közlönye, 1907 okt.23. 8.1.

Medence (Bereg m)

Gör. Kath. templom

l.

Lebereglelkészségek

127. l.

9

148. **Medence**, g. k. fatemplom.
1747. „Ecclesia a lignea scandulis tecta, in statu commodo." (O. L.; C. P. Tab. et Conscr. 1747. No. 8.)
1839. már kőtemploma van. (Schem. Munk.

(Bereg m.)
Domfacép

Kréder Ernő

1907/8 I.

Ferkèpzomfoiskèvk

113. l.

920

vészettel való kapcsolat. Az antik mű-

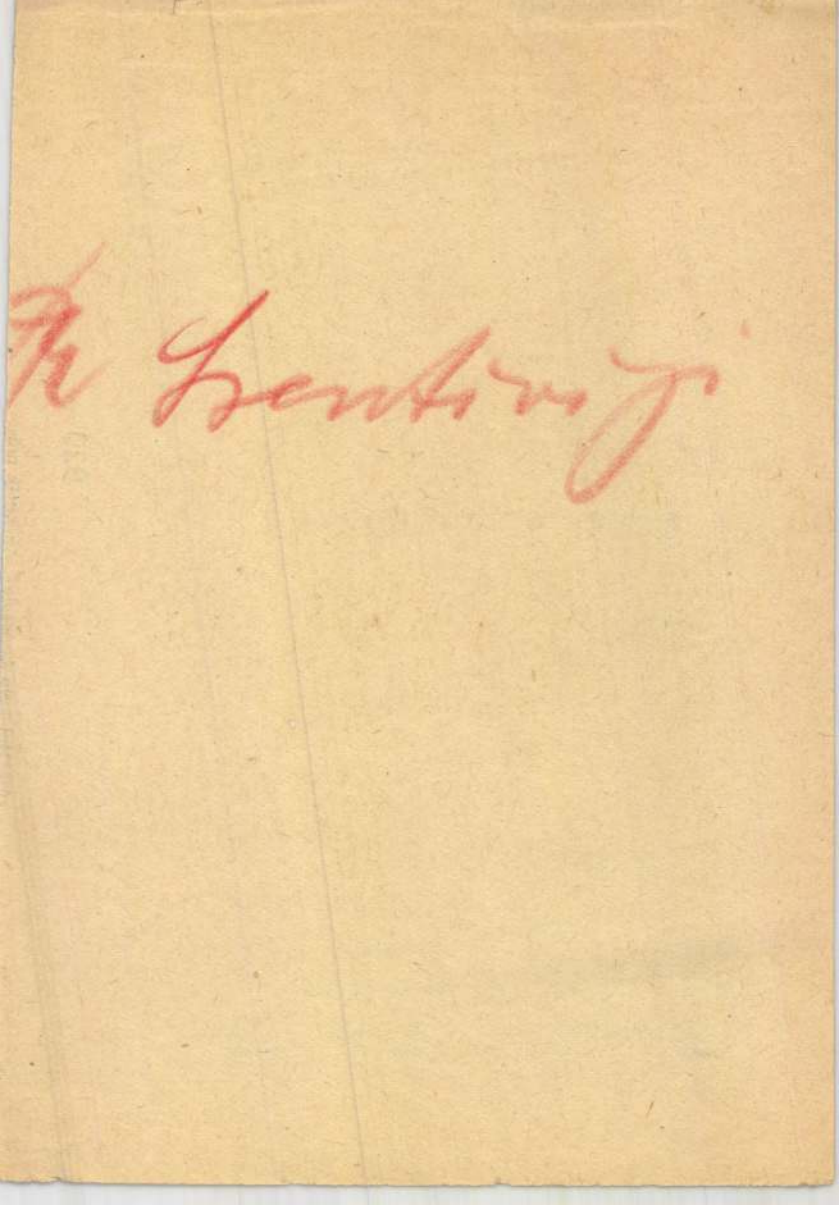

MÉDER Ilona
Kolozsvár, 1902. október 12.–Kolozsvár, 1988.
Magániskolák, festő

Banner Erdély

Meder János

soproni fazsobrász

1690 k

Csontosi jegyz.

Méderné Ferenczi Ilona

festő

2 drb Szamospart c. olajf.
repr.

Pásztortűz
1939. 454. l.
502. l.

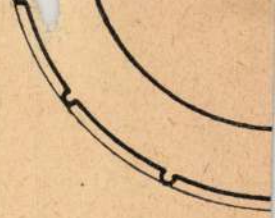

ALAP

8. kép. A Szent István-kápolna apszis maradv

szent test, amikor 1083-ban Szen
koporsó tetejét felemelték,[3] s a n
szent tetemét díszes emlékkápolnál

Szent István sírkápolnáját a k
Csak Jankovich Miklós feljegyzésé

[1] Gerevich: id. m. 50. l.

[2] „... Perfecta dedicationis solempn
sarcofago candidi marmoris imponitur ...
episcopo conscripta. *SSRH.* Ed. Szentpéti

[3] „... Mane facto die post assump
quinto, convenientibus in ecclesiam cum
primum missa pro defunctis est celebra
pavimento preminebat ... Legenda S. St
scripta *SSRH.* Ed. Szentpétery, vol. II.

[4] Henszlmann: *Székesfehérvár*, 189.

Mědorl J. Miklós

azonos

Menyhért Miklós

iparunvéssel.

Magyar Iparunvészet

1903. 122. l.

Gózó Kajos (1865–1904.) illusztrátor.

[* Léva 1865 + 1904. Bp. maire. ig. 1880 körül, mint autodidakta kezdte, sf 6.

M. D. K.

MEDETZ Lajos építész.

Ybl munkatársa az Operaház építésénél

Ybl címe: Ybl Miklós 174.

GYALUS LÁSZLÓ.
LEÁNYSZOBA RÉSZLETE.

KÉSZÍTETTE
KUCZORA FLÓRIÁN.

RÉSZLET A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSBÓL.

MÉDERL JÓZSEF.
EBÉDLŐ.

KÉSZÍTETTE HORVÁTH ENDRE.

Magyar Iparművészet
1903. 6-l.

JEGYZETEK.

1 Németh Antal: Színészeti Lexikon. Budapest. 1930. I. 179. l.
2 Sebestyén Károly: A szinpad három évezreden át. Budapest. 1913. 2. l.
3 Szalay Karola: A tánc a képzőművészetben. Budapest. 1941. 16—17. l.
4 Pecz Vilmos: Ókori lexikon. Budapest. 1902. II. 948. l.
5 Dr. Devecseri Gábor fordítása.

[30] Vidor: Id. kézirat. II. füzet 67. l.
[31] Budapesti Közlöny. 1874 február 19-i sz.
[32] Budapesti Közlöny. 1874 február 19-i sz.
[33] Budapesti Közlöny. 1874 március 18-i sz.
[34] Vidor: Id. kézirat. II. füzet 73. l.
[35] Belügyminiszteri leirat. 12068/1874. sz.
[36] Belügyminiszteri leirat. 32684/1874. sz.
[37] Vidor: Id. kézirat. II. füzet 78. l.
[38] Zenészeti Lapok. 1875 október 17-i sz.
[39] Kelet Népe. 1876 március 29-i sz.
[40] Fővárosi Lapok. 1876 október 7-i sz.
[41] Fővárosi Lapok. 1878 május 1-i sz.
[42] Fővárosi Lapok. 1878 szeptember 25-i sz.
[43] Ellenőr. 1880 március 10-i sz.
[44] Ellenőr. 1880 április 9-i sz.
[45] Ellenőr. 1880 július 3-i sz.
[46] Ellenőr. 1881 június 19-i sz.
[47] Vasárnapi Ujság. 1881 július 26-i sz.
[48] Vasárnapi Ujság. 1881. szeptember 25-i sz.
[49] Vidor: Id. kézirat. II. füzet 99. l.

Medetz Lajos

építész

az Operaház építési irodájában dolgozott.

Vas. Lej. 1884. 616. l.

ÉGIUM.

É A DICSŐSÉG!

es Szentháromság egy örök Istent, Aki a
s véghez vitte nagy és csodálatos dolgait.

Medetz Lajos

Epitesz

Részt vett az operaház épitésében.

Az opera szintár. Vas Nyp 1884.
616 l

Medetz Lajos

ép.

lásd

Györgyi Géza

MDK

Medetz Lajos

Bauzeitung für Ungarn, 1884. 2o8 l.

mdk

Medetz Lajos, Souheitl Lajos,
Haus Gyula építészek

Ybl Miklos munkatársai

Ybl Ervin: Az Operaház 1962. Bp.

H. L

Medecz Vince MDK

VIII. Gyulai Pál u. 7.

Pollack Mihály terve szerint Hummel Márton részére 1842-ben épült földszintesre.
Medecz Vince terve szerint 1883-ban egyemeletesre.
Pleskó és Schneider Terve szerint 1895-ben kétemeletesre.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
158.1.

Medek, aranyozó

Művészet, II., 1903. 328-330.

B.J.: Az első Mü-Kiállitás...

MDK

Medek Gyula

Művével szerepelt a somogyi művészek reprezentatív kiállitásán.

Cikk: Somogyi ...

Képzőművészet, 1934. 78.sz. 229.lap

arra, hogy a kormány e tekintetben már intézkedett s az iparos szerveknek módot nyujtott, hogy a bajokat közvetlenül előadhassák — tudomásul vette.

Dr. *Erős* Sándor alelnök jelentést tett, hogy *Koch* Károlylyal sikertelenül tárgyalt lemondásának visszavételéről. Tudomásul vétetett.

Az elnök előterjesztése értelmében az elüljáróság az idei közgyülést február 21-kére tüzte ki, dr. *Horváth* János iparhatósági biztos a segédek választógyülését pedig március 28-kára.

A Mentő Egyesületnek 50 korona segély szavaztatott meg.

Szilágyi Lajosnak és Marton Lászlónak a Munkavezetők Könyvtára részére tett 20, illetőleg 10 korona adományai köszönettel tudomásul vétettek.

A X. kerületi elüljáróság határozata, melylyel Chárváth Jánost iparkihágás miatt 100 koronával bűntette, tudomásul vétetett.

Perndl Flóris pénztáros jelentése a december havi és az egész évi pénztári forgalomról, tudomásul vétetett.

Szabaditott 11 kőmíves-, 4 kőfaragó- és 1 ácstanonc, jutalomban részesült közülök 2 kőfaragótanonc.

A főjegyző előterjesztését tagsági dijak beszedési rendszerének módosítása iránt tanulmányozás végett kiadták a pénztárosnak és számvizsgálóknak.

Az Országos Iparegyesület fölvilágositó irodát szervezett tagjai számára, melyet a következő levéllel ajánl igánybevenni: „Tisztelt Tagtárs Úr! Igazgatóságunk elhatározta, hogy a külföld mintájára felvilágosító irodát szervez, melynek célja, hogy az Egyesület tagjait, elsősorban az iparosokat, minden őket érdeklő ipari, jogi vagy bármely más praktikus kérdésben, melyekre nézve kételyeik vannak, ingyenesen tájékoztassa. Az Egyesület irodája rendelkezésére áll a t. tagjainknak minden ipari közigazgatási, ipari törvénykezési (ipartörvény, kereskedelmi törvény) és iparfejlesztési ügyben. Nevezetesen: a munkásbiztosítás, az iparfelügyelet, az ipari rendtartás, ipari biráskodás, belföldi és külföldi kiállitások, az áruk és anyagok beszerzési forrásai, gyáralapítási tájékoztatás, állami kedvezmények, közszállítási kérdések, vám- és kiviteli kérdések, ipari szakoktatás, ipari ösztöndijak, ipari békéltetés, munkáltatók szervezkedése, külkereskedelmi, konzuli, vasúti szállítási és tarifarkérdésekben, országos cimerhasználati, végül statisztikai kérdések körébe tartozó ügyekben. Ezekre nézve felvilágosítási szolgálat teljesítésére rendelkezésére áll az Egyesület irodája (*Gelléri* Mór igazgató és dr. Soltész Adolf titkár, dr. *Dóczi* Sámuel ügyész, dr. *Tonelli* Sándor másodtitkár) és esetleg egyes külön felkérendő szakreferenseink. Speciális kérdésekben pedig, különösen adó- és illetékügyekben, szabadalmi, — védjegy — mintaoltalmi, továbbá a tisztességtelen verseny körébe vágó egyes kérdésekben dr. *Szente* Lajos budapesti ügyvéd úr, mint e célra fölkért szakreferensünk adja meg a kivánt szakszerü felvilágosítást. Minthogy pedig ez intézmény felvirágzása attól függ, hogy Egyesületünk tagjai minél sürübben vegyék igénybe felvilágosító irodánkat, van szerencsénk t. tagtársainkat ismételten fölkérni, hogy minden adandó esetben akár direkte Egyesületünkhöz (Gróf-Zichy-Jenő-utca, 4. Telefon 26—75), akár pedig a felsorolt speciális esetekben dr. *Szente* Lajos budapesti ügyvéd úr szakreferensünkhöz (Váci-körút, 80, Telefon 71—65) fordulni méltóztazzék, biztositván a t. tagtársakat, hogy igyekezni fogunk érdekeiket kellően, gyors és szakszerű felvilágosítással megóvni.

Ez is egy okkal több, hogy iparostársaink az Országos Iparegyesületet minél jobban pártolják, abba tagul minél számosabban belépjenek.

Adakozások. A Munkavezetők Könyvtára *Szilágyi* Lajos épitő mester 20 koronát, Marton László ács mester 10 koronát adományozott, *Pucher* István épitő mester pedig a Könyvtár kiadványaiból 48 korona árú könyvet vásárolt. — A nemesszivű adakozónak az elnökség ez úton mond köszönetet.

Tanoncok szabadítása. Elüljáróságunk folyó hó 12-én tartott ülésében a következő tanoncokat szabadította:

Kőmívesek: ifj. *Kosdi* György, *Dirnberger* József, *Hornyák* István *Tóth* János, *Balogh* József, *Hoschek* Ferenc, *Csabán* József, *Páni*, János, *Walter* József, *Kovács* Albert, *Steidl* József.

Kőfaragók: *Neumann* Lajos, *Bucher* István, *Heller* József, *Nemes-Szente* János.

Ács: *Chovanetz* István.

Uj épitőanyag. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa megengedte, hogy a Gál és Tsa-féle szabadalmazott salak-cémenttéglákkal a lakások belsejében választófalakat lehessen épiteni.

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A fővárosi középitési bizottság f. hó 15-iki ülésén nem pártolta azt az indítványt, hogy a Margit-híd gyalogútjait a kocsiúttól elválasztó korlátok állíttassanak föl; a fiumei aszfaltgyárnak megengedik, hogy a Király-utcában 300 m^2 próbaburkolatot létesítsen; elfogadta a Fillér-, Maros-, Vérmező-utca rendező, a Kálvária-, Szerecsen-, Ügynök-, Garay-, Tóth-, Kálmán-, Fő-, Málna-utca és a Marcibányi-tér csatornázó, végül az Asztalos-Sándor-, Mogyoródi-, Hajtsár-, Ápolda- és a Tárogató-utca világítási tervét.

A magánépitési bizottságnak jan. 18-én tartott ülésén *uj épitkezésre nyert engedélyt:*

3661. Feledi Miksa, Fő-u. 2696. hrsz. négyemeletes ház; terv. Böhm Henrik.

2632. Schätz József, Bors-u. 1939. hrsz. háromemeletes ház; terv. Medek Tibor.

266617. Feszl Frigyes épitész, Márga-u. 8003. hrsz. 12 családi ház.

1321. Duka Tivadar, Kazinczy-u. 5200. hrsz. kétemeletes ház; terv. Márton Jenő.

1200. Weisz Ernő, Országbiró-u. 1529. hrsz. emeletes ház; terv. Márton Jenő.

4010. Horvát Ákos, Bethlen-u. 38. gyári épület; ép. m. Löffler Sándor.

160. Kozalik Ferenc, Róna-u. 7. földszintes ház; ép. m. Stechlik Antal.

2008. Dreher Antal r.-t. Halom-u. 1. toldalék; ép. m. Hubert József.

271035. Ray Rezső Csáklya-u. 1440. hrsz. gyári toldalék.

1306. Tóth Mihály, Alsó vaspálya-u. 11. műhely; ép. m. Fazekas I.

836. Weisz Manfréd, Tátra-u. 1236. hrsz. kemencék.

3663. Krausz Gábor, Városház-téren árúbazár.

Átalakításokra:

866. Budapesti lipótmezei elmegyógyintézet, Hidegkuti-út 2.

299878. Szekeres Imre, Gyömrői-út 12.

491. Grünwald testvérek, Rákóczi-út 30.

Jóváhagyásra ajánltattak:

2346. Svadló Ferenc, Lehel-u. 8.

3045. Roessemann és Kühnemann, Fövény-u. 1527. hrsz.

1536. Neufeld Samu, Dorottya-u. 8.

297763. Hirsch Mihály, Podmaniczky-u. 2983. hrsz.

1800. Vrbovszky János, Dobogó-út 14.555. hrsz.

1049. Horvai János, Fillér-u. 6551. hrsz.

29·891. Wolf Péter, Remény-u. 2156.

298302. Miernik Jakab, Andrássy-út 50.

1541. Széll B. és tsa. Peterdy-u. 13.

1506. Ivanovich Kristóf, Kereszturi-út 7620. hrsz.

1183. Jung Károl, Napos-út 8718 hrsz.

1046. Hikisch Rezső, Fillér-u. 6551. hrsz.

2883. Magyar leszámitoló és pénzváltó bank, Közraktár-u. 9647. hrsz.

2007. Hunyadi Ferenc. Karácsonyi-u. 1656. hrsz.

Gépekre és felvonókra:

1515. Singer és Reichsfeld, Lehel-u. 2931. hrsz.

294893, Mayer és társa, Vörösvári-út 1428. hrsz.

293242. Dreher Antal, r.-t. Halom-u. 1.

288713. Első magyar serfőzde, Jászberényr-út 8393. hrsz.

Elutasíttatott:

299233. Magyar földrajzi intézet, Akadémia-u. 8.

1333. Polgár Károly, Kazinczy-u. 5095. hrsz.

TERVPÁLYÁZATOK.

jan. 31. Medgyesi evang. egyházközség: gymnasium tervei; díjak: 1500, 1000 és 800 k.

febr. 1. Az Épitő- és Iparművészeti rajzolók Orsz. Egyesülete: vidéki városban képzőművészeti kiállítások épülete; díj: aranyérem és 200 k.

" 3. Országos Iparmüv. Társulat és a M. Automobil-Klub a júniusban tartandó automobil versenyre az ezüst, bronz, kő, csont stb.-ből való emléktárgy tervére hirdet pályázatot, mely 2700 k.-ból elkészíthető legyen; díjak: 300, 200 és 100 k.

febr. 15. A győri I. takarékpénztár: 2 vagy 3 emeletes bérházzal kapcsolt székház (300, illetőleg 380 ezer k.); díjak: 2000, 1500 és 1000 k.

márc. 1. Szászsebes város tanácsa: uj városház tervezése; pályadij 1000 és 400 k.

ápril. 27. M. Műhely- és Raktártelep R. T. telepének lakóházzá való átalakítása; díjak: 1500, 1000 és 800 k.

egy csoportja kért a tanácstól olcsó telket, hogy azon tagjainak olcsó és állandó otthont építhessen. A pénzügyi bizottság az ügyet magáévá tette és megvan a remény, hogy — ha talán némely módosított formában is — de meg is fog valósulni a szép eszme. De ami nálunk a tervezgetés hosszú vajudásának processusán megy keresztül, az a hasonló bajokban leledző külföldi városokban már meghaladott álláspont. Itt Németország jár elül. Legutóbb az aránylag nem is oly nagy, de intenziv iparú Remscheid városban valósult meg a tisztviselő lakóházak intézménye. Még alig egy esztendeje, hogy egyesületté alakultak az érdekelt tisztviselők, 1907 december havában, és már öt négyemeletes házat építettek föl 3—4—5 szobás lakásokkal, a modern lakóház minden igényének megfelelőleg. Közvetetlenül e házak mellett fog az idén még további öt ház épülni, melyek majd egy összefüggő épülettömböt fognak alkotni, középen nagy udvarral. Ezek a házak a város szivében végighúzódó ú. n. Lindenstrassén épülnek. Ugyancsak tervbe van véve nagyszámú kis lakóházak építése is villaszerű kiképzéssel, előkerttel — a város periferiájának kiesebb vidékein. A tervezéssel és művezetéssel *Bastl* Ernő építészt bízták meg. — *e* —

Lámpások a víz alatt. Az amerikai Illuminating Engineer érdekes amerikai találmány hirét közli: Leon Dion kábeleket akar a kikötőbe lerakni, melyeken bizonyos távolságban villamos izzólámpásokat helyez el. Ezeknek fénye fölszűrődik a vizen keresztül és bevilágítja az útat, melyen a hajók veszedelem nélkül közlekedhetnek. A feltaláló azt állítja, hogy kábele minden kikötőbe a legnagyobb könnyűséggel lerakható és a lámpásainak fénye a legnagyobb viharban is látható, mert bizonyos rétegen alúl a leghatalmasabb hullám is elveszti vízmozgató erejét.

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPITÉSZ-EGYLET.

A mü- és középitési szakosztályok ülése január 18-án. Elnök *Nagy* Virgil, később *Jakabffy* Ferenc, jegyző *Rerrich* Béla, jelen volt 60 tag. *Fleischl* Róbert bemutatta a Kemény-féle állványozást, mely 1 3 *cm* hosszú pályarudakból összeállított vasrácshíd, melyeknek hosszúkás szögecslyukai vannak, szögecsek helyett srófokkal, tehát összeállításakor a nyíláshoz alkalmazkodik; szilárd szerkezeténél fogva főleg a bétonfödémek készítésekor tesz jó szolgálatot, amelyek számára mozdulatlan állvány szükséges (A szerkezetet jövőre bővebben ismertetjük). — Azután *Román* Miklós fölolvasta a budapesti építésügyi szabályzat dolgában működött bizottság jelentését, mely szerint a bizottság a közmunkák tanácsa javaslatának átvizsgálásakor az építkezések olcsóbbá tételét és a telkek gazdaságos kihasználhatását tartotta szem előtt. Ennek megfelelőleg a falak méreteinek csökkentését, tehát a mainál kisebb téglát, minden szilárd menyezetszerkezet elfogadását, a felszáradásra megszabott idő és a vakolás időpontja megállapításának elhagyását és a keményfának minél nagyobb alkalmazhatósá át kívánja; a cémentfalra egyátalában nem kell száradás; továbbá pincét nem kell követelni, mély udvart is lehessen létesíteni, a Luxfer-prismák szabad alkalmazását lehetővé kell tenni, az emeletmagasságokat csökkenteni és mansard-padláslakásokat kell engedélyezni; végre átalában ikerházakat kell épiteni, 150—300 □-öles telkeket szabni, a kerületi elüljáróságok hatáskörét tágítani, a Halászbástya környékét a beépítéstől megóvni, nagyobb párkányokat engedni, a liftek alkalmazását könnyíteni, az üzleti házak különböző nemeit pontosan meg kell határozni. Ezek az elvek vezették a bizottságot, midőn a terjedelmes javaslat minden egyes szakaszára megtette észrevételét. *Sándy* Gyula, *Rainer* Károly, *Nagy* István, *Nagy* Virgil és *Schoditsch* Lajos hozzászólása után a javaslatot egész terjedelmében elfogadták és a bizottságnak fáradozásáért köszönetet szavaztak. De *Lechner* Jenő javaslatára kijelentették a szakosztályok, hogy a javasolt módosítások csak ennek a tervezetnek a jobbá tételét célozzák, azonban a tervezetnek alapul szolgáló *övezeti beosztást* nem tartják szerencsésnek, sőt hibásnak, mert nem számol Budapest jövendő fejlődése minden követelményével, amelyek közt az üzleti városrész, a munkás-, a gyár-, a nyaraló-, a lakó- stb. városrészek létesülésének tényezői nincsenek a kellő területekre és kellő mértékben kijelölve; ennek alapján Lechner Jenő 9 övezetet óhajt. Ezt a javaslatot a szakosztályok jövőre tárgyalják. — Az elnök ezután fölbontja a kis pályázat (tártézi ivócsarnok) multkor kihirdetett eredménye alapján a jeligés leveleket; kitünt, hogy a díjazott „Fehérház" jeligés tervet *Sárkány* István, az *M* betűs megdicsért tervet pedig *Wälder* Gyula tervezte. — Bejelentette az elnök, hogy a nagy pályázatra három mű érkezett be. — Ezután elhatározták a szakosztályok, hogy a győri takarékpénztár épületének tervpályázatára 3 biráló tagot, a szombathelyi vágóhíd bizottságába kettőt és a M. Műhely- és Raktártelep tervbiráló bizottságába három tagot a jövő ülésen választanak. — Végül a jegyző fölolvasta *Alpár* Ignácnak a választmányhoz intézett beadványát, melyben a Pesti Hazai I. Takarékpénztáregyesület tervpályázata alkalmából előadja, hogy egy Drezdába intézett névtelen levél Wallot biráló előtt már eleve meggyanúsította *Fittler* Kamill jurort, egyik budapesti kis napilap pedig a bírálat befejezte után ugyancsak Fittlerre valótlanságokat fogott; ezt a rágalmazó eljárást az egyesület nem hagyhatja szó nélkül, annál kevésbbé, mert Wallot a bírálat megejtése után kijelentette, hogy *Fittler* eljárása tökéletesen kifogástalan volt. *Nagy* Virgil előadta, hogy a napilap vádjait a szakosztályoknak már jan. 4-iki ülésén szóvá tette *Kotál* Henrik, de ekkor a szakosztályoknak az volt a véleményük, hogy az oly helyen és a névtelenség leple alatt megjelent állításokkal nem érdemes foglalkozni, mert azok már önnönmagukat elítélik. (Az „Építő Ipar" is e közhangulat értelmében föl sem említette ezt a dolgot az ülésről közölt tudósításában. *A szerk.*) Ami különben a most már határozott alakban az egyesület elé juttatott kérdést illeti, ezzel a választmány érdeme szerint el fog bánni. — A szakosztályok tagjai f. hó 21-iki értekezletükön az *épitészi díjszabás tabelláit* tárgyalták, és elhatározták, hogy az építmények az eddiginél több csoportba osztandók, és a díjtételek csekély mértékben nagyobbítandók.

HIVATALOS.

MAGYAR ÉPITŐMESTEREK EGYESÜLETE.

Az épitőmesteri szakosztály ülése jan. 21-én. Elnök *Sziklai* Zsigmond, jegyző *Pásztor* Béla.

Az *elnök* megnyitja az ülést. Üdvözli a szép számmal megjelent tagokat és vendégeket. Felolvastatja a mult ülés jegyzőkönyvét, amelyet a szakosztály változatlanul tudomásul vesz. A mai jegyzőkönyv hitelesítésére *Zeuner* Gyulát és *Réti* Benőt kéri fel.

Dr. *Katona* Fülöp a napirend előadója első sorban azt a nagy forrongást fejtegette, melyet az épületek alapozása körül különösen az amerikaiak előidéztek. Azáltal ugyanis, hogy a modern épület a rajta alkalmazott nagy nyílások következtében nem falakból, hanem csak pillérek rendszeréből áll és mivel az épületalapnak rendeltetése az, hogy a falak terhét a talajra egyenletesen vígye át: a helyes és jó alapozás fontossága nagy mértékben növekedett, mert sokkal nehezebb feladat az egyes pillérekbe concentrált terheket a talajnak egyenletesen átadni, mint volt az az ezelőtti időkben. Az előadó bemutatta a ferde cölöpökkel és ferde síkokkal való alapozást, melylyel a rossz talajon is, anélkül, hogy hordképes talajra lemennénk, szilárd alapot lehet az épület részére teremteni. Ismerteti a modern vasbéton-építkezést. Bemutatja a vasbéton-alapozás elméletét és fejlődését, különös tekintettel a talaj ferde irányú igénybevételére. Rátér a választófalak elméletére. Ismerteti a Pruess-féle választófalakat és bemutat egy választófalat, amelyben egy sajátos téglakötés által igen jó ellenállást ér el. Végül a födémek, gerendák és oszlopok elméletével foglalkozik és hangsúlyozza, hogy a vasbéton méretezése ugyanazon az elméleteken alapul, mint a többi építőanyagok méretezése, tehát semmi különösebb képzettséget nem kíván. Befejezésül egy kupolaszerkezet vasbetétjét mutatja be, amelynek segítségével igen nagy átmérős kupolákat mintaállás nélkül lehet elkészíteni.

Guth Árpád mérnök, mint vendég a vastartók befogottságának elméletéhez szól. Szerinte normális épületekben a padlástér alatti födém és a legfölső emelet padlója alatt levő födém tartóit nem szabad soha befogottnak venni, mert a terhelő fal súlya nem elegendő a föllépő emelő igénybevétel leküzdésére.

Réti Benő és *Schustler* József hozzászólása és dr. *Katona* válasza után, az *elnök* a szakosztály köszönetét tolmácsolja az értékes felolvasásért és az ülést 8 órakor bezárja.

BUDAPESTI ÉPITŐ-, KŐMŰVES-, KŐFARAGÓ- ÉS ACSMESTEREK IPARTESTÜLETE.

Elüljárósági ülés folyó hó 12-ikén.

Az Országos Iparegyesület abbeli értesítése, hogy a tagok részére felvilágosító irodát nyitott, közzéteendő (l. alább).

A budapesti IV—X. kerületi vegyes ipartestület fölterjesztését a munkásbiztosító törvény hiányainak orvoslása ügyében — tekintettel

Meder Tibor

épitész

l.

Erődi – Bodnár

218. C.

28. kép. *Szepesi mester I*

festészet a prímási képtárban. Vasárnapi Újság, 1916., 553. l. — Lepold—Homor 96. l. — Divald: Magyarország művészeti emlékei. Bp. 1927., 135. l. (2. és 4. kép = 133. l.) — Gerevich: PA, 212. l. — Péter: A magyar művészet története, I. kötet. Bp. 1930., 118. l. — Genthon: RMF, 61. l.

MAGYAR FESTŐ 1480 körül

Szent Benedek (27. kép)

Fa, tempera, 84×44 cm.

Csúcsos felső záródása újabbkori csonkítás. Függőkép volt?

A garamszentbenedeki apátsági templomból.

A jánosréti mester körével kapcsolatos.

Haiczl Kálmán: A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913., 144. l. — Gerevich PA, 210—212. l. — Genthon: RMF, 60. l.

MDK

Medek Tibor építész

Magánépitések. Épitő Ipar, 1912. szept.1. 2
343. l.

MDK

Medek Tibor építész

3 em.ház

Magánépitési eng. Bp.en.

Pesti házai Első Tkp palotája. Vállalk. Közl.

1909. jan. 20. 1.1. 2.1.

MDK

Medek és Brezina, építész

Építési eng. Bpesten. Vállalkozók Közlönye, 1908. ápr. 15. 5.l.

M.D.K.

Medek Vincre[x], épitész

terve a szegedi kulturpalotára kiirt pályázaton dicseretet nyert.

x) Utólagos helyreigazitás az ápr. 10. sz. 2-ik oldalán: „a megdicsért terv szerzője nem Medek Vincre, hanem Brüggemann Károly Budapesti épitész."

Vállalkozók Lapja, Bp. 1899. XV évf.

ápr. 3-as sz. 3. old.

Medendorfer János

pesti könyvkötő

a XVIII. n. vegén

l.

Isoz Bp. zene

158. l.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
605/1927 ahoz.
Érkezett: szeptember 12.

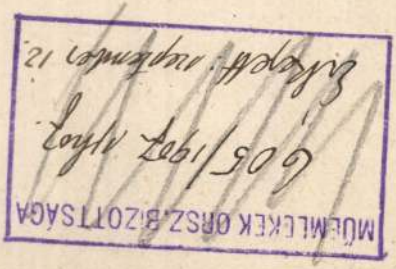

MAGYAR NEMZETI MUZEUM

A MAGY

1178 szám.

A Műemléke

Tekint

A Magyar N

hálás köszönetét fejez

melylyel a T. Elnö

régiségosztályának szakk

Budapesten, 1907

MDK

Mederl ipm.

Almási Balogh L: A karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903. jan. 1. 1-20. l. képekkel.

MDK

Méderl József,

Terve: ebédlő. Készitette Horváth Endre. Kép.

Magyar Iparművészet. 1903. 5.l. Képpel.

SIMAY LÁSZLÓ. URISZOBA.

MÉDERL JÓZSEF.
EBÉDLŐ.

KÉSZÍTETTE HORVÁTH ENDRE.

GYALUS LÁSZLÓ.
LEÁNYSZOBA RÉSZLETE.

KÉSZÍTETTE
KUCZORA FLÓRIÁN.

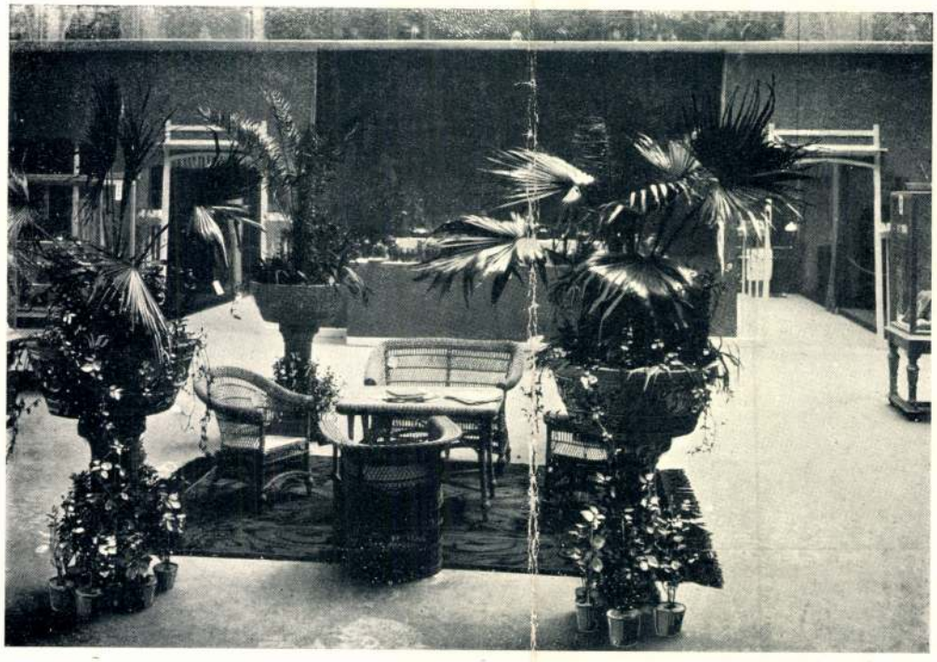

RÉSZLET A KARÁCSONYI KIÁLLÍTÁSBÓL.

Magyar Iparművészet
1903. 5. e kép
4

Medgyánszky László

Kaesz Gyula növendéke

Rosnerszireml

képekkel

Medgyánszky László

iparmüvész

Iparm. Iskola

síremlékterv

irád

2

Rosner sírem

képekkel

PESTI HIRLAP

AZ UJ MŰVÉSZHÁZ

Budapest uj kulturpalotával lett gazdagabb a Vágó László átépitette impozáns, muzeális stilusu uj otthonában berendezkedett a Művészház. A Szegfű-utcai homlokzaton van a kiállitási rész: freskókkal diszitett görögös előcsarnok, erős felső világitásu öt terem és a büffé, amely frissitőkkel szolgál a publikumnak. Ezekben a termekben hordta össze kincsét, friss termését a legfiatalabb, legmerészebb, ittott legnagyobb kilengésü magyar piktura. Szép és legató meglepetésekkel szolgál ez a kiállitás. Egő vágyak, merész törekvések öltögetik szines nyelveiket a vásznakról. A témák is ujszerűek. Biblikus hangulatban, vallásos elmélyedésben modern és nyugtalan ritmusok ringatóznak és rávetődik a vászonra a várakozás misztikus árnyéka, a szimbolum.

A posztimpresszionizmus merész vonalai ágálnak és rezegnek *Vaszary* János uj, nagy vásznán, amely komor epikával beszéli el Lázár föltámadását. Mindjárt mellette föltünnek *Páldy* Zoltánnak bibliai dolgai, amelyek közt *Krisztus és a három királyok* cimü vászna igen érdekes és eredeti felfogásu. *Egry* Józsefnek a *Latrok fölfeszitése* cimü képén egybefonódik a bibliai hang a modern, szociális nyomor várakozásával. *Csók* István *Tavaszi álma* a régi erejében és frisseségében mutatja a mestert. Finomak és gondolatot keltőek *Kádár* Bélának és *Lassy* Attilának szimbolikus képei, *Pachán* Józsefnek van egy érdekes, neo-biedermeyeres kettős arcképe. Egy egész falat födnek be *Ripl-Rónainak* uj képei. Szin és vonal pompázik, lüktet, ég rajtuk. A szinek rikitók, nagyot mondók és mégis szerények, mert gyönyörü harmónia van bennük. *Kernstock* lovas képén a nagy kilengések, heves mozgások grandiőzus ereje nyugtalankodik. *Katona* Nándor, *Kosztolányi-Kann* a kiforrott tudás, az erő dokumentumait hozták ide. Igen érdekes és finom *Mednyánszkynak* egy figuralis képe, a Csavargók. W. *Gyenes* Gitta vászna eredeti, rendkivül szines talentumról, kiforrott tudást mutat. Női aktja buja szinhatásu, *Nagybányai utca* cimü képén pompás ritmus lüktet. A Nagybányán élő *Boromissza* Tibor képein friss és tiszta levegő leng, vásznai nem annyira a természetet adják; ez a stilus egészen uj, a törekvés: a természet megelőzése.

A szobrászok közül a nagy talentumu *Vedres* Márk bronz aktjaival először jelenik meg nálunk, *Pásztor* János és *Medgyasszay* Ferenc egy pár csinos reliefét, *Körmendi-Frim* Jenő pompás kő- és márvány-portrékat és nehány bronz-plakettet állitott ki. Az egész kiállitás, amely holnap nyilik meg a publikum előtt, haladást jelez és előre mutat, fiatal, erős egyéniségének korszaka felé.

k. d.

Medgyasszay Ferenc

Medgyasszay
fotos

A Jászberényi Hűtőgépgyár dolgozói az exporttermelést növelik.

—: Munkaverseny.

Tükör, 1975. ápr. 1 – 6 oldal.

Medgyasszay
fotós

Meghendődött a strandszerem
Zalaharoson

— : Szabadidő
Tükör, 1975. jún. 17 - 7 oldal

Medgyasszay
fotós

Pánczél Attila rekonstruál egy
értékes díszes lószerszámot.

—: Ennyiben. -

Tiszatáj, 1974. febr. 19 - 7 oldal

Medgyasszay
fotos

Szolnokon befejezésben közeledik
két toronyház építése.

—: Urbanizáció

Tükör, 1975. jan. 14-7 lap

Medgyasszay
fotós

Fűtőtesthet készítenek a Gász-
ságban (repro)

—: Termelés
Tükör, 1975. jan. 7 – 6 lap.

Medgyasszay
folós

A szolnoki Tiszamenti Vegyi-
művek üzemei az idén 560
ezer tonna szuperfoszfátot szál-
lítanak a mezőgazdaságnak.

—: Vegyipar.

Tükör, 1974 apr. 30-7 oldal.

Medegyasszai
fotós

„Autósorsok" repro

— Jarinúvek

Tutor, 1974. aug. 20 – 7 lap.

Medgyasszay
fotós

A Csongrádi Háziipari Szövetkezet
szőnyegei nagyon népszerűek.
Csongrádi asszonyok dvegoznak
egy faliképen (fotó)

—: Népmuvészet.

Tükör, 1974. dec. 10 - 7 lap.

Medgyasszay
fotós

Uj Kecskemet

—: Városhép
Tiekör, 1974. nov. 5 - 6 lap.

Medogyasszay
fotós

„Mozdonyfemető"
(repro)

—: Vasút

Tükör, 1974. okt. 8 - 7 lap.

Medgyasszay
fotós

A halgondaságban folyik a
lehalászás.

— : Halászat

Tükör, 1974. okt. 22 - 6 lap.

Medgyaszay
István

„Új kecskeruét" (regény)

—: Városkép
Tükör, 1974. nov. 5. - 7 lap.

Hajnal

Reggel négykor eluntam a munkát. letettem a tollat, mára elég volt. Aztán szokás szerint odamentem a kertre nyiló üveges ajtóhoz, hogy kinézzek az éjszakába. Félrevontam a függönyt és megdöbbenve hökköltem vissza attól, amit láttam. Égett az egész völgy a Pasarét felé, amelyre lelátni innen a hegyoldalból. Fenyőfáim és nyírfáim törzsei között haragos pirossággal ütött át a lángban álló táj. Első riadalmam ösztöne az volt, hogy felköltöm a háziakat; nagy bajkor az ember az első eszmélettel társat keres. De botorságom két másodpercnél nem tartott tovább, mingyárt ráeszméltem, hogy tűznek nézem a pirkadást. Nem ébresztettem fel senkit, kinyitottam az üveges ajtót és lementem a kertbe.

Négy óra volt, mondom, de ez valójában hármat jelent. Ez a nyári hajnalhasadás órája. A nap még nem volt sehol, de már előre küldte az uj nap nyitányául ezt a hatalmas pirosságot, százezer és százezer szinné vált hang gigászi lángját. Lebaktattam a gyalogösvény kavicsos talaján a sötétlő garádig s onnan szemléltem a lávatengerré vált messzi völgyet. Tombolóan piros volt odalenn az egész világ, s a föléje boruló kupola keleti fele. Figyelmesen szemléltem ezt a pirosat és kutattam szemem emlékei közül: milyen képen láttam már ilyen hallatlan szint? Klasszikus Madonnák ruharedői, impresszionista csendéletek virágszinei, svájci tájképek alkonyi frázisai tolongtak fejemben, de rövidesen ellegyintettem valamennyit: nem volt fogható egyik sem a pirosnak előttem harsogó ujjongásához. Amulva tettem el emléknek, mikor már jóllaktam vele.

Ekkor figyeltem fel a madarakra.

Most ébredtek és eszeveszett lármát csaptak. Először alaktalan zenebonává folyt össze hallásomban az egész, és meglepetve közöltem magammal, hogy a nappal közömbös óráiban sohasem képzelném a madarak ébredését ilyen erejünek. Majd figyelmem a hangtengerből lassan kiválasztotta az egyes összetevőket: csiripelést, csattogást, füttyöt, pityegést, csipogást, cserregést. Mintha minden fának minden ágán madár ült volna és a pirkadás, mint Wagner-karmester, lihegve, lobogva hajszolta volna valamennyit: még erősebben, még, még, nem elég hangos, csináld torkod szakadtából. Az egész mindenség vibrált tőlük és a szél-remegtette nyárfalombhoz lett hasonló. Nem énekeltek ezek a madarak, hanem felserkenő életerejükben vadul orditottak.

Kettőnek aztán megismertem a szavát. És megértettem.

Az egyik régi barátom volt, a cinke. Az, amelyet hangjáról ugy is hivnak, hogy nyitnikék. A nyelv tréfája azt hallja bele hangjába, hogy virágnyitásra biztatja a növényeket. De én nem igy hallottam. Nem azt mondta, hogy „nyitni kék", hanem ezt, sokszor egymásután:

— Picikék! Picikék! Picikék! Picikék! Picikék!

Persze, hogy ezt mondta, hiszen mi dolga már a virágnyitással, itt a nyár, megy minden a maga rendjén, az ibolya és gyöngyvirág már el is viritottak. Nem, a cinke fészke már régóta kész, tojásait is kiköltötte, most ébresztgeti kicsinyeit. Sőt már eteti is őket. Van még egy fajta mondata: két hosszu, két rövid lejtésü. Igy:

— Még egy picit! Még egy picit!

Ezt hallani egyszerre tiz, husz, ötven fészek felől, azzal az illatos, édes hangszinnel, amelyet „Holz"-nak nevez a muzsikusok zenekari tolvajnyelve s amely olyan hajnalivá és harmatszaguvá teszi a Carmen harmadik felvonásának előjátékát. Ötven cinke kiabálja összevissza, egyszerre:

— Még egy picit! Picikék, picikék!

Még egy picit! Még egy picit! Picikék, picikék, picikék, picikék!

A másik zenész, akit kiismerek a többi közül, a rigó. Ő már sokkal nagyobb szókinccsel rendelkezik. És nyelve gyönyörü. A madarak közt övé az olasz nyelv. A mássalhangzók közül csak a folyékonyakat használja. Faluhelyen ráfogták, hogy ezt mondja: „Huncut a biró!" Nem ezt mondja az én kertemben. Innen messzire esik a falusi biró. Az én rigóm hosszu és ékesszóló versében ez a visszatérő sor:

— Millió fiu! Millió fiu!

Tudom miről beszél: a világháboruról. A cinke családias, bensőséges lirikus, csak magánélete szelid dolgaival foglalkozik. A rigó elégiákat szaval. Arról a millió fiuról beszél, aki a föld különböző helyein most kapaszkodik fel a tankra, vagy most zuhan a repülőgéppel. A rigó kétségbeesett békeszeretettel rimánkodik az emberiségnek, hogy hagyja abba. És nem unja könyörgésével százszor egymásután megszólitani, kérlelni, unszolni a millió fiut.

Rég elmult négy óra, itt állok a kert végében és olyan érzés fog el, hogy az emberek közül csak én vagyok most ébren az egész világin. Sőt mintha nem is tartoznám az élők világába, hanem varázslatszerüen kiléptem volna enmagamból is a hajnali órán. Visszanézek a házra. Égve hagytam a lámpákat, a dolgozószoba ablakai világosak. Képzelgésem azzal a csaló hittel tölt el, hogy a hajnali fák között nem én állok itt. A világos ablakok mögött most is ott van, aki ott lakik: az az öregedő iró, a nevét is tudom. Iróasztala felé hajlik, majd felnéz és beletünődik lámpája fényébe. Mesterségének célja az, hogy a lelket, amennyire tudja, megmutassa mindenkinek s ezzel rávegye az embereket, hogy bocsássanak meg egymásnak és szeressék egymást. S ilyenkor, mikor a lámpába néz, szivét gorombán megmarkolja a megalázó tehetetlenség.

Mélyen megsajnálom ezt az odabenn dolgozó embert. Talán csak nem fogja abbahagyni? A lángoló pirosság egyre terjed oda'enn. S idefenn a madarak hangzavarából ezüstösen hallatszik ki a cinke:

— Még egy picit! Még egy picit!

Harsányi Zsolt.

Ne gondolkozzon sokat - még vehet!

Balatonföldváron villatelkek nagyon kedvező részletre. Minden telek befásitva, villany, vizvezetékcsatlakozási lehetőség. Áraink a legolcsóbbak. Okvetlen kérjen tájékoztatót, Balatonföldvár fürdő r.-t. parc. irodája, Budapest, V., Szabadság-tér 14. sz. Telefon: 12—76—60.

A Kormányzó születésenapja

Csanád vármegye törvényhatósága hódolattal üdvözölte Horthy Miklóst

Csanád, Arad és Torontál vármegyék törvényhatósági bizottságának közgyülésén *Fejér Miklós* főispán hálával és hódolattal emlékezett meg Kormányzó urunk születésnapjáról. Mint a gondos jó gazdát állitotta őt a törvényhatóság elé, akinek gondossága és bölcsesége 21 év alatt azt eredményezte, hogy a felfordulás helyett rend, fegyelem és közbiztonság, szétzüllött közgazdaság helyett békés termelés, tőzsdézés és spekuláció helyett munka, elnyomó „szabad verseny" helyett szociális fejlődés, kifosztott hadsereg helyett erős korszerü honvédség és kis Magyarország helyett kétszer akkora, növekedő, erősödő magyar haza van a Kárpátok medencéjében.

A főispán szavait lelkes éljenzés követte, majd egyhangu lelkesedéssel kimondotta a bizottság, hogy a Kormányzó Ur Őfőméltóságával hódoló táviratban közli jókivánságait.

Sármezey Endre országgyülési képviselő Bácska visszatérését ünnepelte. *Reibel Mihály* orsz. képviselő, mint ellenzéki képviselő mutatott rá az 1918-as forradalmak tanulságaira és a mostani történelmi idők veszélyeire. Együttérzésre, fegyelemre hivta fel a törvényhatósági képviselőket, akiket arra kért, hogy minden erejükkel támogassák a jóakaratu, becsületes szándéku és kellő rátermettséggel rendelkező Bárdossy-kormányt. Ezután dr. *Galambos Emil* megemlékezett gróf *Teleki Pál* tragikus haláláról.

Hivatali szünetek

Szerdán, junius 18-án a kormányzó születésnapja alkalmából a *székesfőváros* hivatalaiban, intézeteiben és intézményeiben hivatali munkaszünet lesz. Az emlitett napra előre kitüzött tárgyalásokat és panasznapokat azonban a hivatali szünetre való tekintet nélkül megtartják.

Az *államrendőrség budapesti főkapitánysága* a belügyminiszter rendelete alapján junius 18-án, a Kormányzó Ur Őfőméltósága születésnapja alkalmából hivatali munkaszünetet tart. Ez a rendelkezés nem vonatkozik arra az esetre, ha az emlitett időre feleket idéztek meg, vagy tárgyalásokat, panasznapokat tüztek ki.

Az *OTI, MABI* és *OTBA* rendelőintézetei és hivatalai is szünetet tartanak.

Müller Antal összeférhetetlenségi ügye

Az igazolóválasztmány elrendelte a bizonyitás kiegészitését

A főváros igazolóválasztmánya hétfőn *Cselényi Pál* elnöklésével folytatta Müller Antal összeférhetetlenségi bejelentésének tárgyalását.

Nitschky Aladár, a Nemzeti Hitelintézet józsefvárosi fiókjának igazgatója kijelentette, hogy nem tud arról, hogy Schäffer, Proczeller és Müller Antalné együttesen jártak volna nála, hogy 2000 pengőt jeligés betétkönyvön elhelyezzenek.

Schäffer Károly a szembesitésnél megmaradt korábban tett vallomása mellett. Előadta, hogy a letett összeg 2000 pengő volt, a betétkönyv jeligéje pedig H. B.

Király Kálmán ny. tanácsnok kijelentette, hogy a szakbizottság tagjai szoktak érdeklődni a munkák kiadásáról, de Müller Antal sohasem igyekezett erős nyomást gyakorolni senki érdekében sem. Nem emlékszik arra, hogy névszerint kik iránt érdeklődött, de azt tudja, hogy keresztény és legfőképpen VIII. kerületi kisiparosok voltak.

Borlay Károly, a kövezőipartestület elnöke kérdést intézett ezután Király Kálmánhoz, emlékszik-e arra, hogy 1937-ben a Zsigmond-utcai munkák versenytárgyalásánál öccsének, Oggendorfer Rudolfnak az ajánlatát, jóllehet első helyen feküdt, azzal utasitották el, hogy ez irreális, holott Csiszár Zoltán, aki a munkát megkapta, csupán 147 pengővel volt drágább. Ez ügyben fölkereste Király Kálmánt, aki azt mondotta, hogy Csiszárt Müller Antal támogatta s ezért kapta meg a munkát.

Király Kálmán kijelentette, hogy erre az esetre nem emlékszik. Dr. *Viola Rezső* müszaki főtanácsos arról tud, hogy az ipartestület a polgármesterhez intézett beadványában panaszolta, hogy a II. ügyosztályban protekció kell a munkák kiadásához. Ez nem felelt meg a valóságnak.

Az igazolóválasztmány, több más tanu kihallgatása után, zárt tanácskozásban hozta meg döntését. A határozat értelmében *az igazolóválasztmány a bizonyitás további kiegészitését rendelte el s* e célból legközelebbi ülésén kihallgatja *Morvay Endre* alpolgármestert, a munkák kiadása körüli eljárás módjáról, továbbá *Proczeller Bálintot* ismét kihallgatja azzal, hogy hozza magával a Nemzeti Hitelintézetnél történt összeg elhelyezéséről szóló betétszámla másolatát s általában minden egyéb irásos bizonyitékot. Az igazolóválasztmány legközelebbi ülését arra való tekintettel, hogy a büntetőjárásbiróság a Müller Antal és neje által Borlay Károly ellen tett följelentés ügyében a tárgyalást junius 23-án déli 12 órára tüzte ki, legközelebbi ülését junius 23-án délután 5 órakor tartja.

Gömbös Gyula hamvait elhelyezték az uj mauzoleumban

A *Gömbös Gyula Társaság* kegyeletes elhatározásából az elhunyt miniszterelnök emlékére mauzoleum épült, amelynek egyházi felszentelési és világi felavatása nagy ünnepség keretében junius 22-én, vasárnap délelőtt lesz a kerepesi-uti temetőben. Gömbös Gyula hamvait a kerepesi temetőben lévő sirból hétfőn kiemelték és a befejezés előtt álló emlékmüben helyezték el. Az emlékművet *Medgyaszay István* terve alapján Medgyaszay Gyula készitette. Erdély földjén termett borossebesi rózsamárvány alkotja a talapzatot s rajta áll egy ősmagyar vitéznek, Örkénynek aluminiumból öntött, aranyozott lovasszobra. A szobormű *Vastagh György* művészi alkotása. A talapzaton aranyozott betükkel csillog a felirat: *„Vitéz Jákfai Gömbös Gyula, Magyarország miniszterelnöke 1932—1936, honvédelmi minisztere 1929—1936 és családja. Áldás emlékükre!"* Az exhumálási szertartáson a kormány képviseletében *Bárczy István* államtitkár, a Gömbös Gyula Társaság részéről *Sztranyavszky Sándor* és *Zimmerman Lajos* jelent meg. A család részéről az elhunyt miniszterelnök gyermekei, *Gömbös Ernő* hadnagy és *Gömbös Dóra* férjével, ifj. *Balogh Elemérrel*, valamint az elhunyt testvérei, *Gömbös Mária* és *Linka* voltak ott. *Raffay Sándor* evangélikus püspök a feltárt régi sir előtt rövid imát mondott: „Fogadd el, Uram — mondotta — , hogy nem siri nyugalom zavarása a célunk, hanem imádságos tiszteletadás. Ehhez a munkához kérünk Tőled áldást." Az ima elhangzása után kiemelték a sirból a hatalmas érckoporsót, amelyen a rohamsisak, a kard és a nemzetiszinü lepel teljesen ép. Utána Gömbös Gyula hitvese koporsóját emelték ki. Azután megindult a menet a kripta felé; a mauzoleum bal felső két fülkéjében helyezték el a koporsókat.

A Pesti Hirlap gyüjtése a hirlapirók nyugdijintézetének

A Pesti Hirlap csekklapjain a Hirlapirók Nyugdijintézete javára az alábbi ujabb adományok folytak be:

Sztehlo Gyula (Bp.) — — — —	20.— P
Magyar Nemzeti Közművelődési Egyesület (Tengelic) — — —	11.50 P
Vermes N. (Kiszombor) — — —	10.— P
Geszti Andor (Bp.) — — — —	10.— P

**Egyed Botond Kassa, Borzsák Emilia Monor, Sirchid Béla Csillaghegy, Salacz Iván Budakeszi, Böhm Endréné Erdőd, Reinhardt Mihály Nagylak-Ujtelep, Zöld Károly Balatonalmádi, özv. Neme J.-né Torbágy, György Vilmos Bp., Bodnár Dezső Bp., Beczássy Imre Dálnok, Pády Andor Veszprém, Grosse Károly Törökbálint, Stráner Dezső Bp., dr. Hollós József Bp., Pettykó Adél Bp., vitéz Purgly Ödön Tét, Nihsim József Kispest, Lőrinc Ferenc Sopron, Pásztor Imre Békés, dr. Bernáth Imre Hegyfalu 5—5 P. — Wozáry Béláné Fonyódliget, Pharmacie Ph., Mr. Dittert Béla Érsekujvár, Hajgató Béla Szombathely, dr. Gersey János Pesthidegkut 4—4 P. — Sattler Frigyes Kolozsvár, Nádas Kálmán Keszthely, Meszlényi Janka Sződliget, Barabás Gusztáv Püspökladány, Mágori Mária Bp., Tunyogi Gyula Pestszentlőrinc, Sándor Imre Makó, Jantsó János Rákosliget, Nagy Alajos Ekecs, Fodor Zoltán Bp., dr. Bartha Miklós Nagykálna, Halászi Imre Szeged, B. Boreczky Nelly Győr, Gyulay László Gödöllő, Klukovits Lajos Szabadka, özvegy Maiszky Sándorné Bp., Varga János

A Főméltóságu Asszony
az Erdélyi Katolikus Nőszövetség közgyülésén, Kolozsvárott

A Főméltóságu Asszony jelenlétében az Erdélyi Katolikus Nőszövetség vasárnap rendezte Kolozsvárott a Mátyás Király Diákház dísztermében első szabad nagygyülését.

A Főméltóságu Asszony gróf *Zichy Rafaelné* kiséretében gépkocsin érkezett Kolozsvárra. A Főméltóságu Asszonyt a Mátyás Király Diákháznál *Inczédy-Joksman Ödön* főispán, dr. *Keledy Tibor* polgármester, *Sándor Imre* püspöki helynök és gróf *Bethlen Györgyné*, az Erdélyi Katolikus Nőszövetség elnöknője fogadták. A díszteremben nyolc népviseletbe öltözött székely leány kezetcsókolt és egy-egy szál mezei virágot nyujtott át a Főméltóságu Asszonynak az általuk képviselt falu nevének említésével.

A Főméltóságu Asszony a szeretet és ragaszkodás láttára meghatottan a következőket mondta:

— Mintha az egész Székelyföld virágát hozták volna el.

Gróf Bethlen Györgyné hódolatteljes, szeretettől áthatott szavakkal üdvözölte ezután a Főméltóságu Asszonyt és engedélyt kért a kongresszus megnyitására.

Veres Judit szociális testvér ismertette a Szövetség nagyarányu munkáját, majd kegyelettel emlékezett meg azokról, akik a Szövetség munkáját nagymértékben előmozditották, de ezt a nagygyülést már nem érhették meg, ezek sorában gróf Majláth Gusztáv püspökről.

A nagygyülés egyhangu lelkesedéssel határozta el a szociális iskolák szaporitását, leány népfőiskolák létesitését a kaláka-rendszer fejlesztésére Csiksomlyón és Kézdivásárhelyen, valamint a szórványmagyarság hitéletének és magyarságának fokozottabb ápolását.

Az ünnepély után a Főméltóságu Asszony fogadást tartott, majd gróf *Bethlen Györgynénél* szükkörü ebéden vett részt.

Ujabb cipőfajtákat szabaditottak fel

A MTI jelenti: A közellátási miniszter jun. 17-iki hatállyal a zár alól ujabb bőrtalpu lábbeliket szabaditott fel. Figyelemmel az április folyamán történt felszabaditásokra is, immár tekintélyes azoknak a bőrtalpu lábbeliknek száma, amelyeket utalvány nélkül lehet vásárolni. A felszabaditott lábbelik jegyzékét minden iparos és kereskedő, aki bőrtalpu lábbeli forgalombahozatalával foglalkozik, üzletében kifüggeszteni köteles.

Azok a bőrtalpu lábbelifajták, amelyeket jun. 17-iki hatállyal a zár alól feloldottak, a következők:

1. Fehér (ideértve a fehérbetétest is) férfi félcipő (39. számtól), nubuk és velour, továbbá kollodiumos és egyéb lóbőr felsőrésszel.

2. Férfi félcipő (39. számtól) düftin felsőrésszel.

3. Lukacsos férfi szandál, saru és vikend cipő (39. számtól), box, lósevró, csikósevró, lótükör, sevró, sevrett felsőrésszel.

4. Fehér és szines (ide nem értve a barnát és feketét) női regatta, sport és trotőr félcipő (35. számtól), nubuk és velour, továbbá kollodiumos és egyéb lóbőr felsőrésszel.

5. Női regatta, sport és trotőr félcipő (35. számtól), düftin felsőrésszel.

6. Fehér és szines (ide nem értve a barnát és feketét) női zárt és pántos, kivágott és köröm félcipő (35. számtól), nubuk és velour, továbbá kollodiumos és egyéb lóbőr, sevró, sevrett felsőrésszel, végül lakkbőr felsőrésszel és pedig az utóbbi szinre tekintet nélkül.

7. Arany és ezüst női zárt és pántos, kivágott és köröm félcipő (35. számtól), sevró felsőrésszel.

8. Női zárt és pántos, kivágott és köröm félcipő (35. számtól), düftin felsőrésszel.

9. Női estélyi cipő, szandál, szandalett és saru (35. számtól), box növényi cserzésü zsiros és durábel, valamint halina, posztó, melton, nemez, düftin, teveszőr felsőrésszel.

10. Fehér (ideértve a fehérbetétest is) gyermek, fiu és leányka magasszáru cipő 23—34. számig nubuk és velour, továbbá kollodiumos és egyéb lóbőr felsőrésszel.

11. Fehér és szines (ide nem értve a barnát és feketét) gyermek, fiu- és leányka félcipő 23—38. számig nubuk és velour, továbbá kollodiumos és egyéb lóbőr, sevró, sevrett felsőrésszel.

12. Arany és ezüst gyermek, fiu és lányka félcipő 23—38. számig sevró felsőrésszel

13. Gyermek, fiu és leányka félcipő 23—38. számig düftin felsőrésszel.

14. Házicipő kollodiumos és egyéb lóbőr, továbbá sevrett felsőrésszel.

15. Kecske- és juhbőr felsőrésszel cipők a sevró, sevrett, velour és nubuk felsőrésszel készültek kivételével.

Bottai olasz miniszter kedden érkezik Budapestre
A kormányzó kihallgatáson fogadja az olasz kultuszminisztert

Bottai nemzetnevelésügyi miniszter kedden délután Budapestre érkezik, hogy viszonozza *Hóman Bálint* kultuszminiszter mult évi olaszországi látogatását. A kiváló olasz kulturpolitikus, amint ez a magyar közvélemény előtt ismeretes, egyik leglelkesebb istápolója a magyar-olasz kulturális kapcsolatok fejlesztésének és Magyarország igaz, megértő barátja.

Bottai miniszter délután 3 órakor érkezik leányával és kiséretével a bécsi gyorsvonattal Budapestre. A keleti pályaudvaron Hóman Bálint kultuszminiszter, valamint Fáy István, Szily Kálmán, Stolpa József és báró Wlassics Gyula államtitkárok vezetésével a kultuszminisztérium főtisztviselői fogadják az olasz vendégeket.

Guiseppe Bottai,
olasz nemzetnevelésügyi miniszter.

Az első délután Bottai miniszter feliratkozik *a Kormányzó Ur Őfőméltóságánál*, aki őt itt tartózkodása során kihallgatáson fogja fogadni, majd a budapesti Olasz Kulturintézet záróünnepélyén vesz részt és látogatást tesz a Pázmány Péter tudományegyetemen. Este Hóman Bálint ad Bottai miniszter és leánya tiszteletére szükkörü estebédet.

Bottai miniszter szerdán 11 órakor megkoszoruzza a Hősök emlékművét és a hősi temetőben az olasz hősök siremlékét. Onnan egy fővárosi gimnáziumba hajtat, ahol olasz nyelvoktatást mutatnak be gyakorlati óra formájában. Ezután *Bárdossy László* miniszterelnöknél tesz látogatást, amit a miniszterelnök villásreggelije követ. Délután *Szendy Károly* polgármester és *Gerevich Tibor*, a „Corvin Mátyás" olasz-magyar egyesület elnöke ad teát a Fővárosi Képtárban, este pedig *Hóman Bálint* estebéde és fogadása következik az Országos Kaszinóban.

Csütörtökön Bottai miniszter a Magyar Nemzeti Muzeumban tesz látogatást, onnan pedig Aquincum érintésével Esztergomba utazik, ahol *Serédi Jusztinián* hercegprimásnál tesz látogatást és megtekinti az ásatásokat. Este *Talamo* márki olasz követ ad estebédet és rendez utána fogadást.

Péteken az olasz miniszter Kolozsvárra utazik, ahol a Ferenc József tudományegyetemen díszdoktorrá avatják. Szombaton Bottai miniszter és kisérete a bécsi gyorssal elutazik.

Bottai miniszter életrajza

Bottai Giuseppe 46 éves, részt vett a világháboruban, majd tevékeny ujságirói munkásság után fontos szereplője volt a „Marcia su Roma"-nak. Később államtitkár lett a korporációk minisztériumában, s a *Ducenak* munkatársa volt, az olasz korporációs rendszernek alapvető okmányának, a Carta del Lavoronak megszerkesztésében. 1929-ben a korporációk miniszterévé nevezték ki, azután meghivták a fasiszta nagytanácsba, majd Róma kormányzója lett. Részt vett az abesszíniai háboruban és Addisz Abeba első polgári kormányzója volt.

Mint a pisai olasz királyi egyetemen a korporációs tudományok főiskolájának igazgatója, később a római Atheneo rendes tanára és az olasz királyi akadémia tagja lett. 1936 óta nemzetnevelésügyi miniszter. Az ő működéséhez füződik az *olasz iskolai szervezet s tanitási módszerek szellemének mélyreható átalakitása*. A nemzetnevelésügyi miniszternek az olasz iskola megujhodása érdekében kifejtett munkásságában legkiemelkedőbb az 1939. évi iskolatörvény, amely sok forradalmi ujitással szervezi át az iskolai szervezetet és lerögziti a fasiszta nevelési elveket. Jellemző vonása, hogy a fasiszta iskolát politikai jellegüvé teszi.

Bottai miniszter a Franciaország és Anglia elleni háboru kitörésekor önként jelentkezett katonai szolgálatra és 1940-ben résztvett a nyugati arcvonalon vivott harcokban. Amikor Görögország ellen megindultak a hadműveletek, Bottai 1941 januárban átvette az alpesi zászlóalj parancsnokságát (Julia-hadosztály). Ez a zászlóalj az ellenséggel vivott heves harcokban kitünt hősiességével.

Bottai miniszter élénk irodalmi tevékenységet is fejtett ki. Nagyszámu különféle irányu könyve jelent meg az olasz könyvpiacon. Tudományos irányu könyveken kivül egy verses kötete is megjelent.

Az olasz kulturintézet záróünnepe

A Magyarországi Olasz Kulturintézet kedden délután rendezi a Pesti Vigadóban évzáró ünnepélyét *Bottai* és *Hóman Bálint* miniszterek, a budapesti olasz követ, *Ullein-Reviczky Antal* rk. követ és meghat. miniszter, *Fabinyi Tihamér* és a magyar politikai és kulturális élet számos előkelőségének jelenlétében. Kiosztásra kerülnek a nyelvtanfolyam diplomái, a könyvjutalmak és az ösztöndijak. Az Olasz Kulturintézet szivesen látja az érdeklődőket és ezuton hivja meg azokat a barátait, kiket külön meghivóban már nem volt ideje értesiteni.

Rövidesen enyhül a liszthiány
Megfelelő mennyiségü gabonatartalékok biztositják az ország zavartalan ellátását

A kormány és a székesfőváros közélelmezési bizottsága hónapok óta mindent elkövet, hogy a főváros liszt- és kenyérellátásának zavartalanságát biztositsa. A nehéz közellátási helyzet ellenére ez mindeddig sikerrel is járt és nálunk távolról sem jelentkeztek a közélelmezésben olyan jelenségek, mint Európa többi országában. A leggondosabb előrelátás mellett sem lehet azonban átmeneti zökkenőket elkerülni s ilyen jelenségeket tapasztalhattunk az elmult héten szombaton, amely napon a közönség szokás szerint hétvégi többnapos szükségletét szerzi. Egyes helyeken ugyanis a kenyérbeszerzés nehézségekbe ütközött. A helyzet pillanatnyi megváltozását a fogyasztók egyes rétegei tulzott ijedelemmel fogadták és félremagyarázták. Ennek következtében a közönség ez alkalommal a szokottnál is többet vásárolt, ami fokozta az oktalan nyugtalanságot. Emellett a kormánynak azt a rendelkezéseit, amely szerint a kukoricalisztet nem kell többé a kenyérsütésnél felhasználni, egyes sütőüzemek tévesen értelmezték, ami sok helyen a kellő kenyértermelés elmaradását vonta maga után. Igy történt, hogy szombaton este a fővárosban sok péküzlet előtt hosszu sorokban álltak a vásárolni szándékozók, köztük olyanok is, akik kellően el voltak látva kenyérrel, akik azonban még nagyobb készletekhez akartak jutni.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy a mult év szokatlanul kevés termésmennyisége, a visszacsatolt területek ellátatlan lakosságáról való gondoskodás és a hadsereg többszöri mozgósításának többletszükséglete milyen nehéz feladat elé állitotta a kormányzatot és milyen fokozott igények kielégitését tette szükségessé, akkor nem lehet csodálni, ha a közellátásban kisebb átmeneti zökkenők állnak be. *A kormány gondoskodása azonban biztositotta az ország lakosságának hiánytalan ellátását, megfelelő mennyiségü gabonatartalékok állnak rendelkezésre, amelyek fokozatosan kerülnek őrlésre és kereskedelmi forgalomba.*

Lényegesen javulni fog a főváros lisztellátása a kormánynak ama intézkedése következtében is, amely a lisztjegyeknek tésztaadagokra való beváltására vonatkozik. A kormány ugyanis elrendelte, hogy a lisztjegyekre a jövőben az adagok két és félszeres mennyiségének megfelelő tésztaadagot szolgáltassanak ki azok részére, akik azt nem finom lisztre, hanem száraz tésztára váltja be. A kormánynak ez az intézkedése igen jelentős finom lisztmennyiséget bocsát a fogyasztóközönség rendelkezésére.

Az élelmezési helyzet rövidesen lényegesen enyhülni fog azért is, mert a gazdasági év vége felé járunk és *néhány hét mulva sor kerülhet a korai rozs kiőrlésére.*

A kedvező terméskilátások arra mutatnak, hogy *az idei termés bőségesen fedezni fogja a lakosság kenyérszükségletét.* Ennek ellenére nem lehet eléggé hangsulyozni, *mennyire lelkiismereti kötelessége mindenkinek, hogy gazdaságosan bánjon meglevő készleteivel* és ne tartson lakásán fölösleges készleteket felhalmozva, mert ezzel embertársait röviditi meg. Akinek kenyérlisztje van, az ne jelentkezzék, mint vásárló a péknél, vagy más üzletekben kenyérért. A rendes napi szükségletnél nagyobb lisztmennyiségek otthon való tartása azért is veszélyes, mert az egységes liszt, ha hosszabb ideig tárolják, könnyen megromolhat.

Ismételjük, az átmeneti zavarok rövidesen meg fognak szünni. Hisszük, hogy a közönség megértve az idők sulyosságát, méltányolni fogja a kormányzat előrelátó gondoskodását és alkalmazkodni fog azokhoz a jóakaratu tanácsokhoz, amelyeket a maga és a köz érdekében mindenkinek meg kell szivlelnie. Nehéz időket élünk s ma mindenkinek kötelessége, hogy fokozott mértékben alkalmazkodjék az adott viszonyokhoz és ne engedje magát tulzásokra ragadtatni.

Politikai élet

Bartha Károly honvédelmi miniszter vasárnap visszatért olaszországi utjáról.

Az Erdélyi Párt megalakulása alkalmából üdvözölte *Bárdossy László* miniszterelnököt, aki most gróf *Teleki Bélához*, az Erdélyi Párt elnökéhez, igen meleghangu köszönőlevelet intézett, amelyben a többi között ezeket irja:

„Az összefogás Erdély sokat szenvedett magyarságát még erősebben összekovácsolja a nemzettel és a vállvetett munka hozzásegit nagy nemzeti céljaink megvalósitásához."

Varga József kereskedelem- és iparügyi miniszter erdélyi körutja során megtekintette a Gyilkos-tó vidékét is és elragadtatással nyilatkozott a látottakról. A miniszter megtekintette Borszék fürdőit is és nagy elismeréssel nyilatkozott. A miniszter több idegenforgalmi kérdésben a helyszinen megtette intézkedéseit.

Antal István államtitkár beszédet mondott Máramarosszigeten a MÉP zászlóbontó választmányi ülésén. Utalt arra, hogy a párt politikai törekvéseinek eszmei alapja a trianoni állapottal szemben való tagadás és küzdés, a külső függetlenségünk és belső alkotmányos szabadságunk megőrzésének és a keresztény eszme, a nemzeti szolidaritás és az alkotó fajvédelem jegyében való szociális és gazdasági megujhodás álláspontján nyugszik. Kifejtette, hogy a legfontosabb feladat az ország lelki és hatalmi ellenálló erejének a háboru befejeztéig való fenntartása. Honvédségünk további fokozott kiépitése, gazdasági teljesitőképességünk növelése, a közellátás zavartalan biztositása, a szociális nyugalom, a közrend fenntartása s mindezek előfeltételeként a politikai békesség a legelső közéleti feladat. Végül hangsulyozta, hogy a tengelyhatalmak győzelme, amelyben rendületlenül hisznek, az igazságon és a népek egyenlő és természetes életjogán felépülő uj Európát fog teremteni. A gyülésen elhangzott beszédek során *Jurka Flávius*, a megye román nemzetiségü főispánja hangsulyozta, hogy magyarnak, románnak, ruténnak együtt kell működnie. *A közönség melegen ünnepelte a felszabaditó Kormányzó Urat.* — Másutt is voltak MÉP-választmányi gyülések, Martonvásáron és Baracskán vitéz *Magasházy László*, vitéz *Martsekényi Imre* és *Szabó Gyula* képviselők ismertették a kormány törekvéseit.

Magyar-horvát gazdasági megállapodás jött létre Zágrábban. 1941 október 1-ig az áruforgalom mintegy 10 millió pengőt tesz ki. Megállapodtak, hogy a fizetési forgalmat kliring utján bonyolitják le és kölcsönösen állandó *kormánybizottságokat* állitanak fel, amelyek minden *gazdasági kérdésben* döntenek.

A zsidó tulajdonban levő birtokok területi megoszlásáról és igénybevételéről cikket irt báró *Bánffy Dániel* földmivelésügyi miniszter a „Magyar Élet Párt értesitőjébe". Megállapitja, hogy a zsidótörvény hatálybalépése óta 80.668 kat. holddal csökkent a zsidóság birtokállománya. Ismerteti a miniszter országrészenkint azokat, amelyek szerint (Erdély és Délvidék nélkül) a bejelentett zsidóbirtokok területe 608.593 kat. hold, az átengedésre kötelezett birtokok 149.184 kat. holdra rugnak. A bejelentett terület 21.591 birtokra oszlik. Aránylag a *Tiszántulon* kötelezték átengedésre a legnagyobb mértékben a tulajdonosokat. Mindenütt elsősorban a *nagyobb birtokokat* veszik igénybe. A bejelentett *500 kat. holdas és ennél nagyobb* zsidóbirtokok területe 181.111 kat. hold, az átengedésre kötelezett ilyen *nagyságu birtokok területe 76.455 kat. hold.* Az előkészitő eljárások nagy arányban folynak és rövidebb idő alatt nagyobb tömegü átengedésre kötelező határozat hozására számitanak. Az 500 holdas és nagyobb zsidó ingatlanok átengedésre kötelezése előreláthatólag ebben az évben általában befejeződik. *Az összel igen nagyarányu birtokbavételek történnek majd.*

Legifjabb Pathó Pál magánnézetei:

1. A Milleneumi-díjról 2. Mexico hadüzenetéről 3. lovag Auersberg leveléről 4 A közellátás egyszerűsítéséről

Kispathói és nagypathói pathológiai Pathó Pál, a nagy Pató intellektuell unokája, most egy kötet Karafiáth-verssel állít be hozzánk egy egészen új kutyát vezetve . . .

Méltóztassatok nekem elhinni, direkt impertinencia, amit a cégtársam, ez a Strausz Bernát velem csinál, mióta kivittem a Király-díjra. Napokkal előtte nyúzott már, hogy milyen ruhát vesz fel egy magyar középnemes erre az alkalomra? Valahol meghallotta, hogy a leállított autók helyett az idén libériás fogatokkal vonul ki az úriközönség. Rögtön felhívta az egyik temetkezési vállalatot és tárgyalni kezdett egy díszes fogat irányában. Alig birtam lebeszélni róla, hogy ne béreljen ki mindjárt négy lovat, amihez persze egy teljes elsőosztályú temetést számláztak volna ezüst kandelláberekkel és operaházi énekesekkel. Folyton azt hajtogatta, kérnélek titeket tisztelettel, hogyha az ő középrendű őseihez nem is, az én őseimhez okvetlen négyesfogat illik . . . Még akkor is dohogott, mikor a kettősfogatunk ott kocogott már a Külső-Kerepesi-úton a pálya felé. Pedig kegyeskedjetek elhinni: — furgon ide, furgon oda — a koszorús kocsihoz szokott két fekete állat igen szépen festett a gróf Haller-téren számunkra megszerzett alkalmi hintóval. Bernát ugyan folyton rá-rászólt a bakon ülő pompes funebres-huszárra, — akinek, kegyeskedjetek elhinni, olyan daliás strucctollas libériát szereztünk a Nemzetiből, hogy direkt remek — hogy ne engedje a paripákat olyan szomorú bólogatással lépkedni, még azt hiszik, hogy ez is tüntetés a tavaszi nagy offenzíva ellen . . . De a megérkezésünk azért egészen nett, sőt mondhatnám imponáló volt. A Sereghy-Gaul Harry Iván az orrunk előtt futott be. Neki megvan az E betűje, de azért ő is szerzett magának valahonnan vidékről egy fogatot, abba ült be. Az autó csak utána gurult csendben. Mint mondta: ma mindenkinek demonstrálni kell a nélkülözést és a szerénységet.

És igaza volt, kérnélek titeket tisztelettel, a tabló, ami ezen a versenyen elénk tárult, maga volt a szerzetesi egyszerűség. A két Milchdegen baronessen, cégünk bárójának két mostohalányán, megfigyeltem, minden grand toalett helyett csupán a következők voltak: az egyiken madeira-színű majomszőr boleró, egy egészen egyszerű céklalila szövetsottis selyemkomplékombinációval, egy álomvékony coboly sállal, egy egészen kis, halvány tülldíszes angora-filc kalapocskával és fehérselyem lingerievel, amelyen néhány bois de rose petty szerénykedett csak. A kisebbik viszont még a tavalyi sarki rókáját viseli, amit ti is méltóztattok ismerni, egy egészen primitív aranysantung ruhával, nem is valódi aranygombokkal. A boleróján Prince de Wales nyakkendőanyagból készült betétek voltak a belvárosi Schwarczfeld szalónból. Kalapja az Ábrahám és Jankele cég legszerényebb idei kreációi közé tartozott. Karján se volt más azon a tizenhét egészen kivételesen apró brilliánsokkal kirakott aranykarkötőn kívül, csak az a kis platinába foglalt koráll-lánc, amit már tavaly november óta ismerünk. Mondta is Hőskeresztényfalvi-Hupf Csaba felesége: azért, hogy háború van, nem kell ennyire proccolni a nincstelenséggel! Ő már kissé optimisztikusabban volt felöltözve, lambeth walk-mintájú impriméjén kék kravalok pironkodtak. Turbánja, tekintettel a mai indiai helyzetre, valódi yoga-kötésű volt. Hamvas, Edgar Wallas of Forest színű bolerója a Sodoma és Gomorha cég idei legoptimisztikusabb kreációi közé tartozik. Abban is valami tüntető szerzetesi egyszerűség nyilatkozott meg, kérlek tisztelettel, hogy a legtöbb barátom ez alkalommal megint az első feleségével jelent meg.

— Egyébként méltóztattok álérezni, milyen döntő fordulat az egész szituáció és az egész háború kimenetele szempontjából ez a mexikói hadüzenet? Kegyeskedtek tudni, hogy itt többezer felfegyverzett indiáhról van szó? Mindig imponáltak nekem ezek a mexikóiak. Jómagam familiárisan is kivételesen szerencsés helyzetben vagyok velük szemben. Szegény boldogult nagyatyámnak — ezt, sajnos, már nem énekelhette meg Petőfi — volt egy bátyja, aki mikor a kispatói örökrészét cheminén egészen rövid idő alatt oly snájdigul elvesztette, mindenáron ki akart menni Miksa császáral Mexikóba. De nagyatyám, aki, mint tudni méltóztattok, nem volt híve a felelőtlen kalandoknak és a ma annyira divatos daurgengerájnak, mindnyájunk nagy szerencséjére lebeszélte . . . Nem is hagy nekem békét a Bernát, mióta ezt a tényállást megtudta: Látod, Pálom, mire jó ez az ősi nagy magyar passzivitás, mire jó ez a nagy, komoly magyar tartózkodó izé, amit a mi nagy poétánk, Babits, oly költőileg „mindent megtermékenyítő keleti lomhaság"-nak nevezett. Most nyugodtan megírhatom lisszaboni nekszusaim révén a Mexiko City-ben élő bácsikámnak, dr. Strausz Máriónak, aki olyan világhírű ideggyógyász és balneológus ott az indiánok között, hogy cégünk ezzel a hős Mexikóval szemben milyen történelmi érdemekre hivatkozhat . . . Azt mondja Bernát, az egész Szent István-város fellélegzett, mióta ez a mexikói hadüzenet kitört. Az Ábrahámsohn és Jankele-cég és Hauchschild-szalon kreátorai el is határozták, hogy utólag korrigálják a nyári divatot régen előkészületben lévő azték-színekkel. Valóságos indián-láz tört ki a Club-kávéház teraszán. Ugylátszik, nem egészen véletlen, hogy ezek a tavalyelőtt letűnt mexikói cowboy-kalapok újra divatbajöttek. Mindenki azt állítja, ez is a Rooseveltnének köszönhető, ő már tavaly felrakta a tolldíszeket.

— Méltóztattatok olvasni lovag Auersberg Ervin úrnak, egyik dobermanntenyésztő egyesület titkárjának az „Egyedül Vagyunk"-hoz beküldött levelét szegény Winstonról és az összes többi dobermannokról? Sajnos, ez a levél arra kényszerít, hogy túladjak a kitűnő dögön és egy doggot vegyek helyette, akit persze minden világnézeti tendencia nélkül, szintén Winstonnak fogunk keresztelni.

A Bernát is követte példámat, ő is kicserélte az ő dögét. Az ő új állatját is Crypsnek keresztelik, szintén kerülve minden politikai élt. Utóvégre akármilyen mély történelemszociológiai szakadék van köztem és a nemes lovag dobermanntenyésztő között, hitelt kell adnunk az engem különben kényesen sértegető fejtegetéseinek, amely szerint a dobermannok már az első világháború előtt is kizárólag a tengelyhatalmaknak teljesítettek szolgálatot, viszont a doggok a másik oldalon folytattak, az Auersberg lovag szerint természetesen rettentően megvetendő, „nagy kapitalista és arisztokreten" életmódot. Minden szimpátiám a lovag Auersbergekkel szemben ezentúl a doggoké! Ha Winstont, vagy Crypset hallotok, méltóztassatok ezentúl kizárólag a szép, nagy doggokra gondolni, ahogy azt fejtegetéseimhez mellékelt emblémán a rajzoló olyan roppant nett, helyes érzékkel és előrelátással már régen kitervezte.

— Ezekhez a közélelmezési dolgokhoz is volna néhány hozzáfűznivalóm. Nem láttam Felkainak a Néró császárról szóló darabját a Madáchban, de már másodszor olvasom, hogy ez az igen originális nagy szuverén, aki minden fashionablt oly fölényesen megvetett, érdekesen rendezte meg udvartartásának friss halakkal való ellátását. Izraelitákat állított fel, kérlek tisztelettel, Rómától az ostiai kikötőig. Izraelitákat, akik a tengerből frissen kifogott halat a halásztól átvették és cirka húszkilométeres csatáránclban kézről-kézre adták, míg azonmód, még szinte melegen, eljutott a nagy császárig. Az a szenzációs ötletem, hogy azoknál a közellátási cikkeknél, amelyekben nagyobb hiány van, ezt a rendszert kéne megvalósítani nálunk is, persze minden idegen eszmétől mentesen, a magunk sajátos géniusza szerint. Azt már a multkori kis világháborúból is tudjuk, ugyebár, hogy az izraeliták mennyire szeretik nálunk is kézről-kézre adni a hiányzó árut . . . Itt kellene valahogy megragadni a mi külön privát géniuszunknak a dolgot. Az átkos Egykéz helyett sok-sokezer kéz. Hiszen itt igazán sokkal több ostiai áruszakértő áll rendelkezésre a hiányzó áruk kialakításánál.

— Azt már mondtam, ugyebár, hogy Velemér Őexcellenciája künn a Királydíjon soronkívül kezetfogott velem? Soronkívül, kérnélek titeket tisztelettel. Hozzá, képzeljétek, olyan kegyes és leereszkedő volt, hogy kétszer is letegezett. Már a bejáratnál rámszólt: Szervusz, bábtárs! . . . Nem is strohmann, hanem így egyszerűen magyarosan: bábtárs. Roppant kegyes volt. Ne csodálkozzatok, kérlek, hogyha már ott a helyszínen szüntelen Karafiáth Jenő ny. főpolgármester Önagyméltóságának egyik nagyszerű verse járt az eszemben:

Ó, bárcsak megállna az idő kereke,
És kővé meredne az egész világ.
Eltűnne örökre a bánat fellege,
Csak szellő susogna halk melódiát . . .
— És kővé meredne az egész világ.

Amíg az áloe újra virágzik,
Altatnának lágyan a mandragorák,
És fiatal szívvel a megújulásig
Színpompás álmokat álmodnék tovább!
— Altatnának lágyan a mandragorák!

— Ezek a gyönyörű sorok zengtek a fülembe, kérnélek tisztelettel, míg ökegyelmessége soronkívül rázta a kezem. Először úgy emlékeztem, hogy Ripka írta, csak később jöttem rá, hogy Karafiáth őexcellenciájának strófái ezek, aki éppen most jelentette ki egy ujságnyilatkozatában, milyen elsüllyedt és elhallgatott történelmi kincsek hevernek a Balatonnál, ahol az ő villája is áll.

Följegyezte: **Oláh György.**

Oláh György

Még mindig Grószéké a Jókai könyvek jövedelme?

A könyvnap alkalmából újra felvetjük a kérdést: Mi van Jókai műveinek szerzői jogával? Hová folynak be a Jókai-könyvek tekintélyes szerzői díjai? Jókai utolsó éveinek tragédiáját mindannyian ismerjük; hogyan vette körül a zsidó Grosz-család, miképpen lett a felesége Grosz Bella színinövendék. Élete utolsó évtizedének története egy irreális álmodozó költő vergődése a könyörtelenül szipolyozó racionalista család terrorjában. Jókai szenvedéseit sokszor megírták már s ha szordinósan is, de elmondták: mit jelentett számára a Grosz-család.

Az író halálával azonban egyáltalán nem szűnt meg rabsága. Szellemi hagyatékát, amely bizony az örök magyarság kincse, ma sem lehet fölszabadítani: Grószné nagyasszony birtokolja; külön hitközségi titkárság foglalkozik a „Jókai-család" szerzői jogaival, filmre, színdarabra csak a legelképesztőbb árakon engedik át egy-egy esetben a Jókai-művet.

A könyvnapok minden Jókai-könyv jövedelme, egyáltalán minden leírt Jókai-sor, amely a magyar közönség kezébe jut, akármilyen formában — a Grószné-nek adózik.

Horribilis árat kell fizetni, vagy nem jelenhetik meg Jókai.

Jókait halálában talán még jobban kizsákmányolják, mint élete utolsó éveiben, amikor az aggkor megcsendesülő s lassan fogyó munkakedvét „serkentették" az ambiciózus új rokonok.

A magyar közönség boldogan fizetne meg minden árat hallatatlan meseköltőjéért, ha tudná, hogy szellemi örököseinek — mondjuk — a pápai kollégiumnak, vagy az anyagi gondokkal küzdő új magyar íróknak jutna valamiféle díj, avagy alapítvány formájában. Vagy legalább is ama család leszármazottainak, amely tényleg éltette s bearanyozta Jókai éveit: a Feszty-rokonságnak.

De az tűrhetetlen, hogy Jókai életművéből ma is zsidó vagyonok épüljenek, hogy Jókai bűbájos szellemét ma is elvonják a széles nagy tömegektől, hogy Jókait ne lehessen filléres ponyvára vinni, mert Grósz-nagyasszony nem engedi!

Van ennek a modern tragédiának humoros oldala is. A Nemzet izraelita Özvegye nem Budapesten gyüjtögeti a Jókai-vagyont, — még „idejében" Londonba vonult, ott, a csatornán túl költögeti azt az adót, amellyel a magyarság áldozik — Jókai Mórnak.

Grósz Bella Londonban él.

Egy kétmondatos kis rendelet nem adhatná vissza Jókait — a nemzetnek? (K. Z.)

KÉPZELT RIPORT A DÍJNYERTES MEDGYASSZAY GYÖNGYI RAJZAIHOZ

Nem ismerem a Divatközpont pályázatán annyira feltűnt 22 éves kis Medgyasszay Gyöngyit, de a lehelletkönnyű kis tussvázlatok láttára, melyeket az E. V. szerkesztőségébe beküldött, a következő kis „hiteles, helyszíni" közvetítést mellékelem:

Hárman sétálunk a tűző napon. Fénylik, szikrázik, csillog a homok, aranyszálak szövődnek a Duna hullámai közé, a távoli hegyek kékje oly élesen rajzolódik az égre, mintha egy méternyire lenne tőlünk. Kedves, csendes nyaralóhelyen járunk. Nem „fedezte fel" még senki, ezért az árak nem szöktek fel a hőmérő higanyával versengve a megfizethetetlenség forrpontjáig, a közönség pedig — állami tisztviselők, tanárok, művészek — nem jár meztelenül táncolni, nem iszik coctailt ebéd előtt, a hölgyek nem festik sem a lábuk körmét, sem a fülcimpájukat, szóval „polgári" nyaralóhelyen járunk.

A gyerekek gyúrják, dagasztják a langyos, jellegzetes illatú dunai sarat, várak, kiflik és gombócok születnek és halnak meg pillanatok alatt, a mamák színes szemüvegek védelmében fekszenek a napon, orrukon falevél (az orr bőre a legkényesebb). A férfiak, mint gólyák álldogálnak a vízben, csípőre tett kézzel, azzal a jellegzetes, bátortalan mozdulattal, ahogy a régi hivatalnokok állanak, mikor nem érzik a biztonságot nyujtó keménygallért, megszokott páncéljukat, amiben évi 50 hetet töltenek az ötvenkettőből.

— Szörnyűséges ruhákat látni erre — mondom minden meggyőződés nélkül,

Kicsit megvető, kicsit csodálkozó pillantás a válasz, azután elfordul, a nap felé hunyorog, halkan dúdolni kezd és megy tovább, elgondolkozva, lehajtott fejjel.

— Lehet, hogy igaza van — mondja egészen halkan —, de látja, erről mi tervezők nem tehetünk.

— ?

— Az a short például, amit én egy 17 éves, nyurga leánykának tervezek, valóban szörnyű egy 45 éves, zömök lipótvárosi hölgyön.

— Nézze meg azt a hölgyet ott a csónakban! Látja, egyszerű fehér ingblúz, kis színes sál, gyapjúnadrág, az egészségtelen zöld szemüveg helyett egy mutatós napellenző, evezéshez képzelni sem lehet megfelelőbb és ötletesebb összeállítást.

— Remek.

— Várjon csak, mutatom a többit is! Figyelje meg, milyen ötletes és mégis milyen egyszerű annak a kis egyetemista leánykának a ruhája, ott a homokban, az öltöző házikó mellett: virágos kartonból készült rövid szoknya, alatta ugyanabból az anyagból készült nadrág, széles piros öv, ugyanolyan szalag a hajában.

— Maga csupa szép nőt mutatott eddig! Azt hiszem, ez az ő ruhájuknak a varázsa a többiekével szemben. A maga bő, hátul végig gombos, virágos szoknyája (úgy gondolom, karton ez is) sima, szűk, ugyancsak hátul végiggombolt blúza (bocsánat, nem blúz, hanem „derék"), szóval röviden a maga ruhája sem mutatna túl sokat, ha —

— Jó, jó. De látja, megint nincs igaza. A nő szépsége is élvezhetetlenné válik, ha ízléstelenül, rikítóan öltözködnek. Nézze csak meg azt a leánykát, ott abban a nevetgélő kiránduló társaságban. Igazán nem szép szegényke, mégis

hogy körülveszik a férfiak. Pedig a ruhája nem valami pompás, drága kiránduló-felszerelés, mindössze egy piros-fehér keresztbe csíkos „parasztszoknyát", testhez simuló kék vászonderekat visel, hófehér batiszt köténnyel, ugyanilyen puffos ujjal, mégis vonzó a megjelenése. Ez az egyik fő titka az öltözködésnek.

— Ott, az előtt az épülő villa előtt, bográcsgulyást főz a háziasszony. Úgye, milyen kedvesen illik ehhez a foglalatossághoz a pirospettyesráncos rokolya, a fehér vászonderék és a fehér kötény?

— Vagy nézze a háziasszony két hugát, akik ott dolgozgatnak a kertben. Hátul végiggombolt csíkos kartonruha, nagyszélű háncskalap van az egyiken, a másik búzakék szoknyát, fehér vászonblúzt, piros-fehér csíkos kartonkötényt visel. Nézze csak, úgy lebegnek ott a fűvön, mintha tarka pillangók volnának.

— Még Braziliában sincsenek ekkora lepkék.

— Csodálatos, hogy milyen realista lett egy csapásra, csak azért, hogy ellenkezhessék. Vegye tudomásul, hogy a divattervezés a költészettel rokon!

— Ez igaz, a divattervezés valóban „maga a költészet", de — sajnos — túlbecsüli az elképzelő erőmet. Nem tudom elképzelni ezt a „ruhakölteményt". Nem rajzolná le majd nekem egy pár vonással?

(Hamarabb teljesült a vágyam, mint gondoltam volna. Azonnal elővette fürdőtáskájából elmaradhatatlan vázlatkönyvét és egy-két másodperc alatt elémvarázsolta az előbb elmondott ruhát.)

— Nagyon szép s úgylátszik, hasznos is az a táska, rengeteg holmi elfér benne.

— Örülök, hogy tetszik. Saját gyártmány. Akárki elkészítheti odahaza, nem kell hozzá más, mint egy kis csíkos-színű háziszőttes, két hozzáillő színű fakarika, no meg egy kis kézügyesség.

Lassan ballagtunk a vendéglő felé. A nap egyre magasabbra hág, a hőség egyre hibirhatatlanabb. A vendéglő udvarán nagy, tarkaernyős asztalok mellett ebédeltek a nyaralók. A nagy hőség ellenére sem volt senki fürdőruhában, vagy shortban, mindenki vett magára valamit. Legötletesebb volt

egy ujjatlan, hátulgombolós, kockás kartonkötény, ami pillanatok alatt le-, vagy felvehető, nem meleg és mégis „felöltöztet" viselőjét.

Hideg paradicsomlevest ebédeltünk, vagdalt libamellet köleskásával és fejes salátával, végezetül körözött liptóit. Mindez kenyérrel és kiszolgálással 2 P 90 fillérbe kerül, ami igazán nem sok.

Ebéd után a divattervező-költő-nő lefeküdt szunditani egyet az apró telkük két kis fácskája közé felfüggesztett kötélágyra, én pedig leültem egy ár-

nyékos fa alá, megírni ezt a kis beszámolót, a férfiakra szinte kötelező összeállítású nyári divatöltözékben. (Bőrtalpú [saját talp], valamikor fehér vászoncipő, fehér nadrág, fehér ingszerű derék, amin a tavalyi szakadás praktikus megoldással szivarzsebbé van kiképezve, mindezen kívül viseltem még egy lapos bőrövet, ugyanilyen lapos pénztárcát, valamint kétnapos utam összes költségeit. Ennyit a férfiak nyári divatjáról.)

Szathmáry Lajos.

A NŐ ÉS A HAZASSÁG

Egy beküldött hosszabb tanulmányból vesszük a következő sorokat:

Van-e alapja annak az állításnak, hogy a mai házasságok nagy része csődbe jut? Sajnos, van, ha nem is olyan túlzott mértékben, mint arról beszélni szeretnek. Nem minden házasság sikerült a multban sem, de hogy erről mégsem esett annyi szóbeszéd, annak okát abban kell keresni, hogy az emberek türelmesebbek, megalkuvóbbak voltak. Ma az amúgyis nehezebb, idegölőbb, mindennapi élet türelmetlenné teszi az embereket, a kisebb bajt is nagynak látják. Azelőtt, ha a házastársak rájöttek néhányévi együttélés után, hogy nem illenek össze, rendesen volt már egy-két gyermek, akiknek a kedvéért megalkudtak a sorsukkal és igyekeztek egymást megértve legalább a gyermekeknek harmónikus otthont biztosítani.

Ha a mai házasság tömeges csődjének okát keressük, az első, amit a házasulandók túlnyomó részénél megállapíthatunk, az, hogy nem azért kötnek házasságot, mert családot akarnak alapítani, hanem rendszerint két kereső egyén, egy férfi és egy nő, együtt akarnak élni és dolgozni, mert kettejük keresetéből könnyebb a megélhetés. *Ez maga olyan egészségtelen állapot, amely önmagában hordozza a házasság előbbi vagy utóbbi felbomlásának csíráját.*

A házasság csődjét elsősorban az asszonynak érdeke és feladata minden eszközzel megakadályozni, mert az asszony, ha százszor dolgozó nő is, család nélkül csak félember. A férfi életének, ambíciói, vágyai beteljesedésének nem feltétele a családi élet. A férfi elsősorban orvos vagy mérnök, vagy hivatalnok, vagy kereskedő, vagy gazda és ha sohasem házasodik meg, akkor is megtalálja boldogságát a pályáján elért sikerekben és ambíciói beteljesedésében. Azonban bármilyen sokra viszi az életben a nő, mindig egyedül lesz és mindig érezni fogja azt az űrt, amit a család, a gyermekek hiánya okoz. Ha ezt minden nő fontolóra venné, akkor már egyik méregfogát ki is húzta a házasság csődjének, mert a házasság gyermek nélkül szinte elképzelhetetlen.

Nem hiábavaló az, hogy a nemzetiszocialista világnézetű államok olyan nagy gondot fordítanak a leányifjúság nevelésére. Új asszonytípusokat kell ezért nevelni, akik e hivatásra felkészülve, mint a család irányítói képesek a társadalmat haladéktalanul átállítani egy új irányba. Egészséges, testben erős, áldozatokra képes, önzetlen lelkű nőket kell nevelni és ha ezt meg tudjuk valósítani, nem kell a házasság csődjén meditálni.

Téves az a felfogás, hogy sokszor a férfi az oka, hogy a házasság nem sikerül, mert az otthon alaptónusát mindig a nő adja meg és az a férfi, aki békés, rendes, derűs otthont talál s akinek a felesége igyekszik a férfi gondjait megosztani, munkáját megkönnyíteni, tényleg felesége lenni és nemcsak az odaliszk szerepkörére specializálja magát, az a férfi szívesen tartózkodik otthonában, nem keresi a házonkívüli szórakozást, lelki vagy testi kielégülést, mert a napi munka és robot után megtalálja azt a pihenőhelyet, amelyre vágyik.

Első és legfontosabb kötelessége a nőnek a lelkiismeretvizsgálat, a hibák belátása és a magjavulás, akinek erre szüksége van, hogy minden nő elmondhassa: „Én lelkiismeretesen és legjobb tudomásom szerint betöltöm hivatásomat, dolgozom családomért, ezzel együtt azért a nagy közösségért, amelyben élek." Ha ezt nyugodtan elmondhatja magáról minden asszony, akkor a házasság csődjéről szóló lamentálások hamarosan tényleg csak lamentálások lesznek, minden tárgyi alap nélkül.

K. Mihalovits Margit.

1942 jun. 5.

M.D.K.

B. Medgyaszay Gyöngyi

"A svájci divathét" cimmel Zürich-ből/ir divatcikket és illusztrálja öt rajzzal.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. ápr. 9-15.
VI. évf. 15. sz.

M.D.K.

Medgyaszay Gyöngyi

A genfi divatbemutatóról küldött divatrajzait hozza a lap.
Négy rajz.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. juli 30-aug. 5. VI. évf. 31. sz.

M.D.K.

Medgyaszay Gyöngyi

"Genfi Divatlevél" cimmel ir az ottani divat bemutatóról és illusztrálja cikkét hét rajzzal.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. juni. 25.-juli. 1. VI. évf. 26. sz.

Medgyaszay István

építész, elnöke a Magyar Képzőművészek
Szövetségének, számos kiemelkedő mű
alkotója.

Berza László, Bernát György, Erdei Fe-
renc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 1335

7441

Medgyaszay István

tervezte a 2-ik hadsereg lembergi hadikiállításának hadseregpavillonját.

Repr.

Vas. Ujs. 1916. 515. l.

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Medgyaszay István

építész.

M.D.K.

Medgyaszay István.

Szobrászmüvész tervezte a gyöngyösi országzászlót.

Városok Lapaj 1939. XXXIV.évf. 24.szám. 458.oldal
Puky Árpád: Husz éves munka eredménye Gyöngyös ujjászületése.

MDK

Medgyaszay Istvan

Az "Előadások a népművészet köréből" c. tárgykör magántanara. Magantanari képesítése megerősittetett a József-Műegyetemen 1927.jul.31. a József Nádor Műegyetemen 1935.okt.5.

Pr Józsefműegyet. 1939/40.II. 58.1.

MDK

Medgyaszay István épitész

"Előadások a népművészet köréből" c. tárgykör magántanára. Magántanári képesitése megerösittetett 1927.jul.31.-én és 1935.okt.5.-én.

Pr Józsefműegyet 1939/40.I. 60.1.

Nem.

Medgyaszay Vazul
műegyetemi magántanár
egyetemi nyilv. rendkívüli
tanárrá címet kapott.

MMÉE Közl.

1939. 279. l.

1796. MANDARIN-KÖPENY, világ
himezve: virágcsokrok és leg
1797. LEPEDŐSZÉL-RÉSZE, vász

selyemmel készült disz: nagy csillagidomok. Cyprus, XVIII.

elyemhimzés Mustrája: csillagidomu rozetták. Cyprus, XVIII.

ü selyemfonálból készült diszités: stilizált virágok és leve-rde sávokban. Perzsa, XVII—XVIII. sz.

elyem alapon, fekete mustra: zegzugos csürlős keretekben, Skutari), XVIII. sz.

ászon alapon, szines selyem és aranyhimzés: nagy szekfü és II. sz.

darab, vászon alapon, vörös és zöld selyemmel himzett, 3-as . Magyar, XVII. sz.

longrie), vászon alapon, halványzöld, kék és rózsaszin árnyalt –XVIII. sz.

, zsubrikolt diszités: stilizált virágtő és madarak. Magyar,

MDK

Medgyaszay István Hreguss-dijas épitésztanár
csurgói cserkészház terve

Felavatták a Berzsenyi-, Baksay-, Tisza István- és Kozma Andor-emlékmüveket. Pesti Hirlap. 1939. jun.4. lo l.

Medgyaszay István

terverte a VIII ker. Kún utcai központi tűrőség Dologház-utcai szárny-ejmletét

Halász 1939. közepitk

21, 22. l.

LA SOCIETÀ «MATTIA CORVINO»

e

LA SOCIETÀ «DANTE ALIGHIERI»

hanno l'onore di invitare la S. V. Illma alla

SOLENNE RIUNIONE

che avrà luogo mercoledì
8 maggio 1935 alle ore 18

nella sala della

ACCADEMIA UNGHERESE DELLE SCIENZE

PROGRAMMA:

1. Saluto di S. E. Alberto Berzeviczy.
2. Prof. Paolo Arcari, dell'Università di Friburgo nella Svizzera: **Giosuè Carducci e la nuova Europa.**
3. Parole di chiusura del Prof. Paolo Calabrò.

Paolo Calabrò
Presidente
della Società «Dante Alighieri.»

Alberto Berzeviczy
Presidente
della Società «Mattia Corvino.»

Gli ospiti sono graditi.

Medgyaszay István

épitém

Cázd

Minőszer

1910. 86. l.

35 min.

Medgyaszay István

irod.

Csaba Rezső: Ami nem épült föl - Hid 1940. dec. 13. 12. szám képpel -

Magyar Pantheon a Gellért-hegyen.

Kupolás magtár. Nem kár érte!

MDK

Medgyasszay I. - Fischer J.

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitésére.
Magyarország 1940. márc. 13. 10.1.

Medgyaszay István

Új Magyarság

1940. ápr. 30.

— **A magyar építészet kiemelkedő alkotása az új Tébe-székház.** Az elmult napokban felavatott új Tébe-nyugdíjintézeti székházról elmondhatjuk, hogy a magyar építészet egyik kiemelkedő alkotása és a főváros sokat nyert ennek az épületnek a felépítésével. Az épület tervezője Medgyaszay István, aki határozott eredményeket ért el a magyaros építészeti stilus kialakításában. A Tébe-székház homlokzatának nagy síkját középen lakályos lodzsiás erkélyek gazdagítják, az ősi kopjafák rovásaira emlékeztető eredeti diszekkel. Egészen eredeti a bejárók és kapuk diszes, magyar vörös márvány küszöbe is. Keleties, barátságos hangulatával szinte invitálja a járókelőket.

Medgyaszay István

Medgyaszay István építész,
egyet. nyilv. rk. tan., XI. Nagy-
boldogasszony-útja 9. 468-338

Bptávb 1940 szept.

~~Fischer József III~~ 2

Medgyaszay István

tovább

l. Á: a kpi

Halászvárisháza kikövezi

75. l.

teropály

1940.

Mellékl. a Tov. közl.

1940 dec 6.

tr-kor

Visegrád 194

elszám

Bevétel:

Pénzmaradvány.....

VI.10.-én Müemlékek Orsz.Bizottsá

Kiadás:

Szikriszt Gy.számlájának kiegészi

Medgyaszay István, okl. építész, egyetemi c. ny. rk. tanár, az „Előadások a népművészet köréből" című tárgykör magántanára, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács tagja, a Kisfaludy-Társaság Greguss-díjának, a párizsi Société des Artistes Français Médaille-jának és a II. oszt. Magyar Érdemkeresztnek tulajdonosa. Egyetemi ny. rk. tanári címet kapott 1939. augusztus 9-én. *XI., Nagyboldogasszony-útja 59.*

Medgyaszay István

József nádor tájék
1940/VI. 52. l.

Közgazdaságtudományi kar.

Neumann Károly dr. (gárdonyi), jog- és államtudományi doktor, nyug. miniszteri tanácsos, a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium vasúti szakosztályának volt főnöke, az Országos Közlekedési Bizottság tagja, a hágai állandó nemzetközi bíróságnál közlekedési ügyek elintézésére alakított külön tanács forgalmi és közlekedési ülnöke, a Közgazdasági Társaság és a Magyar Jogászegylet igazgató-választmányának tagja, az International Law Association magyar ágának választmányi tagja, a Párizsban székelő közlekedéstudományi társaság tiszteleti tagja, a Ferenc József-rend csillagos középkeresztjének, a Lipót-rend lovagkeresztjének, a III. oszt. vaskoronarendnek, a Vöröskereszt hadidíszítményű tisztikeresztjének, a kir. legfelsőbb elismerésnek, két polgári jubileumi éremnek, a porosz Vörös Sas-rend II. oszt., a württembergi I. Frigyes-rend I. oszt. középkeresztjének, a belga Lipót-rend és a román Koronarend középkeresztjének tulajdonosa. Tiszteletbeli egyetemi rendes tanári címet kapott 1924-ben. *VI., Benczúr-u. 11.* Távbeszélő: 228—073.

Wekerle Sándor dr., jogtudományi doktor, nyug. m. kir. pénzügyminiszter, m. kir. titkos tanácsos. Tiszteletbeli egyetemi rendes tanári címet kapott 1927. január 13-án. *I., Döbrentei-u. 16.* Távbeszélő: 150—239.

Medgyaszay István

wód
z
Kertész 1940

209. l.
210. l.
222. l.

Medgyaszay István

készítette a VIII. ker.
Kun-utcai központi
tűzőrségi laktanya
modernizálására vo-
natkozó terveket 1939-
ben. Kivitelezte Wohl
József mérnök.

Halászközép 1940

78, 79. l, 80, 81. l.
Képekkel és alapraj-
zokkal.

Medgyaszay István, az „Előadások a népművészet köréből" című tárgykör magántanára. Magántanári képesítése megerősíttetett a volt M. Kir. József-Müegyetemen 1927. július 31-én, a M. Kir. József Nádor Műegyetemen 1935. október 5-én. (L. a 10. pontnál is.)

József nádor lájék

1940/41. 60. l.

BUDAPEST 194
MŰEGYETEM, MECH
TECHN. INTÉZE

MDK

Medgyaszay István

Szépmüvészet 1941. 165.l.

Medgyasszay István

l.

Szépművészet

1941. 165. l.

Medgyaszay István

l.

Szépirtvészet

1941. 109. l.

MDK

Medgyaszay István épitész

Laurisin: A m. Operaház. 1941. 38 l.

MDK

Medgyaszay István, okl. épitész

egy. c.rk.tanár ,az "Elöadások a népmüvészet köréböl" c. tárgykör magántanára,az Orsz.Irod.és Müvészeti Tanács tagja, a Kisfaludy- Társ.Greguss-dijának , a párisi Société des Artistes Francais Médaille-jának és a II.oszt. Magy. Erdemkereszt tulajdonosa. Magántanári képesitése megerös.1927.jul 31-én. 1935 okt. 5. rk tan.

Cimzetes rendkívüli tanárok. -Epitészmérnöki oszt.

József ná dor 1941/42. 34-35.1. ~~XXXXXXXXXXXXXXXX~~

egyet. tan. cimet kapott.

Medgyaszay István

l.

Révai XXI. 592. l.

Medgyaszay István

A Székesfőváros épitén tüzoltótestülete 1941. szept. havában vette használatba a VIII. ker. Kún- és Dologház-utca sarkán épült uj, korszerü tüzörségi és légoltalmi központ épületét, melyet fenti tervezett.

Halászközép 1941

79, 80 – 83, képekkel és alaprajzokkal

VII. 17.

Napidijak

Gerevich	—	—
Pellicoli	—	—
Genthon	—	12.-
Sz.	—	16.-
K.	—	12.-
D	—	20.-
		60.-

Önzegerés (VII/17.)

196.18
60.-
256.18

Medgyaszay István é pilsz

Tér és Forma 1941. 195-197.

Körpouli tüzőrségi é pilel

Medgyaszay István

szerette az alábbi épületet.

Tér és Forma

1941. 195, 196. l. 197. l.

(Központi tűzőrségi épület Budapesten, képekkel.)

JEGYZETEK

JEGYZETEK

Medgyaszay István

Baár-Madas
leánynevelő intézet
épülete.

Repr.

Rát str. 312. l.

Medgyaszay István

tervezte az 1926-ban
épült bajai postapa-
lotát.

Rapcsányi

718. l.

1904. XI. 3.

Szántes

Sanatorium-egyesület emlékkönyve (785/1904.)

< Medgyaszay István >

könyve

laid okv

< > Thallóczy Lajos
művészlelke. A
Thallóczy Lajos-Társaság
kiadványai. 6-7.
Bp. ?

fenti azonos az
építésszel ??

Medgyaszay-Benkó
István

vrod
z
Petr Samtida
44. l.

Medgyasay István

építész

l. Nemesvári 90. l

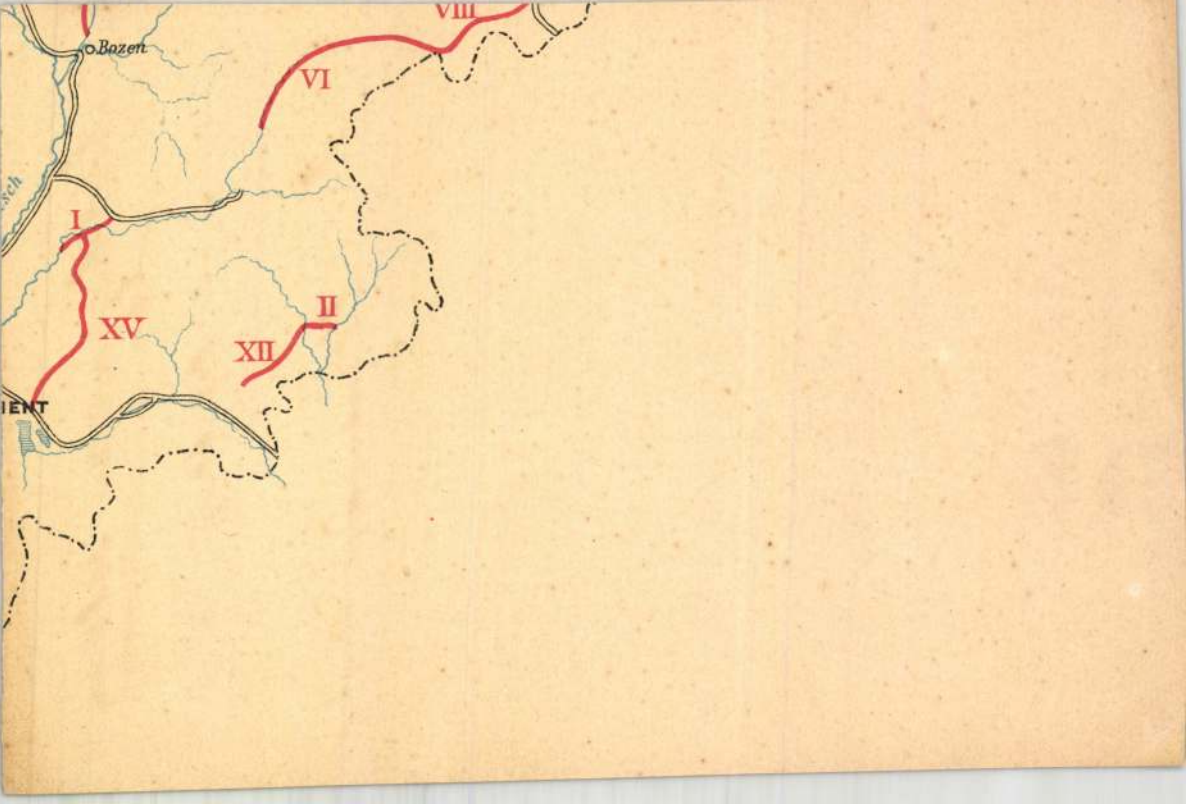
Bozen
VIII
VI
I
XV
II
XII

MEDGYASSZAY István épitész

Erdei 1991 52.p

nika ábrákban.

zmus. Bp, 1913, Politzer

nik des englisc en Parla-
)uncker

ıssell. London, 1895, Sampson

és a brüsszeli konvenció.

Medgyaszay

„Pöstapolatájat", mint a magyar épitkezés egyik műjét emlitik

Mistolczy Ferenc, Baja Zeprö-
művénete a XX. sz-ban.
kézirat M.D.K. C-11
599/2

2 l.

Medgyaszay István

Műcsarnok
1909-10. téli kiáll. 526
1910-11. téli kiáll. 205

Ábrányi István czímeres sirköve a XVI. sz.-ból

VII. 149.

<Medgyaszay István>

<> A magyar királyi Operaház átalakítása. MMÉE közl XLVI. kötet 45. szám műszaki vázrokkal

Medgyaszay István

az alábbi mű-
építész munkatársa
volt.

Malmagyépmův II.

52. l.

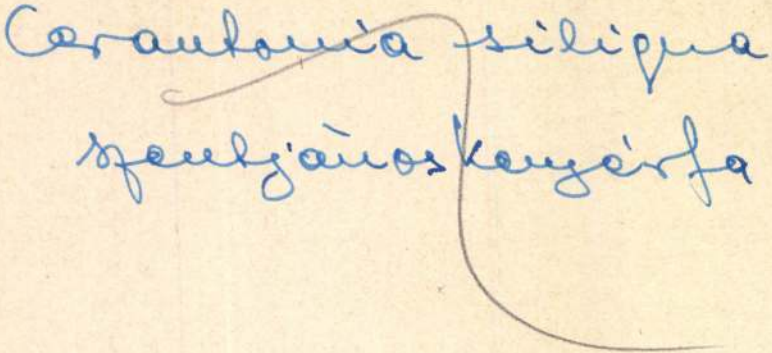

Országos Társadalomoktatás Intézet.

Medgyaszay István

l.

Magyar ref. templomok

I. K. 347 l.

Pallas nyomda. Budapest. 40624.

nyilvántartásba vétel végett egyidejűleg „B
és ezen a munkábalépés napjaként az 1941.
A jelentőlapok többi rovatát az 1941. évi au
rint kell kitölteni.

2. Az 1. pont alatt ismertetett jelen
vállaló 1941 augusztus 20-át követően időkö
Ebben az esetben az 1. pontban említett jele
lap"-ot kell kiállítani, amelyen a munkaviszo
tetni. Ha azonban a munkaviszony megszűné
rűen megtörtént, ennek a második „Kilépést
kijelentés megtörténtét az 1. pontban említe
tában fel kell tüntetni.

3. Arra a szóbanlévő munkavállalór
napja és az 1941. évi szeptember hó 14. nap
a háztartási alkalmazottakra érvényes rend
2. pontban ismertetett bejelentéseket kell te
jelentőlap"-on a kilépés, a „Belépést jelentő
napot kell feltüntetni, amely napon a munk

4. Ha a munkavállaló személyi adat
vadalmazásának mértékében az 1941. évi aug
ber hó 14. napja közötti időben olyan változá
tozást jelentőlap"-on be kell jelenteni.

5. A bejelentőlapok „Megjegyzés" r
5960/1941. M. E. sz. rendelet 1. §-ának (2) b

6. A jelentéseket az 1941. évi szepte

7. A munkavállalónak (magángépko
tónak) 1941. évi szeptember hó 14. napját kö
bói kilépését és a vele kapcsolatos biztosítá
(nem a háztartási munkavállalókra érvényes
bói kilépés, illetőleg változás napját követő

8. A munkavállalóra, mint „háztart
az ország egész területén az Országos Társ
pénztáránál (kirendeltségénél) kell teljesíte
volt jelentve.

Medgyaszay István

ivod

Müllépivod

588. l.

MDK

Megyasszay István

Az I.ker.Németvölgyi-úti I.,II.és III.sz. épületet,
a VII.ker. Róna- és Ujvidék-utcai épület,
a VIII.ker. Kisfaludy-utcai épületet tervezte Megyasszay István, Szabolcs Ferenc és Schöme: Ferenc.

Liber Középitk. 26.l.

M.D.K.

Medgyaszay István épitő

Budaörsi-úti kislakások.
18.sz.kép."Liber Középisk."

Liber Középisk.

Medgyaszay István

l. Lechner Ödön 40
5. l

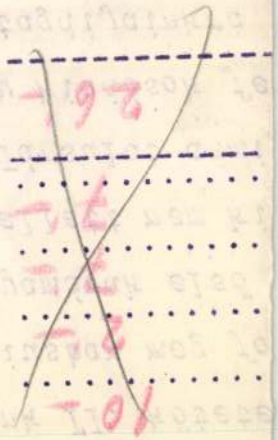

tal szerkesztésében megjelent
mán fog Évkönyvünk II. kötete
gyancsak még juniusban meg fo
tesitő XLI. évfolyamának első

Ezek mellett nem ki
szétküldése s a Társulat admi
zés stb./, a mely kiadások fe
leszámitásával, tagdijainkra

Méltóságos
Nagyságos

Id Szendi

.....

urn

Medgyaszay István

építész

l.

Lex Magyarország

375. b. l.

Medgyaszay István

arck. rejtv.

Lex Magy Tais

51. tábl.

Beschreibende Darstellung

der älteren

Bau- und Kunstdenkmäler

der

Provinz Sachsen

und angrenzender Gebiete.

Herausgegeben

von der

Historischen Commission der Provinz Sachsen

Medgyaszay István

epítész

wód

z

Liber Középitk

25. l.

Melanchthon Fülöp autogrammja

V 14. 208.

Medgyassay István

wód

z

Liber Kőrépitk

26 l.

Szegedi Somogyi Könyvtár és városi
múzeum 1914-15. évi állams.

IX. 146.

Medgyaszay István

Budaörsi úti
kislakások

Trod
→
Liber Kőrépitk

18. 4. Eep –

Minerva VIII. 207.

Medgyeszay István

wod

Kertész Bonw

283-1

Vácri Múzeumegyesület VII. 212

1.

Medgyaszay Benkó István

épitész szul. 1877 aug. 23.

Budapest.

Bő életrajz

Kruck II. 232. l.

Vadasi Pál, alkapitány, arck.

III. 35.

Medgyaszay István

Műcsanok

1906. tav. kiáll.

1906-7. téli kiáll. 653-658

1869. Lotz Károly:

A Költészet.

Az égfelé szálló ~~[illegible]~~ szárn
rette segélyével a lepke szá
ral. A Költészet jobb kezé
Psyschét karolta át, ki k
paszkodik. Tekintetét fölf
rú ékesíti; haját leereszt
lairól kissé lecsuszott. A
Psyche pedig haját egés
lepelje bal lába csaknem
alatt

Szénrajz, méretei 1
A m. tud. Akade

Az 1898. XI. 14-di
sz. leirat alapján vét
1899. XI. 22-én (18/99)
szvsz. fogadta el (
Degyrékbe foglalt
Sz. Naplo. 695/900

fölfelé tekint. Fejét dicsfény
ája homlokába lóg. Szárnyai
áll alattiakat keresztbe rakta,
ztette.

m. — Lelt. sz. 1203. — Vétetett
itől 500 lirán (452 K). — El-
1-én (246–95). — Az elszámo-
és az 1895 november 28-iki
t. — Az elszámolást elfogadta
61 (635–900) és az 1901
eirat (464–901).

ó adatok az Orsz. Képtárban.
Pietro lo Spagna: Szeraf-fej.
lajstr. 11. l. — Verzeichniss

Medgyaszay (Benkó)

István

l.

Ki-Kicsoda?

547. l.

EGRI PÓLGÁRI ASZTALTÁRSASÁG
- 1924 -

N a g y t e k i n t e t

M ü e m

R.

Medgyaszay István

épitész

l.

Jánszky magyar forma

26. I. 28. l.

couloirs et constituant aussi une précaution en cas d'incendie. Les murs recouverts de briques comprimées de tons clairs, ainsi que la riche ornementation des châssis des fenêtres (fig. 32) et de l'entablement attestent le goût et les soins attentifs de l'architecte.

*

Conformément au style adopté par Steindl, le Parlement se distingue, tant sur sa façade extérieure qu'à l'intérieur des salles, par une riche parure sculpturale. Le souvenir des grands personnages de notre histoire : souverains, hommes d'Etat et grands capitaines, est perpétué par 104 statues. La plupart sont disposées à l'extérieur de l'édifice, sur la façade tournée vers le Danube. Ainsi que le style le réclamait, Steindl a placé chacune des statues sur un socle en saillie faisant corps avec les

Medgyaszay Istvánné

l.

Jaiszky 1929

41. l. 42. l.

55. l. 82. l.

Medgyaszay István

ród

=

Jánformtörekv. 41. l.

MDK

Medgyaszai István

Höllr. Nemz. Szinh. kiáll. 81.1.

Medgyaszay István

épitész

irod

z

Fiebermodmův

135. l.

Római edeinyek feliratai

V. 261.

MDK

Medgyaszay István, Greguss-dijas épitésztanár, csurgói cs[illegible]készházat tervezte

Felavatták a Berzsenyi-, Baksay-, Tisza István és Kozma-emlékműveket. Pesti Napló. 1939, jun. 5. 6 l.

Medgyaszay István

építész

l.

Dormyay Veszprém

21. l. 22. l.

Erkezett 1905 márc. 11.

188/1905 sz. (Máramarossziget, 1905 márc. 9. 102 sz. a.)

A máramarosmegyei múzeum egy. elnöksége köszöni a Magy. Minerva III. évf. és jelenti Báthory József, múzeumi őr halálát. (Válasz III. 28.)

Benkó István

építész.

Szül. Budapest 1877.

Oklevelet nyert 1904.

Képzőművészeti Főiskola 4. o.

III
727 (2518)
806 (7).

1904.

Medgyaszay-

2518. Benkó István:
Sz. Budapesten, 1877 augusztus 23-án.
Gellérthegyi Pantheon.

Látmeneti

Domborművekkel diszitett, oszlopos folyosókkal ellátott és magyaros stylusban tartott kupolás épület, melynek teteje szt. István koronájára emlékeztet. Az előtte lévő két oszlopon Magyarország és Erdély czimere nyert elhelyezést. A diszes épülethez felvezető utak korlátain különféle szoborcsoportozatok és lovas alakok alkotják a diszt. A hegy tövében, az előtért szelő Duna kanyarodása szerint igazodó feljárók vannak, a melyek a Ferencz-József és az Erzsébet-hidhoz csatlakoznak. Oldalt pedig, de kissé feljebb, kerek tornyok alkalmazvák nyugvópontokul. A Gellérthegy és az épületcsoport a vizben visszatükröződik. Jelzése alól jobbra két sorban: „Benkó.Bpest, 903.VII.“
Aquarell, méretei 45:149.4 cm.

Vétetett 1904: IV. 25-én a 34043 sz. leirattal 2000.00Kán (294-904).- Elszámoltatott 1904: VI. 25-én (422-904).-

Az elszámolás elfogadtatott 1904:IX. 10-én a 16027 szvsz. leirattal (663-904).

1904

183

(8, 108

Medgyaszay István

két terv, I. díj.
és negyett terv

MÉ Gyöngyös

4. l. 5. l. 6. l.
7, 8, 9. l. 49.
50. l.
műszaki rajzokkal

1. – 38. 11.

Mainz
V. v. Zabern
1878.

Medgyaszay István

Élet. arck.

Madstr. 282. l.

Benkó István

Gellérthegyi pantheon

Perállag III.

727, 806. P.

Medgyaszay István

cród

1

Biermodéptöreko 5461.

Vasárnap

17

Reminiscere

Hétfő

18

Sándor pk.

Kedd

19

József

Szerda

20

Protestáns naptár

Március

V	17	Gertr.
H	18	Sándor
K	19	József
S	20	Hubert
C	21	Bened
P	22	Oktáv.
S	23	Frum.

Ó görög naptár

Március

V	4	Nb. 1.v
H	5	Konon
K	6	Amorii
S	7	Vazul
C	8	Teofil.
P	9	Szeb.
S	10	Kodrát

Izraelita

Medgyaszay István

środ

Budtechnfejl. 588.l.

Medgyaszay István

1,

Bierbéptoit

265. l.

Medgyaszay István

wyd

Architectura

67. l.

68. l.

<Medgyaszay István>

<7> A Balaton kultúrája és népművészete.

Antal Balaton

27–28. l.

Gr. Uff. Ettore
Wolighiani sopra-
intendente dei
Mon.
Via Brera
Palazzo - " -
Milano

, készpénzdíjak, oklevelek stb. képe-
küldési határideje ez év november
pályázatra beérkező összes képeket
on mutatja be „Az Amatőr“ szer-
gyszámú értékes díjak megítélésére

EX-LIBRIS
GARA ARNOLD
RAJZA

EX-LIBRIS

Medgyaszay István, műépítész

VIII. 197

Medgyaszay István

tervezte a balaton-
almádi sk. tem-
plomot 1930-ben

Biertempl

XIV. l.

Medgyaszay István

tervezte a püspökladányi rk. templomot
1923.

erőd
z
Biertempl
IX. l.

IRODALOM

JEGYZET

Repr.Mob.fktár 12318.sz.

Lemez: XCVII.27.

Medgyaszay István

tervezte a bajai kincstári 1. sz. posta-épületet 1924-ben.

Bierbposta

79. l.

Medgyaszay

Benkó Istvan

~~FB~~ 1904. 262. 263. 265-268.

zottság.

Mindezek alapján a Müemlék

zatnak a B. alternativa szerinti

Budapest, 1935. október hó

vi október hó 15.-én kelt 319094/
atolt iratok és tervrajzok vissza-
n értesiteni, hogy a várbeli Szent-
lapotában semmiféle müemlékjelle-
akitó épitész kezét nem kötik meg
ntettel arra, hogy a Vár többi há-
etéssel alakitandó át, — az épi-
ő meg.
tásának kérdése alárendeltebb jelen-
en lakóházjellege csak ideiglenes ;
sa, mely állandóbb.
Ede 2 homlokzatot tervezett. Minda-
ak megszokott jellegétől el

Medgyaszay István

Református Élet
1940. dec. 25.

Kelenföld. Elérkeztünk a jubileumokhoz is. A kelenföldi templom 10 éves.

Részletes eredmények a következők voltak:

I. ATLÉTIKA.

Mezei futás (egyéni): 1. Bánó Elemér, 2. Keve Olivér, 3. Módos Jenő, 4. Rostoványi Mihály, 5. Verőczy Imre, 6. Siposs Ferenc.

100 m síkfutás: 1. Verőczy Imre 11.4 mp., 2. Nagy Zoltán, 3. Módos Jenő.

Súlylökés: 1. Lévay József 13.36 m, 2. Csaba Elemér, 3. Verőczy Imre.

Kézigránátdobás (egyéni): 1. Nedeczky Gábor 70.80 m, 2. Várnagy György, 3. Verőczy Imre, 4. Bánhidy Gyula, 5. Csaba Elemér, 6. Hernády István.

Kézigránátdobás (csapat): 1. az „R" század csapata, 2. a „M" század csapata.

Olympiai staféta: 1. „R" század csapata 4:23.5, 2. a „M" század csapata.

Gerelyvetés: 1. Verőczy Imre 43.37 m., 2. Keve Olivér, 3. Rónay Hugó.

Távolugrás: 1. Papp Tibor 6.07 m., 2. Verőczy Imre, 3. Nagy Zoltán.

4x100 m stafétafutás: 1. a „R" század csapata, 2 a „M" század csapata.

400 m síkfutás: 1. Verőczy Imre 55.7 mp., 2. Nagy Zoltán, 3. Rostoványi Mihály.

110 m gátfutás: 1. Lovaghy Tibor 20.2 mp., 2. Verőczy Imre, 3. Nagy Zoltán.

Diszkoszvetés: 1. Szilassy Iván 32.60 m, 2. Lévay József, 3. Csaba Elemér.

Magasugrás: 1. Nedeczky Gábor 161 cm, 2. Verőczy Imre, 3. Galgóczy Tibor.

II. TÉLI SPORTOK.

500 m gyorskorcsolya: 1. Verőczy Imre, 2. Móry Tamás, 3. Halmossy Simon.

1000 m gyorskorcsolya: 1. Verőczy Imre, 2. Móry Tamás, 3. Halmossy Simon.

Műkorcsolya: 1. Pataky Dénes, 2. Pottyondy László, 3. Veress Sándor.

Medgyaszay István (Bp., 1877. aug. 23. — Bp., 1959. ápr. 29.): építész, aranydiplomás. Müegy.-i tanulmányait Bp.-en és Bécsben végezte, majd Franciao.-ban Hennebique — a meves vasbetontervező — tanitványa volt. A népi — elsősorban az erdélyi — építészetet tanulmányozta, s annak formakincsét próbálta a városi épületek tervezésénél felhasználni. 1908-ban épitette az első tisztán vasbetonból készült szinházépületet Veszprémben, s 1909-ben a másodikat Sopronban. Több bp.-i bérházon kivül a rárosmulyadi templom (1910), Nagy Sándor festő gödöllői villája, a kelenföldi ref. templom, a Mátraházai Sportszálló s a bp.-i Baár Madas gimn. (1930) épülete emelkednek ki müvei sorából. Ez utóbbiért a Kisfaludy Társ. Greguss-dijával tüntették ki. Első kitüntetésként 1906-ban, a milánói kiállitás m. termének tervéért aranyérmet, 1913-ban pedig a Nemzeti Szinház tervpályázatán első dijat kapott. Lechner Ödön stilustörekvéseihez kapcsolódva, müvein mindvégig korszerü építészeti elemeket és m. diszitőmotivumokat igyekezett felhasználni. — Irod. Wannenmacher Fábián: M.I. (Magy. Épitőmüv. 1930).

Medgyaszay István építész

Magyar Életrajzi Lexikon

el. 1915-ben pénzügyigazgatói kinevezést és kir. tanácsosi cimet nyert. 1918-ban a cseh megszállás következtében állását elhagyni kényszerült és a magyar kormány szolgálatában 1919—1922-ig a székesfehérvári pénzügyigazgatóságnál, majd 1924-ig a pestvidéki pénzügyigazgatóságnál volt vezető, 1924-től mint pénzügyigazgató a fővámigazgatói teendőket látja el és 1926-ban a Kormányzó fővámigazgatónak nevezte ki. A Külügyi Társaság tagja, társelnöke a Pénzügyi Tisztviselők Sportklubjának, választmányi tagja a Kir. Magyar Automobil Clubnak.

Medveczky Károly *(medvecei és kis-besztercei)*, m. kir. gazdasági főtanácsos, földbirtokos. Született Kiskunhalason, 1880-ban, bizottságának tagja. Jánoshalmai jár. mezőgazd. bizottság elnöke. 1932-ben a kecskeméti Mezőgazd. Kamara Földbérlő szakosztályának elnökévé választották, 1924 óta a Bácsbodrog vm. Gazd. Egylet delegáltja a Gazd. Egyesületek Orsz. Szövetségébe, 1930-ban a váci püspök egyháztanácsossá nevezte ki. A magy. kir. gazd. főtanácsosi cimet a hazai mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett maradandó és kiváló érdemei elismeréséül kapta (1927).

Megay Oszkár, ny. altábornagy. Született Zalántán. 1870-ben. Középiskoláit és a katonai főreált Kassán végezte. Mint csapatnövendék a 66. gyalogezredhez vonult be. A hadapródiskola elvégzése után hadapródi rangban ugyanehhez az ezredhez nyert beosztást. 1889-ben hadnaggyá léptették elő. Rövidesen a 62. gyalogezredhez helyezték át. Résztvett a boszniai hadműveletekben. Később Gorazdába került, ahol a megrongált barakok rendbehozási munkálatainak vezetésével volt megbizva. Ebben a beosztásában a Gorazda környékén garázdálkodó rablóbandákat megfékezte. Ugyanebben az évben segédtisztté nevezték ki. 1898-ban a hadbiztosi tan-

Medgyasszay István, épitész, műegyetemi magántanár, m. kir. kormányfőtanácsos. Budapesten született, 1877-ben. Középiskoláit elvégezve, a kir. József Műegyetemen folytatta tanulmányait, ahol 1901-ben épitészi oklevelet szerzett. Mint IV. éves műegyetemi hallgató, a Műcsarnokban kiállitott, s „A Gellérthegy kiképzése és a nemzeti Pantheon" c. épitőművészi kompozicióval olyan nagy sikert aratott, hogy az állam a budapesti Szépmüvészeti Muzeum részére meg is vásárolta tervét.

Rákh. 786, 787.

Egyetemi tanulmányainak befejezése után Wienben, a Képzőművészeti Akadémia, s egyuttal a világhirü Otto Wagner mesteriskola növendéke lett és a mesteriskolát 1903-ban az akadémia egyik legnagyobb dijának, a Gundel—Preis-nak elnyerésével végezte el. Wieni növendék korában a közös hadügyminisztérium által rendezett tervpályázaton megnyerte a Wien—Breitenseel-i 38 épületből álló lovassági laktanyatelep, valamint a Wien—Meidling-i tisztikaszinó homlokzatának tervezését. Tanulmányainak befejezése után egyidőre visszavonult Erdélybe a népművészet tanulmányozására és ebben az időben irta és rajzolta meg „A magyar nép művészete" c. műnek épitészeti részét. Az 1906. évi milánói nemzetközi kiállitás magyar termét az általa összegyüjtött népművészeti motivumok felhasználásával tervezte meg és elnyerte e kiállitás aranyérmét. Hosszabb külföldi tanulmányutja során Münchenben, Berlinben és Párisban folytatott épitészeti és népművészeti tanulmányokat és Párisban tervezte meg hires veszprémi szinházát, amely hazánk legelső magyaros izlésü, s egyszersmind első betonszerkezetü szinháza. A veszprémi szinházat gyors egymásutánban követték a soproni, beszterebányai, győri, gölnicbányai, kézdivásárhelyi, kisszeredai, gyöngyösi, nyiregyházi, nagykanizsai, stb. szinházi tervpályázatokon elért sikerei. A Nemzeti Szinház tervpályázatának I. diját is ő nyerte el. Több szinháztechnikai szabadalma általános alkalmazást nyert. Templomépitkezései közül nevezetesebbek: az ógyallai, simándi, kenderesi, püspökladányi, kalotaszegi, stb. és legujabban a Budapest-lágymányosi templom. Egyéb nevezetes épitkezései: a veszprémi muzeum, a karánsebesi főgimnázium, a pécsi, a salgótarjáni és a miskolci bányakapitányságok palotái, a kir. belga követség palotája, a nagykanizsai tüzérlaktanya, stb. Jelentősebb bérpalotái: Budapest, Dorottya-utca 8., Orlay-u. 4., Fadrusz-u. 12., stb. Nagyobb épületcsoportjai: Budapest székesfőváros Budaörsi-uti bérházcsoportja és a Németvölgyi-uti székesfővárosi házcsoport. A világháboru kitörésekor hadbavonult és mint mérnök-főhadnagy a háboru egész tartama alatt árkász- és hidászcsapatoknál teljesitett szolgálatot. A háboru alatt megépitette a margitszigeti és lembergi hadikiállitásokat. 1925-ben a műegyetemen a népművészet magántanárává habilitálták és ebből a tárgykörből tartja műegyetemi előadásait. Magyaros stilusu törekvéseinek leszebb eredménye, hogy a londoni művészeti kiállitáson szerepelt művei Indiába kerülve, az ottani hun rokonságot tartó tudósok és épitészek felismerték abban a turáni jelleget. Ennek alapján 1929-ben megbizást kapott a Bombayi Indiai Turáni Muzeum megtervezésére. Tagja a Műemlékek Orsz. Bizottságának, az Orsz. Képzőművészeti Tanácsnak, törzstagja az Orsz. Képzőművészeti Társaságnak. A Magyar-Indiai Társaság társelnöke, a Magyar Képzőművészek Szövetségének elnöke. Jelentősebb kitüntetései: aranyérem (Milano, 1906.). — Societé des Artistes Français (Páris, 1907.), — Magyar Mérnök- és Épitészegylet, 1908., Czigler-érem, — Monza, 1923., diploma, — Hollán-dij, 1924., — Épitészeti nagydij, 1925., — Gregus-dij, 1931. Kisfaludy Társaság (a Baár-Madas-intézet épitéséért). A magyar épitőművészet terén kifejtett eredményes működéséért a Kormányzó 1925-ben m. kir. kormányfőtanácsossá nevezte ki. Számos kari, társadalmi és tudományos egyesület vezető tagja.

Végül arra kéri Titkár Uramat önnéltósága, hogy a lezárt névsort repl. 4. én hivatalos akta alakjában az ügyoztáfában átadni méltóztatnék sürgős továbbítás céljára.

Előre is köszönettel és mély tisztelettel

Medgyaray István
Bp. I. lágymányosi-u. 5.
tel. Jozs. 110-09.

---

adatok: M. I. Architekt. geb. Bp. 1877
Frau " " Gabrielle Martinovich g. Hajós 1893

Medgyaszay István

Kiselyterett
írát

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
427/1922. szám
Érk.: ..... év ..... hó ..... n.

Mélyen Tisztelt Uram,

mint a Müemlékek Bizottságának Titkárát, igen kérem, miltóztatnék a németországi müemlék-kongresszusra bejelenteni nőmmel egyett. Kertén önméltósága meghizásából egyettal ~~arra~~ kérem, hogy – bár nem vagyok még tagja a müemlék bizottságnak, – mint önköltségen utazó vakértőt (s.müvészt) miltóztatnék feljegyezni.

Medgyaszay

Benko Istvan

Mil. Pesten. 1877.

Medgyaszay István.

a "Szövetség" magyar festők, szobrászok és iparművészek egyesületének tagja. 1924-ben alalkult.

Bende János.
A Képzőművészeti egyesületek története, kézirat.

Medgyaszay István

építen

terverte a nagyka-
nizsai mozi-szinhá-
zat magyaros stílus-
ban 1927-ben

Barbarits

138 f.

~~Richter, Ludwig~~ V. 213.

Medgyaszay István

A gellérthegyi Panteon és Páris. (Medgyaszay István terve.) Jeltelen cikk. Új idők, ápr. 5.

1908

Művészet 1908. 216. l.

Pantheon. (Medgyaszay István terve.) Irta K. M. Vállalkozók Lapja, XXIX., 15. sz.

A Szt.-Gellérthegy kiképzése és a nemzeti pantheon. Irta L–r. Vállalkozók Közlönye, XIV., 15. sz.

M. o.

Szekszárdi Főgimnázium VIII. 162

Medgyaszay Benkó István

Vállalkozók Közlönye

1908. okt. 21. (A vesz-
prémi új szintár)

(Művészet 1908. 424. l.)

arodású menetben elöl a főurak mennek,
, a koronázást végző főpapok, egyházi díp-
nester a pallossal, a különféle hirnökök, a
s T. József kinek palástját egy úr fele-
vágást s a kétfejű sasból elötörö bor
ronázási szönyeg szétszaggatását

keretnek 17.2 : 13.3 cm.

Medgyaszay Istvánn

Mucsarnok

1908. ogyházmegyei kiáll.

94-1.

81.

lra. Elöl gyér haja s szemöldöke ősz-
me szürke s arcza leberetvált. Körül-
csokorra kötött, ingének mellfodra lát-
bekecse sötétkék s gomdjai ékkövesek.

etei 59:45.5 cm.

Janos ?

az átadástól számított

m.] (Ács és föld-
hivatalban Verebélyen
2 órakor árlejtést tar-
ogatási munkálatainak
2441 kbm. földmun-
munkára. Az ajánlatok
a kitüzött napon déli

jából április 3-án d. e. 10 órára a
bathelyi m. kir. államépitészeti hivatalba
tandó versenytárgyalás hirdettetik. Az a
hoz az ajánlati összeg 5%-ának me
bánatpénznek bármely állampénztárnál
letételét igazoló nyugta csatolandó. A m
művelet és részletes feltételek nevezett
épitészeti hivatalnál megtekinthetők, az a
minta ugyanott dijtalanul megszerezhető.

Pána. (Vassodronykerités és k

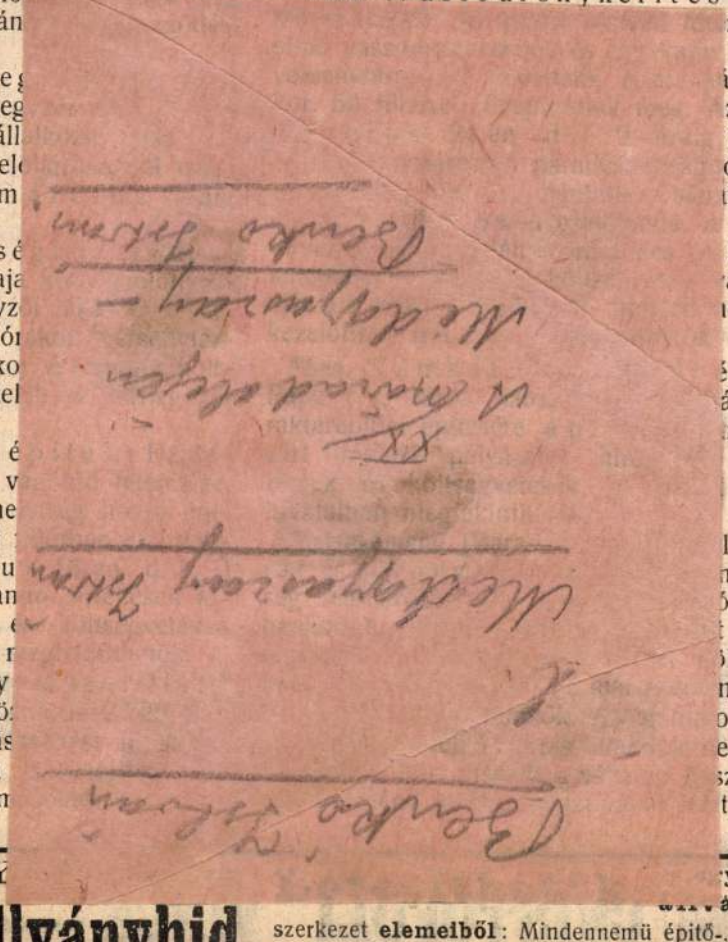

állványhid szerkezet **elemeiből**: Mindennemü épitő-, létra-
födémállványok, földmunka, **daru- és szer**

az ajánlati minta ugyanott megszerezhető.
nka. (Gazdasági épületek épi-
) A palánkai m. kir. áll. csikótelepen az
épületek felépitésénél szükséges munkákra
a nélkül 24.729 kor. 81 fill. előirányzat-
senytárgyalás hirdettetik. A munkálatok
tkezőkép irányoztattak elő:

gy magtárépület felépitése	17.172 k. 22 f.
gy nyári munkásház épi- se 100 munkásra	7557 „ 59 „
összesen	24.729 k. 81 f.

ivatnak pályázni szándékozók, hogy egy
élyeggel ellátott ajánlatukat március
d. e. 11 óráig a palánkai m. kir. áll.
elep intézőségéhez N. Palánka (Béla major)
be. Az 5% bánatpénz a csikótelep pénz-
l letétbe helyezendő s az elismervény az
thoz csatolandó. A tervek, költségvetések,
ti mintaürlap és feltételek a palánkai m.
l. csikótelep intézőségénél megtekinthetők.
yarszék. [Baranya m.] (Körjegyzői
a épitése.) A magyarszéki körjegy-
hez tartozó Magyarszék, Németszék, Szi-
Mecsekpölöske és Kishertelend községek
ói versenytárgyalást hirdetnek Magyar-
községben levő körjegyzői irodahelyiség
ási és ujjáépitési munkálataira az anya-
beszerzésével együtt összesen 3277 kor.
előirányzott árban. Az ajánlati minta, 2
s költségvetés a magyarszéki körjegyzői

az ajánlathoz mellékle
lis 14-ig adandók b
ságához.

Szeged. (Utcaren
Gizella-tér és Péchy
kövezet fölszedési, föl
teljes rendezési mun
március 23-án d. e
ügyosztályban Szegede
let) versenytárgyalás f
500 kor. óvadékképes
sét igazoló nyugtával
napjának d. e. 10 órá
talba nyujtandók be.
letétpénztáránál helyez
előző napon déli 12
ajánlati minta fenti üg
s az ajánlati költség
rendelkezésre áll.

Kisvárda. (Takar
épitése). A kisvárd
delmi hitelintézet r. t.
intézeti házat épittet é
duló épitőipari munk
ajánlatok, melyek ugy
munkanemekre szólh
gatóságánál április
tandók be. A tervek, mu
általános és részletes
igazgatóságánál, vala

Mázoló- és ércfényező.

CRISTOFOLI VINCE Vállal: Te
valamint cé
Inchilap bur

Benkő István

épitész

l

Medgyaszay István

Medgyaszay István

159

Magyar Iparművészet 1908 évf. 179. l.

A GELLÉRTHEGY MŰVÉSZI KIKÉPEZÉSE és a nemzeti panteon eszméje régen foglalkoztatja a magyar építőművészeket.

A most közölt terveket Medgyaszay István építőművész ez év tavaszán mutatta be a M. Mérnök- és Építész-Egyletben, amikor a rendkívül nagyszabású és magas nivójú művészi feladat megoldására irányuló törekvéseit felolvasásában részletesen ismertette. A tervek 1903-ban Bécsben művészakadémiai díjat, 1907-ben Párizsban a „Société des Artistes Français" szalonjában Médaille-t nyertek.

A M. M. és Ép. E. egyik választmányi ülésének egyhangú határozata után a monumentális magyaros terveket lelkes, pártoló átirat kíséretében a székesfőváros tanácsának ajánlotta.

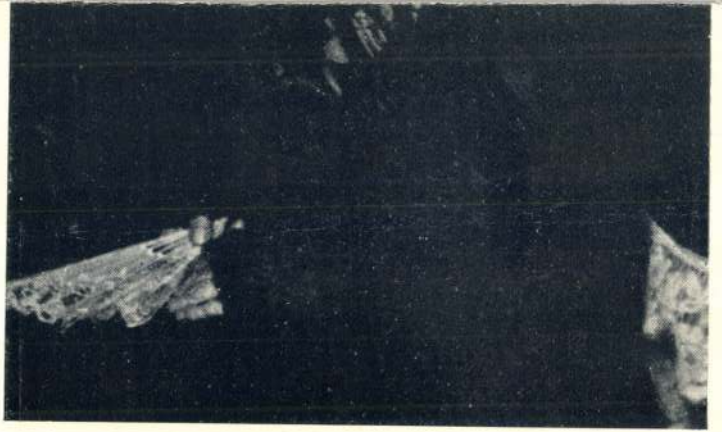

129. RÉVÉSZ ZOLTÁN:
ÖREGASSZONY.

VIEILLE
DAME.

Medgyaszay István

Epitez

Arod

M. Iparmüvezet. 1908.

179

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

azaz: ..... Korona ..... f-ről,

összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

rnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta- és távirda-

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi ..... hó 1-én.

MDK

Medgyaszay Benkó István

A Gellérthegyre tervezett pantheonját és ezzel kapcsolatban a hegy diszitését, illet leg művészi kiképzését bemutatta a mű- és középitési szakosztályok 1908.apr.6.-iki ülésén.

Epitő Ipar, 1908. apr.12. 163.l.

Madgyanay Istvan

Veszprém új színháza. Jeltelen cikk. Budapesti Hirlap szept. 15.

L 1908.

Zichy

Mellig, kissé jobbra. Haja r
Tehérnyakkendője alól ingének
gallérjá felett a Lipótrendet sza
je virághimzésű. Felirata a ke

„Zichy"

s a czimer után balra: „Magy
jobbra: „Ungarisches
s középütt: „ Kia
Ponori The
Gram i

Könyvnat, az alak n

Ltsa 8036

Medgyasszay Benkó István építész
és festö.

Mivészet.1907.272/74.1.

Medgyessay József

Thieme_Becker

XXIV. 325. l.

(Lyka)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Medgyaszay István

C.

Szefelslex. 325. l
326. l

Igen bő életr.
arck.
u. o. 843, 844. l.

Medgyaszay Benkó

István

l. kép muzeum

képei

Egyt

~~Fraknói Vilmos~~ V. 308.

Medgyaszay István

l. Siklóssy F K T tört.

211. l.

MDK

Medgyaszay Benko István. A párisi szalon nagy aranyérme kitüntetés

A Gellérthegy kiképzése és a N.Pantheon. Vállakozók Közl. 1908. ápr. 8. 5 l.

Medgyaszay Benkó István M.D.K.

építész

Mérnöregleti előadásában mutatta be a Gellérthegre tervezett magyar Pantheon elgondolását.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1908. XXIX. évf.

ápr. 8. sz. 6. old.

MDK

Medgyaszay Istvánn (műépítész)

A cikk a szerzőnek a Gellérthegyen felállítandó nemzeti panteonnal kapcsolatos terveit ismerteti. (A tervezett panteon alaprajza és két távlati képe az 544 és 545. lapok közé illesztett táblán repr.)

Medgyaszay Istvánn: A szt. Gellérthegy kiképzése és a nemzeti panteon.
Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. [7. sz.] [540]-545. l.

MOK

Medgyaszay István (műépítész)

Közölve: A Szt. Gellérthegy kiképzése és a nemzeti panteon. c. cikke.

Medgyaszay István: A Szt. Gellért-hegy kiképzése és a nemzeti panteon. Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. [7. sz.] [540]-545. l.

MDK

Medgyaszay István (műépítész)

A tervezett panteonhoz a gyalogút a Gellérthegy Duna felőli lejtőjén vezetne fel két oldalról, ugyanezen az oldalon épült volna a sikló, míg a kocsiút a hátsó lankás oldalon kapott volna helyet.

Medgyaszay István: A Szt. Gellérthegy kiképzése és a nemzeti panteon.
Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. [7. sz.] 543-545. l.

MDK

Medgyaszay István (műépítész)

A Szt. Gellérthegy kikeféresére és a nemzeti panteonra vonatkozó tervei 1903-ban Bécsben művészakadémiai díjat, 1907-ben Párisban a „Société des Artistes Français" szalonjában érmet nyertek.

(Adat az 544. és 545. lapok közé illesztett táblán.)

Medgyaszay István: A Szt. Gellérthegy kikeféresé és a nemzeti panteon.
Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. [7. sz.]
(544-545. l.)

MDK

Medgyaszay István (műépítész)

Tervei szerint a panteon tengelye az Eskütér felé irányulna. A tömeg súlypontját kiemelkedő kupola hangsúlyozná; ettől jobbra és balra terül el az épület.
Az épület előtt két pilon áll, Magyarország és Erdély címerével. Elöl középen szoborcsoport áldozó táltossal; a hosszú csarnokok oldalát domborművek díszítik.
Medgyaszay István: A Szt. Gellérthegy kiképzése és a nemzeti panteon.
Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. [7. sz.] 544-545. l.

Medgyaszay István műépítész

A Városi Szemle munkatársa 1908-ban.

Név- és tárgymutató. Munkatársak.

Városi Szemle, Budapest 1908. 1. évf. (Név- és tárgymutató), [III. l.]

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőművész tervei szerint épül a veszprémi uj szinház.

A veszprémi uj szinház.

Városok Lapja 1908. 20.szám. 5. old.

MDK

Medgyaszay István

Mosonyi iskola vázlata, vf.

Műcsarnok 1909/10. téli kiáll. kat. 56.l.

Medgyaszay István M.D.K.

építész

terveri a Rosica bányán
építendő állami elemi
fiú-és leány iskolát.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

máj. 26. sz. 10. old.

Medgyaszay István M.D.K.

építész

egy tisztviselőkből álló társaságtól megbízást kapott, hogy mintegy 60 villából álló kertvárost tervezzen.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

márc. 10.sz. 11.old.

MDK

Medgyaszay István

Mosonyi iskola vázlata.Vizf.Magánt.

Képzőm.Társ.1909/10.téli kiáll.kat.56.l.

MOK

Medgyaszay István

Malonyai Dezső Népművészeti sorozatunk Székelyföld c. kötetében, művével a munkának nemcsak díszéhez, hanem tartalmi gazdagságához is hozzájárult.

Cikk: Magyar Népművészet.

Vas.Ujs. 1909. 56.évf. 158.l.

MDK

Medgyaszay István bpesti építész

Iskolaépités Resicabányán

Épitő munkálatok. Vállalk. Közl. 1909. V.26. 5. l.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

hèrtèr fel a bèhèrcsabai sinkòz bövitési terveire, azi mélyitéssel akar a sinkózban több helyet nyerni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

nov. 24. sz. 10. old.

Антропоморфизм. Зб. 1903. XXX. 144.

M.D.K.

Medgyaszai István, építész

nyert megbízást a besztercebányai városi sinkárral kombinált szálloda terveire.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

jan. 27. sz. 8. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint építik
át a soproni szinkázat.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

máj. 12. sz. 10. old.

MDK

Medgyaszay István műépitész

Sopron város közgyülése Medgyaszay István bpesti műépitészt bizta meg a szinház atalakitasi tervének elkészitésével.

Vállalkozók Közlönye, 1909.apr.14. 5.1.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint épült
soproni sinkárat hará-
csony első napján ünne-
pélyesen felavattár.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1909. XXX.évf.

dec. 29. sz. 11. old.

Medgyasszay István építész

1021

1979.május 7. Kossuth 18,25 Vgné

Uj könyvajánlatunk

- Kati Imre: Medgyasszay István
A századforduló és a századelő magyar épitészetének Európai rangu mestere, Medgyasszay István, aki nemzetközi viszonylatban is az elsők között ismerte fel az akkor még uj épitő anyag, a vasbeton jelentőségét. Alkotásai, melyek már korábban nagy nemzetközi elismerésben részesültek, ma is például szolgálhatnak. Kati Imre kötete a korszak kulturális és művészeti élet jelentőségeiben vizsgálja Medgyasszay munkásságát és áttekintést ad a szecesszió európai fejlődéséről is. A kötet az Akadémia Kiadó Architektura -sorozatának uj tagja.

MDK

Medgyaszay István műépitész

A soproni városi szinház újjáépitése Medgyaszay tervei szerint került kivitelre.

Vállalkozók Közlönye, 1909.máj.19. 6.lap

Medgyaszay István

Csod

Rerrich Béla. A sopron

szinház. Épitő Ipar 1910.

207. l. (képekkel)

fenti terves szint

épült.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Medgyaszay István

Cród

Magyar Epitőművészet

1910. 1 sz. (A soproni szinház)

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

agy helyettesének
rása.

- Endrényi Imre, Szeged.

Medgyaszay István

Ród

Magyar Építőművészet

1909. 8-9 f. 31. l.

.....nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

lyezem:

gy helyettesének
ása.

Endrényi Imre, Szeged.

Medgyaszay István

MDK

A müvészember otthona c. szobának
architektonikus részét tervezte

az 1906-os világkiállitáson.

22.o.

Czakó:Milanoi. 1907.

Benkó István l

Medgyaszay

Műveszet 1907 - 70 l.

Medgyaszay

Benkó István

Műveiset, 905.

249. 250.–254.
251. 252. 324–330.
325. 328. 329. 330.

Medgyaszay István MDK

Dunántuli utamból, vázlat I-V.

Mücsarnok 1906/7. téli nemzetk. kiáll.

MDK

Medgyaszay István

Dunántuli utamból.Vázlat.Mgt.
Dunántuli utamból. " "
Dunántuli utamból. " "

Műcsarnok, 1906/7.téli nemzetk.kiáll.57.l.

MDK

Medgyaszai /Benkó/ István, építész

gellérthegyi panteon-alakitása nagy mértékben lekö-
ti figyelmünket.

Lyka Károly: A Műcsarnokból. Bihari Sándor. A tava-
szi kiállitás. - Uj Idők. 1906. 348.l.

MDK

Medgyaszay István

Székelyföldi utamból. Vázlat

Kalotaszegi utamból. Vázlat

Székelyföldi utamból. Vázlat

KMTárs. 1906. tav. kiáll. kat. 42.l.

MDK

Medgyaszay István

Kalotaszegi utamból. Vázlat

Székelyföldi utamból. Vázlat

Székelyföldi utamból. Vázlat

KMTárs. 1906. tav. kiáll. kat. 42.l.

MDK

Medgyaszay István

Szt.-Gellérthegyi pantheon, vf.

Kalotaszegi utamból. Vázlat

Kalotaszegi utamból. Vázlat

KMTárs. 1906. tav. kiáll. kat. 42.l.

Mr. Jack Smith, Esq.
1234 Main Street
Anytown, USA 12345

Dear Mr. Smith,

Thank you for your recent inquiry regarding our services. We are pleased to provide you with the information you requested.

Please find enclosed a brochure that outlines our offerings in detail. If you have any further questions, do not hesitate to contact us.

Sincerely,

Jane Doe
Customer Service Representative

Medgyaszay

Benkő István

Művészet 903. 280

M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1912. Az Operaház korszerű belső átalakítása Kertész K. Róberttel

Ybl Ervin: Ybl Miklós 174.

Medgyaszay István

wód

Hlutdró 19. l.

Tü csontból VII. 241

Medgyaszay István

ined

Y blut. 19. l.

Eszéki vár és híd látképe TV. 97.

— híd felégetése (vérmetszet) TV. 97.

— vár és város látképe TV. 100.

Medgyaszay István

vöd

Jbeképrőm

324. l.

Medgyaszay István

A magyar építészet problémái és a vasbeton. Pesti Napló 1931 január 8.

Lyka Károly a Gregussdíjról, a Kisfaludy Társaság Gregussdíját Aikay A. a Medgyaszay István nyerte.

U. 3069

API KÖNYV
PEST VIII. STÁHLY-UTCA 17

ványi Gyula dr.
észeti Muzeum tit-
ára urnak

ér 7.IV.4. BUDAPEST

Medgyaszay István

U. 1762

Hivatalos Közlöny.

(Vall- és közokt. Minisztérium) 1913. máj. 15.

(Szakértői vélemény a budapesti új Nemzeti Szinház tanúlmány terveire vonatkozólag.)

W Towarzystwie nauk. Krak.

I. – V. + 1. – 67. 8.

Krakow

Drukarni Uniw. Jagellonsk.

1869

Medgyaszay István

U. 1929

~~Ausztrália~~ V. 17.

Medgyaszay István

U. 4182.

Farkas Gábor III. 132

Medgyaszay István

U. 577/a

-de Dumaiszky László-hoz

1 db

Medgyaszay Istvan

U. 1651

Medgyaszay István

U. 1762

Medgyaszay István

sopron-vinhár

1

Thirfelsödunántúl

113. l.

Wien palais IV. 23.

KDK

Medgyaszay István épitész

A mü- és középitési szakoszt. ülése... Épitő Ipar, 1909, nov. 21. 47.sz. 438 l.

Ács [Komárom]

Solymossy-kúria Ujszálláson.
Két oldalszárnya ujabb. Klass
Gyürky-családé.

/Zakariás G.Sándor, 1953/

Medgyaszay István

red

Magyar Építőművészet

1909. 5 sz. (Népünk építőművészetéről.)

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

am.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Medgyaszay István

Szód

Magyar Építőművészet

1909. 4. sz. (Népmű-
veszeti vázlatok)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

Medgyaszay István,
épitész.

Pályatervét megvették.

Magyar Épitömüvészet V. 1910.12.sz. 32.l.
Az Erzsébet-szobor elhelyezésének tervpályázata.

MDK

Medgyaszay István

Sirbolttemplom Rároson

Képzőm. Társ. 1910/11. téli kiáll. kat. 42.l.

MDK

Medgyaszay István

Pályatervet küldött be az Erzsébet királyné emlékmű tervpályázatára.

Magyar Építőművészet, 1910. 10.sz. 28.lap

Medgaszay István, épitez M.D.K.

tervei szerint és a kolorsvári államépitészeti hivatal ellenőrzése mellett épül a kiskapusi tanitói lakás.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

márc. 9. sz. 10. old.

Medgyaszay István

Szód

Magyar Építőművészet

1910. 10 sz. 17–20. l.
(Szent Gellért szövetkezet
háza)

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

lyezem:

igy helyettesének
rása.

– Endrényi Imre, Szeged.

Medgyaszay István

erd

Vállalkozók Közlönye

1910. okt. 12. (A váci Kertváros. Medgyaszay Istvántól.)

Műveiről 1910. 396-1

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőmüvész Sopronba magyar stylusban tervezte meg az uj szinházat.

A soproni uj szinház.

Városok Lapja 1910. 2.szám. 19.old.

Medgyaszay Benkó István

irod

Vas. ujs. 1910. 37. l.
(A soproni új szinház)
képekkel

fenti terve szerint
épült

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Medgyaszay István

1908 ~~[illegible]~~ 9 évi ~~meghapta a~~ Cigler
érmet fenti kapta

A veszprém vasbeton szinharol
a Nemnok egyenletben tartott
előadásáért

irod

Épitő Ipar 1910. 293. l
(A Cigler-érem)

...agyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

(Medgyaszay Istvánt)

cikke

<> A soproni vá-
rosi szinház até-
pítéséről.

A MMÉE Heti
Értesítője 1910
256. l.
Ábrákkal

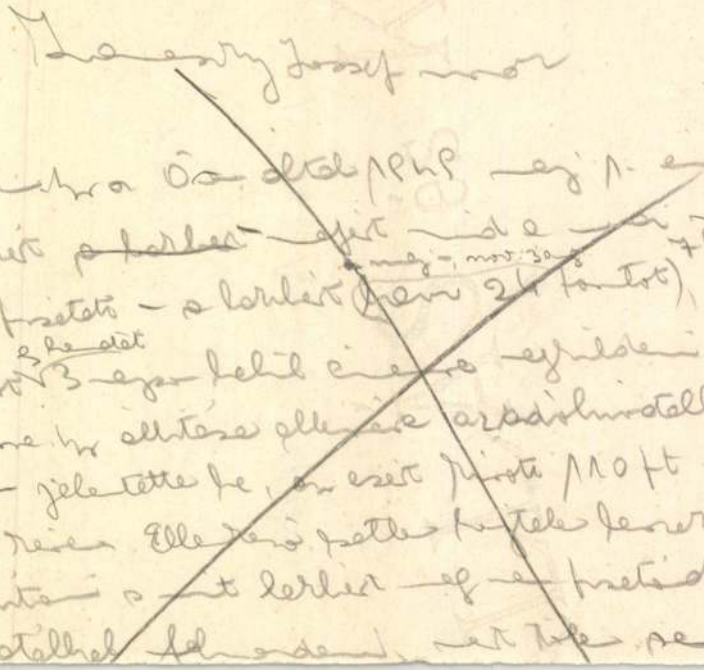

MDK

Medgyaszay István épitész

Épitő Ipar. 1910. aug. 14. 330 l.

Medgyaszay István

ép.

orvd

Építő Ipar

1910. 13. 1.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ..... , 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

Medgyaszay István 2o, 31, 32.o.

Épitő Ipar 1911.

Medgyaszay István

vad

Épitő Ipar

1911. 31. l. (Ensé-
bet kir ágné emléke,
képekkel)

..... nevü munkás igazolta

.....
a müvezető aláírása.

yezem:

.....
ey helyettesének
ása.

– Endrényi Imre, Szeged.

Medgyaszay István

irod

Medgyaszay István: Szövetkezeti ház a budapesti Oslay utcában. Építő Ipar 1911. 447. l.

fenti tervezett

Epitt

.....*műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

MDK

Medgyaszay István, épitész

tervét a zsüri 1000 koronával megvásárlandonak és jutalmazandónak itélt.

Művészet. 1911. 42.1.

Az Erzsébet-emlékmü elhelyezésének tervére hirdetett pályázat.

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész

terve az egyik 1500 K-ás
első dijat nyerte el a Kálvin
tér beépitésére kiirt pályáza-
ton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.
jul. 5. sz. 13. old.

MDK

Medgyaszay István

A IX. nemzetközi épitész-kongresszus Rómában.
Épitő Ipar 1911. nov. 19. 485.l.

MDK

Medgyasszay István

Medgyasszay István: Schulek Frigyes. Épitő Ipar 1911. nov. kk 2o. 491.l.

Medgyaszai István

cód

Magyar Építőművészet

1911. 1 sz. (A rá-
kosmulyadi templom)

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 .... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Medgyaszay István MDK

Kitüntetések a Kálvin-tér beépitésének eszmei tervpályázaton

Művészet 1911. 353.o.

MDK

Medgyaszay István

Medgyaszay István: Schulek Frigyes. Ünnepi beszéd az MMÉE-ben 1911.nov.2e-án./Építő Ipar 1911.48.sz./

Medgaszony István M.D.K.

építész

nyert megbízást a szat-
mári elavult szinház át-
építési terveire, aki egy
alternativ javaslatban
nifejsette, hogy egy uj szin-
ház felépítése kevesebbe
kerülne.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

márc. 8. sz. 12. old.

Medyaszy Stwaci

inéd

Vas. tip. 1911. 681. l.
(Képpel)

Medgyaszay István.

Erd

Medgyaszay István.

Budapest székesfőváros építendő városházának elhelyezése. M. Mérnök- és Építész Egylet Közlönye. 1912. 354. l

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

ismerteti a főváros városépítő ügyosztályának az építendő városliget elhelyezésére vonatkozó 3 tervét, melyek közül az első a Károly-laktanya helyét, a második az Erzsébet-tér hátsó felét, a harmadik az Andrássy-út torkolati részét javasolja. Ezenkívül a harmadik javaslathoz tartja legmegfelelőbbnek.

A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, Bp. 1912. 46. köt. 354-356. old. 1 szöv. ábra

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

1400 K-ás első díjat nyert a Besztercebányai városi színház-épület versenypályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1912. XXXIII. évf.
márc. 20. sz. 14. old.

.

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész

ismerteti a m. kir. Operaház átalakitásához készitett terveit s az épület átalakitása utáni belső méreteit.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp. 1912. 46. köt. 721-725. old. 5 szöv. ábra VIII.-XI. tábla

Medgyaszay István, építész M.D.K.

teroci szerint hozzáfogtak az Operaház átalakításához, bár a terv ellen bizonyos körökből mozgalom indult.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1912. XXXIII. évf.

aug. 7. sz. 10. old.

Medgyaszay István

laid

Medgyaszay István A magyarországi operaház átalakítása.

M. Mérnök és Épitész egylet Közlöge -

1912. 721. l.

Medgyaszay István

cikk

Építő Ipar

1912. 425, 426. l.

(Az Operaház átalakítása.)

T. Lejen modernizálás volt, melyet fenti vezetése alatt hajtottak végre

BÉRMEN-
TESITVE

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula *úrnak*
úrnőnek

BUDAPEST,

XI. Lágymányosi u 16

„MŰTEREM"
KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSAI
PEST, IV., KOSSUTH LAJOS UTCA 12.
ÉLEMELET – TELEFON: 189-554.

Medgyaszay István

Nód
z
Épitő Ipar 1912.
~~20~~ 287–288. l. (A
m. kir. Operaház átalakítása.)

A vallás és közökt-
minister fentit
bírta meg az átala-
kitással.

Medgyaszay István

építész

úrnak

Szabolya János: A Kéve

könyve. 1912. I. K.

(A Lauchid, az

Alaput és az

Opera.)

NYOMTATVÁNY

úrnak

Budapest

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI
ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT
és
A MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

tisztelettel meghívja

L. VAN PUYVELDE

a belga művészeti múzeumok igazgatójának,
liègei egyetemi tanárnak

folyó hó 28-án (csütörtökön) délután ½6 órakor
a Magyar Tudományos Akadémia előadótermében

Rubens et l'influence italienne

címmel tartandó előadására.

(Vetített képekkel)

GEREVICH TIBOR
az Orsz. Magy. Régészeti és
Művészettört. Társulat elnöke

FABINYI TIHAMÉR
a Magyar-Olasz Társaság
elnöke

Medgyaszay István

épitész.

Veszprémi Minhár

ivód

z

Hornig Károly báró

Veszprém multja és jelene. Veszprém 1912 145. l.

70. Hat kijo jjon

Melhard Imre Mernyci pléb.

Medgyaszay István

l.

ME 1912, 28, 29, 30, 31. l.

1 szám.

nuskodó szakállas férfialakok, [illegible]
lálát utánzó képtipushoz tartoz[illegible]
színüleg apostolokat ábrázoltak
letben kifaragott női figuratör[illegible]
tése ikonográfiai mintájához ta[illegible]
valami más állomásával vagy
Amit azonban, további támpontok
nosabb konturokban lehet igazol
tika jelenetei szolgálhattak me
ban a Muzeumba
lektoriumáról származó töredéke
lábrészénél áll, mig a kisded b
gött vagy felett szerepel, ez e
tehénnel együtt. Igaz, hogy a
franciás figurákat a Margit-sir

M.D.K.

Medgyaszay István.

Épitőművész megépiti Veszprémben a vármegyei muzeomot.

Uj muzeum Veszprémben

Városok Lapja 1913. VIII.évf. 35. szám. 427.0

Medgyaszay István

szerverte a motonyi
áll. elemi iskolát.

Sváb Gyula. Zyább
állami népiskolák
MMÉE Körl 1914.
31. l. képpel

M.D.K.

Medgyassay István, építész

Serwei szerint épül a Dorottya-utca 8. sz. Konopi-féle bérház.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

febr. 18. sz. 75. old.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

tervei szerint épült mosonyi állami elemi iskola képét közli:

Svát Gyula: Újabb állami népiskolák

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1914. 48. kót. 31. old. 58-60. á

Medgyaszay István

a szombathelyi mér-
nökegyletben a
modern szinházakról
tartott előadást 1914
febr 7.

MMÉE Kösl
1914. 241. l.

M.D.K.

Medgyaszay István, építés

terve első díjat nyert a Csíkszeredán építendő sinház, illetőleg a régi vigadó kibővítése és átalakítására kiírt pályázaton.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 28. sz.

288. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervét fogadtár el a
csikszeredai Vigadó át-
építésére kiírt pályázatot.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1914. XXXV. évf.

jul. 8. sz. 16. old.

alisp. 1909.

Baranyavármegye alispánjátó

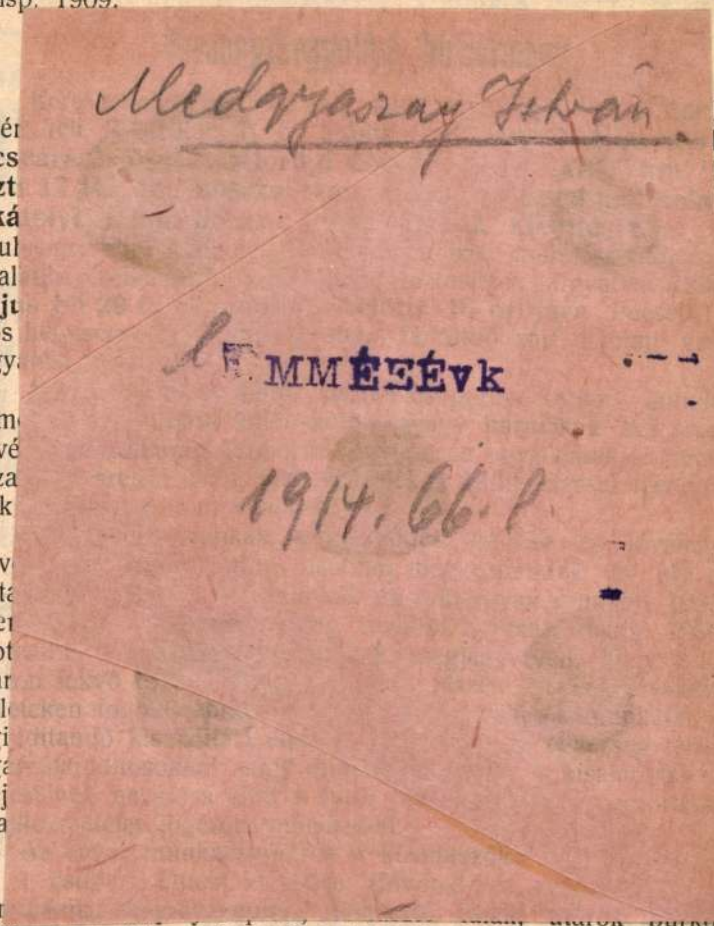

Medgyaszay István

MMÉEÉvk

1914. 66. l

17-ér … lis l
pécs … kény
közt … közi
a ká … tosa
berul … állar
és al … plat
máju … 9. é
talos … hiv
tárgy … seny

bárm … lat
és vé … ort
száza … dők
latok … ajár

illetv … yás
folyta … rőv
decer … é
szept … é
határ … tol
terül … ano
megi … na
maga … ött
befej … ár
vona … és

földr … lév
rézsük gyepesitése, utfeljárók, utlejárók, különféle apróbb munka
készitése).

II. csoport. Uttesttartozékok előállitása. (Korlátok, kerékvet
a fő- és szárnyvonalon).

III. csoport. Mütárgyak létesitése (hidak és átereszek a f
és szárnyvonalon).

Csakis a szabályszerüen és az ajánlati mintának megfelelő
kiállitott, pecséttel lezárt, sértetlen boritékba elhelyezett és közve
lenül vagy pósta utján beadott ajánlatok fognak tárgyalás alá vétet

Az ajánlatok boritéka következő fölirással látandó el:

„Baranyavármegye alispánjának Pécsett. Ajánlat a 6804/190

ROHOT F. :: EBÉDLŐ-ASZTALOKBAN SPECIALISTA.
FON 113—28. Ajánlja 4—6 táblás önműködő asztalait.
Szolid pontos kiszolgálás!

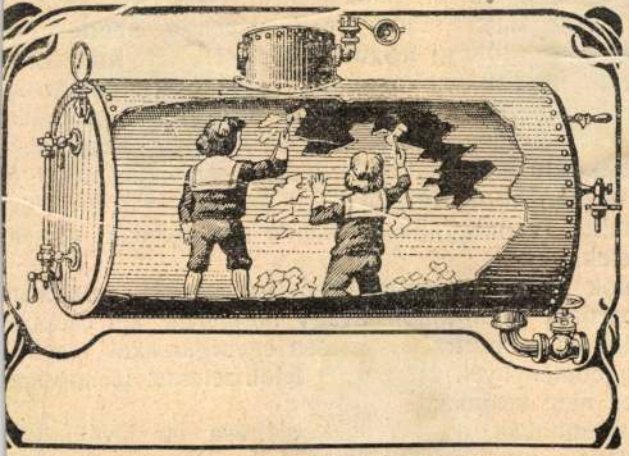

SAXON
(törvényesen védve)
kazánkő elleni szer
Szabadalmazott
önműködő eljárás
Nem gyulékony.
Nem egészségtelen

Egyedüli gyártói:
FRISCHAUER ÉS TÁRSA
rozsda elleni festékek gyára
Telefon 52—70. BUDAPEST, VII., GIZELLA-UT 43. Telefon 52—70.

Magyar Aszfalt Részv.-társaság

BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCA 4.

Saját bányái: Felső-Dernán s Tataroson Bihar-megyében. Magyarországon létesitett járdaburkolatok területe 1.964.000 négyszögméter. Kocsiutburkolatok területe 1.027.700 négyszögméter.

KITÜNTETÉSEK:

1. Triest, 1882. aranyérem
2. Budapest, 1885. nagy aranyérem
5. Temesvár, 1891. diszoklevél

Medgyarszay István

l.

Épidenetés Iparnai

venet.

1917. febr.

10. l.

VECSERNYEPALÁST,
fehér selyem alapon leveles és virágos díszű hullámos fehér selyembrokát inda, egy háromszínű arany hullámos brokátindával keresztezi egymást. Ovális nagy hátpajzsa legombolható. Elől domború kartusdíszű csatt.
Mag. 154 cm.
Francia munka, 1770 körül.
Csernyánszky 91. l.

MISEING,
fehér sifon, keskeny vert csipkeszéllel, virágcsokor, virág és körökkel töltött rácsos dísszel.
Szél. 30 cm.
Flamand munka, 1770 körül.
Csernyánszky 100. l. — Lepold Katalógus 199. sz.

MISEING,
fehér vászon, széles vert csipkéjében rácsosrajzú hullámos sáv, közben hálós kitöltésbe helyezett leveles virágcsokrok.
Szél. 61 cm.
Flamand munka, 1780 körül.
Csernyánszky 100. l. — Lepold Katalógus 200. sz.

MISERUHA ÉS VECSERNYEPALÁST,
alapja arannyal átszőtt lila selyem, pereme levélsoros, sávaiban ezüst pikkelyszálak. A vecsernyepalást legombolható pajzzsal, rézcsattal. A miseruha mag. 100, a vecsernyepalásté 136 cm.

Medgyaszay István

MMÉE Kör.

1914. 128. l. (Építő-
művészet kialakulása
c. előadása.)

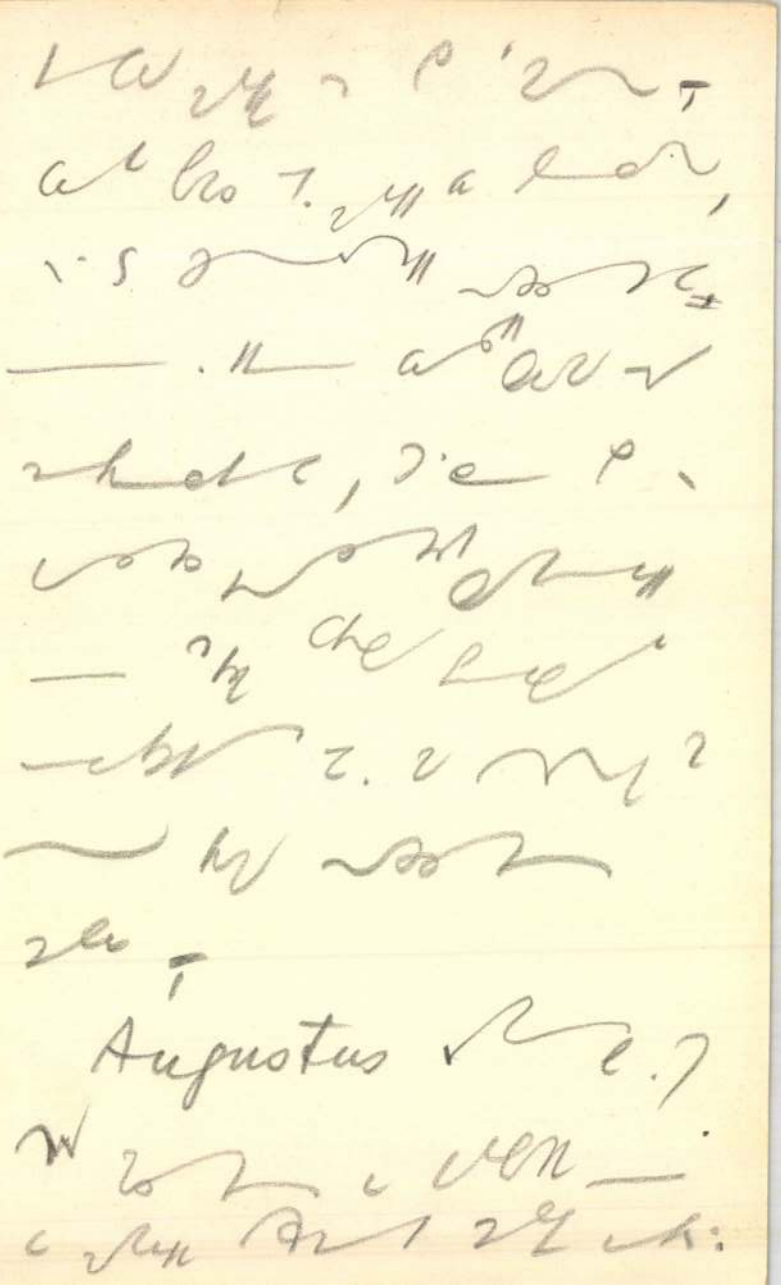

M.D.K.

Medgaszay István, építés

munkásságával azt hangsulyozza az előadó, hogy a Lechner utáni tehetséges fiatal generáció műveiben is megnyilathozik, bizonyos magyar sajátság, anélkül hogy azt tudatosan keresné.

Kertész K. Róbert előad.: „Nemzeti építő művészetről"

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1916 évf. 23. sz.

138. old.

M e d g y a s z a y István épitész

M Ü V É S Z E T
XII.évf.1913.
75.
"A Nemzeti Szinház tervpályázata"
Illusztráció: 72.

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
72.

Péczely

M é d g y a s z a y I s t v á n :

A Nemzeti Szinház pályaterve

Főhomlokzat távlati képe a sarok felől

Szénrajz.

Az első dij nyertese.

Világi épitészet - Szinház

Medgyaszay István:
Nemzeti Szinház pályaterve

- illusztráció -

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
72.
Szöveg: 75.

Medgyaszay István

vied
s
Megfagyott Muzsikus
1913. 17; 18. l.
(Nemzeti Hírlap,
karikaturáldal.)

speciális gépek gyára

ACÉLÁRUGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁ

Budapest XIII, Váci út 95. szám

Telefon: 380-134, 180-738, 126-940

OETL ANTAL

vasöntőde és gépgyár rt.

Budapest X, Asztalos Sándor
Telefon: 18

MAGYAR MŰANYAG ÉS VEGYÉSZETI GYÁR RT.

Budapest
V, Arany János utc
Telefon: 120—012

Gyár:
Újpest, Baross utca
Telefon: Újpest 516

Műszaki és háztartási cikkek (Bakelit)

Medgyaszay István

<Az uj Nemzeti Szinház pályatervei>, fenti eltö dijjal jutalmazott tervei, az egyik terv a Múzeum körútra, a másik a Múzeum körút és a Rákóczi-uti sarkára tervezi,

Két képpel repr.

Vas. Ujs. 1913. 61. l.

< >

Kalocsai érsek

156

Medgyaszay István

wód
i
Kertész K. Róbert

Nemzeti építőmű-
vészet. Bp. 1916.
13. l – 18. l.

14594 szám.

BUDAPEST 936 DEC -2 15 N 5 N

Műemlékek orz. Bizottsága tek. Elv

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben
Díj átalányozva.

Bpest IX.

Rákos u 10

MDK

Medgyaszay Benkó István

Magyar Panteon, akv.

müve a párisi Grand Salonban szerepelt.

Lendvai K: Párisi levél. Művészet, 1907, 273-74 l.

Medgyaszay István építész

szül. 1877 VIII. 23. Budapesten.

Itt és Bécsben ~~és Budapesten~~ tanult,

a magyar fővárosban működik.

Művei: a veszprémi szinhár (1908, az ország első vasbeton nézőtérű szinháza), a soproni szinhár, a városmulyadi templom.

A Nemzeti Szinhár tervpályázatán 1913-ban első díjat kapott.

Felsőmicsinyei templom III. 223

min. tanácsos, továbbá a műegyetem épitész-tanárai és a magyar épitőművészet előkelőségei voltak jelen. A felolvasó népies művészetünk néhány jellemző művének vetitése után terveit mutatta be. A hallgatóság hosszantartó lelkes elismerése után Nagy Virgil elnök méltatta az érdekes felolvasást. Utána az egyesület egyhangu határozatban kimondotta, hogy a kiváló terveket a székesfőváros tanácsához pártolólag felterjeszti.

Pesti Hirlap 1908. 86. 3

Medgyaszay István

L'architecture moderne en Hongrie c. előadást Bobula János olvasta fel az alábbi kongresszuson.

Lechner Jenő
A IX. nemzetközi épitész-kongresszus Rómában.
Épitő Ipar
1911. nov. 19.

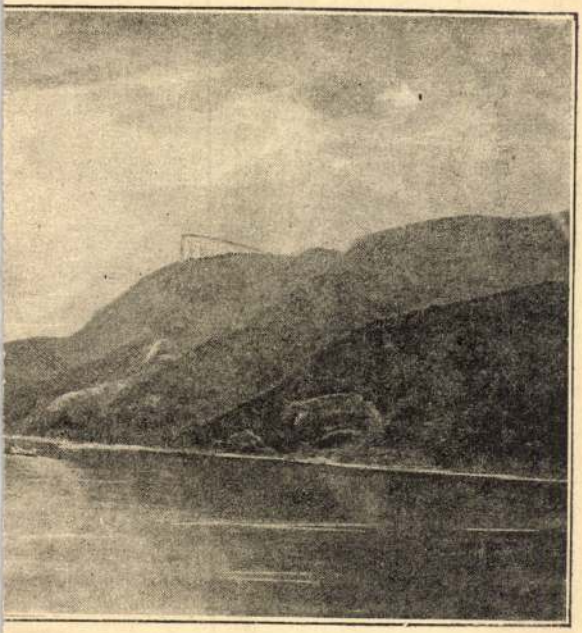

ZÁN-SZOROS BEJÁRATA ELŐTT.

M.D.K.

Medgyaszay István.

Építőművész Szombathelyen előadást tartott a modern szinház épitésről.

Medgyaszay István előadása.

Városok Lapja 1914. IX.évf. 7.szám. 82.old.

Medgyaszay István

Építő Ipar 1910. 293. l.

A Czigler-érem. Az ez idei *„Czigler Győző" emlékplakettet* a Czigler-érmet odaitélő bizottság *Medgyaszay* István építésznek ítélte, ezzel a jegyzőkönyvvel: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályainak 1908/9. évi ülésszakán összesen 13 előadás tartatott. Ezek közül Kéméndy Jenő előadása „A modern színpad"-ról, dr. Bródy Ernőé a „Lakáskérdés és az építésügyi szabályzat"-ról, végül Ybl Erviné „A keresztény templom művészetének bölcseletéről", mint vendégeink előadásai a Czigler-érem alapítólevele értelmében a díj odaítélésekor figyelmen kívül hagyandók. A megbírálandó előadások közül Leopold Andor „A mészhomoktégláról", Sándy Gyula „A magyar köztisztviselők fogyasztási szövetkezetének új üzletházáról", K. Császár Ferenc a „Műszaki bíróságról", Medgyaszay István „A veszprémi színházról", Fleischl Róbert „A Kemény Gyula-féle állványhíd szerkezetéről", Somogyi Károly „A modern portál és kirakatról", Jakab Dezső „A kertvárosról", ifj. Knuth Károly a „Központi melegvízfűtésekről", Kis J. Jenő „A vasbéton- és az Aërolith-kőről", végül Somogyi Károly a „Kristályüvegből készült új plasztikus díszmenyezetekről" tartott érdekes előadást. A bíráló bizottság mérlegelve az előadások tartalmát és azoknak a szakosztályok szellemi életére gyakorolt hatását, e tekintetben legértékesebbnek és legtanulságosabbnak Medgyaszay István előadását ítélte, amelyben a veszprémi vasbétonszínháznak, a megszokott elrendezésektől teljesen elütő eredeti alkotásának bemutatása kapcsán többek között főleg a színházak világító berendezéseiről, a csillárokkal elérhető fényhatások érvényesülésének tényezőiről és a menyezetfelület szerkesztéséről hangtani szempontból, az akustika hatásának tényezőiről, a hanghullámokat vezető és a hangot erősítő anyagok skálájáról, azoknak a színház rendeltetéséhez mért helyes csoportosításáról stb. adta elő érdekes és eredeti tanulmányait és kisérleti tapasztalatait. A bíráló bizottság ezért az 1908/9. évi Czigler-érmet szótöbbséggel Medgyaszay István építésznek ítélte oda.

1372. LAPÍTOTT HATSZÖGŰ PALACK, önkupakkal, oldalán bekötőrülve: szúrtelés és vadászat. Magyar, XVIII. sz.

1373. NAGY SERLEG FEDŐVEL, kőszörült üveg, kelyhén bekötőrülve: futó szarvasok. Cseh, 1845 körül.

1374. NAGY SERLEG FEDŐVEL, piroera színezett, kőszörült üveg, gazdag színes és arany díszítéssel. Cseh, 1850 körül.

1375. NYELES SERLEG FEDŐVEL, fuvott üveg, gyűrűsen tagozott szárral, aranyozott ezüst, erdélyi mellboglárból alakított fedővel és talppal. Az üveg német, 1700 körül.

1376. KÉT VÁZA, vörös hyalith-üveg, balusztrával. Cseh, 1830 k.

1377. POHÁR, kőszörült üveg. Cseh, empire.

1378. NAGY POHÁR, lilás üveg, ezüstözött díszítéssel. Cseh, 1845.

1379. NEOGÓT TALPAS POHÁR, öntött sötét üveg. Cseh, 1855 körül.

1380. TALPAS POHÁR, hyalith üveg, felső része kétrétegű Cseh, 1830 körül.

1381. FLAKON, piros üveg. Biedermeier.

1382. FLAKON, piros üveg. Biedermeier.

1383. FLAKON, kék üveg. Cseh, 1860 körül.

általányösszegért elvállalása az ingatlan [illegible] ződés fogalma alá esik; ezért kereskedelmi ügyletnek nem tekinthe Az erre vonatkozó társas viszony a kereskedelmi törvényben megha rozott alkalmi egyesülés fogalma alá sem esik, hanem magánjogi t saság. (Curia 538/909.)

Ipari üzem körében alkalmazott éjjeli őr iparossegédnek tekintend (K. M. 12893/VI. A. 1910. sz.)

Az 1907 : XIX. t.-cikkbe ütköző kihágások miatt a kihágási eljá hivatalból indítandó meg és az eljárás szabályszerű tárgyalás ut felmentő vagy büntető ítélettel fejezendő be. (K. M. 15422/1910.)

Házépítés céljából vállalkozónak átengedett telek illetékegyenérté Ha valamely illetékegyenérték alá tartozó jogi személy a tulajdo képező telket házépítés céljából vállalkozónak akkép engedi át, ho

MDK

Medgyaszay István

Wälder Gyula: Építészet a téli tárlaton. Vállalkozók Közl. 1909. nov. 17. 1.l.

Medgyaszay István

Beszterce banyai
szinház és vigadó

l.

MÉ. 1912. 3. n.
3, 4, 5, 6. l.

Gáz.

elentés.

ak 1921. évi 1200/P. M. számú körrendelete
os törvényhatósági bizottságának közgyűlése
kalmazottak (nyugdíjasok és özvegyek) részére
ves egységár engedélyezésére igényt tartok.

	A gázművek által töltendő ki
	Nyilvántartó szám:
	Fogyasztó szám:
a ..... sz., em. földsz.	
	Jegyzet

Medgyaszay (Benkó)
István

épitész · tervezte a
soproni szinházat ma-
gyar stilben, mely 1909-
-10-ben a régi szinház helyén
~~[illegible]~~ épült

Itt bő életrajza, mely
Szvetlenül felhasználandó
A könyv megvan könyv-
vem között.

Született 1877. Budapest.

Irod

Kugler Alajos: A soproni
szinészet története. Sopron,
1909. 41—44. l.

A régi szinházból a főfalak meg-
maradtak, ugy hogy ez t. hegen átépítés volt.

Esztergom.

A tulsó parton fekvő vár
a mely fölött csolnakok közle
hol három fogatos szekér hala
hárman beszélgetnek, kiktől n
ta:

GRAN IN U

fölül jobbra: CCCLXVI.
legalól balra: Aus d. Kunstan
jobbra: Eigenthum d.

Am., mér. az ac. 14.8 :

140-95.

Medgyaszay István MDK

Sirboltttemplom Rároson, szobor

Mucsarnok 1910/11. téli kiállitás

Medgyaszay István, építész M.D.K.

tervei szerint alakítják át a gölnicbányai szállodát.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

szept. 17. sz. 11. old.

Benkő

A bécsi Képző művészeti akadémián építészeti díjat nyert.
Művészet 1903. 281. l.

Medgyaszay István épitész

részt vett az alábbi mü gyüjtésében és illusztrálásában.

Malonyay Dezső: A magyar nép müvészete. I.k. A kalotaszegi magyar nép müvészete. Bpé 1907.

Szőny (Komárom

Szentháromság- szobor, volutás
térdel, feljebb Sz. Flórián és
és hátul felirat, mely szerint
littatta 1763-ban, Gyürkyné, S
1945-ben megsérült, felső része

(Szabó Erzsébet, 1951)

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint állami főgimnázium épül Karán-
sebesen.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.
ápr. 16. sz. 12. old.

MDK

Medgyaszay István műépítész

A Városi Kemle munkatársa 1908–1912 között.

Munkatársak.

Városi Kemle. Általános mutató az első öt kötethez 1908–1912. Budapest 1913. 4. l.

Medgyaszay István

Visontai parasztház.
Kiskapu Homoród-
almáson.
Csernádfalui Évitás
ajtó.
Repr.
Magyar Iparmüvészet
1913. 88. l.

AZ ÁLLAMI SORSJÁTÉK FŐNYE

66-IK JÓTÉKONYCÉLU MAGY

A Pénzügyminisztérium 1933. október 29-én kelt rendelete alapján a nyeremények után levonandó illeték 20%.

5 P-ős nyeremény után levonás nincs.

A Magyar Kir. Pénzü

ÁLLA

is rendez, amely re
örvend és melynek

Most junius

A játékter

3 aranypen
ért nyer

és még nagyon sok kis

A nyerési esély anná

1 drb 3 aranypengő

Medgyaszay István

Citkke

C.

Interieur

2913. 1. sz.

1–2. l.

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

367 1926 szám

Érk.: 1926 év szept hó 11. n.

válaszolva, tisztelettel értesitjük a
ez idő szerint még semmi féle megker
igy nem ~~is~~ ál módunkba a kivánt adat

Tisztelettel kérjük teh
egy ilyen adat gyüjtő ivet sürgősen
kellőképen kitöltve a t.Bizottság re

Midőn erről értesitjük a

Budapest.1926,szeptember 9.

MAGYAR TURISTA

Gaál János

alelnök.

Medgyaszay István

című

Magyar Vilmos: A Nemzeti Színház tanulmánytervei. Építő Ipar, 1913.

füzetből 22. sz.

só Ítélete
1445-ben
gyú képe.
őségének,
egyezések
mégcsak
n készült
ster saját-
Mert hi-
ául sokkal
dolgozott,
ete éppen
seit legin-
tett fínom
sét.
díszítését
is egyező
x 19a lap-
odó levél-
ssal. Fej-
tívummal
etűszárak-
kkal való
onalében.
hasonló-
. A sienai
megjelenő
ódex 19a
fjú Szent

Medgyaszay István

az 1913. évi pályázaton
I. díjat nyert.

Magyar bilmos: A
Nemzeti Szinház terv-
pályázata I. Épitő
Ipar 1913. 4. szám
képekkel.

Medgyaszay István

ívód
z
Magyar Vilmos:
A Nemzeti Szinház
feropályázata. II.
Épitő Ipar. 1913.
5. sz. 47, 48. l.

Medgyaszay István

Csód
2.

Építő Ipar

1913. 89. l. (A
Nemzeti Szinház Nü-
kebb tervpályázatai.)

M.D.K.

Medgyaszay István, építés

tervét és hozzávetőlege költségvetését a veszprémi vármegyei muzeumra a minister jóváhagyta, s a részletes tervez elhárítását elrendelte.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

jan. 15. sz. 10. old.

M.D.K.

Medgyaszay István

"Milyen lesz az uj Nemzeti?" cimmel a lap bemutatja a müvész által tervezett uj Nemzeti Szinház első dijat nyert pályatervét, s az épitőmüvész fényképét.
A soproni és a veszprémi szinházakról készült fényképeket is közöl a lap, amelyekt szintén Megyaszay István tervezett.

Szinházi Élet. Bp. 1913. jan 26.-febr. 2.
II. évf. 4. sz. 5-9. lap

Medgyaszay István, építész M.D.K.

résztvett a Nemzeti Szinház Rakóczi-úti épületére kiírt pályáraton. A szakértői vélemény tervét igen erősen elitélte és meg-nem-felelőnek nyilvánitotta.

A Magyar Mérnök-és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.
1913. 47. köt. 309. old. IV.-VII. rajzmell.

Medgyaszay István

Lnd

Magyar Épitőművészet

1913. 1 szám (A budapesti Nemzeti Színház tervpályázata)

I. Díj

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

élyezem:

k vagy helyettesének
aláírása.

ta. — Endrényi Imre, Szeged.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

nyerte el a Nemzeti Szinkék pályázatának 10.000 K-ás első díját.

[A négy díjazott tervkészítőit szűkebbkörű tervpályázatra szólítottak fel.]

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

jan. 22. sz. 14. old.

Medgyaszay István

A bpesti Kenyeti
Kinhár (terve
palya)

MME I Köjl

1913. IV, V,
VI VII.
rajzmelléklet

ar állami isko-
úgy a magyar,

sz és a magyar tan-

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőművész nyeret az első dijat a Nemzeti szinház terv pályázatán.

Medgyaszay sikere.

Városok Lapja 1913. 3.szám. 28.old.

Medgyaszay István

Mód

Budapesti Hirlap

1913. ápr. 29.

(Az uj Nemzeti Szinház.)

U. 577/a.

Vasárnap
16
Kat. Gál ap.
Utolsó negyed 10 ó 24 p.

Hétfő
17
Kat. Al. Marg.
Izr. 22 Semini azeret

Kedd
18
Kat. Luk. ev.
Izr. 23 Szimkath. tho.

Szerda
19
Kat. Alk. Pét.

Csütörtök
20
Kat. Vendel

Péntek
21
Kat. Orsolya v
Izr. 27 S. Beresith

Szombat
22
Kat. Kord. sz.

1938 31 nap **Október**

Medgyaszay István

A VASBETON MŰVÉSZI FORMÁJA (1908)

Közli: Bartha Zoltán

Hetvenöt éve, hogy elhangzott egy szerény, de nagy jelentőségű előadás a bécsi VIII. Nemzetközi Építész Kongresszuson – 1908. május 22-én délelőtt 10 órakor az Eschenbach utcai Osztrák Mérnök és Építész Egylet előadótermében.

Az akkori „művelt világ" – ahogy a kongresszusi kiadvány jellemezte – tíz országának 437 kiküldötte vett részt a Kongresszuson. A május 18–23 -ig tartott Kongresszus ideje alatt a városnézésen, kirándulásokon és kiállítások megtekintésén kívül délelőtt 9–13, valamint délután 3–5 óráig előadások hangzottak el hat témakörben. A Kongresszus elnöke Otto Wagner volt. Kívüle számos kiváló építész vett részt. Az előadások – szokás szerint – korabeli problémákat tárgyaltak. A vasbeton építészettel a VI. témakör foglalkozott.

Ha ma, több mint hét évtized távlatából tekintünk vissza a századelő éveiben rendezett Kongresszusra s kiadványában (BERICHT ÜBER DEN VIII. INTERNATIONALEN ARCHITEKTEN-KONGRESS WIEN 1908) lapozva a fölvetett témaköröket futjuk át – kétségtelen, hogy az 538–554. oldalak 12 ábrával illusztrált tanulmánya igazságával világító fáklyaként emelkedik ki.

Ez az előadás korunk s az eljövendő évszázadok új építőanyagának, a vasbeton művészi alakításának első, s minden időkre örökérvényű megfogalmazása. Ez az akkor harmincegy éves fiatalember, Medgyaszay István, aki alig pár éve hagyta el az egyetem padjait – igaz, már tervező múltra tekinthetett vissza, kitüntetésekkel s aranyéremmel zsebében – forrongó korának útvesztőiben eligazodva, mondanivalója kristálytiszta megfogalmazásával mutatott utat.

Gondolatai ma is frissek, szó szerint igazak s megfontolandók.

Bécs, 1908. május 22. 10^{h}

A VASBETON MŰVÉSZI FORMÁJA

Amikor az emberi művelődés egy-egy újabb fordulóhoz ért és az az új irányban erősebben fellendült: a végtelen élet lüktetése megnyilatkozott a művészetben is. Ezekből az időkből származnak az örökértékű remekművek. Emberi fejlődésünk egy-egy nagy mozzanata kövült meg azokban. Évezredek óta letűnt korok szelleme szunnyad az óriási gránit tömbök formavilágában. Álmuk titokzatos és mégis sokat sejtet, a legfontosabbat: az emberiség akkori fejlettségének fokát, az emberiségnek a végtelenségben való folyton változó viszonyát, szóval: az *akkori* világnézetet.

Ez a mindenkori művészetek forrása, alakító ereje. Forrása az építőművészetnek is, sőt megnyilatkozása ebben a legközvetlenebb, mert magában foglalja a *feladatot* és a *szükségletet* is.

Kutassunk tovább azok után a lelki erők után, melyek az építőművészetet alkotják és fejlődésében irányítják.

Ezek a *megismerés*, mely a művekben fellépő fizikai erőket felfedezi, továbbá az a *művészi képesség*, amely ezeknek az erőknek a szerepét szép formában kifejezi, megérzékíti.

Világnézet, megismerés és művészi kifejező képesség az emberi *lélekből* induló művészetet alakító erők.

Az *éghajlat és földrajzi helyzet* alakító befolyása *földünk* viszonyaiból következik. Magának a műnek szempontjából az előbbeniek külső alakító erők és körülmények.

A belsők: a koronként dívó anyagok belső fizikai és kémiai erői, az anyag ellenálló ereje: *szilárdsági viszonyai* és *viharálló képessége.*

Így alkotja meg lelkünk és az életünk körülményei a nagy korok építőművészetét. Ez azonban csak a születés.

Az építőművészet élete és értéke *abban az etikai hatásban nyilvánul, amelyet korára gyakorol:* A természet örök erőinek és törvényeinek méltó művészi formában való megérzékítésében önkéntelenül gyönyörködünk és felemelkedik lelkünk azok fönségéhez. Másfelől a remekmű a kora és az egész emberiségre való visszahatásában felkelti, általánosítja és *megerősíti a benne megnyilatkozó uralkodó eszméket, az uralkodó világnézetet.*

Ez a hivatás annál nehezebb, minél kevésbé hozzáférhető – már természeténél fogva is – egy-egy művészet és valamennyi között talán a legnehezebben hozzáférhető az elvont formákban megkövült építőművészet.

A jövő építőművészetének hivatása útjában még egy nagy akadály áll: Érzékeink annyi ezer éven át megszokták az eddig uralkodó anyagnak, a kőnek, egyszerű és csekély szilárdságából kialakult formáit. A kő szilárdságát már átérezzük, meg tudjuk ítélni. A betonban és vasban működő ötször meg százszor akkora erőket azonban még nem érezzük át, nem hisszük el. Ebből azután az következik, hogy az új művek karcsú, de sokkalta biztosabb vasbeton építőelemei nem keltik fel bennünk a biztosságnak és ünnepélyességnek azt az érzését, amit a tízszerte vaskosabb – de tulajdonképpen gyöngébb – kő szerkezetek.

Mi, akik számítjuk, a próbaterhelésekből tudjuk és szemeinkkel látjuk, hogy mily óriási terhet, igénybevételt bírnak el az új anyagok, egy-két évtized folytonos munkássága után már átérezzük valamennyire az új anyagokat a bennük működő ellenálló erőkkel. Egy-egy valóban jól és szépen megoldott művet, ha karcsúbb is méreteiben, épp olyan, sőt még inkább biztosnak és monumentálisan szépnek érzünk, mintha kőből volna.

Ilyen lényeges változáson ment át az építőművészet – mint később rátérünk – a rómaiak korában. Megkezdhették a boltozatokat. Tudták, hogy a görög szerkezetektől eltérően ferde oldalnyomások is vannak, de azt még nem érezték át; ezer év múltán már átment a közérzésbe és megtalálta kifejező formáját a román és gót művészetben. Sok esztendő fog tehát elmúlni addig, amíg az új anyagokat és különös szilárdsági viszonyait teljesen átérezzük, és amíg az emberek összességére is legalább olyan irányú hatásuk leszen, mint arra a nehány alkotó művészre.

Tekintsük át röviden a művészet történetét és ügyeljünk arra, hogy a nagy művészetet alkotó korokban mennyiben nyilatkoznak meg ezek a külső és belső alakító körülmények.

Emlékezzünk az emberiség bölcsője – India – ősrégi, több mint tízezer éves gránit műveire és pagodáira. A föld közelében az egymásra halmozott fantasztikus elemek ijesztően eltorzított földi formákból szövődnek össze. A magasba nyúló kupolákat és tornyokat azonban teljesen elvont formaelemekből alkotta meg a dús képzelet. Amazokat a földi élet megvetése, emezeket a véttelenség és a Nirvána felé való sóvárgás sugallta.

Emlékezzünk a többi ázsiai és az egyiptomi kultúrára. Művészetük világnézetükkel együtt folyton távolodik az indusokétól, hogy végül a nagy görög kor művészetében a harmonikusan szép földi életet fejezze ki. Képzeletük az élet szimbólumait és isteneiket is földi formákban alkotta meg. Remekműveikben és templomaikon általánosan jellemző a *vízszintes* – a föld színével párhuzamos – kifejlődés. Aminthogy képzeletük és világnézetük, úgy művészetük sem emelkedett fel a földről, de műveiben harmonikusan szépet, szinte tökéleteset alkottak.

A többi külső alakító körülmény, a működő erők *felismerése* és azok művészi kifejezése évezredeken át folyton fejlődött a görög művészet tökéletességéig. Mindkettő szorosan összefügg a belső alakító körülményekkel: *az anyag szilárdsági viszonyaival.*

Az indusok, egyiptomiak és görögök építőanyaga a kő volt, művészetük kőbe van teremtve.

Az eddig felemlített alakító körülmények korok és fajok szerint különbözők, az évezredek során át mindannyian változók voltak, csak egy volt állandó: az anyag belső ereje, a kő egyszerű nyo-

mó szilárdsága. *Ez volt tehát az építőformáknak évezredeken át tartó fejlődésében a legáltalánosabb és a legmélyebben gyökeredző alakító körülmény.*

Az őskori pillérek hézagosztásai vízszintesek. Az aszírok óriási kőtömbjei is csak vízszintes és függőleges síkokkal vannak határolva. A felfekvés mindenütt vízszintes a függőleges nyomás átadására. Az ókor műveiben az erők szereplése igen egyszerű és világos volt. A tető és párkány gerendái egy-egy ponton összefutottak és átadták függőlegesen a súlyukat a széles oszlopfőre, az összegyűjtve azt, az oszloptörzsének adta tovább, amelyeknek sorai a szélesen elterülő lépcsőzeten nyugodtak. A külső erő, a tetősúly megterhelése volt, ezt megbírta a kő, *a nyomásra való igénybevételnek* ellene állt a szilárdsága, *az egyszerű nyomószilárdsága.*

A görög dór oszlopfő fönségesen komoly ünnepélyes formájában a terhelésnek és ellenálló nyomószilárdságnak már majdnem tökéletes kifejezését látjuk. Az anyag rugalmas nyomószilárdsága nyilatkozik meg az annyira bájos, szinte nőiesen finom jón oszlopfőben is.

Ha az ókor építőművészetének ezeket a szerkezeteit és az azokban működő erőket élesebben megfigyeljük, még egy igen fontos jellemvonást találunk: a terhelés iránya mindig függőleges. Ezt éreztetik az említett kőosztások is.

A függőleges terhelés számtalan párhuzamosan működő alkotó erőit a klasszikus művészet egyszerűségével valóban gyönyörűen érzékítik meg az oszloptörzsek kannelúrái, függőleges barázdái.

Megállapított nézőpontjainkból tekintsük át a művészet történetének további korszakait is.

A rómaiak kora nem hozott új világnézetet, de továbbfejlesztette pompázó nagy arányokban a görög formavilágot. Feltűntek a boltívek és boltozatok. A görögöktől átvett elemeket változatosabbá, hatásukban gazdagabbá tették. Lényegében nem változott meg semmi sem. Az anyag, a nyomószilárdság ugyanaz maradt, csak éppenhogy a *terhelés iránya* változott. A boltozatokban és a támasztó elemekben fellép a ferde nyomás. A rómaiaké azonban nem volt az alkotás kora. Hiányzott az új ferde erők felismerése és a művészi kifejező képesség. A szélső boltívek *ferde* oldal nyomásait ugyanolyan oszloppal fogták fel, amelyekben a görögök éppen a *függőleges* erőket oly gyönyörűen megérzékítették.

Ezer évvel utóbb a keresztény művészet bontakozott ki a román és gót korban. Ez volt az utolsó nagy teremtő korszak. Megváltozott a világnézet. Az emberi lélek ismét felemelkedett a földi vonatkozásokból a végtelen mindenség és az örök élet felé. A mennybeli egy Istenhez sóvárgó lelkek megteremtették az égbe törő remekműveket, a magas, túlfinomult arányokat és csúcsos íveket. Műveik kifejlődésének uralkodó iránya – teljes ellentétben a görögökével – a *függőleges* lett.

Élesen megismerték az alkotásaikban működő erőket és irányukat – és az új korszak erős lelke megteremtette az új szerkezeti elemek kifejező, fönségesen művészi formáit.

Hogy szabatos legyek, az eddig mondottakhoz egynéhány megjegyzést kell fűzzek. Az ókornak voltak olyan építőelemei is, melyeket nem csak nyomásra vettek igénybe: a párkánygerenda és az ajtószemöldökkő. Ezek már behajlításra voltak igénybe véve. Aránylag azonban oly rövidek voltak, hogy szinte falazó kőnek tekinthetők.

A kínaiak, perzsák és indusok műveiben felismerhetünk oly elemeket is, ahol a kitűnő minőségű kő és a lágy éghajlat alatt az anyag kohéziójával – a tömecseknek egymáshoz való tapadásával, összefüggésével – is számot vetettek. A sziklába vájt indus templomok, a lemezekből összerakott kupolák, a hosszabb, sőt néha áttört kőgerendák és párkánygyámok a nyomószilárdságon kívül lényeges kohéziót tételeznek fel.

Végül a késői gót stílusban már oly elemeket is találunk, melyek határozottan húzásra vannak igénybe véve. Ilyenek a túlhajló boltozatbordák középrózsáinak kövei, az oszlop nélküli kettős ívek vállkövei és egyéb, a kő természetes szilárdsági viszonyait túllépő elemek.

Az előbbeniekben említett nagy teremtő korok óta sok száz év múlt el többé-kevésbé értékes utánzásokban. A renaissance-ok, a barokk és rokokó idők építői mélyebb megértés nélkül halmozták és keverték össze a hivatásukban és formájukban őszinte, nemes elemeket.

Ebben a zűrzavarban tűntek fel az új építőanyagok és az építőművészeket nagy életkérdés elé állították.

Láttuk, hogy sok ezer esztendő múlt el, amíg az építőformák a nyomószilárdság művészi kifejezését megtalálták a görög remekművekben. És elmúlt ismét két évezred, amíg a keresztény művészet ugyanezt a nyomószilárdságot a boltozataiban nem csak a függőleges, hanem az összes irányokban művészien megérzékítette.

A mi feladatunk még sokkal nehezebb: Építőanyagainknak a vasnak és betonnak szilárdsága *összetett*, mert *nyomó-és egyszersmind húzó szilárdsága is van.*

A tiszta betonban az *egyszerű nyomó szilárdság* a lényeges. Ezzel azonban a falakon és boltozatokon kívül semmi némű szerkezetet nem készíthetnénk, még gerendát sem. Képzeljük el, hogy a terhelés alatt a gerenda jól behajlik: ez csak úgy lehet, ha az alsó rétegek megnyúlnak, széthúzódnak, a felsők pedig összenyomódnak. Minél kevésbé enged az anyag, minél nagyobb a *nyomó és egyszersmind a húzó szilárdsága*, annál erősebb lesz a gerenda. A vasbeton gerendában tehát a felső nyomott réteget meghagyjuk tiszta betonnak, az alsó húzott rétegbe pedig belebetonozzuk a *vasszálakat*. Tudjuk, hogy ezeknek óriási húzó szilárdságuk van, tudjuk, hogy azok a gerenda alsó rétegeit annak hosszában összehúzzák, összefogják és ily módon az alsó rétegek megnyúlásának és a gerenda behajlásának ellenállnak. *Ez a vasbeton elve.*

Meg kell tehát találjuk azt a művészi formát, amely az erőknek ezt az összeszövődő játékát megsejteti, gyönyörködtetve megérzékíti. A jövő formavilága ilyképpen lényegesen el fog térni a múltétól. És számot kell vessünk azzal is, hogy nagy időbe telik, míg a klasszikus és a középkor tökéletességét elérjük.

A jövő formavilágából mondhatnók sejtetnek valamit az elmúlt koroknak azok a művei, melyeknek anyaga szilárdsági viszonyaiban többé-kevésbé megközelíti a vasbetont.

Így az említett kínai és indus építőelemek, amelyek formájában a kő kohéziója mint húzó szilárdság érvényesül. Tudjuk azonban, hogy ez nemlehet mintánk, már azért sem, mert a kő húzó szilárdsága aránytalanul kisebb a nyomószilárdságánál.

Feladatunkhoz már sokkal közelebb esik a fa építészete. Itt már jelentékeny a húzó szilárdság, tehát szerkezeteiben összetett igénybevétellel van dolgunk, mint a vasbetonnál.

Két körülmény azonban örökké el fogja választani a két anyag formavilágát: az *egyik* az, hogy a fa húzó és nyomó szilárdsága majdnem egyenlő, míg a vasbetonnál a vas-szálak elhelyezése szerint a húzott rész szilárdsága tíztől harmincszor akkora. A szilárdságok a különböző irányok szerint is eltérők. A *másik* elválasztó körülmény az, hogy a vasbeton alakja és mérete mind a három irányban (dimensióban) majdnem független. Ez olyan sajátság, amely egyedül a vasbetont jellemzi.

Egy drezdai mennyezet képe szép példa erre az elvre. A mennyezet egybe van betonozva. A lemez a kazetták szegélyeivel együtt a felső *nyomott vaskos* tisztabeton réteg, ahol magára marad a gerenda, ez a vasbetétes, *húzott keskeny réteg.*

Nagyszabású vasbeton alkotás a poroszlói vásárcsarnok. A fedelet tartó nagy parabolikus ívek csak vasbetonból lehetségesek. A vízszintes rácsos szelemengerendák igen érdekesek. A felső nyomott öv zömök, az alsó húzott keskenyebb és a közepe felé homorodó. Mindezek a vasbeton művek a bennük működő erők felismert irányai és nagyságai szerint vannak megszerkesztve. Megoldásaikban leplezetlenül őszinték, sőt érdekesek is, anélkül azonban, hogy szépérzésünket kielégítenék.

A nagy korok remekművei is őszintén voltak megszerkesztve, közvetlenül, könnyen áttekinthettük az erők játékát, az építőelemek szerepeit, – de azon túl még gyönyörködtettek is. Szépek voltak. Ha a dór oszlop törzse helyébe mértani hengertestet állítanánk, a terhelést éppen oly helyesen és őszintén venné át, de ugyanaz sudarasítva, entházis szerint faragva már szép is. Miben van tehát a különbség? Egy finom elváltoztatásban, abban az igen fontos csekélységben, amely a fényképet a művészi arcképtől elválasztja: az érző lélek kifejezésében.

A sudarasításnak nemcsak az a célja, hogy az optikai csalódásból eredő nehézkes hatást elkerülje. Az oszlop törzse felveszi a párkányzat súlyát. Hogy az ezt érző görög művészlélek a szemlélőben a hasonló érzést felkeltse: az oszlop törzsét sudarasította az entházis ruganyos vonala szerint. Így már érezzük, hogy a kissé domború törzs *nyomásra van igénybevéve* és érezzük azt is, hogy azt a nyomást ruganyos szilárdsággal el is viseli. A dór oszloptörzsön még egy fontos jellemzést találunk: *a biztos állás jellemzését.* A felső átmérő valamivel kisebb, mint az alsó – csak egy ötödrészszel –, de a görög művész elérte a törzs megnyugtató hatását.

Be kell tehát ösmernünk, hogy az eddigi vasbeton műveink formavilága nem eléggé kifejező, nem művészi, nem *él*. Sejtetnünk, éreztetnünk kell műveinkben a természet örök erőinek játékát. Érdeklődve és gyönyörködve kell lássuk, mint a gótikus dómban, hogy adják át terhüket a boltmezők és boltsapkák játszi könnyedséggel az összefonódó bordákra, szinte gondos szeretettel hordja azokat az anyaboltöv, amely biztossággal nehezedik a komoly, hatalmas és ünnepélyes pillérekre.

Mi is meg kell találjuk annak a kifejezését – a mi világnézetünk formáiban, ahogy a vasbeton

bordák,gerendák és ívek felveszik terhüket, ahogy tovább adják a nagy rácsostartókra és oszlopokra, amelyek azt látható nyugalommal és biztonsággal hordják.

De hogy érzékítsük meg a holt, merev anyagban az összeszövődő és összebogozódó húzó-és nyomó erőknek ezt az örök küzdelmét? Hiszen az erők és a szilárdsági viszonyok tulajdonképpen teljesen elvont fogalmak!

A testvér képzőművészetek felelnek kérdésünkre: *a cselekmény ábrázolása* által. A festő és szobrász a történet, a mozgás egyetlen pillanatát keresi, de mindig a legjellemzőbbet és ez az utolsó pillanatok egyike. Képzeljük el mármost, hogy ruganyos anyagból való oszlopot megterhelünk és végre összerogy. Közvetlenül az előtt kissé összenyomódik az anyag minden irányban kitérni igyekszik: Kidudorodik. *A hengertest kidomborodik. Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a nyomást.*

A jövő építőművészetét kialakító legfontosabb erő – *az új világnézetünk* – még erős izzásban van. Úgy érezzük, hogy nemsokára fellobog és lelkünket bevilágító tüze sokat magába olvaszt a görögök harmonikusan szép életéből, az első keresztények emelkedett lelkivilágából és korunk tudományának igazságaiból.

Az általános fejtegetés után térjünk a részletekre. Műveim tervezésénél arra törekedtem, hogy a vasbeton formájában annak különös jellemző sajátosságait kifejezzem. Munkásságom közben találtam nehány vezérelvet, amelyeket megvalósított példákon óhajtok bemutatni.

Ha a szerkezeti elemeket a lehető legkevesebb anyaggal oldjuk meg, tehát csak a húzott részekbe helyezünk szerkezeti vasat: úgy a nyomott részek keresztmetszete átlag hússzor nagyobb lesz, mint a húzott részeké. *A nyomott rész tehát zömök*, vaskos, *a húzott rész keskeny*, vékony *lesz. Ez az első elvünk.*

Ha ruganyos anyagból való hengert széthúzzuk, az elszakadása előtt kissé megnyúlik. Az anyag tömege majdnem állandó marad: tehát a nagyobb hosszúságra megvékonyodik, *behomorodik. Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a húzást.*

Ez volna tehát a második főelvünk. Tulajdonképpen nem is új. Láttuk, hogy a görögök is így fejezték ki a dór oszloptörzs nyomását.

Igen megnyugtató az, hogy ma – csupán lélektani és szilárdságtani igazságokból következtetve – ugyanahhoz az eredményhez jutunk, ahova évezredek előtt – a művészi formaképzéssel – a finom érzékű görögök. Ezek csak olyan igazságok lehetnek, amelyek emberi lelkünk legmélyén gyökeredznek.

Az így talált második elvünk szerint a nyomott elemek, tehát a vasbeton oszlopok, a rácsostartók felső övei domborúan, entházissal formálandók, a húzott elemek a kötők, a rácsostartók első övei stb. homorúan – negatív entházissal – formálandók. Ezek a görbék az egyenestől azonban csak kevéssé térhetnek el, hogy a vasbeton szívós és merev anyagát helyesen jellemezzék.

Engedjék meg uraim, hogy bemutassam azokat a kísérleteimet, amelyekben az eddig talált elveket megvalósítottam.

A veszprémi színház összes mennyezete, tetői, lépcső-és páholy-szerkezetei, valamint nagy ablakai vasbetonból valók. A páholyok lemezét gyámok tartják. Lényegében véve rácsostartó a magyar nép formavilágából kialakult és kifinomodott vonalakban. A felső öv húzott: ez a közepe felé homorodik, keskenyedik, az alsó öv nyomott, ez domborodik. A minta formát párhuzamos deszkatáblák közé erősített fa idomdarabokból állítottuk össze, a helyszínen csömöszöltük és megkeményedés után szemcséztük. A formálásnak ez a módja érezhető a párhuzamosan mereven határoló oldalsíkok és az elevenebb körvonalak által.

A páholyok szerkezetéből rögtön megértjük, hogy a lemez és könyöklő terhét a gyámok fogják fel, és az ívesen behúzódó könyökkel szinte az egészet a falba beköti. A gyámoknak mint értékes szerkezeti elemeknek kiképzésével bátran elhagyhatjuk a felületre ragasztott gipsz díszítéseket.

A vasbeton különös szilárdsági viszonyai az oszlopfőben is megnyilatkoznak. Az ókor kőgerendáinak felvételére kiszélesedő oszlopfejek alakultak, de ez a vasbetongerendák felvételére nem alkalmas. A nagy oszlopfő felső lapja felesleges és így nem is szép. A többtámaszú vasbeton tartók éppen ellenkezőleg megkívánják, hogy lehetőleg kis, de pontosan beállított felületen feküdjenek fel.

A lépcsőház oszlopát márványlapokkal borítottam és fent a közepe felé összehajló oszlopfőt

egy darabból faragták. A felfekvés felülete csak annyi, amennyit az átveendő nyomás megkíván. Az alsó gerendáknál nincs szükség semmiféle oszlopfőre. A márványlapokat bronz övek fogják közre.

Még nagyobb az eltérés a fent kiszélesedő kőpillérfejhez képest a falazott pilléreken nyugvó vasbeton szerkezetnél. A mi esetünkben vagy hatszor oly kis felület szükséges a felső vasbeton felfekvésére, mint az oszlopfő terhének alsó elosztására. A nyomást az oszlopfő domború formái fejezik ki, a vasbetonban levő húzó szilárdságot pedig az összehúzó keresztbordák.

Kerítés oszlopoknál nincsen értelme az oszlopfőnek. Az a cél, hogy a mi esetünkben a vaskeret felső ívét kimerevítse: lefelé tehát szétágazik.

Elhagytam a pergola oszlopainak felső befejezését is. Itt fontosabb azok merevítése, az állásukban való biztosítás, mint a csekély teher felvételének megérzékítése. Ha az oszlopsor oldalt dőlne a merevítő vasbeton ív begörbülne, mintegy betűrődne. Ezt sejtetnék az ív alsó bütykei. A felső idom homorú az oszlop mellett, mert többnyire húzott.

Az elől álló lámpatartónak csak egy célja van: fent a lámpa felfüggesztésének pontját a térben biztosítani.

Egy további vasbeton elv abban állana, hogy a szerkezeti elemeket, mint gerenda, borda, gyám és oszlop, emeljük ki a térelválasztó vagy -lefödő elemekből. Ezért képeztem ki a páholyok gyámjait és ehhez hasonlóan a kis erkélyek és a főpárkány gyámjait is. A főpárkány és erkély lemeze sima-alárendelt szerkezeti elem. Ilyen az egyenletesen kiképezett könyöklő felülete is. Csak a sarkon fogják meg a zömök kis pillérek.

A szellőző kürt meg kémény vasbeton feje nem árul el működő erőket. Egyszerűen beborítja a kürtőt.

Amennyire fontos a lényeges erőknek – a főszereplőknek – határozott jellemzése, éppen oly szükséges, hogy a kisebb szereplőket és erőket elhanyagoljuk.

A sima nyugodt lemez vagy az egyenletesen továbbfonódó áttört anyagban fellépő apróbb erőket már nem szabad jellemeznünk, ezek adják az erők küzdelmének színjátékában a szerény hátteret.

Így fogtam fel az ablakokat is. A vasbeton egyenletes hálót alkot, hogy az ablak felületét beüvegezhessük. A háló körvonalai a síkban maradnak, – de a sima homlokzaton díszítő hivatásukhoz képest gazdag körvonalakkal.

A színház fűtése és szellőzése központi, az ablakok nyitása tehát szükségtelen. Az üvegtáblák a betonbordák külső és belső hornyaiba vannak beragasztva és légmentesen zárnak.

Mint említettem, az ablakok bordáinak formai megoldása nem az erőktől, hanem tisztára az ott szükséges művészi folthatástól függhet. Az egészen simán levakolt homlokzat felületét a vasbeton ablakokkal díszítettem. Csak a felső falpadkát födtem le zománcos cseréppel.

A főpárkány gyámjainak kiemelésére sötétbarna cserepet rakattam a falba. Ezzel van a párkányél is lefedve.

A színház egyszerű homlokzatába az ablakok gazdag borda vonalai és a hangsúlyozott szerkezeti elemek öntenek életet.

Hogy összefoglaljam a mondottakat: a vasbeton művészi formájának megoldása sok új feladatot rejt magában.

Emlékezzünk még arra, hogy az építőművészetnek évszázadokra volt szüksége, hogy egy-egy új erőviszony tökéletes formában kifejeződjék.

Talán a mi feladatunk is évszázadokra szól.

Addig pedig törekedjünk arra, hogy az új anyagok szilárdsági viszonyait minél világosabban jellemezzük, műveink a mi népünk formanyelvén beszéljenek, és azokban a mi korunk gyermekeinek lelke, a mi világnézetünk tükröződjék.

Medgyaszay István

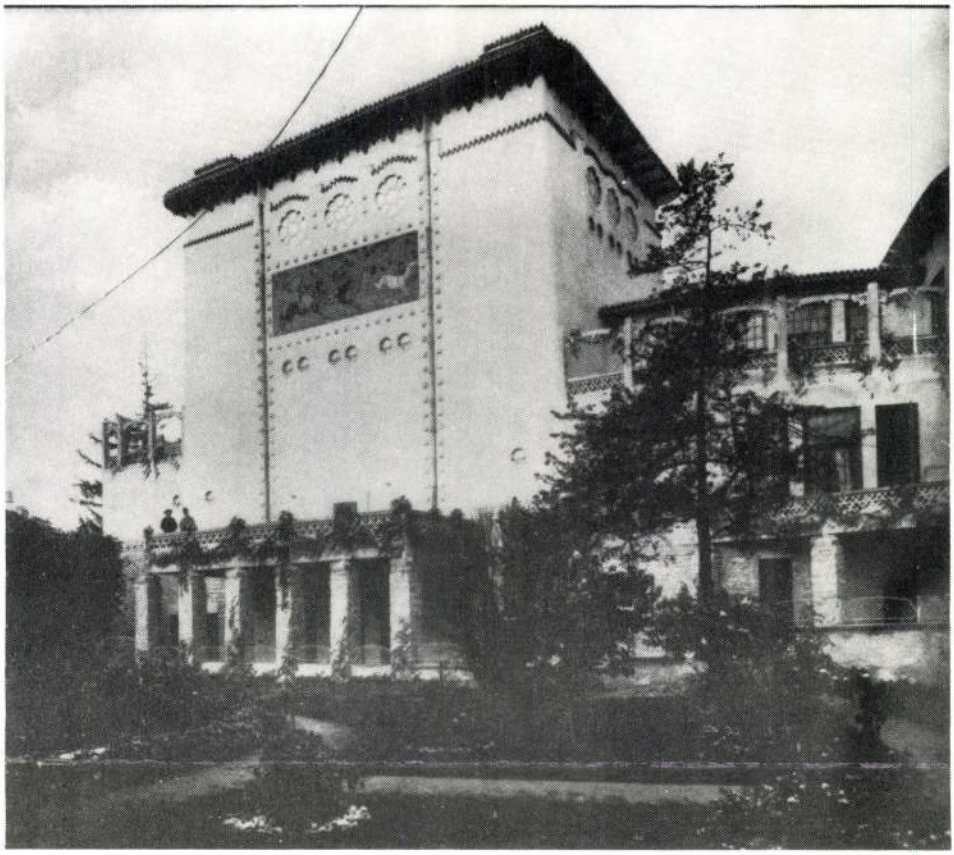

55. Medgyaszay István: A veszprémi színház 1908.

Medgyaszay

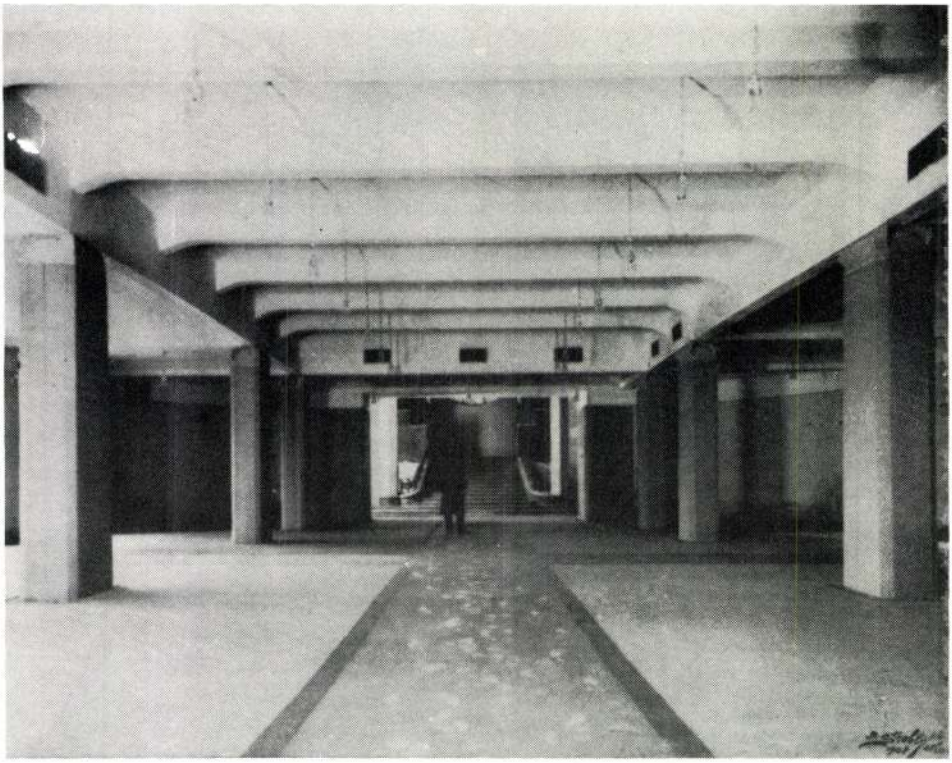

56. Az előcsarnok

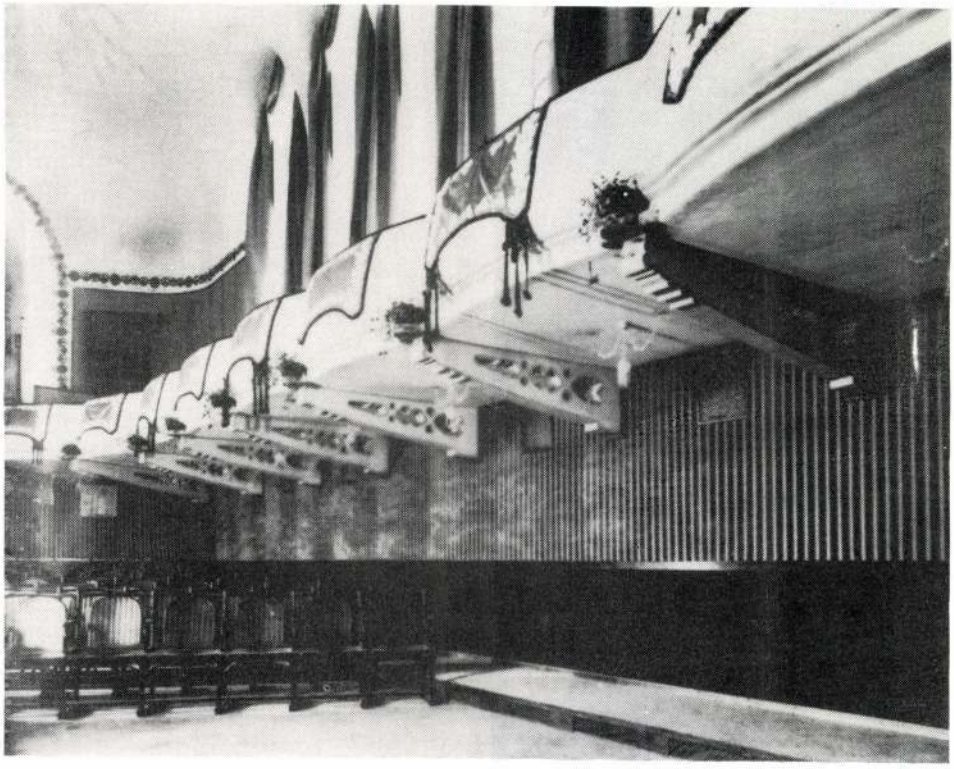

57. A páholysor a vasbeton erkélytartó konzolokkal

Medgyaszay

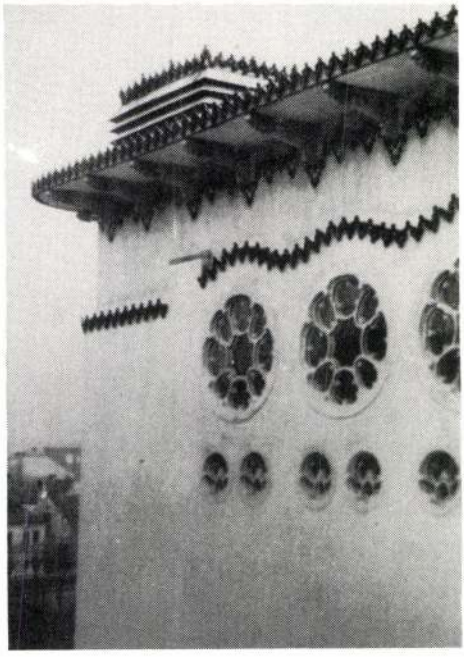

58. Párkányrészlet

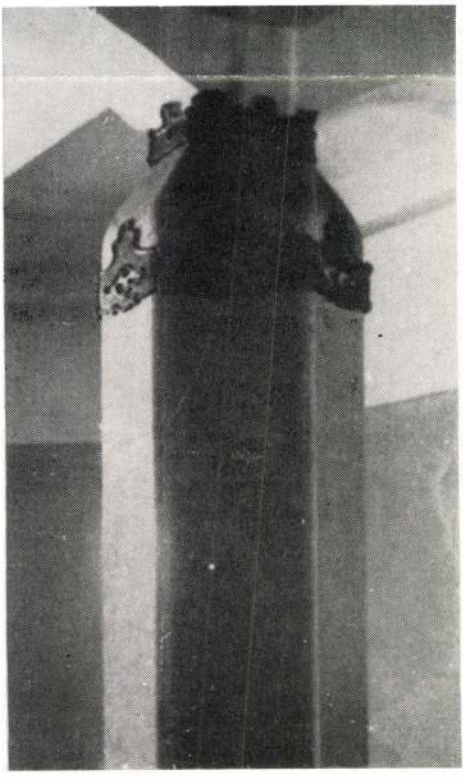

59. Vasbeton oszlopfő

Medgyaszay István

Irod
Z

Építő Ipar. 1913. 136. l.
(Az új Nemzeti Színház
terváló bizottságának
bírálati jegyzőkönyve.)

radványainak rendezése a Bizottság leg
lal helyet. Nem véletlen az sem, hane
kezménye, hogy az esztergomi királyi p
Székesfehérvár felé fordult. A szinte n
kálatok, a műemlékvédelem folyómunk
előre nem látható módon s majdnem
jelentkeznek — a nagyobbszabású mu
átgondolt programm szerint folynak.
tében néhány, egymással kor- és stílus
tok alapján összefüggő, kiemelkedő n
kerültek egy ciklusba az esztergomi
a veszprémi Gizella-kápolna helyreál
jáki apátsági és a veleméri templom,
falképeinek restaurálása, a pécsi és a
tárások, hogy csak a nevezetesebbeket

Szent István példát adott utódain
különösen templomok építésében. K
pártoló fejedelmei közé tartozott. N
többi nagy királyunk, különösen pedi
Nagy Lajos, Zsigmond, Mátyás. Több
építését gazdag adományaival támog
és liturgikus tárgyaikról, egyházi öt

Medgyaszay István

~~cód~~

z

Épitő Ipar, 1913. 11. 24.

(A Nemzeti Kurház

terepályázata.)

ott", tehát több mint hét esz-
felszerelése már a király és
t. A harangalakú miseruha
öld rozetták díszítik. Hímzett
állal hímezték. Közepén villa-

Ed. Szentpétery, vol. II. 386. p.
tárakban frontale névvel jelölt táb-
sználata Felső-Olaszországban gya-
is valószínűleg a velencekörnyéki
zobor Béla: *Egyházi szerelvények*
022. l.

si ecclesie quedam donari sempi-
rum utrumque habebat oram con-
et lapidibus pretiosis, que Beatus
preces Sancti Stephani regis tante
celebrando missam eius uteretur,
dio accingere." Chronici Hungarici
, vol. I. 316 p. Czobor Béla sze-
. és *A középkori egyházi művészet*
ílással ellátott köralakú vállöltöny
letes szövetdarab csüngött alá.
egyházi öltöny felsőbb egyházi

nek XII. századi kézirata. A Ma-
ra nemzeti kincseinek hasonmásai.

Medgyaszay István

cród

Épitő Ipar. 1913.
7. sz. 69–70. l.
(Dór: Az új Nem-
zeti Szintárról.)

Medgyaszay István

író

Elek Artur:
Az új Nemzeti Színház
pályaterve.
Az Ujság
1913. jan. 22.

Család Alex Sz Katalinnal

ıszon, olaj, 44·5×52·5 cm.

Ipolyi-gyüjteményből.

Őszi kiállítás, 1930, Ipolyi, 78. szám.

z : *Veronika kendője.*

illedgyazay István

cikk

Elek Artur:
A jövendő Nemzeti Színház. A második pályázat.
Az Ujság. 1913. máj. 7.

62

zadból.

ssé balra fordul. Jobb kezét a térdén fek-
; baljában pedig, melynek kis ujján ékkö-
an e fölirattal: A. V. que no ay placer
kalapját boglár diszíti czimerrel; haja,
zakálla barna, kabátja alól ingének fod-
yét vállra vetetten viseli. A háttérben
l.

től 1895: VII. 4-én 700 lirán. (314 frt. 40 kr.)
III. 31-én (246/95.)
l. az 54347/95 min. számot.
y J. Zala Gy., Schickedanz A. és Lotz K.

Medgyaszay István

Wód

A Kéve Könyvtár

Bpest, 1913. III. K.

(Az új Nemzeti Színház tervpályázata)

gosan van megrajzolva. A könyvet kiegészítő illusztrációs anyag nagy izléssel van összeválogatva és számos kevésbé ismert, de jellegzetes munkát hoz.

(1913 január 1.) LÉNÁRD RÓBERT.

LÉON BAKST. Akik az orosz balettet már régebbről ismerik, kedves emlékek felujitása végett mentek az Operába. Akik most legelőször látták az oroszokat, azoknál megnyilatkozás gyanánt hatottak ezek a páratlanul álló produkciók. Mert amit az oroszok produkálnak, az a táncnak valami magasabb, éterikus fogalma, amely mindent felülmul, amit táncban eddig a szinpadon láttunk. Ha alaposabban analizáljuk azokat az érzéseket, amelyek bennünket az oroszok szinpadon való szereplésénél megragadtak, ugy azt látjuk, hogy igyekezetüknek legerősebb sarkköve, a raffinált képzőművészeti hatásokra való törekvés. Nijinsky, Léon Bakstban, aki az oroszok részére a diszleteket és jelmezeket tervezte, kongeniális munkatársat talált és az a sok káprázatos hatás, amelyet az oroszok nyujtanak, legnagyobbrészt Léon Bakst ragyogó szellemének szerencsés munkája. Ez a kiváló képességü művész Oroszországban nem igen tudott érvényesülni és csak Páris zavartalanul szabad levegője tudott számára megfelelő működési teret biztositani. Az oroszokkal kapcsolatosan nem sokat beszéltek róla és kvalitásairól nálunk. Tervezeteiben a nyugat

Medgyaszay István

1913-ik

az Nemzeti kintari pályázatra vonatkozóan lásd még Pogány Móréc és Tóry Emil alatt a vonatkozó irodalmat.

Gyöngy aranyból IV. 229

— borostyánkőből IV. 229

Medgyaszay István

wód

Épitő Ipar.

1913. 198, 199. l.

(Az új ~~[illegible]~~ nem-
zeti szinházak.)

sérletezőnek tartotta. Ugyanakkor több jel vall arra, hogy Cézanne impresszionistának is hitte önmagát. Manet iránti ellenszenve inkább személyes természetű volt, Renoir-ékkal együtt ült a kávéházban, mint fegyvertárs. Ugyanez a Cézanne megvetette Gauguint, akivel együtt került a posztimpresszionizmus feliratú skatulyába a műkritikusok jóvoltából. Ez a doboz jó nagy lehet, mert még Van Gogh is belefér, akinek java termése tökéletesen élüt Cézanne és Gauguin műveszetétől.

Való igaz, hogy Cézanne-ról az új nemzedék sokat beszél, de rá nem nagyon hallgat. A mai francia művészethez Freudnak, Bergsonnak és Proustnak, mint ösztönzőnek, sokkal, de sokkal több köze van Cézanne-nál. Ha mindenáron irtásokat kell vágni ebben a szépséges vadonban, három aránylag zárt csoport körvonalai tűnnek elő. Az egyik az ortodox kubis-

Medgyaszay István

cród

Magyar Vilmos: A régi és az új Nemzeti Szinházról. Épitő Ipar. 1913. 21. sz. (Képpel és tervrajzokkal.)

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Kedves M

Kidéki tartózkodás

Vas. Ujs. 1911. 68 k.

Medgyaszay István

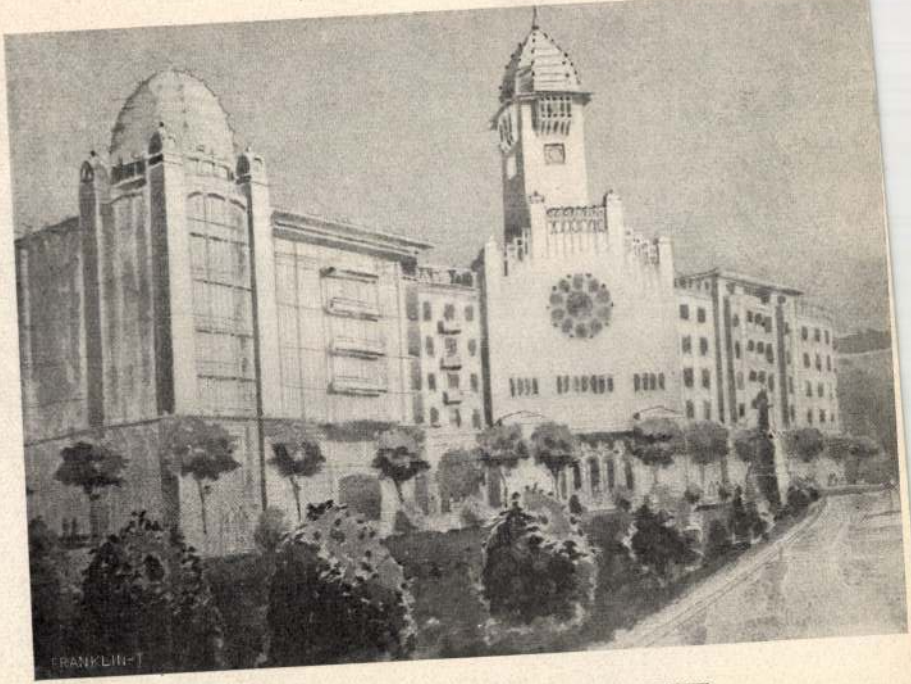

MEDGYASZAY ISTVÁN ELSŐ DÍJAT NYERT TERVE.

[Kálvin-tér vijjáépítésére.

TERVEK A BUDAPESTI [KÁ

1904-ben lakott: Eszterházy u. 22.

1904. tavaszi kiállításon:

1.) Szt. Gellérthegyi pantheon. vízfestm. (262 sz)

2) Ánház. Pastell. (263 sz).

3) Ánház belseje. Rajz. (265)

4) Forrás temploma. Egyptomi tanúb mány. Szines rajz. (266)

5) Szent Gellérthegyi pantheon. Rajz. (267)

6) Park kapu. vízfestm. (268).

Cat. 35. 1.

Benkó István

épitész.

Medgyasay István építész

Tér és Forma, 1928

I. évf. 282-286.

Legujabb pályaazatokból: A Baár Madas pályáról.

Medgyaszay István építész

Tér és Forma, 1928

I. évf. 48-66.

Dr. Bierbauer Virgil: kislakásépítés a háború utáni Európában.

Budapest

Budaörsi-út,
bérhér – Medgyaszay István

Tér és Forma, 1928

I. évf. 48-66.
Dr. Bierbauer Virgil: kislakásépítés a háboru utáni Európában.

Építészet - világi

Bérház - Medgyaszay István

Bp., Budaörsi-út.

Tér és Forma, 1928

I. évf. 48-66.

Dr. Bierbauer, Virgil: Kislakásépítés a háboru utáni Európában.

MDK

Medgyaszay István, ép.

Két kiáll. Magyarság 1924. márc. 16.

Medgyaszay István MDK

Park-kapuzat, vizf.

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

Medgyaszay István MDK

A néprajzi muzeum, vizf.

Gallérthegyi Pantheon,terve, vizf. I-II.

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

Medgyaszay István

MDK

Park-kapuzat

Építészeti művek

Műcsarnok 1924. tavaszi kiállitás

MDK

Medgyasszay István

biráló bizottsági tag

Pályázatok eredményei
MM és ÉE Közl. 1924. VII. 6. 93 l.

elye :----------

MDK

Medgyaszay István

Sós Aladár: A Néprajzi Muzeum tervei. Világ, 1923. nov. 15.

Medgyarszay István

a nyíregyházi városi szinház terveinek elkészítésére kapott megbízást.

Lőrd

Nyírvidék. 1922. jun. 10. (A Városi szinház és a Korona szálló ujjáalakítása.)

Gyalui Farkas dr., h. könyvtárigazgató VII. 283.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

tervei szerint épül fel
Püspökladányban egy a Kun-
halmon lévő dűledező temp-
lom helyébe emelendő róm. kath
plébánia-templom, a kultusz-
minister megbízásából.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1922. XLIII. évf.

máj. 10. sz. 5. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

nyert megbízást a nyíregyházi városi szinkár átalakítási terveinek elkészítésére.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1922. XLIII. évf.

jul. 29. sz. 6. old.

MDK

Medgyaszay István épitész

Krónika. Épitő Ipar-Épitő Művészet, 1922. okt.15.
151 l.

MDK

Medgyaszay István

Dunántuli ház, tanulm.

Sirbolt-templom, gipszminta

Kandalló terve, vázlat

Falusi templom, tanulm.

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1921. márc.

M D K

Medgyaszay István épitész 800 koronás első dij

Gyöngyös ujjáépitése. ÉI.-ÉM. /23.sz./ 1918.jun.21. 181. l.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

Gönyös újjáépítésével kapcsolatban családi házak terveire kiírt pályázaton két tervével első díjat nyert.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1918.évf. 23.sz.
181.old. Rajzok: 28.sz. 210.old; 1-3.a

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

Két tervével első díjat nyert a Gyöngyös ujjáépítésére kiírt pályázaton, melyre 492 pályamű érkezett be.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1918. 52. köt. 220. old.

MDK

Medhyaszay István

Kastély kapuzata, tanulm. vf.

A forrás védőszellemének temploma, vf. tanulm.

Nagyvárosi áruház részlete, tanulm.

Székely fejfák, tanulm.

Szövetség 1. kiáll. N.Szol. 1921. márc.

Medgyaszay István MDK

A néprajzi Muzeum
A Gellérthegyi Pantheon terve

Épitészeti müvek

Mücsarnok 1924. tavaszi kiállitás

MDK

Medgyaszay István

Nagyvárosi áruház részlete. Tanulm. bécsi Wagneré stilusban, [illegible]

Székely fejfák. Népmüv. tanulm. Utivázlat

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1924. márc.

MDK

Medgyaszay István

Kastély kapuzata. Tanulm. XIV. Lajos stilusban, vf.

A forrás védőszellemének temploma. Egyiptomi stilustanulmány, vf.

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1924. márc.

MDK

Medgyaszay István

Dunántuli ház. Népmüv. tanulm. Utivázlat

Sirbolt-templom, vasbeton, gipszminta

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1924. márc.

MDK

Medgyaszay István

Kandalló terve az alsózsukki Teleki kastély átépitéséhez, vázlat

Falusi templom, népmüv. tanulm. Utivázlat

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1924. márc.

MDK

Medgyaszay István

a "Szövetség" tagja.

Szövetség 1. kiáll. N.Szal. 1924. márc.

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőművész illusztrációkkal ellátott cikket irt a tisztviselők kertes házáról.

Tisztviselők kertes háza.

Városok Lapja 1925. febr.15. 30.old.

MDK

Medgyaszay István, épitész

Juranich-utcai lakóház alaprajza.
Föhomlokzat. Illusztr.

Az állami lakásépitési akció.
~~XXX.1925.XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
Magyar Epitömüvészet. 1925. XXV.évf. 1-3.sz.

A budai Bethlen udvar tervei

MDK

Medgyaszay István,ép.

Az Orsz.Lak.ép.Tanács hat áll. bérházra hat csoportban jelölte ki az építészeket. Fenti az I. cs.tagja.

Az áll. lakásepitö akció.

MÉM. 1925. XXV. évf. 1-3.sz. 30.l.

MDK

Medgyaszay István

Nemzeti Pantheon a Szt.Gellért hegyen, vf.

Kalotaszegi vázlat

A milanói képzm.kiáll. nagy terme, vf.

SZOVETSEG 2.kiáll. N.Szol. 335.kiáll. 1925.ápr.

MDK

Medgyaszay István

Székelyföldi vázlatok

Székelyföldi vázlatok

SZOVETSEG 2.kiáll. N.Szal. 333.kiáll. 1925.ápr.

Medgyaszay István

cród

z

Építő Ipar – Építő

Művészet. 1925. 95. l.

(Kormányfőtanácsos

— építőművész.)

gondossággal az ifjúság testnevelésére és nagy ügybuzgalommal fáradozik az egészséges sportélet minél termékenyebb kiépítésén. Fogadja meleg köszönetünket fáradságos munkájáért.

Ifjúságunk testi jólétével függnek szorosan össze azok a dolgok, amelyekről a Diákjóléti Bizottság munkájával kapcsolatban számolhatok be. Az ifjúság segélyezésére a mult tanévben 8994 P 40 fillér állott rendelkezésre. Ez összegből 4000 P *Sopron* sz. kir. thj. város adománya, a fennmaradó 4994 P 40 fillér pedig részben a hallgatók beiratkozása alkalmával erre a célra befizetett díjakból, másrészt pedig a Műegyetem Diákjóléti Irodájától származó, valamint a Kar Segélyző Egyletétől rendelkezésre bocsátott összegből és végül az ú. n. költségvetési segélyből tevődött össze. *Sopron* sz. kir. thj. város nemes áldozatkészségéért kötelességem a Kar nevében köszönetünket itt is kifejezni.

Igen nagy összeggel szerepel azután a soproni Szent Imre Kollégium is hallgatóságunk segélyezése terén. A Kollégium ugyanis a mult tanévben tartásdíjkedvezmények, beiratás-, tandíj- és vizsgasegélyek fejében, továbbá kintlakó hallgatók kedvezményes és ingyenes étkezésére 7210 pengőt, tehát igen tete-

Medgyaszay István

wód
z

Budapesti Hirlap
1925. máj. 26.
(A Veszprém vár-
megyei Muzeum
felavatása.)

Tenni szerette
az ejtőlesek.

elnök,
ministeri tanácsos,
a m. kir. központi statisztikai
hivatal igazgatója.

a főrendiházi tag, ministeri
ékek országos bizottsága elnökének

Budapest.

Medgyaszay István

Művészeti lexikon

486. l.

Műcsarnok

1924. tav. kiáll. 502, 504, 505, 510

Fogadalmi festmény a XVIII. századból, a

Máriafalvi templomból III. 222

MMK

Medgyaszay István, épitész

" Meleg ,hangulatos távlatképe nyomoruságunkban talán a legtalálóbb megoldását nyujtja a nem könnyü feladatnak."

Ip.Ipar Ip.Müvészet. 1923.okt. 25.

Dór.: A Néprajzi Muzeum pályaterve.

MDK

Medgyaszay István.

Magyar Iparművészet 1923. 72.l.

MDK

Medgyaszay István, épitész

résztvett a pályázaton.

Survey: Tanulmánytervek. A Néprajzi Muzeum pályaterveí.
Vállalkozók Lapja. 1923. okt. 17.

/3

Denkó István

építész.

1904-ben lakott: Eszterházy u. 22.

1904. tavaszi kiállításon:

1.) Szt. Gellérthegyi pantheon. vízfestm. (262 sz)

2) Ánház. Pastell. (263 sz).

3) Ánház belseje. Rajz. (265)

4) Forrás temploma. Egyptomi tanúb mány. Szines rajz. (266)

5) Szent Gellérthegyi pantheon. Rajz. (267)

6) Park Rapu. vízfestm. (268).

Cat. 35. 1.

Medgyaszay István

folytatja az 1920-as évek végén a Kós Károly által elkezdett folyamatot.

Pál Gabór: Kós Károly, Budapest 1971. 351

Medgyaszay István

Alkotó tevékenysége a korszerűmagyar építészet új tartalmi és formai keresés irányában indult meg.

Pál Balázs: Kós Károly, Budapest

1971 35 l

16 l

Medgyaszay István, építész

L.: Lotz Károly

Erdélyi B.: Balatonalmádi ..... 264-266.

Élet és Tudomány, Bp. 1982. febr. 26. XXXVII/9.

Medgyasszay István épitőmüvész

A rákos-szentmihályi magyar stilusu templomot tervezte a müvész, melyről Lepsényi Miklós: "A magyar stilusu templom" cimmel ir.
A lap bemutatja a templomról készült képet. Repr.

ÉLET, Bp. 1910. dec. 25. II. évf. 50. sz. 822-823. lap.

MEDGYASZAY István épitész

JURECSKÓ László: A Malonyay-vállakozás kalotaszegi kötetének létrejötte. = Etnographia, 100. évf. 1/4. sz. 1989

259.p.

Medgyaszay István

l.

Thirring Gusztávdr

Sopron, Civitas fidelissima Sopron
1925, 9. l.

Érkezett 1905 jul. 15.

656/1905 sz. (Kiskunhalas, 1905 jul. 14. 422 sz. a.)

A halasi ev. ref. főgimn. igazgatósága beküldi a személyzetére és számadásaira vonatkozó adatokat. (Tudomásul tholgál. VII. 15. e. i 189/905.)

Medgyaszay István épitész

Magyar Művészet 1925. 2. sz. 53-54. o.
Vidéki Muzeumok.

dr. Vivács Lajos.

Tér és Forma. Éc. 6. 1932. 412 l.

dr. Bierbauer V.: Krüyberg és Folyóiratok.

(Edilizia moderna)

MDK

Medgyaszay István

Építőipar Építőművészet. 1925. 49.évf.

MDK

Medgyaszay István

Épitő Ipar Épitő Müvészet 1925. 94.1.

Medgyaszay István

a Szövetség Zagja,
amely 1925. ápr. ki-
állításon 5
terve és vázlata.

Nagyváradi ferencrendűek házának

Könyvei V. 289

	"	a ktári javból	700
á-		a ktári javból	18000 "
	"	a rtári "	6000 "
		a nri "	6000 "
		a tri "	6000 "
		összesen	36000 "
	"	a ktári javból	200 "
		a rtári "	400 "
		a nri "	600 "
		a tri "	300 "
		összesen	1500 "
és			
zeuma	"	a rtári javból	300 "

Medgyaszay István

A békéscsabai „Lorántffy Zsuzsanna" leánygimnázium tervpályázatának eredménye. Beérkezett összesen 64 pályaterv, amelyek közül a bírálóbizottság az első díjat a „Zrinyi" jeligéjű pályatervnek ítélte oda. A terv készítői: Beke Ferenc és Feszelyi Sándor fővárosi építészek. A második díjat a „Leánygimnázium Békéscsabán" jeligéjű pályaterv nyerte el. A terv készítője: Medgyaszay István fővárosi építész. A megvételre a bizottság a „Soli des Gloria" és a „Magyar Jövő" jeligéjű pályaterveket tűzte ki, amelyek közül az elsőnek készítője Orth Ambrus fővárosi építész, az utóbbi Böhm Henrik és Hegedüs Ármin fővárosi építészek. Ezenkívül a bizottság javasolja a városi tanácsnak a „Nagymagyarország" és a „Csaba I." jeligéjű pályatervek megvételét. Az összes pályatervek 2 hétig a jelenlegi leánygimnázium tornatermében Békéscsabán kiállíttattak, utána pedig Budapestre a Mérnök- és Építész-Egylethez lesznek felküldve, ahol is azok ugyancsak 2 hétig ki lesznek állítva. Utána a díjazott és megvásárolt tervek Békéscsaba rt. város tanácsának lesznek visszaküldve, a többi pályaterv szerzője pedig, a Mérnök- és Építész-Egylet titkársága által megállapítandó záros határidőn belül a Mérnök- és Építész-Egylet titkárságától veheti át kellő igazolás mellett terveit.

nincs, ced.

Épitő Ipar – Épitő Művészet 1926. 123–124. l

A citadella építésének ügye. A pénzügyi bizott-

Medgyaszay István

Sándor

~~I. díj~~

~~Böhm Sándor Csak~~

~~Ambrus~~

~~III. díj~~

Medgyaszay István

II. díj

az alábbi pályázaton.

Magyar Építőművészet

1926. 7-8. sz. 23. l.

(A békéscsabai Lorántffy Zsuzsanna-gimnázium tervpályázata.)

Medgaszay István, építész M.D.K.

a magyar pantheont, kívánta felépíteni a Gellért-hegyen.

Vámos F.: Budapest városképének átalakulása József nádor korától napjainkig.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1926. 60. köt. Havi Füzetek, III. évf. 9-12. sz.
138. old.

Medgyaszay István

wód
z
Magyarság 1927.
aug. 28. (A mi írté-
keink; archeopel.)

A MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁRA

Kedves Barátom!

Aranyossy László volt iskolatársam az Edith sógornőm által átadott 2 db Munkácsy-levél dolgában fordul hozzád. Légy kegyes ügyét elintézni s a vételárra vonatkozó feltételét a Főigazgató Úr Ő Méltóságáh

MDK

Medgyaszay István építész

Müépitési szakoszt. müködése 1927... MMÉEKözl

1927.X.23. 267 l.

MDK

Medgyaszay István

Uj képzőművészeti folyóirat. Ujság 1927. máj. 22. 14.l.

Medgyaszay István

MAGYAR MŰVÉSZET

1927. 262
1928. 462

LEVELEZŐLAP

Feladó:

VILÁGOSSÁG NY.

II. MAGYAR FILATELISTA NAP
BUDAPEST 1925 DECEMBER 12–14
HARANGHY.

Medgyaszay István

épitész

Magyarság

1927 aug. 28.

(A mi értékeink,

arcképek)

BUDAPEST
51 X. 27 19
0.12

Medgyassay István

Pásztortűz, 1927. 17 sz.

401. l.

Szokolay Béla: Erdélyi lélek a magyar képzőművészetben

Medgyaszay István
épitéit

Dajka Andrásdr:
A Gellértheg és a magyar
örökélet. Bp. 1927. 3. l.
kéjjel.

720. TÁL, fajánsz, kerek, hullámos dom
kinai jellegü pagoda, virágos ág és
Átm. 30 cm.

721. TÁNYÉR, fajánsz, szines és aranyo
első termékei közül való. Holics,
Átm. 22 cm.

722. CSÉSZE ALJJAL, fajánsz, szines

723. SÓTARTÓ, szines fajánsz, ülő férfi al
XVIII. sz.
M. 14 cm.

724. SÓTARTÓ, szines fajánsz, ülő nő al
század.
M. 14 cm.

725. SÓTARTÓ, szines fajánsz, hasonló

726. PLATEAU, szines fajánsz, ovális,
bogarak és szilvák diszitik. Jegye
sz. e. f.
H. 50 cm. Sz. 38 cm.

727. SZŐLLŐFÜRT ALAKU VAJTART
HH. Holics, XVIII. sz.
H. 19 cm.

728. TÁL FEDŐVEL, háromszögletes, a
alakokkal. Jegye H. Holics, XVIII

akalaku, J-alaku füllel, virágdiszitéssel. Jegye H.

Illustr. táb. XV.

jánsz, gerezdes, lapitott testtel, kérdőjel alaku füllel fedelén két oldalt hat szinben festett rokoko keretstett vizparti tájkép. Szinek: meggypiros, zöld, barek. Ezenfelül a kanna és kiöntőcső, valamint a fedél kanna füle arany dekorral. Ezért, valamint a festés gritkább termékei közé tartozik. Jegye HH. Holics,

Illustr. táb. XXXVIII.

lőbbinek párja, de kisebb. Holics, 1750—60.

Illustr. táb. XXXVIII.

rózsa idomu, fedelén ágacska levelekkel és bimbó- Szinei: fehér, bibor, zöld, sárga és fekete. Jegye H.

Illustr. táb. XLI.

égyzetes talapzaton, a sárga ruhás nőalak zöld lepelen orsó. Valószinüleg a három párkák egyike. Jegye

Illustr. táb. XXXIX.

porcellánok modorában cseresznyevirágos diszitéssel, egye HH. Holics, XVIII. sz. k.

Illustr. táb. XXXIX.

MDK

Medgyaszay István építőművész

Színházépítő, a veszprémi színház tervezője. A kultuszminisztertől megbízást kapott, hogy a balatonfüredi régi színház felvételeire és az arra vonatkozó adatok önzegyűjtésére nézve a szükséges előmunkálat végezze el.

– Ís.: Hol épült Magyarországon az első nemzeti színház?

Várott Szemle, Bp. 1927. 1154. l.

Medgyaszay István

megbízást kapott a nagy-
kanizsai műhár épí-
tésére -

Magyar Építőművészet
1926. 2. sz. 13. l.

Medgyaszay István

U. 4182

Nemzeti Ujság

1926. márc. 14.

(A nagyhanizsai szinház terveit M. Kőszíti el.)

Tájékoztató a magyar műv
bibliográfiájának kész

1./ A munkatárs kiválasz
ságában őrzött bibliográfiai jegy
megállapodik rövidített jegyében
művészeti emlékei" B. 1927. 225 l
iratoknál : Archaeologiai Értesit
A É 1889 125 l. -- folyóirat-cikk
A É 1889, 129 l. (Divald)

2./ A feldolgozás a kiem
delkezésre bocsátott lapokon tört
neve kerül, pl.: Rábaszentmiklós,
ternyire alatta az irodalom, pl

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

25 millió K-ás első
díjat nyert a győri városi
színház átalakítási
terveire kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII.évf.
febr. 23. sz. 6. old.

Medgyaszay István

a győri szinház ujjá-
épitésének terve.
I. díj

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1927. 3-4. sz. 35. l.

Medgyasszay István,
műépítész.

— **Újra felépitik a balatonfüredi Kisfaludy Szinházat.** A Műemlékek Országos Bizottságának a megbizásából a napokban lentjárt Balatonfüreden *Medgyasszay* István müépitész és megvizsgálta a balatonfüredi Kisfaludy Szinház maradványait, majd javaslatot terjesztett be a bizottsághoz, melyben sürgeti az első magyar kőszinház ujbóli felépitését. *Ezt a javaslatot a fürdőt bérlő részvénytársaság már el is fogadta és elhatározta, hogy ujból felépitteti a Kisfaludy Szinházat.* A szinháznak 1931. év nyarán kell elkészülnie, amikor a százéves évfordulója alkalmából nagy ünnepségek között fogják megnyitni.

N U 927 X 14.

Nemzeti Ujság,
1927. okt. 14.

M.D.K.

Medgyaszay István, építés

a Műcsarnok Orsz. Bizottsága megbízásából megvizsgálta a balatonfüredi kisfaludy-sinrázat és beterjesztett javaslatát, az első magyar kőszínhár maradványainak mielőbbi újbóli felépítésére, a fürdőt bérlő részvénytársaság elfogadta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

szept. 21. sz. 8. old.

MDK

Medgyaszay István

l. még: Medaszay István

(A Medaszay név feltehetően a Medgyaszay elírása !)

Városi Szemle, Bp. 1927. 730. l.

MDK

Medgyaszay István építész

A Magyar Mérnök- és Építész-egylet-ben előadást tartott a magyar vidéki színházak építéséről. Az ő elgondolásai szerint épült a nagybányai színház.

-ts.: Új színháztípus a vidék számára. Városi Szemle, Bp. 1927. 530. l.

MDK

Medgyaszay István

A Bp.-en megtartandó XII.épitészeti kongresszus előkészitő-bizottságának tagja.

Cikk: A mü- és középit.szakoszt.müködése 1927-évi okt.1-től nov.7-ig.

A Magy.Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye LXI.k.47-48.sz.302.o.

MBK

Medgyaszay István (építész)

Ő tervezte a miskolci bányavállalat magyaros stílusú palotáját, amely az iparistkola szomszédságában áll. (l. még: Medgyaszay István)

-ds.: Miskolc rohamos fejlődése. Városi Szemle, Bp. 1927. 730. l.

MDK

Medgyaszay István, Szabolcs Ferenc,
Schöner Ferenc müépitészek.

elsö dijat nyertek.

A fövárosi kislakás-tervpályázatok./Németvölgyi-ut,
Róna-utca,Kisfaludi -utcában épitendö bérházak./
Képzömüvészet. 1927. 17-18.1.

MDK

Medgyaszay István

A Ferenc József fogadalmi templom szükebb-körü tervpályázatára beérkezett terve, ki volt állitva a Magyar Mérnök- és Épitész Egyletben.

Cikk: A Ferenc József fogadalmi templom tervei.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1927.aug.1. 114.lap

MDK

Medgyaszay István épitész I. dij

Kiosztották az uj fóv. bérházak pályadijait.
Épitő Ipar-Épitő Müv. 1927. szept. 1. 152 l.

Medgyaszay István

Lod

Rerrich Béla: A
Ferenc József - emlék -
templom tervpályázata.

MAGYAR. EPITOMUVESZET
1927. 10-12. sz.

9. ábra.

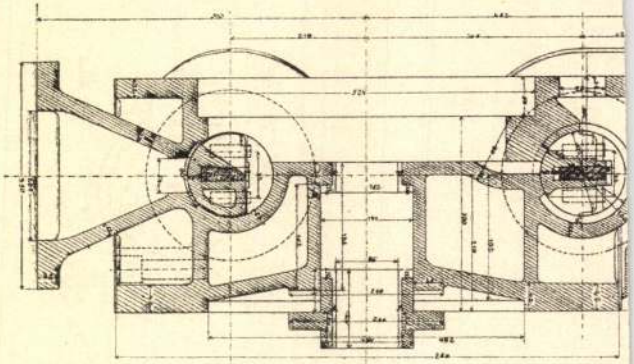

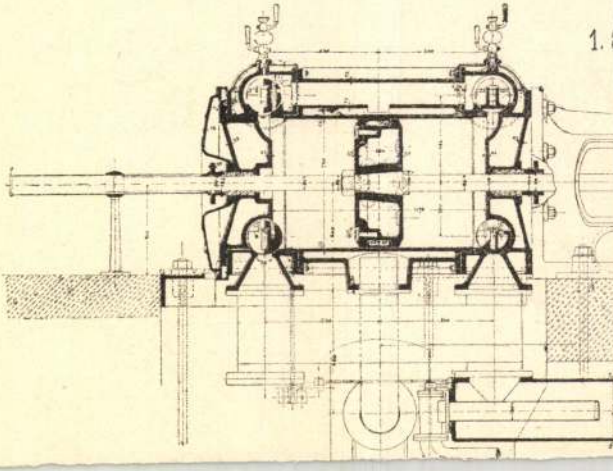

Medgyaszay István

cód

Rerrich Béla: A Ferenc József-emléktemplom tervpályázata.

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1927. 10-12. sz

MAGYAR·ERDŐMŰVESZET

Medgyaszay István.

Előadások a népmű-
veszet köréből c. tárgy-
kozból a műegyetemen
magántanárra képe-
sztettek, amit a kul-
tuszminister jóváhagyott

MAGYAR EPITOMUVESZET

1927. 10-12. sz. 26 f.

(Medgyaszay István
műegyetemi tanár.)

235

az eszmenyek, melyekert Szabolcska Mihály életében és kötészetében küz-
dött, az igazság erejével sújtják le megtámadóikat.

legnagyobb része színpadi drámáknak vagy még inkább regényeknek átdolgozása, szóval, csak afféle fordítások mozi-nyelvre, vagy legjobb esetben adaptációk. Azt látjuk itt is, amit fiatal nemzeti irodalmakban: az eredeti munkákat átültetések előzik meg.

Ez az idegen területről való témaszedegetés eredményezi azt a korcs jelenséget, hogy ahol a színész arcjátéka vagy mozdulata nem elég kifejező, ott a rendező úgy segít magán, hogy a filmet megszakítja s helyet ad valamilyen kisegítő felírásnak. Ennél nagyobb bűn művészi tekintetben el sem képzelhető. A mozi-dráma egyedül pantomim-játék lehet, melyben a színjátszónak egyedüli kifejezési eszköze az arcjáték és a taglejtés, szóval, csak az, ami a szemnek szól. Minden, ami ezzel ellenkezik, vét a mozi-dráma műfaji tisztasága ellen, s olyan, mintha egy drámaíró prologusokkal szaggatná meg felvonásait, vagy mintha egy szobrász nem számolna az anyagszerűség követelményeivel. (Épen ezért megfontolandó az is, vajon a film-színész mímelheti-e a beszédet jelző szájmozgást.)

Természetes, hogy a felírások kirekesztésével a film-dráma kifejezési lehetőségeit is szűkebb körre szorítottuk. Amennyit azonban a réven veszítet-

Medgyaszay István

a Budaörsi-út – Csend-utcai kislakásos épületcsoportban az A, B és D pavillonokat, valamint a terasz- és kertelrendezést tervezte.

MAGYAR. EPITOMUVESZET
1927. 3-4. f. III. l. ?

Gallina Frigyes dr.:
Budapest székesfővárosi 1925-26. évi kislakásos építkezései.

? Képekkel és alaprajzokkal
14-17. l.

MAGYAR·EPITŐMŰVÉSZET

MDK

Medgyaszay István

Ujra épitkezik a főváros. Ujság 1928. máj. 27.

MDK

Medgyaszay István

Fábián G: Nagyszabásu épitőművészeti programm.
Épitő Ipar Épitő Művészet, 1928, jun. 1. 81-82 l.

+4 tengellyel, kapu felett kis timpa-

l. n. 1908, 34 l – Jomber Ilona, 1953)

római tábor. AÉ, XIII – 1893, 38 – 47 l, Kép-

Medgyaszay István, építész

M.D.K.

tervei szerint felépült nagykanizsai vásosi sinkarat megnyitották. A márc. 15-i ünnepélyes felavatás alkalmából irt tudósításhoz a lap egy fényképet is közöl az egyszerű, földszintes épületről.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1927. XLVIII. évf.

márc. 23. sz. 8. old.

MDK

Medgyaszay István, ép.

Baár -Madas Ref. leánynevelő intézet pályaterv

Kép. 43. l.

Tér és Forma. 1928. I.évf. 7.sz.

MDK

Medgyaszay István

A Balatoni Szövetség nyaraló terveit biráló bizottság elnöke volt.

Épitő Ipar - Épitő Művészet, 1928.máj.1. 68.lap

Das Leben — ein Traum

Gyula Krúdy vor 100 Jahren geboren

Am 21. Oktober 1878 wurde eine der interessantesten Gestalten der ungarischen Prosa, Gyula Krúdy, geboren, dessen Feuilletonnovellen, Erzählungen, Romane und verträumt-nostalgische Romanreihen gerade in unseren Tagen neu entdeckt und immer mehr gelesen werden.

Zur Charakterisierung seiner Schreibkunst seien hier einige Zitate aus den Meinungen von Schriftstellern und Kritikern angeführt. Die Ästhetisierenden meinen, der große Krúdy-

Ein Krúdy-Buch, das nicht erscheinen durfte: „Almanach der ungarischen Republik"

Roman sei „wie das Meer: unendlich und launenhaft. Unvollendbar und trotzdem vollendet..." Die Schwärmerischen: „Ein Faun mit Nymphenflügeln...", „...der zum Europäer verfeinerte Barbar..." Und schließlich die gesellschaftlich Engagierten: „Nur wenige Schriftsteller vermögen eine todgeweihte Gesellschaft so tiefgehend zu charakterisieren wie dieser große Trumer." wie dieser große Träumer." Krúdy, Traumvisionen mit lebendigen Ereignissen zu assozieren!"

Literaturhistorisch gehört Gyula Krúdy jener Schriftstellergeneration an, die Anfang des 20. Jahrhunderts auftrat und sich um die 1908 gegründete Zeitschrift „Nyugat (Westen) gruppierte. Die Schriftsteller um diese Zeitschrift wollten alles umwälzen, was in dem alten, mit dem rückständigen Erbe von Jahrhunderten belasteten Ungarn überholt und verfault war: Sie wollten die Bauernschaft emporheben, sich mit der Arbeiterklasse verbünden und eine radikale Intelligenz mit neuem Antlitz schaffen.

Vorbild und führende Gestalt dieser Schriftsteller- und Dichtergruppe war der geniale Poet Endre Ady. Um ihn scharten sich die Besten, die man „Großer Wagen der Literatur" nannte, da sie zu siebt waren wie die Himmelskörper des Sternbildes. Diesem hell leuchtenden Sternbild gehörten außer Ady die Lyriker Mihály Babits, Dezső Kosztolányi, Árpád Tóth und Gyula Juhász sowie die Prosaschriftsteller Zsigmond Móricz und Gyula Krúdy an.

Gyula Krúdy entstammte, wie fast alle aufgezählten Größen der ungarischen Literatur, einer verarmten Adelsfamilie. Die romantischen Neigungen des jungen Krúdy wurden auch durch den Umstand beflügelt, daß sein Großvater, Husarenoffizier im Freiheitskrieg 1848/49, seine Frau und Krúdys spätere Großmutter auf dem Schlachtfeld kennengelernt hatte, nachdem sie von zu Hause weggelaufen war, um in der revolutionären Armee zu dienen.

Das Abitur legte Krúdy 1896 in Nyíregyháza (Nordost-Ungarn) ab, um seine Geburtsstadt sofort danach für immer zu verlassen. Es zog ihn unwiderstehlich in die Hauptstadt, die gerade im Fieber der Millenniumsfeierlichkeiten lebte und sich derzeit zur Metropole entwickelte. Die ersten Schriften des angehenden Journalisten und Schriftstellers Krúdy, in denen er seine Provinzerlebnisse und das rege Leben der im Wandel begriffenen Hauptstadt festhielt, verraten noch nicht viel vom Talent des späteren großen Erzählers.

Den großen Durchbruch brachte auch für ihn die Gründung der Literaturzeitschrift „Nyugat". In der ungarischen Prosa jener Zeit standen sich zwei Richtungen gegenüber: Die traditionalistische Romantik des 19. und der emotionsstarke Schicksalsrealismus des anbrechenden 20. Jahrhunderts. Der damals dreißigjährige Krúdy schloß sich keiner der beiden Strömungen an. Er entwickelte vielmehr einen nur ihm eigenen

Gyula Krúdy

Reise bei Nacht

Eigentlich sollte die ganze nun folgende altmodischen die Geschichte die Abenteuer Ihrer Majee treffendste

schimmernden Fenstern läuft durch die Landschaft wie ein Bild aus einem Puppentheater; an einer kleinen Station, wo sie für eine Minute hielten, saßen an einem Fenster im oberen Stock zwei Mädchen und nähten, das dritte stand in einem weißen Unterkleid in der Mitte des Zimmers unter einer Hängelampe und war gerade dabei, einen lilafarbenen Rock anzuprobieren. Ihre weißen Arme und Schultern begleiteten Sindbad noch eine Weile inmitten des Schnees, dann winkten ihm nur mehr die weißen Zweige der an der Böschung neben den Schienen stehenden Birken zu — wie die dünnen Arme des unbekannten Mädchens. „Sicherlich wird irgendwo in der Nähe ein Ball gegeben",

der Detailstörmung schätzen und erkannte, daß zur Weiterentwicklung die Pflege der Bautraditionen und Anpassung unerläßlich sind.
László Ágoston

Medgyaszay István
Építőművész
Budapester Rundschau
1978. x. 23
1021

István Medgyaszay: Schulhort, Budapest, II., Lóránttfy Zs. út 3

Die ungarische Architektur um die Jahrhundertwende

Die volkstümliche Orientierung (II)

István Medgyaszay (1877—1959) gelangte schon als junger Künstler unter den Einfluß der volkstümlichen Architektur. In der Schule Otto Wagners, aber vor allem in dessen Büro entdeckte er die im neuen Material verborgenen Möglichkeiten. Sein ganzes Leben hindurch suchte er nach der Formgebung für Eisenbeton und meinte sie in der Synthese mit der ungarischen Volksarchitektur zu entdecken. Die Ergebnisse können in seinen Werken, Theaterbauten (Veszprém 1908, Sopron 1909) Kirchen, Budapester Wohnsiedlungen (1922—29), Schulen (das heutige Gymnasium „Zsigmond Móricz", 1928) und anderen öffentlichen Gebäuden (Feuerwehrzentrale in der Szántó-Kovács J. utca, 1940) verfolgt werden.

In allen Werken Aladár Árkays (1868—1932) erkennt man sein Zeichentalent. Er studierte an der Budapester Technischen Universität und lernte bei den großen Malern Károly Lotz und Bertalan Székely malen und zeichnen, später widmete er sch in Paris und Wien dem Studium der Architektur und wird bei der Wiener Theaterbaufirma Fellner und Helmer angestellt. Nach Budapest zurückgekehrt arbeitete er unter Anleitung des großen Meisters des Eklektizismus Alajos Hausmann beim Umbau des königlichen Palastes in Buda. Auch seine selbständige Tätigkeit als Architekt und Unternehmer stand im Zeichen des Eklektizismus. Unter seinen um die Jahrhundertwende entstandenen Werken ist die Baukonstruktion (1900) der Gellért-Statue in Budapest das bekannteste. Mit den Entwicklungsrichtungen seiner Zeit konnte er immer Schritt halten. Der eklektischen Periode folgten Sezessionsbauten; in den Jahren vor Ausbruch des Ersten Weltkrieges gelangte er zu den Ausdrucksformen der Volkskunst. In jenen Jahren baute er in der heutigen Ráth György utca in Buda die Wohnsiedlung für Richter und Anwälte, deren einzelne Villen — moderner Grundriß, anspruchsvolle Ausführung — auch heute noch Aufmerksamkeit verdienen. Unter seinen Werken müssen noch die reformierte Kirche an der Gorki Allee, die kleinere Kirche im Budaer Városmajor-Park und die Kapelle in der Keleti Károly utca hervorgehoben werden. Beim Bau der in seinem Todesjahr von seinem Sohn beendeten zweiten Kirche im Városmajor-Park verwendete er alle Mittel der modernen Formenbildung.

So wie die überragende Gestalt der Lechner-Nachfolger Béla Lajta war, entwickelte sich Lajos Kozma (1884—1948) aus der Gruppe der „Jungen". Seine Anschauung richtete sich anfangs nach der graphischen, etwas romantischen dieser Architektengruppe, seine Formen schöpften aus der Volkskunst, vor allem aus der von Siebenbürgen. Erste Erfolge verzeichnete er als Graphiker und Innenarchitekt. Die in Frankreich verbrachte Zeit, die Arbeit im Büro Béla Lajtas und die zeitgenössische finnische und englische Architektur beeinflußten ihn nachhaltig. Seine Tätigkeit war das Spiegelbild des ungarischen Geisteslebens zu Beginn dieses Jahrhunderts. Sein Weg führte aus der Periode der Stilsuche, des Eklektizismus über die Entdeckung der Volkskunst für die Architektur und den Neoeklektizismus Ende der zwanziger Jahre zu der modernen ungarischen Architektur, Innenarchitektur und Möbelbau.

Das wäre also die Entwicklung der ungarischen Architektur um die Jahrhundertwende, die von der Suche nach dem spezifisch ungarischen Stil geprägt war. Das Auf und Ab dieses Weges, die zahlreichen Sackgassen waren Folgen der nur mangelhaften theoretischen Grundlage dieser Suche. Gegenüber der Lechnerschen Konzeption stellte die Zuwendung zu den Formen der Volkskunst einen qualitativen Schritt nach vorne dar. Während Lechner nur mit erfundenen Formen arbeitete und sie im Geiste des Eklektizismus an seinen Bauten anwendete, übernahm der volkstümliche Kreis Konstruktionsart und funktionelles System der Volksarchitektur und schuf ganze Gebäude und Gebäudekomplexe. Trotz gelungener Werke geriet diese Schaffensmethode in eine Sackgasse: damit, daß die Übertragung der bäuerlichen Bauart in die ihr fremde, städtische Umwelt, keine Weiterentwicklung ermöglicht, rechnete sie nicht.

Trotzdem legte die ungarische Architektur diesen Weg nicht vergebens zurück. Sie lernte die schlichte, auf-

MEDGYASSZAY István építész

GÁBOR Eszter: Ki mit csinált, és mit nem csinált? = Buksz, III.évf.4.sz. 1991 438.p.

A Gerle-Kovács-Makovecz szrzők téves elképzeléséről a tervezett Nemzeti Pantheon - magyar korona - Medgyaszay féle terve kapcsán

is inkább, mert azt a Megamorv Bizottság elnöke
ovjetunióból az Egyesült Államokba juttatta és ezzel
alól. Ezzel az amugyis vitatott lelet alkalmatlanná
indokból a Bizottság indokolatlannak, feleslegesnek
ozzátartozók sirboltjának felbontását, és ilyen
észt venni. A Petöfi-Bizottság arra készült, hogy vitát
a nyilvánosság elött bemutatja. A benyujtott anyag
ány, hogy a közvélemény elött történö bemutatásra is
v Bizottság mindeddig nem tudta azt a feltételezését
etett, a Magyar Tudományos Akadémia szakmailag
b csontok vizsgálatát. Ezt az alapfeltételt nem lehet
norv Bizottság nem vallott volna e bizonyitási eljárás

a hipotézisét a Bizottsághoz. Eszerint a Morvai-
álta meg, igy tehát csak az a kérdés maradt
tett a költö Barguzinba. Saját kérdésére Mikolás
lószinüség szerint kegyelmet és menedéket kért a
vonatkozó iratok nem léteznek, a hiányt azzal
nyal megsemmisittette azokat. E feltételezést a

MEDGYASZAY btvan

91 6. 47
8. 75

Új Művészet

Medgyaszay István, építész 2

ban Nagykanizsára tervezett színházat, 1927-ben Mátraházára a jellegzetes Sportszállót. Középületet tervez Bajára, Balatonfüredre, Balatonalmádiba, Budapestre, Debrecenbe. Élete utolsó két évtizedében tervei közül alig valósult meg valami. 1959-ben halt meg. *Kathy Imre* avatott ismerője, elemzője Medgyaszay művészetének. E könyvet megelőzően már többször írt az építészről és koráról. Legfontosabbak azonban „Korszerűség, szecesszió, hagyomány", „Népi és hagyomány", „A magyar szecesszió építészete" c. tanulmányai, amelyek e sokat vitatott, de nagyhatású stílusnak egy konkrét területét, az építőművészetet, illetve az építészet és társművészetek kapcsolatát vizsgálják.

A könyv több vonatkozásban konkrét, Hajdú-Bihar megyei kapcsolódású. Medgyaszay egyik műve, a kalotaszegi templomok hatását mutató püspökladányi római katolikus templom (1921), valamint az egyeki népiskola (1926) megyénkben található. Ezenkívül meg kell említeni debreceni, színház- és városháza tervét. Másik kapcsolat: a szerző, Kathy Imre hajdúböszörmény szülötte. Több eddigi írása és az 1979. októberében megjelenő „Hajdúböszörmény építészete" című könyve mutatja szűkebb szülőhazájához kapcsolódását. *(Akadémiai)*

SZ. KÜRTI KATALIN

94-95.

Alföld, Debrecen, 1979. nov. XXX/11.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint épült fel a bajai Postaépület, melyet a lap kisformátumu, 8-oldalas mellékletében egy képpel közöl

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ork. 3. sz. II old.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint épül fel a Németvölgyi-ut 1. sz. alatti fővárosi bérház.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ort. 3. sz. 6. old.

Medgaszay István, M.D.K.
építész

tervei szerint épültek fel a gyöngyösi állami hiszlakások (egy fényrép).

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

ápr. 12. sz. ~~old.~~ VII. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész

tervei szerint épült fel a miskolci Bányakapitányság, melyet a lap 1 fényképpel ismertet

Vállalkozók Lapja, Bp. 1928. XLIX. évf.

jan. 25. sz. II. old.

MDK

Medgyaszay István

dr.Bierbauer Virgil: Kislakásépités a háboru utáni Európában. Tér és Forma I.é.f. 1928, 48-66 l. 31 áb.

MDK

Medgyaszay István

Fábián C: Nagyszabásu épitőművészeti programm.
É„itő Ipar Épitő Művészet, 1928, jun. 1. 81-82 l.

tengelyes. A pálosok épitették
ín átalakítva.

MDK

Medgyaszay István épitész

Épitőmüv. Szakoszt. javaslatai... Épitőművészet, 1928, 13.sz. 2o5 l.

Medgyaszay István

wód
z
Est 1928
35. l.

Telkibánya, tpl

318

MDK

Medgyaszay István, ép.

[illegible] A veszprémvármegyei muzeum. /A. é. 1902./ 1924 ben M.t.könyvtár uj palotát kapott és ezt tervezte M.I.

Czakó Elemér: Vidéki közgyüjtemények.

A Mügyüjtö. 1928. 8-9.sz.

Medgyaszay István épitén

Tér és Forma, 1928

I. évf. 207-219.

Dr. Bierbauer Virgil: Az ujjáépi tendő kenneti hiúkán.

M.D.K.

Medgyaszay müépitész

A lap bemutatja a nagykanizsai Szinház szinpadát.
A szinházat Medgyazsay müépitész tervezte.

Bus Fekete László: Klári! Gyere haza! c. regény
melléklete.
Szinházi Élet. Bp. 1928. ápr. 1-7. XVIII. évf.
14. sz. 6o. lap
1 4.

MDK

Medgyaszay István építész

MM és ÉE, 1929. jun 23. 158. l.

MDK

Medgyaszay István

A Comité permanent internacionale des architectes működése. 1897-1928. Magy.Mérnök és Ép.Egylet Közlönye. 1929.IV.12. 124 l.

MDK

Bp.i orsz.kiáll. Képzőművészeti tárgymutató, 1885.
53 l.

MDK

Medgyaszay István

tervezte a veszprémi szinházépületet

Cikk:Vámos Ferenc:A magyar épitészet

Vállalkozók Lapja,1929 márc.13.

MDK

Medgyaszay István, épitész

a választmány tagja lett.

A végrehajtó bizottság tisztikarának kialakitása.
1929 ápr.22.-én.

Nemzetközi épitész kongresszus Budapesten. MMÉE.Közl.
135.136.1

1929.máj.26.

Medgyaszay István

A kelenföldi ref.
templom főhomlokzata
műszaki rajz

Repr
Magyar Építőművészet
1929. 3. sz. 10. l.

pest, ~~VIII., Rákóczi-út 9. sz.~~

Royal Apollo 3-ik hét

Atrium 3-ik hét

Jávor Pál, Simor Erzsi, Lu

Medgyaszay István.

Bpest lágymányosi
Magyar Advent ref.
templom, terverte
fenti 1929.

l.

Magyar ref. templomok

I. k. 55, 56 l.

Képpel

nus viselte a consulság jelvényeit. Az okmány Septimus Severus és Caracalla együttes uralma idejében 198—212-ben adatott ki.

Ilyen rézdiplomákat találtak még Győrött, Kr. u. 133-ból; Tótvázsonyban 138-ból; Öskün 110 és 154-ből; Aszáron 154-ből; vagyis Vespasianus, Hadrianus és Antonius Pius császárok idejéből.

A legfőbb táborhelyek, mint Carnuntum, Bregetio és Aquincum mellett, másodrendű táborhelyek is voltak: Ilyenek: Gardalacca (Süttő), Crumerum (Nyergesujfalu), Gerulata (Oroszvár), Ad flexum (Magyaróvár), Salva (Esztergom), Castra ad Herculem (Pilismarót), Carpis Mansio (Tótfalu), Ulcisia Castra (Szentendre).

A II. századtól kezdve egyremásra létesültek a táborhelyek. Igy Aquincumtól délre, egészen Mursáig (Eszék), ott állottak Matrica (Batta), Vetus Salina (Adony), Intercisa (Dunapentele), Annamatia (Földvár), Lussonium (Paks, vagy Kömlőd), Alta Ripa (Tolna), Alisca (Szekszárd), Lugio (Dunaszekcső), Altinum (Mohács), Antianae (Baranyavár) és Aureo Monte (Monostor).

Bár a legiók állandó táborhelyekhez voltak kötve, egyes részeik, a rendszerint 3—6 száz emberből álló cohorsok, illetve alák, olykor az anyatábortól messze eső helyeken is megfordultak. Igy például az aquincumi II. segédlegió emlékeivel, — főleg Leg. II. Adj. jelzésű tégláival — nemcsak Aquincumban, hanem Dunapentelén, Battán, Tétényben s a Buda-esz-

Medgyasszay István, [Építész]

Megemlítvék: szinházai

Mendele Ferenc: Épi készeti örökségünk 1295-1298

Élet és Tudomány, Bp-1979. okt. 12. XXXIV/41

Medgyaszay István, épülén 1

L.: Beöthy Árpád

[A Beöthy Árpád kiállítása ....
C. ismertetés (93-94. o.) után]

Sz. Kürti Katalin: Kathy Imre: Medgyaszay István 94–95.
Alföld, Debrecen, 1979. nov. XXX/11

Medgyaszay István, építész

megemlítve

Falus Róbert: Könyvszemle 7.

Népszabadság, Bp. 1979. aug. 14.

Medgyasszay István

1904-1906 között épült két
műtermháza Gödöllőn, 1907-
ben épült a vesprém sim-
hán amely épületek az euro-
pai és magyar építészet javát je-
lentik.

Kathyhne

A magyar szecesszió építészete.
Müvészet, 1975. december - 15. oldal.

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Medgyasszay István

A Malonyay könyv építészeti anyagának jelentős részét Medgyasszay gyűjtötte, rajzolta.

Kathy Imre magyar szecesszió építészete.
Művészet. 1975. december - 15. oldal

Medgyasszay István

Az építészek is, így Medgyasszay is bekapcsolódik a népi építészeti emlékek gyűjtésébe, tanulmányozásába.

Kaltay Imre A magyar szecesszió építészete.
Müvészet, 1975. december - 15. oldal

Medgyasszay István

Medgyasszay István építészete
a legegyéribb, a leginkább
sajátosan karai, a legeuropai-
abb és a szó nemes értelmében
mindenáig a legmodernebb.

Kathy Imre A magyar szecesszió építészete.
Művészet, 1975. december - 15.oldal.

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Medgyasszay István

Medgyasszay nevéhez fűződik az 1926-ban épült Nagykanizsai szinház, az 1939-1940-ben elkészült József Attila utcai laró-kiarsb.

Kathy Szuc:

A magyar szecesszió építészete.
Művészet, 1975. december - 15. oldal.

Jelzet:

Év:

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Jelzet:

Év:

Medgyasszay István

Medgyasszay István volt az aki alkotásaiban egészen a második világháborúig töretlenül vitte tovább a századelőn kimunkált gondolatokat.

Kathy Imre

A magyar szecesszió építészete.
Művészet, 1975. december - 15. oldal.

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Medgyasszay István

Medgyasszay munkája az 1909-
ben épült soproni színház, vala-
mint a városmulyadi kápolna
egyéni teljesítmények, a magyar
és európai építészet javát jelentik.

Kathy Imre A magyar szecesszió építészete.
Müvészet,1975. december - 15.oldal.

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Medgyaszay István, épépitész. MDK

A fővárosnak a Németvölgyi uton, Róna uccában és Ki
Kisfaludi uccában épitendö bérhazainak tervpályázat
tán elsö dijat nyert.

Közös terv: Szabolcs Ferenc és Schöner Ferenccel

Recz

Rácz Jenö müépitész: A fövárosi kislakás -tervpá-
lyázatok.
Képzömüvészet. 1927. 3.sz. 17-19.l.

Medgyaszay István

Művészet. 1907. 70
– 1908. 216, 424.
– 1909. 32–37, 142
– 1910. 180
– 1911. 42, 352
– 1913. 72

Magyar Művészet

1927 262
1928. 462

3. szlának

A részvesztéségért záró kim-
szerint

Berendezésnek

Költségnek

Jutaléknak

Eredmény

Tőkének

Tiszta nyereség záró kim-
szerint

Mérleg 30.235 a 2

4 szlának

Átvitel

Medgyaszay István

A nagykanizsai szinház terveit Medgyaszay István épitőművész készíti el. Nagykanizsáról jelentik: A szinházépités kérdésében megtörtént a döntés. A közművelődési bizottság, illetve a Közművelődési Egyesület végrehajtóbizottsága megbizta Medgyaszay István épitőművészt, hogy a szinház végleges tervét készitse el; egyszersmind megtette a kérdés anyagi részével összefüggő intézkedéseket. Az uj szinház, amelynek létesitése elsősorban Sabján Gyula dr. polgármester érdeme, a Polgár Egylet melletti sétatéren, a Rozgonyi-utca mentén épül fel és négyszáztiz személy befogadására lesz alkalmas. A berendezésen kivül ötnegyed miliárd koronát irányoztak elő a költségekre.

Epitő Ipar – Epitő Művészet · 1926. 59. l.

Prado-Múzeum, madridi III. 160.

Medgyaszay István épitész

Az uj Nemzeti Szinház tervpályázatán részt vett müvészek alkotásait bemutatja a lap:
Bálint Zoltán és Jámbor Lajos együttes terve.
Medgyaszay István pályamüve.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1913. febr. 2. V. évf. 5. sz. 133. lap.

Medgyaszay István építőművész a somogy-
babocsai kastélyt stílszerűen restaurálta.

Magyarság. 1927. március 29.

Tatárok II. 193.

Medgyasszay István Népolna, Rárosmulyad.

Kathy Imre: A magyar szecesszió építészete
Művészet, 1975. december – 15. oldal

Medgyasszay Ivan

„Műteremház"

Gödöllő

Kathy Imre: A magyar szecesszió építészete

Művészet, 1975. december – 15. oldal

Medgyaszay István

1908-ban építette az első hazai vasbeton szerkezetű sínházat Veszprémben.

Népszava, 1974. dpr. 28. 102 erf. 98 sz. 14 p.

Medgyaszay

A XX. század első évtizedeiben a nyugati utkereső nagymesterek alkotó tevékenysége és tanulságai nyománill. a magyar épitőhagyományok és a nép sajátos szemlélete alapján indult el a korszeri magyar épitészet keresése./Pogány,Málnai,Medgyaszay,Lajta,Wigand ill Jánszky,Zrumeczky,Györgyi, Mende,Kozma,Kós/.

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 55.old.

Medgyaszay István

Nagy Sándor háza Gödöllőn 1904-6

Képek

Gödöllői Művésztelep Vallási
Kecskemét, Katona József Múzeum 1977

könyvek

MEDGYASZAY ISTVÁN

Kathy Imre: Medgyaszay István

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979

Kathy Imre monográfiája az Akadémia kiadó „Architektúra" sorozatának huszadik köteteként jelent meg. Medgyaszay István (1877—1959) munkássága századunk építészetének egyik legérdekesebb és legtanulságosabb fejezete, s talán az egyetlen érintkezési pont a századforduló magyar nemzeti törekvései és a sokkal inkább nemzetközi, a szerkezeti kérdések iránt jobban érdeklődő osztrák szecesszió között.

Medgyaszay István 1900—1903 között Bécsben Otto Wagner tanítványa volt. A tanulók névjegyzékében Benkó István néven találjuk, hiszen nevét csak később változtatta Medgyaszayra. Az egyetemi tanulmányok elvégzése után több külföldi építész — köztük François Hennebique műtermében is dolgozott, de tanulmányozta Erdélyben a magyar népi építészetet is, rajzokat készítve Malonyay Dezső „A magyar nép művészete" c. műve számára.

Munkássága a századfordulóra jellemző törekvések ritka szintézise. Életművének teljes igényű bemutatására e könyv megjelenéséig nem került sor.

Kathy Imre könyve három fő fejezetre tagolódik, melyek — a sorozat hagyományainak megfelelően — a korszak általános jellemzését, életének és munkásságának ismertetését, végül értékelését tartalmazzák. Ezeket kiegészíti az építészeti alkotások és fontosabb tervek jegyzéke, bőséges jegyzetanyag, elméleti írásainak és kitüntetéseinek felsorolása, valamint irodalomjegyzék. A 61 fényképből és rajzból álló ábraanyag különleges értéke, hogy a felvételek kivétel nélkül korabeliek, így az olvasónak nem szegi kedvét a könyv fellapozásakor az épületek jelenlegi állapotának szomorú látványa. Nemrég ugyanis Gödöllőn láthattam, hogy Belmonte Leó egykori lakóháza a felismerhetetlenségig átalakítva jelenleg ÁFÉSZ-iroda, Nagy Sándor festő alkotóműhelyének rendbehozatalára pedig anyagi lehetőség nincs, kezelőinek minden jószándéka ellenére.

Medgyaszay gazdag életművét a szerző időrendben, általában az egyes épületek leírásával mutatja be. A mélyebb összefüggések elemzését azonban Kathy Imre az esetek többségében nem tekintette feladatának. „Az Áruház... az egész Európára jellemző, de bécsies ízű szecessziós formakultúra jegyében fogant, viszont bizonyos, alig körvonalazható sajátosságokban el is tér attól." A sajátosságok körvonalazására a későbbiekben sem kerül sor, pedig ez éppen Medgyaszay számos tényező által befolyásolt építészete esetében igen tanulságos lett volna. Emeljünk ki ennek megvilágítására egy példát. Medgyaszay főként az első világháború előtti előszeretettel alkalmazott nagy konzolos kiülésű főpárkányt. Előképére könnyűszerrel rábukkanhatunk egy Otto Wagner-albumot átlapozva. E párkányok tartóvázra feszített ponyvaként hatnak (lásd Medgyaszay bécsi áruháztervét, a könyv első ábráját), és végső soron Gottfried Semper elméleti írásainak szülöttei. Semper szerint ugyanis minden épület szerkezeti vázból, és az arra applikált dekoratív térhatároló burokból („Hülle") áll. Ezt a gondolatot továbbfejlesztve Wagner fontos lépést tett az építészet tartó- és térelválasztó elemeinek szétválasztása felé a homlokzatburkolat rögzítőelemeinek hangsúlyozásával, pl. a bécsi Postatakarékpénztár esetében. A szétszedhető, ideigleneskénti konstrukciók, a sátor egyébként is fontos elemek Wagner építészeti eszköztárában. Kathy Imre is említi Medgyaszay pulai díszsátor-tervét, mely kötelező feladat volt Otto Wagner bécsi mesteriskolájában, de a fentiek fényében érthetőbbé vált volna az olvasó számára a lembergi étteremsátor vagy a nagykanizsai színház alapgondolatának eredete.

Kathy Imre az épületek és keletkezési körülményeik leírásán túl inkább a funkció-szerkezet-forma összhangjának méltatására vállalkozik. Ahol erről az útról letér, ott gyakran túl általánosnak, vagy nem teljesen egyértelműnek érezzük megállapításait. Nehezen érthető például, hogy pontosan mire gondol az eklektikus és purista építészeti törekvések váltakozását ecsetelő bekezdésben (30. old). Kissé ellentmondásos az új iránti igény és a megvalósíthatóság feltételei közötti kapcsolatot tárgyaló bekezdés is (7. old.).

Az alapos gyűjtőmunka eredményeként közzétett impozáns adat-, jegyzet- és ábraanyagnak köszönhető, hogy a szerző állítása, mely szerint Medgyaszay épületei „méltó társai a mai legjobb... törekvéseknek" nem tűnik túlzásnak. Régen vártuk e kötetet, melynek anyagából a Magyar Építőművészetben megjelent korábbi Kathy Imre cikkek szolgáltak előleggel. Mindent egybevetve, ha a szerző feldolgozásmódjával kapcsolatban volt is néhány kifogásunk, mint építészeti monográfia — vagyis tényanyagát tekintve — e mű kétségkívül a sorozat legalaposabban megírt, saját kutatásokra támaszkodó kötetei közé tartozik.

Moravánszky Ákos

Magyar Építőművészet
1979/5

Lehet-e egy életen át tartó munkáról, magatartásról úgy megemlékezni, hogy az alkotóról, az emberről csak vázlatos képet is kaphasson valaki, aki Őt nem ismerte? Az évtizedeken át folytatott küzdelemről, melyet a műért önmagával, az adott körülményekkel vívott meg és amelyek ott vannak valahol műveiben, lehet-e megfelelő szavakkal szólni, anélkül hogy a valóság torzulást szenvedne?

Nem lehet teljességre törekedni, de még e rövid megemlékezés sem ragadhatja túlzásra a sorok íróját, mert Ő ezt úgysem engedné. Egész életében valamennyi művében kicsiben és nagyban a reális, tiszta, egyértelmű megoldások kaptak súlyt, minden egyéb, még önmaga legyűrése árán is csak a második sorban rendeződtek. Az egyszerűségre törekvés stílusává vált és csalhatatlan érzékkel talált rá a legrövidebb útra, jelentette számára azt a tudatot, hogy jól tervezett, elérte az általa készíthető legjobbat. Erőt vett a túlzó, elragadónak látszó megoldások csábításán, lenyesegette a zavaró feleslegeket és így egyensúlyba jutva meggyőződésével, nyugodt szívvel adta át az építész számára legáhítottabb fórumnak munkáját, a kivitelnek.

A tiszta, egyértelmű funkció, az áttekinthető alaprajz, az épülettechnológia építészeti megfogalmazásának maximális érvényesítése lett a legfőbb célja, amelynek minden mást a szolgálatába állított, mellé-, alárendelt.

Rengeteget dolgozott, épített. Ezek közül az épületek közül nem egy műfajában úttörő munka (állatkerti állatházak, kórházak, szanatóriumok, Kardiológiai Intézet stb.). Sok pályázaton vett részt, eredményesen és ezek közül nem egyet, amivel kevesen dicsekedhetnek meg is épített. (Óbuda gázgyári bérházak, Pécsi OTI Tüdőszanatórium, Rumbach utcai kórház, Dél-pesti 800 ágyas kórház, rendelőintézetek, bölcsődék, Bosnyák téri piac, István téri piac, lakóházak, Rácfürdő, Hotel Thermál Margitsziget).

A tervek és pályázatok bíráló bizottságai honorálták a következetes, könnyen áttekinthető vonalvezetésű telepítési elgondolásokat, alaprajzi elrendezéseket, aminek eredményeképpen és természetesen a már megépült és az elgondolásait igazoló épületei alapján némely területen (egészségügy, fürdőszálló, piac) specialistának, elismert szakembernek számított. Segítette Őt elképzeléseinek megvalósításában a nagy, több évtizedes kivitelezési tapasztalat, amit az együttműködő partnerek, vállalatok mindig elismertek. Szerették rugalmasságáért, megértéséért, amivel kezelte a feladatokat, amiért nem ismert fáradságot a megvalósítás érdekében.

Nagyszerű munkatárs volt, aki nem kívánta személyét mindenben érvényesíteni. Szerényen, kedves humorral fogadta a munka örömeit, buktatóit. Ennek a bölcs türelemnek, az élet minden területén mutatott megértésnek köszönhette, hogy nem voltak ellenségei, irigyei. Segítőkészséggel, tudásával mindenkor mindenki számára rendelkezésre állt és ezt nem formálisan, hanem szívvel-lélekkel tette.

1912-ben született és középiskoláinak elvégzése után 1935-ben szerzett építészmérnöki diplomát. Generációja, mint maga is, éppen csak belekóstolt a szakmába, leste titkait, próbálgatta erejét, amikor kitört a háború.

Kéry Gyula 1939—1940-ben a Balatoni Intéző Bizottság mérnöke, műemlékvédelemmel és kisebb tervezésekkel foglalkozik.

A háborút túlélve 1946-ban építőmesteri oklevelet is szerez, 1949-ig részt vesz az újjáépítésben, ezt követően a BUVÁTI építész-tervező szakosztályának vezetője. Itt dolgozik 1968-ig, innen került a SZÖVTERV kötelékébe.

Az állami tervezésben töltött közel 30 év megnyitja számára a lehetőséget az országos jelentőségű nagyberuházások tervezésére is. Élve ezzel, egyéniségének megfelelő, jellegzetes építményeket tervez, épít. Részt vesz a Magyar Építőművészek Szövetsége munkájában, tevékeny szerepet vállal a honi építészet feladatainak, gondjainak megoldásában.

A két világháború, az egyik amelybe úgyszólván beleszületett, a másik amit fiatal emberként élt át, nem vonult el hatástalanul mellette, nemhogy elvette, de felfokozta életkedvét, tennivágyását. Örömmel szólt róla, hogy az élet kegyes hozzá és olyan feladatot rótt rá, ami a legpozitívabb minden emberi tevékenység között; építhet, alkothat, méghozzá maradandót. Az utókor fogja életművét értékelni, amiről mi kortársak csak elismeréssel és tisztelettel szólhatunk.

Heffer János

1. Szakorvosi rendelőintézet, Budafok
2. A margitszigeti Thermál Szálló

1. Dispensaire de médecin spéciale, Budafok
2. Hôtel des Thermes de l'Ile Margueri

2

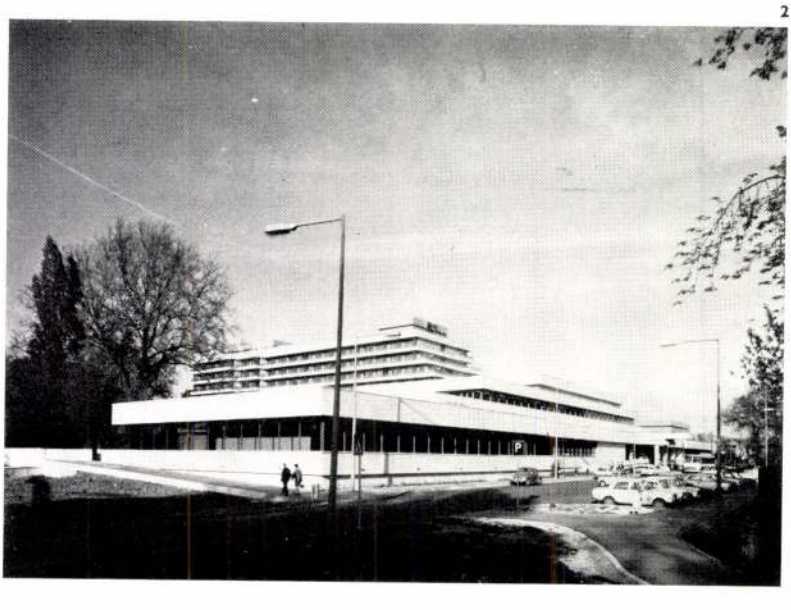

volna és legalább a belföld szükségletét elláthatták volna. Most nem került volna arra sor, hogy külföldről hozzák be a rossz kommersz-árut.

Az elszigetelt magyar iparművész dolga, hogy átfogja az itt is, ott is ásító szakadékot és a régi regime mulasztását pótolja, izlésével és mesterségbeli tudásával olyant hozzon létre, ami külföldi relációban is felveszi a versenyt. A magyar iparművészet elsöpörte a bazárárút, el fogja törölni az unalmas gyári sablónt is, amit annyiért lehet itthon kézifestéssel előállítani, mint a külföldi vámmal bejött és drágán fizetett tömegmintát. *Hamvas Magda.*

BOKOR VILMOS: KOMPOZICIÓ

A Nemzeti Szalon Tárlatáról

HÍREK

A MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI SZÖVETSÉG VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSE. *Ugron* Gábor elnöklete alatt fontos ülést tartott a *Magyar Irodalmi és Művészeti Szövetség*. Az elnöki megnyitó összefoglalta a Szövetség eddigi munkásságának főbb eredményeit, melyek között legjelentősebb az a közbenjárás, melynek eredményeképpen a pénzverde érempályázatánál a művészek érdekeit sikerült kifejezésre juttatnia. Utána megalakultak a Szövetség ujabb szakosztályai, mint a *szerzőjogi szakosztály* azzal az elgondolással, hogy hivatása körébe tartozik a művészi terméknek mindenféle jogvédelme, sőt a szerzői jog keretébe tartozó mindenféle jogsegély megadása a művészek számára. A szakosztály elnökévé *Lukács* György v. b. t. t.-t választották meg, előadó pedig dr. *Farkas* Zoltán lett. A *városok szakosztálya* is megalakult azzal a célkitűzéssel, hogy gondozója legyen azoknak a törekvéseknek, melyek a vidéki kulturát kívánják szolgálni. Elnök lett *Márkus* Jenő, a vidéki városok kongresszusának ügyvezető elnöke. Végül megalakult a *propaganda szakosztály* az ország határain kivül és belül a művészeti kultura terjesztésére. A szakosztály elnöke *Vészi* József lett, előadó pedig *Rexa* Dezső. A szakosztályok megalakítása után az elesett művészek hősi emlékéről indult meg vita, mely tisztázni kivánta a felállítandó emlékmű helyét a *Györgyi* Dénes, *Harsányi* Zsolt, *Menyhért* Miklós, *Bory* Jenő szakvéleményeinek beterjesztése kapcsán, melyek meghallgatása után a választmány utasította szakosztályait egy bizottság alakítására, melynek feladata lesz az emlékmű anyagi lehetőségének megteremtése. A tárgysorozat végén *Márk* Lajos festőművész inditványt terjesztett elő, melyben azt kivánta, kogy a Szövetség avatkozzon bele az Országos Képzőművészeti Társulat és a magyar művészek egy tekintélyes része között folyó harcba, oly módon, hogy a Munkácsy Céh által a polgármesterhez benyujtott memorandumot tegye magáévá és erről a polgármestert értesítse. Miután a javaslat a tárgysorozat programmjába nem volt felvéve, az elnöklő Ugron Gábor a javaslathoz való hozzászólást nem engedte meg, csupán Lukács György, az Országos Képzőművészeti Társulat jelenlévő elnöke kapott engedélyt arra, hogy a Társulatot éles szavakkal biráló javaslatot visszautasítsa. Lukács György erélyes felszólalására Ugron Gábor választott, aki kijelentette, hogy a magyar művészet érdekében létre kell hozni minden áron a békét a Társulat és a művészek között. És ha ennek a békének útjában azok az alapszabályok állanak, melyekre Lukács György hivatkozott igazolásául a Társulat alapszabályszerű és jogos eljárásának, akkor az alapszabályokat kell megváltoztatni, nem pedig a magyar

Képzőművészet
1931.37. évf.

művészek egy nagy részének a Műcsarnokban való szereplését lehetetlenné tenni. A választmányi tagokat nagy mértékben érdeklő javaslathoz természetesen számos szónok kívánt hozzászólni, de az elnök senkinek nem adta meg a hozzászólás jogát tekinttel arra az indítványra, mely szerint a választmány bizottság megalakítását határozza el és ennek a bizottságnak teszi kötelességévé, hogy eljárjon a művészi béke megteremtése érdekében. A választmány egyhanguan tette magáévá az indítványt és Ugron Gábor viharos éljenzésével ért véget az izgalmas ülés.

ÁRKAY ALADÁR ÉS MEDGYASZAY ISTVÁN A GREGUSS-DÍJ NYERTESEI. A Kisfaludy Társaság Gregussdíját ezúttal két kiváló építész nyerte el: *Árkay* Aladár és *Medgyaszay* István. A Kisfaludy Társaság nagy megtiszteltetést jelentő díja két olyan művész multját tiszteli meg, akik a műépítész gárdának közbecsülésben álló reprezentánsai. A díj odaítélésének indokolása Árkay Aladárt műveinek modernségéért, Medgyaszay Istvánt pedig magyarosságáért tünteti ki. Érzésünk szerint ez a disztinkció teljesen felesleges, mert a pályadíj odaítélésének igazi indoka a két kiváló építész tehetsége.

PÉTER ANDRÁS: A MAGYAR MŰVÉSZET TÖRTÉNETE, 1—2. KÖTET. BUDAPEST, 1930. MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR. E mű már a modern magyar művészettörténet-tudomány eredménye, kutatásainak összefoglalása. Tizenöt, illetőleg téves számozás folytán csak tizennégy fejezetben adja a magyar művészet történetét a honfoglaló magyarság művészetétől kezdve Magyarország művészete a kereszténység felvételétől a tatárjárásig, az utolsó Árpádok és az Anjouk kora, a késő-gótika művészete, a XV. és XVI. század festészete, magyar szárnyasoltárok, az udvari művészet a XV. században, a magyarországi renaissance, a török hódoltság kora, a XVIII. század építészete Magyarországon, a XVIII. század szobrászata és festészete, a klasszicizmus művészete, a romantikus művészet, a historianus művészet, realisztikus törekvések a magyar művészetben című fejezeteken át egészen a naturalizmus és a legujabb törekvések ismertetéséig. Hosszas tanulmány s a felsorolt, szépszámú irodalom beható ismerete jellemzi a mű szerzőjét.
Az olvasót örömmel tölti el, mekkora már az az anyag, amelyet a tudomány napvilágra hozott, de valójában felébredhet benne az a kérdés, melyet a szerző bevezetésében említ is, vajjon nem túlságosan korai-e még a magyar művészettörténet megírása. Minden korszakban a megoldatlan kérdések oly tömege döbbenti meg, hogy a nagyközönségben, melynek művét szerző szánta, elfogultság és kétség támadhat a magyar művészet örökérvényű letével szemben. Másrészt meg a tudományos kutatás számára elsőrendü ösztönzést ad azzal, hogy mindenütt rámutat, hol legégetőbb a kutatás szükségessége.
A szerves fejlődés gondolata iránt érdeklődőnek hiányzik, hogy nem találja akár vázlatosan is a magyar történelem előtt lévő, magyarországi műemlékek leirását. E műemlékek kétségtelenül jóval inkább tartoznak a magyar művészet történetéhez, mint például Mátyás király ama hire s trónkárpitja, mely ma az Erdődy-család tulajdona s amilyen fajta textiliákat a király évente hozatott magának Itáliából, főképen Firenzéből. Az ilyen adat a szellemtörténetirót érdekli csupán, viszont a magyarországi antik műemlékeknek talán volt némi csekély hatásuk például Pollack, vagy Ybl Miklós művészetének kialakulására.
A történetirónak mindig vannak nehézségei a most folyó élet termékeivel szemben. Ezt a nehézséget e műben is megtaláljuk. Az utolsó fejezet laza, szétfolyó, az adott kép zavaros és épen nem teljes. Szó sem esik sok művészről, kiről szerettünk volna olvasni s aki talán jobban megérdemelte volna az említést, mint több, hosszasan taglalt művész. Ezen a ponton a fiatal szerző leveti műtörténészi pártatlanságát és bizony nagyon is pártosnak, sőt felületesnek mutatkozik. Jellemzésül csak egyetlen nevet említek, akinek nyoma sincs e műben: Karlovszky Bertalan. Zala Györgynek csak a neve szerepel. Sok iskoláról, hatásról olvasunk, arról azonban mitsem találunk, hogy minden idők legnagyobb mestereitől is tanultak volna valamit művészeink. Pedig például Kernstok Károlynak közölt képe, a Lovasok a viz partján egészen kétségtelen Michelangelo vonásokat mutat. (V. ö.: A fürdő katonák hires kartonja.). E fejezet képei sem mindig a legszerencsésebben vannak megválogatva.
S még valamit. Ma a magyar tudományosság már a tudásnál többet követel. Követeli, hogy a mű nyelve magyar legyen szellemben s lehetőleg szavakban is. S ezt elsősorban a magyar művészet történetirójától követeli.
E hibák súlyosan esnek a mérleg serpenyőjébe. *Dr. D. T.*

LYKA KÁROLY: A MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE. (Singer és Wolfner, Budapest, 1930.) *Lyka* Károly munkásságát nem szükséges bemutatnunk a magyar közönségnek és az is fölösleges, hogy rámutassunk arra a tekintélyes számu könyvre, melyek a Lyka Károly tollából kikerültek. Aligha tévedünk azonban, ha azt hisszük, hogy Lykának ez a könyve lesz a legnépszerübb munkája és egyben az a műve, mellyel legnagyobb szolgálatot tette művészetnek és közönségnek egyaránt. Két vaskos kötet ez a mű és pedig az egyik kizáróan szöveg, melyben a legrégibb koroktól napjainkig vezeti föl Lyka Károly a művészetek történetét. A másik kötet tartalmazza a képeket. Minden oldal egy-egy kép és a kép alatt egy találó, összefoglaló, okos magyarázata a képnek. Amilyen bölcs a mű ökonómikus elrendezése, épp oly lelkiismeretes az anyag feldolgozása és épp oly tiszta világos az a stilus, mellyel a művészetek történetét és egyes jelenségeit a szerző megmagyarázta, viszont kár, hogy a legutolsó korszak tárgyalásánál nem fejtett ki nagyobb objektivitást. Lyka Károly művét mindenki fogja olvasni, aki egyszer kezében tartotta. Ez a legnagyobb dicséret, amit el lehet mondani egy olyan művészettörténeti könyvről, melynek legfőbb célja ennek a tudománynak népszerüsitése.

A MŰCSARNOK REPREZENTATIV KIÁLLÍTÁSA. Még a Tavaszi Tárlatot megelőzően nagyon helyes szempontokból kiindulva a Műcsarnok február 22-én megnyitja reprezentativ kiállítását, melyre meghívta az összes — nem csupán az akreditált — művészeti egyesületeket. A műtárgyak beküldésének dátuma február 9 és 10-ike.

A szerkesztésért és kiadásért felel: Dr. Gyöngyösi Nándor
Tevan Nyomda és Könyvkiadóvállalat Békéscsaba

Medgyaszay István

elhunyt építész nevét említi.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

71

Medgyaszay István

tervezte a Rózsmulyad-i templomot.

126. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet

1867-1967. Budapest, 1970.

63 f

Medgyaszay István

tervezte a gödöllői műteremházat 1904-1906; a bp-i Budaörsi uti bérházat 1927. 127-128. sz. reprodukciók.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

641

Medgyaszay István

A veszprémi kinhóz homlokzati rajza. 1908. 122. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

621

MEDGYASSZAY ISTVAN, müépitész

Szombathelyen 1922-ben a varos rendezési tervének pályaműveit biraltak.Nov.23-an a biralóbizottság ülésén az elnök felkérte Medgyasszay Istvan müépitészt,előadót,hogy a terveket ismertesse. 433.old

HORVÁTH FERENC: Szombathely város harmadik városrendezési terve 429.old

VASI SZEMLE. XXIV.évf. 1970. 3.szám, Szombathely

MEDGYASSZAY ISTVAN, müépitész

Szombathelyen 1922-ben a város rendezési tervének biralatara bizottságot szervezték. A magyar Mérnök és Epitész Egylet részéről Medgyasszay István müépitész tagja volt a bizottságnak. 432.old.

HORVÁTH FERENC: Szombathely város harmadik városrendezési terve 429.old

VASI SZEMLE. XXIV.évf. 1970. 5.szám, Szombathely

MEDGYASSZAY ISTVAN, müépitész

Szombathelyen 1922-ben a varos rendezési tervének pal
palyamunkait biraltak.A harmadik dijra javasolt mü mel
lett szavaztak medgyasszay,Niessner Aladar,Jendrassyk
Alfréd,Hochholzer Odön és Rauscher Miksa épitészek.
433.old Ellene szavaztak:Jendrassyk Alfréd,Hochholzer
Odön,Rauscher miksa épitészek. 432.old

HORVATH FERENC: Szombathely város harmadik város-
rendzési terve 429.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 3.szam, Szombathely

UGRON GÁBOR:

MŰVÉSZEK ÉS IRÓK KÉRDÉSEI

Alkalmunk volt beszélni dr. Ugron Gábor ny. miniszter, v. b. t. t., az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnökével a művészek és írók égető szociális és gazdasági kérdéseiről. Ezekről az ügyekről dr. Ugron Gábor a következőket mondotta a „Művészet" olvasói számára:

A művészek és írók gazdasági, valamint szociális problémáinak megoldására nem a jótékonykodás, a segélyezés a célravezető út. Vannak bizonyos különleges esetek, mint aminők a betegség, operáció, halálozás és így tovább, amikor erre is szükség van, de a lényeg az, hogy *olyan megoldást sikerüljön találni, amelynek révén a művészek és írók meg tudnak élni a maguk művészi és írói munkájából.* Képzőművészeti téren ezirányban nagy haladást jelentett a Főméltóságú Asszony ismeretes akciója. Elsősorban nem azért, mert *komoly és jelentős propaganda volt ez a megmozdulás, ami azután a képzőművészetek felé terelte a figyelmet és egészen bizonyosan elérte azt, hogy új rétegeket kapcsolt be a művásárlók táborába, azokat pedig, akik azelőtt is vásároltak képet és szobrot, fokozottabb vásárlásra buzdította.*

A művészek gazdasági és szociális helyzetének jobbrafordítása terén egyébként a *Magyar Képzőművészek Országos Szövetsége* ezévi közgyűlésén egész sor javaslat hangzott el, így például kiinduló elgondolásként *a művészeti kataszter felállítása.* A kultuszminisztérium körülbelül tíz esztendeje foglalkozik már ezzel a kérdéssel, a munka folyamatban is van, de persze ez nem könnyű dolog. Nehéz ugyanis annak a határvonalnak a megállapítása, hogy hol kezdődik a művész és hol végződik a dilettáns. Vannak azért bizonyos kritériumok, így az eddigi munka, a művész alkotásai, a hivatásszerűség, amelyek alapul szolgálhatnak a kataszterbe való felvételnél. De természetszerűen *nem a munkásság mennyiségét, hanem a minőséget kell a kataszterbe való felvétel szempontjából vizsgálni,* mert hiszen irodalmi térre víve át a dolgot, furcsa lenne *Madách* Imrét nem írónak nevezni azért, mert „Az ember tragédiája" mellett nem írt meg tíz másik könyvet is.

Kívánja többek között a *Magyar Képzőművészek Országos Szövetsége* a hetven éven feláli művészek nyugdíjának bevezetését. Ez az elgondolás feltétlenül helyes és üdvös dolog, de elsősorban pénzkérdést jelent a probléma megoldása. Az ügyet, véleményem szerint, csupán valaminő biztosítási formában lehetne megoldani, azonban *a művészek legnagyobb része, éppen mostani nehéz anyagi helyzete következtében képtelen volna arra, hogy az esedékes biztosítási díjakat befizesse.* Helyes a képzőművészek az az óhajtása, hogy *a magyar közönség művészeti nevelése minél szélesebbkörű legyen és általában megszerettessék a közönséggel a műtárgyat.* E téren sikerült munkát végzett a kultuszminisztérium az úgynevezett *„Művészeti Hetek"* rendezésével. Ma már valóságos versenyfutás folyik az egyes vidéki városok között, hogy melyik rendezi meg nagyobb eredménnnyel a maga „Művészeti Hét"-ét, mert a kassai, székesfehérvári, győri, nyíregyházai sikerek után egyik sem akar lemaradni. Természetesen *e propaganda eredményességét nagyban befolyásolja az, hogy a szervezés élén arra megfelelő emberek álljanak.* Ott, ahol a polgármester vagy a kulturtanácsnok kellő kulturális érzékkel bír, megfelelő keretek között történik a dolog, ott, ahol a vezető tisztviselőkből esetleg hiányozna a kulturális érzék, bizony eredménytelen volna a nevelőmunka és a propaganda terén meg sem lehetne mozdulni. Általában *a szociális érzék mellett a kulturális érzék az, ami meg kell, hogy legyen minden közigazgatási tisztviselőben.*

Egyébként, nézetem szerint, *a közönség neveléséhez tartozik a nagyobb középületek művészi kiképzése és az építkezési összegek bizonyos százalékának erre a célra való fordítása.* Így nemcsak az a közvetlen eredmény érhető el, hogy művészek jutnak munkához és kenyérhez, hanem az is, hogy a közönséggel *ezen az úton ugyancsak sikerül megismertetni és megszerettetni a művészetet.*

Az értékesítés általánosságban egyik legnehezebb problémája művészeti életünknek. E téren *szükség van a műkereskedelem megfelelő reformjára,* ami természetesen nem azt jelenti, hogy a műkereskedők a forgalomból teljesen kikapcsoltassanak, de *jelenti a hamisítások kérlelhetetlen üldözését, továbbá azt, hogy ne giccsek, hanem mindenkor arra érdemes munkák kerüljenek az arra hivatott, hozzáértő kereskedelmen keresztül a nagyközönséghez.*

E téren vannak olyan törekvések, amelyek szövetkezeti, illetve egyesületi formában akarják a művészeket és a közönséget megszervezni, olymódon, hogy *a vásárlók például tagdíjilletmény fejében kapjanak képeket és szobrokat.* Noha az elgondolás megvalósítása-

Művészet 1940. 34. szám

hoz igen széleskörű propaganda és komoly tőke is kell, ezt a megoldást nem tartom rossznak, ez volna az egyik útja ugyanis a helyes irányú művészeti nevelésnek. Így legalább sikerülne kiküszöbölni azt a szörnyű helyzetet, ami különösen vidéken a művészeti értékesítés terén mutatkozik. *Amikor komoly művészek egyszerűen képtelenek eladni alkotásaikat, a legborzalmasabb giccseket adják el a jóhiszemű, de hozzánemértő vásárlóknak, meglehetősen drágán.* A vevő ugyanis csak azt nézni, hogy havi két pengő részletet fizet, de arra már nem gondol, hogy szinte egész életén át fizeti ezeket az összegeket. *Gyakran előfordul, hogy végeredményben többszáz pengő körüli összegek kerülnek kifizetésre, teljesen értéktelen festészeti vagy szobrászati műért.*

Egy ilyen egyesületi vagy szövetkezeti elgondolás teljesen kizárná a képértékesítés körüli visszaéléseket, sőt *a közönséget lassan ránevelné képzőművészeti ismeretekre.* Az ilyen megoldásba bele kell azonban kapcsolni az összes művészeti irányzatokat. *Figyelemmel a nagyközönség hiányos képzőművészeti műveltségére, még mindig jobb, ha olyan művészek munkáit vásárolják, akik nem hoznak újat, hanem konzervatív alapon megismétlik azt, ami a mult század iránya volt, mint gicsőrök mázolmányait.*

Ezeket tartottam fontosnak elmondani a képzőművészettel kapcsolatosan. Ami már most az írók kérdéseit illeti, itt *igen kívánatos volna, ha a Főméltóságú Asszony kegyes lenne az ő helyzetük javítására is olyan akciót kezdeményezni, mint aminőt az elmult évben a képzőművészek érdekében szervezett meg, mert az írók pontosan olyan nehéz helyzetben vannak, ugyanolyan égető problémákkal küzdenek, mint a képzőművészek.* Az írók szociális és gazdasági problémáit még tetézi a rendkívüli viszonyok folytán bevezetett *papírkorlátozási rendelet,* aminek következtében a napisajtóban az irodalomnak szinte egyáltalán nem jut hely, de a folyóiratokban ugyancsak korlátozva vannak az írók. Itt meg kell említenem azt is, hogy néhány esztendővel ezelőtt a főváros komoly megmozdulást kezdeményezett az írók érdekében. Az összes érdekeltek bevonásával anketek tartattak, majd ezek eredményeként az egész ügyet felölelő terjedelmes elaborátum készült. Az elaborátum megszerkesztésében maguk az írók is résztvettek, és bizony *ez a tervezet csupa egészséges gondolatot, olyan járható utat tartalmazott, amelyen haladva, az írók szociális és gazdasági helyzetét gyökeresen meg lehetett volna javítani.* Mindezeket figyelembevéve, helyes lenne, ha a főváros ismét napirendne tűzné ezt az ügyet és az elaborátumban kijelölt úton most már az egyes elgondolások megvalósítására kerülne a sor, illetve, ahol ez nem a fővárostól függ, a polgármester az intézkedéseket szorgalmazná.

Általában az egész kérdéstömeggel kapcsolatosan mindig azt kell figyelem előtt tartani, hogy *a képzőművészek és írók szerepe fontos a társadalom életében, a kulturális fejlődésben, tehát kell, hogy ezek a rétegek gazdasági és szociális problémáik megoldása után gondtalanul láthassák el a maguk hivatását.*

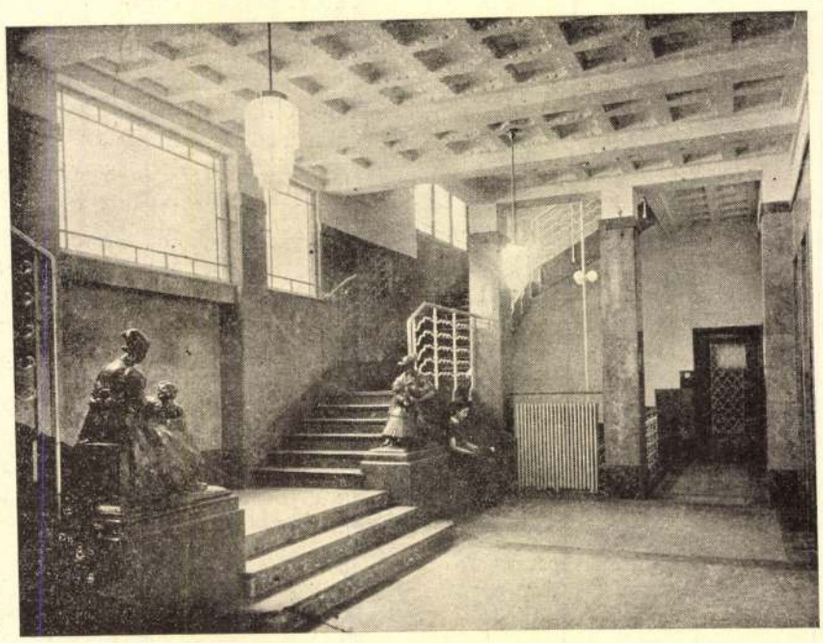

Foto Szánthó

Lépcsőcsarnok a TÉBONY székházban — Hall de l'escalier
Tervezte — Composé par: Medgyasszay István

KENDE BÉLA:

JOBBOLDALI ÉS BALOLDALI MŰVÉSZET

Márton Ferenc és Kernstok Károly halálára

Erős politikai érzékű nemzetéknél a művészetek méltánylása sohasem tudott menetes maradni világnézeti elszíneződéstől s a világnézetek mostani harca a mai magyar művészetet is jobb és baloldali művészetekre osztotta. A művészetek kétségkívül már kifejlődésükben is szoros kapcsolatokat tartottak a hétköznapi, sőt a gyakorlati élettel, így a művészetek viszonya a politikával ma sem vonható kétségbe, csak az együttműködés értelmezése vitatható. A politikai életből vett jobboldali elnevezésű művészeten bizonyára kissé megállapodott, idegen hatásoktól ment és nemzeti irányú művészetet kellene érteni, — a baloldali művészeten pedig a hagyományokat elhanyagoló, mindig nyugtalan és újat kereső nemzetközi hatásokat kicserélgető művészetet. A hétköznapi politikai élet túlzó jelszavainak ürügye alatt ezekkel a megkülönböztetésekkel nálunk visszaéltek, úgyannyira, hogy a valóságban a jobboldali magyar művészet a legújabb időkig maradi maradt, a baloldali művészet pedig a közfelfogásban nemzetietlen és nevetséges, átkos, sőt kártékony, és így a hivatalos méltánylásból sokáig kitagadott.

Csak egészen a közelmultban került közelebb egymáshoz a jobb és baloldali magyar művészet a kiállítási csarnokok közös falain és hivatalos méltánylásokban. E két művészeti világnézet két magyarországi harcosa Márton Ferenc és Kernstok Károly a halálban, mintegy a megbékélés jelképéül, egyszerre pihent el.

Márton Ferenc a jobboldali mai magyar művészet zászlóhordozója volt. Székely származású egyéniségéből mindvégig erős magyarság áradt, és népének ősereje minden munkáján megnyilatkozott. Ez elsősorban rajzos mivoltát határozta meg még festészetében is, aztán még festési tárgykörét, a székely nép és katona életét, erősizmú férfiak mozgalmas lendületességét. Nem élményszerűen, hanem szerkesztői készséggel alkotott. Mint szobrászt is ez a nagyvonalúság és szerkesztő erő érdekelte s a mozgalmasságát itt „kontraposzt"-ban formázta meg (az 1-es honvédek emlékműve). Bár volt külföldön is, ez művészetét hatás nélkül hagyta. Igy ő mindvégig a jobboldali, vagyis a nemzeties és kissé megállapodott, az idegen hatásokat kerülő, de sohasem unalmas művészet jellegzetes alakja volt.

Kernstok Károlyt származása nemzetköziségre hajlamosította, vagyona pedig nagyobb művészi szabadságot, sőt szeszélyeskedést is engedett neki A nagybányai természetlátásban és élményfestésben nem jár únt csapásokon, sem festésmódban, sem képtárgyaiban, e művein is már ezidőben megnyilatkozott kivetítős alaptermészete. Ez vonza Párizs felé, ahol akkoriban az élményfestésből kiábrándult, de a belőle leszűrt eredményeket Cézanne ,Gaugin, és főleg Matisse új kifejezésmódokban hasznosítja, a lényeget hangsúlyozó síkábrázolást, sötét körvonalakkal, amikbe világos színeket illeszt, elhanyagolván teljesen a képi térhatást. Ezt az új festésmodort hozta Kernstok Párizsból és vele megszervezi az időközben szétrobbant „Magyar Impresszionisták és Naturalisták Köré"ből (M.I.É.N.K.) kivált néhány festővel, a hirhedt Nyolcak művészcsoportját. E rövidéletű művészegyesülés apai hatású lett a legújabb magyar festőművészet megszületésében. Ennyi Kernstok érdeme. Az új művészetre szólító térítésében azonban sokkal nagyobb szerepe volt Kernstok megvesztegető, művelt és szellemes egyéniségének, titkos erőktől támogatott, nemzetközi sikerekkel segített társadalmi szereplésének, mint saját művészetének. Festőképessége hamar kimerült, mint az irány, amelynek prófétájává szegődött. Megtermékenyítő hatása azonban, amelyben ő maga elégett, a magyar művészetben korszaknyitóvá lett és ezért az elismerés, politikai tévedései mellett is, megilleti.

Kernstok Károly franciás kifejlődöttségében a baloldali, vagyis a hagyományoktól eltávolodott és nemzetközi egymásrahatásban mindig újat kereső művészet jellegzetes alakja volt.

Az egyetemes művészet nem ismer sem jobboldali, sem baloldali művészetet. A jobboldali, vagyis a nemzeti jellegű művészetek csak időszakos jelenségek szoktak lenni a nemzetek életében, a nemzeti öntudat-fellobbanások idején. A magyar művészetben ez a korszak most fog befejeződni, az olasz művészetben nemrég fejeződött be s a német művészetben még mindig tart. A nemzeti öntudat-

A Takarékpénztárak és Bankok Orsz. Nyugdíjintézetének székháza — Centre des Instituts financiers

Tervezte — Composé par: Medgyasszay István

Foto Szánthó

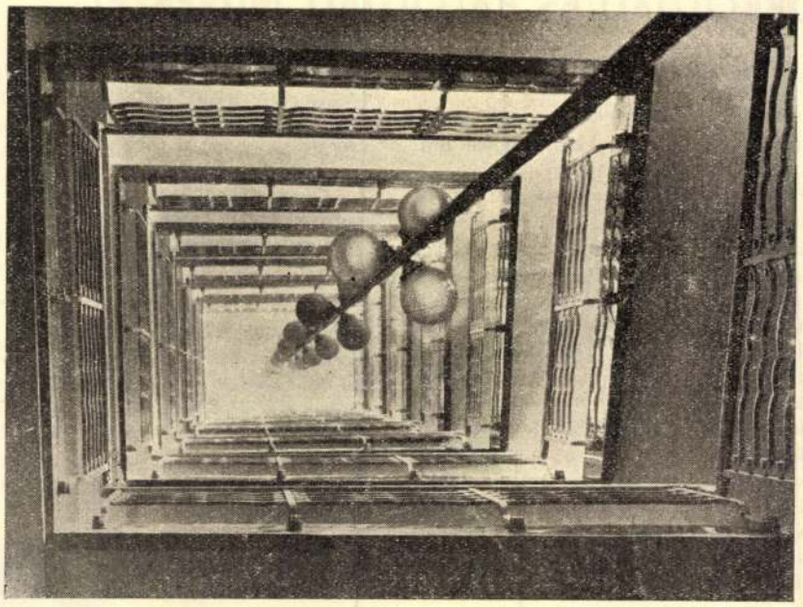

Foto Szánthó

Lépcsőház a TÉBONY székházban — L'escalier
Tervezte — Composé par: Medgyasszay István

ápolásban a nemzeti jellegű művészetnek rendkívüli szerepe van, és ezért mesterségesen fejleszthető, akár népi elemek, akár a mult művész-nagyjai modorának bevonásával, illetve felfrissítésével. Ha a nemzet elérte nemzeti öntudatának kiteljesedését s ez az öntudat már öntudatlanná válik, a nemzeti művészet is hajlamossá lesz idegen elemek felvételére. Igy került az egykori nemzeti francia festészet spanyol hatás alá és vált a nemzetközi-ség iskolájává. Az egyetemes művészet szempontjából a baloldali nemzetközi művészet hordja magában tehát a fejlődés lehetőségeit, de az elfajulás csíráit is. Ezért kell, hogy a fejlődés határaiban korlátolt nemzeti jobboldali művészet időnként megtermékenyítse, és ezért kell, hogy a baloldali nemzetközi művészet túltengésére a nemzeti művészet időnkint mérséklőleg hasson. Mihelyt azonban a világnézeti különbözőségek megszünnek, el fog tünni a jobboldali és baloldali elnevezés, és csak örök emberi művészet marad. Olyan, mint amilyen Hellas, vagy Michel Angeló művészete volt.

*

Márton Ferenc Csikszentgyörgyön született 1884-ben. Székely Bertalannál és Hegedűs Lászlónál tanult. 1908-ban plakátjával Londonban díjat nyert. Itthon mint rajzoló tünt fel (Dózsa György, Tisza-per, rajzsorozat, portrait-rajzsorozat, Károly király koronázása, stb.). Vonalhatású olajképei a székely népéletből jellegzetesek. Számos rajza és képe a múzeumokban. Több elismerést kapott, a Ferenc József jubileumi díjat, állami aranyérmet, a Képzőművészek Egyesületének aranyérmét, vízfestményeivel az Eszterházy díjat, stb. Leghíresebb képei a „Székely gátkötők", az „Erdőirtók Csikországban" és a „Takarodó".

Mint szobrásznak, egy hősi emlékmű, Katona Józsefnek kecskeméti síremléke, a Rákosi Hősök temetőjének emlékoszlopa és főleg az „1-es honvédek" pesti emléke őrzik izgalmas, magyaros művészerejét. A szegedi Fogadalmitemplom mozaik képeinek kartonjait is ő készítette. A forradalmak után az új magyar társadalmi és művészeti életnek egyik lelkes megszervezője volt.

A Műcsarnok — értesülésünk szerint — ősszel emlékkiállítást fog rendezni a művész kiválóbb alkotásaiból.

*

Kernstok Károly 1883-ban született. Budapesten, Münchenben és Párisban tanul. Kezdetben természetfestő, majd élményfestő volt, végül élményfestészetből kifejlődött francia élményfestészet utáni (postimpresszionizmus) festésmód magyarországi előharcosa lett. A Ráth-díjat, Rudics-díjat nyerte el. Gyüjteményes kiállítása volt a Művészházban, kétszer az Ernst-múzeumban, a Kassai múzeumban. Több képe a múzeumokban. Ezek közöl legismertebbek a korai idejéből a „Szilvaszedők", „Anya gyermekével", — míg a francia hatás alatt festett, sok ellenkezést kiváltott „Lovasok a víz partján", már a legújabb festésmodorához tartozik. Tervezett nagyvonalú mozaikképeket, freskófestészettel is kísérletezett, valamint színesablakok szerkesztésével.

A Nyolcak művészcsoportjának tagja volt és elnöke a Kut-művész tanácsnak. A Károlyi forradalom alatt művészeti kormánybiztosságot vállalt s a kommunizmus után Németországba emigrált Itt művészi és politikai képességei megtörtek, majd hazajöve, betegeskedni kezdett és néhány művészi fellobbanás után művészi pályáját előbb fejezte be, mint most gazdag érdekességű, tartalmas életét.

A TAKARÉKPÉNZTÁRAK ÉS BANKOK ORSZÁGOS NYUGDIJPÉNZTÁRÁNAK SZÉKHAZA

Monumentális épületek nehezen érvényesülnek szűk környezetben, az aránylag keskeny utcák között. A nagy méretek általában terü'etet kívánnak maguk előtt, ami lehetővé teszi az egész épület egybefoglaló áttekintését. A Takarékpénztárak és Bankok Országos Nyugdíjpénztárának székháza, amelyet Medgyaszay István tervezett, rendeltetése, méretei és kivitele szerint is a monumentális építkezések közé tartozik, szerencsés architekturája mégis meglepően jól érvényesül a mostoha környezetben. Ennek magyarázata a helyes arányok szerint tagozott

— **Párbaj az öt esztendős lovagias ügyben herceg Liechtenstein János és gróf Lónyay Károly között.** Gróf *Lónyay* Albert lovassági tábornoknak, a császári és királyi lovastestőrség egykori parancsnokának fia, gróf *Lónyay* Károly huszárszázados tizenöt esztendővel ezelőtt az egyik osztrák miniszter előszobájában inzultálta *Orsich* grófot. Az eset után *gróf Lónyayt megfosztották tiszti rangjától és a bécsi Jockey Club kigolyózta tagjai közül.* Az azóta eltelt 15 év alatt az akkor történtekre való hivatkozással *Lónyay gróf több lovagias ügyében nem kapott elégtételt.* Idén júniusban egy tábornokokból álló becsületügyi választmány *visszaadta gróf Lónyaynak századosi rangját,* aki most rendezi elintézetlen lovagias ügyeit. A napokban találkozott herceg *Liechtenstein* Jánossal, aki öt évvel ezelőtt egy lovagias ügyben megtagadta az elégtételadást. Szóváltás támadt köztük. Gróf Lónyay *Konek* Emil ellentengernaggyal és *Schenker* Zoltán ezredes vívóbajnokkal provokáltatta a herceget, aki tábornokokat nevezett meg segédeiül. A párbajt vasárnap este Schenker ezredes vezetésével a Tiszti Vívó Club váciuccai helyiségében tartották meg. *Liechtenstein herceg könnyebben megsebesült. A párbaj után a felek nem békültek ki.*

— **Ugron István kékköves aranygyűrűje.** *Kolozsvárról* jelentik: *Ugron* István volt meghatalmazott miniszter kastélyába három, üveget áruló kóbor cigányasszony belopódzkodott és az asztalfiókból 10.500 lej készpénzt és egy kékköves címeres aranygyűrűt ellopott. Ugron István a gyűrű megtalálója számára *kétezer lej jutalmat* helyezett kilátásba.

— **Medgyaszay Vince református püspök felesége meghalt.** Szombaton este hosszú szenvedés után 65 éves korában meghalt *Medgyaszay* Vince dunántúli református püspök felesége, alsószöllősi *Szánthó* Júlia. Kedden délután 4 órakor temetik Balatonkenesén.

— **Behívták a tartalékos hadbírákat Romániában.** *Bukarestből* jelentik: A hadügyminisztérium az ostromállapot következtében a hadbíróságoknál feltorlódott ügyek elintézése érdekében elhatározta, hogy *a tartalékos állományú hadbírákat, valamint polgári jogászokat szolgálattételre behívja.*

— **A »Petőfi emlékműve« című pénteki erdélyi levélbe hiba csúszott be.** Téves volt az az adat, hogy hatvanmillió lej kell a fejéregyházi Petőfi-emlékmű kijavításához és ez magyar pénzben 18—20.000 pengőnek felel meg. A helyes adatok a következők: Az emlékmű kijavításához *kétmillió lej* szükséges, és ez magyar pénzben körülbelül *hatvanezer pengőt* tesz ki.

— **A Queen Mary megdöntötte a Normandie világrekordját.** *Newyorkból* jelentik: A francia Normandie legutóbbi sebességi rekordját, amelyet az Atlanti óceánon állított fel és amelyért a *Kék Szalagot* elnyerte, a Queen Mary legutóbbi útjával megdöntötte. Az angol hajó *3 nap 21 óra és 48 perc alatt* tette meg az utat a Bishopsend és az Ambrose világítótorony között. Óránkénti átlaga tehát 30.97 tengeri mérföld volt. A newyorki kikötő hatóságai megjelentek az óceánjáró parancsnokánál, *Irwingnél,* hogy szerencsét kívánjanak neki az új rekordhoz. A kapitány kijelentette, hogy *nem kér Kék Szalagot,* de azt hiszi, hogy *a Normandie az elnyert Kék Szalagot át fogja neki adni,* hacsak nem sikerül a francia hajónak még jobb rekordot elérnie. Hajózási körökben úgy tudják, hogy a Normandie a sikerre való komoly kilátással kezd legközelebb rekordjavító kísérletbe.

Előadások a soproni nyári egyetemen. *Sopronból* jelentik: A soproni nyári egyetemen hétfőn *Márffy* egyetemi tanár *a modern nagyvárosok közigazgatási szervezetéről* értekezett. *Ney* Ákos miniszteri tanácsos ismertette a Balaton szerepét a közlekedésben, *Tátray* István miniszteri tanácsos a városrendezés céljaival foglalkozott, *Szilágyi* Béla miniszteri osztályfőnök az állami földmérésnek az országon földmérésekkel kapcsolatos geodéziai méréseit tárgyalta és a régi háromszögelési munkálatok után az új szintézis-hálózat kialakulásának részleteit ismertette.

— **Elrabolta egy dinnyeföld egész termését egy cigánykaraván.** *Gyöngyösről* jelentik: A város határában egy *80 tagból álló cigánykaraván,* mely Salgótarján vidékéről haladt kocsin a Jászság felé, *egy 1600 négyszögöles dinnyeföldet teljesen letarolt.* Az őröket részben leütötték, részben elűzték, azután a dinnyét felrakták kocsijaikra. Amikor a rendőrök megállásra szólították fel a karaván, ellenszegültek. A rendőrök kénytelenek voltak *kardjukat használni. Két cigány megsebesült, 52-t pedig bekísértek a rendőrségre.*

— **Kerékpáron meg akarta nézni a Dunát — átesett a korláton, halálra zúzta magát.** *Vácról* jelentik: *Gyetvay* Jolán sződi munkásnő a váci hetivásárról hazafelé menet kerékpáron meg akarta nézni a Dunát. A lejtős uccán elvesztette uralmát a gép fölött, amely nekirohant a korlátnak. A leány átvágódott a vaskorláton és lezuhant a Dunapartra, ahol a kavicshegyen eszméletlenül terült el. A mentők kórházba vitték, de az orvosok már nem tudtak rajta segíteni, meghalt.

— **Halálozás.** Chernellházi *Chernell* Antal földbirtokos, Vas vármegye törvényhatóságának hosszú évtizedek óta tagja, volt felsőházi tag, 81 éves korában meghalt.

Dr. *Márkfy* Ferenc szombathelyi járásbíró, a Szombathelyi Sportegylet ügyvezető elnöke 43 éves korában szívszélhüdésben meghalt.

A KÖRMENDI FERENC tévedés

Egy házasság tündöklése és bukása
Az Athenaeum kiadása. Ára kötve 5.40 P

— **Meghalt Szász Béla, a Közigazgatási Bíróság ny. tanácselnöke.** *Szász* Béla, a Közigazgatási Bíróság ny. tanácselnöke, a Kisfaludy Társaság tagja, a Magyar Érdemrend csillagos középkeresztjének tulajdonosa, vasárnap néhánynapi betegeskedés után, *életének 71. évében Balatonfüreden elhúnyt.* Temetése ma, kedden délután 5 órakor lesz a budai Farkasréti temetőben. Az elhúnytat felesége, született *Hoffmann* Hedvig, leánya, *Hedvig* s nagyszámú rokonsága (köztük *Szász* Károly, a Képviselőház volt elnöke) gyászolja. A temetési szertartást *Haypál* Béla református lelkész végzi. A Kisfaludy Társaság részéről *Réthy* Lajos titkár, a Közigazgatósági Bíróság részéről pedig a bíróság egyik tagja búcsúztatja Szász Bélát.

— **Két izgatót elítélt a szegedi ötöstanács.** *Szegedről* jelentik: A törvényszék ötöstanácsa hétfőn újabb két izgatási ügyet tárgyalt. *Koszó* Dezső és *Dicső* János tanyai legények február 20-án az egyik tanyai kocsmában olyan kijelentést tettek, hogy az »eszméért« még akasztani is fognak, ha kell. A bíróság Koszót háromhónapi, Dicsőt pedig két és félhónapi fogházra ítélte izgatásért. Az ítélet nem jogerős.

— **Véletlenül agyonlőtte magát vitéz Czékus György tűzéralezredes.** *Dombóvárról* jelenti tudósítónk: Vitéz *Czékus* György alezredestisztiszolgája vasárnap reggel az alezredes kalocsai szállásán revolverdörrenést halott. Berohant a szobába, ahol *az alezredest íróasztala előtt, karosszékében hátradőlve, véres fejjel, eszméletlenül találta.* A kihívott orvos már csak a beállott halált állapította meg. Az íróasztal mellett a padlón hevert az alezredes revolvere, íróasztalán a fegyver tisztításához használt eszközök voltak kirakva. Az alig 44 éves katonatiszt *revolvere tisztítás közben véletlenül sült el.* Az eset nagy megdöbbenést keltett egész Tolna megyében, de különösen a tisztikar körében, amelynek népszerű tagja volt a véletlen tragédia szerencsétlen áldozata.

— **Zemplén vármegye három bányamunkást olaszországi tanulmányútra küld.** *Sátoraljaújhelyről* jelentik: Zemplén vármegye kisgyűlése *Fáy* István főispán elnökletével megtartott gyűlésén elhatározta, hogy fedezi három zemplénvármegyei bányamunkás olaszországi tanulmányútjának minden költségét. A határozat szerint a vármegye alkalmat kíván nyujtani a munkásságnak a fasizmus és a dopolavoro intézményének megismerésére és egyúttal példát nyujtani a nemzeti érzelmű munkássággal való testvéri szolidaritás ápolására. Az összeg kiutalása már meg is történt.

— **Nem tudták elhelyezni a kórházban, őrültségi rohamában a Tiszába ölte magát.** *Szolnokról* jelentik: *Cs. Farkas* Imre fuvaroson hétfőn délelőtt hirtelen őrültségi roham tört ki. Feleségét kezdte fojtogatni, aki azonban elmenekült. Farkas ezután az udvaron egy fára felakasztotta magát. Levágták a kötélről és rendőrt hívtak. *Kórházba akarták vinni, de ott a túlzsúfoltság miatt nem vették fel.* A rendőrség udvarára vitték, hogy sorsáról döntsenek. Egy őrizetlen pillanatban kirohant az épületből, a Tiszához futott és belevetette magát a vízbe. Belefulladt a Tiszába.

— **Jelentkezzenek a Római Mezőgazdasági Intézethez pályázó gép- és gyorsírók!** A Magyar Gyorsírók Országos Szövetsége felkéri azokat az elsőrendű angol-francia, illetve francia-német gép- és gyorsírókat, akik a Római Mezőgazdasági Intézetnél betöltésre kerülő gép- és gyorsírói állások valamelyikére pályázni óhajtanak, jelentkezzenek e hét folyamán naponta 6 és 7 óra között a Szövetség helyiségében: IV., Semmelweis ucca 23. szám alatt.

= **Az emésztőszervek megbetegedéseinek kezelésénél** reggel éhgyomorra egy pohár természetes »*Ferenc József*« keserűvíz abszolút megbízható hashajtó, amelynek hatása igen kellemes. Kérdezze meg orvosát.

= **A Bulyovszky uccai leánynevelő** intézetben titkárnőképző 1 éves diploma. Ruha- és anyagtervezés. Idegennyelvű továbbképzés és diplomára való előkészítés. Továbbképző, zene és sportok. Egész és félbentlakók, bejárók. Prospektus. Budapest, Bulyovszky ucca 10. Telefon 115—686.

— **A kenti hercegi pár Dalmáciában.** *Belgrádból* jelentik: A kenti hercegi pár az elmúlt hetet a dalmát tengerparton Cavtat fürdőhelyen töltötte és hétfőn vitorlás jachtján kirándulásra indul a görög vizekre. A hercegi pár a kirándulásról visszatérve még egy-két hetet tölt Cavtatban.

Megkezdődtek a nagy olasz hadgyakorlatok. *Rómából* jelentik: Vasárnap reggel kezdődtek az Abruzzókban a nagy olasz hadgyakorlatok. A hadgyakorlatokat a király és császár a trónörökös társaságában egy dombról nézte végig. Ott voltak a kormány tagjai is és több törvényhozó.

— **Pestszentlőrinchez akar csatlakozni a Ganz telep.** Két évvel ezelőtt megszavaztatták Ganz telep és Ganz kertváros lakosságát: *csatlakozni akarnak-e Pestszentlőrinchez?* Ganz kertváros lakóinak túlnyomó része Pestszentlőrinc mellett foglalt állást, a Ganztelepiek többsége pedig Vecsés mellett. Az év elején azok a Ganz-kertvárosiak, akik Vecsés mellett szavaztak, revideálták álláspontjukat és beadványban a Pestszentlőrinchez való csatolást kérték. A Ganz telep lakói között most *mozgalom indult meg* és tizenkét aláírással »az előkészítő bizottság nevében« röpirat jelent meg, amelyben *felhívást intéznek Ganz telep adófizető polgáraihoz: kérjék a telep elcsatolását Pestszentlőrinchez.* A röpiratban felsorolják a Ganz telep sérelmeit, amelyeket Vecséshez való tartozása folytán szenvedett. Kifejtik, hogy milyen hátrányokkal jár a Vecséshez tartozás és milyen előnyöket jelentene a Pestszentlőrinchez való csatolás. *Augusztus 9-én,* kedden este 8 órakor a pestszentlőrinci Halászféle vendéglőben (Üllői út 365) *nyilvános népgyülést* tartanak. Azt várják, hogy a csatlakozás ügyében újabb szavazás lesz és ez előtt népgyülés keretében kívánják informálni a lakosságot.

— **A trieszti gyors levágta egy magyar határőr lábát.** *Zalaegerszegről* jelentik: A murakeresztúri határ-idon *Vadas* János bajcsai születésű határőr a felázott járdán olyan szerencsétlenül csúszott el, hogy fejét a vasúti sínbe vágta. Félig eszméletlenül feltápászkodott és nagy erőfeszítéssel le akarta vonszolni magát a sínről, de ez csak félig sikerült és az arra robogó *trieszti gyorsvonat levágta egyik lábát.* Súlyos állapotba vitték a nagykanizsai kórházba.

— **Japán ifjúsági küldöttség a pápánál.** *Castel Gandolfóból* jelentik: A pápa szombaton fogadta *a japán ifjúság küldöttségét,* amely Rómából érkezett Castel Gandolfóba. A küldöttség vezetője *felajánlott a pápának egy művészi szobrot,* amely Dato királyt ábrázolja, aki annakidején nagykövetet küldött V. Pál pápához. A pápa beszédet intézett a küldöttséghez, kijelentve, hogy *őszinte barátja Japánnak.* Kifejezte azt az óhajtását, hogy a japán fiatalság és az egész japán nép boldoguljon és virágozzék.

— **Gyermekbénulási járvány Angliában.** *Londonból* jelentik: A gyermekbénulási megbetegedések száma vasárnap 61-re emelkedett. Farnhamban három gyermek *meghalt.*

— **Agyonlőtte a feleségét és öngyilkos lett egy román főhadnagy.** *Bukarestből* jelentik: Aradon *Dumitrachescu* tényleges állományú főhadnagy, miután tiszti szolgáját hazulról eltávolította, agyonlőtte alvó feleségét, majd önmagával végzett. Két levelet hagyott hátra, egyet apjának, egyet ezredparancsnokának címezve. A levelek tartalmát még nem hozták nyilvánosságra.

— **Halálos autókarambol a halottaskocsival.** *Prágából* jelentik: A prágai lengyel követség sajtóattaséjának gépkocsija vasárnap Karlsbadban összeütközött egy halottaskocsival. A gépkocsi utasai az úttestre zuhantak. A sajtóattasé *súlyos koponyatörést* szenvedett, a kíséretében levő hölgy pedig *meghalt.*

NAPI HÍREK

JÓ REGGELT!

Hétfőn este jótékony eső esett. Az eső tévedett, azt hitte, hogy hétfőn is vikend van.

Három amerikai csempésznél egymillió dollár értékű kábítószert találtak. A kábítószergengszterek maguk is elkábultak, amikor a rendőrség váratlanul rajtuk ütött.

A nap szomorú hőse: az Európa-bajnokságon megbetegedett Csik. Esélyeink indiszponáltsága folytán ki-csik.

Oroszország leghíresebb színházi rendezője meghalt. A cirkusz azonban Sztalinéknál tovább tart.

Cabala győzött a vasárnapi lóversenyen. A nyerők ezt elég jó kabalának tartják.

Mindenben első a Pesti Napló

— **Teleki kultuszminiszter a dunavecsei ifjúsági világtáborban.** A Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Világszövetségének dunavecsei nemzetközi táborát — amelyről a *Pesti Napló* néhány napja részletesen beszámolt — vasárnap meglátogatta gróf *Teleki* Pál kultuszminiszter. A minisztert, aki gróf *Haller* Gábor és *Molnár* Sándor református lelkészek kíséretében érkezett, a tizennégy ország fiaiból álló táborozó ifjúság élén *von Prosch* táborvezető fogadta, átadva neki egy mezei virágcsokrot és a KIE jelvényét. Von Prosch üdvözlő beszédére válaszolva a miniszter hangsúlyozta, hogy *látogatása nem úgynevezett »magas látogatás«, hanem bajtársi figyelem. »A ruha, amit viselek,* — mondotta — *nem miniszteri öltözet, hanem az ifjúság ruhája: cserkészöltöny,* amit én már majd húsz éve hordok. Nincs abban semmi csodálatos, hogy idejöttem. Én itt merítek erőt, mert az állam dolgainak vezetéséez is az ifjúságtól kell kapnunk az igazi erőt. Örülök, hogy oly sok nemzet ifjúsága jött ide barátságot kötni a mi fiataljainkkel. Kívánom, hogy amit hisznek és akarnak, meg is tudják valósítani! Örülök, hogy holnap valamennyien elmennek a falusi templomba, mert *ahogy mi öregek erőnket az ifjúságtól kapjuk, úgy az egész nép a falutól kapja erejét nálunk már századok óta.«* A miniszter később angolul is megismételte beszédét, majd a tábori étkezőben együtt vacsorázott a táborozókkal. Később a nemzetközi tábor tábortüzén az angolok műsorát nézte végig, majd résztvett a dunavecsei 38-as Rákóczi cserkészcsapat tábortüzén is.

— **Új egyetemi magántanár.** A kultuszminiszter dr. *Rudolf* Lóránt törvényszéki jegyzőnek a pécsi egyetem jog- és államtudományi karán »Az értékpapirok joga« című tárgykörből egyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyólag tudomásul vette és őt ebben a minőségben megerősítette.

— **A magyarok második világkongresszusának előkészítése.** A Kivándorlási Tanács báró *Perényi* Zsigmond koronaőr elnöklete alatt hétfőn délben ülést tartott. Az ülésen dr. *Nagy* Károly ny. főkapitányhelyettes, a Magyarok Világkongresszusa állandó szervezeti irodájának ügyvezető igazgatója részletesen ismertette a magyarok második világkongresszusának és ezzel kapcsolatban a Magyarok Világszövetsége megalakításának előkészítő munkálatait. Dr. *Aldássy* József ny. miniszteri államtitkár ismertette a magyar kivándorlás rövid történetét és azokat a kísérleteket, amelyek a magyarság megszervezése érdekében eddig történtek. Végül a tanács dr. *Balogh* Pál belügyminisztériumi miniszteri osztálytanácsos, eddigi jegyző lemondását tudomásul vette és a jegyzői teendők ellátásával dr. *Kandó Melocco* Ferenc belügyminisztériumi miniszteri fogalmazót bízta meg.

— **Házasság.** *Preszly* Katalin, Preszly Elemér titkos tanácsos, ny. főispán leánya és vitéz dr. *Vámos* Ernő királyi bírósági jegyző, emléklapos tüzérzászlós augusztus 8-án, hétfőn tartották esküvőjüket a szatymazi katolikus plébániatemplomban.

Mayer Irén és *Nemes* Ferenc augusztus hó 8-án tartották esküvőjüket a zalaegerszegi izr. templomban.

Rochlitz Erzsébet és *Elek* Pál folyó hó 8-án tartották esküvőjüket. (Minden külön értesítés helyett.)

CSILLÁR -bérlet VOGEL-nál. Vételnél a bérleti díjat beszámítjuk a vételárba. IV., Károly körút 28 (Városháza) VIII., Mária Terézia tér 1. Telefon: 130—123.

— **Augusztus 9-én lesz 66 éves József főherceg.** Augusztus 9-én tölti be hatvanhatodik életévét József főherceg tábornagy. A születésnapi évfordulót a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák az országban mindenütt megünneplik. József főherceg a HONSz fővédnöke. Fölkeresik jókívánságaikkal születésnapján a főherceget a hatóságok, külön ünnepet rendez ebből az alkalomból a Magyar Tudományos Akadémia is, amelynek József főherceg elnöke és megünneplik a születésnapi évfordulót a világháború hős hadvezérének katonái is.

— **Hősi emléket avattak Kaposszekcsőn.** *Pécsről* jelentik: *Kaposszekcső* község a világháborúban hősihalált halt katonái emlékét emlékoszloppal örökítette meg, amelyet vasárnap lepleztek le. Az ünnepségen megjelent *Blaskovics* Iván, Baranya vármegye főispánja, vitéz *Horváth* István alispán, *Szily* Márton országgyűlési képviselő, a pécsi vegyesdandárparacsnok képviseletében *Mándoky* René százados és még sok más előkelőség. Az ünnepi beszédet *Blaskovich* Iván mondta, majd ünnepi műsor következett. Az ünnepség után közebéd volt. Az első pohárköszöntőt *Hirt* Ferenc járási főszolgabíró mondta a kormányzóra.

— **Előadások a keszthelyi nyári egyetemen.** *Keszthelyről* jelentik: A nyári egyetemen *Halasi Nagy* József egyetemi tanár folytatta »*A kultúra változásai*« címen kezdett előadását. Kifejtette, hogy *annál egységesebb egy kultúra, minél határozottabban egyetlen lelkiség, egyetlen világnézet uralma alatt fejlődik.* A kultúra története idealizmussal kezdődik és naturalista materializmussal végződik; így volt az antikultúrával is. *A mi európai kultúránk a keresztény hitből született.* Minden kultúra kezdetén az idealizmus és hanyatlása idején a naturalizmus korszakát éli, a kettő között van a barokk. Naturalizmus a kultúra hanyatlását jelenti. A kultúrák kereszteződhetnek, összeolvadhatnak; minden kereszteződés zavarokkal és hanyatlási tünetekkel jár, de ezek után megújhodás következhetik. Az erős, fejlődő kultúra *személyek* akaratában él, a hanyatló kultúrát *a személytelenség, az intézmények uralma* jellemzi. *Materiális és morális szabadság nélkül nincs élő kultúra.* Kultúránk sorsa a kereszténység életképességének kérdése. — *Lukács* Károly *a balatoni haliparról* tartott francianyelvű előadást. Ismertette a Balaton vizének természeti viszonyait, majd a halipari feldolgozás nyersanyagául szolgáló halakról és életviszonyaikról beszélt. Utána *Pietrzykowski* László egyetemi tanár tartott előadást »*Magyarország kiviteli politikája 1937-ben*« címmel. Párhuzamot vont Magyarország és Lengyelország legutóbbi kiviteli politikája közt. A következő napon *Hankiss* János »*A magyar drámai költemény története Vörösmarty és Babits korszakában*« címmel tartott francianyelvű előadást. *Vörösmarty* Csongorától *Babits* Ladomeriájáig és *Paulini—Kodály* Háry Jánosáig ismertette a magyar költői dráma főbb típusait. Utána *Semetkay* József tanár és író *a szlovenszkói új magyar regényirodalomról* adott elő.

— **A keleti pályaudvarról indul vasárnap a tihanyi különvonat.** Mint a IV. Károly király Tihanyi Országos Emlékbizottság közli, az a különvonat, amely az augusztus 14-én tartandó kegyeleti nap alkalmából Tihanyba indul, vasárnap nem a déli, hanem *a keleti pályaudvarról indul* 6 óra 05 perckor. A vonat 9 óra 25 perckor érkezik Siófokra, ahol csatlakozása van a Tihanyba induló hajóhoz. A vendégeket és küldöttségeket a tihanyi monostor előtti téren fogadják. A Golgotán Rott Nándor veszprémi megyéspüspök csendes tábori misét mond. A szentbeszédet *Tóth* Tihamér olbiai c. püspök, veszprémi segédpüspök mondja. A nap jelentőségét Pallavicini György őrgróf méltatja. Másnap, augusztus 15-én Szent István emlékének hódolnak a kegyeletes ünnep részvevői. A két napra érvényes térti jegyek kaphatók az Emlékbizottság irodájában (Budapest, VIII., Sándor ucca 6., II. 6.), továbbá az IBUSz menetjegyirodáiban.

— **A Nemzeti Repülőalapért.** *Heves község tantestülete* augusztusi fizetése egy százalékát felajánlotta a Horthy Miklós Nemzeti Repülőalap céljaira. — *Kiskunfélegyháza közgyűlése* 1000 pengőt szavazott meg a Repülőalapra. — Zemplén vármegye kisgyűlése 3000 pengőt szavazott meg a Repülőalapra — *A békéscsabai városi villamosművek* 1000 pengőt felajánlott a Horthy Miklós Nemzeti Repülőalapra.

— **Száraz, érzékeny arcbőr** házilag kitűnően ápolható a Dr. László-féle Túlzsírozott-gyógyszappan, Arcolaj és Zsíros-kenőcsel. Egyedárusítás: Múzeum-patika, IV., Kossuth Lajos u. 22.

— **BEKÜLDÖTT HIREK. — KEDD. NAPIREND. — Múzeumok:** Történelmi (történet, régészet, érem) 9—1/2. — Iparművészeti: 9—1/2. — Néprajzi: 9—1/2. — Hopp: 9—1/2. — Szépművészeti (régi és modern képtár; közép- és újabbkori eredeti szoborgyüjtemény; grafika): 9—3/2. — Uj Magyar Képtár: 9—3/2. — Levéltár: 9—1/2. — Mezőgazdasági: 1/2 10—1. — Postabélyeg: 9—1. — Közlekedési: 9—1, 1/2 3—5. — Akadémia (Széchenyi- és Vörösmarty-szoba): 10—12. — Erzsébet: 9—1/2 4. — Ráth: 9—1/2. — Várpalota termei: 9—1/2 4. — Országháza: 9—4. — Növénykert: 8—12, 2—6. — Aquincumi: 9—12, 3—6. — Várhegybarlang egész nap. — Hadi: 9—1. — **Könyvtárak:** Fővárosi: 9—7. — Akadémiáé: 3—7. — Pedagógiai: 9—2, 5—8. Statisztikai: 9—2. — Mezőgazdasági: 9—12. — Iparművészeti: 9—1/2. — Technológiai 5—8. — Vakoké: 8—12, 2—5. — Kereskedelmi és Iparkamaráé: 10—12. — Egyetemi: 8—8. — **Kiállítások:** Országgyűlési Múzeum (1914—1924, tíz év politikai története): 9—2. — Szépművészeti Múzeum (Lord Rothermere gyüjteményének válogatott képeiből rendezett kiállítás): 9—2. — Iparművészeti Múzeum (Magyar Viselettörténeti Kiállítás): 9—1/2. — Széchenyi Könyvtár (Szent István kiállítás): 9—3/2.

— **Egyetemi tanári kinevezések.** A kormányzó a kultuszminiszter előterjesztésére a Pázmány Péter tudományegyetemen dr. *Galla* Ferencet, a hittudományi kari egyháztörténelmi tanszék nyilvános rendkívüli tanárát, dr. *Boros* Józsefet, az orvostudományi kar II. számú belgyógyászati tanszék nyilvános rendkívüli tanárát és dr. *Pais* Dezsőt, a bölcsészettudományi kari magyar nyelvtudományi tanszék nyilvános rendkívüli tanárát, valamint dr. *Nizsalovszky* Endre József nádor műegyetemi nyilvános rendes tanárt a jog- és államtudományi kari magyar polgári törvénykezési jogi tanszékre, dr. *Neuber* Ede debreceni Tisza István tudományegyetemi nyilvános rendes tanárt az orvostudományi kari bőr- és nemikórtani tanszékre, dr. *Máthé* Dénes egyetemi rendkívüli tanári címmel felruházott egyetemi magántanárt, a Pázmány Péter tudományegyetemi fogtechnikai intézet vezetőjét, az orvostudományi kari fogászati tanszékre, dr. *Kerékjártó* Béla szegedi Ferenc József tudományegyetemi nyilvános rendes tanárt a bölcsészettudományi kari felsőbb geometriai tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá, dr. *Tompa* Ferenc I. osztályú múzeumi őrt, Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárt a bölcsészettudományi kari ősrégészeti tanszékre és dr. *Laziczius* Gyula gimnáziumi rendes tanárt, Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárt a bölcsészettudományi kari általános nyelvészeti és fonetikai tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá;

a szegedi Ferenc József tudományegyetemen dr. *Banner* Jánost, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari régiségtudományi tanszék nyilvános rendkívüli tanárát és dr. *Személyi* Kálmán nyugalmazott jogakadémiai tanár, egyetemi magántanárt a jog- és államtudományi kari római jogi tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá;

a debreceni Tisza István tudományegyetemen dr. *Vasady* Bélát, a református hittudományi kari dogmatikai tanszék nyilvános rendkívüli tanárát, dr. *Roska* Márton volt kolozsvári Ferenc József tudományegyetemi adjunktus, egyetemi magántanárt, debreceni Tisza István tudományegyetemi előadót, a bölcsészettudományi kari régészeti tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá és dr. *Sztehló* Zoltán szegedi Ferenc József tudományegyetemi magántanárt, miskolci jogakadémiai rendes tanárt a jog- és államtudományi kari római jogi tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá;

a pécsi Erzsébet tudományegyetemen dr. *Jánossy* Lajost, az evangélikus hittudományi kari gyakorlati teológiai tanszék egyetemi nyilvános rendkívüli tanárát és dr. *Bognár* Cecilt, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari pedagógiai tanszék egyetemi nyilvános rendkívüli tanárát egyetemi nyilvános rendes tanárrá, dr. *Császár* Elemér budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi és József nádor műegyetemi magántanárt, egyetemi adjunktust, az orvostudományi kari orvosi fizikai tanszékre, valamint dr. *Paulovics* István egyetemi magántanárt, magyar nemzeti múzeumi igazgatóőrt a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kari ókor-történelmi és klasszikus archeológiai tanszékre egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá, a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen *Sébor* Jánost, az erdőmérnöki osztály erdészeti földméréstani tanszéke egyetemi nyilvános rendkívüli tanárát, dr. *Bay* Zoltán volt egyetemi nyilvános rendes tanárt, az Egyesült Izzólámpagyár és Villamossági Részvénytársaság kutató laboratóriuma igazgatóját, a gépészmérnöki osztály atomfizikai tanszékére és dr. *Osztrovszky* Antal műegyetemi magántanár, kísérletügyi igazgatót a mezőgazdasági osztály gazdasági ipari tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá, dr. *Kotsis* Endre műegyetemi magántanárt, meghívott előadót a mérnöki osztály magasépítéstani tanszékére, dr *Náray-Szabó* István egyetemi magántanárt, a szegedi báró Eötvös Lóránd Kollégium megbízott igazgatóját, a vegyészmérnöki osztály kémiai-fizikai tanszékére, végül dr. *Csürös* Zoltán műegyetemi magántanárt, adjunktust a vegyészmérnöki osztály textilkémiai tanszékére egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá kinevezte.

— **Medgyaszay István tanulmánya Thallóczy Lajosról.** A *Thallóczy Lajos Társaság* kiadványaiban, amelyeket dr. *Traeger* Ernő szerkeszt, érdekes és színes füzet jelent meg »*Thallóczy Lajos művészlelke*« címmel. Az egyíves munkát *Medgyaszay* István írta és értékes szövegét *Edvi* Illés Aladár nyolc rajza díszíti. *Medgyaszay*, akit személyes vonzalom és barátság szálai fűztek a kiváló történettudóshoz, elmondja, hogy akik nem ismerték közelebbről *Thallóczyt*, a »bozontos« szemöldökü, torzonborz bajusza« férfiről fel sem tételezték az érző lelkü, minden művészi iránt fogékony, mélyen, férfiasan gyengéd embert, Thallóczy számos művészt inspirált. Az ő művészi közreműködésének köszönhet: a Feszty-körkép megszületése. Ő választotta ki *Edvi Illés* Aladárt, hogy menjen Rodostóba és fesse le *Rákóczinak* és száműzött társainak telepét. Lelkes magyarságával mindig ott volt és segített, ahol komoly művészi és nemzeti célok megvalósításáról volt szó. A kis tanulmány (amely tulajdonképpen emlékbeszédnek készült) értékes kiegészítője *Thallóczy* Lajosról szóló irodalomnak.

— **Orvosi hír.** Dr. *Glück* István fogorvos (V., Szent István körút 1. sz.) rendelését megkezdte. Előzetes bejelentés (119—132).

Filléres vonatok a Szegedi Szabadtéri Játékokhoz

Ember tragédiájához 11-én, Háry Jánoshoz 13-án Nyugati p. u.-ról d. u. 14.20 órakor indulnak (a 13-iki Filléres vonat kétnapos), **István Király Népéhez 14-én, Bizánchoz 15-én** ugyancsak Nyugati p. u.-ról reggel 6.10 órakor. Filléres és belépőjegyek kaphatók a **Szegedi Szabadtéri Játékok Központi Irodájánál,** Dorottya ucca 7. Tel. 383-133 és az **IBUSz** vigadótéri irodájában.

A MAGYAR ADVENT TEMPLOMA

ARANYKÖNYVE

Kiadását elhatározta a kelenföldi ref. egyháztanács 1930 november 16-án, a templomszentelés alkalmával tartott

DISZGYŰLÉSE.

Megjelent a templom 5 éves évfordulójára, az orgonafelavatási ünnepély alkalmából

1935 DECEMBER 22.

SAMU JÁNOS
GONDNOK

SEBESTYÉN ANDOR
LELKIPÁSZTOR

Ára: SZIVBELI ADOMÁNY

A Kelenföldi Református Presbitérium kiadása
BUDAPESTEN, 1935

A magyar Advent temploma

Előszó

Aranykönyvünkben meg akarjuk örökíteni azoknak a kegyes adakozóknak névsorát, akik a magyar történelem 1000 év alatt talán legválságosabb korszakában, az 1920-as évek második felében a Kelenföldi Magyar Advent temploma építéséhez hozzájárultak. A könyv kiadását a templom felszentelése alkalmával tartott parochiális tanács díszgyülése határozta el, megvalósítani azonban nem tudta, mert az építkezésekkel olyan teher nehezedett az egyházra, hogy még a könyv kiadásával járó költségeket sem tudta előteremteni. Ezért várt vele az egyház vezetősége mostanig. Az előállítás ma is súlyos terhet jelent, de bízunk abban, hogy annak költsége a szíves adományokból meg fog térülni s az egyház pénztárát legfeljebb csak az előlegezés fogja rövid ideig terhelni. Hogy a kiadást tovább nem halaszthattuk, annak kettős oka is van. Ez év november 16-án volt 5 esztendeje, hogy templomunkat — Isten segítségével — Kormányzó Urunk legmagasabb jelenlétében felszentelhettük. Szebb évfordulói ajándékot alig adhatnánk gyülekezetünk tagjai számára. De az évfordulót más módon is szeretnénk emlékezetessé tenni: még ez évben megszólaltattuk — Isten segítségével — orgonánkat. Ezzel pedig a templom építése befejeztetett. Ezért alkalmas időpont ez az esztendő az Aranykönyv kiadására.

Ezt az Aranykönyvet hősköltemény-gyüjteménynek is monahatnánk. Egy csudálatos lelki ébredés hősköltemény. Egy kis mustármag kibujt és 10 esztendő alatt egy gyönyörü templommá boltozódik, ahol ezrek találnak békességet. Hősköltemény az, hogy a legnehezebb időkben szegény, küzködő emberek százai egyháziadójuknak hatszorosát önként megajánlják és befizetik! Sokan már nincsenek meg közülök, de „aki titkon lát, megfizet nékik nyilván"!

Mivel gyüjtésünk a pénzleromlás legsúlyosabb idejére esik, nagyon nehéz volt — és teljesen nem is sikerült — az adományok egészen hü képét adni. Természetesen pengőben kellett kifejezni az adományt, hiszen ma már alig emlékezünk koronáink változó értékére. Igyekeztünk a lehető legpontosabb átszámítást végezni. A pénzintézetek által hivatalosan kiadott korona átszámítási táblázatot használtuk, melyen pénzünk havonkinti középértéke ponto-

san ki van számítva aranykoronában. Ezt az aranykorona értéket számítottuk át pengőre s így kaptuk meg az eredményt. Természetesen számba kell venni azt is, hogy a pénznek vásárlóértéke akkor jóval nagyobb volt, mint amit a pengőösszeg mutat. Mégis ezt az útat kellett választanunk, mert különben Aranykönyvünk megjelentetéséről egészen le kellett volna mondanunk. Így is igen nagy munka volt az átszámítás. Illesse hálás köszönet azokat az áldozatos szíveket, akik az összeállítás és átszámítás nagy munkájában olyan szeretettel vettek részt!

Meg kell még jegyeznünk, hogy a Gyűjtőíveken történt szíves adományokat a gyűjtő neve alatt tüntetjük fel. 500 gyűjtőívnek sok ezer nevét, a természetbeni adományokat vidéken: búzát, árpát, tojást stb., nem tudtuk volna mind felsorolni. Pedig a gyűjtőíveken nem egy nagyobb: 100, 200, 500, sőt 1000 pengős adomány is van.

És most induljon el ez a kis könyv és legyen örök bizonyság a Lélek hatalmas erejéről, amelyik ha átfuvall gyarló emberi szívek fölött, a pusztaságok megépülnek, s a tövis helyén ciprus növekedik az Úr dicsőségére!

S. A.

Ami 1930 előtt volt

Honnan hajtott ki az a fiatal hajtás, a kelenföldi gyülekezet, amelyik most temploma megépítésének 5 évfordulóját orgona felállításával ünnepli meg? A törzs, amelyből kihajtott, maga is egészen fiatal. *Az egész budapesti református egyház nem idősebb 135 évnél.* Ez pedig nem sok az egyház életében! Volt ugyan itt a reformáció elterjedése után református gyülekezet, sőt még a 150 éves török uralom alatt is volt Pesten ref. templom. De a török kiűzése után I. Lipót rendelete szerint *Pesten és Budán nem lehetett más polgár, csak róm. kath. A legmagyarabb magyarnak, a reformátusnak, nem volt szabad itt letelepedni.* Az 1790-es törvények vetettek véget ennek a szégyenteljes állapotnak! 1796-ban 175 ref. lélek van itt. Ebben az évben van az első ref. istentisztelet a mai Lipótváros területén Győrfi szabómester házában. 1805-ig 400 ref. lélek van mindössze Budán és Pesten. De az első lelkész: *Báthory Gábor* és a gondnok: *gróf Ráday Gedeon* már megindították a templom-telek iránti mozgalmat. Megkapják a régi töröktemető egy részét, a város falain kívül, a mai Kálvin-téren. 1804 őszén készül el az imaház és a lelkészlakás. 1805-ben elhatározzák a templomépítést. *1816 jún. 12-én leteszik a mai Kálvin-téri templom alapkövét.* Szinte az egész Dunamellék segít. *Kámánházy László,* váci r. kath. püspök 14.000 téglát adományoz. Egy negyedszázad után megnyílik az első pesti templom: a Kálvin-téri! Első lelkésze 42 évi szolgálat után nyugdíjba megy. Utána a nagy építő püspök: *Török Pál* jött. 1859-ben az elemi iskola fölé gimnáziumot emeltek. Rövid ideig volt leányiskola is. 1870-ben épült a Hold-utcai német ref. templom. Ebben az időben jöttek be a skótok a zsidómisszió megindítására. 1883-ban Török Pál halála után 2 lelkészt választanak: *Papp Károlyt* és *Szász Károlyt.* A hívek száma mind rohamosabban nő. 1883-ban Budán már 2300 ref. lélek van. 1885-ben megindul a gyűjtés a budai templomra. Tisza Kálmánné egymaga 50.000 frt.-t gyűjt. *1894—96-ig épült a második budapesti ref. templom: a Szilágyi Dezső-téri.* Ugyanabban az évben választja meg a gyülekezet első lelkészét: *Haypál Benőt.* A harma-

dik templom *Zuglóban* épült *Keresztessy Sámuel* vallásoktató kezdeményezésére. Felszentelték 1894-ben. A negyedik templom a *kőbányai* volt, ahol a munka 1884-ben kezdődött s szép templomukat 1900-ban, karácsonykor szentelték fel. Az utána következő templom a *fasori*, melynek hűséges munkása *Kovács Emil* és nagy adományozója *Laky Adolf* (300.000 kor.-t adott) volt. A templom felszentelése 1913-ban volt.

A nagy háború után még rohamosabban nőtt a reformátusok

A kelenföldi vasútállomási iskola tornaterme, ahol a gyülekezeti munka 1920 januárban elkezdődött

száma. 1921-ben az 1909-ben 6 parochiális körre tagozódott budapesti ref. egyház *3 új missziói* egyházrésszel 9 parochiális körré lett. Imaházat legelőször a külső lipótvárosi missz. egyházrész épített magának a *Tutaj-utcában* 1926-ban. Utána a *Józsefvárosi egyházrész* vett meg egy régi gyárhelyiséget a Salétrom-utcában és átalakította a mai kedves kis templommá. Mégis *a háború utáni első fővárosi ref. templom a kelenföldi lett*, bár az összes között a legfiatalabb egyházrész a miénk volt. (Később kezdődött ugyan, de előbb készült el a *rákosfalvai kis kisegítő templom.)* 1926 jan. 1-én kezdte meg — mint missziói egyházrész — önálló gyülekezeti életét. A gyülekezeti munka azonban már előbb megindult. A budapesti egyház 1910-es évkönyvében találunk egy feljegyzést, mely szerint „A kelenföldi községi iskolában október

óta minden hónapban egyszer tartanak istentiszteletet." *Rendszeressé a munka csak 1920 januárjában vált,* amikor a gyászosemlékű kommunizmus után a kelenföldi hívek kérésére *Petri Elek* püspök *Sebestyén Andor* vallásoktató lelkészt küldte ki a vasárnap délutáni istentiszteletek megtartására. Nevezetes fordulópont volt a kis gyülekezet életében az *1922. év reformációi emlékünnepe,* amikor okt. 29-én először hangzott az Ige a Váli-utcai elemi tornatermében. A munka nagyszerű támogatókat kapott a budai presbité-

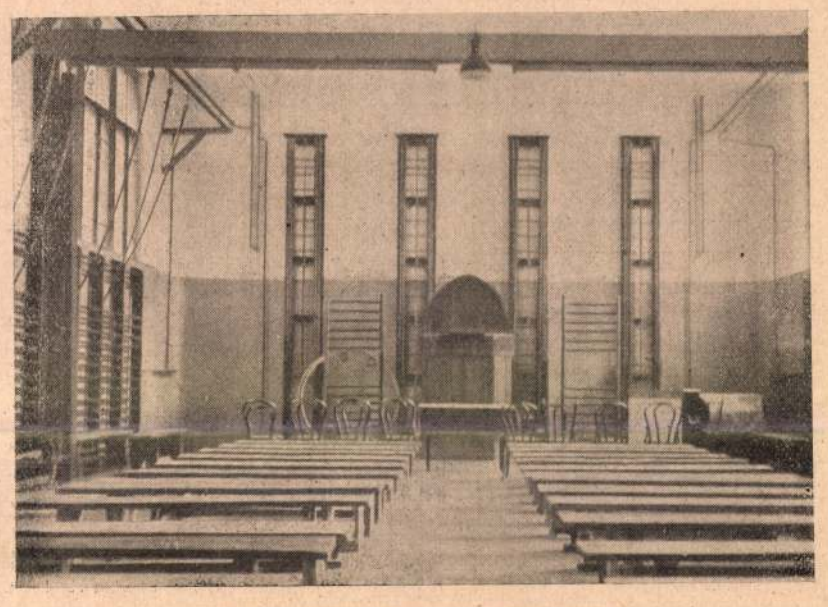

A Váli-utcai elemi iskola tornaterme

rium Kelenföldön lakó néhány tagjában: *Biber Gyula dr., Dicsőfi Kálmán, Juhász Andor dr.* és *S. Pap István dr.* presbiterekben, akik az előző évben alakult missziói egyházrészek mintájára a kelenföldi részt is missziói egyházzá szerették volna alakítani. Sajnos ez a terv a budai egyház aggodalmaskodása miatt egyelőre nem valósulhatott meg. Végre a központi presbitérium 1925 jún. 20-i ülésében kimondta a mai gyülekezet missziói egyházzá való szervezését.

A nagy budapesti református törzsnek ez a legfiatalabb hajtása életrevalóságát azzal mutatta meg, hogy legelőször fogott hozzá — az új egyházrészek közül — a templomépítéshez és az összes egyházrészek közül a legnagyobb építkezést hajtotta végre Isten kegyelméből. *S. A.*

Alapkőletétel

„És mind az egész nép nagy felszóval kiált vala, dicsérvén az Urat, hogy az Úr házának alapköve immáron letétetett." (Ezsdrás könyve 3. r. 11. vers) Egy hetvenéves rabszolgaságból megszabadult nép örömujjongása ez, amely népnek legelső dolga templomot építeni Istennek, akit a fogság szomorúságában egyedüli szabadítójának ismert meg.

Boldog nép az, amelyik történelmének kusza vonásaiban az atyai kéz vezetését felismeri. Boldog vagy magyar nép, ha meglátod, hogy nincsen másban bizakodásod, mint egyedül a Mindenható Istenben, aki ezer éven keresztül csodásan vezette történetedet és sokszor pártos, sokszor csüggedő és mindig fájó magyar szívedet megalázkodva viszed Ő elé!

Minden templom kell, hogy ennek a gondolatnak megtestesítője legyen, de a Budapest—Lágymányos— Kelenföldi Református Missziói egyházrész különösképen is lekötötte magát ehhez az eszményhez, amikor építendő templomát — melynek alapkövét f. é. szeptember hó 30-án d. e. 10 órakor teszi le — Magyar Advent Templomának nevezte el.

Református egyházunk története át van szőve nemzetünk történetével. Nagyítás nélkül mondhatjuk, hogy egyházunknak legsúlyosabb idei egybeesnek a nemzet legsötétebb napjaival. Ép így a magyar református Sion is nemzetünknek kevés boldog napjában virágzott.

Most, hogy tíz esztendeje van annak, hogy az összeomlott világháború maga alá temette Nagymagyarországot és minden magyart a rabszolgaságba taszított, a Magyar Advent Temploma, mint egy kőbe épített kiáltás akarja odazúgni a csüggedő, a felejtő, a léha szíveknek: *Bízzál, ébredj: van Szabadítód!*

Ezért örülünk mi most és dicsérjuk az Urat nagy felszóval, hogy az Úr házának alapkövét immár letehetjük.

Aki csak örül a Krisztus országa diadalának a „mostani elfordult és elvetemedett nemzetség közepette", az velünk örül. Akiben csak egy szikrája izzik még az ősi kálvinista hitnek, annak szíve összedobban a mieinkkel, most hogy az evangéliumi hitnek egy újabb bástyája épül ebben a nagy városban. Akinek égő magyar szíve a megaláztatás fájdalmában megtisztulva vár, bízik, remél, annak temploma lesz a Magyar Advent Temploma. Mert ez

azon a helyen épül fel, ahol ezer esztendővel ezelőtt *Kelen* vezér kelt át a honfoglalásra s ahol kilenc évvel ezelőtt a *nemzeti hadsereg* élén *nagybányai Horthy Miklós fővezér* a romjaiból feltámadó haza új honfoglalására indult.

Letesszük az alapkövet, ami — legyen bármilyen büszke is a torony — holt kő marad csupán az egész templommal együtemben, ha a lelkekből és a lelkekben nem épül fel egy másik diadalmas templom megtisztult magyar szívek tégláiból: a *Szent Lélek temploma!*

Ennek a templomnak az alapköve az, akit a világ bölcs építői megvetettek és mégis Szegletkővé lett: a *Jézus Krisztus.*

A magyar Ádvent temploma alapkő letétele 1928 szeptember 30

Az alapkőbe helyezett okmány szövege

Isten iránti mélységes hálaadással helyezzük el alapkövünkbe ezeket a sorokat örök emlékül, hogy gyarló emberi szavak is beszéljenek Róla, „aki nagy, végére mehetetlen dolgokat művel és csudákat, amiknek száma nincsen" (Jób. könyve 5, 9.)

Az Úrnak 1928. esztendejében, szeptember hó 30. napján, vasárnapon, pontosan 10 évvel az egész Európát felduló világháború befejezése után tette le a Budapest-Lágymányos-Kelenföldi Református Missziói Egyház templomának, a Magyar Advent Templomának alapkövét.

Magyar Advent Templomának nevezte el egyházunk a templomát, mert az 1000 éves magyar Haza legsötétebb idejében, szétdaraboltságunk szomorú korában épül, hogy hirdesse az adventi sötétben a hajnalhasadást, hogy megujult magyar szívekkel készüljön a feltámadásra! És templomában emléket akar állítani annak a történelmi ténynek, hogy az 1918—19. forradalmak és az oláh megszálás után Kelenföldön át érkezett, mint sötétből a hajnal, egy újabb honfoglalásra a nemzeti hadsereg élén *nagybányai Horthy Miklós* fővezér, akinek bevonulása 10. évfordulóján 1929. november hó 16-án kívánjuk Isten segítségével templomunkat felszentelni.

Tetszett a Mindenható Istennek, hogy ebben az időben megcsonkított hazánk

Kormányzójául: nagybányai vitéz Horthy Miklóst hívja el, aki az 1000 éves magyar hazában az első református államfő, aki templomépítésünk fővédnökségét elvállalni kegyes volt; akinek

miniszterelnöke: Bethlen István gróf, a budai ref. egyház tb. gondnoka;

a dunamelléki református egyházkerület *püspöke: Ravasz László dr.;*

főgondnoka: Teleki József gróf;

a pesti egyházmegye *esperese: Mocsy Mihály* üllői lelkész; *gondnoka: Teleki Tibor gróf* volt.

Ugyanakkor a budapesti 100.000 lelkes református gyülekezet

lelkész elnöke: Ravasz László dr. püspök;

főgondnoka: Némethy Károly dr. ny. államtitkár v. b. t. t. volt. Ekkor tettük le templomunk alapkövét, amikor egyházunk

első lelkésze: Sebestyén Andor;

első gondnoka: Dicsőfi Kálmán ny. h. államtitkár,

a templomtervek készítője *Medgyaszai István* műegy. m. tanár volt.

Isten a budapesti legfiatalabb gyülekezetet úgy megsegítette, hogy megalakulásának harmadik évében már letehette templomának alapkövét. Ezért története egész rövid.

A Lágymányos--Kelenföldi Missziói Egyházat, mely előbb a budai egyházrészhez tartozott, 1926. jan. 1-vel alakította meg a budapesti egyház presbitériuma és kiküldte lelkészül Sebestyén Andor vallástanárt, aki 6 évi önzetlen, fáradságos munkával gyűjtötte ott össze a szétszórt lelkeket. A gyülekezet pedig megválasztotta első tisztikarát:

Gondnok: *Dicsőfi* Kálmán ny. h. államtitkár.
H. gondnok: Samu János ref. főg. tanár, igazg. h.
Jegyző: *Gál* Lajos dr.
Pénztárnok: *Gaál* György.
Ellenőr: *Berinkey* Gyula.

Presbiterek: *Dicsőfi* Kálmán ny. h. államtitkár,
Juhász Andor dr. a m. kir. Kúria elnöke,
Sándorfalvi Pap István dr. kúriai tanácselnök,
Torzsay-Biber Gyula dr. kir. közig. bíró
és ezenkívül az alólírott 32 parochiális tanácsos.

De ezt a megalakulást mustármagnyi kezdetből induló, sok imádsággal és kűzdelemmel járó munka előzte meg.

A budai egyház templomától nagyon távol lakó kelenföldi hívek mozdultak meg először, kiknek kívánságára a budai egyház többször küldött ki lelkészeket, kik a kelenföldi vasúti állomás melletti iskolában hirdették az igét. A rendszeres munka azonban akkor indult meg, amikor a kelenföldiek 1920. januárjában állandó lelkigondozót kértek s a budai egyház lelkésze: *Haypál* Benő és gondnoka: *Némethy* Károly dr., *Sebestyén* Andor vallástanító lelkészt bízták meg a kelenföldi pásztori munkával.

Mindjárt a kezdetben nyilvánvaló volt, hogy a munka csak akkor lesz teljessé, ha az Igehirdetés nemcsak Kelenföldre terjed ki, hanem a sűrűbben lakott lágymányosi részre is. Ezt látta be a budai egyház vezetősége is, amikor Sebestyén Andor kérésére 1922 okt. 29-re, a Reformáció ünnepére körlevélben összehívta első istentiszteletre a lágymányosi reformátusokat a Váli-utcai elemi iskola tornatermébe, ahol az istentiszteletek azóta is tartatnak.

A külön egyházrésszé való alakulás gondolata ekkor nagy lendületet nyert a népesebb lágymányosi rész bekapcsolódásával. Nem lehetne felsorolni mindazok neveit, akik ebben fáradoztak, de lehetetlen meg nem említeni az egyházrész fenti *négy presbiterét*, akiknek legnagyobb részben érdeme az egyházrész gyors megalakulása. Ő közülök is meg kell említeni különösen egyet: *Dicsőfi Kálmánt*, aki úgy a megalakulás előkészületeiben, mint az utána való szervezési munkában és a templomépítésben lelkes munkájával jövendő idők emlékére méltó szolgálatot végzett. A gyülekezet az ő szolgálatát azzal ismerte el, hogy első gondnokául, 1926 jan. 1-vel megválasztotta.

A templomépítés vágya egyidős a gyülekezet életével, de nagyobb lendületet ez is az egyházrésszé való alakulás (1926) után vett. 1926 április 19-én a parochiális tanács elhatározta, hogy mai telkünket megvásárolja. Noha csak 10.400 pengő alapja volt, egyhangúlag határozta el a 28.000 pengős telek megvételét. Ugyanezen ülés alatt buzgó imádság után a jelenlevő par. tanácsosok megtették a maguk megajánlását, ami meghaladta a 8000 pengőt. Isten nem szégyenítette meg a bátor reménységet, mert év végére már a vételár ki volt fizetve.

Nem tudnók felsorolni mindazokat a kegyes lelkeket, akik az építkezést gyűjtésükkel vagy adományaikkal előmozdították. De

a mennyei Atya, aki titkon lát, megfizet nekik nyilván. Mégis egyet-két adományt meg kell örökíteni az utókor számára.

Van ebben a templomban része a nemes *holland népnek*, amelyik a háború irtózatos pusztításai után, amikor gyermekeinknek nem volt mit ennie, ezrével vitte ki gyermekeinket vendégszerető házaiba. 1923 őszén néhány melegszívű holland testvér meghívására *Sebestyén* Andor lelkész — akkor még vallástanár — 12 előadást tartott különböző holland városokban a megcsonkított Magyarországról, s az előadásokon közel 1200 holland forintot (4000 pengőt) gyűjtött feleségének énekszámaival való közreműködésével a templomalapra.

De van a templomban az *irországi* maroknyi reformátusság adományából is mintegy 54 angol font (1400 P), amit ugyancsak a fentiek gyűjtöttek ottani barátaik között 1926-ban.

Ezeknek a gyűjtéseknek emlékére mind a két nemzet pénzéből néhány darabot a mai magyar ércpénzekkel együtt az alapkőben elhelyezünk.

Hálával emlékezünk meg *Budapest Székesfőváros* közönségének 80.000 pengős adományáról, nemkülönben a m. kir. *pénzügyminisztérium* 120.000 drb. téglaadományáról, a *népjóléti m. kir. minisztérium* 70 négyzetméter épületfa adományáról és a sok-sok kegyes adományról, melyeknek összege a 80.000 pengőt meghaladja.

Isten nevében — aki eddigi életünkben olyan csodálatosan megmutatta mindig segítségét — megkezdjük építkezésünket, jóllehet az építési költségnek csak a fele gyűlt még össze (120.000 pengő). De mi hisszük, hogy Isten lelke fölbuzdítja a református és magyar híveket s ami még hiányzik, meg fogják adni!

Hisszük, hogy ez elmuló házzal együtt megindul ama csodálatos lelki templom építése, mely emberi szívek köveiből épül Isten örök dicsőségére, melynek fundamentuma Jézus Krisztus. (I. Kor. 3, 11.) *Ámen. Ámen.*

Az alapkőbe helyezett okmány aláírói

Ravasz László dr. püspök, Némethy Károly dr. főgondnok, Kovács J. István ehk. főjegyző, Kontra Aladár ehm. tan. bíró, Sebestyén Andor lelkipásztor, Dicsőfi Kálmán gondnok, Juhász Andor dr. presbiter, Sándorfalvi Pap István dr. presbiter, Torzsay-Biber Gyula dr. presbiter.

1. *Arday J. Barnabás kir. törv. bíró,*
2. *Balázs Árpád főkapitányhelyettes,*
3. *Dr. Balthazár Béla bankigazgató,*
4. *Barsy Károly műsz. tan.,*
5. *Berinkey Gyula bankigazgató,*
6. *Biczó Dániel főv. el. isk. igazgató,*

7. *Bocsor Kálmán MÁV áll. főnök,*
8. *Bucsi János vill. vas. főellenőr,*
9. *Dr. Czebe Jenő főv. tan. jegyző,*
10. *Debreczeni András vill. ellenőr,*
11. *Gaál György ny. rendőrőrmester,*
12. *Dr. Gál Lajos kir. törvsz. bíró,*
13. *izeri Izsák Gyula igazgató,*
14. *Juhos István kezelőtiszt,*
15. *Komáromi Kacz Endre festőművész,*
16. *Hédervári Konth Árpád MÁV felügyelő,*
17. *Nagy Miklós kormánytanácsos,*
18. *Dr. Nagy Pál főgimnáziumi tanár,*
19. *Németh Gábor ny. rendőrfőellenőr,*
20. *Orbán Pál rendőrtörzsőrmester,*
21. *Pirigyi Albert pósta- és távirdaigazgató,*
22. *Rácz Lajos kir. kúriai tanácselnök,*
23. *Samu János főgimnáziumi tanár,*
24. *Sebők Imre főkönyvelő,*
25. *Szabó Gábor MÁV kezelőtiszt,*
26. *Szabó György póstatiszt,*
27. *Székely György vállalkozó,*
28. *Dr. Thaly Loránt orv. egészségügyi főtanácsos,*
29. *Tormássy István rendőrfőtörzsőrmester,*
30. *Ujj Gyula főv. tanár,*
31. *Dr. Victor János theol. tanár,*
32. *Zsiros Károly gépészmérnök, parochiális tanácsosok.*

MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJÁNAK KABINETIRODÁJA

965. szám *1927.*

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a Fehérvári-út és Lenke-út sarkán létesítendő református templom építésének és a templomépítés céljaira folyó évi március hónapban, a Zeneakadémia nagytermében rendezendő hangversenynek fővédnökségét elfogadni méltóztatott.

Erről van szerencsém a t. lelkészi hivatalt értesíteni.

Budapest, 1927. évi március hó 3-án.

Dr. Uray s. k.
a kabinetiroda h. főnöke.

A Lágymányos—Kelenföldi református missziói egyház t. lelkészi hivatalának.

Budapest
I., Váli-utca 1. I. 36.

A magyar advent temploma

Elmondotta *Ravasz* László dr. püspök a Zeneművészeti Főiskolán 1927 márc. 14-én a Lágymányos—Kelenföldi ref. missziói Egyház templom alapja javára tartott hangverseny alkalmával.

Mi itt azért gyültünk össze, hogy ezzel is segítsünk megépíteni egy templomot, amelyet a Magyar Ádvent templomának fognak nevezni. Ebben a névben benne van a templom egész programmja, de benne van az én ma esti rövid beszélgetésemnek a témája is.

Az adventet a régi egyházi atyák tempus claustrumnak nevezték. A magunkba szállás drága alkalma ez, amidőn számba kell vennünk, kik vagyunk, milyenek vagyunk. Nagy jótétemény a magyar nemzet szemét befelé fordítani és bűnei megismerésére vezetni. Ennek a népnek azok voltak a legnagyobb jóltevői, akik bűnbánatot prédikáltak és követeltek. Széchenyi nagysága éppen abban áll, hogy a nemzeti hibák megismerésének archimedesi jelentőségét ő hirdette legnagyobb erővel.

A bűnbánatot az eszmények látása ébreszti fel bennünk. Látnunk kell, hogy milyen az igazi magyar nemzet, hogy elsirathassuk mindazt, ami belőlünk e teljességből hiányzik. Sírjon a magyar lélek, mint ahogy a megcsonkított műalkotás sír elveszített szépsége és megromlott tökélye után. Lássuk magunkat szabadnak, tisztának, erősnek, munkásnak, komolynak, hívőnek, lássuk magunkat az Isten népének, hogy felgyöngyözzék belőlünk a fájdalom annak látára, milyen messzire estünk mindettől.

Ádvent azonban nemcsak bűnbánat, hanem vezeklés is. Éjjeli és nappali exercitium, a lélek és a test gyökeréig ható aszkézis szükséges ahhoz, hogy ellene mondjunk minden kísértésnek és megtudjuk állani a lejtőn. Tudni kell azt, hogy a jövendőt nem örökölheti testben és lélekben megmételyezett ifjúság; ki a síkra az ifjúság tisztaságáért! Nem gyógyulhat meg egy olyan nép, amely nem tiszteli a családi élet szentségét, ahol a házasság nem a lélek és a test megújulásának tiszta forrása. Elveszett az a nép, amely képzeletét annyira beszennyezte, hogy művészete is olyan, mint az istállóból kifolyó vízből fagyott jégvirágok. Azért kell, kell egy új hajlék itt Budapesten, ahol a kereszt bolondságát hirdetik, ahol a kereszt véres áldozatáról prédikálnak és ahol az ó-ember megöldöklésének szent gyakorlatait végzik.

De az ádvent jelenti azt is, hogy átmenet idejében járunk. Ez először is alázatosakká tesz minket, mert eszünkbe juttatja, hogy mi még nem vagyunk a célnál; útonjárók vagyunk, szemünk előtt távoli messzeségben int az a boldog világ, ahova meg kell érkeznünk. Nem szabad időt vesztegetni; sem az útszéli virágokért megállanunk, sem egymással apró csete-patéinkat, kicsiny pereinket elintézni, mert minden perc drága és ki vállalja a felelősséget mindazért, ami hátráltatja a megérkezést. Ádventi kép a pusztában vándorló Izráel. Ilyen pusztai vándorláson megyünk át mi is; mikor érkezünk célhoz, nem a mi dolgunk; a mi feladatunk csak az, hogy hordozván magunk között a szövetség ládáját, — Isten jelenvalóságának, megtisztító erejének és örök bölcsességének zálogát — meg ne álljunk, le ne telepedjünk, hanem folyvást haladjunk előre.

Ezért az ádvent a tapasztalásoknak az ideje is. Kellett máris éreznünk, hogy útunk Istennek különös vigyázása alatt áll. Mikor nagyon-nagyon megéheztünk, valahogy manna hullott az égből; mikor végképpen elepedtünk, még a kősziklából is forrás fakadt, ajkunk előtt a keserűvé vált vizek megédesedtek és ezer meg ezer kígyómarást a magasra tartott kereszt közöttünk is, a legujabb időben is, csodálatosan gyógyított. Hitvallás lesz a Magyar Ádvent temploma arról, hogy Isten az ő népét a legnagyobb nyomorúságban sem hagyta el, hanem csodálatosan vezette és csodálatosan segítette.

De minden ádventet leginkább az jellemez, hogy nem önmagáért van, hanem a karácsonyra utal. Ennélfogva az ádvent temploma kőbe épített és századokra szóló kicsiny, de hű hitvallás arról, hogy mi nem az alkonyat, hanem a hajnal népe vagyunk. Ez a pont, ahol mi megállottunk, történelmünknek nem a vége, hanem új fordulójának kezdete. Sok, sok hitet kell mutatnunk magunknak és a világnak, parancsolni kell a köveknek, erdőknek, hegyeknek és völgyeknek, természetnek és emberi világnak, hogy vegyék át és sugározzák világgá: mi élni akarunk, élni tudunk és élni fogunk. Ez a templom azt fogja hirdetni nemzeti életünkben és a lelki világban egyaránt, hogy halálos bűn a lemondás, Istent sérti és káromolja az, aki bizalmatlan akár szeretete, akár ereje, akár bölcsesége iránt. Ha az építészet megfagyott zene, az a kis, egyszerű, fehérfalú templom kővé vált melódiája lesz ennek a hitvallásnak: Hiszek Magyarország feltámadásában!

Végül kelenföldi lesz ez a templom. A Pannónia megvételéről szóló énekben erről a helyről ez mondatik: Kelenföldön átkelének... Egy kis csapatról van szó, Scythiából jött meg, hogy itt hazát foglaljon és az emberi civilizációba egy új, különös szépségű fejezetet írjon. Ezer év mulva, 1919 őszén, Kelenföldön átkelt egy másik kis csapat s velük szintén új honfoglalás és új magyar civilizáció kezdődött. Milyen nagy különbség van a kettő között! Amaz a győzelmeknek és ígéreteknek a népe, amely a semmiből

teremt új hazát, emez a bánatnak és gyásznak a népe, amely semmivé vált, régi hazájának romjain áll meg. És mégis, ez a kis sereg, az ország fővárosába bevonuló nemzeti hadsereg volt az első ünnepi megnyilatkozása az ébredő magyar léleknek. Így jön az ádventtel és Kelenfölddel kapcsolatban a magyar ujjászületés gondolata; s az a kicsiny templom a tétovázás és reménytelenség nikodémusi éjszakájába, mintegy fényírást, vetíti bele az örök igét: szükség néktek ujjá születnetek! Nemzeti ujjászületés nagy gondolatának és még nagyobb tényének lesz egyik parányi szimbóluma ez a templom.

Láttam egy képet arról, hogy tízszer tízezernyi ozmán katona beláthatatlan pusztaságon imádkozik Istenéhez napfelkeltekor. A saruk meg vannak oldva, az imádság szőnyege leterítve s a mélyen meghajlott homlok érinti a földet. Egy egész hadsereg, amelynek minden tagja mélyen megalázkodva köszönti a felkelő napot. Ez arcra borult táborról nem lehet tudni, hogy vajjon egy óriási mea culpázás-e, vagy pedig egy oroszlánszívű hadseregnek ugrásra készülődése, hogy megnyerje a győzelem napját. E pillanatban így szeretnám látni, így is látom az egész magyar nemzetet: mélyen megalázkodva és földig leborulva, de új hajnalon, új napra és új harcra készen. A földre boruló homlokok tele voltak gyásszal, szégyennel, szomorúsággal, a fölemelt homlokokon csak fény, ígéret és győzelem lesz!

MAGYAR ADVENT TEMPLOMA

Mint egy álom kőbe vésve,
Mint egy megkövült ima:
Föld porából törjön égre
Magyar advent temploma!

Tudod, mi a magyar advent?
Álom, mit az Úr bevált,
Hő fohász, amelyre ámen
Maga az Isten kiált!

Vége hosszú, rémes éjnek,
Boldog, arany pirkadás!
Egybe karácsony, nagypéntek
Husvét és feltámadás!

Templom, mely ma romok üszkén
Épül láthatatlanul,
De mely holnap állva büszkén,
Hirdeti, hogy hü az Úr!

THALY LORÁNT.

1930 november 16

A fenti időpont mindig emlékezetes napja marad a kelenföldi ref. egyháznak. *Ezen a napon szentelte Istennek a magyar advent templomát Ravasz László püspök Magyarország kormányzójának magas jelenlétében.* Az egyház vezetősége a templomépítés 2 éve alatt többször tett jelentést fővédnökének, a kormányzó úrnak, aki mindig érdeklődéssel vett tudomást az építés haladásáról. A vezetőség hő vágya volt, hogy magas fővédnöke a templomszentelésen résztvegyen. Kapott is erre biztatást, de mégis aggódott, hogy valóban kitünteti-e a kormányzó úr a templomszentelést megjelenésével. A Nemzeti hadsereg 10 éves évfordulójára nem tudott elkészülni — anyagi nehézségek miatt — a templom, de még így is — egy évvel később — éjszakai munkákkal kellet siettetni a belső berendezés elkészültét. Mivel a templom neve: „Magyar Advent", annak a történelmi ténynek akart emléket állítani, hogy a háború és forradalmak pusztítása után itt Kelenföldön át indult be az ország szivébe, új honfoglalásra a nemzeti hadsereg, dicsőséges fővezérével; az egyház vezetősége azt kérte, hogy a nemzeti hadsereg is képviseltesse magát a felszentelő ünnepségen s hogy dísz-század és katonazenekar várja a kormányzó urat. A kabinet iroda azonban kijelentette, hogy dísz-század és zenekar csak akkor vezényelhető ki valahova, ha ott a kormányzó úr mint államfő jelenik meg. Nagy volt az egyház öröme, mikor végre megjött a bizonyos értesítés, hogy a kormányzó úr megjelenik az ünnepélyen s épp így a nemzeti hadsereg képviselete is és lesz dísz-század és katonazenekar is. A templom előtti nagy teret az egyház szépen rendbehozatta, sárga murvával felhintette és boldogan várta a nagy napot. November 16-án — éppen vasárnap volt — 10 órakor kezdődött az istentisztelet, melyet a rádió is bele sugárzott a csonka hazába és azon túl is a reménykedő magyar szivekbe. A templom már korán megtelt a gyülekezet boldog tagjaival. A befogadó képesség erős próba előtt állott. Bizony, a maximális 1000 személyen jóval felül megtelt. Sőt megtelt a templomalatti 400 személyt befogadó nagyterem is, ahova a prédikációt megafon közvetítette.

Az előkelőségek két csoportban gyülekeztek. A *tábornoki kar* a Fehérvári-úti részen állott fel, a polgári előkelőségek dr. Ravasz László püspök vezetésével a tér másik oldalán. Közben

helyezkedett el a dísz-század. 10 óra előtt néhány perccel felharsantak a kürtök, jelezve a kormányzó úr közeledését, majd a katonazenekar zendített rá a himnuszra. A kormányzó úr *Vértessy* kabinetiroda főnök és *Scholtz* szárnysegéd kíséretében érkezett. Meghallgatta magyarisépi *Isépy Aladár* jelentését és elvonult a dísz-század előtt. A dísz-század másik végén dr. *Ravasz László* püspök köszöntötte az egyházkerület, egyházmegye és a presbitérium, valamint a világi hatóságok élén.

A kormányzó úr néhány meleg szóban megköszönte az üdvözlést, mire a menet elindult a cserkészek sorfala között a zsúfolt templomba. Elöl *Sebestyén Andor* lelkész és *Dicsőfi Kálmán* gondnok mentek. Utánuk *Ravasz László* püspök kísérte a *kormányzó urat,* aki után a *tábornoki kar, majd a világi előkelőségek vonultak be a templomba.* Végre felzendült az ének, amelyért a gyülekezet olyan régóta imádkozott: *„Im be jöttünk nagy örömmel".* Milyen áldott öröm volt! Az arcok könnyesek lettek! A szószéken megszólalt Isten csodálatosan megáldott szolgájának fohásza és szállt a kis templomban és szállt a csonka hazában és túl azon messze, magyar szívekbe, akik a magyar advent sötétségében sírtak és reménykedtek!

A prédikáció után az egyháztanács *díszgyülése következett,* amelyen már a kormányzó úr nem vett részt, de az egész templomi gyülekezet benn maradt.

Egy örvendező gyülekezet áldotta ezen a napon Istent a Magyar Advent templomában és imádkozott a magyar Karácsonyért, amikor egy boldog ország minden gyermekének szívében megszületett az üdvözítő.

Ravasz László templomszentelő beszéde

Imádkozzunk: A mi segedelmünk jöjjön Istentől, aki Atya, Fiú, Szentlélek teljes Szentháromság, egy örök, igaz Isten. Amen! Énekelje el a gyülekezet fennállva a 7-ik dicséret első versét. Ezek után: Szent leckénket felolvasom Ézsajás próféta prófeciás könyve 43. részének első 11 verséből. A megnevezett helyet a gyülekezet ülve hallgatja:

1. És most oh Jákob, így szól az Úr a te Teremtőd, és a te alkotód, Izráel: Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy!

2. Mikor vizen mégy át, én veled vagyok és ha folyókon, azok el nem borítanak, ha tűzben jársz, nem égsz meg és a láng meg nem perzsel téged.

3. Mert én vagyok az Úr, a te Istened, Izráelnek Szentje, a te megtartód, adtam váltságodba Egyiptomot, Kust és Sebát helyetted.

4. Mivel kedves vagy az én szemeimben, becses vagy és én szeretlek, embereket adok helyetted és népeket a te életedért.

5. Ne félj, mert én veled vagyok, napkeletről meghozom magodat és napnyugatról egybegyűjtelek.

6. Mondom északnak: add meg, és délnek, ne tartsd vissza, hozd meg az én fiamat messzünnen, és leányaimat a földnek végéről.

7. Mindent, aki csak az én nevemről neveztetik, akit dicsőségemre teremtettem, akit alkottam és készítettem!

8. Hozd ki a vak népet, amelynek szemei vannak és a süketeket, akiknek füleik vannak!

9. Minden népek gyűljenek egybe, és seregeljenek össze a népségek: ki hirdethet közülök ilyet? Vagy a régieket tudassák velünk, állítsák elő tanuikat, hogy igazuk legyen, hogy ezek hallván, ezt mondják: Igaz.

10. Ti vagytok az én tanúim, így szól az Úr és szolgám, akit elválasztottam, hogy megtudjátok és higyjétek nékem és megértsétek, hogy én vagyok az, előttem Isten nem alkothatott, és utánam nem lesz!

11. Én, én vagyok az Úr, és rajtam kívül sincsen szabadító! Istennek áldása legyen az Ő igéjének hallgatásán és befogadásán. Amen. Énekelje el a gyülekezet a 90. zsoltár 1. és 9. versét.

Imádkozzunk.

Örökké való Istenünk, mennyei Atyánk a Jézus Krisztus által, áld és magasztal téged ez a gyülekezet és mindazok, akik ma lélekben együtt vannak velünk. Áldjuk a Te nagy nevedet, hogy amikor a mélységből kiáltottunk Tehozzád, meghallgattál és erős karral megsegítettél. Áldunk Téged, hogy mikor a bűnben és kárhozatban voltunk, könyörültél rajtunk és, a mi Urunk Jézus Krisztusban gyermekeiddé fogadtál. Áldunk Téged, hogy amikor szétszórtságban volt ez a gyülekezet egybegyűjtötted, igéd világosságát előttük meggyújtottad, vessződdel pásztoroltad, lelkeddel ihletted, kezük munkáját végzetted és megáldottad. Áldunk Téged Atyánk, hogy ezeket a nagy csodákat tetted mivelünk. Mindezekért magasztaljuk a Te nagy nevedet örökkön-örökké! Könyörgünk hozzád, áldd meg ezt a mostani órát is. Adj ajkunknak imádságot, lelkeddel ihletett imádságot, hallgasd meg azt és adj választ reá. Zengjen közöttünk tisztán a Te igéd, és hevüljön át a szivünk annak a tapasztalására, hogy Te vagy az Atyánk és Jézus, a királyunk. Teljék meg szívünk békességgel és erővel. A jelen való világnak árnyékai és félelmei közül — adventi nép! — sugárzó arccal tekintsünk előre a közelgető Karácsony felé. Áldj meg és szentelj meg minket életünkben és halálunkban és az örökkévalóságban. Amen.

Énekelje el a gyülekezet a 7. dicséret 6. versét.

Istennek népe, az Úrnak ama szent igéje, amelyről tiveletek társalkodni kívánok, írva található a János apostol írása szerint való szent Evangélium 16. részének 33. versében. A megnevezett helyet felolvasom, hallgassátok meg kérlek buzgón, figyelemmel.

„Azért beszéltem ezeket néktek, hogy békességetek legyen én bennem. E világon nyomorúságtok lészen, de bizzatok; én meggyőztem a világot."

„A világon nyomorúságtok lészen". Nem hiszem, hogy még ige ennyire beteljesedett volna, mint ez. Bizzatok! Nem hiszem, hogy ige inkább találna népre és helyzetre, mint ahogy ez talál éppen mireánk. Olyan korszakban élünk, olyan helyzetben vagyunk, ahol aki elveszti a bizalmat, elveszti a csatát is. Aki pedig bízni tud, az élni és győzni tud.

Ennek a mai ünnepnek a külső alkalma is ebben a gondolatmenetben erősít meg. Ezelőtt 11 esztendővel, éppen ezen a napon ott a templom előtti úton bevonult egy kis sereg, elzúgott árvizeknek romjaim és törmelékein, Rákóczy és Zrínyi óta az első magyar nemzeti hadsereg. Mi volt akkor és mi van ma? Ez a két tény egymás mellé állítva egy nagy kürtzengés: bizzatok! Megtalálta egymást nemzet és vezér. Csőcselék és tömeg mögül előtűnt a nemzetnek besározott szent orcája. Demagógok és kalandorok után megjelent előttünk a férfi, a magyar, a katona, a küldött. Óh, hogy nemzet és vezére bízhattak egymásban és bízhattak Istenben!

A kelenföldi alkalom is ezt mutatja. 1919 március 15-én érkezett az akkori budapesti lelkészhez és püspökhöz az első adomány, a kelenföldi templom számára: 500 korona értékű hadikölcsönkötvény. És attól kezdve itt egy kicsiny nyáj forgolódik, amelynek legnagyobb része szegény ember: munkás és tisztviselő, egy olyan korszakban, amely gazdaságilag a legválságosabb volt századok óta Magyarországon, egy olyan egyháznak a népe, amelynek sohase voltak földi javai, melynek minden kincse igazsága és multjának nagy szolgálatai voltak, szószólója az elhullott mártírvér és az eltékozolt veríték: s e két ékesszóló tanú hívására a hatalmasok, az állam és város segítségével ime megépül ez a templom. Az erkölcsi erő kővé, téglává, vakolattá lesz s mint egy drága ékszer itt sugárzik a *bizalom* kőbe épített szimbóluma: a kelenföldi templom. Nem csodálkoznám, ha esténként a templom felett fényírás jelennék meg az éjszakában, betűk, amelyek a földtől az égig érnek és azt sugározzák: *emberek, magyarok, kelenföldi reformátusok, bizzatok!* Nézzük először azokat a körülményeket, amelyek között nekünk bíznunk kell. Hiszen, bizalomra mindig szükség van. Jólétben, szerencsében, örömben és egészségben is kell bízniok az embereknek, mert ez adja a biztonságérzetét, de ez a bizalom nagyon hasonlít az elbizakodottsághoz. Az igazi bizalom más. Bízni akkor, amikor ránk köszönt a nyomorúság, amikor lehetetlennek látszik éppen a bizalom, bízni dacosan, bízni észellenesen, csodát várva és csodát teremtve: ez a léleknek a hősies magatartása, mely egyesek és nemzetek *jellemerejévé* változik. Bízni a börtönben, hogy jön a szabadulás, éhség vermeiben, hogy közelget a kenyér, halál árnyékában, hogy dereng az élet világossága: ez az a bizalom, amellyel a mindenkori Advent a mindenkori Karácsony felé tekint.

E világon *nyomorúságtok* lesz, mondja az alapige. Csakugyan el kell ismernünk, hogy ez az idő az, amelyben különösen és mindenekfelett szükségünk van a bizalomra. Trianon népe vagyunk, nekünk a bizalom népének kell lennünk; inség hullámai mennek végig a világon, nekünk a bizalom népévé kell válnunk. Remeg a föld lábunk alatt, meg kell állanunk, reánk a bizalom nagy küzdelme vár.

A bizalom először is magát a nyomorúságot *ténynek* veszi. Nem általja magát, ebben különbözik az álmodozóktól és a Don Quijote-któl, akik nem akarják tudomásul venni, hogy a világ körülöttük ellenséges. Tudomásul veszi, ténynek tartja, nem lamentál felette és nem vitatkozik vele; mert tudja, hogy minden tényben éppen a bizalom számára egy új *lehetőség rejlik.* Így Trianon népével azt akarja az Isten, hogy benne minden magyar háromszor magyarabb és hétszer különb legyen, mint, amilyen eddig volt; a magyar szellemi és erkölcsi javakban akar többtermelést, kisebb földön nagyobb kalászokat, bővebb aratást. Hősnek akar látni egy

nemzetet, parancsolja, hogy akkor legyen legnagyobb belsőleg, amikor külsőleg legkicsinyebbé vált. Által megy rajtunk ez a nagy gazdasági inség. Isten lehetőségeket teremt benne. Azt akarja, hogy magaddal szemben kétszerte fukarabb légy, felebarátaiddal szemben pedig kétszerte adakozóbb. Ránk akarja kényszeríteni azt a nagy igazságot, hogy mi nem lehetünk a Kain nemzetsége, aki így kiált fel: „Avagy őrizője vagyok én az én atyám fiának"?, mert összefüggés és felelősség van a világban. Tudjátok meg, hogy a darab kenyereket fekete és arany fonál kötözi össze az egész világon. Jaj neked, ha más kenyerét eszed meg, jaj neked, ha kezeden megakad a máshoz küldött kenyér . . .

E *világon* nyomorúságtok lészen. Ezzel azt akarja mondani az ige, hogy a nyomorúság a világ alkatához természetéhez tartozik. Úgy van teremtve a világ, hogy az emberi léleknek árnyéka, a velejárója a nyomorúság. Ebből az is következik testvéreim, hogy az élet nem a több, vagy kevesebb nyomorúságnak kérdése, hanem a több, vagy kevesebb bizalomnak a kérdése. Mert a boldogság — testvéreim — az nem tárgyi érték és tárgyi nagyság; a boldogság belső képesség. Tehetség kell a boldogságra, mint ahogy tehetség kell az örömre és az életre. Ez a tehetség: a bizalom. A bizalom fölséges és győzelmes mozdulat, amellyel urrá leszünk a világ felett, egy nagy fellebezés, amellyel megnyerünk egy elveszettnek látszó pert, a bizalom megy elébe a dolgok menetének, amellyel ma megragadjuk a holnap ígéretét. Nekem az az érzésem, hogy ez ma a legnagyobb feladat és a legnagyobb kérdése a mai napnak.

Hogyha azt mondanák nekem, válasszak: egy májusi napon elverje a jég a magyar földnek minden vetését, vagy kialudjék a szivekből az igazságba és a holnapba vetett bizalom?, én azt mondanám: Verje a jég a vetéseket, a szivek bizodalma maradjon meg! Ha azt kérdeznék tőlem: mi kell ennek a nemzetnek, egy pompásan felszerelt hadsereg, vagy bízó szív minden magyar kebelben; az utóbbi mellett szavaznék. Mert a bizalom a földből hadseregeket támaszt, de hadsereg bizalom nélkül nem tud megnyerni egyetlen egy csatát sem. Ezért olyan közös kincse egy korszaknak, egy nemzedéknek a szivekben élő bizalom és ezért olyan nagy merénylet az, hogyha egy népnek vagy egy kornak a lelkéből a bizalmat akarják kipusztítani, amikor járnak-kelnek suttogók, susárlók, szemhunyorgatók, akik jövendölnek, akik be vannak avatva, akik arról beszélnek, hogy közeledik az összeomlás, a forradalom az ajtónkon van, az elhalál zörget kapuinkon, jön a vég. Így tönkre lehet tenni egy nemzetet. Nem erről kell beszélni; arról kell beszélni, ami az igazság, hogy a nehezen már túl vagyunk, hogy a mély pontot elértük és ha még volna is valami hátra, hát van a magyar türelemből, van a magyar erőből, van a magyar bizalomból még, hogy kivárjuk azt, amit ki kell várnunk.

Mi lenne, hogyha az Alföldön a juhászbojtár, amikor megered a felhőszakadás, keresne magának fedelet, vagy elakarna bújni az eső elől, mint egy kényes pesti dáma? Nem. Ehelyett elmondja:

Ha látom a fergeteg elejét
Betűröm a süvegem tetejét,
Csak úgy nézem az időt alóla
Még a jég is visszapattan róla!

Ez a magyar bizalomnak az élő szobra, aki tud várni és aki megtanult annyi bölcsességet, hogy nincsen olyan vihar, amelyik után ki ne süssön a nap.

Megint oda jutottunk — testvéreim — és egy ideig ott leszünk még, hogy a legnagyobb hazafi az, aki a legbátrabb és aki a legnyugodtabb, megint ott vagyunk, hogy a bizalom másokra nézve nagy vigasztalás, nagy biztatás, nagy ajándék. Egy nagy magyar missio van most: *bízni, bízni, bízni!*

II. De kiben? Ez a másik kérdés. Magunkban, magamban nem bizhatom. Azt nem tudom, hogy kifogok-e érni azon a kapun, azt sem tudom, hogy a déli kenyerem megehetem-e vagy nem. Nem bízhatom a szerencsében. Ez a vidám kalandoroknak és könnyelmű kárvallottaknak a bölcsessége. Nem bizhatom az emberekben, az emberek tudományában és erejében, mint ahogyan a földrengéseknél nem tudok belefogódzni a szétmálló oszlopokba, mint ahogyan az ingoványban hiába kapaszkodom bele a hínárba. Olyan valóságba kell belefogódzni, amely a világ gránit alapjaival összefüggésben van, aminek szilárdsága teljes. Isten egyedül ez az erő.

De benne aztán bizhatunk.

Bízhatunk benne, mert mindenhatóság és örök szeretet. Aki egyetlen szavával világokat teremt, lehelletével napok fáklyáját oltja ki, hogy ne *tudna* megőrizni egy remegő szivet, az én szivemet vagy a te szivedet, megtartani egy népet, egy kis maroknyi népet: a magyart; és hogyne *akarná* megtenni ezt, hiszen „ő előbb szeretet minket".

Benne bízhatunk, mert ő öröktől fogva nemcsak tudta, hanem megírta népemnek és magamnak a sorsát. Az ég és a föld elmulhat, de azon egy jotta nem változik. Dekretomában benne van a sorsunk s amit rólunk írt nekünk, az a legfőbb jó, az az igazság, az a kegyelem, az az áldás. Te már talán sokat olvastál, — mint a hogy a gyermek betűzi az Á-B-C-t — saját életed decrétomából, a másik még csak a kezdet kezdetén van. De mindannyian tanúk vagyunk arra, hogy mennyi jóság, mennyi áldás, mennyi szeretet szövődött bele életünknek és nemzetünknek a dekrétomába! Mindannyian tanuságot tehetünk arról, hogy mi magunk milyen gyarlók voltunk, mennyit vétettünk, mennyit mulasztottunk, hányszor akartunk rosszul és Isten milyen jó volt, mi-

lyen irgalmas volt, hogy tette jóvá,amit mi elrontottunk, hogy volt Ő mindig erő és kegyelem! Oh, hadd bontakozzék ki szemem előtt magamnak és népemnek története. Légy áldott isteni végzés, alázatosan és könnyhullafással mélyen meghajolva áldalak drága kegyelem, sorsunk, jövendőnk!

Istenben lehet bízni, mert ő olyan dolgokat tett érettünk, hogy ezt a bizalmat megszerezte; adta és elfogadta érettünk a keresztnek az elégtételét. Egy múló világban ad nekünk olyan kincset, amelyik több, mint ennek a világnak minden csillagserege: egy átszegezett szívben önmagát. A halál árnyékának völgyében ad egy olyan életet, amely felett nincs hatalma a halálnak: a húsvéti sírból kikelő Fiának életét és a tárgyak, a dolgok anyagi, romlandó, látható világában ad nekünk egy olyan erőt, amely hatalmasabb, mint a nehézkedési törvény: az ő lelkét; az ő pünkösdi lelkét. Bizzatok!

Ebben az Istenben, aki meggyőzte a világot, ebben az Istenben egyedül! De, ha benne bízom, akkor bízom mindazokban a dolgokban, amelyek megett őt fel tudom fedezni. És akkor bízom magamban, ameddig én ennek az élő Istennek szerszáma és eszköze vagyok. Bízom az igazságban, hogyha mögötte ezt az Istent látom és imádom. Bízom az emberekben, hogyha bennük ennek az Istennek küldöttjét, üzenetét ismerem fel. Bízom nemzetemben, ha benne ennek az Istennek a törvényeit, az üzenetét, a szerelmét, a szenvedélyét fedezem föl. És mindezekben azért bízom, mert egyes-egyedül csak az élő Istenben bízom, aki a Krisztusban Atyánkká lett.

A Magyar Advent templomában ennek a bizalomnak lángja égjen!

Ez a bizalom töltsön el minden szivet. Homályba takart adventi alak, amelynek arca karácsonyi fényben sugárzik: így nézzen a holnap elé minden magyar, a kormányzótól az utolsó cserkészig.

Az árnyékok és ködök világából sugárzó atyai arcra, így nézz te kelenföldi nép, így nézz te budapesti nép, adventnek népe, a holnap elé.

Adventtől karácsonyig arany-híd a bizalom. A bizalom arany-híd, a *magyar adventtől a magyar karácsonyig*. Amen.

Örökkévaló Isten, mennyei Édesatyánk!

Mi tudjuk azt, hogy emberi hatalom szentté nem tud tenni senkit, egyedül csak a Te Szent Lelked tudja megszentelni azt, ami lélek. Ezért tehát Neked ajánljuk fel a Te Lelked számára hajlékúl ezt a templomot. Te magad szenteld meg azt azzal, hogy itt tisztán és elegyítetlenül hirdettessék a Te igéd! Fennen lobogjon a lélekben és igazságban való istenimádásnak a lángja. Te magad szenteld meg azzal, hogy ide gyűljenek be könnyes, síró, bűnös, szenvedő lelkek és itt az ajkukon keljen boldog imádság, felelj nekik boldog válasszal, találkozzanak Tevéled, és áldásoddal távozzanak el innen.

Te magad szenteld meg azt azzal, hogy innen áldás és élet áradjon széjjel! Olyan sötét a mi világunk, hadd áradjon innen a fény, és sugározzék, mint a kivilágosított ablakok az atyai hajlékokban, amely utat mutat a hazatérőknek és hivogatja a tékozló fiakat.

És olyan szomjas a mi világunk, fakadjanak fel innen, mint az Ezékiel látta templomban, áldott hűs vizek. Fáradt és cserepes ajkak enyhüljenek meg és a lelkek üdüljenek fel. Családok és egyének, mint a folyó víz mellé plántált fák, viruljanak és hozzanak gazdag gyümölcsöt. Könyörgünk hozzád, hogy ezt a gyülekezetet magát szenteld fel lelki házzá és szent templommá. Építsd a mi Urunk, Jézus Krisztus dicsőséges testévé, és cselekedd, hogy végbe menjen rajta és benne a drágalátos nagy titok: a lelkeknek ujjászületése. Könyörgünk Hozzád, mi Atyánk ezért a gyülekezetért, ennek mindenrendű és rangú tagjáért. Kötözd lelküket elszakíthatatlanul ehhez a Te hajlékodhoz. Ez legyen nekik boldog fészkük, ahol megpihennek, ahol fenséges jövendőt látnák, ahol eléneklik a holnapnak dalát. Legyen ez nekik erős váruk a kísértések ellen, és ostromnak az idején. Legyen ez boldog iskola, ahol a szent titkok kitágulnak előttük és előrehaladnak a Te ismeretedben. És legyen ez homályos szent pitvar, ahol megállanak és megvárják, míg kitárul előttük a szentek szentjének minden tündöklő igérete.

Könyörgünk Hozzád, mennyei Atyánk, ezért a városért, ennek mindenrendű és rangú lakójáért, bármely templomban imádjon Téged. Békesség és csendesség lakozzék a hajlékokban. Tiszta legyen a kéz, a szív, az ajak, a családi tűzhely. A szívekben keljen győzedelmes hit, egetvívó és acélos bizalom. Egy nép, amelyik vár és hisz, amelyik Neked szenteli magát; egy város, amelyik a Te városod!

Könyörgünk Hozzád a mi magyar nemzetünkért! Tekintsd meg szomorú állapotját, széttöredezett mivoltából építsd meg, tedd újra naggyá, tedd a Te népeddé! Áldd meg ennek a népnek első emberét: a mi kormányzónkat! Igazság és bölcsesség álljanak jobb és bal keze felől. Hallgasd meg imádságát, töltsd be hősi reményeit, mutasd meg neki, hogy ígéreteid valóra válnak. Pusztán bujdosó népét vezesse el az ígéret földjére.

Áldd meg mind azokat, akik ennek a népnek törvényt tesznek, hogy a Te akaratodat vessék a törvény kőtábláira!

Áldd meg azokat, akik kormányoznak és igazgatnak minket, hogy hűséggel pásztoroljanak és önfeláldozóan szolgáljanak! Áldd meg azokat, akik megítélnek minket, hogy igazság és kegyelem csorduljon beszédükből.

Áldd meg hadseregünket, amely védelmez minket! Tiszta legyen a magyar katona szíve, tiszta fényes és győzelmes a kardja.

Áldd meg azokat, akik tanítanak és nevelnek minket, hogy

ezen a földön nőjjön és gyarapodjék a Lélek birodalma. Tekints reánk óh örökkévaló Istenünk, halld meg a Te magyar népednek imáját határon innen, határon túl, még ha óceánok is vannak közöttünk!

Fogj egybe mindnyájunkat, újítsd meg velünk a Te régi szövetségedet. Erős karoddal tarts meg, áldó karoddal áldj meg. Betegeken, könnyezőkön, szomorkodókon, szűkölködőkön legyen rajtok atyai szemed, küldj minket hozzájuk a kenyérnek, a balzsamnak, a gyógyításnak, a segítségnek követségében. Hallgasd meg el nem mondott imádságainkat. Fordítsd reánk a mi Urunk, Jézus Krisztusnak főpapi imádságát, takarj be engesztelő áldozata füst-fellegébe és nyugodjék meg rajtunk a te áldásod kettős mértéke. Az ő nevében kérünk, aki így tanított imádkozni minket:
Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben! Szenteltessék meg a Te neved!
Jőjjön el a Te országod;
Legyen meg a Te akaratod, miképpen a mennyben, azonképpen a földön is!
A mi mindennapi kenyerünket add meg nékünk ma!
És bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek!
És ne vígy minket kisértetbe; de szabadíts meg a gonosztól!
Mert Tiéd az ország és a hatalom és a dicsőség mindörökké.
Amen.

ÁLDÁS:

Istennek népe! Az Úr áldjon meg és őrizzen meg tégedet.
Világosítsa meg az Úr az Ő orcáját terajtad és könyörüljön terajtad.
Fordítsa az Úr az Ő orcáját tereád és adjon néked békességet a Jézus Krisztusban! Amen.

A parochiális tanács díszülésének jegyzőkönyve

készült a Lagymányos-Kelenföldi Ref. Missziói egyházrész 1930 november 16-án, a templom felszentelése alkalmából tartott díszgyűlésén.

Jelen vannak: a Budapesti Központi Egyház Elnöksége: Dr. Ravasz László püspök és dr. Némethy Károly v. b. t. t. főgondnok, az egyházrész elnöksége: Sebestyén Andor lelkész és Dicsőfi Kálmán gondnok elnöklete alatt a parochiális tanács, csaknem teljes számmal és a templomszentelés alkalmával megjelent nagyszámú gyülekezet, melynek soraiban jelen voltak az Egyházmegye elnöksége: Mocsy Mihály esperes és gróf Teleki Tibor gondnok; Budapest Székesfőváros képviseletében Ripka Ferenc dr. polgármester, Berczel Jenő alpolgármester, Szendy Károly tanácsnok; a m. kir. honvédség és a honvédelmi minisztérium képviseletében magyarizsépi Izsépy Aladár altábornagy, Patay Tibor miniszteri tanácsos a miniszterelnökség képviseletében, Benedek Zsolt konventi tanácsos, dr. Erdélyi Lóránt alispán a vármegye képviseletében, továbbá a budapesti 10 egyházrész lelkészei és gondnokai, a vallástanító lelkészi kar, a református teológia, gimnázium Baar-Madas leánylíceum, Julianna elemi iskola, Magyar Kálvin Szövetség, Bethlen Gábor Szövetség és a szomszéd ref. gyülekezetek, valamint a szomszéd ág. ev. egyház képviselői.

Sebestyén Andor lelkész a következő szavakkal nyitja meg a díszgyűlést és üdvözli a megjelenteket: Mélyen tisztelt Parochiális Tanács, mélyen tisztelt ünneplő gyülekezet! Elnöktársammal, a gondnok úrral egyetemben belső örömmel üdvözöljük a megjelenteket és díszközgyűlésünket ezennel megnyitjuk. A jegyzőkönyv vezetésére felkérjük dr. Gál Lajos, hitelesítésére dr. Juhász Andor és Szabó György tanácstag urakat.

Méltóztassék megengedni, hogy díszgyűlésünkön legelőször is mély hódolattal üdvözöljük Magyarország Kormányzóját, templomépítésünk legmagasabb fővédnökét, Nagybányai vitéz Horthy Miklós úr Őfőméltóságát, aki hálaadó ünnepélyünket megjelenésével megtisztelni kegyes volt. Kérjük a mindenható Istent használja fel őt alkalmas eszközül arra, hogy a magyar adventből hazánkat a magyar feltámadásra elvezérelhesse.

Kormányzó Urunkkal, mint legfelsőbb Hadúrral együtt tisztelettel üdvözöljük a m. kir. honvédség és honvédelmi miniszter úr képviseletében megjelent magyarizsépi Izsépy Aladár altábornagy urat, mert hiszen a nov. 16. a magyar advent gyülekezetének és a magyar honvédségnek is mindörökre testvéri ünnepe marad.

Fiúi tisztelettel üdvözöljük egyházunk főhatóságát: a Dunamelléki Egyházkerület Elnökségét, dr. Ravasz László Püspök Urat és gróf Teleki József főgondnok urat. A pesti egyházmegye elnökségét: Mocsy Mihály esperes urat és gróf Teleki Tibor gondnok urat és a budapesti egyházközség elnökségét: dr. Ravasz László lelkész elnök urat és dr. Némethy Károly főgondnok urat, dr. Szászy Béla és Darányi Kálmán gondnok urakat, az Egyetemes Konvent képviselőjét: dr. Benedek Zsolt tanácsos urat.

Mély tisztelettel üdvözöljük a miniszterelnök úr képviseletében megjelent Patay Tibor miniszteri tanácsos urat, a kultuszminiszter úr képviselőjét: dr. Petri Pál és Jalsoviszky Károly min. tanácsos urakat.

Nagy megtiszteltetésnek tartjuk, hogy ünnepünkön itt üdvözölhetjük templomépítésünk hathatós támogatójának: Budapest Székesfővárosnak nemes vezetőségét: dr. Ripka Ferenc főpolgármester, Berczel Jenő alpolgármester, Szendy Károly tanácsnok urakat s az ő kíséretükben megjelenni szíves volt kiküldötteket.

Őszinte tisztelettel üdvözöljük Pest vármegye képviselőjét: dr. Erdélyi László alispán urat és a magyar kir. államrendőrség főkapitányát: Bezzegh Huszágh Miklós főkapitány urat. Testvéri szeretettel üdvözöljük a budapesti tíz egyházrész megjelent képviselőit, lelkészeit és gondnokait, a Skót Misszió vezetőségét, a vallástanító lelkészi kart, a ref. theológia, a ref. gimnázium, Baar-Madas leányliceum, Julianna elemi iskola, a Magyar Kálvin szövetség, Bethlen Gábor Szövetség és a szomszéd ref. gyülekezetek mélyen tiszteit kiküldötteit.

Szeretettel köszönjük a szomszéd ágostai ev. testvér egyházat, akik előttünk a templomépítésben példaképpen jártak. És bár végül, de nem kevesebb szeretettel üdvözöljük a jelenlevő gyülekezet minden egyes tagját, akik a mi örömünkben résztvesznek.

Az idő előrehaladott voltára való tekintettel lelkész elnök Dicsőfi Kálmán gondnok kérésére javasolja, hogy a gondnok által előterjesztendő építés történetének felolvasása maradjon el a tárgysorozatból és kéressék fel Samu János helyettes gondnok a diszgyűlés határozati javaslatának felolvasására. Javasolja egyben lelkész elnök, hogy a felolvasatlanul maradt gondnoki jelentés csatoltassék a jelen jegyzőkönyvhöz és a később összeállítandó és minden gyülekezeti taghoz szétküldendő, a templomépítés történetét ismertető emlékkönyvhöz.

A díszgyűlés a javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Ezek után Samu János helyettes gondnok előterjeszti a következő ünnepélyes határozati javaslatot:

„A parochiális tanács hálaáldozattal borul le teremtő és gondviselő mennyei Atyja előtt, aki az ő drága anyaszentegyháza munkástagjaivá elhívta s ama nagy és szent feladattal bízta meg, hogy számára hajlékot építsen. E templom beszédes bizonysága annak a nagy kegyelemnek, amellyel munkálta bennünk mind az akarást, mind a véghezvitelt. Tanácsával igazgatott, szent igéjével erősítette buzgóságunkat. Vallást teszünk róla, hogy a dicső munkát az ő ereje végezte a mi erőtlenségünkkel. Legyen érte az ő nagy nevére dicséret, dicsőség és hálaadás! A hála szent érzésével együtt fogadalmat teszünk arra, hogy Isten akaratát követve, oda szánjuk magunkat továbbra is az anyaszentegyház munkásaiul; gondot viselünk az egész gyülekezetre, melyben a Szent Lélek vigyázókká tett bennünket. Életünk példájával, odaadó igyekezettel azon leszünk, hogy Isten élő templomába beépítsük azokat a lelkeket is, akik a mi Urunk előtt olyan drágák, de akik még nem ébredtek fel közönyükből s nem kapcsolódtak be a gyülekezeti életbe.

Hódoló tisztelettel emlékszik meg a Parochiális Tanács vitéz Nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr Őfőméltóságáról, aki templomépítésünk fővédnökségét elvállalni, ügyeink iránt többször szíves érdeklődést tanusítani és a felszentelési ünnepségen is megjelenni méltóztatott. Ragaszkodó gyermeki érzéssel gondolunk a Budapesti Egyház Központi Presbiteri testületére, főképp annak elnökségére. Az ő atyai támogatásukkal tudtuk megépíteni lakóházainkat. Őszinte hálával említjük fel Budapest Székesfővárosnak törekvésünket megértő jóindulatát, 80.000 P. pénzben adott segitségét, a m. kir. pénzügyminisztériumnak 120.000 drb. mészhomoktéglával nyújtott adományát, a népjóléti minisztériumnak 70 köbméter faanyagban történt támogatását s a kereskedelmi minisztérium részéről 30 tonna gömb-vasnak kedvezményes áron való átengedését. Végül a fel nem sorolható adakozók minden adományát. Az Úr kegyelme legyen velük gazdag áldásaival!

Elhatározza a parochiális tanács, hogy egyházunk megalakulásának, a templom felépítésének történetét mindazon kegyes adakozók neveinek felsorolásával — kik Istennek ezen szent ügyét elősegítették —, megörökíti. Hasonlóképen főtiszteletű dr. Ravasz László, szeretett püspökünknek a mai felszentelésen mondott imáját és beszédét, valamint az itt elhangzott egyéb beszédeket megörökíti s ezeket a templomépítés záróköve alatt is elhelyezi".

Lelkészelnök kéri a díszgyűlést, hogy a határozati javaslatot fogadja el.

A díszgyűlés a határozati javaslatot elfogadja.

Ezután lelkészelnök a következő szavakkal zárja be a díszgyűlést. „Most pedig, mivel más tárgyunk nincs, mégegyszer hálásan megköszönjük a díszgyűlés mélyen tisztelt tagjainak és azoknak, akik rólunk írásban megemlékeztek, örömünkben és hálaadásunkban való testvéri osztozását és magyar hazánkat, fővárosunkat, a Magyar Advent Temploma gyülekezetét a Szent Háromság Egy Örök Isten kegyelmébe ajánlva, a gyűlést bezárjuk."

Kelt, mint fent.

Dr. Gál Lajos s. k.	*Sebestyén Andor* s. k.	*Samu János* s. k.
jegyző	*lelkész*	*h. gondnok.*

Hitelesítik: Dr. *Juhász Andor* s. k., *Szabó György* s. k.

Magyar Advent

Ősz jött miránk, majd meg tél jött,
Vihart hozott, csontig tépőt,
Ostorozót, megalázót,
Minden reményt leforrázott.

Hej kevély fa, hej magyar fa,
Tövestövig meghasadva,
Koronátlan, földigfagyott,
Ágad-bogod de elhagyott!

Költöző volt vig madarad,
Hived csak a holló maradt,
Elátkoznak, elszabdalnak,
Törzsed teszik ravatalnak.

Testvér, testvér, kelet tájon,
Azért élünk, hogy csak fájjon,
Testvér dél és észak felől,
Nincs futás a sirás elől.

Testvér, üzött, vert, te drága,
Heródes jár e világra,
Megváltóról van rémálma,
Keresteti kinhalálra.

Költöznünk kell éjszakába,
Élnünk pusztán, földbevájva,
Virág-voltunk eltemetve
Költözzünk a gyökerekbe.

Föld színén majd fönn azalatt
Hadd szakadjon, amig szakad,
Szenny és iszap térdig érjen,
Száz Heródes járjon vérben.

Mélyben, éjben, leborítva
Virrasztunk mi tüzet szítva,
Lesz fönn csillag, ki majd lásson,
Történik már a karácsony.

Lesz majd egy e szolga-népben,
Ki üzötten jön s szegényen,
Száz halálra kereshetik,
Mégis, mégis megszületik!

BODOR ALADÁR.

A templomépítés története

Mélyen tisztelt Ünneplő Gyülekezet!

Mélyen tisztelt Paróchiális Tanács!

Amíg ez a mi Lágymányos-Kelenföldi Ref. Missziói Egyházrészünk mai ünnepnapjához, temploma felszenteléséhez jutott, Isten kegyelmének annyi gazdag ajándékában részesült, hogy annak rövid vázlatos áttekintése szinte olyan kötelességünk, mint a vándornak, aki útja egy részét megtéve, határkőhöz érkezett. Az 1919. évben a kelenföldi iskolában kezdett, előbb alkalmi, majd a szomorú emlékű proletárdiktatúra bukása után rendszeresen tartott istentiszteletek képezték a csírát, mely azután a Lágymányos vidékén lakó híveink részére a budai egyház elnökségének kezdésére 1922 október 29 óta rendszeresen tartott Váli-úti istentiszteletekben nyert új hajtást. Az 1923. január 7-én tartott istentisztelet után az ott összegyűlt hívek elhatározták, hogy a lágymányos-kelenföldi részen külön gyülekezeti élet alakítása iránt mozgalmat indítanak. Ezen határozat alapján kérvénnyel fordultunk a felsőbb hatóságokhoz s kérelmünk többszöri beható tárgyalása után az 1925. június 20-án tartott presbiteri-gyűlés csaknem teljes egyhangúsággal elhatározta a külön egyházrésszé alakítást „Lágymányos-Kelenföldi Református Missziói Egyházrész" névvel, 1926 január 1-i hatállyal. Így egyházunk akkor megválasztott elöljáróival megkezdte rendes gyülekezeti életét s ime most gyülekezeti életének ötödik évében Isten kegyelméből templomát felszentelte.

Egyházunk még a hivatalos megalakulása előtt foglalkozott a templomépítés gondolatával s e célra adományokat is gyűjtött, melyek eredménye 1925 december 31-n 145,046.530 korona, annyi mint 11.603 P. Az 1925. év végén kaptuk a Székesfővárostól az értesítést, hogy a Magyarádi- és Vincellér-út sarkán a templom és paplak céljaira 616 négyszögöl telket adományozott. Mivel azonban ezen telek fekvése nem szolgálta megkívánható mértékben a gyülekezet céljait, minden erővel egy megfelelőbb helyen kerestünk telket. Fáradozásainkat a jó Isten megjutalmazta, amennyiben 1925. április 12, illetve 19-én tartott paróchiális tanácsülés a Fehérvári-út és Lenke-út kereszteződésénél lévő 605 négyszögöl nagyságú telek megszerzését 350 millió korona =

28.000 P vételárért elhatározta. Paróchiális tanácsunk eme határozata erős hitről tett bizonyságot, mert akkor a templomalap mindössze 170 millió korona (13.600 P), tehát a vételárnak még felét sem tette ki. A meglevő összegből 150 millió koronát mindjárt kifizettünk, a többi 200 milliót pedig Istennek a mi erős hitünket megjutalmazó segítségével (50 milliós részletekben) október hóban teljesen kifizettük.

A már saját tulajdonunkká vált telek megszerzésével egyidőben a Székesfővároshoz előterjesztést tettünk, melyben az általa örök használatra engedélyezett előbb említett 616 négyszögöl nagyságú telekről való lemondásunkat bejelentettük, egyben kértük, hogy bennünket a telek megszerzésnél és a templomépítésnél 1 milliárd (80.000 P) pénzbeli segélyben részesítsen. A főváros, melynek vezetősége felismerte a lakosság valláserkölcsi munkálását szolgáló intézmények fontosságát, teljes mértékben honorálta kérésünket s a kért 80.000 pengőt, négy egymás után következő évben (1927—1930) 20.000 pengős részletekben ki is fizette. E nagy segítésért a főváros vezetőségének e helyen is hálás köszönetet mondunk. Telkünk a Lenke-út szabályozásával mintegy 120 négyszögöl területtel növekedett s most 725 négyszögöl nagyságú.

A telek megszerzésével együtt megindult a templom-terv elkészítésére is az intézkedés. Hosszas tanácskozások és megfontolások után az öt felkért műépítésztől beérkezett tervek közül a Paróchiális Tanács 1928. március 2-i ülése Medgyaszay István műépítész műegyetemi m. tanár és kormányfőtanácsos tervezetét fogadta el végleges tervek alapjául. A tervezésekben a templomon kívüli a két lakóház is bent foglaltatott.

Az építkezés további folyamainak ismertetése előtt két jelentős momentumot kell leszögeznünk. Egyik az, hogy nagybányai vitéz Horthy Miklós kormányzó úr őfőméltósága 1927. év tavaszán templomépítésünk fővédnökségét elfogadni kegyes volt s a másik, hogy templomunkat szeretett főpásztorunk: Dr. Ravasz László püspök úr ajánlatára *„Magyar Advent"* templomának neveztük el.

Közben a templom végleges tervei elkészültek s ezeket a par. tanács 1928. június 23-án tartott ülésén 250.000.— pengő építési összegben elfogadta. Ezen terveket a központi presbitérium 1928. június, az egyházmegye pedig október havában megerősítette. Ugyanezen par. tanácsülés elhatározta, hogy az építkezést az ősz folyamán Isten segítségével megkezdi s a legnagyobb erővel fogja végezni. Templomépítési alapunk ekkor 70.000 pengő készpénzben és 15.000 pengő anyagban — nem fedezte ugyan a szükségletet, de mi hittük, hogy az Úr megadja a lehetőséget, hogy a templom betetőzéséig eljuthatunk s akkor, ha még huzamosabb ideig akadályoznának is az anyagiak, az addig elkészült épület-

részt az idő viszontagságai nem rongálják. Az Isten hitünkben most sem szégyenített meg, 1928. szeptember 30-án megtörtént az alapkőletétele, szerény keretű ünnepség mellett. Október hó 1-én már megtartottuk az árlejtést, melynek alapján az építési munkákból a föld-, kőműves és ács-munkákra Glock Imre építési vállalkozóval 147.000.— pengővel szerződést kötöttünk, melyet a Budapesti Református Egyház Presbitériuma 1929. január 31-én, a Pesti Református Egyházmegye pedig március hó 4-én jóváhagyott. A munka átadását 1928. október 22-én eszközöltük. Ettől kezdve, illetve a Székesfőváros Tanácsától nyert építési engedély alapján az építési munkák december hó közepéig végeztettek s eddig az időig elkészültek az alapok és a falak a járdaszín fölé mintegy 3 méter magasságban és az alagsor vasbeton födéme.

Az építési munkák április hó közepén nyertek folytatást, mikor a két lakóházunk építésének előmunkálatai is megkezdődtek. Az 1929. évben templomépítésünk kissé lassúbb tempót vett, aminek oka egyrészt az anyagiak, másrészt pedig két lakóházunknak építése volt. A Protestáns Hitelirodával 1928. szeptember 30-tól 1929. március 21-ig tartott hosszas tárgyalás után létrejött megegyezés értelmében ugyanis a két lakóház építéséhez szükséges összeget majdnem teljes egészében megkaptuk és így azok építését kellett siettetni, hogy november hó 1-re lakható állapotban legyenek.

Templomalapunk ügyét közben minden lehető módon istápoltuk s ennek eredményekép az Úr kegyelméből 1929. december végével 185.120.— pengőre gyarapodott, mely összegben bent van az építési anyagok értéke és pedig a Pénzügyminiszter Úr adományából 70 köbméter faanyag s a Kereskedelmi Miniszter Úr által engedélyezett 30 tonna gömbvas kedvezményes árából származó összeg is.

Az építkezés folyamából a következő fontosabb tényeket emeljük ki.

A templom és a toronytető munkálatai 1929. augusztusban nyertek befejezést s a torony csillaga szeptember 9-én feltétetett s a külső és belső vakolási munkálatok túlnyomó részben az 1929. év végéig elvégeztettek. Ez időpontig elvégeztettek a lépcső elhelyezési, a templom mennyezet burkolási munkái, az ablakok és ajtók elhelyezése és a főkapuzat kőfaragó és fedési munkái is. A munkálatok 1929. december 24-től 1930. május 19-ig szüneteltek. Május 19-e óta folyt a hátralévő munkák végzése, többszöri megszakítással és így jutottunk el az építésnek csak a legutóbbi napokban történt befejezéséhez. Az 1930. év elején megindultak a berendezési munkálatok is. Az első volt ezek közt egy 4 mázsás „A"-hangú harang, melyet egyházrészünk ajándékba kapott és amelyet 1930. április 17-én — virágvasárnapján — szen-

telt fel gyülekezetünk és április 20-án, husvét első napján szólaltatott meg.

A karzatok szeptemberben elkészültek és a fűtési berendezés munkái megindultak s csak a napokban nyertek befejezést. A földszinten a padok, a szószék és az orgonaház munkái november elején indultak meg s csak 15-én az utolsó órákban készültek el. Templomunk használatba vételére az engedélyt, az 1930. november 13-án a helyszinen járt bizottságtól megkaptuk.

Templomunk építése az előirányzott 250.000.— pengőn alul maradt. Ebből eddig mintegy 225.000.— P-t fizettünk. Ki kell még fizetnünk mintegy 20.000 P-t. Belső berendezés mintegy 45.000.— P-be kerül, melyből 5.000.— P-t kifizettünk s itt kell még 40.000 pengő, úgy hogy az összes hátralévő munkákra még mintegy 80.000 P-re lesz szükségünk.

Hisszük, hogy ezt is megadja nékünk Istenünk. Akiben volt, van és lesz minden reménységünk. Végül megemlítjük, hogy telekvétel-, illetékek-, tervezés-, művezetés és egyéb költségek címén mintegy 50.000 P-t fizettünk ki.

Mélyen tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Hatalmasan cselekedett velünk az Úr! Azért tehát örvendezzünk! Gyújtsunk örömtüzeket szíveinkben az egek Urának, kinek legyen dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás most és mindörökké!

Budapest, 1930. november 16-án.

Dicsőfi Kálmán s. k.
gondnok.

A templomépítés költségei:

Glock Imre vállalkozó, föld-, kőműves- és ácsmunkák	132.093.99 P.
Tóth Lajos tetőfedő — — — — — — — —	4.961.06 „
Kozma Mihály asztalos — — — — — — —	13.450.92 „
Melocco Péter műkő — — — — — — — —	15.437.43 „
Venczel Géza bádogos — — — — — — —	5.719.89 „
Král Gyula kőfaragó — — — — — — —	6.648.40 „
Győry Vince csatorna, gáz, vízvezeték — — — —	5.719.— „
Paulay László villany — — — — — — —	4.726.03 „
Droppa Sándor üveges — — — — — — —	4.669.51 „
Nagy Gyula lakatos — — — — — — —	8.215.96 „
Cristofoli Vince burkoló — — — — — —	6.283.15 „
Urbán Ferenc asbest padló — — — — —	2.625.18 „
Körting fűtőberendezés — — — — — —	6.802.62 „
Bábel József szobafestő — — — — — —	1.718.05 „
Bábel József mázoló — — — — — — —	2.628.99 „
Stuhl Testvérek redőny — — — — — —	269.78 „
Iparosoknak kifizetve:	221.989.96 P.

Telek — — —	28.000.— P.	Harmónium — —	950.— P.
Orgona kiadás össz.	9.695.83 „	2 drb papi szék —	100.— „
Tégla — — —	5.124.92 „	Csillag aranyozás —	355.20 „
Beton gömbvas —	5.722.33 „	Építési engedély —	322.— „
Építkezési anyagok	2.000.— „	Lábtörlők — —	393.80 „
Építészi tiszteletdíj	6.000.— „	Templomi szőnyeg	610.72 „
Munka ellenőrzés —	338.— „	Szélfogó függöny —	301.72 „
Templom padlás lefedés — — —	2.486.— „	Szélfogó ajtó — —	288.— „
		II. em. karzat lócái	250.— „
Templom színes ablakai — — —	2.332.70 „	Vízv. bekapcsolás —	500.— „
		Zongora az alagsorba	1.700.— „
Utólagos kéményépítés — — —	1.164.25 „	Különféle kisebb kiadások — —	3.588.69 „
Harang állvány —	1.447.90 „		79.595.84 P.
Harang — — —	3.802.20 „	Iparosoknak kifizetve	221.989.96 „
Alagsorba 2 kályha	1.328.80 „	A templom összes kiadásai — — —	301.585.80 P.
Padok mázolása —	792.78 „		

Medgyaszay István

A templom-építés fedezete:

Hívek adománya (vallásos esték, stb.) — — —	179.890.50 P.
Budapest székesfőváros segélye — — — — —	100.000.— „
Honvédelmi Minisztérium (harangra) — — — —	2.000.— „
Népjóléti Minisztérium — — — — — — —	1.000.— „
Vallásügyi Minisztérium — — — — — — —	800.— „
Központi egyház — — — — — — — —	8.000.— „
Zongora (gyűjtésből) — — — — — — —	1.700.— „
Orgona-alap — — — — — — — — —	6.348.49 „
A templomra összesen befolyt:	299.738.99 P.

Természetbeni adományok:

100.000 darab mészhomoktégla a Pénzügyminisztérium adománya.
70 köbméter fa a Népjóléti minisztérium adománya.
Felten és Guilleaume Kábelgyár az összes villanyvezetékeket adta.

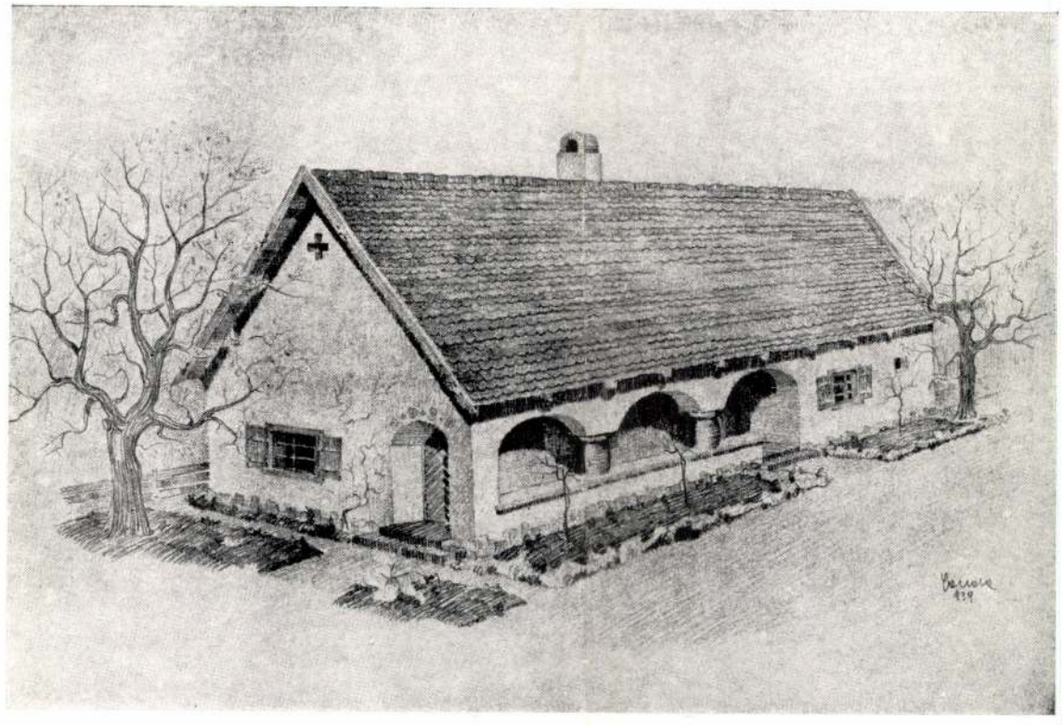

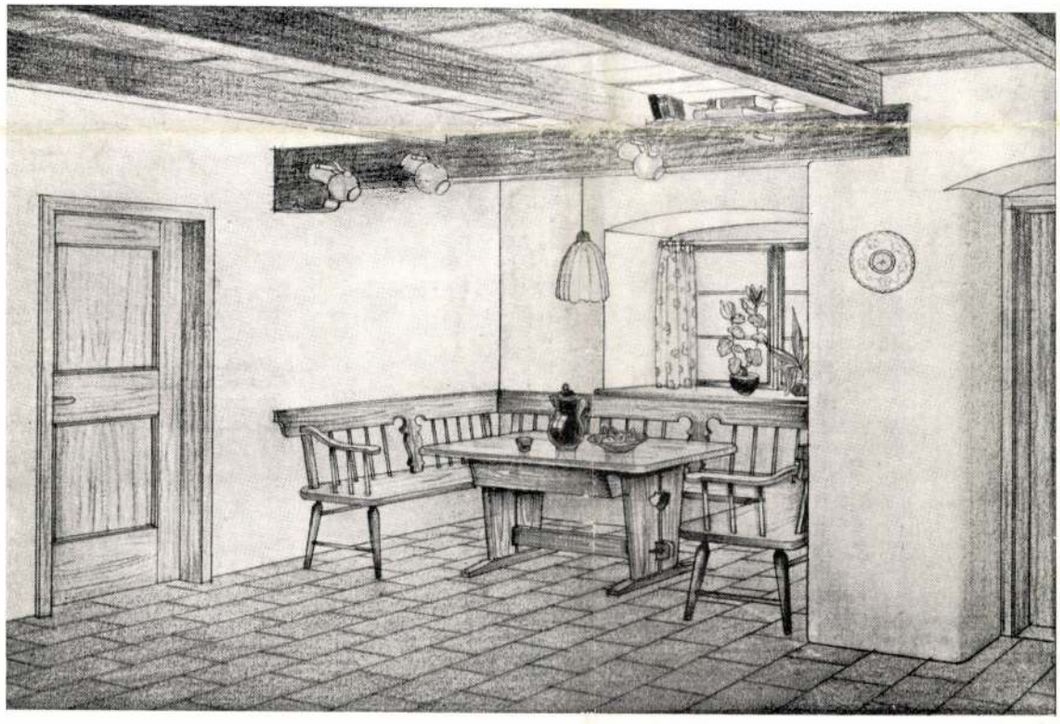

A társulat építőiparművészeti tervpályázatának eredménye. IA. feladat. Magyar kisgazda lakóháza és berendezése. Gonda Lajos terve (I. díj). — Ergebniss der bau-gewerbekünstlerischen Preiskonkurrenz der Gesellschaft. Wohnhaus und Einrichtung eines ungarischen Kleinbauern. Entwurf von Ludvig Gonda (I. Preis). — Result of the prize competition, opened by the Society for designs of applied art in buildings. Home and furniture of a hungarian small-farmer. Design of Lewis Gonda (Ist prize).

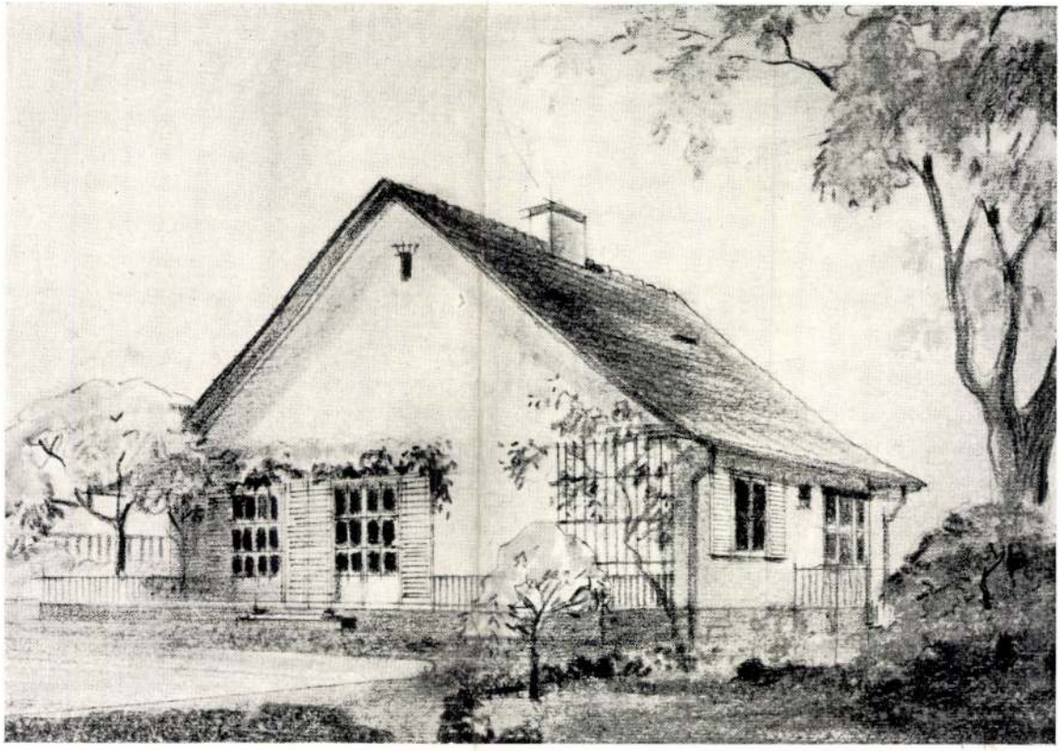

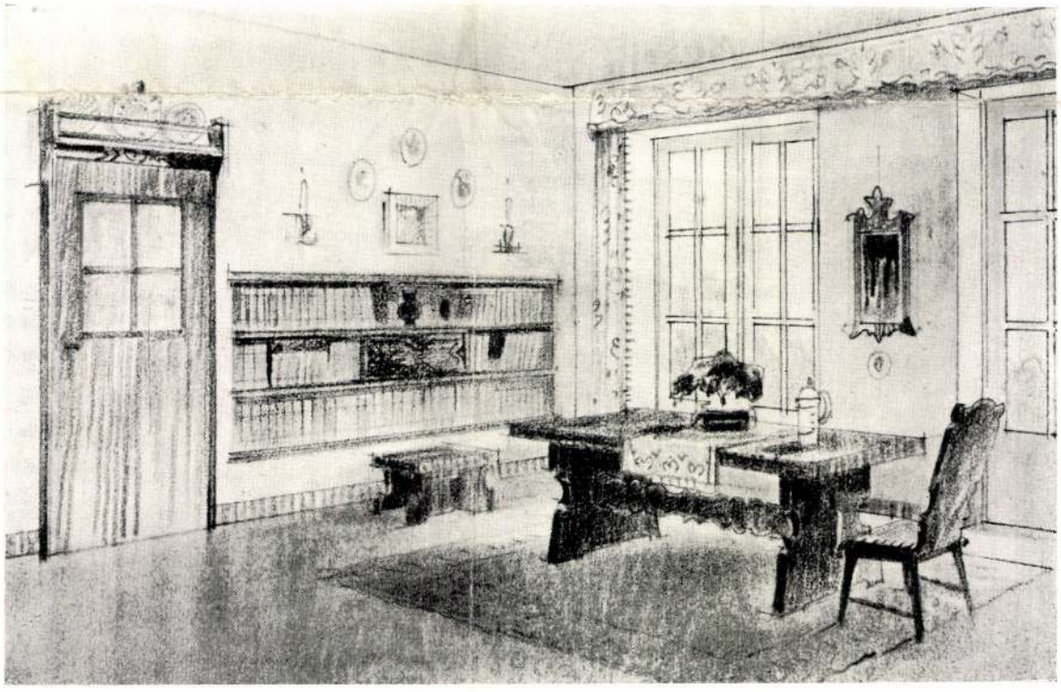

A társulat építőiparművészeti tervpályázatának eredménye. I/B. feladat. Városkörnyéki kis családi ház és berendezése. Vass Béla terve (II. díj). — Ergebniss der bau-gewerbekünstlerischen Preiskonkurrenz der Gesellschaft. Suburbanes kleines Familienhaus und seine Einrichtung. Entwurf von Béla Vass (II. Preis). — Result of the prize competition, opened by the Society for designs of applied art in buildings. Small suburban family home and its furniture. Design of Béla Vass (IInd prize).

XLV. ÉVFOLYAM 35—36. SZÁM 1921. OKTÓBER 1.

A BUDAPESTI ÉPÍTŐIPARI SZAKMÁK IPARTESTÜLETEI, A HADVISELT MÉRNÖKÖK, ÉPÍTÉSZEK ÉS MŰSZAKI TISZTEK NEMZETI SZÖVETSÉGE, A MAGYARORSZÁGI ÉPÍTÉSI ANYAGKERESKEDŐK SZÖVETSÉGE, A BUDAPESTI ÁCSMESTEREK IPARTESTÜLETE, AZ ÉPÍTŐMESTERI KÉPZETTSÉG MEGVIZSGÁLÁSÁRA SZERVEZETT BIZOTTSÁG, A VÁROSI MÉRNÖKÖK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGÉNEK HIVATALOS LAPJA.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: EGY ÉVRE 120 K. EGY SZÁM 6 K.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Dr. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., HORTHY-MIKLÓS-ÚT 15c, V/38. TELEFON: JÓZSEF 132—95.

A lakásépítés életrekeltése.

Írta: **Medgyaszay István.**

A magyar ujság- és szakirodalom a mi „Építő Ipar"-unkkal együtt az utóbbi időben több oly tanulmányt közölt, melyek a fenti feladat komoly megoldásához több értékes gondolattal járultak.

Úgy vélem, hogy az ügyet szolgáljuk, ha a Középeurópa hasonló törekvéseit, valamint magyar szakértőink cikkeit méltatva és kiegészítve az egész kérdést, lehetően világos áttekintésben, nagy vonásokkal elénk vázoljuk.

Mindenekelőtt ismerjük meg azt az igazságot, hogy a városok építőtevékenysége nem elszigetelt jelenség. A földből feltörő hatalmas középületek az állam szerves életének duzzadó ifjúi erejéről, a lombos kertekből kikandikáló tiszta munkásházak a fejlett társadalmak emberszeretetéről beszélnek. Mindezek már csak következmények: a társadalom egészséges szervezetének és harmónikus életműködésének kísérő jelenségei.

A mi lakásnyomorunk is ilyen kísérő jelenség: a mi politikai és gazdasági aléltságunké.

Az eredő oka tehát mélyebben rejtőzik, semhogy az eddigi — csak a felszínen és kis részben való — hatósági kezeléssel meggyógyulhatott volna. Az építőanyagok olcsóbbítása, az építőszabályzat könnyítése, a dézsma- és adómentesség és a végre megindúló 300 milliós országos kislakásépítés mindannyija üdvös, de hatástalan, szánalmasan gyenge a lakásépítés kellő fellendítésére.

A háború elvesztése óta Németország kereken 3000 millió márkát áldozott közpénzekből kislakásépítésre. Ebből minden ezer lakosára egy új lakás jutott. Minthogy azonban lakáshivatalainak számítása szerint a lakásínség leküzdésére ezer lakosonként legalább 10—15 új lakásra van szükségük, a közpénzből való lakásépítést, mint célra nem vezetőt, abbahagyják. De tekintsünk Középeurópa leggyőztesebb államába: a háború dühétől megkímélt gazdag Svájcba. Az *építés drágulása itt csak az ötszöröse a békebelinek.* Az utóbbi évek állami lakásépítéseit azonban itt is beszüntette a Szövetségtanács, mert nem bírta volna el a *kellő tömegű* lakásépítés pénzügyi terheit — vagy az csak oly kis körre szorítkozott volna, amely az *egész* ország lakásügyét alig javította volna meg.

Mint a későbbi számadatokból ki fog világlani, minálunk ez a nemtörődömség még sokszorta reménytelenebb. A 300 milliós építkezésből minden ezer — különben szűkösen lakó — hazánk fiára *csak egyötöd új lakás* jut!

Ma Csonkamagyarország Középeurópának legkifosztottabb darabja; az *építés költsége ellenben a békebelinek ötvenszerese.* Remélhetjük-e tehát a svájci tanulság után, hogy nálunk az állami és községi lakásépítés felszabadítja és megoldja a lakásügyet? Semmi esetre sem! Csak dícséretes jóakarat és egy csepp enyhítő balzsam az a munka nélkül küzködőknek.

A gyökeres megoldást tehát, amely annyi lakást épít, hogy a kereslet és kínálat egészséges viszonyában a lakáspiac ismét fel fog szabadulni, másutt kell keresnünk. Ugy a külföldi, mint magyar szakértőink mélyebbre ható tanulmányaiban két közös alapgondolatot lelünk.

Az egyik az, hogy a világháborút követő súlyos gazdasági válságban kellő eredményű *magánépítkezés csak széles, egységes szervezéssel kelthető életre.*

A másik alapgondolat pedig az, hogy ez az életrekeltés csak *az érdekelt rétegeknek közös segítségével* lehetséges.

Mind a két alapgondolat amilyen bölcs, olyan régi. A legtermészetesebb ősalakjában ott találjuk a mi népünknél is. Kalotaszegben és Székelyföldön széltében dívó az ősmagyar népszokás: a *kaláka.* Az ifjú pár megveszi a vásáron az új hajlékukhoz való néhány ablakot meg miegymást. Azután a megbeszélt napokon „kalákába megyen" a rokonság, a komaság meg minden falubeli jóember. Fuvaroznak, ásnak, ácsolnak és falat fonnak az emberek, hordják, adogatják kézbe az asszonyok meg a gyerekek. A közös munkát közös estebéddel meg vigassággal végezik mindaddig, amíg az új hajlék el nem készül a felebaráti szeretett nászajándékául.

A városok mesterkélt és ridegen szétesö társadalmában, hozzá a mai nehéz viszonyok között ez a két alapgondolat: az *egységes szervezés* és az *érdekeltek segítsége* már csak határozott és kötelező alakban valósulhat meg.

Ami az egyik oldalon segítség, az áldozat és teher a másik oldalon. A gyakorlati megvalósulás tehát akkor sikerül, ha megtaláljuk a teher helyes elosztásának elvét: az egész kérdés forgástengelyét.

Az idevágó középeurópai szakirodalom és hatósági intézkedések, mint említettük, az eddigi balsikerek után úgy az állam, mint a községek terhelésétől mindinkább eltekint. Említettük, hogy ezek segítsége amúgy sem lehet elegendő, igazságosabb és bővebb adóforrásokat pedig a köz iránt érzéketlen társadalmunkban még nem nyithatunk meg.

De mindenekelőtt igazságtalannak találnók a kellő, tehát óriás tehernek fenti elosztását már azért is, mert a vidék többet áldozna, mint az azt élvező város.

A közös segítség terheit tehát azokra kell hárítanunk, akik annak eredményeit is leginkább élvezik. És akkor lesz az elosztás a legigazságosabb, ha *arányos azzal az érdekeltséggel, amely az építkezésekhez és a lakáspiac felszabadulásához fűződik.*

Ha a társadalmunkat ebből a szempontból tekintjük át, úgy találjuk, hogy abban három ellentétes, de mégis egymásra utalt gazdasági elem rétegeződik: *az építőiparos, a háztulajdonos és a lakó.*

Ha ezek mindegyike meghozza az építéshez, saját közvetlen érdekében, a maga arányos áldozatát, akkor néhány év alatt a lakásrendeletekből is felszabadíthatják — önmagukat. Vegyük sorra a három érdekréteget.

Az építőiparosok: gyárosok, vállalkozók és munkások nagyszabású egységes szervezésével a kockázat nagyrésze: a károk, a sokszoros közvetítés és a törpevállalatok drága üzemköltsége elesik.

Az építés megindításának közös érdekében, közös megegyezéssel és ellenőrzéssel a tőke sok helyt aránytalan haszonigénye mérsékelhető.*) A legyőzött Németországban újra fiatalos erővel lüktető ipar és építés: lelkesítő példája a jól szervezett, fajiöntudatos együttműködésnek.

Másfelől a mi munkásságunk együttérző vezetéssel, szükségleteinek közvetlen ellátásával és az épülő házakban való részesedéssel bizonyára megnyerhetők — méltányos csoportos szerződések alapján — a derekas együttműködésre.

Ha mindezeket a tényezőket egybevetjük, a beavatottak előtt világossá válik, hogy az ilyen szélesen szervezett üzemben — minden kiváltságos jog nélkül is — a mai törpeüzem költségeinek fele megtakarítható. És mégis bizonyos, hogy minden építőiparos — tőkés, munkás egyaránt — inkább boldogulna, mint ma.

A szoros érdekközösségből adódó köteles segítséget ma már több érdekes törvény szabályozza:

A porosz országgyűlés f. é. júl. 14-ikén elfogadott idevágó novellája egyenesen felhatalmazza a községeket, hogy az építendő kislakásaik költségeinek pótlására az érdekelt iparosságot megterhelhesse. Düsseldorf városi tanácsa ez év óta az újonnan épülő lakások költségének 6/7-ed részét a jól kereső iparosságra és kereskedőkre hárítja.**)

A háztulajdonosok alkotják a második gazdasági érdekréteget. A lakásépítés életrekeltését az újabb javaslatok és törvények szerint azzal lendítenék előbbre, hogy annak javára a háztulajdonosok átengedik az *ezutáni béremelés többletét.* Áldozatukért — éppen a segített építések révén — gyorsabban és biztosabban felszabadítják bérházaikat a lakásrendelet alól. Hogy az áldozatot és a várt eredményt mérlegelhessük, gondoljuk meg a következőket:

A vesztett háború gazdasági válságát az életben maradottak különbözően úszták meg, aszerint, hogy hányadrészét mentették át gazdasági erejüknek. E szerint a „mentőhányados" szerint tulajdonképpen növekvő mértani sort alkotnak, melyben első tagul az önfeláldozó, hős hadirokkant áll, utolsóul pedig a felmentett hadiszállító. A nagy tömeg közbül esik.

Egyik polgártársunk például hadbavonulása előtt 100.000 aranykoronát tevő vagyonát takarékba tette. Ma 80.000 papiroskoronája van belőle és 2400 papiroskorona évi jövedelme.

Egy másik ellenben ugyanazt a tőkét — mondjuk — egy 200.000 K-ás házvételbe fektette, — a takarék útján kölcsön véve az első polgártárs tőkéjét. Ma ennek minden adó és vagyonváltság levonása után is jó 1,000.000 papiroskoronát érő tisztavagyona és vagy 10.000 papiroskorona évi jövedelme van. Ő tehát már tizenkétszer annyi vagyont és négyszer annyi jövedelmet mentett meg, mint az első. (Hogy a háztulajdonos inkább kockáztatott azt éppen ez a példa cáfolja meg.) A további kikerülhetetlen béremelés tehát a legtöbb esetben már inkább az építési kölcsönök hitelezőit illetné meg és ha már ők nem kívánhatják, méltányosabb azt az égető lakásnyomor megszüntetéséig a köz javára fordítani.

Viszont ha majdan, ennek elmultával, ismét helyreáll a szabad lakáspiac, csak akkor veszik észre a háztulajdonosok, hogy vagyonukat a válságon szinte egészen átmentették.

A soha vissza nem térő olcsó telekárak, csekély építőköltségük és a városfejlődéssel járó értékemelkedésük *utólérhetetlen előnyt biztosítanak nékik az újonnan építendő házakkal szemben.* Méltányos tehát, ha ebből a mások munkájából eredő gazdasági előnyből, ebből a nem remélt feleslegből lefoglalunk egy *részt* az amúgy is közös cél érdekében. Ezáltal a teljesen saját tőkéből épült és a tulajdonos lakta házakra is áthárulna a közös segítség.

Hasonló elvekből szűrődött le az idevágó német birodalmi törvény (Reichsgesetz über die Erhebung einer Abgabe zur Förderung des Wohnungsbaues vom 26. Juni 1921.). Eszerint a házak évi haszonértékének 5 százaléka húsz éven át az új lakásépítés fellendítésére évenként befizetendő. Ez a reáladó természetesen áthárul a mindenkori lakóra, akár bérlő, akár tulajdonos az. A németek ebből évi ötödfél milliárd márkát remélnek.

A *lakók* alkotják a harmadik gazdasági érdekréteget. Őket fenyegeti legközelebbről a lakásbérek feltarthatlan, sőt valósznűen uzsoraszerű emelkedése. A javak szabad kiegyenlítődése ugyanis oly erő, melynek a kényszerű rendeletek csak részben és csak ideig óráig vethetnek gátat.

Sőt maguknak a lakáshivataloknak gyűlése mondotta ki ez év májusában Münchenben, hogy *a lakásínség leküzdésére első gyakorlati követelményül a kényszerrendeletek tervszerű és fokozatos visszavonását tekintik.*

De a magunk körében is éppen a lakók nagy része bizonyította be, hogy a további sokszoros béremelés mégis lehetséges. Köztudomású, hogy a főbérlők éppen a mai konjunkturától legtávolabb eső diákok és a legszegényebb ágyrajáró albérlőikkel fizettetik meg a békebeli bérek harmincszorosát.

A házbéreket tehát már mindkét oldalról oly magasan csapkodják a hullámok, hogy azok ily alacsonyan leszorítva alig tarthatók. A lakóknak tehát két rossz között kell választaniok. Az egyik szerint tovább harcolnak mindkét oldalt joggal elkeseredetten, reménytelenül belesodródva a határtalan bérekbe és lakásanarchiába. A másik szerint az eshetőségeket bölcsen áttekintik. Önként beleegyeznek oly kötött lakbéremelésbe, melynek segítségével határozott időn belül ismét kellő számú szabad, sőt fölös lakáshoz jutnak.

Természetes, hogy az ilyen lakbérpótlék azokra a lakókra hárulna — akár bérlők, akár háztulajdonosok —, akik a mai gazdasági termelésbe belekapcsolódtak.

Másfelől fokozatos is kellene hogy legyen a nagyterjedelmű és fényűző lakások esetében. A francia és a svájci határmenti német tartományokban már évek óta dívik a tekintélyes „Wohnungsluxussteuer".

Ilyen elvekkel és szervezéssel Németországban a mienkhez közel eső drágulás ellenére a lakásépítés ha nem is a kellő terjedelemben, de mégis erősen megindult.

A minket körülvevő utódállamokban, bár sokkalta kisebb drágulás mellett, az építkezésekre vonatkozó rendeletek oly erőszakosak és rendszertelenek, annyira megingatják a ház és különösen az üres városi telek tulajdonjogát, hogy azok ismertetésétől eltekintünk.

Hogy miként lehetne fővárosunk súlyos lakáskérdését gyökeresen megoldani, erről a következő számban.

.....

Válasz az „Építő ipar, mint nagyipar" című cikkre.

Az Építő Ipar — Építő Művészet szeptember 1. és 15-iki számaiban megjelent bírálat azzal az őszinte meggyőződéssel és lendülettel támadta az építő ipar szabványosításáról írt cikkem egyes tételeit, melyet én még ellenfeleimben is mindenekfölött becsülök. Nem hallgathatom el azonban azt a meggyőződésemet, hogy bár a kritika jogát természetesen a legszélesebb keretben elismerem, mégis az ily kritikáknak megvan az a hibájuk, hogy rendszerint kiragadnak egyes oly mondatokat, melyek az illető kritikus legkedvencebb témájával valamely vonatkozásban vannak, e kiragadott mondatok azonban az ő gondolkozásuk körébe beállítva, egészen más színt és alakot mutatnak, mint az eredeti miliőben. Úgy érzem, hogy most is hasonló eset történt, amit egyrészt azért sajnálok, mert cikkemnek főcélját mellékvágányokra terelte, másrészt a saját álláspontját az enyémével szemben áthidalhatatlanul ellentétesnek tüntette fel, holott meg vagyok róla győződve, hogy a lényegben teljesen egyetértünk, ha e „lényeget" felkutatjuk.

Teljesen igazságtalan az a beállítás, mintha a háború alatt és óta keletkezett, előttem egyébként többé-kevésbbé ismeretlen építővállalatokkal válogatás nélkül rokonszenveznék. Az hiszem, alig tételezi fel valaki rólam, hogy a kijárásra és vesztegetésre alapított részvénytársaságért lelkesednék, mely tíz munkást foglalkoztat s amelyből öt igazgató autózik és tölti a bárokat.

*) Az „Építő Ipar" 1921. 17. számában — *eke* kimutatása szerint a békebeli teglaárnak a *fele* a munkadíj, míg a mai árnak csak az *ötöde* Tehát nemcsak a munkás az oka a drágaságnak.

**) Lapunkban *Csécsy* Andor tartalmas cikke is rámutatott arra, hogy az ipari tőke hivatott a kérdésre a munkáslakások építésével.

GARA ARNOLD
RAJZA

széjjel az utcák. A házak egyszerűek, de nem sivárak; ízléssel készültek és mindenütt a célszerűség elvei szerint, semmi sem akar másnak látszani, mint amicsoda és ha hozzávesszük azt is, hogy a belső berendezések egységes terv alapján készültek, akkor megállapíthatjuk, hogy olyan művészet vert tanyát e kis helyen, milyet nagy városok legtöbb palotájában is hiába keresünk. A gyáros természetesen tisztában volt munkásai anyagi helyzetével, azonban uzsorásszerepre sem vállalkozott. A házbérekből mégis megtérülnek az építés költségei. Minden ház dél felé tekint. A terület 68%-a kertekre van szánva, míg az épületekre 12%, az utcákra 20%. Szóval tekintetbe vették a higiénikus követelményeket is. Ugyanezektől a gondolatoktól áthatva, több német gyáros épített kisebb telepeket. Dyckerhoff cég Amoneburgban, Kornelius Heyl Wormsban, ugyanott Dörr & Reinhardt és többen. Mindegyik épület, külsejével és belső berendezésével egyetemben, gyönyörű példája annak, milyen szépen és művészettel és főleg milyen olcsón lehet egészséges és tiszta lakóhelyeket építeni a lelketlen kőrakások, piszkos téglakaszárnyák helyett.

B. A.

művészi plakettek
zik. A képek b
elsején jár le. A
nyilvános kiállítá
kesztősége. A n

Medgyaszay István

Lajta és Lechner nyomán a népművészethez forduló fiatalok: Kós Károly, Medgyaszay István, Thoroczkai Wigand Ede, Kozma Lajos.

Ernyey Gyula: Az ipari forma története Magyarországon Akadémiai Kiadó 1974 27.o.

arra használta fel, hogy ez idő alatt maga tanulmányozhassa az ügyeket, amelyeket azután este tárgyalt meg referenseivel.

Ez a szüntelen és szakadatlan munka, amelyet nagy lelkesedéssel és a székesfőváros közönségének áldozatos szolgálatában fejtett ki, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a gyilkos betegség ily rohamosan kifejlődhetett benne és váratlanul ragadhatta el akkor, amikor egyik komoly jelöltje volt az egyik alpolgármesteri állásnak.

Halálának híre mindenütt, de különösen a városházán igen nagy részvétet keltett.

Karkas Rezsőt a székesfőváros a Kerepesi-temetőben kijelölt díszsírhelyen vasárnap délután 3 órakor örök pihenőre elhelyezte. A székesfőváros közönsége nevében *Berczel* Jenő dr. alpolgármester, a Mérnöki Kamara nevében *Sándy* Gyula alelnök búcsúztatta a halottat. Emlékét kegyeletes lélekkel fogjuk megőrizni.

Rumbach Dezső kitüntetése. *Rumbach* Dezső nyugalmazott székesfővárosi tanácsnoknak a kormányzó a miniszterelnök előterjesztésére, buzgó és eredményes közszolgálati elismeréseül a m. kir. kormányfőtanácsosi címet adományozta. — *Rumbach* Dezső talán kissé elkésett, de mindenképpen méltányos és megérdemelt kitüntetésével egy hosszú és munkásságban gazdag köztisztviselői pálya nyerte el jutalmát. Az a harmincöt esztendő, amelyet a nyugalomba vonult tanácsnok a főváros műszaki ügyosztályaiban eltöltött, alkotásokban gazdag emberöltő volt, amelyekben a most kitüntetett *Rumbach* Dezső sokat tevékenykedett nagy szorgalommal, kiváló hozzáértéssel és megingathatatlan tisztességgel.

A Kisfaludy Társaság Greguss jutalmának nyertesei. A Kisfaludy Társaság idei Greguss-jutalma az 1924—29. legkiválóbb építőművészeti alkotása számára volt esedékes. A társaság alapos szemlét tartva, ennek a hat esztendőnek építőművészeti alkotásai felett, a gazdag termésből, *Lyka* Károly rendes tag előadói javaslata alapján, egyhangú határozattal ennek az évkörnek két 1929-ben befejezett építőművészeti alkotását találta a jutalmazásra legérdemesebbnek, mindkettőt egyenlő értékben, aeque loco. A kitüntetett művek: a budapesti Baár Madas református leánynevelőintézet épülete, *Medgyaszay* István alkotása, a magyaros törekvésű építőművészetnek az utóbbi hat év alatt legkiválóbb terméke, s a győr-gyárvárosi római katholikus templom, *Árkay* Aladár műve, a modern irányú építőművészetnek az utóbbi hat év alatt legjobb alkotása.

Lég és gázvédelem. A Magyar Mérnök- és Építész Egylet szakosztályi ülésén *Petróczy* István ny. repülő ezredes beszélt városaink védelméről, hogyha az emberiség gonoszsága ismét háborút szabadítana reánk.

A jövő háborúját technikai eszközökkel fogják megvívni és a magyar mérnök feladata a kellő szervezkedés módjának megtalálása. A mérnök mellett építésznek is kell közreműködnie, hogy a háztetők támadását veszélytelenné tegye és hogy a bombák ellen bombabiztos férőhelyet teremtsen.

A határ mindössze negyedóranyira van Budapesttől. Oda, a határra megfigyelőket kell állítani érzékeny apparátussal felszerelve. Védeni kell a várost a gyújtóbombától, amely mindössze száz gramm súlyú, de magas hőfokot fejt ki és főleg a háztetőket veszélyezteti, miután a gyönge tetőhéjjazatot áttörte.

Gondoskodni kell férőhelyekről, amelyekhez sem a gáz, sem a robbanó és robbantó bomba le nem jut.

Felére csökkent az 1930-iki lakásépítkezés. A fővárosi statisztikai hivatal októberi füzete ismerteti az 1930-iki építkezést és összehasonlításokat tesz a tavalyival szemben. Október végéig 589 földszintes, 97 egyemeletes, 19 kétemeletes, 20 háromemeletes, 13 négyemeletes, 8 ötemeletes, és 6 hatemeletes bérház épült, illetőleg van építkezés alatt. Ez összesen 752 darab épület, 1929-ben viszont 873 házépítési engedélyt adtak ki. Az emeletráépítések száma 1929-ben 128 volt, 1930-ban 70-re csökkent és amíg 1929-ben az újonnan keletkezett lakások száma 6239 volt, 1930-ban összesen 3682 épült. Ezekből egy- és kétszobás 2869. Ebből is látható, hogy a nagylakások építkezése a minimumra csökkent.

Petrovácz Gyula fontos nyilatkozata a műszaki alpolgármesteri állás megnevezéséről. „A harmadik alpolgármesteri állás betöltése körül *heves viták és nagy erőfeszítések lesznek mindjárt az első közgyűlésen.* Már 1920-ban el akarta határozni a törvényhatósági bizottság közgyűlése, hogy öt műszaki ügyosztályt állít fel. Most is az a tendencia nyilvánul meg — és pedig magában az új fővárosi törvényben — hogy *a műszaki ügyosztályok száma szaporíttassék és a törvényben kifejezetten bent szereplő harmadik alpolgármesteri állás, amely nincs jogi minősítéshez kötve, műszaki minősítésű legyen.* Ennek a közgyűlési akaratnak az érvényesülése elé ismét ugyanolyan nehézségek gördülnek, mint 1920-ban, tudniillik *általános tisztújítás* előzi meg a szabályrendelet megalkotását, holott az új műszaki ügyosztályok megalkotása *előzetes szabályrendelet elkészítését kívánja meg* és csak a szabályrendelet megalkotása után lehet az új állásokat betölteni. Ebben a szabályrendeletben kell majd intézkedni arról, hogy *hány új műszaki ügyosztály szerveztessék* és ugyanitt kell intézkedni arról is, hogy *az egyik alpolgármesteri állás műszaki minősítésű főtisztviselővel legyen betöltendő.* Az 1920-as közgyűlés összehívásakor a mérnöki kamarának akkori elnöke, *Zielinski* Szilárd vette magához a kezdeményezést és mindjárt az alakuló közgyűlésen olyan értelmű indítványt tett, hogy *a tisztújítás tartassék függőben mindaddig, amíg a műszaki minősítésű alpolgármesteri állás megszervezése kérdésében a törvényhatósági bizottság nem nyilvánította a maga akaratát.* Tartozom kijelenteni, hogy nem akarom kivenni a mérnöki kamara elnökének a kezéből a kezdeményezést, de szükségesnek tartom, hogy *minden illetékes tényezőt figyelmeztessek arra a lehetetlen helyzetre,* ami előáll, ha előbb tartjuk meg a tisztújítást és csak azután hozunk szabályrendeletet, amely utólag dönt a műszaki ügyosztályok felállítása és a műszaki minősítésű alpolgármesteri állás megszervezéséről. Be kell tölteni előbb csak *két* alpolgármesteri állást, a *harmadik* alpolgármesteri állás betöltésével várjunk addig, amíg a közgyűlés ezt a szabályrendeletet megalkotja. Én a dolog természetes rendjének azt tartanám, ha *a mérnöki kamara elnöke, aki tagja a törvényhatósági bizottságnak, megbeszélésre ülne össze a műszaki minősítésű örökös tagokkal és a mérnöki kamara által megválasztandó érdekképviseleti tagokkal.* Ezen a megbeszélésen részletesen megvitathatnák a helyzetet és állásfoglalásukat illetékes hely elé terjeszthetnék."

A Mérnök- és Építészegylet hétfőn tartotta meg a kislakásos ankét záróülését, melyen *Münnich* Aladár műépítész összefoglaló beszédében megállapította, hogy a kispolgárság lakásviszonyai csak úgy válhatnak egészségesebbé, ha azokat céltudatos, átfogó városi telepítési politika irányítja, a jelenlegi anarchisztikus állapotok helyett. — Szükség volna rá hogy az új építésügyi szabályzat minden módon elősegítse, egységes, modern telepek létrejöttét s ezeket megfelelő utcavezetéssel, építési könnyítésekkel, hatósági díjak mérséklésével támogassa. Szükséges, hogy Pestmegye az elővárosokra vonatkozólag megreformálja építési szabályzatát. Az elfogadott határozati javaslatokat különböző hatóságoknak fogják beterjeszteni.

Helyreigazítás. Nagybecsű lapjuk legutóbbi száma az új építésügyi szabályzat előkészítésével foglalkozik és ezen cikkben az én felszólalásomat is megemlíti azzal, hogy övezet helyett sávelnevezést kértem volna.

Félreértések elkerülése végett tisztelettel közlöm a t. Szerkesztőséggel, hogy Közmunka Tanácsi felszólalásomnak tárgya a következő volt:

Véleményem szerint az övezeti beosztást és az övezet szót is, teljesen el kell vetni. E helyett világosan „beépítési módokat" kell feltüntetni. Ezen beépítés módok a következők:

1. Telek körülépítési mód, mely csak a szorosan vett City-ben engedhető meg.

2. Tömbszegély építési mód (Randbebauung). Ez a mód lényegesen jobb ez előbbinél, de nagy hibája az egyenlőtlen világítás, az összeépített kertek célszerűtlensége és elégtelensége, a veszélyes forgalom az egyenlő értékű utcák következtében. A már kialakult részeknél ezen beépítési módot meg kell tartani, azonban városrendezési terveinket, melyek az új területeken is ezen beépítési módot írják elő, haladéktalanul át kell alakítani.

3. Sávépítési mód (Streifenbebauung). A tudomány mai állása mellett ezen beépítést tartjuk a leghigiénikusabbnak és a legcélszerűbbnek és legolcsóbbnak. Ezért mindenütt, ahol lehetséges, ezen építési módot kell előírni, s a beépítetlen területek e szerint legyenek átalakítandók. — Céltudatos települési politika szükséges, mely nagy területeket megszerez, fentiek szerint felnyit (aufschliessen) és értékesít. A sávépítési mód kétféle lehet:

a) magas (kb. 4 emeletsorig) bérházak, társasházak;

b) alacsony, családi sorházak. Ezen utóbbiak létesítését a hatóságoknak a legnagyobb mértékben támogatni kell, takarékossági, higiéniai és politikai szempontból, hogy minél több egzisztencia saját otthonhoz juthasson.

4. Szabadon álló villaépítési mód.

5. Iparterületek részére biztosított területek.

6. Műemlékek, mint pl. a Vár; fürdőváros, mint pl. a Tabán és egyéb speciális beépítési móddal bíró területek.

Felszólalásomban hangsúlyoztam, hogy ha az építésügyi szabályzatot övezetek helyett ilyen csoportosításban létesítenék, úgy az sokkal egyszerűbben és célszerűbben lenne kezelhető, mint a jelenben.

Nagyon lekötelezne a t. Szerkesztőség, hogyha jelen helyreigazító soraimnak nb. lapjában helyt adna.

Maradok igaz tisztelettel

Münnich Aladár

Eljegyzés. *Berczel* Gabit eljegyezte *Hübner* Tibor. Gratulálunk!

SZAKIRODALOM

ORBÁN FERENC. Családi ház tervezése. Az építészetről a közönséghez. Élet r. t. kiadása 1931. Orbán Ferenc építész, felsőépítőipariskolai tanár egyike legkiválóbb esztétáinknak, aki a gyakorlati élet küzdelmeit végigharcolva szűri le bölcs és eredeti tapasztalatait és esztétikai elveit. Mert az építész harcos ember. Küzdenie kell elsősorban az építtetővel, még mielőtt a tégla lerakása kezdetét venné. Minden építkezés egy regénytéma. Érdekfeszítő, izgató, küzdelmes. Egy ilyes küzdelem szülöttje ez a könyv is, azért oly értékes és érdekfeszítő. A való életet adja. A nagyközönség számára íródott, vajha az építészet lelke iránt közömbös nagyközönségünk széles rétege elolvasná. Mert a hihetetlen közöny ködét nehéz áttörni. Ez a könyv kitünő módszerrel próbálja. Amit azonban a közönségnek szán, azt jó elolvasni a tervezőknek is. Mert a kényelem, a harctól való fázás, a viták elkerülése, nem utolsó sorban a megbízás elvesztése feletti félelem, az építészt sokszor meghunyászkodóvá, a parancsoló építtető nyakatekert és hibás kívánságainak hű tolmácsolójává teszi. Igy jön létre az a rengeteg sok rossz épület kívül és belül, melyre kitünő szerzőnk fáradtságot nem kímélve, rajzban és írásban ad példát könyvében. De ebből a könyvből, — mely arzenálja az okos válaszoknak — a félénk építész anyagot is meríthet, mit kelljen mondania a lehetetlen kívánságokra és hogy oszlassa el az építtető helytelen nézeteit és térítse a helyes útra. *Ez egy nagyszerű könyv!* Gratulálunk szívből szerzőjének. Egy bölcs ember józan, szeretettől átitatott sehol sem bántó és mindig célba találó megjegyzései. Minden építész asztalán ott a helye, hogy mikor az építtető hozzá fordul, átolvasás céljából neki adja. Azután könnyebben megy majd a tervezés.

(Dr. F. G.)

MAGYAR ÉPITŐ MŰVÉSZET. 1930. 12. szám. Führer Miklós nagyszerű lapjának multévi utolsó füzete a szegedi Templomtér monumentális építkezéseivel foglalkozik, annak legszebb felvételeit mutatja be. Mindig örülünk, ha laptársunk pompás, aktuális és mindig magyar szellemű füzeteit ismertethetjük, hisz ez a lap immár 30 év óta hozza a magyar pályázatokat és így gyűjteménye a közelmúlt építészeti kulturájának.

HIVATALOS RÉSZ

A MAGYAR MÉRNÖKÖK ÉS ÉPITÉSZEK NEMZETI SZÖVETSÉGE igazgató-választmányi ülésén az elnökség javaslatára nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy február 7-én, tartandó évi rendes közgyűlésén *Gömbös* Gyula honvédelmi minisztert és *Wolff* Károly dr.-t tiszteleti tagjaivá megválasztja a nemzeti ügy körül szerzett érdemeik elismeréseül. A választmány a műszaki alpolgármesteri állás kérdését tárgyalta s elhatározta, hogy annak megszervezése és betöltése érdekében a keresztény pártoknál eljár. A választmány a székesfőváros törvényhatósági bizottságába megválasztandó mérnöki érdekképviseleti helyekre *Borus* Ferenc gépészmérnököt, *Farkass* Kálmán ny. h. államtitkárt, *Sándy* Gyula műegyetemi tanárt és *Schmit terer* Jenő építészmérnököt jelölte. Elhatározta végül, hogy a soproni bányamérnöki és erdőmérnöki főiskolának a pécsi tudományegyetemhez való csatolásának megakadályozása érdekében felirattal fordul a földmívelésügyi és a pénzügyminiszterekhez.

HÉTFŐN, *január hó 19-én d. u. fél 7 órakor* A MŰ- ÉS KÖZÉPITÉSI SZAKOSZTÁLYOK EGYÜTTES ÜLÉSE. Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. *Dr. Viola Rezső* előadása: *Városépítési tapasztalatok és műszaki igazgatás a külföldi nagyvárosokban.* (Vetített képekkel.) 3. Folyó ügyek, indítványok.

HÉTFŐN, *január hó 26-án d. u. fél 7 órakor* A MŰ- ÉS KÖZÉPITÉSI SZAKOSZTÁLYOK EGYÜTTES ÜLÉSE. Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Prelat. Prof. dr. *Richard Hoffmann* németnyelvű előadása: *A modern templomépítészetről.* 3. Prof. *Albert Bosslet* németnyelvű előadása: *Az alkotóművész állás pontjáról.* (Vetített képekkel.) 4. Folyó ügyek, indítványok.

A PÁRISI MAGYAR DIÁKEGYESÜLET UTAZÁSI OSZTÁLYA f. évi február hó 1-én 15 napos párisi tanulmányutat rendez. Részvételi díj: 300.— P. Köztisztviselőknek 290.— P. Diákoknak: 240.— P.

Tervpályázat

HATÁRIDŐMEGHOSSZABBITÁS. A debreceni városháza tervpályázatának határidejét a város polgármestere 1931. január hó 15-től március 2-ig meghosszabbította.

HÁRS GYÖRGY soproni építészmérnök pályázott a kecskeméti közvágóhíd megépítésére. A sok pályázó közül a bizottság neki ítélte oda az első és a harmadik díjat.

AZ ORCZY-HÁZ R.-T. pályázata a Károly-körúti bérházra 1931. márc. 14-én jár le. Pályadíjak: 2500, 1500 és 1000 pengő.

Versenytárgyalási hirdetmény

Elektromos Művek óbudai transzformátor-ház föld-, kőműves-, elhelyező-, vasbetonmunkáira *jan. 26-án,* továbbá u. az sportház építésére *jan. 21-én,*

Debreceni Iskolanővérek háromemeletes rendház *január 20-án,*

Maglódi-úti szeretetotthon vasbetétes működő falburkoló munkáira *február 6-án,* csempeburkolatra *febr. 7-én,* padlóburkolatra *febr. 5-én,*

Tata csendőrlaktanya építésére *jan. 17-én,*

Államépítészeti hivatal Nyiregyháza nyirbátor—pircsei útépítésére *febr. 5-én* versenytárgyalást tart.

MEDGYASSZAY ISTVAN, müépitész

Szombathelyen 1922-ben a varos rendezési tervének palyazatait biraltak. A biralatok elhangzasa, a jeligés levelek felbontasa, adijak odaitélése utan a jegyzőkönyvet a bizottsag tagjai alairtak. Köztük Medgyasszay Istvan müépitész is. 434.old

HORVÁTH FERENC: Szombathely város harmadik városrendezési terve 429.old

VASI SZEMLE, XXIV.évf. 1970. 3.szám, Szombathely

Medgyasszay István

Színház belsőveszlet

Veszprém.

Kathy Imre: A magyar szecesszió építészete.
Művészet, 1975. december – 15. oldal

Medgyasszay István, építész

Az új magyar építészet kiváló képviselője.

Szij Rezső: Népi hagyományok az építészetben
364–366.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1972. jún. XXII/6.

Medgyasszay István

építész nevét megmagyarosítva; apja Benkó Károly
építőmester volt.

Komárik Dénes: Építészképzés és mesterfelvétel a XIX.században. Pesti mesterek és mesterjelöltek. Ép.tud. 1971 /III/, 4.sz. 379-418.l.

391.l.

Medgyaszay István

terverte az Operaház
1912. évi átalakításával
kapcsolatos részek
díszítő festését,
kivitelezte Beszédes
Otto.

Hős-utcai városi lakó-
telep terve fentitől

Püspökladányi templom
terve

Gyöngyös Rusz borkereskedő
háza, fenti terverte

Nagykanizsay szinház
1925

Bajai postapalota
1925

Miskolci, pécsi, salgótar-
jáni bányakapitányság
épületei 1924-25.

Bp. Fadrusz u. 12. sz. ház terve.

Bp. Baar-Madas nevelőintézet terve

Beszédes László Jeszó
közlése 1947

Medgyasszay István

Népművészeti kiállitást rendezett az Iparművészeti Társulat, melyet Tövis ismertet: Tiz évvel ezelőtt elindult egy kis expedició, hogy Magyarországon megkeressék a magyar nép művészetének még megtalálható termékeit. Körösfői Kriesch Aladár, mint festő, Juhász Árpád, mint rajzoló, Medgyasszay István épitőművész az alaprajzok elkészitésére és Telegdy tanár, aki Bánffyhunyadon csatlakozott hozzájuk, s a szines magyar cserepeket festette le. A beszámoló hiányolja, hogy ezen a kiállitáson nem mutatták be "az egész gyönyörü gyüjteményt" melyet ez a kis expedició éveken át gyüjtött.

A HÉT, Bp. 1916. juni. 4.
XXVII. évf. 23. sz. 295. lap.

MDK

Medgyaszay István

Magyar Építőművészet 1930. 9. sz. 26.1.

MDK

Medgyaszay István épitész

Magy. épitő stilustörekvések kiáll. Nemz.Szal.
1930. szept.

MDK

Medgyaszay István épitész

Kárpáti A: Magyaros épitészeti ... kiáll. a N. Szal.-ban. Magy. Iparmüvészet. 1930. 161 l.

(Medgyaszay István)

cikke

(-) Városaink építő-
művészete -
ÉIEM. 1930 -
5-6. f.

e? .....

.....

.....

ztályát elvégezte-e? .....

aros- és kereskedőtanonc iskola II-ik osztályát

.....

yászatot, kereskedelmet s iparszerűen folytatott

n belül 3 év óta akár egyfolytában, akár meg-

ban)? .....

lői minőségben van-e alkalmazásban? .....

vagy magánszolgálatban ugyannál a munkaadónál

állandóan van-e alkalmazva? .....

n át alkalmazva? .....

tiszt-e? .....

.....

.....

kséges mennyiség a központi választmánynál
9. sz.) kapható.

Székesfővárosi házinyomda 1914.

Jelzet:

Év:

Fényképező:

Medgyaszay István

Hadikiállítás épülete,
Lemberg 1916 - Budapest 1917.

R. Geller Katalin: Nehány szó az erdélyi szecesszióról.
Művészet 1975. december - 18. oldal.

1/.

Medgyaszay István

A Székesfőváros Német völgyi uti bérháza

I. díjas terv alapján épitve

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET

1929. 7–8. sz.

Képekkel és alapraj-zal

A Képzőművészeti Társulat igazgatósága.

a Társulat pénztárába készpénzben szolgáltatandó be, a törvényes forgalmiadóval és vámilletékkel együtt.

A kiállított és megvásárolt művek biztosításáról azok tulajdonosai tartoznak gondoskodni.

A megvásárolt műveket a Társulat a Műcsarnok helyiségeiben köteles átadni a kiállítás bezárása után, a befizetést igazoló nyugta és aláírott átvételi elismervény ellenében. Elszállításukról a tulajdonosok tartoznak gondoskodni.

A magánosok tulajdonából beszolgáltatott művek adatainak hitelességéért semminemű szavatosságot nem vállalunk.

Az 1927. július 15-én túl visszahagyott művekért a Társulat semminemű felelősséget nem vállal.

A Képzőművészeti Társulat
Igazgatósága.

<Medgyaszay István>

Wannenmacher Fábián:

< >

MAGYAR EPITOMUVESZET

1930. 5-6. 4

képekkel és alapraj-
zokkal.

A cikk és képei a Baar-
Madas ref. leányneveló-
intézet mutatják be, melyet
fenti tervezett.

OSÉ A PENITENCIÁRIUS.

Medgyaszay István építész

Medgyaszay István

Születésének századik évfordulójára 1877—1959

A századforduló-századelő egyetemes és magyar vonatkozásában máig ható nagyjelentőségű korszaka az építészetnek, de a művészetek minden területének. A nagy gazdasági-társadalmi változások formálta új életrend, életfelfogás alig több mint egy évtized alatt teljesen átformálta az ember életkeretét, környezetét Európa-szerte, de túl azon is. Ennek az átformálásnak, új térbeli rendet teremtésnek egyik nemzetközi rangú, de sajátosan magyar atmoszférát sugalló képviselője a száz éve született Medgyaszay István.

Medgyaszay István 1877. augusztus 23-án született Budapesten. Gyermekkorát Dévaványán töltötte. Apja korai halála miatt, talán a családi hagyományt követve, beállt kőműves inasnak. Rátermettségét bizonyítja, hogy hamarosan facsádos, majd segéd, illetve főpallér lett. 1896-ban befejezte az Ipariskolát. Közben magánúton végzi a Budapesti Áll. Főreál Iskolát és 1898-ban érettségizik.

1900-tól Bécsben találjuk, ahol a Műegyetem Építész karának hallgatója. Előzőleg ugyanis pályázat alapján felvették a bécsi Akadémia Mesteriskolájába. Tanulmányait így a két intézményben párhuzamosan végezte, sőt ebben az időben tervpályázat alapján a közös hadügyminisztérium megbízza bécsi katonai épületek homlokzatainak megtervezésével. Életművének értékelésénél ennek fokozott jelentősége van, mert ezek az általunk is ismert legelső megvalósult tervei.

A jó nevű és sokat építő édesapja (Benkó Károly) példája bizonyára szerepet játszott már a pályaválasztásnál is, de a szakmával való közvetlenebb ismerkedésre is e révén nyílhatott a legelső alkalom.

Már a bécsi Mesteriskolán foglalkoztatta a gondolat, hogy a magyar építészetnek saját úton kell járnia ahhoz, hogy nemzetközi rangot vívhasson ki magának. Jól tükrözi ezt a Mesteriskolán készített „Nemzeti Pantheon" terve is. Ebben az időben már folynak a viták itthon arról, hogy a magyar építészetnek lehet-e saját, sajátos útja, kell-e erre törekedni, vagy az kialakul magától is? Ezek a viták jól tükrözik azokat a társadalmi feszültségeket, változásokat, amelyek mozgató rúgói voltak az egész élet átformálódásának, így az ezekből következő építészeti váltásnak is. Medgyaszay helyesen ismerte fel azokat a lehetőségeket, amelyek egy ilyen váltás következtében önként felkínálkoztak, de tudta, hogy az újat nem lehet csak kitalálni, ahhoz valami kiindulási alapra van szükség. Így fordult a népi, nemzeti hagyományok felé.

A sajátos nemzeti kultúra, ezen belül a sajátos nemzeti építészet iránti igény természetesen nem egyes alkotók igénye, hanem össztársadalmi igény volt még akkor is, ha milyensége megfogalmazatlan is, és sokakban csak a különbözőség, a másmilyenség iránti igényig jutott is el. Éppen ennek a megfogalmazása várt az alkotókra. Ez az igény negyvennyolc óta nyíltan-rejtetten állandóan élt, hatvanhét megadta legális alapjait, a mindenirányú fellendülés pedig az önbecsülést, a nemzeti büszkeséget. Enélkül a hangulati háttér nélkül nem jutottak volna el az ismert eredményekig sem a zenében, sem az építészetben, sem az irodalomban és a művészet más területein ebben az időben induló szórványos, majd egyre jobban kiteljesedő kezdeményezések (Bartók—Kodály, Ady, Csontváry).

Medgyaszay az itthoni lehetőségeket felismerve átiratkozik a budapesti Műegyetemre és itt szerzi meg oklevelét. 1904-től elindul az egész későbbi munkásságát meghatározó népi építészeti gyűjtőutakra (Kalotaszeg—Székelyföld—Dunántúl—Palócföld).

A gyűjtőutakon megcsodált népi alkotások felszabadítólag hatottak rá. A célszerűséggel párosult művészi egyszerűség, a formálás hihetetlen változatossága és gazdagsága a benne sejlő gondolatoknak egyszerre formát adtak. A korábban keresett, számára egyedül járható útra talált rá. Medgyaszay később is, jelentős művekkel a háta mögött is újra és újra kifejti, leírja, hogy amit tud, amit alkotásaiban értéknek tart, azt mind a nép építészetéből, az azokat alkotó egyszerű mesterektől tanulta.

Ettől kezdve egymásután készültek nemzetközileg is nagyra értékelt épületei. Az 1904—1906 között tervezett, épített két gödöllői műteremvillánál aligha születtek — bárhol is — ebben az időben — korszerűbb, jobb, színvonalasabb, ilyen mértékben sajátos, egyéni és nemzeti ízt hordozó épületek. Az ismert és nagy nemzetközi elismerésben részesült veszprémi (1907—1908), majd soproni (1908—1909) színházon kívül több mint negyven jelentős terve készült a korszakot lényegében letaglózó első világháborúig. A tervek túlnyomó többsége meg is valósult. A 100 éves évforduló alkalmából azonban most alkotó korszakának egy kevésbé ismert területére irányítjuk a figyelmet, amely éppen a tizennégyes háborúval függ össze.

Medgyaszay is bevonult a Császári és Királyi 2. Hadsereghez. Az 1915-ös évhez csak azt írhatjuk: frontszolgálat. Alakulata az északkeleti Kárpátokban, az akkor az Osztrák—Magyar Monarchiához tartozó Galíciában állomásozott. A vele történtekről csak egy-két hazaküldött frontlevélből értesülünk. Medgyaszay sorsa azonban, nem tudni milyen okból rendhagyóan, mondhatjuk szerencsésen alakult, amelyben műszaki képzettsége bizonyára nagy szerepet játszott. Nem lehetetlen, hogy a század elején a bécsi kaszárnyák tervezésénél szerzett jó híre és a Hadügyminisztériummal ekkor kialakult kapcsolata is belejátszott a megbízásba, amely hadiszolgálatát is az építészettel hozta kapcsolatba.

A Császári és Királyi 2. Hadsereg ugyanis 1916-ban hadi kiállítást rendezett Lembergben, és a kiállítás tervezésével, építésével Medgyaszayt bízták meg. A kiállításhoz elegáns vezetőt adattak ki, amelyet Medgyaszay tervezett. A külső borítón távlati kép van a főépületről (Medgyaszay rajza), felirata: Kriegsaustellung der K. u. K. 2. Armee. Lemberg 1916. A belső borítón a kiállítás helyszínrajza található a látnivalók számozott felsorolásával. A kiállítás helyszíne egy parkszerű, fásított szabad terület volt. A kiállítási épületekhez kizárólag gömbfa és fűrészelt fa, valamint kátránypapír állt rendelkezésre. A kiállítás célja a frontélet, a háborús pusztítások és részben az újjáépítés bemutatása. Az előzményekről vajmi keveset tudunk, de legalábbis fényképekben fennmaradtak a kiállítási épületek. Egyedülálló lehetőség, hogy egy építész kedvenc építőanyagával, szinte minden formai kötöttség nélkül modellkísérleteket végezhessen.

Medgyaszay ezt kétszer is tehette két év leforgása alatt. A feladatban rejlő lehetőségeket messzemenően kiaknázva nem törekedett arra, hogy valamiféle sematizált egységes építészeti köntösbe öltöztesse az épületeket, ellenkezőleg, mindegyiket más-más jelleggel oldotta meg. A kiállítási épületeket a zöldbe úsztatva, kötetlen rendben helyezte el, így biztosítva annak lehetőségét, hogy a különböző jellegű épületek ne rontsák egymás hatását. A kiállítás főbejárata egy hármas sugárút találkozásánál nyílt, a főbejárattól egyenes út vezetett a

Magyar Építőművészet 1978/3

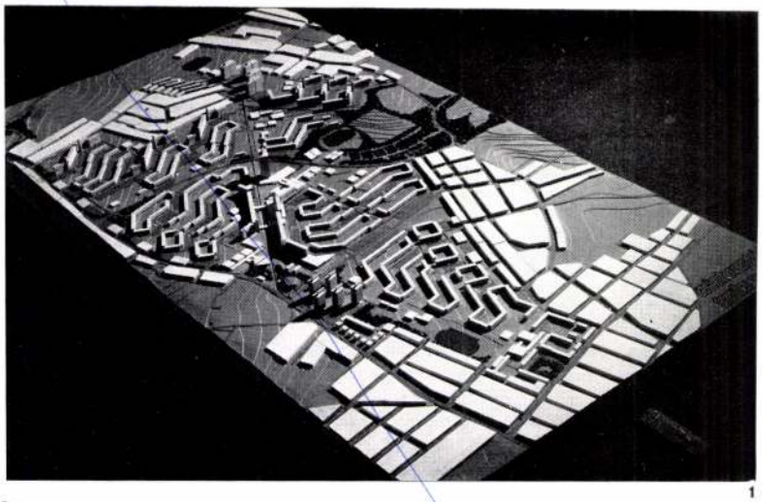

1

2

3

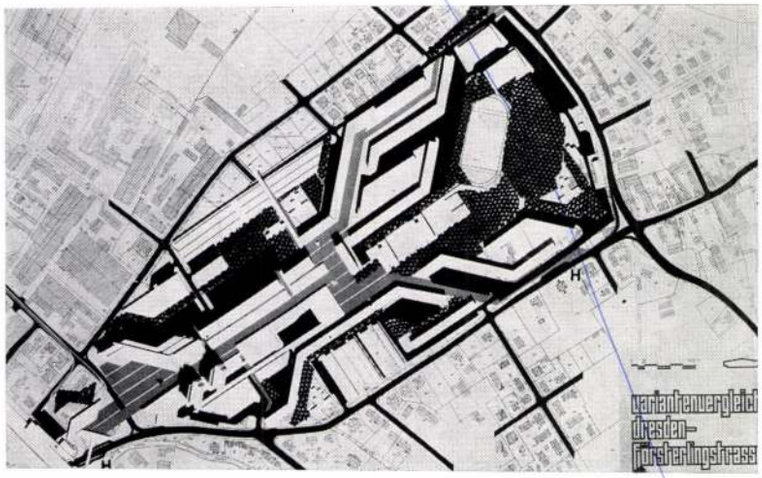
variantenvergleich
dresden-
förstereingsstrasse

4

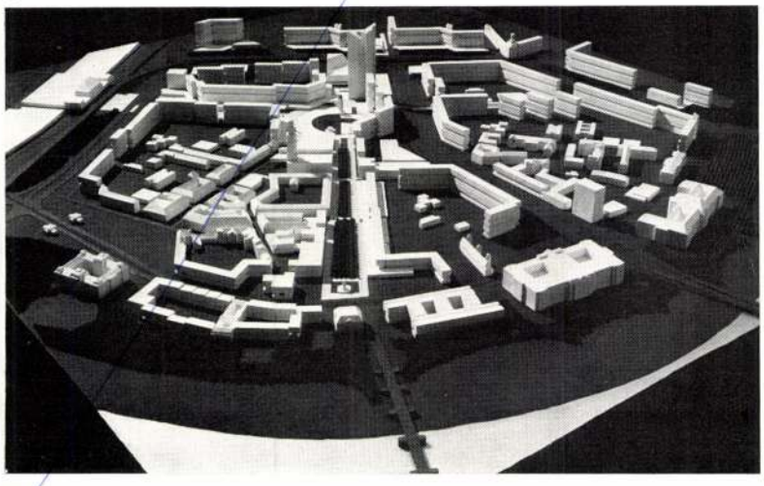

5

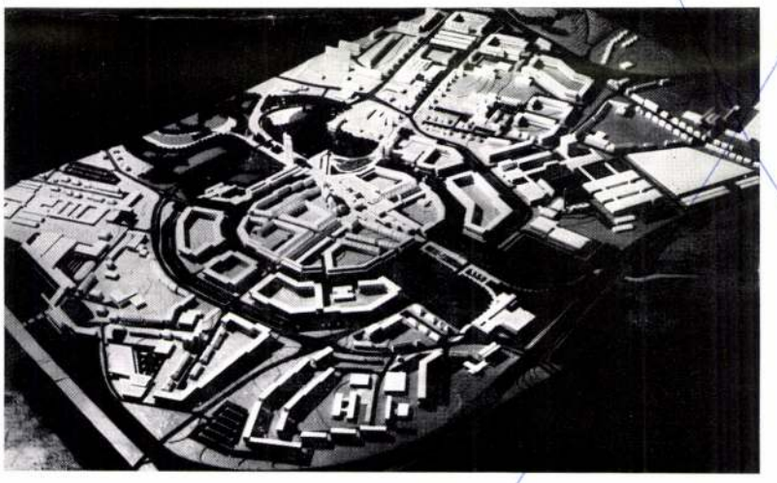

6

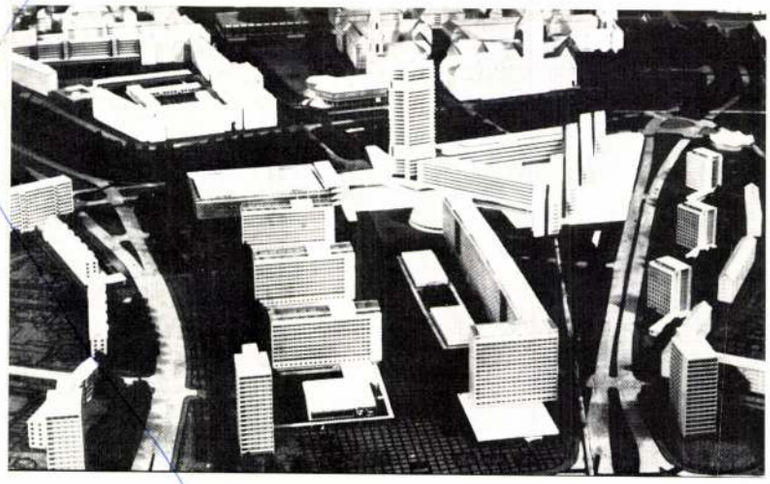

7

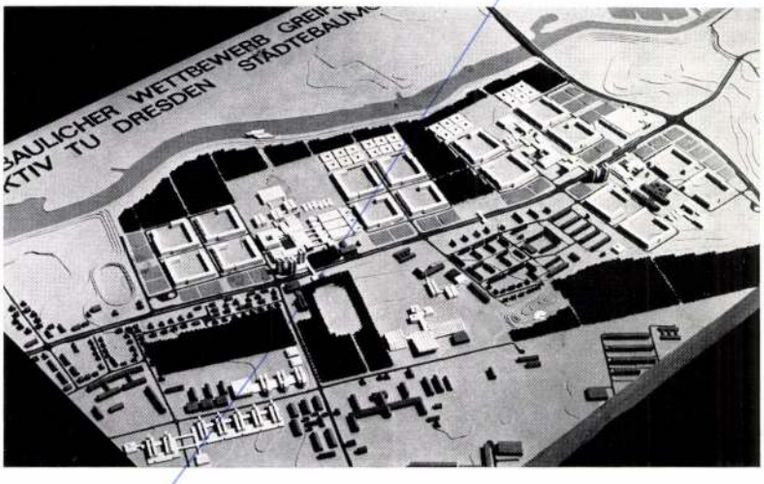
AULICHER WETTBEWERB GREIF
KTIV TU DRESDEN STÄDTEBAUM

8

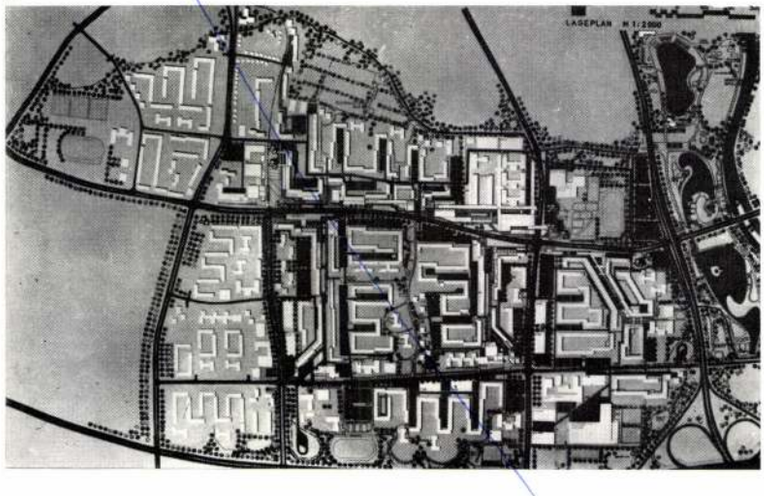
LAGEPLAN M 1:2000

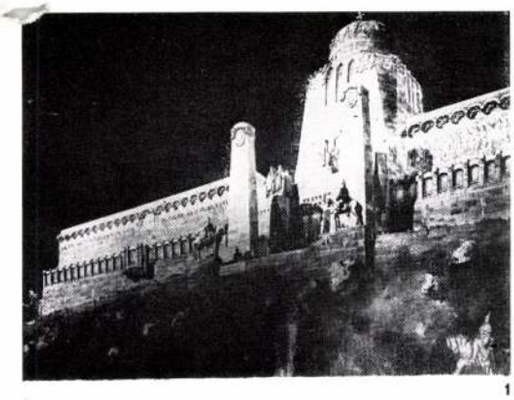

1

1. A Gellérthegyre tervezett „Nemzeti Pantheon", 1901—1902
2. Veszprém, a színház belső képe, 1907—1908
3. Sopron, a színház eredeti állapota, 1908—1909
4. Gödöllő, Nagy Sándor műteremháza, 1904—1906
5. Gödöllő, Belmonte Leó műteremháza, 1904—1906
6. A lembergi kiállítás vezetője, 1916
7. A hadi kiállítás madártávlatból (részlet)
8. Lemberg, 1916. Budapest, Margitsziget, 1917. A kiállítás főépülete. (Gömbfa és kátránypapír építőanyagból)
9. Az éttermül szolgáló sátorépítmény, 1916

Détails de photos des peintures de István Medgyaszay (p. 55, 56)

2

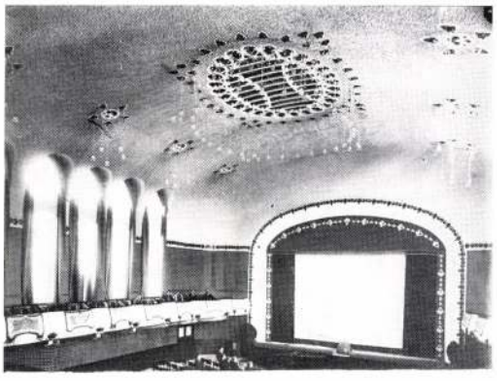

3

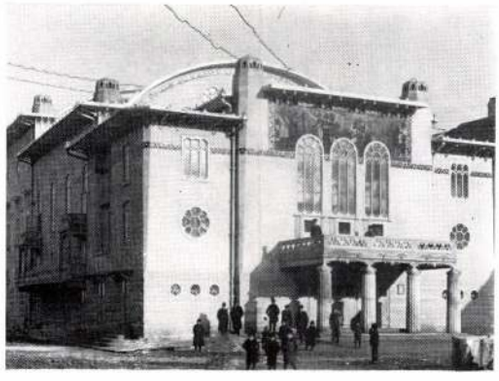

4

5

6

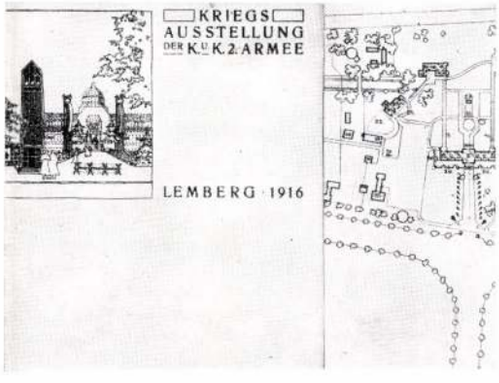

7

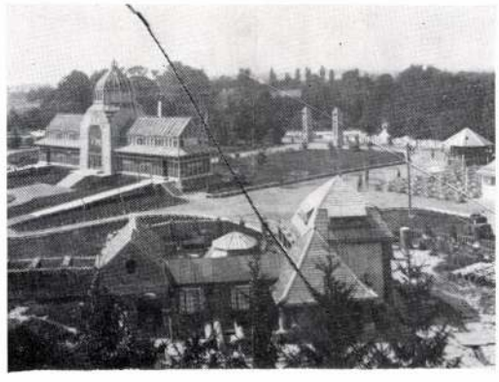

8

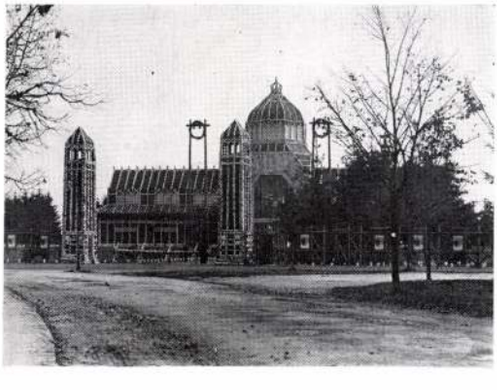

9

1. Nagykanizsa, színházbelső. A sátorszerkezet elvén épített tér, 1926
2. Nagykanizsa, színház. A tömegformáról is leolvasható a szerkezeti elv, 1926
3. A belgrádi vásár, a magyar pavilon terve, amely ugyancsak a sátorszerkezet elvén alapszik, 1937
4. Erdészház Galíciában. Ez is alapul szolgálhatott a galíciai falvak újjáépítésénél, 1917
5. Lemberg. Kiállítási épület. A galíciai falvak újjáépítésénél is hasonlókat tervezhetett, 1917
6. A hadikiállítás egyik épülete, 1916
7. A hadikiállítás egyik legérdekesebb épülete, figyelemreméltó tömegformálással, 1916
8. Kiállítási épület részlete. Jól láthatók az építéshez használt anyagok, 1916
9. A hadikiállításon épült kis fahíd, háttérben a Tatár-pavilon, 1916

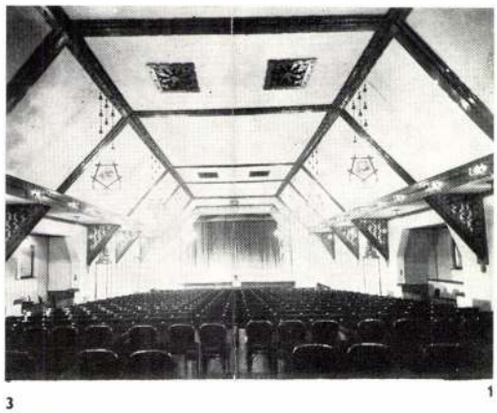

3 1

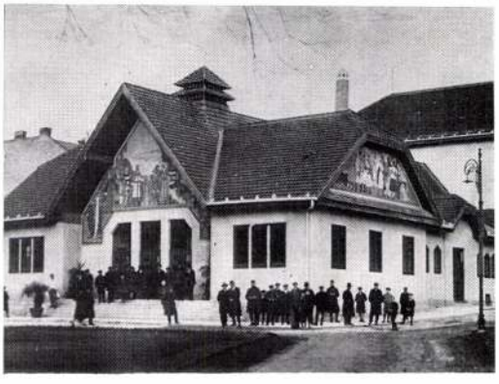

2

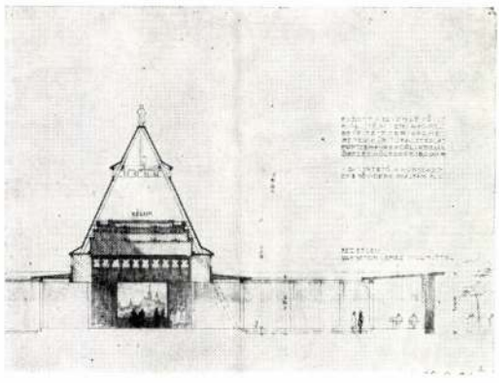

4 5

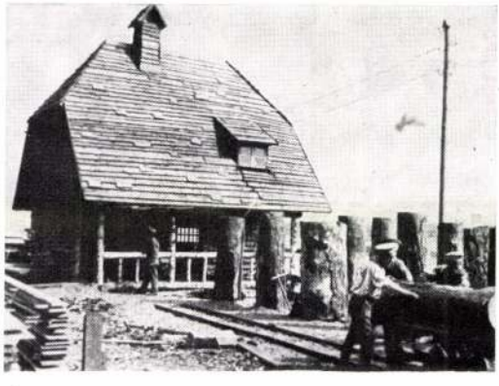

6 7

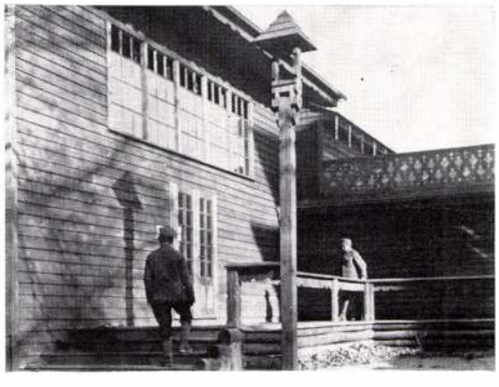

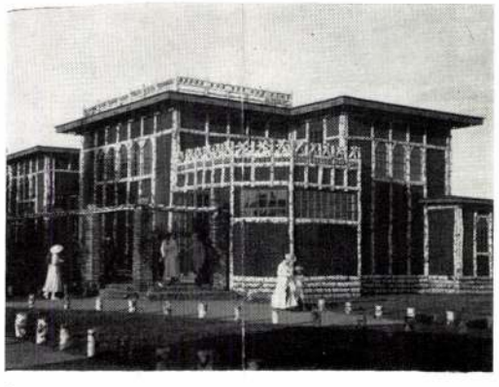

8 9

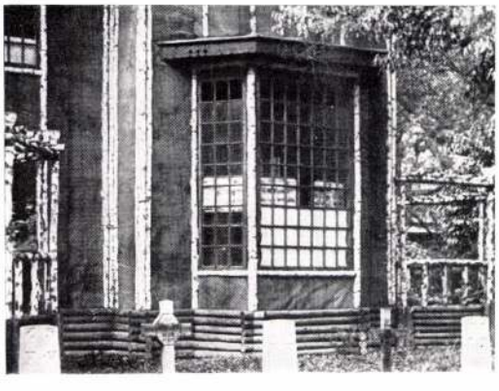

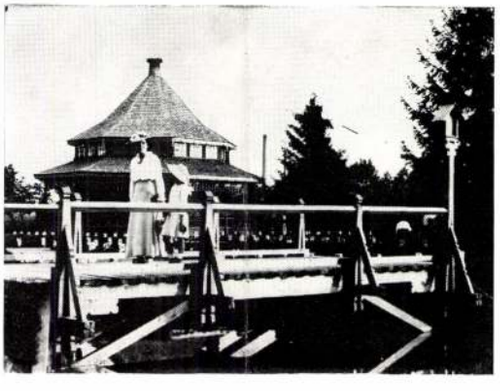

pilonépítmény és két zászlórúd között. A főpavilon szimmetrikus, kupolás, monumentális hatású épület. Teljes egészében gömbfából és kátránypapírból készült, van némi gótikus íze és hangulatában mintha az Országházból akarna visszaadni valamit. A kupolatérhez kétoldalt bazilikális jellegű terek csatlakoznak. Egyedül ezen az épületen érződik valami ünnepélyeskedő íz, ami feltehetőleg előírás volt. Az épülethez csatlakozó utak is szabályosak, ünnepélyesek. A többi épület jórésze a főépülettől távolabb egy ívesen vezetett útvonalra fűződik fel. Ezek általában lényegesen kisebbek, mint a főépület és telis-tele vannak érdekesnél érdekesebb szerkezeti és formai ötletekkel. Medgyaszay tudta, hogy az épületek a kiállítás befejezésével hamarosan eltűnnek, maradandó bennük az a tanulság, amit a későbbiekben hasznosítani tud. Medgyaszay minden igyekezete arra irányult, hogy minél több tanulságot szűrhessen le, a benne forrásban levő építészeti gondolatokat tehát belevitte egy-egy kiállítási épületbe, hogy az azokban rejlő lehetőségeket próbára tegye. Talán ez magyarázza az épületek nagy számát is — összevontabban is meg lehetett volna oldani a kiállítást — hogy minél több gondolat próbája történhessék meg. Az egész kiállításon talán a legfigyelemre méltóbb az a hatalmas sátorépítmény, amely vendéglőül szolgált. A benne megtestesülő szerkezeti elv nagyon ősi, alkalmazási módja nagyon korszerű. Itt csak egyszerű sátor, de tíz év múlva egy színházépület alapvető szerkezeti rendszere lesz, megjelenése tehát nem véletlenszerű. Az 1926-ban épült nagykanizsai színháznál alkalmazza azt a szerkezeti elvet, majd később a harmincas években tervezett belgrádi vásári pavilonnál bukkan fel újra.

Az úgynevezett Tatár-pavilon mint oktogonális tér és tömegforma már előfordult a tizennégy előtt tervezett ógyallai templomnál és későbbi terveiben újra felbukkan. Itt figyelemre méltó a tető vonalvezetése és felületi kezelése. Külön figyelmet érdemel egyik családi ház jellegű és nagyságrendű épülete a népi építészet szemmel látható tanulságaival, amely talán előtanulmány lehetett a galíciai falvak újjáépítésénél használt típusoknál. Medgyaszay minden egyes épületet úgy tervezett meg, hogy annak tanulságait később a békés építésben is hasznosítani tudja. A kiállítási épületeknek egyáltalán nincsen semmiféle hadi jellegük. Az ugyancsak kiállítási tárgyként felépített kis fahíd, szerkezeti-formai bravúr.

Az 1917-es évről kevés adatunk van. Mint műszaki tiszt egy erdő és fűrésztelep vezetője és galíciai falvak újjáépítését végzik az ő tervei szerint. Erről egy hazaküldött tábori leveléből értesülünk: „A falu felépítése gyorsan halad terveim szerint. Egy hét óta húsz házat tetőztünk be. Ha az oroszokat jobban betanítom, gyorsabban is fog menni. Hálás, érdekes feladat. Majd minden házon az orom-fal eresze alatt készíttetek galambdúcot, sőt...

Elmondtuk a századossal, milyen boldogok lennénk, ha itt most magunknak is építhetnénk egy ugyanilyen kis családi fészket!"

Ezek az épületek talán a hadi kiállításon látottakhoz vagy 1917-ből egyetlen ismert tervéhez, az erdészházhoz hasonlók lehettek.

A hadi kiállítást 1918-ban a budapesti Margitszigeten újra megrendezték, bizonyos mértékig módosított tartalommal. Az épületek túlnyomórészt azonosak a lembergiekkel, talán egy-két kisebb változtatást eszközölhettek és az elrendezés módosult némiképp a változott helyszíni adottságok miatt. A két hadi kiállítás jelentősége messze túlnő azon, amit annak idején mint időszakos látványosság nyújtottak, sokkalta jelentősebb az, ami belőlük Meegyaszay későbbi maradandóbb műveibe átsugárzott.

Medgyaszay István születésének 100 éves évfordulóját azzal ünnepelhetnénk legméltóbban, hogy fokozottabban vigyázunk fennmaradt — az egyetemes építészetet gazdagító — alkotásaira. Védellembe részesítjük és meg is védjük azokat. Erre annál is inkább szükség van, mert — mint éppen az utóbbi időben tapasztaltuk — még az egyes épületeire kiterjedő műemléki védettség sem kellő biztosíték fennmaradásukhoz.

A vasbeton építés legkorábbi mintapéldáját megtestesítő veszprémi színházat jelenleg a teljes átalakítás veszélye fenyegeti.

Kathy Imre

MDK

Medgyaszay István, ép.

A Szent Gellérthegy és a Pantheon.

Nemzeti Pantheon.

lücs.-Az 1934.évi Magyar Kiáll. 1934.szept.27.-okt.28
Kat. 20.1.

Medgyaszay István

MDK

A Szent Gellérthegy és a Pantheon

Nemzeti Pantheon

Műcsarnok 1934 Nemzeti Munkahét kiállítás

MEDGYASZAY ISTVÁN

A Szent Gellért hegy és a Pantheon
Nemzeti Pantheon

/épitészeti művek/

Magyar kiállitás tárgymutatója. Műcsarnok 1934.
20.oldal

MEDGYASZAY ISTVÁN

Az Irodalmi és Művészeti Tanács kinevezett és hivatalos tagja.

Képzőművészet, 1934. 187.oldal

Medgyaszay István MDK

épitész
Baár Madas Leányintézet U-II.

Műcsarnok 1934. dec. 1935 jan.
Jubileumi kiállitás

Medgyaszay István

Baár-Madas leányintézet terve, a Magy. Képzőm. Egy. jub. kiáll.-án.

P.H.934.XII.12.

Medgyaszay István

1.

A Pesti Városháza

1934. 11. sz. 15. l.

(Pantheon a Gellért-
hegyen; Keppel.)

über Oxydationen mit Hypojodit, II. Mitteil.: Stickstoffhaltige Heterocyclen. Neue Bestimmungsmethode des Aneurins (Vitamin B1) — *Slotta, Karl Heinrich* und *Neisser, Klaus:* Zur Chemie des Kaffees, II. Mitteil.: Eine neue Methode zur Bestimmung des Trigonellins — *Slotta, Karl Heinrich* und *Neisser, Klaus:* Zur Chemie des Kaffees, III. Mitteil.: Die Gewinnung von Cafestern und anderen Verbindungen aus dem Unverseifbare

FOLYÓIRATSZEMLE.

Rovatvezető: dr. Sályi István.

Jelmagyarázat: (1. k.) = első közlemény. (3. b. k. 17/10/4) = harfik és befejező, összesen 17 hasáb terjedelmű közlemény, 10 ábrával és 4 táblázattal.

Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.

35—38. sz. *dr. Balló Alfréd:* Járműmótor-csapágyas új eljárásai. (17/17/—)

39—40. sz. *dr. Szemere János:* Vasutak és sinhesztések Svájcban. (20/29/3)

Havifüzet 7—9. sz. *Csilléry Dezső:* A sín- és vánnymetsződések előállításának, valamint fenntartásáik fejlődése különös tekintettel a villamos ívhegesztsre. (20/35/5) — *Lengyel Ferenc:* Nagynyílású lemes vasbeton gerendahidak. (34/33/3)

Műszaki Világ.

34—37. sz. *Kutassy Ferenc:* A magyar utak időerű kérdései. — *v. Nászay Miklós:* Építőpolitika — mzetvédelem. — A Salgótarjáni Kőszénbánya munsjóléti berendezkedései. —A német népautó. — *Gulyás iszló:* A budapesti gyorsvasút.

nyászati és Kohászati Lapok.

17. sz. *Juhász István:* Hazai szenek elégéséből kekező füstgázak harmatpontjának megállapítása. /2/—) — *dr. Romwalter Alfréd:* Darabos faszénpótk előállítása fahulladékból. (2/—/—)

18. sz. *Domony András:* A 99,99%-os aluminium. /6/3)

erichte der Deutschen Chemischen Gesellschaft.

Medgyaszay István MDK

Jubiláris épitészeti kiállitás a Műcsarnokban.
Épitőmüvészek Lapja. A Munkaadó. 1934. dec. 13.

MDK

Medgyaszay István

Képzőművészet, 1935. 12.o. kép

Medgyaszay István

Petőfi Sándor Nagy Naptára

1935. 172. l.

~~[illegible]~~ rapy

45000—

93942—

138942

MDK

Medgyaszay István

Baár-Madas ref. leányliceum, repr.

A képzőművészeti év eseményei. Pesti Hirlap 1935. évi nagy naptára. 172.l.

1725.1.

MDK

Medgyaszay István

Baar-Madas ref. leányliceum, repr.

A képzőművészeti év eseményei. Pesti Hirlap 1935. évi nagy naptára.

Medgyaszay István

A TESz (Társadalmi Egyesületek Szövetsége) munkamentjét nyerte a Műcsarnokban rendezett Magyar Kiállításon.

m. 934. X. 10.

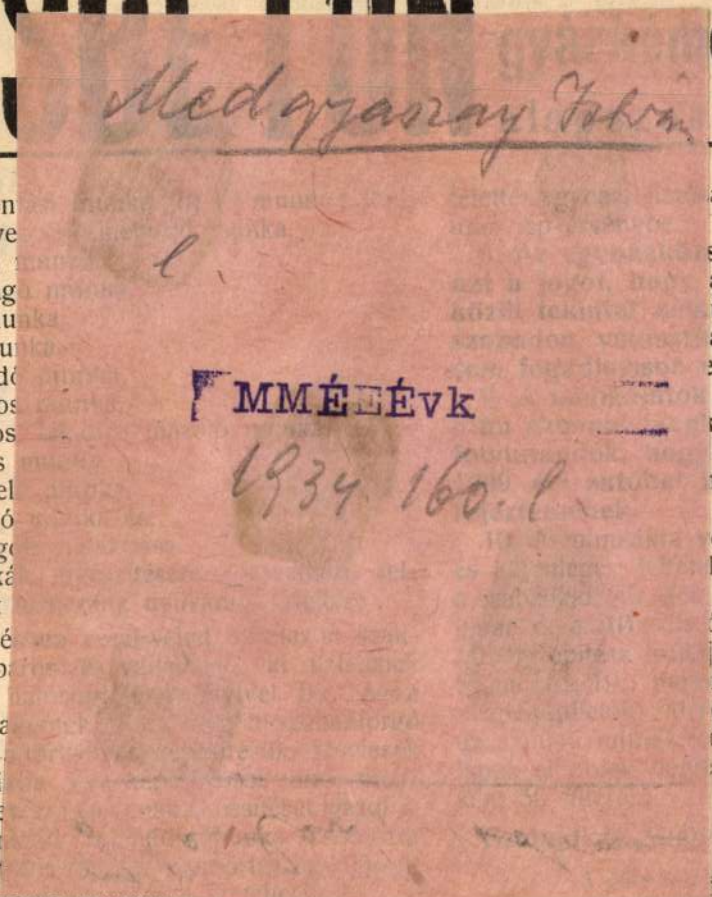

munkálatokra vonatkozó költségvetések
i lapok a vállalkozók rendelkezésére
nak; a vállalkozók kötelesek az ajánlati
költségvetésben kitüntetett egységárak-
dő százalékos engedményt számokkal
tel kiirni, megjegyezzük, hogy csakis a
atott eredeti ajánlati lapon tett aján-
nak figyelembe vétetni.

ellőleg felszerelt ajánlatok zárt boriték-
ánlat a szabadkai gör. kel. szerb

Ognanov Péter
egyházközségi jegyző.

4.

Ajánlja magát: **Épület díszítések** úgymint gipsz, kő, s
rabitz és **műmárvány munkák** elkészítésére.
Antik műkő virágtartók és **szökőkutak** különlege

Torony-órákat

templomok, kastélyok, városházak, laktanyák és gyárak részére, minden kivitelben a legjobb anyagból és legpon-
ótállás mellett készit:
n és Társa toronyóra-gyára
nesiszoló műintézet
nbinszky-utca 32. sz.
ési feltételek!
yen. — Számos kitüntetés.

Kőmüves és ácsmester
gára biztos sikerrel
elő
BECK JENŐ GY
építész
BUDAPES
VII., Sajó-u.

Kováts Béla

kocsiraktára

Budapest, V. Nádor-u. 39.

(Kuria mellett.)

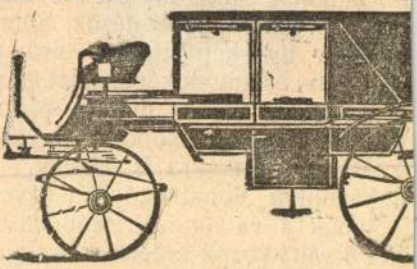

Kocsik becseréltetnek vagy megvétetnek, átalakitások,
tások jutányos árban elfogadtatnak.
Automobilok fényezése és kárpitozása a legfino
kivitelben.
Alapitási év 1886. Jó munkáért kitüntetve az ezredéves kiáll

Medgyaszay István

cod
z

Építőnumka
1933. 8–9. 17.
(A magyar építő-
művészet útja.
M. I. válasza.
Képpel.)

MDK

Medgyaszay István

Az uj épitészet. Vállalkozók Lapja 1933. jan.5.
4.l.

MDK

Medgyaszay István építész

S: A parádi éttermi ép. tervpályázata. Vállalk. Lapja, 1933, aug. 10. 4. l.

Medgyaszay István

építész

1932-ben II. oszt.
Magyar Érdemrenddel
kapott.

Építő Ipar – Építő
Művészet. 1932.
11–12. sz. 47. l.

A választókerület-, szavazó-kör- és
kozó felső sor nem töltendő ki, a k

.....választó kerület. .....szavazó

ÖSSZE/F

A VÁLASZTÓI JOGOSÚLTS/

1. Az alkalmazott családi- és utóneve: .....
2. Állása, vagy foglalkozása: .....
3. Lakóhelye Budapesten.....kerület.....
4. Ha nem lakik Budapesten, hanem vidéken s
   (hivatalának) helye: .....kerület.....
   s lakóhelye: .....község.
5. Születési éve: .....
6. Törzsfizetése: .....korona.
7. A bejelentett alkalmazott fel volt-e véve a
   Budapesten? .....; mely közigazgat
8. Tud-e írni és olvasni? .....

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőművész a II.oszt.Magyar Érdemkereszt kitüntetést kapta.

Medgyaszay István épitőművész kitüntetése.

Városok Lapja 1932. juni.1. 170.old. 11.szám.

Medgyaszay István építész

Pesti Hirlap. 1932. jan. 9. 5

Medgyaszay István indiai
tanulmányutja

Medgyaszay István építész

Pesti Hilap. 1932. jun. 22. 8

Medgyaszay István mügy. tanár
elhadása Bombayban

Medgyaszay István

*** Egy kiváló építőművész kitüntetése.** Pénteki számunkban hirt adtunk arról, hogy *Medgyaszay* István müegyetemi magántanárt, a kiváló építészmérnököt a kormányzó a II. osztályu magyar érdemkeresztel tüntette ki. *Medgyaszay* a magyaros izlésü építőművészet kiváló mestere. Már fiatal korában bejárta Kalotaszeget és a Székelyföldet a magyar népmüvészet tanulmányozása céljából. Ebben az időben irta és rajzolta meg „*A magyar nép müvészete*“ cimü münek épitészeti részét. E tanulmányainak, magyar lelkének és nagy tehnikai tudásának eredményei a fővárosban, valamint az ország egyéb számos városában felépitett határozottan magyaros stilusban tervezett templomai, szinházai, valamint számos köz- és magánépülete, melyeken messziről felismerhető *Medgyaszaynak* igazán egyéni, de követésreméltó müvészete. Az épitőművészet terén a magyar nemzeti müvészeti kultura szempontjából is oly értékes munkálkodása után, tavaly decemberben, *Medgyaszay* elindult Indiában, hol jelenleg ősrokonaink müvészeti örökségét tanulmányozza. Most ott él az általa keresett és megtalált hun törzsek között, tanulmányozza müvészetüket, szokásaikat, nyelvüket. Kutatásai már eddig is nagyon sikeresek a turáni kutatások szempontjából.

M.932.V.22.

M. 932. V. 22

MDK

Medgyaszai István

Veszprémi szinház

Soproni szinház

terv. fenti

Magyar V.: Három magyar müzsikus. Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1931. febr. 1. 21.1. 22.1.

MDK

Medgyaszay István,

Undi Mária: Népművészetünk felfedezői.
Magyarság. 1932 márc.27. U.3418 U. 3419

MDK

Medgyaszai István,ép.

Erdély népies épitészete nyomán halad, de formaképzése teljesen eredeti.
Veszprémi szinház.
Soproni szinház.
Baar-Madas leányiskola.
Unitárius templom,Budapest.

Magyar Vilmos: Három magyar muzsikus. KI-MI 1931 febr.1
55 évf. 5-6 sz. 21.l.

Medgyaszay István

cród

Budai Napló

1931. nov. 10.

(All Buda, él magyar még!)

Medgyaszay István építész

Budapesti Szemle CCXX. 1931.
462-468. Lyka Károly: Hat
év magyar építőművészete

Czóbel Béla festő

77, 79, 98, 154,

Medgyaszay István

1931. febr. 9-én a
mérnökegyletben A magyar
népmüvészet hatása a
balatoni építkezésekre
lámen tartott előadást

MMÉE Kisl
1931. 204 l

GR

MDK

Medgyaszay István

Épitő Ipar - Épitő Müvészet. 1931. febr. 15.
32.l.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

Építőművészeti tevékenységének elismeréséképpen a Kisfaludy-Társaság Greguss-díját nyerte el.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1931. 65.köt. 74. old.

Medgyaszay István

A budapesti Baár-Madas ref. leányneveló intézet tervezésére megkapta a Kisfaludy-Társaság Greguss-díjat. A bizottság döntésének indokolása szerint Medgyaszay épülete harmonikus, tömegei egészségesen tagoltak, arányai nemesek, formái magyarosak és az egésznek összhatása keletiesen derűs.

Pesti Napló 1930 dec. 30.

Archéppel
U. 3060.

BUDAPEST
933 AUG. 30-1
C 2 C

<Medgyaszay István>

cikke

< > Városaink épitő-
művészete. Épitő
Ipar – Épitő Mű-
vészet. 1930 febr. 1.

Méltóság

Bátor vagyok
ferenczrendi
tás költségeire
lezettége me
3000 kor. szóva
kérni.

Medgyaszay István

Alkotásai, a XII.Nemzetk.Építészkongresszus alkalmából rendezett építészeti kiál.-on.

N.U.930.IX.7.

M.D.K.

Medgyaszay István. építész

tervei szerint, felépült Baár Madas ref. leánynevelő intézet II. Lorántffy Zsuzsanna út 3. sz. alatti épületét ideiglenesen megnyitották. Az intézet 8 szobás lyceumból és 160 növendékre való internátusból áll. Építési költség 2.3 millió P. volt.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

jan. 25. sz. 5. old.

+ 3 fk.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

nyerte el, a Baár Madas ref. leánynevelőintézet építésével – Lyka Károly javaslatára – a Kisfaludy Társaságnak az utolsó 6 év legjobb épületére kitűzött egyik Greguss-díját

Vállalkozók Lapja. Bp. 1930. LI. évf.

dec. 31. sz. 5. old.

MDK

Medgyaszay - Kürthy

a balatonalmádi uj rk. templom

Képes Pesti Hirlap 1930, LII. nov. 19. 3 o.

Medgyaszay István

Több tervvel szerepel a magy. ajítékok kiáll.-án a Nemzeti Kalánban.

N. V. 930. IX. 7.

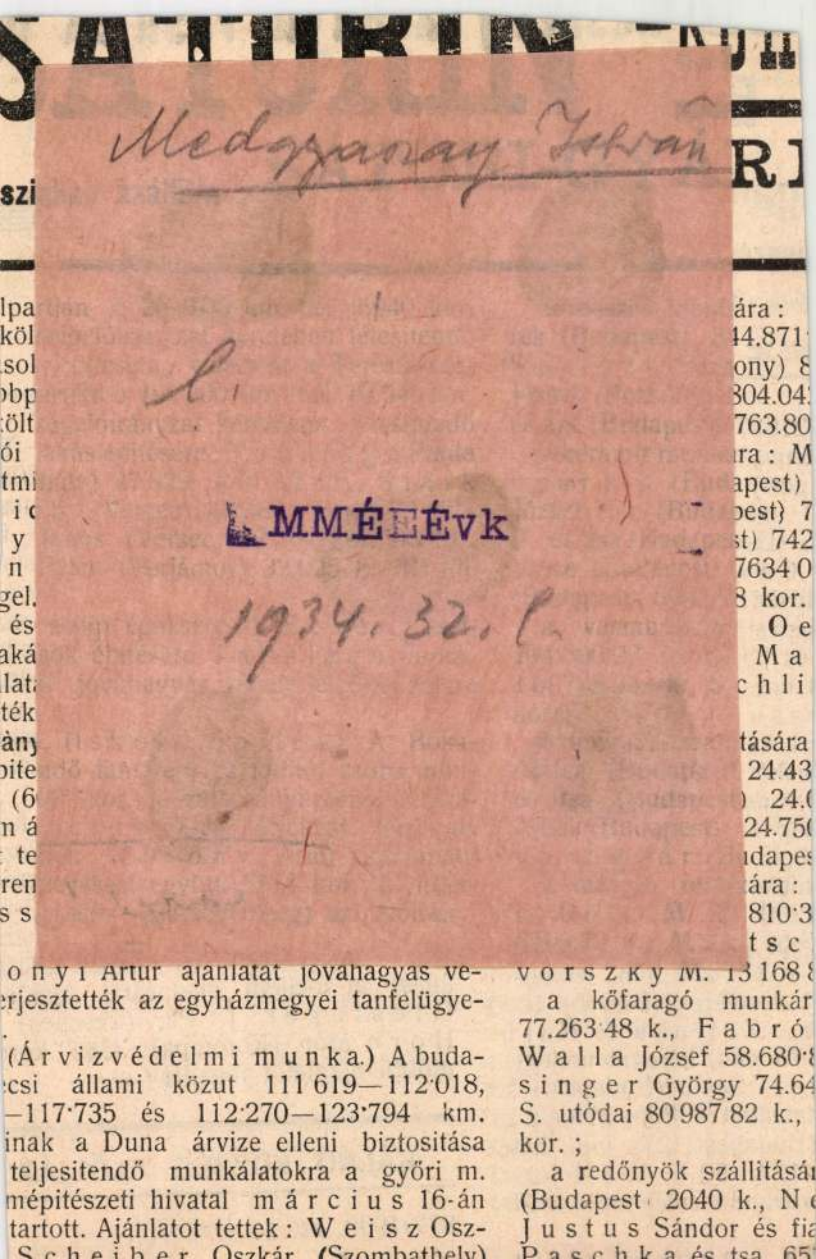
Medgyaszay István
MMÉE Évk
1934. 32. l.

keskenyvágányu vasutak g

Budapest,

Gyár:
Pusztaszentlőrinci nyaraló
Budapest mellett

gányok tervezése és épitése.

összes előmunkálatok átvétele,

és használt görpálya anyagban.

ék ingyen és bérmentve.

21637 k 50 f.. Kohn A. mm. vasbádogot 23945 k., pest) 2000 mm. vasbádo-) mm. féktuskòt 915 kor, ó (Debrecen) 30 mm. vas- ünwald Adolf (Buda- tuskót 8000 k, Grün- lapest) 2800 mm. féktuskót és fiai (Szombathely) 2900) kor., Szab. osztrák- vasuttársaság 14150 31 k. 50 fill., Deutsch uskót 15872 k., Abeles) mm. féktuskót 3660 kor., kab és tsa (Budapest) 1700 0 k., Deutsch Ádám tuskót 9735 k., Deutsch 1200 mm. féktuskót 10968 gett öntöttvasat 1430 kor.. r. t. 1600 mm. féktuskót l testvérek (Brassó) 1000 k., Zelinka és Halb- 175 mm. kéregmenetjegyet ger Samu (Budapest) 50 tatványt 432 k., Magyar (Budapest) 275 mm. betét 412 k. 50 f., Weil József zuzandó selejtpapirost 200

bükkfának eladására. Egyedül a B cementgyári unió r. t. a 205 dankénti kikiáltási árral tett ajánla jóváhagyás végett felsőbb helyre t

Fegyvernek. [Jász-Nagykun-Szoln (Helypénzszedési jog bérb Fegyvernek község tulajdonát képez gos vásár és heti piac helypénzszede 1910. január 1-től kezdődő 6 évre lee adására (1800 kor.) a március árlejtésen hárman pályáztak és ped János 1610 kor., Lederer János Molnár Péter 1670 koronával.

Egyik ajánlatot sem fogadták el, ha versenytárgyalás megtartását határoz

Korompa. (Faeladás.) Koromp ség előljárósága március 15-é tartott erdejének „A" üzemosztályáb 402·60 m³ jegenye fenyőfának 2710 általási ár melletti eladására. Ajánla Glesinger J. Ph. (Teschen) Horn Mór (Korompa) 3385 koro utóbbi ajánlatot fogadták el.

KÁLNÓ KÖZSÉG ELŐLJÁRÓ

877/1909. sz.

MEDGYASZAY ISTVÁN

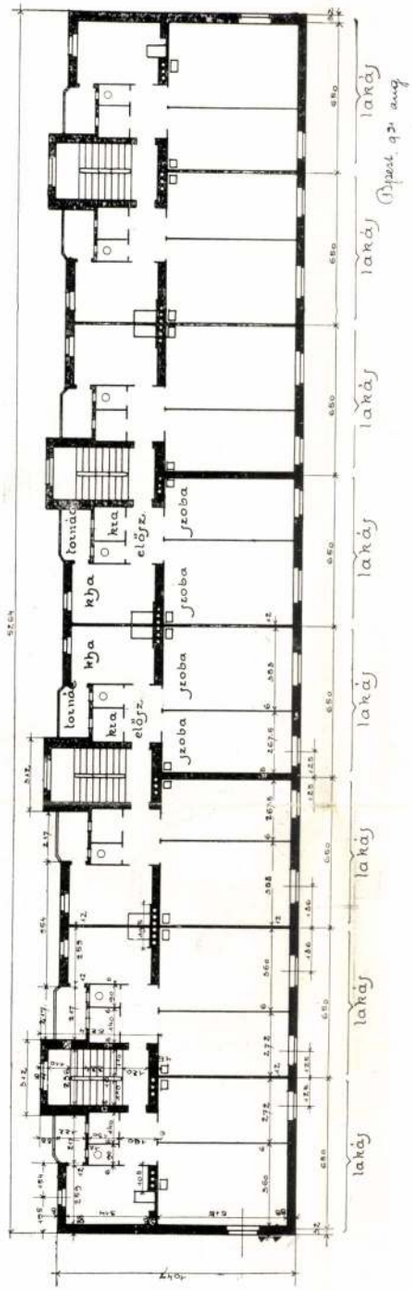

JURANICS-UTCAI LAKÓHÁZ

EMELETI ALAPRAJZ

MEDGYASZAY ISTVÁN

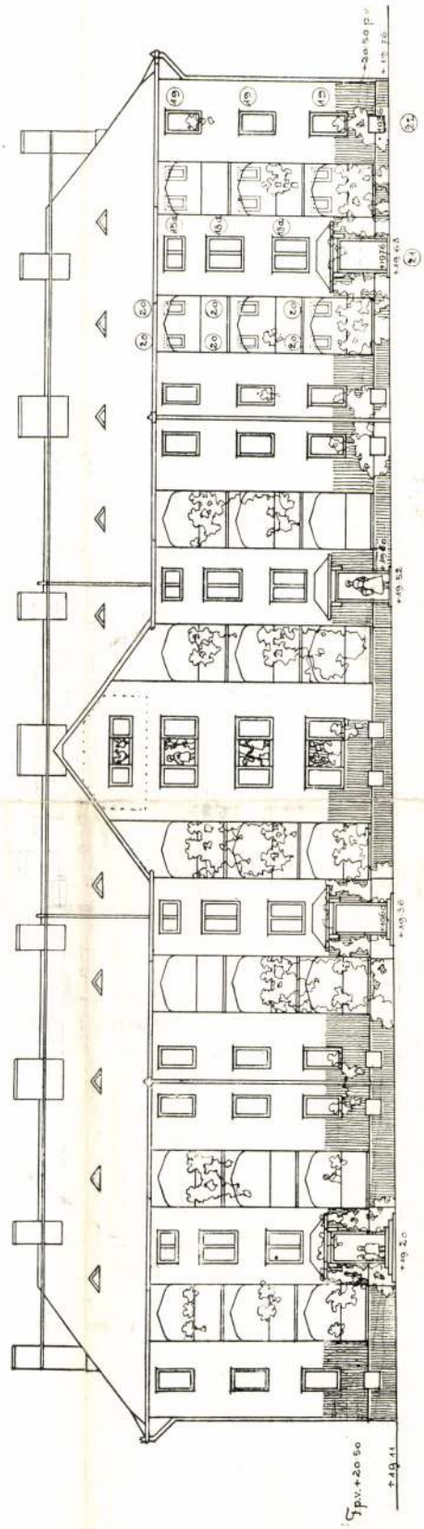

JURANICS-UTCAI LAKÓHÁZ

HÁTSÓ HOMLOKZAT

MEDGYASZAY ISTVÁN

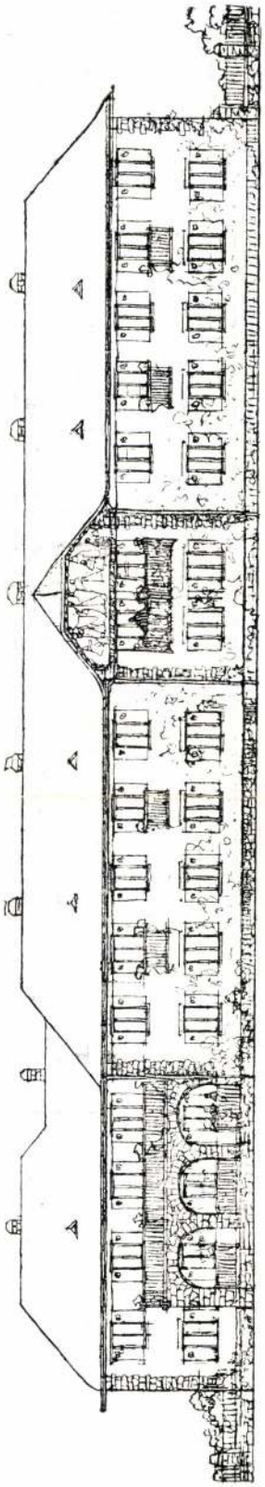

GYÖNGYÖSI LAKÓHÁZ

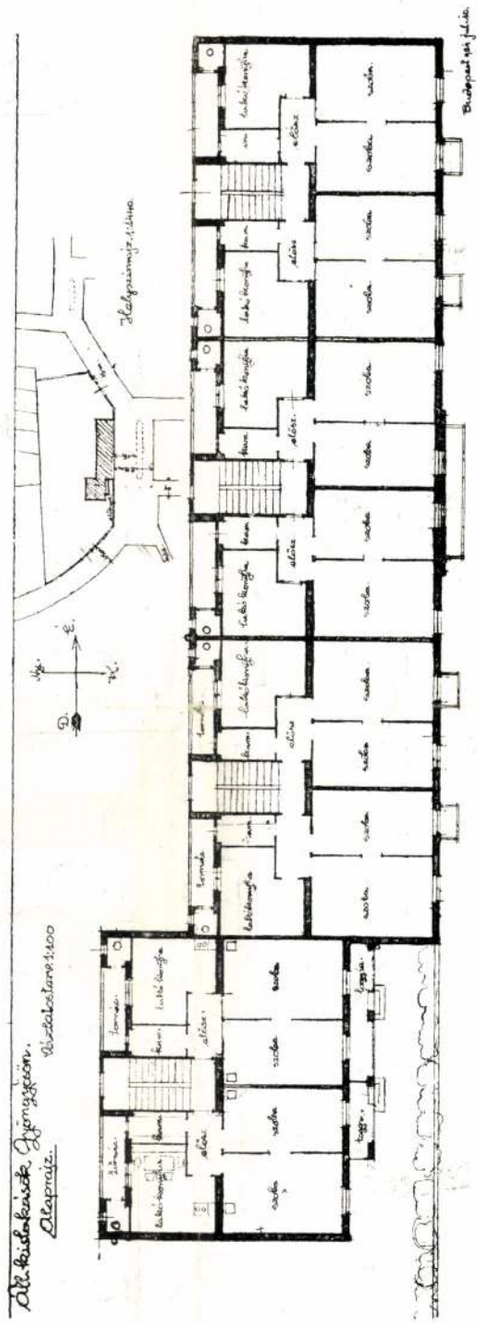

ALAPRAJZ ÉS HOMLOKZAT

TSCHEUKE HERMANN

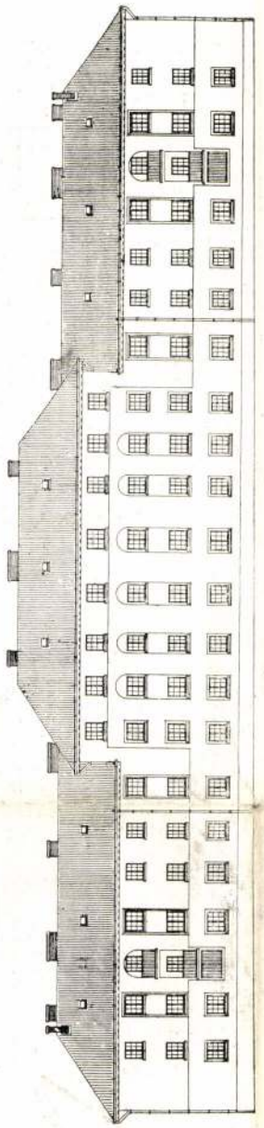

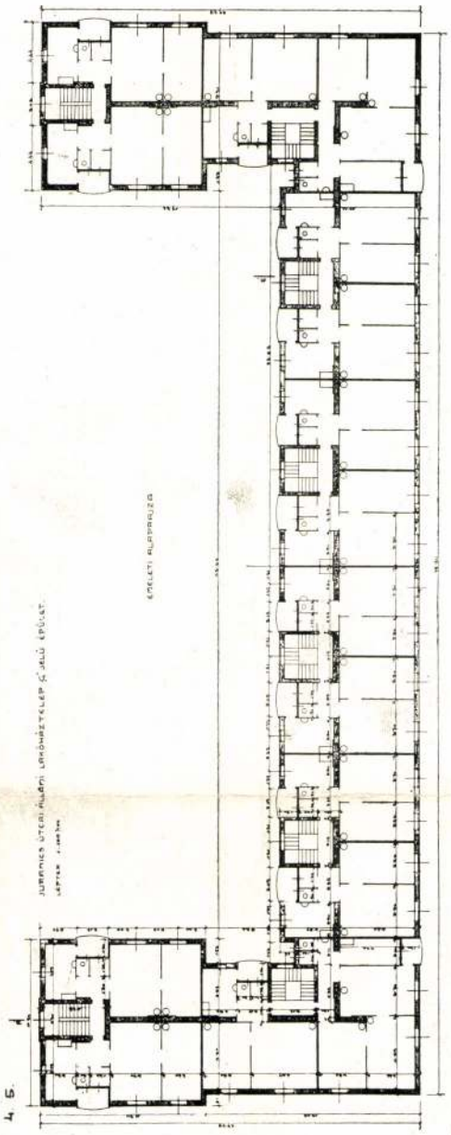

JURANICS-UTCAI LAKÓHÁZ

ALAPRAJZ ÉS HOMLOKZAT

Medgyaszay István műegyetemi tanár. A kultuszminiszter Medgyaszay István okleveles építész, kormányfőtanácsosnak a műegyetem mérnöki és építészeti osztályán „Előadások a népművészet köréből" című tárgykörből, műegyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyta. Érdemes kartársunk méltó kitüntetéséhez gratulálunk.

Rendelet az építési engedélyek kiadásáról. A magy. kir. belügyminiszter 1927. évi 158.163. VIII. számú rendelete valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjéhez, megjelent a Budapesti Közlöny 1927. évi 179. sz. augusztus 9-iki számában, az építési engedélyek kiadásáról, a hely fekvésével kapcsolatos személy- és vagyonbiztonsági szempontok figyelembevétele tárgyában: „A legtöbb építési szabályrendeletben nincs rendelkezés arra nézve, hogy az építésügyi hatóságok az általános építésrendészeti, közegészségügyi és tűzrendészeti szempontokon kívül még milyen egyéb rendészeti szempontokra legyenek figyelemmel az építési engedélyek kiadása iránt benyujtott kérések elbírálásánál. Ennek következménye az, hogy a hatóságok az ily ügyek elintézésénél sokszor teljesen figyelmen kívül hagynak a hely fekvésével kapcsolatos oly személy- és vagyonbiztonsági szempontokat, amelyek nélkül pedig ezeket a kérdéseket megnyugtatóan elintézni nem lehet. Így előfordulhat, hogy az az ingatlan, amelyen építkezni szándékoznak, azért sem alkalmas állandó jellegű épületek felépítésére, mert a terepviszonyok (hegycsuszamlás, hullámterek, árvízveszélyek, stb.) vagy valamely veszélyes üzem (robbanóanyag előállításával foglalkozó gyár stb.) közelsége következtében az építkezés elsősorban az építtető személy- és vagyonbiztonságát veszélyeztetné. Minthogy a hatóságoknak egyik legfontosabb feladata az, hogy az állampolgárok személy- és vagyonbiztonságát a lehetőséghez képest megelőző intézkedések foganatosításával is megóvják, ezért elrendelem, hogy az építésügyi hatóságok az építési engedély kiadása iránt előterjesztett kérések elbírálásánál a fentebb említett személy- és vagyonbiztonsági szempontokat is mérlegeljék és ha szükségesnek mutatkozik, e célból a helyszíni tárgyalásra külön szakértőt is hívjanak meg.

HIVATALOS RÉSZ

Kerekegyháza róm. kath. Egyháztanács Kerekegyházán 10 tantermes emeletes elemi iskola, szolgalak, valamint melléképületek építési összmunkálatainak biztosítása céljából nyilvános versenytárgyalást hirdet. Határidő **1927 augusztus hó 18-án délután 3 óra.**

A kereskedelemügyi m. kir. Miniszter 3715/927. számú rendelete alapján Makón a Gróf D'Orsay ucca és nyitandó uccák által határolt 2645/a helyrajzi szám alatt fekvő telken felépítendő m. kir. postaház felépítésével kapcsolatos föld-, kőműves-, elhelyező-, vasbeton-, válaszfalak, hengereltvas-, kovácsoltvas-, ács-, bádogos, tetőfedő-, kőfaragó- és műkőmunkáira nyilvános versenytárgyalás hirdettetik. Ajánlatok az **1927. évi augusztus hó 24-én 11 óráig** nyujtandók be a m. kir. postavezérigazgatóság 7-ik ügyosztályánál (Budapest, I. ker., Krisztina körút 12. sz., V. em. 517 ajtószám alatt).

A nagyvarsányi róm. kath. egyház a nagyvarsányon építendő egytantermes elemi népiskolája építési munkáinak biztosítása céljából versenytárgyalást hirdet. Határidő **1927. évi augusztus hó 18-ik napjának délelőtt 10 órája.**

A pécsi m. kir. Zrinyi Miklós reáliskolai nevelőintézetben szközlendő kőműves- ács-, burkoló-, mázoló- és szobafestő-, bádogos-, vízvezeték- és csatornázás- javítási és helyreállítási munkák biztosítására **1927 augusztus hó 17-én d. e. 10 órakor** a fenti építési osztály irodájában (Pécs, Frigyes-laktanya) nyilvános egységáras versenytárgyalás tartatik.

A székesfehérvári m. kir. államépítészeti hivatal a sárbogárd-előszállási vic. úton levő 6. sz. híd helyett építendő vasbetonhíd építésével kapcsolatos munkák biztosítása céljából versenytárgyalást hirdet. Határidő **1927. évi augusztus hó 16-án délelőtt 10 órája.**

A mátészalkai áll. ép. hivatal versenytárgyalást hirdet Mátészalkán építendő téli gazdasági iskola felépítésére. Ajánlatok beadási határideje **1927. évi augusztus hó 23. napjának 10 órája.**

Balkány község elöljárósága egy 4 szobából, orvosi rendelő, betegszoba, várószoba és megfelelő mellékhelyiségekből álló orvosi lakás összmunkálataira versenytárgyalást hirdet. Ajánlatok **1927. évi aug. hó 16-án déleött 10 óráig** nyujtandók be.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja a vármegye terü'etén 1927/1928 évben végzendő útépítéseknél szükséges munkálatok kivitelére nyilvános irásbeli versenytárgyalást hirdet. Ajánlatok Budapest, IV., Vármegyeház I. em. 69 ajtó, dr. Tarnay Árpád vm. másodfőjegyző, közúti előadónál **1927. évi augusztus hó 31. napjának déli 11 óráig** nyujtandók be.

Szentes város tanácsa augusztus hó 18-iki határidővel versenytárgyalást hirdet iskolák építésére.

Budapest székesfőváros tanácsa versenytárgyalást hirdet 106.284—106.255/1927. III., 106.257/1927. III. sz. alatt a) II. ker., Ruszti út, Debrői út és Fillér ucca közti szakaszán, 2. a Solymosi u., Föld u. és Vörösvári út közti szakaszán, 3. a VIII. ker., Rozgonyi u. Örömvölgy u. és Orczy út közti szakaszán teljesitendő csatornaépítési munkákra. Az ajánlatok külön-külön **1927. évi augusztus 22-ének déli 12 óráig** adandók be.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium a szegedi bőr és nemi kórtani klinika építési munkáira **szeptember 5-én** versenytárgyalást tart.

Budapest székesfőváros tanácsa 83.483/1927.—III. sz. alatt versenytárgyalást hirdet a III. ker., Selmeci ucca (Bécsi út és Pacsirtamező ucca közti szakasz) kiskőburkolási munkáira. Bánatpénz 1300 P. Az ajánlatokat **augusztus 16-án déli 12 óráig** kell a tanácsi III. ügyosztály vezetőjénél benyujtani.

A nyiregyházai m. kir. államépítészeti hivatal 1111/1927. Á. sz. alatt versenyttárgyalást hirdet a nyiregyháza—vásárosnaményi államosítandó közút 26.0—33.162 km. közti 7.162 km. hosszú szakaszának kőalapos, hengerelt kavicspályával leendő kiépítési munkáira. Az ajánlatok **augusztus 24-én d. e. 10 óráig** nyujtandók be.

Szabadszállás község elöljárósága községi orvosi lakás építésére versenytárgyalást tart **augusztus 19-én.**

Az államép. hiv. kincst. építm. ép. és karb. osztálya laktanya karbahelyezési munkákra **augusztus 25-ére** versenytárgyalást hirdet.

Kánya község elöljárósága versenytárgyalást hirdet körorvosi lakás építésére. Az ajánlatok **1927. évi augusztus hó 17-ének d. e. 10 órájáig** nyujtandók be az elöljáróságnál.

A révaranyosi ref. egyház a révaranyoson építendő ref. népiskola építési és tanítói lakás átalakítási munkáinak biztosítása céljából versenytárgyalást hirdet. Határidő: **1927. évi augusztus 23. d. e. 10 óra.**

Zalaegerszeg város tanácsa augusztus 16-ra versenytárgyalást hirdet laktanyaépület átalakítási munkáira.

Disznósdi róm. kath iskolaszék iskolaépítésére hirdet versenytárgyalást **augusztus hó 22-ére.**

Tevel nagyközség elöljárósága templom tatarozására és tetőépítésére **augusztus 15-re** versenytárgyalást hirdet.

Felsőnyék ref. lelkészi hivatala templom fedésére és tatarozására **augusztus 20-ra** veresenytárgyalást hirdet.

Pécs város tanácsa csővezeték fektetésére és csőberendezésre versenytárgyalást hirdet **augusztus 27-re.**

Vác város tanácsa óvoda építésére versenytárgyalást hirdet **szeptember 1-ére.**

Tervpályázat. A kereskedelemügyi m. kir. posta céljaira Győrött, Andrássy út 46. sz. alatti üres telken emelendő épület vázlatterveinek beszerzése céljából magyarországi honos építészek között 1927. évi szeptember hó 17-iki határidővel nyilvános versenytárgyalást hirdet. Pályadíjak: I. díj 1400, II-ik díj 900, III. díj 500 pengő. Érdeklődőknek a pályázati részletes hirdetmény, helyszínrajz, területszükségleti kimutatás és tervezési irányelvek a rendes hivatalos órák alatt Budapest, Krisztina körút 12. sz., V. em. 515 ajtó alatti hivatalos helyiségben 5 pengő előzetes lefizetése után rendelkezésre bocsáttatnak.

MAGÁNÉPÍTÉSI ENGEDÉLYEK.

A székesfővárosi magánépítési albizottság 1927. július 30-án tartott ülésében (elnök: Rumbach Dezső h. tanácsnok, jegyző: Haris Sándor s. hiv. igazgató) a következő építési engedélyek kiadását javasolta a tanácsnak:

Globus nyomda rt., a VI., Aradi u. 10. sz. a. ráépítés, terv. Nay és Strausz. — Bruchsteiner György a VII., Damjanich u. 35. sz. a. ráépítés, terv. Hudetz János — Szaszovszky Gézáné és társai a VII., Erzsébet körút 16. sz. a. ráépítés, terv. Prokisch János. — Lajta Pál, a VI., Király u. 10. sz. a. ráépítés, terv. Kozma Lajos. — Iványi Lajos, a VIII., Mária Terézia tér 16. sz. a. VI. em. ház, terv. Román Ernő. — Sziklai Zsigmond, a II., Zsigmond u. 13485. hrsz. a. ráépítés. — Budapesti Ingatlanforgalmi rt., a II., Margit körút 13685. hrsz. a. VI. em. ház, terv. Cyklop építő rt. — Pikler Henrikné és társa, a IV., Muzeum körút 27. sz. a. ráépítés, terv. Halász András. — Horthy telep az I., Böszörményi út 7720. hrsz. a. társasház. terv. Kappeter Géza. — Kary Béláné, az V., Tátra u. 25272/5. hrsz. a. IV. em. ház, terv. Böhm és Hegedüs. — Budai Goldberger Leo, az V., Vörösmarty tér 4. sz. a. VI. em. ház, terv. Révész és Kollár. — Szegő Simon, a II., Pillér u. 12079. hrsz. a. emeletes bérvilla, terv. Hültl Dezső. — Brenner Miksa. VII., Hajtsár út 2356/8. hrsz. a. családi ház, terv. Brenner Sándor. — Zwarg József, III., Szépvölgy u. 8. sz. a. ráépítés, terv. Bauknecht Tamás. — Tóth Sándor, az I., Kelenföld 3483/16. hrsz. a. családi ház. — Jász Dezső, a II., Julia u. 11510/22. hrsz. a. fdsz. ház. — Grimhalter Ernőné, a II., Pasaréti út 11591/8. hrsz. a. emeletes ház, terv. Báthory és Klenovits. — özv. Vetter Gyuláné, az I., Panonnhalmi út 2568. hrsz. a. fdsz. ház. — Csányi István, az I., Németvölgyi út 8149. hrsz. a. fdsz. ház. — Csányi István, az I., Németvölgyi út 8149. hrsz. a. fdsz. ház. — Boldizsár Lajos, a VI., Szegedi út 1543/22. hrsz. a. családi ház. — Witauschek Gyula és Társa, a II., Törökvész 1179/1. hrsz. a. 2 drb fdsz. ház. — Zboray Jánosné, az I., Palota út 7126. hrsz. a. toldalék. — Honi textilművek rt., a X., Bihar u. 8629/23. hrsz. a. toldalék. — Körösy Pál, a VI., Hajtsár út 1901/1. hrsz. a. üzletház. — Huber Vilmos, a VII., Komócsy u. 1993/11. hrsz. a. emeletes épület, terv. Szabó József. — Felten és Guilleaume rt., az I., Budafoki út 4055. hrsz. a. gyári épület.

Lakatosáruk, vasszerkezetek, kovácsmunkák
TELEFON: JÓZSEF 348-15
Nagy Gyula
épületműlakatos
Budapest, VIII., Köris-utca 10a

PARKETTA
szállítása, mindennemű padozat készítése és javítása
FRIED ÉS BENEDEK
parkettgyár és gőzfürész, Budapest VII Rákóczi-út 82. Tel. J. 133-43, J. 134-17

BUDAPEST-SALGÓTARJÁNI GÉPGYÁR ÉS VASÖNTŐ RT.
(HIRSCH ÉS FRANK)
Telefonszámok: T. 225-06, L. 971-88
BUDAPEST, VI. Aréna-út 128. sz.
»PERPETUUM«-»KALOR«
a legjobb folytonégő kályhák

BAÁR—MADAS REF. LEÁNYNEVELŐINTÉZET PÁLYATERVE

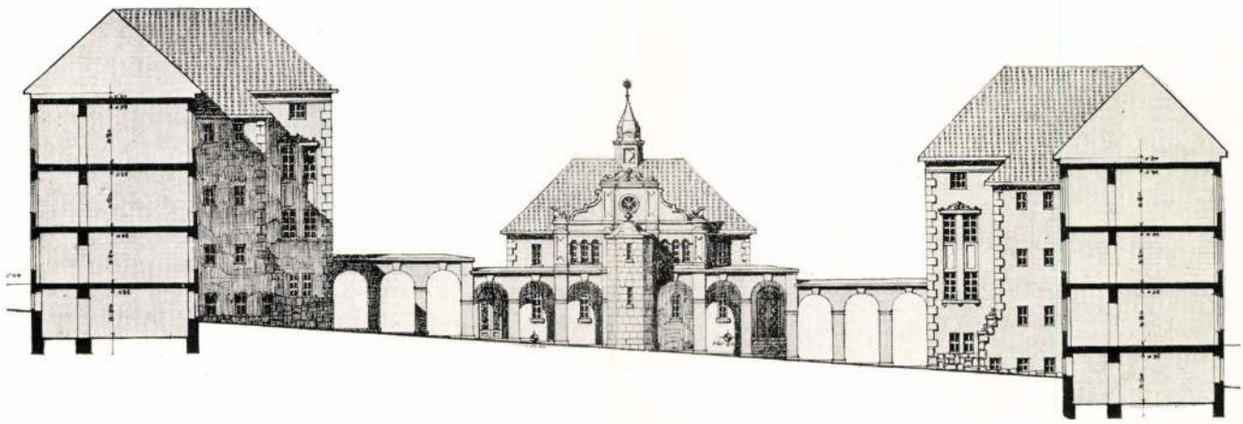

TERVEZŐK: DR. NEUSCHLOSS-KNÜSLI KORNÉL ÉS IFJ. GYENES LAJOS

A BAÁR–MADAS-PÁLYÁZAT

Volt alkalmunk a programba beletekinteni és láttuk a kiíró hatóság kívánságait. Pavillonszerű építkezésről szólott a program és a pályázók legnagyobb része ilyen módon is oldotta meg a feladatot. Egyedül Medgyaszay Istvánban volt bátorság ettől a sarkalatos ponttól eltérni. Mint látjuk, ez a megoldás teljes mértékben sikerült is. Vannak ugyan kisebb jelentőségű hibák, mint például a tornateremmenti folyosó sötét volta, azonban meg vagyunk róla győződve, hogy a kitünő tervező, a kivitel alkalmával — mivelhogy a pályázat eredménye gyanánt a megbízást ő kapta — ezeket az apró és mellékes kifogásokat nem fogja érvényesülni engedni és igen szép elgondolását hiba nélkül fogja megvalósítani. Az ő ismert egyéni ritmusú homlokzata is hihetőleg újabb nyeresége lesz építőművészetünknek.

Másik igen szép terv a dr. Neuschloss-Gyenesféle. Ők respektálták a pavillonrendszert és axiális, szimmetrikus megoldást csináltak. A főtengelyben van a kápolna és az emelkedő terepen a féloldali toronnyal igen szép és festői a homlokzat. Van benne azonkívül valami emlékeztetés az északmagyarországi formákra és így a nemzeti karakter is kifejezést nyer. Nagyon szép az árkádos, szabályos, szimmetrikus udvar és szellemesen van megoldva a kizárólag déli világítás kérdése is. Azonkívül minden helyiség világos és jól hozzáférhető.

Almásy Balogh Lóránt terve is finom gonddal van cizellálva. A csupa derékszög alaprajz lehetővé teszi a jó homlokzati megoldást és elősegíti azt a harmónikus hatást, amit kompozíció tesz. A manzárdtetőnek ugyan nem látjuk itt a jogosultságát, de az egyszerű, átmenő axisok, a kiegyensúlyozott tömegek mutatják az architektúra egészséges voltát. A szépen megoldott és finoman előadott kertarchitektúrák teszik még ezt a tervet teljessé. (—)

BAÁR—MADAS REF. LEÁNYNEVELŐINTÉZET PÁLYATERVE

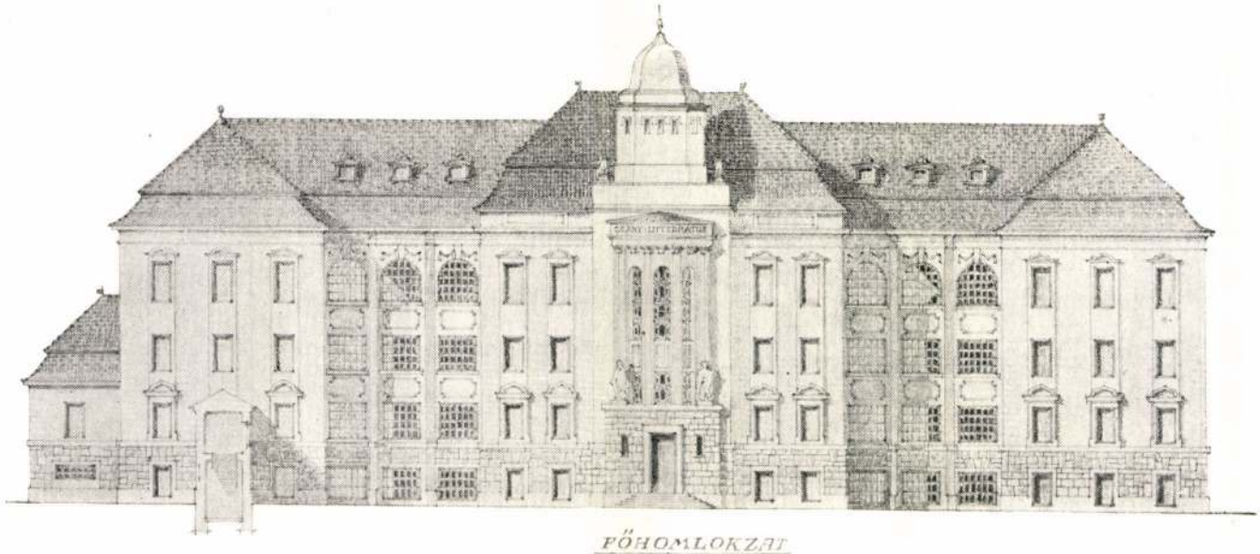

FŐHOMLOKZAT

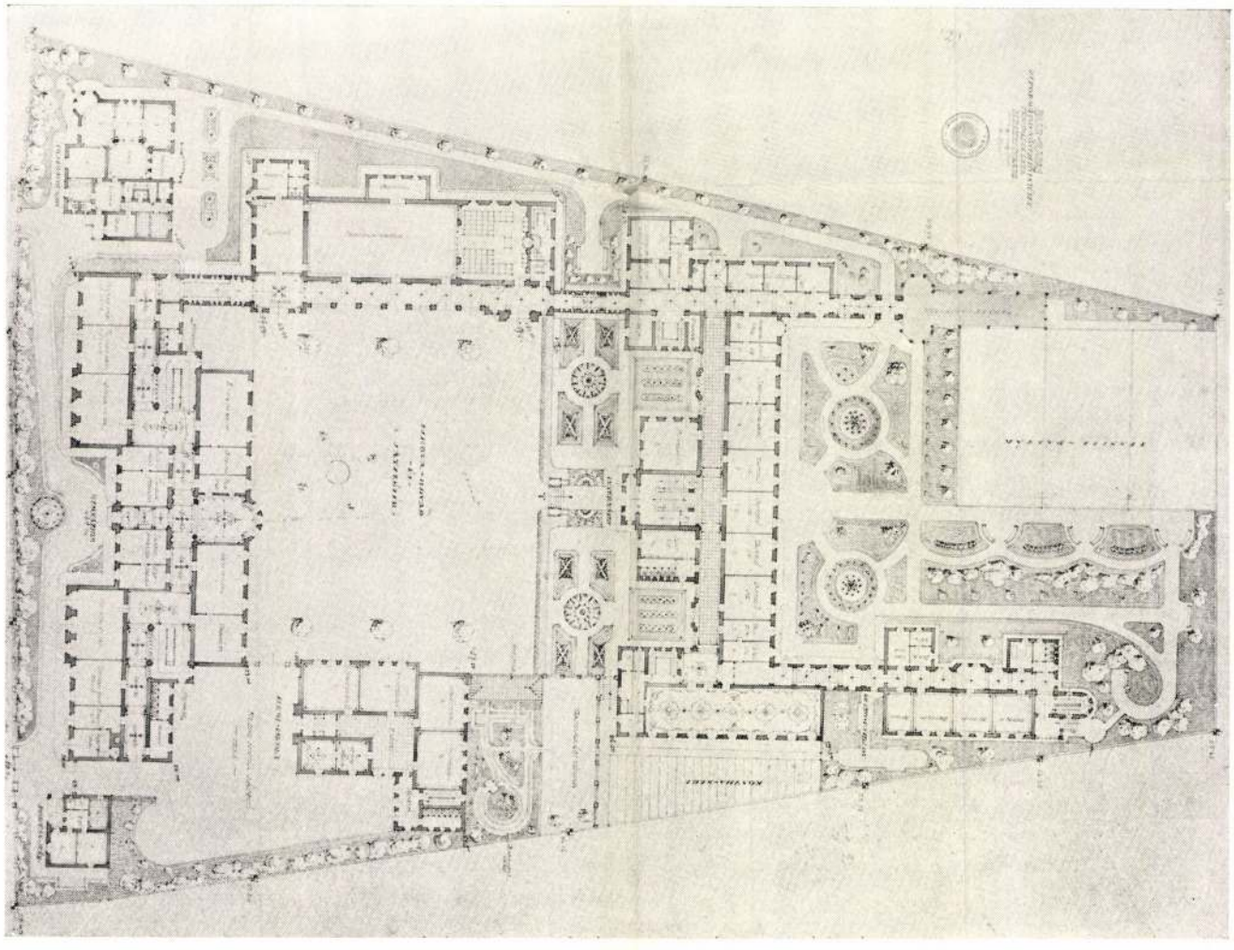

TERVEZŐ: ALMÁSY BALOGH LÓRÁNT

BAÁR—MADAS REF. LEÁNYNEVELŐINTÉZET PÁLYATERVE

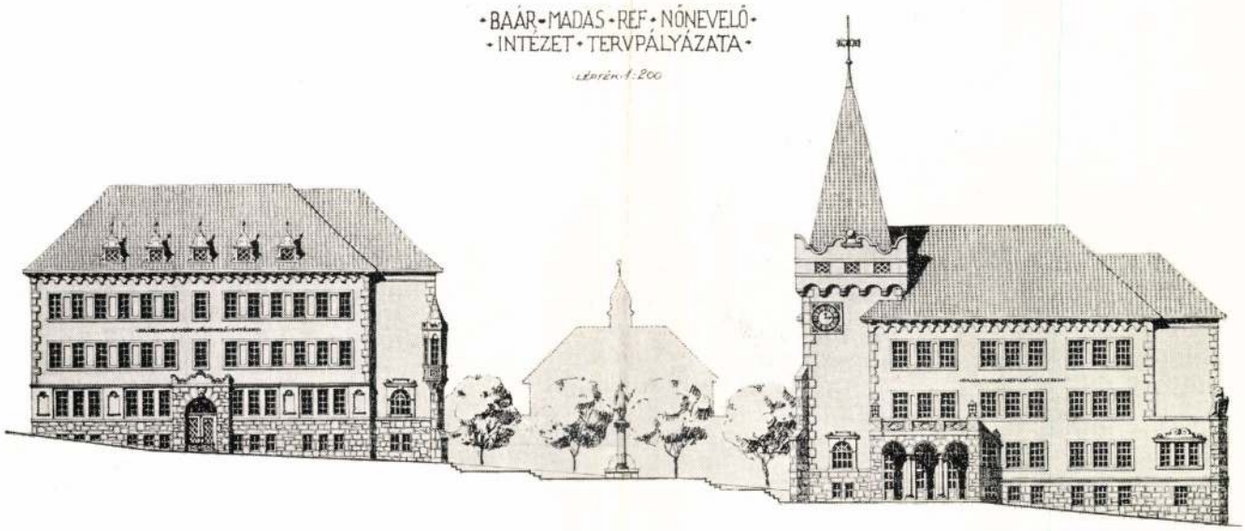

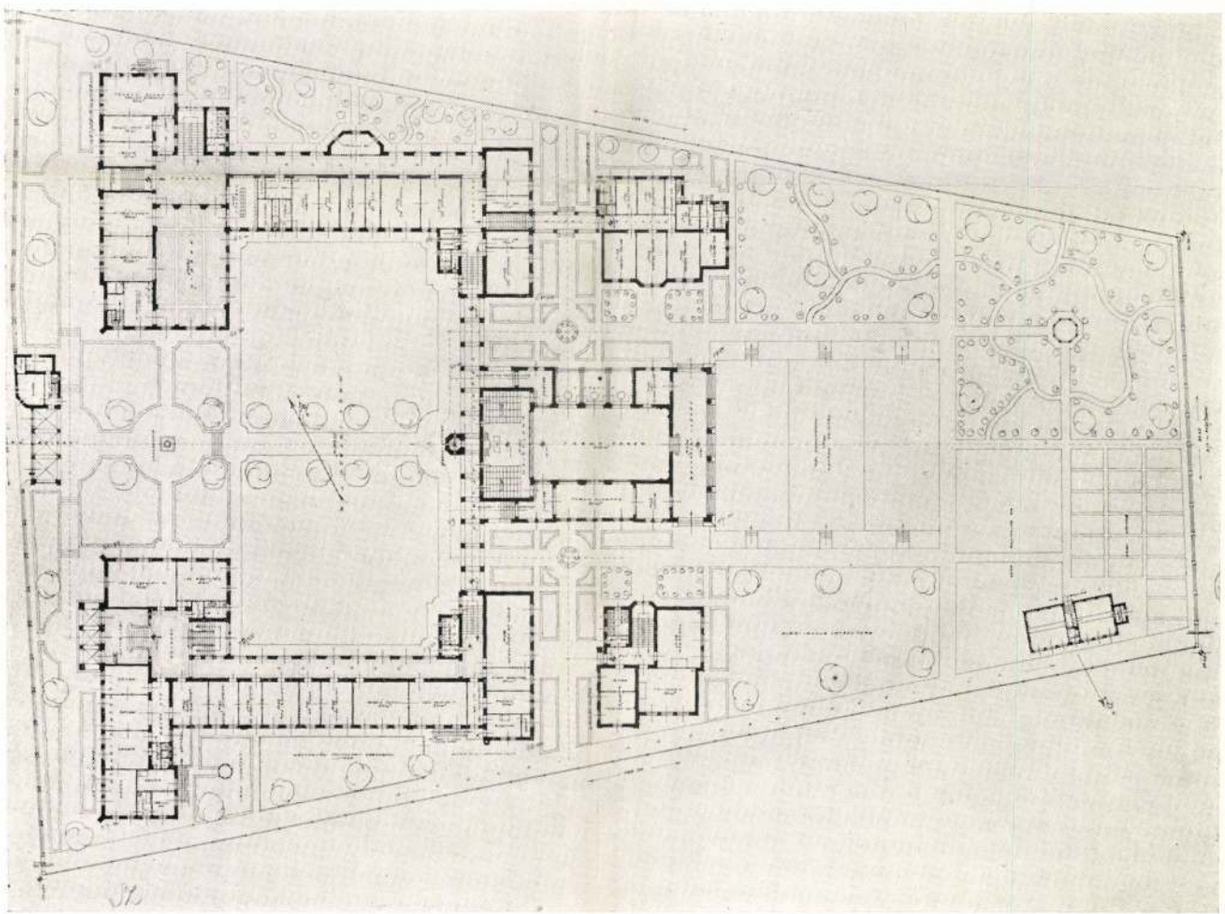

TERVEZŐK: DR. NEUSCHLOSS-KNÜSLI KORNÉL ÉS IFJ. GYENES LAJOS

LEGÚJABB PÁLYÁZATOKBÓL

BAÁR—MADAS REF. LEÁNYNEVELŐINTÉZET PÁLYATERVE

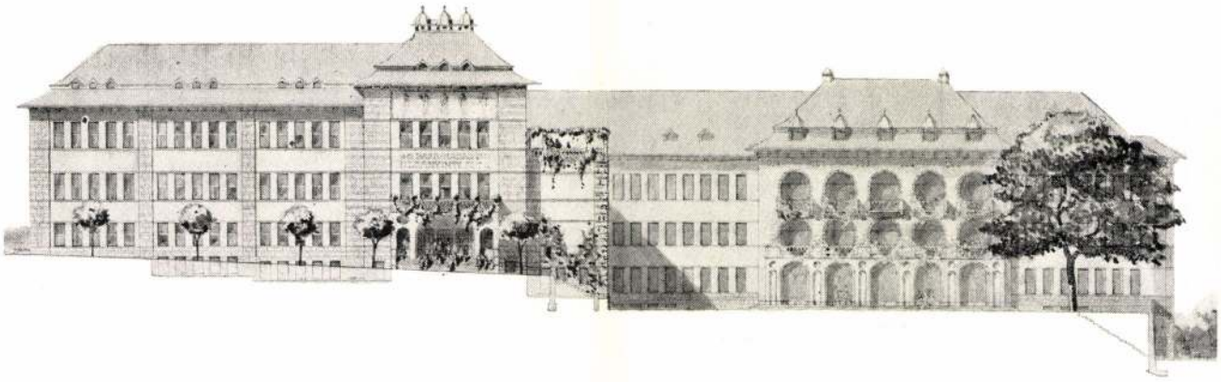

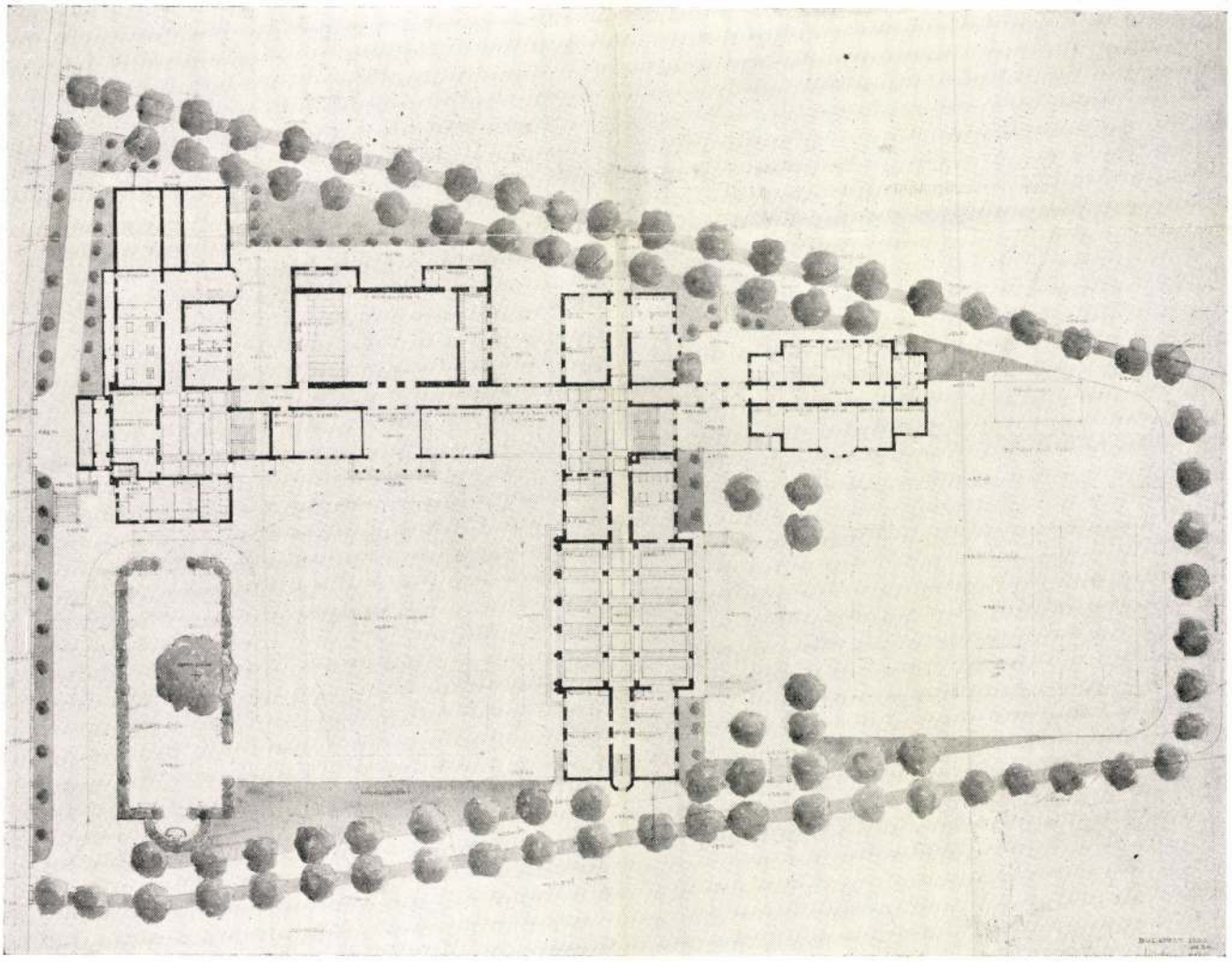

TERVEZŐ: MEDGYASZAY ISTVÁN

Tér és Forma
1928. I. sz. 7 o.

Fiatalság és ügyvédi zártszám

— Levél a szerkesztőhöz —

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Az új ügyvédi rendtartás nyilvánosságra került tervezete a sajtó pergőtűzében a jogászifjúság részéről meg nem érdemelt támadásban részesült. Pedig a javaslat korlátozó intézkedései éppen a jövő ügyvédnemzedéknek érdekeit tartják szem előtt. A tervezet a világválság következtében a mának gazdasági bajait a dolog természeténél fogva kevésbé tudja orvosolni s ezért e bajok eredőit inkább a jövőre — tehát a fiatalság érdekében — igyekszik elhárítani.

Kétségtelen, hogy a mai ügyvédség pauperizmusát és munkanélküliségét az ügyvédi pálya nagy elárasztottsága okozza. Az ügyvéd a nagy jogi kínálat következtében képtelen klienturára szert tenni s így a legszükségesebb létminimumot sem tudja megszerezni. A magyar ügyvédi és jelölti kar ma oly hatalmas számban praktizál, hogy azt csonka kis országunk egyáltalán nem birhatja el. Éppen ezért minden tárgyilagosan gondolkodó előtt parancsoló szükségességgel jelentkezik az ügyvédség számbeli eltolódásának törvényhozási úton való rendezése, vagyis az ügyvédi zártszám kérdése. A kar létszámának a multban keletkezett rendkívüli túlzsúfoltsága a jövőre nézve mindenképpen enyhítésre vár, ami csakis az ügyvédi zártszám megfelelő biztosítékok mellett való megvalósításával érhető el. E túlzsúfoltságnak, vagy — ahogy Pap József dr., a Budapesti Ügyvédi Kamara volt elnöke nevezi — e gazdasági közelharcnak levezetése valósággal közérdek és a törvénytervezet az ügyvédi foglalkozási ág jogállásának szabályozásánál legelsősorban erre a közérdekre, vagyis úgy a mai, mint a jövő ügyvédi nemzedéknek, — tehát a fiatalságnak, — a jogkereső közönségnek és a jogszolgáltatásnak közös érdekeire van tekintettel. Ezért nehezíti meg az ügyvédi bejegyzés feltételeit, mikor a felvételt — mely eddig a szabad pálya jellegének megfelelően csak a kvalifikációtól függött, — korlátokhoz köti s a kvalifikáción és a gazdasági természetű feltételeken kívül figyelemmel van a jelentkező egyéniségére, jellemére és erkölcsi tulajdonságaira is, mint olyan tényezőkre, amelyek az embert az ügyvédi hivatás sikeres gyakorlásához nélkülözhetetlen bizalomra méltóvá teszik. Abból indul ki, hogy az ügyvédnek, aki mások vagyon- és jogbiztonságának őre, ezekkel a szellemi, erkölcsi és anyagi biztosítékokkal feltétlenül rendelkeznie kell.

Aki e magas követelményeknek megfelelni nem tud, az a hivatásos jogszolgáltatás terétől a közérdek biztonsága okából távoltartandó, minthogy a mai túlzsúfoltság és pauperizmus mellett az ügyvédi hivatás teljes független szabadsága amúgy is könnyen illuzóriussá válhatik. Ez a szelektálás tehát azért van tervbe véve, hogy az ügyvédek száma egészségesebb arányba jusson a jogkereső közönség keresetével, amire a gazdasági élet rideg tényére való tekintettel szükség van még akkor is, ha ez a szabadpálya jellegével elvben némileg ellenkezni is látszik. Egy szó, mint száz: csökkentenünk kell az ügyvédi létszámot; és ha e csökkentés úgy történik, amint azt a tervbe vett javaslat teszi, mely az egyéni elhivatottságra tekint és a megrostálást megfelelő biztosítékokhoz köti, akkor világossá válik, hogy mindez éppen a jogászifjúság jövőjét igyekszik megalapozni és elősegíteni. Paradoxon és képtelenség volna azt állítani, hogy ha egy zárt és máris túltömött megélhetési területre korlátlanul engedünk újabb megélni akaró tömegeket, akkor ez az újonnan bejövők számára kenyérjuttatást jelent. Viszont tagadhatatlan, hogy ha megfontoltan sorompókat állítunk fel és így megritkítjuk a tömeget, ez az élet standardját felemeli.

Az ügyvédi munkaalkalmak és tevékenységi körök kiszélesítése és hathatósabb védelme (mint pl. a zugirász-kontárok szigorúbb büntetése stb.) a válságba jutott ügyvédség helyzetének megváltoztatására egymagában nem elégséges. Csak a lecsökkentett létszám fogja a fiatalságnak is visszaadhatni a ma annyira nélkülözött egzisztenciális biztonságérzetet. A szabad ügyvédség fenntartása ügyvédproletariátushoz vezetne, amelynek sem a jelen, sem a jövő nemzedék fiatalsága nem látná hasznát. A pauperizálódás hátrányait az ügyvédjelöltség manapság is már tulontúl érzi, még pedig nemcsak anyagi, hanem szellemi téren is: a pályára való előkészület, a jelöltködés, a gyakorlati ügyvédképzés terén.

Más volt a helyzet a háború előtt, mikor a diplomás fiatalember valamely bejegyzett gyakorló ügyvéd irodájában minden különösebb nehézség nélkül, mint fizetéses ügyvédjelölt, elhelyezkedhetett, hogy ott a joggyakorlati idő alatt principálisa vezetése mellett a gyakorlati készséget, elméleti tudást és jogászi gondolkodást anyagi gondok nélkül elsajátíthassa. Az ügyvédi irodában való alkalmazás többé-kevésbé megélhetését is biztosította, rendes, tisztességes javadalmazást kapott munkájáért. Az ilyen bejegyzett jelölt komoly főnök vezetésével a gyakorlati idő alatt gondtalanul megszerezte mindazt az elméleti és gyakorlati tudást és erkölcsi kvalitást, ami a legnagyobb minősítést kívánó ügyvédi hivatás betöltésére megfelelően képessé tette.

Egészen más a helyzet ma, amikor a világválság következtében megcsökkent kereseti lehetőségek mellett a gyakorló ügyvédek száma annyira szaporodott, hogy segéderőre nincs szükségük, s így jelöltet vagy egyáltalában nem tartanak, vagy ha tartanak is, javadalmazást vagy egyáltalában nem, vagy csak valamely éhbért juttatnak neki; vagy végül a bejegyzések csak álbejegyzések s a jelöltek csak áljelöltek, kik tényleges ügyvédjelölti joggyakorlatot nem folytatnak, hanem csak névleg töltik ki a szükséges gyakorlati időt, s mint ilyenek, gyakorlati készséggel, a praktikus jogélet jártasságával semmiképpen sem rendelkeznek. Ez is mutatja, mennyire életbevágóan fontos a fiatalság érdekében, hogy legyenek komoly ügyvédi irodák, hol segéderőkre szükség van, hol a fiatalság munkát végez s így szerezhet gyakorlatot s hogy ezt elérhessük, mennyire szükséges a túltömött ügyvédi lajstromba való bejegyzés feltételeit a legszigorúbban vizsgálni és a megfelelő sorompókat felállítani. Mert a mai állapot a fiatalság részére minden ügyvédjelölti elhelyezkedést s így az ügyvédi vizsgához nélkülözhetetlen gyakorlat megszerzését teljesen lehetetlenné teszi.

A mai egészségtelen létszámviszonyok megváltozása tehát annak a fiatal jogászgenerációnak érdeke, amely az ügyvédi pálya iránt valóságos elhivatottságot érez. De így kívánja ezt az a diplomás felesleg is, amely csak jobb hijján helyezkednék el a mai szabad verseny fenntartása esetében gyakorló ügyvédnél, mint fizetésnélküli jelölt, vagy áljelölt és akiből semmiképpen sem válnék később jó, tehát szabad, független és anyagilag is jól szituált ügyvéd.

Kiváló tisztelettel

Egy ügyvéd.

GÖMBÖS GYULA MINISZTERELNÖK a NEP országos tanácsülésén tájékoztatja a párt országos szervezetét a bel- és külpolitikai helyzetről

A magyar belpolitikai életnek a képviselőház közeli megnyitása előtt egyre sürüsödő eseményei közül is messze kimagaslik a *Nemzeti Egység Országos Szervezetének csütörtöki, október 10-iki országos tanácsülése.* Az ország közvéleményének általános érdeklődése kíséri a pártszervezet *első országos tanácsülését,* amely délelőtt 11 órakor kezdődik a *Nemzeti Lovardában.* Az országos tanácsülésen résztvesz *Gömbös* Gyula miniszterelnök és a kormány valamennyi tagja, továbbá *Ivády* Béla, a párt országos elnöke, vitéz *Marton* Béla, országos főtitkár vezetésével a párt összes funkcionáriusai, az országgyűlési képviselők teljes számban és a vidéki helyi szervezetek elnökei és központi titkárai. A *Nemzeti Egység* országos szervezetének legnagyobbszabású *együttes ülése* lesz a csütörtöki első országos tanácsülés, amelyen egyetlen beszéd fog elhangzani:

Gömbös miniszterelnök tájékoztatja az országos szervezetet és azon keresztül az egész magyar közvéleményt a bel- és külpolitikai helyzetről, valamint a Nemzeti Egység Pártjának a felvetett kérdésekről alkotott felfogásáról.

A miniszterelnök tájékoztatását a parlamenti csoport nevében *Csik* József országgyűlési képviselő, apátplébános fogja megköszönni, majd ezt követően *együttes ebéd lesz a Vigadó nagytermében.*

A mai belpolitikai, gazdasági és külpolitikai helyzetben a miniszterelnök tájékoztató beszédét *óriási érdeklődés előzi meg* nem csupán politikai körökben, hanem az egész magyar közvélemény, a magyar társadalom fokozott és feszült várakozással tekint *Gömbös* Gyula nyilatkozata elé.

A gazdaadósságokról szóló rendelet szombaton jelenik meg

Fabinyi Tihamér kedden a Nemzeti Egység Pártjának vezetőségét tájékoztatta a rendelettervezetről — Szerdán délelőtt a párt bizottsága, pénteken délután a 33-as bizottság tárgyalja a gazdaadósságok rendezésének kérdését

A gazdaadósságok rendezésének kérdése az elmult napokban az általános érdeklődés előterébe, egyben az azonnal megoldandó feladatok első sorába került. *Gömbös* Gyula miniszterelnök ugyanis bejelentette, hogy a *rendezésre vonatkozó tervezet elkészült* és azt az illetékes tényezők rövidesen felülbírálják, hogy az még e héten kiadható legyen. A megnyugvással és örömmel fogadott miniszterelnöki bejelentésről politikai és gazdasági életünk vezető tényezői nyilatkoztak a *Budapesti Hirlapban* és azt a véleményüket fejezték ki, hogy az *adósságrendezés ismertetett mértéke valóban alkalmas nemcsak a magyar gazdatársadalom legsúlyosabban érintett rétegének megmentésére, hanem az egész magyar közgazdasági és hitelélet fellendítésére.*

Beszámoltunk arról is, hogy a legutóbbi minisztertanácson *Fabinyi* Tihamér pénzügyminiszter ismertette a rendelettervezetet, melyet a minisztertanács *egyhangúan elfogadott.*

Ma, kedden délután 6 órakor — mint illetékes helyről közlik velünk — a *Nemzeti Egység Pártjának* vezetősége, *Ivády* Béla pártelnökkel az élén, megjelent a pénzügyminisztériumban *Fabinyi* Tihamér pénzügyminiszternél, aki megbeszélés keretében *tájékoztatta a párt vezetőségét a gazdaadósságok kérdéséről kiadandó kormányrendeletről.* E megbeszélésen a pártvezetőség *letárgyalta a rendelettervezetet és azt általános helyesléssel vette tudomásul.*

Holnap, *szerdán délelőtt 10 órakor,* a *Nemzeti Egység Pártjának bizottsága* keresi fel *Fabinyi* Tihamér pénzügyminisztert a pénzügyminisztériumban, a rendelettervezetről való tájékozódás céljából. Értesülésünk szerint *ezen a megbeszélésen Gömbös Gyula miniszterelnök is részt vesz.*

Az *országos 33-as bizottság* elé *pénteken, október 11-én, délután 5 órakor* kerül a rendkívül fontos és nagyjelentőségű rendelettervezet. A 33-as bizottság értekezlete *a miniszterelnökségen, a minisztertanácsi teremben lesz.* A 33-as bizottság ülése után *a hivatalos lap szombat reggeli számában* lát napvilágot az egész magyar gazdatársadalmat és közgazdasági életet oly közelről és nagymértékben érdeklő rendelet.

A 33-as bizottság tagjait a pénteki ülésről az alábbi meghívó útján értesítették:

A 33 tagú országos bizottság október 11-én, pénteken délután öt órakor a miniszterelnöki szoba tanácstermében ülést tart, amelynek tárgysorozata a következő:

1. A m. kir. minisztérium 8300/1935. M. E. számú rendelete a gazdatartozásokra vonatkozó rendelkezésekben megállapított egyes határidők meghosszabbítása tárgyában. (Utólagos bejelentés.)

2. A m. kir. minisztérium rendelete a gazdatartozások rendezése tárgyában.

Hazai szenekre
legideálisabb a 2 aknás
„REKORD"
folytonégő kályha- automatikus pótlevegő adagolással
Ára 60.— P-től
leszállítva felszerelve.
1 aknás **REKORD 40** P-től.

Fatüzelés terén vezet a világhírű
ZEPHIR folytonégő kályha.
Ára 70.— P-től

Árjegyzéket ingyen küld:
HÉBER kályha- és tűzhelygyára, Vilmos császár-út 39. (Hajós-u. sarok)

Uj egyetemi magántanárok

A vallás- és közoktatásügyi miniszter a m. kir. József Nádor Müszaki és Gazdaságtudományi Egyetem *mérnöki és építészmérnöki* karán a) a *mérnöki osztályon: Jáky* József dr. egyetemi adjunktus, megbizott előadónak „A földépitmények mechanikája", *Tátray* István dr. müszaki főtanácsos, megbizott előadónak a „Földrajzi helymeghatározások" és *Feimer* László dr. okl. mérnök, megbizott előadónak a „Mozgatható hidak és hidprovizóriumok" című tárgykörből, b) az *építészmérnöki osztályon: Medgyaszay* István dr. okl. építésznek „Előadások a népmüvészet köréből", *Szmodits* Hildegárd dr. okl. középiskolai tanár, egyetemi adjunktusnak a „Projektiv geometria", *Kotsis* Endre dr. okl. építész, megbizott előadónak „A mezőgazdasági építészet", *Rados* Jenő dr. egyet. adjunktusnak „A magyar kastély- és lakóházépitészet történeti fejlődése" és *Csonka* Pál dr. okl. építésznek „A vasbetonlemezszerkezetek szilárdságtana" című tárgykörből, *a mezőgazdasági és állatorvosi karán* a) *a mezőgazdasági osztályon: Réthly* Antal dr., a Meteorológiai és Földmágnességi Intézet megbizott igazgatójának az „Éghajlattan (klimatológia)", *Ballonegger* Róbert dr. m. kir. kertészeti tanintézeti rendes tanárnak a „Talajtan", *Augusztin* Béla dr. m. kir. Gyógynövénykisérleti Állomás igazgatójának „A gyógy- és vegyipari növények természetrajza", *Hérics-Tóth* Jenő dr. m. kir. gazdasági főtanácsos, nyug. m. kir. kisérletügyi főigazgatónak a „Mezőgazdasági technológia", *Ehik* Gyula dr. m. kir. nemzeti múzeumi őrnek „A kisebb háziállatok (eb, házinyul) és a szőrmés állatok tenyésztése", vitéz *Bittera* Miklós dr. m. kir. gazdasági akadémiai rendes tanárnak „A talajerő fenntartása trágyázással", *Jugovics* Lajos dr. főiskolai rendes tanárnak a „Gazdasági ásványtan", *Gesztelyi-Nagy* László dr., a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara igazgatójának „A mezőgazdasági politika, figyelemmel a Alföld viszonyaira", *Boros* Ádám dr. m. kir. kisérletügyi főadjunktusnak a „Mezőgazdasági növényismeret", *Lengyel* Géza dr. m. kir. mezőgazdasági kisérletügyi igazgatónak „A vetőmagismeret és a vetőmagvizsgálat", *Császár* Elemér kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetemi magántanár, adjunktusnak a „Gazdasági fizika", *Konkoly-Thege* Gyula dr. miniszteri osztályfőnök, a magyar kir. Központi Statisztikai Hivatal alelnökének „Válogatott fejezetek a mezőgazdasági statisztika köréből", *Ormándy* János dr. magyar kir. gazdasági főtanácsos, a Felsődunántúli Mezőgazdasági Kamara igazgatójának a „Mezőgazdasági kettős számtartás", *Buzágh* Aladár dr. egyetemi adjunktusnak a „Mezőgazdasági kolloidkémika" és *Unger* Emil dr. magyar kir. mezőgazdasági kisérletügyi főadjunktusnak a „Halgazdaságtan". b) *Az állatorvosi osztályon: Köves* János dr. magyar kir. gazdasági főtanácsos, nyug. állategészségügyi főfelügyelőnek „A sertések fertőző betegségei", *Konkoly-Thege* Sándor dr. gazdasági főtanácsos, c. főiskolai rendkivüli tanár, az OMGE főtitkárának az „Állatenyésztési politika", *Csontos* János dr. magyar kir. főállatorvosnak „A madarak fertőző betegségeinek kór- és gyógytana", *Marczis* Árpád dr. magyar kir. állategészségügyi tanácsosnak a „Serológiai diagnosztika", *Megyaszai* Gyula dr. magyar kir. főbakteriológusnak a „Bakteriológiai diagnosztika", *Szélyes* Lajos dr., a Phylaxia R.-T. igazgatóhelyettesének az „Immunitástani propedeutika", *Mócsy* János dr. egyetemi adjunktusnak „A belorvosi diagnosztika és therápia" és végül *Semsey* Géza dr. székesfővárosi főállatorvos, a székesfővárosi közvágóhidak igazgatóhelyettesének „A bakteriológiai húsvizsgálat" című tárgykörből *egyetemi magántanárrá* történt képesitését jóváhagyólag tudomásul vette és őket ebben a minőségükben megerősitette.

MAGYAR
FOTO-STUDIO
MODERN MŰTERMI FELVÉTELEK
(portré és gyermekfénykép)
UJSZERŰ KÜLSŐ FOTOK
Riportszerű megoldások esküvőkről és társasösszejövetelekről.
Telefon 17331. *Andrássy-út 1.*

Képviselői beszámolók

A *NEP* képviselőinek beszámolói egytől-egyig az értékes, felvilágosító munka megnyilatkozásai. Nem kortesizű beszédek ezek, hanem figyelemreméltó tanulmányok, amelyek az ország népével megismertetik valóságos helyzetünket és rámutatnak a kibontakozás lehetőségeire. A mai nap eseményei egyébként a következők:

Vitéz Hadnagy Domokos

Fejérmegye két községében, *Pákozdon* és *Seregélyesen* október 6-án ünneplőbe öltözött sokaság hallgatta meg a kerület köztiszteletben álló képviselőjét, vitéz *Hadnagy* Domokos nyugalmazott tábornokot.

Seregélyesen *Bartha* Lajos nagybérlő, a *NEP* kerületi elnöke és *Erzbrucker* József helyi einök, Pákozdon *Simay* László nagybirtokos, kerületi alelnök állottak a megjelentek élén.

A két község leventéi és lövészei külön rótták le tiszteletadásukat *Hadnagy* Domokosnak, aki *tudvalévően az országos lövészegyesület elnöke.*

Vitéz *Hadnagy* Domokos beszámolójában — általános tetszés mellett — hangoztatta, hogy *a miniszterelnök által megjelölt irány a hazáját szerető minden magyarnak csak serkentője lehet.* Nemzetünk jövő életének alapja — mondotta — *csak keresztény és nemzeti talpköveken nyugodhatik* és ez a kettős fundamentum legyen megerősítőnk. Az ellenzéki apró történések és pártpolitikai felbuzdulások helyett *komoly gazdasági és szociális feladatok állanak a kormány alkotó programjának homlokterében.* Itt van az az éles határoló vonal, amely a kormány politikáját *az ellenzék vélt fájdalmaitól és közjogi sérelmeitől elválasztja.* A *Gömbös*-kormány higgadt kül- és belpolitikai érzékével a magyar közgazdasági erőket iparkodik tervszerűen csoportosítani és *céltudatos irányítással viszi keresztül a nemzet sorsának jobbrafordítását.* A kormány agrárpolitikai reformjával, a gazdaadósságok rendezésével és a telepítésekkel, valamint egyéb birtokpolitikai intézkedésekkel *a vidék magyar népének egzisztenciáját helyezi biztos alapokra.* Mindezt azonban csak *kitartó munkával, összetartással lehet elérni,* melléktekintetek nélkül.

Mind Pákozd, mind Seregélyes lakossága *a legnagyobb megértéssel, tüntető óvációkkal kísérte a magas szárnyalású beszámolót,* egyben vitéz *Gömbös* Gyula miniszterelnök és kormánya iránti legteljesebb bizalmának tolmácsolására kérte fel képviselőjét.

Czermann Antal

Magyaralmás községben *Czermann* Antal dr., a móri kerület közszeretetben álló képviselője igen nagy érdeklődés mellett tartotta beszámolóját. Ismertette a kormánynak az utóbbi időben végzett eredményes tevékenységét s beszámolt a kerület polgársága érdekében végzett hathónapi munkásságáról. Méltatta a kormányzat pénzügyi politikáját és ismertette a jövő célkitüzéseit. A gazdaadósságok rendezésének taglalása után *tájékoztatta választóit a készülő reformokról,* ismertette a bortörvény tervezetét és annak jelentőségét, valamint a *hegyközségi törvénytervezetet.* Általános helyeslés mellett mutatott rá arra, hogy a mai nehéz külpolitikai helyzetben mindennél fontosabb *a tekintélytisztelet, a miniszterelnök iránt való hüség és az áldozatkész, fegyelmezett nemzeti egység.*

A választók nevében *Czermók* István, a *Nep* helyi elnöke mondott köszönetet, hüséges kitartást igérve a kormánnyal és a szervezettel szemben.

Czermann Antal a református elemi iskola felavatásán is részt vett, amelyet az *egyházközség államsegéllyel épitett föl.* Az avatást *Medgyaszay* Vince püspök végezte, aki *Szabó* Kálmán esperes kíséretében jelent meg. Az avatóbeszéd után *Czermann* Antal dr. képviselő tartott nagyhatású ünnepi beszédet. Az ünnepség után a paróchián diszebéd volt, amelyről a megjelentek *táviratilag üdvözölték Hóman Bálint kultuszminisztert.* Az ünnepségen részt vettek a móri polgárság részéről *Gömbös* Zoltán *Nep*-elnök és a szomszédos eklézsiák lelkészei.

Surgóth Gyula

A tatabányai választókerület meleg szeretetétől és lelkesedésétől kísérve tartott beszámolót *Surgóth* Gyula országgyűlési képviselő. A tatabányai nagygyűlésen *több mint 1500 választópolgár jelent meg* s szünni nem akaró helyesléssel fogadta a népszerű képviselő beszédét. A népgyűlést *Nagy* Mihály bányaigazgató üdvözlő szavai vezették be, majd *Surgóth* Gyula fejtegette *a Gömbös-kormány hároméves munkásságának nagyszabású és sokoldalú eredményeit.* Méltatta a kormányzati intézkedések szociális és gazdasági hatásait s ismertette azt a hatalmas programot, amelyet vitéz *Gömbös* Gyula munkatársaival maga elé tüzött.

Visszautasította a független kisgazdapárt részéről elhangzott megokolatlan támadásokat, s hangoztatta, hogy a széthúzást szolgáló agitációval szemben a *Nemzeti Egység* higgadt nyugalommal folytatja építő munkáját. *Törhetetlen hittel és hűséggel áll a nemzet vitéz Gömbös Gyula mellett* és tántoríthatatlan bizalommal tekint feléje, mint aki *hivatott kivezetni a magyarságot mai nehéz helyzetéből.*

A beszámolóbeszédet viharos lelkesedéssel hallgatta a nagygyűlés közönsége és lelkes óvációban részesítette képviselőjét. Hasonló ragaszkodásának és lelkesedésének adott kifejezést a *Nemzeti Egység* célkitüzéseivel és szervezetével szemben *Surgóth* Gyula látogatása kapcsán Gyermely, Baj, Vértesszőlős és Vértessomlyó polgársága is.

Haám Artur

A Nemzeti Egység perkátai szervezete október 7-én *Adony* és *Rácalmás* községek szervezeteinek felvonulásával nagyszabású propagandagyűlést tartott, amelyen megjelentek *Haám* Artúr, vitéz *Benárd* Ágoston és *Farkas* Elemér országgyűlési képviselők, valamint a három község szervezetének nagyszámú közönsége. *Szeghy* Ferenc dr. választókerületi alelnök megnyitóbeszéde után *Haám* Artúr, a kerület országgyűlési képviselője tartotta meg beszámolóját, amelynek során bekapcsolódva az október 6-iki gyászünnep jelentőségébe, a választás utáni békének a NEP-beni tömörüléssel való létrehozását fejtegette, majd pedig az ellenzék hazafiatlan, lelkiismeretlen és felelősség nélküli országos izgatásának aposztrofálásán kívül ismertette a kormány három év alatt elvégzett munkáját. Óriási lelkesedéssel köszönte meg a nagyszámú hallgatóság a kerület országgyűlési képviselőjének beszámolóját, majd vitéz *Benárd* Ágoston a hallgatóságot kérdések feltevésére szólította fel és ebből merítve témáját, nagyhatású beszédben hívta fel a nagy nemzeti munka melletti összefogásra. Végül *Farkas* Elemér nagyhatású beszédben ismertette *a gazdaadósságok rendezésével kapcsolatos kormányintézkedéseket* és a NEP vezérének, *Gömbös* Gyula miniszterelnöknek az ország érdekében kifejtett külpolitikai tevékenységét. A közönség lelkesen ünnepelte *Haám* Artúrt, a kerület országgyűlési képviselőjét és a kíséretében megjelent képviselőket, különösen nagy örömet váltott ki az, hogy *Haám* Artúr a beszámoló alkalmával átadta *Perkáta* községnek *a második és harmadik országos vásár tartásáról szóló miniszteri engedélyt.* A gyűlés befejezése után *Haám* Artúr képviselő panasz-napot tartott.

— **Influenza,** spanyoljárvány, torokgyulladás, az orr és garat elnyálkásodása, a mandolák megbetegedése, valamint izületi bajok vagy tüdőcsúcshurut esetén gondoskodjék arról, hogy gyomra és belei a természetes „Ferenc József" keserűvíz használata által gyakran és alaposan kitisztíttassanak. Kórházak főorvosai megállapították, hogy a Ferenc József víz lázzal járó fertőző betegségeknél is nagy szolgálatot tesz a szenvedő emberiségnek.

Becsületes iparost, vagy tehetséges népszónokot?

A választástvédő érdekes érvelése a keszthelyi petició tárgyalásán

A közigazgatási bíróság kedden délelőtt *Majzik* Viktor dr. elnöklése mellett folytatta a keszthelyi választás ellen benyujtott petició tárgyalását. *Meizler* Károly dr. pótkérvényt nyujtott be a bírósághoz, amelyben újabb panaszokat emelt és azokra újabb bizonyítékokat csatolt be. Ezeket sorra ismertette. A bíróság rendelkezésére bocsátott újabb halotti anyakönyvi kivonatokat, annak igazolására, hogy az elhunytak nevében más valaki szavazott a választáson. Bizonyítványokat csatolt különböző katonai parancsnokságoktól, annak igazolására, hogy bizonyos választók a szavazás idején katonai szolgálatot teljesítettek, csapattestüket nem hagyhatták el, tehát helyettük és nevükben más szavazott a keszthelyi választáson. Kórházi főorvosi bizonyítványokkal ugyancsak azt igazolja *Majzler,* hogy kórházi súlyos betegek nevében illetéktelenül mások szavazhattak le.

Felsorol 180 nevet, akik részben a választás előtt meghaltak, részben a kerületből évekkel korábban elköltöztek, azóta soha vissza nem tértek, mégis a jegyzőkönyvek szerint leszavaztak.

Végezetül *Oetl-Pálffy* szavazataiból 354 szavazat levonását kéri. Ilyenformán *a 113 szavazattöbbség elvész és ennek folytán Maizler Károly dr. 241 szavazat többséggel rendelkeznék.* A másik kérelme az, hogy *Maizler* szavazataihoz adjanak hozzá 4025-öt, mert *ennyi egyént nem engedtek szavazni,* úgy, hogy végeredményben 4266 szótöbbsége volna *Maizler* Károlynak.

Ezután *Geőcze* Bertalan dr. ügyvéd, mint választást védő kezdte meg felszólalását. Mindenekelőtt azt a kérelmet adta elő, hogy *a bíróság utasítsa el a petíciót, az ellenpetícióban foglalt érvénytelenségi okok megvizsgálására pedig bizonyítási eljárást kér.* Majd előterjeszti azt a kérelmet, hogy a közigazgatási bíróság rendelje el *Maizler* Károly dr. választói jogának felfüggesztését, mert *vele szemben az izgatás bűncselekményének tényálladékai látszanak fennforogni.* További kérelme a választásvédőnek az, hogy az ügyiratokat tegye át a közigazgatási bíróság a királyi ügyészséghez a bűnügyi nyomozás lefolytatása végett és *ennek tartamára függessze szék föl a petíciós eljárást.* Indítványozza, hogy ha a bíróság a szavazatok kiigazítását rendelné el, *ez esetben 2625 Meizler-szavazatot vonjanak le, mert ennyien jogosulatlan befolyásolás révén szavaztak Maizlerre.*

— A keszthelyi képviselőválasztás eredménye — mondotta *Geőcze* dr. — minden *jóérzésű magyar ember és minden kapitalista számára megnyugtatást jelent.* A választópolgárság józan belátása eredményezte ezt a győzelmet. A választók többsége *inkább akart egy becsületes iparost a maga képviseletével megbízni, mint egy kétségtelenül tehetséges népszónokot.* Közfunkcionáriusokat vádoltak meg itten büntetendő cselekményekkel olyanok, akik közben maguk is *sorozatosan követtek el szabálytalan és erősen kifogásolható cselekményeket.*

Majd ismertette a választási küzdelemnek azt a részét, amely adatai szerint a választók tömegének felizgatását és terrorizálását eredményezte. *Maizler egy parasztpártot szervezett, úgy, mint annakidején Achim András,* akinek terhére abban az időben megállapították a peticiós eljárás keretében az izgatás bűncselekményét. *Maizler* ingyen védelmezte és ingyen látta el a választók jogi képviseletét és a kerületben a választók számára paradicsomi állapotokat hirdetett és igérgetett.

Ezt követőleg *Geőcze* dr. pontról pontra tárgyalta a peticiók adatait, azokat sorrarendre cáfolta.

A közigazgatási bíróság a tárgyalást holnap folytatja.

Teleki János gróf ellenpetíciója

A közigazgatási bíróság *október 28-án* tárgyalja a nagybaracskai választás ellen *Mojzes* János kibukott kisgazdapárti jelölt által benyujtott peticiót. Értesülésünk szerint a kerület megválasztott képviselője, *Teleki* János gróf, a peticióra terjedelmes *védőirattal válaszolt,* ugyanakkor *ellenpetíciót* is nyújt be. Ez az ellenpetició tulajdonképpen *támadóirat,* amelyben azokat a választási visszaéléseket kívánják leleplezni, amelyeket a hercegszántói első szavazókörzetben a választási jegyzőkönyv kiállítása körül tapasztaltak. A támadóiratban végső következtetésképpen azt kérik a közigazgatási bíróságtól, hogy a választási visszaélések és terror következtében *elmaradt szavazatokat tudja be a bíróság Teleki János pártjának.*

A NEP nagygyülése Tolnán

A *Nemzeti Egység Pártja* tolnamegyei szervezete nagygyülést tartott Tolna községben. A gyülésen *Gyöngyös* Béla, a NEP tolnai szervezetének elnöke mondott megnyitó beszédet, majd meleg szavakkal üdvözölte *Lendvay* Béla dr.-t, az ünnepi szónokot, aki nagyszabású beszédet mondott, vázolva az általános bel- és külpolitikai helyzetet. Hangsúlyozta, hogy a jelenlegi különösen nehéz időkben *fontos a nemzeti összefogás s ki kell fejleszteni a népi erőket, majd élesen állástfoglalt a demagógok ellen, akik a saját kicsinyes céljaik elérése érdekében nem törődnek a nemzet létérdekeivel* s felekezeti és nyelvi alapon iparkodnak ellentéteket szitani a magyar és magyar között. A viharos lelkesedéssel fogadott beszéd után a nagygyülés üdvözlő táviratot küldött vitéz *Marton* Bélának, a NEP országos főtitkárának.

Harrer Ferenc a fővárosi ingatlanok értékesitése ellen

A főváros költségvetésének tárgyalása a pénzügyi bizottságban — Általános bizalom a polgármesterrel szemben

A főváros pénzügyi bizottsága *Lamotte* Károly alpolgármester elnöklésével kedden délután kezdte meg az 1936. évi költségvetéstervezet érdemleges tárgyalását.

A vita első szónoka *Temesváry* László (kereszténypárti) volt. Minthogy bizalommal van a polgármester iránt, a költségvetéstervezetet elfogadta.

Harrer Ferenc (NEP) elismerését fejezte ki a polgármester óvatos pénzügyi politikájáért. Az OTI- és MABI-pénzek mozgósítását helyesli, de kívánatosnak tartaná, ha ingatlanvásárlási politikájukat összekapcsolnák az intézetek a főváros városfejlesztési politikájával. Kifogásolja, hogy az ingatlanok értékesítéséből előirányzott 1,200.000 pengös összeget a háztartási hiány kiegyenlítésére óhajtják felhasználni. Véleménye szerint erre nem kerülhet a sor, mivel ezt az összeget ingatlanokba kell újból fektetni, mert a városrendezéshez szükséges ingatlanok megszerzése javarészt csak telekcsere útján bonyolítható le. Szükségesnek tartja azt is, hogy ezen túlmenőleg a főváros a kormánnyal hosszabb időre szóló pénzügyi megállapodást próbáljon létesíteni, amely tisztázná a székesfőváros szerepét a közfeladatok ellátásában, e mellett azonban képessé is tenné a részéről vállalandó feladatok teljesítésére.

A tarifareformnak nincsenek meg az előfeltételei. A nagyüzemeknek nincs kialakult üzempolitikájuk és ha vannak is üzemtervezeti reformeszmék, kialakult álláspontok még hiányzanak. Csak ezeknek a problémáknak megoldása után és annak eldöntése után, hogy milyen mértékben kívánja a főváros a közszolgáltatásokon át a lakosságot a községi háztartás javára megadóztatni, szabadna tarifareformmal foglalkozni. Bejelenti, hogy a Nemzeti Egység Pártja várospolitikai elgondolásait magábanfoglaló indítványait a közgyülési vita során fogja előterjeszteni, majd a költségvetést elfogadja.

Párkány Frigyes (Rassay-párti) szerint a költségvetés igen erősen igénybe veszi a lakosság teherbíró erejét, de ennek ellenére igen sok fontos szükséglet mégsincs kellően kielégítve. Nem fogadja el azt a javaslatot, hogy a polgármester százezer pengőnél kisebb értékü vagyontárgyakat a saját hatáskörében szerezhessen, vagy értékesíthessen. Az Elektromos- és Gázmüvek egyesítését feleslegesnek és veszedelmes kísérletnek tartja.

Révész Mihály (szoc. dem.) annak előrebocsájtása mellett, hogy a polgármester személye iránt bizalommal van, mégsem fogadhatja el a háztartás vitelére vonatkozó javaslatát. Tarifarevizió esetén elsősorban azokra kell tekintettel lenni, akik gyengébbek. Természetesen nem kifogásolja a kommerciális elvek érvényesítését. A költségvetést nem fogadja el.

Müller Antal (kereszténypárti) elismeréssel emlékezett meg a költségvetéstervezetről. A kisiparosokat több munkaalkalommal lássák el, épp ezért a polgármester hivja fel a hivatalfőnököket, hogy minden olyan munkát, amelyet kisiparilag el lehet végezni, tényleg a kisiparosok kapják meg. Sürgette, hogy az üzemek ne végezzenek házimunkát, hanem azt osszák szét a kisiparosságnak.

Müller Antal beszéde után az elnöklő *Lamotte* Károly alpolgármester berekesztette a tanácskozást és annak folytatását *szerdán délután öt órára* tüzte ki.

Tárgyalják a lakbérleti szabályzatot

A főváros szociálpolitikai bizottsága *Liber* Endre alpolgármester elnöklésével kedden délelőtt folytatta a lakbérszabályzat részletes tárgyalását. A 24—29. §-oknál csak szövegbeli lényegtelen módosításokat eszközöltek, nagyobb vita csak a 30. §-nál volt, amely a bérlemények átadásáról szól.

Ennél a szakasznál jelentékeny ujítás az, hogy a szabályrendelet kimondja: amennyiben a bérbeadó a bérleményt használhatatlan, piszkos állapotban adja át, vagy a bérbevételkor elfogadott kikötéseket nem teljesíti, akkor a bérlő erről a bérbeadót irásban értesíti s ha arra sem intézkedik a bérbeadó, a bérlő a szükséges átalakításokat vagy pótlásokat *a bérbeadó veszélyére és költségére elvégeztetheti és a költségek megtérítését a bérlőtől követelheti.*

Sok kisebb jelentőségü és stiláris módosítás után megváltoztatták az 53. szakaszt is, mégpedig úgy, hogy *az irásbeli felmondásra nem 48 óra alatt, hanem 3 nap alatt kell nyilatkozni.*

A lakbérleti szabályzat tárgyalását jövő kedden folytatja a szociálpolitikai bizottság.

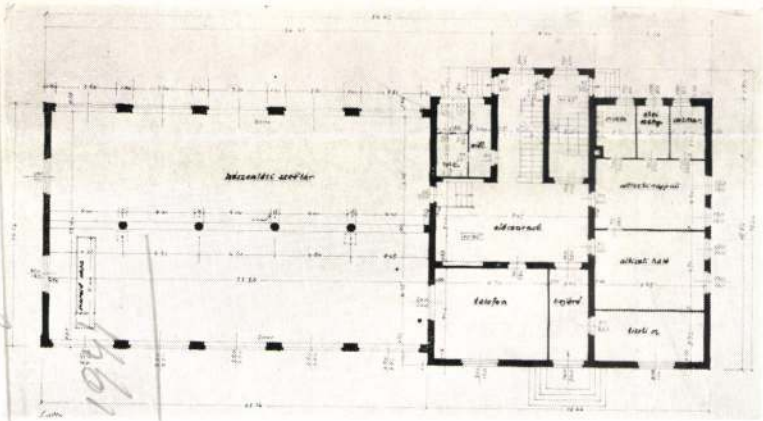

A III. ker., Vihar-utcai tűzőrség földszinti alaprajza.

tek, a szertár alatt utólagos beépítésként bomba- és bedőlésmentes főkörzetparancsnoksági helyiségeket építettek. Elkészült a telefon- és jelfogó berendezés, a gyakorlóudvar részleges kövezése és az egész telek kerítése.

Az építkezés terjedelme 9560 m³ volt, a felhasznált összeg, — ideértve a régi épület átalakítási, továbbá az itt felsorolt munkálatok költségeit is, — 477.700 pengő, vagyis egy m³ beépítése kereken 49 pengő volt.

A III. KER., VIHAR-UTCAI TŰZŐRSÉG.

Az óbudai Árpád-híd építésével kapcsolatos nagyszabású városrendezés következményeként hamarosan lebontásra kerül a III. kerület régi tűzőrségi laktanyája, amely elavultságánál fogva már semmiképen sem felel meg a városrész fejlődésének és nem valósíthatók meg benne a feltétlenül szükséges légoltalmi berendezések sem.

A törvényhatósági bizottság az elmondottakra való tekintettel oly irányban döntött, hogy a székesfőváros közönségének tulajdonában lévő III. ker., Vihar-utca 18135/5. hrsz. telken új, a fejlődő városrész igényeit teljesen kielégítő és a korszerű légoltalmi követelményeknek is megfelelő tűzőrségi laktanyát építtet.

Az egyemeletes laktanya alagsorába kazánházon, szénraktáron, mosókonyhán és szárítón kívül bomba- és bedőlésbiztos óvóhelycsoportot helyeznek. A földszinten öt kocsi részére készenléti szertár épül, ezt tágas földszinti előcsarnok köti össze a telefonszobával, továbbá a tiszti és altiszti helyiségekkel. Az előcsarnokból nyílik az emeletre vezető lépcsőház. Az emeleten két legénységi hálóterem, nappali szoba és tanterem áll rendelkezésre a szükséges mellékhelyiségekkel (ételmelegítő, csizma- és ruharaktár, mosdó, W. C.), továbbá egy, az egész szárny előtt létesített erkély. Ugyanide kerül a legénységi résztől teljesen elválasztva és külön lépcsőházzal az őrség parancsnokának lakása.

A tervek úgy készültek, hogy a későbbi fejlődés során az épület teljes második emeletsorral bővíthető. A főépülettől elkülönítve a telek

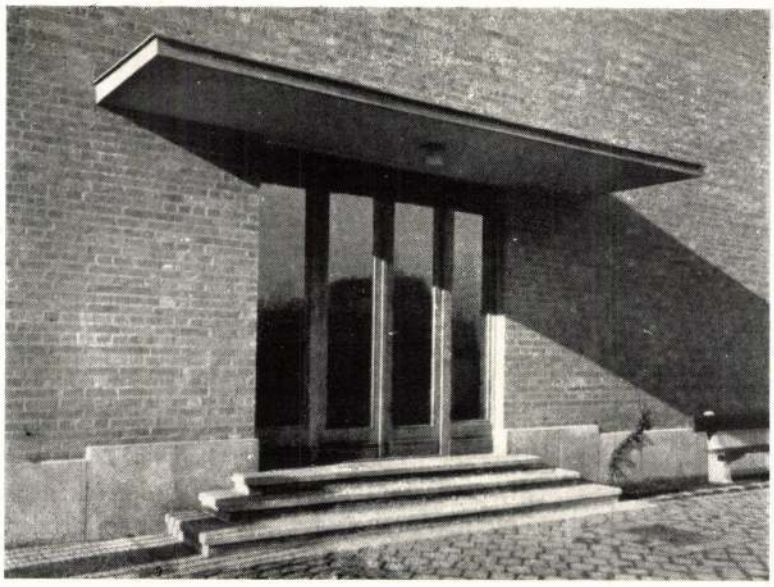

A XIII. ker., Teve-utcai tűzőrség tiszti kapuja.

új központi fűtési kémény létesítésének költségei. Az épület 26.000 m³ ürtartalmú, a légköbméterenkénti költség 50 pengő.

Az építkezést a magasépítési ügyosztályból kirendelt építésvezetőség intézte és ellenőrizte.

A XIII. KER., TEVE-UTCAI TŰZŐRSÉG.

A XIII. ker., Teve-utcai tűzőrség 1939. évben megkezdett építkezési munkái az eredeti terveknek megfelelően 1940. év őszén befejeződtek, 1941. évben pedig teljesen elkészültek az utólag elrendelt munkálatok is.

A 28 m magas tömlőszárító torony felső részének kiképzését bizonyos légoltalmi szempontok figyelembevételével megváltoztatták. A tömlők korszerű mosására, javítására és szárítására alkalmas berendezések készül-

A XIII. ker., Teve-utcai tűzőrség. A csőtorony belső nézete.

A munkálatok vállalatbaadása megtörtént, az anyagkorlátozó rendelkezések következtében az építkezési munkák megkezdésére azonban 1941. év folyamán sor még nem kerülhetett.

B) TŰZ- ÉS LÉGOLTALOM.

A VIII. KER., KÚN-UTCAI KÖZPONTI TŰZŐRSÉG.

A székesfőváros tűzoltótestülete 1941. évi szeptember havában vette használatba a VIII. ker., Kún-utca és Dologház-utca sarkán létesült új, korszerű tűzőrségi és légoltalmi központ épületét, amelynek terveit *Szendy* Károly polgármester megbízása alapján *Medgyaszay* István építészmérnök, műegyetemi magántanár készítette el.

A régi tűzőrségi épülethez a Dologház-utcában csatlakozó új szárny középrészének földszintjén van a 10 kocsi befogadására alkalmas készenléti szertár; első emeletén pedig húsz legénységi hálófülke, amelyek a

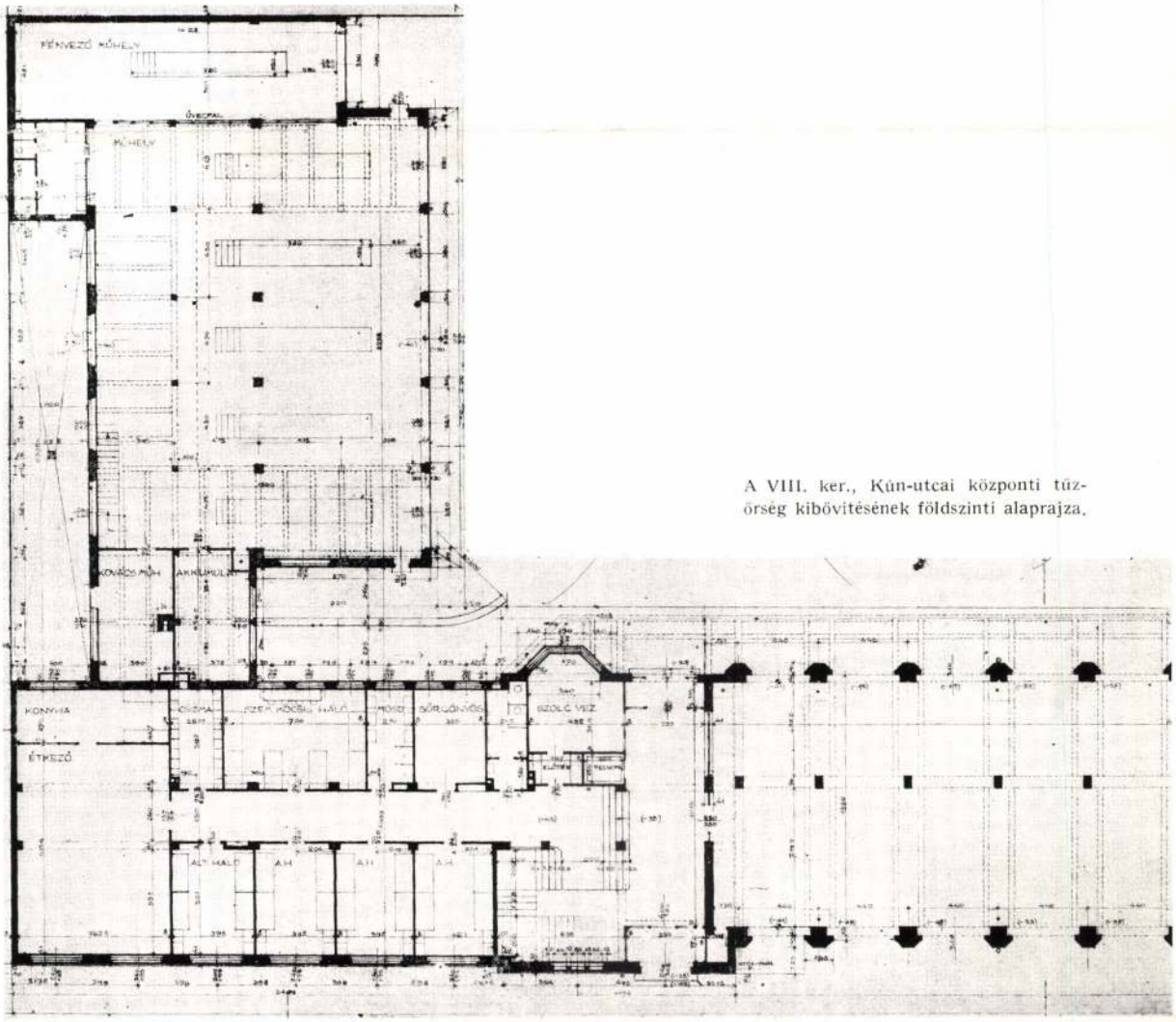

A VIII. ker., Kún-utcai központi tűzőrség kibővítésének földszinti alaprajza.

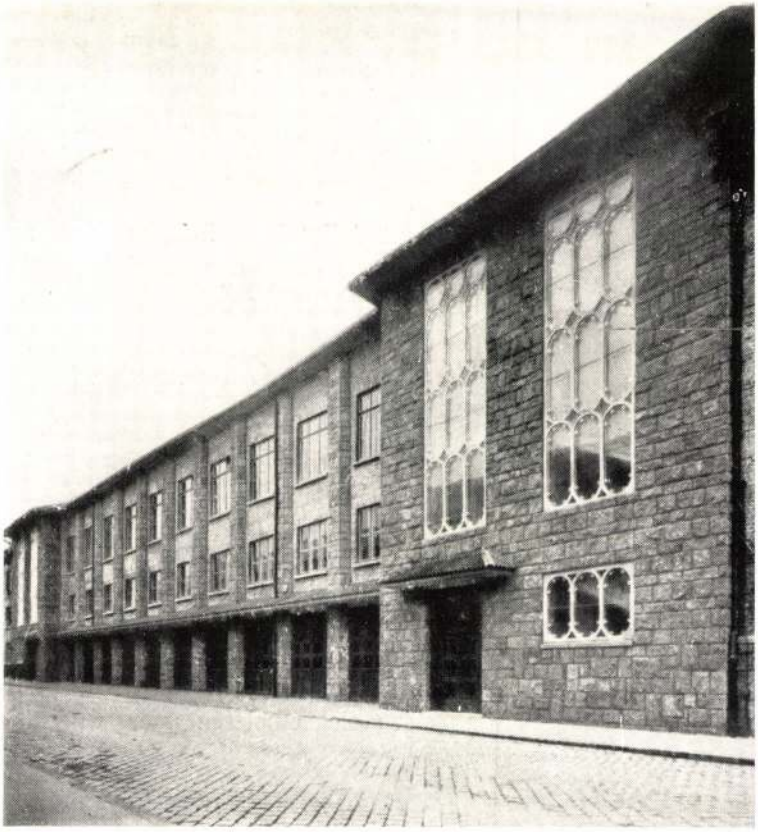

A VIII. ker., Kún-utcai központi tűzőrség Dologház-utcai homlokzata.

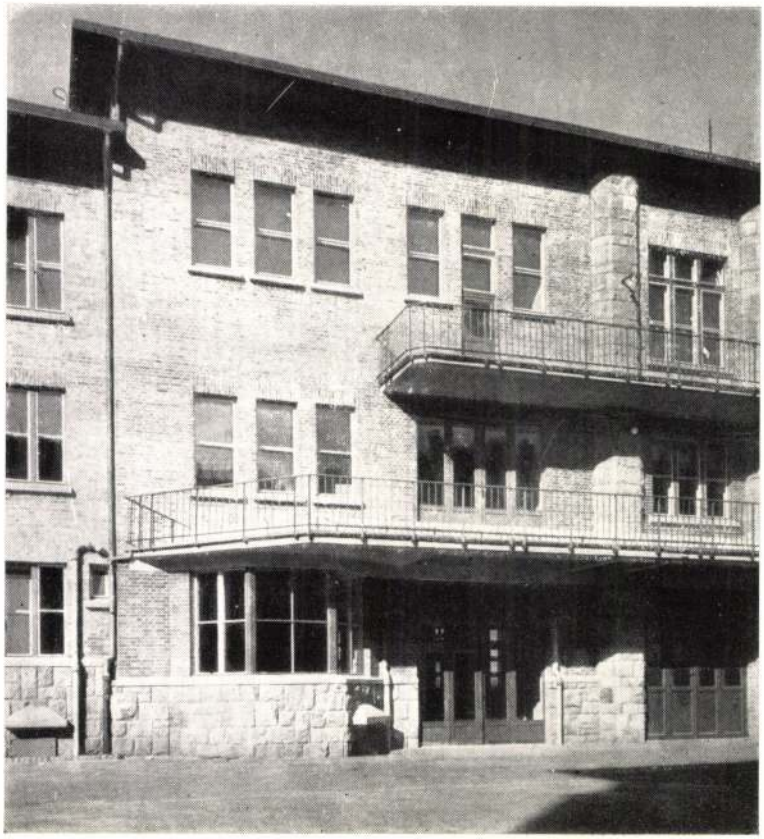

A VIII. ker., Kún-utcai központi tűzőrség udvari homlokzatrészlete.

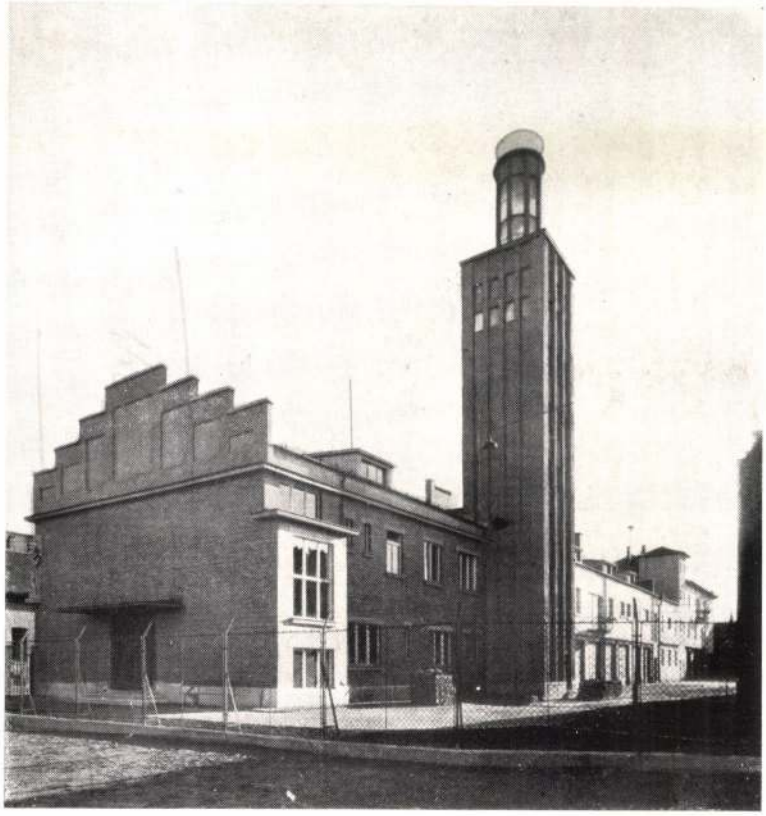

A XIII. ker., Teve-utcai tűzőrség udvari homlokzata.

ságában lévő szerelőkarzatokkal közös légtere van, két szélső szakaszán pedig egy emelet magasságban megosztott emeletsorral létesült. A műhely-épületben elhelyezett hat nagyméretű szerelőakna egyikéből szigetelt vasbetónfolyosón keresztül a föld alatt közelíthető meg a »*Hummerohr*«-rendszerű csőóvóhely.

Az egységesen kialakított udvart a nagymérvű földmunkák elvégzése után irányjelző csíkokkal ellátott keramittal burkolták. Az udvar nyugati sarkában állítják fel a hivatásuk teljesítése közben hősi halált halt tűzoltóknak ditrói *Siklódy* Lőrinc szobrászművész alkotta emlékművét.

Az új szárnyépület udvari homlokzatának középső részén, az első és második emeleten, a légoltalmi bemutatók közönségének számára erkélytribünök állanak rendelkezésre. Az erkélyekkel szemben lévő régi szárnyépület homlokzatát az új szárny homlokzatához hasonlóan képezték ki és középrészén zeneerkélyt építettek.

Az ismételten kibővített építési program következtében az építkezés leszámolása 1,310.000 pengő előirányzati keretben folyik. Ebben az összegben bennfoglaltatnak a különleges rendeltetésű létesítmények és gépészeti munkák, továbbá a járható földalatti vezetékfolyosók költségei, továbbá a szomszédos OTI-székház öt emelet magas tűzfalának, meg az

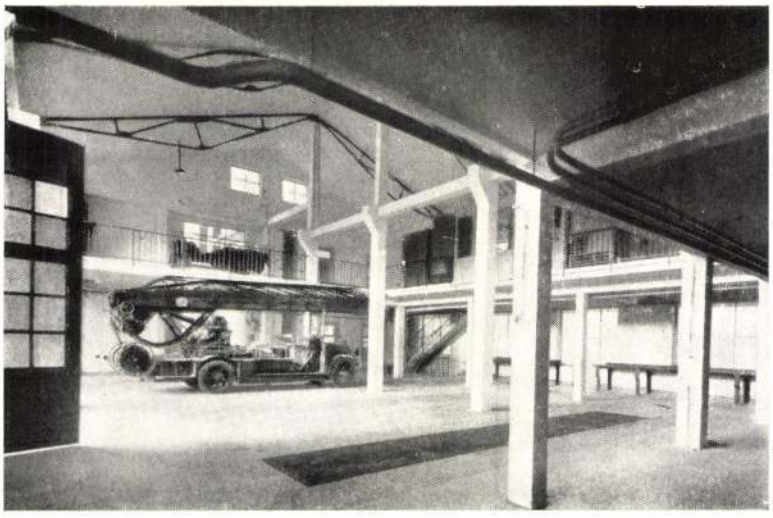

A VIII. ker., Kún-utcai központi tűzőrség műhelyépületének belső képe.

szertárral lecsúszó aknák útján vannak közvetlen összeköttetésben. A középrész második emeletén két nagyméretű előadóterem áll rendelkezésre, közülük a nagyobbikhoz oktatási célokat szolgáló filmvetítő készülékek kapcsolódnak. Az előadótermeket a lépcsőházon, illetőleg az előtereken keresztül jól meg lehet közelíteni.

A jobbszárny pincéjében a bombabiztos telefonközpont, meg a vele kapcsolatos jelfogó- és akkumulátor-helyiségek, továbbá a fokozott biztonságot szolgáló födémmel ellátott legénységi óvóhelyek és a légoltalom szervezetéhez tartozó rendőrségi főkörzet, körzet és központi parancsnokságí helyiségek vannak. A földszinten telefon-, ügyeleti- és irodahelyiségeket, az első emeleten a főparancsnokságí helyiségeket és a tanácstermet, a második emeleten az előadótermek ruhatárait, irodákat és a tűzoltómúzeumot helyezték el. Minden emeletsor megfelelő számú WC-, mosdó-, zuhanyozó-, illetőleg fürdőszobahelyiséggel van ellátva.

A balszárny pincéjében a légoltalmi eszközök raktárait, a földszinten a szolgálatvezetői, ügyeleti, altiszti hálóhelyiségeket és a legénységi konyhát, az első emeleten a legénységi étkezőt, mosdó és zuhanyozó helyiségeket, a ruha- és csizmaraktárt találjuk, a második emeleten pedig a légoltalmi tanfolyam hallgatóinak hálótermei vannak.

Az új toldaléképület és a régi tűzőrségi épület által egységesen kialakított udvar keleti végét a toldaléképítkezéshez csatlakozó hatnyílású műhelyépület zárja le, amelynek középrészén az első emelet magas-

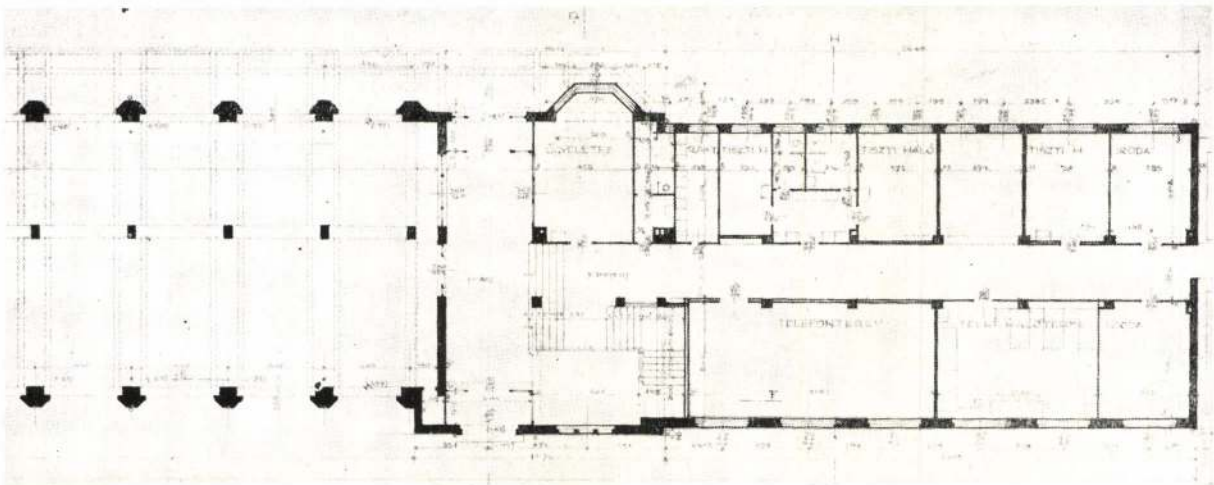

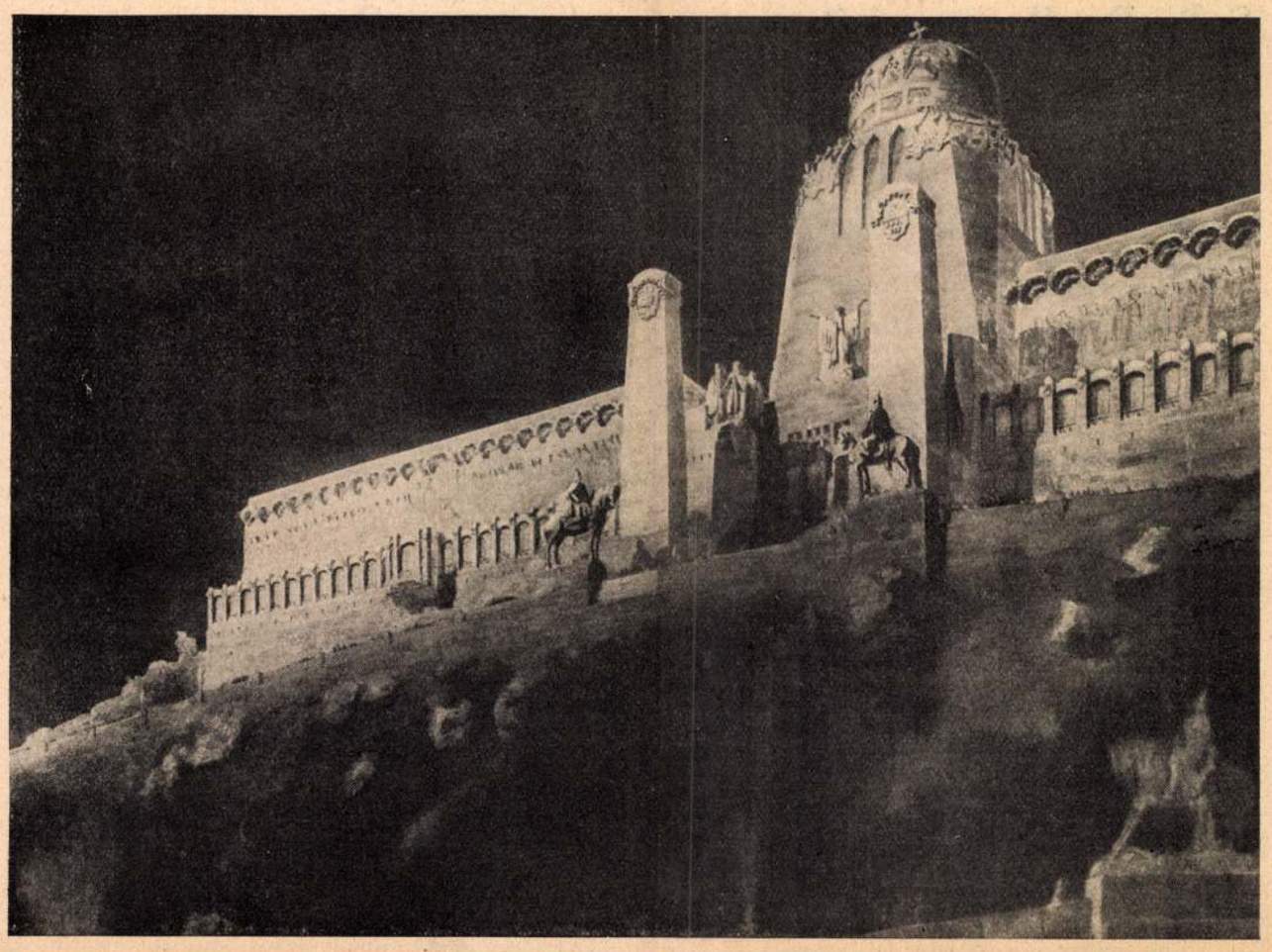

A Nemzeti Panteon terve. A Szent Gellérthegyre tervezett mű Medgyaszay István építész munkája. A TESz jubileumi érdemkeresztjével kitüntetett terv

Feliczi hallgatott, aztán vállat vont, azt mondta:

— Hát akkor szervusz, jóccakát — visszament a szobájába aludni.

Valamivel arrább, a negyedik szobában, Micu feküdt lehunyt szemmel az ágyában, de nem aludt, gondolkozott.

Két nap óta fel volt kavarva. Felindultság rázta, harag és gyűlölet. Imádta Lilit, a testvérszeretet és a büszkeség elragadtatott lobogásával. Csak a gyermekkor ízével a szájában képes az ember az érzésnek ilyen teljességére és tüzességére. És ezt az imádott, ezt a gyönyörű Lilit megcsókolta egy vadidegen. Mi van emögött a csók mögött? Honnan ered az a pillanat, amelyben ez a csók megszületett, honnan ered és hová vezet? Eléggé ismerte a nővérét és eléggé okos volt már ahhoz, hogy megmérje egy csók jelentőségét.

És éppen most érkezik vissza az az ember, akinek élete tragédiája, hogy szerette Lilit. Az az ember, akit minden ismerősük között ő a maga részéről legtöbbre becsül és legjobban szeret.

Micu úgy érezte, az idegei élesek, minden csöpp vére résen áll, legjobban szeretne azonnal, most az éjszakában elindulni, hogy megfejtsen valamit, valami titokzatosat, eloszlasson valami homályt, amely ott ólálkodik Lili és a gróf körül.

Fölült és ijedten nézett a homályos ablak felé. Az jutott eszébe: tulajdonkép ki vigyáz egy ilyen leányra? Papának mindenféle dolgai vannak, mamát elfoglalják a ház körüli gondok és a társadalmi ügyeik. A fiúk ki erre, ki arra. Lili meg járkél, künn a városban, egyedül. Hol? Kikkel találkozik? Mit csinál egész nap? Ki áll mellette, ha valaki ellen védekeznie kellene?

Milyen két kis ökle van egy ilyen leánynak, milyen gyenge két ökle. Gyenge két karja. Nem tanult meg verekedni. Nem tudna senkinek nekiugrani, senkit torkon ragadni.

Elborzasztó még rágondolni is, mi történik egy ilyen leánnyal, ha egy gróf, a csinos pofájával és az édes szavaival megpróbálja kábítani és kábítani és kábítani . . . Ökölbeszorult a két keze és belesápadt az izgalomba: Ő neki menne egy ilyen embernek akkor és el tudná pusztítani. Mindegy, mi következnék azután, de el tudná pusztítani.

Majd . . . ő most már utána jár ennek. Most már figyelni fog. Mindent akar tudni, ami a gróf és Lili közt van. Lili mától kezdve nincs egyedül. Mától kezdve ő ott lesz mögötte, mint az árnyék. Nem kell ezt tudni senkinek.

Ez az elhatározás megnyugtatta. Visszafeküdt és lehúnyta a szemét.

És még valamivel arrább, a sarokszobában is volt valaki, aki nem aludt. Lili tágranyílt, égő szemmel nézte a sötétséget. A kimerültsége elmult, lázasan vizsgálta magát, a helyzetét. Végül elhatározta: egyetlen egy dolog van, amit megtehet.

Conthy gróf, Conthy gróf — lüktette a szíve. És utána: — Illés Ilona. Illés Ilona. De ezen most már mosolygott. Illés Ilona. . . Igy majd nem lesz baj, az sem.

Folytatjuk

Uj Idők 1934. XL. 46. sz.

Sully Prudhomme két verse

Sóhaj

Nem látni őt, nem hallani,
Nem szólni és nem vallani,
Imádni híven, nem feledni,
Folyton szeretni.

A két karunk felé kitárni,
A semmiségbe nézni, várni
S ha nem jön, úgyis rámeredni,
Mindig szeretni.

Szenvedni s bírni, egyre bírni,
Nem érni el és sírni, sírni,
Elhullani, könnyben feredni,
Mindig szeretni.

Nem látni őt, nem hallani,
Nem szólni és nem vallani,
De láztól és vágytól veretni
S mindig szeretni.

Szemek

Sok drága, hű, fekete, kék szem
Nézett a szép hajnalra fel,
Most alszanak a sírfeneken
S a Nap, a Nap az újra kel.

Látták az éjek égi kincsét,
Mily csillogó, fényes, remek.
A csillagok ragyognak ismét,
Csak ők sötétek, a szemek.

Tekintetük kihúnyt örökre?
Nem, nem, kiáltjuk mi, hívők.
Csak elfordultak más körökre,
A Láthatatlant nézik ők.

Hiszen a csillagok lemennek,
De nem hagyják el az eget.
Csak alkonya lehet a szemnek,
De fénye ég az éj megett.

Sok drága, hű, fekete, kék szem
Egy másvilág nagy hajnalát
Bámulja lenn a sírfeneken
S meredten a titokba lát.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

Paraszt

— Elbeszélés —

Irta: **Zsigray Julianna**

Azok után a történelmi idők után, amelyekről szívesebben tanultunk volna könyvből, ahelyett, hogy mint népség és katonaság szenvedő szereplői legyünk, Szekeres Andrást felküldte a városa a nemzetgyűlésbe, képviselőnek. Ez a csendes, faarcú paraszt, amikor tizennyolc őszén hazajött a frontról, a manlichert eldugta a kukoricagórében s úgy, ahogy volt, katonaruhában, kiment szántani a földjére. Sok földje volt, szerte-széjjel szórva a megyében, kis tagokban vagy ezer hold. A bérlői, felesei, harmadosai már népgyűléseken szónokoltak ekkor, vagy fosztogatták a nagyobb uradalmakat. A gazdasági munkára kirendelt hadifoglyok meg szökdöstek hazafelé, át, a szabaddá lett határokon. Nem dolgozott senki, itt-ott zöldelt a kevéske őszi vetés, félő volt, hogy nyáron nem lesz mit aratni.

Szekeres András szótlanul csavargatta a fejét és a nedves őszi hajnaltól kezdve a fáradt őszi estéig szántotta egyedül a nedves, fekete földet. Az ökrei soványak voltak és gyöngék, lassan ment a szántás és ijesztően sok volt a gyomos ugar. Szekeres András fel-felpillantott a borus, fakó égre, de nem sóhajtozott. Nemsokára jöttek tekergő katonák, letépték a gallérjáról a csillagokat és őszirózsát tűztek a sapkájába. Ő vállat vont és tovább szántott.

Körülötte, a lapos földön, tüzek gyulladtak ki. Udvarházak, magtárak égtek. A gyümölcsösében kivágták a drága gyümölcsfákat, a tanyáiról elhajtották a jószágot, leöldösték a baromfit, kiöntötték a borát. Zengett a keserű, kótya dáridó. A fáit, amelyek ezen a sívár földön nőttek, nagyon sajnálta. De nem állt meg sajnálkozni, rengeteg föld volt még szántatlan, vetetlen.

Langyos tél volt, egészen tavaszig dolgozott. Akkor megint jöttek a katonák és piros szalagot húztak a sapkája gombjára. A lánya, akinek már úriember volt a férje, hívta, hogy meneküljenek külföldre. Nem ment. Azt mondta, hogy a vetései jól teleltek és mivelhogy mindenki megbolondult, neki kell aratni. Ő le akarja aratni azt, amit maga vetett.

A nagy, lapos földön idegen katonák száguldtak át. Gépfegyver pattogott, gránátok robbantak. Ő nem hagyta abba a munkát, arra dolgozott, amerre nem járt ember. A tág határban többfelé megtalálta a maga földjét. A rög éppen olyan fekete és zsíros volt, mint máskor, a nap is feljött és lement, mint máskor. Eső esett, a favirágok kifakadtak a száraz gallyakból, az élet, a föld boldog és bátor élete nem állt meg. Szekeres András szántott, vetett, aztán aratott s mert a cséplőgéphez nem volt erő, a két megmaradt lóval maga kinyomtatta a gabonát. Máskép nem lett volna kenyér és nem lett volna vetőmag.

Aztán — mert nincs olyan nagy szél, ami egyszer meg ne állna — kijózanodtak az emberek és visszatértek a munkához. Szekeres András már nem egyedül volt a határban. Hamarosan fel is került a parlamentbe, hogy képviselje azt a pár ezer magyart, aki a nagy szélvész alatt otthonmaradt, a romokat eltakarítani, káromkodni és imádkozni.

De a nagy ülésteremben rosszul érezte magát. Hiszen voltak ott még mások is rajta kívül csizmában, nyakkendőtlen fehér ingben, fekete posztóruhában, de ezeknek már volt gyakorlatuk, kocsmában, népgyűléseken, korteskedésben gyakran tágították a torkukat, Szekeres András azonban kint élt az ég alatt, nem szokott a beszédhez, szorította a gallér, sűrű volt a levegő.

KÖNYVIS

Joseph Gautner: Grundformen der Europäischen Stadt.

Fenti könyv tulajdonképpen a városépítés formatörténete. Modern szemmel, az élet lüktetésének mai forgatagában áll a szerző és tesz kísérletet, hogy visszanyuljon az őskorába a városépítészetnek és megállapítson valamilyen szabályszerűséget, valamilyen alaptípust, amely az európai városok fejlődésében tapasztalható volna. Két főformát állapít meg: szabályos és szabálytalan várost. Mindkét típusnak volt már az archaikus időkben is képviselője. A könyv végigkísér a görög, etruszk, római városokon és bemutatja az átmenetet a Hippodamos sakktáblabeépítéstől a római négyszöges rendszerig. Érdekes vonatkozásokat fedez fel az orientális városokhoz és ehhez a szöveghez rendkívüli szépségű repülőfelvételeket közöl. Új és tanulságos részleteket látunk a római katonavárosok szerkezetéből, amelyek a rómaiak hatalmas szervezőtehetségéről tesznek újabb tanuságot.

Áttér ezután az újkor városára. (1800-ig.) És itten, sajnosan igazat kell adnunk a szerzőnek abban, hogy 1800-at városépítésileg újkornak jelenti ki. Tényleg ez az az évszám, amelyen túl nem történt semmi jelentőségteljes a városépítés terén. Nagyvárosaink a régi mag köré gyűjtik az újabb növekedést, újabb városok pedig nem keletkeznek. Legfeljebb Amerikában, amely azonban kívül esik a könyv témakörén.

Van végül egy érdekes fejezet a városépítés formáinak racionalizálásáról, amely részt élénken figyelmébe ajánlom mindazoknak, akik ezzel a súlyos kérdéssel modern gondolatokkal kapcsolatban foglalkoznak.

Komor János

Dr. Győrffy István: Hajdúböszörmény települése. 36 oldal, 6 térképpel. Szeged, 1927.

Városépítészeti, települési irodalmunknak szegénységében örömmel kell köszönteni ezt a kis kötetet, amely igen nagy tudással, fáradságos kutatások árán vezet be egy alföldi városunk fejlődéstörténetébe. Aki áttanulmányozza ezt a tanulmányt, más szemekkel kezdi majd látni a magyarországi városépítés történetét, feladatait s azoknak megoldási irányát. A kitünő szerzőnek nem ez az első ilyen természetű munkája, Hajduszoboszló települési történetét az „Alföldi kertes városok" című tanulmányában írta meg, amely a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi tárának 1926. évi kötetében jelent meg.

Erich Mendelsohn: Russland—Europa—Amerika. 220 oldal, 210 képpel. Rudolf Mosse-Verlag, Berlin, 1929.

Az ismertnevű német építész e kötetben folytatja azt, amit a három év előtt megjelent Amerika című könyvében megkezdett: sok és nagy képekkel, kevés, alig néhány soros szövegekkel egy kultúrkörnek, egy civilizáció-változatnak keresztmetszetét adni. De míg az amerikai kötet úgyszólván elbeszélés volt, az új-világ analitikus regénye, addig az új kötetben Európa testéről letört két földrész drámai vitatkozásának vagyunk tanui: Mendelsohn megmutatja, hogy az új életformáért küzdő Oroszországot mennyire megkapta a technika láza és csodálata s hogy a gazdasági alépítmény hiánya folytán milyen ellentmondásokba keveredik, milyen megalkuvásokra kényszerül, míg ugyanakkor Amerika a fokozatos felépülésénél, előbbrejutásánál fogva hogyan találja meg önmagát, miként teremti meg lassan és lépésről lépésre haladva a maga legsajátabb formáját. És a kettő között Mendelsohn ott látja a kis Európát, a szellem háromezeréves hazáját. „Az, amire szükségünk van következetesség, békesség és meggondoltság, különösen itt Európában!... Az értelem helye a tervezésnél s az anyag megválasztásánál legyen, az épület az építtető pénzének függvénye, a művészet az építész formaalkotó

könnyítésére a főpolgármester, mint építésrendőri hatóság, a tanáccsal egyetértőleg rendeletet adtak ki a kerületi hatóságoknak, amelyben mindenekelőtt rámutatnak arra, hogy a szokásos aktaszerű ügykezelés az összes szóbajövő hatóságoknál legkevésbbé az építési engedélyekre alkalmazható. Minden tisztviselő legyen tudatában annak, hogy nem szabad egyoldalúlag az esetleg szóbajövő jogi és városépítési érdekeket figyelembevennie, hanem az összességnek kell szolgálnia. A szakosztályoknak mérséklettel kell eljárniok. A beépítési terv, az építési szabályzat, a városkép elcsúfítása ellen hozott városi törvény és a szabályrendeletileg szabályozott építési tilalmak úgyis eléggé nyomasztóak. A kerületi hatóságoknak legfontosabb kötelessége, hogy az elkerülhetetlen korlátozásokat, melyeket a hatóságok az építtető közönségre rónak, a lehető legkisebb mértékre csökkentsék. Az építési tanácsadás tekintetében a közönség esztétikai befolyásolása elkerülendő, mert hiszen a művészi felfogás változó. Ismert építészeknek építészeti tanácsot adni nem szabad. Természetesen a városkép elcsúfítása ellen hozott városi törvény ezzel nem kapcsoltatik ki.

Továbbá tervbe vétetett, azon kerületekben, ahol ez még nincsen meg, tudakozó felállítása, melyekben a közönség az egyes telkekre vonatkozó összes adatokat, mint csatornázás, vízvezeték, légszesz- és villanyvilágítás, beépítésre alkalmasság, rövid úton megszerezheti.

Levél a „Tér és Formához". Szerkesztőségünk levelet kapott, amelynek kivonatos tartalma a következő:

„A „Tér és Forma" legutóbbi számában közli a Baar-Madas-féle internátus pályaterveit. Akkoriban, amikor ez a tervpályázat eldöntésre került és a terveket a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben kiállították, megnéztem őket jól és most csodálkozással vettem észre, hogy a Medgyasszay István-féle terv nem egyezik az akkor kiállítottal.

Szerény nézetem szerint, a tervpályázaton résztvett tervek érdekes összehasonlítási alapot képeznek és módot adnak a nagyközönségnek, hogy kritikát gyakoroljon. A magam részéről teljesen érdektelen vagyok ebben a tervpályázatban. Ez alkalommal pedig arra vagyok bátor figyelmeztetni az igen tisztelt Szerkesztőséget, hogy a közölt Medgyasszay-féle terv a megbízást követő módosított formában jelent meg. Szíves felvilágosítást kérek, hogy a „Tér és Forma", amelyet becsülök és nívós, objektív kritikai lapnak tartok, miért nem közölte az egész vonalon a tervpályázat eredeti anyagát." *Ribáry Alajos*, okl. építész

Fenti levélre van szerencsénk a következőket válaszolni. Tény az, hogy a Medgyasszay-féle terv nem azonos a pályázaton résztvett példánnyal. Azonban köztudomású, hogy amikor publikációról van szó, akkor az építész kritika tárgyává teszi a saját rajzait és megfelelő módon preparálja azokat, abból a célból, hogy a publikáció minél szebb legyen. Nem áll módunkban valamelyik építésztől azt követelni, hogy olyan tervet adjon át publikációs célokra, amelyet rajztechnikai szempontból, klisékészítés céljára felhasználni nem lehet. Az eredeti Medgyasszay-féle pályaterv halvány vonalakkal, ozalidmásolat formájában került beadásra és köztudomású, hogy vörösszínű fénymásolatról fényképezni lehetetlenség. A fent nevezett publikációban részesült másik két építésznek is szabadságában állott, hogy terveiket cinkográfiai szempontból átalakítsák. ha erre rajztechnikai okokból szükség lett volna. Ami az alaprajzi változtatásokat illeti, kisebb változtatások vannak rajta, azonban sem ezek, sem a homlokzat megrajzolásának módja nem tesznek lényeges különbséget az eredeti és a módosított terv között. A Szerkesztőség.

Tér és Forma
1928. I. évf. 8 r

Medgyaszay István

Orbán Ferenc

Szabó Sajós

nincs
ced

l.

A Pesti Városháza

1937. 5. 4. 26 l.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

terveket készitett a Batthyány-téri vásárcsarnok átalakitására, a Feszty Árpád körzépének Othani elhelyezésére céljából.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

dec. 2. sz. 4. old.

MDK

Medgyaszay István

A sárospataki kumán internátus építésére kap megbírást 1937-ben.

Gulyás József: Beszéd a Comenius – emlékmű leleplezésekor. Sárospatak 1937. 4.o.

M.B.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint uj 100 ágyas szálloda épül Mátrakázán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

jul. 22. sz. 6. old.

Medgyaszay István

Cikke a
Városok Lapja
pub. számában. 1930.

lásd
2

Ez a cikk: Városaink
építőművészetéről,
mely az ÉIÉM
1930. 5-6. szá-
mában is meg-
jelent.

9. A középiskola legmagasabb osztályát elvégezte-

10. A középiskola II-ik osztályát elvégezte-e? .....

11. Az elemi népiskola VI-ik osztályát elvégezte-e?

12. Az iparos- és kereskedőtanonc iskola III-ik o

13. Az elemi népiskola IV-ik osztályán felül az i
elvégezte-e? .....

14. Ipari üzlet, vagy vállalatnál, — ideértve a bá
közlekedést is, — dolgozik-e az utolsó 5 éve
szakításokkal ugyanegy munkanemben (szakmá

15. Őstermelés körében vezető munkási, vagy felügye

16. A 14. és 15. pontok alá nem sorolható egyéb köz-,
bármely foglalkozás körében legalább 5 év óta

17. Ha nem volt 5 éven át, volt-e legalább 3 éve

18. Katonaságnál, vagy csendőrségnél kiszolgált a

19. Az országos színészegyesületnek tagja-e? .....

20. Mióta lakik Budapesten? .....

JEGYZET: Ebből a nyomtatványmintából szü
(IV., Központi városház II. em. 21

MDK

Medgyaszay István

Budapesti Baár-Madas ref.leánynevelő intézet épület tervéért a Kisfaludi-Társaság Greguss jutalmát kapta.

Épitő Ipar - Épitő Müvészet 1931.jan.15. 15.o.

Medgyaszay István

MEDGYASZAY ISTVÁNT, a kitünő építészt Bombay város meghívta nagyszabású építkezéseinek tervei elkészítésére és az építkezés vezetésére. A parszi-magyar rokonság megpecsételésén túl örvendetes sikere ez a kiváló építőművésznek is. (*)

Magyar Iparművészet

1931. 147 l.

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész, müegyetemi tanár

a Kiállitási bizottság tagja

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu Bp.1931. 20.old

M.D.K.

Medgyaszay István

Épitőművész .

Medgyaszay István:Tisztviselői társasvilla.

Városok Lapja 1931. febr.15. 61.old. 4.szám.

MDK

Medgyaszai István

Baar-Madas leányiskola

Unitárius templom Budapest

terv. fenti

Magyar V.: Három magyar mázsikus. Épitő Ipar - Épitő Művészet 1931. febr. 1. 21.1. 22.1.

Medgyaszay István

a magyar népi építészet lelkes híve hirdeti annak újszerű alkalmazását.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867–1967. Budapest 1970.

591

Medgyaszay István

Első alkotása a veszprémi szinház épülete; a soproni szinházat alakitotta át: a Rózsmulyadi templomot tervezte.

Merényi Ferenc: A magyar épitészet 1867-1967. Budapest 1970.

641

• Hedgyaszay István

Fiatal korában Otto Wagner mesteriskolájába látogatott, majd a francia François Hennebique tanítványa.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

63 l

Medgyaszay István

rárosmulyadi templomépülete jelzi
a modern törekvések első fázisának
határkövét.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest 1970.

891

Medgyaszay István

Művei: Veszprém város múzeuma; a mátrahózai turista pálló; Budaörsi úti kislakásos bérház; a volt Baár Madas gimnázium.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

Medgyaszay István

a „Lechner Ödön Társaság" tagja.

Mekényi Ferenc: A magyar építészet
1867–1967 Budapest 1970.

751

Medgyaszay István, építész

Megemlítve.

Bakonyi Tibor: A szecesszió szegedi
építésze: Magyar Ede 92-96.

TISZATÁJ, Szeged. 1973. szeptember XXVII/9.

Medgyaszay István

tervei alapján épült fel 1930-ban a II. Lorántffy Zsuzsanna u. 3. sz. a. Bajor Mados reformatus leánynevelő intézet.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973 1335 l

801

Ledniczky István

nevé emlitve.

(Akadémia 74)

Mendöl: Málnai 7. 8. old.

Medgyaszay István épitész

Csehély Adolf, árkosi-Ferenczi Kálmán, Balázs Márton és Groó István neve szerepel Malonyay Dezső könyvében, mely a Székelyföld népének müvészetét mutatja be.
Rózsa Miklós a festőművészek nevének felsorolása mellett emliti meg a fenti neveket, mint a testvérmüvészetek munkásait, de közelebbi adatokat nem közöl róluk.

A HÉT, Bp. 1909. márc. 21. XX. évf.
12. sz. 203. lap.

Medgyaszay István

Méltatás.

Roczogh Ákos: Hár a fellegvár oldalában.
Művészet, 1978. augusztus – 8. lap.

Medgyaszay István

Az 1907-ben megjelent A magyar nép művészete c. könyvben rajzai láthatók.

Forrás 1977/1c-86.o.
Keserű Katalin: A gödöllői művésztelep és a népművészet

Árkay Aladár és

Medgyaszay István

A GREGUSS-DIJAT, az alapító rendelkezése szerint minden hatodik évben adja ki a Kisfaludy Társaság egy-egy művészeti ág legkitünőbb alkotásának elismerésére. Az 1924—29-es hat évre Medgyaszay István és Árkay Aladár nyerték el a Baár—Madas ref. leánynevelő intézet és a győrgyárvárosi katolikus templom épületeiért. (*)

Magyar Figyelő

1931. 28 l.

ARRA KÉRJÜK IGEN TISZTELT TAGTÁRSAINKAT, ILLETŐLEG ELŐFIZETŐINKET, HOGY AMENNYIBEN HÁTRALÉKOS TAGDÍJUKAT, AZAZ ELŐFIZETÉSI DÍJUKAT MÉG NEM KÜLDTÉK VOLNA BE, SZÍVESKEDJENEK ANNAK ÁTUTALÁSA IRÁNT MIELŐBB INTÉZKEDNI, NEHOGY A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET" SZÉTKÜLDÉSÉBEN FENNAKADÁS ÁLLJON BE. — A SZERKESZTŐSÉG

Medgyaszay István
épületei

Részt vett a nemzetközi tervkiállításon a Műcsarnokban.

B.930.II.6.

Medgyaszay István

Résztvett az I. nemzeti kiállítás zsűrijében

Nu 1933. III. 18.

Medgyaszay István

Résztvett az I. nemzeti kiállítás zsü-
rijében.

M. 1933. III. 18.

M.D.K.

Medgyaszay István müépitész

"Kultura és szinház" cimmel ir cikket a nagykanizsai szinház-épületről, és fényképfelvételekkel szemlélteti a szinház homlokzatát és belső helyiségeit. "..Ez az épület ujabb mérföldkő a magyar kulturában."- irja s tolmácsolja a müvészi körök őszinte elismerését.

Szinházi Élet. Bp. 193o. márc. 2-8. XX. évf. lo. sz. 114-115. lap

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

Veszprémi és Soproni iskolájának tervei és fényképei szerepeltek a XII. nemzetközi építészkongresszus Nemzeti Szalon beli tervkiállításán. 1930. szept. 8-15.

Magyar Vilmos: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1930. 64.köt. 581.old.
A XII. nemzetközi építészkongresszus tervkiállításának mérlege.

Medgyaszay István

Iród

Lechner Jenő.

Verlag „Meister der Baukunst".

Genf. 1930.

XVI. l.

M.D.K.

Medgyaszay István építész

a C.P.I.A. (Comité Permanent International des Architectes) Magyar Osztályának tagja, egész vodájával résztvett a Kongresszus Végrehajtóbizottságának munkájában

XII.Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 17.old.

Medgyaszay István

tervezte a ~~kelenföldi~~ lágymányosi ref. templomot és 2 bérházát. Épült 1928-30-ban. irod

Samu János és Sebestyén Andor: A Magyar Advent Temploma aranykönyve. Bp. 1935.

Medgyaszay István, építész M.D.E.

volt a Nemzeti Színház 1912-ben kiírt tervpályázatán az első díj nyertese

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Évkönyve, Bp. 1934. XV. évf. 34. old.

Képes Pesti Hirlap 1930 LII nov.18.1 o.

Rozgonyi

Medgyaszay István:
A kelenföldi Magyar Ádvent református

templom. 6x7.

Medgyaszay István, festő
Menesi út 59/a Mücsarnok
1930/31. jub. Kiáll. 586.

UJ IDŐK

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap.
Szerkeszti HERCZEG FERENC.

Előfizetési ára negyedévre 4 korona.
Kiadóhivatal Budapest, Andrássy-út 10.

Korvin Testv., Bpest

Ezt a lapot itt kérjük leszakítani s a rovatokat kitöltve az „Orsz. Magy. Képzőm. Társulathoz" Budapesten, Műcsarnok (Városliget) beküldeni, vagy a Műcsarnok pénztáránál erre a célra felállított szekrénybe dobni.

Tagbelépési nyilatkozat.

Alulirott az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat rendes tagjai sorába lépek s a társulati alapszabályok értelmében kötelezem magam az 1907. évtől számított legalább három éven át, évenkint 20 koronát, Budapesten a Társulat pénztárába befizetni.

Névaláirás .....

Foglalkozás .....

Hely és kelet .....

Utca .....

Medgyasszay István

Lágymanyos Kelenföldi Ref. Misszio Egyház vésze re I. Lenke úton 2 dob négyemeletes bérház

Építő Ipár – Építő Mű-vészet. 1929. 63. l.

(Magánépítési enge-délyek.)

kének töredéke. XIV. század 2. fele
94. szám)

Medgyaszay István
építész

Samu János-Sebes-
tyén Andor: A magyar
advent temploma arany-
könyve. 8-r 6 kép
76 l. Bp. 1935

Gent (1960)

története. Egyiptomi novella.

2.) Endrei Walter György: A tengeri népek vándorlása és a hetita utódállamok problémája.

Az előadást vita követi.

Budapest, 1951. máj.15.

SZAKOSZTÁLYTITKÁR.

Medgyaszay István

Ured
=

Győry Aranka dr.

Evangélikus templomművészet Budapesten. Győr
1935. 63. l.

Medgyaszay István

Szód.
2

Fiala Ferenc: Művé-
szek álmai ... amelyek
álmok maradnak.
Uj Magyarság 1936.
dec. 25. A gellért-
hegyi Pantheon ter-
vének repr. – val.

Mdk

Medgyaszay István műépítése

tervezte a „Napudvart"

kép

Holek Samuel: A Szentimreváros 20 l

Bölcsőjénél Bp. 1936

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

az öt egyenkint 3000 p-ös díjak egyikét nyerte el a Kiitvölgyi-úti gógyintézet terepályázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1936. LVII. évf.

okt. 15. sz. 4. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1936. LVII. évf.

sz. old.

Medgyaszay István

1930-ban a bpesti Baár-Madas leányneveló intézet elpusztetért a Gregusérmet kapta

Kéky Lajos: A szárévés Kisfaludy-Társaság (1836-1936.) Bp. 1936. 252. l.

ÖTVENEGYEDIK ÉVFOLYAM 35—36. SZÁM. 1927 SZEPTEMBER 15.

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:
Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő
Egyes szám ára 0.80 P — Postacsekkszám 49197
Hirdetési dij: $^{m}/_{m}$-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, I., MÉNESI-ÚT 7/c
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 432—95.

GERSTER KÁLMÁN †
1850—1927

Mikor erről a nemesveretű, klasszikus magyar építőművészről megemlékezünk elhunyta alkalmából, lehetetlen magáról a családról elfeledkeznünk, mely oly nagyszerű fiakat bocsátott ki kebeléből, akik a magyar nevet a mérnöki munka kapcsán az egész világon ismertté és megbecsültté tették...

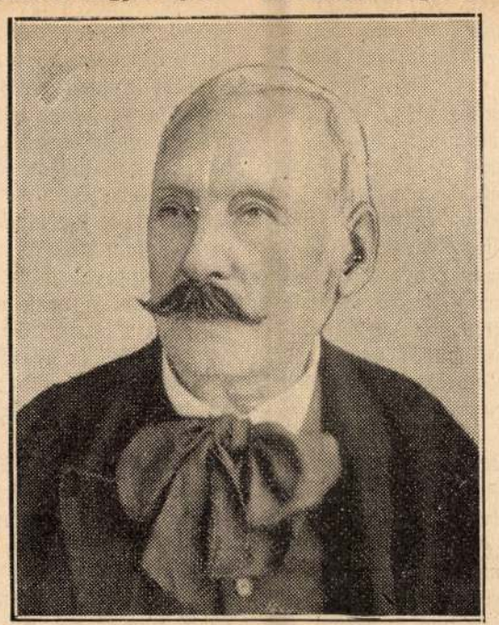

A Gerstereket ott látjuk Amerikában, Ázsiában a legnagyobb mérnöki munkák tervezésénél és kivitelénél csak úgy, mint itthon, a Duna-Tisza csatornák megalkotásánál. Szívós, szótlan, de zseniális tettekre hivatott és készenálló a család minden tagja, akik közül Kálmán az építőművészettel jegyezte el magát.

Már kis gyermek korában ott lődörgött édesapja vállalatainál, építkezéseinél, aki az ujjászületés előtt álló Budapestnek egyik kiváló építőmestere volt. Sokszor emlegette, hogy a budai kapucinusok rendházának és templomának építésénél — melyet atyja tervezett és épített — mily huncutságokat csinált mint kis gyermek, de már ott magába szívta a szépség és monumentalitás édes érzéseit, melyek azután egész életén át végigkísérték.

Csak nagy feladatokra vállalkozott, csak a monumentalitás elégítette ki klasszikus, nagyarányú, nemes ízlését.

A nemzet nagy feladatainál mindig csatasorba állt Gerster Kálmán és művei mindig az elsők között szerepeltek. Ő a monumentális építőművészetnek volt mestere. Klasszikus erő jellemzi minden alkotását. Mégis működésének zenithjét akkor érte el, mikor a páratlan szépségű Kossuth-mauzoleumot alkotta meg.

A Kossuth-mauzoleum pompás tömegalkotásával és tagoltságával, csodálatosan könnyed és mégis monumentális megjelenésével, klasszikus és amellett teljesen friss és modern felfogásával oly nagybecsű alkotással gazdagította a magyar temető-építő művészetet, melynek párját az egész világon hiába keressük. Amíg temetői szobrászművészetünk az olasz hasonló szobrászati alkotásoktól messze elmarad, addig a híres olasz sírkertek mauzoleumai Gerster Kossuth-emlékművének nyomába sem léphetnek.

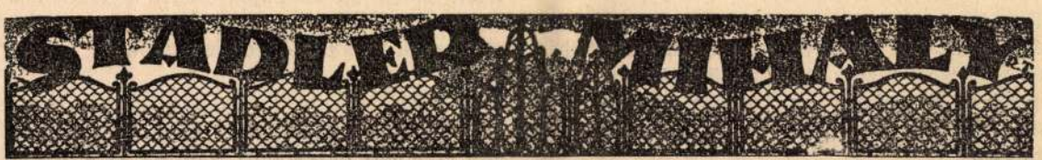

DRÓT-SZÖVET-FONAT-KERITÉS. VI., TERÉZ-KÖRÚT 43. TELEFON: 147-79, 203-71.

Felmerül a kérdés, hogy ez a kitünő művész, aki mesterségét ismerte és becsülte, akinek tudása előtt kalapot emeltek és művészete nagyra becsült volt, miért nem alkotott többet. Mi, akik jól ismertük finom egyéniségét, megfelelhetünk erre. Ő nem ismerte a tülekedést, a verekedést, a könyökkel dolgozást! Ő várta a megbízásokat és nem erőszakolta. Ő nagyra becsülte önmagát is, művészetét is, nem tartotta méltónak a tülekedést. Sokszor panaszkodott e sorok írójának, kit 20 éves szomszédi barátság fűzött a Megboldogulthoz, hogy mint ütötték el szebbnél-szebb munkáktól a két könyökkel dolgozók. S ő nem szólt semmit, nem perelt, nem vádaskodott.

Ez a nagyszabású, nemes célokra hivatott egyéniség szinte 2 évtized óta semmi megbízást nem kapott. Gellérthegyi kertjét művelte. Micsoda kár, mily óriási veszteség a magyar építőművészet szempontjából. Pedig szivesen és áhitatos kedvvel dolgozott volna bármely feladaton, ha lett volna valaki, aki erre felszólítja. De nem volt. Tehát saját jószántából kidolgozta a Kerepesitemető fejlesztési tervét, monumentális, pompás megoldást nyujtva a nagy össze-visszaságba. De hiába kilincselt vele a Városházán. Elfeledték már rég a Kossuth-mauzoleum alkotóját.

Egy csendes, finomlelkű, szerető szívű, áldott jó ember távozott el vele a földről. Lapunk egyik alapító nagy halottját gyászolja az elhunytban.

Dr. F. G.

Gerster Kálmán építész, Gerster Károly építész és Kauser Mária fia életrajzi adatai.

1850 október 9-én született Budapesten. Reáliskolai tanulmányai és mint 1 éves önkéntes a katonai év leszolgálása után, az 1869-ik évben, a bécsi képzőművészeti akadémián, Hansen tanár híres építész vezetése alatt folytatta építészeti tanulmányait. Az 1870-ik évben Hansen tanár javaslatára a bécsi akadémia részéről utazási ösztöndíjat nyert. A tanár vezetésével egyhavi olaszországi úton vett részt.

Akadémiai tanulmányai befejezése után, az 1872-ik évben, Hansen tanár építészeti műtermében nyert alkalmazást, ahol a bécsi képzőművészeti Akadémia új építkezésének részlettervein, a késmárki templomon, az Epstein-féle palotán, néhány tervezeten és végül a bécsi parlamentépület tervezetén volt elfoglalva. Az 1874. évben magyar állami utazási ösztöndíjat nyert. Egy nagyobb olaszországi tanulmányút után Pestre visszatérvén eleinte a fővárosi mérnöki hivatalban nyert alkalmazást. A hivatal mellett a délutáni időt felhasználva pályázatokon vett részt. A debreceni reál-, kereskedelmi és gazdasági iskola pályázatán második díjat nyert, a tervet a minisztérium javaslatára a városi tanács kivitelre elfogadta. 1876-ban a Deák-síremlék nemzetközi pályázatán 56 pályaterv közül az I. díjjal lett jutalmazva, az országos bizottság a síremlék kivitelével is megbízta. A Debreceni Első Takarékpénztár épületének pályazatán I. díjjal kitüntetve és a kivitellel megbízva. A Debreceni Kereskedelmi Egylet és a Kereskedelmi Akadémia palotáját, melynek kivitelét szükebb pályázton nyerte el, felépítette. A Debreceni Közkórházat pavillon-rendszerben építette fel 120 ágyra és még számtalan épületet Debrecenben.

Az Epreskertben az állami szobrásziskola tervezésével és építésével volt megbízva és a Klotild-szeretetház építésével. Számtalan bérház és villa, síremlékek a Kerepesi temetőben, úgyszintén az izraelita temetőben a Neuschloss-, Freund-, Ehrenfeld- és Brüll-mauzoleumok az ő alkotásai.

A Kossuth-mauzoleum pályázatán Strobl Alajos szobrásszal az I. díjat nyerte és a székesfőváros tanácsa a kivitellel is megbízta. Az iglói színház és Vigadóra kiírt pályázaton az I. díjjal lett kitüntetve és az építés is rábizatott.

Miért?

A véletlen nyomta ezúttal kezembe a tollat. Először, mint kíváncsi néző vetődöm az Egyletbe, hogy megnézzem a kislakásos bérházak kiállított pályaterveit. Érdekelnek. Így aztán többször benézek, különböző időkben. Délben, este. Feltűnő csöndet találok mindig. Egyedül járok-kelek a tervek között. Honnan e nagy közöny? Senkit nem érdekelnek ezek a kislakások? Ezek a díjazott tervek? Miért?...

Valamikor régen, amikor tömegével voltak pályázatok, amikor minden hétre jutott egy-két döntés, mekkora érdeklődés, mekkora találgatás előzte meg ezeket az eredményeket. Izzó hangulat. Hangosan vitatkozók állják körül a díjazott terveket, érvek özönével támadva vagy támogatva az eredményt. Mint a rajzó méhes, olyan mozgalmas az Egylet ülésterme, előcsarnoka. Igen, akkor régen, legalább ilyenkor volt élet az építészek berkében. Volt mégis valami, ami mozgásba hozta, közelről érdekelte, izgatta, sőt tüzelte a lelkeket. És ma?... Kevés a pályázat és e kevés pályázat iránt is kevés az érdeklődő. Voltaképpen csak a főváros tart ki mellettünk — rendületlenül, dícséretre méltó szívóssággal. Sajnos, példáját a többi közhatóság nem követi. Talán mert ezek a pályázatok nem hozzák mindig a várt eredményt. De ennek nem a tervező építészek az okai, akiknek nagy része elfásult, kimerült az eddigi meddő küzdelemben. Megrendült a hitük a pályázatokban, juryben, sőt a sok kudarc folytán még önmagukban is. Ime számadatok. Amíg a tavalyi bérházpályázatokra százával érkeztek a tervek, addig most, erre a három bérházpályázatra összesen 85 tervet küldtek. Ezt a letörést, a fenti okokon kívül, a kritika hiánya is elősegíti. Mi tartsa a lelket a szegény, elbukott pályázóban, ha sehol még a legcsekélyebb erkölcsi támogatásban sem részesül? És ha igazságtalanság éri, honnan vegye az erkölcsi erőt ennek elviselésére? Honnan legyen kedve újabb mukára, küzdelemre, ha nincsen mellette senki, aki legalább jó szóval támogatja?

Mennyivel jobb a helyzete a sport versenyzőinek? A bíró ott is csak ember, ezért elég gyakran megesik náluk is a téves ítélet. Mellékes, hogy miért. De ott van a sportsajtó és ezenfelül a lelkes közönség, mely nyomban reperálja a hibát. Lehurrogja a bírót és megéljenezi az igazságtalanul lepontozott versenyzőt. Milyen szánalmas a sorsa ezzel szemben — egy mondjuk igazságtalanul elbukott építésznek? Se sajtója, se közönsége, amely megvédhetné, amely visszaadná megrendült önbizalmát, munkakedvét. Miért nincsen a mi tervpályázatainknak rendszeres kritikája, amint van például színikritika? Miért?

Kritika nélkül művészet nem fejlődhetik. A művészek tévedéseit, önkénykedéseit, csak a kritika tudja javítani, fékezni, állandó, intenzív bíráló munkájával. Rámutatva a pályabírák tévedéseire máris erkölcsi elégtételt szolgáltat azoknak, akiket sérelem ért. Viszont elismerve a bírálat helyességét, megnyugtatja vagy leszereli az ok nélkül elégedetlenkedőket.

*

Ezúttal három kislakásos bérház tervezése volt a feladat. *A Németvölgyi-út és a Ferry Oszkár-utca* sarkán építendő házcsoport váltotta ki a nagyobb érdeklő-

a nagy mélységhez és a 12.5 méter magassághoz — keskeny. A mellékhelyiségek pedig mind világítóudvarokra kerülnek.

Gerstenberger és *Arvé*, nem igen sikerült alaprajzhoz, igen kedves, ízléses homlokzatot csinált. Különösen jó az udvar festői csoportosítása.

Deli, Faragó és *Jankó* megvett tervében van gondolat. Három különálló épületet emelnek, két udvarral. Az utcai részbe a három-, a középsőbe a két- és a leghátsóba az egyszobás lakásokat helyezik. Homlokzatuk is érdekes. Rászolgáltak a megvételre.

A Róna-utcai bérház volt a legkisebb és a legkönnyebb feladat. Itt nem volt szituálási probléma, formálási lehetőség. Itt a zárt utcavonalban épülő bérház részleteinek a megoldása volt a tervezők feladata. Jellemző a tervek értékére, hogy a beérkezett 17 tervből 10-et selejteztek ki.

A viszonylag legjobb alaprajz a *Szabolcs Ferenc*-é, ő kapta az I. díjat. Érdeme, hogy egységes, tágas udvara van és hogy a lakásokat nagyságuk szerint csoportosítja egy-egy lépcsőház köré.

A II. díjat *Antal Dezső*, a III. díjat ifj. *Paulheim Ferenc* kapta. Érdekes, hogy a díjak sorrendje pompásan vág az alaprajzok értékére; a homlokzati megoldásokra a fordított sorrend áll. A III. díjas homlokzat a legjobb.

Szépen van megrajzolva *Sennyei* és *Körmendy* homlokzata is, kiknek tervét a bizottság nyilván ezért az érdemükért ajánlotta megvételre.

Magyar Vilmos.

A tufa-tégla.

Abból az alkalomból, hogy az Építőmesterek Ipartestületében dr. Ing. Anton Hambloch előadást tartott és tudományos szempontból foglalkozott az új magyar tufatéglával, szükségesnek tartjuk mi is a kellő megvilágítás céljából a kérdést napirendre tűzni.

Az építőanyagok harca régibb keletű. A háború, amely az építőiparban főleg az anyaginségben éreztette hatását, újabb lendületet adott az új anyag keresésének és az új anyag alkalmazásának. Hogy eddig még egy új építőanyag sem tudott komolyabban tért hódítani, annak két oka lehet. Az egyik, hogy a téglaipar, helyesebben *kartell* éber figyelemmel őrködik gazdasági területein; minden megmozdulást, amely érdekeit veszélyeztetheti, idejében észrevesz és leszerel. A másik ok az emberi konzervativizmus, amely nem engedi az évezredek óta bevált és sok jó tulajdonsággal bíró égetett agyagtéglát háttérbe szorítani. Igaz, hogy a téglát teljesen pótolni még egy új anyagnak sem sikerült. Nem is arról van szó, hogy a téglát az építőanyagok sorából kiszorítsák (ez még, úgy látszik, hogy egy pár ezer éven belül sem fog sikerülni), hanem csak arról, hogy a mai szűkös gazdasági viszonyok között az anyaggal gazdaságosabban, takarékosabban bánjunk. Miért van szükség pl. arra, hogy a kis családi vagy legfeljebb egyemeletes lakóházat éppen olyan teherbíró anyagból építsük, mint az öt- vagy hatemeletes palotákat? Nyilvánvaló, hogy az előbbi esetben statikai szempontból túlságos pazarlással jártam el. Megfelelt volna félakkora teherbírású anyag is, de mivel ilyen nincs, vagy nem ismeretes, használjuk általában az égetett agyagtéglát, amelyet, ismételjük, közel tízezeréves gyakorlat igazol.

Az anyagnak — a mai viszonyokból folyó — jobb és tökéletesebb kihasználására való törekvés az a körülmény, amely a közfigyelmet ezen új építőkő és tufatégla felé terelheti. De az érdeklődés fölkeltésében része lehet a tufatégla ismertetett jó tulajdonságainak is.

Alpár elnök az előadást bevezető szavaiban azt mondotta, hogy a tufatégla évezredek, sőt évszázadok építőanyaga. Használják pedig azért, mert kiváló jó tulajdonságai miatt ma már Németország építőiparában nem nélkülözhető. Az a gazdasági harc, amely napjainkban nálunk van kibontakozóban, a tufa- és az agyagtégla között, hosszú lesz, aminthogy Németországban is kemény volt. Ott azzal végződött, hogy mindkét építőanyag megtalálta helyét, érvényesülési területét. Nálunk is így kell ennek lenni, mert hisz a tufakőnek, mint építőanyagnak jóságát hirdetik még a 13. és 14. században keletkezett templomok és egyéb építkezések Hollandiában, Dániában és Európa más részeiben.

Hambloch dr. előadásáról az Építőmesterek Ipartestülete rövid összefoglaló ismertetést adott ki. Ezek szerint a könnyűkő (amint azt nevezni szokták) alkalmazásának problémája az utolsó 20—30 évben jutott előtérbe úgy Németországban, mint másutt külföldön. Németországban már 70 éve gyártják a rajnai úszókövet, amelynek termelési helye, Neuwieder—Becken, a közép Rajnánál, Koblenz város közelében van. Nyersanyaga vulkanikus eredetű habkő, amelyet hydraulikus mésszel vagy cementtel kötve építőkővé sajtolnak. A téglaformán kívül a legkülönbözőbb idomokban is gyártják. Ma már ez az úszókő- vagy habkőipar Németország építési tevékenységében nagyon számottevő tényező, sőt nélkülözhetetlen is, ha figyelembe vesszük, hogy kb. 800 millió az évi termelés és szükséglet. Ezekkel a kövekkel találkozunk egész Németországban, Hollandiában, Angliában, a skandináv államokban, Svájcban stb. helyeken, úgy, hogy már ebből is látszik, miszerint nemcsak egy helyi jelentőségű, hanem egy abszolut jó tulajdonságokkal bíró és általánosan elterjedt építőkőről van szó.

A tufakőnek építési szempontból számbajövő jó tulajdonságai a következők: könnyű, likacsos, tűzbiztos, csiramentes, nagy mértékben szigetelő képességű és szögezhető. Ezekből a tulajdonságokból a technikai, egészségügyi és gazdasági előnyök egész sora következik.

A *könnyűség* folyománya, hogy tehermentesíti a falazatot. A méretezésnél megtakarítás áll elő a más anyag, pl. terméskő vagy téglából készült falazattal szemben. Miután tufakőből — épp a könnyűségre való tekintettel — a téglánál kétszerte nagyobb méretű kövek készülhetnek, a falazat készítése szaporább és kevesebb habarcsra van szükség.

Likacsosság. Ez az anyag sejtszerkezetéből folyó tulajdonság. A tufakőből készült falazat nagy diffundáló képességű, vagy másképp a tufatéglafal tud lélekzeni, amely legfontosabb tulajdonsága az emberi tartózkodásra lakásul szolgáló épületek falainak. A nedvességet könnyen felveszi, de könnyen le is adja. Az ilyen falak nem izzadnak, nagy mértékben szigetelőképesek, mert, mint ismeretes, a nyugvó levegő a legjobb szigetelő. Nyáron hűs, télen pedig jó hőtartó lévén, meleg lakásokat kapunk általa.

Tűzbiztos, csira- és gombamentes. Ez a tulajdonság a keletkezési módban leli magyarázatát. A tufaanyag vulkanikus képződmény lévén, a kilövelés időpontjában cseppfolyós és izzó állapotú, tehát minden szerves anyagtól mentes volt. A likacsosságból folyó állandó légcsere miatt nem válhat baktériumok melegágyává.

Szögezhető akár a fa, mert anyaga lágy és érdes, tehát nagy mértékben tapadóképes. Ez a tulajdonság különben a falazat készítésénél is igen előnyös. Fagyálló is, ugyancsak a nagyfokú likacsosságból eredőleg.

Összehasonlítva már most a tufakő hazai nyersanyagát a németországival, azt találjuk, hogy a hazai

dést. A telek speciális fekvése felvetette azt a sokat vitatott problémát, hogy voltaképpen miképpen épüljön egy kislakásos bérházcsoport? Ez örök probléma marad, melyet esetről-esetre a pályázók döntenek el. Általában két felfogás érvényesül. Az egyik a szabadon álló bérházat mondja jobbnak. Ezt a felfogást osztotta a jury is, amikor a két első díjat ezeknek a terveknek ítélte. A másik felfogás zárt csoportba foglalja a magában egészet alkotó kisebb házakat. Így is lehet jót alkotni. A jury ilyen tervet is díjazott. Melyik jobb a kettő közül, az éppen a megoldástól függ. Az a jobb, amely lakóinak nagyobb kényelmet, nagyobb kertet, több levegőt, több világosságot és több napot biztosít. A nap, az egészség! Ahová a nap nem ér, oda az orvos jár! *Az a kérdés tehát, melyik megoldással kapom a legtöbb napos szobát, a legnagyobb napos kertet?*

Sajnos, de úgy látjuk, hogy a pályázók legtöbbje, de a jury is, nem mérlegelte eléggé ezt a szempontot. Pedig ma már mindenki, aki házat épít, a szobáit, a kertjét keletnek vagy délnek irányítja, hogy védekezzék a rideg északi szél ellen. Ezt kell minekünk is ezúttal szem előtt tartani, mert a napos szoba, a zöld bársonypázsit, a virágos kert a kislakásos bérháznak is felbecsülhetetlen értéket jelent. Mit ér a „szabadon álló bérház", ha a körülötte levő gyepes utcák, udvarok kicsinyek, esetleg északnak feküsznek, ahol sem fa, sem virág meg nem él, de az északi szél keresztül sűvít rajta! Ellenben bátran lehet akár „zárt sorú" is a bérház, ha lakószobái délnek feküsznek, ha van ugyancsak délnek fekvő pázsitos parkja, melynek nagysága, szépsége üdíti a testet, lelket egyaránt.

A pályázat bírálati jegyzőkönyvének feltünő sajátossága, hogy míg a tervek kiselejtezésénél — igen helyesen — sohasem marad el a megokolás, addig a díjak odaítélésénél hiába keressük, hogy miért a jutalom, miért a díj? A bírálati jegyzőkönyv voltaképpen egy tanulmány, amelyet a jury végzett a beérkezett pályatervekről, kapcsolatban a kitűzött feladattal. Bírál és ítél.

Az ítéletet pedig kivétel nélkül, mindig meg kell okolni. Nemcsak akkor, ha kedvezőtlen, hanem akkor is, mikor kitüntet, jutalmaz. Miért? Ha tudatni kell a pályázóval, miért rossz a terve, még inkább közölni kell azt, hogy a díjazottak miért kapták ezt vagy amazt a díjat. A rossz terv indokolása csak a szerzőt érdekli, de a jó tervek értékelése a pályázókon kívül mindenkinek tanulságot nyújt. Sőt, minden jurornak is meg kellene okolni, hogy miért szavaz erre vagy amarra a tervre. Miért nem tették ezt meg ennél a bírálatnál? Miért nem közlik az elsődíjas terv előnyeit a másodikdíjas fölött, vagy hogy miért jobb a harmadikdíjas terv, mint az utána következő „megvett"? Miért?

Amikor a bírálati jegyzőkönyvben ilyen lényeges kérdésekre nem találnak feleletet, egy kiselejtezett tervnél viszont az is hiba, hogy „egyik tervező külföldi útlevele nincs honosítva, másik tervező még nem végezte a műegyetemet". Engedelmet kérünk, de ez már nem tartozik a bíróhoz, még kevésbbé a bírálathoz. A juror nem a személyt, csak a tervet bírálja. Ezek a tervek, hibáiknál fogva, úgy is selejtezésre kerültek, miért kellett még erre a teljesen mellékes személyi megokolásra is kiterjeszkedni? Miért? Ha pedig a bíráló személy szerint is ismeri a szerzőket, azt is tudhatta, hogy az egyik egy művészetfilozófiai könyvet írt, amelyről nem kisebb ember, mint Rákosi Jenő, a magyar ujságírás nesztora, vezércikket írt. Miért kellett ezt az értékes embert megbántani? Miért? És kérdem, ha egy nem végzett műegyetemi hallgató résztvesz egy nyilvános tervpályázatban, az valóban olyan nagy bűn, amiért meg kell bélyegezni, pellengérre állítani, mint hajdan a bűnöző leányokat? Én úgy érzem, hogy ez a fiatal kolléga — aki tele fiatalos hévvel, frissen, jókedvvel gyürközött neki a munkának — ezért a tettéért nem megrovást, hanem dícséretet érdemel.

Aki bírói palástot ölt magára, mentes legyen minden földi gyöngeségtől. Ne ismerjen barátot, de még kevésbbé ellenséget. Ne legyen elfogult. Ember legyen, diogenesi értelemben. A görögök szimbólumként kötötték le az Igazság istenasszonyának szemeit, nehogy személy szerint alakulhasson az igazság. Mert ez nagy baj volna. A titkos pályázatok híveinek ez az eset erős fegyvert adott a kezükbe. Jogosan.

Az I. díjas *Medgyaszay István*, három szabadon álló bérházcsoportot tervez. Lakásai jók. Érdeme, hogy nincs világítóudvara és folyosói sincsenek. A lépcsőházak világítása azonban kifogásolható. Kár, hogy a szoba-konyhás lakásokat nem foglalta külön csoportba.

Rainer Károly kapta a II. díjat, négy, szabadon álló házcsoportos tervével. Lakásai jók, homlokzatai szépek. Helyes, hogy a szoba-konyhás lakásokat együvé csoportosította.

Jakabffy Zoltán III. díjas szép terve kissé nyugtalan vonalvezetésü zárt házcsoport, amelynek hibája sajnos a sok apró udvar és hogy ezeknek a fele még északnak is fekszik.

Jónás Dávid és *Zsigmond* zárt bérházcsoportjukkal lezárják a telek északi oldalát, miáltal az épületcsoport előtt nagy, délnek fekvő egységes park keletkezett, melyet a telek erős lejtését követő tervrajzokká képeztek ki. A zártsorú tervek között kétségtelenül ez a legjobb, mert délnek fekvő, napsugárban úszó parkja nemcsak a lakóknak, de az arra menőknek is élvezetet nyujtó térhatást biztosít. A környezet összhatását ez a megoldás előnyösen emelné. Miért került el a bíráló-bizottság figyelmét e terveknek ez a szépsége akkor, mikor a díjakat kiosztották? A bírálati jegyzőkönyv erre nem ad választ.

Böhm és *Hegedüs* szintén zárt házcsoportot csinált, nyugtalan vonalvezetésü alaprajzzal, elszabdalt udvarokkal, de ízléses, festői homlokzatokkal.

Körmendy Nándor finoman megrajzolt homlokzatával vonja magára a figyelmet.

Spiegel Frigyes is a rutínos rajzolókhoz tartozik. Négy rossz alaprajzhoz olyan finom, bájos reneszánsz „villa"-homlokzatot rajzol, mely a Campagna minden szépségét: forrón izzó napsugarát, mosolygó kék egét, sugározza felénk. Baj azonban, hogy emögött, a bájos homlokzat mögött, nem egy római villa, hanem egy többemeletes — lomha bérház van! És ezt ez a művészember nem látta volna?

Sárkány István megvett tervéhez is könnyen odabiggyeszthetjük a kérdőjelet. Miért? Két zártudvaros, tipikus kaszárnya. És ez lenne a Ma bérháztípusa, egy lejtős hegyoldalban?

A Kisfaludy-utcai bérház mély telkének nehézségeit — a telek gazdaságos kihasználását — a pályázók elég érdekesen próbálták leküzdeni. A legegyszerűbben, legtermészetesebben, tehát a legsikerültebben az I. díjas *Schömer Ferenc* oldotta meg. A telket a szomszédságra való tekintet nélkül építi körül, tágas, világos udvarral. Noha nem szimpatikusak az udvari szárnyak, a többi tervekkel való összehasonlítás azt igazolja, hogy ebben az esetben ez a megoldás a célszerű. Homlokzata ízléses; ügyes ember sikerült munkája.

A II. díjas *Irsik László* olyképpen vélte a telek mélységét kihasználni, hogy az udvart az utcára nyitja. Csakhogy ennek két bökkenője van: a 9.5 méter széles udvar,

Képzőművészet
1927. I. évf. 1. szám

ÉPITŐMŰVÉSZET

A szinházépitésről.

Ennek a folyóiratnak meghitten megnyilatkozó művészi hangulatában én is erről az oldalról közelitem meg feladatomat: az ember kedélyvilágából. Azt keresem, hogy a mai életjelenségek tömeghatásában a szinház épületéből mi jut el kedélyvilágunkba. De hogy eljusson valami, hogy megrezdüljön a lelkünk, ahhoz el kellett hogy üljenek az életküzdelem és hajsza durvább hullámai. A finomságok, a könnyü szellők csak a nyugodtabb viz tükrén rezdülhetnek meg.

Mi épitészek ne áltassuk magunkat azzal, hogy a müvelt társadalom kedélyvilága az épitőművészet révén oly könnyen megrezdül. Ebben minden művésztestvérünk megelőz minket. A költő, az énekes és a szinész minket ábrázol és magával ragad; a zeneművész felemel és viszi közönségét a zenei hangulatok sötét és tündöklő birodalmában; a festő ragyogó szinekkel, drámai hatásokkal gyönyörködtet, de már a holt anyag szobrászata, az már csak nagyon enyhe szellőt lehel az emberi kedély tengerére és végül a megfagyott muzsika — az jó, ha meghitt csendben, szépen tükröződik, de csak a legtisztább, legmélyebb kedély világában. Talán ebben a hasonlatban érzékelhetjük az épitőművészetünk elvont voltát, mostoha sorsát is.

Ha elgondoljuk az épités sokféle ágát, azonnal érezzük, hogy azok nem egyformán mostohák — a szivünkhöz közelebb eső művészetek révén. Ilyen az az épitészet, amely a leghálásabb művészetekhez kapcsolódik: a költészethez, a dalhoz és a szinjátékhoz.

A szinház épitészetében nem önmagáért

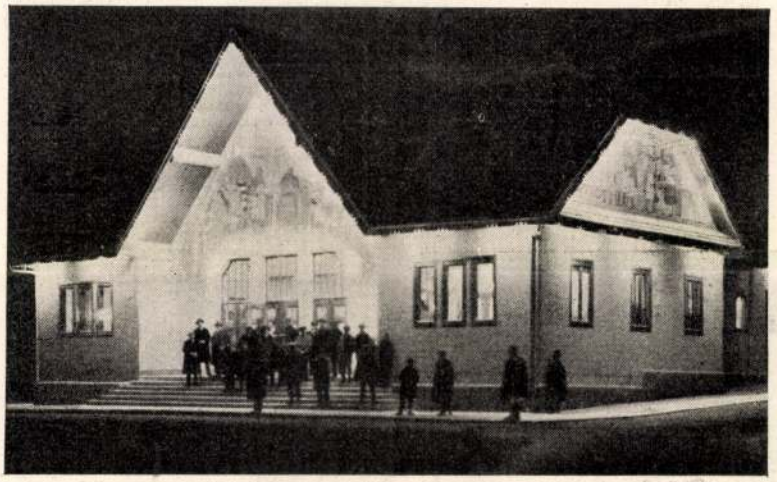

MEDGYASZAY ISTVÁN: *A nagykanizsai szinház*

gyönyörködünk. Nemcsak a kedélyünkben tükröződő képét érzékeljük, hanem a rajongóan szeretett előadó művészetekhez méltó művészi foglalatot óhajtunk. És ez a szerencséje a szinházépitésnek. A költészet magával ragadja. Felemeli a földről — a jelennek, az élő művészetnek lendületével.

*

Az élő művészet nem maradhat a letünt évszázadok és évezredek sirboltjaiban. Sötét vihar és fényes napsugár, embermilliók szive dobogása és képzeletük ragyogó világa olvad egybe a *kor művészetében*. És ha ez őszinte művészet, akkor megnyilatkozik benne az egyén és a faj is. Az őseredeti hangulat. Mindenik a maga, őssajátos hangszinében. Mindenik a maga nemzeti művészetében.

Medgyaszay István.

Medgyaszay István nagykanizsai szinháza:

Ujrendszerü nézőtér

Részlet a nézőtéren, az ajtó felett zsindelyből magyaros páva-dísz

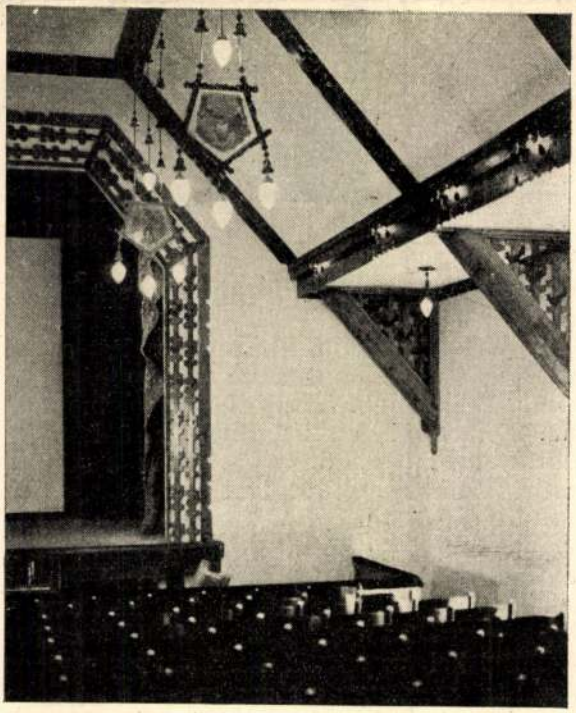

A szinpadnyilás deszkából kivágott kerete búbos pacsirtákkal

Karlsruhe, Mannheim és Heidlberg érintésével Darmstadtba jutok. Fölötte érdekes város még akkor is, ha nincsen benne az a páratlan művészettel megcsinált kiállítás, a „Hessische Landesausstellung für freie und angewandte Kunst". Itt „összedolgoztak" a művészek a dirigáló építők keze alatt; itt még a talajszín és a vegetáció is belejátszott a kiállítás művészi megjelenésébe. Még a vendéglős söröskancsója, evőeszköze is stimmelt a nagy architekturához. A „Platanen-Hain" árnyas ülőhelyeiről a „Hochzeits-Turm"-nak csak egyes részletei látszottak; a szép, architektonikus elrendezésben sorakozó platánfakoronák egy-egy részét el-elfödték; szóval Olbrich mesternek nemcsak a torony össztömegének jó hatásáról kellett gondoskodnia, hanem a részletek finomságáról is; de nem is felejti el egyhamar ezt a tornyot és a puritán ünnepiességgel csatlakozó kiállítási csarnokot, aki csak egyszer is látta. A tégla, a kő, a vakolat, rézbádog és cserép színegyvelege előkelő modernséget, önmegtartóztatást mutat. Nem féltek itt a művészek a közeli orosz kápolna bizarr, bizantikus sokszínűségétől, sőt az ellentét művészi hatását értékelve, nem födték el kerítéssel, hanem meghagyták a kápolnát mintegy a kiállítás keretében. Albin Müller szintén művészember, de Olbrich mellett nem lehetett más szerepe, mint az, hogy ne rontson. És nem is rontott, bár veszedelmesen közel áll épületeihez a Hochzeits-Turm. Ime a bécsi Wagner Ottó tanítványa a tanultakkal eljö Darmstadtba s itt a maga részéről tovább tanít és beleviszi a német pedáns ridegségre hajló építőművészetbe a bécsi kedélyt. A darmstadti művész-kolónián álló villák nem telivér németek; bécsi szellemet, bécsi levegőt lehelnek és Müller és a többi építészek már Olbrich tanítványai.

E kiállításon a német mesterek kis villáikkal, munkáslakóház-típusaikkal remekelnek. A német közönség a legolcsóbb lakóháztól is megköveteli a művészi megjelenést s nem elégszik meg azzal, hogy az épület „egyszerű" legyen, mint amivel mínálunk egy sokfejű zsüri ki volt elégíthető. Olcsóság és művészet, jobban mondva, az olcsóság dacára művészet az, amit a tervezőnek produkálnia kell, különben nem reflektálnak a szolgálataira. Nézem őket és gyönyörködöm a darmstadti munkásházakban, Metzendorf, Wienkoop, Mahr és főleg ismét Olbrich remekműveiben. A munkásnak is kijár részükről az intérieur művészete s a még oly olcsó eszközök lakályos, kedves otthonhoz juttatják az intelligens szegény embert. Sőt ha nem is intelligens, kell hogy a mindennapi érintkezés révén belenevelődjék az otthont alkotó tárgyak művészi értékének becsülése, szeretete.

Az egyes városokat nem tudom különválasztani építésznevektől; például Karlsruhe emlegetésével magam előtt látom Billinget, a nagy erejü németet, aki sokat alkotott otthon és sokat rontott — mínálunk. A Kaiserplatzon álló aranyos háza, amelynek homlokzata nem egyéb mint két „rizalit", diadalívszerűen összekötve és amely mögött mélyen benyuló zsák-utca kétoldalán művészi szeszélyességgel tervezett családi lakóházak, villák sorakoznak; ez a csoport a legszebb Billing-alkotás, valamint a Stephansplatzon álló bájos kútja, melyhez hasonlót alkothatni megóv bennünket a szükmarkuság és rövidlátás, amely a város területéből dehogy is engedne akkora parkot kihasítani, amelyen az ílyen nagy sugaru körmedence az architekturájával és gyönyörűséges női aktjaival érvényesülne. (Folyt. köv.)

A HÁZ
Építőművészeti
folyóirat.
1908. I. 8. szám.

A JÖVŐ ÉPÍTÉSZETE

VALÓBAN a jövő építészetéről esett szó, a Magyar Építőművészek Szövetségében, Medgyaszay Istvánnak „A vasbeton művészi formája"-ról tartott előadásán. Ünnepélyes, komoly formában hangzottak el a szavak, melyeknek legfontosabb következménye az lesz, hogy az építészek ezután gyakran fogják a megindított kérdéseket tárgyalni és saját hatáskörükben gyűjtik az adatokat a felmerülő esetek tisztázásához. A történelmi visszapillantás után, mely szükségképen abból az okból kellett hogy tisztázza azt, hogy minden idők építőművészete, a szerkezetekben levő erőproblemák kifejezését juttatta érvényre, az átmenet nyílt és logikus volt a jövő anyagára, a vasbetonra. Az ókor és középkor kőépítészete az anyag tulajdonságainál fogva eltér a vasbeton formavilágától. Legközelebb áll hozzá a fa formanyelve. „Két körülmény azonban örökké el fogja választani a két anyag formavilágát: az egyik az, hogy a fa húzó és nyomó szilárdsága majdnem egyenlő, míg a vasbetonnál a vasszálak elhelyezése szerint, a húzott rész szilárdsága tíz-harmincszor akkora; a másik elválasztó körülmény az, hogy a vasbeton alakja és mérete mind a három dimenzióban majdnem független."

Épen ez a nagy alakíthatósága a vasbetonnak lesz az, mely a formanyelv egységes kifejlődését megnehezíti, mely majdnem lehetetlenné fogja tenni, hogy a vasbeton-architektura oly egységes stílussá fejlődhessen, mint a történelmi stílusok voltak. Nehéz az erők kifejezésmódjának logikus meghatározása, mert míg a szükséges tömegek egyszerű alkalmazásáról van szó, a tiszta számítás eredményeképen jelentkeznek az új formák, de midőn az íly nyers formákat érzékeltetni kell, midőn az erők kifejezésmódját kell megtalálni, könnyen botlik más anyagok belső tulajdonságait érző gondolkodásunk. Hamis cirádává válik, mit az egyedül helyesnek tartunk, mert ekkor nem a számítás vezet többé, hanem saját érzékünk, mely ma még nem lehet eléggé fegyelmezett egy sajátos, majdnem minden irányban modifikálható anyag formálásában. Azt hiszem, még nem hagytuk eléggé a szerkesztő mérnököket szabadjára és ami fő, mi magunk sem sajátíthattuk el a vasbeton-konstrukciókat annyira, mint az szükséges volna, hogy formákat teremthessünk. A mai vasbetonépítmények legszebbjei ténylegesen azok, amelyeket a mérnök szerkesztő ereje az építész közbejötte nélkül teremtett meg és ott, ahol az építész közreműködik zavarólag hat, mert az ő érzéke konzervatív. A perspektiva nem is tisztázott. Lehet, hogy a vasbeton jövendő architektusa csak a száraz számítások embere fog lenni és a stíltiszta vasbeton-architektura, a kifejezésmódok teljes eltekintésében fog állani, a mai művészi érzés a tervezésnél másodrendű faktorrá devalválódik. De ha ez meg is lesz, csak átmenet, mert végül az architektus szerepe megint kell hogy fölénybe jusson, — de csak akkor — ha az anyag tulajdonságai teljesen birtokában lesznek.

A történelmi stílusok fejlődésére sok század volt szükséges. A vasbeton formanyelve sem lehet rövid idők szüleménye. Igaz, hogy a görög templom architrav rendszerét és a keresztény boltozatok komplikáltabb statikáját jóformán a művész érzéke és századok kísérletei hozhatták csak létre, mivel szemben áll az, hogy a vasbeton belső

tulajdonságait a rajzasztal mellett számításokkal és grafikus meghatározásokkal állapítjuk meg, úgy hogy a kísérletek hosszas időtartama nagyon redukálódik. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azonban azt a körülményt, hogy viszont a vasbeton anyaga oly sokféleképen modifikálható, a szerkezetek annyi variációja lehetséges, ami feltétlenül megnyujtja időben, ha nem is annyi századokra, az igazi formanyelv kifejlődését.

A másik fontos faktor, mit előadásában Medgyaszay István is említett és Pecz Samu tanár felszólalásában még inkább megvilágított: az anyag előállítási módozatai. Ha egy vasbeton szerkezeti elem szükséglete azt kívánná, hogy annak keresztmetszete változó legyen is, az előállítás egyszerűsítése szól ellene és lényeges változást hoz létre a számító és formákat érző építész kifejezésmódjában.

Néhány eredmény máris mutatkozik, miket Medgyaszay logikusan vezet le és alkalmaz. „Ha a szerkezeti elemeket a lehető legkevesebb anyaggal oldjuk meg, tehát csak a húzott részekbe helyezünk szerkezeti vasat: úgy a nyomott részek keresztmetszete átlag húszszor nagyobb lesz, mint a húzott részeké. A nyomott rész, tehát zömök, vastag lesz, a húzott rész keskeny, vékony. Ez egy olyan sajátosság, mely egyedül a vasbetont jellemzi."

Érdekesen vezeti le a vasbeton formanyelvének egy másik alapelvét előadásában. A vasbetonépítmények, miket példákban mutat be, megoldásaikban leplezetlenül őszinték, sőt érdekesek is, de mint helyesen mutat rá, anélkül, hogy szépérzékünket kielégítenék.

„A nagy korok remekművei is őszintén voltak megszerkesztve, közvetlenül, könnyen áttekinthettük az erők játékát, az építőelemek szerepeit, de azontúl még gyönyörködtettek is. Szépek voltak.

Ha a dór oszlop törzse helyébe mértani hengertestet állítanánk, a terhelést éppen oly helyesen és őszintén venné át, de ugyanaz sudarasítva, entasis szerint faragva már szép is.

Miben van tehát a különbség? Egy finom elváltoztatásban, abban az igen fontos csekélységben, amely a fényképet a művészi arcképtől elválasztja: az érzőlélek kifejezésében.

A sudarasításnak nemcsak az a célja, hogy az optikai csalódásból eredő nehézkes hatást elkerülje. Az oszlop törzse felveszi a párkányzat súlyát. Hogy az ezt érző görög művészlélek a szemlélőben a hasonló érzést felkeltse, az oszlop törzsét sudarasította az entasis ruganyos vonala szerint. Így már érezzük, hogy a kissé domború törzs nyomásra van igénybe véve és érezzük azt is, hogy azt a nyomást ruganyos szilárdsággal el is viseli. A dór oszloptörzsön még egy fontos jellemzést találunk: a biztos állás jellemzését. A felső átmérő valamivel kisebb, mint az az alsó, — csak egy ötödrésszel — de a görög művész elérte a törzs megnyugtató hatását.

Be kell tehát ismernünk, hogy az eddigi vasbetonműveink formavilága nem eléggé kifejező, nem művészi, nem él. Sejtetnünk, éreztetnünk kell műveinkben a természet örök erőinek játékát. Érdeklődve és gyönyörködve kell hogy lássuk, mint a gótikus dómban, hogy adják át terhüket a boltmezők és boltsapkák játszi könnyűséggel az összefonódó bordákra, szinte gondos szeretettel hordja azokat az anyaboltöv, amely biztossággal nehezedik a komoly, hatalmas és ünnepélyes pillérekre.

Mi is meg kell hogy találjuk annak a kifejezését a mi világnézetünk formáiban, ahogy a vasbeton, a bordák, gerendák és ívek felveszik terhüket, ahogy tovább adják a nagy rácsos tartókra és oszlopokra, amelyek azt látható nyugalommal és biztossággal hordják.

De hogy érzékítsük meg a holt, merev anyagban az összeszövődő és összebogozódó húzó és nyomóerőknek ezt az örök küzdelmét? Hiszen az erők és a szilárdsági viszonyok tulajdonképen teljesen elvont fogalmak.

A testvér-képzőművészetek felelnek kérdésünkre: a cselekmény ábrázolása által. A festő és szobrász a történet, a mozgás egyetlen pillanatát keresi ki, de mindig a leg-

jellemzőbbet és ez az utolsó pillanatok egyike. Képzeljük el mármost, hogy ruganyos anyagból való oszlopot megterhelünk és végre összerogy. Közvetlenül azelőtt kissé összenyomódik az anyag, minden irányban kitérni igyekezik, kidudorodik. A hengertest kidomborodik. Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a nyomást.

Ha ruganyos anyagból való hengert széthúzunk, az elszakadása előtt kissé megnyúlik. Az anyag tömege majdnem állandó marad, tehát a nagyobb hosszúságra megvékonyodik, behomorodik.

Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a húzást.

Ez volna tehát a második főelvünk.

Tulajdonképen nem is új. Láttuk, hogy a görögök is így fejezték ki a dór oszloptörzs nyomását.

Igen megnyugtató az, hogy ma — csupán lélektani és szilárdságtani igazságokból következtetve — ugyanahhoz az eredményhez jutunk, ahova évezredek előtt — a művészi formaképzéssel — a finom érzékű görögök. Ezek csak oly igazságok lehetnek, amelyek emberi lelkünk legmélyén gyökeredznek."

E néhány eredmény is bizonyítja, hogy milyen körültekintéssel kell a vasbeton formálásánál eljárni. Hisszük, hogy elsősorban a tervező építészek karolják fel az eszmét és annyi adatot produkálnak a felvetett kérdések megoldásához, mely beláthatatlan időkre fogja kiterjeszteni és meghatározni a gyakorlati munkálkodást. M.

AZ ANGOL TERVPÁLYÁZATOKRÓL

MOST, mikor a tervpályázatokat a kereskedelemügyi minisztertől szentesített szabályzatok értelmében fogják a jövőben kiírni és építészi körökben a tervpályázati módozatokat behatóan tárgyalják, talán nem lesz teljesen érdektelen főbb vonásaiban ismertetni az angol tervpályázati kiírásokat. Csak főbb vonásaiban azért, mert a részletek úgyis minden egyes alkalommal módosulnak a helyi kívánságok és szükségletekhez képest; különben is az angol pályázatoknál erősen érvényesülnek az ő nemzeti vonásaik meg a mienktől eltérő speciális építkezési viszonyaik.

Minden pályaterv kiírásánál egy általános ismertetésen kezdik, amelyben megadják a helyszínrajzot, a telek környezetét, esetleg annak már kialakult kiképzését. Nem egyszer utasítják a pályázót arra, hogy az épület elhelyezéséről helyszíni szemle útján szerezzen tudomást. Ugyanez általános ismertetés tartalmazza mindazt, amely a tervezőnek a kívánt irányba való tereléséhez szükséges, az épület homlokzati kiképzését azonban mindig a pályázó építész „józan belátására" bízzák. A pályázati kiírásban megemlítik a zsűrit, megnevezik esetleg már a kiírásnál is részt vett és a programm összeállításában segédkező építészeket és az ítélkezés módját, a pályatervek pontos beküldési idejét, nemkülönben a pályadíjakat, a kivitelt illetőleg a kiíró jogát és a megbízást nyerendő építész kötelezettségeit, a kivitelhez szükséges rajzokat, eljárásokat és honoráriumot, amibe a pályadíj nem foglaltatik benne.

Talán túlszigoruan kívánják a programm összes pontjainak betartását, a kívánt lapokat még méretben is egyformán kell elkészíteni, nemkülönben utasítást adnak a rajzolás módjaira, esetleges perspektívára a nézőpontot is sokszor megadják.

Végül közlik, hogy a rajzokat szabad-e rámák, illetve üveg alá tenni vagy nem. A nem kívánt lapokon túl minden beadott rajzot megsemmisítenek és ezeket a zsüri

Medgaszay István, epitéz M.D.K.

à Orbán Ferenc
körös terve harmadik
díjat nyert az Erzsébet
telefon körpont pályázatán

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

jun. 10. sz. 3. old.

M.D.K.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1937. LVIII. évf.

sz. old.

MDK

Medgyaszay István - Orbán Ferenc-Szabó Lajos

Rimanóczy Gyula nyerte az Erzsébet telefonközp. pályázatának első díját. Pesti Napló 1937. máj. 21.

Medgyaszay István

Orbán Ferenc

az Erzsébet-telefon-
központ tervpályá-
zatán III-lij:

nincs ied-

MMÉE Közl

1937. 135. l.

Medgyaszay István

Medgyaszay István, okl. (
Tanács tagja, a Kisfaludy-Tá
des Artistes Français Médaille-
nek tulajdonosa, az „Előadás(
magántanára. Magántanári kép
Műegyetemen 1927. július 31
1935. október 5-én. XI., Nagybo[illegible]

Szesztay
tárgykör mag
vember 27-én,

Tátray Ist
birtokrendező

Programunk, A. m.
kir. József nádor mű-
szaki és gazdaságtud-
egyetemi — az 1937/38.
tanév első félévére. 52-1.

Közgazdaságtudományi kar.

Mattyasovszky Miklós dr., okl. ügyvéd, jog- és államtudományi doktor, műegyetemi c. ny. rk. tanár, a műegyetemen és a Kir. M. Pázmány Péter-Tudományegyetemen az agrárpolitika magántanára, az Országos Földbirtokrendező Bíróság tanácselnöke, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, a Darányi Ignác Agrártudományos Társaság rendes és választmányi tagja, a Vitézi Szék, az Állami Földmérési Bizottság, a Hatásköri Bíróság tagja, a Magyar Közgazdasági Társaság, a Magyar Társadalomtudományi Társaság választmányi tagja, Heves vármegye törvényhatósági bizottsági tagja. Műegyetemi ny. rk. tanári címet kapott 1922. május 16-án. IV., Váci-u. 54.

Jordan Károly dr., bölcsészettudományi doktor, egyetemi c. ny. rk. tanár, a „Valószínűség-, differencia- és biztosítási számítás" című tárgykör magántanára, a Matematikai és Fizikai Társaság választmányi tagja, a Magyar Meteorológiai Társaság levelező tagja, az American Statistical Association tiszteletbeli tagja, a London Mathematical Society, a Société Mathématique de France, a Circolo Matematico di Palermo, az American Mathematical Society, a Physico-Mathematical Society of Japan stb. tagja. Egyetemi ny. rk. tanári címet kapott 1933. július 9-én. VIII., Mária-u. 46. Telefon: 1—438—15.

GK.

1914. 241

~ előadás modern
szinkerről

Bombay. Medgyaszay Vilma

Pesti Hirlap. 1932. jun. 22. 8

Medgyaszay Vilma megy. tanár
előadása Bombayban

Medgyaszay István

cvod

Kormányfőtanácsosok

Albuma. Bp. 1931.

108. l. arckeppel

573. *Kővágó Miklós.*

Egész alak, kissé jobb
Előrenyujtott jobb kezében
csipőjére támasztotta. Rövi
és szakálla szőke, szeme szi
forgó diszíti tollakkal, prém
kék brokát, szűk nadrágja
oldalán kard lóg s magass
tyús. A háttér hegyes vid
felé lovasok vágtatnak. Fe
lácskán : »N: 2.« és a képrő
DE KÖVÁGÓ-ÖRSS VIXIT A°
CONTRA OPPVGNATIONES . . S
QUOAD PATRONAT ETIAM BE
FILIUS MICHAELIS DE KÖVÁ

Vászon, méretei 215·5 : 1:
tett az 1895 márczius 20-iki 1
16399 sz. leirat alapján En

(81–895). — Értéke 100 K. —
napján. — Az átvételt jóváhag
sz. határozat (140–895). — Á

ÉPITŐMŰVÉSZET

A szinházépitésről.

Ennek a folyóiratnak meghitten megnyilatkozó művészi hangulatában én is erről az oldalról közelitem meg feladatomat: az ember kedélyvilágából. Azt keresem, hogy a mai életjelenségek tömeghatásában a szinház épületéből mi jut el kedélyvilágunkba. De hogy eljusson valami, hogy megrezdüljön a lelkünk, ahhoz el kellett hogy üljenek az életküzdelem és hajsza durvább hullámai. A finomságok, a könnyü szellők csak a nyugodtabb viz tükrén rezdülhetnek meg.

Mi épitészek ne áltassuk magunkat azzal, hogy a müvelt társadalom kedélyvilága az épitőművészet révén oly könnyen megrezdül. Ebben minden művésztestvérünk megelőz minket. A költő, az énekes és a szinész minket ábrázol és magával ragad; a zeneművész felemel és viszi közönségét a zenei hangulatok sötét és tündöklő birodalmában; a festő ragyogó szinekkel, drámai hatásokkal gyönyörködtet, de már a holt anyag szobrászata, az már csak nagyon enyhe szellőt lehel az emberi kedély tengerére és végül a megfagyott muzsika — az jó, ha meghitt csendben, szépen tükröződik, de csak a legtisztább, legmélyebb kedély világában. Talán ebben a hasonlatban érzékelhetjük az épitőművészetünk elvont voltát, mostoha sorsát is.

Ha elgondoljuk az épités sokféle ágát, azonnal érezzük, hogy azok nem egyformán mostohák — a szivünkhöz közelebb eső művészetek révén. Ilyen az az épitészet, amely a leghálásabb művészetekhez kapcsolódik: a költészethez, a dalhoz és a szinjátékhoz.

A szinház épitészetében nem önmagáért

MEDGYASZAY ISTVÁN: *A nagykanizsai szinház*

gyönyörködünk. Nemcsak a kedélyünkben tükröződő képét érzékeljük, hanem a rajongóan szeretett előadó művészetekhez méltó művészi foglalatot óhajtunk. És ez a szerencséje a szinházépitésnek. A költészet magával ragadja. Felemeli a földről — a jelennek, az élő művészetnek lendületével.

*

Az élő művészet nem maradhat a letünt évszázadok és évezredek sirboltjaiban. Sötét vihar és fényes napsugár, embermilliók szive dobogása és képzeletük ragyogó világa olvad egybe a *kor művészetében*. És ha ez őszinte művészet, akkor megnyilatkozik benne az egyén és a faj is. Az őseredeti hangulat. Mindenik a maga, őssajátos hangszinében. Mindenik a maga nemzeti művészetében.

Medgyaszay István.

Képzőművészet
I. évf. 1 sz

Medgyaszay István nagykanizsai szinháza:

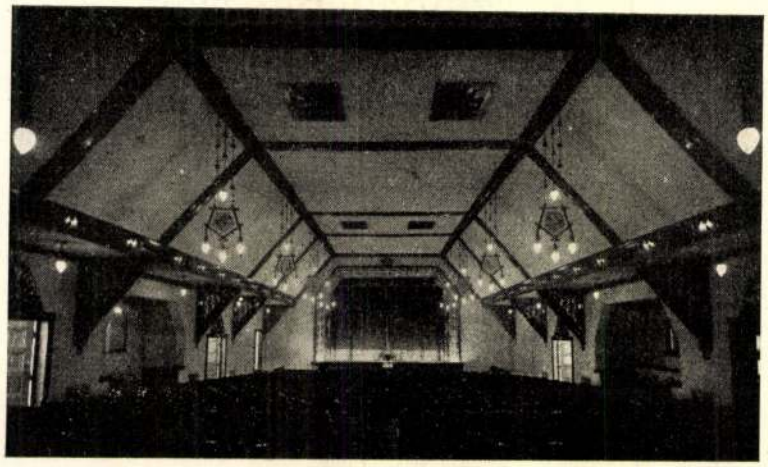

Ujrendszerü nézőtér

Részlet a nézőtéren, az ajtó felett zsindelyből magyaros páva-dísz

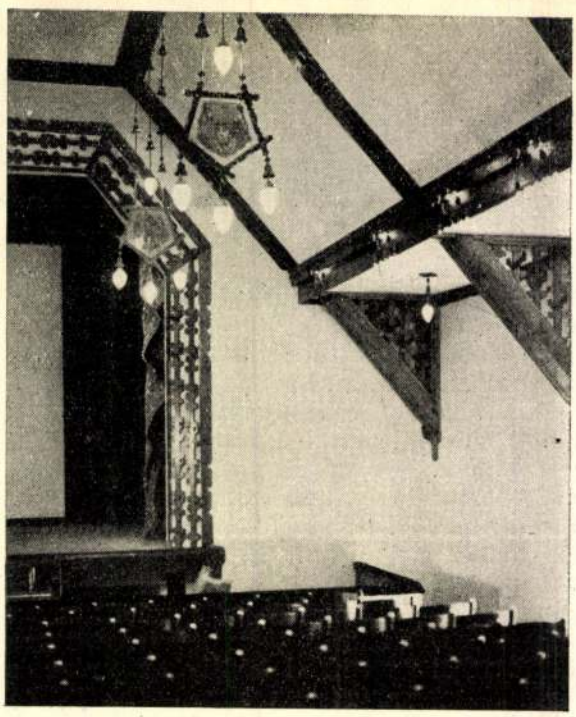

A szinpadnyilás deszkából kivágott kerete búbos pacsirtákkal

A nagykanizsai szinház freskói:

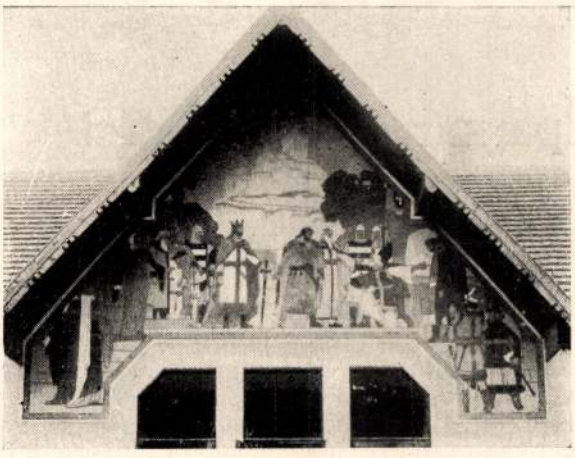

A főbejáró feletti sgraffitto-kép: *Jelenet „Bánk bán"-ból*
RAKSSÁNYI DEZSŐ festőművész-tanár műve

Az oldalhomlokzat képe: *Jelenet a „János vitéz"-ből*
RAKSSÁNYI DEZSŐ festőművész-tanár műve

Az oldalhomlokzat képe: *Jelenet a „Falu rosszá"-ból*
RAKSSÁNYI DEZSŐ festőművész-tanár műve

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról:

MOLDOVÁN BÉLA: *Keresztrakók*

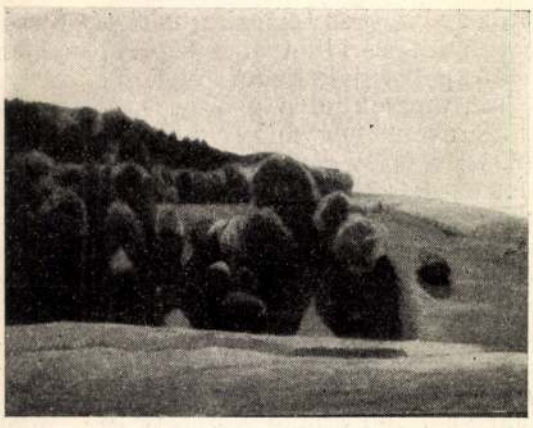

CSÁNKI DÉNES: *Csalitos*

IPARMŰVÉSZET

Iparművészeti ismeretek

I.

— A Gobelin művészetről. —

Gobelin szó alatt általánosságban fonallal készitett fali szőnyeget értünk, amely képszerü, — a grand artba illő ábrázolás céljából készült. A készités módja — akár szövés, akár himzés, bár iparművészeti munka, de a gobelin végeredményben mégis a

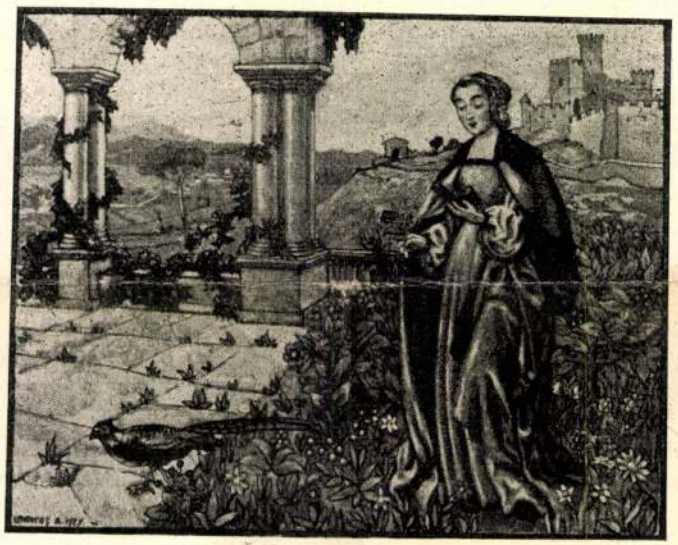

LAKATOS ARTHUR: *Gobelin*

képzőművészethez tartozik, mert témája is képzőművészeti alkotás. A szinek, melyek a festő palettáján keverődnek, itt szines fonalak, melyekkel a gobelin készitő ugy fest és azokat ugyanugy keveri, mint a festő. Igaz, hogy rendszerint más a tervet- (kartont)- készitő művész, más a kivitelező kéz; de olyan művészi megértés és tudás szükséges a gobelinkészitéshez, amilyen az előadóművészetben a reprodukáló és interpretáló zenész és szinész tehetsége.

Maga a név — gobelin — onnan ered, hogy IV. Henrik francia király, ki Párizsban több gobelinszövő műhelyt alapitott, Flandriából 200 szövőt hozatott és azokat Marc de Coomans és François Delapenche vezetése alatt a Bièvre patak mentén levő »Maison des Gobelin« épületkomplexumba telepitette. A Gobelin család régi szövetfestő dinasztia, mely az ipari munkából akkor már a nemesség sorába küzdötte fel magát. A Bièvre folyó partjain a párizsi festőcéh helyezkedett el. A folyó vize alkalmas volt a szövetfestő ipar céljaira és már 1544-ben a Gobelin-család kékfestő tagjaiból kivált Jaques Gobelin, a király adóellenőre, később Balthazár Gobelin királyi kincstárőr és már 1651-ben Antoine Gobelin, mint marquis de Brioilliers szerepel. Ezeknek a festőcsaládoknak a telepei, melyeket 1667-ben az állami gobelinszövőmühely részére megvásároltak — ma is a francia állami »Manufakture des Gobelins« mühelyeit képezik. Az onnan kikerült fali szőnyegek a »Tapisserie de Gobelins« név alatt ismeretesek. Igy került a név — Gobelin, a képszőnyegek fogalma — forgalomba.

♡ Az 1906. évi milanoi nemzetközi kiállítás ♡ magyar iparmüvészeti csoportjában kitüntetett kiállitók.

♡ ♡ ♡

A rendelkezésünkre állott adatok alapján már most bocsátjuk közre a kitüntetett kiállitóknak és munkatársaiknak jegyzékét. Ezt azonban fentartással kell tennünk, mert a kiállitás igazgatósága által kiadandó hivatalos névjegyzék még nem jelent meg. Amennyiben a két jegyzék közt eltérés lenne, a hivatalos jegyzék lesz irányadó.

Budapest, 1906. november havában.

A szerk.

♡

Magyar Iparművészet

1906.

A) Kiállítók.

Versenyen kivül:

41. csoport.

Zsolnay Miklós
Telcs Ede
Róth Miksa

43. csoport.

Rauscher Lajos
»Művészet« szerkesztősége

44. csoport.

Steiner Ármin és Ferencz

45. csoport.

De Toma Antal

Nagydij (Grand prix):

41. csoport.

Horti Pál
Kőrösfői (Kriesch) Aladár
Nagy Sándor
Faragó Ödön
Thék Endre
Maróti Géza
Állami iparoktatási intézetek:
M. kir. állami felső ipariskola Budapest
" " " " " Kassa
" " " felső épitőipariskola Budapest
" " " fa és fémipari szakiskola Arad
" " " " " " " Győr
" " " " " " " Kolozsvár
" " " " " " " Marosvásárhely
" " " " " " " Szeged
" " " " " " " Temesvár
" " " faipari szakiskola Brassó
" " " " " Homonna
" " " " " Igló
" " " " " Ujpest
" " " mechanikai és órásipari szakisk. Budapest
" " " fémipari szakiskola Gölniczbánya
" " " kő és agyagipari szakisk. Székelyudvarh.
" " " agyagipari szakiskola Ungvár
" " " kőfaragó és kőcsisz. ipari szakisk. Zalatna
" " " szövőipari szakiskola Késmárk
" " " nőipari szakiskola Budapest
" " " kosárfonó iskola Bellus
" " " " " Békés
" " " " " Tokaj
" " " csipkeverő iskola Körmöczbánya
" " " gyermekjátékkészitő iskola Hegybánya-Szélakna
A m. kir. javitó intézet ipariskolája Kassa
Kissling Rudolf és fia
Strobl Alajos
Ligeti Miklós
Országos Magyar Iparművészeti Muzeum
Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság.
Zala György

42. csoport.

Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság
Izabella háziipar egyesület Pozsony
Dékáni Árpád
Faragó Ödön

43. csoport.

Kőrösfői (Kriesch) Aladár
Olgyay Viktor
Paczka Ferenczné
Magyar Iparművészeti Társulat
M. kir. állami felső ipariskola Budapest
" " " " Kassa
Országos Mintarajziskola és Rajztanárképző
Székesfővárosi községi iparrajziskola
M. kir. állami felső épitőipariskola
Országos Képtár
Nagy Sándor
Az Orsz. Magyar Iparművészeti Muzeum Könyvtára
Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola

44. csoport.

Magyar Iparművészeti Társulat
Maróti Géza
Beck Ö. Fülöp
Simay Imre

45. csoport.

Maróti Géza
Faragó Ödön
Walla József

Diszoklevél (Diplome d'honneur):

41. csoport.

Mocsai József
Schmidt Miksa
Simay Lajos
Steinbach Gábor
Undi S. Mariska
Vigand Ede
Magyar Fém- és Lámpaárugyár r.-t.
Simay Imre
Farkasházy Jenő

42. csoport.

Államilag segélyzett fonó- és szövőipari tanműhely Máramarossziget
Belmonte Leo
Rippl-Rónai József
Kovalszky Sarolta
Gödöllői szövőipari telep
Wein Károly és társai
Kőrösfői (Kriesch) Aladár

43. csoport.

Helbing Ferencz
Glatz Oszkár
„Könyves Kálmán" magyar irodalmi és mükiadó r.-t.
Márk Lajos
Morelli Gusztáv
Rippl-Rónai József
Székely Árpád
Vaszary János
„Athenaeum" irodalmi és nyomdai részvénytársulat
Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság
Gottermayer Nándor
Budapest székesfőváros házinyomdája
Galamb József

44. csoport.

Forreider és Schiller
Tarján Oszkár

Wisinger Mór
Migray Ferencz

45. csoport.

Seenger Béla
Fischer József

Aranyérem:

41. csoport.

Fuchs Margit
Barta Sándor
Magyar mübutorgyár r.-t. Békéscsaba
Kántor Tamás
Kiss József
Radnay Béla
Füredy Richárd
ifj. Vastagh György
Belmonte Leo
Menyhért Miklós
Lakos Lajos
Révai Oszkár
Szöllősi Lipót
Gondos Emmi
Teichner Ádám
Weszeli Vilmos
Vukovics és Kaufmann
Kurbel József
Markup Béla
Holló Barnabás
Vedres Márk
Ács Lipót
Bozsik Kálmán
Fischer Emil
Gróh István
Sovánka István
Betlen Gyula
Fischhof Jenő
Kulcsár Sándor
Benkó (Medgyaszay) István
Bányai Viktor
Tull Viktor
Werther Hugó
Üveggyári telepek ezelőtt Schreiber J. és unokaöcscsei

42. csoport.

Krausz Károly és József
Fadrusz Jánosné
Kabay Dánielné
Schikedanz K. és társa
Gyarmathy Zsigmondné
Undi S. Mariska
özv. Mirkovszky Gézáné
Grünbaum Vilmos

43. csoport.

Kovács György
Chabada Béla
Marlin Molly
Vadász Miklós
Vesztróczi Manó
Czettel és Deutsch
Divald Károly
Pravotinszky Lajos
Mitterszki József
Pesti könyvnyomda részv.-társaság

44. csoport.

Beck Márton és Vilmos
Haraszti József
Imregh Pál
Jancsurák Gusztáv
Mátrai Lajos
Róna József
Teichner Ádám
Várnai Sándor
Mlinek Adolf
Oskó Lajos
Bochuska György
Berán Lajos
Ludvig Ede

Ezüstérem:

41. csoport.

Breitkopf Elek
Fischer Zsigmond
Greszl József
Héber Antal
Kovács Testvérek
Lindner Manó
Kraszner Andor
Nyilas Elek
Radócz János
Római István
Schmidlin Testvérek
Filep Dezső
Harmath Ödön
Molnár Sándor
Roth Manó
Schöpflin Armand
Soós Géza
Petridesz János
Krisztinkovicsné Krenedics Erzsébet
Burg Ármin
Maugsch Róza
Kiss Ilona
Dőrre Ida
Schedel Dóra

42. csoport.

Mocsári Ilona
Oppel Magda
Rauscher Lujza
Wolf Zsigmond
Istvánffy Istvánné
Galambos és Kovács
Kohn Adolf
Kolozsvári Lajos
Hercz Emma
Csorba Samu

43. csoport.

Csányi Károly
Kunossy Frigyes
Zichy István gróf
ifj. Weinwurm Antal és társa
Wottitz Manfréd
Kner Izidor
Tóth Emmi

44. csoport.

Galambos Jenő
Fürlinger Rezső
Friedmann József
ifj. Április János

Bronzérem:

42. csoport.

Bálint János
Zsolnay Mária
Lázár Béláné
Nagy Lajosné
Lénárd Józsefné
Reiche-Perényi Malvin bárónő
Istvánffy Istvánné
Szenterzsébetházai ipartelep

M. D. U

MEDSYASZAY J. építész

Veszprém Szinház (1908)

Sopron " (1909)

Gérő László: Építészeti stilusok

Bp. 1957. 136. l.

Medgyaszay István, okl. építész, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács tagja, a Kisfaludy-Társaság Greguss-díjának, a párizsi Société des Artistes Français Médaille-jának és a II. oszt. Magyar Érdemkeresztnek tulajdonosa, az „Előadások a népművészet köréből" című tárgykör magántanára. Magántanári képesítése megerősíttetett a volt M. Kir. József-Műegyetemen 1927. július 31-én, a M. Kir. József Nádor Műegyetemen 1935. október 5-én. XI., Nagyboldogasszony útja 59.

Pr József műegy 1938/39. II.

60. l.

Medgyaszay István

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **AUGUSZTUS** 34. hét

15 Vasárnap		Nagy B.-A. *Mária*
16 Hétfő		Joakim *Ábrahám*
17 Kedd		Jácint *Anasztáz*
18 Szerda		Ilona *Ilona*
19 Csütörtök		Lajos *Huba*
20 Péntek		Szt. Istv. kir. *István kir.*
21 Szombat		S. Franciska *Sámuel*

M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

Mátrakáza Turistaház

Bp. XI. Budaörsi ú bérhár

" XII. Kiss Janos altabornagy u bérhár

" volt Baár Madas gimn.

Gerő László: Építészeti stílusok

Bp. 1957. 128. l

134. l

Medgyaray Istvánné

1954. arany-
diplomát kapott

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész

. az V.sz. kongresszusi téma /Épitészeti akusztika/ albizottságának alelnöke.

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp. 1931. 19.old.

Medgyaszay István müépitész

A veszprémi uj Szinházat tervezte, melynek képét bemutatja a lap.
Repr.

ÉLET, Bp. 1909. jan. 17. I. évf.
3. sz. 103. lap.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervet fogadtak el a TÉBE nyugdíj intézeti bérházára kiírt szűkebb körű tervpályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

dec. 1. sz. 4. old.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

terve 500 p-ös megvételben részesült a Dobogókő rendezésére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.

ort. 13. sz. 10 old.

Medgyaszay István, építész M.D.K.

tervei szerint épült fel
az OTI rendelő-intézete
Budán a Kapás-utcában.
Ismertetés egy fényképpel!

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LXIX. évf.
máj. 13. sz. 6. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

tervei szerint épült II. k.
Kapás-utcai OTI rendelő
intézetet ismerteti a lap
cegy fényképpel.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. LIX. évf.

máj. 19. sz. 6. old.

Medgaszay István, epités. M.D.K.

tervét fogadtár el a TÉBE [Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete] nyugdíj-bérházára kiírt szűkebbkörű pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1938. LIX. évf.

dec. 1. sz. 8. old.

M.D.K.

Medgyaszay István, epitész

teroe 500 p-ös megvételben részesült a Dobogókő renderésére kürt pályázaton.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1938. LIX. évf.

okt. 13. sz. 10 old.

Medgyaszay István

l.

Magy. Iparm.

1938. 138. l.

Medgyaszay István

a mű- és középítési szakosztály 1938. máj. 23-án tartott ülésén „A magyar népi építés ősi eredete" címmel tartott előadást

MMÉEKözl

1939. 118. l.

tönyömet nagyon szerettem. Felugrottam a váratlan támadásra.

Az el[illegible] is hetvenkilencedik [illegible] huszonegyedik
koromban, az első asszentáción a Návay Lajos akkori vármegyei főjegyző elnöklete mellett szülővárosomban müködő sorozóbizottság besorozott katonának és az önkéntesi évem leszolgálását huszonnegyedik életévem betöltése előtt meg kellett kezdenem, az pedig az 1906. évi október hó nyolcadikán volt, — október elsején bevonultam egyévi önkéntesnek Aradra, a harmincharmadik császári és királyi gyalogezredhez. Bucsut mondtam tehát a Szabadságnak, ahonnan nagy sajnálkozások között bocsátottak el azzal, hogy amennyiben a katonai szolgálat közben kisülne, hogy mégis untauglich vagyok, rendelkezésre áll a régi pozicióm, amelyet két hónapig fenn fognak tartani a számomra. Egy hónappal később azonban már Szirmay Ödön barátom neve került a Szabadságra felelős szerkesztői minőségben. Ezzel megszakadt a kapcsolatom Nagyváraddal, ahova csak egy évvel később tértem vissza, uniformisban, mert az aradi önkénteseknek Váradon kellett letenni a tiszti vizsgát, ott volt ugyanis az Aradra illetékes hadosztályparancsnokság.

Még néhány érdekes epizódot kivának elmondani váradi

Medgyaszay Vilma

tervezte a soproni

színházat.

Bergmann Pál

Sopron városfejlesztési

tervének főbb irányelvei.

MMÉEKözl
1939. 244. l.

előadták jövetelük célját, mire a nagyprépost nem szólt egy szót sem, hanem a két kezével megfogta a reverendája szélét és kétoldalt magasra emelte azt. Az ujságirók megdöbbenve néztek egymásra ennek a mozdulatnak a láttán, mert azt hitték, hogy a nagyprépost ott nyomban a hátát fogja mutatni nekik. A következő pillanatban azonban Laureán a nadrágzsebébe nyult, kihalászott belőle száz koronát és átadta nekik. Ilyen jól végződött a reverenda fölhuzása.

A pénzt egyébként a Halász-választás céljaira mendenütt kölcsön cimén kérték. Az egész városnak adósai lettek hát és igy az elkövetkező hónapok költségvetése szempontjából sorsdöntő volt, hogy az ugrai mandátum Halász Lajosnak jusson. Mert ha Halászt megválasztják, kifizeti az összes adósságokat, de ha megbukik, akkor hosszu időre befellegzett Nagyváradon az ujságirók hitelének.

Éjjel-nappal folyt tehát a korteskedés. A legnagyobb aggodalmat az keltette, hogy Komádi nagyközség, ahol igen sok szavazó volt, Halász-ellenes magatartást tanusitott. A választás

Medgyaszay István, müep. MBK

az egyetemi nyilvános rendkivüli tanári cimet kapta.

Kitüntetések.- Magy.Ip.müvészet.1939. 174.l.

Medgyaszay István

Wód
3
Magyar Építőművészet
1943. 80, 81. l.
(Takarékpénztárak
és Bankok Orsz.
Nyugdíjpénztárának
háza, képekkel
és alaprajzokkal.)

Tervezte fenti

Csanád esztergomi érsek, Drogeth Vilmos
valamint az erdélyi vajda és a szlovén bán
telenül főszerep jutott Erzsébet magyar kir
hanem mint a lengyel trón egyik váromány
ünnepségek tetőfokát; ekkor történt meg a

A jelenlevők számáról, a találkozó m
szerint a cseh király kíséretének 2500, a len
egy napi ebédhez szükséges és 180 átlag

Szerves tartozékai voltak ezeknek a
ajándékok. Bizonyára a visegrádi kongresszus
kedtek ajándékaikkal, de ezeknek még jegyz
legalább azokat az ajándékokat fel tudjuk so
kedett vendégeinek.

János cseh királynak egy 200 ezüstm
ajándékozott, valamint aranyozott ezüstkupá
és egy csodálatosművű sakkot, melynek n
smaragdokkal voltak kirakva. A figurák a sz
lovasok és a királyok aranyból készültek drá
nem ért véget az ajándék, mert kapott a cseh k
és kétszáz márkára becsült rövid kétélű kardot
ékesített poharat, egyenként 200 aranyforin
Szerényebb volt fiának, Károlynak adott aj
ütött lovaggá és lovagi felszerelést, értékes
vitézkötést, puzdrát kapott ajándékba.

A visegrádi kongresszus lovagvilága mé
mek Lajos lelkébe. Apjától, akinek nápolyi

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

harmadik díjat nyert az OTI debreceni szérházának terapá-lyázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1942. LXIII. évf.

okt. 22. sz. 5. old.

MDK

Medgyaszay István, c.rk.tanar

Az "Előadások a npművészet köréből" c.tárgykör magántanara.

Józsefnádor tájékozt. 1942/43. 15.1.

(Medgyassay István)

cikkle

( ) Templomstilusok.
Magyar Református
templomok. Főszerk.
Dr Kosáts J. István
I. K. Bp. 1942
15—67 l.

34. A székesfehérvári kir. palota a XV. században 240
35. A Balaton régi öblözetei. 254
36. A Balaton-part keleti része. Térkép. 264
37. A veszprémi székesegyház alaprajza. 268
38. A veszprémi Gizella kápolna alaprajza. 269
39. A Baláca-pusztai római telep alaprajza. 275
40. A Tihanyi-félsziget térképe. 279
41. A Tihanyi-félsziget földtani hosszszelvénye. 279
42. A Balaton-part nyugati része.
43. A nagyvázsonyi várrom alaprajza. 287
44. A balatonmenti bazaltvulkánok régiója. 289
45. A csobánci várrom alaprajza. 291
46. A szigligeti várrom alaprajza. 292
47. A tapolcai Tavas-barlang alaprajza. 294
48. A tátikai romok alaprajza. 296
49. Rezi vár romjainak alaprajza. 298
50. A hévízi-tó hidrogeológiai szelvénye. 301
51. Részlet Fenék-Mogentiana-castrumából. 303
52. A Kisbalaton összezsugorodása. 305
53. A Bakony térképe. 318
54. Várpalota várának alaprajza. 332
55. Bátorkő várának alaprajza. 334

Kiállító: Magyar fém- és lámpaárugyár r.-t. (diszoklevél).

Munkatársak:

63. Böhmel Ernő, bronzérem.
64. Baum János, bronzérem.
65. Gutscher János, bronzérem.
66. Tumma Adolf, bronzérem.

Kiállító: Mocsai József (diszoklevél).

Munkatársa:

67. Kaszkó Jenő, bronzérem.

Kiállító: Zsolnay-gyár (versenyen kivül, jury tag).

Munkatársak:

68. Abt Sándor, aranyérem.
69. Mak László, aranyérem.
70. Mattyasovszky Jakab, diszoklevél.
71. Sikorsky Tádé, diszoklevél.

Kiállító: Maróti Géza (nagydij).

Munkatársai:

72. Maróti Dezső, aranyérem.
73. Szedlacsek Károly, aranyérem:
74. Frotz Mihály, aranyérem.
75. Kállay János, ezüstérem.
76. Venisch Károly, ezüstérem.
77. Illyési Lajos, ezüstérem.

Kiállító: Telcs Ede (versenyen kivül, jury tag).

Munkatársai:

78. Fejér János, aranyérem.
79. Juhász Gyula, ezüstérem.

41. csoport.

A székesfővárosi községi iparrajziskola kiállitása (nagydij).

Munkatársai:

80. Ágotai Lajos, diszoklevél.
81. Vasadi Ferencz, aranyérem.
82. Csizik Gyula, aranyérem.
83. Prenoszil Sándor aranyérem.
84. Nagy Lázár, aranyérem.
85. Markóczy Lajos, aranyérem,

Kiállító: Vigand Ede (diszoklevél).

Munkatársa:

86. Fodor Mihály utódai, aranyérem.

Kiállító: Nagy Sándor (nagydij).

Munkatársa:

87. Benkó Megyaszay István, aranyérem.

42. csoport.

A Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság (nagydij).

Kiállitásának munkatársai:

1. Malomszegi Elek Pál, diszoklevél.
2. Koperly Döme, aranyérem,

A máramarosi szövő- és himzőtanfolyam (diszoklevél).

Munkatársai:

3. Balogh Mihály, aranyérem
4. Héder János, aranyérem.
5. Wéber György, aranyérem.
6. Kele Vilma, aranyérem.
7. Faragó Ödön, érdem oklevél.
8. Maróti Géza, érdem oklevél.

Kiállító: Wein Károly és társa czég (diszoklevél).

Munkatársai:

9. Patonay Adolf, bronzérem.
10. Molitor Viktor, bronzérem.
11. Roth Kornél, bronzérem.
12. Schenk Ágoston, bronzérem.
13. Sontag Ede, bronzérem.
14. Schikedanz Vilma, bronzérem.
15. Klein Ede, bronzérem.
16. Benyák József, bronzérem.
17. Schütz Mária, bronzérem.

Kiállító: Rippl Rónai József (diszoklevél).

Munkatársa:

18. Rippl Rónai Józsefné, aranyérem.

Kiállító: Erzsébetházai háziipari telep:

19. Zichy Sarolta grófnő, elismerő-oklevél

Kiállító: Krausz Károly és József, (aranyérem).

Munkatársai:

20. Scholz Ede, bronzérem.
21. Forster Flórián, bronzérem.
22. Ublaker József, bronzérem.
23. Engler József, bronzérem.

M. kir. selyemtenyésztési felügyelőség (nagydij).

Munkatársa:

24. Bezerédj Pál, diszoklevél.

43. csoport.

Székesfővárosi házinyomda Budapest, diszoklevél.

Munkatársai:

1. Jauernik Nándor, aranyérem.
2. Réh Rudolf, ezüstérem.
3. Kőberling Károly, ezüstérem.
4. Tiringer Károly, ezüstérem.

Kiállító: Kunossy Vilmos és fiai:

Munkatársa:

5. Wünsch Gusztáv, ezüstérem.

Kiállító: Morelli Gusztáv (diszoklevél).

Munkatársa:

6. Bajkovetz Mihály, aranyérem.

Kiállító: Nagy Sándor (nagydij).

Munkatársa:

7. Nagy Sándorné, (diszoklevél)

Kiállító: Gottermayer Nándor (diszoklevél).

Munkatársai:

8. Gottermayer Gyula, aranyérem.
9. Jellencz Gyula, ezüstérem.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Muzeum könyvtára (nagydij).

Munkatársai:

10. Radisics Jenő, diszoklevél.
11. Dr. Czakó Elemér, aranyérem.

Kiállító: Országos Képtár (nagydij).

Munkatársai:

12. Kammerer Ernő, diszoklevél.
13. Dr. Térey Gábor, aranyérem.

44. csoport.

Kiállító: Steiner Ármin és Ferencz (versenyen kivül, jury tag).

Munkatársai:

1. Schön Adolf, bronzérem.
2. Walter Márton, bronzérem.
3. Csizli Mihály bronzérem.

Kiállító: Imregh Pál, (aranyérem).

Munkatársa:

4. Gulyás István, bronzérem.

Beck Ö. Fülöp (nagydij).

Munkatársai:

5. Beck Márton, ezüstérem.
6. Beck Vilmos, ezüstérem.

45. csoport.

Kiállító: De Toma A. (versenyen kivül, jury tag).
Munkatársai:
1. Depaulis Szilveszter, aranyérem.
2. Raggozi Antal, ezüstérem.
3. Giavina Ágoston, ezüstérem.
4. Paschinger Károly, bronzérem.

Kiállító: Maróthi Géza (nagydij).
Munkatársa:
5. Vértesy János, bronzérem.

Munkatársak:

Csoport száma	Nagydij	Diszoklevél	Aranyérem	Ezüstérem	Bronzérem	Elismerő oklevél	Összesen
41	1	10	44	48	18	—	121
42	—	2	6	—	13	2	23
43	—	4	5	5	—	—	14
44	—	—	—	2	4	—	6
45	—	—	1	2	2	—	5
Összesen	1	16	56	57	37	2	169

Medgyaszay István

~~Méret~~			~~Pénz~~			
			~~Egységár~~		~~Összeg~~	
m¹	m²	m³	K	f	K	f

irod

Major Máté:

A formalizmus az építészetben.

Építés – Építészet

1949. I. cif. 4. sz.

21. l.

Képpel

Tételszám	Tárgy	m¹
	Áthozat	
	Ismétlés.	
	II. Kőműves munka	
	V. Asztalos munka	
	VII. Üveges munka	
	VIII. Ácsmunka	
	X. Bádogos munka	
	XI. Kéményvegzővések	
	Előre nem látottan	
	szóval hatezeregyszáz	
	Budapest, 1907. márc	

Medgyaszay István

Szabadon álló 3 nobán lakóház terve rövid leírással. (Jele: Buváti 4.)

Családi ház tervek. 1959. Szerk.: Bene László, Kárpáti Andorné. Rajzokat készitette: Balogh István, Finta József, stb. Bp. 1959. Sztl. 1., kéées.

T. 16. sz. lapokon

Medgyaszay István

Építés

Lechner J.: M. Y.

MÉM. 1957. 5-6. sz.

(Bo éves, szélütött en feksik)

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

nevét említi

Dercsényi Balázs: Árkay Aladár,
Bp. 1967. Akadémiai Kiadó 15. old.

Medgyaszay István, építész

A mai soproni szinház tervezője. 1909-ben. Nemzeti stilus. A petőfi téren. 3. old

Winkler Oszkár: Sopron művelődési középületairől. 1. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

Medgyaszay István, építész

Az 1909-ben tervezett soproni szinházanak nézőterének térhatása kedvező, de takarékosságból a mellékhelyiségek szükek. Eredeti terveiben tágabbak lettek volna ezek. 4.old

Winkler Oszkár: Sopron művelődési középületairől. 1.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XII. 1958. Sopron

Medgyaszay Istvan,épitész

1909-ben épitett soproni szinház terve.A meg nem épitett szinháztervének hosszmetszete.3.ábra. Fekete repr. 5.old

Winkler Oszkár: Sopron müvelődési középületeiről. 1.old

Soproni Szemle.Helytört.Folyóirat.XII.1958.Sopron

 M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1904. Gödöllő, Nagy Sándor mű-
terenháza

Bp. Orlay u. bérház

" Dorottya u. "

1907. Ráros (Nógrád m.) kriptalemp
lom Szobrok: Sidló

Magyar Építőművészet 1957 (VI.) 5/6.
176.

— 7. —

M. D. K.

HEDGYASZAY István építész

Takarékpénztárak és Bankok Egyesületének egységesítési hétköznapja (József Attila u.) 30-as évek

A 80 éves

Kismarty-Lechner Jenő: Hedgyaszay István

Magyar Építőművészet 1957 (VI.) 5/6. 175-176.

– 6. – M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Légymányos, Ref. Templom, és ref. egyház bérháza

Bármadas Leányneveló Intézet

Budaörsi úton Zislakásos bérház – csoport

Magyar Építőművészet 1957. (VI.) 5/6.

176. l.

M.D.K.

MEDGYASZAY István érdész

(1877 – 1959)

Szinházépítő

Művészettörténeti A B C Bp. 1961. 393,555.e.

— 9. — M. D. U

MEDGYASZAY István építész

A képzőművészeket is bevonta alkotásaiba (Veszprém, kentrán, Nagy Sándorfvé eredő gödöllői iskola.)

Gerő László nekrológja

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz.

279. l

 M. D. V.

MEDGYASZAY István építész

bérházak a Budaörsi úton,
a Kiss János altábornagy utcában
Németvölgyi úton, a József Attila
utcában
a volt Baár Madas leánygimn.
Fővárosi bérházain Marton Ferenc
sgrittitói ./.

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 279.

— 5. — M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Miskolc, Erdőigazgatóság épülete

Gödöllő, Nagy Sándor - villa

Több budapesti villa az Ábel Jenő

és Orlai utcákban

Bp. XI. Miszöly u. 5. sz. bérház

Fodrusz utcai Nap-udvar

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz.

279. l.

 M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Első magyarosbású alkotása 31 éves korában a veszprémi szinház az első magyarországi vasbetonépület (1908-1909)

1909. Soproni szinház átépítést

1910. Rarosmulyad, templom

./.

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 279. l.

 M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Az 1928-ban megalakult „Lechner Ödön Társaság" tagja

1930-ban, indiai utazása során az ázsiai ősnépek építészetében a magyar formálással rokonvonásokat érez, ebben nellemben építsa mátrahási turistaszállót ./.

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 279. l.

MDK

Medgyaszay István épitész

A nemzet hálája. 25 müvész életjáradékot kap.
A Reggel, 1947. ápr. 14.

Medgyaszay István

l.

Építészet

1944. 78. l.

ORSZÁGOS MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT

BUDAPEST, HŐSÖKTERE, MŰCSARNOK

A

TÉLI KIÁLLÍTÁS KÉPES TÁRGYMUTATÓJA

~~Árkay Aladár~~

Medgyaszay István

Zrumeczky Dezső

cród
2

Csaba Rezső - Sor-
sunk és építészetünk
Hajlék 1944. jan. 4
95. l.

Sorrátítással

...tika tanszészettudományi

György, a külföldiek közül von Bötticher, Körner, Hildebrand, [illegible], Oppel, Cohn, Ditfurth, Wolhan, Hartmann, Bartsch, Kaltenbach, von der Hagen, von Maltzahn, Wolff, von Liliencron, Böchel, Hildebrand, Erk, Böhme, Fallersleben művei, illetve gyüjteményei szolgáltak értékes útbeigazításokkal munkájához. Ezeknek alapján az 1396 és 1717 közti időből mintegy 200 magyarvonatkozású német éneknek sikerült lehetőleg teljes bibliográfiai adatait megállapítania.

Dr. Berky Imre (1902, Pápa, róm. kat.), okl. középiskolai tanár, egyetemi díjtalan tanársegéd (prof. Halasy-Nagy), a magyar filozófiai irodalom története terén folytatott kutatásokat. A bibliográfiai irodalom felhasználásával összegyüjtötte és korok, valamint irányok szerint rendezte a jelentősebb magyar logikai műveket a rájuk vonatkozó életrajzi és kortörténeti adatokkal együtt, majd pedig Imre János, a XIX. század elején élt magyar filozófus műveinek feldolgozásába és jelentőségének méltatásába kezdett bele. Errevonatkozó munkálatai is annyira előrehaladtak már, hogy rövidesen sor kerül az összegyüjtött adatok feldolgozására.

Dr. Szabó Pál Zoltán (1901, Pécs, róm. kat.), középiskolai óraadó helyettes tanár, egyetemi magántanár (prof. Princz), Magyarország

Medgyaszai István

építész

l.

Építészet

1943. 3. l.

nov.	5	Átvételi költség		
nov.	9.	5% bizományi díj	125·60 25+	
		Tiszta bevétel ly. ma.		
nov.	15	6% biz. díj.	103—	
		1% jóállási díj	20·60	
		Tiszta bevétel ly. dec. 15.		
				40.

Medgyaszay István

a Darányi Kálmán
diákház terop.
megvétel

MMÉLKözl

1943. 46. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

(Medgyaszay István)

cikke

( ) Templomkertek.
Magyar ref. templomok,
Főszerk. dr. Kováts
J. István. I. k. –
Bp. 1942. 335 —

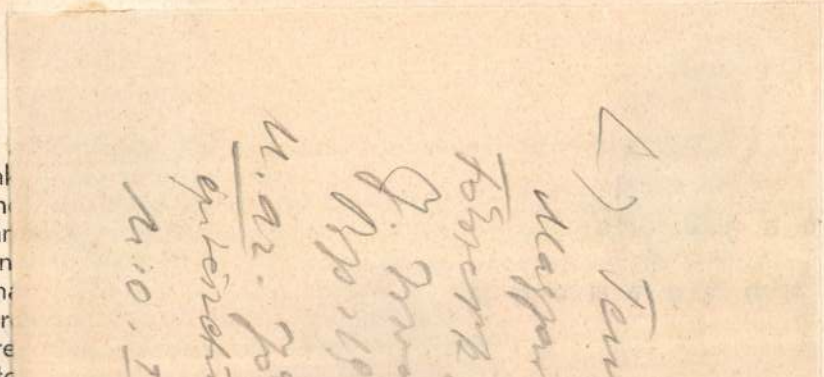

U. az. Jövőbeli templom-
építészetünk irányelvei.
M. o. I. k. 351 —

a khagán székhelye volt, olyan a pusztulása, hogy még nyoma sincs emberi lakásnak...«

Az elnéptelenedett helyeket bajorok és túlnyomórészben szlávok szállották meg. Nagy Károly Pannoniából és Ausztriából, Keleti bánságot (ostmarkot) alapított, mely magában foglalta a mai Zala-, Vas-, Sopron-, Moson és Győr-megyéket.

823—830 körül, azon a területen, mely a Komáromtól—Keszthelyig, innen a Muráig húzott vonal, másfelől a Dráva és Duna közé esett, Privina szlovén fejedelem szláv és beolvadt gepida népekből álló országa alakult ki, hogy mintegy hatévtizedes fennállása után összeroppanjon a honfoglaló magyarok csapásai alatt.

Talán mondanunk sem kell, hogy Dunántúl területén monumentális emléket, a népvándorlási kor egyetlen népe sem hagyott hátra. Valamennyi csak átvonuló. Nem azállandó letelepe-

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

CSONGRÁDMEGYEI
HÍRLAP

Medgyaszay Benkó István

1967 AUG 23.

MA

1967. AUGUSZTUS 23., SZERDA

Fülöp napja

A Nap kel 4 óra 30 perckor,
és nyugszik 19 óra 03 perckor.
A Hold kel 10 óra 10 perckor,
és nyugszik 3 óra 06 perckor.

1024

KILENCVEN ÉVE.

1877. augusztus 23-án született Medgyaszay-Benkó István építőművész. Budapesten, Bécsben és Párizsban tanult, ahol a Gellérthegyre szánt Pantheon tervével aranyérmet nyert. A század elején egyike volt a magyar nemzeti stílus kialakítására törekvő építészeknek. Merőben egyéni formaalakításokkal az akkor még fejletlen vasbetonépítés szerkezeti lehetőségeire támaszkodott. Művein érvényesítette a székely fafaragványok stilizált elemeit. Ő tervezte 1908-ban az első hazai teljesen vasbeton szerkezetű épületet, a veszprémi színházat. 1909-ben a soproni és később a zalaegerszegi színházat építette. A Nemzeti Színház tervpályázatán, 1912-ben első díjat kapott. Nevéhez fűződik az Operaház belső tereinek nagyszabású átépítése és kupolájának megerősítése. Iskolákat, templomokat, bérházakat s a harmincas években Indiában, Bombayban fejedelmi palotát, színházat, múzeumot tervezett.

nazó vezető politikusokat.
z a puccs ugyan elvetélt,
nert a vezérkar más frak-
óinak élén Ironsi tábornok
agadta magához a hatalmat
- London számára azonban
helyzet távolról sem volt

Zavargások

WASHINGTON — MTI

Hétfőn éjszaka folytatódtak a zavargások több amerikai városban. Keddre virradóra 27 tűz tört ki *New*

A *Michigan* állambeli *Jackson* városában hétfőn 15 kisebb tűz támadt az esti órákban. Jacksonban vasárnap kezdődtek a zavar-

-1.- M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

Benkó Károly építésztanár fia

Malonyay Dezső népművészeti gyüj-
tőmunkája ~~[illegible]~~ számára évezen át járta
a Szekelyföld falvait, felmért, rajzolt
~~[illegible]~~ Becsben Wagner Otto mester
műtermében tanult

Magyar Építőművészet 1957.(VI.) 5/6. ./.

175. l.

— 2 — M. D. U.

MEDGYASZAY István építész

Ilthon Kós Kórollyal, Thoroczkay Wigand Edével, Zrumetzky Dezsővel egyidőben tanulmányata az erdélyi népi építészetet.

a VIII. nemzetközi építészkongresszus 1908. évi jelentésében: „A vasbetön építészet művészeti megoldásairól" ír

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. 17. 279.

M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Zeés utcai bérházak

Schönherz utcai ref. templom és két bérház építészeti együttese

Püspökladány, ref. templom

Balatonalmádi, rk. templom

/

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 279 l.

MEGYASZAY ISTVAN
építész a XX. század elején

A veszprémi Petőfi szinház tervezője és épitője
1908.

Korompay György: Veszprém; Bpest, 1956. Müszaki
kiadó 232. l

GE

 M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1912. résztvett a Nemzeti Szinház

tervpályázatán (I. díj)

Operaház restaurálása

„Gödöllőiek" néven ismert művész-

társaság tagja

Magyar Építőművészet 1957 (VI.) 5/6.

176. l.

 M. D. K.

MEDSYASZAY István építész

Közremuködik az Operaház átépítéjénél

Nemzeti Kiniház tervfályázatán

T. díjat nyert

Nagykanizsa, szinház

Salgótarján, Pécs Bányakapitányságok, szikházai ./.

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 275. l.

— 5. — M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1916. Lembergi hadi Riállitás pavilonja

1917. a lembergi pavilon a margit-szegetben a hadi Riállitáson

1921. Nagykanizsa, hintház

1922. Mátrahása, Sportszálló (Resz.)

Magyar Építőművészet 1957. (VI.) 5/6

/. 176.

— 2. — M. D. K

MEDGYASZAY István építész

Tanulmányait Párisban folytatta, ahol kitüntetett művével a Gellért-hegyre tervezett Pantheon-tervibel keltett feltűnést

1908. Veszprém, Szinház Repr.

1909. Sopron " "

Magyar Építőművészet 1957. (VI.) 5/C.

175. l.

-1- M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1877 – 1959.

Aranydiplomás építőművész, műegyetemi c. rk. tanár

Iskoláit Budapesten és Bécsben végezte

A nagy francia vasbetonépítő,

Hennebique tanítványa volt

./.

Magyar Építőművészet 1959. 7/8. sz. 279.

Medgyaszay István, építész MDK.

Megemlítve.

Szíj Rezső: Képzőművészeti folyóiratok
105/106. 1.

A Könyvtáros, br. 1962. február ~~MDK~~ XII 2.

M.D.K.

Medgyaszay István, építés

Budaörsi-uti városi bérlakát (1926) körli egy fényképpel

Berendi György: Epitőipari szabványositásunk és tipustervezésünk feladatai.

Az Épitőipari és Közlekedési Müszaki Egyetem Tudományos Közleményei, Bp.1965. XI köt. 2. sz. 13. old.

M.D.K.

M. D. K.

MEGYASZAY István építész

Bp. Lakóház (Repr.)

Gödöllő, művészház (Repr.) 1904-6

" "

Kubinszky Mihály: Gondolatok a szá-
zadeleji magyar építészetről
Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 47. l.

A.D.K.

MEGYASZAY István építész

„a magyar formanyelvet a vasbetön
építéssel akarja összeforrasztani"

Szinházépületek

Rarósmulyad, Templom

Kubinszky Mihály: Gondolatok a
századelji magyar építészetről

Magyar Építőművészet 1961. 1. sz. 43.

— 1. — M. D. K.

MEDGYASZAY István építész
(1877 – 1959)

Budapesten született

1904. a budapesti műszaki Egyetemen
építészmérnöki oklevelet nyerett

előzőleg Budapesten elvégezte az
építőipariskolat 1900-ig ezzel a
lépesítéssel dolgozott itthon és mil-
töldön. (Wien, Cernovitz)

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 46. l.

./.

—1.— M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

„A sokszor megbírált „asszíros"-nak tartott formák mögött a legkorszerűbb szerkesztő elvek fokozatos és következetes kitejlesztését láthatjuk" műveiben

Veszprém, Szinház (1907.)

Sopron Szinház

Magyar Építőművészet 1960. 3. sz. 37. l.

M. D. U.

MEDGYASZAY István építész

A kor építészetének vizsgálatánál nem hiányozhat értékelése

Kubinszky bírály: A szecesszió értékelésének

magyar Építőművészet 1961. 2. sz. 51. l

M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

1900-ban tervpályázat alapján ösztönzést nyert az „Akademie der bildenden Künsten"-en a modern építészet mesteriskolájában. Ennek párhuzamosan végezte műegyetemi tanulmányait elvégezte Bécsben, majd Budapesten

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 44. l.

-4.- M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

A Malonyai-kiadvány építészeti része jelentős mértékben az 6" munkája

Külföldi tanulmányútjának jelentősebb állomásai: Olaszország Németország, Svájc, Franciaország Egyiptom, Kisázsia, Szudán, India

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 45. l.

dr. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Nemzetközi viszonylatban is az elsők között ismerte fel a vasbetonnak jelentőségét

Az egyik legismertebb és legelismertebb építész az ország határain túl

/.

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 45. l.

-6.- M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

A század elejétől kezdve már csak itthon dolgozik

Gödöllő, (Nagy Sándor művészlak (1904-06)

Gödöllő Belmonte Leo műterem ház Rep.

./.

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 45. l.

-7.- M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

1967-1910.

Sopron, szentház (1909)

Veszprém, szentház (Repr.),

Rárosmiklyad (Nógrád m.) zapolva

(Szobrok: Sidló) Repr.

Kőrösfő templom rajza „példakép"

a kutitez Repr ./.

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 46-48., 47. l

— 8 — M. D. K

MEDGYASZAY István építész

Bp. Carókás (1914-15)

A Nemzeti Szinház tervpályázatán

első díjat nyert (1912)

Operakás, átalakitási munkák

(Szinpad, arrondtika)

1916. tembers, tradiciálcitás terve

Magyar Építőművészet. 1961. 3. n. 49. l

9. M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

A lemberg „hadikiállítás" anyagát 1917-ben kibővítve újra felállították – ennek megtervezése Kiállítási pavilonok, kiállítási épület, szinpad, fokia stb.

Repr.

./.

Magyar Építőművészet 1961. 3. 27. 49. 51. b

 M. D. K

MEDGYASZAY István epitész

1931. hosszabb indiai tanulmány

út. Előadást tartott a Royal

Asiatic Socyeti-ben (melynek kere-

tében Kőrösi Csoma Sándor dolgo-

zott.) megjelent a Royal Asiatic

Socyeti évkönyvében

./.

Magyar Épitőművészet 1961. 8. 8. 49. l.

12. — M.D.K.

MEDGYASZAY István építész

Indiábon létesítendő Ázsia-mú-
zeum terovázlata
(1939-40)
Jozsef Attila u. 40. sz. bérház (Repr.)

A VIII IX. Neuzetközi építészkong-
resszusokon (Bécs, Róma) előadásai
a vasbeton építészetről

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 49. l.
54. l.

Medgyaszay István, építés M.D.K.

1908-ban épült veszprémi szinhára, tiszta vasbeton szerkezetével, egyik példája a, Lechner Ödön, által elindított, s a kor fejlett építészetével együtthelado" teljesítményeinek.

Zádor Anna vitaindító előadása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967. XVI. évf. 1. sz. 5. old.

Medgyaszay István, építés M.D.K.

„Lajta Béla, Kós, Mélnai szárad-
eléjei munkái... Medgyaszay gödöllői
művéztelepe... felölelik a népit, az en-
rópai haladot, a konstruktív ujat és
az abszolut puritanságot. Ilyen együttes
Európában sinte páratlan... s ezért ezt
nekünk... a megfelelő periodizacióval
is meg kell illetnünk". Javasolja a
„premodern" elnevezést.

— Kubinszky Mihály hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról

— Müvészettörténeti Értesitő, Bp. 1967. XVI. évf. 1. sz. 21. old

Medgyasszay

Szecesniós építén

Perneczky Géza: Tanulmányút a Pávakertbe, Bp. 1969.

22.o.

M.D.K.

Medgyaszay István, épitész

Veszprémben és Sopronban emelte sokszor már erőltetett módon magyaritott betonszinházait. Zebegényi templom. 477.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. 1960. Budapest

Medgyaszay István

Lechner Ödön építészeti stílusának követője.

Gerő László: Nouveau Art in Hungarian Architecture. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1966. 24 sz. 190 l.

M.D.K.

Medgyaszay István, építész

„a veszprémi sinkáz tervezésének tanulságai alapján már a gyakorlati megoldás problémáit ismerteti a „Vasbeton művészi formáiról" írt cikkében..."

Perneczky Géza: Tíz esztendő a magyar ~~xxxxx~~ képzőművészeti kritika hőskorából

Művészettörténeti Értesítő, 1965.XIV.évf.3.sz.

182. old.

Megyaszay István MDK

Egy iránynak egészen egyéni képviselője.
az uj vasbetonszerkezeteknek a a faanyaggal rokon statikájára alapitva elgondolásait, szerkezeteit, tartógerendáit, oszlopait is népi faszerkezetek mintájára formálta.

Nem talált követőkre.

Dr. Kismarty-Lechner JenőÖLechner Ödön.Bp.1961.

102.1.

Medgyaszay István

Nevéhez fűződnek a veszprémi (1908), a soproni (1909) és a nagykanizsai (1928) színház építése. 1912 elkészítette az Operaház átalakítási tervét és 1913-ban I. díjjal nyert a Nemzeti Színház új épületének pályázatán.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969 286 l.

Medgyasszay István

1920 után, az akkor előretörő újmak csodálatában elvesztettük kapcsolatainkat nemcsak Lechnerrel, hanem környezetének nem egy zseniális tagjával is: elsősorban Lajta Béla, Málnai Béla, egy György Dénes és Medgyasszay István speciális száradeleji műveivel.

Vámos Ferenc: Lechner Ödön emlékezete. Új Irás VIII. évf. 1. sz. 1967. jan., 113. l.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Medgyaszai István épitész M.D.K.

Lágymányosi Petőfi hid közelében álló templom és bérházak.

Több budai házcsoport / Budaörsi ut, Kiss József altábornagy utca/

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.

B 133.1.

Medgyaszay István

belépődik az európai szecesszió áramába.

Dercsényi Balázs: Árkay Aladár
Magyar Építőművészet 1969. 1. a. 55. l.

Medgyaszay István

tervét emliti s közli reprodukcióban

Jécsai Andor cikke: A Nemzeti Pantheon terve Széchenyi Istvántól napjainkig.

Budapest, 1969. 6.sz. 39-40.l.

-3.- M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Bekapcsolódott a dealorvai által szervezett népi gyűjtőmunkába

Bejárta Kalotaszeget (1904)

Szilágyföldet (1905)

Dunántúlt (1906) és az ország

többi részeit

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 45. l.

 a.D.K

MEDGYASZAY István építész

kongresszusi előadásai a kongresszusi riadványokban megjelentek:

„Die Künstlerische Lösung des Eisenbetonbaues" (VIII. Int. Architekt. Kongr. Bericht, Wien 1908.)

„L'architecture moderne Hongrie" (IX. Congresso int. degli architett Roma 1909.) ./.

Magyar Építőművészet 1961. 3. Ny. 53. l.

— 14. —

M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Szorosbaráti kapcsolata a „Gödöllő ichkel" (kül. Nagy Sándor) foglalkoztatta őret épületei réprőmű-vészeti díszítésénél

Kathy Ivre: Medgyaszay István

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 54. l

Medgyaszay István

építész tervei szerint készült és 1909 nyilt meg Veszprém állandó színháza.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi kislexikon, Budapest, 1969.

4801.

Medgyaszayné Martinovich Gabriella MDK

Chrisantemok, pasztell

Mücsarnok 193o/31 jubileumi kiállitás

-

Medgyaszai István épitész M.D.K.

Gödöllő, müvészházak. /1906/

Rárosmulyad, temetőkápolna.

Veszprém, Sepron, Szinház /1908/

A veszprémi szinházon Nagy Sándor sgraffitói. repr.

Dr. Kubinszky Mihály: A modern magyar épitészet kibontakozása /1890-1944/

Magyar Epitőmüvészet 1963/3. 12-13.l.

Medgyaszay István

Építész Színház Veszprémben

Kubinszky Mihály: A legujabb korabb műemlékek védelmének néhány kérdése.

Műemlékvédelem 1963. 2 sz. 92. l.

Medgyasszai István

Építési terverte a veszprémi szinházat

Szíj Rezső: Képzőmüv. Veszprémben

Jelenkor 965 9 sz.

637. 0.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

n: . . . . . .

. . . . . .

M.D.K.

MEDGYASZAY István építész
(1877 - 1959)

veszprém, szinház. (1908)

Rados Jenő: Magyar épitészettörténet Bp. 1961. 310.

Medgyaszay István építén M.D.K.

Veszprémi és Soproni szinház

Zebegényi templom

Kampis, hagy. műv. Bp. 1960 477

Medgyaszay István

Született Budapesten 1877. augusztus 23-
án, meghalt 1959. október 29-én; építész.
Elő"pör próbálkozott Magyarországon vas-
beton szerkezetű színházak tervezésével.

Hont Ferenc - Staud Géza: Színházi lé-
lexikon, Budapest, 1969.

285 L

Medgyaszay István

tervei szerint épüll fel 1909 után
Sopron város vasbeton szinháza.

Hont Ferenc - Staud Géza: Szinházi
kislexikon, Budapest, 1969.

4028.

MDK

Medgyaszay István

Repr:

A soproni szinház. 1909.

I40. 1. 98. kép.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

Medgyaszay István
építész

17.D.K.

Soproni szinkár (repro)

Lengyel Géza: Puritanizmus és szecesszió
Művészet, 1963. január — 15 kep

— 2. — M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Nagykanizsa, színház (1921.)

Kathy Imre: Korszerűség, szecesszió, hagyomány

Magyar Épélőművészet 1960. 3. sz. 34-39. l.

Medgyaszay István

tervei szerint, magyaros stílusban épült 1925-26 körül Nagykanizsa állandó Szinháza.

Hont Ferenc - Staud Géza i Szinházi

kislexikon, Budapest, 1969.

311 l.

-10.- M. D. K.

MEDGYASZAY István építész

Nagykanizsa, szén ház (1921) Rekr.

Budörsi út

Kiss J. altábornagy u. stb. } bérházak

Baár-Madas leánynevelő intézet

épülete (1927)

Magyar Építőművészet 1961. 3. sz. 49. l.

Medgyaszay István építész M.D.K.

Dijazva az uj Nemzeti Szinház épitésére kiirt tervpályázaton / 1912/

I. dij

Preisich Gábor: Bp. városépitésének története a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig . Bp. 1964. 99.l.

Mdk.

Medgyaszay István építése

elgondolásai szerint 1912 ben az egész épületet megujítják. A nézőterre (földszint) vezető lépcsőt nyitnak, rulatár, ülőhelyek kicserélése, rivalda görbéjét csökkentik stb.

Ybl Ervin: Az Operaház 1962 11. l

MDK

Medgyaszay István

1912. Az Operaház belső korszerűsitő átalakitása. Kertész K. Róbert és Medgyaszay István.

Ybl Ervin: Ybl Miklós, 174.l.

Medgyaszay István
Építész

A soproni minház épülete. Repr.

A magyarországi mův. tört. II. Kép n. 715.
Corvina 1970

M.D.K.

Medgyasszay István
építész

Méltatás

Vanics Ferenc: Ady a magyar épilészetről
Művészet, 1969. junius – Slap

Medgyaszay István
építék

/1877-1959/

Radós: Magyar építészettört. 321.
Műszaki kiadó 1971.

Medgyaszay István
építész

1877-1959. Művei: veszprémi színház/1908, vasbeton/, soproni színház/1909/.

A magyarországi műv. tört. I. 471.
Corvina: 1971.

Medgyaszay István
építész

/1877-1959/

Veszprémi Sünház /1908/

Rados: Magyar építésuttört. 322.
Műszaki Kiadó 1971.

Medgyaszay István

Tervei alapján épült fel a Móricz Zsigmond gimnázium (IV. Szörtffy Zsuzsanna u. 5. sz.) épülete.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2881

Hedgyaszay István építész

A XX. század el ejen működött

Vámos Ferenc: Lajta Béla

Bp. 1970

41 old.

15. Bécsi-úti kislakások ; homlokzat. ◆ Kleinwohnungen in der Bécsi-Str. ; äuss. Fassade.
Facciata del gruppo di caseggiati ad alloggi di tipo piccolo in Via Bécsi. ◆ Façade du groupe des habitations à bon marché de la rue Bécsi. ◆ Façade of the Small-Tenement Block in the Bécsi-Street.
(Hikisch Rezső)

16. Bécsi-úti kislakások ; belső látkép. ◆ Kleinwohnungen in der Bécsi-Str. ; Hofansicht.
Corte del gruppo di caseggiati ad alloggi di tipo piccolo in Via Bécsi. ◆ Vue sur la cour du groupe des habitations à bon marché de la rue Bécsi. ◆ Small-Tenement Block in the Bécsi-Street ; view of the court.
(Hikisch Rezső)

17. Hunor-utcai kislakások. ✦ Kleinwohnhausgruppe in der Hunor-Strasse.
Gruppo ad alloggi di tipo piccolo in Via Hunor. ✦ Groupe des habitations à bon marché de la rue Hunor.
Small-Tenement Block in the Hunor-Street.
(Hegedüs, Böhm, Neuschloss, Gyenes, ifj. Paulheim, Vida és Sebestyén)

18. Budaörsi-úti kislakások. ✦ Kleinwohnhausgruppe in der Budaörsi-Strasse.
Gruppo ad alloggi di tipo piccolo in Via Budaörs. ✦ Groupe des habitations à bon marché de la rue Budaörsi.
Small-Tenement Block in the Budaörsi-Street.
(Medgyaszay István)

Megállt a munka a pesti és pestkörnyéki épületeken

Sztrájkba léptek az építőmunkások

— *A 8 Órai Ujság tudósítása* —

A budapesti és pestkörnyéki szociáldemokrata építőmunkások tegnap este tartott összbizalmi értekezlete *kimondta az építőmunkások általános sztrájkját.* A sztrájk kimondására az adott okot, hogy már hónapok óta húzódnak az építőipari munkások újabb minimális munkabérmegállapító tárgyalásai és az érdekelt felek között megegyezés még nem jött létre.

Az iparügyi minisztérium azt igérte az építőmunkások vezetőinek, hogy július végén lefolytatja a tárgyalásokat az újabb minimális munkabérek megállapítására. A minisztérium később újabb határidőt tűzött ki a tárgyalásra, augusztus 17-ikére. Tegnap este az iparügyi minisztériumban össze is ült a bérmegállapító bizottság, amelyen résztvettek az ipari munkások különböző érdekcsoportjainak kiküldöttei és a minisztérium illetékes osztályának referensei is, de

a munkaadók delegáltjai nem jelentek meg,

azzal az indokolással, hogy nem volt idejük a munkásság bérkövetéseit letárgyalni és a munkásság kívánalmaival szemben a maguk álláspontját lerögzíteni. Ezért tegnap este úgy döntöttek, hogy a legközelebbi bérmegállapító tárgyalásokat augusztus 30-án tartják meg.

Ezután született meg a sztrájkhatározat. Az Építőmunkások Országos Szövetsége húszszázalékos béremelést kért, vagyis a jelenlegi 78 filléres órabérnek 96 fillérre való felemelését, a keresztényszocialista építőmunkások 1 P 04 fillér minimális órabért, a Nemzeti Munkaközpont kiküldöttei pedig 1 P 20 filléres minimális munkabér bevezetését követelte az építőmunkások számára. A három érdekképviselet kiküldöttei végül úgy egyeztek meg, hogy a három különböző ajánlat középarányosát, *1 P 06 fillért* követelik minimális órabérnek.

Az Építőmunkások Országos Szövetsége még tegnap este elhatározta a sztrájkot. A keresztényszocialista építőmunkások vezetősége az éjszaka még nem tudott állást foglalni a sztrájk dolgában és ma délben mondják ki a döntő szót a szakosztály bizalmijai. Valószínű, hogy ők is csatlakoznak a sztrájkhoz.

Budapesten és Pest környékén majdnem teljesen megálltak az építési munkálatok.

A Nemzeti Munkaközpont építőipari szakmai csoportja ma délelőtti értekezletén elhatározta, hogy az *építőipari sztrájkban nem vesz részt* és memorandummal fordult a minisztériumhoz, hogy a munkabérmegállapító bizottságot már augusztus 22-re hívják össze.

7 napos utazás

kényelmes személyautókkal a Kárpátaljára.

Rozsnyó, Krasznahorka, Kassa, Beregszász, Munkács, Huszt, Aknaszlatina, Rahó, Jablonkai-hágó, Volóc, Szolyva, Polena, Ungvár, Uzsok érintésével.

Részvételi díj: 175.— pengő.
Indulás: augusztus 21-én.

Jelentkezéseket elfogad és teljes felvilágosítást nyujt a 8 Órai Ujság Utazási Irodája, VI., Andrássy-út 16. Tel.: 128—981

„Tarhás"-nap a fővárosban

Egy nyilas álhirlapírót internáltak s a lapok megírták, hogy milyen különös események zajlottak le a tiltott adománygyüjtés körül.

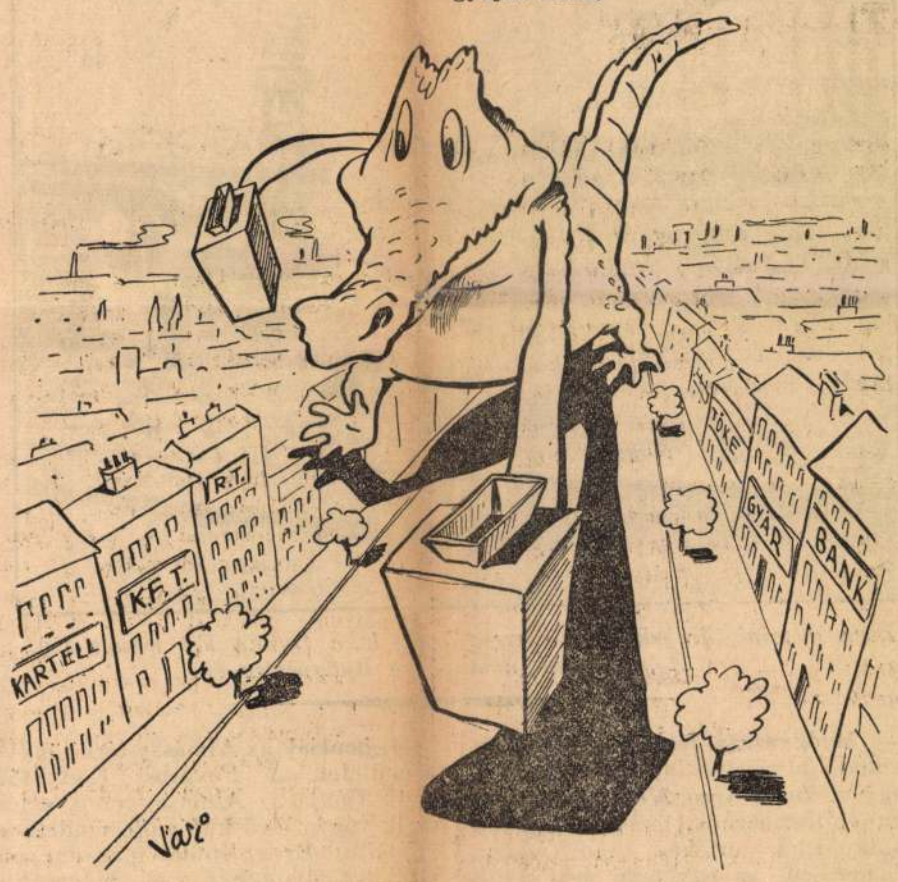

Hosszúkarú krokodilus: *Csak egy párezer pengőt a szegény szerencsétleneknek!*

Románia beszünteti az olajszállításokat Német- és Olaszországba

London, augusztus 18.
(A 8 Órai Ujság tudósítása)

Az angol lapok feltünő beállításban közlik, hogy *Románia beszünteti olajszállításait Németországba és Olaszországba.* Az angol sajtó

politikai tüntetést lát

a román kormánynak ebben az elhatározásában, noha a hivatalos román verzió szerint az elhatározás *tisztán gazdasági szempontok miatt történt.*

Ami az Olaszországba irányuló román petróleumkivitel beszüntetését illeti, arra vonatkozóalg a bukaresti jelentések úgy szólnak, hogy

Olaszország nem fizette volna meg az eddigi petróleum-szállításokat,

ezért kénytelen Románia az exportot beszüntetni.

Elájult a tárgyaláson a csaló Gerlócziné bűntársa

— *A 8 Órai Ujság tudósítása* —

A királyi ügyészség *hatrendbeli csalás büntette* cimén kérte felelősségre vonni *Windisch* Győzőnét, egy nagyvállalati tisztviselő feleségét, mert aneakidején a kétévi fegyházra ítélt *Gerlóczy* Zsigmondné büntársaként *hat óvadékos házmestert közvetitett Gerlóczynéhoz és 20.000 pengő kauciót vett fel tőlük.*

Akkoriban Windischnét nem lehetett felelősségre vonni, mert *ismeretlen helyen tartózkodott.* Elfogatóparancsot adtak ki ellene. Egy detektiv *az Erzsébetkörúton felismerte* és így került letartóztatásba. *Nagy* Benő törvényszéki egyesbíró ma tartott az ügyben tárgyalást. *Windischné zokogva hangoztatta jóhiszeműségét* és a tárgyalás izgalmai annyira erőt vettek rajta, hogy *többizben elájult.*

Dr. *Vajda* Sándor védő kérte, hogy szembesítés végett a törvényszék vezettesse elő Márianosztráról *Gerlóczy* Zsigmondnét. A törvényszék *ilyen értelemben határozott,* egyben *Windisih* Győzőnét súlyos betegségére való tekintettel, *szabadlábra helyezte.*

Aláírják az angol-francia-török segélynyujtási egyezményt

London, augusztus 18.
(A 8 Órai Ujság távirati tudósítása)

Az angol-lengyel szövetségi szerződés aláirása után az angol lapok értesülése szerint

aláirják a háromoldalú segélynyujtási egyezményt Anglia, Franciaország és Törökország között.

Az előkészületek folyamatban vannak. A lapok szerint nyomban azután hogy az angol-lengyel szerződést aláirják, sor kerülhet már az angol-francia-török egyezmény aláirására.

MA NYIT A gyönyörűen átalakított ROYAL APOLLO!

CECIL B. de MILLE a világ legnagyobb rendezőjének, grandiózus filmeposza!

Főszerepben: **BARBARA STANWYCK és JOEL McCREA**

ACÉLKARAVÁN

A TISZTASÁGÉRT

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Engedje meg, hogy a „8 Órai Ujság" hasábjain tegyek szóvá egy furcsa és bántó jelenséget, amit nap-nap után tapasztalhat mindenki a pesti utcán. A kis teherkerékpárokról és motorosokról van szó, amelyek sűrű rajokban közlekednek a fővárosban. Arról nem beszélek, hogy a legtöbb rá se csenget a járókelőkre, de látta-e már, szerkesztő úr, milyen ütött-kopott, milyen piszkos ezeknek a teherjárműveknek a legnagyobb része? Tessék csak elgondolni: ezeken a járműveken jórészt élelmiszert, húst, lisztet, főzeléket, gyümölcsöt, süteményt, kávét, cukrot stb. szállítanak! Hiába vigyáz Budapest közegészségére a tisztifőorvosi hivatal, ha nem ügyelnek a teherjárművek tisztaságára is!

Nem valószínű ugyanis, hogy az ütött-kopott, piszkos teherbicikli szekrénye belülről ragyog a tisztaságtól s megfelel a higiénia szigorú követelményeinek. Amikor az élelmiszerüzleteket, a pék- és cukrászüzemeket, a piacokat stb. mind végigvizsgálják a főváros élelmiszerellenőrző közegei, nem ártana, ha egyszer ezen a téren is végeznének egy alapos tisztító razziát. Sok bajt, betegséget előzhetne meg egy-egy ilyen vizsgálat. Nem szólva arról, hogy az iparosok is jól járnának, mert a legtöbb rozzant, szennyes járművet ki kellene javítani.

Budapest tiszta és egészséges városképéhez feltétlen hozzátartozik az élelmiszerszállító járművek sürgős felülvizsgálása. Annál is inkább, mert épp ilyenkor, nyár vége felé, szokott jelentkezni a vérhas és a tífusz s ennek a rémnek legfőbb elriasztója és ellenszere épp a tisztaság. Eddig — szerencsére — Budapesten mindig csak szórványos esetekről volt szó. Mindent el kell tehát követni, hogy a magyar fővárost a jövőben is elkerüljék azok a betegségek, amelyek elsősorban a szennyezett élelmiszerek útján terjednek és válhatnak súlyos veszedelemmé.

Soraim közlését megköszönve, vagyok

teljes tisztelettel:

Aláírás.

— **Idegtragédia.** Ujpesten, a József-utca 36. sz. házban megmérgezte magát *Semmler* Lászlóné, egy kovács felesége. Az öngyilkos asszony kórházba szállítása közben a mentőkocsiban meghalt. Állítólag súlyos idegbaja miatt követte el tettét.

* **Kedden,** 22-én kezdődnek a m. kir. osztálysorsjáték főhúzásai, melyek egy hónapig, szeptember 22-ig tartanak. 32.000 nyereményt és egy jutalmat sorsolnak ki ez idő alatt 7,828.000 pengő összegben, melyek készpénzben fizettetnek ki. Senki se mulassza el tehát sorsjegyét idejében megújítani. Akinek nincs sorsjegye és csekély befektetéssel nagy vagyont szeretne nyerni, siessen venni a főárusítóknál.

„Cirkáló" a Dunán

Ezen a miniatür páncéloson ereszkedik le a Dunán két német fiú A „hadihajó" nemsokára Budapestre ér

— **Medgyaszay István kitüntetése.** A mai hivatalos lapban olvassuk, hogy a kormányzó *Medgyaszay* István építészmérnök, műegyetemi magántanárnak értékes munkássága elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet adományozta. A kitüntetés nemcsak szakkörökben, hanem az egész magyar társadalomban örömet kelt. Az építőművészetnek Medgyaszay olyan jeles képviselője, aki nagy kultúráját, világlátottságát mindig izig-vérig magyar koncepciók szolgálatába állította. Az eredeti magyar építőművészeti stílus kialakításán fáradozott mindig. A magyar kitüntetés igazán értékes és magyar munkásságot jutalmazott.

— **Női zsebtolvaj-iskolát lepleztek le.** A kairói rendőrség letartóztatott egy 30 éves egyiptomi asszonyt, aki *zsebtolvaj-iskolát* tartott fenn fiatal egyiptomi lányok számára. A lányok, akiket gondos, különleges kioktatásban részesített, *minden délelőtt zsákmányoló útra indultak* és a városban tervszerűen eloszolva, felkeresték a forgalmas üzleti negyedeket és a látogatott mecseteket. Áldozataikat *kizárólag az asszonyok köréből* választották. Keresményüket esténkint az utolsó fillérig átadták oktatójuknak, aki abból megfelelő jutalékot adott nekik. Az asszony néha maga is résztvett a tolvajlásokban, egy ilyen alkalommal azonban rajtavesztett és üldözői megtalálták a közeli temetőben, ahol a sírkövek között rejtőzött el.

— **Árpád-emléknap Pusztaszeren.** A Pusztaszeri Árpád Egyesület szeptember 3-án Árpád-emléknapot rendez Pusztaszeren. Az ünnepség délelőtt 10 órakor kezdődik dr. *Tóth* Imre elnök megnyitóbeszédével, majd szentmise lesz, amelyen a szentbeszédet *Letey* Emil sándorfalvi plébános, az egyesület lelkésze mondja. Az ünnepi beszédet vitéz dr. *Endre* László Pestvármegye alispánja tartja. Az egyesület zászlajának és az emlékszobornak megkoszorúzása után következik a MOVE tisztelgése az emlékmű előtt, ahol a beszédet *Szeder* János országgyűlési képviselő, a MOVE elnöke mondja. Az ünnepségre Szegedről, a városháza elől reggel félhét órakor kocsikon, 7 és fél 9 órakor autobuszokon indul a közönség. További felvilágosításokat *Danner Jánosné* alelnök és dr. *Hunyady* János főtitkár (Szeged) adnak.

— **A bélműködés szabályozása, a gyomoremésztés előmozdítása és a vér felfrissítése céljából** ajánlatos időközönként néhány napon át reggel felkeléskor egy pohár természetes „Ferenc József" keserűvizet inni. Kérdezze meg orvosát!

— **Lebontják az Almássy-téri könyvtárépületet.** A Fővárosi Könyvtár egyik fiókja az Almássy-téren, a tér egyik végén lévő különálló épületben működik. Ez az épület már nagyon leromlott állapotban van, helyreállítása és fenntartása sok pénzbe kerül. Épp ezért a könyvtár igazgatósága előterjesztést tett a polgármesternek az épület lebontása iránt, egyben javasolta, hogy az erzsébetvárosi fiók számára alkalmas új helyiséget béreljenek. Az Almássy-téri épület lebontása esetén az egész teret rendezni fogják, miután a kopár térség amúgy is régen gyökeres rendezésre szorul. A Fővárosi Könyvtár egyébként szeretné fejleszteni fiókhálózatát és szeretné minélőbb meghonosítani régen tervezett mozgókönyvtár akcióját. Az ehhez szükséges anyagi fedezetet a beruházóprogram keretébe igyekeznek beállítani.

— **Kétmillió angol cigaretta füstbement.** Christchurch-ben, Uj-Zélandban, kétmillió angol cigarettát égettek el. A cigarettákat engedély nélkül hozták be az országba.

— **A magyar mohamedán egyházközség — Nagymagyarország feltámadásáért.** A Magyar Mohamedán Egyházközség augusztus 20-án, Szent István ünnepén, déli 12 órakor Nagymagyarország feltámadásáért Gül Baba sírjánál könyörgő istentiszteletet tart. Az istentiszteletet *Durics* Hussein Hilmi főmufti vezeti. A mohamedán egyházközség külön meghívót nem bocsát ki, minden hazafias török és magyar testvért az istentiszteleten szívesen lát.

— **Tizenöten egy 500 millió fontos örökségért.** *Egy amerikai bíró St. Louisból Londonba érkezett, hogy résztvegyen egy nagyarányú hagyatéki tárgyaláson, amelynek szálai Amerikába nyulnak. Egy Hazlett Hyll nevű ir ember hagyatékáról van szó, aki 1938-ban az Egyesült Államokban halt meg és 500 millió font sterlinget hagyott örököseinek. Az örökségi igény kérdésében per támadt. Az örökségre tizenké tnő és három férfi emel igényt*

— **Nagy vasúti építkezések Törökországban.** A kormány új vasútépítkezési tervezetet dolgozott ki. A terv értelmében új vonalat létesítenek *Isztanbul és Ankara között*, egy másik tervbevett vasútvonal *Isztanbull a Fekete-tengerrel* kötné össze. Erzerum és Sarikamis között a keskenyvágányú vasutat *rendes nyomtávolságúvá* alakítják át. Dijurbekir és Irán között is kiszélesítik a vonalat Erzingian és Erzerum között *szeptember 15-re* elkészül az új vonal, amelynek hossza 548 kilométer.

— **Halálozás.** *Hensch* László, a szepesszombati evangélikus egyház felügyelője, a Szepesség egyik köztiszteletben állott vezető egyénisége, 79 éves korában Szepesszombaton meghalt. Nagy részvét mellett temették az ottani evangélikus templomból. Az elhunytban *Hensch* Aladár, a Magyar Siszövetség alelnöke, édesatyját gyászolja.

* **Gardenparty szárazon és vizen.** Budapesten nem igen rendeztek még olyan sokoldalú és jókedvünek igérkező gardenpartyt, mint amilyen az ujpesti hatalmas Tungsram vizisporttelepen augusztus 19-ére készül. A Tungsram klubház terraszain, a sporttelep egész területén, sőt a strand- és versenymedencékben is folyik majd a multság, melynek műsorán a kivilágos virradatig tartó táncon kívül a legkülönbözőbb tréfás versenyek, sétahajózás és vizikabarészámok szerepelnek. (Meghívó és jegyigénylés: 294—860 54-es mellékállomás 9—16 óráig.)

Halló! Rádió Budapest!

Péntek—Szombat

Augusztus 18:

BUDAPEST I.:

4.15: A rádió diákfélórája. — **4.45:** Pontos időjelzés, időjárásjelentés, hirek. — **5.00:** Hirek szlovák és magyar-orosz nyelven. — **5.10:** Nagy Adorján Horatius verseiből ad elő. — **5.30:** „A régi közös hadsereg indulói." Előadja a József nádor 2. honvédgyalogezred zenekara. — Közben **6.00:** „Emlékezés I. Ferenc József királyra." vitéz leveldi Kozma Miklós előadása. — **6.30:** Sportközlemények. — **6.45:** Magyar-orosz hallgatóinknak: 1. Magyar-orosz költők verseiből szaval Mankovich Mária. 2. Oszuszky Mária magyar-orosz népdalokat ad elő, balalajkazenekar kíséretével. — **7.15:** Hirek. — **7.25:** Budapesti Hangverseny Zenekar. — **8.30:** „Lionardo da Vinci repülőgépe." Hangjáték három részben. — Utána kb. **9.40:** Hirek, időjárásjelentés, hirek szlovák és magyar-orosz nyelven. — **10.00:** Hangképek a magyar—jugoszláv nemzetek közötti ökölvívómérkőzésről. Közvetítés a Beszkárt sporttelepéről. Beszél Pluhár István. — **10.25:** Cigányzene. — Közben **10.40:** Hirek német, olasz, angol és francia nyelven. — **11.25:** Hanglemez. — **00.05:** Hirek.

BUDAPEST II.:

7.30: Szmirnov Szergej orosz balalajkazenekara. — **8.00:** Hirek magyar, szlovák és magyar-orosz nyelven. — **8.20:** „Bismarck és Magyarország." Irta Tóth László dr. egyetemi tanár. Felolvasás. — **8.50:** Magyar szerzők tánclemezei. — **9.35:** Időjárásjelentés.

Augusztus 19:

BUDAPEST I.:

6.45: Torna. Hirek. Közlemények. Hanglemezek. — Utána: Étrend. — **10.00:** Hirek. — **10.20:** „A régi Pest-Buda-i Szent István-napi ünnepségek." Irta Horváth Mária. (Felolvasás.) — **10.45:** „Mit nézzünk meg?" A Nemzeti Múzeum őskori aranyleleteit ismerteti Gallus Sándor dr. — **11.10:** Nemzetközi vízjelzőszolgálat. — **12.00:** Déli harangszó. Himnusz. Időjárásjelentés. — **12.10:** Országos Postászenekar. — Közben **12.40:** Hirek. — **1.20:** Pontos időjelzés, időjárás- és vízállásjelentés. — **1.30:** Hanglemezek. — **2.30:** Hirek. — **2.45:** A rádió műsorának ismertetése. — **3.00:** Árfolyamhirek, piaci árak, élelmiszerárak. — **4.15:** Egzotikus mesék. Irta Harsányi Gizi. (Felolvasás.) — **4.45:** Pontos időjelzés, időjárásjelentés, hirek. — **5.00:** Hirek szlovák és magyar-orosz nyelven. — **5.10:** Hanglemezek. — **5.25:** „Szikra." Gárdonyi József előadása gróf Teleky Sándorról. — **5.50:** A Rádió Szalonzenekara. — **6.45:** „Szent István országa." Erdei Ferenc dr. egyetemi tanár eszperantónyelvű előadása. — **7.15:** Hirek. — **7.25:** A rádió külügyi negyedórája. — **7.40:** „Magyar nótaest." Közvetítés a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavillonból. (II. rész.) — **8.15:** „Utolsó pogányok." Történelmi hangjáték három részben. — Utána kb. **9.40:** Hirek, időjárásjelentés, hirek szlovák és magyar-orosz nyelven. — **10.00:** Operaház Zenekara. — Közben **10.40:** Hirek német, olasz, angol és francia nyelven. — **11.30:** Cigányzene. — **00.05:** Hirek.

BUDAPEST II.:

6.35: „Magyar nótaest." Közvetítés a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavillonból. (I. rész.) — **7.30:** A földmívelésügyi minisztérium mezőgazdasági félórája. — **8.00:** Hirek, lóversenyeredmények, hirek szlovák és magyar-orosz nyelven. — **8.20:** Várhelyi Antal orgonál. Közvetítés a budavári Koronázó Főtemplomból. — **9.00:** Cigányzene. — **9.35:** Időjárásjelentés.

KÖZJEGYZŐILEG HITELESITETT 24 ÓRA ALATT! VÖRÖSVÁRY FOTOKOPIA MUZEUM-KÖRUT 15 TELEFON 18-77-57

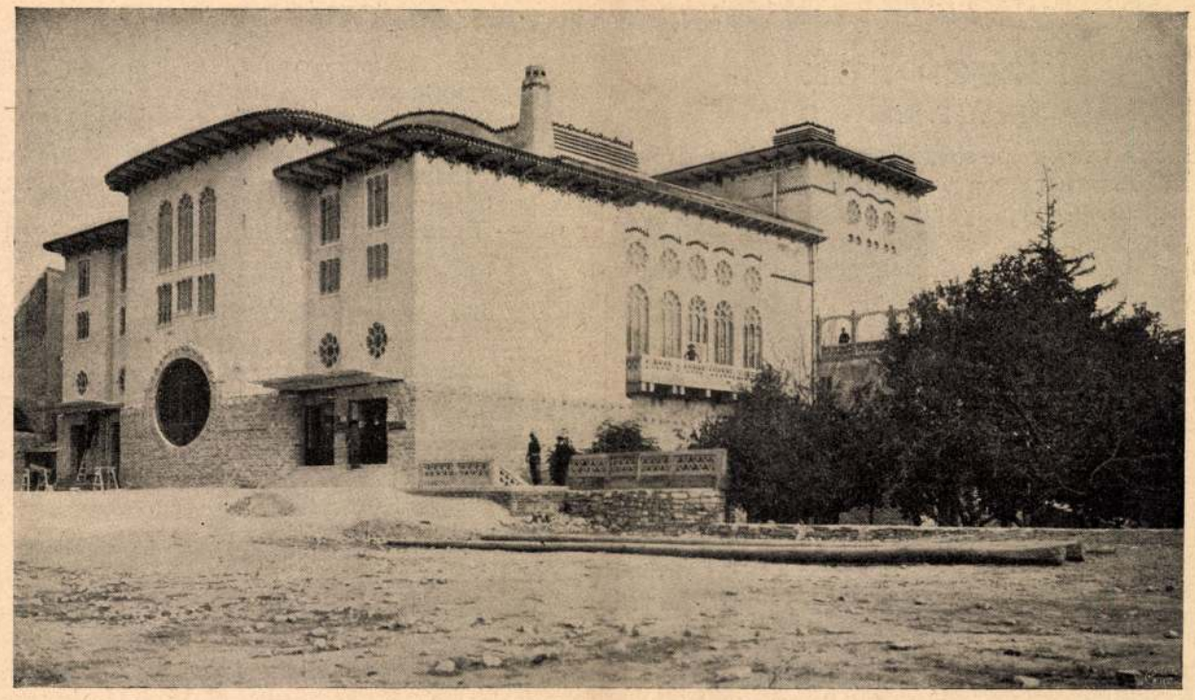

A veszprémi új színház. Medgyaszay István műve

Csak másnap láthatta, hogy ennek a zöngő szónak milyen furcsa tartalma van világos nappal. Nappal, amikor oly cirógatón árad szét a verőfény a palotákra, a fogatokra, a korzóra. Amikor oly barátságosan üt delet a rezgő vén harang, s amikor nincs kenyér.

Nincs kenyér, nincs szabadság.

Kenyérhéjat mégis talált bizonyos időközökben. Vannak emberek, akik a kenyérnek csak a belét eszik. És ez nagy szerencse volt rá nézve.

Így hát megmaradhatott aktív nihilistának. És gyakran, majdnem azt mondhatnám: mindennap letette szörnyü levelét a cár asztalára.

A cár, — az ebben az esetben a magyar publikum volt.

A levél sem mindennapi matéria. Kristály volt, a hegy törzsökös mélyéből. Gyönyörü talentumával simára csiszolta. És lelkének aranyával tükröt alkotott belőle. Két keze a piciny acéllal művészi arabeszkeket vésett köréje. S rásütötte szívének hő napját.

E fényes tükörlapot kapta meglepetésül a kegyetlen, nagy cár. Mindjárt észrevette ragyogásáról, hogy nemes holmi. De meglátta benne saját képét is. Tévedhetetlen pontossággal. Nem mint abban a tükörben, amelyet fizetett szolgák készitenek üvegből.

Meglátta benne a maga képét és megijedt tőle. Hiába csalogatták tekintetét a mesteri arabeszkek: a tartalom kellemetlenebb volt, semhogy lehetővé tegye az élvezetet.

Csak egy-ketten élvezték azt az arisztokrata élvezetet, amit az igazság látása ad.

A tükör nem kellett. Eldobták. Futottak előle.

De a nihilista nem engedett. Ugyanazzal a kézzel, amely nappal kenyérhajat szemelgetett, éjszaka rossz dohány füstjében cizelált megszámlálatlan tükröket, egy egész, új Chiemsee-palotát az ő saját külön cárja számára. Egy ragyogó galéria, benne együtt, a fény, a tisztaság, az erő, az igazság. Sokszor piszkos bányákba kellett leszállania a ritka anyagért. Sokszor szerszám híjján körmével kellett kihasogatnia a dús ornamentumokat. Feszült a melle, forrt a vére. Agyondolgozta magát ebben a munkában.

*

Nekem mindhalálomig a hős egy különleges tipusa marad ez az író, Thury Zoltán. Úgy látszik, másoknak is, mert valahol, egy vidéki városban, akadt egy ember, aki elbűvölve e sajátos fenoméntől, magára vette azt a kockázatot, hogy a maga mesterségével tovább élteti Thury műveit. Ez az ember egy gyomai nyomdász, Knerr. Hat kötetben adja most át a magyar közönségnek e tükörlapokat. És akadt valaki, aki e kiadást megcsinálta, valaki, aki szíve minden szálával csüngött az írón: Thury Zoltánné. Azt a hatkötetes monumentumot ők emelték ama sír fölé. Ami papirfoszlányokra sebtében nyomatva szórodott szét eddig, most szeretet-gondozta kiadásban, méltő formában él tovább. A nagy közönség, ama hatalmas cár, megérzi-e az idők változását? Mer-e e tükörlapokba nézni?

Reméljük. A maga kára volna, ha nem tenné.

L. K.

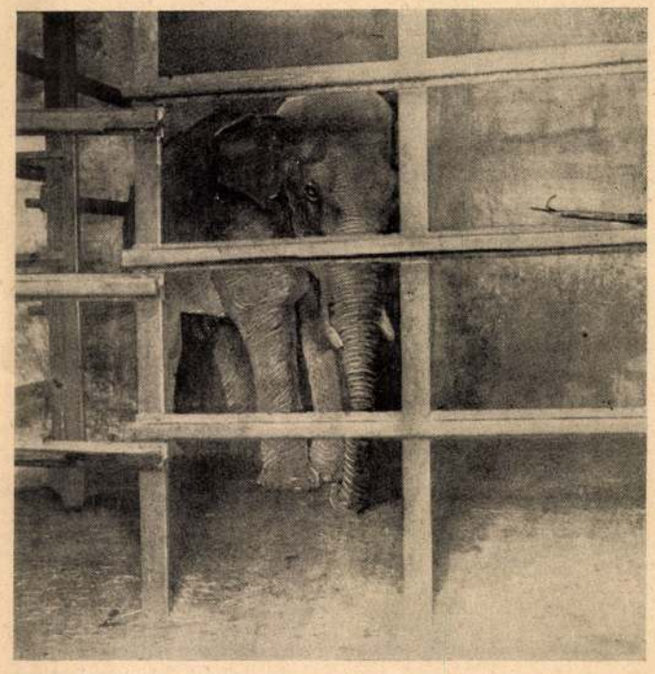

Békei fényképe

A budapesti állatkert elefántja, Sziám, magánzárkában, miután a mult héten 4-ik ápolóját megölte

Uj Idők 1908. XIV. 41 sz.

Idegen írók

HENRY F. URBAN

Amerikai író, bár születésére nézve német. Irásaiban mindkettőnek nyoma van: a német és az amerikai szellemnek is. Erősen hajlik az új-német humorhoz, de viszont meglátszik írásaiban az amerikai élelmesség és a biztos szem is. Irásait legjobban jellemzi a következő kis elbeszélése:

Yankee-mese

A minapában a következőket írta nekem egyik európai barátom:

Amit csak szem kívánhat, van nektek mindenetek: gyémánt, gyöngy, arany. Tinektek van legjobban helyén a szemetek és ti ösmeritek legjobban a módját annak, hogy mint kell a kínálkozó alkalmat fölhasználni és — pénzzé tenni. A ti házaitok a legmagasabbak az egész földön, tinálatok találja az ember a legjövedelmezőbb monopóliumokat, a legügyesebb korrupciókat, a legnagyobb meleget stb. De egyet nem talál nálatok az ember. És ez a: Mese!

Úgy látszik, ez már elfogadott vélemény felőlünk Európában. De helytelen vélemény. Amerikában is vannak bájos, poézissel teli mesék. Csakhogy a yankee azt mondja: Mit ér nekem a költészet és mese, ha még saját termelési költségeit sem hozza meg! Mindennek jövedelmeznie kell! Ez minden költészet csúcspontja és — ilyenek a mi meséink is, a yankee-mesék. Kedves óvilági barátaim, itt elmondok nektek egy amerikai mesét:

Bill, a veréb

Volt egyszer egy leány: Susan, aki a newyorki „Casinoban" a „Molli" című bohózatban énekelt és táncolt. És valahányszor a szép Susan, — mert szép volt! — énekre nyitotta kicsiny, bíborvörös ajkát s formás lábacskáival merész ívet hasított a levegőben, a „Casino" első soraiban boldogan mosolyogtak a hájas, síma holdvilágfejek. De legboldogabban Mortimer Chester Levy mosolygott. Apja, Levy Ábrahám még óscka ruhákkal házalt a pózeni Newtomischlban. Egyszer aztán felgyújtotta a boltját — és szép pénzeket kapott a biztosító-társaságtól. Csődöt is mondott még egypárszor és ily módon egész csinos vagyont gyűjtött magának a derék ember, úgy, hogy fia, Mortimer Chester Levy már azt is megengedhette magának, hogy minden este a földszint első sorából epedjen a szép Susanért.

A szép Susan, az aranyhaju Susan a Madison-avenün lakott és egyébként reggeli tizenegy óra előtt sohasem kelt fel. Ekkor azután odaült a nyitott ablakhoz és ott aranyhaját aranyfésűvel fésülgette, — akárcsak Loreley. És dalolt is hozzá. Huncut, ingerkedő melódiája volt ennek a dalnak, amely a „Molli" című énekes bohózatból való volt.

Amikor csak Susan aranyhaját fésülgette a nyitott ablakban, valaki mindig kíváncsian ott settenkedett körülötte. Ez a valaki pedig Bill volt, a veréb, aki ott lakott Susan ablakával szemben, a nagy magnóliafán. Amikor legelőször meglátta a szép Susant, aki éppen aranyhaját fésülgette és a délelőtti napfény ott csillogott a csodahajon, — szegény Bill majdnem lefordult az ágról, amelyiken ült.

— Anyjukom, anyjukom! — hivogatta a feleségét. — Nézd csak, milyen haja van ennek a lánynak!

— Arany, istenem, csupa arany! Talán sehol az egész földkerekségén nincs ennyi arany! — rajongott a verébasszonyság.

Bill közelebb repült a mese-hajhoz, hogy jobban láthassa és innen nézve még jobban tündöklött, olyannyira, hogy a szemét is be kellett húnynia.

— Csodás! — lihegte elragadtatva.

A szép Susan éppen e pillanatban a magasba tartotta a fésűt, amelynek fogai között aranyhajszálak ragyogtak és így szólt:

— Förtelmes, hogy hull megint a hajam! — és keskeny ujjacskái letolták a fésűről az aranyhajszálakat és kilökték azokat az ablakon. A hajszálak pedig odahullottak a magnóliafára.

Bill nyílsebesen odarepült és összeszedegette:

— Anyjukom, nézd csak, mit találtam!

— A szép Susan haja! Te, te talán beleszerettél abba a teremtésbe?

— Dehogy, isten ments, anyjukom! Nincs megvetendőbb dolog a világon, mint egy erkölcstelen veréb, és én utóvégre tudom, hogy mivel tartozom a verebek társadalmának. De van egy fölséges gondolatom! Mit szólnál hozzá, ha az aranyhajszálakból aranyfészket építenék?

Verébasszonyság összecsapta feje fölött a . . . szárnyait:

— Te, Bill! A többi madár mind meg fog pukkadni! Különösen az a hencegő Miss Mochingbird, aki mindig az orrát fintorgatta felénk itt szemben, azon az orgonafán.

Bill pedig munkához látott. Oly ügyesen dolgozott, mint a kosárfonók, de közben persze gyakran félbeszakadt nagy munkája, mert elfogytak a hajszálak. De minden reggel, amikor Susan az ablakhoz ült fésülködni, ő már állhatatosan ott leskelődött az ablak alatt és leste, hogy mikor dob ki Susan egy hajszálat. Ilyenkor elkapta azt és gyorsan visszarepült a magnóliafára, hogy ott tovább építse aranyfészkét.

Végtére aztán el is készült a fészek és Bill meg a felesége beköltöztek az aranykastélyba . . . Ó, milyen finom és lágy volt itt minden! Aztán átrepültek egy szemközti fára és onnan csodálták, amint csillogott-villogott a napfényben. Aranykastélynak nevezték el és úgy találták, hogy a Vanderbilt-palota az ötödik avenün csak holmi kis falusi viskó ehhez képest.

És jöttek idegen madarak és bámulatukban így kiáltottak fel:

— Istenkém, istenkém, be gyönyörü! De honnan szedték hozzá az aranyat?

Bill és hitvese ekkor kidugta fejét a fészekből és fitymálva leszólt hozzájuk:

— Semmi közötök hozzá!

— Biztosan lopta az a tolvajnépség! — mondta csípősen Miss Mochingbird.

Ettől kezdve igaz tekintélynek örvendett Bill és hitvese, akikkel pedig eddig senkisem törődött. A „Verébkoszoru" című daláregyesület elnökévé választotta meg Billt és most már, a megtorlás veszélye nélkül, a leghülyébb beszédeket tarthatta az egyesület ünnepségein.

A madarak mindent elkövettek, hogy rájőjjenek, honnan szerezte Bill az aranyat az aranykastélyhoz, de nem bírtak nyomára jönni, mert a szép Susan többé nem dobott ki aranyhajszálakat az ablakából.

És az aranykastély csodájára hetedhét országból is eljöttek a madarak, de ó, fénynapjai már nem sokáig tartottak. Bár szegény Bill lankadatlanul tisztogatta az aranykastélyt, az mindjobban veszített ragyogásából. Sötétebb lett, egyre sötétebb. Csak elvétve, itt-ott fénylett még rajta arany és végül egészen megfeketedett.

A többi madár markába nevetett most és Miss Mochingbird így szólt:

— Megérdemelték azok a szélhámosok!

És Billt többé nem választották meg a „Verébkoszoru" elnökévé és senki sem törődött többé sem

ÖTVENKETTEDIK ÉVFOLYAM. 9—10. SZÁM. 1928 MÁRCIUS 1.

ÉPITŐ IPAR
ÉPITŐ MŰVÉSZET

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P — Postacsekkszám 49197. Hirdetési dij: $^{m}/_{m}$-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST, I., MÉNESI-ÚT 7/c TELEFONSZÁM: JÓZSEF 432—95.

A Balatoni Szövetség felhivása

A Balatoni Szövetség egyfelől feladatául tűzte ki a balatonmenti építkezések helyesebb irányú fejlesztését, másfelől számos felkérésre megfelelő tervet és tervezőt szándékozik ajánlani.

Ebből a kettős célból a Balatoni Szövetség műszaki bizottsága felhívja a magyar építészeket, hogy nyaraló-terveiket f. é. március hó 20-ig a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet székházába, Budapest, IV., Reáltanoda utca 13., beküldeni szíveskedjenek.

A nyaraló különböző terjedelmű lehet: 2—3—4 földszinti szobával, esetleg 1—2 padlás-szobával, körülbelül 45 fok hajlási tetőzet alatt, konyha, cselédszoba, kamra, előtér, ürszék, pince és padláslépcsővel, végül egy délutáni árnyékos, pormentes tornáccal, lehetőleg a Balaton felé. A 200—400 négyszögöles kertben leendő elhelyezést, az égtájat és a Balaton irányát (somogyi, vagy zalai partét) jelezni kell. A földszinti padló legalább 0.60 m., a szobák belső magassága legalább 2.80 m. Az eresz köröskörül legalább fél méter széles. Tűzfal, manzardtető, toronysisak, kupola, várrom, attika, csempe, vakolatpárkány, vagy gipszdíszítés nem tervezhető. Nem kívánatosak oly külföldi másolatok sem, melyek a magyar éghajlathoz, viszonyainkhoz és a magyar kedélyvilághoz nem illenek. Fentiek helyett inkább az ősi Balatonvidék

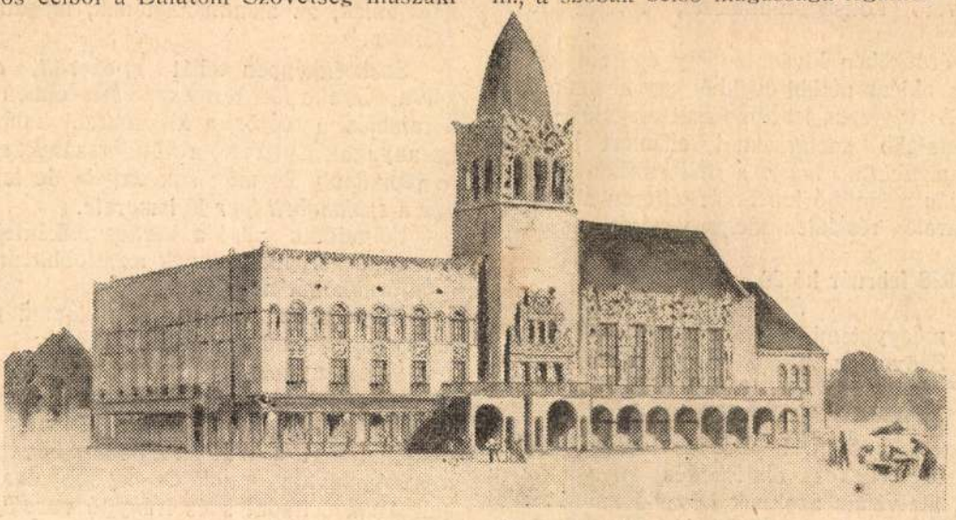

Mezőkövesdi városháza. Lechner Jenő dr. I. díjat nyert műve.

STADLER MIHÁLY R.T.
DRÓT-SZÖVET-FONAT-KERITÉS·VI., TERÉZ-KÖRÚT 43. TEL.T. 147-79·203-71

somogy-, zala- és veszprémmegyei magyaros kedélyű, józan és takarékos építőművészete követendő, a mai szerkezetekre és igényekre átalakítva. A jó tömeghatást derüsebbé hangolhatják a nyílások folthatása, esetleg a kő, a vakolat és a fa anyagából és megmunkálásából adódó természetes formák, a befuttatott felületek zöldje között előnyösen érvényesülve.

A fenti elveknek megfelelő tervből a közönség tájékoztatására legalkalmasabb a távlati kép, legfeljebb 40 × 50 cm. nagyságú kemény papiroson egyszerű kezeléssel, sarkában kis kétszázas mértékű alaprajzzal jelezve a szobák számát, a beépített köbtartalmat és a tervező teljes címét.

A beérkezett terveket a célszerű és lakályos beosztás, a takarékos és tartós szerkezetek és a magyaros ízlés szempontjából kiválogatja a bíráló bizottság, melynek tagjai az alulírott elnöklésével a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége, a Budapesti Mérnöki Kamara és a kiíró Balatoni Szövetség egy-egy tagja.

A kiválaszott terveket a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet székházában, azután a Nemzeti Szalón művészegyesület Erzsébet-téri műcsarnokában a balatoni kiállítás keretében és végül a Balatoni Szövetség üdülőházában Balatonfüreden az egész nyáron át kiállítják. A beküldés a szerzői jogot nem érinti, az elfogadott tervek azonban csak a kiállítások bezártával vehetők át.

A kiállítás alkalmával az érdeklődő építtetők írásbeli felkérésére a Balatoni Szövetség tervezőt ajánl.

Az egyöntetű felvilágosítás és ajánlás érdekében bemutatás céljára kívánatos, hogy a fenti távlati képen és alaprajzon kívül az összes helyiségeket feltüntető alaprajzok, egy metszet és egy-két homlokzat is beküldessék, kétszázas vagy százas mértékben egyszerű kezeléssel, 21 × 34 cm. alakra összehajtva, egy áttekinthető köbtartalom és hozzávető költségszámítással, esetleg rövid tervleírással.

Az ajánlás érdekében kívánatos oly építtető levelének beküldése is, aki az utóbbi években egy hasonló épület megépítését és végleges leszámolását megelégedéssel elismeri. A fiatalabb kartársaknál elismert tervező-építész levele igazolhatja, hogy a műtermében kifejtett gyakorlata alapján a kiállító kartársát teljesen alkalmasnak tartja a nyaraló részletes megtervezésére és ellenőrzésére.

Budapest, 1928 február hó 20.

Medgyaszay István
műegyetemi m. tanár, mint a Balatoni Szövetség műszaki bizottságának elnöke.

Komoly téma*

Tisztelt Szerkesztő Úr! Becses lapjának egyik januári számában, érdekes elmélkedés olvasható a technikusoknak, illetve az azoknak készülő műegyetemi hallgatóknak gyakorlati képzéséről és ugyanazoknak idegen nyelvtudásbeli hiányosságáról. Megszívlelendő téma ez és engedtessék meg nekem, hogy azokhoz hozzászóljak.

Előrebocsájtva, hogy ebben a gondolatkörben elfogulatlan ügyszeretet vezet, esetleges súlyosabbnak tetsző kitétel ne legyen vád, még kevésbé sérelem.

A műegyetemi oktatás fejlődése az utóbbi két évtized alatt kétségtelenül megállapítható.

Segítik őt ebben a törekvésben a fejlődő viszonyok, magának a műszaki tudománynak hatalmas lendülete, az összes ehhez kapcsolodó iparok, anyag- és energiatermelés, közlekedő eszközök számának óriási méretekben való előretörése.

A *reális pálya* iránti hajlam meggyökeresedik az új generációban, segít az államhatalom is abban az irányban, hogy alkalmas épület, terjeszkedhetőség ne állja útját fizikaliag sem a kamaszkorból kikerült, — és a többi főiskolákkal immár társadalmi felfogásban is eggyévált és elismert alma materünknek, — a délceg ifjúnak!

Mert a technika, — a műegyetem nem is lehet soha más, — mint csak ifjú, — mert tudományát, erényeit, nem őrzik öreg foliánsok, — hanem kitárja maga a zakatoló élet, a mindennapi egy lépés előbbre, a még előlünk eltakart titkok, lehetőségek és azoknak kihasználásával teremtendő új világ megalkotásában és annak anyagi értelemben vett kiszolgálásában.

Ami a technikai tudományokban — *a multé*, néhány elmélet: gázokról, nehézkedési törvényről, elfér jóformán egy zsebnoteszben. Még az építészet, az évezredes nemes emlékek és formahagyományok is, nem olyan jelentőségüek, melyek nélkül a mai építészet magasnivójú konstruktív fejlettsége és térbeli alakítása lehetetlenné válna. Hiszem, éppen ma láthatjuk ennek az állításnak legjobb igazolását, midőn a történelmi stílusok ismerete nélkül is lehet monumentálisat alkotni mindkét értelemben.

A mult csak az ihlet a művész lelkében, aki azt megérti, alkalmazza, de nem szükségesség és nem absolut törvény.

Ha tehát így a technikai tudományokban elmellőzhető sok minden, — ami más tudományágazatokban alap, meggyökeresedett valóság, tradíció, történelem és evolució, — úgy ez kétségtelenül már magában is kijelöli és determinálja azt az irányzatot, melyen a technikai oktatás haladhat, ha helyes utat követ. Ez pedig a *modernség*, a mindennapival való kontaktus, a használhatónak, az alkalmazhatónak, magának az *életnek* a tanítása.

Szükségképpen tehát *gyakorlat, elmélettel* párosulva. Gyakorlat természetesen ebben az értelemben, a rajzolás, a mérés, a kiszámítani tudás, a felvételezés, az anyagok ismerete, a költségszámítás, a laboratorium, a gépműhely és még sok egyéb, de legfőképp mindenkor a *szakmabeli ipar* jó ismerete.

Felvetődik tehát a kérdés önkéntelenül, helyes-e a mai rendszer, mely ennek az utóbbinak ismerete nélkül, — mérnököket nevel?

Helyesebben mondva, bárminemű gyakorlat nélkül, a mérnökké való nevelést megkezdi.

Véleményünk szerint ez az elindulás nem helyes!

Nem helyes pedig elsősorban azért, mert a megfelelő ipar ismerete nélkül, a mérnöki hivatás érzete nem hatja át a tudományokban búvárkodót. Pedig a mérnöki hivatás egyik és legfőbb alkalma, ezeknek az iparoknak céltudatos és irányító *vezetőjévé* nevelődni.

A mérnöki munka nemcsak a rajzasztal, sem csupán az íróasztal, hanem künn az élet, nagy füstölgő gyárkéményeivel, alagútjaival, száguldó vasútjaival, hatalmas középületek mellett eltörpülő, de egy formásan alakított lakóház jó szerkezeteivel, intim hangulataival, avagy egy jól forgó zárral, jól megmunkált csavarral, legyen az akár csak egy varrótű milliárd testvéreivel, mind együttvéve mégis csak mérnöki alkotások.

A gyakorlat ismerete másodsorban azt a rendkívülit nyújtja, hogy a ránkzuduló nagy tudománytömegben könnyebb lesz az eligazodás. Jobban *megérezzük* majd, hogy mi a fontosabb, mi a gyakorlati és mi lesz az alkalmazható.

A technikai oktatási módnak egyik nagy hibája az, hogy nem ad anatomiát. Nem mutatja meg a testet,

* Dacára, hogy szerző cikkével nem mindenben értünk egyet, közreadjuk és hozzászólásokat szívesen látunk. Szerk.

SZENT-GELLÉRT-SZÖVETKEZET HÁZA. HOMLOKZAT. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

HOMLOKZATRÉSZLET.

SZENT-GELLÉRT-SZÖVETKEZET HÁZA. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

7. I. kerületi evangélikus-református templom. ✦ Ev. Reformierte Kirche im I. Bezirk. ✦ Chiesa evangelica-riformata del I. distretto. Église calviniste du I. arrondissement. ✦ Ev. Ref. Church in the I. District.
(Medgyaszay István)

Liber Középisk
7. 4. Ép.

Medgyasszay István

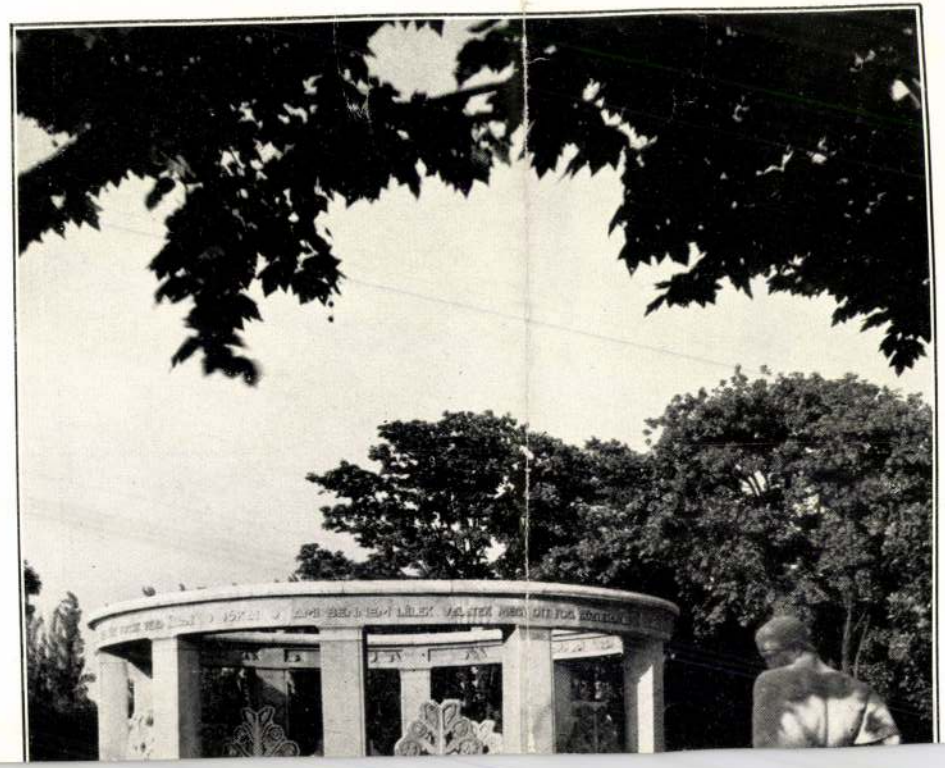

fejlődött ki. Nincs építőtársadalmi szolidaritás, az egész frontot átható öntudat, hiányzik még a munka szolidaritása is. De van féltékenység, „lokál patriotizmus", csoport öntudat, egészen a „sovinizmusig". Nincs építőtársadalmi közvélemény, de van kőművesmesteri közvélemény szemben az építőmesteri vagy a mérnöki közvéleménnyel. Nincs céltudatosan működő irányító szerv, amelynek a keze elér a perifériákra épen úgy, mint a húsos fazekak világának érdekszolidaritásáig. De vannak szeparatisztikus intézkedések, egyoldalúan létrejött megállapodások. Van jobbra balra lekötött sajtó. Ezért érthető, hogy ebben a kaoszban idegenül, utópisztikusan hangzik az a hang, amit az *Építőmunka* megütött, amely nem ismer sem mérnöki, sem építőmesteri, sem kőművesmesteri sovinizmust, de ismeri az építőtársadalom egyetemes nagy érdekeit, amelyek mellett minden hiúságtól és érzékenykedéstől fűtött magatartás eltörpül és semmilyen jelentőséggel nem bír.

A folytonosan halogatott építőipari törvény hiánya, egy generális intézkedés, ezeket a belső bajokat annyira kimélyítette, annyi időt engedett az érdekek összekuszálására, hogy ma már igen komplikált problémákkal kell számolnunk. Az az akció, amit az *Építőmunka* indított az építőtársadalom megszervezése és egységes fellépése érdekében, olvasóink egyre növekvő táborában megnyugtató visszhangra talált. Érdekes azonban, hogy egyes testületek, érthetetlen nyugalommal figyelik az építőtársadalom tekintélyes tömegének megmozdulását és a saját exisztenciájukat is jelentő nagyhorderejű kérdésekben a semlegesség és elzárkózás kényelmes álláspontjára helyezkednek, nem beszélve arról, hogy már nyilt tagadással és visszautasítással is találkoztunk, olyanok részéről, akiknek hivatása az építőipari érdekek szolgálata.

Az Építőmunka, mint a rugékony erejű új nemzedék és az érdekszálakba még be nem pókhálósodott cselekvő és tisztánlátó emberek független orgánuma, az ilyen jelenségekkel szembentalálja magát és nem ismer akadályt az építőtársadalom egyetemes érdekeit szolgáló céljainak keresztülvitelében. Mi nem tartjuk békének a kompromisszumokkal lecsendesített hangulatot. Nem tartjuk megoldásnak a szép jegyzőkönyveket produkáló ankétokat. Szembeszállunk minden személyes érdekekben megsértett érzékenységgel. Véget kell vetni az áldozatokat és magasabb szempontokat nem ismerő se hideg, se meleg intézkedéseknek. A magyar sors és vele együtt az építőtársadalom sorsa eljutott arra a pontra, amikor vagy megtalálja a zsákutcából kivezető utat, vagy megreked ott és szá-

BUDAPEST ÚJ TEMPLOMAI (1930—1933)

III. A Kelenföld-Lágymányosi ref. templom. Tervezte: Medgyaszay István.

Medgyaszay *István architekturájáról meg kell állapítani, hogy mindig tipikus felfogásának a művészi megnyilatkozása. Ő is a magyar építőművészet úttörői közé tartozik. Munkájában egészen egyéni utakon halad, mint ahogy ezt a legtöbb ilyen irányú építészünkről el lehet mondani. És épen ez az, ami jellemző a magyar építőművészeti mozgalomra:* nem egyetemes nagy irányulás, *csak elszigetelt törekvések. Ezek az egyéni utakon haladó elszigetelt törekvések szemben állanak egy másik felfogással, amely szerint: „Igaztalanul teszik, akik a modern építészetet nemzetköziséggel, magyartalansággal vádolják, mert szerintük az idegenből jött és a „magyar lélekkel meg nem férő internacionális építészetet utánozza." Igaztalan ez a vád szerintük azért, mert a magyar építészek modern munkái „bármennyire is általános emberi szempontok szerint készülnek, meg van a maguk külön íze, aminek nem akart-magyarkodás és nem romantikus ábránd az alapja* ... akaratlan valami, ... *amit szóval megmagyarázni különösen ma még nem lehet ..." (L.* Preisich *Gábor cikke: Magyar Szemle XIII. kötet 49. old.) Ezzel az akaratlan, szóval meg nem magyarázható valamivel szemben például* Medgyaszay *István architekturája épen az ellenkezője: nagyon is akart és nagyon is megmagyarázható. Annyi bizonyos, hogy az a „szóval meg nem magyarázható valami" nagyon ritka esetben lelhető fel modern építészeinknél, viszont ezt a belső meghatározó erőt nem lehet mindig elvitatni azoktól sem, akik a maguk egyéni útját járják.*

Építőmunka
1933. 3 sz.

mol a beláthatatlan és végzetes következményekkel.

A nemzeti öncélúság gondolata nem frázis, ha meggondoljuk az önmagára utalt magyarság helyzetét. Olyan válságos helyzetben, mint amilyenben ma a magyarság van, csak egy nagy és önálló koncepcióba beépített öncélúság lehet megtartó erő. Nem tudja a magyarság ezt önmaga számára kivívni az építőtársadalom nélkül *és nem a mai építőtársadalommal.* Ennek a tekintélyes nemzetalkotó rétegnek úgy kell magát reorganizálni, hogy egy emberként állhasson a cselekvés frontjára, teljes fegyverzettel és belső termelő és alkotó erőinek a legcéltudatosabb kifejtésével.

Az építőipari törvényen serényen dolgozik a kereskedelemügyi minisztérium és hírek szerint őszre a Ház elé kerül. Következő számunkban Fabinyi kereskedelemügyi miniszter maga fogja tájékoztatni erről az érdekelteket. Az építőipari törvénytől sokat várunk, azonban ezt ki kell egészítenie az önmagára ébredt építőtársadalom tervszerű munkájának és belső kiegyensúlyozottságának.

MAGYARKODÁS vagy NEMZETI STILUS

Van-e magyar kultúra? — Miből táplálkoznak a magyarkodók. — A népművészet igazi jelentősége. — Dekorálás és téralakitás. — Különlegességtenyészet. — A nemzeti stílus megteremtésének feltétele.

Wälder Gyula műegyetemi tanár nemrég érdekes előadást tartott a *magyar nemzeti művészetről.* A magyar építőművészet történetében négy kiemelkedő korszakot lát. Az első *a történelmi stílusok kora.* Erre a korszakra különösen jellemző *Eger* építészete, amely a maga barokk és XVI-ik Lajos korabeli stílusával egyetlen ország hasonló stílusban épült városaihoz sem hasonlítható. A nemzeti jelleg tehát nemzetközi stílusokon is oly mértékben jelentkezhetik, hogy az speciálisan magyarnak mondható. Ezen az alapon „nem az egyik vagy a másik stílus a fontos, hanem a hazai levegőt lehelő *helyi jelleg*".

A másik kor a kilencvenes és a kilencszázas évek új mozgalmának idejére esik, mikor *a népművészetnek a motivumaiból* kiindulva akarták megteremteni a nemzeti stílust. Ennek a mozgalomnak egyik fő képviselőjeként említi *Lechner* Ödönt. Véleménye szerint nagy hibája volt ennek a törekvésnek az, hogy *a dekorációnak túlzott szerepet adott és a térformálásban, a tömegképzésben nem tudott újat, eredetien magyart teremteni.* Másik nagy hibája volt, hogy átcsapott az egzotikumba, felhasznált egészen idegen izlám, indiai és más keleti elemeket. A mozgalom hatása alól még az eklektikusok: *Hauszmann. Alpár* sem vonhatták ki magukat. Ezért a helytelen utakon járó irány nem is jutott el a kiérésig.

Harmadik törekvésként említi a Józsefműegyetemről kikerült építészek kis csoportjának mozgalmát, akik *az erdélyi parasztház és templom* szerkezetéből, tömegéből és formaelemeiből kiindulva akarták megteremteni a nemzeti stílust. Törekvésük azonban nagyobb monumentális épületeknél hamarosan „felmondta a szolgálatot".

Utolsó korszaka a magyar építészet történetének a mai, amikor: „... megül bennünket — mondja Wälder — egy mindent átfogó internacionalizmus és nem látunk mást, ... mint a nyugati államok vak követését ..." „a mozgalom tetszetős jelszavakat írt zászlajára, a tárgyilagosságot és célszerűséget, pedig ez a művészet nem őszinte."

*

Van-e hát magyar nemzeti stílus? Lehet-e beszélni arról, hogy a magyar nemzeti stílust meg kell és meg lehet teremteni? Ha igen, *hogyan* tehetjük ezt? Wälder Gyula azzal fejezte be előadását, hogy meg kell ismernünk a nyugat építészetét „de nem azért, hogy ugyanazt csináljuk, amit ők". Ellenben használjuk fel a nyugat eredményeit és ezeknek segítségével *emeljük ki az egzotikumból az általános emberi izlés magaslatára népünk művészetében adódó értékeket.* De hiszen lényegében ezt akarták Lechnerék és a nemzeti irány többi úttörői is. Az eredmény mégis negatív.

Tudunk-e ma „hazai levegőt lehelő" történelmi stílusban építeni? Nézzük meg, mi az

Medgyaszay István

MDK

Benkó Károly épitésztanár fia.

Bécsben Wagner Otto mester mütermében , majd Párizsban tanult, ahol aranyéremmel kitüntetett müvével, a Gellérthegyre tervezett Panteon-tervével kelt közfigyelmet.

1908. veszprémi szinház.

1909. soproni szinház.

Még 1904-ben Gödöllőn megépiti Nagy Sándor lakóházát és mütermét.

Bérházakat épit az Orlay és Dorottya utcákban.

Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Lechner Ödön. Bp. 1961.

139.

2. SZ. 1910. (57. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JANUÁR 9.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5. *Kiadóhivatal:* IV. Egyetem-utcza 4. | Egyes szám ára 40 fillér. | *Előfizetési feltételek:* Egész évre ... 16 korona. Félévre ... 8 korona. Negyedévre ... 4 korona. | A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több. | Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A SOPRONI ÚJ SZINHÁZ.

Sopron városa régi kulturális hagyományainak hódolt, mikor egy évvel ezelőtt elhatározta, hogy régi szinházát átalakittatja. Az átalakítás elkészült s oly gyökeresen ment végbe, hogy tulajdonképen egész új szinháznak tekinthető, a réginek csak a külső falaiból tartottak meg annyit, a mennyit lehetett, s az új szinházat most karácsonyra nyitották meg.

Sopron szinházi élete a legrégibbek egyike az országban. A vagyonos és művelt német polgárságban, a Bécscsel s egyéb nyugati országokkal való érintkezés, a virágzó gazdasági élet, a művelődést meggyökereztető iskolák már a XVIII-ik század közepén fölébresztették a szinházi törekvéseket. 1769-ben már állandó szinházat létesitettek. Természetesen német szinház volt, az akkori német szinpad műsorával, a bécsi szinház hatása alatt. De az elsők egyike volt az országban, — csak Pozsonynak volt előbb szinháza. A régi soproni szinház 1834-ben leégett s 1841-ben építettek helyébe újat, azt, a melynek helyébe a mai került. Ez a szinház is a német szinészet számára épült, de már 1846-ban magyar szinészek is játszottak benne s ettől fogva a németek mellett mind gyakrabban hallatszott magyar szó a soproni szinpadon, hogy aztán a legújabb időkben kiszoritsa a németet. Az új szinházban már — így határozta a város tanácsa — állandó német szintársulatnak nem lesz helye. S ezt jelképezi a szinház külsejével is: magyar stilusban épitette fel tervezője, *Medgyaszay Benkó* István, a ki nemrég a veszprémi szinházzal is fényes bizonyságát adta rátermettségének s a ki a szinházépitő technika terén érdekes és jelentékeny újításokat is megvalósitott.

A SOPRONI ÚJ SZINHÁZ. — Jelfy Gyula fölvétele.

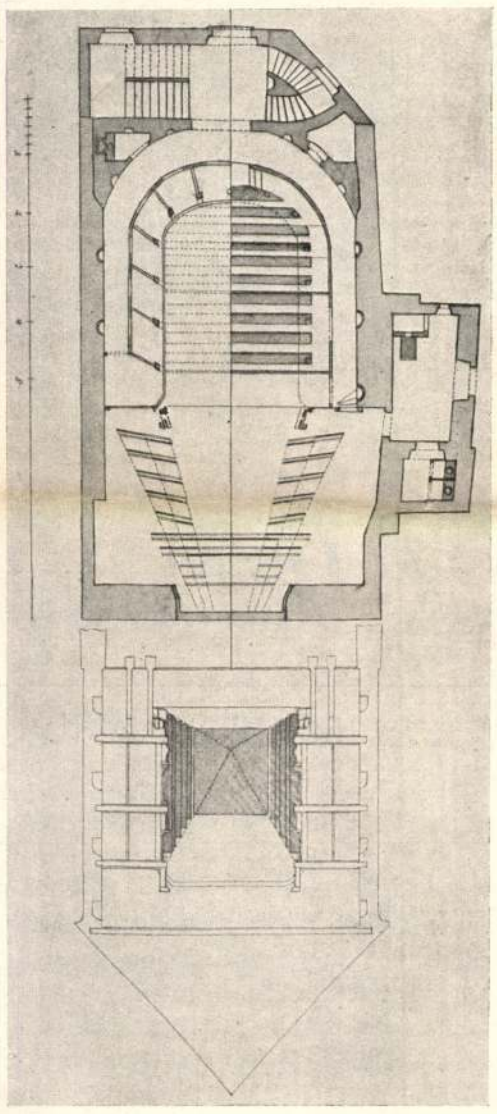

Az 1769-ben épített régi soproni szinház alaprajza.

A magyar stilusban épített soproni új szinház külseje szinte feltünően egyszerű. Sima vakolat az egész felület, de a főpárkány igen gazdagon van diszítve aluminium eresz-csatornákkal és magyar ornamentikájú barna zománczos cserepekkel. A sima falfelületet diszítik még a könnyed és díszes körvonalú erkélyek, az egészen újszerű vasbeton ablakok és a főhomlokzaton levő nagy szines sgraffitto-kép. A kép, melyet Storno Ferencz soproni festőművész tervezett, a szóló és képzőművészetet, különösen pedig a vigjátékot és tragédiát jellemzi modern teknikában.

Az épület mindegyik részén már kívülről látható, mi a rendeltetése. Az előcsarnok és a lépcsők része a legalacsonyabb, már magasabban emelkedik ki a nézőtér görbült teteje, a mely mögött még magasabbra nyúlik a szinpad teteje. Az öltözők része ismét alacsonyabb, ügyesen elrendezett kis ablakokkal. A szinpadi épületrész óriási felületű csupasz falában megmaradt a régi szinház s a bejárónál is felhasználta a művész a régi szinház dór oszloptörzseit is, melyeket azonban az új stilusnak megfelelően átalakított. Ezeken az oszlopokon, melyek nagy erkélyt tartanak, vasbetonból való oszlopfejek vannak.

Az oszlopos főbejárónál három ajtó vezet be a szinházba, melyek közül a középső a földszinti előcsarnokba nyilik, míg a két szélső a II. emeleti erkélyre és a karzatra vezető lépcsőkre nyitja meg az utat. A szinház oldalán is két-két ajtó vezet be a földszinti tágas előcsarnokba, a honnan négy ajtón át jutunk a két oldalról páholysorral övezett nézőtérre, mely kétemeletnyi magas és mind a két emeletén a régi középpáholyok helyén tágas erkélyek vannak. A drágább helyekre igyekvő közönség a földszinti előcsarnokban gyülekezik és a ruhatár elhagyása után vagy közvetlenül a földszintre, vagy a csarnokból nyiló lépcsőkön át az I. emeleti társalgóba jut. Ide torkollik a II. emeleti páholyok lépcsője is. A karzat közönsége más bejárón át az előbbeni lépcsőkarokat keresztező külön lépcsőkön jut fel egyenesen a II. emeleti előcsarnokba. Mindezek a lépcsők kétoldalt, de csak egy-egy lépcsőházban vannak, a mi egészen új elrendezés.

A nézőtér egészen eltér a megszokott sablonos aranyozott diszítésektől és nyugodt egyszerűségével hat. Minden egyes páholy könyöklője külön kis ivvel kanyarodik, úgy, hogy kényelmesen ülhet mögöttük a néző. A mennyezet minden festmény és szobrászmunka nélkül, egyszerű gipszszel van vakolva és a szellőző nyilások gazdag magyaros ornamentikával vannak kiképezve. Ezeket körülfonja az üvegfüzérekből összeállított villamos mennyezetvilágítás, melynek számos villamos lámpája pazar fényt áraszt a nézőtérre. A világításnak ez az ügyes elrendezése nemcsak a fényhatást emeli, hanem a könnyűség hatását is kelti, mert nincs benne sötét érctömeg, a mi az egészet nehézkessé tenné és foltokat okozna a megvilágításban. Ezenkívül minden egyes páholyban is van egy-egy villamos körte.

A nézőtér szine az eddigi sablonos bordó szin helyett rozsdabárna, mely felfelé mindinkább világosodik, míg végre a mennyezet úgyszólván egészen fehér.

A jó látást illetőleg igen sikerülten van az új szinház nézőtere építve. Még a legkedvezőtlenebb helyekről is igen jól lehet látni. Az akusztika, Medgyaszay rendszere szerint, a kettős tetőfelület által, mely mintegy a hegedű szekrényének felel meg, bámulatosan lágy és a leghalkabb hangokat is hallhatóvá teszi még a legtávolabb helyeken is.

Az alsó szinpad sülyesztői alatt van a központi gőzfűtés helyisége, a honnan az egész szinház egyszerre fűthető és szellőztethető. Öltözőkkel is bőven el van látva a szinház, még a vendégművészekről sem feledkeztek meg, a kiknek külön öltözők állanak rendelkezésükre. Az öltöző-szobák elég tágasak s mindegyikben van vizvezeték. Az öltözői részben van a gondnok kétszobás lakása, az igazgatói iroda, a nappali pénztár, a szabó, kellékes szobája, a könyvtár és egyéb raktárak.

Megfelelő számú kijárókról is gondoskodott a tervező. Külön kijárók vannak minden helyről kétoldalt ki a szabadba. Igen ügyesen nyert megoldást a zenekar elhelyezése is. A mélyített zenekarból két oldalon teljesen különálló egyenes folyosón juthatnak ki a zenészek.

Az új szinházban 900 embernek van helye. Építése körülbelül 250,000 koronába került.

AZ ELJÁTSZOTT ÖREGSÉG.

A hogy nőnek az árnyak,
A hogy fogynak az esték,
Úgy fáj jobban és jobban
Az eljátszott öregség.

Ez az én két vén szemem
Habár sok szépet látott,
Mosolygós öreg úrként
Nem látja a világot.

Nem fogok bocsánattal,
Víg arczczal tündökölni
S fiatal vétkek fölött
Pálczát tréfásan törni.

Emlékezni se fogok
Kedvesen zsörtölődve
Ősz hajjal, piros arczczal
A régi jó időkre.

Heves, ál ifjusággal,
Oh, ezerszer jaj nékem,
Megöltem jövő magam,
Az én szép öregségem.

A hogy nőnek az árnyak,
A hogy fogynak az esték,
Úgy fáj jobban és jobban
Az eljátszott öregség.

Ady Endre.

FAKÓ RITMUSOK.

Rózsák, hajoltan reszketők, fehérek!
— Már semmitse kérdek! —
— Most egyszerű, nyiltszemű minden, ugye?
Hogy majd keseredik illata, fakul a szine,
Tudja előre a virág. Csoda nincsen!
Oly bölcs a virág és oly egyszerü minden! —
Néma rózsák, fehérek!
— Mégis pirulón, félszegen vágynám nyulni ma értek,
Hogy mondhassa egy halk mosoly: «Akárcsak egy leány!»

Lyányos, lehajtott, halvány rózsafők!
Ki méri az időt?
— — — Tán dús örökömet még őrzi az élet?
Tán kiadta a részem vagy busásan igért? —
Mim van, a mit veszthetek, hogy veszteni féljek,
Egy kivirult lehetőségért, — egy pillanatért? —
Mi jussom — — hogy ép ilyen csókra várok,
A hogy az ajkam illet egy virágot?

Fátylas lehetőségek! — Szent, tömjénszagu rózsák!
Egy templomhajón át
Szállt egykor e hervatag illat, — s száll ma felém.
Ama májusi este, — az a Mária-ének, —
Várón lehajtott leányfejek; közöttük én,
Fojtott imám, szűz titkom, akkori lelkem. — Oh élet,
Csúf, zagyva évek! — Láng, füst! Túl, messze látom-e még
Az ostyát testté bűvölni a pap fehér kezét?

— Csak rózsák! Ti téli rózsák, fáradtan pihegők!
Legyen! — Hivom őt! — — —
Mi lesz velünk a jólfűtött szobákban,
Virágok, mitől félünk, — meddig élünk?
Kényszeredett, mímelő illat, — hazátlan,
Tengő üvegház-illuziók; — s végetek, — végünk,
— Távozó ifjuság ez, — mi tudjuk; — reménytelen,
Mint bucsúcsók egy kézre, ha profán szemek figyelnek.

Kaffka Margit.

A KONT-ESET.

— Fantasztikus regény a XXI. századból. —

Irta **Szemere György.** (Folytatás.)

Az őrült gőggel tért ki a részletes felelet elől, mellbecsapta magát:

— Kont, a kemény vitéz vagyok.

A Garay versét nem ismerte Kanut.

— Jó, de mikor született? — okvetetlenkedett a gőgös össel.

Kont megcsóválta hatalmas üstökét.

— Hát — s felsóhajtott, — csakugyan igaza volt az én Garay komámnak. Ennyire sülyedt a magyar, hogy vértanúit sem tartja számon!? Csak a lantosok tudnak róluk, azokra pedig fittyet hány a nemzet!

— Ahá, — kiáltott fel az öreg Szentmarjay, vékonyát fogva, hogy a kaczagás ki ne csattanjon a száján. — Uraságod az a Kont, a ki összeesküvést forralt Zsigmond király ellen.

— És — tódította az *őrült*, — a ki ezért a merészségért lefejeztetett . . . Tehát — konstatálta boldogan, — mégse felejtettetek el, becsapott Garay . . . De megállj, imposztor — fenyegette meg a jó poétát, — ezért bevádollak; nem érdemled meg a harmadik eget.

— Ott találkozott uraságod Garayval? — kérdezte nekibátorodva a sunyi Klimanóczy.

— Ott. Egy rangban voltam vele. Nekem az összeesküvés miatt ötszáz esztendő kellett ahhoz, a mihez neki negyven is elég volt . . . Hiába, — sóhajtott *Kont*, — a lantosoknak az egek is kedveznek.

— Bruhaha, — tört ki Kanut akarata ellenére, — hát az égben is van protekczió?

— Van. Protekczió csak a hetedik égben nincs. Ott, a legfelső fokon, teljes a rény.

De ezt már senki se állotta meg kaczagás nélkül. Kitört a jókedv zivatarja: a fényes terem csak úgy harsogott bele. Az urak, vesztükre, megfeledkeztek róla, hogy őrülttel van dolguk.

Kont felpattant, mintha aczélrúgó lökte volna fel és megfenyegette a rovására mulató társaságot.

— Elég legyen a nyiharászásból, mert ütök!

A kaszinó urai megszeppentek. (A roham! A roham!) Összeszedték minden tapintatukat, hogy kibékítsék a megvadult bolondot.

— Papa . . . pardon! — kérlelte hebegve Klimanóczy, — mi nem uraságodon nevettünk, csak a pompás vicczein.

A többiek is mentegetődztek, hajlongtak és vigyorogtak neki . . .

Jó magyar természete volt *Kont* úrnak; az

„SATORIN"-KŐHABARCS-ANYAG
Olcsó és kitünő épitkezési anyag fagymentes, szintartó kökemény, plasztikus.
Több szinben szállitja: SÁTORI-GYÁR BUDAPEST, IX., Dandár-utca 25.

A formatöltés szerkezetileg máskép meg nem oldható, a formában az anyag mindig egyenlőtlenül fog elhelyezkedni, akár szabadon eresztjük bele, akár belesodorjuk, akár beleszoritjuk.

Mindezen körülményeket figyelembe véve, egy a legutóbbi időben ismertté lett találmányt, egy sajtolási módot igazán örömmel kell üdvözölnünk, mint amely ép a téglának lehető egyenletes sajtolását biztositja. Ez az élsajtolás, amely az eulenburgi Bernhardi cég találmánya. E mód az élekre és sarkokra nagyobb töltési magasságot ad s igy éri el, hogy a tégla ezeken a helyeken is ugyanolyan mértékben kapjon anyagot, mint a középen. E módot a Magyar Mérnök és Épitész egylet gépészeti szakosztályának egyik jövendő ülésén bővebben ismertetni fogom.

A jó egyenletes minőségü mészhomoktégla fagyálló s minél inkább sikerül a tégla homogénitását tökéletesiteni, annál biztosabban fog a tégla a fagyásnak ellenállni.

A mészhomoktégla tüzállósága többszörösen bebizonyittatott. Ámbár 300 C°-on felüli hőmérséknél a gyengébb minőségü, kevésbé gondosan kevert s előkészitett anyagból készült téglák felülete porhanyós lesz s 1300 C°-nál széthullanék, de ugyanekkor már a kovasavanyag kiégése jön létre s az merev égetett vázat képez. 400–500 C° között fekvő hőmérsékeknél a jó tégla változatlan s mint a gyakorlat bizonyitja kazán befalazásoknál és kéményeknél is megfelelt a kivánalmaknak. Tüzpróbáknál, amelyek szokásos módon eszközöltettek, mészhomoktéglából egy kis házikót épitvén, azt gyulékony anyagokkal megtöltötték s a jól kifejlődött tüzet vizsugárral oltották el, mint az általában a tűzoltásnál történik, s ily próbák számtalan esetben bebizonyitották, hogy a mészhomoktégla falazatok tüzállóság tekintetében kifogástalanul és ép oly jól, sok esetben jobban megállják a sarat, illetve a tüzet vizzel, mint az agyagtéglák.

A habarcsnak a mészhomok téglához való tapadóképességét, illetve a téglának a habarcscsal való kötőképességét illetőleg igen sok téves vélemény uralkodik. Dr. Michaelis jr. szerint mészhomoktégla falazatot csakis cementhabarcscsal szabad falazni, mert a mészhomoktégla maga veszi fel a levegő szénsavát s nem a habarcs s igy annak kötése meghiusul. Hogy ez nincs igy, bizonyitja ama számos épitmény, a melyek mind közönséges mészhabarcscsal épültek s amelyeknél semmi rendellenesség nem tapasztaltatott.

E kérdésre nézve a berlini Königliche Materialprüfungsamt végzett kisérleteket s egy 3 m. magas 50 cm. széles agyagtégla falban és egy ugyanolyan mészhomoktéglafalban a habarcsra nézve 4, 8 illetve 12 hónap mulva a következő értékeket találta.

		Agyagtégla		Homoktégla	
		2-ik	10-ik sor	2-ik	10-ik sor
4 hó	I. szélén	3.14	4.23	3.96	2.49
	II. középen	2 28	1.78	1.53	2.02
8 hó	I. szélén	5.27	2.26	4.57	4.90
	II. középen	0.32	0.35	0.53	0.38
12 hó	I. szélén	5.89	3.31	5.42	5.33
	II. középen	0.97	0.56	0.66	0.73

% szénsavat tartalmaztak az egyes habarcsrétegek, amiből látható, hogy a habarcscsal szemben a mészhomoktégla és agyagtégla között különbség nincs, sőt a mészhomoktéglánál kedvezőbben állanak a viszonyok.

A vakolatra nézve a mészhomoktégla ellenségei igen kihasználtak egy esetet, ez a berlini grünewaldi gymnasium épülete volt, a hol a mészhomoktéglafalak a vakolatot nem tartották. Az ok, mint bebizonyult a vakolatban rejlett, mert a jól elkészitett vakolat azután megragadt.

Nem forog fenn semmi ok arra nézve, hogy a vakolatot ne tartaná ez a tégla és tényleg, a fenn emlitett egy eseten kivül nem is igen fordult elő másutt, hogy e tekintetben ellene panasz volna.

Előállitási költségek.

Németország. A német mészhomoktéglagyárosok egyesületének közlései szerint átlagos viszonyok mellett a téglák 1000 drbja önköltségen 18 M.-ért állitható elő. Hogy ez mennyiben felel meg a valóságnak, azt nem áll módomban ellenőrizhetni. A fenti egyesület 1906. évi közgyülésén Krieger közlései szerint akkoron beszerzett adatok szerint

7 mészhomoktéglagyár 14—15 M.
3 „ 13—14 „
3 „ 12—13 „

összönköltségért termelte tégláit s e gyárak évi termelése 1—3 millió volt. Valószinüleg nem lesz tehát teljesen ugy, mint azt a fenti egyesület mintegy jelszóként jelentette ki, mivel ez esetben Németország sok helységében ráfizetnének a tégla gyártására. A folyó év szeptember havában Észak- és Középnémetországra vonatkozó kimutatás szerint a mészhomoktégla eladási ára a gyárban 14—34 M. között váltakozik. Igy Stettinben 14 M., Bernburgban 19, Berlinben 18.50 M. a legtöbb helyen 22 M.

Hazai viszonyaink a mészhomoktéglagyártásra nézve nem kedvezőtlenebbek, mint a németországiak. A mi normál téglánk nagyobb, térfogata 2.64 liter, a német birodalmi normaltégla 2.03 liter térfogatával szemben. A viszony tehát kb. 1 : 1.3. Igy minden irányban költségesebb a mi téglánk, de végeredményben nem az 1000 drb. tégla ára, hanem az 1 m³ falazat téglaköltsége az, amit ily árösszehasonlitásoknál alapul kell vennünk.

Beszerzett adataim, a melyek azonban az illető mészhomoktéglagyáraknak minden ellenőrzés nélkül adott közlései, azt bizonyitják, hogy az előállitási költségekre nézve positiv adatokat kapni téglagyárosainktól igen bajos dolog, ami azonban érthető, mert nálunk bizalmatlanok az emberek s tartanak attól, hogy az adókivető bizottság kezébe kerül a dolog.

Négy gyár adatait közlöm itt a nevek megemlitése nélkül:

I. 25 kor. előállitási önköltség, 36 kor. eladási ár 1000-ként.

II. 28 kor. előállitási önköltség, 36 kor. eladási ár 1000-ként,

III. 28 kor. előállitási önköltség, 32 kor. eladási ár 1000-ként.

IV. 31 kor. előállitási önköltség, 33 kor. eladási ár 1000-ként.

E gyárak évi termelő képessége a következő:

I. gyár 1 millió
II. „ 2—2.5 „
III. „ 0.4—1 „
IV. „ 3 „

látható ezekből, hogy a legkisebb gyár legolcsóbban, a legnagyobb a legdrágábban dolgozik, aminek ép ellenkezőleg kellene lennie. Az I. gyár adatai inkább elfogadhatóak, mivel a munkabérre és anyagköltségekre vonatkozó részletes közlések szerint utána számitva, az önköltségek a megadott értéken alul maradnak.

Ezen adatokkal szemben egy évente 3 millió téglára berendezett gyár közlései szerint hasonló körülmények között, mint a II. gyár a tégla 1000 drb.-ját 22 koronáért készíti önköltségen.

A tulajdonos által rendelkezésemre bocsátott adatok azt bizonyitják, hogy az emlitett előállitási önköltség tényleg minden egyes tényezőnek teljes mértékben való figyelembe vételével számittatott.

Ami nem került irásba s ami szóbeli közlésekből szerzett tapasztalatom, azok alapján az eddig fennálló legtöbb magyarországi mészhomoktéglagyárra nézve érvényes, hogy átlagosan 22 koronába kerül önköltségen a mészhomoktégla 1000 darabja.

Az 1 m³ falazathoz szükséges téglamennyiség magyar normaltéglából (290×140×65) 300 drb német normaltéglából (250×125×65) 400 drb. A magyar tégla önköltségi ára 22 korona, a németét 16 M. = 19.20 koronával veszem, akkor 1 m³ falazathoz szükséges téglát mi 6.60 kor. áron készithetünk, mig a németeknek kb. ez 8.00 koronába kerül. Máskép áll a dolog az eladási árral, amely a mostani viszonyok mellett miránk nézve igen kedvező eredményt ad.

Azt hiszem az itt előadottakban sikerült rövid képet adnom a mészhomoktéglagyártásról s annak tulajdonságairól, különösen a gyakorlat szempontjából s ha ezzel e reánk nézve is érdekes épitőanyagnak szélesebb körben való ismertetésével a fogalmak tisztázódásához hozzájárultam, akkor már munkám elnyerte jutalmát.

A vasbeton művészi formája.

Élvezetes és tanulságos előadásban gyönyörködtette a Magyar Épitőművészek Szövetségét mult heti felolvasó ülésén a költői lelkületü fiatal épitőművész, *Medgyaszay* Benkó István. A vasbeton művészi formájáról értekezett, fejtegetve azon vezérelveket, melyek e merőben uj konstrukciónak művészi alakitását kell hogy irányitsák.

Visszapillantott kutató szemével a történelmi idők formaképzésére, kereste azokat a szellemi, lelki motivumokat, melyek rugói voltak az épitőművészi alakitásoknak és formaképzéseknek. És ez igen helyes kiindulási pont. Mert — bár nem szoktuk meg realisan gondolkodó körünkben, — de ha épitőművészetről van szó, semminemü vonatkozásban nem nélkülözhetjük a psichologia megfigyeléseit.

Az épitőművészetet — mondotta Medgyaszay — a világnézet, a megismerés és a művészi kifejező erő alkotta.

A *világnézetben* a kor szelleme nyilatkozik

Tapétázásokat és szobafestést egyszerütől a legfinomabb kivitelig jutányosan készitek. Nagy raktár a legmodernebb tapétákból. Kivánatra mintákkal :: szivesen szolgálok, házhoz is küldök. ::
Költségvetés ingyen. Vidéki megrendelést gyorsan eszközlöm.
Rehberger Géza
szobafestő és tapéta diszitő
Budapest, VI., Vörösmarty-utca 57.

KÖZPONTI FÜTÉSEK \ minden rendszer
SZELLŐZTETÉSEK / szerint
SZIVATTYU-TELEPEK
Légszesz-, vizvezeték- és csatornázási berendezések.
Épület és disz- BÁDOGOS MUNKÁK kivitelét elvállalják
Telefon 22–25. CROSS CHARLES E. LEWIS UTÓDAI Budapest, V., Csáky-utca 18. sz. Telefon 22–25.

TOST és MOLNÁR BUDAPEST,
mű- és tájkertészek VII., István-út 50. sz.
Elvállalnak: **Kertek, parkok** tervezését, **alakitását,** rendezését és fenntartását, alkalmi és állandó **növénydiszitést, balkonok** kiültetését stb. stb.
Telefon 88—75. sz.

meg. Magában foglalja a feladatokat és a szükségleteket. A *megismerés* a müvekben müködő erőket fedezi fel A *művészi kifejezés* által ezeket az örökké küzdő erőket gyönyörködtető formában szemléljük. *Az éghajlat és földrajzi helyzet* csak befolyásolja az épitőformákat. Legfontosabbak azonban az *anyagok belső szilárdsági viszonyai.*

Az ókor épitőművészete csak függőleges nyomó szilárdságot fejezett ki gyönyörü kőformáival.

A keresztény középkor boltozataiban minden irányu, — de még mindig csak nyomó szilárdságot érzékitett meg.

A mi feladatunk még nehezebb: a nyomó és huzó szilárdságot kell szép formában kifejeznünk, mert anyagunk — a vasbeton — összetett szilárdságu.

Ehez évszázados fejlődés kell.

A jövő épitőművészetét kialakitó legfontosabb erő — *az uj világnézetünk* — még erős forrongásban van. Ugy érezzük, hogy lelkünket bevilágitó tüze sokat fog magába olvasztani a görögök harmonikusan szép életéből, az első keresztények felemelkedett lelkivilágából és korunk tudományának igazságaiból.

Müveim tervezésénél — ugymond — arra törekedtem, hogy a vasbeton formájában annak különös jellemző sajátosságait kifejezzem.

Munkásságom közben találtam néhány vezérelvet, a melyeket megvalósitott példákon óhajtok bemutatni.

Ha a szerkezeti elemeket a lehető legkevesebb anyaggal oldjuk meg, tehát csak a huzott részekbe helyezünk szerkezeti vasat: ugy a nyomott részek keresztmetszete átlag huszszor nagyobb lesz, mint a huzott részeké. *A nyomott rész tehát zömök*, vaskos, *a huzott rész keskeny*, vékony *lesz.*

Ez az első elvünk.

Ez olyan sajátságot fejez ki, a mely egyedül csak a vasbetont jellemzi. Például egy boroszlói raktár épületben*) a futódaru gerendája ezt az elvet tünteti fel. Ha meg van terhelve, a felső nyomott rész a vaskos öv, az alsó huzott rész a puszta keskeny gerinclemez. A kihajlásra igénybe vett oszlopban a huzás és nyomás váltakozhat, a szilárdságok nincsenek külön kifejezve — mintha mindkettő egyenlő volna: az oszlop formája tehát egyező a faoszlop formájával. Az előbb emlitett vasbeton jelleg elesik.

Érdekes művészi törekvést találunk a párisi St. Jean templomban, mely vasbeton szerkezetekkel épült. A működő erők felismerése és megérzékitése itt hiányos. Nem érezzük, hogy a főpillérek közötti boltmezőt a mellékpillérek tartják-e vagy a beton-iv. Nem érezzük, hogy a karzat gerendáját függeszti-e fel a mellékpillér, vagy reá nehezedik. A karzat alatti iv sem érdekel, mert nem tudjuk miért van ott, támaszt-e vagy lóg?

Az első pillantásra mégis megnyerő a vasbeton könnyed, szinte előkelő jellege. Ugyanez a könnyedség jellemzi a drezdai Anatomia épületének boltozatát. A vasbeton huzó és nyomó szilárdsága azonban nincsen a boltformákban kifejezve. Hiszen azért boltozat és annál jobb boltozat, minél inkább beleesik az anyagba a nyomó erők poligonja. Ez a forma tehát csak nyomó szilárdságot árul el.

Sokkalta inkább vasbeton az ugyanottani előcsarnok mennyezete. A lemez a kazetták szegélyeivel erősitve a zömök nyomott rész, az alul magára maradt gerenda a keskenyebb huzott rész.

A fellépő erők szerepét igen áttekinthetően fejezi ki az uj *ulmi-hid.* A betonnak deszkaformába való csömöszölését is ugyszólván megmagyarázza. Az erős boltozat hordja a könnyü pilléreken a hid testét. Tulajdonképen itt is csak a nyomó szilárdságot érezzük.

Szellemesen egyszerüek és valóban vasbeton jellegüek a nürnbergi pályaudvar ereszei. A gyámok alsó nyomásra igénybevett része kissé lágy vonalu, az oszlop nem árulja el a biztos állást, de annál szebb és helyesebb a középső homoru szelemen.

A fedelet tartó nagy parabolikus ivek csak vasbetonból lehetségesek. A rácsos szelementartók igen érdekesek. A felső nyomott öv zömök, az alsó keskenyebb és a közepe felé homorodó. Mindezek a vasbeton müvek a bennük működő erők felismert irányai és nagyságai szerint vannak megszerkesztve. Megoldásaikban leplezetlenül őszinték, sőt érdekesek is, anélkül azonban, hogy szépérzésünket kielégitenék.

A nagy korok remekművei is őszintén voltak megszerkesztve, közvetlenül, könnyen áttekinthettük az erők játékát, az épitőelemek szerepeit — de azontul még gyönyörködtettek is. Szépek voltak.

Ha a dór oszlop törzse helyébe mértani hengertestet állitanánk, a terhelést éppen oly helyesen és őszintén venné át, de ugyanaz sudarasitva enthasis szerint faragva már szép is.

Miben van tehát a különbség?

Egy finom elváltoztatásban, abban az igen fontos — csekélységben, amely a fényképet a művészi arcképtől elválasztja: az érző lélek kifejezésében.

A sudarasitásnak nemcsak az a célja, hogy az optikai csalódásból eredő nehézkes hatást elkerülje. Az oszlop törzse felveszi a párkányzat sulyát. Hogy az ezt érző görög művész lélek a szemlélőben a hasonló érzést felkeltse: az oszlop törzsét sudarasitotta az enthasis ruganyos vonala szerint. Igy már érezzük, hogy a kissé domboru törzs nyomásra van igénybe véve és érezzük azt is, hogy azt a nyomást ruganyos szilárdsággal el is viseli. A dór oszloptörzsön még egy fontos *jellemzést* találunk: a biztos állás jellemzését. A felső átmérő valamivel kisebb, mint az alsó, — csak egy ötödrészszel — de a görög művész elérte a törzs megnyugtató hatását.

Be kell tehát ösmernünk, hogy az eddigi vasbeton müveink formavilága nem eléggé kifejező, nem művészi, *nem él.* Sejtetnünk, érezletnünk kell müveinkben a természet örök erőinek játékát. Érdeklődve, és gyönyörködve kell hogy lássuk, mint a gotikus domban, hogy adják át terhüket a boltmezők és boltsapkák játszi könnyüséggel az összefonódó bordákra, szinte gondos szeretettel hordja azokat az anyaboltöv, amely biztossággal nehezedik a komoly, hatalmas és ünnepélyes pillérekre.

Mi is meg kell hogy találjuk annak a kifejezését — ami világnézetünk formáiban, ahogy a vasbeton bordák, gerendák és ivek felveszik terhüket, ahogy tovább adják a nagy rácsos tartókra és oszlopokra, amelyek azt látható nyugalommal és biztossággal hordják.

De hogy érzékitsük meg a holt, merev anyagban az összeszövődő és összebogozódó huzó és nyomó erőknek ezt az örök küzdelmét? Hiszen az erők és a szilárdsági viszonyok tulajdonképpen teljesen elvont fogalmak.

A testvér képzőművészetek felelnek kérdésünkre: *a cselekmény ábrázolása által.* A festő és szobrász a történet, a mozgás egyetlen pillanatát keresi ki, de mindig a legjellemzőbbet és ez az utolsó pillanatok egyike.

Képzeljük el már most, hogy ruganyos anyagból való oszlopot megterhelünk és végre összerogy: közvetlenül az előtt kissé összenyomódik az anyag minden irányban kitérni igyekszik: kidudorodik. *A hengertest kidomborodik. Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a nyomást.*

Ha ruganyos anyagból való hengert széthuzunk az elszakadása előtt kissé megnyulik. Az anyag tömege majdnem állandó marad: tehát a nagyobb hosszuságra megvékonyodik, *behomorodik.*

Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a huzást.

Ez volna tehát a második főelvünk.

Tulajdonképen nem is uj. Láttuk, hogy a görögök is igy fejezték ki a dor oszloptörzs nyomását.

Igen megnyugtató az, hogy ma — csupán lélektani és szilárdságtani igazságokból következtetve — ugyanahoz az eredményhez jutunk, ahova évezredek előtt — a művészi formaképezéssel — a finom érzékü görögök. Ezek csak oly igazságok lehetnek, amelyek emberi lelkünk legmélyén gyökereznek.

Az igy talált második elvünk szerint a nyomott elemek tehát a vasbeton oszlopok, a rácsostartók felső övei domboruan, enthazissal formálandók, a huzott elemek a kötőgerendák, a rácsostartók alsó övei stb. homoruan — negativ enthazissal — formálandók.

Ezek a görbék az egyenestől azonban csak kevéssé térhetnek el, hogy a vasbeton szivós és merev anyagát helyesen jellemezzék.

Ezen fejtegetések demonstrálására Medgyaszay bemutatta az általa épitett veszprémi vasbeton szinház épület szerkezeteit, melyeket az előadott elvek alapján tervezett meg, s mely sikerült s minden izében művészi munkáról lapunk egyik legutóbbi számában már részletesen megemlékeztünk volt *L.*

*) Előadó vetitett képekben bemutatta példáit.

Szakbavágó szabadalmi feljegyzések.

Bejelentés találmányok szabadalmazására.

Az alább nevezettek a kitett cimek s kelt alatt szabadalmat jelentettek be. A bejelentés tárgya egyelőre a jogtalan használat ellen védelemben részesül (34. §). E bejelentés ellen a közzététel napjától számitandó két havi határidőn belül felszólalások adhatók be. (35.§)

3879. alapsz. Blair Thomas Shoenberger jun. gépészmérnök Elmhurstban. — Javitott lángkemence. (Képv: Harsányi.)

—

3995. alapsz. Blair Thomas Shoenberger jun. gépészmérnök Elmhurstban. — Lángcsatorna regenerativ lángtestek számára. (Képv.: Harsányi és dr. Messinger.)

—

4053. alapsz. Babcock & Wilcox Limited cég Londonban. — Vizcsöves kazán. (Kepv: dr. Wirkmann.)

—

4173. alapsz Babcock & Wilcox Limited cég Londonban. — Lánc szállitóművek számára. (Képv: dr. Wirkmann, Meller és Bérczi.)

—

4192. alapsz. Dr. Braun Frigyes orvos Drezdában. — Fürdőkád az emberi testnek elektromos áramokkal való kezelésére. (Képv.: Weisz Sándor.)

—

4259. alapsz. Beaurain Henri Joseph mérnök Bruxellesben. — Eljárás falakhoz, padozatokhoz stb. való boritólapok előállitására. (Képv.: Takács.)

—

1621. alapsz. The Coal Treating Company cég Bostonban (Mass). — Eljárás füstmentes elégetésre. (Képv.: Bernauer.)

KERTEK alakitását terv és költségvetés szerint, valamint **gyümölcsfák, diszfák, diszbokrok, rózsák** szállitását árjegyzék szerint elvállal: **Pecz Ármin** kir. udvari műkertész és faiskola tulajdonos
BUDAPEST, VIII., Kálvária tér 8 sz.

NOVÁK JÓZSEF SZOBRÁSZ
MŰTEREM: VII., AMAZON-UTCA 8.
TELEFON. ○○○ TELEFON.
KÉSZIT: **épület-homlokzat, stucco-menyezet, kő- és műkő,** valamint **iparművészeti munkákat** minden stylnemben.

mege ma is teljesen készületlenül és tervszerűtlenül állanak előttünk, pedig ezek harmonikus művészi kialakításáról számos előtanulmány, a végleges mérlegelésre pedig hosszabb idő tapasztalata szükséges.

Tekintve a megoldásra váró feladatoknak sorozatos és egymással szorosan összefüggő voltát, szükséges volna e nagyfontosságú pályázatok évenkinti rendszeres — s ha lehet — többszöri megismétlését, intézményesen biztosított nemzeti nagy pályázatok alakjában fenntartani, amelyek magas művészi nivóját előre biztosítandó — külföldi hasonló mintákra — e pályázatokon volna kiadandó az az építészeti Grand Prix, amelynek alapítását — a többi művészi ágak mellett — ugyis oly régen nélkülözi a magyar építőművészet.

Ily módon, a most rendelkezésre álló aránylag szűk keretek között is, nemcsak nemzeti építőművészetünk fokozatos fejlődésének lehetőségét tudnánk bitosítani, hanem a pályázatok komoly, leszűrt tanulságait a jövőben felépítendő fontosabb épületek tervszerű elhelyezésénél és a város művészi képének jövő kialakításánál lehetne igen hasznosan felhasználni, amely komoly építőművészeti támogatásra országunk fővárosa ugyis nagy mértékben reászorult.

Györgyi Dénes.

KRÓNIKA

Gyász. Amint mély részvéttel értesülünk Wälder Gyula műegyetemi r. tanár édesanyja, özv. Wälder Alajosné, szül. Baumann Anna, február 13-án elhunyt. R. I. P.

Szakírói jubileum. A Magyar Szaklapok Országos Egyesülete a Hungária-szállóban fényes ünnepi ülést rendezett Radványi László dr.-nak, az egyesület ügyvezető elnökének 30 éves szakírói működése alkalmából. Az ünnepélyen Vajna Ede dr. székesfővárosi tanácsnok, Gaál Endre dr. országgyűlési képviselő, Sziklay János író, Halla Aurél dr. és Szávay Gyula üdvözölték az ünnepeltet. Az ülést nagyszabású bankett követte, amelyen a szaklapok képviselőin kívül Rákosi Jenő is megjelent, hogy köszöntse Radványi László dr.-t szakírói és lapszerkesztői működésének 30 esztendős évfordulója alkalmából. Ebből az alkalomból szép kiállítású emléklapot is adott ki az egyesület.

Rumbach Dezső műszaki főtanácsos lépett Kabdebó Gyula örökébe. Ripka Ferenc főpolgármester, a Kabdebó Gyula halálával megüresedett műszaki minősítésű képesítésű tanácsnoki állásba Rumbach Dezső műsz. főtanácsost helyettesítette be. Az új helyettes tanácsnok beosztásáról a polgármester fog intézkedni. A nagytudású és nemes jellemű tanácsnokkal értékes vezetőt nyert a városháza vezérkara.

A Magyar Iparművészek Országos Egyesülete, amely nem régen alakult meg, új otthonra talált az Iparművészeti Iskola Kinizsy uccai intézetében, ahol ugyanis az igazgatóság jóindulatából megfelelő helyiséget bocsátottak az Egyesület rendelkezésére.

Ujság, folyóirat, könyv a tagok rendelkezésére áll.

A győri színházat újjáépítik. Győr város tudvalevően elhatározta állandó színházának újjáépítését és országos tervpályázatot hirdetett. A pályázati határidő lejártával az első díjat egyhangú határozattal Medgyaszay István építész tervének ítélték oda, a második díjat Vágó László építész, a harmadikat Szeghalmi Bálint építész kapta. A pályanyertes terv alapján igen finom bidermeyerstilusban épülő színház munkálataihoz haladéktalanul hozzáfognak.

Budapesti Építőmesterek Ipartestülete. Rendkívüli előljárósági ülés a mérnökkamarai kilépések ügyében. A mérnökkamarai kérdésben január 6-án összehívott rendkivüli közgyűlés határozatilag kimondotta, hogy az építőmesteri kar egységének megóvása és az építőmesteri jogok teljességének fentarthatása érdekében szükségesnek látja, hogy az építőmesterek egységes táborban sorakozzanak fel. Ezért a közgyűlés határozatilag azon óhajának adott kifejezést, hogy minden építőmester, aki az építőmesteri ipart üzi, vagy a jövőben üzni fogja, egyedül és kizárólag az arra hivatott Építőmesteri Ipartestület kebelébe tartozzék és amennyiben, a törvény által más rendeltetésre alakult Mérnöki Kamarának is tagja volna, úgy abból az építőmesteri iparüzésének idejére lépjen ki. A közgyűlés a kari egységet, mint legmagasabb célját szolgáló ezen óhajának teljesítését az építőmesteri kar erkölcsi kötelmének és szolidaritásának oltalma alá helyezte. A közgyűlés a kamarai tagoknak a határozat teljesítésére 30 napi határidőt adott. Ezen 30 nap letelvén, a közgyűlés ezen határozatnak végrehajtása céljából február hó 8-ára rendkívüli előljárósági ülést hivott össze az Ipartestület elnöksége, amelyen az építőmestereknek a Mérnöki Kamarából kilépése ügyében az előljáróság elhatározta, hogy a gyakorló építőmestereket névszerint is felszólítja, hogy a közgyűlés határozatának most már 15 napon belül eleget tegyenek és a Kamarából való kilépési nyilatkozatot az ipartestületben legkésőbb február 26-ig irják alá. Ugyanezen ülésen beterjesztették és elfogadták azt a felterjesztést, melyet az ipartestület ugyancsak a mérnökkamarai ügyben a kereskedelmi miniszterhez intéz.

Ácsmesterek tiltakozása a főváros munkabérmegállapítása ellen. Az Ácsmesterek Szövetsége február 12-én rendkívül látogatott összülést tartott a főváros kislakásos építkezése ügyében Horváth József elnöklete alatt. Kecse Nagy Sándor tájékoztatta az összülést arról, hogy a főváros vezetősége nem elégedett meg azzal, hogy a fővárosi építőiparosságot a városi kislakás építkezésekkel kapcsolatos munkáktól megfosztotta azáltal, hogy 3400 kislakás építésével pénzintézeteket bízott meg, hanem most már a munkaadói szövetségek autonom jogaiba is beavatkozik és felborítja az ipari békés munkálkodás lehetőségét. A pénzintézetek ugyanis a főváros tanácsával kötött megállapodásban kikötötték, hogy 15%-ot meghaladó munkabéremelkedés esetén a város a többletet megtéríteni tartozik. Az alapmunkabérek megállapításánál a főváros Tanácsa nem helyezkedett arra az általános álláspontra, hogy a munkabérek elszámolásánál mindenkor a munkaadói szövetségek által megállapított bérek lesznek irányadók, hanem a munkásság törvényhatósági bizottsági képviselőivel és a pénzintézetek meghatalmazottaival olyan megállapodást létesített, amellyel június 1-ig négyrendbeli munkabéremelkedést engedélyez és így a munkapiac alakulására való figyelem nélkül előre felemeli a munkabéreket. A Tanácsnak ez az eljárása természetszerűleg maga után vonja, hogy az építőiparban a munkabérek az egész vonalon emelkedni fognak és a magánépítkezést is 15%-kal megdrágítják. De más sérelem is érte a főváros építő iparosságát. A főváros közgyűlése a pénzintézeteknek azzal a kikötéssel adott megbízást az építkezésre, hogy a munkákat a kézműiparosságnak tartozik vállalatba adni. Ennek dacára a nyilvánosságra került hírek szerint a szociáldemokrata párt kebelén belül létesített munkásszövetkezetnek 1500 kislakás építését szándékoznak kiadni. A főváros Tanácsának a kislakásos építkezéssel kapcsolatos eljárása, és különösen a legutóbbi események az Ácsmesterek Szövetsége tagjaiban a legnagyobbfokú elkeseredést váltot-

ták ki és az összülés egyhangúlag a legélesebb állást foglalja el a Tanácsnak a polgári társadalomhoz tartozó iparososztályellenes politikájával szemben. Az összülés elhatározta, hogy illetékes helyeken orvoslást keres az iparosságot a főváros vezetősége részéről ért sérelmek ellen.

FIGYELŐ

Minden építőmesternek legyen háza, még pedig bérháza, oly termeszetes igény ez, aminthogy természetellenes az, hogy éppen az ellenkezőjét tapasztalhatjuk ritka kivétellel, azt t. i. hogy a végén minden építőmester koldusbotra jut. Lehetetlen állapot az, hogy azok, kik alkotnak, kik életüket mások boldogulásának, mások meggazdagodásának eszközeül adják, hogy azok életük végén tönkremenjenek és nem az általuk alkotott palotában, bérházakban, hanem a szegényházban fejezzék be életüket

Minden építőmesternek legalább egy bérházat kell tehermentesen szereznie, ehhez joga van Isten és emberek előtt. Mert vajjon kik azok, akik Budapest bérházainak boldog tulajdonosai? Nézzetek körül. Építész, építőmester csak egy kettő akad e kategoriából, — mely végre is a földi jólét egy biztosabb jelét mutatja — ezek is a végén, életük alkonyán, már rég túl kellett adjanak házaikon. Nézzetek körül és igazat fogtok adni és meg fogtok döbbenni ez állapot felett.

Az építőmester lázasan őrli le életét mások szolgálatában és nem veszi észre, hogy mire önmagára kellene gondolnia, elfogyott az erő, az energia, a vállalkozási kedv, el a pénz, melyet más munka körökkel össze sem hasonlítható nehézséggel gyűjtött és marad a nyomor és a koldusbot.

Nézzetek széjjel, jelenben és multban — és igazat fogtok nekünk adni.

És nem jól van ez így. —ár.

A mai építészet olyan mint egy szép asszony, meg meri mutatni mindenét, nem öltözik krinolinba, nem dudorítja ki idomait vánkosokkal, mint hajdanta tették, mikor soha nem lehetett tudni, mi az álidom és mi a valóság. Így az építészet is, nem kedveli ma már a gazdag, buja gipsztagozatok és díszítések özönét, melyek a szemlélőt becsapták az igaz, szép és jó arányoktól figyelmét elvonták, mert rendszerint ezek fogyatékosságát iparkodtak elkendőzni a buján alkalmazott gipsz-dekorációkkal.

Ma tiszta, nemes, egyszerű homlokzatra törekszünk, hol a harmonia az úr, a falfelületek és ablaknyílások között és amint hogy ez az abszolut művészit jobban is közelíti meg, mint a régiek buja stílusa, éppúgy sokkal nehezebb is ez az építészet annál, talán azért is van oly kevés művelője, pláne művészi művelője.

De amikért a szép asszony Isten adta szép termetével és harmonikus megjelenésével hódít és hazug adalékokra nincs szüksége, éppen úgy hódít és nyer általános tetszést a tiszta harmónia, mely mindig felesleges díszek nélkül — jelenik meg egy-egy jó homlokzaton előttünk. —ár.

Tervpályázatok ügye. A felszólalók két csoportba oszthatók. Elméleti és gyakorlati alapon állókra. Az ifjúság — a rajongó és idealista — az első csoportba tartozik. Jól is van így. Jól is áll nekik. A baj az öregeknél van. Mert azok között is vannak olyanok, akik a pályázatot csak elméletből ismerik, mégis oly hévvel beszélnek, mintha gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznének.

—

Egy professzor, helyesebben az egyik professzor a pályázatok nyíltsága mellett azzal érvelt, hogy meg kell adni a pályázóknak azt az elégtételt, ha már babért nem arattak, hogy legalább a nevük a nyilvánosság előtt szerepeljen.

Helyes!

Értjük a professzort, aki szeretné ha mennél több tanítványának a nevét olvashatná.

Azonban nem értjük a pedagógust. Mert a tervpályázatok ügye, a kultúra, — a nevelés kérdése is. Ennek pedig semmi köze ahoz a sok selejtes munkához, amelyek tapasztalat szerint a népes pályázatoknál a beérkezett munkák majd egyharmadára rugnak. Semmit sem veszít a köz azzal, ha ezeknek a szerzőknek a nevei a jótékony nirvánában merülnek el.

—

Az egyik régi sokat pályázott illusztris fölszólaló igen frappans hasonlattal élt. A tervpályázatok versengése emlékezteti őt — úgymond — arra a harcra, amely a betörők és a Wertheim-szekrény gyárosok között fennáll. Ezek állandóan lépést tartanak egymással. Ha ma az egyik valamilyen újfajta páncélszerkezetet eszelt ki, úgy holnap már annak is meg van a kulcsa, a lángvágó vagy egyéb modern betörő szerszám képében. A fölszólaló sokszor pályázott és talán még többször volt jury tag. Dilemmában vagyunk a felől, vajjon mikor érezhette magát pénzszekrénygyárosnak és mikor betörőnek?

—

Az idei nagypályázat elbírálása megtörtént. Hogy egy kis különlegesség is legyen a dologban, ezúttal nem a beérkezett pályamunkákat, hanem a bírálatot magát részesítették dícséretben a szakosztályok. Igaz, hogy a jury sajnálkozó hangon megemlékezik arról, hogy az érdekes tárgyra csak két pályázó akadt.

Pedig ezen a tényen voltakép pen épp a tisztelt bíráló uraknak van legkevesebb joguk csodálkozni. Az egyik pályázat, noha határozott művészi kvalitásokat árul el, még sem részesült egy szó dícséret, vagy elismerésben sem. — Ahoz, hogy bírálni tudjunk, a szaktudáson kívül egy kis jóakaratra és szívre is szükség van. —y.

HIVATALOS RÉSZ

Újabb anyagárak pengőben

Tégla	Ab gyár vagonba rakva	Ab telep 100-on felül
Égetett agyagtégla 1000 db-ként:		
Nagyméretű — — — — — —	65.—	78.40—84.—
Kisméretű — — — — — —	50.—	60.00—64.—
Kartellkörzeten kívül 5% engedmény		
Nagyméretű sterótégla 320.— 10%		
Nagyméretű keresztmetszetű tömör falburkoló		
sárga-tarka — — 159.— 10%		
tiszta sárga — — 192.— 10%		
Kisméretű keresztmetszetű tömör falburkoló		
sárga-tarka — — 116.— 10%		
tiszta sárga — — 164.— 10%		
Nagyméretű szárazon sajtolt falburkoló		
sárga — — — — 312.— 10%		
vörös — — — — 424.— 8%		
Mészhomoktégla 1000 drb-ként:		
Nagyméretű — — — — 43.—	46.—	65.60—68.80
Kisméretű — — — — 37.—	40.—	52.00—56.—

Üreges Lean 1 drb „B" jelű 0.18 P 20 db/m², építőkövek 1 drb „B" sarok 0.22 P, építőkövek 1 drb „V" jelű 0.19 P.

Normalméretű chamotte-tégla és habarcs	Téela 1 q-ként	Habarcs 1 q-ként
35 Seeger kúptűzállóságú — — — —	15.20	9.60
34/35 „ „ — — — —	14.40	9.60
34 „ „ — — — —	13.60	9.80
33 „ „ — — — —	12.—	8.—
32 „ „ — — — —	9.60	6.—
29/30 „ „ — — — —	7.60	5.20
28/29 „ „ — — — —	6.80	4.80

A Szent-Gellérthegy kiképzése és a nemzeti panteon.

Medgyaszay István-tól.*)

Ha fővárosunk fekvésében és természeti szépségeinek csodás képeiben gyönyörüségünket keressük, úgy azt ajánlom, hogy felülről jövet a nagy Dunán haladjunk le.

Igy cselekedtünk mi is.

Üde napsugaras reggel volt, amikor a Szt-Margitsziget felett többedmagammal csolnakba szálltam. Bevontuk az evezőket és átengedtük magunkat a tovahömpölygő haboknak.

Csendesen hallgattuk sejtelmes csobogásukat és vártuk, lestük az elénk táruló és folyton változó fönséges képeket.

A keleti szellővel virágillatot üzentek azok a tündéri berkek, melyek virágai valamikor Margit királyleánynyal együtt hervadtak el. Tovább visznek a habok. Elhal a virágillat. Elmarad a színekben pompázó sziget és előtűnnek a pesti oldal hatalmas palotái.

Az óriási országháza komor osztású tömegével és az előkelő Kuria. A széles habok felett lebegő Lánchíd átvezeti a gyönyörködő tekintetet a budai oldalra.

Csodáljuk a fönséges Mátyás-templomot égbetörő tornyával, sok csúcsával és ormával. Azokat az áhítatos, komoly hangulatú falakat kedvesen körítik be a halászbástya árkádjainak, erkélyeinek és zömök tornyainak fehérlő kövei.

A lefutó lépcsők mentén a parton találja tekintetünk az annyira bájos kis fazekastéri templomot, az érdekes, sokszögű templom tömege mellett a finom, karcsú kis toronynyal.

És elnézegetjük, hosszan, gyönyörködve.

Lelkünk még nem szabadul fel az igézettől, amikor már a Lánchíd alá érünk. Elrobognak felettünk a paripák, a sötét gerendák hűs árnyékot vetnek ránk és egy szempillantás alatt elibénk tűnik a nap fényében ragyogó királyi palota.

Harmónikusan elosztott hatalmas tömegek. Nemes formáit a magasan kiemelkedő kupola alatt szélesen elterülő terasszok és lépcsők vezetik át a természet szabad világába. Sötéten zöldel a szép függőkert. Elevenen válik ki belőle lent a kis kupolákkal gazdagított bejáró, melynek pergolái révén a valóban fejedelmi kép ismét beleolvad a parti fasor lombjaiba. És amíg felvonulnak előttünk ezek a képek, elfeledünk mindent, el a világot, önmagunkat, csak ezeket látjuk, csak ezeknek élünk. Rajta függ tekintetünk még sokáig, amint lefelé haladunk. Csolnakunk átsiklik az Erzsébet-híd finom kiképzésű, hatalmas íve alatt is.

A Gellérthegy szikláihoz érünk.

A közelből még meredekebb és magasabb, ijesztően komor sziklafalban a természeti fenség nyilatkozik meg. Évszázak, évezrek tűntek le azóta, hogy a hatalmas folyam lábánál hömpölygő. Évezrek viharai és égiháborui vonultak el fölötte és mély barázdákat szántottak óriás homlokán. De azért áll még. Büszkén, mereven, fenséges nyugalommal; és állani fog még évszázakig és évezrekig. A végtelen idő és a végtelen tömeg mellett eltörpül a percnyi lét és a parányi ember; de a művészlelkekbe bátorságot, vakmerő lelkesedést önt, felemeli őket magához, hogy megalkossák azokat a műveket, melyek hatásukban éppen a természet fenségével összeoldva érvényesülnek.

Ez ihlette a halászbástya, a királyi palota és a várkert építőit remek műveik megteremtésénél, ez ihlette az elmult évszáz ama lelkes művészeit, kik Szent-Gellért hatalmas szikláira a kötelesség és szeretet nagyjainak óhajtottak magasztos emlékművet állítani.

Az első terv a Feszl-féle panteon-terv volt a mult század közepéről. Középpontos elrendezése igen monumentális hatású.

Egyesületünk a hetvenes években nagypályázatot hirdetett a „Magyar Nemzeti Panteon" terveire, melyen a klasszikus Cziglerféle terv nyerte el a pálmát. Hatalmas, toronyszerű emlékművet ábrázol a Palóczi-féle terv is, mely az emlékmű köré oszlopsort szán szoborfülkékkel.

Utóbb a citadella átadása idejében az annak alapfalain felépítendő nemzeti panteonra újabb pályázatot hirdettek.

*) Felolvasta a mű- és középítési szakosztályok ülésén április 6-án.

Ezekben a pályatervekben jeles művészi gondolatok voltak és nagy haladást jelentettek a feladat megoldásában. Fogalmazásukban magára a panteon épületére szorítkoztak. Az emlékmű tömegcsoportjainak a szabad természettel való összefoglalását, összehangolását nem vonták tervezetük körébe.

Egyik utóbbi nagy pályázat magának a hegylejtőnek az Erzsébethíd tengelyébe eső részét tűzte ki a megoldás céljául, melyre a Vágó-féle terv érkezett be és nyerte el az aranyérmet. A Francsekféle terv is erre a részre terjed ki és meg is valósult. Legnagyobb kiterjedésű és az egész hegyre vonatkozó volt az a Kolbenheyerféle tervezet, amely az ezeréves kiállítást helyezte a hegyre. A parttól felvezető, kanyargó utak mentén épültek volna a kiállítás pavillonjai, fel egészen a hegy tetejére tervezett ünnepélyek csarnokáig, melyet később panteonná alakítottak volna át. A Duna felőli meredek lejtőn a panteon szélességében óriási vízesés zuhogott volna le.

Ennyi munkássággal, tervvel és művészi gondolattal járult egyesületünk és tagjai ennek a fenséges feladatnak a megoldásához.

Mindenike közeledést, kisebb-nagyobb lépést jelentett az ideális megoldás felé.

A hely fenséges szépsége, a hatalmas művészi feladat engem is lelkesített; nyolc év előtt fogtam a nehéz feladatba és most — elhoztam munkámat.

És ha nem is váltják valóra a következő évek ezt az évszázas nemzeti óhajtást, megjutalmazott az a sok boldog óra, amelyet a munkálkodásban eltöltöttem és megjutalmazott annak az átérzése, hogy azalatt nem éltem hiába és hogy ezt a gyönyörű nemzeti feladatot erőmhöz képest egy lépéssel én is előbbre vihettem.

Elvben való megoldás.

Ha nem tekintenők az eddigi pályázatok és tervek eredményét, hanem az adott viszonyok és körülmények, a környezet és helyzet mérlegeléséből indulva el, meg akarnók határozni az egész tervezet alapelemét, hogy úgy mondjam vezérmotivumát; a következtetések és mérlegelések során csak arra az eredményre jutnánk, amire az elmult évszáz művészei: a nemzeti panteon eszméjére.

A főváros az ország szíve. Ide zarándokol a legtávolabb eső vidék népe is a nagy nemzeti ünnepeken, innen kell, hogy szétsugározzék az egész országba a nemzeti egység érzése és ereje a nemzeti művelődés által. A Dunán hajózó idegenek és vidékiek, és mi is a város tágasabb tereiről és utairól büszkén tekintünk fel Szent-Gellért hegyére, érezzük, hogy már helyzeténél fogva is uralják a város legszebb részei: a Duna és partjai, közvetlen környezete a budai oldalon és messze területen a pesti részen. Amit pedig az ország szíve ural, azt az egész ország urának vallja. Ide tehát csak oly művet emelhetünk, mely az egész nemzethez szól, és ahhoz is csak a legkomolyabb és legnemesebb hazafiui érzelmek hangján.

A másik megszívlelendő körülmény az, hogy az Árpádházi, az Anjou és vegyes házakból való legnagyobb királyaink és erdélyi fejedelmeink hamvai az ország városaiban kisszerű, jobbára elhanyagolt műemlékek alatt nyugosznak, olyan környezetben, mely legalább is nem méltó szellemükhöz és történelmi jelentőségükhöz. Mert nagy erkölcsi erő rejlik abban, ha a művészet felemelheti lelkünket azokhoz a magasan szárnyaló lelkekhez, melyek emberi nemünk és fajunk vezérlő világosságai.

Itt volna tehát méltó helyük az emberszeretet, a jog, a szabadság és a nemzeti művelődés nagyjainak.

Az egész tervezet alapeleme tehát a hegy tetején emelendő nemzeti panteon legyen, nagyszerű térhatású termekkel, melyben a nagyok szobrai, emlékei és sírjai volnának méltó elrendezésben. Ezek fölé tágas galériák tervezendők, ahonnan az egész áttekinthető és még magasztosabb hatású lenne.

Itt tartanók meg legnagyobb és legszentebb ünnepeinket, itt gyászolna a nemzet és itt róná le háláját nagy fiai és azok emléke iránt. Kell tehát ezekhez az ünnepélyekhez méltó, hatalmas csarnok, kellenek ide vezető hatalmas lépcsők és feljárók, hogy felzarándokolnánk nagy, ünnepélyes tömegekben.

A további meggondolás során az az elvi kérdés merül fel, hogy mily terjedelmű és helyzetű legyen az egész kiképzés. Terjedjen-e az egész hegyre, annak egy részére, vagy csak az egyik lejtőjére? Ebben a kérdésben két követelmény dönt.

Az első értelmében kívánatos, hogy a panteon a hozzá vezető lépcsők és feljárók, az ezekkel összefüggő terasszok, szobrok és egyéb művek a dunai hajókról és legalább a pesti oldal mInden pontjáról láthatók legyenek. Másfelől a nemzeti önérzet emelésére, a felemelő és lelkesítő hatás szempontjából kívánatos, hogy a távlati képben azoknak ne csak egy része, hanem lehetőleg mindíg az egész koncepció jelenjék meg impozáns egységében. Az első követelménynek megfelel a hegy délnyugati és Duna felőli meredek lejtője. A másodiknak — az egységes távlati kép követelményének — azonban csak a Dnna felőli lejtő tesz eleget azzal az újabb gyakorlati követelménynyel, hogy a hegy délnyugati és északi lejtőjének utóbb rendezendő utaihoz és kiépítéséhez a kellő kapcsolópontok meglegyenek.

Az elrendezés terjedelmét észak felől a Gellért-tér, dél felé a Döbrentei-tértől innen eső mellékutcák szabják meg. Minthogy a két dunahíd is beleesik az egész távlati képébe, az emlékművek helyzete ezek tengelyeire kell hogy vonatkozzanak.

Az egész koncepció és a beépített város között való átmenetet többféle módon oldottam meg.

Amikor még nem állott az Erzsébet-híd, azt egyik első tervemben távolabb, a Döbrentei-tér felé gondoltam, ahol a híd tengelyében nagyobb félkörű teret alakítottam volna, melyet a Rudas-, esetleg Rácz-fürdő szélesen kiépített tömegei körítettek volna.

Tágas úszócsarnokok, gyógyfürdők, kerti helyiségek, a társas életet szolgáló felolvasó- és hangverseny-termekkel és könyvtárakkal. Ezt azután lankás sétautak, lépcsők, terasszok kötötték volna össze a hegyen levő panteonnal. Igy támadt volna fel e helyen a mi körülményeinkhez és természetünkhöz alkalmazkodva a klasszikus világ harmónikusan szép életmódja.

Ugyanilyen megoldást nyert volna a másik oldalon fekvő Sárosfürdő is. Azóta felépült az Erzsébet-híd. Az említett elrendezéseket

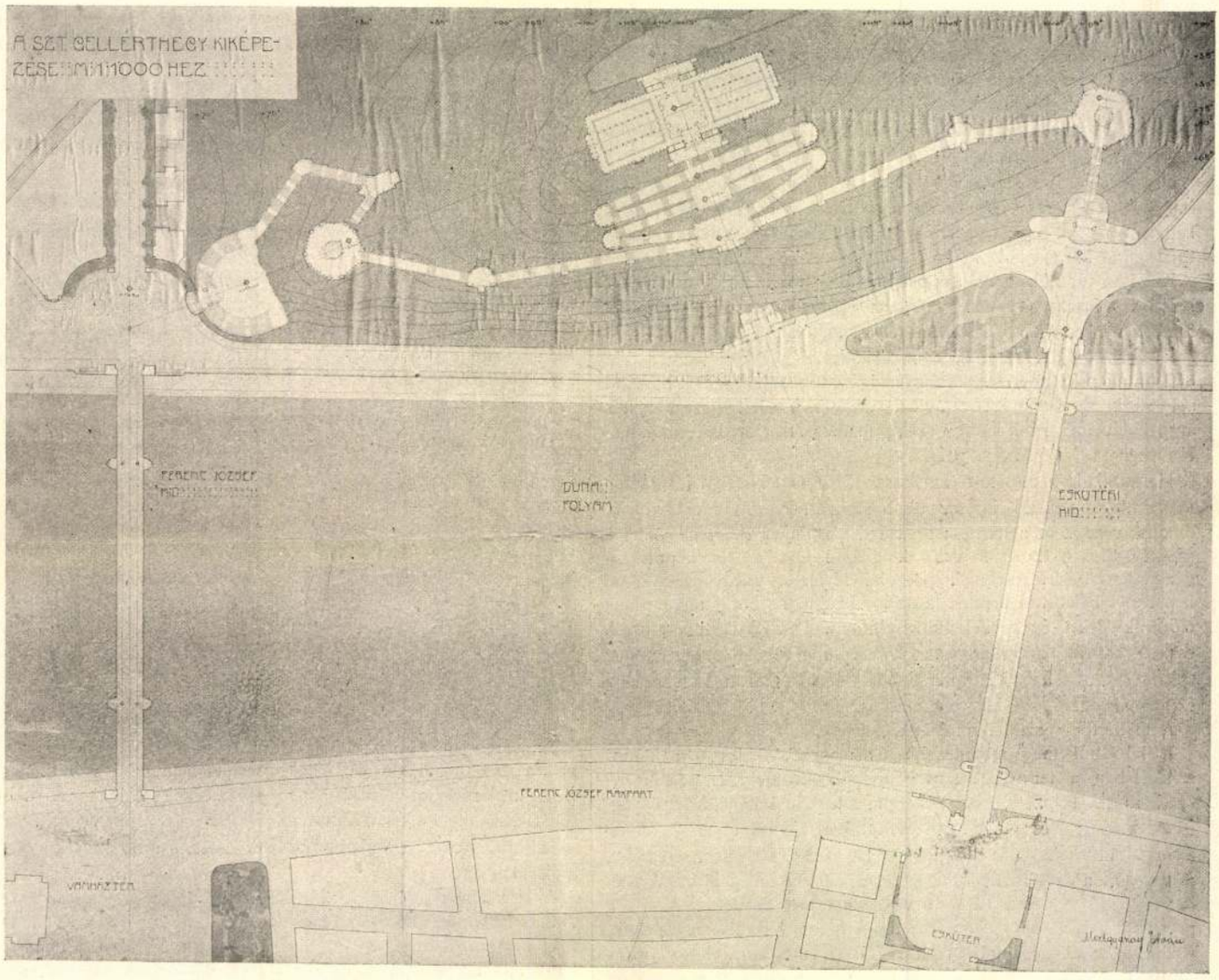

1. ábra. Alaprajz.

a hegylejtővel szerves egységben nem lehet már megoldani. Megmaradtam tehát annál az elvi megállapodásnál, hogy az egész koncepciót a hidak tengelyében lezárom.

Hogy a teljesen szeszélyes alakulatú hegy felszínéről és magassági viszonyairól, megbízható, pontos adatokat nyerhessek, felkerestem a fővárosi közmunkák tanácsát és a fővárosi mérnöki hivatalt.

Mindkét helyt hálára kötelező szívességgel bocsájtották rendelkezésemre a pontos rétegterveket és a Dunapart új szabályozási terveit. Ezekből kitűnik, hogy az Adriai-tenger színe felett a Duna 0 pontja Budapesten 96.586 *m* magasan van, viszont efelett az új gyalogjáró az Erzsébet-hídnál 11·70-re, a Ferenc-József-hídnál 14·50-re van tervezve.

A hegy lejtője az egymástól 5 öl magasságban körülfutó réteg-

vonalakkal van meghatározva, melyek legfelseje 115, illetve 120 ölnyire van a tenger színe felett.

Az ennek fölibe kerülő panteon padlóvonala tehát — az ölekből átszámítva — 139 *m*-re van a Duna 0 pontja és 124 *m*-re a part gyalogjárója felett. A panteon alaprajzban való megoldása után az volt tehát a feladat, hogy erre a 124 *m* magasságra kényelmes és monumentálisan szép feljárót tervezzünk.

Ahogy ezzel foglalkoztam, mindinkább világosabb lőn előttem, hogy ezt a regényes fekvésű hegyet, mely az egyhangú bérházak, egyenes utak, gázlámpák és villamossinek világából fönségesen emelkedik ki, nem szabad teleépítenünk, hanem ellenkezőleg: éppen a művészi alkotások által az ellentétek hatása alapján érvényre kell juttatnunk.

Törekvésünk csak akkor helyes, ha sikerül oly megoldást találnunk, amelyben a természeti szép a művészi széppel összeolvadva egységes és magasztos harmóniában egybeforr.

Az út emelkedése 20 *m*-es darabokban 5 százalék, a lépcsőé 5 *m*-es darabokban 25%, tehát átlagosan 9%.

Ez annyit jelent, hogy a felvezető út körülbelül 1200 *m*. Ha ehhez hozzáadjuk a kétszeres emelkedést, a panteonba vivő séta kereken 1500 *m* vízszintes hosszuságnak és időben jó negyedórának felel meg.

Az ily módon megállapított feljárók egységes széles rendszerét először a panteonnal együtt párhuzamosan helyeztem el a Dunaparttal. Ez nagy feltöltéssel járt volna. Második tervemben beláttam azt, hogy ilyen nagyszabású koncepciónál a szimmetria-tengely hajlása ferde is lehet.

És valóban, ahogy a 115° rétegvonallal párhuzamosan vettem azt fel, sokkal inkább odaillet a hegylejtő hajlásába és a citadella falaira. Elértem ezzel azt is, hogy a panteon tengelye a pesti dunapart egyik jelentős pontjára, az Eskü-tér felé irányul. A panteon alatt levő négy kar a hegyoldal hajlásába belefeküdve, levezet egy szélesebb nyugvóig, ahonnan jobbra-balra hosszabb karok visznek a

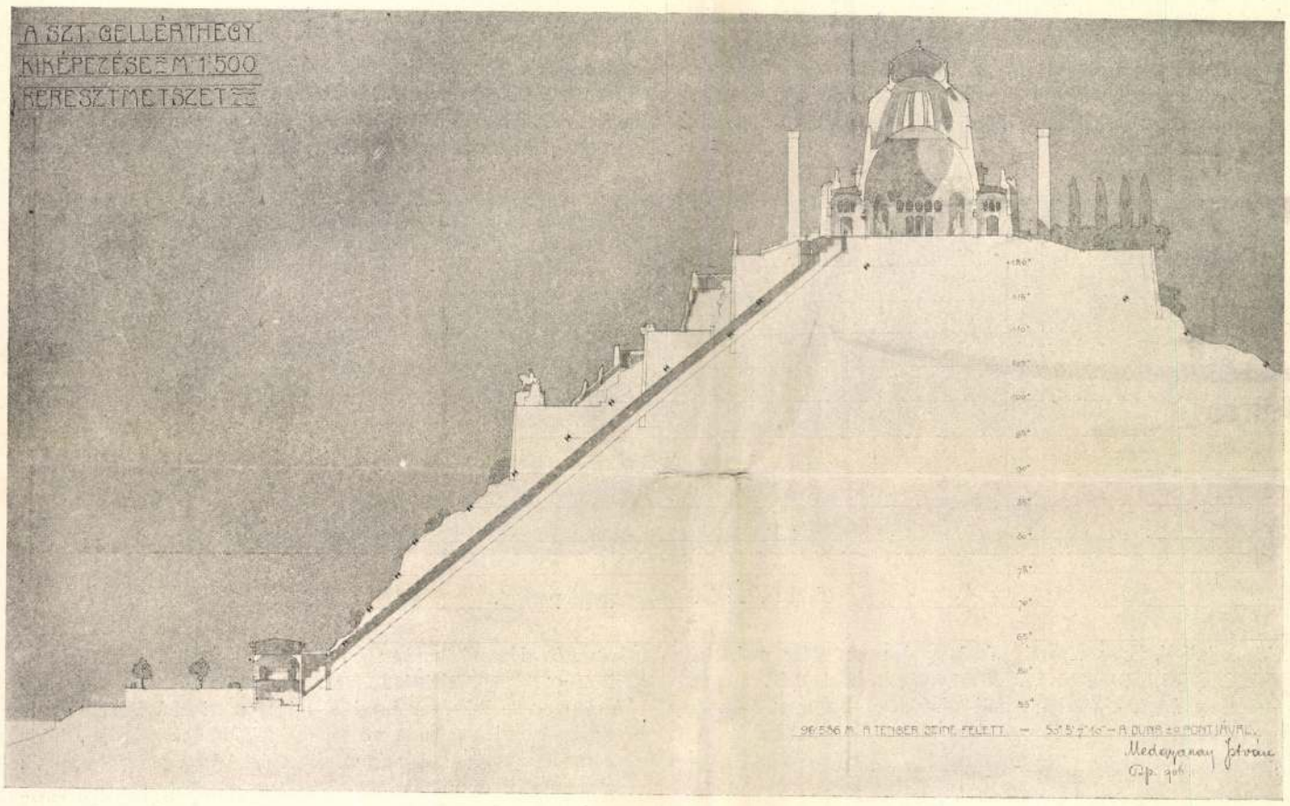

2. ábra. Metszet.

Ezek után az a gondolat látszott leghelyesebbnek, ha a lankás feljárók és kocsiutak teljesen a hegy szabálytalan felszínéhez símulva vezetnének fel. Ily módon ugyanis a sziklák teljesen megmaradnának.

A rétegtervben való pontos szerkesztés azonban arról győzött meg, hogy a gyalogút 5—7 százalékos csekély lejtésével s így nagy hosszuságával, gyakori fordulataival igen behálózná a Duna felőli gyönyörű hegyoldalt, másfelől ezt az úthálózatot egységes, nagy koncepcióba foglalni a hegy szabálytalan felszíne miatt lehetetlen volna.

A másik megoldást a lépcsők nyujtották volna. Ez műszaki szempontból teljesen kifogástalan, de a hogy előnézetben vázoltam a feljárót; rögtön éreztem, hogy a lépcsőkarok emelkedése az egész képben túlságosan hirtelen, nem elég komoly és nem elég ünnepélyes.

Pedig az emelkedésben az 1 : 4 arányon alul nem maradhatunk.

Igy jutottam a két elv egybevetéséhez: az emelkedő út és a közbevetett lépcsők ösmert elrendezéséhez.

kétoldali tornyokhoz. Ebből a fele magasságból már nagyobb hajlású lépcsők vezetnek le a két hídfőhöz.

A hegy hátsó lankás lejtőin kanyarodnék fel a kocsiút, míg elől a középtengelyben egy már meglévő bevágásban vezetne fel a szikladarabokkal lefedett sikló.

Művészi megoldás.

Az emberi művelődés történetéből tudjuk, hogy az örökbecsű remekművek olyan korokból származtak, amelyekben az embereket és szellemi életüket egységes, nagy emberi és nemzeti ideálok, mélyen átérzett és kialakult világnézet fűzte össze.

Ugyanez foglalta egybe a legnagyobb művészi egyéniségeket és ez a kialakult világnézet nyilatkozott meg a kor egységes stílusában is. Önként következik tehát, hogy e művészek egyéni ízlése, stílusa az akkor élő vagy eljövendő szellemi világból keletkezett és természetes, hogy a remekművek mindenike koruk élő stílusának újabb és újabb fázisát, hatásuk révén pedig a stílus fejlődésében hatalmas lendületet jelentett.

A mi korunk világnézetéből nem sok erőt meríthetünk. Most van forrongásban, alakulófélben. Két szélsőség küzd: a céljukat tévesztett műszaki vívmányok okozta legridegebb anyagiság, melynek tévedései osztályharcokká torzulnak el és ezzel szemben a mindinkább erősbödő öntudatos átérzése annak, hogy egymással és a végtelen mindenséggel egységes életet élünk.

Az alkotó erő másik forrása és irányítója: nemzeti művészetünk ébredése. Ezt mindannyian átérezzük. Egyetértünk abban, hogy fajunk öröklött formavilágát népünk műveiben találjuk meg legtisztábban, tudjuk azt is, hogy ennek feldolgozása nem a kész, monumentális és modern magyar stílust jelenti, hanem olyan lelki örökséget, melyet több emberöltőn által megvetettünk, hogy utolsó lehelletét annál nagyobb kegyelettel és becsüléssel élesztgessük önmagunkban. De ennek a megértésnek és becsületes kegyeletnek itt is voltak torzszülöttei. A belső lelki szükség nélkül való lármás kapkodás egyszerre letagadott mindent, hogy szerzett formakincsét ez új világból újra kicserélhesse.

Abban tévedtek, hogy célnak tekintették a magyaros zamatot, holott az csak kísérő jelensége a lélekből való őszinte alkotásnak.

Ezeknek a teljesen elvont és nehezen meghatározható fogalmaknak egymáshoz való viszonyát a teljesen határozott mennyiségtan egyik képéhez hasonlíthatnók: a közös tengelyű és közös csúcspontú parabola-csoporthoz.

Gondoljuk el, hogy a parabolák összevéve az egész emberiség fejlődését és az azt visszatükröző művészetet ábrázolják, a parabola-ágak pedig külön-külön a faji művészetek bizonyos örök törvények szerint való fejlődésének irányváltozásait tüntetik fel.

Gondoljuk el, hogy az idő elmúlásának a rajzban a felfelé való haladás felel meg.

Tudjuk, hogy az évmilliók fejlődése alatt kivált az állatvilágból az a nem, melyben az állati önzés gyöngülésével az egymáshoz és a mindenséghez való összetartozás öntudatos érzése derengeni kezdett.

Ekkor derengett a művészetek hajnala is.

És amint jobban és jobban bevilágította az életet az összetartozás érzése és a szeretet, a fejlődő emberiséggel és fejlődő világnézetével együtt alakult ki az azt visszatükröző művészet is.

Az őseredet közös volt: az állatvilág formájában megnyilakozott örök élet.

Itt még összeesik az összes fajok fejlődésének iránya és művészete is.

Később azonban az éghajlati és egyéb viszonyok évezeres hatása elmásították a fajokat, testi és lelki életüket, fejlődésük irányát és művészetüket is.

Valamennyire érvényesek a mindenség fejlődésének egyazon törvényei, de éppen azért, a különböző behatások alatt különbözőképpen fejlődnek az örökkévalóságba, mint ahogy az egyazon törvényű parabolák a különböző parameter szerint más és más görbülettel válnak el. Egy ponton túl azonban ismét egymás felé közelednek, hogy párhuzamos ágaik találkozzanak — a végtelenségben.

Az emberiség fejlődése közben elmarad lassanként az állati önzés, el az emberi hiúság a többi alsórendű lelki erővel együtt, hogy valamikor a mindenség szeretetében annak egész életét éljék. És minél tisztább és erősebb lesz lelkünk arra, hogy az eszmét tetteinkben és életünkben is valóra váltsuk, annál inkább közelednek a fajok és annál emelkedettebb lesz a művészetünk is.

A fejlődés elején szétváló faji művészetek tehát később ismét közelednek, hogy az idők végtelenségében, összeforrjanak.

Egy a kezdet és egy a vég.

Mi pedig munkálkodjunk őszinte lélekkel, lelkünk legbelső sugallatára hallgatva. Ne utánozzuk az idegent, mert annak iránya eltér a mi természetes fejlődésünk irányától és a visszatérés is csak túlzásokkal és időveszteséggel jár.

Hogy tovább fűzzük hasonlatunkat, az idegen utánzásának az idegen parabola-ággal való párhuzamos darabnak a mienkből való kiindulása és hullámos visszatérése felelne meg

És még egyet.

Amint hogy nincsen teljesen különálló faj, éppen oly kevésbbé van teljesen különálló művészet is. Mindén fajnak megtaláljuk a két ellenkező irányból való legközelebbi rokonát, mint ahogy minden faji művészetnek is megtaláljuk a kétfelől megközelítő testvér-

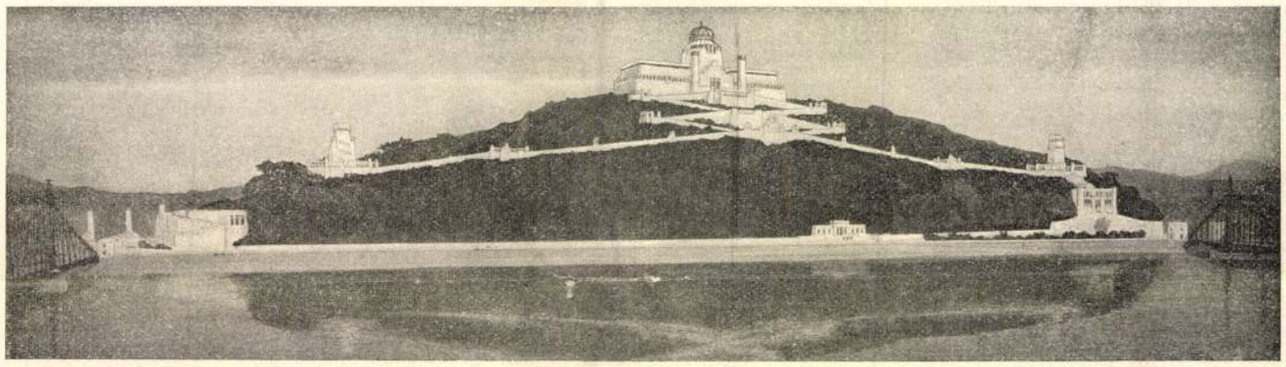

3. ábra. Távlati kép a pesti partról.

művészetét. Hasonlatunkban ennek a viszonynak a szomszédosan határoló parabolák felelnének meg.

A természet örök törvényei a mi nemzeti művészetünkre is kihatnak, befutjuk mi is a mi sajátos fejlődésünk pályáját, hogy egykoron találkozzunk a világművészettel. Addig pedig becsüljük meg mindeniket a multban és a jelenben egyaránt, mert az egész emberiség fejlődéséhez mindannyi egyenlően szükséges volt.

Nemzeti művészetünkről való elmélkedésünk után feladatomhoz térek.

Az egész koncepció alapeleme az előző megfontolások értelmében maga a panteon. Tömegének súlypontját a kiemelkedő kupola hangsúlyozza és ettől jobbra és balra terül el az épület.

Ez a hosszuságban való kifejtés ellenkezik a műtörténetből ismert ama elvvel, amely az ilyen nagyméretű és szélesen elterülő vidékre kiható műnél csak a középponti elrendezést engedi meg.

A hegy felső rétegvonalához azonban jobban hozzásímul a hosszan elnyúló tömeg, érezzük, hogy így nem a síkra, hanem éppen erre a hegyre való; jobban ül a helyén. Másfelől a hegylejtő is az Eskü-tér felé ereszkedik.

Az ehhez símuló feljárónak is csak egy homlokzata lehet, nem volna tehát helyes, ha az ezzel szervesen összefüggő panteon homlokzata mindenünnen egyenlő lenne, így oldalról is, hol a lépcsők már alig látszanak.

Ily módon a Margit-sziget felől az egész koncepció majdnem elölről látszik, lefelé haladva folyton változik a kép, míg a Csepelszigetről tekintve már oldalt fordul, elől a barlang terasszával és felette az egyik toronynyal.

Ezekkel okolom meg a kivételes megoldást.

Hogy a hegyet koronázó panteon jobban érvényesüljön, művészi tekintetből is kívánatosak a széles, ünnepélyes feljárók. Nyugodtabbá és fönségesebbé válik az egész a távolból szemlélő előtt. Az ünnepélyekre felzarándokolók látóköre is emelkedik és szélesedik, hangulatuk is mindig meghatottabb leszen, szinte előkészíti őket az ünnepélyre, mint az egyiptomi szentélyek előtt levő hosszú szfinx sorok.

Az egy-két ezer méter hosszú feljárót nagyszabású, egyszerre áttekinthető és a két híd teljes közét befogó egységes képben kell megoldani. Ez volt a feladatban a legnehezebb. Ilyen helyt már teljesen felszabadul az építő képzelete, nem köti semmi sem, de annál nagyobb igényű, annál magasabb lett a cél: a teljesen szabad, tisztára művészi megoldás.

Munkálkodásomban éreztem, hogy elhagy az erőm. A nagy vonalak nem olvadtak össze monumentális egységbe. Éreztem, hogy ezt a feladatot nem lehet egyszerre megoldani.

Abbahagytam. Buzgón hallgattam testvérművészetünk óriás alkotásait: a fenséges szimfoniákat. Olvasgattam a zene történetét és elméletét.

Felüdülve, megerősödve és lélekben felemelkedve ismét munkához láttam. És ami azelőtt semmiképpen sem sikerült, most magától megoldódott.

A zenében való gyönyörködés felemel minket a nagy költők magasan szárnyaló lelkéhez. A két testvérművészet felülemelkedik a tárgyi vonatkozásokon, és mélyértelmű, sejtelmes elemeiben az egyén és az emberiség lelkének legmélyebb és legigazabb benső valója szólal meg. A két művészet összehasonlításából gyönyörű tanulságokat vonhatunk le.

Most csak egyet-kettőt említek fel azokból.

A legmagasztosabb zenei műfajban, a polifonikus szimfóniában felhangzik a vezérmotivum, e körül szövődnek, hullámzanak a szólamok tovább, egy-egy mellékmotivumban kiválnak és ismét lecsendesednek. És fölhangzik újból a vezérmotivum. Váltakozik a többivel; hogy a végén szélesen, hatalmasan vagy elhalóan — az egészet lezárja.

Így vezettem én is végig a panteon és pilonok vezérmotivumát a felső lépcsőkarok arányaiban és felváltják ezt a tornyok mellékmotivumai.

Ma már a sikló állomását sokkal szélesebbre venném, hogy az a panteon szélességében, mint elhaló vezérmotivum az egészet lezárja.

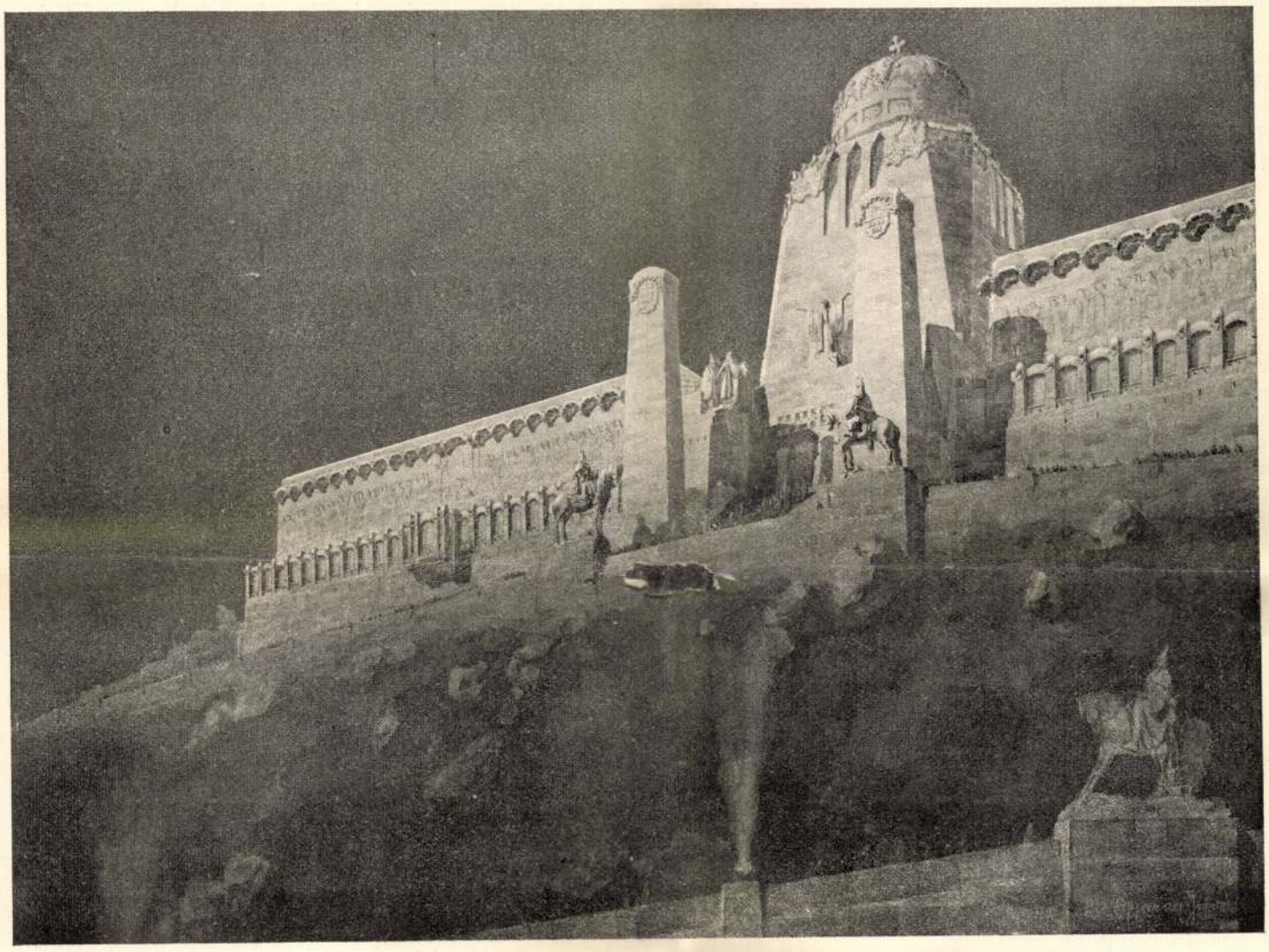

4. ábra. A panteon távlati képe.

A másik tanulság a vonalvezetésre áll. A többszólamú zenében mindenik szólam egyenlő értékű, de úgy találjuk, hogy a magasabb regiszterekben a melódiák elevenebben hullámzanak, szökellenek és szállanak.

Ez az elevenség a mélyebb regiszterek felé folyton alábbhagy, hogy szélességben, monumentalitásban és erőben öregbedjék.

Ha emlékezésünkbe idézzük az építőművészet legnagyobb remekeit, azokban is megtaláljuk ezt az igazságot.

Megfogadtam hát én is. Fent a panteon körvonalának jelleme, hogy úgy mondjam melódiája a kupola és pillonok mentén elevenen szökik fel meg le. A lépcsők és nyugvók mentén már elszélesedik a vonal. Utolsó lendülete a tornyok meg a lépcsőházak körvonalai, amelyekből az egészet összefogó vízszintes alapvonalba tér meg.

Évekig jártam az országot, hogy megtanuljam, hogyan oldja meg a mi józan, őszinte, derűs kedélyű népünk művészi feladatait. Nem ornamentikával és lehetetlenül görbülő szerkezetekkel, hanem

Uj gázgyár. A görlitz-hennersdorfi most épült városi gázgyárban az eddig szokásosnál sokkal kiterjedtebb mértékben alkalmazták az elektromosságot. Egy külön elektromos központ szolgáltatja a 220 *V* feszültségű egyenáramot. A telep az egész gázgyár világítására szolgáló számtalan belső és külső lámpához és számos elektromos munkaüzemhez szolgáltatja az áramot. *A központi állomáson,* a görlitzi Richard Raupach gépgyár által szállított szelepvezérművel és befecskendező kondenzációval felszerelt két fekvő tandem gőzgép van felállítva, mely gépek percenkinti 130 fordulatszám mellett egyenkint rendesen 125, maximálisan 170 és lehető legnagyobb megterhelésnél 190 lóerőt adnak. Mind-

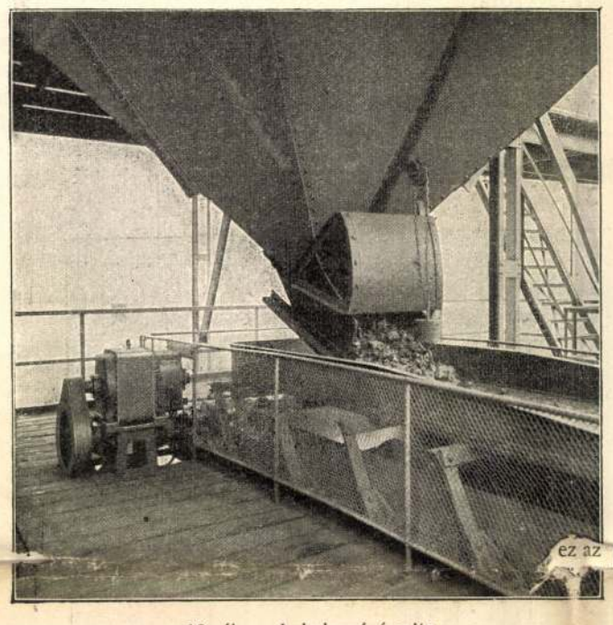

10. ábra. A kokszrázó-szita.

egyik gép közvetlenül egy 220—235 *V* feszültségű 110 kilowattos egyenáramú dinamót hajt, melynek armaturája a meghosszabbított forgattyú-tengelyre van szerelve.

A kazántelep négy kettős hullámcsöves kazánból áll, egyenként 84·8 m^2 fűtőfelülettel, 12 *atm* nyomás mellett. A kondenzvíz hűtésére a gépház mellett felállított hűtőkürtő szolgál. A hűtővizet centrifugál szivattyú szállítja, melyet közvetlenül kapcsolt 5 lóerejű elektromótor hajt.

A központi épületben, a kazán és gépházon kívül, a víztisztítók és gőztápszivattyúk mellékhelyisége, valamint a segédszemélyzet öltöző- és mosdótermei vannak elhelyezve. A gépház egy harmadik gőzdinamó felállítására is elég tágas, míg a kazánházban további két kazánra van elegendő hely.

Az elektromos központ kapcsolótáblája a gépház keskenyebb falán, falazott alapra van helyezve és 5 kapcsolómezőből áll. Terjeszkedésről itt is gondoskodtak. A 40 Ampèren felüli biztosítékok a tábla mögött vannak elhelyezve, valamint a dinamók mellékzárlat-szabályozói is, melyeket elölről kézi kerékkel lehet működtetni. A dinamókat a kapcsolótáblákkal vassal burkolt kábelek kötik össze, melyek a gépház pinceboltozata alatt, hullámbádog alapra vannak fektetve. *A világító telep* 105 izzó és 20 ívlámpából áll. Az ívlámpák 5 áramkörbe vannak osztva egyenként 4 lámpával, amelyek a következőképpen vannak elhelyezve: A gépházban és a kazánházban két-két 10 *Amp* ívlámpa, a kokszteren négy 10 *Amp* ívlámpa, a gázfejlesztőházban nyolc 8 *Amp* ívlámpa, a szénrakodón, a vasuti töltésen, a gáztartálynál és a központi épületben egy-egy 10 *Amp* ívlámpa van alkalmazva.

Elektromótorokat használnak a legkülönbözőbb segédgépek hajtására, összes teljesítő képességük meghaladja a 100 lóerőt. A gázfejlesztő előtti kokszlörő és szállító berendezést 18 lóerős mótor, a kokszcsatornát a gázfejlesztőben 6 lóerős mótor, a kokszcsatornát a kokszlörő és osztályozó telepen 17 lóerős mótor, a kokszrázó szitát az éjjeli tartály alatt 2 lóerős mótor, a kokszcsatornát az éjjeli tartály fölött 5 lóerős mótor, két kokszfelhúzót két 4 lóerős mótor, a nyomó léggépet 25 lóerős motor, a kátrány centrifugát és az ammoniak tér légszivattyúját pedig egy-egy 5 lóerős mótor hajtja. Azok az elektromótorok, amelyek a szabadban hullámlemeztető alatt állnak, teljesen burkoltak, bekapcsoló készülékük tolóajtóval zárható bádogszekrényben van elhelyezve. Teljesen burkolt az ammoniak tér légszivattyújának mótorja is, míg a kátrány centrifuga mótorjának burkolata szellőztethető, ahhoz a friss levegőt csővezetéken szállítják.

A központ kapcsolótáblájától 4 főtápláló vezeték ágazik el, kettő világító áram vezetésére, kettő munkaáram vezetésére; azonkívül elágazik több kisebb áramkör, különösen a központ világítására és néhány kisebb mótor hajtására.

A gázfejlesztő közelében fekvő mótoroknak munkavezetéke, főképpen a kokszlörő és osztályozó telep mótorához szolgáló, valamint a világító vezeték, földalatti kábelvezeték, míg az épületeken kívül fekvő összes többi vezeték légvezeték.

Az épületek belsejében csövekbe helyezték a vezetékeket, robbanás veszélyének kitett helyiségekben pedig gummiburkolatú vezetéket helyeztek acél páncélcsövekbe. Valamennyi bekapcsoló és biztosító a robbanás veszélyének kitett helyiségeken kívül van alkalmazva. A porcellán armaturás zárt üvegű világító testek, a csővezetékhez közvetlenül, a függőlámpák gáztömítő gömbcsuklók közbeiktatásával vannak szerelve.

Az elektromos berendezést a Siemens-Schuckert művek szállították, míg a gázművet magát a Berlin-Anhalti Gépgyár részvénytársaság építette. *P. E.*

VEGYESEK

† **Faragó Lipót.** Szinte hihetetlenül hangzott a szomorú hír, mely a közelmult napokban a magyar mérnöki kart gyászba borította. *Faragó* Lipót augusztus 7-én 54 éves korában meghalt. A mérnöki kar egyik legkiválóbb tagját, az Országos Vízépítési Igazgatóság pedig egyik legbuzgóbb és leglelkiismeretesebb tisztviselőjét vesztette el benne.

A legutolsó időkig oly nagy tevékenységet fejtett ki, hogy hirtelen elhunyta a szakemberek körében mindenfelé a legmélyebb megdöbbenést keltette.

Faragó Lipót okleveles mérnök, miniszteri osztálytanácsos 1855-ben Budapesten született, tanulmányait a József műegyetemen végezte és 1878-ban államszolgálatba lépett. Kiváló tehetsége rövid idő alatt föltünt, egyszerre két kultúrmérnöki hivatal vezetésére kapott megbízást. 1889-ben az Országos Vízépítési Igazgatósághoz rendeltetett be s azóta előbb mint kerületi felügyelő, később pedig, mint a kultúrmérnöki osztály vezetője éleslátásával és szervezőképességével jelentékenyen hozzájárult kultúrmérnöki intézményünknek külföldön is elismert fejlettségéhez. 1901 óta a dunai műszaki osztályt vezette s e megbizatásában is ritka erélyjel párosult, sikerekben gazdag működést fejtett ki.

Kiváló munkásságáért Ő felsége a Ferenc-József-rend lovagkeresztjének és a III. oszt. vaskoronarendnek az adományozásával tüntette ki; az 1900. évi párisi kiállításon pedig, ahol a magyar vízépítési részt rendezte, buzgó tevékenységéért két arany érmen kívül a francia kormánytól a becsületrend tiszti keresztjét kapta.

Faragó Lipót működéséhez fűződik az öntöző törvény, továbbá a Béga-csatorna rendezéséről és a Rábaszabályozó-társulat munkálatainak befejezéséről szóló törvények előkészítése, a Duna- és Tisza-völgy vízrajzi térképének osztatlan elismerésben részesült összeállítása és számos más hasznos alkotás.

Irodalmi téren is jelentékeny sikerrel működött. Igy többek között a belvizek szabályozásáról és az ártérfejlesztésről irt munkáival a mérnök és építész-egylet pályázatán az első díjat nyerte el

Egyesületi életünkben tevékeny részt vett. A választmánynak több éven át tagja volt s úgy a választmányi, mint a szakosztályi üléseken mindig örömmel hallottuk tiszta logikán nyugvó szabatos véleményeit és javaslatait.

Szomorúan érezzük a magyar mérnöki karra és hazai vízépítészetünkre egyaránt nagy veszteséget, hogy *Faragó* Lipót ily hamar kidőlt az ország igazán hasznos polgárainak sorából.

Kimagasló egyéniségének hirtelen összeomlása mindnyájunkat lesujtott és lehorgasztott fővel állottuk körül a sírt, melynek ölén alkotó ereje ily korán megsemmisült!

Emlékét kegyeletünk őrzi s mi rajtunk túl is mindenkor megőrzik művei! *Vicián.*

TAN- ÉS NEVELŐINTÉZETEK

Szarvasi M. Kir. Gazdasági Tanintézet

a m. kir. földmivelésügyi minisztérium egyetlen *középfoku* gazdasági szakiskolája. Gazdák, birtokosok, bérlők négy középiskolát végzett fiait önálló gazdálkodásra neveli. Modern tanintézet, kitünő, olcsó konviktus.

500 kat. holdas tangazdaság. Elméleti és gyakorlati oktatás. Testnevelés, sport. *Katonaságnál önkéntesi jog.*

Részletes tájékoztatást küld az Igazgatóság.

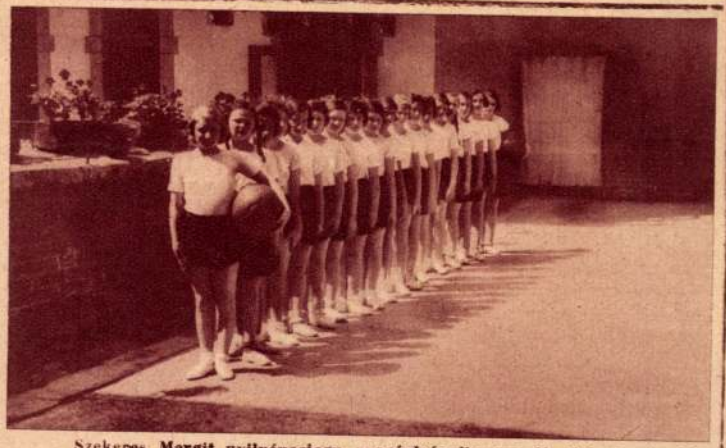

Szekeres **Margit** nyilvánosjogu magánleányliceuma. V., Kálmán-utca 22. **Telefon: 19-0-49. Egyetemre jogositó érettségi bizonyitványt ad. Kis létszám mellett egyéni oktatás és nevelés. (Képünk: Tornaóra a terraszon.)**

SZENT ANNA COLLEGIUM BUDAPEST

VIII, Horánszky-utca 17

Középiskolai tanulók, egyetemi hallgatónők és tisztviselőnők otthona. Parkirozott kert. Hideg-melegviz, zuhany. Az intézet az „Isteni Megváltó Leányai" szerzetesnők vezetése alatt áll. Prospektust kivánatra küld az intéze[illegible]

A gödöllői Szent Norbert nevelőintézet

az összes iskoláitól megfosztott jászó-premontrei kanonokrend legujabb alapitása. A saját villanyteleppel, vizvezetékkel, központi fütéssel s a technika vivmányaival felszerelt impozáns épület a vasuti állomás tőszomszédságában fekszik a tenger színe felett 240 m magasságban, a csodaszép Fácános-erdőben, melyből 88 hold a rend tulajdona. E terület rendkivül alkalmas mindenféle sportra, cserkészetre. A növendékek életkoruknak megfelelő csoportokban állandóan tanári felügyelet alatt vannak. Az intézetbe való felvétel felől érdeklődni lehet mindennap Gödöllőn (Telefon: 3.) d. e. 10 és 11 óra között, továbbá Budapesten (VIII., Horánszky-u. 23. Telefon: 410-98.) déli 1 és 2 óra között. Az ellátási díj havonkint **120.— P.** *Prospektust kivánatra az intézet igazgatósága küld*

Medgyaszay István

TAN- ÉS NEVELŐINTÉZETEK

A budapesti BAAR-MADAS református leánynevelőintézet

II., Lorántfy Zsuzsánna-ut 3. fenti szerzete.

Nyolcosztályu leányközépiskola — leányliceum. Hároméves továbbképző tanfolyam, Internátus, teljes- és félbennlakással.

Márton Ferenc szerzőtörvel.

A Müemlékek Országos Bizottsága

N a g y t e k i n t e t ü E l n ö k s é g é n k.

B u d a p e s t.

Mangold Gusztáv balatonfüredi szerkesztő a balatonfüredi régi Kisfaludy szinház maradványainak felkutatása ügyében a 33/1927.sz. alatt iktatott és másolatban idemellékelt beadvánnyal fordult a Müemlékek Országos Bizottságához.

A beadvány tartalma lényegében nem egyéb, mint beszámoló arról a tárgyalásról, amely a fentebb emlitett ügyben közöttünk lefolyt. A beadvány azonban a lefolytatott tárgyalást egészében és részleteiben merőben elferditve adja elő s ezenkivül személyemet és hivatali eljárásomat, nemkülönben tárgyalási modoromat, valótlanságokat állitva, olyan világitásba helyezi, amely - ha megfelelne a valóságnak - méltán hivná ki maga ellen a legszigorubb birálatot.

Minthogy magától értődőleg a legnagyobb mértékben fontos reám nézve az, hogy felettes hatóságom miként itél rólam: önmagammal szemben való kötelességem a Nagytekintetü Elnökséget arra kérni, hogy az Audiatur et altera pars elve alapján méltóztassék megengedni, hogy az emlitett beadványra megjegyzéseket tehessek, illetve, hogy annak valótlan állitásait az igazságnak megfelelően helyreigazitsam. Tekintettel pedig arra, hogy Mangold Gusztáv - miként iratában emliti - a beadvány másolatát a Vallás- és Közoktatásügyi Ministeriumnak is megküldötte: mély tisztelettel arra kérem a Nagytekintetü Elnökséget, hogy jelen beadványom másolatát a Vallás- és Közoktatásügyi Ministeriumnak felterjeszteni méltóztassék.

A szóban forgó ügy röviden összefogott előzménye az, hogy a Vall. és

Közokt. Minister Ur f.é. január 13-án kelt 92529 - III.a./1926.sz. rendeletével (a Bizottsághoz érkezett jan.19-én) megbizta a Müemlékek Orsz. Bizottságát, hogy a Kisfaludy szinház maradványainak felkutatása és ezeknek a jelenlegi szinház épület esetleges restaurálásánál való felhasználása iránti javaslat-tétel céljából a Bizottságnak egyik szakértő tagját a helyszinére kiküldje. A Bizottság, előzetes megbeszélés után, január 21-én kelt iratával Medgyaszay István épitőmüvész, bizottsági tag urat kérte fel a feladat elvégzésére. Ugyanekkor értesitette a balatonfüredi hatóságot és illetékeseket - ezek között Mangold Gusztávot is - a helyszini szemlének január 24-én történendő megtartásáról. A szemle a kitüzött időben és az értesitett hatóság és illetékesek jelenlétében megtartatott és az ennek eredményeiről készitett jelentést Medgyaszay István ur január 27-én a Bizottsághoz beterjesztette. A szemlén Mangold Gusztáv nem jelent meg, mivel megadott balatonfüredi cimére idejében küldött értesitést budapesti lakásán kézbesitették, ahol, telefonon történt jelentése szerint, betegen feküdt. Innen a kései kézbesités.

Ezek után jelent meg Mangold G. január 31-én a Bizottság hivatalában, Medgyaszay urat keresve és az ügy állása felől érdeklődve. Tudomására adtam, hogy Medgyaszay ur a Bizottságnak tagja ugyan, de nem alkalmazottja és igy a hivatalban nem tartózkodik. A tudomásra-hozás igy és természetesen udvarias hangon történt, nem pedig azon a rideg módon és amellett értelmetlen tartalommal, amelyet Mangold G. akar elhitetni.

Áttérve magára a tárgyra, az iránt érdeklődött Mangold G., hogy miként áll jelenleg az ügy. Erre közöltem vele, hogy a helyszini szemle a jelzett időben tényleg megtörtént és hogy ezzel az aktussal a Bizottság ez idő szerinti tulajdonképpeni feladatát, azt, amellyel a ministeri rendelet megbizta, - elvégezte. Ezt a kijelentésemet ferditi el Mangold G. félre nem ismerhető rosszindulattal oda, minthogyha én végleges befejezést és az ő támogatása felesleges voltát emlegettem volna. Erre az állitásra, amelyből egy szó sem igaz, csak az lehet a válaszom, hogy éppen én, aki az ügyet referáltam, én tudhattam a leghatározottabban, hogy maga az ügy a Bizottság

munkájával a legtávolabbról sincs befejezve. Kétségtelen, hogy hivatali munkámban nem egyszer fordulnak elő tévedések; de épp olyan bizonyos az is, hogy nyilvánvaló ostobaságot sem nem teszek, sem nem mondok.

Hogy az az állitólagos kijelentésem, hogy Mangold G. támogatása immár felesleges, - mennyire nem történhetett meg, ennek bizonyitéka az, hogy azonnal rátértem Medgyaszay ur jelentésének ismertetésére. Hiszen ha felesleges nek tartottam volna minden további tárgyalást, akkor a jelentésre sor sem került volna. Nem igaz, hogy M.G. akart engem "álláspontom" helytelenségéről meggyőzni, - ellenben igaz az, hogy Mangold G. tájékoztatása céljából - kezemben Medgyaszay ur jelentésével - részletesen és pontról pontra ismertettem a jelentés tartalmát. És tény az is, hogy az ismertetésnek szinte minden egyes mondatát olyan ingerült megjegyzésekkel kisérte, hogy valóban ömuralmamba került az ismertetés folytatása.

Ennek során érkeztem el a jelentés ama passusához, ahol Medgyaszay ur, nyert informatioi alapján, annak a nézetének ad kifejezést, hogy a hegyen álló jelenlegi szinház ujjáépitését - eltekintve attól, hogy az átalakitás költsége megközelitené egy egészen uj szinház épitésének költségeit - már csak a fürdő szivbajos üdülőire való tekintettel sem ajánlja. Ennél a pontnál azután Mangold G, éles hangsullyal megjegyezte : "ime, itt a tendencia!" Kérdésemre, hogy milyen tendencia ? - az volt a válasza, hogy " az érdekeltségnek a tendenciája". Ezt a sértő insinuatiot természetesen nem hagyhattam szó nélkül és ezért azt meggondolt szavakkal, de határozottan visszautasitottam. Mondván, hogy vajjon meggondolta-e azt, hogy ezzel az állitással burkoltan és hát mögött azzal vádol egy előkelő kifogástalan uriembert, hogy hivatalos müködésében nem tisztán meggyőződésétől vezettetve, hanem egy érdekeltség céljainak szolgálatában járt el; továbbá, hogy : honnan veszi a jogot annak feltételezéséhez, hogy a Müemlékek Országos Bizottsága egy nem tiszta forrásból eredő javaslattal azonositja magát. Mangold G. erre felpattant ülőhelyéről és a visszautasitásra gunyos éllel szószerint ezt válaszolta : "Köszönöm, most már mindent tudok, most már mindennel tisztában vagyok, ajánlom magamat !" - és ezzel a hivatali helyiséget elhagyta.

Kiselejterett irat

Medgyaszay István
épitész

Mangold G. jónak találta a tárgyalásnak erről a részletéről mélyen hallgatni. El kell ismerni: a saját érdekében nem is ok nélkül.

A tárgyalás ily módon félbeszakadt, minek folytán nem juthattam odáig - ami magától értődő befejezése lett volna a megbeszélésnek -, hogy felkérjem őt arra, hogy esetleges adatait a Bizottságnak ebben az ügyben kiküldött megbizottjához: Medgyaszay urhoz juttassa el.

Miként a fentiekből kivehető, a tárgyalás egészen másképpen folyt le, mint ahogy azt Mangold G. emlitett beadványában a tényeknek meg nem felelően, a tárgyalásnak ugy egészét, mint részleteit elferditve és rosszindulatu módon mindenképpen személyem ellen kihegyezett éllel előadja.

A tárgyalás, az első néhány mondatot kivéve, sajnos, tanuk jelenléte nélkül folyt le és igy előadásom igaz volta mellett bizonyitékokat nem tudok felhozni, ha csak azt nem, hogy közvetlenül Mangold G. távozása után azonnal a fentieknek egészen megfelelően adtam elő az esetet ufy a Bizottság tisztviselőinek, mint telefonon Kupcsay Felicián min. tanácsos urnak.

Mangold Gusztávnak tárgyalási modoromra vonatkozó jelzői - "elutasitó, rapszodikus, brüszk"stb. - ellen sem tudok bizonyitékokat produkálni. E tekintetben azonban hivatkozom azokra a volt és jelenlegi fönökeimre és tisztviselőtársaimra, akik alatt és akikkel 15 évi tisztviselői alkalmaztatásom során müködtem és akik részéről soha egyetlen egy esetben sem merült fel hasonló kifogás. Nyugodt lelkiismerettel bizom reájuk, első sorban a Nagytekintetü Elnökségre annak eldöntését, hogy a valószinüség szerint kinek az előadása felel meg a valóságnak: a Mangold Gusztávé, vagy az enyém?

Legmélyebb tisztelettel

Budapest. 1927, február 15-én.

Dr Schmeller Vilmos

a Müemlékek Orsz. Bizottságának titkára.

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
53. 1927 szám.
Érk.: 1927 év febr. hó 18. n.

A meghívót kapott építészek a sorsukra nézve oly fontos ügy megbeszélésére mindnyájan megjelentek és a felhívásban foglaltakat megvitatták, azt teljes mértékben egyhangulag magukévá tették. A további lépésekkel az intéző-bizottságot megbízták, mely ezuton is felhívja a tisztán tervezéssel foglalkozó kartársakat, hogy csatlakozásukat Hoepfner Guidó műépítésznél (IV., Kecskeméti-u. 19.) haladéktalanul jelentsék be.

Az ácsmesterek közgyűlése. Vasárnap tartotta a Budapesti Ácsmesterek Ipartestülete ez évi rendes közgyűlését Sramó Lajos alelnök vezetése alatt. A közgyűlés a mult évi működésről szóló jelentést elismeréssel vette tudomásul és úgy a működés, mint a számvitel tekintetében az előlájróságnak a felmentvényt megadta. Az elnökség mandátumának lejárata folytán a közgyűlés egyhangú lelkesedéssel örökös díszelnökké választotta Horváth József ács- és építőmestert, aki az Ipartestület megalakulásától kezdve négy évtizeden keresztül szolgálta önzetlenül az ácsmesterek ügyét és vezette az Ipartestületet sokszor válságos időkben. Elhatározta a közgyűlés, hogy díszoklevelet készíttet, amelyet az összes tagok aláírása után küldöttségileg nyujtanak át ősz vezérüknek. A közgyűlés ezután három évi időtartamra Kecse Nagy Sándort választotta meg elnöknek, aki elnöki székfoglalójában az elárvult és rossz anyagi viszonyok közé került ácsipar megmentését és az ácsiparosok helyzetének és boldogulásának feljavítását tűzte ki célul.

Az ülés az előljárósági rendes tagok közé:

1. Sramó Lajos, 2. Balogh Miklós, 3. Fritz Ede, 4. Kozma Pál ácsmesterek, 5. Frisch Gyula, 6. Gux István hajóácsiparosokat.

Póttagoknak:

1. Erős János, 2. Woleszák György, 3. Aschenbrenner János, 4. Erdei Lajos, 5. Haubner László ácsmesterek, 6. Wonnák János ácsiparos, 7. Wickhardt Mihály, 8. Vancsó Ferenc hajóácsiparosokat.

Számvizsgálóknak:

1. Friedrich Jakab, 2. Szivós László, 3 Hegedüs Ferenc ácsmestereket.

Tanoncvizsgáló Bizottság: **Ácsszakmában:**

Elnök: Czipauer László. 1. Friedrich Jakab, 2. Fritz Ede, 3. Marton László, 4. Erős János ácsmester bizottsági tagokat.

A hajóácsszakmában:

Elnök: Gux István. 1. Dóka Mátyás, 2. Fojt János, 3. Wickhard Mihály hajóácsiparos bizottsági tagokat választotta meg.

Miután a közgyűlés az 1927. évi költségelőirányzatot elfogadta, Tőke György, Trautmann Róbert, Czipauer László és Balogh Miklós a tagokat összetartásra és az Ipartestület iránti támogatásra kérte fel.

Az építési pótmunkák díjazása. Az építőiparban gyakran előfordul, hogy a vállalkozó és építtető között nézeteltérés támad a tekintetben, hogy a pótmunkákat az építtető milyen mértékben köteles megtéríteni. Egy konkrét esetben most érdekes elvi jelentőségű döntést hozott a Kúria. Egy építési vállalkozó az építtető által adandó anyagokkal egy ház építését vállalta el. A felek között létrejött megállapodás szerint a kialkudott vállalati összegben benfoglaltatik az előzetes költségvetés és tervek szerinti minden munka. Abban az esetben, ha az építtető változást óhajtana, amennyiben lényegesen több mukát nem igényelne, a vállalkozó ezekért a változtatásokért nem számíthat semmit. Az építés befejezése után a vállalkozó a kialkudott összegnek majdnem dupláját követelte. A bíróság kimondta, hogy közömbös a több munkaóra igazolása, mert az építtető pótmunka esetén is csak oly munkadíjat tartozik fizetni, amennyi munkával a mű rendes teljesítmény mellett létrehozható volt. Az azzal járó kockázatot, hogy a munkások a munkát akár az ellenőrzés hiánya, akár más, az építtetőn kívül álló okból a rendes munkateljesítménynél hosszabb idő alatt készítették el, a vállalkozó tartozik viselni. Kimondotta a Kúria, hogy a vállalkozó az építővel nem állapodhatik meg a pótmunkálatok oly díjazási módjában, amely a szerződésben kikötöttnél terhesebb.

A vidék új színháztipusa. Érdekes előadást tartott Medgyaszay István építész, a Magyar Mérnök- és Építészegylet ülésén előkelő és nagyszámú közönség előtt. Medgyaszay utalt arra, hogy a magyaroknak egészen más, a mi sajátos viszonyainkra szabott vidéki színházakra van szükségünk és nem olyanokra, mint amilyenek a külföld gazdag iparvárosaiban és a kis fejedelmi székhelyeken épültek. Egy új színházi tipust mutatott be előadása kapcsán a szakértő közönség előtt, amely tipus megalkotásánál az előadó arra törekedett, hogy a legkisebb helyen, a legkevesebb anyaggal, a legtakarékosabban szerkessze meg színházát. Az első színházunk, amely ezen elvek szerint épült: a nagykanizsai. A legsúlyosabb probléma, a financirozás azért lehetséges, mert Medgyaszaynak sikerült az 500 személyes, teljesen felszerelt központi fűtésű színházat a végszámlák szerint 200.000 pengőből kiállítani.

A Budapesti Építőmesterek Ipartestületének közgyűlése. Április 5-én tartotta ipartestületünk VII. (42.) évi rendes közgyűlését Bloch Leó alelnök elnöklete alatt. Fridrich F. Géza főjegyző előterjesztette az 1926. záró-számadásokat, a mérleget és eredménymérleget. Ezután az elnöklő Bloch Leó a megüresedett elnöki, előljárósági, számvizsgálói és tanoncvizsgáló bizotsági tagsági helyekre elrendeli a választást. 1927—30. évre megválasztattak: Elnöknek: Alpár Ignác. Előljárósági rendes tagoknak: Bloch Leó, Dengler Lajos, Kirschner József, Mann József, Nándor Pál, Rothauser József, Sorg Antal, Ziegler Géza. Póttagoknak: Apor József, Hubert Richárd, Lukács Béla, Reisenleitner Lajos, Lukoviczky Emil, Bánszky Mihály, Kapuszta Gusztáv, Rück Lajos, Nagy Lajos, Czillér Antal, Bolgár Arnold, Gabriel Ferenc. Számvizsgálóknak egy évre: Berey Lajos, Kappéter Béla, Németh László. A tanoncvizsgáló bizottság három évre a következőkép választatott meg. Elnök: Wensky Nándor; alelnökök: Katona Mihály, Rothauser Lajos, Sturm Károly, Molár István. Vizsgáló bizottsági tagok: Abos Brunó, Bolgár Arnold, Dengler Lajos, Gabriel Ferenc, Havas József, Holmann Pál, Holub Jenő, Juhász István, Kappéter Béla, Kapuszta Gusztáv, Lindwurm Nándor, Lukács Béla, Lux József, Medek Tibor, Melczer Károly, Nagy Lajos, Rothauser József, Rück Lajos. Ezután elnöklő a közgyűlést bezárta.

A Hungária Magyar Technikusok Egyesülete megtartotta közgyűlését a királyi József Műegyetem dísz-

Kinevezés. A kormányzó a kereskedelemügyi miniszter előterjesztésére a központi műszaki személyzet létszámába tartozó Feyér Gyula miniszteri tanácsosi címmel felruházott miniszteri osztálytanácsosnak a mininszteri tanácsosi jelleget adományozta.

Halálozás. Wenszky Nándor építész, szőv. törvényhatósági bizottsági tag, a ferencvárosi egységespárt elnöke, a budapesi építőmesterek szövetségének alelnöke április 25-én 48 éves korában meghalt. Április 26-án délután 3 órakor temették a Kerepesi-uti temető halottasházából a főváros által adományozott díszsírhelyre.

Országos kiállítás Székesfehérváron. Prospektust, jelentkezési ívet, felvilágosítást kérésére bárkinek küld a kiállítási iroda, (Székesfehérvár, Bank-u. 4.) de megtalálja azt kiki a saját ipartestületében is, mert az ország összes ipartestületei el vannak vele látva.

MAGYAR MÉRNÖK- ÉS ÉPÍTÉSZ-EGYLET.

A Magyar Mérnök- és Építészegylet április 23-án és 24-én tartotta meg közgyűlését. 23-án délután az egylet Reáltanoda-utcai székházában Buday Béla államtitkár, elnök megnyitotta a közgyűlést, majd Majorossy Gyula olvasta fel főtitkári jelentését. Előadta, hogy az egyesület közérdekű felterjesztései között legfontosabb volt a nagybankok budapesti kislakásépítési akciója tárgyában beadott felirat, amelynek eredménye az lett, hogy a bérbeadás módozatait a felirat indítványai szerint állapították meg. Az egyesület a dunántúli bauxit kiviteli engedélyének tárgyalása kapcsán rámutatott arra a fontos kívánságra, hogy az engedélyezéseket egy belföldi aluminiumgyár létesítéséhez kössék. Az egylet hősi halottainak emléktábláját az ősszel tartandó jubileumi közgyűlésen fogják leleplezni. Örömmel jelentette be az előadó, hogy a munkahiány már nem olyan nagy, mint az előző években volt, amennyiben a közlönyben 151 munkakeresővel szemben már 47 munkaadó hirdetett. Ezután a költségelőirányzatot, a könyvtári és egyéb bizottsági jelentéseket elfogadták, majd Marusak Dezső titkár tett jelentést a Hollán-pályadíjról, amelyet Foerk Ernő okleveles építész „Árpádkori templomaink típusai" és Kelemen Móric dr. gépészmérnök, az „Autobusz fejlődése" című munkái nyertek meg. Marusak jelentése után kiírták az évi építészeti nagypályázatot, majd a Kéler—Napoleon pályadíjat Kósch Jenő okl. építésznek ítélték egy vadászlak-tervéért. A választások során alelnöknek Orphanides Jánost, főtitkárnak Majorossy Gyulát, könyvtárosnak pedig Losy-Schmidt Ede dr.-t választották meg. A közgyűlés második napján, 24-én délelőtt Buday Béla elnök megemlékezett Herrmann Miksának, az egylet és a kamara volt elnökének miniszterré történt kinevezéséről, ami azt jelenti, hogy a mérnöki tudás közvetlenül is képviselve van a kormányzatban. Beszédét azzal a megállapítással fejezte be, hogy a magyar mérnöki karnak csüggedésre nincsen oka és pihenésre sincs joga. Végezetül a fájdalom és a gyász kifejezésével emlékezett meg Edvi-Illés Aladár tiszteleti tagnak a haláláról, kijelentve, hogy az egylet részvétének méltó kifejezéséről a közgyűlés kereteit messze túlhaladó módon fog gondoskodni.

Hétfőn, május hó 2-án d. u. 6 órakor **a mű- és középítési szakosztályok együttes ülése.** Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. Torda György előadása: Modern franciaországi vasbetonépületek tervezése és kiviteli módszerei. A betonműkőépítkezés. (Vetített és mozgófényképekkel.) 3. Folyó ügyek, indítványok. — Május hó 9-én d. u. fél 7 órakor a mű- és középítési szakosztályok együttes ülése. Tárgyak: 1. Elnöki bejelentések. 2. Tagfelvétel. 3. Folyó ügyek, indítványok.

A tervező építészek tömörülése. A tervező építészek egyeteme nevében Hoepfner Guidó az alábbi felhívást bocsátotta ki:

Igen Tisztelt Kartárs Ur!

A „Mérnöki Kamara" tagjai részére fentartani javasolt munkák, azaz „fentartott munkák" tervezetének tárgyalásai alkalmával, sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy ezen reánk oly nagy horderejű kérdésben és annak törvényes, megfelelő és sürgős rendezésében a legnagyobb nehézségeket éppen a velünk karöltve dolgozó építőmesterek támasztják.

Ők nem hajlandók a tervezés jogáról lemondani, hanem kenyérkeresetüket és érvényesülésüket úgy a kivitelezés, valamint a tervezés terén, mint a multban, a jövőben is egyaránt fentartani kívánják. Teljes merevséggel ragaszkodnak álláspontjukhoz.

Pedig a mult káotikus állapotából való kivezető utat megtalálni mindannyiunk érdeke és ezt máskép elképzelni nem is lehet, mint hogy az egyes rokonfoglalkozások határvonalai megállapíttatnak és be is tartatnak. Ezt kívánja a közérdek, s ezért kiki válassza azt a foglalkozást amihez legjobban ért, s kizárólag ezzel foglalkozzék, mert az ország mai szegénysége nem engedheti meg ily fontos és mások vagyonát érintő ügyekben az amatőrösködést vagy kísérletezést, — nem is szólva azokról az etikai összeütközésekről melyekbe mindkét foglalkozást együttesen gyakorló egyén sokszor jut.

De ez a kérdés egyuttal a mi kenyérkérdésünk is. És hogyha az építőmesterek, — kik összehasonlíthatatlanul nagyobb anyagi eredményekkel dolgoznak és több kereseti lehetőségekkel bírnak mint mi, — saját foglalkozásukra oly annyira félékenyek, hogy körükbe csak nagy nehézségek leküzdése után fogadják be a jelentkezőt, miért legyen egyedül a mi foglalkozásunk szabad préda tárgya? Nekünk is van jogunk követelni, hogy a „tervezés" terén, — melyhez való tudást és gyakorlatot hosszú és nehéz úton kellett megszereznünk, — kellő védelemre találjunk.

Ne kívánják ők a mi kenyerünket, mint ahogy mi az övékét nem irigyeljük. Egymásra vagyunk utalva. Feladataink közös elvégzésében kell, hogy harmonia legyen. Respektáljuk egymás munkakörét, — és a foglalkozási határátlépéseket szüntessük meg, bármely oldalról történjenek is.

Miután pedig az eddig folytatott tárgyalások során nem találtunk megértésre az építőmesterek részéről, legalább idáig nem.

Javasolom, hogy mi tervező építészek csak olyan építőmestereket juttassunk munkához, kik a „Mérnöki Kamara" által szerkesztett „fentartott munkakörök" első tervezetében foglalt munkák tervezésével a jövőben nem fognak foglalkozni és arra kötelező igéretet tesznek.

Ennek megbeszélésére kérem igen tisztelt Kartárs Úr szíves megjelenését f. hó 12-én d. u. 5 órakor a „Mérnöki Kamara" helyiségében.

Nem egy új egyesület alapításáról van szó, hanem kizárólag egy magunk között kötendő „MEGÁLLAPODÁS"-ról melyet kellő szanktiókkal ellátva a „Mérnöki Kamara" védőszárnyai, illetve fegyelmi bíróságának ellenőrzése alá helyeznénk.

A „Megállapodás"-ra vonatkozó tervezetet értekezletünkön bemutatni szerencsénk leend. Az ügy rendkívüli sürgősségére és fontosságára való tekintettel, okvetlenül kérve szíves megjelenését, vagyok kartársi és hazafias üdvözlettel **Hoepfner Guidó.**

A m. kir. Operaház átalakítása.

Máskor nyári álomba merül az Operánk ezekben a hónapokban, most azonban nyüzsgő munkásokat látunk körülötte és benne, továbbá vasgerendákat, pallókat, téglarakásokat. Megjelennek a nagy szekerek és rozoga bútorokat, korhadó gerendákat, avult zsindelyt és egyéb törmeléket hordanak el.

Amikor köztudomású lett, hogy az Operaházat átalakítják, mindenki ijedten gondolt arra, hogy az Operaházon, Ybl mesternek ezen a remekművén változtatás történik.

Ha valamely téren, a szinházépítés terén ugyancsak óriás haladás történt a legutóbbi időkben; a szinházépítészet mondhatni az utolsó 30 év alatt majdnem teljesen más elvekkel dolgozik, a tervezésben és az építésben egyaránt. Már pedig az 1884-ben megnyílt m. kir. Operaházban még semmi lényegesebb javítás vagy átalakítás nem történt. Az Operaház tehát ugyancsak megérett arra, hogy benne a modern *tűzbiztossági, kényelmi* és *szinpadtechnikai* követelményeknek megfelelőleg gyökeres javításokat foganatosítsanak. Fontos dolog volt ezek mellett természetesen az, hogy az Operaházon architektonikus vagy művészi szempontból mindezek a javítások, — amelyeket, mint látni fogjuk, tisztára praktikus szempontok irányítanak, — csorbát ne üssenek, és az Opera lehetőleg minden szembeötlő formai változtatás nélkül úgy belső térhatásában, mint külsőleg is megmaradjon Ybl mester örökszép mesteri alkotásának.

Ha, mint már mondám, az Operaház átalakító, vagy helyesebben restauráló munkálatai túlnyomólag praktikus jellegűek is, épp az a körülmény okoz nehézséget az ily természetű műveletekben, hogy a legnagyobb önmegtagadással és mérséklettel kell eljárni az átalakítónak, és igen finom művészi érzékkel kell birnia, hogy magát a régi mester formai világába bele élve, esetleg saját művészi egyéniségének megtagadásával összeegyeztesse a régi formákat és elmult idők formai kifejezésmódját a legújabb idő hygieniai, tűzbiztossági és egyéb szükségleteivel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter erre a munkálatra *Medgyaszay* Istvánt szemelte ki, aki Magyarországon a vidéki városokban több sikerült szinházat épített és teljesen otthon érzi magát a százféle vasbétonszerkezetek közt is, amelyek tudvalevőleg immár a modern szinházépítészet legfontosabb eszközei.

Az Operaház anyagi zavarai elsősorban a *jövedelem növelését* tették szükségessé, ami leghelyesebben új székek beiktatásával érhető el. Ez okból az utolsó években a földszinti és I. emeleti középpáholyokat széksorokká akarták átalakítani. *Medgyaszay* azonban bebizonyította ide vonatkozó vázlataival, hogy a látószöglet oly kisterjedelmű területet hagy meg alkalmasnak az új székek számára, hogy a remélt jövedelemtöbbletről szó sem lehet.

A tűzbiztosság szempontjából foganatosított munkálatok közé tartozik a földszintről levezető két új lépcsőkar, ami által az egy méter lépcsőszélességre eső emberszám a felére redukálódik. A földszinten új ruhatár létesítése által a régihez képest kétakkora terület áll rendelkezésre, ami a régi állapothoz képest a tolongást a felére csökkenti. Ide tartozik még az is, hogy a földszinti ruhatár a nagy előcsarnokból három ajtón lesz megközelíthető.

Nagyon fontos és érdekes az, hogy az egész földszinti nézőtér faalépítményét Medgyaszay úgy tűzbiztossági, mint az itt elmondandó szempontokból teljesen új vasszerkezettel pótolja. A faszerkezet tűzbiztosság szempontjából már régóta állandó rettegés tárgyát képezte a tűzoltóság előtt, másrészt a földszinti nézőtér a régi állapotában nem felelt meg a szinpadhoz viszonyított magasságában és emelkedésében. Jelenleg ugyanis úgynevezett, „mélyebb perspektivával bíró scénán“ az első földszinti sorokban ülők a hátsó szinpadon álló szinésznek csak a felső testét láthatják, amely körülmény mindenesetre megnehezítette a mélyebb perspektivájú scénák elrendezését. *Medgyaszay* úgy segít ezen a bajon, hogy némileg emeli az egész földszintet és más lejtést is ad a nézőtérnek, úgy hogy a szinpad egész padozata már az első sorokból átláthatóvá válik. A zenekar részben az „alsó szinpad“ alá kerül, ami főleg a Wagner-operákban, amelyek igen nagy orchestert követelnek, nagyon fontos. Ez a körülmény, vagyis a zenekarnak részben az alsó szinpad alá való sülyesztése, másrészt a nézőtérnek úgy a zenekarhoz, mint a szinpadhoz viszonyított emelése javítanak azon az állapoton is, hogy eddig az első sorokban lévő hallgatóság előtt a zenekar túlságosan érvényesült.

A székeket, a modern szinházi technika elvei szerint, úgy állítják föl, hogy a hátsó szék tengelye mindig az előtte lévő két szék közé essék. Az előttünk ülőnek nem a fején, de a vállán át nézzük a szinpadot. A nézőtér más lejtésbe való emelése által az úgynevezett látóvonalat most már nem fogja zavarni semmi. A rivalda harmadfél méterrel hátratolása által, három széksorral nagyobbodik a földszint. Ezzel a székek száma 75-tel növekedik. Minthogy azonban az ülésekhez vezető két folyosót szélesbítik és a széksorokat egymáshoz képest az említett félszék-szélességgel eltolják, a szaporodás csak 40 darab szék. Újítás lesz, hogy a legelső díszesebb sor rendkívül tágas ülésekkel készül és „casino-sor“ néven fog szerepelni.

Az egész átalakításra a pénzügyminiszter 600.000 koronát biztosított. Ha tekintetbe veszszük, hogy egy szék ára 6 és 12 korona között váltakozik, és ha az átlagot csak 8 koronában veszszük fel, akkor a 40 új szék után a jövedelem esténkint 320 k. volna, ami 200 előadásra évi 64.000 k. Ezzel szemben a 600.000 k. 30.000 k.-val amortizálható.

Az épitő ipar szempontjából érdekes a régi nehézkes és terjedelmes faszerkezetű tetők átalakítása. Az égetően szükséges kelléktárak és jelmeztárak a régi tetők lebontása után a helyükbe készített, és belül egészen üres vasbétontetők terében nyernek elhelyezést, ami 12.000 m^2 új terület.

Sikerült továbbá új próbatermeket, új házi szinpadot és új két festő műtermet is elhelyezni.

A régi pala 30 év alatt teljesen elmállott, a XIV. számú horganybádog pedig a főváros kénessavban gazdag füstös levegőjétől annyira oxidálódott, hogy sok helyt mint a szita szövete szabadkézzel is leszakítható. Mindezt kicserélik.

Az Operaház nézőterének csoportja nincs teljesen elszigetelve a szinpadi csoporttól, mert ennek jelmeztárai az előbbi csoport helyiségei fölött voltak, sőt az idők folyamán a kényszerítő szükség hatása alatt a közönségtől mindig több és több kényelmi helyiséget vontak el kézi raktár, kellékes kamra stb. céljára. Ezek nagyrészben visszaállíttatnak, mert az új tetőzetben helyet találnak. A negyedik és ötödik emeleti új jelmeztárakat mind új lépcsőkkel kötik össze és teljesen elzárják a szinház ama részeitől, melyekben a közönség is megfordul. Eddig a ruhakosarakat néha előadás közben a karzati folyosókon hordták végig.

A csillárt jóval fölemelik. Eleinte menyezetvilágítást akartak, de ez már megbontotta volna a nézőtér stylusát. A Lotz-freskó sem érvényesült volna kellőképp. Ezért határozták el, hogy a különben is remek csillárt megtartják, de fölebb emelik. A csillárt oly égőtestekkel fogják felszerelni, melyek csak fölfelé vetnek világosságot; ez aztán visszaverődik a menyezetről és azzal a határozatlan, derengő fénynyel tölti meg a nézőteret, amely némely szinpadi világító effektushoz is szükséges. Lotz freskóját *Kőrösfői-Kriesch* Aladár restaurálni fogja; a nézőtér egyéb festészeti díszeit is megfelelőleg restaurálják.

A közönség számára vonzóbbá törekednek tenni az Operát azzal is, hogy az első emeleti buffet-terem körül levő gyönyörű faburkolatú régi folyosót dohányzónak rendezik be, melyről az enyhébb hónapokban az Andrássy-út felé eső tágas terraszra is kiléphetni.

A közönség egyéb kényelme és hygieniája tekintetében az Operaház régi rendszerű toilette-helyiségei ez ideig

4. ábra. Thiersch terve.

nagyon is hiányosak voltak. Most lesznek díszszel berendezett mosdók, öltözők és minden emeleten egy-egy orvosi szoba is. Azokat az aknákat, melyeken keresztül a friss levegőt szivattyúzzák a házba, végig kirakják csempével. Az eddigi poros, piszkos, dohos földalatti aknák helyébe tiszta termek kerülnek, mert a régi 30 éves, nem szabályozható Perkins-rendszerű gőzfűtést lehetetlen megtartani. A ventilatio is teljes tatarozást igényel.

Amint ezekből láthatjuk, az Operaházban nem rombolnak; mert amint már jeleztük, nagyon helyesen, az Opera művészeti megoldásán semmi sem fog változni; vandalizmusról tehát — hála az intézők, különösen a tervező ízlésének — szó sem eshetik.

Az átalakítás igen komplikált és óriás felelősséggel járó munkáiban a tervezőt a legkiválóbb iparosaink támogatják. Az egyes munkanemekre rendezett szűkebb körű versenytárgyalás alapján a föld-, kőműves, bontó, elhelyező, márvány, műmárvány, asztalos, lakatos, mázoló, üveges stb. munkákkal *Pucher* Istvánt bízták meg, mint a legolcsóbb ajánlattevőt. A márványmunkákat *Kauser* és társa, a burkoló munkákat *Schillinger* Zsigmond, az asztalos munkákat a *Malomsoky* József cég, a lakatos munkákat *Jungfer* Gyula, a vasszerkezeteket *Farkas* és társa, a személyfelvonókat a *Mertens*-cég, a vízvezetéki berendezést *Pogány* Nándor, a központi gőzfűtést *Törs* és *Ormai*, a tetőfedést *Biehn* János, a bádogos munkát *Janisch* és fia, a vasbétont *Pittel* és *Brausewetter*, a tetőfedést *Dobai* János hajtja végre. Az építést *Kappeter* Béla vezeti és *Jakabffy* Zoltán min. főmérnök ellenőrzi.

Végül csak azt kívánjuk az összes közreműködő szaktársaknak, hogy az új munkálatok úgy akusztikai, mint

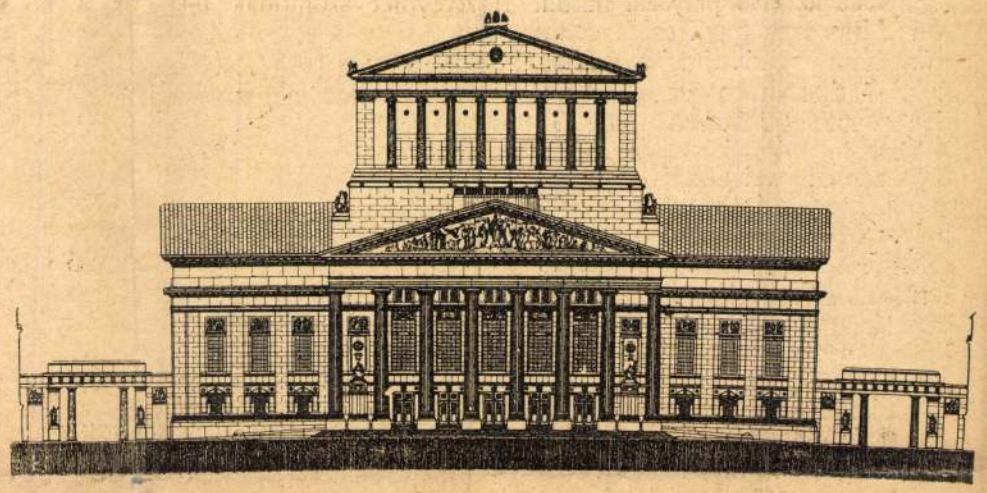

6. ábra. Seeling terve.

szerkezeti szempontból jól sikerüljenek, az előirányzott költségeknél többe ne kerüljenek és az igért terminusnál előbb legyenek készen. *L. Z.*

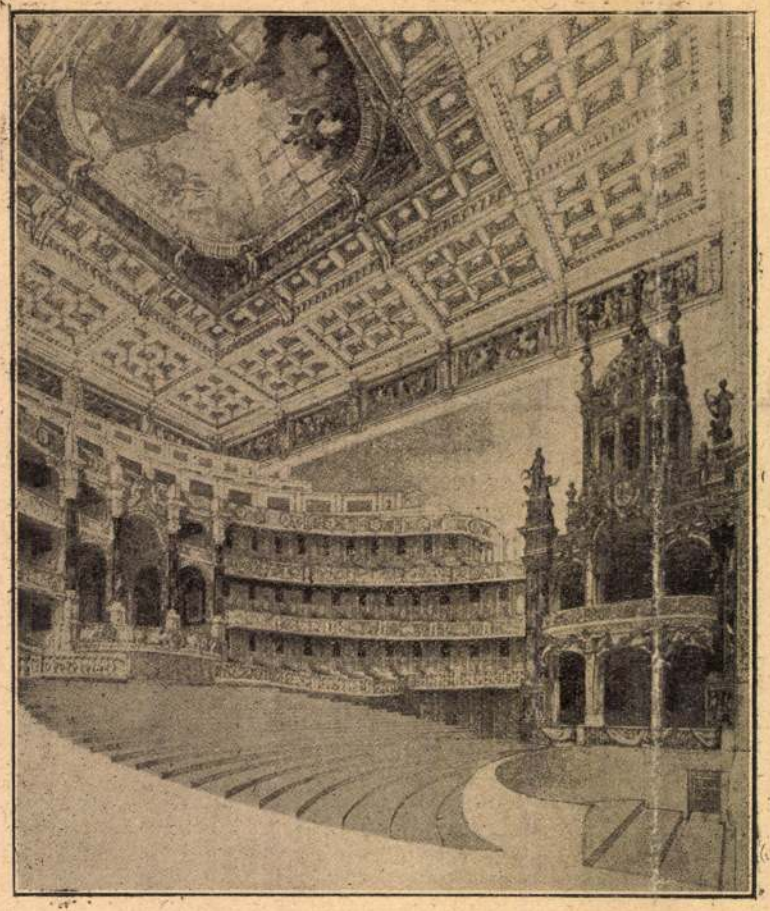

5. ábra. Thiersch tervének belseje.

A berlini királyi nagy Opera tervpályázata.

II. (Vége.)

Az ismertetett tervező programm alapján mind a hét felszólított építész kidolgozta a maga pályamunkáját, de ez a pályázat végleges eredményt nem hozott. Semmi másnak nem lehetett tekinteni, mint csupán olyan eszmei pályázatnak, amelynek egyedüli célja, hogy a nagy és nehéz feladat megoldásának a problémáját a végleges siker felé elindítsa. Nem célunk ezen a helyen a beérkezett pályaterveket részletes bírálattal kísérni, mert hiszen ahhoz sem elegendő terünk, sem megfelelő magyarázó illustratióink nincsenek. Csak nagy vonásokban említjük meg, hogy valamennyi tervező a mi Nemzeti Múzeumunk homlokzatára emlékeztető görögös épületet tervezett. A hatalmas arányú Königs-Platzon azonban a nagyméretű Reichtagsgebäude épületével az ilyen homlokzatot kellő egyensúlyban tartani valamennyi tervezőnek nagy nehézséget okozott. Hogy valami módon a terjengőssé váló épületcomplexumra erőszakosan is felhívja a figyelmet, a müncheni Fridrich Tiertsch például a szinház homlokzatának két sarkára két tornyot tervezett. Hogy mi módon és célból kerül a szinházépületre torony, azzal nem törődött. Igaz, hogy a tornyokkal elérte célját, vagyis az épület túlságos terjengősségét összefogta általuk, de architekturája a tornyok

KRÓNIKA

A ZÁSZLÓÉRT. Szép a zászlót bátor és erős kézzel kitűzni a fokra, szép büszkén rámutatni lobogására. A zászló felplántálásának perce drága, örömteljes, felejthetetlen. De még szebb, ha férfias erő védi a kibontás ünnepének percei után, a sok-sok hétköznapon át is. Szebb, mert nem jár ünnepléssel, szebb, mert a kitartó energia, az igazi erő jegye.

Ez jutott eszünkbe, amikor eldőlt a Nemzeti Színház tervpályázata. A kitüntetett építőművészek névsorában nem egy oly névre akadtunk, amelyet ünnepelve ejtettek ki egykoron, a zászlókitűzéskor. Várakozással tekintettek rájuk mindazok, akik szerették volna építőművészetünk erőteljes megújhodását a nemzedék munkásságától várni. De íme, a zászlót bevonták az egész vonalon, mihelyt egy — művészeti ízlés dolgában teljesen közömbös — hivatalos fórum nem írta ki a színháztervezés programmjába, hogy ez a zászló is lobogjon.

Ily gyorsan maradhat-e magára nálunk egy elv, melyről azt hittük, hogy nem felvett ruha, hanem szívhez, észhez nőtt meggyőződés? Mit szóljanak ehhez az esethez azok, akik minden erejükkel a régi zászlóbontók segítségére siettek? Mit szóljanak hozzá azok, akik annak a zászlónak régtől fogva ellenségei?

Valami furcsa, a művészet fogalomkörén kívül eső szempontot foglalt a Nemzeti Színház pályázati feltételei közé a pályázatot kitűző fórum. S íme, a művészek engedelmeskedtek neki. Valóban, emlékezetes lesz ez az engedékenység. Mert azt jelenti, hogy nálunk többet ér egy ily fórum elhatározása, mint az artisztikus meggyőződés.

Egykor, nem is oly régen, az a zászló azt jelentette, hogy legtehetségesebb építészeink minden erejükkel, szívük minden érzésével, eszük egész energiájával, tudásuk minden fegyverével egy oly építészeti formanyelven akarják kő-mondataikat elmondani, amely nem található másutt, csak nálunk, amely a mi világunkból nőtt ki és csak minket jellemez. Viruló, szép kísérletek folytak, sőt mesterművek támadtak.

De jön egy nagy pályázat, jön egy hivatalos fórum szabályzata s egy pillanat alatt akarat, törekvés, érzület, programm megváltozik. Hogyan lehetséges ez?

A Nemzeti Színház tervpályázata nem azért lehangoló, mert egy hivatalos zsüri meddőnek mondotta. Hanem, mert a zászlóvivők oly hirtelenül, oly szent egyértelműséggel cserben hagyták a zászlót.

KITÜNTETÉSEK. Január 17-én dőlt el a Nemzeti Színház tervpályázatának sorsa. A bírálóbizottság az első díjat (10,000 K) Medgyaszay Istvánnak, a második (8000 K) díjat Bálint & Jámbornak, a harmadik (6000 K) díjat Tőry & Pogánynak, a negyedik (4000 K) díjat Lajta Bélának ítélte oda. A bizottság a tervek egyikét sem ajánlja közvetlenül kivitelre, hanem felakarja szólítani a pályadíjnyerteseket egy szűkebb pályázatra. A bizottság ezen kívül 2000—2000 K-s díjjal tüntette ki Szende Andor, Quittner Zsigmond, Miklós Ede, ifj. Kauser József & Spiegel Frigyes, ifj. Englerth Károly tervét. A pályázaton huszan vettek részt 33 tervvel.

A Nemzeti Szalón téli kiállításán az Alpár-díjat Koszkol Jenő kapta.

A somogymegyei takarékpénztár intézeti szék-

Művészet 1913. [illegible]

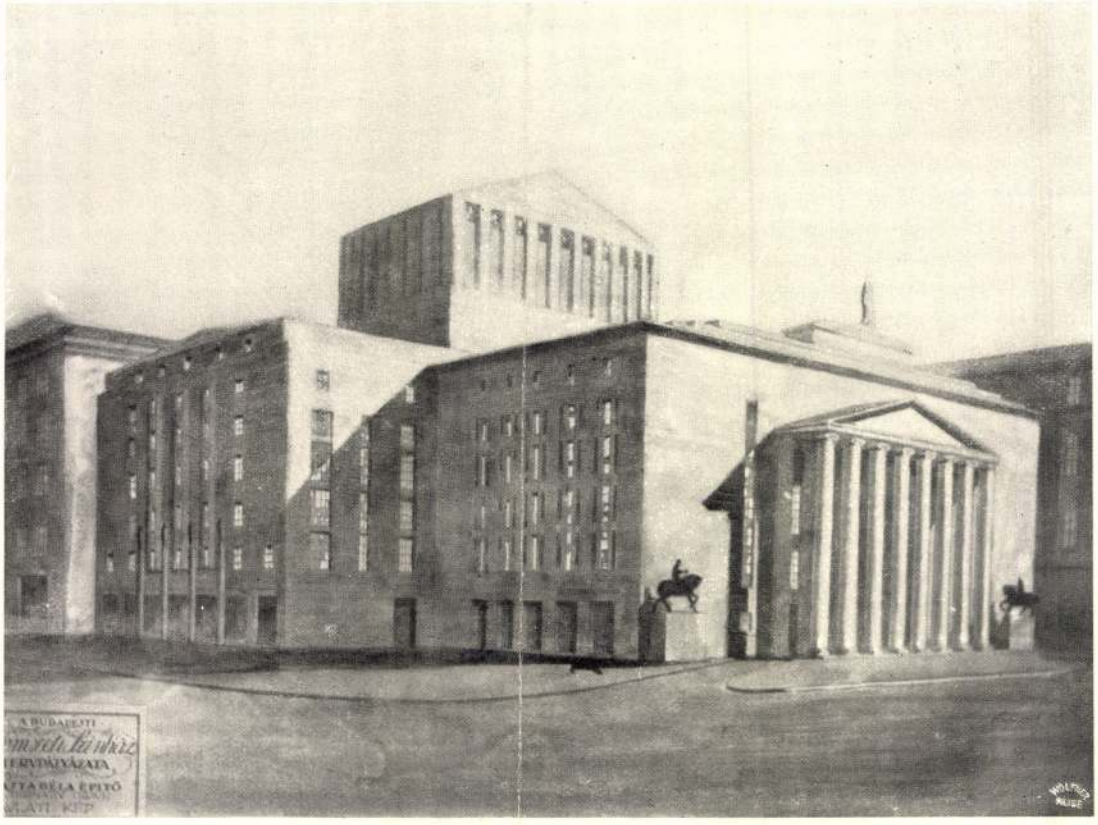

A NEMZETI SZÍNHÁZ PÁLYATERVEI
A NEGYEDIK DÍJ NYERTESE
LAJTA BÉLA MÜVE

háza tervpályázatára 42 pályamű érkezett be, melyek közül a 2000 K-ás első díjat Váczy István szabadkai építész, az 1200 K-ás második díjat Mohácsy László budapesti műépítész, a 600 K-ás harmadik díjat Freund Dezső budapesti építész terve nyerte. A bíráló-bizottság javaslatára egyenként 400 K-ért megvásárolták Leimdörfer Armin és Rácz Emil budapesti építészek és Kovács István műegyetemi adjunktus tervét.

Az Orsz. Iparművészeti Társulat által eskétési szoba és váróterem berendezésére kitűzött tervpályázatra beérkezett pályaművek közül a 800 K-ás első díjat Kozma Lajosnak, az 500 K-ás második díjat Löfler Sándor és Béla építészeknek ítélték oda, azonkívül 200—200 K-ért megvették Baráth István, Tálos Gyula és Heim József terveit.

A rózsahegyi törvényszéki palota és fogház tervezésére kiírt pályázatra 16 terv érkezett. A bíráló-bizottság az első díjat Orbán Ferenc építésznek, a második díjat Jablonszky Ferenc építésznek, a harmadik díjat Mikle Károly építésznek ítélte oda.

A „Kéve" művészegyesület által hirdetett Hubert és Sigmund-féle belső plakát-pályázat első 300 koronás díját a zsüri egyhangúlag Budai István „Izzóláng" jeligéjű tervezetének ítélte oda, azzal a kikötéssel, hogy a tervező művésznek a plakát szöveges részét áttekinthetőbbé kell tennie. A második díjat, minthogy a beküldött többi tervezet a művészi követelményeknek nem felelt meg, a zsüri nem adta ki.

A Nemzeti Szalón téli tárlatán a következő művészek részesültek kitüntetésben: Pentelei Molnár János kapta a Nemzeti Szalón aranyérmét az 1912. évre „Halak" c. olajfestményéért. Kiss Rezső kapta a Nemzeti Szalón egyik ezüst érmét „Önarckép" c. litográfiájáért. Oppel Magda kapta a Nemzeti Szalón másik ezüstérmét „Virágcsendélet" c. vízfestményéért. Sándor Antal kapta az 500 K-ás arcképdíjat „Női arckép" c. olajfestményéért. Koszkol Jenő kapta a 300 K-ás Alpár Ignác-féle díjat „Miracoli templom Velencében" c. vízfestményéért.

A KÖNYVES KÁLMÁN műkiadó társaság jogosításával közöljük e számban Pataky László festményeinek reprodukcióját.

TÁRLATSZEMLE

ÉPITÉSZET A MŰCSARNOK TAVASZI TÁRLATÁN

A Műcsarnok tavaszi tárlatának hirdetményei szerint a kiállítás külön építészeti bemutatóval bővült. A hirdetmények oly külalakban propagálják a kiállítás építészeti részét, mintha ez valóban jelentősebb, nagyobbszabású látnivaló lenne Ezzel szemben meg kell állapítani, hogy az anyag nem sokkal több, mint máskor, így hát kérdéses, hogy indokolt-e az a nagy hírverés, ami az építészek érdekében történt.

A kiállítási anyag ismét csak a félkörű szoborcsarnok oszlopoktól sötét, görbe falaira van felakasztva, mint mindig. Ha már jónak látták ez alkalommal külön felhívni a figyelmet az építőművészet jelenlétére, akkor legalább adtak volna számára egy világos külön-termet. Van abban valami degradáló, ahogy a rendezőség éppen a legértéktelenebb falakra, a szobrok közé — sőt mögé — helyezi el az építészek munkáit. Dehát úgylátszik, a Műcsarnok sehogyan sem akar az építészek kedvében járni és segíteni ezen a régi sérelmen. Pedig hely volna bőven.

A pályázati felhívás egyébként elkésve jutott el a tervezőkhöz. E sorok írója jelen volt éppen, amikor a posta meghozta egyik jónevű kartársához a Műcsarnok értesítését, a benyujtási határidő előtt tiz nappal. A felszólítás azonnal a papírkosárba került, mert hiszen tiz nap nem elegendő ahoz, hogy valaki komolyan felkészüljön egy kiállításra, vagy akár előkeresse fiókja fenekéről régebbi munkáit.

Éppen ezért lehetségesnek tartjuk azt is, hogy a gyéren érkezett anyagot a zsüri nem is bírálta el, hanem — ha a benyujtó személye megfelelt — minden további nélkül elfogadta. Igy kerülhetett a terem falaira az a sok fotográfia, amelyeknél különb felvételeket látunk magazinokban, vagy szaklapokban. A fénykép *önállóan* nem való *építőművészeti* kiállítás keretébe, mert így csupán a tervező reklámjának tünik. Egy műcsarnoki tárlat pedig utóvégre mégsem tekinthető valamilyen hirdetési lehetőségnek. Természetesen más az eset, ha a tervező megfelelő külalakú, művészi értékű, artisztikusan ábrázolt tervéhez *mellékesen* csatolja, mintegy összehasonlítás céljára, a már kivitelezett építmény fényképét is. De ha *csak* fényképet ad, akkor elárulja, hogy igen csekély gondot fordított az objektum elkészülte előtt, tehát a tervezési stádiumban, a feladat *művészi* előkészítésére.

A kiállításon épületmodelleket is láttunk. Keveset. A hazai modellkészítők mintáin az egyes épületrészek legtöbbször hiányosan, vagy szerkezetellenesen készülnek, esetleg csak rajzolt módon jelezve. Ajtók, ablakok sokszor csupán festve vannak, holott a modellnek célja éppen a helyes arányú *plasztikus* ábrázolás, amelynél az árnyékhatásoknak is érvényesülni kell. Az illesztéseknél több helyen látszik a kicsordult ragasztóanyag — ezeket a hiányokat nem pótolja a szakszerűség szempontjából amúgy is értéktelen és csupán laikusszemet káprázató staffázs, készen vásárolt miniatür fa, bokor és fű. Az ilymódon készített épületminták így értéktelen játékoknak tűnnek, különösen akkor, ha elgondoljuk, hogy a kultur-külföldön a modellgyártás komoly iparrá fejlődött. A jó modell pótolja a hamis képet adó és sokszor megtévesztésre alkalmas távlati rajzokat, úgy hogy épületminta nélkül külföldön építmény alig készül.

*

Az építészeti kiállításhoz termek hosszú során keresztül vezet az út. A látogató jobbra-balra tekint, s talán ép-

67. lap.

homlokzatban és a keskeny keresztutca felé részlegesen kiképezett árkádos elrendezésben kereshető. A főhomlokzaton két sorban elhelyezett loggia-szerű erkélyek ritmusa akkor is érvényesül, ha az ember a ház alatt állva összefutó vonalakban (skurcban) nézi az épületet. Általában: az erkélyeknek loggiával való kombinálása mindig kellemes és hálás, de különösen szükebb utcában, ahol az erké'y szélességi méretei ezáltal megnövekednek, az ablakok felett pedig jó árnyékhatású tagozat keletkezik.

Hangsúlyozottan jó az oldalhomlokzat sarokrészének T betű alakjában, axiálisan elhelyezett ablaksora, amelynek függőleges tengelyétől jobbra és balra szabadonmaradt nagyméretű sík falfelületek a legteljesebb nyugalom hatását keltik. Ezek a falsíkok erőteljesen bizonyítják, hogy a korszerű elemeket egységesen, sőt megnyugtató módon lehet hozzáhango'ni egy nyugtalan és elütő környezethez. Az épület teljes egészében kőburkolatot kapott, — ismét egy tényező, ami elősegíti az egységes hatást. Az ablakkávák körül nincsenek keretezések, így tehát nincs semmi, ami a figyelmet öncélú módon magára vonná és a homlokzatot felaprózná. Az adott esetben kitünő hatású ez a célszerűség, amivel természetesen nem mondjuk azt, hogy most már minden architektura rossz, vagy célszerütlen, amelyeknél az ablakok keretezettek. — Az árkádsor pilléreinek könnyű enthasisa is kihangsúlyozza a modern vasbeton-szerkezet lehetőségeit, amely megengedi, hogy az oszlop kis felületen támassza alá a fölötte elvonuló gerendát. Fejlett statikai érzékünk ma már akkor tiltakoznék, ha a pillérek hamis módon kiszélesített oszlopfejeket hordanának, nem létező erők elleni küzdelmet imitálva.

Az épület belseje hasonlóképen nagyvonalú és arányos. Az előcsarnok és a belépő méreteivel egymást kiegészíti, ezért mind a kettő intim jellege mellett is tágas hatású. Ugyanígy egységes teret mutat az előcsarnok a belőle jobbra és balra kiágazó két lépcsőházzal A különcé'ú helyiségek ilymódon együtt hatnak, és célszerű méretei-

Fokozza ezt az enteriör-hatást a portásnak teljesen átlátszó üvegfülkéje, és a szel'emesen megoldott szekundervilágítású lépcsőházi üvegablak.

Díszítő elem az épületen csupán annyi van, amennyi kell és csupán ott, ahol az ember játékos kedvével kapcsolatba jöhet. Tehát nem a párkány alatt a magasban, vagy a negyedik emelet homlokzati felületén, ahol csupán addig lenne élvezhető, amíg az épület a rajztábla síkján fekszik, hanem mindenütt ott, ahol az ember szemével a valóságban is kapcsolatba kerülhet.

A magyaros jellegű ornamentika a kopjafa egyszerűen rovátkolt jellegével mindenütt szerény, és sehol sem öncélú: az erkély-mellvédek áttört, ill. domborított síkjain, a pillérek érdekes végződéseiben és élein, a küszöbfellépőkön, a felvonószekrény belsejének jávorfaragásán. Az előcsarnok kazettás menyezetének élei az egész mezőben símák, csupán a középen díszítik rovátkolások. Jellegzetes példája annak, amikor a kevesebb: több.

Ugyancsak az előcsarnokban, a lépcsőkarok kezdeténél tünik fel két jó szobor: Gách István munkái, amelyekre a Műcsarnok kiállításáról emlékezünk. Mindakettő tárgya megfelel az épület rendeltetésének, és szervesen illeszkedik az épület architektektúrájához.

A lépcsőházak világításának megoldása ötletes, azt hisszük, hamarosan látni fogjuk a gondolat utánzatát más épületeken is. A lépcső-orsó tengelyében egyetlen csőrúd vonul végig, felerősítve a legfelső emelet menyezetére. Ebből ágazik ki a lépcsőkarok megfelelő pontjain emeletenként a lámpacsoport.

A reprezentatív helyiségek burkolata a lépcsővel egyetemben magyarországi bányákból kikerült vörös, rózsaszínű és zöldesszürke márvány. A három árnyalat összhangolt módon egészíti ki egymást.

Medgyasszay István műegyetemi tanár sikerült munkája szaporította a főváros értékes épületeit.

A magyar királyi Operaház átalakítása.

Medgyaszay István-tól. (VIII—XI. számú rajzmelléklettel.)

Sok szó esett róla, talán több is, mint szükséges lett volna.

A mi felfogásunk szerint azonban *Ybl* Miklós remekműve nemcsak a mienk, hanem a jövő nemzedéké is. Őket érdekelni fogja a mű történetének ez a mozzanata is és ezért akarja Egyletünk Közlönye az elmult hónapok hiteles adatait megőrizni.

Ez év tavaszán a kormány *Bánffy* Miklós grófot nevezte ki kormánybiztosnak az Operaház és Nemzeti Szinház vezetésére. Az új kormánybiztos magas művészi intelligenciával és mindenre kiterjedő lelkiismeretes gondossággal — a szinművészeti reformokon kívül — magával az Operaház épületével is alaposan foglalkozott. A kormányhoz intézett kimerítő memorandumában felsorolta azokat a változtatásokat, melyek az Operaház előadásainak a kellő színvonalon leendő tartásához okvetetlenül szükségesek. Bebizonyította, hogy az 1884. évben épült házat az elmult 28 év óta alig tatarozták, az erre a célra évenként a költségvetésbe állított összegeket az üzem céljára fordították. A szétmálló és becsurgó bádogfelszín alatt korhadó gerendák tartják ideig-óráig a fedélszéket. A padlóburkolatok, a homlokzatok, a mennyezetek és a világhírű *Lotz*-festmény összerepedezett, bármikor darabokban leválhatik. A folyton szaporodó operaművek díszletei és jelmezei sehol sem férnek el, összezsúfolva tönkremennek. A vízvezetéki, fűtő- és villamos berendezések elavultak és alig működnek.

Ámbár jó a nézőtér akusztikája, de a zenekar a földszinten nagyon is erősen érvényesül és a szinpadról jövő énekhanggal nem keveredik harmónikusan, másfelől a zenekar a szinpad harmadik kulissza-utcáján túl már alig hallik, ami a pontos összejátszást szinte lehetetlenné teszi.

A párhuzamos próbaelőadásokhoz legalább még három újabb próbaterem okvetetlenül szükséges.

Végül rámutat a memorandum a földszinti nézőtér bővítésének lehetőségére is a zenekar eltolásával.

A memorandum értelmében az említett munkálatokra

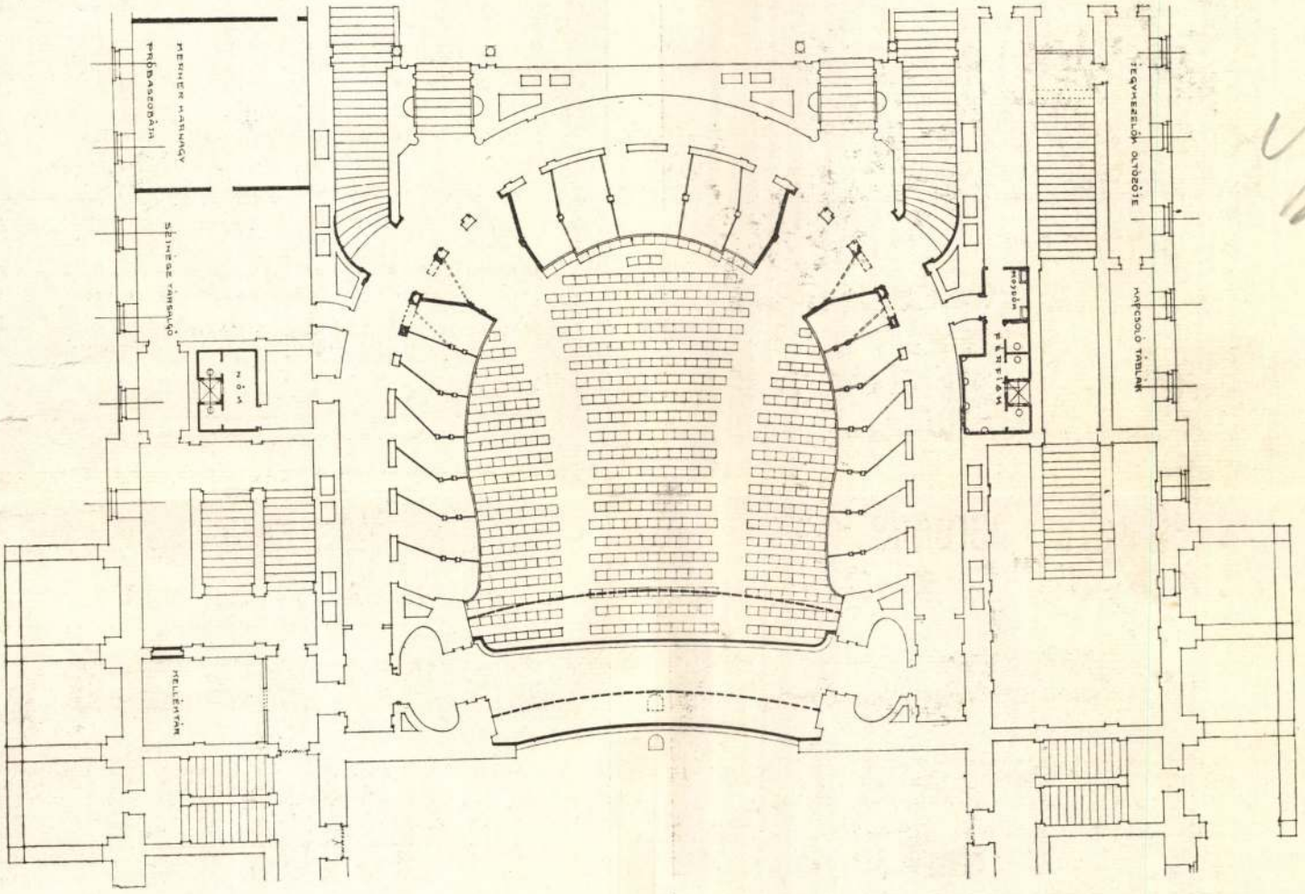

1. ábra. A m. kir. Operaház nézőterének alaprajza.

Teleszky János pénzügyminiszter *Kertész* K. Róbert miniszteri osztálytanácsos vázlatterve és költségelőirányzata alapján 600.000 K-t utalt ki. Az átalakítás részletes megtervezésével és művezetésével folyó 1912. év június havának 3-án *Zichy* János gróf kultuszminiszter e sorok íróját bízta meg azzal, hogy a munkálatokat a rendes nyári szünet alatt okvetetlenül be kell fejezni; a nézőtér villamos berendezésével pedig *Morlin* Amadé gépészmérnököt.

A tervezések során *Bánffy* gróf kívánságára a festő műtermet egy emelettel feljebb, a régi fafedélszék tetőüregébe helyeztük, amivel az alsó festő műterem helyén új házi szinpadot és kasirozó termet nyertünk. Úgy terveztem, hogy a régi fatető deszkázatára a pala és bádog eltávolítása és a bordák helyének kivágása után közvetetlenül ráhelyezzük a vasbetontető lemezét. A vas-

betonszerkezet megkötése és a régi fafedélszék kiszedése után üresen maradhat a tetőűr anélkül, hogy a tetőfelszín eredeti formájában megváltoznék. Ilyen módon még négy tető átalakítását terveztem, amivel 1200 m^2-nyi új raktárt nyertünk. Ezekhez három új melléklépcsőt terveztem.

A közönség kényelmének és biztosságának fokozására irányuló törekvések a következők voltak: *Jakabffy* Zoltán kultuszminiszteri főmérnök javaslatára tervbe vettük a régi, használatlan, úgynevezett „báli ruhatár"-nak két új lépcsőkar útján való összekötését a nézőtér földszintjével. Ezzel a földszinti ruhatárban a régi tolongás megszüntethető. Egy m^2-re az asztalok között jutott azelőtt 17 személy, a terv szerinti változtatás után 5 személy. A földszinti kijárók szélességének 1 m-ére jutott azelőtt 115, a terv szerint 64 személy. VIII. rajzmelléklet és 1. ábra. E számoknál tekintetbe vettem, hogy az átalakítás következtében a földszinten 41 új zsölye keletkezik. Az I. emeleti foyer úgynevezett táblás folyosójának elzárása és dohányzóvá átalakítása céljából *Bánffy* gróf kívánsága szerint a két helyiség közötti ajtónyílásokba ablakokat terveztünk. A nézőtér alsó tűzveszélyes faszerkezete helyébe a fővárosi tűzoltó-főparancsnokság több évi sürgetésére vasszerkezetet terveztünk. A nézőtérre a nagy csillár helyébe elosztott menyezet-világítást szántam. Ennek kettős célja volt: egyfelől *Lotz* festményének előnyösebb megvilágítása, másfelől a karzati nézők megkímélése az olyan kellemetlenül vakító, nagy csillár fényétől. Ez a megoldás azonban már érintette volna a nézőtér megszokott képét és *Náray-Szabó* Sándor kultuszminiszteri államtitkár kívánságára úgy oldódott meg a feladat, hogy a csillárt egyszerűen 3 m-el feljebb húzattuk. Ugyancsak az ő kívánságára vettük fel az egész nézőtér festményének letisztítását és a páholyok alapos tatarozását. A frisslevegőt szívó elrendezést olyképpen terveztem, hogy a járda sarkában levő többnyire bepiszkított rácsok helyett egy-egy első emeleti ablakból szívják a friss levegőt. Végül az andrássyúti homlokzat esténként való érvényesülése céljából arra szuffitta-világítást terveztem.

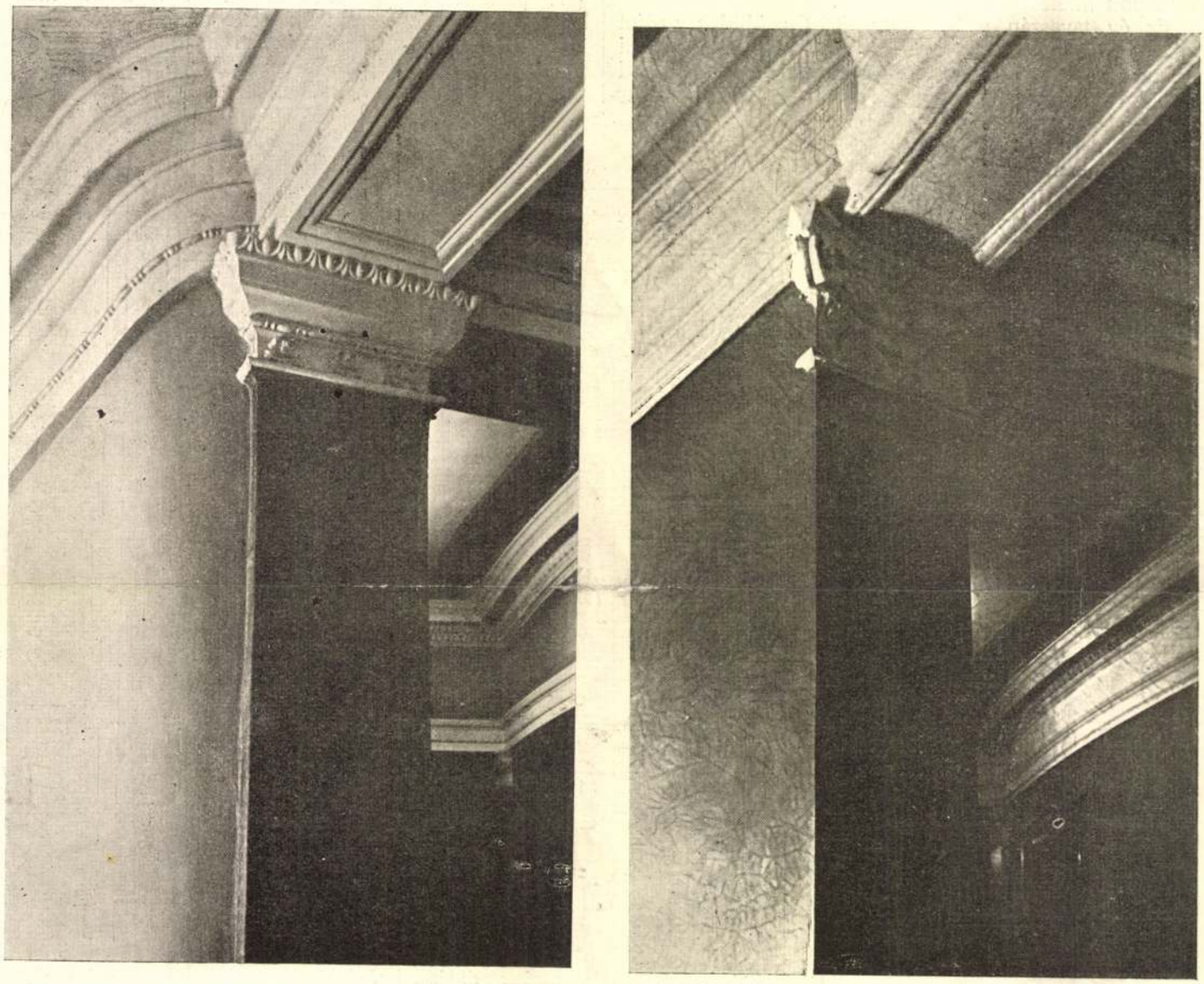

2. ábra. Az új földszinti lépcső és az efelett lévő régi elsőemeleti lépcső mennyezetpárkányának metsződése.

A fentebbiekben felsorolt minden munkálatra kiterjedő pontos költségvetés, az épület felmérése és a végleges építőtervek három hét alatt elkészültek.

A terveket *Náray-Szabó* Sándor elnöklete alatt *Bánffy* Miklós gróf, *K. Lippich* Elek kultuszminiszteri tanácsos, a kultuszminisztérium művészi osztályának vezetője és *Kertész* K. Róbert, a kultuszminisztérium műszaki ügyosztályának főnöke jelenlétében tartott ankét július hó 4-én felülbírálta és a végrehajtásra elfogadta. Az ankét egyúttal a felszólított vállalkozók benyujtott ajánlatait

is elbírálta és a fővállalatot *Pucher* István okl. építész, építőmesteri cégének — mint legolcsóbb ajánlattevőnek — adta ki.

A munkát azonnal megkezdették.

A nézőtéri rész sokszor éjjel-nappali üzemben, 150—200 munkással, pontosan az eredeti tervek szerint és a kitűzött időben október 1-re elkészült és egy heti tisztogatás után október 8-án az átalakított Operaház a közönség részére újból megnyílt.

Az új festő műterem és a többi vasbetontető a napokban készült el.

Ennyit az átalakítás történetéről.

*

Az egész munka alatt azt a főelvet követtük, hogy a modern élet követelményeit a lehető legteljesebben kielégíthessük — úgyszólván a régi forma leple alatt. Minél kevésbbé vehető észre külsőleg az átalakítás, annál jobb az.

Tulajdonképpen két eset között kellett választanunk: vagy meghagyjuk az Operaházat teljesen az eredeti állapotában, a legszerényebb tatarozások mellett, vagy kicseréljük a modern emberre nézve már tűrhetetlen berendezéseket és ezzel kielégítjük a fejlődő élet legégetőbb szükségleteit. Véleményem szerint sokkal több kegyelet nyilvánul abban, ha ilyen remekművet megmentünk mindannyiunknak és az eleven életnek, mintha maholnap elhagyott üres múzeumi tárgynak hagyjuk meg.

A 2. ábrán közölt fényképek az új földszinti lépcsőnek és az efelett levő régi első emeleti lépcsőnek megfelelő menyezetrészleteit mutatják be. Az az utóbbi esetben, bár szigorúan a régi szellemben, mégis némi eltérés van a két megoldásban. Az egész átalakítás ott érinti leginkább a régi koncepciót, ahol a régi főlépcsőház első pihenői alatt egy-egy új márványfülkét készítettem az újruhatárba való bejárók szaporítására. A főlépcsőház fényképén (3. ábra) a tűzoltó előtti íves nyílás új. Ennek egyszerű vaskos formája azonban — egyik legnagyobb élő mesterünk véleménye szerint — egészen természetesen illik bele a régi koncepcióba, különösen azért, mert a főlépcsőház felépítésében *Ybl* mester felfelé mindinkább könnyedebb motivumokat alkalmazott.

Az átalakított tetőzetek (4. ábra) a (IX. és X. rajzmellékleten) közölt új hosszmetszetből és alaprajzból kitűnnek, míg a régi hosszmetszet az eredeti faszerkezeteket ábrázolja (XI. rajzmelléklet). Érdekes, hogy a tervhez képest már az építés folyamán is jelentősebb változások történtek. Igy a III. emeleti zártszékek nem épültek be olyan hátra, mint az a metszeten látható. Az előbbi hosszanti metszetek összehasonlításából kitűnik a zenekar áthelyezése is a szinpad felé. Ennek határvonala az új földszinti alaprajzon erősebben van jelölve, míg a régi határvonal csak pontozva.

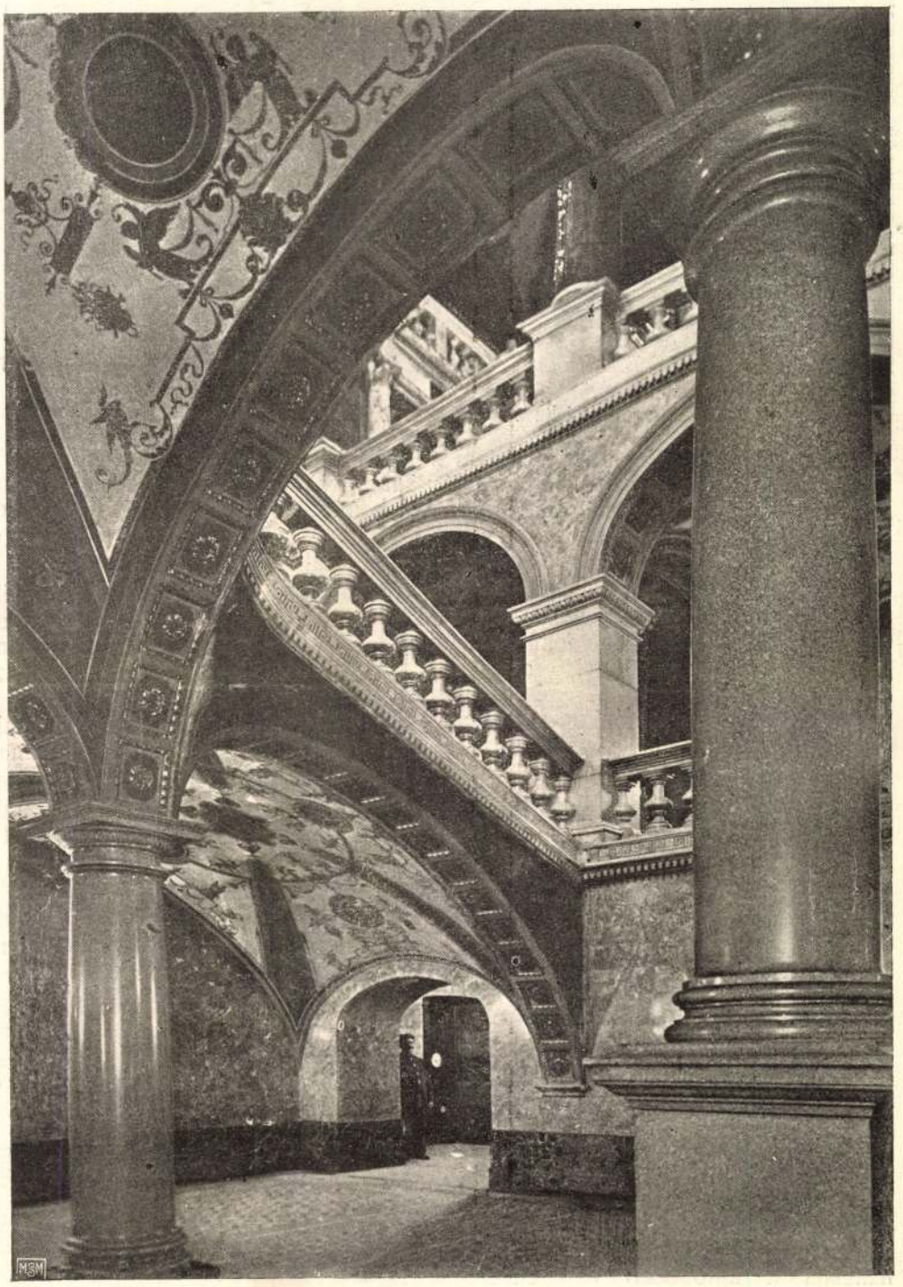

3. ábra. A főlépcsőház részlete. Az új ruhatárba vezető új márványív.

A szinpad elülső részének, a rivaldának és a zenekarnak átalakítása volt a legkomplikáltabb. A szinpadteknika és az akusztika tekintetéből pedig a legnagyobb felelősséggel, esetleg a legsúlyosabb és alig helyrehozható károkkal járhatott volna. Mindegyik kérdéssel részletesebben foglalkoztam.

A rivalda fényhatásának megfelelő elrendezésére és az akusztikára nézve még a veszprémi és soproni szin-

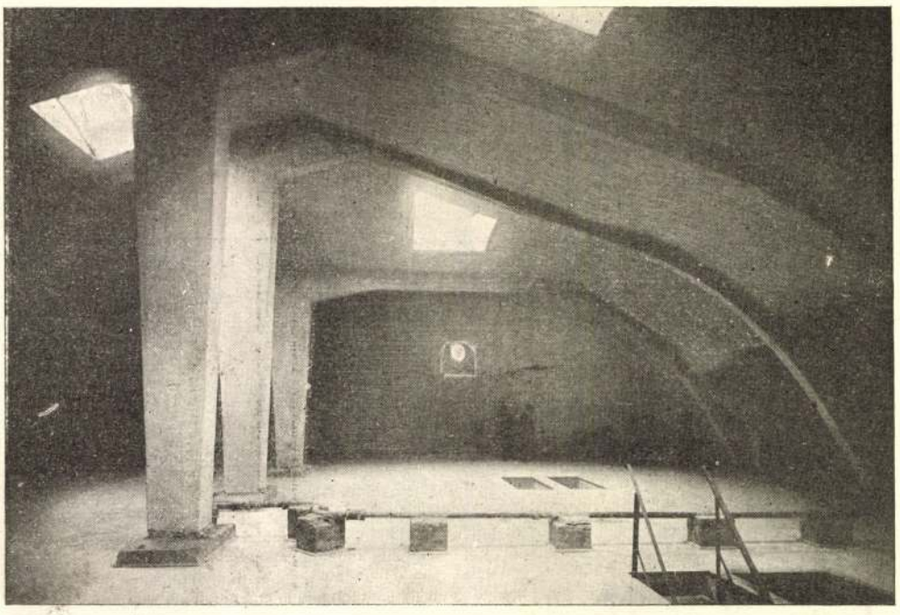

4. ábra. Az egyik új jelmeztár sarka az Andrássy-út felőli mansardban.

házaim építése alkalmából végeztem kísérleteket és azok eredményét az idevágó elméletek alapján a gyakorlatban is megvalósítottam. Ezek a szerkezetek mindkét színházban beváltak.

Az Operában a nézőtér térkiképezése változatlan maradt. Ezért kísérleteimből csak azoknak a felemlítését vélem alkalomszerűnek, melyeket a zenekar és a nézőtér földszinti átalakításában felhasználtam.

Az átalakításhoz fűzött első akusztikai követelmény az volt, hogy a zenekar az egész szinpadon hallassék. Ebből a célból a proscénium-nyílás alatt levő 1·80 *m* vastag téglafalat vékony cement-rabitz-fallal helyettesítettem. Ez átveszi a hanghullámok rezgését és tovább adja. Ma a hátsó szinpadon is úgy hallik a zenekar, mint a nézőtéren. Ez az elrendezés különben a modern színházakban általános.

A másik akusztikai követelmény a zenekar hatásának tompítása volt az első sorok, tehát a legdrágább helyek közönsége érdekében. Ezt az egész zenekar lesülyesztésével értem el. A zenekarnak a nézőtér súlypontjától való hátratolása és egyszersmind lesülyesztése az egész nézőtér akusztikájára semmi esetre sem lehet kedvező. Ebből az indispozicióból eredő és előre látott akusztikai hátrányt tehát más módon kellett ellensúlyoznom. Ezen fordult meg az átalakítás akusztikájának sikere.

Mint említettem, a nézőtér formai változtatására gondolni sem lehetett, másfelől a szinpad terének változtatása igen költséges lett volna. Harmadik tényezőül adódott a zenekar és nézőtér új tartó szerkezete, illetőleg ezeknek megfelelő alakítása az intenzívebb rezonnálás céljára. Arra kellett törekednem, hogy a nézőtér rezonnanciája a különböző hangfekvésekre is lehetőleg egyenletes legyen, másfelől, hogy a leggyöngébb rezgéseket is kellő érzékenységgel vegye fel.

Az építőanyagok ilyen természetű sajátságainak megfigyelésére normálisan alátámasztott lucfenyődeszkadobogón gordonkával játszottam. Ez megfelel a zenekar közepes hangfekvésének és átlagos hangszinezésének. Úgy találtam, hogy a dobogó jól rezonnál, de az *E* hangra különösen erősen. Ennél a hangnál az egész dobogó együtt rezgett a húrral. Hangot természetesen nem adott. A deszkákat ugyanis szabad rezgésükben a leszegezés gátolja és anyaguk sem teljesen homogén. Ha sikerülne ilyen dobogót a xilophon léceihez hasonlóan elhelyeznünk, úgy konzonnanciáról is lehetne szó. Ebből a jelenségből a szinházépítésre főképpen az érdekes, hogy az említett dobogó az *E* hangra rezonnál legerősebben. Az *E* hangtól felfelé haladva, a szomszédságában fekvő hangokra fokozatosan gyengül a rezonnálás, de azután távolabb ismét erősbödik, míg végül az *E* oktávjára megint erősen rezonnál. Ugyanez figyelhető meg az alsó oktáva felé is.

Az említett fenyőfadobogó rezonnálásának változását a hangfekvés szerint az alábbi vázlatban óhajtom ábrázolni. (5. ábra.) Az abszcissza-tengelyen a hangok magasságát (a rezgések számát), az ordinátákon a rezonnálás erősségét (a rezgések kilengésének viszonylagos mértékét) jelezhetjük. A rezgés erőssége a legcsekélyebb az *E*-k között (*x*) és viszonylag legnagyobb az *E*-knél. Az oktávák szerint ez a minimum és maximum természetesen változik, de ettől a vázlatban eltekintettem. (Második sor.)

Az első kísérletből az következik, hogy ha olyan nézőteret borítunk az említett dobogóval, melynek alakja különben az akusztika tekintetéből megfelelő és amelyben más nagyobb terjedelmű rezonnáló test nincs: úgy az a nézőtér a fenti vázlat szerint fog rezonnálni. Az ablakok üvegtábláinak rezonnálása csak akkor vehető észre, ha lazán vannak beerősítve.

Ugyanakkor azonban kellemetlen mellékhangok (zörgés) keletkezik. Az ablakoknak csekély felszínük miatt különben sincs jelentőségük a nézőtereken.

A fent említett nézőtérnek akusztikája kitűnő lehet, de ha nagyobb méretei mellett az építőszerkezetek rezonnanciájára is kell számítanunk a pianisszimóknál, akkor már nem fog megfelelni minden követelménynek. Az ilyen nézőtéren egy mezzó-szoprán igen jól érvényesül, mert

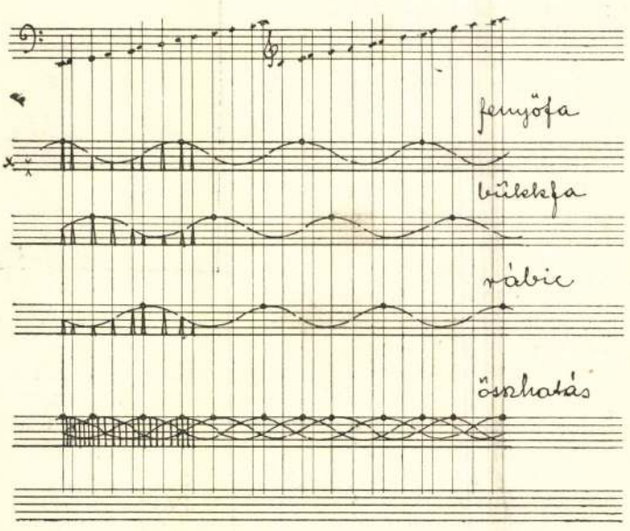

5. ábra. A dobogó rezonnálásának változása.

az *E* körüli hangszínezései is érvényre jutnak. A magas szoprán *H* és *C* hangjaira azonban már ugyanaz a nézőtér alig rezonnál és a finomságok ebben a fekvésben elvesznek. Az énekesek az akusztikának ilyen hiányait azonnal észreveszik és önkéntelenül óvakodnak a pianisszimóktól, ami természetesen az előadás rovására esik.

Arra kell tehát törekednünk, hogy a nézőtér rezonnanciájában ne legyenek ilyen érzéketlen közök.

Először arra gondoltam, hogy a fenyőfadobogó szabad megtámasztásának közét és a deszka vastagságát változtatom. A vonóshangszerekről tudjuk, hogy a húrok hangjának magassága (rezgésszáma) ugyanazon feszültség mellett a szabad közel egyszerű egyenes és az átmérővel fordított négyzetes arányban áll. Az első kísérletül felhasznált dobogó 1 *m* szabad köz mellett 16 *mm* vastag deszkából állott. A deszkaréteg vastagításával azonban a szabad rezgés és ezzel a rezonnancia érzékenysége is egyszerre alászállott, míg a szabad köz változtatása nem járt a kellő gyakorlati eredménnyel. A rezonnancia nem állván olyan tiszta hangrezgésekből, mint amilyenek a hangképző tárgyaknál keletkeznek, azok törvényei sem vágnak egészen össze.

Ez után a balsiker után más irányban folytattam kísérleteimet. Ugyancsak 1 *m* szabad közre 16 *mm* vastag bükkfadobogón a rezonnálás a *G* hangra volt a legerősebb.

Ennek okát könnyen megtaláljuk. A keményebb fa rostjaiban a legkisebb meghajlítás, vagy kirezgés ellen nagyobb feszültség keletkezik, mint a fenyőfa puhább szövetében. Ámannál a kirezgés első fél fázisában olyan nagy lesz a belső feszültség, hogy a faanyag mihamar visszahajlik az eredeti helyzete felé, tehát a rezgések gyorsabbak, mint a kevésbbé rugalmas puhafáéi. A szaporább rezgésekből keletkezik a magasabb hang. Máskülönben a szomszédos hangok rezonnanciájának viszonylagos ereje ugyanúgy változik, mint az első kísérletben. (A vázlat harmadik sora.)

E két szerkezet együttes alkalmazása mellett már eléggé kielégítő a rezonnancia, mert a *D*, *E*, *F*, *G*, *A* hangokra igen érzékeny. Hogy azonban az *E* alatt jó rezonnálást érjünk el, harmadik szerkezet is szükséges. Erre ajánlatos a vékony cement-rabitz-fal, mely kellő keverő arány mellett legerősebben a *C*-re hangzik. (A vázlat negyedik sora.) Ilyen módon, mint a vázlat ötödik sorából látjuk, a normális (*x*) kirezgésnél jelentékenyen *erősebb* és eléggé *egyenletes* érzékenységű rezonnanciát nyerünk.

A különböző anyagok alkalmazásának még az az előnye, hogy a többféle *hangszínezés* (a félhangok csoportjai) iránt is érzékenyebbek.

Ezzel a terem összakusztikája inkább *színes és eleven* lesz, ellentétben az olyan gyakori *tompa* akusztikával. Mindezeket az évek óta végezett kísérleteimet csak azért említem fel mostan, mert a háromszori próbát a gyakorlatban kiállották. Veszprémben és Sopronban két rezonnáló szerkezetet alkalmaztam: a fenyőfadobogót és a henger felszínű vasbeton nézőtéri menyezettel párhuzamosan igen vékony rabitz-menyezetet 16 *m* szélességben sodronyokra szabadon felfüggesztve.

Az Operaház átalakítása alkalmával azonban a finom zenekari hatások erősítése és elevenítése céljából igen érzékeny és minden hangfekvésben lehetőleg egyenletes rezonnanciára törekedtem. Ebből a célból a földszinti nézőteret kétoldalt, a zenekart pedig elől és hátul megfelelő cement-rabitz-fallal vettem körül. A második hangfekvésre az egész nézőtér és zenekar 50 *mm* vastag hajópadozata alatt elhelyezett 20 *mm* vastag fenyőfaréteg rezonnál. A levegőrezgések a székek alatt elhelyezett 500 drb. légrácson át jutnak az érzékeny réteghez. Végül a harmadik hangfekvésre a zenekar hosszúságában és a földszinti nézőtér oldalain 10 *mm* vastag gőzölt bükkfából való falburkolatot helyeztem el.

A három említett szerkezet kombinálásával sikerült ellensúlyoznom a zenekar továbbhelyezésének hátrányait, sőt az Operaház művészei szerint az akusztika jóval érzékenyebbé és színesebbé vált.*)

*) Az új villamos rivaldának és egyéb szinházi szerkezeteknek leírását később fogjuk közölni. *A szerk.*

Mikroszkópikus anyagvizsgálat a vas- és gépgyárakban.

Kerékgyártó György-től. (Befejezés.)

Mikrofotografáló berendezések és a vizsgálattal járó állandó kiadások. A berendezés tárgyai a tulajdonképpeni mikroszkópon kívül a próbatestek előkészítésére és a mikrofotografiák készítésére szolgálnak. A próbatesteket legtöbb esetben hidegen lefűrészelik, a legalább is 3—4 cm^2-es vizsgálandó felszíneket leköszörülik, majd üveglapra fektetett csiszoló vásznakon símítják, végre tükörsímára fényesítik. Ez utóbbi sík lapra feszített gyorsan forgó posztótárcsán történik, amelyet vékony réteg fényező anyaggal (vasoxid) vonnak be. Más esetekben vízben felfüggesztett aluminiumoxidport fujnak rá. A hőkezelések okozta változások vizsgálatánál azonkívül a próbadarabkát külön erre a célra szolgáló kemencében hevítik a megfelelő hőmérsékletre, amelyet elektromos pirométerrel mérnek. Legelterjedettebbek a Heräus-kemencék. Maga a mikroszkóp fényképfelvételekre alkalmas kell hogy legyen. Különböző típusai vannak, így pl. *Rejtő* tanár saját rendszerű készülékét használja. Legelterjedtebbek azonban a *Martens* és a *Le Chatelier*-féle elrendezések. Előnyösebbnek az utóbbit tartom. A mikroszkóp és a fényforrás, valamint a közbeeső gyüjtőlencse és a színfelfogó, öntöttvasállvány 2·65 *m* hosszú vezetékén nyugszanak. (L. 38. ábra.) A vizsgálandó *t* tárgy csiszolt felszínével a tárgyasztalkán nyugszik, amely mint lirás keresztszán csavarállítókkal három, egymásra merőleges irányban elmozdítható s azonkívül körben elforgatható. A fénysugarak az *a* csövön át jutnak a készülékbe s a *b* objektíven át a tárgyról visszaverődve, akár a *c* alatti okulárba, akár ha az *r* állítóval összekötött prizmát elforgatjuk, a *d* sötétkamrába vezethetők. Fényforrásul szabadszemmel való vizsgálatra Nernst-lámpás, fényképfelvételnél ívlámpás használatos. Az elrendezés előnye, hogy az öntöttvasállvány a fénysugarak optikai tengelyét biztosítja, míg más készülékeknél a fényforrás és a mikroszkóp egymáshoz viszonyított helyzetét egy véletlen kis lökés is megváltoztathatja s újból való beállítás válik szükségessé, ami időbe kerül. Előnye azonkívül, hogy a próbadarabon csak a vizsgálandó felszínt kell csiszolni s a tárgyat arra fektetik rá, míg más elrendezésnél körülményesebb annak a biztosítása, hogy a vizsgálandó felszín a fénysugarakra merőleges

legyen. Hátrányának tekinthető ezzel szemben, hogy aránylag nagy helyet foglal el. Mind ez a készülék, mind pedig Martensé, Zeiss-optikával vannak felszerelve.

Az egész berendezés beszerzésének költsége különböző, aszerint, hogy milyen minőségű és milyen mértékben teljes. A teljes berendezésű Le Chatelier készülék Nernst- és ívlámpással, csiszológép, elektromos hajtással, vagy transzmisszióval, Heräus-kemence elektromos pirométerrel, kémiai reagensekkel s egyéb felszerelésekkel, asztalokkal, fotografáló berendezésekkel stb., összesen mintegy 6000 K-ba kerül. Egyes nagy ipartelepek, köztük a diósgyőri állami vasgyár, fel vannak ezenkívül különleges készülékekkel is szerelve. Igy pl. a transzformáció pontok megállapítására használnak olyan készülékeket, amelyek a vizsgálandó anyag lehűlő görbéjét veszik fel s fényképezik le önműködően (*Saladin*-készülék). A mikroszkópikus berendezés egyes gyárakban külön helyiségben van felállítva, másutt az anyagvizsgáló berendezés részét alkotja. Ebben az esetben maga a mikroszkóp mintegy 3 *m* falszélességet foglal el, mellette munkaasztal áll a próbadarabok kezelésére.

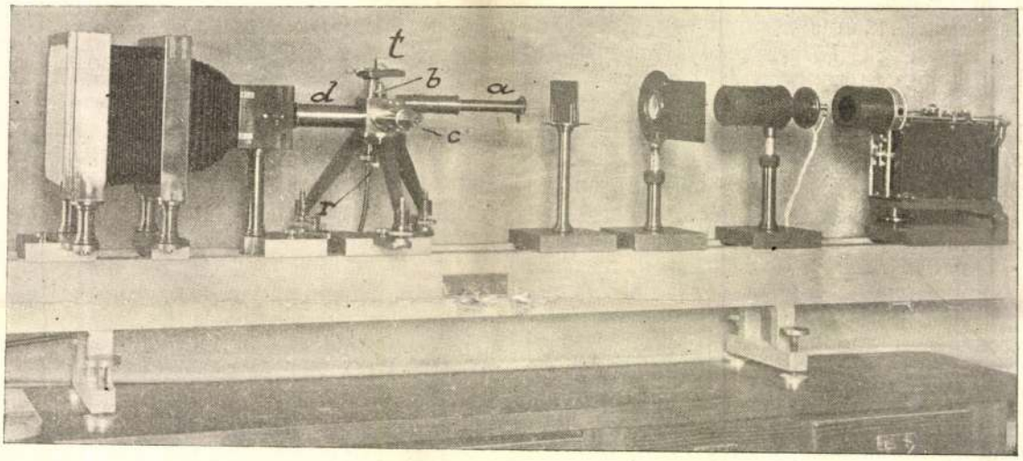

38. ábra. Le Chatelier-rendszerű mikroszkóp, mikrofotografikus kamarával.

A csiszológép lehetőleg külön kamrában áll, hogy a posztótárcsákat por ne befolyásolja. Szükséges ezenkívül egy sötét szoba a fényképlemezek előhívásához.

A beszerző költségek mellett a vizsgálatok üzemi kiadásokkal is járnak, már csak azért is, mert egy-két alkalmazott munkaidejét állandóan lekötik. Eltekintve ugyanis attól, hogy a csiszolatok készítése ügyességet és egy külön azzal foglalkozó munkást kíván, magának a vizsgálatot végző mérnöknek is nem elég ismerni annak elméleti alapjait, hanem úgyszólván nap-nap mellett oda kell ülnie a mikroszkóphoz, hogy szemének ítélőképességét állandóan fentarthassa. A személyzet kérdésében a külföldi gyárak kétféle irányt követnek. Egyes gyárakban a vizsgálatot egy, csakis ezzel foglalkozó, ú. n. mikrografikus mérnök végzi, aki amellett a Heräus-kemencét is kezeli és a mikrofelvételeket készíti. Melléje egy munkás — esetleg nő — van beosztva, aki a csiszolatokat készíti. Vas- és acél-próbadarabokból naponként 20—30, lágy vörösrézdarabokból pedig naponként 3—4 felszínt csiszolhat. Más gyárakban ellenben nem alkalmaznak olyan mérnököt, akinek a mikrográfia az összes idejét lekötné, hanem a mikroszkópikus képből maga, az egyéb anyagvizsgálatot, vagy az edző berendezést vezető főmérnök vonja a következtetéseket, aki naponként csak egy-két órát tölt a mikroszkópnál. Melléje ügyesebb laboránst állítanak, aki a Heräus-kemencét kezeli s a felvételeket végzi; valamint egy munkást a csiszolatok készítésére. A két irány közül az utóbbit előnyösebbnek tartom, mert a vizsgáló közvetetlen érintkezésben van az egész üzemmel s így olyan megfigyeléseket tehet, amelyek segélyével határozottabban s az üzemre nézve konkrétebben tud értelmezni egyes, a mikroszkópon látható árnyalatszerű rendellenességeket. A vizsgálattal járó állandó dologi kiadások, mint fűrészlapok, csiszoló vásznak, vegyi reagensek, fényképező lemezek stb. fogyasztása, valamint a gépek regieje aránylag jelentéktelenek a személyi kiadásokkal szemben.

A mikroszkópikus vizsgálatok gyakorlati alkalmazása és kivívott szerepük a gyáriparban. Az egyes iparágakban, a metallografiának éppen úgy, mint bármelyik más mechanikai, vagy kémiai anyagvizsgálatnak a jelentősége nagyon különböző, aszerint, amint az anyag különböző hibái más és más mértékben befolyásolják a gyár érdekeit. Ennek következtében a különböző iparágaknak anyagvizsgáló berendezései többé-kevésbbé teljesek. Eltekintve a vas- és fémtermelőktől, a feldolgozó gyárak közül szükségképpen azok fordítanak az anyagvizsgálatra legnagyobb gondot, amelyek aránylag drága nyersanyagot dolgoznak fel s ezeket teljes mértékben kihasználják, mint pl. az automobil-, a könnyű mótor-, fegyver- és szerszámgyárak, amelyek különleges acélokat használnak fel. Ennek megfelelően a külföldön a vasgyárakon kívül leginkább ezek a gyárak azok, amelyek a mikroszkópikus vizsgálatokra berendezkedtek. Ezeket a mechanikai vizsgálatokkal párhuzamosan végzik, amelyeknek szoros kiegészítőjévé válnak. A mikroszkóp szerepe legtöbb esetben az, hogy a vizsgáló abban az esetben, ha az anyag valamely mechanikai próba alatt másképpen viselkedik, mint az tőle várható volt, keresi rajta a tünemény okát. Viszont más esetben a szövetszerkezetből következtet az anyag valószínű mechanikai tulajdonságára. Úgy, hogy egyes gyárakban rendszeresen nap-nap mellett végeznek mikroszkópikus vizsgálatokat, míg másutt csakis esetenként, ha a rendszeres mechanikai próbák nem várt eredményt mutattak. Az előbbieknél a mikroszkópot főképpen három gyakorlati irányban használják fel, az anyag átvételezésnél, az edzés és egyéb hőkezelések irányításánál és ellenőrzésénél s végre azoknál a tanulmányoknál, amelyek valamely új összetételű ötvözet megállapítását megelőzik. Ebben a három

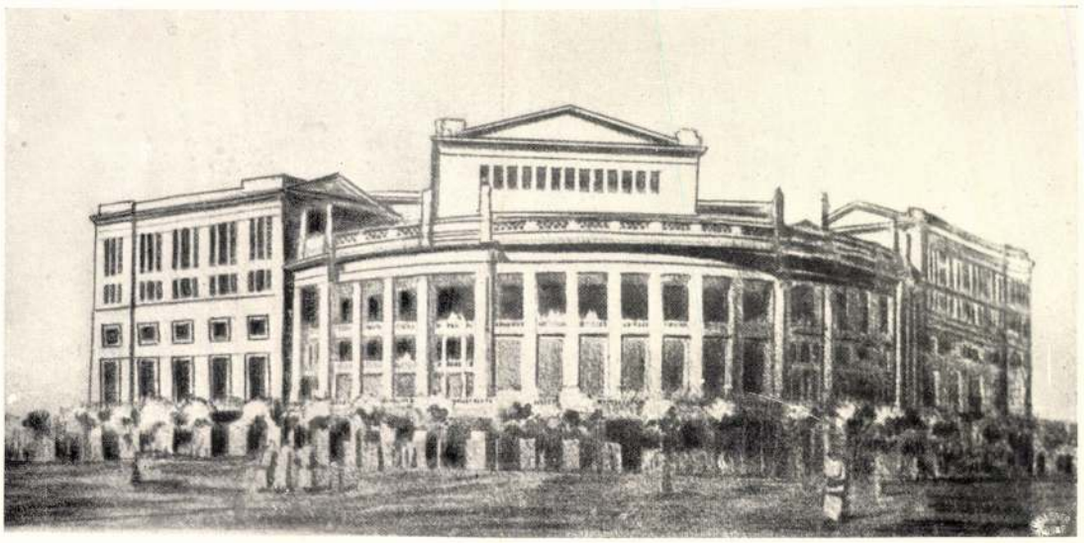

A NEMZETI SZÍNHÁZ PÁLYATERVEI
'AZ ELSŐ DÍJ NYERTESE
'MEDGYASZAY ISTVÁN MŰVE'

megállapítani és bejelenteni, hogy azok eladásánál minden néven nevezendő alku feltétlenül ki legyen zárva, és a kiállított művek a bejelentett áron alul a kiállítás tartama alatt ne legyenek eladhatók. A művészeknek azonban mindenkor a firniszelés napjának esti 6 órájáig jogukban van a beküldéskor bejelentett áraikat írásban módosítani. Azontúl minden módosítás ki van zárva. 2. A tárlatok tartama alatt a hivatalos út megkerülésével létrejött eladásoknál az illető művész ily módon eladott műve bejelentett fix eladási árának 12%-át tartozik jutalékképpen a Társulat pénztárába befizetni, amely jutalékból 5% a Társulatot, 7% pedig a művészi segély- és nyugdíjalapot illeti meg. E jutalék bármi úton való behajtására az igazgatóság hatalmaztatik fel avval, hogy ily felemelt jutalékok semmi címen el nem engedhetők. 3. Nem eladónak vagy magántulajdonnak bejelentett művek az illető kiállításon semmiesetre el nem adhatók. Oly eladónak bejelentett mű után, mely a kiállítás tartama alatt nem eladóvá tétetik, az illető művész köteles a mű bejelentett teljes eladási ára után az előbbi pontban említett 12% jutalékot befizetni. 4. A tagsági nyereményértékek kisorsolása ezentúl is nyilvános, de a nyereményértékek kihuzásánál a nyerő tagok neve nem kerülhet nyilvánosságra és a sorsolásról kiadott hivatalos jegyzékben nem szerepel. 5. A nyerök nevének a jegyzőkönyvbe vétele a húzás megejtése után a hivatalos közegek (közjegyző, előljárósági kiküldött, igazgatóság) ellenőrzése mellett, de a nyilvánosság kizárásával történik. 6. Az eképen kiegészített jegyzékbe csak az igazgatóság tagjainak és a sorsolási vásárlásoknál közreműködő hivatal tagjainak: számvevőség, műtárosi és titkári hivatal, — szabad betekinteniök. 7. Minden társulati tagnak joga van a maga sorsolási számait, úgyszintén a kisorsolt számokat is megtudni, de a nyerők névjegyzékét nyilvánosságra hozni, vagy bárkivel is közölni tilos. Minden tavaszi kiállítás tárgymutatójában az előző évi sorsoláson nyertes tagok névsora s az általuk választott művek lajstroma utólag közzéteendő. 8. Minden nyereményérték tulajdonosa csak egy műtárgyat választhat ki nyereménye fejében. Ha drágább művet választ, úgy a vételárkülönbözet minden alku kizárásával a nyerő által ráfizetendő. Ha olcsóbbat választ, a különbözetet elveszti s az a következő évben kisorsolandó összeget gyarapítja. 9. Egyebekben az eddig is fennálló szabályok maradnak érvényben.

MAGYAR MŰVÉSZET MÜNCHENBEN. A müncheni Glaspalastban Lajos bajor régens herceg védőségével ez évi májustól októberig nagy nemzetközi kiállítást rendeznek, amelyen a magyar művészet külön csoportban lesz képviselve. A kiállításra szóló hivatalos meghivót Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter a minap küldötte meg az Országos Magyar Képzőművészeti Társulatnak és a Magyar Képzőművészek Egyesületének. A kiállítással járó adminisztrativ teendőket mint eddig, úgy ezúttal is a Képzőművészeti Társulat vállalta magára, a magyar csoport felvételi zsürijét pedig a Magyar Képzőművészek Egyesülete választja meg. A kiállítás magyar kir. kormánybiztosává a miniszter Strobentz Frigyes Münchenben élő magyar festőművészt nevezte ki, aki nemrég Budapesten járt és úgy a miniszterrel mint a kiállítás előkészítő bizottságával érintkezett.

Művészet 1913

A MŰCSARNOKBÓL

A TÉLI KIÁLLÍTÁS január hó 16-án záródott a városligeti műcsarnokban. A kiállítást 72 nap alatt 37,594-en nézték meg s a nyersbevétel a ruhatár jövedelmével együtt 20,570 korona 90 fillér volt. Ami a vásárlásokat illeti, elkelt összesen 134 mű 104,010 korona értékben. Ebből 9 mű 10,000 korona értékben ő Felségére a királyra, 2 mű 2500 korona értékben, József kir. herceg ő Fenségére, 12 mű 14,100 korona értékben az államra, 13 mű 9000 korona értékben a földmívelésügyi minisztériumra, 2 mű 1151 korona értékben a székesfővárosra, 1 mű 4000 korona értékben a Társulatra, 58 mű 30, 120 korona értékben a Társulat nyerő tagjaira és 39 mű 33,130 korona értékben magánosokra esik.

A TAVASZI TÁRLAT március hó 18-ikán nyílik meg a városligeti műcsarnokban és május 1-én zárul. A kiállításon a 4000 koronás Társulati díj, a 3200 koronás br. Forster Gyula-féle „Vaszary"-díj, a 450 koronás br. Harkányi Frigyes-féle díj első ízben kiállító művészek számára, és a 600 koronás Wahrmann Mór díj kerülnek kiosztásra.

A ZSŰRIZÉS REFORMJA A MŰCSARNOKBAN. Az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat rendes kiállításainak erre az esztendőre megválasztott felvételi zsűrije az 1913. évi Tavaszi kiállításon új rendszabályokat léptetett életbe, amelyekkel első sorban a kiállító művészek érdekeit kívánja szolgálni. Eddig ugyanis a beküldő művészek csak a zsűrinek a kiállítás rendezését jóváhagyó ülése után kaptak értesítést műveik elfogadásáról vagy visszautasításáról. Mivel pedig ez az óriási anyag miatt rendszerint nagyon is hosszú időt vett igénybe, azok, akiknek műveit visszautasították sokszor lekéstek arról, hogy műveiket esetleg más kiállításokra elküldhessék. Hogy ezt elkerüljék, a festészeti zsűri tagjai mindazoknak a műveit, akik nem tartoznak a Magy. Képzőművészek Egyesülete kötelékébe, mindjárt a beküldés napján előzetesen elbírálják, és ha azok a végleges elbírálás alá való bocsáttatáshoz szükséges minimális számú szavazatot nem kapják meg, nyomban visszaadják a beküldő művészeknek. A zsűrinek az ítélete meg nem föllebbezhető. A további elbírálásra benntartott művekről a művészek ezentúl is csak a kiállítás rendezésének a jóváhagyása után kapnak értesítést.

VÁSÁRLÁSI REFORM A MŰCSARNOKBAN. Az Orsz. Magyar Képzőművészeti Társulat választmánya 1913 február 1-én tartott ülésén, az igazgatóság és az összes művészeti szakbizottságok javaslatára, már az 1913. évi tavaszi kiállítástól kezdődőleg az alábbi határozatokat hozta: 1. A jövőben a művészek a társulati kiállításokra beküldendő műveik eladási árát olyképen tartoznak

Állami elemi iskola, terverte lenti 28. l.
Az alábbi iskola műszaki rajza –

ÁLLAMI ELEMI ISKOLA. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

Magyar Építőművészet
1912. 1. szám –

Miskolci Kereskedők és Gazdák Köre házépítő r.-t.

Tervpályázati hirdetmény.

A „Kereskedők és Gazdák Köre“ házépítő r.-t. Miskolcon az általa létesítendő

klubhelyiségeit magába foglaló épület terveinek készítésére

az alábbi feltételek mellett pályázatot hirdet:

1. A pályázaton csak magyar honosok vehetnek részt.
2. Az építés programmja, valamint a telek helyszínrajza a r.-t. titkáránál, dr. Sugár Ignác hivatalos helyiségében, a hivatalos órák alatt átvehetők.
3. A benyujtandó pályatervek csak akkor bocsáttatnak bírálat alá, ha a következő részekkel van fölszerelve:
   a) a beépítést és elhelyezést feltüntető helyszínrajz 1 : 400 léptékben;
   b) az összes alaprajzok 1 : 200 léptékben;
   c) a terv megértéséhez szükséges metszetrajzok 1 : 200 léptékben;
   d) homlokzati rajz 1 : 200 léptékben;
   e) részletes műleírás, mely az összes szükséges adatokat tartalmazza;
   f) köbméter szerinti költségszámítás, a beépített köbtartalom a pince fenékvonalától a főpárkány felső vonaláig veendő számításba;
   g) a pályázó nevét és lakhelyét pontosan feltüntető lezárt jeligés levél.
4. Távlati és keretezett rajzok mellőzendők.
5. Az építés összes költségei 220—250 ezer koronát meg nem haladhatják. Ezen összeg bútorberendezés nélkül értendő.
6. Oly munkák, melyeknél a költségszámítások nyilvánvalóan tévesek, nem vétetnek figyelembe.
7. A pályatervek a jeligével, lepecsételt s a tartalom jelzésével ellátott csomagolásban legkésőbb

1912. évi április hó 30-ik napjának déli 12 órájáig

a r. t. titkárjához elismervény ellenében nyujtandók be. Postán vagy vasúton érkező pályatervekre nézve a feladás napja irányadó. Később érkezett, illetőleg feladott vagy a feltételeknek meg nem felelő tervek figyelembe nem vétetnek.

8. A már benyujtott tervek vissza nem vonhatók.
9. A viszonylag legjobbnak talált pályatervek díjazására ki van tűzve:
   Első díj 2000 korona, második díj 1000 korona, harmadik díj 500 korona.
   A r.-t. igazgatósága fenntartja magának a jogot, hogy 300—300 koronáért bármely tervezetet a pályadíjat nem nyert művek közül megvásárolhasson. A díjazott és megvásárolt pályamunkák a Kereskedők és Gazdák Köre Házépítő r.-t. tulajdonába mennek át, mely azok felett az építkezés kivitelénél szabadon rendelkezik.
10. A terveket elbíráló bizottság edelényi Koós Samu kir. tanácsos, a Kereskedők és Gazdák Köre házépítő r.-t. elnökének elnöklete alatt következő tagokból fog összeállíttatni:
   a) az igazgatóság kebeléből 4 tag;
   b) az építő-bizottság kebeléből 3 tag;
   c) a „Magyar Mérnök- és Építész-Egylet“ miskolci fiókjának kebeléből meghívandó 2 tag;
   d) a „Magyar Építőművészek Szövetségének“ kebeléből meghívandó 1 tag.
11. A bíráló-bizottság a tervpályázati határidő lejárta után legkésőbb 30 napon belül dönteni köteles.
12. A kiviteli tervek elkészítését illetőleg a r.-t. igazgatósága fenntartja magának a szabad rendelkezés jogát.
13. Dijazásban nem részesült és meg nem vett tervek a benyujtáskor kapott elismervény vagy a feladóvevény visszaszolgáltatása ellenében a pályázat eredményének kihihirdetése után 6 héten belül visszavehetők.
14. Minden pályázó elismeri, hogy a pályázati föltételeket és pályázati szabályzatot ismeri s azoknak magát aláveti.

Miskolc, 1912. évi február hó 24-én.

A Miskolci Kereskedők és Gazdák Köre házépítő r.-t.

A másik fontos helyiség a színpad. 16 *m* széles, 10·15 *m* mély és 15 *m* magas. Van alsó színpada, két kulisszaraktára, suffitaraktára és zsinórpadlása. Az öltözők jobbról és balról csoportosulnak a színpadhoz, mögötte — a főbejáró tornácának teteje — az alsó színpad emeletéről nyíló tágas üdülő terrasszá van alakítva, mely tűz esetén a színészeknek közeli menedék.

Mindkét öltözőcsoportnak (4 férfi jellemszínész öltöző, 4 női 4—4 személyre, női kar öltöző, férfi kar öltöző 10—10 személyre, statiszta öltöző, igazgató-, rendező-, próba-szoba, borbély, ruhatár, könyvtár, pénztár, karzati pénztár, orvos és rendőrtiszt, továbbá tűzoltók ügyeletes szobái) külön lépcsője és menekülő kijárója van, a rendes bejáró azonban csak a jobboldali.

A fűtés központi légfűtés. Tekintettel a magyar vidéki városok különös viszonyaira, 4 központból indul ki, hogy az alsó helyiségek klub célokra, a felsők báli alkalmakra a szinpadtól elkülönítve is fűthetők legyenek. A világítás a főbb helyiségekben Wolfram-villamos izzólámpással, a szinpadon, folyosókon és öltözőkben szénszál lámpással van megoldva. A nézőtér csillárai teljesen új rendszerűek és Medgyaszay szabadalmát képezik. Előnyük a könnyű kiváltás, olcsóság és könnyed ornamentális hatás.

A falazat égetett tégla, menyezetek, tetők, lépcsők, páholyok és erkélyek vasbétonból valók. Ez a szinházépítésben ujság. Merész megoldás az ablakoké: könnyen alakítható, teljesen légmentes zárású vasbétonszerkezettel.

Az alsó társalgó a nagy ruhatárral és cukrászattal 300 m^2 (klubhelyiség is lehet télen), a nagyterem 320 m^2, ülőhely 350, állóhely 300—400. Összes költség: 300.000 k.

Ez volna az, mit így röviden a magyar architektúrának e legifjabb gyermekéről elmondhatunk. A képek magukért beszélnek. Örömmel mentünk el Veszprémbe és örömmel tértünk vissza. Amit láttunk, csak újból megerősítette azt a hitünket, hogy lesz idő, amikor nemcsak a kalotaszegi, meg a matyó paraszthéznak lesz jellegzetes magyar külseje, de városi palotáinknak is; lesz idő, melyben architektúránk is nemzeti lesz, mert ha kevés munkás dolgozik is a cél felépítésében, ezek a munkások erősek, lelkesek.

Rerrich Béla.

Ipari sztrájkok és munkából való kizárások Magyarországban 1906-ban.

E címmel adta a kereskedelemügyi miniszter évi jelentését 528 oldalnyi vaskos kötetben.

E kötet a magyar sztrájkstatisztikai adatgyüjtés második esztendejének eredményeit foglalja magában. Az adatgyüjtés 1906-ban is csak az anyaországra és csak az ipar körében előfordult munkabeszüntetésekre terjedt ki. Amíg azonban 1905-ben még az I. fokú iparhatóság volt első sorban köteles a sztrájkokat és kizárásokat nyilvántartani és azokról az illetékes kerületi iparfelügyelőt értesíteni, a központ, vagyis a kereskedelemügyi minisztérium iparfejlesztési szakosztálya ellenben csak az ellenőrzést gyakorolta és csak bizonyos időközönkint intézkedett az iparfelügyelők útján, hogy az iparhatóságok a figyelmüket netalán elkerült esetekre vonatkozó adatokat szintén szerezzék be, — addig 1906-ban a tudomására jutott eseteket az adatszolgáltatásra kötelezett hatóságokkal már maga e központ közölte.

E rendelkezés igen üdvös hatásúnak mutatkozott, amennyiben az adatszolgáltatást nagyon meggyorsította és ezáltal azt pontosabbá tette.

Egyidejűleg azonban maga a sztrájkstatisztikai kérdőív is egy új kérdéssel bővíttetett, amely a sztrájkok közgazdasági hafásának helyes mérlegelése szempontjából mutatkozott szükségesnek. Ugyanis utasíttattak az iparfelügyelők, hogy a kérdőívben a következő új pontot illeszszék be:

Idézett-e elő a sztrájk (munkából való kizárás) üzembeszüntetést és mikor?

A munkabeszüntetések növekvő szociális és gazdasági fontossága kívánatossá tette továbbá, hogy az azokra vonatkozó adatok a bánya- és kohóvállalatok körében is feljegyzés tárgyává tétessenek. Az adatgyüjtésnek ily irányban való kiterjesztése annál is inkább megokoltnak mutatkozott, mivel nem ritka eset, hogy ipari munkások pusztán a sztrájkoló bányamunkásokkal vállalt egyetemlegesség miatt szüntetik be a munkát s ilyenkor — ha az adatgyüjtés a bányászatra nem terjed ki — a sztrájkról beszerzett adatok csonkák és a mozgalom egész jelentőségét nem képesek megvilágítani. Ezen oknál fogva felkéretett a pénzügyminiszterium vezetésével megbizott miniszterelnök úr, hogy a sztrájkstatisztikai adatgyüjtést az 1907. évi januuár hó 1-től kezdve a bánya- és kohóvállalatokra (ideértve úgy az állami, mint a magánvállalatokat is) terjeszsze ki.

A nevezett miniszter úr ehhez hozzájárulván, a megfelelő előkészületek és intézkedések még az 1906. év folyamán megtörténtek.

Hasonló okoknál fogva elrendeltetett és intézkedés tétetet, hogy a sztrájkstatisztikai adatgyüjtés ugyancsak 1907. évi január hó 1-től kezdve a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség alá tartozó közlekedési vállalatokra is kiterjesztessék.

Úgy a bánya- és kohóvállalatok, mint a közlekedési vállalatok körében előfordult munkabeszüntetésekre vonatkozó sztrájkstatisztikai adatok a kereskedelemügyi miniszterium iparfejlesztési szakosztályához küldendők meg, illetve terjesztendők fel, hogy a jelzett időponttól fogva ott az ipari sztrájkok és munkából való kizárások adataival egyöntetűen és egységes elvek szerint legyenek feldolgozhatók.

Magát az adatgyüjtést illetőleg még egy jelenségről kell említést tenni. Arról t. i., hogy sem a munkaadók, sem a munkások a hatóságokat, sajnos, nem részesítik még mindig a kellő támogatásban.

Ez az oka annak is, hogy e kiadvány korábban meg nem jelenhetett. Sőt az aradi iparfelügyelői kerületben előfordult munkabeszüntetésekre vonatkozó adatok, minden sürgetés dacára, csak oly későn terjesztettek fel, hogy azok a kiadvány táblázatos részében már egyátalában feldolgozhatók nem voltak. E hiány azonban a bevezető szöveges részben és az abban található kombinatív-táblázatokban mindenütt pótoltatott, úgy hogy az itt található főbb adatokban mégis az egész országra vonatkozó teljes eredményeket sikerült nyujtani.

Az 1906. év a munkabeszüntetések rendkívüli megszaporodásával és egyátalában a munkásmozgalmak jelentőségének megnövekedésével tünik ki.

Ez a jelenség azonban nemcsak nálunk mutatkozik, hanem európaszerte; a hazai sztrájkok szaporulatának tehát valalamely általánosabb, nem éppen a hazai viszonyokban rejlő oka kell hogy legyen. Ez az ok pedig a világgazdaságban általánosan uralkodott kedvező, sőt folyton emelkedő konjunkturákban található fel. A nagyszámú kimutatásból fölemlítjük, hogy nálunk sztrájk volt 1905-ben 335, 1906-ban 558, 2154 illetőleg 5512 ipartelepen, sztrájkolt összesen 1905-ben 39.742 munkás, 1906-ban pedig 45919 munkás.

VEGYESEK.

Az évfordulón, midőn Tisztelt Olvasóinknak boldog új évet kívánunk, tisztelet.el kérjük, hogy az előfizetés díját (egész évre 20 k., félévre 10 k.) — az idefogott megcímzett postautalvány fölhasználásával — minél előbb méltóztassanak beküldeni, nehogy a lap szétküldésében zavarok álljanak be.

Kinevezések. Szabadka sz. kir. város gépészmérnöki állására *Csuczy* Emilt, az ógyallai csilagvizsgáló intézet volt segédét, mérnökké pedig *Mamusits* Pál magánmérnököt nevezték ki.

A muskátli-bizottság. Az új esztendő soha szebb és egyszerűbb jelzőt nem választhatott, mint a muskátlit; hiszen az ország minden valamire való házában találkozunk vele; csak éppen az *ifjú* fővárosban nem. Csak örülnünk kell tehát, hogy a főváros és a virág most

Most pedig egyet-mást magáról a veszprémi színházról:

Az új szinház a veszprémiek régi vágyát elégíti ki, mert úgy van szerkesztve, hogy benne bálok, hangversenyek és nagyobbszabású gyűlések is kedves otthonra lelnek, mert a kisebb városok nincsenek abban a helyzetben, hogy kizárólag a szinház céljaira külön palotát emeljenek.

A szinház a gyönyörű intim hatású püspökkertben van, az abba belenyúló „Korona" vendéglő épületén túl.

A kertet körítő utcák jóval magasabban fekszenek. A megyeháza felől teljes emeletmagasságból haladunk le a széles bétonlépcsőkön a vendéglő terrassza mentén. Így jutunk a szinház oszlopos tornáca alá, honnan az előcsarnok és az abból nyíló mellékhelyiségekbe jutunk.

A megoldást egy fontos követelmény nehezítette: kívánatos volt a nézőtérről a régi szálló éttermei felé egyazon magasságban kényelmes átjáróról gondoskodni, ez az átjáró pedig az előbb említett bejáró és előcsarnok felett 4·40 *m* magasságban van.

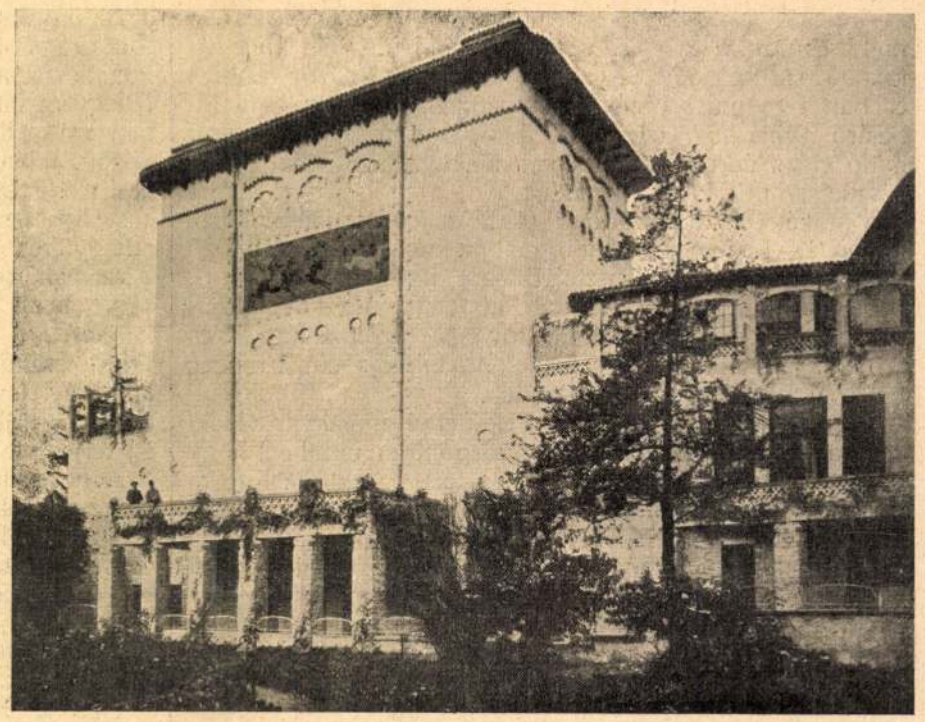

Kerti homlokzat.

Egy másik lényeges követelmény volt az, hogy a szinház másik végében — a városháza felé — szintén kényelmes, kellő számú bejárók legyenek anélkül, hogy azokat hosszú folyosók által kellene összekötnünk a nézőtérrel és az említett előcsarnok köré csoportosuló mellékhelyiségekkel.

A fődispos tióra még egy másik körülmény is irányadó volt: annak a szüksége, hogy a nézőtér előtti üdülő és társalgó helyiségek a szép püspökkerttel oldalt kényelmes és kellő számú ajtóval legyenek összekötve, hogy nyáron a felvonásközökben a kertben is sétálhasson, vagy üldögélhessen a közönség, ismét anélkül, hogy a nézőtértől hosszabb folyosók, vagy lépcsők választanák el.

Ennek a hármas követelménynek a szinház tervezője úgy tett eleget, hogy a főbejárót és előcsarnokot a Megyeház-utca felüli mélyen fekvő kertiútra tette, innen a szinház hosszában a nézőtér alatt végig haladunk a nagy társalgón, mely oldalt négy ajtón át a kertbe nyílik; ezen túl a

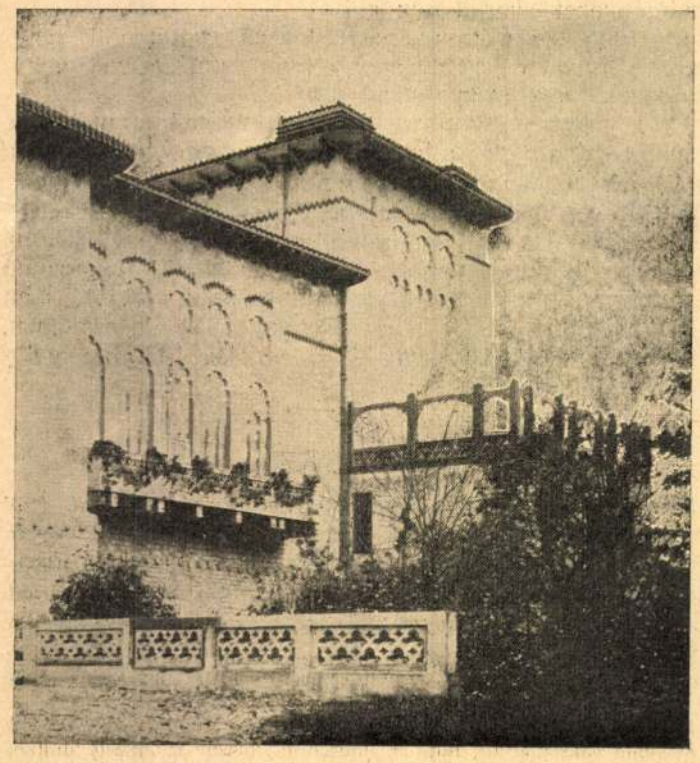

Kerti homlokzat.

főlépcsőn visszafelé kanyarodva a nézőtérre jutunk. A belépő természetesen szemben találja a szinpadot. Ily módon a főbejáró a szinpad alatt van. A karzat és páholyok külön bejárói, valamint a földszint két tágas kijárója a főlépcső köré csoportosul és a városháza felé a főbejáróval ellenkező irányba nyílik. Alaprajzunk a főlépcső felső pihenőjének niveaujában tünteti fel a beosztást.

Az épület magva a nézőtér: 20 *m* hosszú, 16 *m* széles. Teljesen sík parkétáján könnyű, fokozatosan emelkedő pódiumokon állanak a széksorok és mögöttük marad az állóhely.

Ha bált rendeznek — esetleg közvetetlenül a szinielőadás után — akkor az első zsölyesorok a terem oldalait körítő 1 *m* széles emelvényre kerülnek, miáltal a nézőtér táncteremmé válik. Az előbb említett könnyű pódiumokat a zenekarba fektetik, azt vízszintes parkétás táblákkal letakarják, középre lépcsőt tesznek, melyen át a fölösleges széksorokat a szinpad hátterébe hordják. A plüsfüggöny leeresztésével készen áll egy negyedóra alatt a barátságos táncterem. Ha a bál nagyobb mértékű, a szinpadon a háziasszonyok részére a készen lévő szinpadi díszletekből azonnal összeállítható a pálmákkal díszes baldachinos sátor.

A nézőtér két oldalán 16 drb. egysoros páholy van, a középső részben — a főlépcső szélességében — erkélyülések. A páholyokhoz és erkélyülésekhez teljesen külön folyosó és lépcső vezet, melyekhez emeletenkint jobbra a női, balra a férfiöltöző csatlakozik. Egy emelettel fölebb van az ismét teljesen elkülönített karzat külön lépcsővel és folyosókkal. Ebben a helyiségcsoportban van elhelyezve — helyesebben eltüntetve a magyar vidéki városok szinházi üzemének egyik jellegzetes faktora: a mozgófénykép-kamra. E kamra elhelyezése igen nehéz az olyan épületben, ahol éppen a legértékesebb ülőhelyek térfogatát venné igénybe a projektograf technikai követelményei szerint. Ezek szerint annak szemben kell lennie a szinpad nyílásával és pedig úgy, hogy a kép középpontjának merőlegese egybe essék az objektiv tengelyével.

Mindezt sikerült megoldania Megyaszaynak a 4 *m* széles és 5 *m* mély gépkamrával, melyhez még a szükséges teljesen tűzbiztos mellékhelyiségek csatlakoznak. Külön füstkürtők, tűzmentes üvegezés és vasajtók elengedhetetlenek. A kamrában a villamos berendezés és a keringő vízfűtés a vetítő lencséknél megfelelő vezetékkel teljesen fel van szerelve. Az összes falak és menyezetek tűzbiztosak.

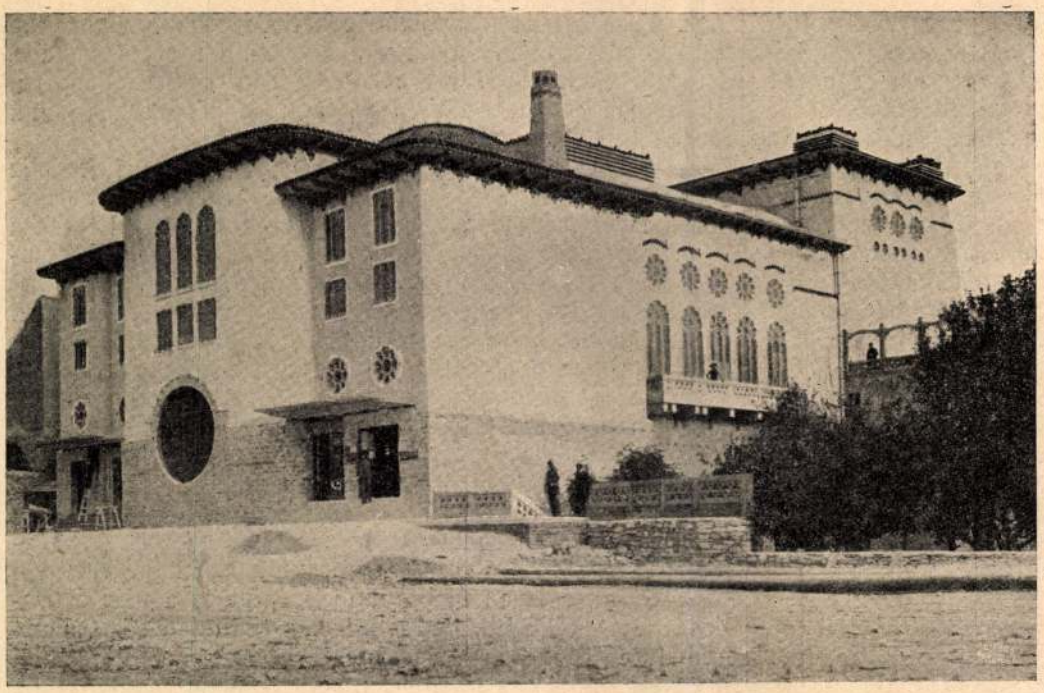

A veszprémi színház. Tervezte *Megyaszay* István.

sága, főleg az a tény, hogy az építőművészet a legutolsó évekig nem találta meg azt a becsülést és elismerést, melyben képviselői főleg a renaissance, de a megelőző korszakokban is részesültek, oda vezettek — Ruskin szerint — hogy a mai építész nem dolgozik a művész oly lelkesedésével és oly igaz szeretettel, mint évszázadok előtt.

Ha el is kell ismernünk általánosságban ez állítás helyességét, mégis örömmel kell konstatálnunk azt is, hogy habár ritkán, de mégis vannak még napjainkban is itt-ott kivételek: vannak még építőművészek, kik nem oda törekesznek, hogy „minél többet" építsenek, de azt a feladatot, melynek megoldásához hozzáfogtak, úgy oldják meg, hogy bátran mondhassák magukról, hogy nem kiméltek sem munkát, sem fáradtságot, de minden szeretetükkel, minden lelkesedésükkel dolgoztak feladatukon.

Megyaszay egész sajátos módon kezdte meg építészi működését. Miután a bécsi akadémiát és a József-műegyetemet elvégezte, legtöbb collegájától eltérőleg nem ült be mindjárt valamely építészi irodába, hogy megrendelések, költségvetések és administrationalis teendőkkel eltompuljon az a nagy lelkesedése, melyet a művészet és főleg a magyar művészet iránt érzett. Hogy annak a közös célunk felépítéséhez, mely minden magyar építésznek mintegy kötelessége kell hogy legyen és mely az építőművészetünk nemzeti irányban való megerősödése vagy tágabb értelemben a magyar nemzeti építőművészet megteremtése, hacsak néhány követ is hozzáilleszthessen, ott folytatta tanulmányait, ahonnan napjainkban minden nemzeti művészet kiindul: a nép művészetének tanulmányozásával. De a népművészet sokkal mélyebb és finomabb lelkű tanulmányozót igényel, mint ahogy azt a laikus gondolná. Sok hetet, hónapot, évet kell foglalkozni vele, míg az az ember érzésébe megy át. És az ilyen tanulmányhoz különösen mély szeretet, finom lélek és fáradságot nem ismerő egyéniség kell. *Megyaszay*-ban a nagy munka nem veszett kárba. Minden munkáján, minden részleten meglátszik az igazi magyar ízlés, az igazi magyar ember gondolkodása a finom művész rutinos előadásával.

A magyarosság nem cél nála, de természetes következmény, nem erőszakolt szónoki előadás, hanem egyszerű, természetes hétköznapi beszéd és ezért hat oly kellemesen, üdén, ezért oly művészi és megkapó. De talán legjobban tudom jellemezni tervező intentióit és felfogását, ha ime saját szavait közlöm:

„A népek világküzdelmében csak erős és eleven kulturával tarthatjuk felszínen magunkat. Ebben érintkezik a nemzeti cél a magasabb örök emberi céllal. Az eleven kultura nem él az idegen, elmult korok művein, hanem *alkot újat a maga életéből a maga lelkéből valót.* Alkossunk hát mi is újat, a mi életünknek valót, a mi népünk formakincséből és formáljuk ezt a mi lelkünk szerint. És mindenekelőtt legyünk őszinték érzésben, formában és anyagban. Ne csináljunk vakolatból római kőpárkányt, ne öntessünk gipszből bécsi barokkmárványcifraságokat és ne aggassuk azzal tele palotáinkat. A magyar ember szereti az egyszerűt, a világosat és a nyugodt komolyságot; kevésszavú a nép igaz fia, férfiasan hallgat, de ha megszólal, értelmes és szabatos, vagy ragyogó virágos, mint a Kelet költészete.

Legyünk mi is egyszerűek az építkezéseinkben, ne féljünk a nagy nyugodt síma felületektől; de ha díszeset akarunk itt-ott, az legyen igaz anyagból és egészen eredeti; legyen becsületes, legyen magyar és igazán szép, mint a faragott hímes rokka, meg a varrottas pereces kendő, amit a legény, meg a leány ad egymásnak — szeretetből."

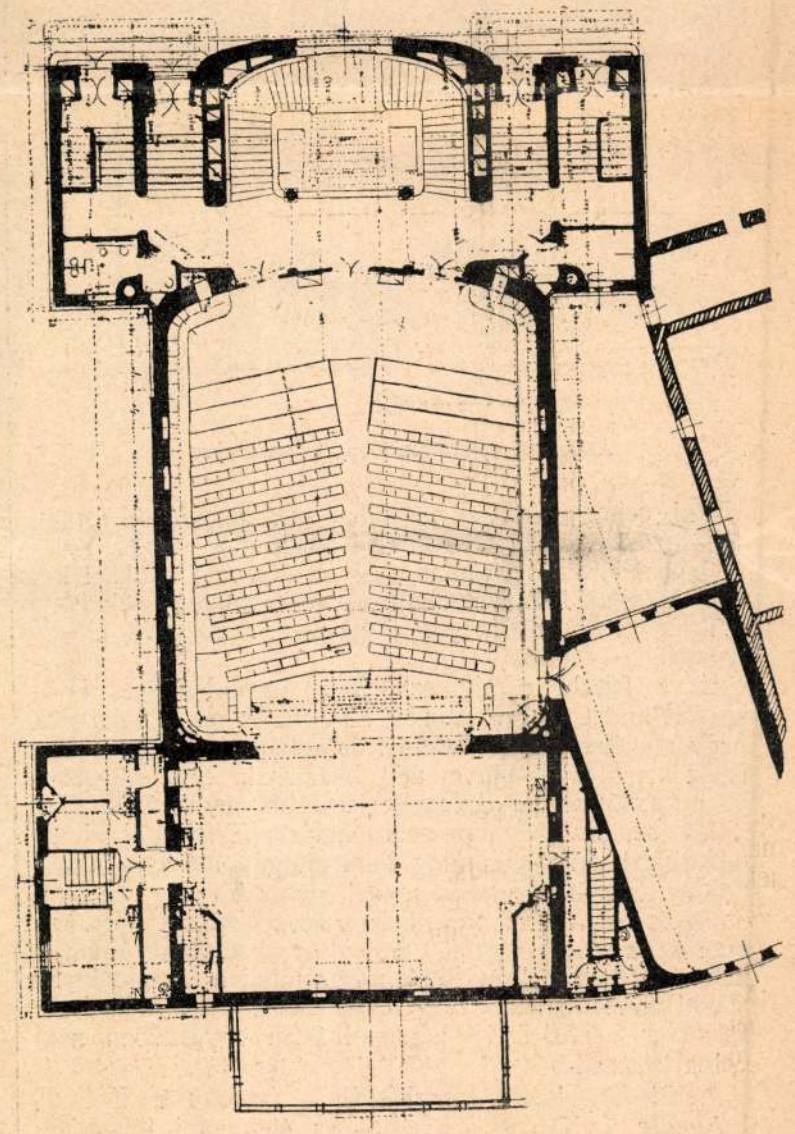

Alaprajz.

A *negyedik fejezet* a lépcsők, ajtók és más hasonlókról szól. Az eladóhelyiségekből szabadba vezető kijárók száma annyi legyen, hogy az emelet minden pontjáról legfölebb huszonöt *m*-nyire egy-egy kijárás legyen. Minden száz m^2 alapterületre 0·3 *m* széles kijárás essék. Lépcsőházon át vezető kijárók nem tekinthetők önállóknak, udvarba vezető kijárók is csak akkor, ha az utcától huszonöt *m*-nél nincsenek távolabb és tűzbiztosan elzárt saját átjáróik vannak, amelyeknek szélessége három *m*-nél kisebb nem lehet. Az első három emelet mindegyikéről legalább 1·50 *m* karszélességű lépcső vezessen le úgy, hogy minden egyes emelet az utcával közvetetlen és tűzbiztos kapcsolatban álljon. A padlásemelet eladásra szolgáló helyiségeit még külön, közvetetlenül az utcára vagy udvarba vezető és az emelet minden részétől legfölebb huszonöt *m*-nyi távolságra lévő 1·50 *m* karszélességű lépcsővel kell ellátni. Ha egyes emeletek lakóhelyül is szolgálnak, akkor ezeket még külön, teljesen elszigetelt lépcsőkkel is kell

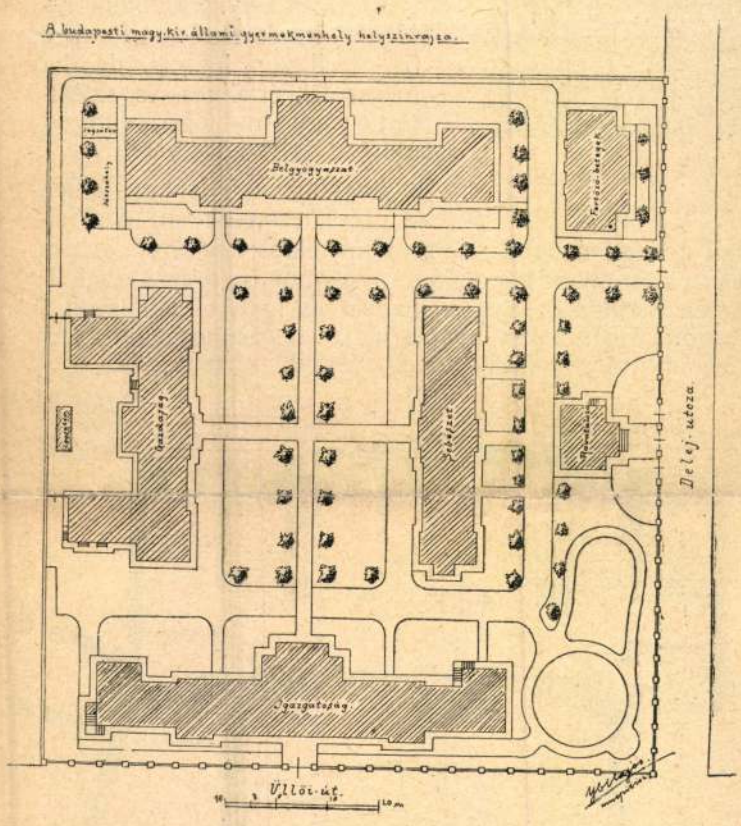

Az állami gyermekmenhely helyszínrajza.

ellátni, nehogy azoknak forgalma az árúház üzleti forgalmával torlódhassék. Az összes kijáratokat kifelé nyiló, könnyen járó és minden zár nélkül való ajtókkal kell ellátni, rajtuk könnyen olvasható fölírások legyenek, hogy szükség esetén a tömeges eltávozás se ütközzék akadályokba.

Ez a fejezet a régihez képest igen lényeges javulásokat mutat. Talán némileg túlságba is megy a lépcsők nagy számának követelésében és abban, hogy az udvarokat nem tekinti közvetetlen kijárásnak, csak olyankor, ha huszonöt *m*-nél nincsenek távolabb az utcától. Igen kitünő szinházak ismeretesek, amelyeknek kijárásai szintén udvarokba nyilnak és még soha kitogás alá vem estek, holott azokon keresztül sokkal gyorsabb és rövidebb időre összpontosított átvonulás szokott történni. Ilyen formán az árúházak egynél több udvarra sohasem épülhetnek, mert hiszen a második udvar minden körülmények között távolabb esnék az utcától huszonöt *m*-nél és ez az udvar a közlekedés lebonyolítására egyátalában nem volna használható.

Az *ötödik fejezet* a világításról, a *hatodik* a fűtésről, a *hetedik* a biztossági tűzoltó- és életmentő fölszerelésekről intézkedik. Ezek a fejezetek lényegben nem hoznak újat, hanem csupán a technika legújabb vívmányai és a modern találmányok vannak bennük számba véve. Igy többek között minden kijáró ajtó fölött állandóan vörös lámpásnak kell égnie, ami a közönséget pánik esetén bizonyára igen jól fogja orientálni.

A *nyolcadik fejezet* végre a záró határozatokat foglalja magában és megállapítja az átmeneti intézkedéseket illetőleg azt a mértéket, amennyiben ezek az új szabályok a régi, már üzemben lévő árúházakra is kötelezők. Két csoportba osztja a szabályzat ezeket a kikötéseket. Az elsőbe tartoznak azok, amelyeket okvetetlenül végre kell hajtani a régi árúházakban is. Ide tartozik a pinceraktáraknak a földszinttől való elzárása, ami mindenesetre igen nagy kárral fog járni az újabban átalában kedvelt, pincébe nyúló nagy üzleti helyiségekre. Ide tartozik az a kikötés, hogy a homlokzat ablakai fölött erősen kiugró párkányokat kell létesíteni, ha a fölső emeleteken lakások vannak. Ez viszont architektonikus szempontból fog nagy föladatot róni az építészekre egy-egy befejezett és egységes kiképzésű árúház átalakításakor. A szabályzat nem tesz különbséget az újabb időben épült és a már évtizedes árúházak között, pedig mivel a berlini első árúház-szabályzat 1901-ben lépett érvénybe, az 1901 óta épült árúházak a tökéletességet sokkal jobban megközelítik, mint az előbbiek. Velük szemben a túlzott szigorúság nem méltányos.

A német technikus világ. átalános véleménye szerint az új árúház-szabályzat minden tekintetben elment addig, ameddig az üzleti forgalom súlyos megnehezítése nélkül elmehetett. De nem egy pontja okul fog szolgálni arra, hogy különben fejlődő üzletek árúházépítésről lemondjanak. Mindezek dacára majdnem lehetetlen, hogy szerencsétlenségek ne történjenek.

Jól tudjuk, hogy veszedelemkor a közönség intelligenciájától teljesen megfosztva, sőt emberi érzéseiből kivetkőzve, rombolva és pusztítva rohan ki a helyiségekből, amint azt a legutóbbi évek szinház- és bazárégései mutatják. Ilyen esetekben csakis a szolgálattevő személyzet ébersége, nyugodtsága és erélye segíthet. A közönségnek hangos szóval való megnyugtatása, a megfelelő kijárások szabadon tartása és a kivonulás irányítása sokkal inkább sikerre vezet, mint bárminő jó berendezés is. *K—ó.*

A veszprémi szinház.

A „Magyar Mérnök- és Építész-Egylet“ *Megyaszay* István művének, a veszprémi színháznak megtekintése végett dec. 20-án kirándulást rendezett. Kik ismertük *Megyaszay* működését, örömmel utaztunk néhány órát ide-oda, mert előre tudtuk, hogy valóban új, ízléses és modern művet fogunk látni. Aki Megyaszay építésznek néhány művét látta, mint a gödöllői *Belmont* és *Nagy* Sándor festők műteremházait, a Gellért-hegyen építendő nemzeti „Pantheon“ tervét, melyen az 1907. évi párisi „Salon“ kiállításának egyik érmét nyerte el és ismeri a magyar szépművészet terén tett alapos tanulmányait, melyekkel a bécsi építészeti kiállításon tünt fel, az már tudja, hogy Megyaszay nem *az a* „nagy építész“, kinek nagysága abban van, hogy az épületek minél nagyobb sokaságát kaparítsa össze és építse föl; nem „építő művész“ ebben az értelemben, hanem csakugyan az is a szó valódi és igazi értelmében. Ruskin egy művében a „Seven lamps of Architecture“ azt írja, hogy a mai építész csak ritkán mondhatja el egy művéről azt, hogy nem csinálhatta volna meg jobban és művészibben, mint ahogy megcsinálta, vagyis nem dolgozik a művész oly igaz szeretettel, mint ahogy arra szükség volna. Tudjuk, hogy a középkorban egy-egy mester olykor egész életét csak és csakis egy műnek szentelte az egész művészetét, egész lelkét ebbe az egyetlen műbe lehelte mintegy. A modern életviszonyok nem engedik meg ezt az építőművésznek. A nehéz megélhetési viszonyok, a feladatok sokoldalú-

szolgálatban levő mérnökök hiába nyújtják kezüket ama historikus marsallbot után, amelyik állitólag és eszményileg minden baka tarisznyájában található. Ott kezdődik a dolog, hogy az állami hivatalba lépő fiatal diplomás mérnököket a „díjtalan“ vagy „fizetéstelen“ jelzőkkel kapcsolatos gyakornoki vagy seg.-mérnöki stb. cimekkel fogadják az állami hivatalokba, mely cimekből jól tudjuk se fekete kávét, se egyleti tagsági díjakat, szabót, susztert, stb. stb. fizetni nem lehet. De tovább megyünk Mindezeket még az alsóbb rangosztálylyal járó fizetésekből sem lehet fedezni, amely rangosztályokban pedig tudvalevőleg az állami mérnökök száz, sőt ezerszámra meghagyatnak az ifjúkor legvégső határáig az őszülésig, a kopaszodásig, a családalapitási lehetőség mesgyéin túl. Ne higyjük azonban, hogy az a kevés állami mérnök, akik részére a gyorsabb előmenetel a sors könyvébe megiratott, ama bizonyos marsallbotot mind előránthatja tarsolyájából. Óh nem! Egy bizonyos, nem egészen magas foknál ezek részére is á l l j t parancsol a Magyarországon törvénnyé vált ama szokás, mely a jogászok részére biztositja mindazon magasabb állásokat, amelyek az előrehaladtabb korban könnyebb megélhetést, a nyugdijazásnál pedig magasabb nyugdijakat biztositanak.

Hogy a fizetéstelen mérnököket nem az állam, hanem a szülők, vagy a hitelezők tartják el, nem éppen hizelgő az államra nézve. És mit vétettek az állam ellen azok a mérnökök, akiket sokszor évtizeden túl is meghagynak a X. és IX-ik rangosztályban? És mit vétettek a lányos szülők, hogy az állam, amelynek katonákra is van szüksége, nem dotálja mérnökeit olyan mértékben, hogy azok családalapitásra is gondolhassanak? Végül pedig minő okon és jogon expropriálják el a legfelsőbb reális képzettséggel biró mérnökök orra elől a magasabb állásokat, amelyek betöltésére — néhány példa tanúsága szerint — a technikai képzettség nemcsak megfelelő, hanem még kivánatos is?

Minderre az a felelet, hogy az állami mérnökök elégületlenek helyzetükkel s hogy már rövid időn belül testületileg fognak megmozdulni tarthatatlan helyzetük javitása érdekében A mozgalom már megindult.

Modern és ideális város. Gölniczbánya újabban a kultura terén óhajt kitenni magáért. A városnak ugyan nincsen színháza, tehát semely színikerületbe sem volt beosztva. Elhatározta tehát, hogy a város érdekes régi székházát restauráltatja és egy 20 szobás szállodával kapcsolatos színházzal bővitteti ki, amelyek tervezésével M e d g y a s z a i I s t v á n budapesti épitőművészt bizta

FRANK és BERGER
Bezerédi-u. 6.
Tel. 152-36.
VILLAMOS BERENDEZÉSEK
Építkezési MOTOROK
190

Közgyülés után a szövetség tagjai kedélyes vacsorára gyültek össze az állatkerti nagy vendéglőben.

M. É. I. R. O. E.

A magyar Épitő és Iparmüvészeti Rajzo ók Orsz. Egyesülete választmányának rendes ülése 1912. május 22-én. Elnök: Berger Dezső, jegyző: Vogel József. Jelen vannak: Berger Dezső, Stauber József Gyulai Bernát, Molnár Sándor, Walther Lajos, Balog Ferencz, Seiler József, Homonnay Jenő, Müller Károly, Heisler Ferencz, Dü neitz Marczell, Jäger Tamás Reitzer Elemér, Schäffer Bé l a ifj. Kálny József, Thomas Antal, Bollmann Béla, Berey Lajos, Vogel József, Vass Ferencz, Bálinth József, Vas Sándor, Fodor László, Bloch Hugó, Szente József, Eichinger Nándor

189 PÁSZTOR FERENC lakatosmester Budapest, VII. Zugló-utca 5. Telefon 74-58.

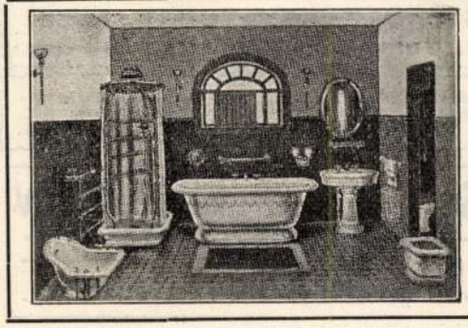

TÓTH FERENCZ EGÉSZSÉGÜGYI VÁLLALATA

Főüzlet: Budapest, VII., ker., Wesselényi-utca 56. szám. Telefon 165-27. sz. Interurban.
Fióküzlet: Szatmár- Németi, Atilla-utca 1. sz. Talefon 3-57. szám Interurban

Szatmármegyei ipar- és gazdasági kiállitáson aranyéremmel kitüntetve

Tervez és készit: Légszesz-, vizvezeték, fütés és csatornáyást, melegviztelepeket, fürdők és closettek berendezéseit, valamint szivattyuműveket, erő- és kézihajtásra. Költségvetések és tervezések dijtalanul eszközöltetnek.

és Sógor József. Kimentették magukat: Vágó József, Porgesz József, Wannenmacher Fábián és Fejes Zoltán.

Az ülés megkezdése előtt Schäffer Béla, mint a főjegyző helyettese bejelenti, hogy az elnökök akadályoztatásuk folytán a mai választmányi ülésen nem jelenhetnek meg s inditványára a választmány a mai ülés elnökéül Berger Dezsőt választja meg.

1) Elnök az ülést megnyitja s javaslatára a választmány a mai ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére Seiler József és Jäger Tamás választmányi tagokat küldi ki.

2) Az 1912. április 17-iki választmányi ülés szabályszerüen hitelesitett jegyzőkönyve felolvastatván, helybenhagyatott.

3) Főpénztáros előterjeszti az 1912. április havi pénztári jelentést:

1912. április.	Bevétel
Készpénz április 1-én	120·05 K
Tagdijbevétel	789·— „
A Ház pótdijak	53·— „
Vetitőgépre befolyt	5·— „
Összesen	967·05 K

142
KALAP GYULA
FESTŐ
a technológiai festőszakosztály vezetője,
BUDAPEST
III., Lajos-u. 158
Telefonszám 166-91.

meg. A város a kiváló tervező megválasztásával bizonyára elsőrangú művészi épitkezésre törekszik, mi mellett a város vezetőségének modern felfogását és áldozatkészségét jellemzi az a praktikus elhatározása is, hogy a létesitményeket központi fűtéssel is fel fogja szereltetni.

Vállalkozók számlái, óvadékai. A munkaadó hatóságoktól eredőleg időközönként rendeletek, határozatok, magán- és nyilvános nyilatkozatokkal találkoztunk az utóbbi időben, a melyek egybehangzólag biztositanak mindenkit, azt is, a kit nem érdekel, hogy ezentul minden munkateljesitésért bemutatott számla összegét rövid, sőt a legrövidebb úton fogják likvidálni, illetve kifizetni, hogy az a banktámaszra és más munkákra is szoruló szegény ördög vállalkozó ne essék kétségbe a pénze miatt A vádiumokkal analoge igy áll a dolog. A hirlapok is hűségesen leközlik a visszatartott pénzek miatt el-elhangzó panaszokat és a hatóságok kedvező igéreteit — vegyest, felválltva. Ámde eddig csak a panaszok bizonyúltak alaposaknak, valóknak. A hatósági igéretek soha! Ellenkezőleg. Most — hogy ez a kuruc pénzügyi állapot ránehezedett vállalkozóinkra — még nehezebben jutnak pénzükhöz. Sem az állam, sem a vármegyék, sem a városok nem tartották be a gyors számlafizetések iránt tett többszörös fogadalmukat. A lassan számfejtő retorták kegyes képviselőinek még soha nem koppantott a körmére se minister, se alispán, se polgármester. Pedig már sokszor rászolgáltak.

A Magyar Épitőiparosok ezidei kongresszusa a f. év szeptember hó 1-én Győrben fog lezajlani a Magyar Épitőiparosok Országos Szövetségének közgyülése keretében. A szövetség győri osztálya Hlatky-Schlichter Lajos orsz. képviselő vezetése mellett — fényes előkészületeket tesz a fogadtatásra. A programm ez: augusztus 31-én: ismerkedési estély; szeptember 1-én: a Tanoncotthon felavatása, azután értekezle a városháza termében délben bankett a Royal-szállodában; délután a gyülés folytatása, befejezése és nagyobb ipartelepek megtekintése. Dr. Óváry Ferencz, orsz. képviselő, a Balaton-szövetség lelkes elnöke, a kongresszus tagjait meghivta a Balatonra, a hol a komoly tárgyalások fáradalmait a közismert meleg vendégszeretettel fogják elfeledtetni a kongresszus tagjaival. A vándorgyülés ügyrendjének előkészitésén egyébként Csokonay Vitéz Mihály, központi titkár, a jónevü zsurnaliszta fáradozik.

A munkásbiztositási törvény és választott birósági eljárás Július 1-én lesz 5 éve, hogy az 1907. évi XIX. t.-cz.-et, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak betegség és baleset biztositásáról, életbeléptették. Ezen idő alatt a biztositással foglalkozó pénztáraknak, a választott bíróságoknak és mindazon hatóságoknak, amelyek abba a helyzetbe kerülnek, hogy e törvényt alkalmazzák, elegendő

AGULÁR VIKTOR ÉS TÁRSA MŰ- ÉS ÉPÜLETLAKATOSOK, Budapest, VII., Telep-utca 33. Telefon 96-00.
POLLATSCHIK ALFRED hatóságilag engedélyezett villamos felszerelési vállalat, NAGYMEZŐ-UTCA 64. SZ. Telefon 158-05. Telefon 158-05.
WEKERLE JÓZSEF ÉPÜLET-LAKATOS BUDAPEST V. Csáky-utca 19. TELEFON: 163-23.
139

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizennegyedik évfolyam. 43. szám. Budapest, 1908. október 21-én.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE.

MEGHIVÓ.

Ybl Lajos mester által tervezett

Fehérkereszt gyermekkórházat

IX. ker. Tüzoltó-utca 7. sz.

szövetségünk tagjai

f. hó 21-én. szerdán d. e. 10 órakor

tekintik meg.

Hölgyek és vendégek szivesen láttatnak.

Fleischl Róbert, ü. v. titkár. **Palóczy Antal,** első mester.

Meghivó.

Folyó hó 22-én csütörtökön este 6 órakor a Magyar Épitőművészek Szövetségének igazgatósága

ülést tart.

Napirend: Folyó ügyek, titkári jelentések.

Ugyanakkor este fél 7 órakor

egyetemes ülést tartunk.

Napirend:

1. Az uj épitőrendszabály tervezet tárgyalásának előkészitése.
2. Magyar Épitőmesterek Egyesületének átirata a műszaki bíróság felállitása ügyében.
3. Magyar Épitőmesterek Egyesületének átirata az ideiglenes épitési engedélyek kiadása ügyében.
4. Az épitészi munkák d jtáblázata folytatólagos tárgyalása.
5. Folyó ügyek, inditványok.

Fleischl Róbert, ü. v. titkár. **Palóczy Antal,** I. mester.

Ülés után társasvacsora.

A veszprémi uj szinház.*

Minden izében sikerült uj hajléka a művészetnek Veszprém szinháza, amely egyszersmind a veszprémiek régi vágyát elégiti ki, mert ugy van szerkesztve, hogy benne bálok, hangversenyek és nagyobb szabásu gyülések is kedves otthonra lelnek.

Mivel a kisebb városok nincsenek abban a helyzetben, hogy kizárólag a szinház céljaira külön palotát emeljenek s azért nagyon gazdaságos a szinházat a veszprémihez hasonlóan ugy tervezni, hogy az a szinházon kivül bálok, hangversenyek, népgyülések tartása, esetleg tornacsarnokok és kaszinók elhelyezésére is alkalmasak legyenek, ennélfogva jónak találtuk a veszprémi szinház rövid ismertetését közölni.

A szinház a gyönyörü, intim hatásu püspökkertben van, az abba belenyuló „Korona“ vendéglő épületén túl.

A kertet köritő utcák jóval magasabbak. A megyeháza felől teljes emeletmagasságból haladunk le a széles betonlépcsőkön a vendéglő terrasza mentén. Igy jutunk a szinház oszlopos tornáca alá, honnan az előcsarnok és az abból nyiló mellékhelyiségekbe jutunk.

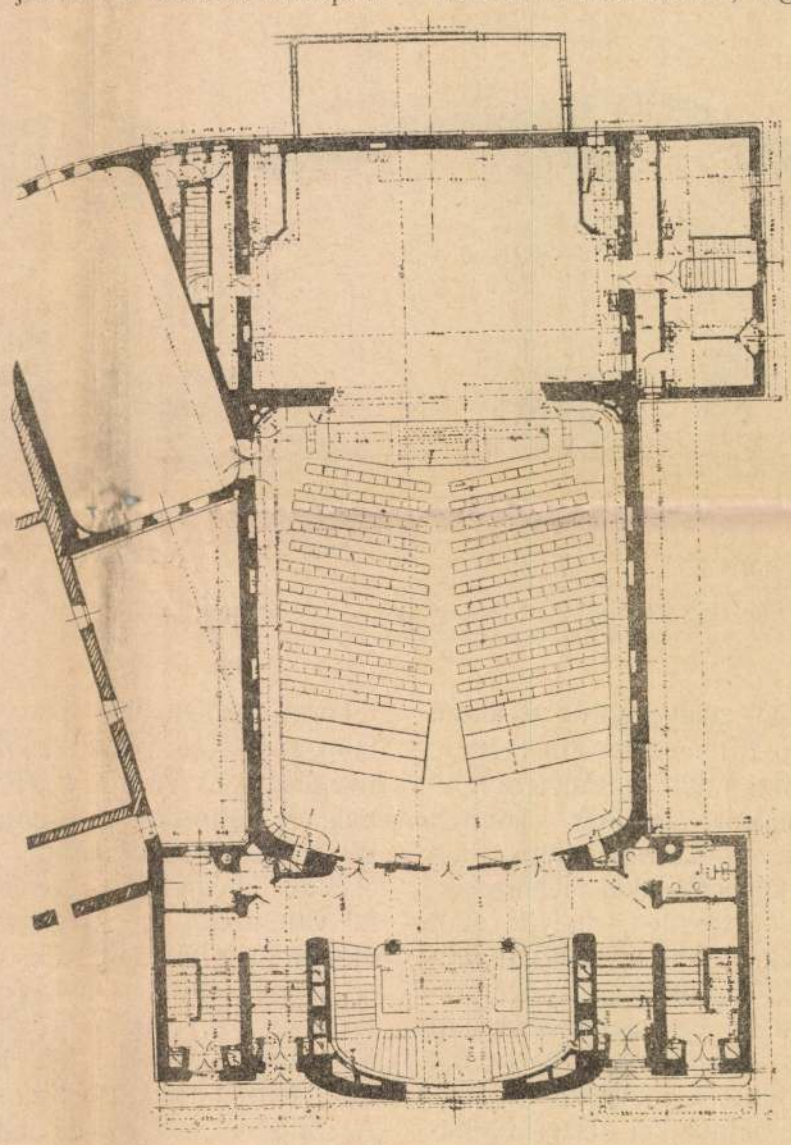

A megoldást egy uj követelmény nehezitette meg: a nézőtérről kivánatos volt a régi szálló éttermei felé *egyazon* magasságban kényelmes átjáróról gondoskodni, ez az átjáró pedig az előbb emlitett bejáró és előcsarnok felett 4·40 magasságban van.

Egy másik lényeges követelmény volt az, hogy a szinház másik végében — a városháza felé — szintén kényelmes, kellő számu bejárók legyenek anélkül, hogy azokat hosszú folyosók által kellene összekötnünk a nézőtérrel és a fent emlitett előcsarnok köré csoportosuló mellékhelyiségekkel.

A fődispositióra még egy másik körülmény is irányadó volt: annak a szüksége, hogy a nézőtér előtti üdülő és társalgó helyiségek a szép püspökkerttel oldalt kényelmes és kellő számu ajtóval legyenek összekötve, hogy nyáron a felvonásközökben a kertben is sétálhasson, vagy üldögélhessen a közönség, ismét anélkül, hogy a nézőtértől hosszabb folyosók, vagy lépcsők választanák el.

Ennek a hármas követelménynek a szinház tervező müvésze, *Medgyaszay* Benko István ugy tett eleget, hogy a főbejárót és előcsarnokot a Megyeház-utca felőli mélyen fekvő kertiutra tette, innen a szinház hosszában a nézőtér alatt végig haladunk a nagy társalgón, mely oldalt négy ajtón át a kertbe nyilik; ezen tul a főlépcsőn visszafelé kanya-

* A „Városok Lapja“ októberi füzetéből.

Mázoló- és ércfényező- (akár uj, akár renoválási) **munkákra vállalkozik** HAJNAL (Honig) MIKSA Budapest, VII., Dembinszky-u. 4. **TELEFON: 101—97.**

TEICHNER ÁDAM
vasszerkezet, mű- és épület-lakatos
BUDAPEST, VII., HÁRSFA-UTCZA 61. sz.

Készit: **épületvasszerkezetet, mükovácsolásokat, kapu, kandalló és bronz-munka különlegességeket.**

A milanói kiállitáson két arany éremmel, **a pécsi orsz. kiállitáson** nagy állami ezüst éremmel kitüntetve.

rodva a nézőtérre jutunk. A belépő természetesen szemben találja a szinpadot. Ily módon a főbejáró a szinpad alatt van. A karzat és páholyok külön bejárói, valamint a földszint két tágas kijárója a főlépcső köré csoportosul és a *városháza* felé a főbejáróval ellenkező irányba nyilik.

Ebben a megoldásban az az uj követelmény teljesül, hogy a szinházból a közönség gyorsabb szétoszlása céljából a kijárás lehetőleg minden irányban — a mi esetünkben a négy főirányban — lehető legyen.

Az itt közölt földszinti alaprajz a a főlépcső felső nyugvójának magasságában tünteti fel a beosztást. Az épület magva a nézőtér. 20 m. hosszu, 16 m. széles. Teljesen sík parkétáján könnyü, fokozatosan emelkedő podiumokon állanak a széksorok és mögöttük marad az állóhely.

Ha bált rendez a társaság — esetleg közvetlenül a szini előadás után

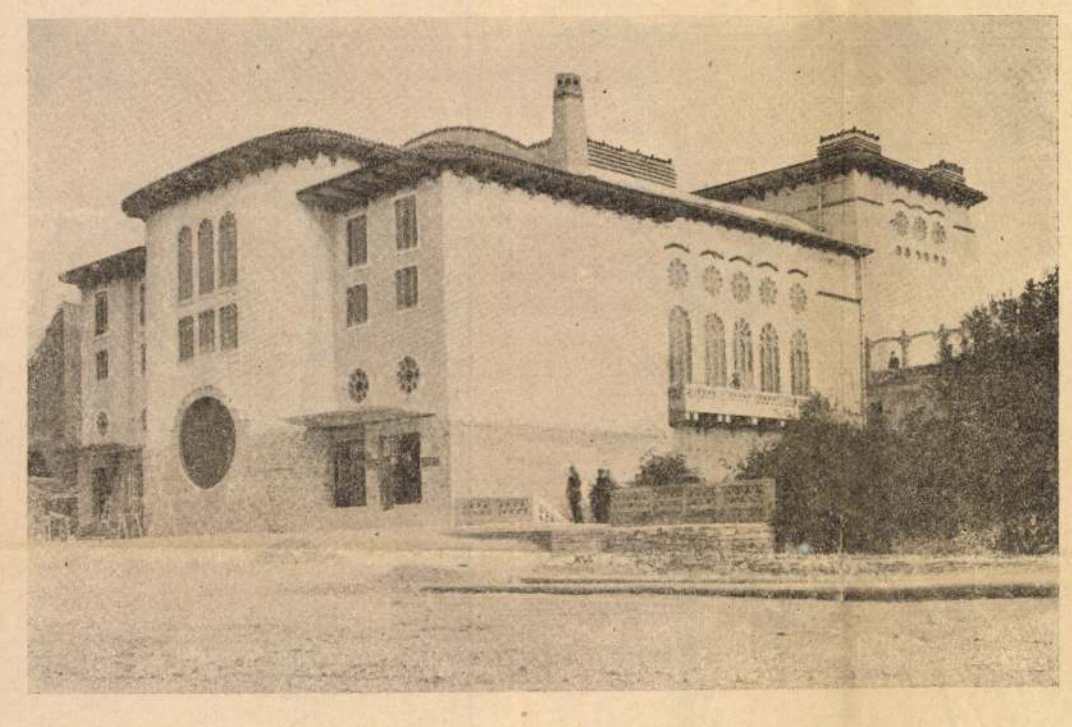

— ugy az első zsölye sorok a terem oldalait köritő 1 m. széles emelvényre kerülnek, miáltal a nézőtér táncteremmé válik. Az előbb emlitett könnyü podiumokat a zenekarba fektetik, azt vizszintes parkétás táblákkal letakarják, középre lépcsőt tesznek, melyen át a felesleges széksorokat a szinpad hátterébe hordják. A plüs függöny leeresztésével készen áll egy negyedóra alatt a barátságos táncterem. Ha a bál nagyobb mértékü, a szinpadon a bálanyák részére pálmákkal diszes baldachinos sátor a készen lévő szinpadi diszletekből azonnal összeállitható.

A nézőtér két oldalán 16 db. egysoros páholy van, a középső részben — a főlépcső szélességében — erkélyülések. A páholyok és erkély-ülésekhez teljesen külön folyosó és lepcső vezet, melyekhez emeletenkint jobbra a női, balra a férfi öltöző csatlakozik.

Egy emelettel feljebb van az ismét teljesen elkülönitett karzat külön lépcsővel és folyosókkal.

Ebben a helyiség-csoportban van elhelyezve — helyesebben eltüntetve a magyar vidéki városok szinházi üzemének legfontosabb helyisége: a mozgófénykép kamra. *A tapasztalat számtalan adattal bizonyitja, hogy komoly, tanulságos és izléses mozgóképes műsor mellett minden város megépitheti és finanszirozhatja a kis szinházát.*

A kamra elhelyezése igen nehéz az olyan épületben, ahol éppen a legértékesebb ülőhelyek térfogatát venné igénybe a projektograf technikai követelményei szerint. Ezek alapján annak szemben kell lennie a szinpad nyilásával és pedig ugy, hogy a kép középpontjának merőlegese egybe essék az objektiv tengelyével.

Mindezt sikerült megoldania Medgyaszaynak a 4 m széles és 5 m. mély gépkamrával, melyhez még a szükséges teljesen tűzbiztos mellékhelyiségek csatlakoznak. Külön füstkürtők, tűzmentes üvegezés és vasajtók elengedhetetlenek. A kamrában a villamos berendezés és a keringő vizhűtés a vetitő lencséknél megfelelő vezetékkel teljesen fel van szerelve. Az összes falak és menyezetek tűzmentesek.

A másik fontos helyiség a szinpad. 16 m. széles, 10.15 m. mély és 15 m. magas. Van alsó szinpada, két kulissza raktára, suffita raktára és zsinór padlása. Az öltözők jobbról és balról csoportosulnak a szinpadhoz, mögötte — a főbejáró tornácának teteje — az alsó szinpad emeletéről nyiló tágas üdülő terraszszá van alakitva, mely tűz esetén a szinészeknek közeli menedék

Mindkét öltöző csoportnak (4 férfi jellemszinész öltöző, 4 női, 4—4 személyre, női kar öltöző, férfi kar öltöző 10—10 személyre, statiszta öltöző, igazgató, rendező, próba-szoba, borbély, ruhatár, kellékes, könyvtár, pénztár, karzati pénztár, orvos és rendőrtiszt, továbbá tűzoltók ügyeletes szobái) külön lépcsője és menekülő kijárója van, a rendes bejáró azonban csak a jobboldali.

A fűtés központi légfűtés. Tekintettel a magyar vidéki városok különös viszonyaira 4 központból indul ki, hogy az alsó helyiségek klub célokra, a felsők báli alkalmakra a szinpadtól elkülönitve is fűthetők legyenek. *A világitás* a főbb helyiségekben Wolfram villamos izzólámpával, a szinpadon, folyosókon és öltözőkben szénszál lámpával van megoldva. A nézőtér csillárai teljesen uj rendszerüek. Előnyük a könnyü kiváltás, olcsóság és könnyed ornamentális hatás.

A technika mai állása mellett falazatra legjobb anyag a jól égetett tégla. Az összes falakat tehát ebből rakatták. A menyezetek, tetők, lépcsők, páholyok és erkélyek vasbetonból valók. Ez a szinházépitésben ujság. Merész megoldás az ablakoké: könnyen alakitható, teljesen légmentes zárásu vasbeton szerkezettel.

Az alsó társalgó a nagy ruhatárral és cukrászattal 300 m² (klubhelyiség is lehet télen), a nagyterem 320 m² ülőhely 350, állóhely 300—400 Épitési összeg 300.000 korona.

A követett müvészi elveket a tervező maga igy irja körül: „A népek világküzdelmében csak erős és eleven kulturával tarthatjuk felszinen magunkat. Ebben érintkezik a nemzeti cél a magasabb örök — emberi céllal.

Az eleven kultura nem élősködik az idegen, elmult korok müvein, hanem *alkot ujat a maga életéből a maga lelkéből valót.*

Alkossunk hát mi is ujat, a mi életünknek valót, a mi népünk formakincséből és formáljuk azt a mi lelkünk szerint. És mindenek előtt legyünk őszinték érzésben, formában és anyagban. Ne csináljunk vakolatból római kőpárkányt, ne öntessünk gipszből bécsi barok márvány cifraságokat és ne aggasuk azzal tele palotáinkat. A magyar ember szereti az egyszerüt, a világosat és a nyugodt komolyságot. Kevés szavú a nép igaz fia, férfiasan hallgat, de ha megszólal, értelmes és szabatos, vagy ragyogó virágos, mint a kelet költészete.

Legyünk mi is egyszerüek az épitkezéseinkben, ne féljünk a nagy, nyugodt, sima felületektől; de ha diszeset akarunk itt-ott, az legyen igaz anyagból és egészen eredeti, legyen becsületes, legyen magyar és igazán szép, mint a faragott himes rokka, meg a varrottas pereces kendő, amit a legény meg a leány ad egymásnak — szeretetből."

Eredeti Meidinger rendszerü
szabályozó- töltő, és szellőző **kályhák**
minden kivitelben.

BUDAPEST és BÉCS

Ehrlich J. és H. Meidinger kályhagyára.

Központi légfütések.
Meidinger caloriféres-ek cserépburkolatban.
Cs. és kir. kiz. szabadalm.
Siemang-Ehrlich-féle **kaszárnya kályhák**

BUDAPEST,
IX. ker., Lónyay-utca 15. sz.

a gyanu juttatja, persze alaptalanul, saját felei börtönébe. Hosszu időn át szenved itt súlyos kemény rabságban Forgách Simon. Évek múlnak, a kurucok csillaga már leszaladt az égről, amikor kinyilik a börtönajtó, de ő, a Rákóczitól megalázott büszke főúr nem kap a szatmári békén: itt hagyja vagyonát, itt hagy minden díszt, nyugalmat s elmegy a bujdosókkal nagy Törökországba. A regényt Singer és Wolfner adta ki.

Uj színház. Veszprémben egy új színház épült és már föl is avatódott. Már játszanak benne, falai közt már otthon vannak Thalia papjai, a szubrett, a hőszerelmes, a sugó és minden, ami színházhoz kell. Ezekről a falakról érdemes beszélni, érdemes megnézni őket azoknak, akik figyelemmel kísérik és számon tartják a magyar építőművészet friss törekvéseit. Tervezője egy intelligens fiatal arkitektus, Medgyaszay István. Már kívülről, formailag is elárulja ez a színház az idetévedő kíváncsinak, hogy új, nem megszokott, kitaposott utakon járó valamivel áll szemközt. A barokk stil hagyományos német színháztípusával nem tart semmi rokonságot. Tehnikailag, belső elrendezés szempontjából teljesen a modern színház igényeivel épült. Praktikus, célszerü, egységes, könnyen átlátszó tervü. Emellett díszítő formáiban, művészi elgondolásban oly ember műve, aki sokat járt a magyar nép közt, faluról-falura, s e kóborgásból egyet hozott el magával: a népművészet szeretetét. Ezeknek a studiumoknak eredménye meglátszik a színházon: magyar íze van az utolsó kis falfestésig. Sehol semmi sablon. Mindenütt egy friss talentum, egy erős fantáziával bíró ember van jelen: Medgyaszay István.

Egyetemes Regénytár. Ez a népszerü, kedvelt irodalmi vállalat most két új kötettel gyarapodott. Az egyik Lengyel Laura írásait adja. Apróbb rajzokat, finom hangulat tárcákat tartalmaz, címe: Egy leány. A másik kötet a mai olasz regényirodalom egy ismert jelességétől való. Neera írta, s címe: Egy élet árán. Színes, költői zománccal bevont regény, amelynek története festői olasz környezetben a Pó vidékén játszik. Mindkét kötet az Egyetemes Regénytár kiadójánál, Singer és Wolfnernél jelent meg.

A műveltség aprópénze

Meg szeretném egyszer lesni, hogy a magyar pósta hány olyan levelet továbbít, amelynek tartalma ráférne egy levelezőlapra is. Ha ezt a számot tudnám, már volna valami kulcsom, hogy à la Liebig megmérjem civilizációnkat.

Nálunk nem használják a levelezőlapot Sok ember egyenest sértésnek veszi, ha nem zárt boriték alatt értesítjük valamiről. Csak a képes lap kivétel: anzixot" szabad és illik küldeni. De a levelezőlap mint közléseink közvetítője, nem „úri".

Persze csak nálunk nem úri. Mert megtakarítást jelent. A levelezőlap olcsóbb a levélnél, s aki használja, az ezzel a puszta ténnyel már azt is elmondta, hogy takarékos ember. Úrnak nem illik takarékoskodnia.

Igaz, hogy az úri tempó e bölcs megállapítását leginkább cigányok s más efféle szórakoztató elemek hangoztatják, nálunk mégis elfogadták mindenfelé. Mert mi „urak" büszkék vagyunk arra, hogy a cigány, a zsoké, stb. stb. úrnak tart minket. Persze csak míg teli a bugyellárisunk.

Hogy szégyeljük a levelezőlap révén való krajcáros takarékoskodást, az már egy jele annak, hogy a civilizációnk még nem eléggé érett. De a pósta másról is beszél még.

A balkán-államok után talán mi örvendünk a legnagyobb ajánlott-levélforgalomnak.

Mi az ajánlott levél?

Először bizalmatlansági nyilatkozat a póstával szemben. No ezt a mi póstánk nem érdemli meg.

Másodszor bizalmatlanság a címzettel szemben. Torkon ragadjuk vele őt s akaratlanul is azt mondjuk neki: „Próbáld csak letagadni!"

Ahol a társadalmi szolidaritás érzése ily gyönge, ott betegeskedik a civilizáció is.

Mindezeken kívül rendes körülmények közt az ajánlott levél is fölösleges kiadás. Igaz, csak krajcárokról van szó. De hisz éppen ezek a megtakarított krajcárok jelentik a civilizáció aprópénzét.

S ez hosszu és szomoru rubrika nálunk. Szinte röstelkedve gondolunk rá. Mert ide tartozik sok minden egyében kívül az is, hogy az „úri ember" nem jár villamos vasúton vagy omnibuszon, vagy konflison. Csak akkor nem érez kiváltságos mivoltán csorbát, ha két ló vontatja a negyedik kerületből az ötödikbe. Az „úr" legföljebb fiakkeren járhat. Ha nagyobb úr, akkor pláne csak számozatlanon. Ha még nagyobb, akkor a saját fogatán vagy automobilon. Vajjon milyen szerszámmal végezze helyváltoztatásait most már az egészen nagy „úr"?

Ha két koronát fizetek ezért, amit elérhetek húsz filléren, biztos dolog, hogy pazaroltam.

De hisz éppen ez az úri tempó.

Uri tempó az ingyenélők szemében. De elpazarolt aprópénze a műveltségnek a civilizált ember szemében.

Mert a civilizáció igazi haladásának egyik jellemvonása az igazi takarékosság. A világ legcivilizáltabb népe, a francia, ezekből a garasokból rakosgatta össze a világ legnagyobb nemzeti vagyonát. S ebből képes aztán a művelődés nagy műveit fölépíteni.

Persze a francia nem sokat törődik azzal, vajjon úri embernek tartja-e őt a cigányprimás. *Sz. J.*

Előfizetési felhivás

Kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket mielőbb megújítsák, nehogy a lap szétküldésénél zavar támadjon.

Az Uj Idők előfizetési ára:

Egész évre	16 korona
Félévre	8 „
Negyedévre	4 „

***Az Uj Idők* kiadóhivatala**
Budapest, VI., Andrássy-út 10.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Névtelen levél. Ebben a kérdésben csak egy álláspont lehetséges és ez az álláspont igen merev és intranzigens. Névtelen leveleket figyelembe venni egyáltalában nem szabad. Egyáltalában nem. Ön azt írja: tudom, hogy küldőjük csak aljas gondolkozásu egyén lehet, tudom, hogy sok valószínűség nincsen a történetben és néha mégis kutatni akarok, néha mégis úgy érzem, hogy mindenáron bizonyságot kell kapnom. Meg tudjuk érteni azt a kételyt és mégis ismételnünk kell: egy lépést sem szabad tennie. Súlyosan vétene menyasszonya ellen és éppen oly súlyosan vétene önmaga ellen, ha mégis megtenné. A névtelen levél egy annyira piszkos eszköz, hogy mindenki beszennyezi magát vele, aki csak egy pil-

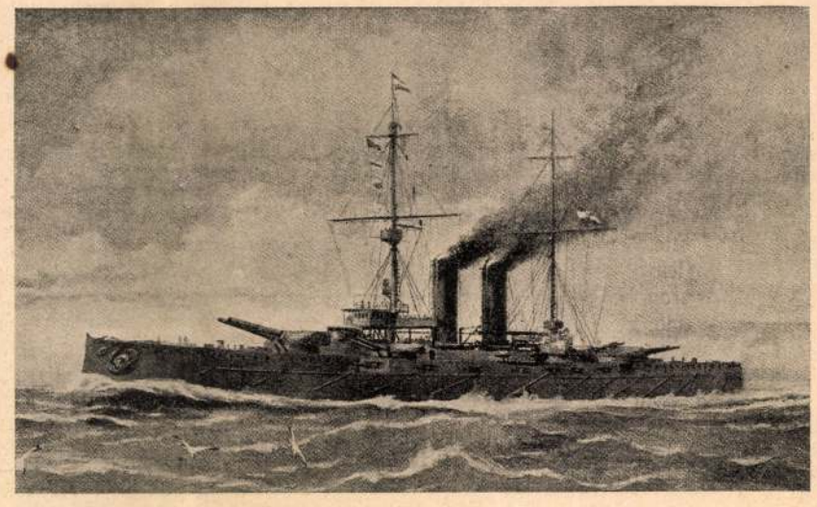

Az „Erzherzog Franz Ferdinánd", új osztrák és magyar csatahajó, amelyet október 3-ikán bocsátanak tengerre

Uj Idők 1908. XIV. 41 m.

lanatig is mérlegeli. Dobja el és vegye úgy, mintha nem kapta volna meg. És verje ki a gondolataiból azt, — amit megtudott belőle, mert az bizonyára hazugság volt, a névtelen levelek rendes tartalma.

Patikus kisasszony. Gimnáziumi érettségi és egyetem kell hozzá. Nagyon értjük helyzetét, de kissé túlkönnyűnek képzeli a dolgot. Ha van ideje és módja, hogy néhány évig valamelyik egyetemi városban rendszeresen tanulhasson, bizonyára tudná vinni valamire. De így, magánszorgalommal, ma már nem igen lehet boldogulni, a nők között is már túlerős a diplomás konkurrencia.

Tankréd. *Történet egy művészházasság körül.* Nem emlékezünk arra a munkájára, amely az első szerkesztői üzenetet kapta, de attól tartunk, most még azt a kevés jót is meg kell másítanunk, amit akkor mondtunk. Ebből a ma beküldött dolgozatból nem látjuk, hogy írni tudna. Még ha volna is témája, és ezúttal nem volt, még ha látná is alakjait, és ezúttal nem látta őket, még akkor sem tudná megtalálni az előadásnak azt a módját, amely az írót a dilettánstól megkülönböztetik. Nem merjük tovább biztatni.

P. G. *Gondolatok.* És Ön csakugyan azt hiszi, hogy ezek az aforizmák nyomdafestéket érdemelnek. Ebéd után, feketekávézás közben talán némi sikert érhet el velük, de ennél többre ne vágyódjék. Ennyi is bőségesen elég.

Leánybosszu. Irtózatos. Alice igazán démoni lény. Különben gyanusan hasonlít a hóhér útján megboldogult Gréte Baierre, úgylátszik afféle szellemi unokanővére. De a mérgezési jelenetben még őt is felülmúlja. Igen találó a feketeszakállas államügyész megjegyzése: „Ez a leány egy közönséges szörnyeteg volt". De miért ír Ön közönséges szörnyetegekről novellát, amikor annyi jól nevelt, szépen megfésült, világoskék maslis leányka futkos?

W. Paula. *Te csak nevess.* Nemcsak az ártatlan kicsikének nincs oka a nevetésre, nekünk sem volt. Ugyan mit gondolnak Önök, amikor ezeket a miniatür remekműveket beküldik. Csakugyan azt hiszik, hogy az ilyesmit lehet és szabad kinyomatni?

P. V. *A gukker.* Még igen kezdetleges, gyönge munka. Tehetséget egyelőre nem tudtunk benne találni. Talán nem csalódunk, ha az írót még igen fiatalnak véljük. Ebben az esetben talán jobb volna, ha még olvasna egy ideig. Az írásra azután is ráér.

J. G. *Egy kis antifeminizmus.* Mindazt, amit elmond, már sokszor és sokféle alakban mondották el. És még csak azt sem állíthatjuk, hogy új hangokat vagy akár csak új árnyalatokat tudott belevinni a kérdésbe. Nem vehetjük használt.

K. J. *Este.* Alkalomadtán közölni fogjuk. De a nagy kéziratkészlet miatt nem kerülhet reá egyhamar a sor.

Feodor. Kissé túlkésőn fedezi föl Dosztojewszkyt. És különben is, ez a karácsonyi történet a megfagyott gyermekről már nem egészen aktuális. Ez nem Dosztojewszky hibája, ő a karácsonykor megfagyott gyermeket még új ötlet gyanánt dolgozta föl. De az irodalom azóta könyörtelenül öl majd meg minden karácsonyi ünnep tiszteletére néhány szegény koldusfiut vagy leányt. Elég volt.

Hallgató. *Akaratlan gyónás.* Dilettáns munkája. Nem mond semmit. Közölhetetlen.

Hamu. *Leányok.* Nagyon szürke az egész. Nincs rosszul megírva, de nincs levegője, nincs színe, nincs mondanivalója. Ez a bágyadt realizmus nem hat, csak kellemetlen hangulatot teremt.

G. M. 1. Melisande mondai alak. A kelta mesevilág egyik királyleánya, akinek tragikus történetét Maeterlinck dolgozta föl a „Peleas és Melisande" című politikai drámában. 2. A Mars bolygó erősen vörös fénnyel tünik föl, amennyiben látható, erről fölismerheti.

Nemo. Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Nyár. Várjon türelemmel. Az ilyen kérések: „a legközelebbi számban kérek bírálatot" kissé túlszabadon rendelkeznek a szerkesztőség idejével.

T. A. 27154. Az 1877. évi XX. t.-cikk 5. szakasza szerint Ön nagykorúvá válik, ha gyámjának gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezése alapján önálló ipart űz. Amennyiben azonban hivatalosan nagykorusítani akarja magát, forduljon kérvénnyel az árvaszékhez, amely édesanyja meghallgatása után határozni fog, minden valószínűség szerint, kedvezően.

P. Sz. S., *Marosvásárhely.* A kivánt képek kis alakban, ráma nélkül nincsenek forgalomban. Az Uj Idők kiadóinak, a Singer és Wolfner cégnek van belőlük néhány példánya. Művészi rézmetszet 25×25 cm. nagyságban. Forduljon hozzá e képek megszerzése végett.

Nem közölhetők: Anyámhoz. A grófi kastély. A csók játéka. Őszi versek. Erdőben. Mámor. A felhők. Olyan kevés . . . Alusznak . . . Dal a kis virágról. Okos leszek . . . Búcsu. Kaland. Kivándorlókhoz. Anyám imája. Ilonkához. Várlak . . . Visszaemlékezés. Fűzfák alatt. Kis Ilonka névnapjára. Hajnali szürkület. Meghalt Etelka, a kis papleány . . . Őszi napfény. Tűz van . . . Egy bús asszonynak. Hugomnak. Egy hajóhoz Erzsébet. Viola d'amour. Mikor a verseket irom . . . Semper idem. Utolsó találkozás. Mosolygó remények. Fehér őszirózsa . . . Ne panaszkodj, lelkem . . . Hónapos szoba. Csend. Ideálomnak. Tudod-e . . .? Hervadáskor Az én hitem. A határ. Üzend meg . . . Salamon halála. Három asszony. Interiőr. Hivés. Az álmok hegyén. Szeretek egy költőt . . . Ugy-e, csalfa boldogságom . . . Ide állj az ablak alá . . . A sír. Első ibolya. Kikelet. Az idő. Ha szárnyaim volnának . . . A köd. Aestas moritura.

TARTALOM.

Szöveg: *Vándormadár.* Irta Lovik Károly. — *Bucentoro úr.* Irta Herczeg Ferenc. — *Horkayné.* — *Számüzött istenek.* Irta Balla Ignác. — *Három madár.* Irta Sas Ede. — *A fátyolos hölgy.* Irta Szomaházy István. — *Filozófia a brigádirodában.* Irta Farkas Pál. — *Egy monumentum.* Irta L. K. — *Idegen írók.* Henry F. Urban. Yankee-mese. — *Miért?* Irta Kosztolányi Dezső. — *Rovatok:* Mindenféle. A szerkesztő üzenetei. Fordított regény: *Liliput a sorsmotor.* Irta Lloyd Osbourne.

Képek: Neogrády Antal: Lesben. — Alfonz király és Ena királyné. — Mühlbeck Károly: Budapest állványváros. Király-bevonulás Budapesten. — A nagy hadgyakorlatok (4 kép). — Mühlbeck Károly: A kulacs-tök. — Fritz Erle Benzkocsin. — Tisza István a nagyváradi gátversenyen (2 kép). — A veszprémi uj színház. — A budapesti állatkert elefántja, Sziám, magánzárkában. — A szatmár-németii Rákóczi-ház. — Az Erzherzog Franz Ferdinánd csatahajó. — Erőss Lajos. — Márkus Miksa.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 10. szám.

Az Uj Idők kliséit Kurcz Lipót és társa cinkografiai műintézete készíti, Budapesten, VIII. ker., Szentkirályi-utca 13.

Korrepetitornak ajánlkozik jól érettségizett műegyetemi hallgató. A magyar és német nyelven kívül a francia és latin nyelv oktatására is vállalkozik. Címe megtudható az Uj Idők kiadóhivatalában.

Szénási és Kardos Budapest, VI., Andrássy-út 1., minden igénynek megfelelő bőröndökről és egyéb utazási cikkekről szóló árjegyzékét t. c. olvasóink b. figyelmébe ajánljuk.

A **„Harisnyaház"** harisnyákban, kesztyűkben, trikóárukban s egyéb kötött árukban, Andrássy-út 50. sz. alatti gazdag raktárára figyelmeztetjük olvasóinkat.

Hódító úton van immár Magyarországon is a világszerte ismert kaliforniai fügeszörp, amely *Califig* név alatt került forgalomba és valóságos megváltás az emésztési zavarokban szenvedőkre nézve. Ideális hashajtószer a *Califig*, nemcsak azért, mert pár perc alatt biztosan hat, de azért is, mert kellemes ízü és semmiféle kellemetlen hatással nincs a bélrendszerre. Egy nagy üveg ára három korona, kis üveg két korona. Kapható minden gyógyszertárban.

Öv és kézitáskákban, bőrönd és díszmüárukban nagyválasztéku raktárt tart állandóan *Csángó Henrik* (Muzeum-körut 3), kinek üzletére fölhivjuk szíves olvasóink figyelmét.

Minden betegségnek más orvossága van, úgyszintén minden szépséghibának más az ellenszere. S valamint az orvosi tudományban, úgy az orvosi kozmetikában is ezen egyéni (individuáliziáló) módszer az uralkodó. A dr. Jutassy-féle kozmetikai gyógyintézet nagyon természetesen ezt az egyedüli célra vezető módszert alkalmazza, midőn az egyes szépséghibák ellen külön-külön szereket, sőt mi több, különböző szerekből összeállított készleteket ajánl. Az intézet „Szépítőkúrák" című hirdetésére különösen fölhivjuk az olvasók figyelmét.

Szénási és Kardos Budapest, VI., Andrássy-út 1., minden igénynek megfelelő bőröndökről és egyéb utazási cikkekről szóló árjegyzékét t. c. olvasóink b. figyelmébe ajánljuk.

Ha fáj a feje, használjon *Beretvás-féle Migrain-pasztillát.* Kapható mindenütt. Ára 1.20 K.

Figyelmeztetjük olvasóinkat az *Erzsébet-királyné-szálloda* hirdetésére. Ez a szálloda újonnan lett berendezve, olcsó és kényelmes szobákkal és elsőrendü konyhával rendelkezik.

Most jelent meg!

Az örök város

REGÉNY
három kötetben.

Irta Hall Caine

Ára kötve 3 kor. 60 fill.

Singer és Wolfner kiadása
Bpest, VI., Andrássy-út 10.

a gyanu juttatja, persze alaptalanul, saját felei börtönébe. Hosszu időn át szenved itt súlyos kemény rabságban Forgách Simon. Évek múlnak, a kurucok csillaga már leszaladt az égről, amikor kinyilik a börtönajtó, de ő, a Rákóczitól megalázott büszke főúr nem kap a szatmári békén: itt hagyja vagyonát, itt hagy minden díszt, nyugalmat s elmegy a bujdosókkal nagy Törökországba. A regényt Singer és Wolfner adta ki.

Új színház. Veszprémben egy új színház épült és már föl is avatódott. Már játszanak benne, falai közt már otthon vannak Thalia papjai, a szubrett, a hőszerelmes, a sugó és minden, ami színházhoz kell. Ezekről a falakról érdemes beszélni, érdemes megnézni őket azoknak, akik figyelemmel kísérik és számon tartják a magyar épitőművészet friss törekvéseit. Tervezője egy intelligens fiatal arkitektus, Medgyaszay István. Már kívülről, formailag is elárulja ez a színház az idetévedő kiváncsinak, hogy új, nem megszokott, kitaposott utakon járó valamivel áll szemközt. A barokk stil hagyományos német színháztípusával nem tart semmi rokonságot. Tehnikailag, belső elrendezés szempontjából teljesen a modern színház igényeivel épült. Praktikus, célszerü, egységes, könnyen átlátszó tervü. Emellett diszitő formáiban, művészi elgondolásban oly ember műve, aki sokat járt a magyar nép közt, faluról-falura, s e kóborgásból egyet hozott el magával: a népművészet szeretetét. Ezeknek a studiumoknak eredménye meglátszik a színházon: magyar íze van az utolsó kis falfestésig. Sehol semmi sablon. Mindenütt egy friss talentum, egy erős fantáziával bíró ember van jelen: Medgyaszay István.

Egyetemes Regénytár. Ez a népszerü, kedvelt irodalmi vállalat most két új kötettel gyarapodott. Az egyik Lengyel Laura írásait adja. Apróbb rajzokat, finom hangulat tárcákat tartalmaz, címe: Egy leány. A másik kötet a mai olasz regényirodalom egy ismert jelességétől való. Neera írta, s címe: Egy élet árán. Színes, költői zománccal bevont regény, amelynek története festői olasz környezetben a Pó vidékén játszik. Mindkét kötet az Egyetemes Regénytár kiadójánál, Singer és Wolfnernél jelent meg.

A műveltség aprópénze

Meg szeretném egyszer lesni, hogy a magyar pósta hány olyan levelet továbbit, amelynek tartalma ráférne egy levelezőlapra is. Ha ezt a számot tudnám, már volna valami kulcsom, hogy à la Liebig megmérjem civilizációnkat.

Nálunk nem használják a levelezőlapot Sok ember egyenest sértésnek veszi, ha nem zárt boriték alatt értesitjük valamiről. Csak a képes lap kivétel: „anzixot" szabad és illik küldeni. De a levelezőlap mint közléseink közvetitője, nem „úri".

Persze csak nálunk nem úri. Mert megtakarítást jelent. A levelezőlap olcsóbb a levélnél, s aki használja, az ezzel a puszta ténnyel már azt is elmondta, hogy takarékos ember. Úrnak nem illik takarékoskodnia.

Igaz, hogy az úri tempó e bölcs megállapítását leginkább cigányok s más efféle szórakoztató elemek hangoztatják, nálunk mégis elfogadták mindenfelé. Mert mi „urak" büszkék vagyunk arra, hogy a cigány, a zsoké, stb. stb. úrnak tart minket. Persze csak míg teli a bugyellárisunk.

Hogy szégyeljük a levelezőlap révén való krajcáros takarékoskodást, az már egy jele annak, hogy a civilizációnk még nem eléggé érett. De a pósta másról is beszél még.

A balkán-államok után talán mi örvendünk a legnagyobb ajánlott-levélforgalomnak.

Mi az ajánlott levél?

Először bizalmatlansági nyilatkozat a póstával szemben. No ezt a mi póstánk nem érdemli meg.

Másodszor bizalmatlanság a címzettel szemben. Torkon ragadjuk vele őt s akaratlanul is azt mondjuk neki: „Próbáld csak letagadni!"

Ahol a társadalmi szolidaritás érzése ily gyönge, ott betegeskedik a civilizáció is.

Mindezeken kívül rendes körülmények közt az ajánlott levél is fölösleges kiadás. Igaz, csak krajcárokról van szó. De hisz éppen ezek a megtakarított krajcárok jelentik a civilizáció aprópénzét.

S ez hosszu és szomoru rubrika nálunk. Szinte röstelkedve gondolunk rá. Mert ide tartozik sok minden egyében kívül az is, hogy az „úri ember" nem jár villamos vasúton vagy omnibuszon, vagy konflison. Csak akkor nem érez kiváltságos mivoltán csorbát, ha két ló vontatja a negyedik kerületből az ötödikbe. Az „úr" legföljebb fiakkeren járhat. Ha nagyobb úr, akkor pláne csak számozatlanon. Ha még nagyobb, akkor a saját fogatán vagy automobilon. Vajjon milyen szerszámmal végezze helyváltoztatásait most már az egészen nagy „úr"?

Ha két koronát fizetek ezért, amit elérhetek húsz filléren, biztos dolog, hogy pazaroltam.

De hisz éppen ez az úri tempó.

Uri tempó az ingyenélők szemében. De elpazarolt aprópénze a műveltségnek a civilizált ember szemében.

Mert a civilizáció igazi haladásának egyik jellemvonása az igazi takarékosság. A világ legcivilizáltabb népe, a francia, ezekből a garasokból rakosgatta össze a világ legnagyobb nemzeti vagyonát. S ebből képes aztán a művelődés nagy műveit fölépiteni.

Persze a francia nem sokat törődik azzal, vajjon úri embernek tartja-e őt a cigányprimás. *Sz. J.*

Előfizetési felhivás

Kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket mielőbb megújitsák, nehogy a lap szétküldésénél zavar támadjon.

Az Uj Idők előfizetési ára:

Egész évre	16 korona
Félévre	8 „
Negyedévre	4 „

***Az Uj Idők* kiadóhivatala**
Budapest, VI., Andrássy-út 10.

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

Névtelen levél. Ebben a kérdésben csak egy álláspont lehetséges és ez az álláspont igen merev és intranzigens. Névtelen leveleket figyelembe venni egyáltalában nem szabad. Egyáltalában nem. Ön azt írja: tudom, hogy küldőjük csak aljas gondolkozásu egyén lehet, tudom, hogy sok valószinűség nincsen a történetben és néha mégis kutatni akarok, néha mégis úgy érzem, hogy mindenáron bizonyságot kell kapnom. Meg tudjuk érteni azt a kételyt és mégis ismételnünk kell: egy lépést sem szabad tennie. Súlyosan vétene menyasszonya ellen és éppen oly súlyosan vétene önmaga ellen, ha mégis megtenné. A névtelen levél egy annyira piszkos eszköz, hogy mindenki beszennyezi magát vele, aki csak egy pil-

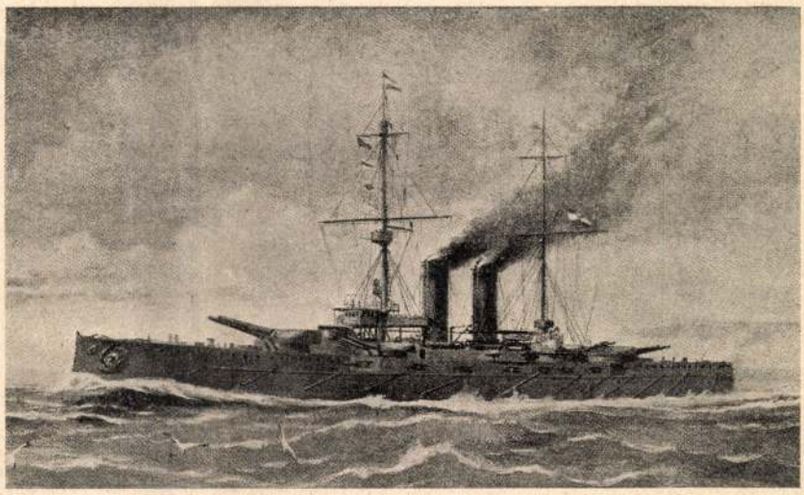

Az „Erzherzog Franz Ferdinánd", új osztrák és magyar csatahajó, amelyet október 3-ikán bocsátanak tengerre

lanatig is mérlegeli. Dobja el és vegye úgy, mintha nem kapta volna meg. És verje ki a gondolataiból azt, — amit megtudott belőle, mert az bizonyára hazugság volt, a névtelen levelek rendes tartalma.

Patikus kisasszony. Gimnáziumi érettségi és egyetem kell hozzá. Nagyon értjük helyzetét, de kissé túlkönnyűnek képzeli a dolgot. Ha van ideje és módja, hogy néhány évig valamelyik egyetemi városban rendszeresen tanulhasson, bizonyára tudná vinni valamire. De így, magánszorgalommal, ma már nem igen lehet boldogulni, a nők között is már túlerős a diplomás konkurrencia.

Tankréd. *Történet egy művészházasság körül.* Nem emlékezünk arra a munkájára, amely az első szerkesztői üzenetet kapta, de attól tartunk, most még azt a kevés jót is meg kell másítanunk, amit akkor mondtunk. Ebből a ma beküldött dolgozatból nem látjuk, hogy írni tudna. Még ha volna is témája, és ezúttal nem volt, még ha látná is alakjait, és ezúttal nem látta őket, még akkor sem tudná megtalálni az előadásnak azt a módját, amely az írót a dilettánstól megkülönböztetik. Nem merjük tovább biztatni.

P. G. *Gondolatok.* És Ön csakugyan azt hiszi, hogy ezek az aforizmák nyomdafestéket érdemelnek. Ebéd után, feketekávézás közben talán némi sikert érhet el velük, de ennél többre ne vágyódjék. Ennyi is bőségesen elég.

Leánybosszu. Irtózatos. Alice igazán démoni lény. Különben gyanusan hasonlít a hóhér útján megboldogult Gréte Baierre, úgylátszik afféle szellemi unokanővére. De a mérgezési jelenetben még őt is felülmúlja. Igen találó a feketeszakállas államügyész megjegyzése: „Ez a leány egy közönséges szörnyeteg volt". De miért ír Ön közönséges szörnyetegekről novellát, amikor annyi jól nevelt, szépen megfésült, világoskék maslis leányka futkos?

W. Paula. *Te csak nevess.* Nemcsak az ártatlan kicsikének nincs oka a nevetésre, nekünk sem volt. Ugyan mit gondolnak Önök, amikor ezeket a miniatür remekműveket beküldik. Csakugyan azt hiszik, hogy az ilyesmit lehet és szabad kinyomatni?

P. V. *A gukker.* Még igen kezdetleges, gyönge munka. Tehetséget egyelőre nem tudtunk benne találni. Talán nem csalódunk, ha az írót még igen fiatalnak véljük. Ebben az esetben talán jobb volna, ha még olvasna egy ideig. Az írásra azután is ráér.

J. G. *Egy kis antifeminizmus.* Mindazt, amit elmond, már sokszor és sokféle alakban mondották el. És még csak azt sem állíthatjuk, hogy új hangokat vagy akár csak új árnyalatokat tudott belevinni a kérdésbe. Nem vehetjük hasznát.

K. J. *Este.* Alkalomadtán közölni fogjuk. De a nagy kéziratkészlet miatt nem kerülhet reá egyhamar a sor.

Feodor. Kissé túlkésőn fedezi föl Dosztojewszkyt. És különben is, ez a karácsonyi történet a megfagyott gyermekről már nem egészen aktuális. Ez nem Dosztojewszky hibája, ő a karácsonykor megfagyott gyermeket még új ötlet gyanánt dolgozta föl. De az irodalom azóta könyörtelenül öl majd meg minden karácsonyi ünnep tiszteletére néhány szegény koldusfiut vagy leányt. Elég volt.

Hallgató. *Akaratlan gyónás.* Dilettáns munkája. Nem mond semmit. Közölhetetlen.

Hamu. *Leányok.* Nagyon szürke az egész. Nincs rosszul megírva, de nincs levegője, nincs színe, nincs mondanivalója. Ez a bágyadt realizmus nem hat, csak kellemetlen hangulatot teremt.

G. M. 1. Melisande mondai alak. A kelta mesevilág egyik királyleánya, akinek tragikus történetét Maeterlinck dolgozta föl a „Peleas és Melisande" című politikai drámában. 2. A Mars bolygó erősen vörös fénnyel tünik föl, amennyiben látható, erről fölismerheti.

Nemo. Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Nyár. Várjon türelemmel. Az ilyen kérések: „a legközelebbi számban kérek birálatot" kissé túlszabadon rendelkeznek a szerkesztőség idejével.

T. A. 27154. Az 1877. évi XX. t.-cikk 5. szakasza szerint Ön nagykorúvá válik, ha gyámjának gyámhatóságilag jóváhagyott beleegyezése alapján önálló ipart űz. Amennyiben azonban hivatalosan nagykorusítani akarja magát, forduljon kérvénnyel az árvaszékhez, amely édesanyja meghallgatása után határozni fog, minden valószínűség szerint, kedvezően.

P. Sz. S., *Marosvásárhely.* A kivánt képek kis alakban, ráma nélkül nincsenek forgalomban. Az Uj Idők kiadóinak, a Singer és Wolfner cégnek van belőlük néhány példánya. Művészi rézmetszet 25×25 cm. nagyságban. Forduljon hozzá e képek megszerzése végett.

Nem közölhetők: Anyámhoz. A grófi kastély. A csók játéka. Őszi versek. Erdőben. Mámor. A felhők. Olyan kevés . . . Alusznak . . . Dal a kis virágról. Okos leszek . . . Búcsu. Kaland. Kivándorlókhoz. Anyám imája. Ilonkához. Várlak . . . Visszaemlékezés. Fűzfák alatt. Kis Ilonka névnapjára. Hajnali szürkület. Meghalt Etelka, a kis papleány . . . Őszi napfény. Tűz van . . . Egy bús asszonynak. Hugomnak. Egy hajóhoz Erzsébet. Viola d'amour. Mikor a verseket irom . . . Semper idem. Utolsó találkozás. Mosolygó remények. Fehér őszirózsa . . . Ne panaszkodj, lelkem . . . Hónapos szoba. Csend. Ideálomnak. Tudod-e . . . ? Hervadáskor Az én hitem. A határ. Üzend meg . . . Salamon halála. Három asszony. Interiőr. Hivés. Az álmok hegyén. Szeretek egy költőt . . . Ugy-e, csalfa boldogságom . . . Ide állj az ablak alá . . . A sír. Első ibolya. Kikelet. Az idő. Ha szárnyaim volnának . . . A köd. Aestas moritura.

TARTALOM.

Szöveg: *Vándormadár.* Irta Lovik Károly. — *Bucentoro úr.* Irta Herczeg Ferenc. — *Horkayné.* — *Számüzött istenek.* Irta Balla Ignác. — *Három madár.* Irta Sas Ede. — *A fátyolos hölgy.* Irta Szomaházy István. — *Filozófia a brigádirodában.* Irta Farkas Pál. — *Egy monumentum.* Irta L. K. — *Idegen írók.* Henry F. Urban. Yankee-mese. — *Miért?* Irta Kosztolányi Dezső. — *Rovatok:* Mindenféle. A szerkesztő üzenetei. Fordított regény: *Liliput a sorsmotor.* Irta Lloyd Osbourne.

Képek: Neogrády Antal: Lesben. — Alfonz király és Ena királyné. — Mühlbeck Károly: Budapest állványváros. Király-bevonulás Budapesten. — A nagy hadgyakorlatok (4 kép). — Mühlbeck Károly: A kulacs-tök. — Fritz Erle Benzkocsin. — Tisza István a nagyváradi gátversenyen (2 kép). — A veszprémi uj színház. — A budapesti állatkert elefántja, Sziám, magánzárkában. — A szatmár-németii Rákóczi-ház. — Az Erzherzog Franz Ferdinánd csatahajó. — Erőss Lajos. — Márkus Miksa.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 10. szám.

Az Uj Idők kliséit Kurcz Lipót és társa cinkografiai műintézete készíti, Budapesten, VIII. ker., Szentkirályi-utca 13.

Korrepetitornak ajánlkozik jól érettségizett műegyetemi hallgató. A magyar és német nyelven kivül a francia és latin nyelv oktatására is vállalkozik. Címe megtudható az Uj Idők kiadóhivatalában.

Szénási és Kardos Budapest, VI., Andrássy-út 1., minden igénynek megfelelő bőröndökről és egyéb utazási cikkekről szóló árjegyzékét t. c. olvasóink b. figyelmébe ajánljuk.

A **„Harisnyaház"** harisnyákban, kesztyűkben, trikóárukban s egyéb kötött árukban, Andrássy-út 50. sz. alatti gazdag raktárára figyelmeztetjük olvasóinkat.

Hódító úton van immár Magyarországon is a világszerte ismert kaliforniai fügeszörp, amely *Califig* név alatt került forgalomba és valóságos megváltás az emésztési zavarokban szenvedőkre nézve. Ideális hashajtószer a *Califig*, nemcsak azért, mert pár perc alatt biztosan hat, de azért is, mert kellemes ízü és semmiféle kellemetlen hatással nincs a bélrendszerre. Egy nagy üveg ára három korona, kis üveg két korona. Kapható minden gyógyszertárban.

Öv és kézitáskákban, bőrönd és díszmüárukban nagyválasztéku raktárt tart állandóan *Csángó Henrik* (Muzeum-körut 3), kinek üzletére fölhivjuk szíves olvasóink figyelmét.

Minden betegségnek más orvossága van, úgyszintén minden szépséghibának más az ellenszere. S valamint az orvosi tudományban, úgy az orvosi kozmetikában is ezen egyéni (individuáliziáló) módszer az uralkodó. A dr. Jutassy-féle kozmetikai gyógyintézet nagyon természetesen ezt az egyedüli célra vezető módszert alkalmazza, midőn az egyes szépséghibák ellen külön-külön szereket, sőt mi több, különböző szerekből összeállított készleteket ajánl. Az intézet „Szépítőkúrák" című hirdetésére különösen fölhivjuk az olvasók figyelmét.

Szénási és Kardos Budapest, VI., Andrássy-út 1., minden igénynek megfelelő bőröndökről és egyéb utazási cikkekről szóló árjegyzékét t. c. olvasóink b. figyelmébe ajánljuk.

Ha fáj a feje, használjon *Beretvás-féle Migrain-pasztillát.* Kapható mindenütt. Ára 1.20 K.

Figyelmeztetjük olvasóinkat az *Erzsébet-királyné-szálloda* hirdetésére. Ez a szálloda újonnan lett berendezve, olcsó és kényelmes szobákkal és elsőrendü konyhával rendelkezik.

Most jelent meg!

Az örök város

REGÉNY
három kötetben.

Irta Hall Caine

Ára kötve 3 kor. 60 fill.

Singer és Wolfner kiadása
Bpest, VI., Andrássy-út 10.

Idegen írók

HENRY F. URBAN

Amerikai író, bár születésére nézve német. Irásaiban mindkettőnek nyoma van: a német és az amerikai szellemnek is. Erősen hajlik az új-német humorhoz, de viszont meglátszik írásaiban az amerikai élelmesség és a biztos szem is. Irásait legjobban jellemzi a következő kis elbeszélése:

Yankee-mese

A minapában a következőket irta nekem egyik európai barátom:

Amit csak szem kívánhat, van nektek mindenetek: gyémánt, gyöngy, arany. Tinektek van legjobban helyén a szemetek és ti ösmeritek legjobban a módját annak, hogy mint kell a kínálkozó alkalmat fölhasználni és — pénzzé tenni. A ti házaitok a legmagasabbak az egész földön, tinálatok találja az ember a legjövedelmezőbb monopóliumokat, a legügyesebb korrupciókat, a legnagyobb meleget stb. De egyet nem talál nálatok az ember. És ez a: Mese!

Úgy látszik, ez már elfogadott vélemény felőlünk Európában. De helytelen vélemény. Amerikában is vannak bájos, poézissel teli mesék. Csakhogy a yankee azt mondja: Mit ér nekem a költészet és mese, ha még saját termelési költségeit sem hozza meg! Mindennek jövedelmeznie kell! Ez minden költészet csúcspontja és — ilyenek a mi meséink is, a yankee-mesék. Kedves óvilági barátaim, itt elmondok nektek egy amerikai mesét:

Bill, a veréb

Volt egyszer egy leány: Susan, aki a newyorki „Casinoban" a „Molli" címü bohózatban énekelt és táncolt. És valahányszor a szép Susan, — mert szép volt! — énekre nyitotta kicsiny, bíborvörös ajkát s formás lábacskáival merész ívet hasított a levegőben, a „Casino" első soraiban boldogan mosolyogtak a hájas, síma holdvilágfejek. De legboldogabban Mortimer Chester Levy mosolygott. Apja, Levy Ábrahám még óscka ruhákkal házalt a pózeni Newtomischlban. Egyszer aztán felgyújtotta a boltját — és szép pénzeket kapott a biztosító-társaságtól. Csődöt is mondott még egypárszor és ily módon egész csinos vagyont gyüjtött magának a derék ember, úgy, hogy fia, Mortimer Chester Levy már azt is megengedhette magának, hogy minden este a földszint első sorából epedjen a szép Susanért.

A szép Susan, az aranyhaju Susan a Madison-avenün lakott és egyébként reggeli tizenegy óra előtt sohasem kelt fel. Ekkor azután odaült a nyitott ablakhoz és ott aranyhaját aranyfésűvel fésülgette, — akárcsak Loreley. És dalolt is hozzá. Huncut, ingerkedő melódiája volt ennek a dalnak, amely a „Molli" címü énekes bohózatból való volt.

Amikor csak Susan aranyhaját fésülgette a nyitott ablakban, valaki mindig kíváncsian ott settenkedett körülötte. Ez a valaki pedig Bill volt, a veréb, aki ott lakott Susan ablakával szemben, a nagy magnóliafán. Amikor legelőször meglátta a szép Susant, aki éppen aranyhaját fésülgette és a délelőtti napfény ott csillogott a csodahajon, — szegény Bill majdnem lefordult az ágról, amelyiken ült.

— Anyjukom, anyjukom! — hivogatta a feleségét. — Nézd csak, milyen haja van ennek a lánynak!

— Arany, istenem, csupa arany! Talán sehol az egész földkerekségén nincs ennyi arany! — rajongott a verébasszonyság.

Bill közelebb repült a mese-hajhoz, hogy jobban láthassa és innen nézve még jobban tündöklött, olyannyira, hogy a szemét is be kellett húnynia.

— Csodás! — lihegte elragadtatva.

A szép Susan éppen e pillanatban a magasba tartotta a fésűt, amelynek fogai között aranyhajszálak ragyogtak és így szólt:

— Förtelmes, hogy hull megint a hajam! — és keskeny ujjacskái letolták a fésűről az aranyhajszálakat és kilökték azokat az ablakon. A hajszálak pedig odahullottak a magnóliafára.

Bill nyílsebesen odarepült és összeszedegette:

— Anyjukom, nézd csak, mit találtam!

— A szép Susan haja! Te, te talán beleszeretél abba a teremtésbe?

— Dehogy, isten ments, anyjukom! Nincs megvetendőbb dolog a világon, mint egy erkölcstelen veréb, és én utóvégre tudom, hogy, mivel tartozom a verebek társadalmának. De van egy fölséges gondolatom! Mit szólnál hozzá, ha az aranyhajszálakból aranyfészket építenék?

Verébasszonyság összecsapta feje fölött a . . . szárnyait:

— Te, Bill! A többi madár mind meg fog pukkadni! Különösen az a hencegő Miss Mochingbird, aki mindig az orrát fintorgatta felénk itt szemben, azon az orgonafán.

Bill pedig munkához látott. Oly ügyesen dolgozott, mint a kosárfonók, de közben persze gyakran félbeszakadt nagy munkája, mert elfogytak a hajszálak. De minden reggel, amikor Susan az ablakhoz ült fésülködni, ő már állhatatosan ott leskelődött az ablak alatt és leste, hogy mikor dob ki Susan egy hajszálat. Ilyenkor elkapta azt és gyorsan visszarepült a magnóliafára. hogy ott tovább építse aranyfészkét.

Végtére aztán el is készült a fészek és Bill meg a felesége beköltöztek az aranykastélyba . . . Ó, milyen finom és lágy volt itt minden! Aztán átrepültek egy szemközti fára és onnan csodálták, amint csillogott-villogott a napfényben. Aranykastélynak nevezték el és úgy találták, hogy a Vanderbilt-palota az ötödik avenün csak holmi kis falusi viskó ehhez képest.

És jöttek idegen madarak és bámulatukban így kiáltottak fel:

— Istenkém, istenkém, be gyönyörü! De honnan szedték hozzá az aranyat?

Bill és hitvese ekkor kidugta fejét a fészekből és fitymálva leszólt hozzájuk:

— Semmi közötök hozzá!

— Biztosan lopta az a tolvajnépség! — mondta csípősen Miss Mochingbird.

Ettől kezdve igaz tekintélynek örvendett Bill és hitvese, akikkel pedig eddig senkisem törődött. A „Verébkoszoru" címü daláregyesület elnökévé választotta meg Billt és most már, a megtorlás veszélye nélkül, a leghülyébb beszédeket tarthatta az egyesület ünnepségein.

A madarak mindent elkövettek, hogy rájőjjenek, honnan szerezte Bill az aranyat az aranykastélyhoz, de nem bírtak nyomára jönni, mert a szép Susan többé nem dobott ki aranyhajszálakat az ablakából.

És az aranykastély csodájára hetedhét országból is eljöttek a madarak, de ó, fénynapjai már nem sokáig tartottak. Bár szegény Bill lankadatlanul tisztogatta az aranykastélyt, az mindjobban veszített ragyogásából. Sötétebb lett, egyre sötétebb. Csak elvétve, itt-ott fénylett még rajta arany és végül egészen megfeketedett.

A többi madár markába nevetett most és Miss Mochingbird így szólt:

— Megérdemelték azok a szélhámosok!

És Billt többé nem választották meg a „Verébkoszoru" elnökévé és senki sem törődött többé sem

A veszprémi új színház. Medgyaszay István műve

Csak másnap láthatta, hogy ennek a zöngő szónak milyen furcsa tartalma van világos nappal. Nappal, amikor oly cirógatón árad szét a verőfény a palotákra, a fogatokra, a korzóra. Amikor oly barátságosan üt delet a rezgő vén harang, s amikor nincs kenyér.

Nincs kenyér, nincs szabadság.

Kenyérhéjat mégis talált bizonyos időközökben. Vannak emberek, akik a kenyérnek csak a belét eszik. És ez nagy szerencse volt rá nézve.

Így hát megmaradhatott aktív nihilistának. És gyakran, majdnem azt mondhatnám: mindennap letette szörnyü levelét a cár asztalára.

A cár, — az ebben az esetben a magyar publikum volt.

A levél sem mindennapi matéria. Kristály volt, a hegy törzsökös mélyéből. Gyönyörü talentumával simára csiszolta. És lelkének aranyával tükröt alkotott belőle. Két keze a piciny acéllal művészi arabeszkeket vésett köréje. S rásütötte szívének hő napját.

E fényes tükörlapot kapta meglepetésül a kegyetlen, nagy cár. Mindjárt észrevette ragyogásáról, hogy nemes holmi. De meglátta benne saját képét is. Tévedhetetlen pontossággal. Nem mint abban a tükörben, amelyet fizetett szolgák készítenek üvegből.

Meglátta benne a maga képét és megijedt tőle. Hiába csalogatták tekintetét a mesteri arabeszkek: a tartalom kellemetlenebb volt, semhogy lehetővé tegye az élvezetet.

Csak egy-ketten élvezték azt az arisztokrata élvezetet, amit az igazság látása ad.

A tükör nem kellett. Eldobták. Futottak előle.

De a nihilista nem engedett. Ugyanazzal a kézzel, amely nappal kenyérhajat szemelgetett, éjszaka rossz dohány füstjében cizelált megszámlálatlan tükröket, egy egész, új Chiemsee-palotát az ő saját külön cárja számára. Egy ragyogó galéria, benne együtt, a fény, a tisztaság, az erő, az igazság. Sokszor piszkos bányákba kellett leszállania a ritka anyagért. Sokszor szerszám híján körmével kellett kihasogatnia a dús ornamentumokat. Feszült a melle, forrt a vére. Agyondolgozta magát ebben a munkában.

*

Nekem mindhalálomig a hős egy különleges tipusa marad ez az író, Thury Zoltán. Úgy látszik, másoknak is, mert valahol, egy vidéki városban, akadt egy ember, aki elbűvölve e sajátos fenoméntől, magára vette azt a kockázatot, hogy a maga mesterségével tovább élteti Thury műveit. Ez az ember egy gyomai nyomdász, Knerr. Hat kötetben adja most át a magyar közönségnek e tükörlapokat. És akadt valaki, aki e kiadást megcsinálta, valaki, aki szíve minden szálával csüngött az írón: Thury Zoltánné. Azt a hatkötetes monumentumot ők emelték ama sír fölé. Ami papirfoszlányokra sebtében nyomatva szórodott szét eddig, most szeretet-gondozta kiadásban, méltó formában él tovább. A nagy közönség, ama hatalmas cár, megérzi-e az idők változását? Mer-e e tükörlapokba nézni?

Reméljük. A maga kára volna, ha nem tenné.

L. K.

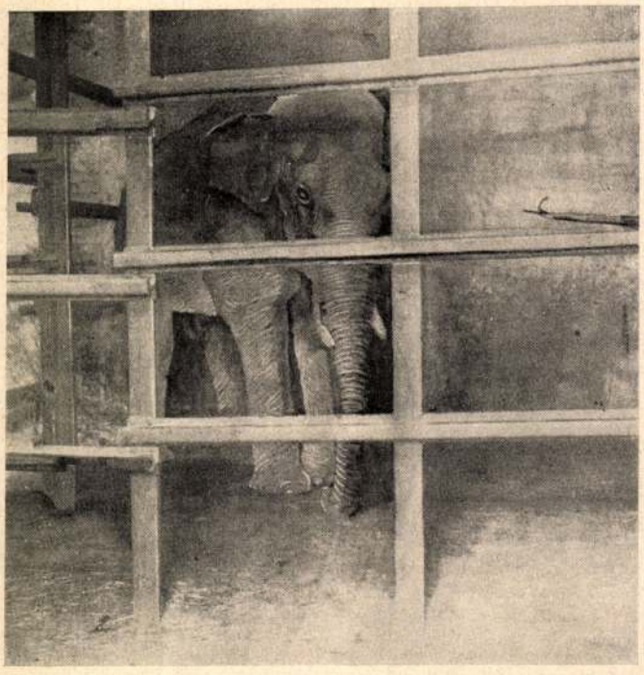

Békei fényképe

A budapesti állatkert elefántja, Sziám, magánzárkában, miután a mult héten 4-ik ápolóját megölte

Magyar Iparművészet. 1908, évf. 5

131.

131. A SZT-GELLÉRTHEGY MŰVÉSZI KIKÉPZÉSÉNEK ESZMÉNYI TERVE, MEDGYASZAY ISTVÁNTÓL.

PANTHEON NATIONAL AU MONT ST. GELLÉRT À BUDAPEST. PROJET IDÉAL PAR MEDGYASZAY ISTVÁN.

132.

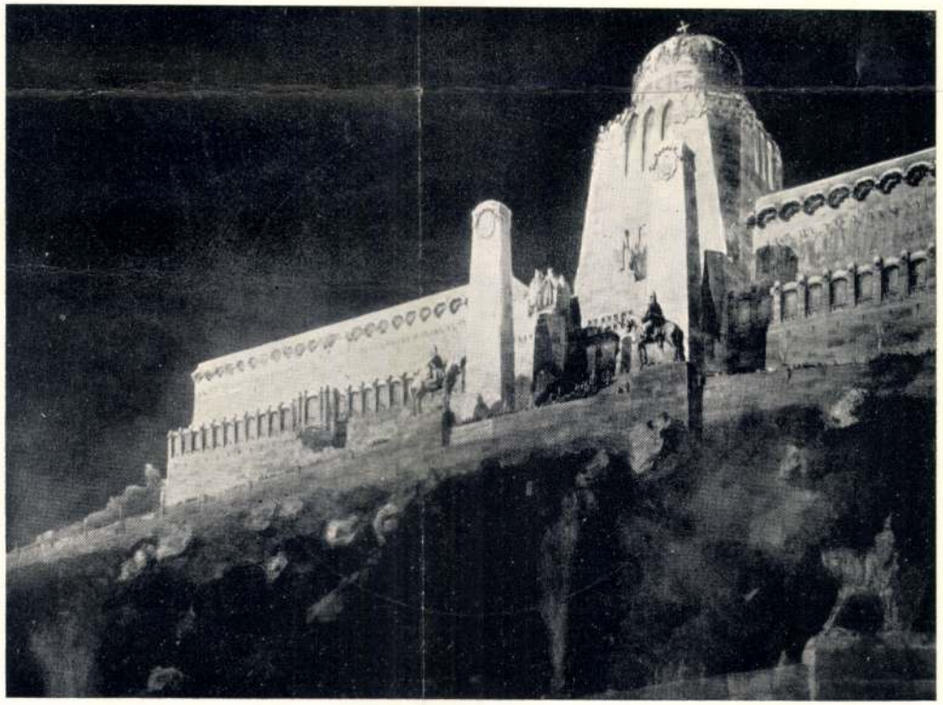

132. SZT-GELLÉRTHEGYI NEMZETI PANTHEON.

138.

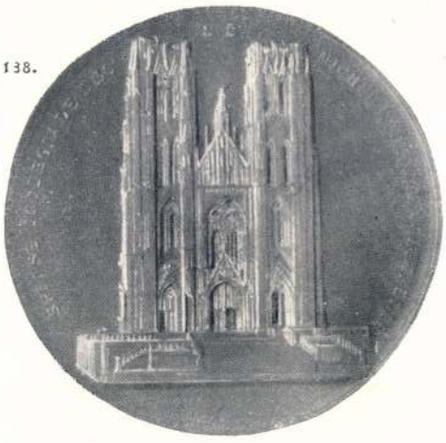

138. WIENER JAKAB:
A BRUXELLESI ST. MICHEL
ET GUDULE TEMPLOM.

139.

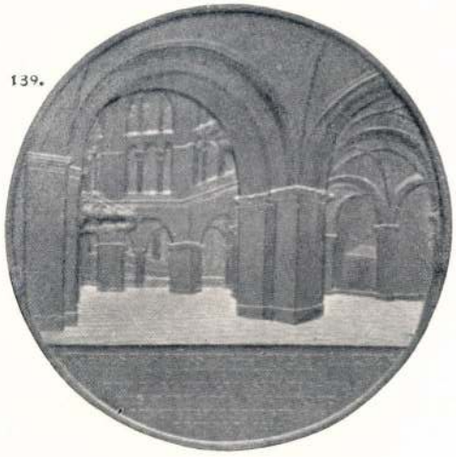

139. WIENER JAKAB:
AZ AACHENI MONOSTOR
TEMPLOM.

140.

104. MAX DASIO: A MŰVÉSZ ANYJA.

141.

141. MAX DASIO: SZT. MÁRTON.

142.

142. MAX DASIO: ÍJJAZÓ DIANA.

143.

143. MAX DASIO: ESKÜVŐI EMLÉKÉREM.

MÉDAILLES.

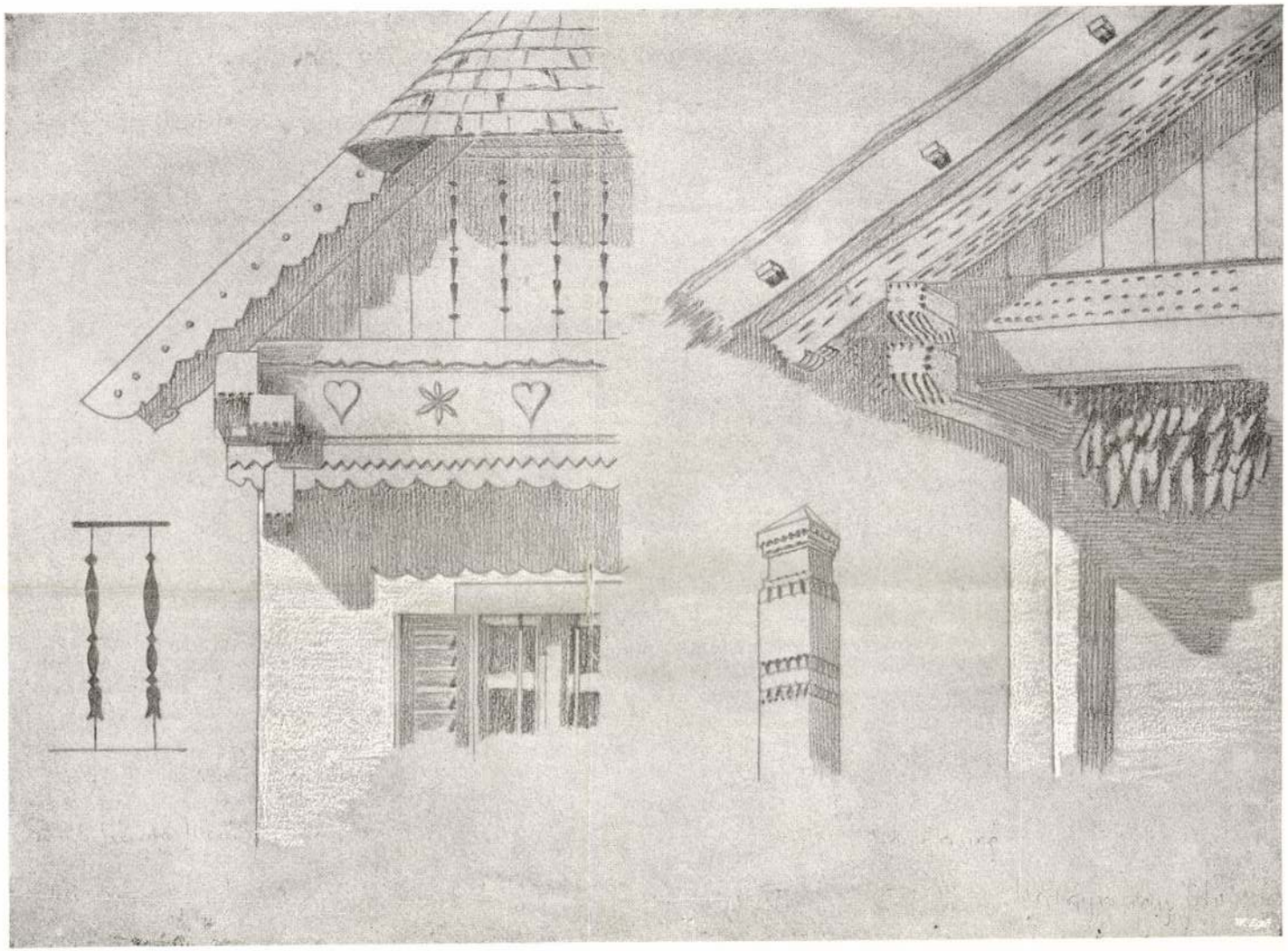

RÉSZLETEK. — TÖRÖK SÁNDOR HÁZA.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

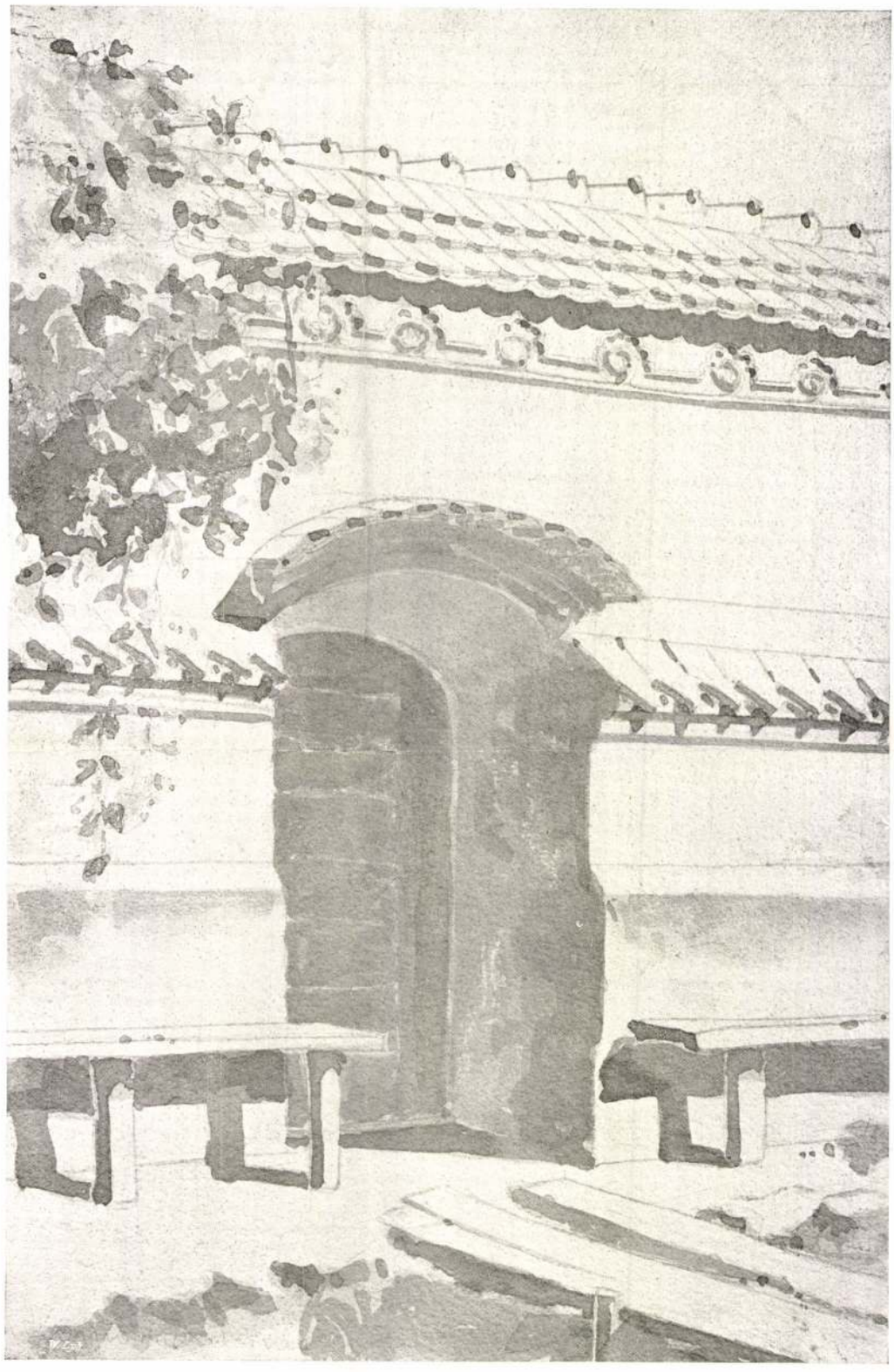

UTCAAJTÓ. — HOMORÓDALMÁS. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

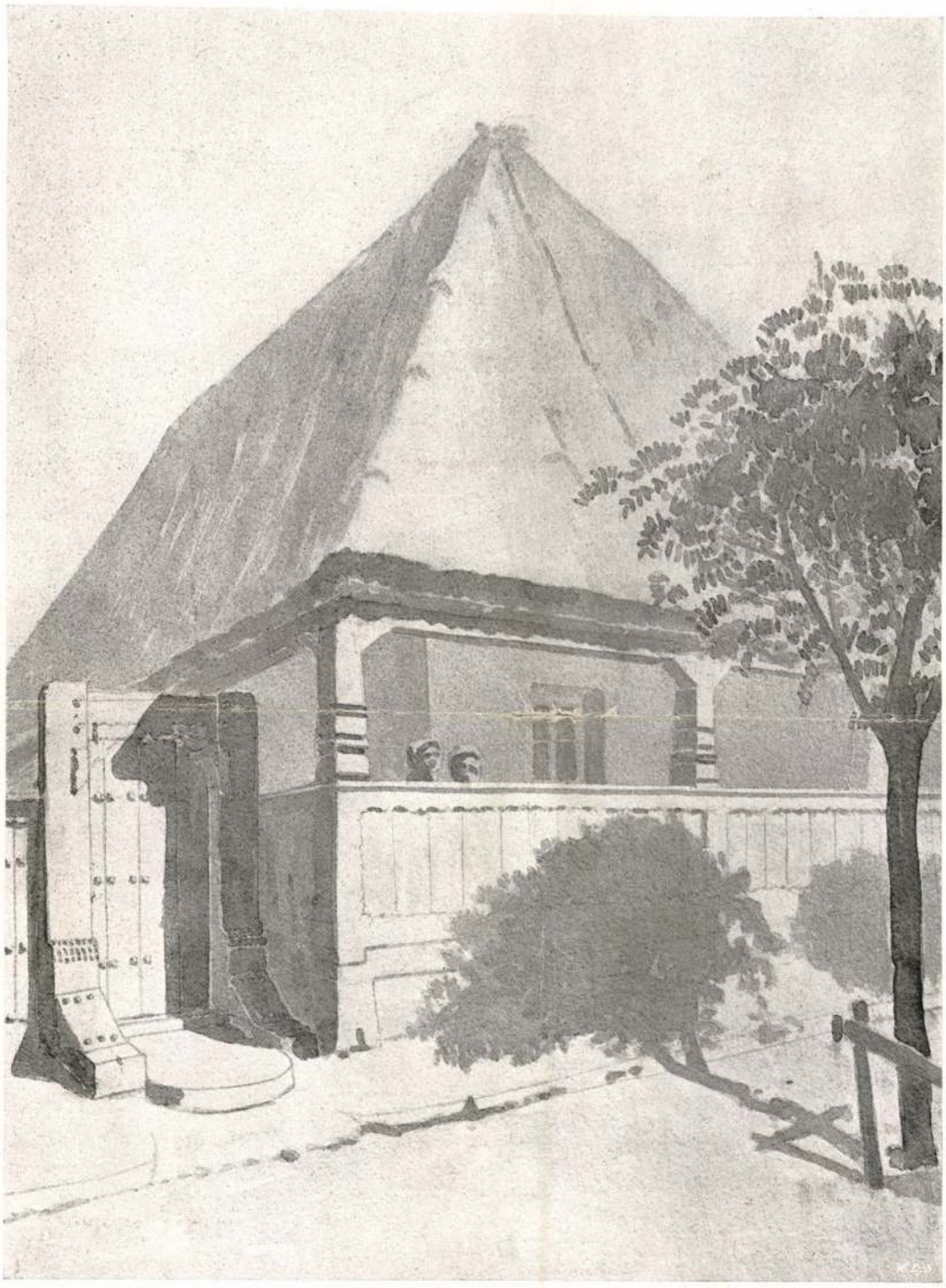

LAKÓHÁZ. — GERNYESZEG.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

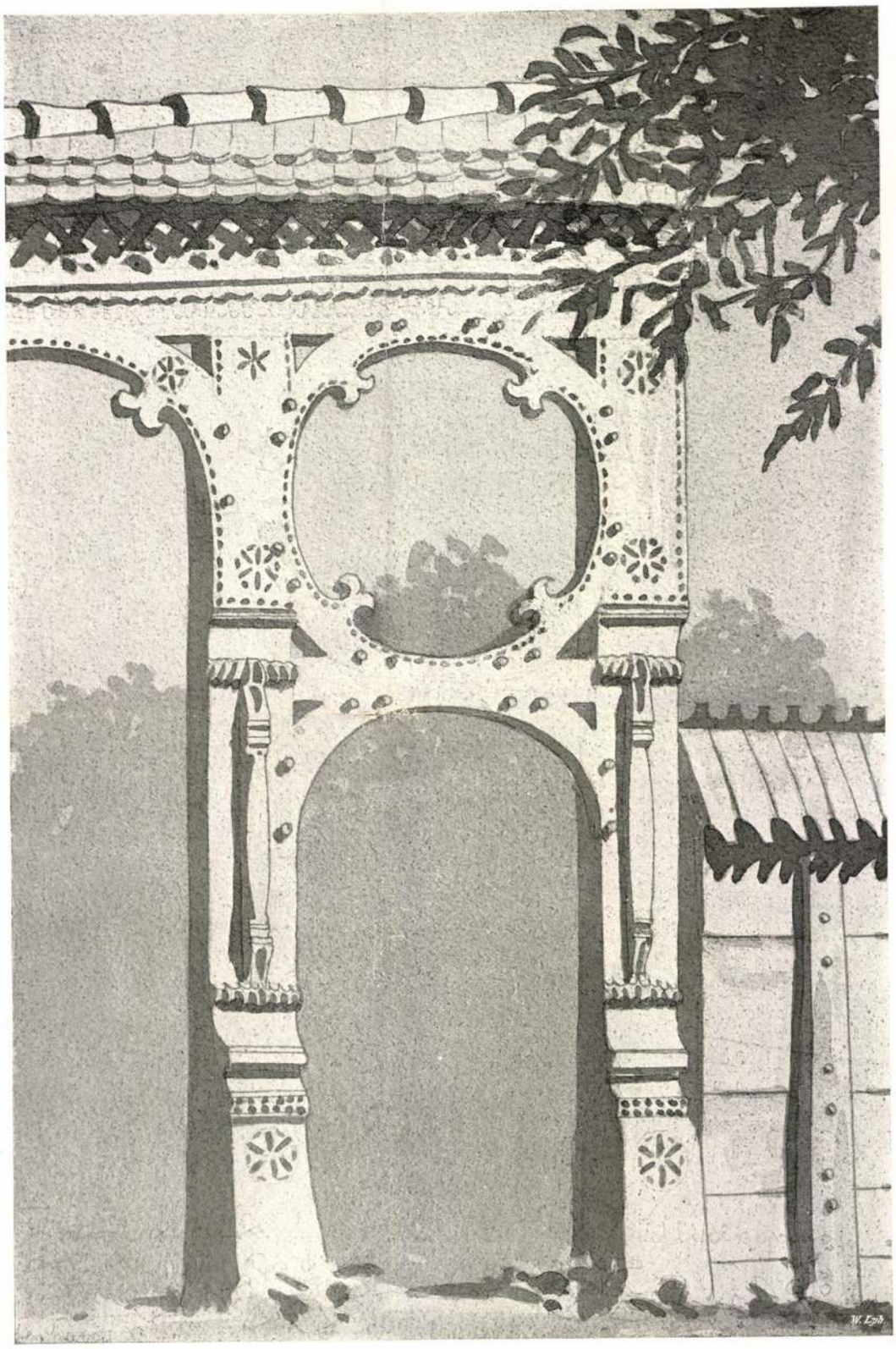

KAPU. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

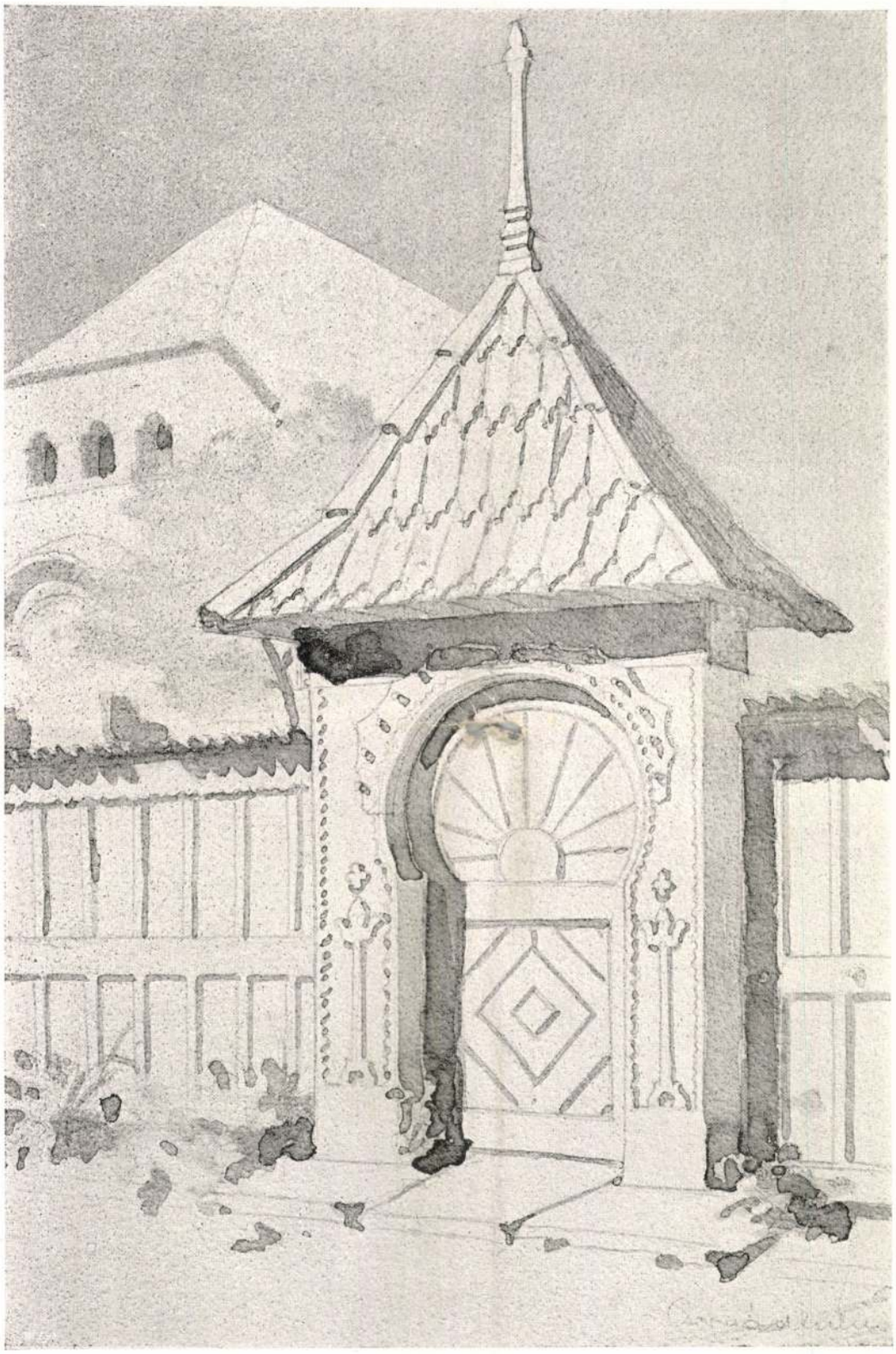

KAPU. — CSERNÁKFALU.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

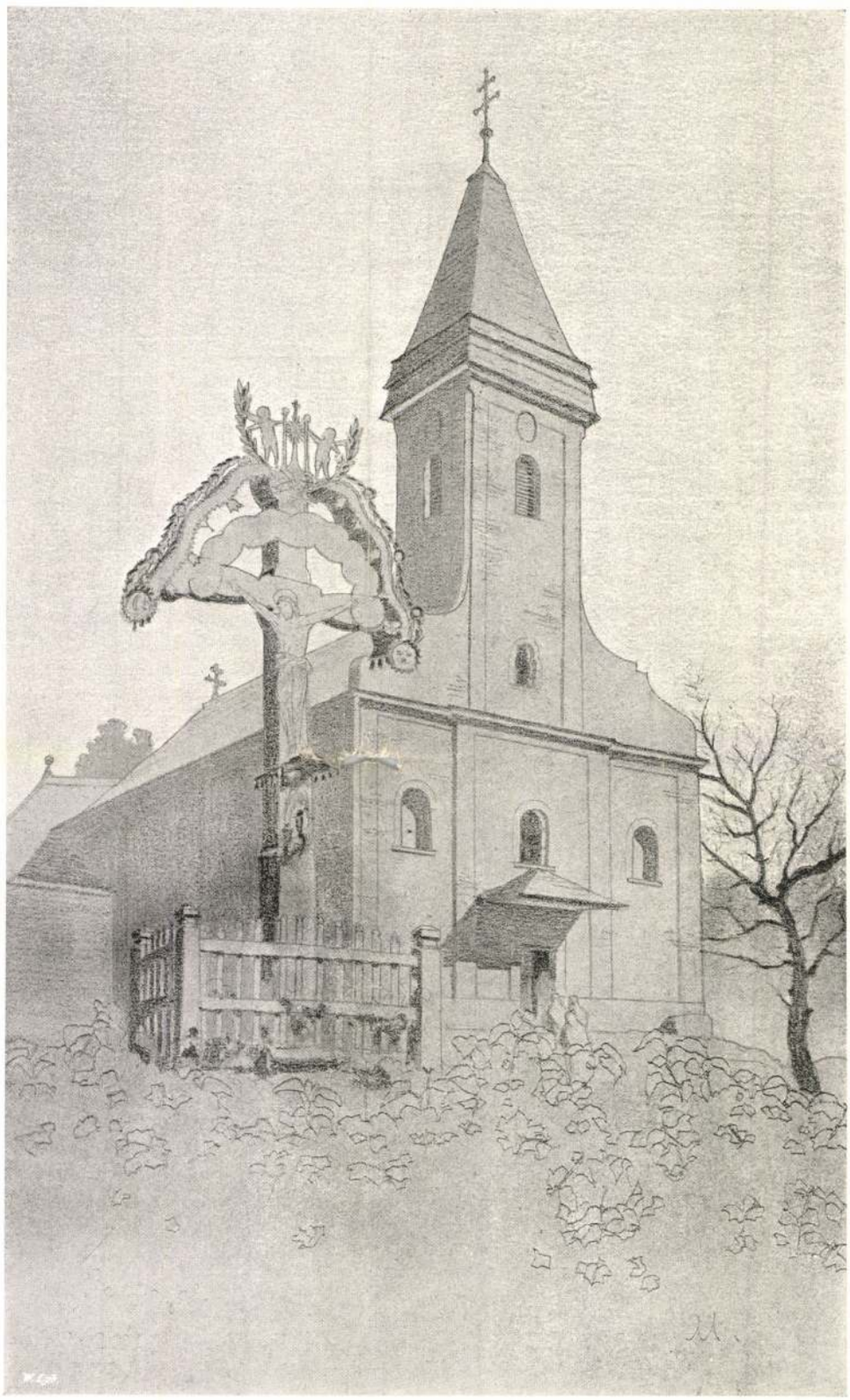

TEMPLOM. — NAGY-LENGYEL. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

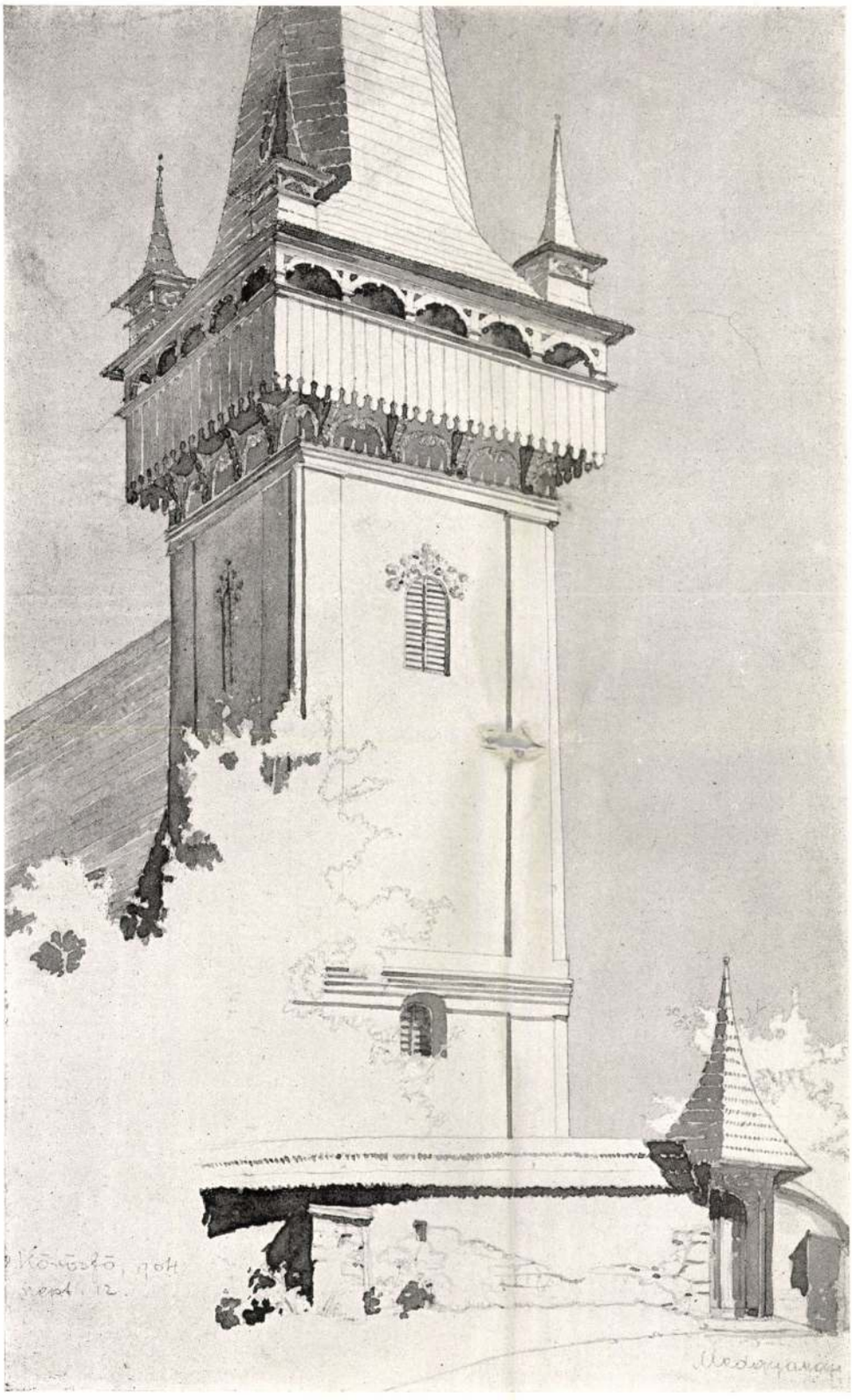

TEMPLOM. — KÖRÖSFŐ. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

Medgyaszay István

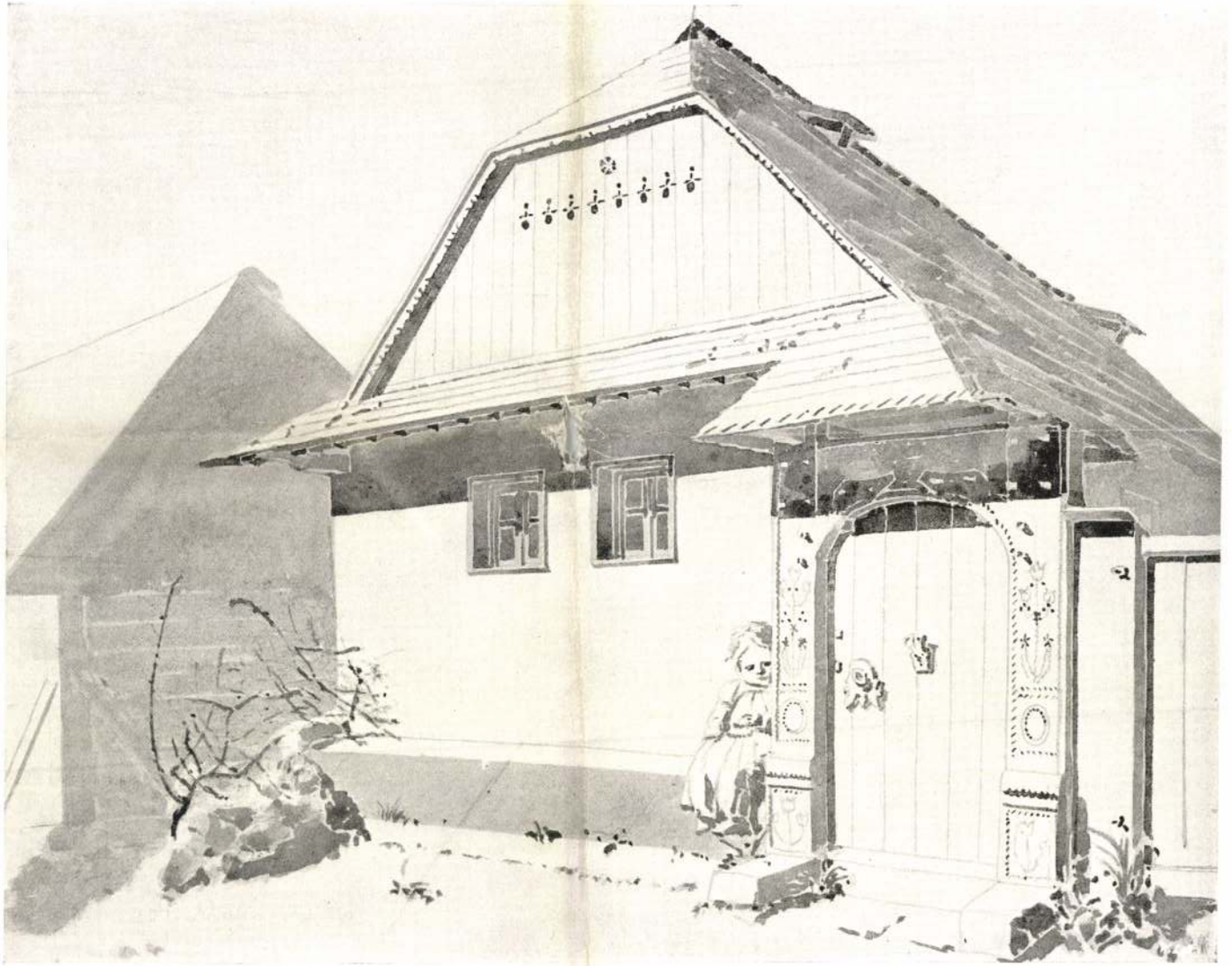

LAKÓHÁZ. — MÁKÓ.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

nem lehet mestersége sem a történet, sem az etnográfia, amihez meg igazán nem értünk, abba ne is ártsuk magunkat.

Annál inkább ügyeljünk azonban a népművészet fonfosabb tanúságaira, okuljunk abból. Törekedjünk mi is olyan egészségesen építeni, olyan őszintén, olyan világosan és becsületesen, mint ők.

Ha kapu, ha tornác, amit faragtak, egyszerre megértjük az „állását", látjuk a „pitari tapot", a tornáclábot, meg a koszorúfát.

Nemcsak azért, mert egyszerű az egész, hanem azért, mert az a kevés hímes rovás, meg faragás is *a szerkezetre vall, arra utal.*

Lent az erősen megterhelt talp olykor 80 cm. magas tölgyfagerendái ácsoltak, símák, faragás nélkül valók. Komolyan hordják terhüket. A könyöklő deszkáinak kivágása élénk ellentétül „erősen cifra"; nem hord semmit, csak az a célja, hogy a térben legyen, hogy azt elválaszsza.

A tornácláb — az oszlop — fent már faragott, erősebben hímes, majd mindíg sudarasított, hogy a biztos állást és az alátámasztást megérzékítse.

Legszebb a koszorúfa azzal a sok-sokféle ötletesen, kedvesen összefogó „kötővel", nyereggel és könyökfával, amelyek az oldalt való eldülés ellen merevítik. Ezekből a szerkezeti szükségletekből és elemekből magukból adódnak a derűs lelkű ács keze alatt azok az egészséges, szép vonalak, amelyet az egyik gernyeszegi tornácon, egy másik firtosváraljai kapuszeren, a körösfői templom harangházán, meg egy-egy csángó utcaajtón csodálunk.

Mikor azután már meg van az egész alkotmány váza, akkor itt-ott egy kevés, igazán zamatos magyaros faragással a „módját is megadja", ki fába, ki vakolatba, ki miben dolgozik; de sohasem úgy, mintha csak később lenne odabigygyesztve, hogy kivánkozzék le róla.

Minden kötésnél ott van a csapszeg, hát azzal is csinosít: meghagyja a fejét, majd hogy ökölnagyságúra is kifaragja, kicifrázza. Igy aztán kell is, szép is, meg jó helyt is van.

A kapuszer összeépítésének is ez a módja. Ott a küszöbfának, a kapufélnek és a szemöldökfának ügyes összekötéséből és merevítéséből, meg a rajtuk ülő könnyű, cifrán faragott zsindelyes tető formáiból adódik az a sok kedves falusi kép a reáboruló vadgesztenye vagy akáca lombjai alatt.

Medgyaszay István.

1909 május. VII. évf. 5. szám.

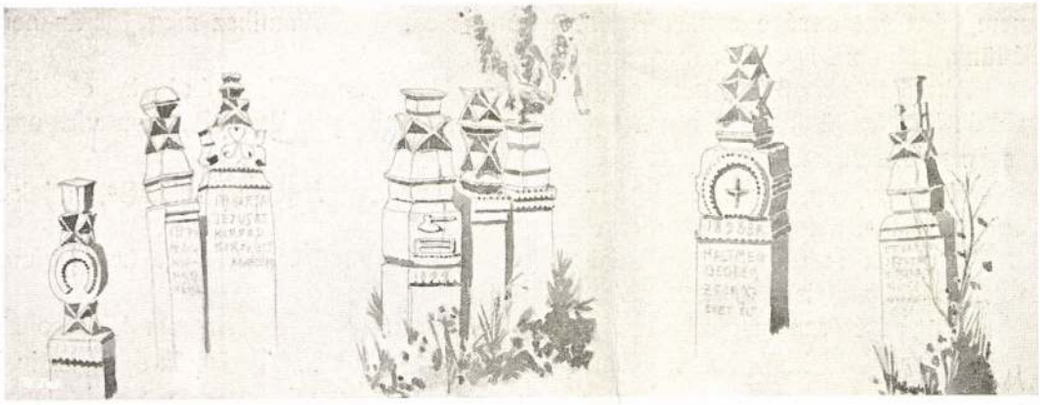

Fejfák. Rajzolta: Medgyaszay István.

Népünk építőművészetéről

már sokat írtak lelkes, ahhozértő művészemberek, többet a hozzá nem értő, bölcselkedő írók, és még többet fog véle foglalkozni az az újabb művésznemzedék, amelyik már annak tiszteletében és becsülésében nőtt fel.

Mindíg is kell foglalkoznunk véle, bölcselkedő írók és alkotó művészek egyaránt.

Az öreg népművészet marad a régi. A mi korunk élő művészete azonban folyton forr, fejlődik és így amahhoz való viszonyunk is folyton változó, újabb meg újabb tanúlságokat fed fel.

Fajunk fejlődésének ezt a folyton-folyvást változó megnyilatkozását legnagyobb magyar mesterünk hasonlatával világíthatjuk meg: a költészet, a nyelv fejlődésének összehasonlításával.

Építőművészetünkben, azt mondanám, hogy már túl vagyunk azon az állapoton, amikor a magyar nyelv az istálló nyelve volt. Talán a legelszántabb nyelvújítók korát éljük művészetünkben, amikor annak idején a görugrány és nyakorján bájszenvelgésében is gyönyörködtünk.

És ilyenkor jó vissza-visszatérni a nép egyszerű, egészséges fiaihoz.

Hogy közöttük jártam, rajzolgattam az úton, összeverődtek.

— Ugyan mit kerget ez?

— Vizsgáli az ősi divatot.

— Formát vesz róla.

— Az!

Minden szó kerek egész, szabatos, súlyos a kifejezés erejétől, de nemcsak a szó, hanem a gondolat is az.

Amit hosszú hasábok és előadások alig magyarázhatnak meg, azt odaveti a nép közűl egyik-másik és ráhagyja a nép bölcse, hogy „az".

Igenis, azt a szép, igaz, erős ősi divatot vizsgáljuk, arról veszünk formát, abból okulunk.

Az utóbbi a fontosabb.

Hogy szép-e a forma, nem-e, többé vagy kevésbbé magyaros-e, honnan és mikor, vettük-e vagy sem — bonyodalmas elméleti kérdések. Az alkotó építőművésznek

Magyar Építőművészet
1909. 5. szám

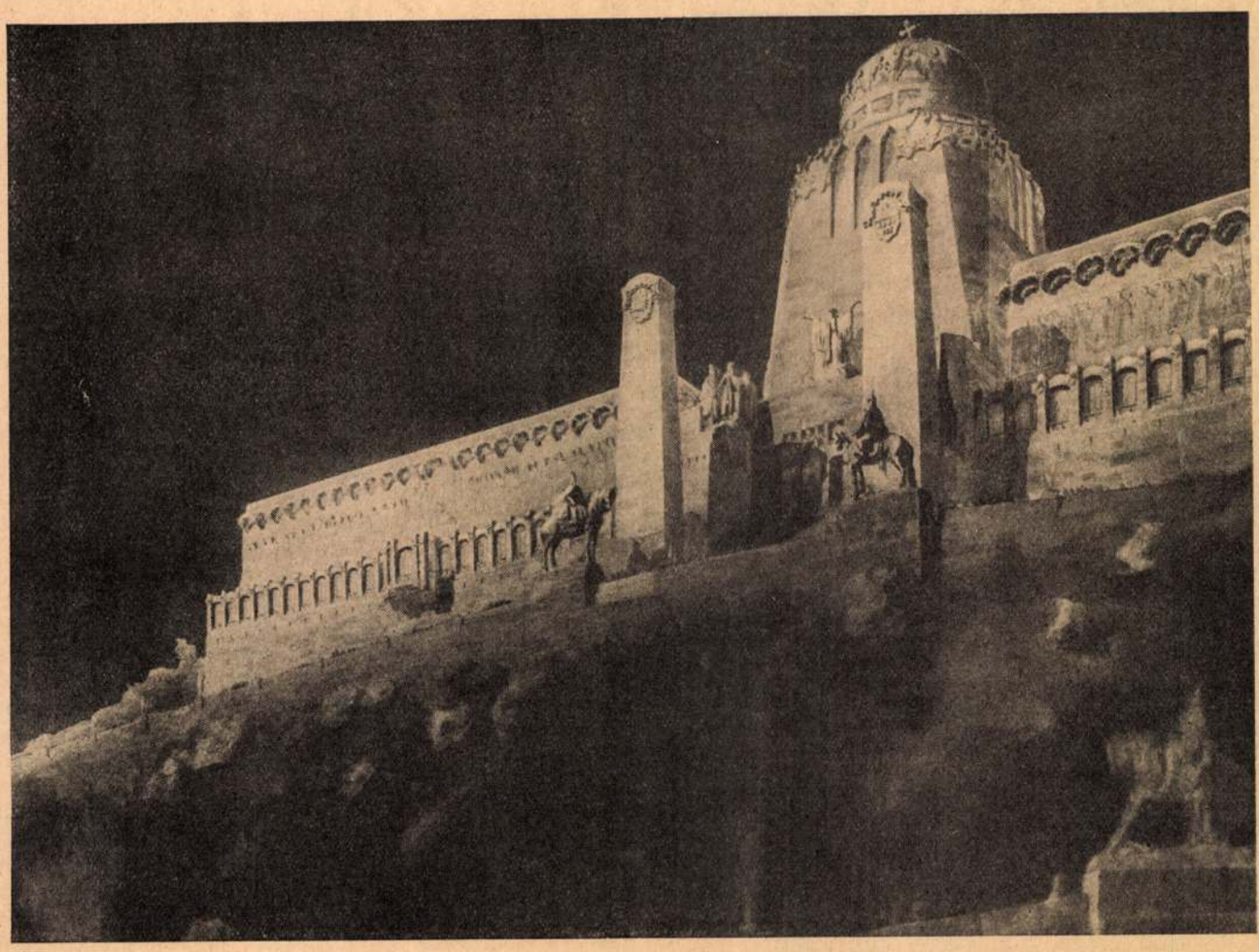

A Nemzeti Panteon terve. A Szent Gellérthegyre tervezett mű Medgyaszay István építész munkája. A TESz jubileumi érdemkeresztjével kitüntetett terv

Feliczi hallgatott, aztán vállat vont, azt mondta:

— Hát akkor szervusz, jóccakát — visszament a szobájába aludni.

Valamivel arrább, a negyedik szobában, Micu feküdt lehunyt szemmel az ágyában, de nem aludt, gondolkozott.

Két nap óta fel volt kavarva. Felindultság rázta, harag és gyűlölet. Imádta Lilit, a testvérszeretet és a büszkeség elragadtatott lobogásával. Csak a gyermekkor ízével a szájában képes az ember az érzésnek ilyen teljességére és tüzességére. És ezt az imádott, ezt a gyönyörű Lilit megcsókolta egy vadidegen. Mi van emögött a csók mögött? Honnan ered az a pillanat, amelyben ez a csók megszületett, honnan ered és hová vezet? Eléggé ismerte a nővérét és eléggé okos volt már ahhoz, hogy megmérje egy csók jelentőségét.

És éppen most érkezik vissza az az ember, akinek élete tragédiája, hogy szerette Lilit. Az az ember, akit minden ismerősük között ő a maga részéről legtöbbre becsül és legjobban szeret.

Micu úgy érezte, az idegei élesek, minden csöpp vére résen áll, legjobban szeretne azonnal, most az éjszakában elindulni, hogy megfejtsen valamit, valami titokzatosat, eloszlasson valami homályt, amely ott ólálkodik Lili és a gróf körül.

Fölült és ijedten nézett a homályos ablak felé. Az jutott eszébe: tulajdonkép ki vigyáz egy ilyen leányra? Papának mindenféle dolgai vannak, mamát elfoglalják a ház körüli gondok és a társadalmi ügyeik. A fiúk ki erre, ki arra. Lili meg járkél, künn a városban, egyedül. Hol? Kikkel találkozik? Mit csinál egész nap? Ki áll mellette, ha valaki ellen védekeznie kellene?

Milyen két kis ökle van egy ilyen leánynak, milyen gyenge két ökle. Gyenge két karja. Nem tanult meg verekedni. Nem tudna senkinek nekiugrani, senkit torkon ragadni.

Elborzasztó még rágondolni is, mi történik egy ilyen leánnyal, ha egy gróf, a csinos pofájával és az édes szavaival megpróbálja kábítani és kábítani és kábítani . . . Ökölbeszorult a két keze és belesápadt az izgalomba: Ő neki menne egy ilyen embernek akkor és el tudná pusztítani. Mindegy, mi következnék azután, de el tudná pusztítani.

Majd . . . ő most már utána jár ennek. Most már figyelni fog. Mindent akar tudni, ami a gróf és Lili közt van. Lili mától kezdve nincs egyedül. Mától kezdve ő ott lesz mögötte, mint az árnyék. Nem kell ezt tudni senkinek.

Ez az elhatározás megnyugtatta. Visszafeküdt és lehúnyta a szemét.

És még valamivel arrább, a sarokszobában is volt valaki, aki nem aludt. Lili tágranyílt, égő szemmel nézte a sötétséget. A kimerültsége elmult, lázasan vizsgálta magát, a helyzetét. Végül elhatározta: egyetlen egy dolog van, amit megtehet.

Conthy gróf, Conthy gróf — lüktette a szíve. És utána: — Illés Ilona. Illés Ilona. De ezen most már mosolygott. Illés Ilona. . . Igy majd nem lesz baj, az sem.

Folytatjuk

Uj Idők, 1934. nov. 11. 46.

Sully Prudhomme két verse

Sóhaj

Nem látni őt, nem hallani,
Nem szólni és nem vallani,
Imádni híven, nem feledni,
Folyton szeretni.

A két karunk felé kitárni,
A semmiségbe nézni, várni
S ha nem jön, úgyis rámeredni,
Mindig szeretni.

Szenvedni s bírni, egyre bírni,
Nem érni el és sírni, sírni,
Elhullani, könnyben feredni,
Mindig szeretni.

Nem látni őt, nem hallani,
Nem szólni és nem vallani,
De láztól és vágytól veretni
S mindig szeretni.

Szemek

Sok drága, hű, fekete, kék szem
Nézett a szép hajnalra fel,
Most alszanak a sírfeneken
S a Nap, a Nap az újra kel.

Látták az éjek égi kincsét,
Mily csillogó, fényes, remek.
A csillagok ragyognak ismét,
Csak ők sötétek, a szemek.

Tekintetük kihúnyt örökre?
Nem, nem, kiáltjuk mi, hívők.
Csak elfordultak más körökre,
A Láthatatlant nézik ők.

Hiszen a csillagok lemennek,
De nem hagyják el az eget.
Csak alkonya lehet a szemnek,
De fénye ég az éj megett.

Sok drága, hű, fekete, kék szem
Egy másvilág nagy hajnalát
Bámulja lenn a sírfeneken
S meredten a titokba lát.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

Paraszt

— Elbeszélés —

Irta: **Zsigray Julianna**

Azok után a történelmi idők után, amelyekről szívesebben tanultunk volna könyvből, ahelyett, hogy mint népség és katonaság szenvedő szereplői legyünk, Szekeres Andrást felküldte a városa a nemzetgyűlésbe, képviselőnek. Ez a csendes, faarcú paraszt, amikor tizennyolc őszén hazajött a frontról, a manlichert eldugta a kukoricagórében s úgy, ahogy volt, katonaruhában, kiment szántani a földjére. Sok földje volt, szerte-széjjel szórva a megyében, kis tagokban vagy ezer hold. A bérlői, felesei, harmadosai már népgyűléseken szónokoltak ekkor, vagy fosztogatták a nagyobb uradalmakat. A gazdasági munkára kirendelt hadifoglyok meg szökdöstek hazafelé, át, a szabaddá lett határokon. Nem dolgozott senki, itt-ott zöldelt a kevéske őszi vetés, félő volt, hogy nyáron nem lesz mit aratni.

Szekeres András szótlanul csavargatta a fejét és a nedves őszi hajnaltól kezdve a fáradt őszi estéig szántotta egyedül a nedves, fekete földet. Az ökrei soványak voltak és gyöngék, lassan ment a szántás és ijesztően sok volt a gyomos ugar. Szekeres András fel-felpillantott a borus, fakó égre, de nem sóhajtozott. Nemsokára jöttek tekergő katonák, letépték a gallérjáról a csillagokat és őszirózsát tűztek a sapkájába. Ő vállat vont és tovább szántott.

Körülötte, a lapos földön, tüzek gyulladtak ki. Udvarházak, magtárak égtek. A gyümölcsösében kivágták a drága gyümölcsfákat, a tanyáiról elhajtották a jószágot, leöldösték a baromfit, kiöntötték a borát. Zengett a keserű, kótya dáridó. A fáit, amelyek ezen a sivár földön nőttek, nagyon sajnálta. De nem állt meg sajnálkozni, rengeteg föld volt még szántatlan, vetetlen.

Langyos tél volt, egészen tavaszig dolgozott. Akkor megint jöttek a katonák és piros szalagot húztak a sapkája gombjára. A lánya, akinek már úriember volt a férje, hívta, hogy meneküljenek külföldre. Nem ment. Azt mondta, hogy a vetései jól teleltek és mivelhogy mindenki megbolondult, neki kell aratni. Ő le akarja aratni azt, amit maga vetett.

A nagy, lapos földön idegen katonák száguldtak át. Gépfegyver pattogott, gránátok robbantak. Ő nem hagyta abba a munkát, arra dolgozott, amerre nem járt ember. A tág határban többfelé megtalálta a maga földjét. A rög éppen olyan fekete és zsíros volt, mint máskor, a nap is feljött és lement, mint máskor. Eső esett, a favirágok kifakadtak a száraz gallyakból, az élet, a föld boldog és bátor élete nem állt meg. Szekeres András szántott, vetett, aztán aratott s mert a cséplőgéphez nem volt erő, a két megmaradt lóval maga kinyomtatta a gabonát. Máskép nem lett volna kenyér és nem lett volna vetőmag.

Aztán — mert nincs olyan nagy szél, ami egyszer meg ne állna — kijózanodtak az emberek és visszatértek a munkához. Szekeres András már nem egyedül volt a határban. Hamarosan fel is került a parlamentbe, hogy képviselje azt a pár ezer magyart, aki a nagy szélvész alatt otthonmaradt, a romokat eltakarítani, káromkodni és imádkozni.

De a nagy ülésteremben rosszul érezte magát. Hiszen voltak ott még mások is rajta kívül csizmában, nyakkendőtlen fehér ingben, fekete posztóruhában, de ezeknek már volt gyakorlatuk, kocsmában, népgyűléseken, korteskedésben gyakran tágították a torkukat, Szekeres András azonban kint élt az ég alatt, nem szokott a beszédhez, szorította a gallér, sűrű volt a levegő.

M.D.K.

Medgyaszay Vilma

Két rajz a Modern Szinpadon bemutatott "Vegyen el feleségül" c. darabból.

\- - -

Rajz Medgyaszay Vilmáról a királyfi ruhájában.

\- - -

Mészáros Giza szinészmőről készültv rajz.

\- - -

Szinházi Élet. Bp. 1917. május 12-19. VI. évf. 20. sz. 1. oldal, 5., 17. lapokon.

Az 55. számú ház
a Szántás című alkotással

Az 57. számú ház a Szarvasvadászat című alkotással
(Sgrafitto: Márton Ferenc, 1929)

A Fery Oszkár úti (Kiss János altábornagy utcai) városi bérházak

Az elmúlt évben volt 70 éve, hogy a XII. kerületi Polgármesteri Hivatal mögött a Kiss János altábornagy utca, Németvölgyi út és Margaréta utca által határolt tömbben fővárosi beruházásként felépült a három nagyméretű lakóház, elsősorban fővárosi köztisztviselők részére. Bár az építkezés egy évtizeddel megelőzte a kerületi elöljáróság építését, mégsem csupán a közelség adja az egyetlen kapcsolatot köztük. A lakótömb helyének kijelölésében szerepet játszott az akkor már eldöntött új kerület megalakulása és az elöljárósági épület tervezett elhelyezése is. Mint sokak által közismert tény, 1930-ban, azaz 70 évvel ezelőtt vált ki kerületünk az egykori I. kerületből. A leendő kerületi központban már jó előre megtervezték a városi tisztviselők elhelyezését is.

1927-ben Budapest Székesfőváros nyilvános tervpályázatot írt ki a lakótömb beépítésére. Az I. díjat nyert pályázat alkotója, *Medgyaszay (Benkó) István* építész kapta a megbízást a végleges kiviteli tervek elkészítésére is. Az ő tervei alapján 1928-29-ben került sor a három nagykiterjedésű, U-alakú bérházból álló lakótömb kivitelezésére, amely *Berényi Ignác, Tóth* és *Litke* építési vállalkozók munkáját dicséri. Az enyhe lejtésű, sík területen álló földszint + 3 emeletes, magastetős házak U-alakú elrendezésben épültek fel, melyeket sűrűn fásított szabad terület választ el egymástól. Az épületek szűk belső udvart vesznek három oldalról körül, melybe jellegzetes, rusztikus, kősisakos pillérek által közrefogott kerítéskapun juthatunk be. Minden épülettömbben 4 lépcsőház vezet az emeletekre, valamint az épület tengelyében egy kiemelt főbejárat nyílik, ami a Kiss János altábornagy utca felől a Margaréta utca irányába lehetővé teszi az átjárást. Ezt a kiemelt főbejáratot az épületenként változó jellegű fakapu és a mindkét oldalon megjelenő színes sgrafittók is hangsúlyozzák.

Az épületek homlokzata rusztikus földszinti terméskő burkolattal indul, melyet az emeleti szintváltásnál azonos kőanyagú fogrovatos konzolsor tesz még erőteljesebbé. Fölötte a felső szintek homlokzatfelületét épületenként eltérő ferde vagy függőleges, halszálkás vakolatrovátkák élénkítik.

A homlokzat gazdagítását célozzák az ívesen záródó loggiák és kiugró erkélyek is. Az épületenként változó, előre gyártott, beton erkélymellvéd pálcaelemek az erdélyi népi faragott deszkamellvédeket idézik, modern átértékeléssel.

A Kiss János altábornagy utca felőli bejáratok mellett az első emelet magasságában *Márton Ferenc* 1929-ben készített színes sgrafittói díszítik a házakat. (Márton Ferenc [1884-1940] festő és szobrász, Csíkszentgyörgyön született, főként székely témájú műveket festett. Egyik főműve a szegedi Fogadalmi templom „Szegedi szűrös Madonnája". A Kiss János altábornagy utcai házak sgrafittóin is székely népviseletes jeleneteket láthatunk.) A három épület közül az egyiknél már szépen restaurálták a sgrafittókat. Sajnos a többi még repeszsérülésekkel rongált, sőt némelyik pusztulásnak indult. A Kiss János altábornagy utca 55. sz. épületen a sgrafittók népies jeleneteken ábrázolják a szőlőszüret, a család, az almaszedés, aratás és vetés témakörét. A belső udvari oldalon, a kapu fölött idillikusan bizarr szántás jelenetét láthatjuk, lóháton hegedülő leánnyal. A Kiss János altábornagy utca 57. sz. ház falán szarvasvadászat, majd a kapu két oldalán táncoló leányok látszanak, míg a többi jelenetet az épületet befutó vadszőlő még télen is erősen betakarja. Így alig látszik a solymász és lándzsás alak. A ház belső oldali kapuja fölött a szarvasvadászat jelenetét láthatjuk. A Kiss János altábornagy utca 59. sz. ház külső oldalán népi szokások, jelenetek ábrázolásai jelennek meg, címfeliratokkal megjelölve. „Rókafogta csuka", „Lemaradtatok" – egy leány után sóvárgó két fiú alakjával, „Félre bajusz", „Anyai jó tanács", „Apai jó tanács", „Kit szeretek" – egy fiú két leány között. A belső udvaron a „Noszogatás" három lányalakkal. A sgrafittókon kívül a bejárati kapuk fölött a koronás-oroszlános székesfővárosi címer dombormű ad további hangsúlyos plasztikai díszítést.

Az épülethomlokzatokon elhelyezett márványtáblák emlékeztetnek a házak egykori jelesebb lakóira. A Kiss János altábornagy utca 55-ben alkotott 1945-től haláláig *Gadányi Jenő* (1896-1960), a modern magyar festészet lírai hangú művésze. Ugyancsak ebben az épületben működött 1935-1950 között a Magyar Kórus, melyet *Bárdos Lajos* karnagy és *Kertész Gyula* zeneszerző alapított, és elsősorban Kodály, Bartók és Liszt kórusművek első előadásaiban vállalt jelentős szerepet. A Kiss János altábornagy utca 57. sz. ház falán márványtábla emlékeztet *dr. Cavallier József* (1891-1970) katolikus közíróra, aki a mindenkori üldözöttek védelmében szerzett érdemeket.

A harmadik épületben van a Kiss János altábornagy utca és Németvölgyi út sarkán a „Makk Hetes" kedvelt kerthelyiséges kisvendéglő, ami szolidabb áraival a kerület lakóinak a családi ebédek gyakori hétvégi programját nyújtotta, és talán még ma is megfizethető szolgáltatást nyújt. A házbeliek körében valószínűleg kisebb közkedveltségnek örvend, amiről sok régi *Hegyvidék*nek írt panaszos olvasói levél is tanúskodik. Az épület gyógyszertárat, élelmiszerboltot s a Margaréta utcában borkimérést is befogad. Összességében mégis elmondható, hogy kertjének dús faállományával, viszonylag emberséges méreteivel és változatosabb homlokzatképzésével korai telepszerű lakóházépítésünk egyik szép példájaként tarthatjuk számon. Medgyaszay Istvánnak ugyan nem ez volt az egyetlen ilyen jellegű, telepszerű lakóegyüttese (ő tervezte a BAH csomópont melletti „városi házakat" is), mégis csupán itt maradtak meg viszonylag ép állapotban a sgrafittós épülethomlokzatok. Reméljük, a közeljövőben a pénzt is elő tudják teremteni a sgrafittók restaurálására, hogy valamennyit eredeti szépségében csodálhassuk meg.

Rosch Gábor

Az 59. számú ház a Róka fogta csuka és a Lemaradtatok című alkotásokkal. (Sgrafitto: Márton Ferenc, 1929)

A bérházak Medgyaszay István tervei alapján épültek 1928–29-ben

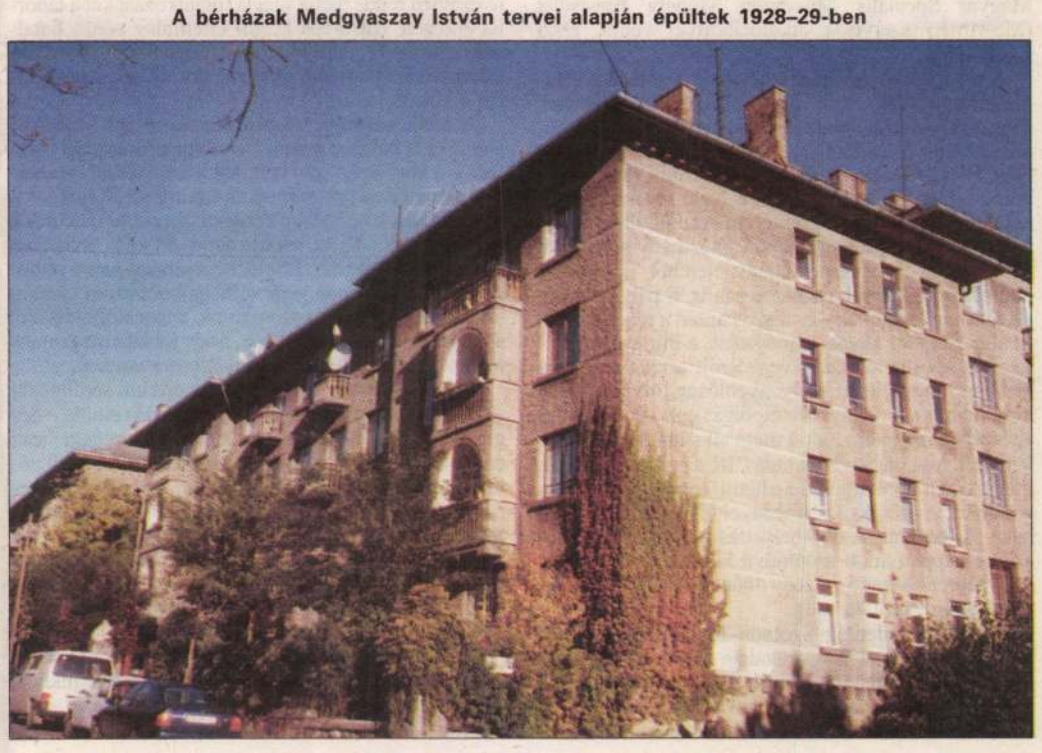

A megtartó szeretet békéje

Komáromi János erdei kiállítása

„Mi pedig – mint eddig is – mindannyian egy kiállítás részeseiként az el-eltűnő békét igyekszünk megtapasztalni és létrehozni. Ez jó alkalom erre, hiszen a képek megszólítottságában már-már elveszni látszó *szeretet* is mintha »szót kérne« bennünk. Talán a szívünkben… Ha merjük vállalni a kimozdulást és a megszólítottságból következő odafigyelés kockázatát, elképzelhető, hogy olyan felismerésre jutunk, ami a *béke* eléréséhez vezet… »a *szentség* erejében valósulhat meg az igazi béke«, ami csak a szeretetben lehetséges. Ehhez a csend és készülődés egyaránt szükséges… de leginkább az igazi kapcsolatok…"

Játék és koncert

Á, te vagy a Mikulás! – véli felfedezni egy-két csemete *Komáromi Jánosban* a télapót ezen a májusi vasárnapon. A művész ebben meg is erősíti őket: „Igen, de most csak inkognitóban". Ugyanis minden december 6. előtti szombaton a Csacsiréten találkoznak vele a gyerekek Mikulás ruhában – az önkormányzat kétszer már támogatta is rendezvényüket. A köszöntés után már szaladnak is tovább a kicsik, fel-felpillantanak az erdőben kiállított akvarell- és olajfestményekre, a grafikákra. Játszanak, csemegéznek, labdáznak – az egyik „ügyeletes" felnőtt, *Dániel*, a művész nagyfia, a beígért pihenést kéri számon az örökmozgó lurkóktól. Közben gitárkoncertet is hallhatunk: *Hadzsász László* tanítványainak játékát ismerheti meg az erdei kiállításra odalátogató mintegy félezer érdeklődő.

Az idei már a 32. esztendő, amikor a gyermeknapon a családok, visszatérők és ismeretlenek eljönnek Makkosmáriára, ahol a templomtól jelzett úton elsétálhatnak Komáromi János szabadtéri kiállítására. Itt a műalkotások sohasem tematikusan követik egymást, hanem a művész egyik legrégebbi barátja, *Hellner Péter*, aki a telkét is adja esztendőnként a kiállításra, szerkeszti meg az alkotások sorrendjét a Komáromi János megfogalmazta gondolatok jegyében.

Az alappillér

Most a csend, a századforduló legnagyobb hiánya az egyik alappillér, ami ajándékként adatott, csak észre kell venni. A szabadság is fontos szerepet tölt be: a Közelítés című olajképen például. Az alkonyatban hátul szinte világló fehér ló, mely nem befogható, csak megszelídíthető, csupán bevárható, és az áldott állapotban lévő anya, aki az élet hívását követi, tehát szabad.

Műveiről beszélgetünk Komáromi Jánossal. Ez a szabadság az ő felfogásában abban ölt testet, hogy maga a művész megrendelésre igen ritkán dolgozik, azt a létélményt festi vagy rajzolja meg, amit évek óta hordoz magában, és az egyszer csak előjön, helyet kér magának. A technikát – olaj, akvarell vagy éppen grafika – a témához választja. Mindegyik fajta megörökítési módból hetet állít ki gyermeknapokon – a hét a tökéletesség száma a számmisztikában, a szentségek száma is hét.

A 3. rend

A képek között jó néhány foglalkozik magával Szent Ferenccel is, aki a nők, a házasok kérésének eleget téve megalapította a férfiak első rendje mellett a második rendet női tagokkal – ők a clarissák – és a nős férfiakét, a harmadikat, a világi rendet. Maga Komáromi János ez utóbbiak közé tartozik, nyakában a görög tau betűt formáló kereszt, a bűnbánók jele. Hitoktató is egyben a Pannonia Sacra katolikus iskolában és a Kiss János altábornagy utcai Általános és Középiskolában. Emellett még a Ferences Világi Rend választott országos képzési rend felelőse – mintegy nyolcszáz emberé. A kerület sem marad ki a témák közül, például az Apor Vilmos szobor előtti téren az alkonyatkor festett húsvéti körmenetet is megcsodálhatjuk az egyik olajfestményen.

Komáromi Jánosnak van honnan merítenie…

Bodrog Beáta

Emlékezés a háborús emlékműnél

Régi svábhegyi hagyomány, hogy a pünkösdhétfői istentiszteletet után a Diana parkban egy órára elcsendesedik a búcsú forgataga. Az emberek a Hősi Emlékmű köré gyűlnek, s fejet hajtanak azok előtt, akik a hazáért ontották vérüket.

Az idei ünnepség némileg eltért az előzőektől, mivel a szobor talapzata új táblával gazdagodott, melyen a II. világháború környékén élt ártatlan, polgári áldozatainak nevei olvashatók. *Sasvári Endre* a Német Kisebbségi Önkormányzat részéről avatóbeszédében e hely történetéről beszélt. Elmondta, hogy az 1934-ben készült emlékmű mellett az ostrom idején végig halottak feküdtek. Sajnos, sokukat máig sem tudták azonosítani. Az eredetileg I. világháborús áldozatok tiszteletére emelt alkotás a maga nemében ritka, hiszen Budán rendkívül kevés olyan hely létezik, ahol az elesettek nevei is fel vannak tüntetve. A Svábhegyi Baráti Kört képviselő *Bognár József* a hajdani események hiteles tanújaként a testi és lelki megrázkódtatásokról szólt. Rámutatott, hogy államalapításunk 1000. évfordulója valamennyiünk számára méltó alkalom azon tanulságok levonására, amelyek lehetővé teszik a hasonló nemzeti tragédiák elkerülését.

FOTÓ: JANZSÓ TAMÁS

Az új táblát Jánosa Domokos plébános szentelte fel

A beszédeket követően *Jánosa Domokos* plébános felszentelte a Svábhegyi Baráti Kör és a XII. kerületi Önkormányzat által állított új táblát, melyet ezután a polgárok a kegyelet virágaival borítottak. A jelenlévők végül átvonultak a Jókai Mór Általános Iskolába, ahol megkoszorúzták a kertben lévő kopjafát, valamint az egykori igazgató, *Sándor Károly* emléktábláját.

Janzsó Tamás

Művészi tábor értelmi sérülteknek

Türelem – nagy a lemaradás

Voltak-e már Önök vagy gyermekeik alkotótáborban? Fontak-e már kosarat, kukoricacsuhéból bábokat? Szőttek-e tarisznyát, formáltak-e agyagból apró edényeket? Hímeztek-e bőrre, ismerik-e a folttechnikát? Foglalkoztak-e már fafaragással?

Öt napon keresztül ezek közül választhattak azok az értelmi sérült magyar, dán és albán fiatalok, akik a Magyar Speciális Művészeti Műhely Egyesület (MSMME) szervezte alkotótáborban vettek részt Csillebércen.

A tábor megnyitóján a Szociális és Családügyi Minisztérium Társadalmi Kapcsolatok Főosztályának főosztályvezető-helyettese, *Batkiné Vas Anna* köszöntötte a nyolcadik Országos Kézműipari Alkotótábort. Hangsúlyozta, hogy a minisztérium messzemenőkig elismeri a civil szervezetek tevékenységét, amelynek során olyan személyre szabott ellátást tudnak nyújtani, amire egy állami intézmény nem lehet képes. Gátat csupán a pénzhiány jelenthet – mondta –, noha a minisztérium rendszeresen ír ki pályázatokat, de csak a jelentkezők egy része kaphat a rendelkezésre álló keretből anyagi támogatást, a mintegy nyolcszázból körülbelül százötven. Szólt arról is, hogy a '98-ban megszületett esélyegyenlőség-törvény, mely kimondja, valamennyi állampolgár egyenjogú, teljes egészében még nem tudott megvalósulni. Ehhez türelem kell, hisz nagy a lemaradás. Itt, az alkotótáborban megszerzett élmények feledtetni fogják az otthoni gondokat, és mindenki élménnyel feltöltődve tér majd haza. A főosztályvezető-helyettes asszony a neki köszöntésképpen adott szépművű kis vázát felajánlotta egy megrendezendő verseny díjának, csak a gyönyörű virágcsokrot tartotta meg.

A tábort eredetileg Szolnok-Tiszaligetre tervezte harmadszorra is a hat esztendeje alapított MSMME (előtte Farkaslyuk, Bánhorváti és Mályi volt a helyszín), ám az árvíz ezt is elmosta – derült ki *Herzog Tamás*nak, az MSMME Kiemelten Közhasznú Szervezet elnökének a megnyitó beszédéből. Három héttel ezelőtt derült ez ki, s kezdhették elölről a szervezést. Külön köszönte a XII. kerületi Önkormányzatnak s az alkotótábor fővédnökének, *dr. Mitnyan György* polgármesternek a nagyfokú erkölcsi támogatást. Hálásak, hogy fogadták őket, otthont adtak nekik a Csillebérci Szabadidő Központban, ahol romantikus környezetben rendezhetik meg a foglalkozásokat a táborba érkezett százötven körüli értelmileg sérült fiatalnak, akiknek legnagyobb része huszonhárom magyarországi intézményből, szinte az ország egész területéről érkezett.

A tábor vezetője, *Dobos Sándorné*, az MSMME alelnöke, a balmazújvárosi rehabilitációs intézet igazgatója a köszöntés után bemutatta a művészeti vezetőket, ismertette a programot: az értelmi sérült fiatalok a foglalkozások keretében öt napon keresztül élhetnek a művészetnek. Ki-ki előhozhatja a saját magában szunnyadó értékeket. Elfeledheti néhány napra otthoni gondjait, ünneppé varázsolhatja korántsem könnyű hétköznapjait. Az esti programok, a táncház, a diszkó, a tábortűz is segítenek abban, hogy jobban megismerhessék egymást, és barátokat szerezhessenek.

– Kötelességünk foglalkozni az értelmi sérültekkel – mondta a megnyitó után *Herzog Tamás* elnök. – Segíteni abban, hogy tudjon dolgozni, védeni testi egészségét. Mintegy harminc éves lemaradást kell pótolnunk Nyugat-Európához képest. Ebből már sikerült sokat lefaragnunk, felkészült elméleti szakembereink ma már rendelkezésre állnak. A megvalósítás terén van még úgy nyolc-tízéves hátrányunk. Belgiumi tanulmányutam alkalmával láttam, hogy ott az ilyen sérült fiatalok speciális műhelyekben sajátítják el az adott művészeti ág fortélyait. Reggel kilenctől délután háromig tartó művészi alkotómunkájukért fizetést kapnak, aztán hazamennek a családjukhoz, úgy, mint az értelmileg egészséges emberek…

(B)

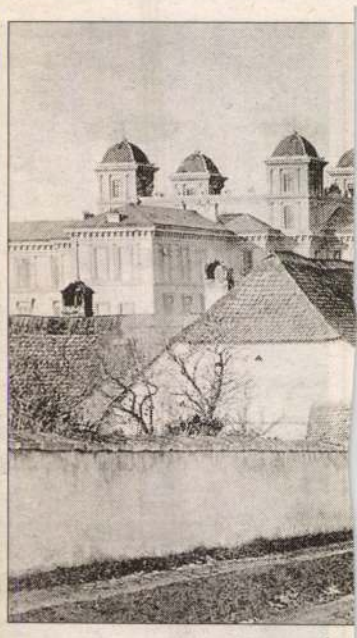

Krisztinaváro

Fakuló

Szeretem a Hegyvidéki fotográfiákat. Ha nem volna semmi közöm e tájhoz, akkor is értékes gyűjteménye volna a lapozgatónak. Így azonban, hogy több, mint harminc éve idekötöttem magam, már a lokálpatrióta büszkeségével, kíváncsiságával is figyelem.

Egyik kedvencem az *Alkotás utcai Helyőrségi Kórház* (26. old.) 1881-es arculatát mutatja. Az impozáns, súlyos épülettömböt már a térképen is megtalálom, de az idő elsodorta, akár az előtérben látható földszintes házat. Helyén a Budai Honvéd Kórház és lakótelep áll, tehát a későbbi Márvány, illetve Királyhágó utcai kereszteződésekre lát a fotográfus a ma is meglévő útemelkedőről. A földes utca már két éve az Alkotás nevet viseli. Előtte Teremtés utca, még korábban Shöpfungs Gasse volt. A mai Magyar jakobinusok tere 5-7. helyén állott az a XVIII. században épült ház, melynek orommezejében egy, a Teremtést ábrázoló dombormű volt látható, – innen az elnevezés. Az *Alkotás-ház* (53. old.) 1930-as állapota polgári kisvárosi hangulatot áraszt. Előtte a macskakő, a villamossín, a hirdetőoszlop, mögötte a magas épület tűzfala már jelzi a nagyvárosiasodás könyörtelen falánkságát: mindennél értékesebb a telek.

És lám *Dajka Ferenc vendéglőjének* (25. old.) végóráit is megörökítette a kamera, amit a mögötte épülő lakóház készül benyelni 1935-ben. Nem tehetek róla, ilyenkor sohasem a fejlődés, sokkal inkább az emlékek semmibevétele, a tőke ellenszenves és feltartóztathatatlan előrenyomulása jut eszembe. Ha meg is értem az észérveket, szívem akkor is tiltakozik mindenért, amit a következő generáció egy kézmozdulattal szemétre hány.

Nézem a bensőséges hangulatot árasztó villákat (40-41. old.): Majorossy-villa, Karthausi-lak,

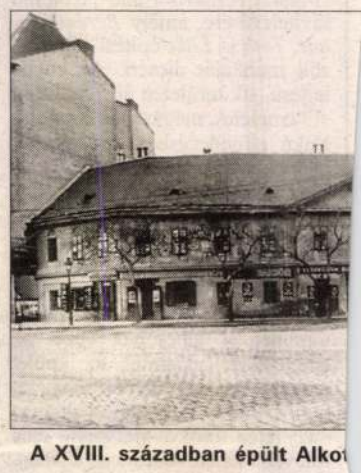

A XVIII. században épült Alko

A Majorossy-villa a múlt század végé

MEDGYASZAY István

KIÁLLÍTÁS

Műemlékvédelmi Szemle 1993/1

Vadas Ferenc

A SOPRONI SZÍNHÁZ

Kiállítás a rekonstrukcióról

Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Magyar Építészeti Múzeumának kiállítása. OMvH: 1993. április 5— 25. és Sopron, Petőfi Színház: május 4 — június 12. Rendezte: Dávid Ferenc, Hadik András, Ritoók Pál. Fotók: Barka Gábor, Lobenwein Tamás, Martsekényi Tamás, Wagner Péter. Restaurátor: Török Tiborné. A katalógust írta: Dávid Ferenc; tervezte és szerkesztette: Kőnig Tamás és Wagner Péter; angol rezümé: Ritoók Pál, Anthony Gall.

Ez már a második. Az első színházrekonstrukció, mely Kőnig Tamás és Wagner Péter építész, valamint Dávid Ferenc művészettörténész közös munkájából jött létre, az egykori Parisiana mulatóé volt, mely hasonlóképpen egy különleges, az idők folyamán agyonátépített színház visszaalakítását jelentette az eredetinek a lehetőség szerint maximálisan megfelelő formára, és ugyancsak egy — nemcsak a rekonstrukció, hanem az épület teljes történetét feldolgozó — kiállítással zárult az Építészeti Múzeum rendezésében, mint a mostani. Az eredetileg Lajta Béla műve volt, ennek átépítése pedig Medgyaszay István munkája. Mindkettő a századforduló magyar színházépítészetének kulcsfontosságú alkotása, felújításuk pedig a műemléki helyreállítás jeles példája. A soproni kapcsán azért illett előbb a pesti épületére emlékeztetni, mert az volt az első megnyilvánulása egy nem hagyományos helyreállítási gyakorlatnak, a kettő együtt pedig már tendenciának tűnik, a 20. századi épületekkel kapcsolatos szemléleti változásnak.

Mivel elsősorban a két helyen megrendezett kiállításról és katalógusáról lesz szó, nem kerül sor a helyreállítás és azon belül a különösen fontos színpadtechnikai felújítás részletes ismertetésére, amit egyébként is megtettek már az érintettek, mind a kiállítás katalógusában, mind pedig a Magyar Építőművészet 1993/2. számában. Az építéstörténetet viszont vázlatosan össze kell foglalni (Dávid Ferenc tanulmánya alapján), mert enélkül a kiállítás és katalógusa nem értékelhető.

A soproni színház 1841-ben épült Franz Lössl tervezésében. 1909-ben Medgyaszay István kismértékben kibővítette, nagymértékben átalakította, korszerűsítette. Az újabb átépítésre (és további bővítésre) 1969—75-ben került sor, Kotsis Iván elképzelései szerint. A legutóbbi, 1992-es felújítás Kőnig Tamás és Wagner Péter munkája.

Lössl műve a klasszicista színházépítészet nívós alkotása. A színpadot és a nézőteret magába foglaló főtömeg 7 tengely mélységű, nyeregtetővel fedett téglatest volt, melyhez elöl és hátul 1—1 tengely mélységű toldalék csatlakozott az előcsar-

nokkal, illetve az öltözőkkel. Az 5 tengelyes főhomlokzat (70. kép) középső 3 tengelyét timpanonos rizalit alkotta, az emeleten nagy üvegajtókkal, melyek a kocsialáhajtó teraszára nyíltak. A nézőteret mindhárom szinten páholyok körítették.

1894-ben Wälder József városi főmérnök készített tervet az előcsarnok bővítésére, majd 1909-ben Medgyaszay valósította meg a rekonstrukciót, sokkal nagyobb beavatkozással. Ennek lényege a belső teljes újjáépítése volt, a vasbeton ekkor még újdonságnak számító, nagymérvű felhasználásával. Megtoldotta az előcsarnokot, új, szecessziós fő- és oldalhomlokzatokat alakított ki (71. kép), átformálta a belső tereket (15. rajz). Látványosan módosult az épület tömege: a zsinórpadlás megemelése által kiemelkedett a színpadi rész, ezáltal elkülönült egymástól a négy eltérő funkciójú épületrész (foyer, nézőtér, színpad, öltözők) tömege. A homlokzat felől lépcsőzetesen emelkedett, majd hátul csökkent a magasság. Az elkülönítést fokozta az eltérő nyíláskiképzés: hátul megmaradtak az eredeti klasszicista ablakok (csak a színpadi rész megemelt sávjába kerültek új, kerek ablakok), a nézőtér ablakait viszont félköríves záródásúvá alakították át és csipkeszerű mérműves osztással látták el, miként a kétszeresére bővült előcsarnok négyszögletes ablakait is. Az építész a hosszú oldalhomlokzatok unalmasságát erkélyek alkalmazásával kerülte el. Az épületet az emeleti ablakok vállmagasságában körbefutó kerámiafríz és az erősen kiugró, konzolos eresz fogta egybe.

A régi főhomlokzat tagolását követő, de attól teljesen eltérő szellemben megfogalmazott új főhomlokzat részletes leírására itt most nincs hely, csak fő jellegzetességeinek fölsorolására. Megmaradt a rizalit emeleti hármas nyílása, de a többi ablakhoz hasonló betonmérművek osztották, föléjük a művészeteket ábrázoló sgraffito került. Elmaradt a timpanon, melyet az eresz fölött a nézőtér íves homlokfala helyettesít vizuálisan. Megmaradt a kocsialáhajtó, pontosabban új épült, nem klasszikus, hanem magyaros stílusban, nem kőből, hanem vasbetonból, mégpedig ezen anyag tulajdonságainak megfelelő formálással.

A színpad és a nézőtér sarkára, valamint a rizalit széleire tömör tornyocskák kerültek; a színpadi rész homlokfala megismételte a nézőtérének lapos ívét, a motívum duplázásával fokozva a lépcsőzetesen emelkedő tömeg hatását.

Belül az új, 2—2 pár lépcsőkar keresztezésével komponált szellemes új főlépcső töltötte ki az előcsarnok bővületét (14. rajz). Teljesen átalakult a nézőtér, melyet a földszinti és emeleti páholyok, továbbá a karzat hullámzó, íves mellvédsora tett egyedivé (74. kép). A nézőtér színvilágában szokatlan módon a barna dominált, mennyezetét a tervező által kitalált, foglalat nélküli izzólámpákból alkotott csillár díszítette. A vasbeton leplezetlen alkalmazása és a népművészeti motívumok adaptációja tette e színházat — miként a korábbi veszprémit is — különleges, senki máséval össze nem téveszthető alkotássá.

A Kotsis Iván tervezte átalakítás némileg rímelt a Medgyaszayéra. Most is kb. a kétszeresére bővült az előcsarnok, de más módosulás az alaprajzi kontúron nem történt. Ezúttal is a kor ízléséhez igazították a homlokzatot és a belsőt, csak éppen nem egy új, eredeti stílus formálta a maga képére, az elpusztultért kárpótló nagyobb értéket teremtve, hanem elsősorban a régi épület díszeinek eltávolításában nyilvánult meg a modernizmus szelleme. Mindazonáltal nem veszett el nyomtala-

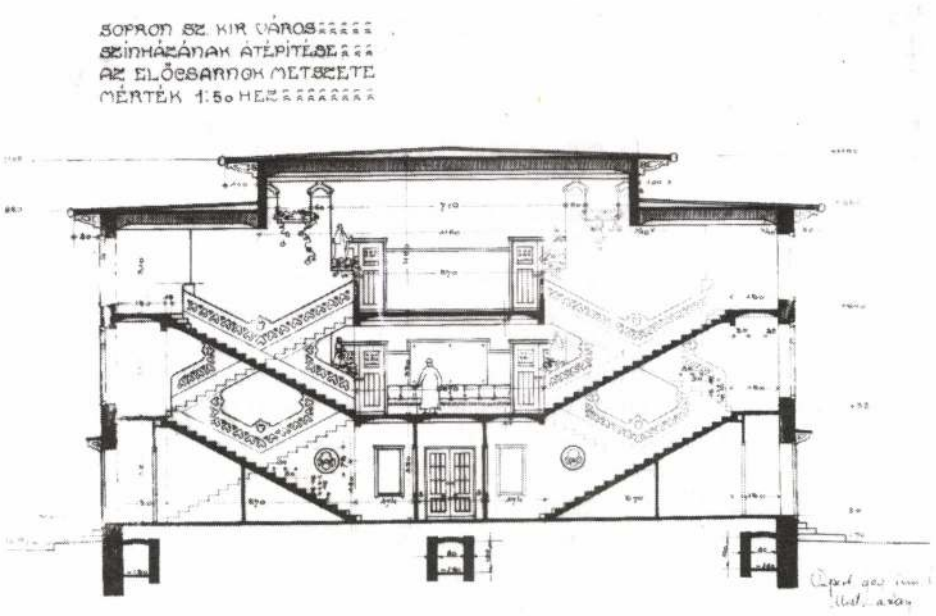

14. Sopron, a színház főlépcsőjének metszete. Medgyaszay István terve, 1909. Medgyaszay Emlékgyűjtemény, Budapest. Reprodukció: Barka Gábor

nul a régi épület karaktere, felemás megoldás keletkezett. Amíg Medgyaszay az általa megtoldott előcsarnok elé a régire utaló, de merőben új stílusú főhomlokzatot épített, addig Kotsis a tovább bővített előcsarnok elé Medgyaszay homlokzatának egyszerűsített mását emelte (72. kép). A toldás a bejárat mögött nyomott arányú előteret és fölötte két szint légterét átfogó dohányzót eredményezett, melyet a lépcső felé a régi homlokzat nagy hármas nyílása határolt. A nézőtér is a lecsupaszítás áldozatául esett, új színe a kórházfehér lett. Ebben az esetben is bebizonyosodott, hogy a dísztelenítés a szecessziós architektúrát nem teszi nemesen egyszerűvé, hanem sivárrá és kiegyensúlyozatlanná. A változtatások nem voltak előnyösek, de nem zárták ki a visszaalakítás lehetőségét.

A mostani felújítás egészen más megközelítést mutat. Szüksége ugyancsak praktikus okokból merült fel, és megint az architektúra változása lett a leglátványosabb (persze nyilván nem a leghasznosabb) eredménye. Ezúttal ellentétes előjelű beavatkozásra került sor. A Medgyaszay-alkotás visszaidézésére történt — sikeres — kísérlet. Mind a homlokzaton, mind a belsőben rekonstruálták mindazt, amit korrekt módon lehetett, s hozzá illeszkedő, a régivel harmonizáló újat teveztek, ahol szükséges volt. Nem lévén mód az épület bővítésére, nem változott a színház tö-

mege. Ezen belül kellett elhelyezni a kiszolgáló funkciókat (öltözők, irodák, díszletraktár stb.), ami a rekonstrukció fő indoka volt. A nézőteret Medgyaszay-féle állapotához közelítették (de nem kerültek vissza a Kotsis által megszüntetett földszinti páholyok). Az atmoszférát alapvetően változtatta meg, hogy a nézőtér visszakapta eredeti barna színvilágát. A textilmunka és a csillár nem pontos másolata ugyan az eredetinek, de összhatásában hasonló. A visszaállított/idézett részletek felsorolása e helyen nem szükséges; a páholykivetők említhetők különleges hangulati elemként.

A lépcsőtérhez csatlakozó toldalék természetesen megmaradt, így az eredeti térélmény egészében nem volt rekonstruálható. Kotsis ugyan messzemenően igyekezett figyelembe venni a meglévő architektúrát, de az épület megtoldásából eredő ellentmondásokat sem ő, sem a mostani tervezők nem küszöbölhették ki; így például azt, hogy a főlépcső (75. kép) II. emeleti pihenőjéről nem — mint eredetileg — a színház előtti térre nyílik a kilátás, hanem a dohányzóba lehet betekinteni.

A toldás konzekvenciákkal járt a homlokzatokra nézve is (73. kép). Az előcsarnok és a nézőtér tömegarányának megváltozása volt az egyik korrigálhatatlan következmény, az egyébként is hosszan elnyúló oldalhomlokzatok meghosszabbodása a másik. Az utóbbiak megjelenését tovább rontotta az, hogy Medgyaszay erkélyeit nem építették vissza, így a kedvezőtlen összhatáson csak kismértékben javíthatott a nyílászárók, betonmérművek rekonstrukciója. A Kotsis-féle toldalékot posztmodern hatású eszközökkel különítették el az eredeti épülettől: a homloksík bevágásával, a főpárkány befordításával és ékszerű bemélyedésével, valamint a lábazat eltérő kiképzésével. Az itteni sima lábazat a főhomlokzat széleire is átfordul, jelezve, hogy ott sem lehetett visszaállítani az eredeti architektúrát. (Kotsis csak a II. emeletre helyezett kis ablakokat, az alattuk lévő felület sivárságát az elébük állított zászlórudak sem leplezik el igazán.)

A középrizalit viszont visszaállíttatott; saroktornyaival, a nyílások mérműveivel és a főpárkány alatti sgraffitóval az eredeti másolata. Nem rekonstrukciója, hiszen a Kotsis által épített, az eredetinél 8-10 méterrel előrébb álló homlokfalra másolták rá a Medgyaszay által tervezett elemek utánzatát. Ez a módszer két kérdést is fölvet: lehetséges-e az eredeti pusztulása után teljes részletességű rekonstrukció, illetve, hogy szabad-e ilyen jellegű, nem újjá-, hanem újraépítést végezni?

A legújabb kori épületek rekonstrukciós lehetőségei alapvetően mások, mint a korábbi korszakokéi. Nemcsak az épület maga (többnyire alaposan átépítve) áll rendelkezésre és szórványos adatok, bizonytalan pontosságú látképek stb., hanem — különösen középítkezések esetében — gazdag hatósági iratanyag, műszaki pontosságú rajzok, az építés korából származó fényképek. A bürokratikus hivatali ügymenetnek köszönhetően olyan források maradhattak fenn, mint az egyes munkanemek ajánlati versenytárgyalásához – a tervező építész által — összeállított kiírások, melyek méretek, anyag, technika pontos leírását tartalmazták, illetve maguk az ajánlatok, melyekhez gyakran mellékeltek gyártmánykatalógust, vagy anyagmintát és elsősorban az engedélyezési és a kiviteli tervek, mely utóbbiak között nem ritkán 1:1 léptékű részletrajzok is voltak.

A soproni színház esetében is ez volt a helyzet. Medgyaszay tervei, a korabeli fényképek és leírások, valamint olyan speciális források, mint a Fodor-cégnek a ki-

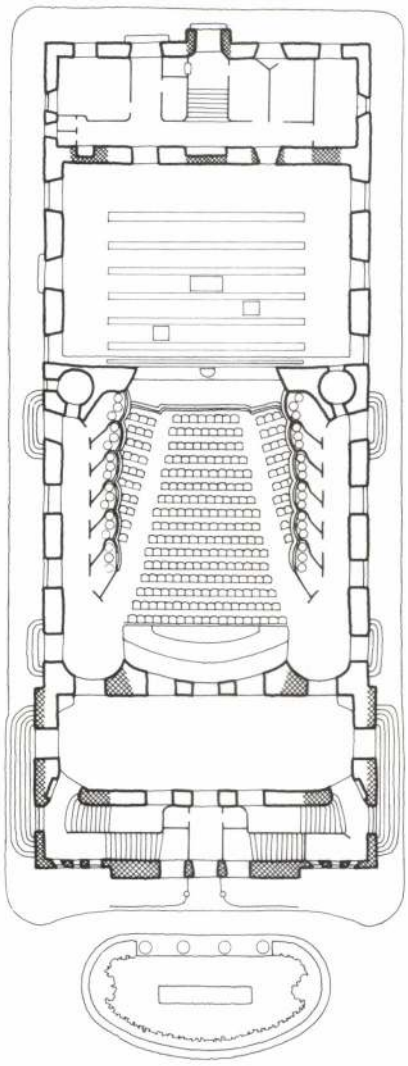

15. Sopron, a színház földszinti alaprajza Medgyaszay István terve után (a Lössl- féle épület falainak feltüntetésével), 1909. Sopron Városi Levéltár. Rajz: Koppány Tiborné

állításon is bemutatott színes székterve és a kárpitozás anyagmintája lehetővé tette teljesen elpusztult részletek precíz rekonstrukcióját.

A másik kérdés, hogy megengedhető-e egy olyan metódus, ami mégiscsak másolás. Dávid Ferenc, a rekonstrukcióhoz alapul szolgáló tudományos dokumentáció szerzője a katalógus-tanulmányban kitér erre a dilemmára. A másolást tiltó elvi álláspontot a 20. századra nem tekinti érvényesnek; a csekély eltelt időre tekintettel nem tartja folytathatatlannak a tradíciót. Ugyanez a szemlélet nyilvánult meg a Parisiana homlokzatának visszaépítésében is, és az eredmény igazolja az eretneknek tűnő nézetet. A sikeres megoldáshoz a forrásadottságok mellett a funkció lényegi változatlansága is szükséges, és az is, hogy ahol kell, merjenek eltérni az eredetitől. (A világítás megnőtt fényerőszükséglete a legvilágosabb példa erre.)

Az eredeti, hűen helyreállított régi és a szellemében hozzá illeszkedő új harmonikus egységet alkot, hiányosságai az anyagi lehetőségek korlátaiból eredeztethetők.

Stílustörés talán csak egy helyen konstatálható: a hátsó homlokzat helyreállított klasszicista ablakaitól elüt a kék, szecessziós bejárati- és erkélyajtó. A Medgyaszay átalakította részekhez illenek, ide nem.

Medgyaszay annak idején gátlás nélkül építette át Lössl színházát, annak tudatában, hogy amit ő csinál, az a jobb építészet. Kotsis Iván átalakítása már nélkülözte ezt a magabiztosságot. Ő tisztelte elődje művét, s bár osztotta a szecessziót fölöslegesen díszesnek, ezért leegyszerűsítendőnek tartó korabeli álláspontot, szinte érezhető, hogy nem teljes meggyőződéssel tette, amit tett. A mai építész pedig már egyértelműen alárendelte magát Medgyaszay architektúrájának, műemléki feladatot látván a rekonstrukcióban. A soproni színház építéstörténete így egyszerre tükre a hazai színházépítészet fejlődésének és a tervezői attitűd változásának.

És most a kiállításról. Jellegéből és installációjának kényszerű szerénységéből adódik, hogy aligha értékelhető másképp, mint tartalmi szempontból. Tehát aszerint, hogy mennyiben dokumentálta a bonyolult építéstörténetet, hogyan mutatta be a friss felújítást, és hogy ez mennyire volt emészthető a (nem feltétlenül szakmabéli) látogató számára.

A bemutatott anyag vázát a tervek alkották.Többnyire eredetiek, esetenként másolatok (Lössl tervéről például), valamint archív fényképek, melyek önmagukban is illusztrálták az épület változásait. Ha nem is hézagmentesen, a tervek és a fotók az összes fontos épületrészt bemutatták, valamennyi építési korszakban. Az építéstörténet — nagy vonalakban — már a képanyagból összeállt. Részlettervek, tárgyak (kerámiadísz, régi és mai textilminta, folyóiratpéldányok) egészítették ki az anyagot. Külön említendő, mert nemcsak változatosságot jelentett, hanem a színház koronként változó közönségét, azaz a használó társadalmat is remekül bemutatta egy fényképsorozat: a századelő, majd a harmincas évek páholyközönségét, továbbá a mait, a közbülső periódusból pedig a nézőtérre bevonuló úttörőket.

A jelenlegi állapotot Wagner Péter professzionális színvonalú színes felvételei illusztrálták.

Sopronban csak egy részét mutatták be az OMvH-ban kiállított anyagnak, a színház II. emeleti előcsarnokában. A válogatás, mely Pesten (pontosabban Budán)

kiegyensúlyozott volt, itt kissé aránytalanra sikeredett. A tett színhelyén kevesebb mostani helyszíni felvétel is elégséges lett volna bemutatni a rekonstrukciót, hiszen a néző körül ott volt maga az épület.

A kiállítás maradandó emléke a katalógus. Formátuma, előállítási módja eltér a megszokottól. Rendkívül keskeny (30 x 16 cm a mérete), lapjait nem kötés tartja össze, hanem spirálozás. Ez meglepő megoldás; így legalább nem esik szét, mint a ragasztott kötések általában. A matt papíron fent a cím és a Medgyaszay-féle főhomlokzat rajza, alul a körbefutó kerámiadísz vázlata alkot sormintát. A tördelés kéthasábos: az egyikben a főszöveget, a másikban a képek egy részét és a képfeliratokat helyezték el. A választott betűtípus szép, az összhatás kellemes, csak néhol kissé zsúfolt. Olyan bosszantó hiba, mint a Medg-yaszay elválasztás a 31. oldalon, szerencsére nincs több. Ami leginkább szokatlan, az az, hogy az egész katalógust számítógépes eljárással állították elő, tehát nemcsak a szöveget, hanem a képeket is így „vitték át". Az utóbbiakon ez sajnos meg is látszik, nem érik el a nyomdai minőséget. Nemcsak az éjszakai képekkel van baj (mint a 22. lapon látható fekete alapon fehér pacákkal), hanem a többivel is. Azt várnánk, hogy inkább a fényképek sínylik meg a skannerezést, a rajzok kevésbé. Pont fordítva. A fotókat helyenként egészen jól adja vissza a katalógus, a vonalas ábrák részletei viszont eltűntek, elvesztek valahol útközben. A színes fotók csak fekete-fehérben kerülhettek be.

A kötet két részből áll: Dávid Ferenc tanulmányából és a kiállított tárgyak jegyzékéből. A tanulmány nyilvánvalóan a tudományos dokumentáció erősen lerövidített változata. Az eredeti szöveg ismerete nélkül is megállapítható, hogy a tömörítés jól sikerült, világos, lényegretörő, az építéstörténet kulcsproblémáit ragadja meg, és laikusok számára is érhetővé teszi a tervezők szándékát. Bár kétségtelen, hogy kiállítási katalógusba ilyen jellegű és terjedelmű áttekintés való, a lerövidítés mégis sajnálható, mert az épületről eddig még nem jelent meg monografikus részletességű feldolgozás. A jegyzetek, vagy a forrás- és irodalomjegyzék nyilván terjedelmi okokból maradt el, így csak a kiállított tárgyak lelőhelyéből sejthető, hogy a szerző hol kutatott.

A katalógus-tanulmány még így is teljesebb annál, mint amit a színház épületéről eddig publikáltak. Pedig a soproni teátrumnak jelentős irodalma keletkezett az elmúlt száz évben, de levéltári anyagot bőségesen használó monográfusai (Kugler Alajos, Vatter Ilona, Csatkai Endre) alig foglalkoztak magával az épülettel. Kugler például részletesen ismerteti a Lössl-féle színház építésének előkészítését, az elhelyezési variációkat, a költségeket stb., a kész épületről viszont csak annyit ír, hogy megfelelt a hozzá fűzött reményeknek. Az 1909-es átalakítás alkalmából kibővítette művét, közölte benne Medgyaszay életrajzát, és hosszú idézetekkel mutatta be a magyar stílusról vallott nézeteit, de a soproni színházat elfelejtette ismertetni. Csatkait pedig — akire igazán nem lehet azt mondani, hogy nem értett az építészethez — ellenérzései gátolhatták meg Medgyaszay művének érdemi tárgyalásában: az átalakítás mértékét helytelenítette és az akkori magyarkodó (sic) hangulatnak tudta be, az új épületet ridegnek ítélte, és éppen a hagyományostól elütő színvilágát kifogásolta. Így csak néhány rövid cikk foglalkozott eddig behatóbban az

építés és az átépítések történetével, zömmel a Kotsis-féle átalakítás alkalmából.

Dávid Ferenc tanulmányát a városépítészeti szituáció vázolásával kezdi, mely hatással volt az épületre és viszont: a színház is erőteljesen szervezte környezetét; helyi értéke az elmúlt évtizedekben csökkent, a rekonstrukció talán ezen is segíteni fog.

A kiállításon látható volt Josef Ringer — eddig nem publikált — kaszinóterve (1789), mely önmagában is különleges figyelmet érdemel. Bemutatását nemcsak az indokolja, hogy a későbbi színház terén állván a közvetlen környék része volt, hanem az is, hogy ugyanaz a Pejachevich gróf építtette, aki hosszú ideig az (első) színház bérlője volt, és éppen a kaszinó leégése adta az első lökést az új (Lössl-féle) színház építéséhez, melyet sokáig az új kaszinóval szoros kapcsolatban akartak megvalósítani.

A színházi célra használt legkorábbi soproni épületről, az 1769-ben e célra átalakított szárazmalomról éppen, hogy csak szó esik a tanulmányban; Belitska-Scholtz Hedvig által közölt alaprajza és metszete talán az egyetlen tervlap, mely a kiállítottak közül hiányolható. Az, hogy a színháztörténeti vonatkozásokról ez alkalommal nem esik szó, érthető, bár Sopron jelentősége — Pozsony után itt épült az ország második színházépülete — említést érdemelt volna. (N.B. A mostanában megjelent „Magyar színháztörténet" sem tér ki az itteni színjátszás történetére, talán a 19. század végéig domináns német nyelvűség miatt.)

A Lössl-féle épület bemutatása után a szerző Medgyaszay alkotásának szenteli a katalógus leghosszabb fejezetét. Mind az építészeti érték, mind a rekonstrukció szempontjából érthető, hogy ez teszi ki a tanulmány felét. A szerényen fölületes leírásnak titulált ismertetés részletesebb, mint eddig bármelyik feldolgozásé. Úgy tárgyalja az átalakítás fő vonásait és jellegzetes részletmegoldásait, hogy állandóan érzékelteti, mikor és mennyiben nyújtott újat, eredetit a tervező, s ez hogyan köthető a vasbetonról vagy a népművészetről vallott nézeteihez. A századelő építészeti törekvéseit jellemző záróbekezdés szépirodalmi megfogalmazású summázata szándékoknak, megközelítési módoknak és kibontatlan lehetőségeknek. Emelkedettségével szemben erős kontraszt a Kotsis-féle átalakítás szikár leírása. Aligha kétségbe vonható, hogy eredménye jelentős csökkenés volt a színház építőművészeti értéke szempontjából, de Kotsis munkáját talán nemcsak Medgyaszay remekművével összevetve lehet megítélni. A korszellem diktálta nézet, mely megfelelő, sőt kívánatos megoldásnak tartotta az öncélúan túldíszítettnek vélt szecessziós architektúra lecsupaszítását, nyilvánvalóan túlhaladott, de Kotsis mégiscsak úgy építette tovább az előcsarnokot, hogy a régi homlokzat fő motívumának, méretének, arányainak átvitelével nyitva maradt a visszaalakítás lehetősége. (Hogy mennyire adódhatott volna más megoldás is, arra egy két évtizeddel korábbi — eltérő jellegű — terve figyelmeztet: a pesti Duna-part szállodasorának tervpályázatán egyedül ő tett rekonstrukcióra javaslatot, mely hasonló szellemben „korrigálta" volna a meglévő épületeket. Ha megvalósul, ma elítélnénk érte, míg a megépült új szállodákat nézve tiszta szívből sajnálható, hogy nem az ő tervét foganatosították.)

Az 1992-es felújítás bemutatása aránylag rövid. Részletesebb ismertetés és a rekonstrukció felvetette elvi-módszertani kérdések taglalása a Magyar Építőművészet-

ben olvasható. Mivel fentebb mindkettőről volt már szó, itt csak azzal egészíteném ki, hogy Medgyaszay architektúrájának visszaállítása, mint főcsapás mellett óhatatlanul sort kellett keríteni a Kotsis alkotta terek átalakítására is. A steril fehérséget fölváltó, kék színével és a pontszerűen megjelenő világítótestekkel a csillagos égre emlékeztető mennyezetkialakítás jól illik a színházhoz, mint esti művészethez, s a megoldás sikeressége azt is mutatja, hogy a 60-as, 70-es évek építészete mennyivel jobban tűri a módosító beavatkozást, mint a századfordulóé, melyből elvenni lehet (de nem szabad), hozzátenni viszont csak ritkán.

A katalógus két részét az angol rezümé választja el egymástól. A kiállított tárgyak jegyzéke többnyire korrekt, a méret, az anyag, a technika és a lelőhely mellett — igen helyesen — a fényképész nevét is megadja. A záró oldalon nemcsak a kiállítás, hanem a helyreállítás stáblistája is helyet kapott.

Amíg a tanulmány terjedelmét és a katalógus előállítási módját nyilván behatárolták az anyagi lehetőségek, ezért adottnak tekintendők, a közölt képek válogatása és tördelése szerkesztési kérdés, így kifogás esetén inkább kritizálható. Mindenek előtt az kelt hiányérzetet, hogy a kiállított anyag relatív teljességéhez képest a katalógusból fontos tervlapok kimaradtak. Mivel a közölt képek száma meghaladja a kiállított tárgyakét (89, illetve 81), pedig az utóbbiak között például folyóiratszámok is voltak, elvileg lehetséges lett volna minden bemutatott terv és fénykép közlése. A fontosabbak közül legalábbis egyet sem lett volna szabad kihagyni. Ehelyett jó néhány rajz és fotó kétszer is szerepel (a tanulmányban és a tárgyjegyzék mellett), mások viszont egyszer sem. Az azonos méretű és képkivágású közlésre példa a klasszicista színház századfordulós fényképe az 5. és a 37. oldalon, homlokzati rajza a 7.-en és a 37.-en, a Dalfüzér egyesület ünnepéről készült kép a 4.-en és 41.-en, a Medgyaszay-homlokzaté a 11. és 37. lapon, a frissen felújított nézőtéré a 31.-en és a 40.-en, a bejáraté pedig a 32. és 42. oldalon. Még kevésbé volt indokolt a tárgyjegyzék mellett a bélyegnagyságú közlés ott, ahol a tanulmány mellett jóval nagyobb méretben már megjelent, különösen olyankor, amikor egyszer sem közölt képtől veszi el a helyet. A mostani átalakítás földszinti alaprajza a 28. oldalon (a katalógus mérete megengedte) maximális nagyságban látható, a 39.-en fele akkorában, míg az emeleti alaprajzok sehol. A nézőtér Medgyaszay-féle — nagyon informatív, korábban is publikált — keresztmetszete a 13. oldalon aránylag nagy (de még így sem elég nagy) méretben közöltetett, a 38. oldalon piciben, míg a 17.-en a bal oldala látható abban a nagyságban, amiben az egészet (egyszer) közölni kellett volna. (A 20. lapon meg egy másik részlete látható.) Még furcsább dolog történt a főlépcső keresztmetszetével: a rajz fele a 14. oldal keskenyebbik hasábjában foglal helyet, egésze a 38.-on, kicsiben, de szélei levágásával. A színház legizgalmasabb, bonyolult szerkezete így áttekinthetetlen az olvasó számára, nem is beszélve arról, hogy illett volna jelezni, ha egy képnek csak a részletét közlik (ilyen utalás máshol sem szerepel)). Az is célszerű lett volna, ha a tanulmányt illusztráló képek feliratában — a szokásos módon — megadják a katalógusszámot is.

Van persze olyan eset is, amikor a kettős közlésre szükség van, mert a felnagyított részlet plusz információt nyújt. Erre is van példa: a Medgyaszay-féle oldal-

homlokzatnak a 9. oldalon bemutatott részlete. A nézőtér mennyezetének rajza csak egyszer került be (a 19. oldalon), akkor viszont 90°-kal elfordítva.

Tudom, hogy ez elég kicsinyes szőrözés (a fényképek kétszeri — helyenként csonka — közléséről nem is esett szó), de egyszerűen sajnálom a kimaradt képeket. Más alkalommal kényszer a szelektálás, itt nem volt az.* Kimaradt a kiállítást nyitó helyszínrajz (kat. 1.), a kaszinó nagyon szép terve (kat. 2.), a klasszicista színház emeleti alaprajza (kat. 8.), Medgyaszay első tervváltozatának homlokzata és alaprajza (kat. 12., 10.), mely így nem vethető össze a megépülttel, valamint a Kotsis-féle bővítés alaprajza (kat. 23. vagy 24., itt a tárgyjegyzék nem jelöl tervfajtát).

Leginkább azt fájlalom, hogy véletlenül pont azon tervlapok zöme nem került be a katalógusba melyek egymás mellett bemutathatták volna (a kiállításon be is mutatták) a színház legeredetibb építészeti részletének, a főlépcsőnek változásait, különböző bővítési terveit. Ez érzékeltethette volna azt, hogy mennyire egyéni, szokatlan megoldást talált ki Medgyaszay. A Lössl-féle épület előcsarnokának sarkait egy-egy négyzet alaprajzú, egyszerű, négykarú lépcső foglalta el. Wälder József (a katalógusban nem közölt) bővítési terve úgy kívánta megtoldani az előcsarnokot, hogy megismételte volna a meglévőt, így pótolva a nézőtér sarkait elfoglaló, – megszüntetésre ítélt — ívelt alaprajzú II. emeleti lépcsőket. Tehát az I. emeletieket megduplázva létesített volna a II. emeletre vezetőket.

Az egyes szintek közlekedési vonalainak elkülönítése egymástól alapvetően a tűzbiztonsági célokat, a kijáratok vész esetén egyenletes igénybevételét szolgálta, de megfelelt annak a társadalmi elvárásnak is, hogy szeparálja egymástól az előkelő páholybérlőket és az olcsó karzati helyek látogatóit. Medgyaszay (ugyancsak nem közölt) első tervváltozatán úgy különült el egymástól az erkély- és a karzatfeljáró, hogy az utóbbira az oldalhomlokzatokon nyíló bejáratokból (a földszinti ruhatár fölött) vezetett lépcsőn lehetett volna feljutni, a páholyokba részben az utca felől, elsősorban azonban a főbejárati előcsarnokból. Ez a megoldás a modern színháztervezési elvek (közelebbről Jakabffy Zoltán néhány évvel korábbi terveinek) hatását mutatja, de nélkülözi az átütő eredetiséget.

A megépült főlépcső viszont eredeti és meghökkentő (14. rajz). Nem épült külön-külön lépcsőház az egyes szintek számára, hanem egyetlen közös lépcsőzet, melynek elkülönített karjai részben egymás mellett, részben egymás fölött, részben egymást keresztezve helyezkednek el. Az előcsarnok két oldalán szimmetrikusan indul két-két lépcsőkar egymás mögött, ellentétes irányba. A főbejárat felől közelítve a külső alsó karok, majd (a pihenőnél megfordulva) a belső felső karok vezetnek a II. emeletre, míg az ellentétes indítású belső alsók az I.-re, s a külső felsők innen tovább a másodikra. Nincs olyan pont, ahonnan az egész áttekinthető

** Mint utóbb kiderült, a képválogatás felemásságának elsősorban nem koncepcionális, hanem technikai okai voltak. A soproni tervek jelentős részéről nem állt rendelkezésre fotó, és a kiállítás megnyitásáig már nem volt idő pótolni ezt a hiányosságot.*

lenne, néhányszor végig kell járni, hogy érthető legyen az elrendezés. A lépcsőkarok rafináltan összefonódnak (nincs közöttük orsótér), el vannak rejtve egymás mögött, alatt. Csak egy ügyes, félig elvágott perspektivikus metszet tudná egy szögből megmutatni a rendszerét, ilyet azonban eddig még nem rajzoltak róla.

A kiállítást immár Sopronban is lebontották, de nem múlt el nyomtalanul. A színház mindhárom szintjének foyer-ját és a büfét a régi épület archív fényképei és Medgyaszay tervlapjainak másolatai díszítik bekeretezve, sőt, a tervező portréja is helyet kapott. Így az építész és rajzai — szokatlan és eléggé nem méltányolható módon — továbbra is láthatóak az épületben, figyelmeztetve arra, hogy a színház nem egyszerűen csak van, mint bármely tereptárgy, hanem architektonikus alkotás. Az építészet eme ritka megbecsülése, a 84 évvel ezelőtti átalakítás emlékének ápolása alighanem a mostani felújításnak köszönhető, mely sikeresen — és remélhetőleg tartósan — idézte vissza Medgyaszay építészetét.

Ferenc VADAS

DAS THEATER VON SOPRON. EINE AUSSTELLUNG ÜBER DIE REKONSTRUKTION

Die an zwei Orten, in Budapest und Sopron veranstaltete Ausstellung berichtet über eine ungewohnte Baurekonstruktion. Das klassizistische Gebäude des Soproner Theaters wurde 1909 von István Medgyaszay, dem hervorragenden Vertreter der ungarischen Sezession umgebaut. Im Inneren baute er eine neue Bühne, einen neuen Theatersaal (Zuschauerraum) und ein Treppenhaus, am Äußeren — die Betriebsabteilung ausgenommen — hat er die Fassade umgestaltet. Sein Werk ist eine Synthese der modernen Eisenbetonkonstruktion und der Ornamentmotive der Volkskunst. In den 60er Jahren wurde das Theater renoviert und modernisiert. Im Laufe dieser Arbeit trachtete man danach, das Werk Medgyaszays zu respektieren, trotzdem wurde viel davon entfernt. Die gegenwärtige Rekonstruktion beabsichtigte, vom Werk Medgyaszays all das wiederherzustellen, was möglich war. Das konnte nur zum Teil realisiert werden. Man mußte ja auf die Fassade einer verlängerten Vorhalle den ursprünglichen Mittelrisalit mitsamt dem Sgraffito nachkopieren. Das wirft die mit der Rekonstruktion der Bauten des 20. Jahrhunderts verbundene Frage auf: in welchem Maße ist es erlaubt, im Besitz einer ausführlichen Dokumentation etwas wiederzubauen?

Die Ausstellung zeigt, mit Hilfe originaler Pläne und Fotos, einen beinahe vollen Querschnitt der Baugeschichte, mit anderen, z.B. das Publikum betreffenden Materialien ergänzt. Der Katalog, von ungewöhnlichem Format und gänzlich mit Komputer verfertigt, enthält außer dem Sachregister die Studie von Ferenc Dávid über die Baugeschichte. Die Rezension würdigt den Inhalt, tadelt jedoch die Qualität eines Teils der Bilder und kritisiert die Bildredigierung. Sie zählt jene Pläne auf,

die im Katalog noch hätten reproduziert werden sollen, besonders jene, die den Planungsprozeß Medgyaszays zur Schau stellen, der schließlich zur Erschaffung der meisterhaften Haupttreppe führte.

Ferenc VADAS

THE THEATRE IN SOPRON — EXHIBITION OF THE RECONSTRUCTION

The exhibition, organized on two sites, Budapest and Sopron, is about an unusual renovation. The Classicist building of the theatre was rebuilt in 1909 by István Medgyaszay, an outstanding representative of Hungarian Art Nouveau. In the interior he built a new stage, auditorium and staircase, as to the exterior he reconstructed the facade, with the exception of the operation part. His work is the synthesis of modern reinforced concrete construction and folk art ornamental motives. In the 60's the theatre was restored and modernized, and although the work of Medgyaszay was meant to be preserved, much was taken away from it. This latest reconstruction tried to restore everything possible from the Medgyaszay work. However, it was only partly successful. The original central projection with the sgrafitti should be copied to the facade of the lengthened lounge, which raises the question in connection with the reconstruction of 20th century buildings: in possession of fully detailed documentation what extent of rebuilding should be allowed?

The exhibition — with the help of original plans and photos - shows almost the complete history of the building, together with other material concerning the audience for example. The catalogue — having an unusual size, and made by computer — contains list of the objects and a study of Ferenc Dávid on the history of the building. The recension appreciates the content but raises objections against the standard of part of the photos and criticizes the editing of the illustrations. It lists up those plans which should have been reproduced in the catalogue, mainly those that show the process of planning leading to the construction of the brilliant main stairs of Medgyaszay.

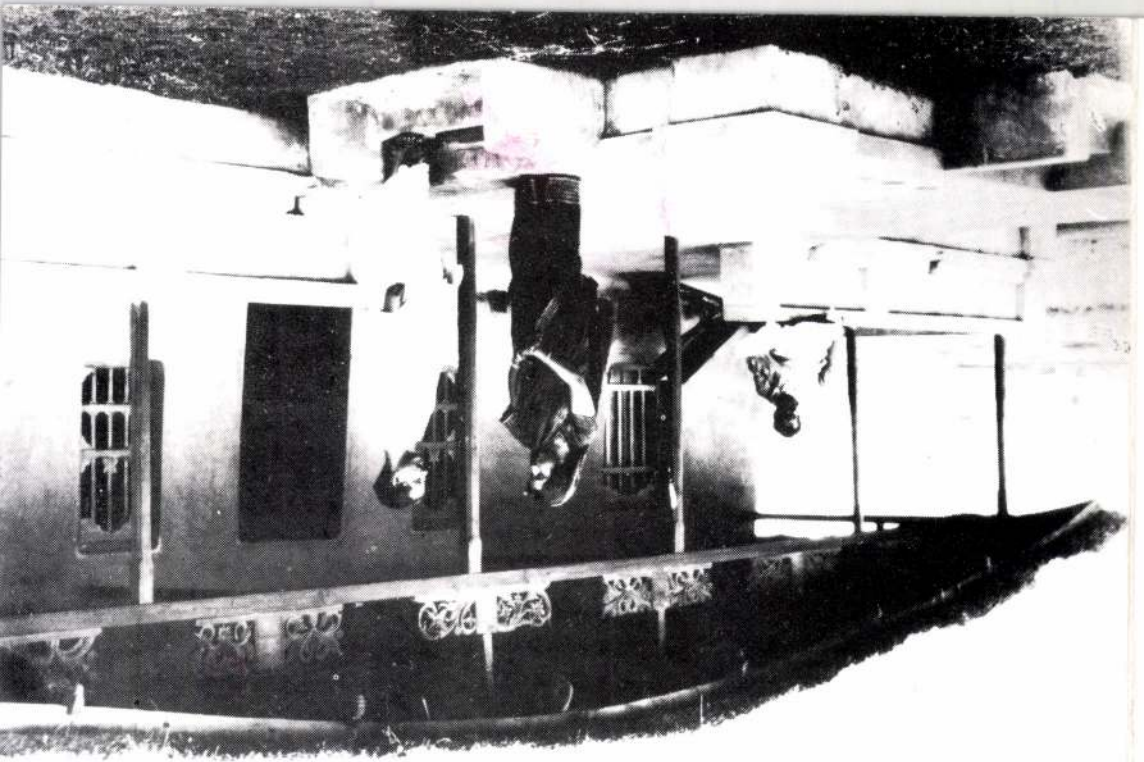

MEDGYASZAY ISTVÁN

A Medgyaszay–Benkó István Építőművész Családi Múzeum
és az OMvH Magyar Építészeti Múzeuma tisztelettel meghívja Önt a

KELETRE MAGYAR!

című,
Medgyaszay István építőművész (1877–1959)
1932-es indiai utazása során készült fotókat bemutató kiállítás megnyitójára.

Megnyitja: Dr. Keserű Katalin művészettörténész

Időpont: 1997. július 11-én, délután 3 óra

Helyszín: az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Pincegaléria
1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.

Megtekinthető: 1997. július 12-től július 31-ig, naponta 10-től 17 óráig

The Architect István Medgyaszay-Benkó Private Collection
and the Hungarian Museum of Architecture
invites you to the private view of the exhibition

HUNGARIANS, GO EAST!

introducing reproductions of photograps
taken on the journey of István Medgyaszay (1877–1959)
in India in 1932.

Opening talk: Dr Katalin Keserű art historian

Time: 3 pm, 11th of July 1997

Address: Cellar–Gallery of the National Board for the Protection
of Historic Monuments
Budapest, 1014 Táncsics Mihály utca 1.

Opening hours: 12th July – 31st July, 1997, daily from 10 am to 5 pm

Medgyasay Ivan 'apátu 1978/3.

verseinek ismeretvilágát is a soproni latin iskolából eredeztetjük. Balassi költészetével Wathay inkább valamelyik várban (Csesznek, Székesfehérvár) ismerkedhetett meg alaposabban.

Benda Kálmán 1970-ben adta ki Wathay Ferenc és felesége, Ládonyi Anna végrendeletét. Ebből a szövegközlésből is kiderül, hogy Wathay és Sopron városa között a későbbiekben is folyamatos kapcsolat volt. Wathay Ferenc vagyonát a biztos, szilárd falakkal körülvett Sopronban látta biztonságban. Mint a végrendeletében olvassuk: „vagyon Sopront két kisded ládámban ezer forintom ... Ittem ugyanott Sopront vagyon azon egyik ládafiában 80 aranyam és egy arany, ki nyom 13 aranyat, azaz 93, 23 . vagy 24 arany gyürő". Mindennek és három aranyláncnak biztos helyét Sopronban látta a Vágtól távol katonáskodó Wathay. Kinél helyezte el a katonaköltő Sopronban javait, a végrendelet megcsonkulása miatt egyelőre nem tudjuk.

Ha a gazdag soproni városi levéltárban Wathay javainak jegyzéke párdarabként felbukkanna, még pontosabb ismereteink lennének Wathay Ferenc, a költő-katona és Sopron város nemesekkel kapcsolatba lépő belvárosi polgárságának összefonódásáról. Erre a Lackner-iratok között őrzött Töltl János-féle iratok szolgáltatják a példát: özvegyétől, Gürtner Orsolyától (az irat kiállítása idején már Lackner Kristófnétól) Ráthky Menyhért és neje jegyzék szerint vették át 1600-ban a korábban őrizetre adott kincseiket, melyeket Töltlék őriztek: „Egi wasas lada"ban, „az kin Retesz és lakath wolt".[10]

Berecz Dezső:

A soproni színészet sorsa az első világháború előtti évtizedben

1. Sopron város törvényhatósága úgy határozott, hogy 1905 őszétől kezdve a téli időszakot a magyar színtársulatnak engedi át és pedig okt. 1-től febr. 15-ig, vagyis 4 és fél hónapra, a német társulat pedig ezt követően működhetik (11597/228/1904. sz. határozat). A magyarság örvendezett, a magyar sajtó szintén, hiszen ez az intézkedés két évtizedes küzdelemnek volt az eredménye. A város egyben kimondta, hogy a magyar társulat világítási költségéhez évi 3000 koronával járul hozzá, ingyen fűti a színházat, magára vállalja az ügyeletes rendőrtiszt díját, a nappali és éjjeli őr, a fűtő és a tűzoltólegénység költségét. Ezeket a kedvezményeket, a pénzsegély kivételével, a német társulatok is megkapják (Polgármesteri jelentés 1904). Ugyanakkor a kultuszkormány tudomásul véve a soproni magyar színészet játékidejének a téli időszakra való kiterjesztését, a soproni magyar színészet számára havi 3000 kor. segélyt rendszeresített, operaházi vendégszereplők kiküldését ígérte. Ez az ígéret már korábban is elhangzott és később is hallunk még róla, de teljesítése következetesen elmaradt. A német elemeknek természetesen nem tetszett a téli időszak elvesztése, de mégis örülniök kellett annak, hogy a kultuszkormány a német színészet tervbe vett teljes megszüntetésétől elállott.[1]

A város az új időszakra Nádasy József pécsi színigazgató pályázatát fogadta el, aki ügyeskezű ember lévén Szombathellyel is szerződött olyképpen, hogy a szeptember hónapot ott tölti, a soproni játékidő alatt pedig havi 3 előadást tart Szombathelyen. Ezt a „mellékállást" Sopron város tudomásul vette (Polgármesteri jelentés 1905).

10 Wathay Ferenc végrendelete: Irodalomtörténeti Közlemények, 1970, 372—376; a Ráthky-család kincseiről Házi I. m. 251—253.

1 Vö. Berecz Dezső: Küzdelem a magyar színészetért Sopronban 1885 és 1905 között. SSz. 1976, 4.

Nagy volt az öröm, de mégis hiba csúszott a számításba. Egyik az volt, hogy a közönség felkészülése és megszervezése elmaradt. A Színpártoló Egyesület is úgy nyilatkozott, a sajtó is arról panaszkodik, hogy az előzetes bérletgyűjtés még sose volt olyan silány, mint most. Nádasyék első előadása (a Denevér került színre 1905. szept. 30-án) nagy siker volt, azonban a Soproni Napló (X. 5.) nem hallgatja el, hogy bár Sopronban vannak rajongói a színháznak, viszont ellenségei is vannak, ezek aknamunkája okozza, hogy a bérlet kevesebb, mint más évben szokott lenni. „A bemutatkozás után egyes helyeken lekicsinylő hangokat hallottunk olyanok szájából, akik nem is jártak a színház környékén." A másik hiba az volt, mint később kiderült, hogy a soproni társulat a tavaszi és nyári időszakban előnyösebb állomáshelyekhez nem juthatott, erejét költséges utazások, nagyon kurta játékidők gyengítették.

A bemutatkozó előadás után váltakozó szerencsével folytak az előadások. A nézőtér Tapolczay Dezső vendégszereplése alkalmával sem telt meg. Nádasy előkapja a mindig sikert jelentő János vitézt, a címszerepben Feledi Boriska, a társulat primadonnája, országosan ismert színésznő. Sopronban addig a János vitézt férfiszínész, a felejthetetlen Hunyadi József alakította, mivel azonban a Király Színházban Fedák Sári játszotta ezt a szerepet, mindenütt primadonnaszerep lett belőle. A bűbájos mese ezt is elbírta. Érthető azonban, hogy a színésznők Fedák hatása alól szabadulni nem tudtak, Feledi Boriska sem, jegyzi meg a Soproni Napló (X. 22.). A Színpártoló Egyesület 4000 kor. segélyt adott Nádasynak és kéri a minisztériumot, hogy számára megfelelő nyári állomáshelyről gondoskodjék. A Színügyi Bizottság a Nádasy-társulat működésével meg volt elégedve, javasolta, hogy a város a nézőtérre is vezettesse be a villanyt, ez meg is történt (Soproni Napló, XI. 19).

1906. febr. 15-e után Wiedermann József bécsújhelyi igazgatónak kellett volna bevonulnia Sopronba, de már az év elején bejelentette, hogy betegsége miatt a soproni szereplést nem vállalhatja, a várossal kötött szerződéstől eláll. A város ezt tudomásul vette és felhívta a Színügyi Bizottságot, hogy más német társulatról gondoskodjék s ha ez az idő rövidsége miatt nem sikerülne, hosszabítsa meg a magyar társulat játékidejét március végéig. Német társulatot valóban nem sikerült szerezni s így Nádasyék játékideje 6 hónapra bővült, sőt a város kimondta, hogy ez a jövőre nézve is érvényes. Így alakult ki egy véletlen eset következtében a hat hónapos magyar színházi szezon. (Polgm. jelentés 1906.) Az Oedenburger Zeitung prüszkölt, figyelmeztette Töpler polgármestert, hogy köteles a németség színházáról gondoskodni, mert ellenkező esetben a németektől nem várható, hogy a magyar színházat látogassák.[2]

A Soproni Napló (IV. 5.) foglalkozott a féléves játékidő tanulságaival. Reménységgel nézhetünk a jövő elé, írja, ez a törekvő, fegyelmezett társulatnak köszönhető, de még hátra van a teljes felépítés. A társulat bizony hiányos volt, ezért a tagoknak sokszor idegen szerepkörökben kellett játszaniok (bár rendesen sikerrel), a zenekar is hiányos volt, a műsorban kevés az újdonság, a díszletek kopottak, a szoba díszlete mindig ugyanaz, a szombathelyi kirándulások pedig fárasztották a személyzetet.

2. Nádasy Sopronból távozva két hónapos szünetet tartott, majd újjászervezett társulatával Makón és Szombathelyen működött. Kolozsvárról szerződtette Tompa Kálmánt mint rendezőt és drámai hőst, aki nagyon népszerű tagja volt a társulatnak. Partnere Makó Aida[3] ismert színésznő, aki sok sikert ért el Sopronban is s végül itt maradt, mint Röttig Odo nyomdatulajdonos felesége. Nádasy szerződtette Ferenczi Frigyes komikust és rendezőt, aki később az Operaház főrendezője lett. A régiek közül törzstagként tért vissza Nagy Dezső jellemszínész, Rákosi Ferenc komikus, aki artistából lett színész. Maga Nádasy kitűnő jellemkomikus volt, felesége, Takács Jolán pedig komika. Az 1906/7. évi szezont csak okt. 11-én kezdték és márc. 14-én

2 Ápr. 15-től május 20-ig Schmiedt Gusztáv német társulata játszott, tehát a németek se maradtak színház nélkül..

3 Makó Aida férjhezmenetele után csak ritkán lépett színpadra. A 20-as években, úgy tudom, egyetlen hazai kísérletképpen, Hamlet szerepét is eljátszotta.

be is fejezték, vagyis ezúttal a játékidő ismét 5 hónapra rövidült. E szezon legnagyobb sikere A víg özvegy bemutatója (1907. jan. 5.) és 19 előadása volt. Danilót maga Nádasy játszotta, bár a szerep a sajtó szerint se volt neki való, később felváltva játszotta Kemény Lajossal, a társulat bonvivánjával. A címszerepben három énekesnőjét váltogatta, majd Turcsányi Olgát, aztán az előző évről ismert Feledi Boriskát hívta vendégül, aki a szinte reá szabott feladatban minden társát felülmúlta. Nádasy még azt is megcselekedte, hogy egyik előadáson minden felvonásban más színésznő játszotta a főszerepet. Nem hiszem, hogy lett volna színházi vállalkozó, aki annyi bőrt húzott volna le „A víg özvegy"-ről, mint a mi Nádasynk; egyébként azt is kitalálta, hogy a János vitézben Iluskát és a királykisasszonyt ugyanazzal a színésznővel lehet játszatni.

A Nemzetőr márc. 10-i száma vezércikkben foglalkozik a magyar színészettel, amely még mindig küszködik, vergődik, még mindig mesterségesen táplált palánta. A közönség nagy része és éppen a vagyonosabb rész, írja az újság, idegenkedik a színháztól, s túlságosan magas igényekkel lép fel. Színészetünk színvonalát emelni kell, mert tehetségtelen kezdőkkel nem boldogulunk, a műsor legyen változatosabb, a német társulatok működését pedig teljesen meg kell szüntetni. Így a Nemzetőr.

Nádasy vendégszereplőkkel igyekezett segíteni, de üzleti fogásai is voltak. Első soproni szezonja idején beengedett a színházba egy győri mozist, aki a felvonásközökben rövid filmeket vetített a közönség nem kis örömére, délutánonkint pedig külön előadásokat tartott. Néhány estére szerződtette Frizzo átváltozóművészt, aki egymaga egész estét betöltő műsort játszott végig szemkápráztató ügyességgel. (Már nagyobbacska diák voltam, ma is emlékszem rá.) Nádasy bevezette a kabaréműsorokat, sőt a „csak felnőtteknek" szóló előadásokat is. Mindezért megróható, de éppen e kitérések vonzották a közönség közönyös részét.

Érdekes cikket olvasunk a Nemzetőr 1907. szept. 22-i számában arról, hogy tavasszal a német színtársulat megbukott Sopronban, igazgatójuk Schmiedt Gusztáv véleménye szerint Sopronban vannak fanatikus emberek, de áldozatkészség nincsen bennük. Sajnos, írja a lap, a magyarságban sincs elég áldozatkészség és színészetünk sincs kellő színvonalon, a legutóbbi szezon is csak félig sikerült, színészeinktől jobb felkészülést várunk, közönségünktől pedig azt, hogy felcsigázott igényét szállítsa le.

3. Nádasy szept. 28-án 28-án indult és ápr. 12-ig maradt, vagyis a játékidő elérte a 6 és fél hónapos rekordot. Ezúttal az operett-társulatot erősítette meg Szilasi Etel primadonnával és Földes Dezsővel, aki később a csehszlovákiai első magyar színház igazgatója lett. Sopronba szerződött a fiatal Bodonyi Béla jellemszínész, aki a 20-as évek folyamán több éven át igazgatta a soproni színházat. Nádasynak ismét volt egy remek sakkhúzása: decemberben szerződtetett egy az országban vándorúton lévő hét tagú olasz operatársulatot, hat kitűnő énekest és egy ugyancsak kitűnő karmestert, aki a kisebb szerepekre a Nádasy-társulat erre alkalmas tagjait tanította be, a kórust az egész társulat énekelte és a zenekart is megerősítették. A vendégjátékot néhány napra tervezték, de három hét lett belőle. Egész sor operát játszottak s még a német közönség is tódult a színházba. Azóta se felejtettem el, hogy életem első Mefisztóját, első Sparafuciléját és első kabátáriáját (Bohémélet) egy Natili Antimo nevű nagyszerű olasz énekelte.

A város közgyűlése magára vállalta az addigi kedvezményeken kívül a színházba vezényelt rendőrlegénység költségét is, de a villanyvilágítási hozzájárulás összegét 1500 koronára leszállította (11875/250/1907. sz.). A városatyák ugyancsak vigyáztak a város bugyellárisára! Nádasy szerződését további 3 évre meghosszabbították, 1908 tavaszára pedig a színházat Kottow János pilseni német igazgatónak adták, aki kérvényét magyar nyelven adta be. Ugyanebben az időben foglalkozott a város azzal a tervvel, hogy a színház berendezését felújíttatja s ehhez a kultuszminisztériumtól kért támogatást. A kérelmet a minisztérium azzal utasította el, hogy a soproni színészetet évi 16 000 koronával segíti, Sopron részére több pénzt nem adhat (Polgm. jelentés 1908).

A hat és fél hónapos szezon nagy örömünneppel fejeződött be, ezen megjelentek a minisztérium, a színészegyesület kiküldöttei és más vendégek is s a sajtó is teljes elismeréssel méltatta a társulat munkáját, Nádasy József avatott vezetését és a kormány áldozatkészségét. A társulat Sopronból Zentára, onnan Makóra, Orosházára, Siófokra, Veszprémbe ment és 1908. okt. 17-én jutott el ismét Sopronba.

4. Még a társulat megérkezése előtt jelent meg az a rendőrségi intézkedés, hogy a színház nézőterére felsőruhát bevinni nem szabad. Ebből az ártatlannak látszó intézkedésből a gondok és bajok egész áradata támadt, ami Nádasyt bukásba, a soproni magyar színészetet pedig katasztrofális válságba sodorta. A rendőri intézkedés végrehajtását egyelőre felfüggesztették, tekintettel arra, hogy a színház szűk, fűthetetlen előterei ruhatár elhelyezésére nem voltak alkalmasak.

Először Wälder József, a város főmérnöke készített tervet a színház előtereinek megnagyobbítására, majd a város egy bécsi színházépítő céggel[4] lépett érintkezésbe, amely megvizsgálván az épületet közölte a várossal, hogy a színházat a Petőfi tér felé kell meghosszabbítani, de az épület tűzveszélyes lévén betonszerkezet alkalmazására is szükség lenne. A munka költsége 170 000 korona. A cég hozzátette, hogy a munka elvégzését 1909-ben nem tudja vállalni. Ezt írja a Soproni Napló (1909. III. 24.) és hozzáteszi, hogy ilyen óriási összeget a város adni nem fog. Három nap múlva márc. 27-én a Színügyi Bizottság foglalkozott a színház ügyével. Már rendelkezésére állottak azok az adatok, melyek szerint a tetőzet fagerendái és az emeleteket tartó gerendák korhadtak, az épület e miatt különösen a villanyvilágítás bevezetése folytán a legnagyobb mértékben tűzveszélyes, teljes átépítésére van szükség. A bizottság javasolta az átépítést 200 000 kor. költséggel és említette Medgyaszay István budapesti műépítész nevét, aki előző évben Veszprémben épített új színházat. A városi tanács a bizottság javaslatát magáévá tette s ezzel a város törvényhatósági bizottságának márc. 31-i közgyűlése foglalkozott. A javaslat mellett Hering Zsigmond szólalt fel azzal, hogy a színházra szükség van, a régi épület pedig használhatatlan, javasolta, a közgyűlés Medgyaszay Istvánt bízza meg a terv elkészítésével és a munkálatok vezetésével. Hivatkozott a veszprémi színházépületre. A városatyák a költségtől ijedtek meg, Steiner György például ellenezve a javaslatot megjósolta, hogy a várost gyámság alá fogják helyezni, Dáhner Samu pedig azon a véleményen volt, hogy okosabb volna bikaistállót építeni (Soproni Napló IV. 1.). Szilvásy Márton csatlakozott Hering javaslatához, mert 40—50 000 koronás[5] javítással a tűzveszélyességet megszüntetni nem lehet. A közgyűlés a javaslatot túlnyomó többséggel megszavazta és az átépítés költségeinek fedezésére 200 000 kor. hitelt engedélyezett (3632/106/909. sz.)[6]

Ezután kapcsolódott be a munkába. Medgyaszay István s a terveket rövidesen elkészítette. Ezeket a városi tanács a város május 13-i közgyűlése elé terjesztette. A városatyák belátva az épület tűzveszélyességét érdemben nem ellenezték az átépítést, de a költségek miatt aggályoskodtak és amiatt, hogy a várossal szemben szerződésben lévő Nádasy nem kíván-e esetleg kártérítést. Dr. Töpler Kálmán polgármester ismertette Bierbauer miniszteri tanácsos szakvéleményét, mely szerint a színház épülete tűzbiztonsági okokból tarthatatlan és elismeréssel szólt Medgyaszay tervéről. Nádasy megígérte, hogy kártérítési igényt nem támaszt, ha a munka dec. 20-ig befejeződik, egyébként is a színtársulat számára megfelelő állomáshelyről a kormány gondoskodik. Medgyaszay pedig kijelentette, hogy a 200 000 kor. költségösszeget nem lépik túl. A közgyűlés nagy többséggel elfogadta a javaslatot, megbízta Medgyaszay Istvánt 12 000 kor. tiszteletdíj mellett a tervek elkészítésével, a munkálatok ellenőrzésével, a munka azonnali megkezdésével és dec. 20-i befejezésével. A szükséges tárgyalások lebonyolításával, a munkáknak versenytárgyalások útján való kiadásával, minden előmunkálat végrehajtásával a tanácsot bízta meg. A színház be-

4 Hellner és Helmer cég.

5 A Wälder-féle terv 40 000 kor. költséget irányzott elő.

6 A színházépület átépítésére vonatkozó iratok levéltári jelzése: GySmL. 2. sz. III 122/909.

rendezési tárgyai és a homlokzati szobrok megőrzendők, illetve, ami szükségtelen, az értékesítendő.

A különféle munkálatokat budapesti és soproni cégek kapták, többek között a vasbeton-munkákat a Pittel Adolf budapesti cég.

A színház újjáépítési adataival Kugler Alajos színháztörténete[7] foglalkozik és az új színház tervezőjét is bemutatja. Teljes neve Medgyaszay Benkó István, 1877-ben Budapesten született, apja Benkó István építésztanár, anyja Kolbenheyer Mór egykori soproni ev. lelkész és műfordító leánya. Sopronban tehát rokonai voltak. A budapesti műegyetemet és a bécsi művészakadémia mesteriskoláját végezte, külföldi tanulmányutakon járt, nemzetközi díjakat nyert. 1904 óta működött Budapesten, a magyar nép építőművészetét kutatta. 1908-ban építette a veszprémi színházat az általa magyar monumentális stílusnak nevezett megoldásban.[8]

Medgyaszay átépítési terve azt jelentette, hogy a régi épületből csak a csupasz főfalak maradtak meg. A nézőtér kialakításánál az volt a cél, hogy nagyobb legyen a befogadóképesség. Medgyaszay a három szintes nézőtéren 40 páholyt tervezett 200 ülőhellyel, 328 ülőhelyet, 280 állóhelyet összesen 808 személy részére (Soproni Napló IV. 15; V. 5.). A régi színház négy szintes volt, a földszinten 10 páholy és 90 ülőhely, hátul a diákálló, az I. és II. emeleten köröskörül 18—18 páholy, ezek fölött a karzat 115 ülőhellyel és hátul állóhellyel. A földszinti páholyok előtt volt egy sor számozott állóhely, az aranyifjúság kedvenc helye. A teljes befogadóképesség 730 személy volt. Medgyaszay ezzel szemben a földszinti ülőhelyek számát megnövelte, az I. emelet közepére erkélyt iktatott, viszont egy teljes emeletet törölt. Ha még azt is tudjuk, hogy a 40 páholyból végül csak 36 lett és hogy a II. emeletre tervezett páholyok ilyen minőségben hasznavehetetlenek voltak és csupán mint karzati ülőhelyek voltak hasznosíthatók, akkor kitűnik, hogy Medgyaszay terve csak nagyon csekély mértékben emelte a befogadóképességet.

Medgyaszay tervére vonatkozóan Schármár János építész, törvényhatósági bizottsági tag adott be a városi tanácshoz észrevételt, melyet az Oedenburger Zeitung teljes terjedelmében közölt (V. 27), hozzátéve, hogy figyelemreméltónak tartja.[9] A német lap egyébként az átépítésre vonatkozó határozatot megelégedéssel fogadta. Schármár János lényegileg a következőket írta: Miután a polgármester lehetővé tette, hogy a színház átépítési terveibe betekintsen, sajnálatosnak tartja, hogy ezeket a terveket a középítési bizottság nem ismeri. Utolsó pillanatban teszi meg észrevételeit, melyekre szeretné a figyelmet fölhívni. Mindenekelőtt érthetetlennek tartja a céltalan sietséget. Az átépítésre kétség kívül szükség van, azonban olyan munkáról van szó, amely több generáció számára készül, tehát alaposabb meggondolást kíván annál is inkább, mivel egy régi épület átépítése fokozott figyelmet, felügyeletet igényel és sokkal több munkaidőt. Az év hátralévő részét a tervek részletesebb kidolgozására és a berendezési tárgyak elkészítésére kellene fordítani s következő tavaszszal teljes előkészítéssel lehetne az építést elkezdeni. A kitűzött határidő nagyon rövid ahhoz, hogy a szükséges ellenőrzést el lehessen végezni s ez a rövid határidő okozza, hogy azok a soproni cégek, amelyek ilyen gyors munkára nincsenek berendezve, kimaradnak az építésből. Kifogásolja a homlokzatot, melyen a magyaros motívumok túlzott szecesszióba csapnak át, és különösen a majdnem egészen lapos tető-

7 Kugler Alajos: A soproni színészet története. Sopron, 1909.

8 Medgyaszay István bécsi és budapesti tanulmányainak befejezése után Párizsban a vasbeton-építést tanulmányozta. Több budapesti bérházon kívül a Lórántffy Zsuzsánna utcai gimnáziumot, a kelenföldi református templomot, a mátraházai sportszállót építette; a veszprémi színház Magyarországon az első vasbetonszerkezetű színházépület. 1913-ban az új Nemzeti Színház pályázatán első díjat nyert. „Lechner Ödön stílustörekvéseihez kapcsolódva művein korszerű építészeti elemeket és magyar díszítőmotívumokat alkalmazott." A magyar nép építkezéséről több tanulmányt írt. 1959-ben halt meg (Magyar életrajzi lexikon. Bp., 1969.).

9 Schármár János eredeti beadványát és a minisztériumi szakvéleményt levéltári kutatásaim során nem találtam.

zetet, amely legfeljebb provizorikus kiállítási csarnoknál volna elfogadható. Színházépületünk az adott környezetben csak monumentalitással érvényesülhet, ami kupolás tetőzettel volna elérhető s ez esetben a homlokzat jelenlegi szobordíszei és a bejárat oszlopai is megmaradhatnának. Példaképpen hivatkozik a budapesti tőzsdepalotára (jelenleg a Magyar Televízió palotája) és az Osztrák—magyar Bank palotájára (jelenleg Nemzeti Bank). Fölöslegesnek tartja az oldalfalak mentén húzódó erkélyeket; a belső kiképzésre nézve nem tett megjegyzést, csupán a központi fűtés tervét módosítaná.

Schármár észrevételeit a Középítésügyi Bizottság június 7-én tárgyalta, ezen Schármár is részt vett. Úgy látszik vita nem nagyon volt, mivel Töpler polgármester az ülés elején bejelentette, hogy a színház átépítésére vonatkozó határozatot a minisztérium már jóváhagyta s rendelkezésre bocsátotta saját szakértőjének a véleményét is. Medgyaszay minden észrevételt hajlandó volt figyelembe venni, így hozzájárult ahhoz, hogy a négy görög oszlop és a homlokzaton lévő múzsaszobrok megmaradjanak, a kifogásolt erkélyekhez sem ragaszkodott, de eredeti homlokzati tervéből nem engedett, határozottan kijelentette, hogy az építkezés az év végéig befejeződik. (Soproni Napló és Oedenburger Zeitung VI. 9.) A négy oszlop megcsonkítva bár, de megmaradt, ellenben a nagyon is megviselt állapotban lévő múzsaszobrok a múzeum kertjébe vándoroltak, helyettük a színház homlokzatára Storno Ferenc allegorikus falfestménye került. Az 1841-ben épült színházépület lebontását a soproni Boór cég munkásai június közepén megkezdték (S. Napló VI. 20.)

5. A színház újjáépítésére vonatkozó kitérés közben meg is feledkeztünk Nádasyékról, akik az 1908/9. évi 5 hónapos játékidőt márc. 22-én fejezték be. A búcsúelőadáson a közönség lelkesen ünnepelte a társulatot és Szilasi Etel primadonnát, aki a következő évre Debrecenbe szerződött. Az utolsó hetek háborús hírei nem nagyon kedveztek a színházmenetnek, sok embert behívtak katonának, hajszálon múlt a háború kitörése Szerbia és a monarchia között. A társulat Zentára utazott, majd Szombathelyen folytatta működését, ahol Nádasy nyári arénát építtetett. Ebben játszottak aug. 18-ig s tovább vonultak Orosházára. Nádasy azt kérte Szombathelytől, hogy szeptemberben még varieté-előadásokat tarthasson az arénában. Ez ellen az éttermek és kávéházak tulajdonosai tiltakoztak és Szombathely el is utasította a kérést.

Nádasyék helyzete bizonytalanná vált, hiszen tudták, hogy december vége előtt Sopronba nem jöhetnek. Töpler polgármester hiába kérte a minisztériumot, hogy Nádasyék a Várszínházat vagy a Nemzeti Színház üresen álló épületét megkaphassák, a kérést „elháríthatatlan okok" miatt elutasították (Nemzetőr IX. 15.). Nádasy azt szerette volna, ha Sopronban valami termet kap, ez azonban nem volt megoldható. Orosházán, majd Békéscsabán kellett kihúzniok az időt, amíg Sopronba jöhettek. Békéscsabán a színházhelyiség túl kicsi volt, a társulat bizony mostoha körülmények között tengődött s az országban minden színház foglalt volt. A soproni új színház épülete már állt, de belső munkálatok folytak, több munkás beállítására és a munka meggyorsítására volt szükség. (S. Napló XI. 27.)

Ekkoriban helyezték el a színház homlokzatán a Storno-féle falfestményt. A kép baloldalán álló női akt mindjárt szemet szúrt. Egyes testületek és különösen a katolikus papság emelt szót az „erkölcstelenség" ellen, amely tekintettel a szomszédban lévő felekezeti iskolára, az ifjúság megrontására alkalmas. A kép megváltoztatását kívánták. A Nemzetőr dec. 18-i számában fejtette ki azt a véleményét, hogy a város nevetségessé tenné magát ország-világ előtt, ha a meztelen múzsát felöltöztetné. Maradt is a kép eredeti formájában, de magam is emlékezem, hogy sok csipkelődésre adott alkalmat. A lap ugyanakkor Storno Ferenc nyilatkozatát közölte: ő a kép felrakásakor külföldön volt, visszaérkeztekor maga is csodálkozott a mezítelen alak alkalmazásán, mivel ez az eredeti kompozíción nem szerepelt. Ez a kérdés aztán lekerült a napirendről s ma már nem lehet megállapítani, hogy a szóban forgó és szemet szúró múzsát valójában ki vetkőztette le.

Sokan felháborodtak amiatt is, hogy a Színügyi Bizottság a helyárakat a régiekhez képest felemelte azzal a hozzáadással, hogy a színigazgató szükség esetén leszállított helyárakkal is játszhatik. A régi épületben a maximális bevétel 700 korona volt, az új helyárak szerint 1000 korona, más vidéki színházakban a maximális bevétel 1200—1400 korona közt alakult.

Végre minden elkészült s az új színház megnyitását dec. 25-ére tűzték ki. Nádasy szerencsétlenül a Tatárjárás c. operettet tűzte műsorra, amit a sajtó már eleve kifogásolt, mondván nagyon helyesen, hogy az új színházat maradandó értékű klaszszikus magyar darabbal illene megnyitni. Nádasy már a megnyitás délutánján is szeretett volna játszani, ezt azonban a város nem engedte meg. Ellenben hozzájárult Nádasynak ahhoz az indokolt kéréséhez, hogy május végéig maradhasson és felhívta a tavaszi szezonra jelentkezett hét(!) német igazgatót, hogy kérésüket e szerint módosítsák.

A nyitó előadásra zsúfolásig megtelt a nézőtér. Mindkét magyar újság azzal kezdte a beszámolót, hogy a rendkívül gyenge előadásról nem ír kritikát, különösen a zenekart marasztalta el. Bródy Miksát, a kitűnő karmestert csak sajnálni lehetett, a nagy költséggel megépített színházban a közönség jobb előadásokat várt. Hát ez bizony nem volt valami bíztató fogadtatás s a következő előadásokról sem olvasunk elismerést, a lapok nem veszik észre, hogy egy agyongyötört, elfáradt s talán elfásult társulat érkezett, idő kellett ahhoz, hogy magára találjon. Bene Valéria nagyon tehetséges drámai színésznő volt s ugyancsak a prózában sok sikere volt a fiatal, dekoratív Gerzsó Szerénának, akit gyakran láttam Gyóni Géza társaságában. Az idei „Nádasy-trükk" azonban az volt, hogy két primadonnát hozott, visszahozta a közönség ismert kedvencét, Feledi Boriskát és melléje Batizfalvy Elzát, aki előbb Nagyváradon és Kolozsvárott játszott.

Január elején már megszólalt az elismerés hangja s a Nemzetőr (I. 9.) figyelmeztette egyrészt a társulatot, hogy gondos alakításokat és válogatott műsort kíván, másrészt a közönséget, hogy a színház pártolása már nem hazafias gesztus, hanem intelligencia kérdése. Néhány nap múlva pedig azt olvassuk (I. 16), hogy a társulat hölgytagjai megállják a helyüket, a férfiak közt sok a kezdő, a műsor se kifogástalan, de „ne támasszunk túl magas igényeket." Az évad kimagasló sikere volt Az elvált asszszony (Fall Leo), az Obsitos (Kálmán Imre) és a Luxemburg grófja (Lehár). Bemutatták Móricz Zsigmond Sári bíróját és Lengyel Menyhért Taifunját, Bodonyi Béla pedig eljátszhatta két parádés szerepét: Moor Ferencet a Haramiákban és a velencei kalmárt. A kritikus azonban majdnem epeömlést kapott a Shakespeare-darabba csempészett táncbetéttől s amellett még a zenekar is „borzasztó dolgokat művelt."[10]

Az érdeklődés a játékidő vége felé alakult ki, különösen a két primadonna ünneplésének nem volt se vége, se hossza. A közönség két pártra szakadt, különösen a diákság lelkesedett s hol Feledit, hol Batizfalvyt ünnepelte. A Színpártoló Egyesület Nádasyt 2000 koronával segélyezte, a város pedig a szerződését 1914-ig meghosszabbította (Nemzetőr IV. 9.). Az évad május 1-én ért véget.

6. A soproniaknak az új színházépület nem tetszett, sem a külseje, sem a nézőtér, melyet pedig az Oedenburger Zeitung a megnyitás alkalmával ékszerdoboznak mondott (1909. XII. 28.). Mint Csatkai[11] is megjegyzi, hiányzott a régi színház ünnepélyes hangulata: a bordó színek, dús aranyozás, díszes csillár, mennyezetfestmény és az 1873-ból való, Apollót és a múzsákat ábrázoló előfüggöny. Az új nézőtér ridegebb volt, hidegebb színei, szecessziós díszítményei nem keltettek hangulatot, szokatlanok voltak a cicomás lámpák, párnázat nélküli komor széksorok, túlságosan nyi-

10 A Nemzetőr kritikáit ez időben Richly Rezső írja (*r. r.*) jelzéssel.

11 Csatkai Endre: A soproni színészet története 1841—1950. Sopron, 1960. Közli az Apolló-függöny fényképét.

tott, egymástól is alig elválasztott páholyok. Sajnos mindez újabb ürügyül szolgált a közönyösek számára.[12]

Más baj is akadt és ezzel új gond szakadt a város nyakába. Már 1910 februárjában észlelték, hogy a nézőtér II. emeletén repedések mutatkoztak. Ezeknek akkor nem tulajdonítottak jelentőséget. Ősszel azonban, amikor a társulatnak már érkeznie kellett volna, újabb repedések támadtak s a szakértők megállapították, hogy a beton megerősítésére van szükség. A város nyomban értesítette Nádasyt, hogy egyelőre nem jöhet Sopronba és megtették a szükséges intézkedéseket (Nemzetőr IX. 23.). A polgármester kijárta, hogy Nádasyék a Várszínházban játszhassanak, be is vonultak oda, de mivel szereplésük eredménye nagyon bizonytalannak látszott, Nádasy kártérítési igényt jelentett be a városnál. A város fel is ajánlott 3000 koronát, ezt azonban Nádasy nem fogadta el. A színházban már folyt a helyreállítási munka, ennek befejezését november 1-ére, majd 15-ére ígérték. Megjegyzendő, hogy a helyreállítási munkálatokért a város a Pittel-céget tette felelőssé. A közönség pedig, amelyet olyan nehéz volt színházba terelni, zúgolódott amiatt, hogy nincs színháza. Egyre több támadás érte a várost, a fenti céget, Medgyaszayt; sőt a Nemzetőr (XII. 1.) szerint olyan vélemények is elhangzottak, hogy okosabb lett volna a bécsiekkel építtetni. Nádasy kárigényének végleges összege 22 309 kor. 35 fillér volt.

Időközben az is kiderült, hogy az átépítési munka előirányzott költségét 77 000 koronával túllépték. A város törvényhatósági bizottsága által kiküldött felülvizsgáló bizottság nov. 21-i ülésén megállapította, hogy a túllépés oka a munka természetében és a sietségben keresendő. Medgyaszay nem készített eléggé megfontolt, részletes költségvetést, régi épület átalakításáról lévén szó, folytonos változtatásokra és számos igen költséges, előre nem látott munkára volt szükség. Medgyaszay saját felelősségére rendelt el munkálatokat, ezekről bejelentést nem tett és az előirányzattól eltérő számlákat terjesztett be. A tanács is hibázott, amikor a többletkiadásokról a törvényhatóságnak jelentést nem tett, a Középítési Bizottság is hibázott, amikor a tervektől eltérő munkálatok végrehajtásához a törvényhatósági bizottság tudta nélkül hozzájárult. A bizottságnak az volt a véleménye, hogy a többletmunkákra szükség volt, károkozás nem történt, senkit felelősség nem terhel. Ezt a jelentést a törvényhatósági bizottság a Jogügyi Bizottság véleményének kikérése után jóváhagyta és 70 000 kor. póthitelt szavazott meg (GySmL. 2. sz. III. 122/909.).

Nádasy nov. 24-én operettel indult nagyon gyenge támogatás mellett. Társulatának tagjai kicserélődtek, a legjobb vonzóerők hiányoztak, Tompa Kálmán maga is színigazgatói engedélyért szaladgált. 1911. január elején a színészegyesület foglalkozott Nádasyék nehéz helyzetével. Az a vélemény alakult ki, hogy a két filmszínház, a hangversenyek, bálok vonják el a közönséget, Nádasy pedig a várszínházbeli helyzetet nyögi, ahol az állami színházak gépészeit, díszletezőit kellett alkalmaznia. A társulat ápr. 7-én fejezte be a gyenge évadot és Kőszegre távozott.

Nádasyra rossz idő következtek. Mindenekelőtt kiderült, hogy a színészegyesülettel szemben tartozásai vannak s félő hogy e miatt igazgatói engedélyét megvonják. Ez ugyan nem következett be, de a bizalmat az eset meggyengítette (Nemzetőr, VII. 20.). A társulat bevonult Szombathelyre. Ott érte Nádasyt a következő csapás: leégett az aréna, s felszerelésének nagyrésze elpusztult. A társulat tétlenül nyomorgott, annyi pénzük sem volt, hogy következő állomáshelyükre, Makóra utazzanak. Szombathely gyűjtést indított a társulat javára, a város pedig rendelkezésükre bocsátotta a kultúrházat. Az érdeklődés nagyon gyenge volt. Végül is a kultuszminisztérium utalt ki 15 000 kor. segélyt, ebből Nádasy kifizette a gázsikat, beszerezte a szükséges kellékeket, pótolta a tönkrement hangszereket és társulatával Makóra utazott, ahol a budapesti állami színházaktól kapott díszleteket (Nemzetőr VIII. 3, 6, 10, 27.).

12 Évekkel később is olvashatjuk, hogy a közönség nem érzi magát olyan otthonosan a nézőtéren, mint a régi színházban, (Sopron, 1913. XI. 27.) Pedig akkor a kitűnő pozsonyi társulat szerepelt.

Nádasy okt. 10-ére hirdette a soproni nyitást, de mivel a díszletek nem érkeztek meg, 12-én indult kicsi és gyenge társulattal. A Soproni Napló feltűnő szűkszavúsággal ír a színházról, az első előadásokat dícséri, de megjegyzi, hogy a közönség nagyon kevés (X. 17.). Nov. 10-én hosszabb cikk foglalkozott a színházzal, amely az újság szerint a csőd szélén áll. A közönség nemcsak távol maradt a színháztól, hanem valósággal bojkottálta. Nyilvánosságra került ugyanis, hogy Nádasy kártérítési igényét bíróság elé vitte. Ez a végzetes lépés olyan felháborodást keltett a közönség körében, hogy Nádasyról hallani se akart. A közönséget az is elkedvetlenítette, hogy a nagy költséggel épült színház nem tetszik, sok a hasznavehetetlen ülőhely a nézőtéren. A cikk azzal fejeződött be, hogy a soproni közönség a féléves szezont nem tudja fedezni, ennek kierőszakolása és a sok bajjal járó átépítés sok ellenséget szerzett a színháznak, az igazgatót pedig gyűlölik Sopronban.

A Színügyi Bizottság is „bojkottról" tárgyalt s legelső teendőnek tartotta, hogy Nádasy a pert vonja vissza. Már a fővárosi lapok is foglalkoztak a soproni színház helyzetével. A helybeli magyar újságok nov. 16-án írtak tudósítást arról, hogy Festetics Andor, a vidéki színészet felügyelője Sopronba ankétot hívott egybe, ezen egyöntetűen megállapították, hogy a közönség elhidegült a színháztól, előző este például 24 ember ült a nézőtéren és 22 korona volt a bevétel, legfontosabb teendő az, hogy Nádasy álljon el a pertől és fogadja el a város által felajánlott 12 000 kor. kártérítést. A Nemzetőr a híradást megtoldja azzal a véleménnyel, hogy Nádasy helyett olyan igazgatóra volna szükség, aki a bizalmat ismét vissza tudja állítani. Nádasy is belátta, hogy Sopronban nincs maradása és Szabadkára pályázott, ahova szept. 1-én vonulhatott be (Nemzetőr XII. 10.). A színház üresen tátongott s december közepén nyilvánvaló volt, hogy Nádasy nem bírja tovább. A kormány el is határozta Nádasy azonnali leváltását, a színházat és a társulatot jan. 1-étől kezdve más igazgatónak kellett átvennie. Erre Thury Elemért, a debreceni színház főrendezőjét és kiváló drámai színészét szemelték ki, akinek pályázata már Sopronban volt. A város mindezt tudomásul vette, Thuryt kötelezte, hogy a társulatot 8—10 taggal egészítse ki. Nádasy elfogadta a 12 000 koronát azzal, hogy több követelése a várossal szemben nincsen. A kormány a fenti összeget a városnak három évi 4000 koronás részletekben megtérítette (Soproni Napló XII. 22.).

7. A rokonszenvesen induló, sokszor talpra ugró Nádasy József tehát csúnyán megbukott.[13] A korabeli sajtó váltig hangoztatta, hogy a magyar színészet nem bukott meg. Én se használom ezt a szót, de kétségtelen, hogy a helyzet súlyosabb volt, mint valaha. A hibák, félrefogások, okok és ürügyek, gondolom, írásomból kitűnnek, összefoglalásukat mellőzöm. Ezektől függetlenül jellemző a korszakra, hogy a színházbajárás megszűnt hazafias kötelesség lenni és hogy a film hallatlan erővel és gyorsasággal tört előre. Sopron két filmszínházának nézőtere naponta többször is megtelt, a mozi jó üzletté vált és fantázia volt benne. A közönséget, amely elhagyja egyszer a színházat, nagyon nehéz visszaszerezni, sőt lehetetlen. Erre vállalkozott becsületes szándékkal, háta mögött egy pénzes csendestárssal, akinek színésznőfelesége volt, Thury Elemér.

Thury Elemér és felesége, Csige Böske komoly művészpár, elemük a modern dráma és vígjáték. Thury daliás, szép férfi, feltűnő megjelenés. 1912. január első napjaiban néhány új tagot szerződtetett, előadást nem tartott, ellenben reggeltől estig próbák folytak a színpadon. 6-án indult: délután A piros bugyelláris, este Gervay Andor új darabja, „A becstelen" került színre szép sikerrel. Ezt követően is igen nagy igyekezettel, művészi öntudattal dolgozott, a hangsúly a prózai előadásokon

13 Nádasy József a háború végéig működött Szabadkán, de ott is balsors üldözte. 1915-ben leégett a színházépület, Nádasy felszerelésének nagyrésze ismét elpusztult s társulatával egy kis terembe szorult. A háború után a pécsi színházat igazgatta nehéz körülmények között. Családi baj is érte: 18 éves gimnazista fia fürdés közben vízbe fúlt. Elfáradva Makóra vonult vissza feleségével együtt, ott gazdálkodott. 1925-ben 56 éves korában meghalt.

volt, vendégszereplőket is hívott, a színház rajongóit és a próza kedvelőit hamar meghódította, de a tétovázók és közönyösek népes táborát nem tudta megnyerni. Anyagi gondok közt vergődött ápr. 3-ig, akkor Kőszegre, onnan Szombathelyre vitte társulatát, s mindkét városra ráfizetett.

A következő 1912—13 évadot szept. 22-én kezdte az előzőnél sokkal gyengébb társulattal. A sajtófogadtatás nagyon hűvös volt. A közönség, melynek hangulatát az újabb háborús hírek is befolyásolták, a következő előadásokon se tudott felmelegedni. Üres ház követett üres házat.

A fővárosi lapokban jelent meg a kultuszminisztérium közleménye a soproni színház helyzetéről. E szerint Töpler polgármester a kormány segítségét kérte, mivel a jelenlegi színtársulat Sopronban nem tud megélni. A minisztérium ezt a kérelmet kereken elutasította, mivel Sopron színházára többet áldozni nem tud, vendégszereplőket sem küldhet, Sopron keressen más megoldást, igyekezzék megfelelőbb várossal szövetkezni, ha pedig a társulat nem boldogul s az igazgató anyagi okokból a társulat vezetésére nem képes, akkor alakítsanak konzorciumot (Soproni Napló XI. 22.). A soproni sajtó megdöbbenéssel fogadta a hírt, a konzorcium tervét elutasította, mert az szétzüllesztené a társulatot, a megfelelőbb várossal való szövetkezést pedig éppen a minisztériumnak kellett volna már régen lehetővé tennie. Thury kijelentette, amíg bírja, addig helyén marad.

A közönség magatartása nem változott. 1913. február közepén a budapesti lapok a soproni színház csődjéről írtak. Arról volt szó, hogy Thury megszakítja a soproni évadot s társulatát Újvidékre viszi. Ezzel kapcsolatban a Soproni Napló (II. 15) megjósolta, hogy a társulatnak a vegyes lakosságú Újvidéken se lesz szerencséje. Sajnos csak szerencsétlen vezetésről, nagyon rossz műsorról, hanyag rendezésről, hanyag előadásokról írhatunk, írja az újság. Nincs összjáték, nincs fegyelem, ha 2—3 ember jól játszik, az még nem minden. A régi rajongást csak művészi teljesítménnyel lehet feltámasztani.

Hát ez bizony szomorú bizonyítvány, ami sok mindent megmagyaráz. Thury Sopronban még megünnepeltette 20 éves színészkedésének jubileumát és febr. 19-én elbúcsúzott. Újvidéken se boldogult és utána Szombathelyen sem, ahol pedig új arénát építtetett. Bekövetkezett a katasztrófa.

A soproni lapok részletesen foglalkoztak a történtekkel. Ezeknek lényege, hogy Thury mindenütt balsikerrel, ráfizetéssel dolgozott, pénze elfogyott, csendestársa Amerikába vitorlázott, június 16-án színészeinek a gázsiját nem tudta kifizetni. A minisztériumban 4500 kor. gyorssegélyt kapott, ezt azonban a társulat tagjai, kiknek követelése 10 000 kor. volt, nem fogadták el. Erre Thury társulatát a színészegyesület gondjaira bízva a társulat igazgatóságáról azonnali hatállyal lemondott, ezt Szombathelyen is, Sopronban is bejelentette (S. Napló VI. 20.; Sopron VI. 22.). Mindkét lap elismeréssel foglalkozott Thury személyével, aki tisztességes szándékú ember volt, de szerencsétlen időben vállalta az igazgatást, melyre 100 000 koronát fizetett rá, először 30 000 kor., majd 20 000 kor. kormánysegélyt kapott. Távozását mindenki sajnálta.

A város színügyi bizottsága elfogadta Thury lemondását, s pályázatot hirdetett. Alig hangzott el a lemondás, máris akadt jelentkező Szabó Ferenc nyitrai igazgató személyében. A vonzóerő nyilván az akkor 18 000 kor. összegű államsegély.[14] Pályázott még, ez is meglepő, Batizfalvy Elza, Nádasy egykori primadonnája és Polgár Károly, a pozsonyi színház igazgatója (Sopron, VI. 26.). Protekció is akadt: a minisztérium színügyi előadója Batizfalvyt, a színészeti felügyelő Szabó Ferencet ajánlotta (Sopron VII. 6.). A közvélemény azonban Polgár Károly mellett állt annak ellenére, hogy a pozsonyi szövetség idején az ide-oda utazgatás sok nehézséget okozott. Döntésre kerülvén a sor a város egyhangúlag Polgár Károly pályázatát fogadta el (Sop-

14 A nyitrai kerülethez tartozott még Trencsénteplic és Pöstyén 12 000 korona állami segélyyel. Pozsony államsegélye ebben az időben 18 000 kor. volt, annyi, mint Soproné.

ron VII. 24.). Elfogadta Polgárnak azt a tervét, hogy 62 tagú, operaelőadásokra is alkalmas társulatával szeptembert és áprilist tölti Sopronban, a közbeeső hónapokban pedig a hétvégeken prózai és énekes előadásokat váltogat. A Soproni Napló (VII. 20.) nem lelkesedett ezért a megoldásért mondván, hogy a soproniak szeptemberben nem mennek színházba, pénteken a zsidóság nem megy, vasárnap az ún. „úri közönség"; szombaton pedig más rendezvények, társas összejövetelek vonják el a publikumot a színháztól. Nagyon érdekes Röttigné Makó Aida cikke ugyanebben a lapban (VII. 10.) arról, hogy egyetlen megoldás, ha a város saját kezelésébe veszi a színházat, csak így lehetne új színházértő, színházszerető közönséget nevelni. A cikkíró megfeledkezett arról a problémáról, hogy a város mit kezdjen színészeivel tavasztól őszig. A Sopron c. lap sikert remélt ugyan, de aggasztották az utazási nehézségek (VII. 24.).[15]

Polgár kitűnő társulata szept. 6-án kezdte a soproni szereplést a Cigányprimással. A sajtó szerint ilyen jó társulat Szendrey Mihály óta[16] nem járt Sopronban (Sopron IX. 7.), de a következő előadásokról szóló beszámoló (IX. 11.) már panaszkodik, hogy a nézőtér üres. Nyers hangra fakad: „a közönség ilyen tájban buta ételekkel tömi magát és bambaságot szülő söröket önt magába, ezeken kívül semmi egyébre nincs szüksége ezen a világon. Krónikus hülyeség!" Hozzáteszi, hogy ez különösen a jómódúakra vonatkozik, kiknél a színházi jegy ára nem számítana. Majd egy színházlátogatónak a főispánhoz[17] intézett nyílt levele jelenik meg a lapban (IX. 18.) javasolva, hogy a megye földbirtokosai segítsék a magyar színészetet s hogy a tisztikar is jobban látogassa a színházat, mert „ebben a közönytől, nemtörődömségtől, cinikus önzéstől szagos városban tenni kellene valamit az utókor kedvéért."

Polgár Károly szept. 27-én befejezte a rövidre sikerült játékidőt s azután következtek a hétvégek. Ritkán volt siker, csak az operaelőadások alkalmával telt meg a nézőtér, az utazgatások fárasztották a társulatot, Polgár kedvét vesztette. Gondolt egy merészet s jan. 1-től kezdve a soproni színházat átjátszotta Márffy Károly kaposvári igazgatónak, aki éppen állomáshelyet keresett (Sopron XII. 11.). Márffy kicsi, de tisztességgel dolgozó társulatot hozott, sok vendégszereplőt szerződtetett, de a színháztól elszokott közönséget felrázni nem tudta. A Színpártoló Egyesület mereven elzárkózott attól, hogy Polgár Károlynak bármilyen anyagi támogatást adjon, mivel nem érdemli meg, a magyar színészet ügyét ismét válságba taszította. Javasolta, hogy a város a Polgárral kötött szerződést bontsa fel. Márffynak 500 kor. segélyt juttatott (Soproni Napló 1914. I. 11.).

Márffyék 1914. febr. 8-án búcsút mondtak Sopronnak, elutazásukat a város anyagi segítsége tette lehetővé. A színházat műkedvelők vették birtokba, majd február végétől kezdve ismét a pozsonyi társulat tartotta meg hétvégi kirándulásait értékes műsort hozva. Ápr. 11-én búcsúztak Soprontól, tehát az áprilisra tervezett játékidő elmaradt. A városligeti színkörbe vonultak, de bizony a pestiek nem nagyon érdeklődtek irántuk (Sopron IV. 30.), Szombathely is berzenkedett az ellen, hogy a társulat szeptemberben szerepeljen náluk. Szombathely nem akar a társulatok betanuló állomása lenni, jöjjenek korábban és gondoskodjanak színházépületről(!).

Ennyi kudarc után vajon a város hogyan képzelte a jövőt? Szabó Ferenc nyitrai igazgatóval kötött szerződést, de megvonta tőle a villanyvilágítási hozzájárulást (1500 kor). és nem vállalta a rendőrségi díjakat, ami havonta kb 500 kor. Úgy látszik, írja a Soproni Napló (IV. 24.), a város már leszámolt a magyar színészettel.[18]

Mit lehetett volna, mit kellett volna tenni? Olyan kérdés, melynek értelmét, időszerűségét örökre eltörölte a néhány hónap múlva kitört világháború.

15 Sopron—Pozsony közt a vasúti összeköttetés nagyon rossz volt, az utazás fáradságos.

16 Szendrey pozsonyi társulata 1903—5 közt három évadon át szerepelt Sopronban.

17 Főispán: dr. Baán Endre.

18 Ebben a szezonban a város maga is tulajdonosa volt egy jól jövedelmező filmszínháznak, melynek épülete 30 000 koronába került. A város szabályrendeletben kötelezte a filmszínházakat, saját moziját is, hogy jövedelmük bizonyos százalékát (kb. napi 10 koronát) engedjék át a magyar színészetnek. Polgár igazgató ezt a juttatást nem fogadta el.

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

Környei Attila:

A soproni nyomdászat története (Kiállítás a Liszt Ferenc Múzeumban 1977)

A múzeumlátogató közönség megfigyelhette, hogy az utóbbi 8—10 évben az évfordulókhoz kötött megemlékezés jellegű kiállítások mellett a múzeum többször jelentkezett egy-egy korszakot,témát vagy jelenséget részletesen kifejtő és átfogóan bemutató különkiállítással. Ezek a kiállítások nagyobb gyűjtő és rendszerező munkán alapulnak, felderítik a majdani helytörténeti állandó kiállítás egy-egy részletének anyagát és kidolgozzák az anyag bemutatásának didaktikai és technikai módszereit. Ilyen igénnyel készültek az évfordulós kiállítások is. Emlékeztetőül felsorolunk párat:

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása Sopron megyében (1967)
A polgári demokratikus forradalom Sopron megyében (1968)
Sopron megye a Tanácsköztársaságban (1969)
140 éves a Soproni Zenegyesület (1969)
A helytörténeti kutatás 25 éve (1970). Vö. SSz. 1971, 81
Rábaközi hímzések (1970)
XV—XVIII. századi soproni kályhák (1971)
Liszt Ferenc emlékkiállítás (1971)
Népművészet I. A vallásosság népies emlékei (1972). Vö. SSz. 1972, 179
Antifasiszta mozgalmak Sopronban (1972). Vö. SSz. 1972, 270
Népművészet II. Faragott és festett bútorok (1973)
Petőfi Sopronban (1973)
Népművészet III. Hímzések (1974)
Berzsenyi Dániel-emlékkiállítás (1976). Vö. SSz. 1977, 262.

Ezek a kiállítások terjedelmükben kinőtték a múzeum hagyományos különkiállítási helyiségét és nagy részüket a múzeumon kívül, a Festőteremben vagy a Művelődési Központban kellett megrendezni. 1977 nyarán a Lábasház felújításával nyertünk végre olyan kiállítási helyiséget, melyben nagyobb terjedelmű különkiállításokat rendezhetünk. A fenti kiállítások sorában elsőként a soproni könyvnyomdászat történetét bemutató kiállításunkat nyithattuk itt meg 1977. október 16-án. (Bevezetőt mondott dr. Horváth Zoltán levéltárigazgató.) Nem ez volt az első kiállításunk, mely a soproni könyvkultúrával foglalkozott, előzményeihez sorolhatjuk az Iparművészeti Múzeummal közösen rendezett „Nyugat-magyarországi könyvkötészet" című kiállításunkat (1971) és a Berzsenyi Dániel gimnázium könyvtárát bemutató kiállítást is (1966). A fentebb ismertetett praktikus muzeológiai célok mellett e kiállítások célja: Sopron történetében, az anyagi és a szellemi kultúra területén kimutatni mindazokat a tényezőket és jelenségeket, amelyek a fejlődés, a haladás munkálói voltak, amelyeknek eredményeként városunk társadalma a történelem egyik-másik szakaszában a hazai és az európai élvonallal együtt tudott haladni.

A könyvnyomtatás esetében mindjárt különös ellentmondással találkozunk. A város fénykoraként ismert XVII. században a nagy gazdasági erővel rendelkező, a protestáns és jezsuita írók, pedagógusok egész sorát foglalkoztató városban nem volt nyomda, az első, a Streibig-féle nyomda 1722-ben kezdett működni. (A korábbi, Dobner-nyomda létezése még egyáltalán nem bizonyított). A kérdést már többször feltette mind a helytörténet, mind a szakma történetírása, s az eddigieknél elfogadhatóbb választ e kiállításon mi sem tudtunk adni. Véleményünk szerint is a kortársak és a történetírás által elismert kultúrvárosban a nyomda hiányát a közeli vándornyomdák működése magyarázza (A Manlius-, majd a Farkas-nyomda Keresztúrott, illetve Csepregben.)

MEDGYASZAY István ejután

Baja, postahár, 1924

Postaép 60-61. ill

MEDGYASZAY István építész

Kesergő = Népr. Ét. 1995 177-180. ll

szlovák kultúra, 1986 **ism.** Sz. A. [SZÉKELY András]: Csehszlovákiai táj magyar ecsettel. = Népszabadság, 1986. október 22. 7.

1364. DRAGUT, Vasile: Kortárs falfestészet [A murális képzőművészet helyzete, szerepe és jelentősége az urbanisztikában c. tanácskozás, Tengelic, 1985. október 14-16.] = Művészet, 27, 1986, 9. 53-55. ill.

1365. DURANCI, Bela: A festmény zombori ünnepe. = Híd, 50, 1986, 11. 1459-1462.

1366. Embernyomatok, Kaposvár, Kaposvári Galéria, 1985/1986 **ism.** POGÁNY Gábor: Embernyomatok. = Múzeumi Tájékoztató, 1986. január-február, 1-3.

1367. EX LIBRIS kiáll., Bp., Országos Széchenyi Könyvtár, 1986 **ism.** VARSÁNYI Gyula: Elkopott ex librisek. = Népszabadság, 1986 július 21. 7.

1368. EURÓPA. Bp., Fészek Galéria, 1986 **ism.** TORMA Tamás: Európa. = Új Tükör, 1986. április 6. 3. ill.

1369. GYÖRGY Péter: Az álomgiccs visszatér. A képregényről. = Filmvilág, 29, 1986, 7. 14-19. ill.

1370. GYŐRI Grafikai Műhely, Győr, Várszínháza Galéria, 1986. Győr, 1986 23 p., ill.

1371. HÉT grafikus, Kaposvár, Kaposvári Képtár, 1986 **ism.** CHIKÁN Bálint: Hét grafikus. = Új Tükör, 1986. május 4. 3.

1372. Jugoszláv kulturális plakátok, Kecskemét, Katona József Múzeum, 1985 > 1985, 1806. **ism.** AKNAI Tamás: Jugoszláv kulturális plakátok. = Művészet, 27, 1986, 5. 59-60. ill. BORZÁK Tibor: Jugoszláv kulturális plakátok. = Új Tükör, 1986. január 19. ill.

1373. KIRÁLY Zoltán: A bolgár ex libris - és Baráti Köre. = Kisgrafika, 15, 1986, 1. 6-9. ill.

1374. Kosztolányi képzőművészeti pályázat, Bp., Petőfi Irodalmi Múzeum, 1985 > 1985, 1808. **ism.** W.T.

Népművészeti vázlatok.

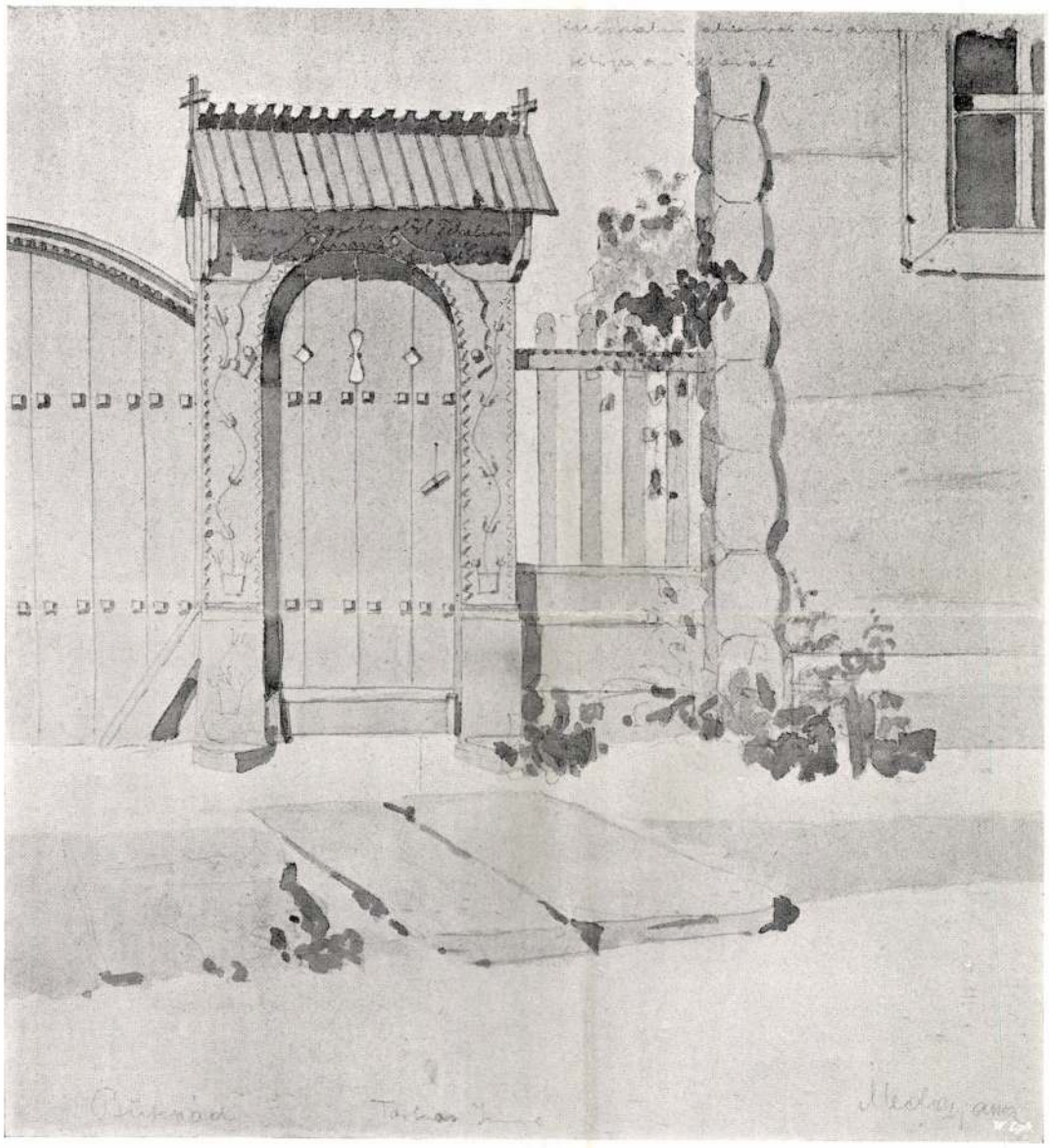

FARKAS IMRE HÁZA. BÜKSZÁD.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

Magyar Építőművészet
1909. 4. szám -

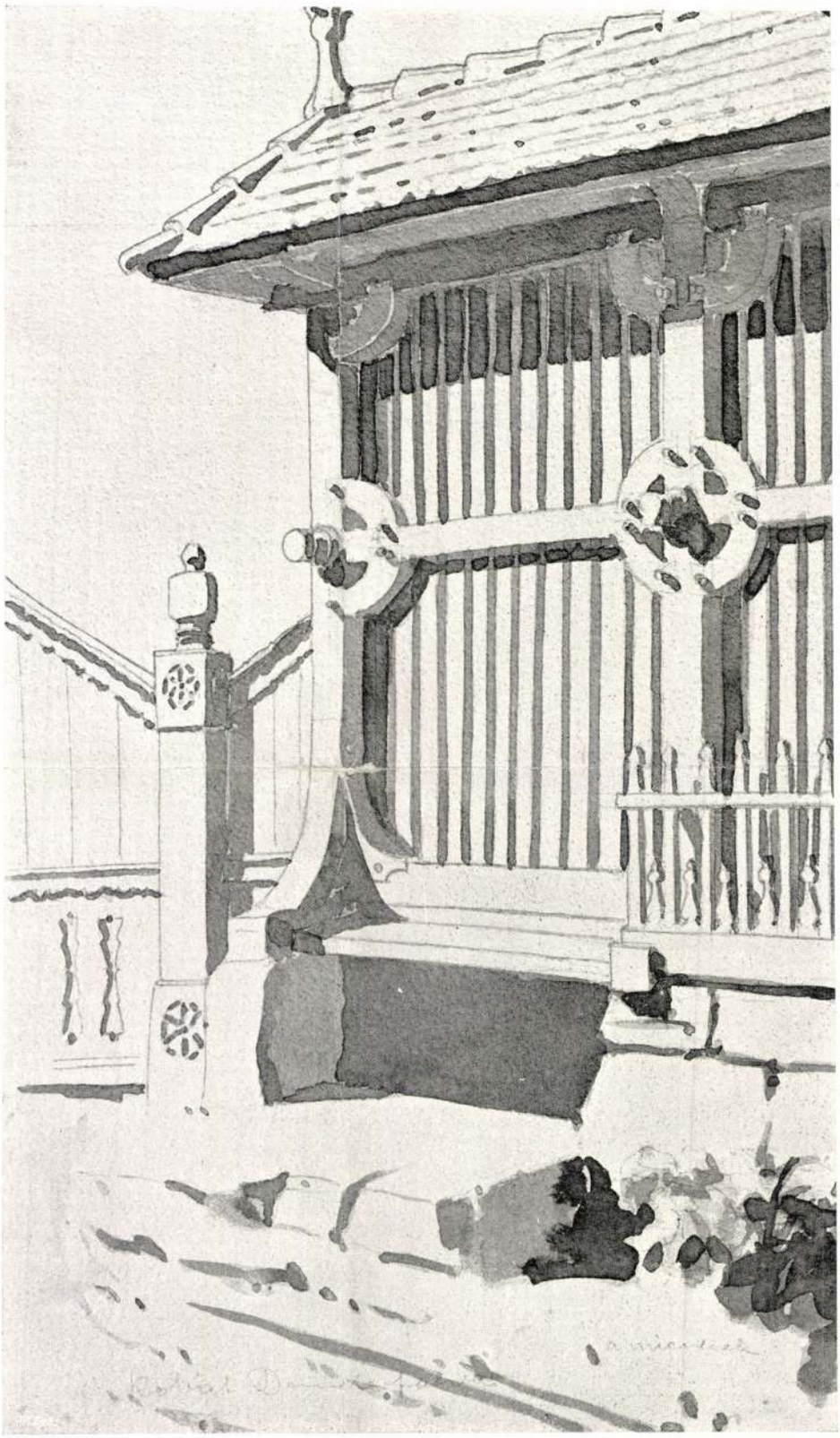

KUKORICACSŰR. DEMETERFALVA. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

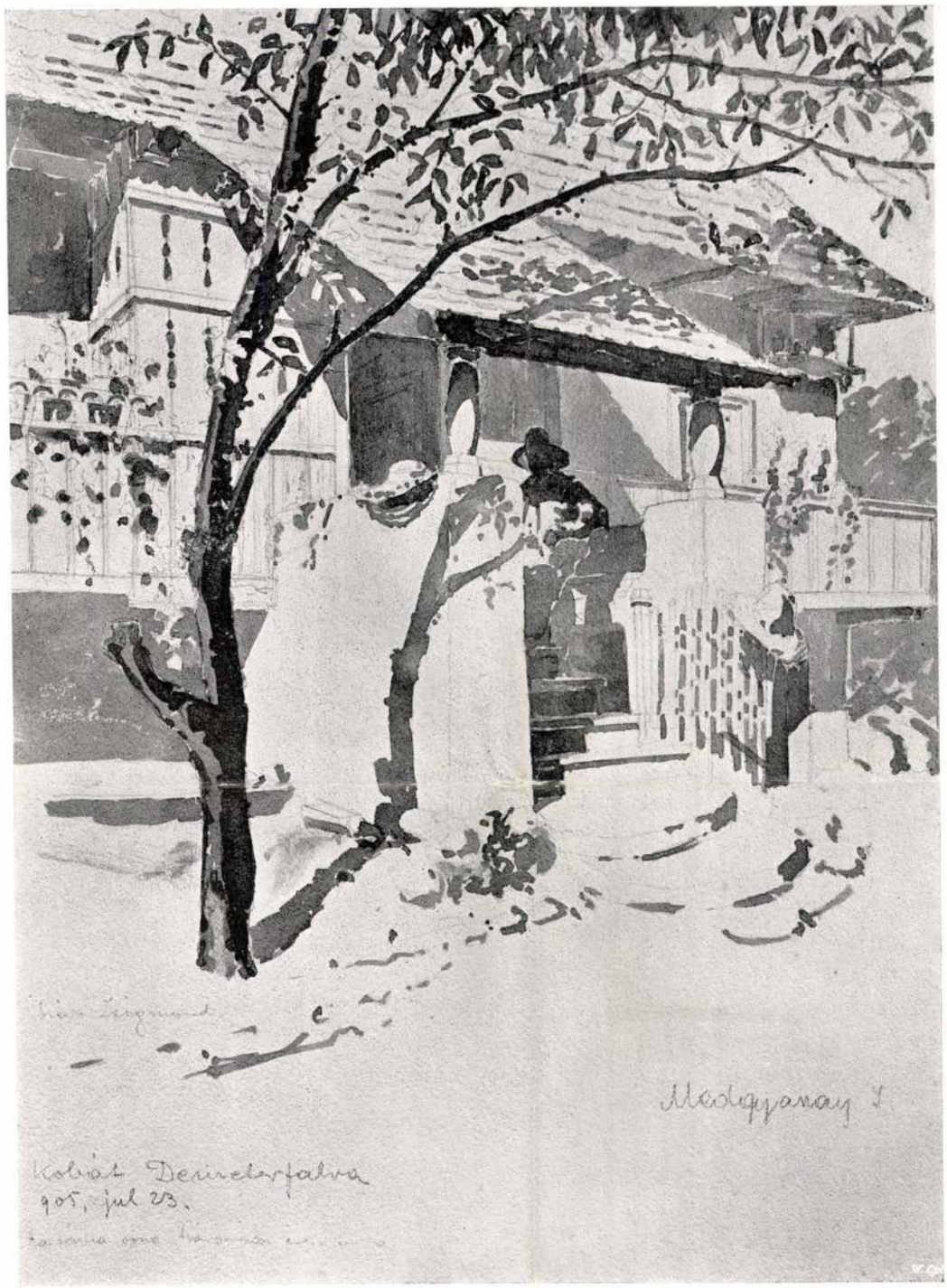

SZÁSZ ZSIGMOND HÁZA. DEMETERFALVA.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

OSZLOPFARAGÁSOK — CSŰR. VISONTA. RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

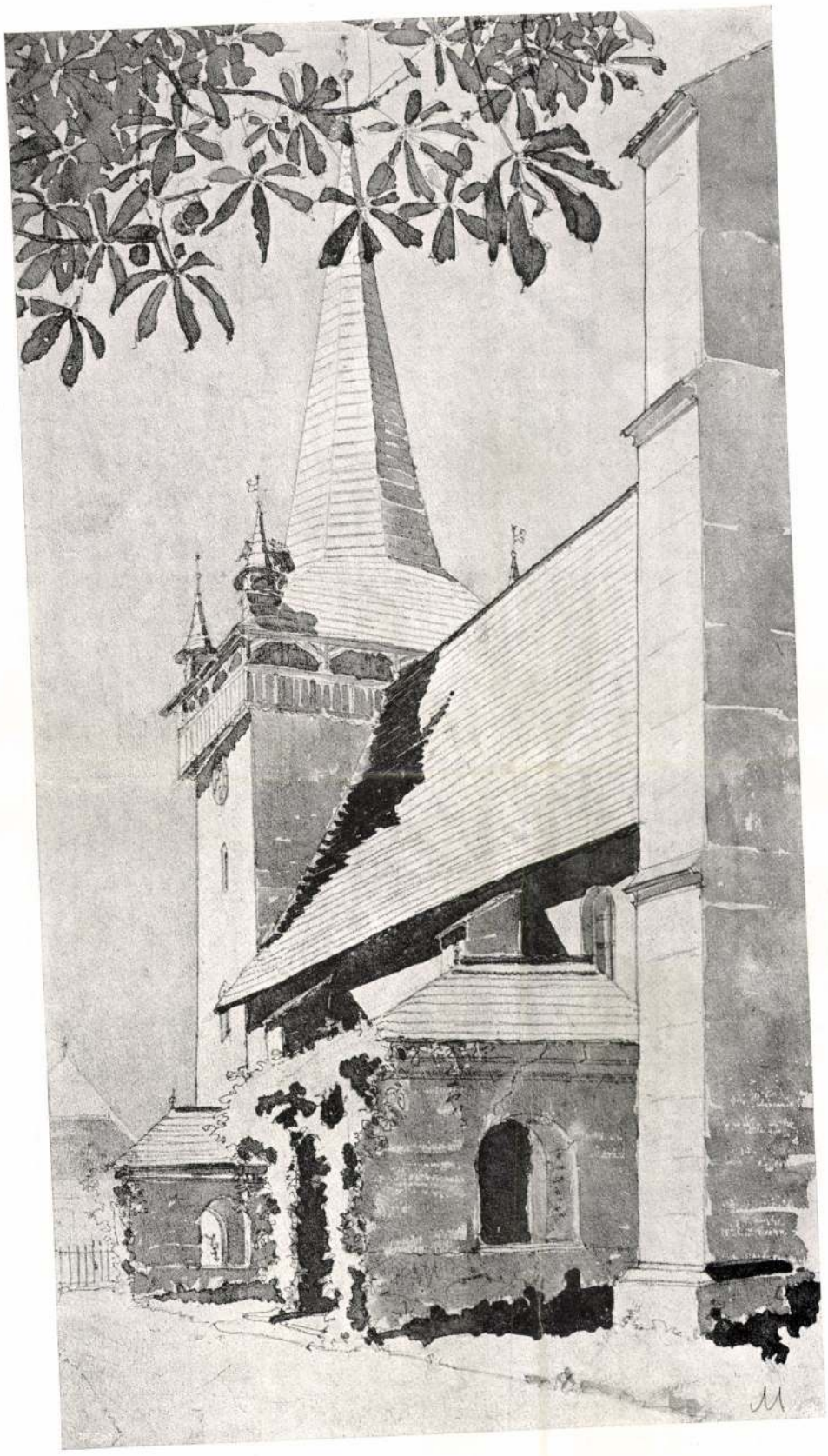

TEMPLOM. BÁNFFYHUNYAD.

RAJZOLTA: MEDGYASZAY ISTVÁN.

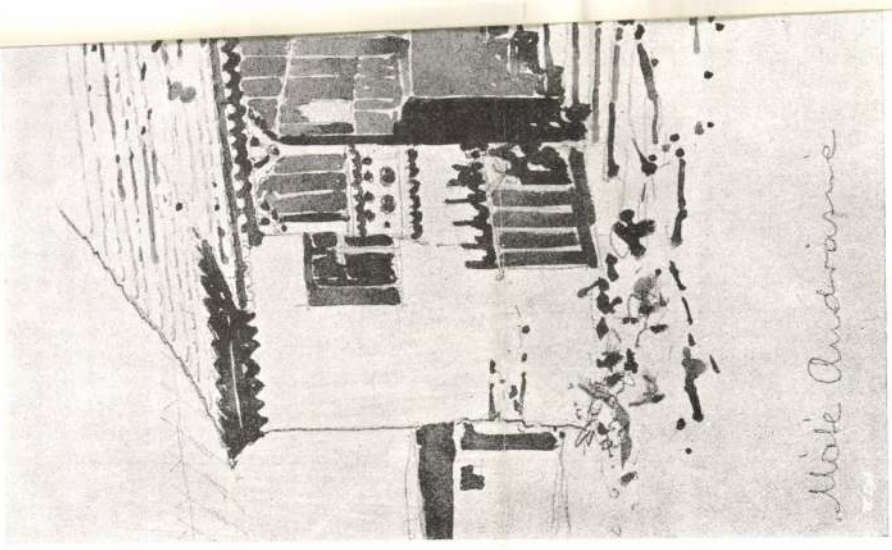

MÁTÉ ANDRÁSNÉ HÁZA. HOMORÓDSZENTPÁL.

Medgyaszay István

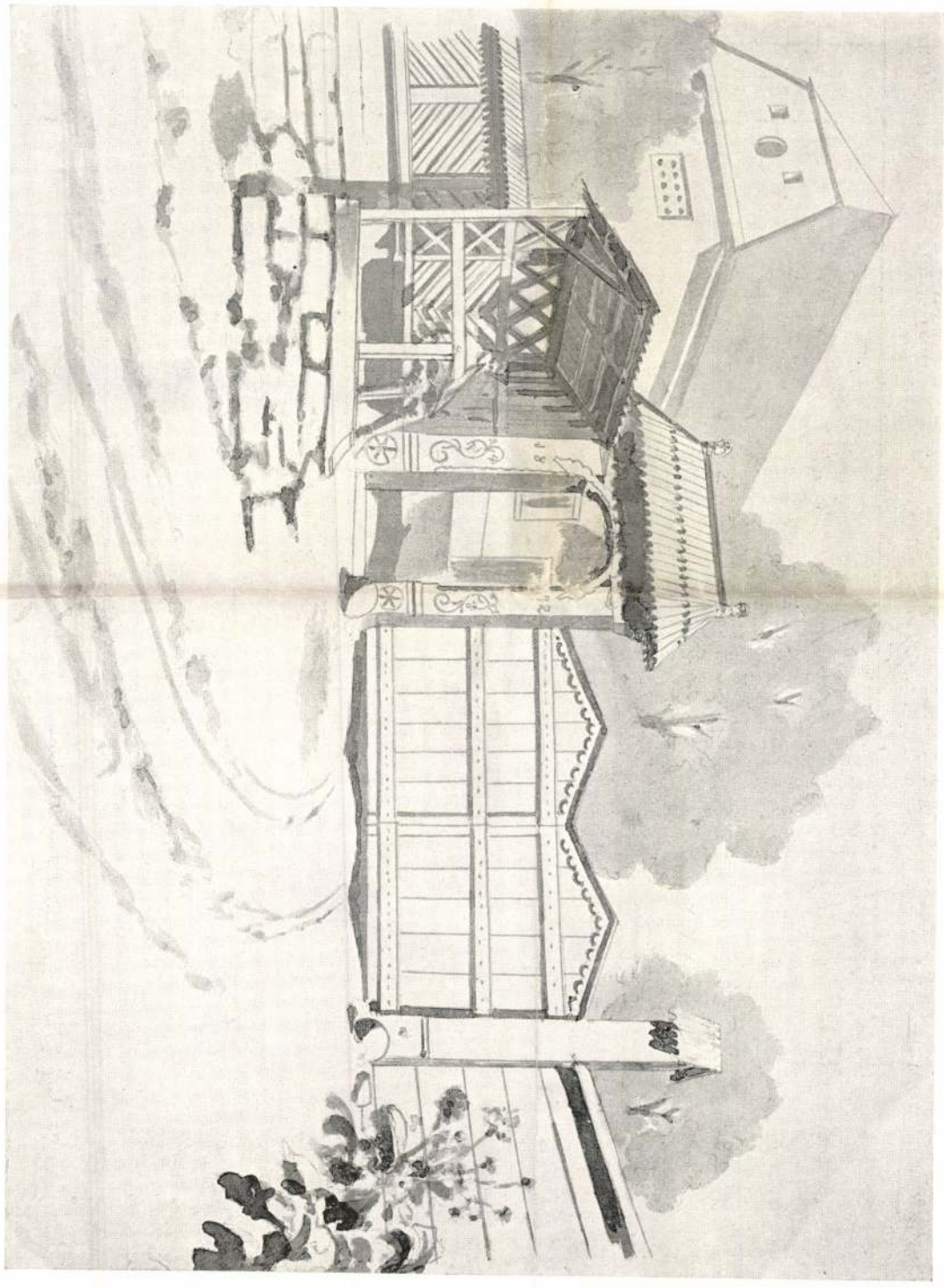

László Mihály háza. Erdély.

Rajzolta: Medgyaszay István.

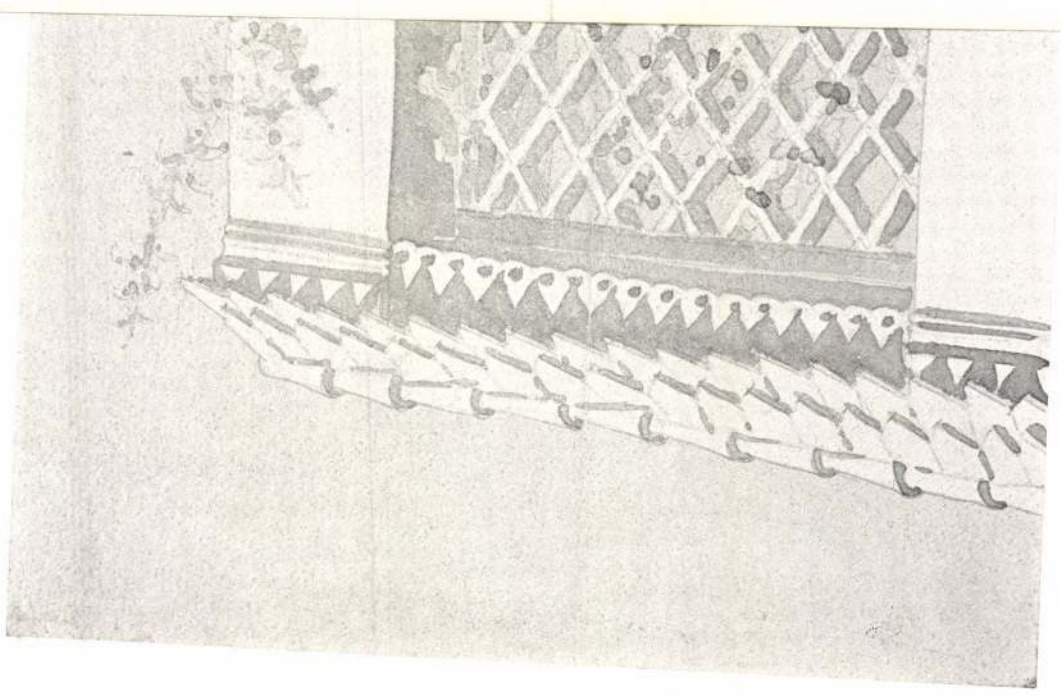

Medgyaszay István építész

BAÁR-MADAS
Budapesti Református Gimnázium

ÉVKÖNYVE

1990-93

Készült a Százszorszép Kiadó és Nyomda Kft.
üzemében
Felelős vezető: Vas Ágota ügyvezető igazgató

- Zürichi református gyülekezetek segélyszervezete: 5.000 CHF, 1993
- Revius-Liceum, Doorn (Hollandia): 1 kamion iskolabútor, 1990 augusztus
- Héder Jánosné ig.h. kéthetes tanulmányútja Hollandiában, 1991 szeptember
- Holland Nemzetközi Oktatásközvetítő Intézet (Educa Transfer International): iskolabútorok

TESTVÉRISKOLAI KAPCSOLATOK, LÁTOGATÁSOK

- A middelharnisi Prints Maurits Középiskola énekkarának látogatása, 1990 október
- Kamarazenekarunk részvétele az essen-i egyházi héten, a fasori ref. gyülekezet küldöttségével együtt 1991 június
- Énekkarunk viszontlátogatása Middelharnisban 1992 május
- A kolozsvári ref. gimnázium énekkarának elszállásolása 1992 május
- 40 diákunk látogatása az internátus szervezésében Kézdivásárhelyen, 1993 márc. 12-16.
- Egyes osztályok, illetve nyelvi csoportok szintjén alakuló kapcsolataink vannak holland, francia és svájci református és olaszországi valdens iskolák diákjaival

SZAKMAI SZERVEZETEK – KONFERENCIÁK

- A Protestáns Tanárok Nemzetközi Egyesülete (Internationaler Verband Evangelischer Erzieher) képviselői már 1990 tavaszán meglátogatták iskolánkat;
- 1990 októberi Tossens-i (Németország) éves konferenciájukra 3 magyar képviselőt hívtak meg, köztük iskolánk igazgatóját;
- 1991 évi konferenciájukra Augsburgba Héder Jánosné ig.helyettest;
- 1992 évi konferenciájuk előkészítő megbeszélésére (1991 ápr., Herrnhut) Bibó István igazgatót;
- 1992 évi konferenciájukra (téma: a volt szocialista országok protestáns iskolaügye, 1992. ápr., Herrnhut) iskolánkból 2 személyt (Bibó István, Győffy Bertalanné);
- 1993 évi debreceni konferenciájuk előkészítő megbeszélését iskolánkban tartották 1993 jan. 23-án;
- Szabó Anna az 1990/91-es tanévben kísérleti tanítást végzett a megjelenés előtt álló Hotline (Elementary) angol nyelvkönyv kipróbálása céljából; s erről előadást tartott az angol nyelvtanárok nemzetközi szövetségének (IATEFL – Inter. Ass. of Teachers of English as a Foreign Language) 25. jubileumi konferenciáján az angliai Exeterben 1991-ben.
- 1991 áprilisában Bécsben az Osztrák Szakszervezeti Szövetség Keresztény frakciója által „a tanárok alakítják a demokráciát" címmel szervezett konferencián iskolánkat Berényi Eszter és Lindner Gusztávné képviselte.

ISKOLÁNK ÉPÜLETE ÉS FELSZERELÉSE

A Baár–Madas Református Leánynevelő Intézet épülete 1929-ben épült Medgyaszay István európai rangú építész tervei alapján.
A nagyhírű református tanintézetek, kollégiumok hagyományait követő épületegyüttes mind funkcionális kiképzésében, mind formai megjelenítésében korának kiemelkedő építészeti alkotása; ma műemlékileg védett („műemlékjellegű"). Az épületért Medgyaszay 1930-ban Greguss-díjat kapott.
Az ötszáz tanuló számára jól felszerelt lyceum, a kétszáz diákot befogadó internátus, az istentiszteletek számára is kiképzett nagyterem – tornateremmel, külön betegpavilonjával, önálló konyhaüzemével – éttermével, mosodájával, nagyon szépen és gazdagon kiképzett kertjével a teljesértékű nevelés otthonává vált.
A háborús sérülések helyreállítása után, az államosításig még az Egyház kezelésében működő intézmény megőrizte az épület értékeit.
1952-ben egy jól felszerelt, eredeti szépségében ragyogó épületegyüttest vett át az állami hatalom, és megindult a pusztulás. Bár a főépületben mindig középiskola működött, az internátusi szárnyat hol általános iskolások, hol kollégisták koptatták. Felépítették a hátsó kertben lévő üzemi épületet. A kerti vízmedencéket feltöltötték, az internátus nyugati homlokzatáról leverték a sgrafittót, a díszteremből eltávolították a szószéket és a karzatot, kapukat kidöntögették és elhordták. Szomorú, de a negyven év alatt csak egy szerény tatarozásra tellett csupán, s a belső javítgatások messze elmaradtak attól a pusztítástól, amit az idő és használat okozott.
1990. januárjában ismét a Református Egyház kezelésébe került az épület egy része, abban a reményben, hogy az állami Móricz Zsigmond Gimnázium részére új épületet építenek, s így 1992-re ismét az egész épület a Református Gimnázium otthona lesz. Első lépésként a cca. 10.000 m^2 összterületből 1.500 m^2-t vehetett át az újrainduló Budapesti Református Gimnázium a valamikori internátusi szárnyban. (B épület egy része, C épület földszintje.)

- Kialakításra került: 4 tanterem, 1 rajzterem, 1 természettudományi előadó, 2 laboratórium, 3 nyelvi terem, 1 számítógépterem, 1 kondicionáló terem öltözőkkel, könyvtár, 3 tanári szoba, 1 tanári tárgyaló, 1 irodahelyiség.
- Ezen kívül: a fiúinternátus 2 és 3 fős szobákban, a leányinternátus 6 és 4 férőhelyes szobákban fogadja a bentlakókat.
- Kialakításra került továbbá egy orvosi rendelő, műhely és raktárak.
- Az oktatási részben központi stúdióból vezérelt audió-videó hálózat épült ki, amely lehetővé teszi minden tanteremben a központból közvetített hang és képanyag vételét.
- Az egész épületben 5 fővonalas PANASONIC típusú telefonközpont működik 20 mellékállomással.

1991 nyarán a földszinten két tanteremmel és az internátus egykori társalgójával bővült az iskola. A II.ker. Önkormányzattól komoly anyagi támogatást kaptunk – így sikerült megoldani ugyanezen a nyáron az elavult, drága olajfűtés átállítását gázfűtésre. Megkezdtük a társalgó felújítását; a befejezés azonban pénzhiány miatt 1992 tavaszáig húzódott.
1992 júniusában az állami Móricz Zsigmond Gimnázium kiköltözött. Az átadás-átvétel barátságos légkörben, mintaszerűen zajlott le. Ekkor elkezdhettünk az 1992/93-as tanév beindításához kialakítani 6 tantermet, kis szertárakat, tanárikat, valamint 3 nyelvi termet; a fizika oktatáshoz egy tantermet. Ezzel párhuzamosan létrehoztunk egy újabb számítástechnika termet, így két teremben 16-16 géppel kezdődhetett meg a számítástechnika oktatás. A gépeket a SOROS Alapítványtól pályázat útján nyert pénzen vettük, továbbá egy videó kamerát, 2 videólejátszót és 2 db fénymásoló gépet is.

A nyár folyamán a leányinternátus tetőterében alakítottunk ki még 15 férőhelyet egyházi támogatással, a fiúknak pedig a második emeleten hoztunk létre egy nyolcágyas szobát, közvetlen fürdőszobával.
1992 szeptember elejére készült el új éttermünk büfével és a 600 adagos konyha, mely a legmodernebb felszerelésekkel rendelkezik. Zavartalan működése azóta is nagyon sokat jelent iskolánk mindennapjaiban. A II.ker. Önkormányzat anyagi támogatása e munkában is jelentős volt, s ugyanígy a tornaterem 1992 őszén megindult felújításában. Mivel ez a tornaterem az istentiszteleti és a dísztermi funkciót is el kell, hogy lássa (eredeti rendeltetésének megfelelően) s mivel egy tornaterem az oktatás növekvő igényeinek amúgy sem tud megfelelni, távlati terveink közt szerepel még egy tornaterem építése is.
Nyáron nyertünk egy pályázaton biciklitárolót, aminek a kialakításához fővárosi segítséget is kaptunk. A PRO-CULTURA alapítványtól kaptunk pénzt az iskola kerítésének rendbehozására.
Az állami gimnáziumtól visszakaptunk biológia-kémia-fizika szertári anyagokat és régi könyveket is, melyek még a régi Baár–Madas Gimnáziumé voltak.

TAHI – 1990. JÚLIUS 16–22.

Ültünk az ideiglenes irodában, friss, ígéretes mész-szagban, és a csőszerelők kopácsolásával együtt koppant a tudatunkban, hogy jön a nyár és jön az ősz, és az a 126 név, amely itt hever előttünk a papírlapokon, emberbőrbe fog bújni, és mi ott állunk majd a csodavárókkal, az ígéretbehajtókkal szemben, és csodát kell tennünk, és ígéretet kell teljesítenünk. De vajon milyen ez a 126 gyerek? És milyen a 20 tanár, együtt, mint „kar"? Hiszen külön-külön tudjuk egymásról, nagyjából, hogy milyenek vagyunk, de együtt?
Hogyan próbáljuk ki, milyenek leszünk majd együtt?...
– Tahi! Menjünk ki együtt Tahiba!
Telefonok, makacs magyarázgatás, igen, tudjuk, hogy tele van... nem, nekünk csak a nyár a jó... hányan? kilencvenen? remek! de egészen bizonyos? köszönjük... nagyon szépen köszönjük!
Levél minden leendő elsősnek: ...szíveskedjél postafordultával...
Sajnos, a másodikosokat most helyhiány miatt ki kell hagynunk. Minden helyet betölt az elsős diák-csapat- és a tanárok „Kara". Július 16-án reggel érkezünk Tahiba. Az első két délelőtt a tanároknak Cseri Kálmán és Szarka Miklós tart áhitatot, s beszélget velünk. Nekik talán egy „csendesnap" a sok közül, nekünk életre szól. Délutánunkat Kontra György a kisgyermektől a hitvalló felnőttig, illetve Dizseri Sándor a református tanárkép című előadása teszi izgalmas, gazdag emlékké.
A gyerekek tábori életét Debreczenyi Károly lelkipásztor indítja el az első – ismerkedő – estén, majd az evangélizáció s a délelőtti előadások üzenetét Berkesi Gábor és Égető Ferenc lelkipásztor továbbítja. Mi, tanárok boldogok vagyunk, mert a gyerekek kedvesek, okosak, komolyak, ha kell, s gurulnak a nevetéstől, ha annak van ideje; de érezzük a ránk váró feladat súlyát: hogy a gyerekek kedvesek, okosak, ha kell, komolyak, s ha annak van ideje, nevetéstől gurulók tudjanak maradni a mi közelünkben négy évig, s majd utána, életük végéig. De van nekünk a mi félelmeinknél hatalmasabb parakleitoszunk, Ő bátorít, vidámít, csepegteti a gyerekekbe az Igét, belénk a bizakodást, hogy nem lesz hiábavaló a mi fáradozásunk az Úrban.
A táborzáró istentiszteleten Nagy István hirdeti az Igét, Bódiss Tamás egész heti munkája nyomán szépen zeng az ének, s az úri szent vacsorához járulók lehajtott fejében, Istenhez emelt szívében a soli Deo gloria zsong.
Az induló tábor sikerén felbuzdulva azóta is minden évben a leendő első osztályosokkal a tahi táborban találkozunk, ismerkedünk egy héten át.

MEDGYASZAY István építén

(takács): A negyedik legujabb : Szinházavatás Sopronban.= Uj Magyarország, 1992. dec.5. 9.p.ill.

Sopron,Petőfi Szinház

Medgyaszay István

Nitra

V Nitre sa zachovali písomné pamiatky o pobyte židov už v ranom stredoveku. Podľa Davida Grossa „existuje bezpočet dokumentov, že kvitnúce židovské sídliská existovali v Nitre už za Svätopluka a za Veľkomoravskej ríše." Raffelstetský dokument z roku 903 hovorí o židoch a iných kupcoch, čo sem prišli z Čiech alebo Moravy. V dokumente z roku 1258 pri opise nitrianskeho podhradia sa hovorí aj o „castrum Iudeorum" (táborisku Židov). Aj dr. Samuel Kohn v diele *Židia v Uhorsku* uvádza, že za vlády Arpádovcov ich žilo v Nitre a v Trenčíne niekoľko. V dedine Üreg (Ireg) neďaleko Nitry žil podľa existujúcich dokumentov IZÁK BEN MOŠE.

Z toho všetkého je zrejmé, že Nitra a nitrianska župa patrili k najstarším židovským sídliskám na dnešnom Slovensku. Boli to spomínaní prisťahovalci zo západných krajín, ale aj zvyšky potomkov Židov, čo tiahli po dobytí Jeruzalema s XIII. légiou ako otroci. Reálie sa z tých čias nezachovali, iba zmienky a strohé poznámky. Je pravdepodobné, že aj tie pamiatky a relikty, ktoré existovali, boli zničené za križiackych vojen a v čase tatárskych vpádov, keď európske židov-

MEDGYASZAY István

TASNÁDI Attila: Kelle-e nekünk Medgyaszay István? = Magyar Fórum, 1992.szeptember 10. 8., ill.

zódott meg abban, hogy a magyar tudományos élet akadémiai szervezetét fenn kell tartani.

– Az üléseken több felszólaló foglalkozott az egyetemek és az akadémiai kutatóintézetek rendkívül nehéz anyagi helyzetével, a kutatók és oktatók lehetetlenül alacsony fizetésével. Valaki azt mondta, hogy ha ez így megy tovább, új kontraszelekció jön létre, mert a legjobbakat nem tudják megnyerni a rosszul fizetett állásokba.

– A gondokat jól ismerjük. *Kupa* Mihály pénzügyminiszter ott volt a nyitó ülésen. Az ő jelenlétében is elmondtuk mindezt. Örülünk annak, hogy közölte, eleget tesz az *Akadémia* és az egyetemek meghívásának, és leül velünk tárgyalni júniusban. Okvetlenül el kell kezdenünk a párbeszédet, mert különben átmeneti nekilendülés után megáll a gazdasági fejlődés is.

– Hogyan értékeli a két éve megindult reformfolyamat eredményeit?

– Mindenki egyetért abban, hogy azok az alapelvek, amelyeket meghatároztunk: a megújulás, a működőképesség fenntartása és az értékek megőrzése, helyesek.

– Valakitől azt hallottam, hogy „az Akadémián gyilkos vita folyik a zárt üléseken".

– Először is nem voltak zárt ülések. A meghívón ugyan szerepel ez a kifejezés, de minden ülésre mindenki bejöhetett. A közgyűlés idején az egyes osztályok tudományos üléseken tanácskoztak szakkérdésekről. Sem ezeken, sem a közgyűlésen nem volt semmiféle „gyilkos vita". Az MTA épületében ugyanezen idő alatt volt egy kandidátusi védés, aminek semmi köze a közgyűléshez. Elvetették a jelölt disszertációját. Aki ezt „akadémiai gyilkos vitának" nevezi, az nem kellően tájékozott.

– A pontos tájékoztatás fontosságáról több-

MEDGYASZAY István

SZEGŐ György: Két építészet tárlat. = Magyar Nemzet, LIV. évf. 93. sz. 1991. április 22. 8.p.

Gödöllői Müvelődési Ház, Medgyaszay István életmü kiáll.

+ Parisiana Mulató (Lajta)

(hexochloral) védekeznek igen eredményesen, mert a répatáblák teljesen be vannak állva, folyóméterenként, vagyis minden sorban megvan a 6—7—8 tő.

Ezt a kolhozt csak futólag néztük át, mert a programmunk szerint Netereyka község „Komintern" nevű kolhozában telepszünk meg és ott lesz a vacsora is, mert a napot nem tölthetjük asztal mellett.

A Komintern kolhoznak először a gyümölcsösét nézzük meg. Gyönyörű darab föld, 100 hektár egy táblában.

Ez egyben kísérleti telep is. A közeli és távoli vidékek gyümölcsfáiból, a Micsurin által kitenyésztett új fajtákból, de az európai, ázsiai és amerikai fajtákból is van itt, hogy kipróbálják, melyik honosodik meg és melyik ád több és jobb termést.

Itt még túlságosan északon vagyunk ahhoz, semhogy a barackfélék bírnák az időt, így inkább csak az alma, szilva, körte és a meggy, cseresznye a főgyümölcs.

A fákat mint csemetéket a közelben lévő nagy kísérleti gyümölcsös faiskolájából adják ki és a kísérleteket a kolhoz gyümölcsösében tovább folytatják.

A gyümölcsös földjének a megmunkálása mintaszerű. A földje mindig tiszta és porhanyós. Még most, július 26-án is kapálnak.

A fákon a termés szintén egészséges. A permetezést nem mulasztják el, de amellett is, az itteni fák még egész-

Medgyaszay Istvan

VARGHA Mihály: A Soproni Petőfi Szinház. =
Magyar Narancs, 1992. dec.10. 44.p. ill.

Az épület helyreállitásáról.

Medgyaszay István épitész
Wagner Péter épitész
Kőnig Tamás épitész

HY

S

C O M

SIGNAL MECHATRON

SZÁMÍTÁSTECHNIKAI SZAKÜZ

Telefon/fax: 140-91-9

MEDGYASZAY Ilván építen

Szendrő Péter, A Vesprem Petőfi Szinhai rekonstrukciója. = Szt f, 6, 1979 12-15 d

MEDGYASZAY István

Moravánszky 1988b 23, 76, 82, 83, 89, 90, 91, 93,
101, 114, 115, 118-121, 119,
120, 125, 142, 165, 169, 182.
225. és ill

MEDGYASZAY István épitész

Veszprémi szinház

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének
műemlékei. Bp. OMvH, 1993 12o. és ill.
68 p + ill.

MEDGYASSZAY István építész

KÜLÖNLENYOMAT
AZ ÉPÍTÉS- ÉS ÉPÍTÉSZETTUDOMÁNY XXI. KÖTET 3—4. SZÁMÁBÓL

FERKAI ANDRÁS

NEMZETI ÉPÍTÉSZET A POLGÁRI SAJTÓ TÜKRÉBEN, I. RÉSZ 1920—1930

BUDAPEST
1989

Ferkai András

NEMZETI ÉPÍTÉSZET A POLGÁRI SAJTÓ TÜKRÉBEN. I. RÉSZ, 1920—1930

A nemzeti jelleg problémája a múlt század közepe óta szinte megszakítás nélkül jelen van a magyar építészetben. A "nemzeti" jelző az egyes korszakokban eltérő fogalmakat fed, sőt a párhuzamosan tevékenykedő csoportok, generációk is mást értenek alatta. Vannak építészeink, akik egymaguk képviselnek egy-egy sajátos irányzatot, egyénileg kialakított programot a nemzeti törekvéseken belül. A különböző értelmezések a kortársak számára elsősorban stíluskérdést jelentettek, de a mai szemlélő, és különösen a történész nem hagyhatja figyelmen kívül a nemzeti törekvések társadalomtörténeti és eszmetörténeti hátterét. Ezek az irányzatok csak politikai-ideológiai vonatkozásaikkal együtt érthetők meg. Hogyan is kaphatnánk különben választ olyan fontos kérdésekre, hogy miért csak bizonyos időszakokban lángol fel a nemzeti érzés, miért utasítja el a hivatalos politika a nacionalista célokra jól felhasználható magyaros építészetet, vagy hogyan kerülhet egymással szembe építészetünkben a korszerűségre és a nemzeti jellegre való törekvés?

Kutatómunkám[1] távlati célja ezen összefüggések feltárása. Célom a szakma szellemi állapotát tükröző építészeti ideológiák beillesztése a kor politikai-szellemi kontextusába. Az itt következő munkatanulmány ennél kevesebbre vállalkozik: a két világháború közötti nemzeti jellegű építészeti irányzatokat tekinti át a polgári sajtó tükrében. A korabeli könyv-, folyóirat- és publicisztikai anyag meglepően gazdag forrás. A tucatnyi szaklap mellett az irodalmi-művészeti és társadalomtudományi folyóiratokban, sőt a napilapokban is bőségesen találhatók építészeti témájú megnyilatkozások, cikkek, polémiák. Bár az építészet nem írásbeli műfaj, s az építészek írott hitvallása és megépült munkáik nem mindig fedik teljesen egymást, mégis fontosnak érzem e források közreadását, mégpedig minél kevesebb — csak a megértéshez feltétlenül szükséges — kommentárral.

[1]Az "Eszmei irányzatok, ideológiák a két világháború közötti magyar építészetben" tárgyú kutatómunkám végzését az MTA—Soros Alapítvány kétéves ösztöndíja teszi lehetővé.

A két világháború közötti korszakot az elejétől a legvégéig átszövi a nemzeti építészet problémája. Semmi csodálkoznivaló nincs ezen, hiszen a "nemzeti gondolat" a Horthy-korszak lényegéhez tartozott. Annál meglepőbb azonban az, hogy hányféle értelmezésben bukkan fel a "nemzeti" fogalma. Tovább élt a lechneri "magyar formanyelv" koncepció. Nyomokban fennmaradt a nemzeti romantika. Fölerősödött a turáni-faji mítoszra építő népi szemlélet, a húszas évek végén formálódni kezdett a "harmincévesek" reformnemzedékének új népi ideológiája. Közben a legkonzervatívabb körök is igyekeztek nemzeti színekben föltűnni. Közös sajátosság, hogy a nemzeti építészet derékhadának két szélső pólussal — a kurzus hivatalos, konzervatív építészetével, és az évtized második felében beszivárgó nemzetközi modern építészet eszméivel — szemben kellett magát meghatároznia, álláspontját megvédenie.

Nemzetközi vagy nemzeti építőművészet?

Az ellenforradalmi korszak nemzeti építészet-felfogásának kikristályosításához erőteljesen hozzájárult egy korábbi vita. A heves polémiát a híres bécsi építőművész professzor, Otto Wagner robbantotta ki a magyar szaksajtóban, az első világháború nacionalizmusoktól fűtött légkörében. Wagner 1915-ben a Magyar Építőművészek Szövetségének meghívására néhány napot Budapesten töltött, és ez alkalomból cikket írt a Vállalkozók Lapjába.[2] Az udvarias gesztusnak szánt köszöntő írásban Wagner olyan általános kérdésekre is keresett választ, mint például: "Lesz-e és lehetséges-e művészi különbség a magyar és osztrák építőművészet között? Lehetséges-e egy nemzeti művészi kifejezésmód, egy nemzeti stílus?".

Wagner gondolatmenetének az volt a kiindulópontja, hogy a nemzeti művészeti törekvések szempontjából elsősorban a nagyvárosok mint kultúrközpontok jönnek szóba. A kultúrközpontok stílusa olyan tényezőktől függ — mint például a klíma, az építőanyagok, az életmód —, melyek egyformán érvényesülnek a különböző nemzetekhez tartozó nagyvárosokban. A kiegyenlítődés legpregnánsabb jele a városi lakosság öltözködése, mely a legtöbb kultúrközpontban meglehetősen egyforma. Következésképpen "... az építészeti alkotások művészi kifejezésének az összes kultúrcentrumokban hasonlóaknak kell lennie, hiszen az életmód és az állami berendezkedés mindenütt csaknem azonos. Ha méltányoljuk ezt az érvet, fel kell ébrednie bennünk a gondolatnak, hogy kimon-

[2] "Üdvözlet a magyar építőművészeknek". A Vállalkozók Lapja számára német nyelven eredetiben írta Wagner Ottó építőművész, a bécsi Képzőművészeti Akadémia tanára, az Osztrák Képzőművészek Egyesületének elnöke. = Vállalkozók Lapja 1915. december 22. (51. szám), 1. lap.

dott nemzeti stílus nem létezhetik."[3] Wagner másik ütőkártyája a célszerűség elve volt, amely saját művészetének egyik alappillére is volt egyben. Érvelését aktuális példákkal illusztrálta: a tábori szürke egyenruha és a korszerű ágyú példájával. E tömegtermékek mindenütt egyformák, bármely nemzet hadseregéről legyen szó, mert készítésüket alapvetően a praktikum határozza meg. "A milliós hadseregek, dreadmonthok, repülőgépek és 16 km lőtávolságú mozsarak korában a világ és vele önmagától értetődően a művészek is arra a meggyőződésre jutottak, hogy helyes célbetöltés a szépség főfeltétele, hogy egy közönséges ágyú, ha a találata biztos, szebb, mint egy díszesebb, ha nincs meg ez a tulajdonsága."[4] Ezek után vonja le a végkövetkeztetést: "E felfogás talaján állva természetesen hibásnak, sőt lehetetlennek kell ítélnünk minden olyan törekvést, amely egy nemzeti stílust akar megteremteni."[5]

Otto Wagner eme kijelentései természetesen nem maradtak visszhang nélkül a magyar építésztársadalomban. Először Kertész K. Róbert építész, minisztériumi osztálytanácsos válaszolt a magyar építészi kar hivatalos fórumán, a Magyar Mérnök- és Építész Egyletben.[6] Kertész a nemzeti építészet elkötelezett híve volt, maga is gyűjtött Erdélyben és az Alföldön néprajzi anyagot, s a Darányi-féle népiskolaépítési akció egyik fő szervezője volt a kultuszminisztériumban. Nem meglepő tehát, hogy határozottan szembeszállt Wagner nézeteivel. "Nemzeti irányzatú építőművészet gondolata iránt rokonszenvet sem Wagnertől, sem más osztrák építőművésztől nemigen várhatunk. Ennek mélyreható oka van" — kezdte előadását. Az ok szerinte az, hogy osztrák nemzetről sem a múltban, sem ma nem lehet beszélni. Ausztria számos hercegségből, érsekségből, tartományból áll, melyek korábban önálló nemzeti életet éltek, és csak politikailag voltak egymásra utalva. A német nyelvű tartományokból alig száz éve jött létre Ausztria, mely osztrák nemzeti hagyományokra nem hivatkozhat. "Ebben látom természetszerű magyarázatát annak, hogy osztrák építész nem hisz nemzeti építőművészet keletkezésében, mert nincsen fa gyökér nélkül." Ezzel szemben a magyarság ezeréves múltra tekint vissza, mely idő alatt a nemzeti géniusz ereje megőrizte a magyarság "faji különállóságát" és a bevándorlókat magyarrá asszimilálta. Ezért nekünk magyaroknak a

[3] Uo.

[4] Uo.

[5] Uo.

[6] "Nemzeti Építőművészet". Kertész K. Róbert előadása a Magyar Mérnök- és Építész Egylet mű- és középítő szakosztályainak ülésén 1916 májusában. Megjelent a MMÉE Közlönyének 1916. (L. kötet) 150. l.; VL 1916. június 7.; és különlenyomatban: Nemzeti Építőművészet. Tanulmány. Írta: Kertész K. Róbert építész, min. osztálytanácsos (8r, 201.), Budapest, 1916. "Otthon" könyvnyomda és lapkiadóvállalat.

nemzeti hagyomány több mint puszta szó -- "egész létünknek szilárd alapja". Wagner állítását, mely szerint az építészeti stílusnak az összes kultúrcentrumokban hasonlónak kell lennie, azzal cáfolja, hogy feltárja: "... a Mester okoskodásából teljesen kikapcsolta az emberi fajok lélekbeli különbözőségeit és sajátosságait, a múltak tanulságát, a régesrégen elmúltakra való kegyeletteljes visszaemlékezést, a nemzeti hagyományokat, a tradíció tiszteletét".[7] Majd később a közlekedés, a technika homogenizáló hatásával kapcsolatban megjegyzi: "Kétségtelen, hogy a technika minden vívmánya közelebb hozza egymáshoz a nemzeteket és egymásra való hatásukat intenzívebbé teszi, de kiforgatni a népet nemzeti mivoltából és nemzetközivé tenni nem fogja soha."[8] A magyar formatörekvések addigi történetét áttekintve fontos megállapításra jut: "... véleményem szerint a »magyart stílust« megcsinálni elhatározásszerűleg nem lesz lehetséges, hanem igenis öntudatos ... tervszerűséggel elősegíthetjük és biztosíthatjuk építőművészetünk nemzeti jellegének kialakulását."[9] A nemzeti jellegű építészet keletkezésének feltételei Kertész szerint "nemzeti kultúrtörténetünk, a hazai műemlékek és a népművészet alapos ismerete és átérzése", melyet elsősorban a jövő nemzedékek ilyen irányú műegyetemi képzésével lehetne elérni.

Kertész K. Róbert előadását az Egylet közlönyében dr. Lechner Jenő, Lechner Ödön unokaöccse kommentálta.[10] Úgy vélte, Wagner "kozmopolita gondolatával" Kertész inkább érzelmi alapon vitatkozik. Ő maga így érvelt: "Wagner tétele csakugyan akkor állhat csak fenn, ha a kulturális egymásrahatás az egyes nemzetek, népek faji különbözőségeit is teljesen megszünteti, az egész emberiséget egységesen gondolkodóvá, egyformán érzővé csiszolja, ami ma még beláthatatlan utópiának tetszik, tehát a közeljövő művészi fejlődésében lényeges szerephez nem juthat."[11] Majd így folytatja: "... a jelen intenzív nemzetközi érintkezés, a műipari termékek állandó csere-beréje, a sokszorosító ipar óriási egymásrahatása feltétlenül megérződik a szellemi alkotás minden terén, így az építőművészetben is. Ám a különböző fajok a benyomásokat átszűrik saját lelkületükön s munkásságuk ezen át olyan zamatot nyer, ami egyiket a másiktól végeredményben mégis mindig különbözővé fogja tenni. Ha ez a szűrő megromlik, szétszakadozott likacsain úgy özönlik az idegen befolyás, hogy a nemzeti szellem érvényesülését elnyeli, akkor igaza

[7]Kertész klny. 4—5. l.

[8]Kertész klny. 9—10. l.

[9]Kertész klny. 15. l.

[10]Lechner Jenő dr.: Nemzeti építőművészet. = MMÉE Közlönye 1916. (L. kötet) 222. l.

[11]Uo.

lesz az osztrák mesternek, ám akkor is csak az történik, hogy egy erősebb népfaj ráerőszakolja geniejét a gyengébbre s ennek egyéniségét megfojtja."[12] Kertész végkonklúziójával szinte teljesen egybevág az ő következtetése is: "Az ifjú nemzedékbe minden tevékenységi körben céltudatosan belenevelt nemzeti öntudat lesz az a szűrő, melyen át a művészi gondolat is magyarrá leszen."[13]

A vita 1917-ben a másik oldalon állók hozzászólásával folytatódott. Bauer Henrik gyakorlatilag Otto Wagnerrel értett egyet, amikor megállapította, hogy "... a művészetben a nemzeti nem cél, hanem fejlődési eredmény, s mint ilyen nem az alkotás esztétikájának, hanem a művészettörténetnek a tárgya."[14] A természettudományos rendszertan módszerét használva a nemzetit az egyénitől az általános emberi felé vezető sorba állította, így kívánta föloldani a nemzeti és nemzetközi ellentétét. Ney Béla, az Építő Ipar—Építő Művészet főszerkesztője hasonló következtetésre jutott. Kertész előadására reagálva írta: "... számolnunk kell azzal, hogy bármely új építő-stílus, amely a modern élet forgatagából fog kiforrni, alig lesz nemzeti stílus, sőt minden valószínűség szerint csak nemzetközi lehet..."[15] A mi feladatunk földolgozni mindent, ami művészi földolgozásra alkalmat nyújt — beleértve a múltunk tanulságait, népművészetünket, mai adottságainkat is. Büszkék lehetünk, ha sikerül "... a világstílusnak olyan hajtását nevelni, amelyen a magyar géniusz bélyege fölismerhető lesz".[16]

A háború végéhez közeledve a nemzeti jelleg kérdése rohamosan a háttérbe szorult. A politikai életben zajló forradalmasodás az építészetben is új témákat hozott: a cikkek az új szociális feladatokról, a régi formaművészt felváltó mérnök-építész új típusáról, az eljövendő új életmódról és új stílusról szólanak. A nemzeti építészet kérdését Ligeti Pál érintette újra 1919-ben tartott előadásán.[17] Úgy vélte, hogy a háború kitörésekor már sem a Lechner-vonal, sem a Lajta-, Kós-, Zrumeczky-féle kísérlet aktuális nem volt. Maguk a Lechner köréből indult építészek (Pogány, Málnai, Lajta, Vágó) bizonyítják ezt azzal, hogy a háború előestéjén sima, egyenes vonalú, dísz-

[12] Uo.

[13] Uo.

[14] Nemzeti építőművészet. BAUER HENRIK-től = MMÉE Közlönye 1917. (LI. kötet) I. 21., 22. l. (cikk 22—26. l.).

[15] Ney Béla: Nemzeti építőművészet és stílus. I. rész = Építő Ipar—Építő Művészet 1917. június 10. 141—143. l.; II. rész ÉI—ÉM 1917. június 17. 147—149. l.

[16] ÉI—ÉM 1917. június 17. 149. l.

[17] Ligeti Pál: A világháború és új stílusra való törekvésünk = VL 1919. 4—5. szám és ÉI—ÉM 1919. január 26. Az előadás 1919. január 13-án hangzott el a Mérnökegyletben.

telen épületeket építettek. Ligeti mindebből azt a következtetést vonta le, hogy "a nemzeti érzés, azt hiszem, egyáltalában nem alkalmas arra, hogy építészetet teremtsen. Literatúrát azt igen... Építészeti stílust teremteni nemzeti gondolat nem tud."[18] Hallgatóságának véleménye megoszlott: voltak, akik az előadóval egyetértve nem tartották helyesnek "az egyéni vagy nacionális stylusképzés erőltetését"[19] és bíztak a racionális új stílus kibontakozásában, míg mások tagadták, hogy az új stílus internacionális eszmék hatása alatt fog kifejlődni. A Lechner-követő Jakab Dezső arra hivatkozott, hogy ha a nagyobb nemzetek ráerőszakolhatták a világra saját nemzeti voltukat és stílusuk neveit, akkor "nem tagadhatjuk azt meg a kisebb nemzetektől, hogy a maguk ősi kincseire, dekoratív motívumaira a maguk nemzeti nevét írják".[20] Gálócsy Árpád pedig azt az őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság közötti időben meglehetősen furcsán hangzó kijelentést tette: "Töretlen hitem az, hogy a magyar stylus éppen most fog elementáris erővel kifejlődni, mikor igazán nemzeti öntudatára kezd ébredni a magyar."[21] A próféta beszélt belőle, bár a kommün közjátékát nem láthatta előre.

Az ellenforradalmi kurzus és a nemzeti építészet

Az 1918—1919-ben fölvetett progresszív gondolatokat elsöpörte az ellenforradalom. Ezzel a fordulattal a történelem tett pontot a "nemzeti vagy nemzetközi építőművészet?" vita végére. A nemzetköziség eszméje kompromittálódott a Tanácsköztársasággal, az új rendszer -- a keresztény-nemzeti kurzus — politikai ideológiájának középpontjában a nemzeti eszme állott. A nacionalizmus volt az egyetlen tényező, amelyet valamennyi uralomra került csoport egységesen elfogadott. Ebben a légkörben magától értetődő, hogy újra előkerült a nemzeti építőművészet ügye. A korszak sajátos ellentmondása azonban az, hogy, minden nacionalizmusa ellenére, a hatalom nem pártolta a magyaros formatörekvéseket!

"Az ember azt hitte volna, hogy a fellángoló nemzeti érzés kapcsán újra lángot fog a nemzeti stílus utáni kívánság hamvadó parazsa. Ha történtek is mozdulások, azok inkább az irodalomban foglaltak helyet és inkább literári-

[18] VL 1919. 4—5. szám.

[19] Sándor Móric hozzászólása. = VL 1919. 4—5. szám.

[20] Jakab Dezső hozzászólása. Uo.

[21] Gálócsy Árpád hozzászólása. Uo.

sak voltak és nem a tömegek lelkében gyökerezők"[22] — emlékezett vissza a kurzus legtöbbet foglalkoztatott konzervatív építésze, Wälder Gyula. Valóban, miközben a sajtó tele volt a nemzeti építészet melletti kiállásokkal, míg a pályázatokon, kiállításokon szép számmal szerepeltek ilyen jellegű tervek, addig a megbízások zömét befolyásos konzervatív építészek kapták, a nemzeti irányzat képviselőinek csak elvétve jutott néha valami kisebb munka. Mi volt az oka ennek a furcsa helyzetnek?

Jánszky Béla, a magyar formatörekvések történetének krónikása így ír erről könyvében: "A fejlődés azután, a forradalmak lezajlása után, teljesen megállott. Megállította a háború és a megpróbáltatások utáni lethargia, az általános építőművészeti műveltség hiánya, az alkotókészségnek minden ösztönző, támogató erő hiányában elkerülhetetlen lelankadása, a mindennapi kenyérért folytatott kétségbeesett harc, a munkaalkalmak hiánya, a többnyire — létérdekből való — szükséges megalkuvások gyáva megszokása s főleg a kényelmes és azt kell mondani hazafiatlan, tudákos »kishitűek« konzervativizmusa..."[23] Jánszky felsorolását ki kell egészíteni néhány olyan fontos tényezővel, melyek részletesebb kifejtést érdemelnek. A legfontosabb ok kétségtelenül a keresztény-nemzeti kurzus mély konzervativizmusa volt. Ezzel összefügg, hogy a kurzus által foglalkoztatott konzervatív építészek a maguk stílusát tartották az igazi nemzeti építészetnek! Tovább élt a hatalom hagyományos ellenszenve a Lechner Ödön képviselte "túlzottan egyéni" iránnyal szemben, s a Lechner-követők kapcsán bevonult az építészetbe a zsidókérdés is.

Az ellenforradalmi rendszer kritikáját már a kortársak megfogalmazták. Szabó Dezső, aki a jobboldali radikalizmus ideológiájának egyik megalapozója volt, a húszas évek közepén már vitriolos tollal bírálta a "görénykurzust". Témánk szempontjából érdekesebb a történész Szekfű Gyula véleménye, melyet a "Három nemzedék"-hez 1934-ben fűzött pótfejezetben ("És ami utána következik") fejtett ki. Szekfű, amikor az elkorcsosult harmadik nemzedék számlájára írja a Trianon utáni évek sötét konzervativizmusát, éppen a kurzus neobarokk építészete nyomán nevezi a kor társadalmát "neobarokk társadalom"-nak. "Néhány év távlatából visszatekintve nem tarthatjuk véletlen dolognak, hogy Trianon után nagy számmal előállt középületeink a barokk stílus jegyeit hor-

[22] "A magyar nemzeti művészet kialakulása. Wälder Gyula műegyetemi tanár felolvasása az O. M. Iparművészeti Társulat debreceni kiállításának megnyitása alkalmából. = Magyar Iparművészet, 1933. 1. szám, 13—16. 1.

[23] Jánszky Béla: A magyar formatörekvések története építészetünkben. Budapest 1929. 56. 1. (A könyv Jánszky előadássorozatának anyagát közli, melyet 1929. február 7-től tartott a Magyar Kőművesmesterek Országos Szövetségének budapesti csoportjában.)

dozzák magukon... A harmadik nemzedéknek Trianon után uralomra jutott korosztálya már magával hozta a másolás és utánzás e megrögzött szokását, de a minta kiválasztásában mégis keble szózatát követte: Trianon neobarokk építészetének a társadalom neobarokk gondolkodásmódja felelt meg."[24] Ennek a reakciós társadalomnak a gondolkodásmódját a dzsentri-úri életforma és a tekintélytisztelet határozta meg. A tekintély pedig már nemcsak a korábbi hierarchiához és az államrend képviselőihez kötődik, hanem "veszedelmesen egyszerűsítő módon minden politikai és kulturális kiemelkedéshez... Ennek folytán tekintélye annak van, akinek hangja és állása van..."[25] A tekintélyelv meghatározza az építtetők és tervezők szemléletét éppúgy, mint a tervező kiválasztását. Megbízást elsősorban az az építész kap, akinek hangja, állása, rangja van. A "neobarokk társadalom" műegyetemi professzorokkal, állami tisztviselőkkel, felsőházi tagokkal, kormányfőtanácsosokkal és más címek viselőivel terveztet. Ugyanazok a nevek szerepelnek a minisztériumok, a székesfőváros minden fontosabb építkezésénél, őket bízzák meg az egyházak, az állami hivatalok, intézmények. Ők nyerik a tervpályázatokat. "Az utóbbi évek tervpályázatain a díjakat művészi kvalitás nélküli professzionista építészek kapják, egy klikk tagjai ... mellőzve az igazi tehetségeket. Kézzel-lábbal tiltakozna a megcsontosodott céh- és klikkrendszer egy nagyvonalú művész ellen, féltvén tőle elavult katedrájú diszciplínájukat és rendszerüket. Szomorú jelenség a tehetség elnyomás a magyar kultúra minden ágában, de talán sehol sincs olyan súlyos és jóvátehetetlen következménye, mint éppen az építőművészetben, ahol a művészietlenséget el sem lehet rejteni..."[26] Nem véletlen, hogy ugyanennek a klikknek a névsorával találkozunk később a gazdasági válság idején, amikor a magánépítészek sajtókampányban tiltakoztak az ellen, hogy a középítkezéseket közalkalmazottak és műegyetemi tanárok tervezik.[27]

A trianoni országvesztés is érveket adott a konzervatív építészeknek a magyaros irányzat ellen. "Magyarország gazdag volt építőművészettörténeti emlékekben. De mi emez emlékeinket nem becsültük meg" -- kezdte műegyetemi előadását 1920-ban dr. Kotsis Iván, majd a háború előtti építészek kritikájával folytatta: "A mindennapi üzlet érdekei lefoglalták minden gondola-

[24]Szekfű Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. Budapest, 1938. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. (Ötödik kiadás) 410. l.

[25]Uo. 417. l.

[26]"A magyar építőművészet legújabb botránya (A zalaegerszegi templom tervpályázat eredménye. Tehetségek és diplomák harca) = A Nép 1925. május 28.

[27]"Kinek jutottak a középítkezések?", valamint "A középítkezések listája" folytatásokban a Pesti Napló 1932. július 3., július 13., 20., 27. és augusztus 3. számának "Népszerű Tudományos és Technikai Napló" mellékletében.

tukat és idejüket, a szertelen stylusirányzatok eltompították látásukat a történelmi szép iránt, végül kellő hazafias érzés hiánya, vagy annak lagymatag állapota következtében hiányzott belőlük az a szeretet, amellyel hazai építő művészetünk emlékei felé kellett volna fordulniok..."[28] Ugyanezt a gondolatmenetet folytatta dr. Lechner Jenő, amikor az egyetemi ifjúság előtt álló feladatokat fogalmazta meg ugyancsak 1920-ban: "... ilyen Széchenyiekké, ilyen, a históriai múltat melegen átérző, a jövőt erősen akaró vasemberekké kell nevelődnie a jövő nemzedéknek, ha ezt az »ezer sebből vérző« nemzetet új életre akarja kelteni és egy új ezredévet akar életének biztosítani... Keressétek a múltat, tanulmányozzátok városaitok históriáját, igyekezzetek megérteni a »beszélő köveket« és akkor a jövőt munkálva nem tudtok majd vétkezni ellenük, megóv attól a szeretet, amely hozzájuk fűz."[29] Hogy a professzorok figyelmeztetése és iránymutatása mily nagy hatással volt a hallgatókra, bizonyítja a Műegyetem 1925-ös építészkiállításáról szóló beszámoló. "Nem találunk itt egyéni és új architektúrát... De találunk komoly elmélyedéssel készült alaprajzokat, ötletes és művészi családi házakat és homlokzatokat, melyek óriási távolságban vannak azoktól a »modern« homlokzatoktól, melyekkel Budapest utcáit könnyelműen megtöltötték a XX. század elején... És sok-sok magyarság csendül ki a tervekből. Nem a szörnyű oromzatokban és a népies motívumok homlokzatra pazarolásában keresik a magyar stílust, hanem abban, hogy mély lelki kapcsolatba hozzák épületeiket a magyar történelmi múlttal, a magyar középkor és a 17—18. sz. magyar levegőben és magyar anyagban született embereivel."[30] Íme a nemzeti gondolat konzervatív értelmezése, mely hazafiatlannak bélyegez minden háború előtti magyar formatörekvést. E szellem jegyében épültek tovább vidéki városaink "eredeti stílusukban": Eger, Gyöngyös, Szombathely barokkban, Debrecen, Nyíregyháza empire-ban. "Mintha csak a szomorú magyar történelem mulasztását akarnák pótolni, mely műemlékek tekintetében is mostohán bánt a sokat szenvedett magyarsággal. Történelmi hangulatú városképet akarnak odavarázsolni — utólag — a jóhiszemű vagy jó üzleti érzékű imitátorok jobb sorsra érdemes fáradozásaival a huszadik század közepén — mintha az élet megállt volna — a szerencsétlen trianoni Magyarország belsejébe"[31] — írta Jánszky az általa elítélt "mű-műemlékek"-ről.

[28]Kotsis Iván dr.: Magyarország építőművészettörténeti emlékeinek tervszerű feltárása. Előadás a Műegyetemen 1920. május 29-én. = ÉI—ÉM 1920. július 1.

[29]Dr. Lechner Jenő: Tradíciók és az ifjúság = A Technikus (I. évf.) 1920. 94—97. l.

[30]Brestyánszky Tibor: Építészkiállítás a Műegyetemen = Technika (VI. évf.) 1925. 5—6. szám, 98. l.

[31]Jánszky id. munkája, 57. l.

A háború előtti nemzeti stílustörekvések elutasításában a politikusok magatartása is közrejátszott. Gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter ugyanúgy a magyar stílus szecessziós jellegére hivatkozva vetette azt el, mint elődje, Wlassits Gyula 1902-ben. Bírálatát a konzervatívoknak kijáró dicsérettel toldotta meg: "Az öreg Lechner zsenialitását készséggel elismerem; alkotásai egyéniek, amelyek éppen egyéni zsenialitásukkal maradandó helyet biztosítanak maguknak a magyar műtörténelemben. De kevésbé szerencsés utánzói alapjában véve a bécsi szecesszió szellemében bizonyos ál-magyar stílust igyekeztek kreálni, amelyet a magyar nemzet esztétikai érzéke nem tett a magáévá. Én azt hiszem, hogy nagyobb mestereink fiatal generációja jó úton jár, amikor elhagyva a magyar szecesszió útjait, modern szellemben bekapcsolódást keres az architektúra hagyományos formavilágába."[32]

Klebelsbergnek a magyar stílussal szemben érzett, ám nagyon udvarias módon kifejezett ellenérzését más, jobboldalibb körök sokkal durvábban fogalmazták meg. A jobboldali radikalizmus, különösen annak szegedi változata, a nemzeti kérdést az antiszemitizmusra redukálta. A húszas évek első felében az építészetbe is óhatatlanul bevonult az antiszemitizmus.

A zsidókérdés valójában már sokkal korábban fölvetődött az építészettel kapcsolatban. Lechner Jenő 1908-ban a Mérnökegyletben tartott előadásában[33] érintette először ezt a kérdést. Az előadásban annak okait kereste, hogy vajon miért vallott kudarcot Lechner Ödön magyar formanyelve, vajon miért nem vertek sehol gyökeret a magyar nép lelkében irányzatának hajtásai? Arra a megállapításra jutott, hogy az a "kétségkívül többé-kevésbé tehetséges gárda, amelyik Lechner Ödön eszméi letéteményesének és terjesztőjének hitte magát", azért, mert jó részben zsidó vagy volt-zsidó, fajának erőteljes tulajdonságai folytán "akaratlanul is egészen más szellemű művészetet produkált, mint a követni vélt Lechner Ödön".

Amikor a polgári radikális "Huszadik Század" folyóirat 1917-ben különszámot adott ki a zsidókérdésről, az egyik hozzászóló, Beregi Ármin mérnök, a Magyar Cionista Szervezet elnöke, írásában Lechner említett előadásának tulajdonította, hogy a zsidókérdést bevitte a magyar építőművészetbe.[34] Lechner Jenő személyes megtámadtatás címén szót kért a lapban, s a szerkesz-

[32]gróf Klebelsberg Kunó: A magyar művészet mint nemzeti erőforrás = Pesti Napló, 1928. július 29. Ld. még: gr. K. K.: Küzdelmek könyve, Budapest, 1929. Athenaeum, 30—31. l.

[33]Ld.: MMÉE Heti értesítője, 1908. 16. sz. "Modern és nemzeti építőművészet" címmel.

[34]Huszadik Század 1917. (XVIII. évf. 36. köt.) július—augusztus. Beregi Ármin hozzászólása a "Zsidókérdés Magyarországon" ankéthoz. 48—51. l.

tőség a következő számban leközölte nyilatkozatát.[35] Beregi vádjával szemben Lechner azzal védekezett, hogy nem állt szándékában a Lechner-követőket becsmérelni, művészi kvalitásukat elismeri, csupán annyit állított, hogy munkáik szelleme saját fajuk jellegzetességeit tükrözi, a magyartól idegen. Ezzel a tárgyilagosnak szánt állításával Lechner Jenő -- naivan vagy tudatosan? -- a legérzékenyebb pontjukon sértette meg az érintett építészeket. Hiszen a zsidó vagy volt-zsidó építészek éppen az asszimiláció erős szándékával álltak az öreg Lechner táborába, s talán éppen azért próbáltak magyarabbak lenni a magyarnál, nemzetibbek Lechnernél, hogy egyenrangú állampolgárnak érezhessék magukat. Lechner Jenő pedig magyarságukat vonta kétségbe, beolvadásukat kérdőjelezte meg.

Abban nincs semmi meglepő, hogy a két faj különbségeit Beregi Ármin sem tagadja: "A mint a magyar faj minden produktumán, bármennyire olasz, német, szláv műveltségen nevelődött, a magyar faji jelleg kiüt, úgy nem tud elenyészni az őseredet nyoma a zsidó faj produktumán, bármennyire szaturálódott is pl. magyar levegővel."[36] Nem csoda, hiszen Beregi cionista, és mint ilyen elismeri a zsidó nép különállását, viszont ellenzi beolvadását. Más célok vezetik tehát, mint a magyarrá válni akaró építészeket.

A probléma megoldásáról Lechner és Beregi véleménye gyökeresen eltérő. Lechner úgy véli, hogy a művészi alkotásokban megnyilvánuló faji szeparációt meg kell szüntetni, "aminek előfeltétele a faji egybeolvadás, természetesen a magyar faji sajátosságok javára".[37] Beregi pedig ellenzi az asszimilációt, mert az szerinte a zsidó nép megszüntetésével járna, ami lehetetlen. Szerinte "az általános zsidóhelyzet szanálása abban rejlik, hogy az egyenjogúsítás törvényei minden vonalon előítélet, elfogultság nélkül, az emberek lelkében, intézmények rejtett alapszabályaiban jóhiszeműleg keresztülvitessenek".[38]

Sajnos Beregi óhaja nem hallgattatott meg. Éppen ellenkezőleg: a kurzus első éveiben nekivadult hecckampány indult a zsidóság ellen. Ebből az építészek is kivették a részüket. Fábián Gáspár "Építő művészeti szállítók" című írásában szólta le azokat az "idegen elemeket", akik az elszakadni kívánó országrészekre "girbegurba színes, szűrös atyafiak vonalaiban pompázó épületeket plántáltak". Jakab Dezső válaszol neki: "Kérdezné csak meg Fábián kolléga a román, a cseh, a szerb hatóságokat, miért igyekeznek ezeket az ártat-

[35]Dr. Lechner Jenő műépítész: Magyar építőművészet és zsidókérdés = Huszadik Század 1917. (XVIII. évf. 37. köt.) 272—274. l.

[36]Husz. Század, 1917. 49. l.

[37]Husz. Század, 1917. 274. l.

[38]Husz. Század, 1917. 50. l.

lan kővirágokat és vánkosfejeket onnan erőszakkal eltávolítani, éppen úgy, mint a magyar szót az iskolából, a magyar felírásokat a kereskedők boltjairól. Vörös posztó ez az ő szemükben és a magyarság címere az épületeknek (sic!). Az a pár vidéki impériumban fennálló magyar jelzőoszlop megérheti rövidesen azt az időt, amikor az ön társai turul-tollal fogják róluk megírni, hogy ezek itthon és az elveszett földeken az ősi faji magyarságot jelentik, de amott keleten és a Balkánon az igazi nyugati kultúrát fogják hirdetni."[39] Komor Marcell is hasonló hazafias érvekkel próbált válaszolni a stíluskritikába bújtatott fajvédő támadásokra: "A magyarság szupremáciáját fejezhetik ki az ország egész területén emelendő, magyarosan megoldott épületek, anélkül, hogy bármi elnyomást, bármi jogsértést jelentenének" -- idézte Lechner Ödön szavait.[40]

A támadás másik fő csapása Budapestre, a "bűnös város"-ra irányult. A vezércikk-zsargonban "Judapest"-nek, "Gettó-Gólem"-nek nevezett fővárosról a szaklapokban építészek is megírták a politika által elvárt szólamokat. Valamennyinek lényege ugyanaz: a békeévek jólétének eredményeképpen a város "egy idegen formaképzés harsogó zenekara útján egy idegen faj diadalát"[41] hirdeti hosszú időkig.

A zsidóság elleni hangulatkeltés nem is leplezett célja az volt, hogy rovásukra a magyar keresztény középosztály és szakértelmiség teret nyerjen. A Műegyetem új lapjának, "A Technikus"-nak beköszöntőjében Czakó Adolf szükségesnek tartotta "a magyarság számára új munkapályák biztosítását, amelyeket eddig rövidlátásból és tunyaságból másoknak engedtünk át ... anyagi és szellemi életünk minden vonatkozásában olyan szervezetek és munkafeltételek kiépítését, amelyek a magyar lélektől vezetett haladásnak kedveznek, nem pedig a nemzetellenes irányzatnak."[42] E célokat szolgálta az 1920-ban elfogadott numerus clausus törvény, amely az egyetemekre fölvehető izraelita vallásúak számát korlátozta, valamint azok a szakmai szervezetek -- Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége, Mérnöki Kamara --, melyek a mérnöki kar "erkölcsi tekintélye és hazafisága" felett kívántak őrködni, eltávolítva a közéletből mindazokat, akik "sem faji, sem pedig világnézeti szempontból" nem voltak kívánatosak arra, hogy bármilyen szerephez jussanak. A Mérnöki Kamarának -- ami a tervezési jogosultságot biztosította -- csak az lehetett

[39]Jakab Dezső: Válasz Fábián Gáspár "Az Építő Művészeti Szállítók" cikkére = ÉI—ÉM 1920. január 25. 7. l.

[40]Ezrey (Komor Marcell): Építő stílus = VL 1919. január 22.

[41]Gulyás Jenő: Építészek a lejtőn = A Technikus (II. évf.) 1920—21. 5—6. szám, 121. l.

[42]Czakó Adolf: A mi utunk = A Technikus (I. évf.) 1919. 1. szám, 1—2. l.

tagja, aki okmányokkal bizonyította, hogy az 1920-ban lefolytatott igazoló eljárások során nem marasztalták el. Ezzel eleve hátrányos helyzetbe hozták mindazokat, akik bármi módon exponálták magukat a forradalmak idején, akár csak úgy, hogy katedrát kaptak a Tanácsköztársaságtól. A kompromittáltak büntetésük elévüléséig nem tölthettek be semmilyen pozíciót, és ami súlyosabb, tervezői munkát sem vállalhattak saját nevükön.

A zsidók ellen a leghevesebb támadásokat a konzervatív-klerikálisok és a nemzeti építészet turáni szárnya intézték. A húszas évek elejének légkörét megdöbbentő pontossággal írja le Nádai Pál "Akiknek kevés a Lajta Béla magyarsága" című elkeseredett cikke. "Egy német szállóige szerint, ha az építésznek nincsen dolga, akkor felhőkarcolókat épít -- rajzpapíron. Magyarra ezt a közmondást akként lehetne alkalmazni, hogyha az építésznek nincsen dolga, akkor -- fajvédelmet épít a szónoki pódiumon... Aki majd egykor csokorba fogja kötni a magyar építészet kiválóságainak alkotásait, körülbelül meg fogja érteni, hogy miért esett éppen a kurzus legdicsőségesebb öt esztendejébe a magyar építőművészet oly jeleseinek alkotótevékenysége, mint amilyenek Petrovácz Gyula, Wiegand Ede és legújabban Medgyaszay István, e három elszánt építője a fajvédelmi kockajátéknak... Medgyaszay csak most ugratott ki a mezőnyre. Arra a mezőnyre, melyen az ember holttesteken is keresztülszáguld, ha a célkarika úgy kívánja. Erre az akadályra mintha a Sors predesztinálta volna egyenesen a mi emlékezetünk fájdalmas halottját: szegény Lajta Bélát... Öt éve porlad itt Lajta Béla teste, de ez öt év óta közgyűléseken és úgynevezett tudományos vitákon sokszor harsogott el fölötte a süvítő vád: nem magyar stílust, hanem zsidó stílust fakasztott alkotásaiban... Vajon mit csináltak ezalatt a Medgyaszay Istvánok, akik most zsidónak bélyegzik az ő magyarságát? Szorgalmasan és nagy hozzáértéssel ültették át az osztrák Wagner Ottó és Olbrich építészeti elveit... Aki pedig hallani akarta Medgyaszay Istvánt, a teoretikust... annak alkalma nyílt az ő fajvédelme kedves csacskaságait élvezni minapi előadásában... Valóban nem volna érdemes egy ilyen sumirológus, turáni, fajvédő és kínai copfokkal díszített építész alkotószellemét elemezni, ha olyan kor és erkölcs nem nyilvánulna meg benne, amely -- úgy látszik -- egész láncolattal dicsekedhetik. Ez azoknak az eddig halk leselkedőknek a felfelé való lovaglása, akik valamikor megelégedtek a cementrácsok építészeti forradalmával, ma pedig fórumra vágyódnak és politikai babérokra törnek. Az isten áldja meg őket mandátummal, városatyasággal, pályadíjakkal és megbízatásokkal, csak a mi féltett nagyjainkat ... hagyják pihenni sírjaikban!"[43] Nádai Pál vádjait támasztja alá

[43]Nádai Pál: Akiknek kevés a Lajta Béla magyarsága = Egyenlőség (A magyar zsidóság politikai hetilapja) 1925. május 2. 5. 1.

Jánszky Béla, amikor megemlíti, hogy az egyik városatya (építész!) a székesfőváros tanácsülésén, egy másik építész pedig a Mérnökegylet egyik szakosztályi ülésén nyilvánosan indítványt tettek "Lajta Béla és a hozzá hasonlók" műveinek lerombolására![44]

A nemzeti építészet "turáni" vonala

Az ellenforradalmi korszakban a nemzeti jellegű törekvések korábbi hívei közül alig néhányan maradtak csak porondon. Lechner Ödön, Lajta, Tátray, Zrumeczky, Mende Valér meghalt, Vágó József emigrált, Kós Károly és Bábolnay József Romániában telepedett le (utóbbi csak átmenetileg), a Lechner-követők nagy részét elhallgattatta vagy megalkuvásra kényszerítette az antiszemita politika, Pogány, Kozma, Györgyi, Jánszky és Szivessy a húszas évek első felében alkalmazkodtak az újkonzervatív divathoz. Eltekintve attól a néhány gyakorló építésztől, aki főként vidéki munkás- és tisztviselőtelepeket, református templomokat épített magyaros stílusban (Marschalkó Béla, Wellisch Andor, Szeghalmy Bálint, Radó Sándor), valamint a kultuszminisztérium népiskoláit tervező Sváb Gyulától és Thomas Antaltól, a nemzeti építőművészetet a nagy nyilvánosság előtt gyakorlatilag négyen képviselték továbbra is programszerűen: Kertész K. Róbert, dr. Lechner Jenő, Toroczkai-Wigand Ede és Medgyaszay István. Ők is elsősorban szóban és írásban, mert konkrét építési feladatoknál gyakran engedményekre kényszerültek a konzervatív építtetőkkel szemben.

Mind a négyüknek már a háború előtt volt köze a nemzeti építőművészeti törekvésekhez, valamennyien kutatták a magyar múltat, a népművészetet. Hogy tevékenységüket a háború után is folytathatták, abban nagy része volt annak, hogy felfogásuk igazodott az ellenforradalmi rendszer eszméihez, kapcsolódni tudtak különböző uralkodó körök ideológiájához. Közös bennük, hogy a nemzeti művészetet faji művészetként értelmezték, erősen hatott rájuk a turanizmus ideológiája, s nacionalizmusuk általános "idegen-ellenességgel" párosult, mely széles skálán mozgott a nemzetköziség tagadásától a szélsőséges antiszemitizmusig — és németellenességig.

Négyük közül a legmértéktartóbb, a leginkább politikusi alkat Kertész Károly Róbert volt.[45] Valójában karriert is inkább politikai-közéleti téren

[44]Jánszky Béla: A magyar formára való törekvések kritikai megvilágításban. Klny. a MMÉE Közl. 1939. évi szeptember hó 37—38. számából. Budapest, 1939. Stádium. 33. l.

[45]Kertész K. Róbert (1876—1951) építész, kultuszminisztériumi államtitkár, műegyetemi magántanár (Kelet-Ázsia építőművészete tárgykörben), a Corvin koszorú tulajdonosa, a III. oszt. vaskoronarend lovagja, számos társadalmi és közművelődési egylet elnöke, tevékeny tagja.

csinált, építészként nem volt jelentős. Már a háború előtt minisztériumi osztálytanácsos volt, később a művészeti ügyek államtitkára lett. 1919-ben tevékenyen részt vett a Keresztény Nemzeti Párt alapításában, a párt egyik első alelnökévé választották. Lechner Jenő írja róla: "Az ő kávéházi asztaltársasága köré gyűrűzött az a mozgalom is, mely a kari életben a haladó szellem szélsőséges, destruktív törekvéseit felismerve már akkor felvette ellene a harcot. A vezérkar »Fiume« asztaltársaság néven vált ismertté és feje Kertész K. volt, s működése beletorkollott a húszas évek politikai mozgalmaiba."[46] Kertész államtitkárként és számtalan társadalmi és művészeti szervezet tagjaként tisztességesen képviselte az építésztársadalom érdekeit, olyannyira részrehajlás nélkül, hogy később, a harmincas években, tekintélyével kiállt a modern építészet hívei mellett, megvédve őket a nemzetellenesség vádjától.

A világháború után azonban még a "nemzeti öncélúság" elkötelezett híve. Az ellenforradalom győzelmével igazolva látta azokat az állításait, amiket még Otto Wagner ellenében fogalmazott meg 1916-ban.[47] "... soha nemzeti érzések nem korbácsolták fel jobban a néplelkeket, mint »ma«, a világháború után, a nemzeti gyűlölködéssel telített atmoszférában, noha »tegnap« még a nemzetköziség papirosvékony takarója alatt akarták egyesíteni és boldogítani a népeket."[48] Kertész elismerte, hogy az "új szociális világ", a polgári élet által teremtett új igények, a technika fejlődése nyomán rendelkezésre álló új anyagok és szerkezetek az építészet megújulását követelik — mely folyamat a szecesszióval megkezdődött, de még korántsem ért véget —, csupán ahhoz ragaszkodott, hogy ez a megújhodás nemzeti építészetet eredményezzen. Véleménye szerint "nemzeti kultúrtörténetünk, a hazai műemlékek és a népművészet alapos ismerete és átérzése feltételei a nemzeti jellegű építőművészet keletkezésének".[49] E kritériumok felállításában megmutatkozik Kertész affinitása a konzervatív klerikális körök felfogása iránt: nemcsak a népművészetet tartja a nemzeti jelleg forrásának, hanem gyakorlatilag ezeréves történelmünk minden produktumát. Úgy tartja, a történeti stílusokat is saját képére tudta formálni a magyarság. "Nagyon jól tudjuk, hogy mai kultúránk nem az, amit a honfoglalók a keleti őshazából plántáltak ide. Ez a bű-

[46] Lechner Jenő kéziratos életrajza Kertészről az MTA Művészettörténeti Kutatócsoport Magyar Művészek Lexikona (volt Szentiványi Gyula-féle) gyűjteményében.

[47] Ld. 6. jegyzet.

[48] Kertész K. Róbert: A közelmúlt építészeti problémái. Nemzetközi vagy nemzeti építőművészet? = A Technikus (III. évf.) 1921—22. 6. szám, 115. l.

[49] Uo.

bájos, a kelet illatával átitatott színpompás virág az új haza földjébe verte gyökereit és az új talajból szívta életadó nedveit. Kertészei, gondozói gyakran a nyugatról származtak ide; és ha a palánta az új haza földjén fejlődésnek indulván, eredeti színeiből és zamatából veszített is, itt hajlíthatatlan, sudár törzsbe szökött, terebélyessé nőtt, ellenállott a századok viharainak, és magyarrá tette soha nem szűnő, bűvös erejénél fogva mindenkori ápolóit."[50] Sajátos ellentmondás, hogy megvalósult épületein egyáltalán nem érezhető a "nemzeti géniusz asszimiláló ereje", a premontrei rend számára tervezett munkái akadémikus neobarokk stílusúak (bár a hazai barokkból merítettek!).

Dr. Lechner Jenő Kertész K. Róberthez hasonló tekintéllyel rendelkezett a magyar mérnöki karon belül, pedig ő nem volt politikus és sosem került olyan magas posztra. A respektust, tervezői gyakorlata mellett, komoly építészettörténeti kutatásaival, publikációival és oktatói munkájával vívta ki.[51] Nagybátyja hatására már fiatal korában a nemzeti építőművészet lelkes hívévé szegődött. Ugyanakkor, kutatásai révén, sokkal jobban kötődött a múlthoz, a magyar építészettörténet egyes korszakaihoz. A háború előtt egy sajátos téma, a felső-magyarországi pártázatos reneszánsz építészet foglalkoztatta. A korszerű nemzeti építészetet is e hagyomány formavilágának a felhasználásával akarta megteremteni. A felvidéki reneszánsz eredetének a kérdése, valamint Lechner Ödön és Huszka József írásai terelték a figyelmét a magyarság turáni eredetének vizsgálatára. Közvetlenül a háború után kezdte tanulmányozni a turáni népek művészetét. A húszas években szemléletét teljesen a turanizmus ideológiája határozta meg.

Mit is jelent a turanizmus? Múlt századi előzmények nyomán, a tízes években bontakozott ki a turáni mozgalom Magyarországon. Alapja egy inkább mitologikus, mint tudományos elmélet, miszerint a magyarok elődei kétezer évvel ezelőtt egy Turán nevű hatalmas kelet-ázsiai birodalomban éltek, s annak összeomlása után, rokon népekkel (hun, török, bolgár) együtt kerültek, hosszú vándorlás után Európába. Az idegen népek közé került, relatíve kis létszámú magyarság tehát nem rokontalan, hatalmasabb és előkelőbb rokonságot

[50] Uo.

[51] Dr. Lechner Jenő (1878–1962) építész, műegyetemi magántanár, majd a Képzőművészeti Főiskola tanára, m. kir. kormányfőtanácsos, orsz. középítési tanácsos, a MMÉE alapító tagja, a Kisfaludy Társaság alapító tagja, a Turáni Társaság elnöki bizottságának tagja, a Lechner Ödön Társ. építészelnöke, a MOB tagja, az Orsz. Irodalmi és Művészeti Tanács tisztb. tagja. Tanulmányokat írt a felső-magyarországi reneszánsz építészetről, Budapest klasszicista építészetéről, a Nemzeti Múzeumról. Ő készítette Budapest első műemléki topográfiáját és könyvet írt az elcsatolt országrészek történeti emlékeiről. Jelentős műemlékeket restaurált, ill. átépített (Nemzeti Múzeum, Egyetemi-templom, Tudományegyetem, régi országház stb.).

tud felmutatni, mint az indogermán népek, hiszen az ősi Turán révén a magyarnak testvérnépei a perzsák, az indiaiak, mongolok, sőt a japánok is! Ez az összetartozástudat még fontosabb lett Trianon után, hiszen lelki támaszt jelentett a kisnemzetté vált magyarság számára, növelte nemzeti önérzetét. A rokon turáni népekkel való gazdasági-politikai szövetkezés pedig a nagyhatalmi ábrándok megvalósításának egyik (nem túl reális) útját vázolta fel. Később a turanizmus egyre inkább politikai célzatúvá vált: részben a pánszláv, részben a pángermán fenyegetéssel szemben próbálták felhasználni. A turáni mozgalom a Magyar Keleti Kultúrközpont keretében működött, 1913-tól folyóiratot adott ki Turán címmel és kezdettől prominens személyiségek emelték a tekintélyét (fővédnöke József Ferenc főherceg volt, vezetői: Paikert Alajos, Vikár Béla, Cholnoky, Teleki Pál, Bánffy Miklós, Pekár Gyula).

Lechner Jenő a Turáni Társaság elnöki bizottságának tagja lett és derekasan kivette a részét a turáni gondolat terjesztéséből. "Hosszú és dicsőséges művészpályáján minden alkalmat megragadott, hogy rámutasson a magyar művészi és néprajzi hagyományokban a turáni elemekre."[52] 1922 és 1930 között egy sor előadásban számolt be kutatásának eredményeiről.[53] Történeti építészetünkben turáni jellegűnek találta a keleti-bizánci hatásra létrejött templomokat, a pártázatos építésmódot, az oszmán befolyást. Népművészetünkről a következőket írja: "... a nép művészkedésében az ős turáni szellem megnyilatkozása olyan megdöbbentően határozott, hogy szinte nehéz feladat elé állítja a műtörténészeket és etnográfusokat, mert elképzelhetetlennek látszik, hogy annyi nyugati művelődésbeli befolyás mellett, mint amennyi hazánk területén hatott, a többezer éves hagyományok még ma is felismerhetően élnek és a nép művészi munkálkodásának alapkarakterét adják."[54] Szembetűnő kapcsolatot fedezett fel a magyar népművészet motívumai és a szasszanida-perzsa és indiai művészet között. A székely faházak építésmódját Attila hun király fapalotájának Priszkosz Rhétor által leírt képével összevetve, erős hasonlóságot állapított meg. Szerinte a székely kapu-kultusz is sajátos keleti hagyományokat őrzött meg. Ezekből a tényekből vonta le következtetését:

[52]Turán 1930. I—IV. 52—53. l.

[53]1922. február 1. és 8. "A turáni népek művészete"; 1924. március 8. "A turáni népek művészettörténeti szerepe"; 1925. március 27. "Turáni szellem a magyar népművészetben"; 1927. november 5. "Keleti hatások a magyar építőművészetben"; 1930. "Turáni szellem a magyar népművészetben" előadás a Magyar Rádióban.

[54]Dr. Lechner Jenő: Nemzeti vonások az építőművészetben = Karczag: A magyar állam élete, Bp. 79—80. l.

"Magyar fajunknak ez a törzsökös töredéke Erdély vadregényes bércei között egy ősi turáni világot mentett át számunkra egy évezreden keresztül."[55]

Lechnert -- amikor általában beszélt nemzeti építészetünk történetéről -- a turáni szellem szélsőségekre ragadtatta. "Nemzeti problémák az építőművészetben" című tanulmányában azt állítja, hogy a turáni magyarság ezeréves történelme során nem tudott nemzeti tartalmat adni építőművészetének. Ennek oka: "a kereszténység fölvételével és idegenek idetelepítésével a közművelődési tevékenységet sokáig ez az idegen szellem irányította".[56] Majd a nemzeti függetlenség hiánya volt az akadály, végül a nyugodt békeidőkben -- a legutóbbi évtizedekben -- a zsidókérdés gátolta a nemzeti jelleg kialakulását. Itt újra alkalmat talált arra, hogy a zsidókérdésről kifejtse a véleményét.[57] A tanulmány konklúziója így hangzik: "Csakis a jövő magyar generáció faji, nemzeti érzéseinek erőteljes nevelésével, nemzeti öntudatunk öregbítésével, hazai tradícióink úgyszólván kizárólagos kultiválásával" érhető el az a "mélyen gyökerező szilárd fajszeretet", mely képes arra, hogy akár egyéni, akár idegenben szerzett élményanyagból csak magyar szellemű műveket hozzon létre.

Mindezek a megnyilatkozásai sem nyomtak eleget a latba ahhoz, hogy Lechner nemzeti szellemben rajzolt tervei megvalósulhassanak. Első díjas Néprajzi Múzeum terve (1923), Mezőkövesdi városháza terve (1927) papíron maradtak, más "turáni karakterű" épületterveit a konzervatív építtető igényei szerint át kellett terveznie. "Mivel képtelen voltam saját eszméimet követni, mert a tervezésben a történelmi stílusok használatára szorítottak, -- Pest hagyományos építészetéhez fordultam és megpróbáltam azt modern formában újjáéleszteni."[58] Ez volt az a bizonyos "palatinus stílus", József nádor korának klasszicista építészete, amit Lechner a Skandináviában ugyanekkor divatos neoklasszicizmushoz hasonlóan próbált meg aktualizálni.

Medgyaszay István[59] a húszas évekbeli szerepléséről már némi képet nyerhettünk Nádai Pál pamfletjéből. Medgyaszay valóban ellentmondásos figura:

[55] "Turáni hatások a magyar népművészetben" = Képzőművészet (I. évf. 5. szám) 1927. december 2. 9. l.

[56] Dr. Lechner Jenő: Nemzeti problémák az építőművészetben (A tanulmány szövegét előadta a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége 1923. évi közgyűlésén) = A Cél, 1924. január 11. 17. l. "A Cél" a korszak egyik legszélsőségesebb, antiszemita, fajvédő folyóirata volt.

[57] Uo. 14—16. l.

[58] "Jenő Lechner" Mit einer Einleitung vom Künstler, 1930. Genf, Verlag "Meister der Baukunst" Aktien-Ges. XXXVII. l.

[59] Medgyaszay István (1877—1959) építész, a népművészet magántanára a műegyetemen, 1925-től m. kir. kormányfőtanácsos, a II. oszt. érdemkereszt tulajdonosa, a Magyar—Indiai Társaság

tanulmányait Párizsban és Bécsben folytatta, Otto Wagner mesteriskolájának tanítványa volt, közben idehaza Malonyay néprajzi gyűjtésében vett részt. Első munkáiban a Nyugaton megismert korszerű építészeti elveket (Wagner célszerűségi elve, a vasbetonépítés elvei) a magyar nemzeti jelleggel próbálta ötvözni. Már a kezdetektől erős igény élt benne, hogy a magyarság őstörténetét feltárja, keleti eredetét bizonyítsa és az ázsiai ősi kultúrák formakincséből merítsen. Ez az irányultsága különösen a világháború után erősödött fel, amikor a turáni gondolat táborához csatlakozott. 1921-ben így válaszolt az Építő Ipar—Építő Művészet folyóiratnak a magyar építőművészet jövőjét firtató körkérdésére: "Építő művészetünk bölcsője évezredek előtt a klasszikus Kelet messze földjén ringott. Az ősi bölcsődal már csak magyar népünk lelke legmélyén zsong. És ha néha a nyugalom ihletett éveiben a csodás Kelet varázsával fel is hangzott, alig volt, aki meghallja, alig volt, aki megértse. Középosztályunk, főnemességünk és minden iskolánk az élősdi osztrákon keresztül szívta a nyugati művészet emlőjét. Négy évszázadon át szívta a mostoha hígított póttejét. Csoda-e, ha csak a várostól érintetlen őseredeti néplélek sejti meg az ősi vér lüktetését, az átöröklött ősi művelődést? Ne is áltassuk magunkat! A magyar kultúréletben a magyar építő művészet vágya még alig éled..."[60]

Akárcsak Lechner Jenő, Medgyaszay is zárójelbe teszi a magyar történelemnek azt az ezer évét, amikor szerintük idegen hatás érvényesült művészetünkben. Medgyaszay azonban még radikálisabban elvet minden történeti tradíciót, csak népművészetünk és a turáni rokonnépek művészete érdekli. Egyre inkább belemélyedt az eredetkutatásba, ősi "dicsőségünk" bizonyításába. Különböző "tudományos" munkákra támaszkodva (többek között Hóman Bálint: A magyar hún-hagyomány és a hún monda című könyvére hivatkozva) igazoltnak tartja a hun--magyar kapcsolatot és erre fantasztikus családfát épít: "... az immár tudományosan beigazolt hún--magyar azonosság révén a Krisztus előtti évezredekbe visszanyúló, igen magas ősi kultúránkról és művészetünkről beszélhetünk. Ferridun turáni király Kr. e. 1300 körül fényárban úszó pompás udvart tartott. Követték őt a nagy kánok, Attila és az ő utódai Északindia trónjain. Az ősi turáni művészet származott át Egyiptomon keresztül Európába. A visszavándorló húnok Árpád népéhez az Etelközben csatlakoztak és honalapítás után az országban szétszórva örökösei maradtak a színben és formá-

---

társelnöke, a Székely Bertalan Képzőművészeti Társaság elnöke, az Orsz. Képzőművészeti Társaság törzstagja, a Thallóczy Lajos Társaság stb. tagja. Részt vett a Turáni Társaság közgyűlésein.

[60] ÉI—ÉM 1921. január 15. Ankét a "Magyar építő ipar és építő művészet jövőjéről".

ban gazdag ősi művészetnek. Kalotaszeg, Székelyföld, Matyóföld, a palócok földje, a Bakony és az Ormánság népe őseit tiszteli bennük."[61]

Medgyaszay munkásságának hamarosan beértek az eredményei: 1925-ben királyi kormányfőtanácsosi címmel tüntették ki, ugyanazon évben a Műegyetemen a népművészet magántanárává habilitálták. "Magyaros stílusú törekvéseinek legszebb eredménye, hogy a londoni művészeti kiállításon szerepelt művei Indiába kerülve, az ottani hun rokonságot tartó tudósok és építészek felismerték abban a turáni jelleget. Ennek nyomán 1929-ben megbízást kapott a Bombayi Indiai Turáni Múzeum megtervezésére."[62] Ezt követően a Magyar—Indiai Társaság társelnöke lett és 1932-ben hosszabb tanulmányutat tett Indiában, ahol "az általa keresett és megtalált hun törzsek"[63] művészetét, szokásait tanulmányozta.

Ez a turáni "műveltség" épületein is nyomot hagyott. Olykor egészen direkt módon — például a pagodák jellegzetes tetőformájával, mint a mátraházi Sportszállón — vagy áttételesebben, sátorszerű lefedésben, sötét, nehéz famennyezetekben, galambdúcos tornyokban, sokszor csak a homlokzatra applikált magyaros sgrafittókban. Háború előtti friss munkáitól eltérően, ezek az épületei öregesek, komoran keletiesek, olykor (például a székesfővárosi bérházai) a népszínművek színvonalán magyarkodók. Semmiképpen sem felelnek meg azoknak a követelményeknek, amiket maga Medgyaszay állított fel egy tanulmányában a "komolyabb, leszűrődöttebb magyar ízlésű" épületek kritériumaként. A magyar jellem három alapvető vonása: a józanság, az ellentétek és a derű. E vonásokat úgy kell használni épületünkön, "hogy a tisztult ízlésű magyar lelkű embernek tessék; a külsőből megértse az épület hivatását, alaphangulatát és gyönyörködtesse az ő magyar lelkivilágát."[64]

A nemzeti építészet turáni vonalának legérdekesebb alakja Toroczkai-Wigand Ede. Wigand életének meghatározó időszaka az a hét év volt, amit még a világháború előtt Székelyföldön töltött. Korábban Lechner Ödön asztaltársaságához tartozott, ő volt az egyetlen, aki mentes tudott maradni a Mester formavilágának hatásától. Elsőként járta be az országot: ismerkedni a nép építészetével. Lechnerrel és követőivel szemben ő nem ornamentikából, keleti kultúrák formáiból akarta fölépíteni a nemzeti építészeti stílust, hanem a magyar nép hagyományaiból. Wigand a Székelyföldön, "Attila földjén megtalál-

[61]Medgyaszay István: Városaink építőművészete = ÉI—ÉM 1930. február 1. 1—2. 1.

[62]Rát Str Lex 786. 1.

[63]Magyarság 1932. május 22.

[64]ÉI—ÉM 1930. február 1. 2. 1.

ta a régi törvényt s ezt hozza a magyar stílus építőinek biztos mértékéül."[65] A törvény így szólt: "A rög élő szelleme a nép lelke... alkotásai mindig szervesen nőttek ki földjéből."[66]

Toroczkai a székelységben a magyarság ősi, ködökbe vesző múltját lelte meg. A székelyek Csaba népének tartják magukat, meséik, hiedelmeik is gyakran utalnak a hunokra. Toroczkai építkezéseikben, népművészetükben ezt az ősi, turáni réteget kereste. Kutatásának eredménye nem tudományos feldolgozás, hanem néhány előadás és hat könyv, melyekben egy művészlélek érzékenységével térképezte fel a székelységben élő hagyományokat és fantáziával kerekítette azokat magyar mítosszá.[67] A könyveket így ajánlotta a Táltos kiadó: "Toroczkai Wigand Ede tudja a régi magyar dolgokat. Járt ősi földeken és hallgatta a mesét. Szent, belső, ázsiai földek lelkét olvasta faragott és varrott holmik ábráiban. Izmos gerendák együvérovásában a magyar erő törvényét ismerte meg... Ázsiából hoztuk harcos, lovas úton különvaló szép műveltséget, (sic!) a rejtelmes turáni isten oltáráról élő tüzet, amely nem aludt ki még ma sem, de kis faluk tűzhelyein ég és meleg körében dús népművészetet csíráztat, s amelyet Wigand Ede új Prometheuszként hoz nekünk a halálos hidegek napjain reményre melegítőnek."[68] Toroczkai könyveit saját, markánsan egyéni rajzaival illusztrálta — melyek stílusát a "Fiatalok" is átvették —, és szövegét archaikus magyar nyelven fogalmazta meg. Nyelvezetét különösen a Napkelet folyóirat körül tömörülő írók értékelték. Gárdonyi Géza például így írt egyik levelében: "... mondataidnak ősies zamatát, tiszta magyarságát őszinte, bámuldozó szemmel becsülöm."[69] Mások éppen ezt a

[65]Toroczkai-Wigand Ede (1869—1945) iparművész, építész, író. 1926-tól m. kir. kormányfőtanácsos, számos művészeti egyesület tagja, többek között: Kemény Zsigmond, az Arany János Irodalmi Társaságok elnöki tanácsának tagja, a Turáni Társaság választmányának tagja, a Balatoni Társaság elnöki tanácstagja, a Magyar Képzőművészeti Társulat örökös törzstagja, a Nemzeti Szalon választmányi tagja stb. 1922-ben az Iparművészeti Iskola tanárává nevezték ki, ahol "Magyar Otthon" címmel indított kollégiumot, afféle mesteriskolát. 1928-ban a "Magyar Otthon" kollégiumot már kőművesek és kőfaragók számára is megnyitották. 1921-ben elsőként kapta meg a Képzőművészeti Társulat építészeti nagydíját. Több írás jelent meg róla külföldi — angol, osztrák, holland, észt — lapokban.

[66]Négyféle Mívek. Marosvásárhely, 1914. Idézi: TWE: Hímes udvar, Budapest, 1916. Táltos Kiadás XV. oldal.

[67]Wigand könyvei: Négyféle Mívek. Marosvásárhely 1914.; A Kert és Virágai 1914. Marosvásárhely; Cserényös házak Bp. 1916. Táltos; Üreg csillagok. Bp. 1916. Táltos; Hímes udvar. Bp. 1916. Táltos; Hajdonában régös-régön. Bp. 1917. Táltos; Régi kert s mívesei. Bp. 1917. Táltos; Hogyan építsünk a Balaton partján? Bp. 1912. Táltos; A kert. Bp. 1923. Pátria; Wigand Architectura. Bp. 1936. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda.

[68]A Táltos kiadó ajánló szövege a "Hogyan építsünk a Balaton partján?" könyv utolsó lapján.

[69]Wigand Architectura. Bp. 1936. 11. 1. Gy. I. bevezetőjében.

nyelvezetet bírálták, arra hivatkozva, hogy "az ősi székely nyelvjárás ... végtelenül fárasztóvá teszi az olvasást".[70]

Toroczkai-Wigand Edének az építészetben betöltött szerepe sokban hasonlított Szabó Dezsőnek az irodalomban elfoglalt helyéhez, szerepéhez.[71] Mindketten a parasztságban látták a nemzet egyetlen érintetlenül maradt őserejét, újjászületésének zálogát. Mindketten az ideqenből hozott "álműveltségtől", a kozmopolita városi kultúrától féltették az ősi televényt. Faji politikájuk egyszerre jelentett németellenességet és antiszemitizmust. Ugyancsak közös bennük a pszichologizmus, a lelki igények fölfedezése és kiszolgálásának vágya. Mindketten a jobboldali radikalizmust képviselik szociális programjukkal is, melynek fő célja a "kisemberek" (parasztság, munkásság, alsóközéposztály) életkörülményeinek, szociális helyzetének megjavítása. Ahogyan Szabó Dezső szinte prófétája, bálványa volt a fiatal nemzedékeknek, úgy Wigandot is istenítette egy főként menekült székely értelmiségiekből álló csoport (a szegedi Új Élet folyóirat köre, a SZEFHE)[72] és művészek, művészeti írók egy bizonyos köre (Margitay Ernő, Márkus László, Szokolay Béla, Bodor Aladár stb.). A lényeges különbség közöttük, hogy Szabó Dezső, ha csapongva-következetlenül is, de revideálta nézeteit (például az antiszemitizmussal kapcsolatban) és sohasem fogadta el a turanizmus ideológiáját, míg Wigand haláláig következetes maradt elveihez. Hasonlóság sorsukban, hogy a hivatalosság mindig gyanakodva, bizalmatlanul kezelte őket, elismerés híján a meg nem értett zseni sértődött magányába húzódtak vissza. Haláluk körülményei is hasonlóak. A főváros ostromának vége felé — 1945 januárjában — pusztultak el mind a ketten a nélkülözéstől, a szörnyűségektől, az összeomlástól reménnyüket vesztve.

"Míg kis csörtetők tele szájjal harsogják a nemzeti irányt, — ő csöndes munkájában, művészetén keresztül tanít az igazságra: »Kialakult nemzeti irányról csak akkor beszélhetünk majd, ha saját rögünkből és korunkból nőtt hatóerők nyomai forrtak bele«" — idézte Wigand hitvallását 1922-ben Zakariás G. Sándor.[73] Hogyan is képzeli Wigand a nemzeti stílus kialakítását?

[70](m.): Két új könyv = Magyar Iparművészet 1917. 5—6. sz. 146. l.

[71]Ld. Nagy Péter monográfiáját Szabó Dezsőről. Bp. 1979. Akadémiai Kiadó.

[72]Az 1918-ban alakult Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete (SZEFHE) alapította 1922 februárjában Szegeden az "Új Élet" című folyóiratot. Főszerkesztője: Kolosváry-Borcsa Mihály, felelős szerkesztője Fetter Gyula, felelős kiadó: Csanády György, a SZEFHE elnöke. A szervezet és a folyóirat programjáról, ideológiájáról ld. B. Bernát István tanulmányát (Adalékok a népi ideológia előtörténetéhez. A Bartha Miklós Társaság előzményei = In: Lackó Miklós (szerk.): A két világháború közötti Magyarországról. Bp. 1984. Kossuth Könyvkiadó.)

[73]Zakariás G. Sándor: Toroczkai-Wigand Ede = Új Élet 1922. július 23. 4—5. l.

Íme: "... a magyar építőstílus fejlesztésében pedig a paraszthéznak kell alapvetőnek lennie. Ez nemzeti építészetünk népdala — így az angolok, dánok, finnek, németek, svédek s egyéb kultúrnemzeteknél is —, mely mindenkor szervesen sarjad a rögből. Ezért marad élő, eleven, küszöbétől gerinctaréjáig s a tájjal szoros kapcsolatban. Mindegyiknél az élet nyomta bélyegét arculatára, melyet éppen szolgál. Fajtájukban megegyeznek, de más-más az egyéniségük."[74] Majd a ház és az otthon fogalmáról elmélkedik, melyek nálunk ritkán esnek egybe. "Lakás nemcsak a családi, hanem a bérház is. De vajjon otthon-e egyszersmind? Inkább téglába vert tőke s az szabja meg a külsejét is. Hitvány arculatáról lerí a tőkeuzsora kamatoztatása."[75] A Gründerzeit spekulációs építésével, a pallérstílus ízléstelenségeivel néhány szerencsésen megmaradt régi házunk példáját állítja szembe. "Szervezetük van azoknak, akárcsak az embernek. Lelkük volt, s ez kiült a ház képére, arculatot adott neki, sugalmazott valamit abból az életből, mi benne folyt. S ez a helyes, ezt nevezzük az építészet lélektanának. Ha az egyén kifejezésre juthat — legalább a családi házban —, akkor a ház önmagától hozzájárul a kor stílusának kialakulásához."[76] Majd még egyszer, még részletesebben: "A jövendő ház fejezze ki korának igényeit... A külső díszt szerkezeti elemei adják meg, melyek anyaguk szerint érvényesüljenek, külön a kő, a tégla, fa, vas stb. Ha pedig művészetet akarunk vinni házainkba, akkor stílusokhoz kendőzés helyett inkább élettani és anyagesztétikát vigyünk beléjük, meg a célszerűségét. A házat nem a külső cafrang, gipsz, pléh stb. teszi széppé, hanem a sikerült arányos felosztás, mely úgy becsületes, ha hű kifejezője a belső szervezetnek."[77]

Wigand programjában a korszerű építészet alapelveivel találkozunk: célszerűség, funkcionalizmus, őszinte anyaghasználat, szerkezetszerűség. Még az avantgárd fő jellemzőjét, a szociális érzékenységet is megtaláljuk nála. Egész életében foglalkoztatta a kisemberek lakásgondja. 1919-ben készítette azt a sorházakból, ikerházakból álló lakótelep-tervsorozatot, melyet így kommentált: "Szemem előtt egy kertvárosszerű övezet lebeg, mely Budapest perifériáját alkotná s magában foglalná megelégedett, boldog emberek hajlékait. Hivatalnokok, munkások és más vékonypénzű kisemberek derült és egészséges otthonaira gondoltam, amikor most e füzetben bemutatott terveimmel foglalkoztam."[78] A szociális indíttatású terveiből mindössze három kis sorház valósult

[74] Toroczkai-Wigand Ede: Lakóház és otthon = Szózat 1924. december 21. 9—10. 1.

[75] Uo.

[76] Uo.

[77] Uo.

[78] Toroczkai-Wigand Ede: Kisemberek otthona = Magyar Iparművészet 1919. 3—10. szám, 84—94. 1.

meg a Pongrác úti városi lakótelepen.[79] Ezért végig a húszas éveken keresztül, rendszeresen publikálta kislakásterveit az Új Időkben és a Magyarságban, olyan közérthető magyarázattal kísérve, amit a laikus házépítő is rögtön felfog. Így próbálta a palléroknak kiszolgáltatott legalsóbb rétegeket arra ösztönözni, hogy takarékosan, a kis alapterületet ötletesen kihasználva, mégis egyénien építsenek. Ehhez bőséges példával szolgálhatott az az építész, akiről már 1909-ben így írt Lyka Károly: "Ő az, aki egy talpalatnyi földön megveti egy ház alapjait. Minden építészünk közt ő a legkitűnőbb tértágító."[80] Az avantgárd építészeit megelőzve, már 1925-ben foglalkozott minimállakás tervezésével! 6 x 6 és 7 x 7 méteres alapterületre elgondolt lakóházterveit érdemes összehasonlítani Molnár Farkas ugyanekkora alapterületű kockaház terveivel. Az összehasonlításból kiviláglik a kétféle szemlélet közötti gyökeres különbség: az internacionális eszmék rideg gép-esztétikája az egyik oldalon és a magyar ember lelkéhez közel férkőző, a "saját talajunkból fakadó" népi ökonómia, otthonosság a másikon. Érdekes Wigand véleménye a modern építészetről a húszas évek vége felé. Nem veti el például a lapostetőt, sőt kifejezetten előnyösnek találja a fővárosban, ahol a bérkaszárnyák lakói ily módon több naphoz, levegőhöz, zöldfelülethez juthatnának, családi házaknál, kertes területen viszont indokolatlannak látja használatát. És megint "az úgynevezett művelt Nyugatról" ideérkező divatáramlatoktól, izmusoktól félti a fiatalságot.[81]

Összegezve: a nemzeti építészet turáni vonala — a közös ideológián belül — sokféle árnyalatot foglal magában. Már az egyes építészek által megfogalmazott teóriák, programok, helyzetértékelések is jelentősen különböznek, fokozottabban igaz ez az építészi teljesítményükre. Jellemzőnek tartjuk azt is, hogy a korszak ízlésváltozásaihoz, új stílusáramlataihoz éppen Kertész K. és Lechner Jenő alkalmazkodott rugalmasan, Medgyaszay s még inkább Toroczkai következetesen folytatták egyéni útjukat.

A Lechner Ödön Társaság

"A Lechner Ödön Társaság arra alakul, hogy összehordja, összegyűjtse írásban, sokszorosítsa képekben a zseninek arcát, lelkének igaz képét, vágyainak, ábrándjainak gazdag virágos- és gyümölcsöskertjét. Hitének, eszméi-

[79] Új Idők 1924. 35. szám, 168. l.

[80] Lyka Károly: Toroczkai-Wigand Ede újabb munkái = Magyar Iparművészet 1909. 257—260. l.

[81] Toroczkai-Wigand Ede: Egyet-mást a kőművesmesterek jövőbeli feladatairól = Magyar Kőművesmesterek Lapja (III. évf. 24. szám) 1928. december 22. 3—4. l.

nek, művészi lelkületének propagálásával, gondolatainak terjesztésével megörökítse Lechner igazi arcát, népszerűsítse azt a meggyőződést, hogy Lechner Ödön inkarnációja a művészetnek és a nemzeti gondolatnak" — írta Herman Lipót 1928. június 10-én, a Társaság megalakulásának alkalmából.[82] A Lechner tanítványaiból és tisztelőiből verbuválódott csoportnak csak az egyik célja volt a Mester emlékének ápolása. A másik — témánk szempontjából fontosabb — céljuknak az "egységes magyar építőművészeti közízlés megteremtésén és a magyar nemzeti építőművészeti kultúra fejlesztésén való munkálkodást" tartották.[83] A Társaság egyben a magyar építőművészet barátainak társasága kívánt lenni.

Lechner zászlója alatt azok az építészek kezdtek szervezkedni, akik valamikor a nemzeti jellegű modern magyar építőművészet megteremtését tűzték ki célul, s akiknek táborát a háború és az utána következő évtized felőrölte. Több generáció tartozott közéjük: az idősebbek még Lechner munkatársai voltak, a polgári liberalizmus hívei, míg a fiatalabbak — a népi vagy "erdélyi" vonal követői — inkább a demokrata párttal, egyesek a polgári radikálisokkal rokonszenveztek. Az ellenforradalmi rendszerben korábbi művészeti-világnézeti elveik vagy felekezetük miatt háttérbe szorultak, illetve "az éhenhalatás, munkaalkalommegvonás borzalmas erkölcsi és anyagi kényszere" megalkuvásra kényszerítette őket.

Szétszóródott táboruk — Lechner, és főként követőinek, hivatalos megítélése miatt, a jobboldal megújuló támadásai következtében — csak a bethleni konszolidáció után tudta összeszedni magát.

Hiába hivatkozott Komor Marcell a húszas évek elején a közös érdekre, "Építészetünk magyarságá"-ra,[84] a kiközösítést nem kerülhette el. Csak a szélsőjobboldalt visszaszorító Bethlen-kormány tudott a húszas évek második felére olyan légkört teremteni, amelyben Lechner hívei is előretörhettek.

Lechner halálának tizedik évfordulójáról tisztességgel megemlékeztek. A Tudományos Akadémián a Szinyei-Merse Társaság rendezett emlékünnepélyt, a sajtóban számos cikk jelent meg, köztük Jánszkyé "Egy magyar tragédia" címen,[85] melyben a Lechner sorsát és a magyar formanyelvre való törekvés megszakadását panaszolja. Több hírlapcikk nyomán 1927-ben készült el Vámos Ferenc kis, két füzetből álló Lechner-monográfiája,[86] melynek utolsó mondata

[82] Herman Lipót: "Lechner Ödön Társaság" = Pesti napló 1928. június 10. 37. l.

[83] Magyar Művészet 1928. (IV. évf.) 461. l.

[84] Ezrey: Építészetünk magyarsága = Vállalkozók Lapja 1922. augusztus 16.

[85] Pesti Napló 1924. június 10.

[86] Vámos Ferenc: Lechner Ödön I—II. Bp. 1927. Amicus kiadás. (Magyar Művészeti Könyvtár 21—22. szám)

jelzi a könyv aktualitását: "Ma, amikor a barokk- és antikformák mindenhatósága újból lávaként lepte el építészetünk talaját, a halott Lechner Ödön idealizmusából, magabízásából kell erőt gyűjteni építészetünk újjászületéséhez."[87] A bevezetőben pedig Petrovics Elek fejezi ki reményét, hogy "a fiatal nemzedékben akadnak majd, akik Lechner Ödön hagyatékát illően megbecsülik és nem utánzással, hanem szellemének megértésével kifejtik és továbbépítik azt, amit ő elkezdett."[88]

Erre a célra szövetkeztek azok az építészek, művészeti írók és az általuk megnyert egyéb művészek, közéleti emberek, akik 1928-ban megalakították a Lechner Ödön Társaságot.[89]

A Társaság létrejöttének és működésének gyakorlati eredménye nem sok volt. Évente ünnepi üléssel emlékeztek meg Lechner haláláról, ahol előadások hangzottak el; hosszas huzavona után sikerült szobrot állíttatniuk a Mesternek; s a Társaság által évente legjobbnak ítélt épületeknek Lechner-díjat adományoztak.[90] Ennél fontosabb a Társaság jelképes értelme, vagyis az, hogy tekintélyes nevekkel fémjelezték a lechneri "nemzeti" programot, és cikkek sorával, a sajtóban provokált vitákkal hívták fel a figyelmet a "tovatűnt délibábbá lett" nemzeti stílus szükségességére.

A legfontosabb ütőkártyájuk az volt, hogy felhívták a figyelmet a politika nacionalista jelszavai és a művészetpártolásban a nemzetit háttérbe szorító gyakorlata között. Kapóra jött a kultuszminiszter ekkor megjelent cikke — "A magyar művészet mint nemzeti erőforrás" címmel[91] —, melyben Klebelsberg arra hivatkozva kért több pénzt a kultúra számára a költségvetésből, hogy "ma a magyar gondolatot külföldön nemcsak a magyar diplomata, hanem emellett a magyar művész ... is képviseli". Erre a Lechner Ödön Társaság tagjai azonnal reagáltak. Pogány Móric írta néhány hónappal később: "Egészen

[87] I. m. II. köt. 32. l.

[88] I. m. I. köt. 5—6. l.

[89] A Társaság alapító tagjai: Árkay Aladár, Balázs Béla, Bartók Béla, Csók István, Dömötör István, Ernst Lajos, Falus Elek, Fényes Adolf, Gergely István, Gerő Ödön, Györgyi Dénes, Hatvany Ferenc báró, Herman Lipót, Huszka József, Iványi-Grünwald Béla, Jakab Dezső, Jánszky Béla, Jeszenszky Sándor, Kernstok Károly, Kodály Zoltán, Komor Marcell, Korb Flóris, Kosztolányi Gyula, Kozma Lajos, Körössy Albert Kálmán, Lázár Béla, Lechner Jenő, Lechner Lóránt, Lyka Károly, Majovszky Pál, Málnai Béla, Márkus László, Medgyaszay István, Molnár Géza, Nemes Marcel, Petrovics Elek, Pogány Móric, Sebestyén Artúr, Szmrecsányi Ödön és Ödönné, Szivessy Tibor, Vámos Ferenc, Zombory Lajos, Zsolnay-Mattyasovszky László.

Az alakuló ülésen megválasztott tisztikar: Gerő Ödön, Korb Flóris, Márkus László elnöklő igazgatók; Jánszky Béla ügyvezető igazgató; Ernst Lajos gazdasági igazgató; Vámos Ferenc jegyző.

[90] A díjat nemcsak nemzeti szellemben készült alkotások kapták, hanem modern épületek is (pl. Árkay Győr-gyárvárosi temploma; Györgyi Honvéd utcai bérháza stb.).

[91] Ld. a 32. jegyzetet!

világos, hogy a nemzetek versenyében le fogunk maradni és elveszítjük békebeli gyönyörű pozíciónkat, ha az államkincstár tetemesen nagyobb hozzájárulással nem áll a kultuszminiszter rendelkezésére a képzőművészetek támogatásában."[92] Támogatni kell a tehetségeket, támogatni kell a Lechner indította vonalat, mert "a tehetségek itt vannak: csak arra várnak, hogy foglalkoztassák őket... A hatalom használja föl helyzeti energiáját arra, hogy bennünket kiemeljen másfél évtizedes tespedtségünkből. Mi magyar építő- és egyéb művészek megtesszük majd a magunkét és a magunk nyelvén ostromoljuk meg Trianon várát, amely lenge kártyavárnak fog mutatkozni, ha elszántan, keményen, céltudatosan indítjuk meg ellene az ostromot."[93] Jánszky visszafogottabban és általánosabban ajánlkozott fel: "A nemzetek nagy művészeti versenyében csak az az igazi érték, amely eredeti... Ilyen igazi ... értékek mindig azok voltak, ... amelyek becsületes művészi alkotások, de egyúttal az illető nemzet lelkét tükrözik vissza."[94] Ezért "a trianoni magyarság nehéz óráiban azt kérjük a magyar társadalomtól, ne essen a régi Magyarország hibájába, hanem minden erejével támogassa a magyar formatörekvéseket az építőművészetben is".[95]

Támogatást tehát arra hivatkozva kértek, hogy a "magasabb és mindent átfogó nemzeti gondolatnak" a magyar architektúra mindig hűséges kifejezője, sőt továbbfejlesztője volt. De hát mit is értettek Lechner hívei 1928-ban "magyar architektúra" alatt? Mi különbözteti meg koncepciójukat a nemzeti építészet más képviselőinek, például a turániaknak az elgondolásaitól? Valamennyien Lechner Ödönre hivatkoznak, aki egyszerre volt magyar és korszerű. "Az építőművész legyen korszerű, igyekezzen műveiben tehetsége szerint a legjobbat adni, ne hazudjon, maradjon logikus és az anyag, amely testet ölt keze alatt, megformálásában annak a nemzetnek lelkét tükrözze vissza, amelyhez tartozik..."[96] — írta könyvében Jánszky. Pogány Móric szintén a magyarság és modernség kritériumát említette, érvei mellé olyan tekintélyek véleményét állítva, mint Beöthy Zsolt és Klebelsberg Kunó. "S ahogy a dicsőséges emlékű Beöthy Zsolt minden elkövetkező nagy írónak és irodalomnak örök törvényként hagyta hátra a magyarság és európaiság szoros és válhatatlan kapcsolatát, ahogy gróf Klebelsberg miniszter egész kultúrpolitikájának a nemzeti érzés és a nyugati műveltség organikus egybefonódottsága adja meg a foglalatát és

[92]Pogány Móric: Művészet és nemzeti erő = PN 1928. augusztus 3. 6. l.

[93]Pogány M.: Az utolsó órában = PN 1928. november 9. 7. l.

[94]Jánszky, i. m. 3. l.

[95]Jánszky, i. m. 69. l.

[96]Jánszky, i. m. 65. l.

jelentőségét; azonképpen képzőművészetünknek is a magyar nemzeti sajátosságok hű megőrzését és az egyetemes világművészetbe való bekapcsolódását kellene programul vállalnia."[97]

A korszerűség és magyarság fogalmai közül úgy tűnik az elsőt könnyebb meghatározni. Jánszky egy nagyobb lexikonszerű műben így ír az általuk — a "Fiatalok" által — képviselt korszerű építőművészetről: "A ház az ember »legkülsőbb« ruhája! Erre hivatkoztam majd két évtizeddel ezelőtt is cikkeimben, mikor összehasonlítottam az emberhez méltó, olcsó, egészséges, jó és ízléses, minden tekintetben kellemes és a kor igényeihez alkalmazkodó hajléknak a nagy tömegek számára való »megszerezhetetlenségét« a jó, olcsó, kényelmes és ízléses ruhának aránylag igazán könnyű megszerezhetőségével. Ezt a legkülső ruhát akartuk már akkor jó néhányan a kor emberének testére szabni..."[98] A magyarság megfogalmazása jóval homályosabb, bizonytalanabb. Pogány egy olyan értelmezés mellett áll ki, amely "népünk géniuszát nemcsak kizárólag külső díszítményekben keresi, hanem egy magasabbrendű megnevezhetetlen közös akaratban, közös céltudatban."[99] Vámos Ferenc még misztikusabb: "A magyar formanyelv kincsállományához csakis azok a művek tartozhatnak, amelyek a magyarság vágyainak formakifejezései."[100]

A Lechner Ödön Társaság tragédiája, hogy túl későn alakult meg, propagandamunkáját akkor kezdte, amikor már nemcsak a konzervatív iránnyal állt szemben, hanem a nemzetközi modern építészet itthon szerveződő híveivel is. Hiszen 1928-ban jött létre a CIAM, ugyanakkor folytak a Mérnökegyletben a nyugat-európai tapasztalatok körüli viták, abban az évben jelent meg Forgó Pál könyve az Új Építészetről. Ebben a kontextusban a Társaság vezéreszméje, korszerűségről vallott elképzelése már óhatatlanul konzervatívnak tűnt. Annál kevésbé volt ütőkártya a kezükben, mert ők csak a múltra tudtak hivatkozni, eszméiket tükröző új épületeket nem tudtak fölmutatni. A következő évek praxisában pedig maguk is egyre inkább a modern építészet táborába tolódtak át. A Társaság utolsó nagy port verő akciója a "Kövekbe írt magyar dráma" sajtóvita volt. A Társaság a harmincas—negyvenes években is létezett még, tagjai sokat cikkeztek, ám testületként jelentőségét vesztette.

[97] Pesti Napló 1928. augusztus 3. 6. l.

[98] Jánszky: Korszerű építőművészet = In: Karczag: A magyar állam élete. Bp. 89. l.

[99] "Haladunk vagy hanyatlunk? Tíz év kulturális mérlege". Válaszol Babits Mihály, Laczkó Géza, Vaszary János és Pogány Móric. = PN 1928. december 25. 69. l.

[100] Vámos Ferenc: A magyar formanyelv építészetünkben. Klny. a MMÉE Közl. 1929. évi 9—10. számából. Bp. 1929. M. Kir. Egyetemi Nyomda, 24. l.

"Kövekbe írt magyar dráma" 1930

A nemzeti építészet ügye körül összecsapó vélemények akkor kapták a legnagyobb nyilvánosságot, amikor Kárpáti Aurél cikke nyomán csaknem két hónapig tartó vita bontakozott ki a népszerű és színvonalas polgári napilap, a Pesti Napló hasábjain. Kárpáti Aurél, a Pesti Napló színházi, művészeti és irodalmi kritikusa, Jánszky Béla magyar formatörekvésekről szóló könyvét olvasva fogott tollat és állt ki a nemzeti építészet mellett. Cikkében, melynek a "Kövekbe írt magyar dráma" patetikus címet adta,[101] a Jánszky-könyv lényegét így summázta: "az időrendben felsorakoztatott tényeknek ebből a szakszerű felsorolásából — külön lírai aláfestés nélkül is — egy döbbenetes magyar tragédia körvonalai bontakoznak ki... A magyar építészeti formanyelv elnémult, mielőtt igazi hangján megszólalhatott volna. S ami még lesújtóbb: szerencsétlen körülmények összejátszása következtében azóta is hallgat."[102] A tragédia okát abban látja, hogy amiből például a finneknél nemzeti stílus tudott kerekedni, az nálunk kuriózum maradt. Utána pedig közbeszólt a történelem: "A magyar építészeti formanyelv kialakítását célzó kollektív törekvés hősi halottja lett a világháborúnak."[103] Azóta a "halandzsa-stílus", meg a neoklasszicizmustól a rosszul leutánzott Bauhausig terjedő idegen modernség uralkodik az országon. Most a Jánszky könyvében foglalt "hitnek teremtő megvalósulásától függ, lesz-e magyar formanyelv, vagy nyomtalanul vész semmibe a biztató, ám tragikusan megszakadt kezdetnek minden merész próbálkozása".[104] Kárpáti cikke végén külön kiemelte, hogy itt nem a nevek fontosak, hanem maga az ügy, amely "eminenter nemzeti ügy", tehát nemcsak a szakmára, hanem minden magyarra tartozik.

A Pesti Napló 1930. március 9-i számában "Építőművészek nyilatkoznak a nemzeti építészetről" cím alatt közölték a Kárpáti vitaindítójára érkezett négy hozzászólást. Elsőként Kertész K. Róbert, helyettes államtitkár fejtette ki véleményét. Hivatkozott Klebelsberg Kunónak az 1928 őszén tartott országos irodalmi és művészeti kongresszust megnyitó beszédére, ahol a miniszter is a művészetünk nemzeti jellegének fokozott kifejezésére szólította fel a művésztársadalmat. Művészeti kultúránk a nemzeti vonás nélkül érdektelen a külföld előtt. A magyar formatörekvések háború utáni visszaszorulására Kertész sajátos magyarázatot ad: egyik oldalról a dekonjunktúrát, a nagy fel-

[101] Kárpáti Aurél: Kövekbe írt magyar dráma = PN 1930. február 16. 35. 1.
[102] Uo.
[103] Uo.
[104] Uo.

adatok hiányát, a másikról a "világjelenségszerűen fellépő internacionális sachliche Kunst többé-kevésbé értelmetlen jeligéje alatti felburjánzást" okolta. Ő is leszögezte: "A magyar nemzeti építőművészet nemcsak művészi ideál, de nemzeti szükséglet is."[105]

A következő hozzászóló Toroczkai-Wigand Ede kormányfőtanácsos. Teljesen egyetértett Kárpátival, aki szerinte "méltán kárhoztat olyan nemzetet, mely formanyelvének istápolása helyett, ennek megtagadására törekszik. Ez egyenlő az anyanyelv megbénításával, kiirtásával, hiszen lényegében ugyanaz, csakhogy más anyagban szólal meg. Ez a formanyelv, művészi értelemben véve stílus, mely csak annyira nemzeti, amennyiben népünk, fajunk szellemében gyökerezik." Miután leírta fenntartásait Lechner, az ő követőinek és a Lajta—Pogány-féle "magyar stílusú monumentalitás" stílusával szemben, újra megfogalmazta saját hitvallását: "... ha becsületes, honi talajban gyökerező építészetet akarunk teremteni, akkor a parasztházból kell kiindulnunk, mely minden építészet népdala. Stílusunk fejlesztésében pedig mindig az alapkövetelmények a forraló erők. Kialakuló nemzeti irányról csak akkor beszélhetünk majd, ha saját rögünkből s korunkból nőtt hatóerők forrtak bele."[106]

Bálint és Jámbor építőművészek szerint "Lechner tragikuma nem a magyar művész tragikuma, hanem egyszerűen a művészé".[107] Fölvetik, hogyan legyen modern építészet vagy nemzeti építészet, amikor egyáltalán nincsen építkezés. A modern építészethez gazdag és bátor mecénások kellenek.

Majd Jánszky Béla fejtette ki véleményét. Bírálta a hatóságok és az építtetők szűk látókörű, konzervatív szemléletét, ennek tulajdonítva azt, hogy ugyanott tartunk, ahol húsz évvel korábban. A magyarságnak joga van a saját nemzeti egyéniségét visszatükröző korszerű építőművészetre. Mi a teendő? Az építtetők adják meg az építészeknek a művészi és cselekvési szabadságot, ők maguk pedig "belátva az idő haladását, korszerűséget és nemzeti karaktert óhajtsanak minden alkalommal, ha építenek!".[108]

Kós Károly Erdélyből szólt hozzá levélben a vitához.[109] Védelmébe vette Lechnert a támadásokkal szemben, mondván, könnyű utólag kritizálni, de a maga korában igenis forradalmi újító volt. Pogányt és Lajtát a szellemében nemzeti és modern építészetükért tartja nagyra. Saját generációja a néphez fordult, hogy eltanulja szellemét: "Magunkévá akartuk tenni, hogy azután

[105] Pesti Napló 1930. március 9. 41. 1.
[106] Uo.
[107] Uo.
[108] Uo.
[109] Pesti Napló 1930. március 15. 40. 1.

nyugodtan, a másolás veszedelme nélkül tanulhassunk a nyugattól és kelettől, amit népünktől nem tanulhattunk meg: a művészeti és technikai tudás összedolgozását." Nem tudja elfogadni Kárpáti érvelését, hogy a háború utáni szomorú helyzetnek a szegénység lenne az oka. Saját erdélyi helyzetüket hozza ellenpéldaként: minden kifosztottságuk ellenére tudtak magyar irodalmat, közösséget teremteni, mert szükségük volt rá, mert hittek benne. "A magyar nemzeti architektúra, illetve művészet tragikumának magyarázata tehát nem az, hogy a szegénység: a hit hiánya, de az, hogy a hit hiánya: szegénység, tehetetlenség, halál." A trianoni Magyarországon sok nemzetiszín pántlika, hazafias szólam mögött "valami nagy nincstelenséget", "valami nagy hitetlenséget" érez, s úgy véli, Lechner tanítása azért nem folytatódott, mert valójában nem voltak és nincsenek utódai. Egy új Lechner Ödönre, egy új prófétára lenne szükség!

Márkus László író és rendező, a Lechner Ödön Társaság egyik elnöke így kezdte "Lechner Ödön — van!"' című írását: "Sohasem hittem, hogy Lechner végleges megoldás, hogy ő az egyedül üdvözítő dogma. De hiszem, hogy ő volt a magyar építőművészetben a legtermékenyítőbb impulzus, s az a kő, amit ő dobott a vízbe, a legszélesebb és legmélyebb hullámokat gyűrűztette."[110] A kultuszminiszter "neonacionalizmus" tételéből következtet arra, hogy minden érzékelhető formának is magyarrá kell lennie, előnyt kell adni a magyarnak, még ha kezdetleges is, csak így fejlődhet versenyképessé. Az ősi, népi formakincset pedig Bartók és Kodály népzenei gyűjtéséhez hasonlóan kellene földeríteni. "El tudok képzelni kormányakciót, amely a magyar építő lélek dokumentumait felkutatja s kiadja a magyar népies formanyelv okmánytárát. Segíteni a kutatást és építtetni az építőművészekkel: az én hitem szerint ez a magyar stílus útja... ez a neonacionalizmus útja a kultúrpolitikában."

Az ellentábor képviseletében először Ligeti Pál szólalt meg.[111] Szerinte két kísérlet történt a közelmúltban a nemzeti építészet irányában (a Lechneré és azoké, akik a székely építést vették alapul), de mindkettő hibásnak bizonyult. Sem varrottasból és szűrmintákból, sem székelykapuból és parasztházból nem lesz mai épület. Majd általánosabban így folytatta: "Két tapasztalatot állítok egymással szembe. Az egyik ez: ha keresem a német, a francia, az olasz stílust — nem találom őket sehol. De találok német, francia, olasz románt, gótot, barokkot. Megtalálom minden világstílusnak nemzeti változatát. S ezt a változatot őszintének, igaznak, mélyen nemzetinek érzem.

[110] Pesti Napló 1930. március 23. 36. l.

[111] Uo. Ligeti Pál: Menjünk a világáramlattal...

Viszont manapság, Romániában: találok nemzeti stílust. Bizánci elemekből, román ornamentikából lett összeállítva. Mozgalmas, dús, buja. Az állam energikusan támogatja. Nyilvános épületet csak így szabad építeni... Nem is érzem őszintének — hanem mondvacsináltnak. Mi a tanulság a két tapasztalatból? Az, hogy nemzeti építészetet, igazit, nem lehet készakarva tenyészteni. Az igazi építészet világáramlat volt mindig. És minden nép, mely a világáramlatba bekapcsolódott: megteremtette — önkénytelenül — annak nemzeti ízű változatát... Bátran és jól kell építeni. Magyar lesz az magától."

E cikk után a Pesti Napló már "Nemzeti vagy nemzetközi stílus?" főcímmel közölte a következő hozzászólásokat. Lechner Jenő kötelességének érezte, hogy visszavágjon a "nemzetközi modern" építészet híveinek. Írásában[112] a hagyományos építőművészet-szemlélet táborának érveit szegezi a mérnök-építészet művészettagadásával szembe. "Nagyon tévednek azok, akik azt vallják, hogy a mai Sachstil örökre elnémította az emberiség játékos formakereső kedvét. A mai, a laikusok előtt sivárnak tetsző modernség bizonyára értékes átalakító hatást fog gyakorolni korunk stílus alakulására, de azt a mérnöki mentalitást, mely ma uralkodik építészeink szellemén, éppúgy hamarosan fel fogja váltani egy játszi fantáziájú korszellem, mint ahogy a XVI. sz. szigorú klasszicizmusát felváltotta a szeszélyes barokk... Becsüljük egymás meggyőződését, munkáját, ha az őszinte és következetes, mert ezek a komponensek eredményezik azt az eredőt, mely közös ideálunkhoz, a nemzeti karakterű magyar építőművészethez elvezet."

Ugyanebben a számban jelent meg a Cirpac-tag ifj. Masirevich György fiatalosan harcias és radikális cikke "A jövő nemzedék egészsége fontosabb, mint a stílus kérdések" címmel.[113] Ő, miként az új nemzedék egésze, "hideg csodálkozással" olvassa az idősebbek l'art pour l'art stílusvitáit. E vitáknak semmi közük az élethez, a mai kor szociális és egészségügyi gondjaihoz, a mai technikához.

Az utolsó — fölkért — hozzászóló, Pogány Móric, hosszú és lírai tanulmányban foglalta össze a tanulságokat.[114] Az 1914 óta eltelt éveket így jellemezte: "Tizenhat esztendeje alszik az építőművészet Magyarországon és ebben a szomorú csipkerózsa-mozdulatlanságban különös kontrasztként bábeli lárma él. Bábeli lárma, amelyből hiányzik a torony építkezése; csipkerózsavári mozdulatlanság, amelyből hiányzik a nyugalom..." Ebben a furcsa szín-

[112]Lechner Jenő: Lechner Ödön műveiben a jövő nemzeti építőművészet életenergiái szunnyadnak = PN 1930. március 30. 41. 1.

[113]PN 1930. március 30. 41. 1.

[114]Pogány M.: "Kövekbe írt magyar dráma" = PN 1930. április 3. 1—2. 1.

padképben állnak a "kövekbe írt magyar dráma" szereplői. "... szomorú gyülekezet: mások és még gyakrabban önmaguk által megsebzett művészek, elcsúszott lendületek és kíméletlen álmok közé szorítva." Pogány három, "primitív ellentétekben" kifejeződő irányzatot lát: a "rosszul kopírozott stílusutánzásokat", az egyéniség és szín nélküli "teljes nemzetköziséget", s a "nemzeti művészet" szép jelszava alatt maradi hozzátapadást a "falusi mütyürkékhez és zsúpfedélhez". Válaszúthoz érkezve, mind a három irányzatot elmarasztalja. Ellenzi a végleteket: "A természetes az, hogy a leglelkesebb internacionalista lélekben is ott él egy kis erdélyi falu akáclombos főutcája, s a természetes az, hogy a legridegebb ateista is elmondja magában esténként automatikusan a gyerekkori imát." Következésképpen, "az igazi művész meg kell hogy találja a harmóniát a maga nemzeti különbségének ... felhasználása és az internacionális építőnyelv között." A másik nagy gond az, hogy a pártokra, egyesületekre bomlott építészek "önmagukban nem érzik -- tehát a nagyközönséggel sem éreztetik -- hitvallásuk harmóniáját... A közönség zavartan áll széthúzó irányok és veszekedő művészek között..." Pogány csak bizonytalanul, félve meri feltételezni, hogy "a Lechner neve alatt csoportosuló társaság el fogja érni, hogy a »kövekbe írt magyar dráma« nem tragédia lesz, hanem himnusza a magyar géniusznak, a magyar alkotóerőnek, a magyar élniakarásnak." A gyönyörű végszó után Kárpáti Aurél már csak az illem kedvéért összegezte a vitát, leszögezve, hogy a mai új anyagok és igények alapjára olyan eredeti műalkotást emeljünk, ami nem utánzat, és "amelyre rányomja bélyegét a nemzeti géniusz, a magyar művészi találékonyság és tehetség, a magyar észjárás és a magyar viszonyok parancsoló kényszere."[115]

A "Kövekbe írt magyar dráma" minden remény ellenére sem vált a magyar géniusz himnuszává. A magyar építészet megosztottsága -- ami a vitában jól megmutatkozott -- továbbra is fennmaradt. Szimbolikusnak is tekinthető, hogy az 1930 szeptemberében Budapesten tartott XII. Nemzetközi Építészkongresszus tiszteletére rendezett, a magyar építészetet bemutató kiállítás "szétszakadt": a Műcsarnokban kapott helyet a modern törekvésű, illetve történelmi stílusokat követő építészek anyaga, míg a "magyaros" törekvések, különválasztva, a Nemzeti Szalonba kerültek.[116]

A nemzeti építészet kérdéséről a gazdasági válság kemény következményei rövid időre elterelték a figyelmet. 1933-ban azonban újra felszínre bukkan; de a "nemzeti" jelszavát akkor már egy új nemzedék tűzi zászlajára.

[115] "Még egyszer: nemzeti vagy nemzetközi építészet?" Kárpáti Aurél zárószava = PN 1930. április 6. 14. l.

[116] Ld. Kárpáti Aurél: A magyaros építészeti törekvések kiállítása a Nemzeti Szalonban = Magyar Iparművészet 1930. 161—162. l.

91.19902 Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest

Ebből azután az következik, hogy az új művek karcsú, de sokkalta biztosabb vasbeton építőelemei nem keltik fel bennünk a biztosságnak és ünnepélyességnek azt az érzését, amit a tizszerte vaskosabb — de tulajdonképen gyöngébb — kőszerkezetek.

Mi, akik számítjuk, a próbaterhelésekből tudjuk és szemeinkkel látjuk, hogy mily óriási terhet, igénybevételt bírnak el az új anyagok, egy-két évtized folytonos munkássága után már átérezzük valamennyire az új anyagokat a bennük működő ellenálló erőkkel.

Egy-egy valóban jól és szépen megoldott művet, ha karcsúbb is méreteiben, éppen olyan, sőt még inkább biztosnak és monumentálisan szépnek érezünk, mintha kőből volna.

Ilyen lényeges változáson ment át az építőművészet — mint később rátérünk — a rómaiak korában.

Megkezdették a boltozatokat.

Tudták, hogy a görög szerkezetektől eltérően ferde oldalnyomások is vannak, de azt még nem érezték át; ezer év multán már átment a közérzésbe — és megtalálta formáját a román és gót művészetben.

Sok esztendő fog tehát elmulni addig, amíg az új anyagokat és különös szilárdsági viszonyait teljesen átérezzük és amíg az emberek összeségére is legalább olyan irányú hatásuk leszen, mint arra a néhány alkotó művészre.

*

Tekintsük át röviden a művészet történetét és ügyeljünk arra, hogy a nagy művészetet alkotó korokban mennyiben nyilatkoznak meg ezek a külső és belső alakító körülmények.

Emlékezzünk az emberiség bölcsője, India ősrégi, több mint tizezeréves gránit pagodáira és műveire.

A föld közelében az egymásra halmozott fantasztikus elemek ijesztően eltorzított földi formákból szövődnek össze.

A magasba nyuló kupolákat és tornyokat azonban teljesen elvont formaelemekből alkotta meg a dús képzelet.

Amazokat a földi élet megvetése, emezeket a végtelenség és a Nirvána felé való sóvárgás sugallta.

Emlékezzünk a többi ázsiai és az egyiptomi kulturára.

Művészetük világnézetükkel együtt folyton távolodik az indusokétől, hogy végül a nagy görög kor művészetében a harmonikusan szép földi életet fejezze ki.

Képzeletük az élet szimbolumait és isteneiket is földi formákban alkotta meg.

Remekműveiken és templomaikon általánosan jellemző a vízszintes — a föld színével párhuzamos — kifejlődés.

Aminthogy képzeletük és világnézetük, úgy művészetük sem emelkedett fel a földről, de műveiben harmonikusan szépet, szinte tökéleteset alkotott. A többi külső alakító körülmény, a működő erők felismerése és azok művészi kifejezése évezredeken át folyton fejlődött a görög művészet tökéletességéig.

Mindkettő szorosan összefügg a belső alakító körülményekkel: az anyag szilárdsági viszonyaival.

Az indusok, egyiptomiak és görögök építőanyaga a kő volt, művészetük kőbe van teremtve.

Az eddig felemlített alakító körülmények korok és fajok szerint különbözők, az évezredek során át mindannyian változók voltak, csak egy volt állandó: az anyag belső ereje, a kő egyszerű nyomószilárdsága. Ez volt tehát az építőformáknak évezredeken át tartó fejlődésében a legáltalánosabb és a legmélyebben gyökerező alakító körülmény.

Az őskori pillérek hézagosztásai vízszintesek. Az assirok óriási kőtömbjei is csak vízszintes és függőleges síkokkal vannak határolva, a felfekvés mindenütt vízszintes a függőleges nyomás átadására.

Az ókor műveiben az erők szereplése igen egyszerű és világos volt. A tető és párkány gerendái egy-egy ponton összefutottak és átadták függőlegesen a súlyukat a széles oszlopfőre, az összegyűjtve azt az oszloptörzsnek adta tovább, amelyeknek sorai a szélesen elterülő lépcsőzeten nyugodtak. A külső erő, a tetősúly megterhelése volt, ezt megbírta a kő, a nyomásra való igénybevételnek ellene állt a szilárdsága, az egyszerű nyomó szilárdsága.

A görög dór oszlopfő fönségesen komoly, ünnepélyes formájában a terhelésnek és ellenálló nyomó szilárdságnak már majdnem tökéletes kifejezését látjuk.

A cikk elejét lásd a komplett példányban
Művészet 1909

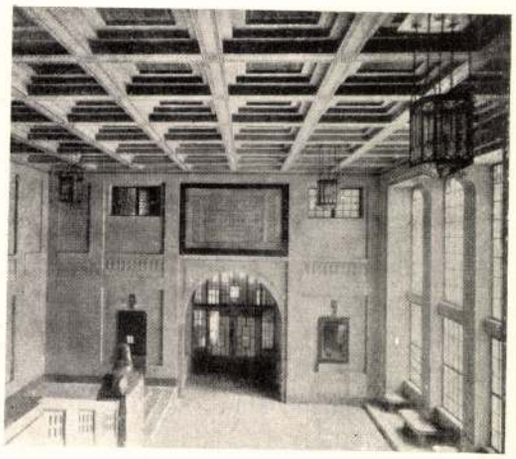

ELSŐ KÉP
DREZDAI MENNYEZET

Az anyag rugalmas nyomószilárdsága nyilatkozik meg az annyira bájos, szinte nőiesen finom ión oszlopfőben is.

Ha az ókor építőművészetének ezeket a szerkezeteit és az azokban működő erőket élesebben megfigyeljük, még egy igen fontos jellemvonást találunk: a terhelés iránya mindig függőleges.

Ezt éreztetik az említett kőosztások is.

A függőleges terhelés számtalan párhuzamosan működő alkotóerőit a klasszikus művészet egyszerűségével valóban gyönyörűen érzékítik meg az alaptörzsek kanelurái, függőleges barázdái.

Megállapított nézőpontjainkból tekintsük át a művészet történetének további korszakait is.

A rómaiak kora nem hozott új világnézetet, de továbbfejlesztette pompázó nagy arányokban a görög formavilágot.

Feltűntek a boltívek és boltozatok.

A görögöktől átvett elemeket változatosabbá, hatásukban gazdagabbá tette.

Lényegében nem változott meg semmi sem. Az anyag, a nyomószilárdság ugyanaz maradt, csak éppen hogy a terhelés iránya változott.

A boltozatokban és a támasztó elemekben fellép a ferde nyomás.

A rómaiaké azonban nem volt az alkotás kora. Hiányzott az új ferde erők felismerése és a művészi kifejezőképesség.

A szélső boltívek ferde oldalnyomásait ugyanolyan oszloppal fogták fel, amelyekben a görögök éppen a függőleges erőket oly gyönyörűen megérzékítették.

Ezer évvel utóbb a keresztény művészet bontakozott ki a román és gót korban. Ez volt az utolsó nagy teremtő korszak.

Megváltozott a világnézet. Az emberi lélek ismét felemelkedett a földi vonatkozásokból a végtelen mindenség és az örök élet felé.

A mennybeli egy Istenhez sóvárgó lelkek megteremtették az égbetörő remekműveket, a magas, túlfinomult arányokat és csúcsos íveket. Műveik kifejlődésének uralkodó iránya — teljes ellentétben a görögökével — a függőleges lett.

Élesen megismerték az alkotásaikban működő erőket és irányokat — és az új korszak erős lelke megteremtette az új szerkezeti elemek kifejező, fönségesen művészi formáit.

Hogy szabatos legyek, az eddig mondottakhoz egynéhány megjegyzést kell, hogy fűzzek. Az ókornak voltak olyan építőelemei is, melyeket nemcsak nyomásra vettek igénybe: a párkánygerenda és az ajtószemöldökkő. Ezek már behajlításra voltak igénybe véve. Aránylag azonban oly rövidek voltak, hogy szinte falazókőnek tekinthetők.

A kinaiak, perzsák és indusok műveiben felismerhetünk oly elemeket is, ahol a kitünő minőségű kő és a lágy éghajlat alatt az anyag kohéziójával — a tömecseknek egymáshoz való tapadásával összefüggésével — is számot vetettek. A sziklába vájt indus templomok, a lemezekből összerakott kupolák, a hosszabb,

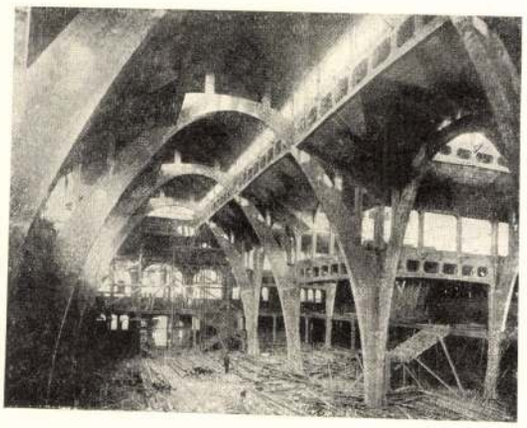

MÁSODIK KÉP
BOROSZLÓI VÁSÁRCSARNOK

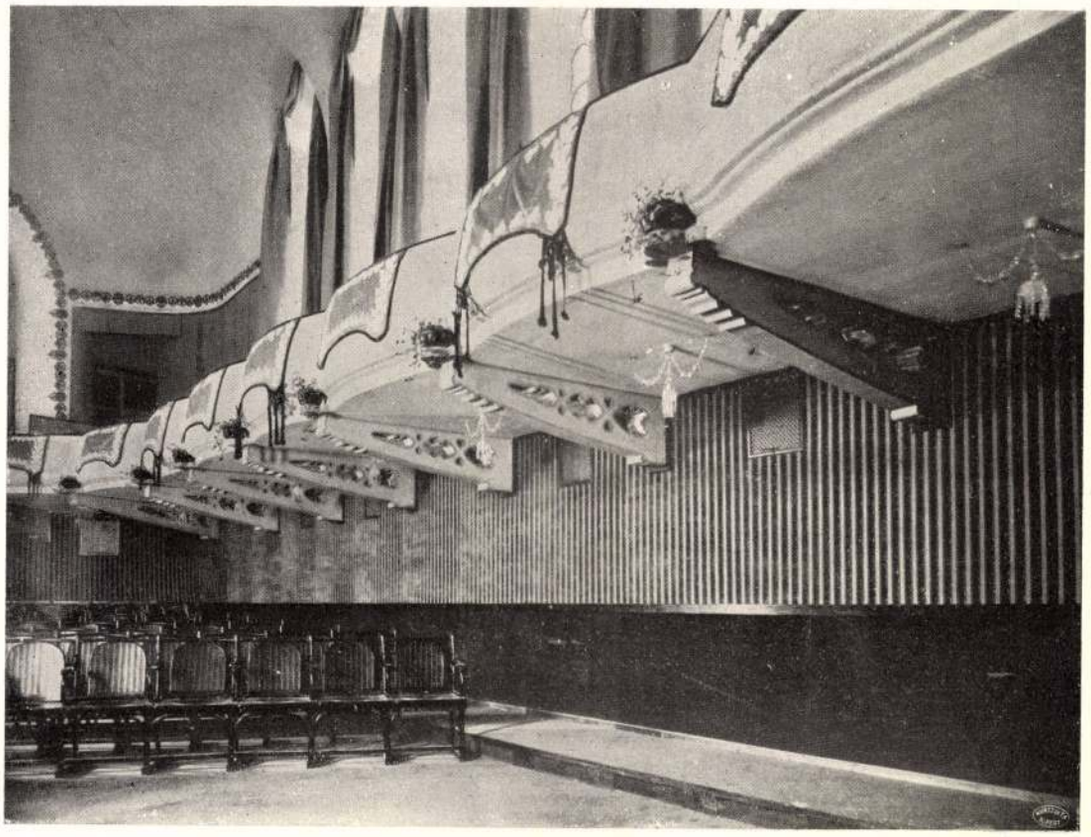

HARMADIK KÉP
A VESZPRÉMI SZÍNHÁZ PÁHOLYAI

sőt néha áttört kőgerendák és párkánygyámok a nyomószilárdságon kívül lényeges kohéziót tételeznek fel.

Végül a késői gót stílusban már oly elemeket is találunk, melyek határozottan húzásra vannak igénybe véve. Ilyenek a túlhajló boltozatbordák középrózsáinak a kövei, az oszlopnélküli kettős ívek vállkövei és egyéb, a kő természetes szilárdsági viszonyait túllépő elemek.

*

Az előbbeniekben említett nagy teremtőkorok óta sok száz év mult el többé-kevésbbé értékes utánzásokban.

A renaissance-ok, a barokk és rokokó építői mélyebb megértés nélkül halmozták és keverték össze a hivatásukban és formájukban őszinte, nemes elemeket.

Ebben a zűrzavarban tűntek fel az új építőanyagok és az építőművészeket nagy életkérdés elé állították.

Láttuk, hogy sok ezer esztendő mult el, amíg az építőformák a nyomószilárdság művészi kifejezését megtalálták a görög remekművekben.

És elmult ismét két évezred, amíg a keresztény művészet ugyanezt a nyomószilárdságot a boltozataiban nemcsak a függőleges, hanem az összes irányokban művésziesen megérzékítette.

A mi feladatunk még sokkal nehezebb. Építőanyagainknak, a vasnak és vasbetonnak szilárdsága összetett, mert nyomó és egyszersmind húzó szilárdsága is van.

A tiszta betonban az egyszerű nyomószilárdság a lényeges. Ezzel azonban a falakon és boltozatokon kívül semminemű szerkezetet nem készíthetnénk, még gerendát sem.

Képzeljük el, hogy a terhelés alatt a gerenda jól behajlik: ez csak úgy lehet, ha az alsó rétegek megnyulnak, széthúzódnak, a felsők

pedig összenyomódnak. Minél kevésbbé enged az anyag, minél nagyobb a nyomó és egyszersmind a húzószilárdsága, annál erősebb lesz a gerenda. A vasbetongerendában tehát a felső nyomott réteget meghagyjuk tiszta betonnak, az alsó húzott rétegbe pedig belebetonozzuk a vasszálakat. Tudjuk, hogy ezeknek óriási húzószilárdságuk van, tudjuk, hogy azok a gerenda alsó rétegeit annak hosszában összehúzzák, összefogják és ily módon az alsó rétegek megnyúlásának és a gerenda behajlásának ellenállanak. Ez a vasbeton elve.

Meg kell tehát találnunk azt a művészi formát, amely az erőknek azt az összeszövődő játékát megsejteti, gyönyörködtetve megérzékíti.

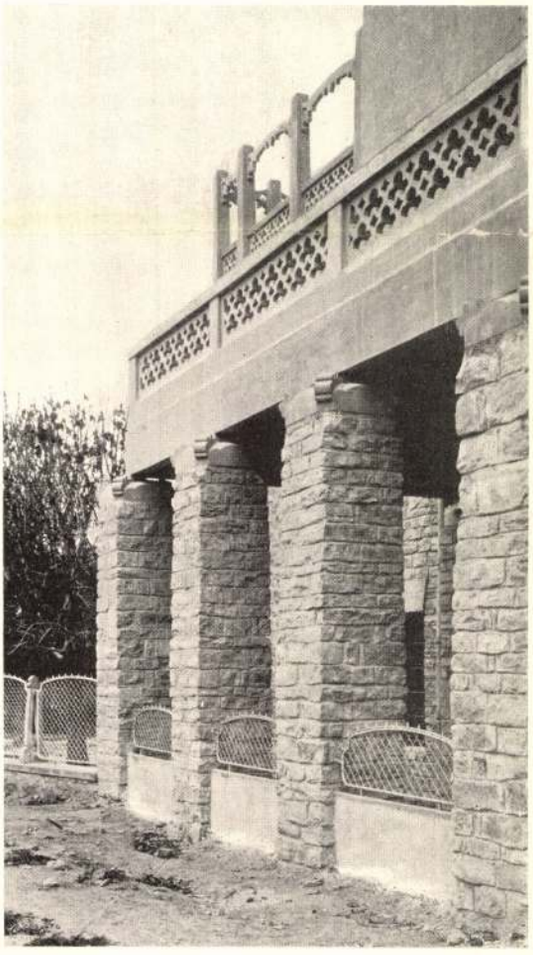

NEGYEDIK KÉP
A VESZPRÉMI SZÍNHÁZ TERRASZAI

A jövő formavilága ilyképen lényegesen el fog ütni a multétól. És számot kell vetnünk azzal is, hogy nagy időbe telik, amíg a klassikus és a középkor tökéletességét elérjük.

A jövő formavilágából, mondhatnók, sejtetnek valamit az elmult koroknak azok a művei, melyeknek anyaga szilárdsági viszonyaiban többé-kevésbbé megközelíti a vasbetont.

Így az említett kinai és indus építőelemek, amelyek formájában a kő koheziója, mint húzószilárdság érvényesül.

Tudjuk azonban, hogy ez nem lehet mintánk, már azért sem, mert a kő húzószilárdsága aránytalanul kisebb a nyomó szilárdságánál.

Feladatunkhoz már sokkal közelebb esik a fa építészete. Itt már jelentékeny a húzószilárdság, tehát szerkezeteiben összetett igénybevétellel van dolgunk, mint a vasbetonnál.

Két körülmény azonban örökké el fogja választani a két anyag formavilágát: az egyik az, hogy a fa húzó- és nyomószilárdsága majdnem egyenlő, míg a vasbetonnál a vasszálak elhelyezése szerint a húzott rész szilárdsága tíz-harmincszor akkora. A szilárdságok a különböző irányok szerint is eltérők. A másik elválasztókörülmény az, hogy a vasbeton alakja és mérete mind a három irányban (dimensioban) majdnem független.

A jövő építőművészetét kialakító legfontosabb erő — az új világnézetünk — még erős izzásban van. Úgy érezzük, hogy nemsokára fellobog és lelkünket bevilágító tüze sokat magába olvaszt a görögök harmónikusan szép életéből, az első keresztények emelkedett lelkivilágából és korunk tudományának igazságaiból.

*

Az általános fejtegetések után térjünk a részletekre.

Műveim tervezésénél arra törekedtem, hogy a vasbeton formájában annak különös jellemző sajátosságait kifejezzem.

Munkásságom közben találtam néhány vezérelvet, amelyeket megvalósított példákon óhajtok bemutatni:

Ha a szerkezeti elemeket a lehető legkevesebb anyaggal oldjuk meg, tehát csak a húzott részekbe helyezünk szerkezeti vasat, úgy a nyomott részek keresztmetszete átlag húszszor nagyobb lesz, mint a húzott részeké. A nyomott rész tehát zömök, vaskos, a húzott rész keskeny, vékony lesz.

Ez az első elvünk.

Ez olyan sajátság, amely egyedül a vasbetont jellemzi.

Egy drezdai mennyezet képe szép példa erre az elvre. (Első kép.) A mennyezet egybe van betonozva. A lemez a kazetták szegélyeivel együtt a felső, nyomott, vaskos tiszta betonréteg, alul magára marad a gerenda, ez a vasbetétes, húzott, keskeny réteg.

Nagyszabású vasbeton-alkotás a boroszlói vásárcsarnok. (Második kép.)

A fedelet tartó nagy parabolikus ívek csak vasbetonból lehetségesek. A vízszintes áttört szelemengerendák igen érdekesek. A felső nyomott öv zömök, az alsó húzott keskenyebb és a közepe felé homorodó. Mindezek a vasbeton-művek a bennük működő erők felismert irányai és nagyságai szerint vannak megszerkesztve. Megoldásaikban leplezetlenül őszinték, sőt érdekesek is, anélkül azonban, hogy szépérzésünket teljesen kielégítenék.

A nagy korok remekművei is őszintén voltak megszerkesztve, közvetlenül, könnyen áttekinthettük az erők játékát, az építőelemek szerepeit — de azontúl még gyönyörködtettek is. Szépek voltak.

Ha a dór-oszlop törzse helyébe mértani hengertestet állítanánk, a terhelést éppen oly helyesen és őszintén venné át, de ugyanaz sudarasítva, entázis szerint domborítva, már szép is.

Miben van tehát a különbség? Egy finom elváltoztatásban, abban az igen fontos csekélységben, amely a fényképet a művészi arcképtől elválasztja: az érző lélek kifejezésében.

A sudarasításnak nemcsak az a célja, hogy az optikai csalódásból eredő nehézkes hatást elkerülje.

Az oszlop törzse felveszi a párkányzat súlyát. Hogy az ezt érző görög művészlélek a szemlélőben a hasonló érzést felkeltse: az oszlop

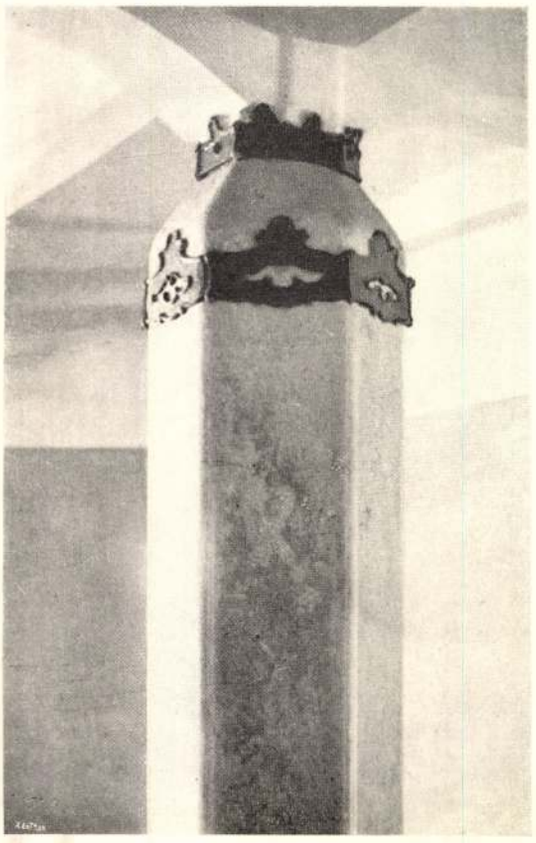

ÖTÖDIK KÉP
VASBETON OSZLOP
MÁRVÁNYBURKOLATTAL, BRONZ ÖVEKKEL

törzsét sudarasította az entázis ruganyos vonala szerint Ennek révén már érezzük, hogy a kissé domború törzs nyomásra van igénybe véve és érezzük azt is, hogy azt a nyomást ruganyos szilárdsággal el is viseli. A dór-oszloptörzsön még egy fontos jellemzést találunk: a biztos állás jellemzését. A felső átmérő valamivel kisebb mint az alsó — csak egyötödrészszel — de a görög művész elérte a törzs megnyugtató hatását.

Be kell tehát hogy ösmerjük, az eddigi vasbetonműveink formavilága nem eléggé kifejező, nem művészi, nem él. Sejtetnünk, éreztetnünk kell műveinkben a természet örök erőinek játékát. Érdeklődve és gyönyörködve kell lássuk, mint a gótikus dómban, hogyan adják át terhüket a boltmezők és boltsapkák játszi könnyűséggel az összefonódó bordákra, hogy szinte gondos szeretettel hordja azokat az

anyaboltőv, amely biztonsággal nehezedik a komoly, hatalmas és ünnepélyes pillérekre.

Mi is meg kell találjuk annak a kifejezését — a mi világnézetünk formáiban — ahogy a vasbetonbordák, gerendák és ívek felveszik terhüket, ahogy tovább adják a nagy rácsos tartókra és oszlopokra, amelyek azt látható, nyilvánvaló nyugalommal és biztonsággal hordják.

De hogy érzékítsük meg a holt, merev anyagban az összeszövődő és összebogozódó húzó és nyomó erőknek ezt az örök küzdelmét? Hiszen az erők és szilárdsági viszonyok tulajdonképpen mind teljesen elvont fogalmak!

A testvérképzőművészetek felelnek kérdésünkre: a cselekmény ábrázolása által. A festő és szobrász a történet, a mozgás egyetlen pillanatát keresi ki, de mindig a legjellemzőbbet és ez az utolsó pillanatok egyike.

Képzeljük el már most, hogy ruganyos anyagból való oszlopot megterhelünk és végre összerogy. Közvetlenül az előtt kissé összenyomódik, az anyag minden irányban kitérni igyekszik: kidudorodik. A hengertest kidomborodik. Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a nyomást.

Ha ruganyos anyagból való hengert széthúzunk, az elszakadása előtt kissé megnyúlik. Az anyag tömege majdnem állandó marad: tehát nagyobb hosszúságra megvékonyodik, behomorodik.

Ez a pillanat és ez a forma jellemzi a húzást.

Ez volna tehát a második főelvünk.

Tulajdonképpen nem is új. Láttuk, hogy a görögök is így fejezték ki a dor-oszloptörzs nyomását.

Igen megnyugtató az, hogy ma — csupán lélektani és szilárdságtani igazságokból következtetve — ugyanahoz az eredményhez jutunk, ahova évezredek előtt — a művészi formaképezéssel — a finom érzékű görögök. Ezek csak oly igazságok lehetnek, amelyek emberi lelkünk legmélyén gyökereznek.

Az így talált második elvünk szerint a nyomott elemek, tehát a vasbetonoszlopok, a rácsos tartók felső övei domborúan, entázissal formálandók, a húzott elemek a kötők, a rácsostartók alsó övei stb. homorúan — negatív enthazissal — formálandók.

Ezek a görbék az egyenestől azonban csak kevéssé térhetnek el, hogy a vasbeton szívós és merev anyagát helyesen jellemezzék.

Mutassuk be azokat a kísérleteket, amelyekben az eddig talált elveket megvalósítani törekedtem.

A veszprémi színház összes mennyezete, tetői, lépcső és páholy szerkezetei, valamint nagy ablakai vasbetonból valók.

A páholyok lemezét gyámok tartják. (Harmadik kép.) Lényegében véve rácsostartó, a magyar nép formavilágából kialakult és kifinomodott vonalakban. A felső őv húzott: a közepe felé homorodik, keskenyedik, az alsó őv nyomott, ez domborodik. A mintaformát párhuzamos deszkatáblák közé erősített faidomdarabokból állítottuk össze, a helyszínén csömöszöltük és megkeményedés után szemcséztük. A formálásnak ez a módja érezhető a párhuzamosan, mereven határoló oldalsíkok és az elevenebb körvonalak által.

A páholyok szerkezetéből rögtön megértjük, hogy a lemez és könyöklő terhét a gyámok fogják fel és az ívesen behúzódó könyöklő révén szinte az egészet a falba beköti. A gyámoknak, mint értékes szerkezeti elemeknek kiképzésével bátran elhagyhatjuk a felületre ragasztott gipszdíszítéseket.

A vasbeton különös szilárdsági viszonyai az oszlopfőben is megnyilatkoznak.

Az ó-kor kőgerendáinak felvételére kiszélesedő oszlopfejek alakultak, de ez a vasbetongerendák felvételére nem alkalmas. A nagy oszlopfő felső lapja felesleges és így nem is szép.

Falazaton nyugvó többtámaszú vasbetontartók éppen ellenkezőleg megkívánják, hogy lehetőleg kis, de pontosan beállított felületen feküdjenek fel. (Negyedik kép.)

A lépcsőház oszlopát márványlapokkal borítottam és fent a közepe felé összehajló oszlopfőt egy darabból faragták. (Ötödik kép.) A felfekvés felülete csak annyi, amennyit az átveendő nyomás megkíván. Az alsó gerendák az oszloppal egybe vannak betonozva. Nincs tehát szükség semmiféle oszlopfőre. A márványoszlopokat bronzövek fogják közre.

A mi esetünkben vagy hatszor oly kis felület szükséges a felső vasbeton felfekvésre, mint az oszlopfő terhének alsó elosztására. A nyomást az oszlopfő domború formái fejezik ki, a vasbetonban lévő húzó szilárdságot pedig az összehúzó keresztbordák.

Kerítésoszlopoknál nincsen értelme az oszlopfőnek. Az a cél, hogy a vaskeret felső ívét kimerevítse: lefelé tehát szétágazik.

Elhagytam a porgala oszlopainak felső befejezését is. Itt fontosabb azok merevítése, az állásukban való biztosítás, mint a csekély teher felvételének megérzékítése. Ha az oszlopsor oldalt dőlne, a merevítő vasbeton ív begörbülne, mintegy betűrődne. Ezt sejtetik az ív alsó bütykei.

A felső idom homorú az oszlop mellett, mert többnyire húzott.

Egy további vasbeton-elv abban állana, hogy a szerkezeti elemeket, mint gerenda, borda, gyám és oszlop emeljük ki a térelválasztó vagy lefödő elemekből. Ezért képeztem ki a páholyok gyámjait és ehhez hasonlóan a kis erkélyek és a főpárkány gyámjait is. A párkány és erkély lemeze síma, alárendelt szerkezeti elem. Ilyen az egyenletesen kiképezett könyöklő felülete is. Csak a sarkon fogják meg a zömök kis pillérek.

Amennyire fontos a lényeges erőknek — a főszereplőknek — határozott jellemzése, éppen oly szükséges, hogy a kisebb szereplőket és erőket elhanyagoljuk.

A síma, nyugodt lemez vagy az egyenletesen tovább fonódó áttört anyagban fellépő apróbb erőket már nem szabad jellemeznünk.

Így fogtam fel az ablakokat is. (Hatodik kép.) A vasbeton egyenletes hálót alkot, hogy az ablak felületét beüvegezhessük. A háló körvonalai a síkban maradnak, de a síma homlokzaton díszítő hivatásukhoz képest gazdag körvonalakkal.

A színház fűtése és szellőzése központi, az ablakok nyitása tehát szükségtelen. Az üvegtáblák a betonbordák külső és belső hornyaiba vannak beragasztva és légmentesen zárnak.

Mint említettem, az ablakok bordáinak formai megoldása nem az erőktől, hanem tisztára az ott szükséges művészi folthatástól függ.

Csak a felső falpadkát födtem le zománcos cseréppel.

A főpárkány gyámjainak kiemelésére sötétbarna cserepet rakattam a falba. Ezzel van a párkányél is lefedve.

A színház egyszerű homlokzatába az ablakok gazdag bordavonalai és a hangsúlyozott szerkezeti elemek öntenek életet.

Hogy összefoglaljam a mondottakat: a vasbeton művészi formájának megoldása sok új feladatot rejt magában.

Az építőművészetnek évszázadokra volt szüksége, hogy egy-egy új erőviszony tökéletes formában kifejeződjék.

Talán a mi feladatunk is évszázadokra szól.

Addig pedig törekedjünk arra, hogy az új anyagok szilárdsági viszonyait minél világosabban jellemezzük, műveink a mi népünk formanyelvén beszéljenek és azokban a mi korunk gyermekeinek lelke, a mi világnézetünk tükröződjék.

MEDGYASZAY ISTVÁN

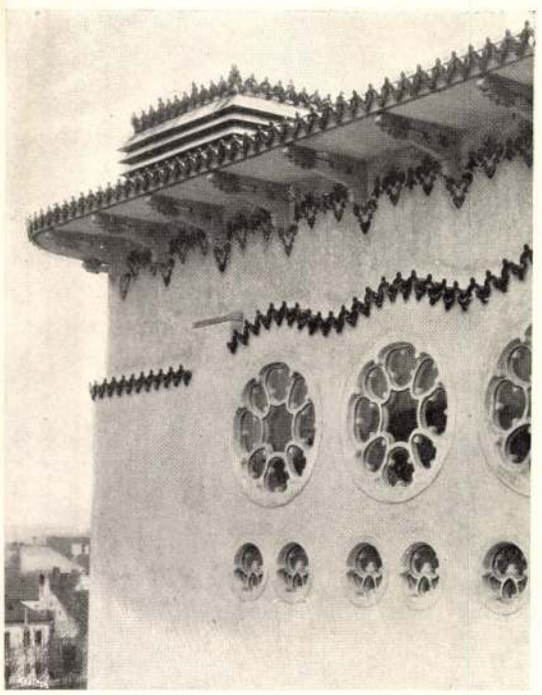

HATODIK KÉP
A VESZPRÉMI SZÍNHÁZ ZSINÓRPADLÁSÁNAK VASBETONABLAKAI

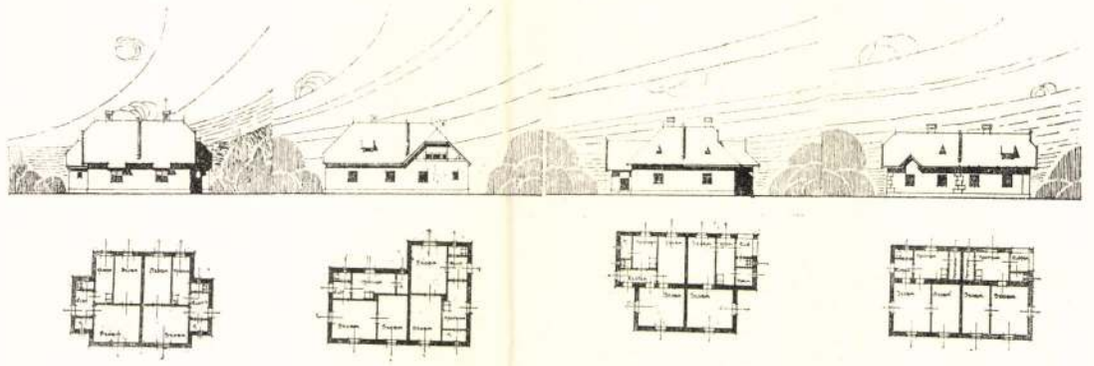

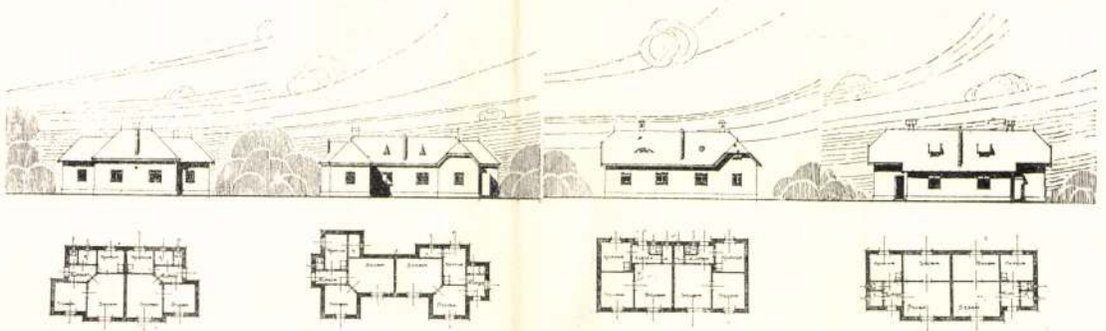

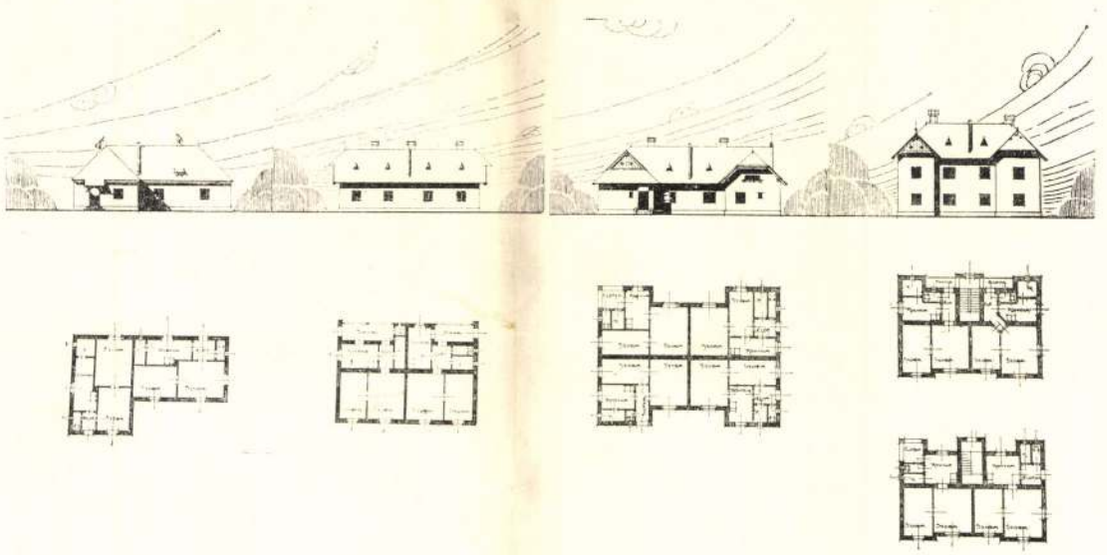

A KISPESTI MUNKÁSLAKÁS-TELEP PÁLYÁZATA
A HÁZ-TÍPUSOKRA KITŰZÖTT ELSŐ DÍJ NYERTESE
FLEISCHL RÓBERT MŰVE

MEDGYASZAY István építen

Ferkai András

A TÁRSASHÁZ, MINT A BUDAPESTI LAKÓHÁZÉPÍTÉS MEGÚJÍTÁSÁNAK EGYIK MÓDJA

A zártudvaros bérháztípus válsága

„Nem ismerek, és azt hiszem ezt a véleményemet minden logikusan gondolkodó építésztársam is aláírja, az egész földkerekségen fejletlenebb, a kényelem, mint az egészség követelményeinek ellentmondóbb, esztétikailag alacsonyabb fokon álló és amellett drágább építkezést, mint az átlagos budapesti bérház" – írta a századfordulón Spiegel Frigyes.[1] Ám ezekért a hibákért nem az építészeket okolta, mert „ha alkalmuk nyílik családi kisebb lakóházak tervezésénél tehetségüket érvényesíteni, mindig magas színvonalú dolgokat is alkotnak; de mihelyt bérháztervezésről van szó, képtelenek az ár ellen úszi, és teljesen a helytelen rendszer nyomása alatt állnak".[2] Spiegel a budapesti bérház kritikáját megfogalmazva fontos dologra mutat rá, tudniillik arra, hogy e lakóháztípus kialakításában az építészek vajmi kevés szerephez jutottak, és amikor már látták hibáit, akkor sem tudtak változtatni rajta a komoly ellenerők miatt. Hogy ez mennyire nehezen megoldható probléma volt, bizonyítják azok a cikkek, megnyilatkozások, melyek még a húszas és harmincas (!) években is ugyanazt a zártudvaros bérház-típust bírálják, mint Spiegel.[3] A telekkörülépítés egészségtelen gyakorlatának csak az 1937:VI. tc. alapján alkotott új Építésügyi Szabályzat vetett véget.[4] Mi volt az a „helytelen rendszer", ami ilyen hosszú időn át útjában állt a budapesti bérház megújításának? A kérdésre nem lehet röviden válaszolni, mert ha azt mondjuk: a magántőke, túlzottan leegyszerüsítjük a problémát.

A bérház alaptípusainak kialakulása Európa-szerte a kapitalizmussal és a modern urbanizációval kapcsolatos. A tömegessé vált lakásigényt már nem lehetett a hagyományos módon – saját ház építésével – kielégíteni, hiszen a városlakók egyre nagyobb része önerőből erre már nem volt képes. A városi hatóságok amúgy sem pártolták a családiházas építkezést, mert a város területének oly mértékű kiterjedéséhez vezetett volna.amit úttal, közművekkel, közlekedéssel nem lehetett követni. Az intenzív városfejlesztéshez tömöríteni kellett a lakosságot és erre a célra a soklakásos bérház bizonyult alkalmasnak, melynek tömeges építését a magántőke vállalta. A Gründerzeit korszakában a bérházépítés a városi népesség növekedése és az emelkedő kereseti viszonyok miatt jó befektetés volt. A lakásépítést a szabad piac törvényei irányították és tulajdonképpen a házak elrendezését, a lakások összetételét, méretét és komfortfokozatát is a kereslet-kínálat viszonya alakította ki. Az építészek közreműködésével formába öntött bérházakban a különböző társadalmi rétegek eleinte megtalálták az igényeiknek és pénztárcájuknak megfelelő lakást. A probléma Budapest túl gyors fejlődéséből és a telekárak emelkedéséből adódott. A magas telekárak miatt ugyanis a befektetett tőke csak maximális beépítés mellett térült meg. A hatóságok – a liberalizmus szellemében – teret adtak ennek az igénynek, és az építésügyi szabályzatokban igen enyhe korlátokat szabtak a beépítési százalékot és magasságot illetően.[5] Ennek eredményeként alakult ki a zártudvaros, függőfolyosós pesti bérház típusa, mely a

sötét, levegőtlen udvar és az arra néző lakások fogyatékosságai miatt később oly sok jogos bírálatot váltott ki. A telek- és háztulajdonosok mint szerzett joghoz ragaszkodtak e maximális jövedelmet biztosító beépítésmódhoz és mereven ellenálltak minden változtatásnak. Befolyásuk oly erős volt, hogy sem az építészek, sem a hatóságok jobbító szándéka hosszú időn át nem érvényesülhetett. Ha megnézzük a századforduló vagy a húszas évek bérházait, azt látjuk, hogy a stílusok, a szemlélet változása szinte csak a homlokzaton hagyott nyomot: a legszebb szecessziós, sőt premodern bérházak alaprajza sem sokban különbözik a historizmus korában épültekétől.

Az is gondot okozott, hogy a biztos befektetést kereső magántőke egyre inkább a tehetősebbeknek épített[6], holott a bérlakást igénylők túlnyomó része az alsóbb néposztályokból került ki. A kereslet és kínálat egyensúlya megbomlott, amit jól jelzett a statisztika, mely szerint 1880 és 1900 között az üresen álló lakások száma három és félszeresére emelkedett. A millennium táján kezdődő dekonjunktúra a lakásépítést is visszavetette. A háziurak a helyzetet kihasználva rohamosan emelték a lakbéreket, annál is inkább, mert közeledett a 15 éves adómentesség vége. Ebben a helyzetben széles rétegek kényszerültek tényleges igényeiknél szerényebb, gyakran nyomorúságos életkörülmények közé. Megnőtt a többszörös albérletek, ágybérletek és a hajléktalanok száma, de a közép- és kispolgárság, a tisztviselők egyre nagyobb része sem talált magának megfelelő és megfizethető otthont a spekulációs bérház nyújtotta lakásválasztékban. Az 1901-es népszámlálás kimutatta, hogy a lakosságnak csak egyharmada él tűrhető lakásviszonyok között. Nem véletlen, hogy éppen ezekben az években élesedett a spekulációs bérház kritikája és sűrűsödtek a lakáskérdés megoldását célzó javaslatok.[7] A témával foglalkozó építészek és szociálpolitikusok számára nyilvánvaló volt, hogy a magántőke uralta bérházépítést rövid távon lehetetlen megreformálni: *más tulajdoni konstrukciókra van szükség a lakásépítésben.* A probléma megoldásának alapvetően két útját látták: hatósági kislakásépítést a munkásosztálynak és az önsegítő lakásépítő mozgalmak támogatását az erre leginkább alkalmas fixfizetésű osztályok, vagyis az állami és közigazgatási tisztviselők, valamint az állami és községi üzemek alkalmazottai javára.[8] Az előbbi az állam vagy a városok által finanszírozott és lebonyolított szociális lakásépítés területe, az utóbbiba pedig a saját házakat építő szövetkezetek és a társasházépítő mozgalom tartoznak. Tanulmányunkban csupán a többlakásos háztípus megújításában jelentős társasház témáját taglaljuk, mely nem csak közgazdasági, jogi és szociálpolitikai szempontból érdekes alakulat, hanem építészetileg is. A társasháznak a beépítésmód és az alaprajz megjavításában játszott szerepéről a várostörténeti és építészeti szakirodalom eddig nem vett tudomást.[9]

„Kisház vagy többlakásos bérház?"

A tisztviselők és alkalmazottak önsegítő lakásépítő mozgalma kezdetben saját házak építésére irányult. A Népliget mellett hatósági támogatással alapított Tisztviselő-telep (1883–) mintájára a középosztály, az értelmiség és az iparosok sorra hozták létre a főváros környékén a maguk családiházas telepeit. A fővárosban azonban a túlzottan nagyméretű és drága telkek, az építési szabályzat pazarló előírásai és magának az építkezésnek a drágasága miatt még a jobbfizetésű és kisebb vagyonnal rendelkező tisztviselők sem voltak képesek saját tulajdonú családiházat építeni. (A bírák és ügyészek

kissvábhegyi telepe ebből a szempontból kivétel, hiszen e foglalkozási ágak köztudomásúan a legjobban fizetettek közé tartoztak.) Ahogyan a német Baugenossenschaftok egy része kénytelen volt a városközponttól távoli telepek építéséről áttérni bérházak építésére, úgy került nálunk is előtérbe a belterületi többlakásos ház, mint a házépítés több szempontból is előnyösebb formája. Ferenczi Imre, a székesfőváros szociálpolitikai előadója, az 1910-es bécsi lakásügyi kongresszusra készített szakvéleményében (Kleinhaus oder Miethaus?) például, a közületi lakásépítést illetően, ugyancsak a bérház mellett voksolt.[10]

A századfordulón az Országos Tisztviselő Szövetség főtitkára, dr. Dános Árpád miniszteri titkár vetette fel a gondolatot, hogy „... a tisztviselőknek tömörülniök kellene abból a célból, hogy közös erővel bérházakat építsenek a maguk részére; ilymódon, úgymond, lakásviszonyaikon lényegesen javíthatnak s a lakbér nagy részét is megtakaríthatják."[11] A folytonos lakásdrágulás elől való menekülésre kiválóan alkalmasnak tűnt az a soklakásos háztípus, ahol nincsen háztulajdonos, mert minden lakó a saját lakrészének tulajdonosa.

A társasház jogi alapja és szervezeti formái

A társas háztulajdonnak a messze múltba visszanyúló történeti előzményei vannak Magyarországon. A közös tulajdon középkorból eredő, sajátos formái voltak a fiumei ún. „emeletjog", a soproni ún. „részház" tulajdon, vagy a házak természetbeni megosztása Erdélyben, illetve általában a falusi házközösségek.[12] A 19. század közepén, a kapitalista magántulajdon jogrendjének kialakulásakor azonban ezeket az archaikus tulajdonközösségeket jórészt felszámolták. A soproni „részház" tulajdonról például éppen annak a határozatnak a révén tudunk, amelyik 1855-ben azt betiltotta. A társas tulajdon gondolata nem is merült fel addig, amíg a liberális kapitalizmus válsága el nem mélyült a századvégen. Amit az egyes ember nem volt képes elérni, keresztülvitte azt a többek egyesülése: a szövetkezeti mozgalom. Az építő szövetkezetek főként Angliában és Németországban értek el nagy eredményeket[13], de más európai országokban is komoly állami, hatósági támogatás mellett folytatták altruista tevékenységüket. A szövetkezeti házépítés eszméje a századelőn olyannyira a levegőben volt, hogy a legkülönbözőbb hazai specialisták (építészek, társadalompolitikusok, ügyvédek, sőt érdeklődő pénzügyi-kereskedelmi szakemberek) kezdtek foglalkozni e kérdéssel, aminek ezáltal komoly szakirodalma támadt.[14]

Az első társasház-érdekeltség 1900-ban alakult az Országos Tisztviselő-Szövetség égisze alatt és Lágymányoson, a Bercsényi utca 15.-ben építette fel a főváros első társasházát.[15] Ez a ház és a Bercsényi utca 4. alatt épült következő, valódi öröklakásos ház volt, ahol az egyes lakrészek mint eszmei hányadok voltak a tulajdonosok nevére telekkönyvezve. A későbbieknél ezt a konstrukciót nem követték, mert nem volt jogi alapja[16] és így nehezebben lehetett jelzálogkölcsönt kapni, mint az egy névre telekkönyvezett ingatlanoknál. Az 1907–8 után alapított társasházakat már szövetkezeti keretben építették, egyetlen jogi személy nevében. A szövetkezeteknek két fajtája ismeretes: a lakás- vagy házépítő-, és a lakásfenntartó szövetkezet. Az előbbiek között van olyan, mely maga szervezi és építi a társasházat (pl. a Tisztviselők Ostrom utcai házépítő szövetkezete, Batthyány utcai házépítő szövetkezet), és vannak a házépítéssel

üzletszerűleg foglalkozó kereskedelmi társaságok (szövetkezetek, részvénytársaságok). Üzleti vállakozásként működött például a „Tűzhely szövetkezet" vagy később a „Centrum" Házépítő és Ingatlanvállalat mint szövetkezet, épp úgy, mint a „Saját Otthon" Rt.[17], vagy Fischer és Detoma építészek Építő és telekértékesítő részvénytársasága. Ezek a cégek az általuk megszerzett telkekre terveket dolgoztak ki, házanként megszervezték a lakók szövetkezetét és felépítették a házakat. Tevékenységükért általában 3-5 százalék jutalékot kértek.

A lakók egy meghatározott alapösszeget fizettek be (pl. bizonyos számú üzletrészt vagy részvényt jegyeztek) a költségek többi részét pedig évenként törlesztették. A második helyen betáblázott kölcsönt általában az adómentesség ideje (15 év) alatt fizették vissza, míg az elsőhelyűt rendszerint 50 év alatt törlesztették. A társasházszövetkezetek éppen ezért általában 50 évre alakultak. Az 50 esztendő elteltével, amikor a ház tehermentes lett, a közgyűlés határozott a szövetkezet feloszlásáról vagy fennmaradásáról.

A társasház közgazdasági jelentősége

„Külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogyha társasházak építése olyan egyesület vagy közhivatal támogatásában részesül, amely az egész közvetítésért, tanácsadásért, igen mérsékelt jutalékot számít, és főleg ott, ahol ilyen szövetkezetek másodhelyen olcsó pénzt tudtak szerezni, pl. az államtól, a törvényhatóságoktól, a gyámpénztáraktól, munkásbiztosító pénztáraktól, stb. – az építőszövetkezetek, illetve társasházak jelentékeny mérvben járultak a lakásínség enyhítéséhez."[18] Sajnos Magyarországon a társadalmi önsegítésnek ez a formája nem kapott olyan támogatást, mint külföldön: sem hitelügyi-, sem adókedvezményben nem részesült, olcsó telekhez is nehezen jutott. Hiába vázolta fel Ferenczi Imre nagyvonalú és okos lakáskoncepciójában a kislakást építő magánvállalkozások és a sajátház, illetve társasházépítő szövetkezetek támogatásának módjait, mely mentesíthette volna a fővárost a nagyarányú hatósági lakásépítéstől, – javaslatai nem találtak visszhangra. Így csak azok a szövetkezetek tudtak társasházat építeni, melyek vagy a lefoglalható tisztviselői lakbér fejében jutottak hitelhez (pl. Országos Tisztviselő Szövetség, Vasúti tisztviselők szövetkezete) és a nyugdíjintézettől kedvezményes kölcsönt kaptak, vagy pedig saját spekulációs telekügyleteik és parcellázások révén jutottak kellő tőkéhez és olcsó telekhez (pl. A Tűzhely – Háztulajdont szerzők egyesülete).

A tisztviselők számára ez a lakásépítési forma mégis vonzó volt, mert a főváros számukra megfelelő területein juthattak lakáshoz (a városközponthoz közel, jó közlekedéssel ellátott és egészséges, kertvárosi jellegű részeken), viszonylag alacsony alapösszeggel és 20-30 százalékkal olcsóbb bérért, mint a közelben fekvő bérházakban. A törlesztés összege – a lakbértől eltérően – nem emelkedett, nem lehetett felmondani és a befizetéssel egy állandóan növekvő értékű lakás teljes jogú tulajdonosává váltak.

Abban a helyzetben, amikor az alacsony megtérülés miatt alig lehetett a magántőkét házépítésre rávenni, a szövetkezeti házépítésnek azért is nagy a jelentősége, mert ily módon a tőke „ismét bevonható a közgazdasági életfolyamatnak az építőipart életető, tápláló ereibe."[19]

Társasházak az első világháború előtt

Az úttörő példák nyomán az Országos Tisztviselő Szövetség 1907 és 1909 között épített még négy társasházat (Villányi út 4, Horthy Miklós út 57. Fischer József tervezésében: Aréna út 64. Fodor Gyula: Kékgolyó utca 15/a. Radó Sándor), majd 1908-ban a „Tűzhely szövetkezet" kettőt (Várfok utca 8. és Ilka utca 32.). A Fischer és Detoma építészpáros ugyanekkor az Átlós út környékén épített négy szövetkezeti házat (Bartók Béla út 78-82., Kosztolányi Dezső tér 12., Bocskai út 23-25., Fadrusz utca 5.) 1913-ra már 24 szövetkezet, illetve ugyanannyi társasház létezett a fővárosban összesen 550 lakással.[20] A legtöbb (14 db) az akkori I. kerületben (a mai XI. és XII. kerületben), 5 a II. kerületben és néhány a VI., VII., VIII. kerületek külső kertvárosias részein.

A saját tulajdonból következően ez a lakóházépítési forma magában rejtette a modern háztípusok kialakulásának lehetőségét. Mivel valamennyi öröklakás-tulajdonos egészséges, jó lakást kívánt magának, egy-két korai példától eltekintve, hamarosan felhagytak az udvari lakások építésével és még mielőtt a városszabályozás előírta volna, ösztönösen rátaláltak a keretes beépítésre.[21] A csak utcai traktusból álló ház építése elvileg veszteséget jelent a zártudvaroshoz képest, de gyakorlatilag bebizonyítható, hogy a nyilvánvaló higiéniai és komfortbeli előnyökön túl gazdasági szempontból is észszerű. „Kiszámítottam ugyanis, hogy egy-egy háromszobás lakás évi bére csak ca 30 koronával drágult az udvari szárnyak elhagyása folytán; viszont az így keletkezett lakások bérértéke 30 koronánál sokkal többel emelkedett, mert hiszen még a mellékhelyiségek is kertre néztek." – írta Holek Sámuel, a „Centrum" elnök-igazgatója.[22]

A társasházi lakásokban a szobák száma 2 és 7 között mozgott, többségük 2-3 szobás, fürdőszobával, WC-vel, tágas konyhával és kamrával, cselédszobával. A lakásokhoz pince, padlás és kert is tartozott, és rendszerint gázzal, villanyvilágítással voltak ellátva. A házak alaprajza – még a keretes beépítésűeknél is – általában függőfolyosós rendszerű maradt, de a folyosóra lakószoba már nem nézett. Az épületek architektúrája változatos, ugyanakkor a korabeli bérházakénál egyszerűbb, szolidabb volt. Építészeti kvalitásai révén két társasház emelkedik ki a mezőnyből: a VII. Dózsa György (Aréna) út 64. számú, mely 1909 körül épült szini Fodor Gyula tervei szerint, és a Szent Gellért Házépítő Szövetkezet XI. Orlay utca 2/b. alatti társasháza (Medgyaszay István, 1910.).

Társasházak a két világháború között

A biztatóan induló szövetkezeti társasházépítő mozgalom a háború előtt mégsem tudott széleskörűvé válni. Ennek egyik oka az volt, hogy a gombamód szaporodó érdekeltségek között akadtak olyanok is (pl. a Tusculanum, vagy a Tűzhely), amelyek szakszerűtlen vezetés vagy rossz kalkuláció miatt csődbe kerültek és a tagok pénzüket, lakásukat elveszítették. Más szövetkezetek kifejezetten nyerészkedésre irányuló vállalkozást folytattak. A sajtó által kiteregetett és elítélt esetek magát a társasház-eszmét is diszkreditálták. A fontosabb ok azonban a közhatalmi támogatás és felügyelet már említett hiánya volt. Ugyancsak sokakat elriasztott az e fajta építkezéstől a jogi gyakorlat, mely szerint a társasház tulajdonosa a létrehozó szövetkezet vagy részvénytársaság és az egyes lakrészek csak az igazgatóság engedélyével és meghatározott díj ellenében ruházhatók át másra.

Az első világháború utáni tragikus gazdasági helyzetben, amikor a háborús évek elmaradt lakásépítése és a százezres nagyságrendű menekültáradat következtében a lakásnyomor tetőpontjára hágott és a kötött lakáspiac, illetve a maximált lakbér miatt a magántőke gyakorlatilag nem épített bérházakat, a társasház témája újra napirendre került. Ahogyan korábban, úgy most is elsősorban a polgári rétegek, közelebbről az állami tisztviselők voltak érdekeltek a társasházépítésben, annál is inkább, mert a lakáspiacon szűkében lévő háromszobás lakástípusra immár az utódállamokból menekült tisztviselők tömegeivel együtt aspiráltak. Ennek az óriási nyomásnak a törvényhozás és a hatóságok sem állhattak ellent. Így került sor 1923-ban a társasháztulajdonról szóló törvény beterjesztésére. „Az építkezés drágasága és az építkezésbe fektetett tőke csekély jövedelmezősége manapság a megfelelő tőkével rendelkező személyeket visszatartja attól, hogy bérházat építsenek." – hangzott a törvénytervezet igazságügyminiszteri indoklása, majd így folytatódott: ezért lehetővé kell tenni, hogy a kisebb tőkével rendelkező építkezni szándékozók közösen építhessenek nagyobb házat, melyben egyes épületrészekre önálló tulajdoni jogot alapíthatnak.[23] Az 1924:XII. tc. bevezeti a társasház tulajdon, vagyis az önállóan telekkönyvezett házrészek intézményét, melyek ezáltal forgalomképes tulajdoni tárgyakká váltak. Gondoljuk meg, milyen jelentősége volt a kötött lakáspiac idején a szabadon elidegeníthető, örökölhető és megterhelhető öröklakásnak!

A társasházépítés egyéb feltételei terén is kedvező változásoknak lehetünk tanui. A húszas évek elején megalakultak azok a tisztviselőket tömörítő szervezetek (Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége. FANSZ; Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége, KANSZ), melyek a magyar „középosztály"[24] legnagyobb részét kitevő hivatalnokok érdekeit képviselték és a hatóságoktól is megfelelő támogatást kaptak. 1929-ben a FANSZ memorandumot intézett a főváros tanácsához tisztviselői számára indítandó építő akciójának támogatására.[25] A Főváros mérsékelt áron és kamatmentes részletfizetésre ígért telkeket a társasházak építéséhez. Ilyen feltételekkel „egész városrészek beépítése várható" – lelkendezett a cikkíró. A KANSZ is nagy társasház építésre készülődött: 1928-ban Ray Rezső tervezett számukra a mai Szent István park akkor még üres helyére hatalmas, barokkos szimmetriájú társasházegyüttest.[26] A fővárosi tisztviselők valóra tudták váltani terveiket, a közalkalmazottaknak viszont pénzügyi nehézségek miatt ez nem sikerült.

A pengőstabilizáció után újra megindult társasházépítő mozgalom részben a fent említett tisztviselő-szövetségek szervezésében, részben az e területre specializálódott cégek, szakemberek (építészek, ügyvédek) tevékenysége nyomán bontakozott ki. Legjelentősebb szerepe e mozgalomban két építésznek, *Martonosi Baráth Lajos*nak és (lágymányosi) *Fischer József*nek, illetve a *„Centrum" Házépítő és Ingatlanvállalat*nak volt.

„A kertes öröklakás: a saját otthon problémájának legideálisabb, leggazdaságosabb megoldása!" – reklámozta öröklakásos társasházait a „Centrum" a húszas évek végén.[27] Mint láttuk, anyagilag valóban előnyös volt e megoldás, nézzük meg mit jelentett a társasház építészetileg és lakáskultúrában!

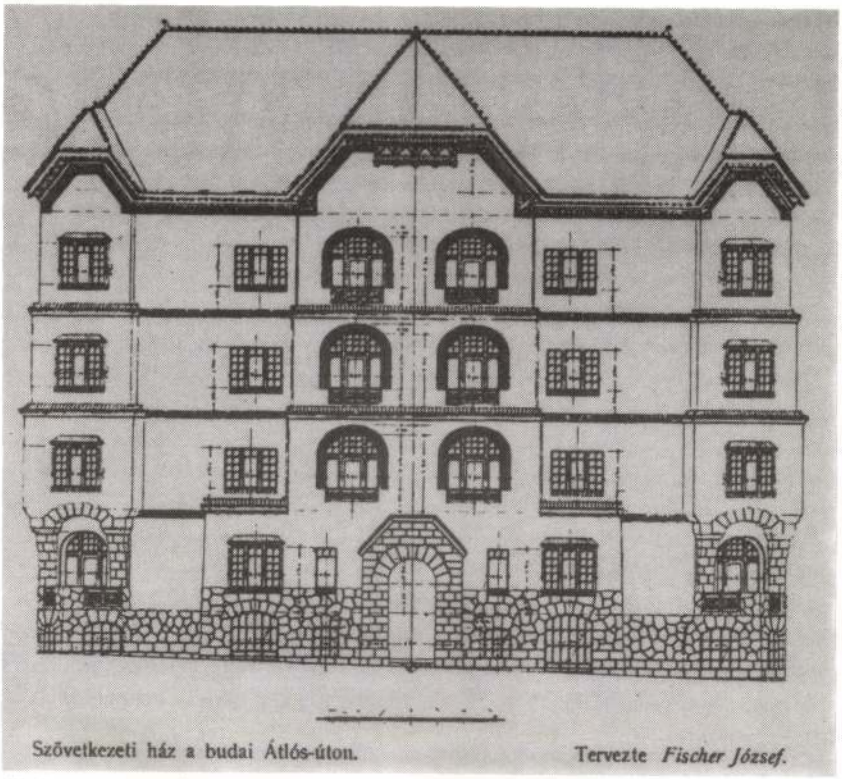

38. Szövetkezeti ház terve, homlokzat. 1908. Fischer József. (XI. Kosztolányi Dezső tér 12.)

39. Szövetkezeti ház terve, alaprajz. 1908. Fischer József. (XI. Kosztolányi Dezső tér 12.)

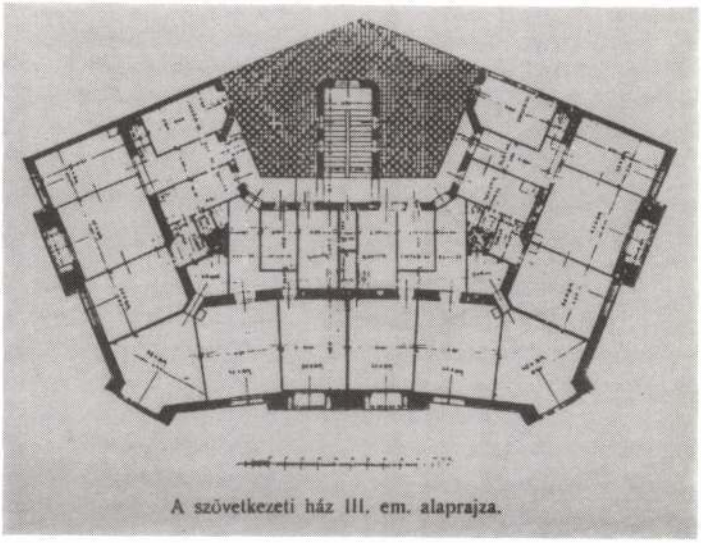

40. Társasház terve, perspektíva. 1928. Fischer József. (XI. Vak Bottyán utca 1-5.)

41. Társasház alaprajzának részlete. 1928. Fischer József. (XI. Vak Bottyán utca 1-5.)

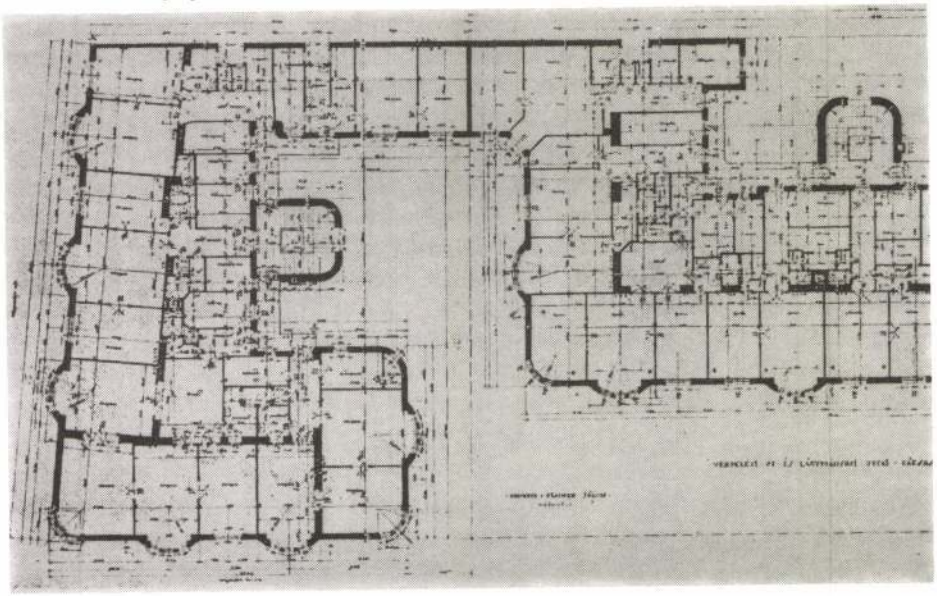

42. „Bertalan-udvar" társasház terve, perspektíva. 1931. Martonosi Baráth Lajos. (XI. Bertalan Lajos utca 21.)

43. „Bertalan-udvar" társasház alaprajza.

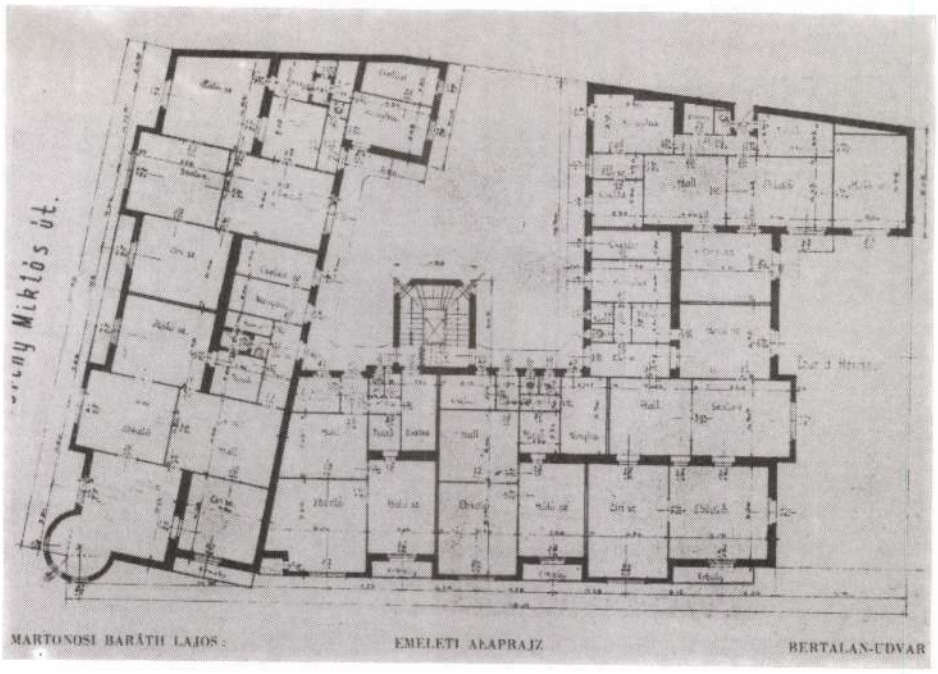

44. XI. Kosztolányi Dezső tér 4. „Gellért-udvar" társasház. 1931–1932. Martonosi Baráth Lajos.

45. A „Gellért-udvar" alaprajza.

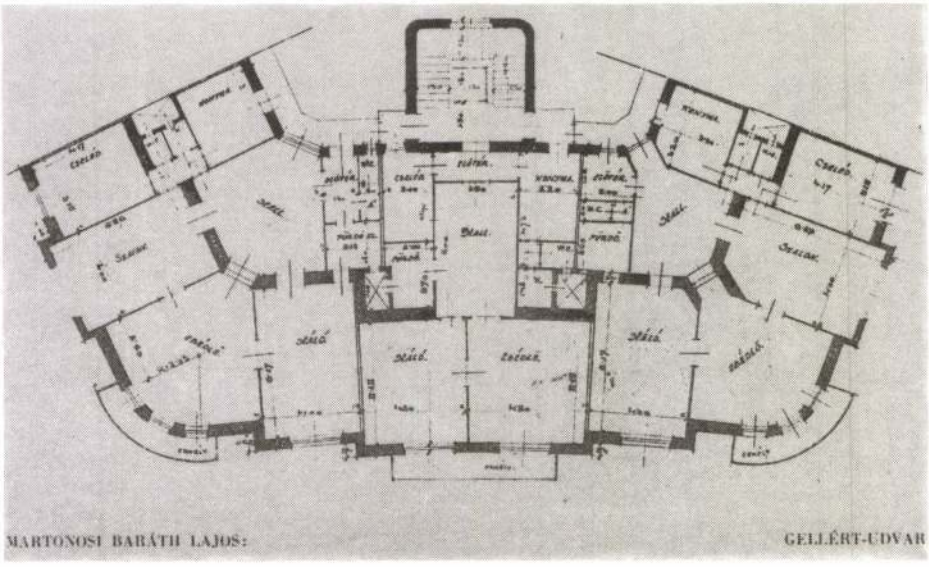

46. A „Turánudvar" társasház-szövetkezet reklámprospektusa, 1928.

47. Az „Árpád-udvar" társasház-szövetkezet reklámprospektusa, 1929.

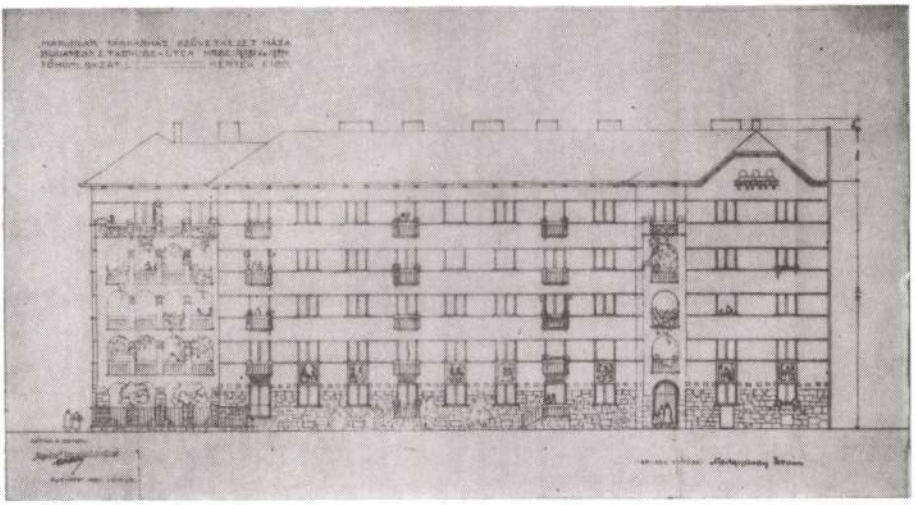

48. A „Napudvar" társasház első tervváltozata, homlokzat. 1927. Medgyaszay István (XI. Eszék utca 17-19.)

49. A „Hunnia-udvar" alaprajza. 1930. Sailer István. (XI. Szabolcska Mihály utca 3.)

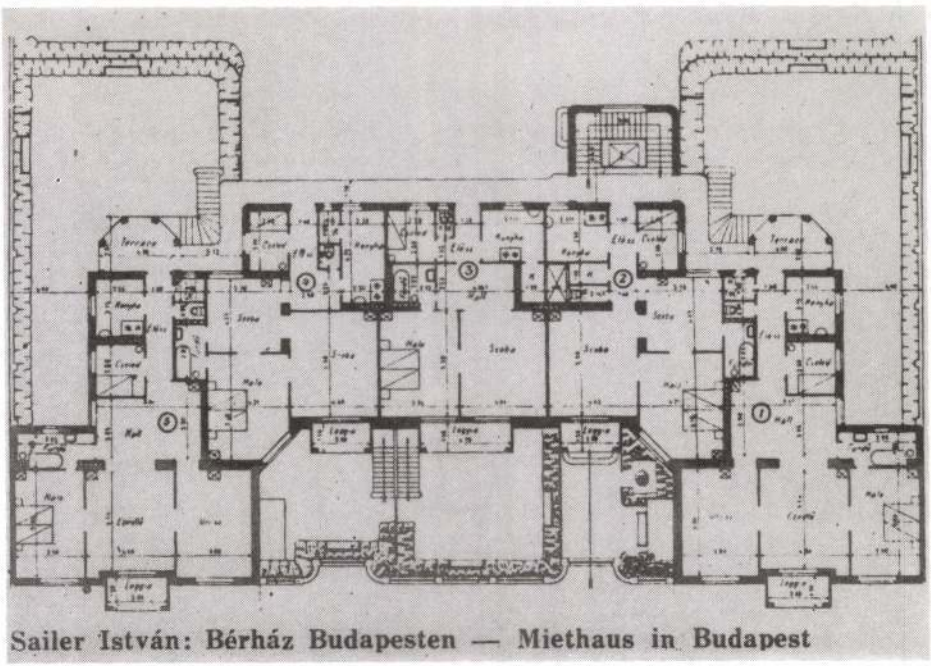

Sailer István: Bérház Budapesten — Miethaus in Budapest

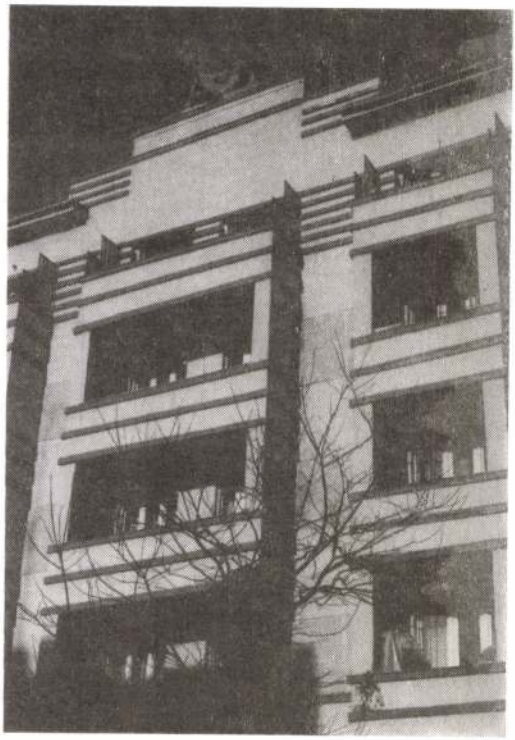

50. A „Hunnia-udvar" részlete 1991-ben.

51. Társasház terve, perspektíva. 1939k. Molnár Farkas (XII. Istenhegyi út Tóth Lőrinc utca sarka)

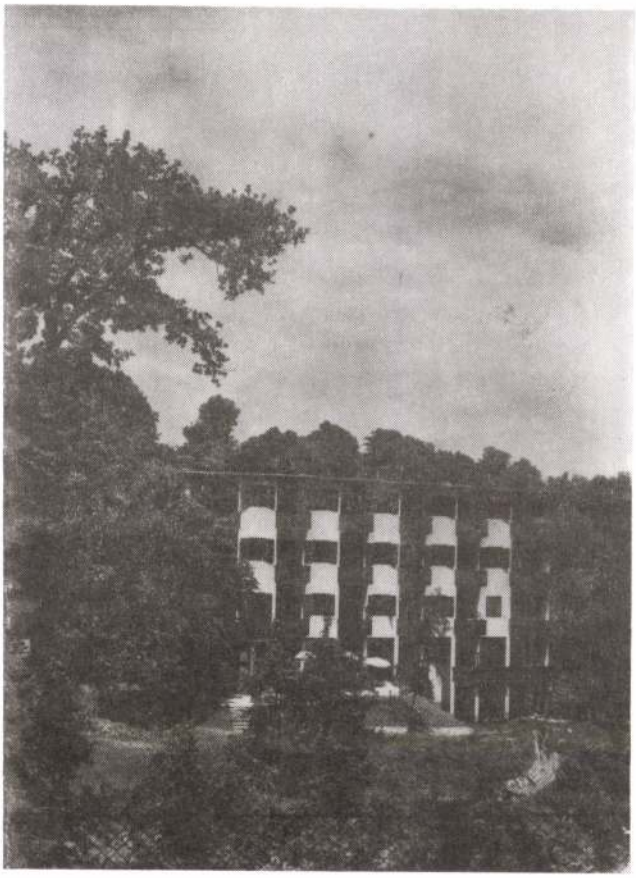

52. XII. Karthausi út 6. „Mirabel" társas-szálló. 1928 Bauer Emil.

53. A „Mirabel" társas-szálló alaprajza.

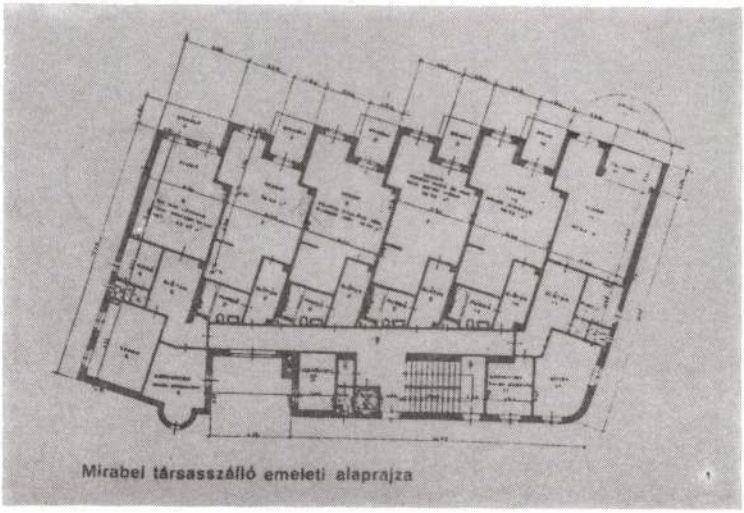

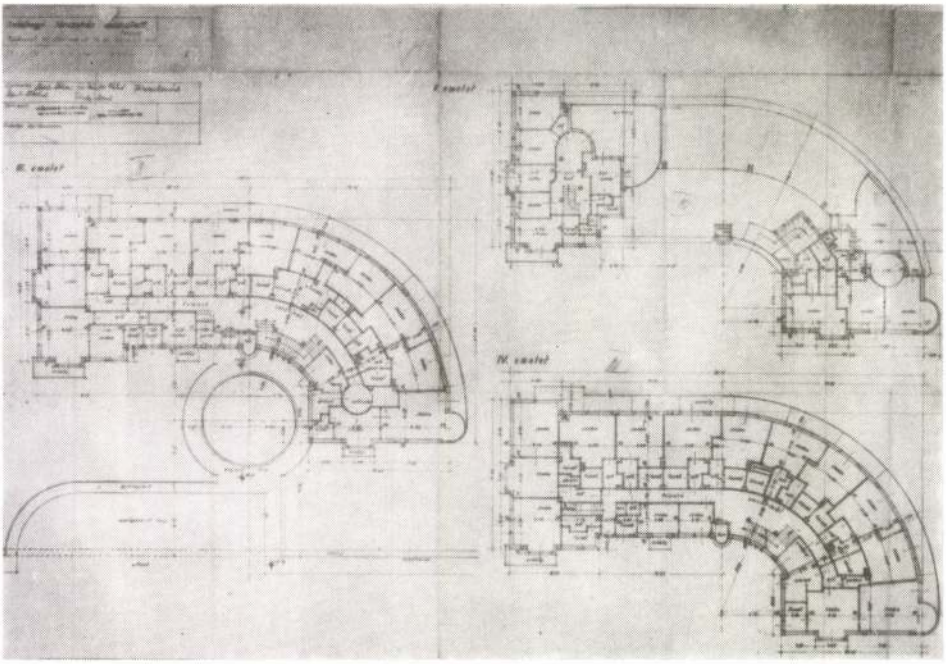

54. Svábhegyi szálloda-társasház terve, alaprajzok. 1941. Réczey Miklós (XII. Melinda út 16.)

55. Svábhegyi szálloda-társasház terve, homlokzatok. 1941. Réczey Miklós (XII. Melinda út 16.)

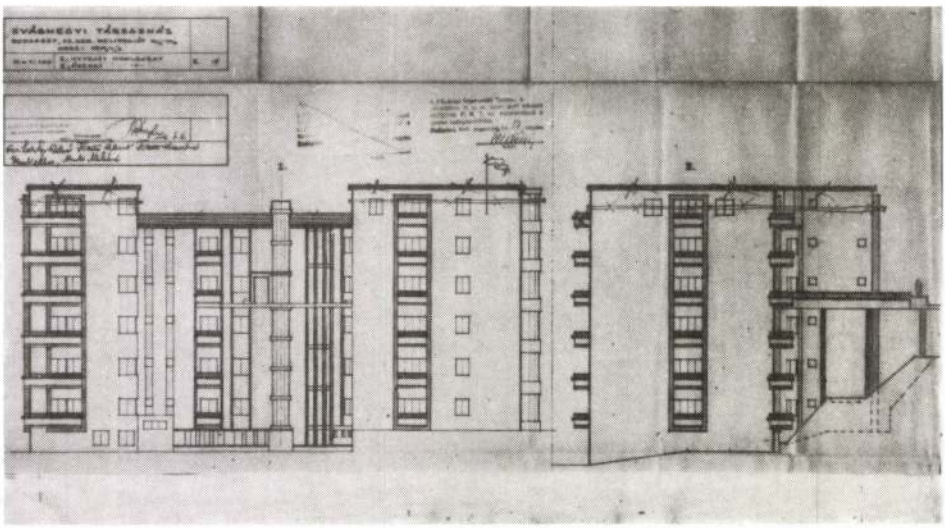

A társasházak jellemző helyszínei és beépítésmódja

Az építési helyszín megválasztásában a tízes években tapasztalt tendencia folytatódott, vagyis az új társasházak főként a mai I., XII. és a XI. kerületben épültek. Kedvelt területük volt a Böszörményi út és környéke (Márvány utca, Kis János altábornagy utca), a Várhegy oldala (Logodi utca, Attila út), a Naphegy környéke (Hegyalja út, Győző utca, Csörsz utca), de mindenekelőtt a Lágymányos, mely éppen ezekben az években indult rohamos fejlődésnek. Ez az a terület, ahol a társasházak összefüggő utcasorokat alkotnak, meghatározva a városrész jellegét, hangulatát. A mai Bartók Béla út már korábban kiépült belső szakasza és a Budafoki út között, a Duna felé nyíló merőleges mellékutcákban találunk érdekes beépítésű társasházakat (Zenta utca, Bertalan Lajos utca, Lágymányosi út, Bicskei utca, Vak Bottyán utca), illetve a Villányi út, Tas vezér út, Bocskai út és Fehérvári út által határolt területen. Külön kiemelendő az Eszék utca és a Szabolcska Mihály utca, ahol a jobbik tájolású oldalon szinte megszakítás nélkül a „Centrum" vállalat társasházai sorakoznak.[28]

A társasházépítő szövetkezetek igyekeztek jó helyen fekvő, közművesített és mégis olcsó telkeken építkezni. Csak jó tájolású, napos és lehetőleg szabályos formájú telkeket vásároltak. Mivel a többszintes építés ellenére a kertvárosi életmód minden előnyét biztosítani akarták lakóiknak, a telket nem uzsorázták ki: leggyakrabban csak az utcai frontot építették be, hátul nagy, egymáshoz csatlakozó kerteket hagytak. Sokszor az utcai oldalon is előkerteket alakítottak ki. Nem véletlen, hogy noha a Lágymányos rendezési terve – mint láttuk – úttörő módon már 1913-ban előirányozta a keretes beépítést, a harmincas évek elejéig az csak a társasházas építkezéseknél tudott megvalósulni. Holek Sámuel büszkén említi, hogy a Szabolcska és Eszék utcákban a főváros javaslatukra mondta ki a keretépítkezést és az utcák akkor még be nem épített túloldalán előkert kialakítását.[29] Még ha ez enyhe túlzás is, akkor sem pontos az a minden várostörténeti munkában megtalálható állítás, mely szerint a Lágymányoson „csupán a harmincas évek végén tértek át a szabályozás módosításával a keretes beépítésre".[30]

A húszas évekbeli társasházak jelentősége éppen az *újszerű, előremutató beépítésmódok*ban áll, melyeknek több típusát különböztethetjük meg. Viszonylag ritka a nagy tömbtelken kialakított pavilonos beépítésmód, ami inkább a közületi, például székesfővárosi kislakásos bérháztelepekre jellemző. Egyetlen ilyen példát ismerünk, a XII. Böszörményi út 4-8. sz. és Királyhágó utca 5/a.-5/b. sz. alatti, a Tiszti és Tisztviselői Társasházépítő Szövetkezet (TITASZ) számára Martonosi Baráth Lajos szervezésében létrehozott ún. Horthy-telepet, mely három szabadonálló és két előudvaros tömbből áll, kertekkel elválasztva. A trapéz alakú tömbtelek keskenyebb végét egy H-alaprajzú épület, az Artner-udvar foglalja el, majd két, egymásnak száraival szembefordított U-alakú épület (a báró Hazai- és báró Szurmay-udvar) következik, mindhármat Kappeter Géza tervezte 1926-ban. A Királyhágó utcai gróf Csáky-udvar a függőfolyosót mellőzve, keskeny cour d'honneur - sorral készült (Martonosi Barát Lajos, 1926.)[31]

Igen érdekes beépítési formát használt utcahosszúságú társasházcsoportjainál (lágymányosi) Fischer József. Azt a célját, hogy lakóhelyiség belső udvarra ne nézzen és valamennyi szárny kellő napfényt kapjon, úgy érte el, hogy az épületet meander-formába hajlította, az utca felé megnyíló udvarokkal és előkertekkel. A szomszédos házak tűzfalához kénytelen volt ugyan egytraktusos szárnnyal csatlakozni, de az ott elhelye-

zett kislakások sem zárt udvarra nyíltak. Az U-alakú házegységek miatt egészen rövid függőfolyosó-szakaszok elegendőek. Ez a megoldás intenzívebben kihasználja a telket mint a pavilonos vagy keretes beépítés, a lakások mégis egészségesek, ráadásul a keskeny utcák légtérarányát is megjavítja. Ilyen elrendezéssel készült 1928-29-ben a XI. Vak Bottyán utca 1-5. szám alatti házcsoport és a XI. Zenta utca 1-5. szám, illetve Budafoki út 17. alatti épületegyüttes 1928-ban. Jellemző, hogy a modern építészet radikális fiatal híve, Forgó Pál, a zártudvaros, zártsorú beépítés feloldásának új módozatairól szóló cikkében e példákat nem említi (nem ismeri, vagy talán inkább nem tartja korszerűnek), noha a meanderes beépítésmódot a Fischeréhez nagyon hasonló amerikai példával illusztrálja.[32]

A harmadik beépítési forma a zártsorú keretes beépítés, ahol az épület egyetlen, az utcával párhuzamos szárnyból áll, mely mind a két szomszédhoz tűzfallal csatlakozik, mögötte a szomszédokéhoz kapcsolódó kerttel. Egyszerűbb esetben az épület egyenes vonalú, de gyakran L-alakban vagy U-alakban megtört, az utcára néző előudvarral (cour d'honnneur-ös elrendezés). Az előudvaros elrendezés a már említett szempontokon túl azért is célszerű, mert a hagyományt követően az utcára néző lakószobák nagy részét eltávolítja az utca zajától-piszkától, és az előkertben ültethető növényzettel az utcának is zöldövezeti jelleget ad. E típus legjellemzőbb példáit a XI. kerületi Szabolcska és Eszék utcában találjuk. Vannak bonyolultabb konfigurációjú házak is, ahol több rizalit és előudvar alkotja az utcai frontot. A XI. Bicskei utca 4-6. számú épület például – mely Málik József terve alapján épült 1929-ben – szimmetrikus kompozíciójú, négy rizalit között három, közép felé mélyülő előudvarral.[33]

A társasházépítés specialistái

Társasház tervezésével tehetséges fiatalabb építészek is megpróbálkoztak (ismerünk Molnár Farkas vagy Rimanóczy Gyula tervét reklámozó prospektusokat), de általában nem jártak sikerrel.[34] Úgy tűnik, a tervezői képességek mellett másféle adottságok – szervező képesség, üzleti érzék – is szükségeltettek e műfajhoz.

A társasházépítésnek is megvannak a maga specialistái, olyannyira, hogy az egyes típusok szinte egy-egy építész nevével fémjelezhetők. *Fischer József* (Lajtaújfalu 1873. február 11. – Budapest 1942. X. 11.) szinte egész élete és életműve Lágymányoshoz kötődik. (Nem tévesztendő össze az azonos nevű, de nála jóval fiatalabb építésszel, a Cirpac másoddelegátusával, aki megkülönböztetésül a szemlőhegyi jelzőt használta.) Ebben a városrészben lakott, részt vett közéletében, számos társadalmi egyesületének tagja volt és épületeinek java is itt áll. 1901-től körülbelül 25 bérházat és több társasházat épített a mai Bartók Béla úton és környékén. Németországban tanulmányozta a szövetkezeti házépítést, tapasztalatairól a Magyar Építőmesterek Egyesületében számolt be 1908-ban. A háború előtti társasházait romantikus, enyhén népies hangvétel jellemezte (talán az éppen ekkor irodájában dolgozó Jánszky Béla hatására), a húszas évekre azonban lakóházain sajátos stílust fejlesztett ki. Ennek jellemző példái a XI. Vak Bottyán utca 1-5. szám alatti társasház (melyet a Lágymányos utcai, Verpeléti úti és Budai Otthon társasház szövetkezetnek épített 1928-ban) és a XI. Zenta utca 1-5. sz. és a Budafoki út 15-17. sz. alatti nagy társasház-együttes (az Új Otthon, a Budafoki út 15-17. sz. és 19. sz. társasház szövetkezet számára épült 1928-29-ben).[35]

Mindkét épületcsoport hosszfőfalas, kéttraktusos alaprajzzal. A 2-4 szobás (helyenként hallos) lakásokat zárt lépcsőházból, nyitott függőfolyosón keresztül lehet megközelíteni. A folyosókra csak konyhák és cselédszobák néznek. A csaknem teljesen dísztelen, egyszerű épületek jellegét a meanderes alaprajzra emelt függőlegesen hármas tagolású tömeg adja: a csíkozott felülettel lábazatszerűen kiképzett földszint és félemelet; lapos ívű zárterkéllyel vertikálisan tagolt emeletek; és végül a teraszosan visszaugratott legfelső emelet a magastető alatt. A homlokzatokon semmilyen historizáló elem nem fedezhető fel, csupán az álló formátumú, sűrűn osztott ablakok és a felületek párkánnyal való tagolása kölcsönöznek enyhén hagyományos ízt nekik. Az íves zárterkélyek és a lekerekített épületsarkok újszerű, hullámzó jelleget adnak az épületeknek. Mindenképpen túlzásnak érezzük Preisich Gábor minősítését, mely szerint a Zenta utcai ház „alapjában eklektikus épület... homlokzati kialakításában a modern építészetnek bizonyos formai elemei szerepelnek."[36] 1928-ban még egyetlen modern bérház sem állt Budapesten, s a korabeli lakóépületekhez viszonyítva (és nem valamilyen elvont etalonhoz mérve vagy mai értékítéletünket visszavetítve) Fischer házai korszerűek és stílusukban is újítók voltak.

Martonosi Baráth Lajos (Komárom, 1879. február 1. – Budapest, 1936. december 31.) valóban a társasházépítés specialistája volt: 1919-től haláláig huszonöt 5-6 emeletes társasházat tervezett, melyek zöme a Lágymányoson áll. A budapesti Műegyetemen szerzett diplomát és 1907-ben nyitotta meg önálló irodáját a fővárosban. Hogy a pangó építkezések idején tervezőirodája állandóan munkával volt ellátva, annak köszönhette, hogy vállalkozóként is működött, kitűnő szervező volt és házépítő szövetkezetek sorát hozta létre. Egyik alapítója és igazgatója volt a Keresztény Építő Iparosok Szövetkezetének, ő szervezte a TITÁSZ XII. Böszörményi úti társasház-telepét (1926) és a Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségének lágymányosi társasházépítő akcióját. Ezen akció keretében tervezte és építette – a Fővárosi Társas és Családiház Építő Szövetkezet vezetőjeként – 1931-32-ben a Bertalan-udvart (XI. Bertalan Lajos utca 21.), a Béke-udvart (XI. Edömér utca 2.), a Gellért-udvart (XI. Kosztolányi Dezső tér 4.), a Lenke-udvart (XI. Bocskai út 31.) és a Corvin-udvart (XI. Lágymányosi út 14/b.), 1933-ban a Széchenyi-udvart (XI. Lágymányosi út 16.) és a Rákóczi-udvart (XI. Bocskai út 33.), 1934-ben a Hungária-udvart (XI. Bocskai út 21.).[37]

Valamennyi társasház keretes beépítésű (a Bertalan-udvar a szomszéd felé néző nagy cour d'honneur-rel), zárt liftes lépcsőházzal és rövid függőfolyosóval. Az épületszárnyak két traktusból állnak, de a középfőfal a halloknál ki van váltva, illetve merőlegesen befordul. A lakások 2-4 szoba-hallosak, összkomfortosak, a kisebbekben külön gyerekszobával. Minden lakáshoz loggia vagy erkély tartozik, a nagyobbakhoz több is. A magastetős épületek homlokzatán az első emelettől általában zárterkélyek és loggiák váltakoznak. A falfelületeket a födém magasságában osztópárkányok tagolják, a hármasablakokat alul-felül lizéna szegélyezi, kétoldalt csíkos vakolat-sáv, ami horizontális jelleget ad a homlokzatnak. A sarkokat az ereszvonal fölé emelkedő négyzetes sarokrizalit vagy hengeres zárterkély hangsúlyozza. Kedvelt motívuma a zárterkélyek fölött alkalmazott lépcsőzetes attikafal. A mértéktartóan modern, dekoratív kiképzésű épületeket lakóik szerették és máig megbecsülik.[38]

A harmadik épületcsoportot nem az építész személye, hanem az építő szövetkezet fogja össze. Az egyik legsikeresebb társasházépítő cég, a *„Centrum" Házépítő és Ingatlanvállalat mint szövetkezet* 1926-ban alakult Holek Sámuel kezdeményezésére. Va-

gyonát jórészt éppen a Lágymányos és Sasad parcellázásából és betelepítéséből szerezte. A vállalat az ügyfeleinek sürgetésére vette fel üzletkörébe a társasházak létesítését, amit oly eredményesen végzett, hogy a „Centrum" tízéves jubileumára készült kiadványban az elnök-igazgató már tizenöt társasház építéséről számolhatott be. Sikerük titka az volt, hogy szigorúan betartották ígéreteiket: a fix árak rendszerét, a műszaki kivitelezés magas színvonalát és a határidőket. Jó fekvésű telkeken egészséges házakat építettek a korszak jónevű építészeivel.

A „Centrum" szervezésében épült be a Szabolcska Mihály utca páratlan oldala (3. sz. Hunnia-udvar, 1930-31; 5. sz. Tátra-udvar, 1931-32; 7. sz. Pannónia-udvar 1931. mindhárom tervezője Sailer István) és az Eszék utca páratlan oldala (9-11. sz. Árpád-udvar, 1929-31. Münnich Aladár; 13-15. sz. Turán-udvar, 1929. Rainer Károly; 17-19. Napudvar, 1927-28. Medgyaszay István). Készült néhány szóló társasház (Attila-udvar, I. Győző utca 5. Münnich Aladár, 1929.; Szent István udvar, XI. Bartók Béla út 79., Sailer István 1930-31.; Hunyadi-udvar, XI. Bartók Béla út 89., Mikle Károly, 1932-33.; I. Krisztina körút 91., Möller István, ?) valamint öt 4-6 lakásos társasvilla (Bellevue, II. Pasaréti út 1., Román Ernő 1931?; Riviéra, XI. Ménesi út 3., Münnich Aladár, 1932.; Szent-Gellért, XI. Mészöly utca 7., Padányi Gulyás Jenő 1933.; Szent László, XI. Mészöly utca 5., Medgyaszay István, 1934.; Park-Otthon, Kelenhegyi út 24-26., Jónás Dávid és Zsigmond, 1933-34.).[39]

A zártsorú társasházak általában 4-6 emeletesek, 2-5 szobás, loggiával ellátott összkomfortos lakásokkal. Valamennyi lakáshoz parkettás cselédszoba, a legtöbbhöz hall is jár. A nagyobb lakásokhoz külön gyerekszoba és terasz tartozik (mely beüvegezhető télikertnek), a szobányi hallnak ablaka van, valamennyi szoba külön bejáratú. A pincében mosókonyha volt mosógéppel, vasaló és mángorló, sőt villamos porszívó állt a lakók rendelkezésére. Minden épületben személy- és teherfelvonó működött.

A társasházak között alig van historizáló ízű (Turánudvar), legtöbbjük architektúrája letisztult, egyszerű. A Napudvar Medgyaszay jellegzetes magyaros felfogását tükröző épület szamárhátíves loggiákkal, fa ereszpárkánnyal, vízszintes csíkokkal tagolt cuppantott vakolattal. Az eredeti terv nagyvonalúbb volt: két lépcsőházra szervezte az alaprajzot – mely részben fogatolt, részben függőfolyosós lett volna – és a rizalitok oldalhomlokzatára csoportosította a loggiákat. A megvalósult változatban csak egy lépcsőház és végigmenő függőfolyosó van, a loggiák elosztása konvencionálisabb, de az épület így is friss és jó léptékű. Münnich Aladár és Sailer István társasházai már egészen modern hangvételűek. Függőlegesen összefogott loggiákkal, többsoros osztópárkánnyal és többféle színezéssel tagolják a homlokzati felületeket. Gyakran alkalmazott díszítő elem a vakolatból vagy műkőből húzott lizéna-köteg, mely hol a mellvédsávban vonul végig a homlokzaton, hol a kiemelkedő ablakokat köti össze. A szimmetrikus, előudvaros homlokzatok közül a Hunnia-udvaré a legizgalmasabb, ahol a vízszintesen csíkozott felületeket hatásosan koronázza a középtengelyben lépcsőzetesen kiemelt attika, a rajta elhelyezett allegórikus szoborral.

A társasházak közül csak a „Centrum" által létesítettekre jellemző a társművészetek alkalmazása. A Napudvaron tíz stilizált, népies sgrafittó van, a Turánudvaron két relief („Űzik az aranyszarvast" és „Turáni vitézavatás", Mátrai Lajos és Ohmann Béla művei), az Attila-udvaron egy kardos és egy nyilazó lovas dombormívű képe, az Árpád-udvaron ma már alig látható sgrafittók és szintén két lovas dombormű. A Hunnia-udvart az allegorikus szobron kívül Sándor Béla gyengécske sgrafittói díszítik a hún-

magyar Őstörténet jeleneteivel. Ebben az esetben jogosan írja a „tér és forma" szerkesztője, hogy „a különben igen szerencsés megoldásnál teljesen feleslegesek, sőt zavarók és stílustalanok a sgrafittó-képek".[40]

A társasházépítő közönség szociológiája

Érdekes, hogy csaknem mindegyik, első világháború után épült háznak neve van, mégpedig „udvar" utótaggal (Pannónia-udvar, Tátra-udvar stb.), noha tudjuk, körülépített udvar egyikben sincs. A névadás – a nyilvánvaló reklám-funkción túl[41] – feltételezésünk szerint elsősorban pszichológiai igényt szolgált: az anonym spekulációs bérházzal szemben a névvel azonosított társasház a saját otthon személyességét hirdette. A társasháznevek egy része pusztán a helyre, minőségre utal (Bertalan-udvar a Bertalan Lajos utcában, Nap-udvar), ám nagyobb része a magyar történelem nagy alakjait (Gellért, Szent István, Corvin, Rákóczi, Széchenyi) idézte, vagy kifejezetten a mítikus múltnak állít emléket (Árpád, Attila, Turán, Hunnia). „A sivár jelen elől így menekülünk a dicső múlt emlékeihez, töretlenül bízván egy eljövendő boldogabb korszakban" – írja az egyik reklámprospektus szerzője[42].

Az utóbbi két névcsoport, hasonlóan az épületekre került társművészeti alkotásokhoz, ideológiai funkciót töltött be: az építtető közönség vágyait, nosztalgiáit, társadalmi identitását fejezte ki. Szerencsénkre Holek Sámuel büszkén felsorolja brosúrájában a társasházaiban elhelyezkedő társadalmi rétegeket, így pontos képet alkothatunk az „udvarok" lakóinak szociológiai összetételéről. „... szerepelnek az öröklakástulajdonosok között minisztériumi és más állami főtisztviselők és tisztviselők fel az államtitkárig, fővárosi és vasúti tisztviselők, a m.kir.honvédség tisztjei fel az altábornagyig, kúriai, tábla- és más bírák, országgyűlési képviselők, orvosok, lelkészek, egyetemi, műegyetemi és középiskolai tanárok, tanfelügyelők, iskolaigazgatók, tanítók, mérnökök, ügyvédek, közjegyzők, részvénytársasági igazgatók, festő és szobrászművészek, kereskedők, magánzók, földbirtokosok. Szóval *a középosztály legelőkelőbb rétegei;* de az *arisztokrácia* is megfelelően képviselve van."[43] A FANSZ társasházai még ennél is kiegyenlítetebbek voltak, hiszen csak fővárosi és állami tisztviselők, illetve egészen kis számban magántisztviselők laktak bennük.

A zártudvaros bérház heterogén szociológiai képletével szemben az új bérház- és társasháztípusok homogénebbek voltak, ráadásul meghatározott területen, általában a magasabb társadalmi státusú városrészekben épültek, ezáltal hozzájárultak a társadalom erősödő szegregációjához. Budapestnek az a két új városrésze, mely túlnyomórészt a két világháború között épült ki, társadalmi összetételében meglehetősen egynemű lett. Mint Zeke Gyula kimutatja, spontán jellegű szegregációról van szó, mely során az Újlipótvárosba tömörült a zsidó szabadfoglalkozású értelmiség és magántisztviselőség, míg „a Lágymányos alig 4 százaléknyi zsidó lakossággal a keresztény értelmiség és a köztisztviselők városnegyedévé vált"[44]. E poláris kettéválás pontosan tükröződik az életmódban, a lakókörnyezet-eszményben, következésképpen a lakóépületekben is. Nem véletlen, hogy az Újlipótvárosra főként a háromtraktusos modern spekulációs bérház jellemző, 2-3 szoba-hallos és garzonlakásokkal, a modernség látványos, olykor felületes attributumaival, míg a Lágymányoson az öröklakásos ház a gyakoribb, tágasabb és reprezentatívabb lakásokkal, ám mértéktartóbb vagy romantikus architektúrával és olyakor a nemzeti jelleg hasonlóképp felületi jegyeivel.[45]

A társasház speciális formája: a társas-szálló

Holek Sámuel 1935-ben szabadalmi oltalmat kért az ellátásos társasház típusára, aminek lényege abban állt, hogy a lakásokhoz nem készül külön konyha, kamra és cselédszoba, mert a főzést központi konyhában, a háztartás vezetését szintén központilag, közös személyzettel oldanák meg.[46] Ebből az otthonszerű társasházból tudomásunk szerint egyet sem valósított meg, de maga a gondolat – nagyon hasonló formában – tovább élt a harmincas évek második felétől a budai Hegyvidéken gomba módjára szaporodó társas-szállókban, vagy más néven szállodabérházakban. A társas-szálló ötlete Urbanovich G. Zoltán dr.-tól, a Fuvarhitelintézet vezérigazgatójától származik, akinek a Karthausi úton volt nyaralója és – mit tesz Isten – a „Centrum" Szövetkezet Riviéra-társasvillájában lakott.[47] A középosztály figyelmét a harmincas évek elejének válsága terelte a kiváló adottságú budai Hegyvidékre, a kötött valutagazdálkodás miatt ugyanis a korábban könnyen elérhető külföldi üdülőhelyekről sokaknak le kellett mondaniuk. A Svábhegy szép fekvése, ózondús levegője és nem utolsósorban jó közlekedése miatt ideális hely lett volna az itthoni üdülésre, ha megfelelő lakóhelyek állnak ott rendelkezésre. 1937-ig azonban csak az elaggott Nagyszálló, egy luxus-szanatórium és magánvillák szolgálták az úri közönséget. Az igényben rejlő üzletet felismerve Urbanovich 1932-ben tervet készíttetett Bauer Emil építésszel a saját telkén létesítendő „szállodaszerű öröklakásos társasház"-ra. A reklám szórólapon[48] ábrázolt épület a társas-szállók később jellemzővé vált alaprajzát mutatja: oldalfolyosós elrendezésű, a kilátás és a kedvező égtáj felé nagy terasszal megnyíló, fürdőszobás lakosztályokkal. A terv végül is csak 1937-ben valósulhatott meg „Majestic" néven, átdolgozott változatban. A további társas-szállókat az első igazgatója, Démán N. Iván építette.

E típus alapjául ugyancsak a társasházi törvény szolgált, a különbség mindössze annyi, hogy ezekben a szállodaszerű épületekben 1 szobás, vagy 1 szoba-hálófülkés lakosztályok, illetve néhány nagyobb appartement van, közös szolgáltatásokkal (étterem, társalgó, bár stb.). A lakosztályok egyenként megvásárolhatók, vagy az építő szövetkezet tagjainak tulajdonában vannak. A tulajdonos lakosztályát maga használja üdülésre, vagy a ház gondnokán keresztül kiadja. Így lehet egyszerre társasház és szálloda egy ilyen épület.

A társas-szállók közül a nagyobbak (Majestic, XII. Karthausi út 4/a. Bauer Emil, 1937; Mirabel, XII. Karthausi út 6. Bauer Emil, 1938; Lomnic, XII. Evetke utca 2. Szőke Imre, 1939; Svábhegyi társasház, XII. Melinda út 16. Ráczey Miklós, 1942; Új Majestic (később Széplak), XII. Melinda út 24-26. Rákos Pál, 1940; Melinda, XII. Melinda út 32. Sós Aladár és Vajda Andor, 1941.) a Svábhegy oldalában, a Karthausi és a Melinda út mellett sorakoznak, csodás kilátással a városra. Másik részük följebb, a Széchenyi-hegy tetején, a fogaskerekű végállomása közelében épült (Arosa, XII. Agancs utca 26. Forgács Ernő és Hoch István, 1940. és Hargita, XII. Agancs utca 30. Forgács és Hoch, 1941. az Országos Ügyvédotthon öröklakásai; XII. Svájci út 11. Bauer Emil, 1941; Rege, XII. Rege utca 10. (szemlőhegyi) Fischer József, 1940; Gyopár, XII. Rege utca 15. (szemlőhegyi) Fischer, 1942).[49] Az előbbi csoport épületeit hídon lehet megközelíteni, mert a meredek terep miatt az utca a harmadik-negyedik szint magasságába esik. A hegytetőn álló épületeknél ilyen probléma nem volt, az enyhe lejtést teraszokkal használták ki.

A vasbetonvázas társasházak formáját a kilátás szabta meg: van köztük fűrészfogas

(Mirabel), homorú (Lomnic, Rege), kissé domború (Széplak, Gyopár, Svábhegyi társasház) és patkó alakú (Svájci úti). A közösségi helyiségek (étterem, társalgó, olvasó, néhol bár) rendszerint a legalsó szinten vannak, virágablakkal vagy félkörösen kiugró verandával hangsúlyozva. Az oldal- vagy középfolyosóra szervezett szobákhoz végigfutó terasz, néha szóló erkélyek, loggiák tartoznak. Valamennyi szálló lapostetős, a járható tetőn gyakran szoláriummal. A korábbiak architektúrája visszafogott, a hegyvidékhez zsalugáteres ablakokkal és fakorlátokkal igazodik. A későbbi épületek formálása merészebb: lekerekített, áramvonalas tömegekkel, plasztikusabb formákkal, erősen kiugró osztópárkányokkal, kör- és sarokablakokkal stb. találkozunk. Különösen hatásos a Széplak bejárati része és a Svábhegyi társasház körgyűrű alakú hídja, valamint félhenger alakú, üvegezett liftháza. A Rege az egyetlen, mely az „új építés" geometrikus szigorúságát mutatja, az egy évvel későbbi, ugyancsak Fischer által tervezett Gyopár viszont egészen más világ: a negyvenes évek oldottabb, játékosabb modern szelleme lengi körül.

A társas-szállók nem találkoztak osztatlan tetszéssel: sokan úgy vélték, hogy a túl nagy – gyakran a kilátást és a tájképet is zavaró – tömbök „a Svábhegy és a Szabadsághegy eddigi előkelő és nyugalmas jellegét... nagymértékben lerontják s nem egyeztethetők össze a budai hegyvidék üdülőhelyi jellegével". Ráadásul létesítésük közérdekből sem szükséges, hiszen „a lakásszükséglet kielégítésére nem szolgálnak, ténylegesen szállodai célra pedig csak alárendelt mértékben használtatnak".[50] A nagyközönség ellenszenvére hivatkozva a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1941-ben a székesfőváros polgármesterének szóló leiratában megtiltotta építési engedély kiadását szállodára és társasszállóra, addig, amíg a két hegy végleges rendezése el nem készül és a megfelelő úthálózat ki nem épül. A helyzet ellentmondásosságát jelzi, hogy a következő évben, amikor a polgármester elutasítja a Magyar Wayss és Freytag szállóépítésre beadott kérelmét, éppen az FKT kötelezi másodfokon az építési engedély megadására.[51] Az utolsó szállók abban az évben készültek el, amikor az ország már háborúban állt és ősszel lehullottak a fővárosra az első bombák ...

* * *

Ez a dolgozat egy nagyobb, több éve folyó kutatómunka része, mondhatnám melléktermése. A kutatás célja topografikusan feldolgozni a főváros két világháború közötti épületállományát, a műemléki topográfiák módszerével, de azokénál jóval szélesebb merítéssel. A munka részét képezte a számban is legtekintélyesebb épületcsoport, a lakóépületek jellemző típusainak leírása, egyfajta tipológia készítése. Az ott alkalmazott módszert, melynél a lakóépület alakulására befolyással lévő valamennyi – szabályozási, jogi, pénzügyi, szociológiai és esztétikai – tényezőt igyekeztem figyelembe venni, használtam a társasházakról szóló, alaposan átdolgozott, kibővített tanulmányom készítésekor is.

JEGYZETEK

1. SPIEGEL F.: A modern építészet és a budapesti bérházak. Művészet 1902. 93–104.
2. U.o.
3. FORGÓ P.: A zárt udvarok és a zárt uccasor rendszerének hátrányai. Új megoldási kísérletek, Építőipari Szemle 1928. 7. 166–171.; MÜNNICH A.: Kislakásos sorházakat és egészségesebb bérházakat! Vállalkozók Lapja 1930. II. 26. (4.); Dr. B.V.: Bérházépítés Budapesten A.D. 1931. tér és forma 1931. 283–284.; B.V.: Telekkörülépítés vagy keretes építkezés? tér és forma 1936. 166–169.

4. Az 1937:VI.tc. szerint Budapestre és környékére a szabályzatot a Fővárosi Közmunkák Tanácsa alkotja meg. Az FKT által elfogadott és felterjesztett Építésügyi Szabályzat tervezetét a kormány 1940-ben hagyta jóvá, vagyis az új szabályzat akkor lépett csak életbe.

5. Az 1894. évi szabályzat az udvar minimális területét a telek területének 15 százalékában, négyemeletes épületnél 20 százalékban határozta meg. Az 1914. évi szabályzat, mely kis módosításokkal 1940-ig hatályban volt, az udvar arányát az I., II., V. (azaz a zártsorú) övezetekben az épületmagasságtól függően minimum 15-35 százalék között szabta meg. Az 1894. évi szabályzat szerint 17 m magas ház bárhol építhető, a legalább 10 m széles utcában 21 m párkánymagasságig, a legalább 15 m széles utcában pedig 25 m párkánymagasságig lehet építeni. Az 1914. évi szabályzat ezeket a magasságokat másfél méterrel csökkentette, de lehetővé tette, hogy 3,40 m belmagasság esetén a korábbi, nagyobb párkánymagassággal építsenek.

6. Lásd DÖRRE E.: Kislakásépítési problémák, A Mérnöki Továbbképző Intézet 1941. évi tanfolyamainak anyaga, 1. füzet. Budapest 1942. 2.

7. Spiegel Frigyes i. m.; LYKA K.: Családi házak, Művészet 1903. 119.; FORBÁT I.: A lakáskérdés és Budapest jövője. Megjegyzések a székesfőváros községi politikájához. Budapest 1906.; FERENCZI I.: A munkáslakáskérdés különös tekintettel Budapestre, Budapest 1906.; LENGYEL G.: A tömeglakás, Művészet 1907. 295–299.;

8. Dr.FERENCZI I.: A lakásügy állása és haladása Magyarországon az utolsó három évben, Különlenyomat a Városi Szemle 1913. 8-9. számából, 108.

9. Lásd Horváth Miklós szerk.: Budapest története a forradalmak korától a felszabadulásig, Budapest 1980.; PREISICH G.: Budapest városépítésének története 1919–1969. (III. kötet), Budapest 1969.; PAMER N.: Magyar építészet a két világháború között, Budapest 1986. A magyar művészet 1890–1919 című kézikönyv épülettípusokkal foglalkozó fejezete egyáltalán nem említi, a Magyar művészet 1919–1945 című kötetben mindössze egy mondatnyi utalás van az öröklakásokra a bérháztípussal kapcsolatban (337).

10. Ezen a címen Dr. Ferenczi Imre tartott előadást a bécsi lakásügyi kongresszuson 1910-ben. Lásd Városi Szemle 1911. évf.

11. Idézi HOLEK S.: A Szentimreváros bölcsőjénél, Budapest 1936. 9.

12. Lásd Dr. KISFALUDI I.: Társasház – öröklakás, Pécs 1945. 17–19.

13. Az angol szövetkezetek gyakoribb fajtája a „building society" előleget nyújt tagjainak házépítés céljaira, míg a ritkább „land society" saját maga építtet és a kész házakat vagy lakásokat adja át tagjainak. Németországban a Baugenossenschaft családiházakat épít telepszerűen, a Bau- und Sparverein pedig bérházakat, de mindkét fajta épületet csak bérbeadják a tagoknak, nem válik saját tulajdonukká.

14. Lásd: FISCHER J.: Házépítés szövetkezeti alapon, Vállalkozók Közlönye 1908. I. 29. 3–4.; FISCHER J.: Szövetkezeti lakóházak, Építő Ipar 1908. III. 15. 111–113.; Dr. LÁNCZY J.: Budapesti társasházak, klny. a Városi Szemle 1910. 9. számából 687–693.; Építőszövetkezetek és a társasház, A Családi Ház 1909. XI. 15. 1–2.; Társasházak, A Családi Ház 1909. IV. 15. 1–2.

15. Holek i. m. 10.

16. A magántulajdon szentségén alapuló liberális kapitalizmus nem ismerte az osztott vagy társas tulajdont. Lakásépítő szövetkezet alapítására azonban módot adott az 1875: XXXVII.tc.-ként beiktatott kereskedelmi törvény.

17. A „Saját Ház" Rt. Ullmann Gyula építész vezetésével alakult 1910-ben a Bakáts utca, Lónyai utca és Közraktár utca sarkán lévő hatalmas telek társasházzal való beépítésére.

18. Dr. LÁNCZI J.: Budapesti társasházak, klny. a Városi Szemle 1910. 9. számából, 693.

19. FISCHER J.: Házépítés szövetkezeti alapon, Vállalkozók Közlönye 1908. I. 29. 4.

20. Dr. FERENCZI I.: A lakásügy állása... 110.

21. A keretes beépítést hivatalosan Warga László fővárosi tanácsnok, a Székesfőváros városrendezési ügyosztályának vezetője javasolta először, 1913-ban a Kelenföld szabályozási tervében.

22. Holek i. m. 11.

23. Idézi Dr. Kisfaludi Imre i. m. 21–22.

24. A kor jeles szociológusa szerint „nálunk a ‚középosztály' hívó szóra csaknem kizárólagosan a hivatalnok fogalma jelenik meg előttünk. Középosztályunk lényegileg tisztviselő-osztály és az, amit külföldön középosztálynak neveznek, vagy egyálalán hiányzik, vagy csírájában, esetleg visszafejlődött maradványaiban van csak meg." (WEIS I.: A mai magyar társadalom, Budapest 1930.)

25. Vállalkozók Lapja 1929. III. 9.

26. Az 50 éves Pesti hírlap jubileumi albuma 1878–1928. [655.] oldal és prospektus az OSZK Kisnyomtatványtárában 1930. 720. tétel

27. A Turánudvar társasház-szövetkezet prospektusa, 1928. OSZK Kisnyomtatványtár, 9. dosszié (Építészet), 720. 371. tétel

28. A két háború közötti társasházak elhelyezkedésének vizsgálatához az alábbi forrásokat használtam: Dr. IHRIG K.: Budapest szövetkezetei 1926. (Statisztikai Közlemények 57. kötet 4. szám) Budapest 1929.; Dr. Pártos Szilárd szerk.: Magyar szövetkezeti évkönyv 1932. Budapest 1932.; 1943-as telefonkönyv.

29. Holek i. m. 22.

30. Preisich i. m. 98. oldal, Horváth i. m. 141–142.

31. Lásd: Az 50 éves Vállalkozók Lapja jubileumi albuma 1879–1929, Budapest 1929. 174. és 203.; tér és forma 1926. november (IV. szám) 5.

32. FORGÓ P.: A zárt udvarok és a zárt uccasor rendszerének hátrányai. Új megoldási kísérletek, Építőipari Szemle 1928. 7. 171.

33. Lásd: Az 50 éves Pesti Hírlap jubileumi albuma 1878–1928. [669.] oldal; Az 50 éves Vállalkozók Lapja jubileumi albuma 1879–1929. Budapest 1929. 531.;

34. Molnár Farkas Istenhegyi úti társasházának prospektusa a Magyar Építészeti Múzeum

gyűjteményében, Rimanóczy Gyula: öröklakásos villák terve a Szilfa és Pasaréti út sarkára 1933. és „Park-Otthon" társasház terve a Villányi útra (?) 1935 előtt, (reklámprospektusok) mindkettő az Építészeti Múzeumban őrzött Rimanóczy-hagyatékban.

35. Az előbbi a „tér és forma" 1928. november (I.évf. 7. szám) 7. oldalán, utóbbi Az Est Hármaskönyve 1928. [727] oldalán.

36. Preisich i. m. 146.

37. Lásd Vállalkozók Lapja 1931. VI. 23. 5.; VL 1933. IV. 13. 6.; Fővárosi Újság 1933. IV. 6., 5.

38. Ezt tanusítja az a két csaknem azonos szövegű levél, amit „Munkások és a társasháziak leszármazottai" aláírással a szerző kapott 1986-ban. „Viszonylag korai halálát (58 éves volt) nagyon megszenvedtük. Apáink az ő munkásai voltak, kiket ő nagyon szeretett. Mi, akik még életben vagyunk és az általa tervezett társasházakban lakunk, munkái értékelésével nagyrabecsüléssel emlékezünk reá." Annak, hogy a levélíró(k) névtelenségbe rejtőztek, abban az időben még lehetett oka: féltek. A FANSZ, a Keresztény Építőiparosok Szövetsége, mindazok a körök, ahol Martonosi Baráth és munkásai, kliensei mozogtak, 1945 után enyhén szólva szalonképtelennek minősültek. (A főváros prominens és minden gyanún felül álló vezető tisztviselői például valamennyien szerepeltek az 1947-ben kiadott „Fasiszta egyesületek és pártok budapesti tagjai" című brosúra listáján, mert a FANSZ tagjai voltak.)

39. Felsorolás Holek i. m. 24-25. oldalán (dátumok nélkül)

40. tér és forma 1932. 3. 73.

41. A társasházak szervezését megkönnyíti a névadás: vonzóbb és jobban azonosítható egy épület a név, mint a cím alapján. A reklámprospektus is hatásosabb, ha például a Hunnia-udvar lakásait ajánlja, mint ha Diószegi út 3. szerepel csak borítóján.

42. „Árpád-udvar" társasház szövetkezet, reklámprospektus 4. oldal. OSZK Kisnyomtatványtár, 1929. 30. dosszié (Szövetkezetek) 720. 301. tétel

43. Holek i. m. 27.

44. ZEKE Gy.: A fővárosi zsidóság lakóhelyi szegregációja 1867–1941. Világosság 1990. 12. 926–934.

45. A kortársak számára – és ennek különösen a liberális polgárok és a szociáldemokraták adtak hangot – Lágymányos a „kurzus tükre" volt. „Nem szerettem azt a környéket: már gyerekkoromban az ellenforradalom, a keresztény kurzus, a középosztály képzetét társítottam hozzá – tudj' Isten, miért, lehet, hogy csak a kormányzó neve miatt, mert akkortájt, a húszas évek elején épült ki igazán..." – írta Vas István (Miért vijjog a saskeselyű? Bp. 1981. II. kötet 115–116.). Szélpál Árpád durvábban minősített: „Ha van kerület, amelyet a keresztény kurzusnak csúfolt sötét reakciós társaság a saját képére formált, akkor ez a kerület az. Mintha csak megszállták volna ezt a fejlődő városrészt, tele van az telepítve a klerikalizmus minden rendű és rangú intézményével." („Lágymányos – a kurzus tükre". Népszava 1932. II. 14. 10.)

46. A közös háztartás, az ellátásos otthon gondolata nem csak a radikális, kollektivista építészekben merült fel. Dr. Ihrig Károly: Budapest szövetkezetei 1926-ban című munkája külön fejezetben foglalkozik az otthonszövetkezetekkel, melyek „lakáson kívüli ellátást adnak, a társas érintkezésre szükséges helyiségeket és berendezéseket (olvasó, játékszoba, étterem stb.) nyújtják a tagoknak, betegség esetén gyógykezelést, szanatóriumi ellátást biztosítanak stb." 1926-ban öt ilyen szövetkezet működött a fővárosban, kettő munkások, kettő tisztviselők, egy pedig nyugdíjas katonatisztek számára.

47. Budapest és környékének betürendes távbeszélőnévsora (1935. május hó) alapján.

48. Lásd: Szállodaszerű örök-lakásos társasház a Svábhegyen. Reklámnyomtatvány. OSZK Kisnyomtatványtár 1932. 720. tétel

49. FISCHER J.: A Svábhegy és Széchenyihegy újabb üdülői. tér és forma 1940. 12. 206–208.; BODOR F.: A Svábhegy és Széchenyi hegy egykori szállói. Magyar Építőművészet 1992. 2–3. 86–87.

50. Az FKT 9376/1941 határozata, Fővárosi Levéltár

51. Az FKT 7331/1942 határozata, Fővárosi Levéltár

András Ferkai: **Das Gesellschaftshaus als Erneuerung des Wohnhausbaus in Budapest**

Der für Budapest charakteristische Wohnhaustyp, das das Grundstück voll ausnutzende, sogar ausbeutende Mietshaus mit geschlossenem Hof, wurde im 19. Jahrhundert grundsätzlich durch die Interessen des Privatkapitels ins Leben gerufen. An der Bauweise und dem Grundriß der Wohnhäuser konnten die Architekten bis in die 30er Jahre des 20. Jahrhunderts hinein nichts ändern, denn die Grundstückseigentümer bestanden auf der bis dahin praktizierten Bauweise, die ihnen einen maximalen Profit sicherte, als auf ihrem alterworbenen Recht. Eine Erneuerung des Wohnungsbaus konnte man Jahrzehnte hindurch nur von anderen Eigentumskonstruktionen erhoffen. So eine neue Konstruktion wurde durch die Bewegung der Beamten zum Bauen von Gesellschaftshäusern hervorgerbracht, von deren Beitrag zur Verbesserung der Bauweise und des Grundrisses die ungarische stadtgeschichtliche und baukünstlerische Fachliteratur bisher keine Notiz nahm.

Das erste Gesellschaftshaus wurde an der Jahrhundertwende in der Bercsényi-Straße gebaut. Die nach 1907–1908 gegründeten Gesellschaftshäuser wurden im Rahmen von Genossenschaften

gebaut, denn die Institution des Gesellschaftshaus-Eigentums wurde erst durch den Gesetzartikel VI vom Jahre 1924 eingeführt. Im Jahre 1913 gab es in der Hauptstadt schon 24 Gesellschaftshäuser mit insgesamt 550 Wohnungen. Für die Beamten war diese Form des Wohnungsbaus anziehend, weil sie so in ihnen entsprechenden Gegenden der Hauptstadt (vor allem in den heutigen Bezirken XI und XII) für einen verhältnismäßig niedrigen Grundbetrag und für eine Miete, die um 20-30 Prozent billiger war als in den Mietshäusern in de Nähe, zu einer eigenen Wohnung kommen konnten.

Es ergab sich aus dem Eigenbesitz, daß diese Form des Wohnhausbaus die Möglichkeit der Entstehung moderner Haustypen in sich barg. Da sich alle Wohnungseigentümer eine gesunde und schöne Wohnung wünschten, hörte man bald mit dem Bau der Hinterhofswohnungen auf und suchte nach Lösungen, bei denen alle Wohnungen genügend Licht und Luft bekamen. Man experimentierte mit mehreren Arten der Bebauung. Eine verhältnismäßig seltene Bauweise war die mit Pavillons auf einem großen Blockgrundstück (Böszörményi-Straße, TITÁSZ–Siedlung, 1926). Einer äußerst interessanten Bebauungsform in Mäanderlinie bediente sich József Fischer bei seinen ganze Straßen füllenden Gesellschaftshaus-Gruppen (Zenta-Straße und Vak-Bottyán-Staße, 1928). Der häufigste Typ war der Reihenbau in Rahmenform, im Blockinneren mit Garten, auf der Straßenseite mit Vorgarten (Szabolcska-Mihály-Straße und Eszék-Straße. 1929–1934). Die Zwei- bis Vierzimmerwohnungen sind geräumig und mit Vollkomfort ausgestattet, haben oft eine Diele (eine Art Durchgangszimmer ohne Fenster), eine Kinderzimmer und immer einen Balkon oder eine Loggie. Die Architektur der Gebäude ist einfach und maßhaltend, manchmal hat sie einen expressionistischen oder romantischen Stich, ab und zu trägt sie die Oberflächenmerkmale des Nationalen, Verzierungen verwandter Künste (Sgrafitti, mythische Figuren). Die größte und bedeutendste Rolle in der Bewegung zum Bau von Gesellschaftshäusern der zwanziger Jahre spielten zwei Architekten, Lajos Martonosi Baráth (1879–1936) und József Fischer (1873–1942), bzw. das Unternehmen für Wohnungsbau und Immobilien „Centrum". Ein typisches Gebiet für die Gesellschafthäuser (die in ihrem Namen oft als zweites Glied die Bezeichnung „Hof" führen) ist der Bezirk Lágymányos, der sich zwischen den beiden Weltkriegen – als Ergebnis einer spontanen Segregation – zum Stadtviertel der christlichen Intellektuellen und der Beamten entwickelt hatte.

Eine interessante Variante des Gesellschaftshauses stellten die Gesellschafthotels dar, die zwischen der Mitte der 30er Jahre des 20. Jahrhunderts und dem Jahr 1943 auf dem Sváb- und Széchényi-Berg gebaut wurden.

MEDGYASZAY István építész

Szendrő Péter: A színházrekonstrukciók : Petőfi Színház, Veszprém. - Színháztechnikai Fórum 12, 1985, 2. 16–24. ill

Medgyaszay István

A Medgyaszay–Benkó István Építőművész Családi Múzeum
és az OMvH Magyar Építészeti Múzeuma tisztelettel meghívja Önt a

KELETRE MAGYAR!

című,
Medgyaszay István építőművész (1877–1959)
1932-es indiai utazása során készült fotókat bemutató kiállítás megnyitójára.

Megnyitja: Dr. Keserű Katalin művészettörténész

Időpont: 1997. július 11-én, délután 3 óra

Helyszín: az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Pincegaléria
1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 1.

Megtekinthető: 1997. július 12-től július 31-ig, naponta 10-től 17 óráig

The Architect István Medgyaszay-Benkó Private Collection
and the Hungarian Museum of Architecture
invites you to the private view of the exhibition

HUNGARIANS, GO EAST!

introducing reproductions of photograps
taken on the journey of István Medgyaszay (1877–1959)
in India in 1932.

Opening talk: Dr Katalin Keserű art historian

Time: 3 pm, 11th of July 1997

Address: Cellar–Gallery of the National Board for the Protection
of Historic Monuments
Budapest, 1014 Táncsics Mihály utca 1.

Opening hours: 12th July – 31st July, 1997, daily from 10 am to 5 pm

TALLÓZÓ-TALLÓZÓ-TALLÓZÓ-TALLÓZÓ

AZ AVIATIKA ÚTTÖRŐJE

Zsélyi Aladár

Zsélyi Aladár 1883. december 18-án született a Nógrád megyei Bussa községben. Losoncon tanult, majd a József Műegyetemen. Harmadéves gépészmérnök hallgatóként fordult figyelme az aviatika irányába. 1909-ben A repülőgéptechnika alapelvei címmel könyvet írt, amely három kiadást is megért, sőt Németországban is megjelentették. Ugyanebben az évben tervezett s a Kölber-féle kocsigyárban készült első repülőgépe nagy feltűnést keltett, amikor a „repülőtérre" szállították. A korabeli szerkezetekből minden elemében a legcélszerűbbet találta meg gépéhez, s azokat továbbfejlesztette. A gép szárnyszelvényre, a szárny merevítése, a törzs vegyes szerkezete, a motor beépítése, a hűtőrendszer, a futómű rúgózása, az egyesített kormánymű mind-mind újdonságnak számított. Érdekességként kiemelhető még, hogy a gép 22 kW-os motorját (Darraque) Kvasz András szlovák repülő, Zsélyi mechanikusa vette kezelésbe. Ennek köszönhetően 1910-ben Zsélyi Aladár volt az első repülő, aki saját tervezésű gépén már tudatosan és biztonságosan repült. A sikeres repülések feljogosították arra, hogy a készülő nagy nemzetközi repülőversenyen helytálljon. Az eredmény azonban elmaradt a magassági kormány huzalszakadása miatt, Zsélyi pedig súlyos sérülést szenvedett.

A kényszerű pihenés idejét azonban Zsélyi új tervek és szakmunkák kidolgozásával töltötte. Ebben segítette 1911-ben franciaországi tanulmányútja, amelyet követően Melczer Tiborral, Bánki Donát egyetemi adjunktusával megkezdte egy 34 személyes, 370 kW teljesítménnyel mozgatott repülőgép tervezését. Erről A nagy aeroplánok kérdése című könyvükben adtak számot.

1913-ban Bécsújhely repülőterén Pischoff Autoplan repülőgépein gyakorolt s pilótavizsgát is tett. Hazatérve egy nagy teljesítményű repülőgép tervére kapott megbízatást. A gép törzsvonalába süllyesztett lógóhengeres motorelrendezésével csupán négy szárnymerevítő drótkötéllel, teljesen borított „áramvonalas" formákkal rendelkezett s ennek eredményeként 140 km/óra sebességet repült. A gépet Thorotzkai Péter okleves gépészmérnök gyárában kivitelezték. Kifogástalanul működött, amikor 1914 tavaszán Zsélyi maga vállalta III típusjelű gépe kipróbálását. Szépen felemelkedett, leszálláskor azonban kerekei elakadtak a rákosmezői „repülőtér" homokos talajában. Orra bukott, Zsélyi kirepült az ülésből, s nyílt kartörést szenvedett. Fiatalon, 31 éves korában, hosszú szenvedés után tetanuszban halt meg 1914. július 1-én. Utolsó kívánsága szerint honi földben temették el. Tizennyolc szekér vitte Csalár temetőjébe a koszorúkat.

A múló időben nemcsak a koszorúk száma és színevilága fakult meg, de az emlékezésé is. Nem csak az első és a második világégés pusztításaira gondolok, arra, hogy Zsély sírja „eltűnt" a kis nógrádi falu temetőjében, és csak 1978 óta egy kalondai pilóta Jaroslav Mihály jóvoltából van ismét megjelölve.

Arról, hogy vidékünk adta a magyar aviatika legjelentősebb, egyben legképzettebb képviselőjét, Zsélyi Aladárt, Mártonvölgyi László egy híradásából értesültem először. A budapesti Közlekedési Múzeum akkori igazgatója volt szíves felvilágosítani, hogy a magyar repülők megkoszorúzták Zsélyi sírját a centenáriumán (a szülőföld népe mit sem tudott erről!) A Csemadok Ipolyvarbói Alapszervezetének honismereti túráján ugyancsak felkerestük a csalári temetőben a repülőkonstruktőr sírját, hogy elhelyezzük a megemlékezés virágait.

A múlttal szembeni adósságunk törlesztésére kiváló alkalmat kínál az idei esztendő. Születésének 110. évfordulójára emlékezhetünk - tettekkel.

Urbán Aladár
(A HÉT)

Rárósmulyad szecessziós temploma

Rárósmulyad kis község az Ipoly hangulatos völgyszűkületében, szemben a magyarországi búcsújáróhellyel, Nógrádszakállal. A középkorban még két önálló falu volt itt: Rárós és Mulyad. Az előbbit Bornemissza Pál, az utóbbit Lipthai János birtokolta.

Rárósmulyadon még ma is áll a falu dombos részén az a kőrámás ablakú úrilak, mely hajdan a Boros családé volt. A századforduló táján az Körfy Rudolfé lett. Azé az úriemberé, akinek alapítványából 1910-1918 között felépült a mai szecessziós templom.

Hogy a templom alapítója valóban az említett birtokos volt, az az oltár alatti kripta feliratából is kiviláglik. A sírhelyen ez a szöveg olvasható: *„Körfy Rudolf jelen templom kegyes alapítója, ki annak megalkotására 120000 koronát adományozott."*

A mulyadi templom az első vasbeton szerkezetű egyházi épület volt a történelmi Magyarországon. Medgyaszay István (1877-1959) építész 1910-ben készített tervei alapján építették. A híres tervező alkotásaiban a népi, elsősorban az erdélyi építészet formakincseit használta fel. Kiemelkedő munkája, a rárósmulyadi templom is őriz ilyen elemeket, például a torony kerengőjén.

A templom hajója sokszögű, fülkeszerűen elkülönülő szentéllyel, azaz oltáralkóvval és fedett vasbeton kupolával. A hosszúkás boltív végződésű betonkeretes ablakcsoportot felül beüvegezett betongyűrűk egészítik ki.

A sekrestye, amely a hajót és a tornyot összeköti, sima mennyezetű. A torony nyitott árkádjáról jó kilátás nyílik a tájra. A harangtornyot és az árkádos részt nem zárja el boltozat, így a nyitott vasbeton torony harangjai is láthatók.

Az épület homlokzata szecessziós kiképzésű. A pártafal szögletrészein a kerubinok szobrai állnak.

A templom berendezése is szecessziós, század eleji munka. A főoltáron Szent Erzsébet képét láthatjuk. A mellékoltárok szobrai (Szűz Mária, Jézus Szíve) Tihanyi Lajos (1885-1938) alkotásai.

Mulyad község Bussa filiája. A falu határában egykor vas- és ezüstolvasztó hámorok is működtek. A múlt században pedig fürdőépületeket is emeltek. Ezek már nem működnek. Ám a szép táj, a jó csevice és a falu értékes művészeti alkotása, a római katolikus templom megérdemel egy kitérőt. Alkalomadtán érdemes hát ide elzarándokolnunk.

Csáky Károly
(REMÉNY)

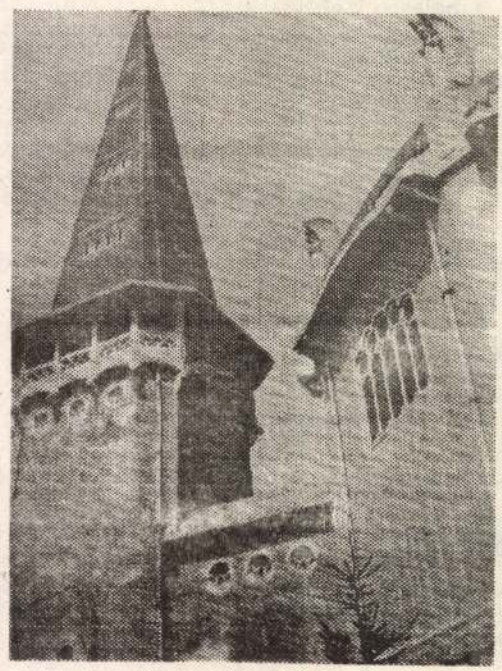

Medgyasay István építés

A **PALÓC** szerkesztősége
a nagykürtösi **MOBILTECHNA** autósbolttal
közösen
az **Ipolynyéki Községi Hivatal védnöksége alatt**

1993. július 18-án /vasárnap/
16.00 órakor

a **nyéki fürdő** parkolójában

PALÓC RALLYE /SZÉPE/

címmel

női ügyességi autóversenyt rendez.

Belépődíj: felnőtteknek **20,-** , **diákoknak 10,-** Sk.
Mindenkit szeretettel vár a rendezőség!

Közúti balesetek júniusban

Az elmúlt hónapban a Nagykürtösi járás közútjain 18 közlekedési baleset történt, melynek során egy személy súlyos, kilenc könnyebb sérülést szenvedett. Az anyagi kár 141 ezer koronára becsülhető.

A balesetek előidézői: 14 esetben gépjárművezető, 1-1 esetben nem motoros jármű vezetője, ill. műszaki hiba és 3 esetben háziállat /erdei vad voltak.

A gépjárművezetők által előidézett balesetek leggyakoribb oka a vezetés módja /5 esetben/ és az elsőbbségadás elmulasztása /4 esetben/. Két alkalommal ittas vezetés okozott balesetet.

Belterületen 8, külterületen 10 baleset történt, ebből 7 az I/75. sz. közúton, 6 a II/527. sz. közúton.

A balesetek előfordulásának legkritikusabb időszaka 04-10.00, illetve 16.00-20.00 óra között. A hét napjait tekintve keddi, szerdai, pénteki és szombati napok voltak a „legrázósabbak".

Igor Kokavec mérnök
rendőr hadnagy

Vállalom
központifűtés- és vízvezeték
szerelését és javítását gyors határidővel
és megbízható minőségben.
Kopcsányi Gábor, Kóvár (Koláry) 34.
Telefon: **0854/94 384.**

A PALÓC RALLYE /szépe/ ügyességi autóverseny támogatói:

PETIFER /Péter József/ **AUTO SPORT**, Főtér 15. Ipolyság, **Szlovák Állami Takarékpénztár** Nagykürtös, **Autobern** Nagykürtös, **Autósbolt** Zsély, **Z.Z. autoszervíz** Ipolybalog, **Anter autóbazár** Ipolynyék, **Retex-Krippner Mototechna-nova**, Főtér 3 Ipolyság, **Autoservis-autolak** /Pavol Lichvár/ Bátorová, Töltőállomások: Csáb /**Balga Margit**/, Szlovákgyarmat /**Kukolík Mária**/, Nagykürtös /**Stangova Irena**/. Továbbá a **Vöröskereszt** járási titkárság Nagykürtös, **„Vendéglő a hídnál"** /Takács Sándor/ Ipolynyék.

„Szeretnénk felkerülni"

Járásunk legnagyobb községében, **Ipolynyéken** évek óta gyengélkedik az egykor szebb napokat is látott labdarúgás. Ezt bizonyítja az is, hogy már huzamosabb idő óta a járási labdarúgó-bajnokság II. osztályában szerepel a község focicsapata, holott a 60-70-es években „kerületit" játszottak a nyéki focisták.

- *Elképzelhető, hogy hamarosan kerületi bajnokságban fog szerepelni a csapat?* - kérdeztem a sportegyesület futballszakosztályának vezetőjét, **Gyurász Gábort**, aki lényegében még új embernek számít ebben a tisztségben.

- Nem titkolom, szeretnénk felkerülni, és ehhez adottak is a feltételek. Fiatal, tehetséges, egyénileg jól képzett játékosokkal rendelkezik a csapat. Kell még egy kis idő, hogy összeszokjon a gárda, hogy az összjátékra kerüljön a hangsúly. Vagyis fontos, hogy a játékosok elsajátítsák a csapatmunka lényegét, szellemét - válaszolta kérdésemre Gyurász Gábor, az ipolynyéki futballszakosztály ambíciózus vezetője.

/bgy/

Palóc Regionális hetilap. Szerkesztőség: **990 01 Velky Krtís, Nemocnicná 3.** /Nagykürtös, Kórház utca 3./ **Levélcím:** P. O. Box 74, Velky Krtís. **Telefonszám:** 0854/23 662. Felelős szerkesztő: **Bodzsár Gyula**. Kiadja: **AMBRA** - kereskedelmi és kiadói tevékenység. Tipográfia: **Papp István**. *Nyomtatás*: Novitas-B. Kiadó nyomdaüzeme, Balassagyarmat. Felelős vezető: **Szklenár József**. Terjeszti a Postai Hírlapszolgálat /PNS/. Előfizethető a postahivatalokban, a kézbesítőnél és a szerkesztőségben. Nyilvántartási szám: **MK SR 682/92**. *A lapban közölt írások nem minden esetben tükrözik a szerkesztőség álláspontját.*

MDK

Medgyaszay István müegy.tanár

MMÉE [illegible] 71 o.

A budapesti Nemzeti Színház tervpályázata

Bírálati jegyzőkönyv hiányában, Szerkesztő Úr felkérésére arra vállalkoztam, hogy a Nemzeti Színház tervpályázatán az első díjjal kitüntetett terveket ismertessem. A tervek a kiállításon a rossz elhelyezés miatt alig voltak részletesen tanulmányozhatók s így aránylag kevés adattal vagyok kénytelen feladatomnak megfelelni.

Mielőtt azonban a terveket részletesen ismertetném, néhány szóval meg kell emlékeznem a helykérdésről. Sokat vitatkoztak már efölött. Sokak meggyőződésének adok kifejezést, amikor megállapítom, hogy a régi Nemzeti Színház helye, ahova az új színházat építeni akarják, nem felel meg a célnak. A nagyszabásúnak kontemplált színházépület ezen helyen bérházak közé szorítva, kellő perspektiva hiányában nem fog érvényesülni. A nagy üzleti gócpontot meg fogja bénítani; az útkeresztezés amúgy is nagy forgalmát végzetesen meg fogja terhelni.

Sajnos, nem lehet reményünk arra, hogy a színházat jobb helyen építsék föl s így kénytelenek vagyunk az adott viszonyokkal számolni. Megpróbáltam tehát ebből és a tervpályázat eredményéből leszűrt tapasztalatok segítségével az adott viszonyok között a legjobb elhelyezési módot megállapítani.

Az első díjjal kitüntetett Medgyaszay-féle terv diagonális megoldást mutat, míg a második, harmadik és negyedik díjjal kitüntetett tervek szerzői egyformán a Múzeum-körútra helyezik a szinház főhomlokzatát.

A Rákóczi-út és Múzeum-körút keresztezéseinél éri el úgy a gyalog-, valamint a kocsi- és villamosforgalom a tetőpontját. Ha mármost ide akarjuk a színházak úgy gyalog-, mint kocsiforgalmát terelni, akkor elképzelhetjük, hogy itt micsoda végzetes torlódás fog támadni.

Három terv a főforgalmat a Múzeum-körútra tereli. Bálint és Jámbor két kocsi felhajtót tervez az előcsarnok jobb és bal oldalán, ami teljesen helytelen dolog már csak azért is, mert az a színház előtt elvezető villamossineket azáltal sok helyen fogja keresztezni, annyival is inkább, mert az emeletek lépcsői szintén éppen ide nyílnak.

Pogány és Töry tökéletesen ugyanezt a hibát követték el.

Lajta tervéből nem tűnik ki, hogy a kocsiforgalmat hová tereli. A gyalogforgalom levezetése kifogástalan.

Mindezekből azt állapíthatjuk meg, hogy a színház főforgalmát csakis a nyugodtabb üzleti élettel nem bíró Múzeum-körúti oldalra lehet helyezni.

Még egy szerény megjegyzésem volna a forgalom lebonyolításához. A négy közül egyik terv sem létesít a sarkon nagyobb szabad területet, ahová a várakozó kocsik volnának összpontosíthatók s ahol a közönség is az utca forgatagában nyugvópontot találna.

Medgyaszay, Bálint és Jámbor, és Lajta terve a sarkon keletkező teret beépítette. Még legjobb megoldás e tekintetben a Töry és Pogány-féle terv.

Ugyancsak ide tartozik még a tűzbiztonság s a keletkező tűzveszedelem könnyű lokalizálásának kérdése. E tekintetben legszabadabb Tőry-Pogány és Lajta terve.

A legnagyobb nehézségek egyike az új színház megtervezésénél a nézőtér nagysága volt. Meg volt adva, hogy a befogadóképessége körülbelül 1100 személy legyen. Ezzel körülbelül meg is volt adva annak nagysága. Csakhogy éppen itt a baj. Mert amíg egy nagy tömegeket felvonultató, nagy apparátusú történelmi dráma a maga markáns nagy vonalaival még nagyobb távolságból is egészen tisztán látható és hallható, addig a modern intim társadalmi problémákkal foglalkozó, kevés, halkszavú és kevés gesztusú színdarabnak hatása a nagyobb távolságokból már nagyrészt elvész, élvezhetetlen. Hogy ezt a kérdést helyesen meg lehessen oldani, ahhoz tulajdonképpen egy kis intim s egy nagy színház volna szükséges, körülbelül úgy mint Berlinben a Reinhardt-féle Deutsches Theater és a Kammerspiele. No de erről itt szó sem lehetett. Ez a hiba ennél fogva nem lesz kiküszöbölhető.

Marad tehát annak a helyes megoldása, hogy minél kisebb teremben, lehetőleg kis távolságra a színpad körül s a legkevesebb magassági differenciával, hogy aránylag legjobb látást és hallást biztosítva helyeztessék el a hallgatóság. A pályázati feltételek arra nézve nem tartalmaztak előírást.

A jó hallásra vonatkozólag még eddig nem sikerült egységes távolságot megállapítani. Az új Nemzeti Szinháznál sem lehet arra vonatkozólag biztos szabályt megállapítani. Ez a távolság nagyrészt az előírt számú hallgatóság elhelyezéséből fog adódni.

Annál inkább lehet a jó látás felső határát megállapítani. Bizonyos ugyanis, hogy minél magasabban fekszik az ülőhely a szinpad nívója

fölött, annál inkább el fog tolódni a színpadi kép, annál természetellenesebb képet fog az mutatni. Hogy pedig a szinész felülről látva milyen kellemetlen benyomást kelt, arról talán nem kell szólanom. Erre vonatkozólag sajnos, az egyes pályaterveknél nem állottak adatok rendelkezésemre. A most épülő drezdai színház tervpályázati feltételei erre vonatkozólag a következő előírásokat tartalmazták: A legfelsőbb ülőhely a színpad nivója fölött legfeljebb 11 méterre lehet; a földszint első sorának színvonala legalább 0·25 méterre legyen ugyancsak a színpad nivója fölött.

A nézők kényelme és veszély esetén a nézőtér minél gyorsabb kiürítése egyike a legfontosabb megoldandó feladatoknak. Erre vonatkozólag a tervekből a következő adatokat sorolom fel:

A földszinten van átlag ülőhely egysorban:

Medgyaszay:	32	ülőhely
Bálint és Jámbor:	30	„
Töry és Pogány:	29	„
Lajta:	28	„

Kijáró ajtó a földszintről a körfolyosóba: Medgyaszay: 10 ajtó egyenként 61, 62, 48 és 54 személyre; Bálint és Jámbor: 8 ajtó egyenként 71, 45, 45 és 45 személyre; Töry és Pogány: 10 ajtó egyenként körülbelül 47 személyre; Lajta: 14 ajtó egyenként körülbelül 37 személyre.

Összes kijáró ajtó a szabadba van: Medgyaszay: 12 ajtó, Bálint és Jámbor: 13 ajtó, Töry és Pogány: sűrűn egymás mellett 13 ajtó, Lajta: 13 ajtó megosztva.

Itt jegyzendő még meg, hogy Medgyaszay tervén a I. emeletsorban már körülbelül 33 ülőhely van egysorban s két szorosan egymás melletti kapcsolt körülbelül 1 méter széles ajtóra 185 személy jut.

A közönség kényelme szempontjából elsőrangú fontossággal bír a ruhatárak kellő terjedelme és jó elhelyezése. Erre vonatkozólag a tervekből a a következő adatok állanak rendelkezésemre:

Medgyaszay tervén a földszinten van a főbejárat előtt a körfolyosóba beépítve egy nagyobb, de alig 2 méter mély ruhatár. Ennek használata a kényelem szempontjából kifogásolható, mert egyrészt a közönség az eltávozásban van akadályozva, másrészt állandó huzatnak lévén kitéve egészségügyileg is kifogásolható.

Van azonkívül a körfolyosó két végén egyenként körülbelül 6 méter hosszú ruhatár, de ennek használata akadályozza az első 6 sor közönségének eltávozását.

A második emeleten levő ruhatár egy folyóméterére, már 20 személy esik.

Bálint és Jámbor tervén a ruhatárak elhelyezése sikerültnek mondható, úgyszintén Töry és Pogány tervén is.

Lajta a nézőtér földszintjét az első emelet magasságába helyezte, ezáltal az egész nézőtér alatt nagy csarnokot nyert ruhatár számára. Az elsőemeleti ruhatárak azonban rossz helyen vannak.

Medgyasszay tervén a lépcsők elhelyezése nem mondható szerencsésnek. Teljesen körül vannak építve, az elsőemeleti lépcső nem nyílik a szabadba és egyébként is a lépcsők nincsenek egymástól elkülönítve.

Bálint és Jámbor tervén az első emeletre vezető lépcsők a földszinti körfolyosóba nyílnak, ami nem helyes, a többi lépcső elhelyezése jó.

Töry és Pogány a kölni városi színház előcsarnokára emlékeztető előcsarnok közé helyezték el a különben kifogástalan lépcsőket.

Lajta két oldalt nagy díszlépcsőt kontemplált, amely a földszintre és emeletre vezet, ez elhibázott, a többi emeletre vezető lépcső azonban kifogástalan.

A színpadra vonatkozólag a programm a következőket írta elő: belső szélessége 24 méter, mélysége 18 méter.

E tekintetben Medgyaszay terve más megoldást mutat, amennyiben úgynevezett Kéméndyféle színpadot próbál beépíteni. Van két mellékszínpadja, amelyek azonban túlkicsinyek. Díszlettára használhatatlan.

Bálint és Jámbor a programmnak megfelelő színpadot terveztek, melléje csoportosították a szükséges raktárakat helyes felfogással.

Töry és Pogány színpadja szintén a programmnak megfelelő.

Lajta terve a megkívánt nagyságú színpadon kívül még két igen nagy terjedelmű mellékszínpadot kontemplál. A programmban ezt nem követelték, valószínűleg ezáltal az építési összeget túl is haladta, de bizonyos, hogy ezen tág színpaddal minden lehetőség adatott a rendező kezébe bármilyen komplikált scenária megvalósítására.

A színház külső- és belső képe, architektúrája van ugyan olyan fontos dolog, mint a helyes alaprajzi megoldás, sőt egymástól szét sem választható, mégis nehéz a bírálat anélkül, hogy a tervező érzékenységét esetleg megbántsam. Mégis annyit, hogy talán a Töry és Pogány-féle megoldást tartom legjobbnak, bár — amint ez pályázatnál nem is lehet másként — nem kifogástalannak. Lajta terve bár igen monumentális, de nincs kifejlesztve. Bálint és Jámbor, valamint

Medgyaszay architektúrája, túlkonvenczionális s többet vártam volna ilyen elismert elsőrangú építészektől. *Wannenmacher Fábián.*

* * *

Magunk részéről kénytelenek vagyunk cikkírónk egynémely nézetével szembehelyezkedni. Ami a forgalom lebonyolítását illeti, az a meglévő helyen csakis sarok megoldással érhető el. A terveket áttekintve láthatjuk, hogy az I-sső díjas terv, vagyis a sarok megoldásnál a fel- és elhajtó kocsik összesen kétszer metszik a gyalogjárdát, a többi terveknél pedig négyszer, ami meglehetősen zavarja, sőt veszélyezteti a gyalogközlekedést. A sarok megoldásnál a színházból távozó közönség a jobb- és baloldali kijárón, valamint a középső bejárat négy szélső ajtóján mindkét irányba elhaladhat anélkül, hogy a középbejárat előtt fel- és elhajtó kocsik útján át kelljen vágnia. Míg a Bálint—Jámbor és Töry—Pogány terveknél a gyalogközönség útja mindkét oldalon kereszteződik a kocsik útjával. Mi a bírálóbizottság véleményén ezt a Medgyaszay-terv feltétlen előnyének tartjuk.

A ruhatárak kérdésében ugyancsak a bírálóbizottság véleményén vagyunk. Az első helyen díjazott tervnél az oldal folyosókról a legrövidebb úton juthat a közönség a szabadba és ezen legrövidebb úton éri az oldal folyosók ruhatárát. Sőt a ruhatárak igen helyesen beosztott decentralizálásával épp itt van leginkább elérve, hogy a ruhatárakhoz közeledő és a ruhatáraktól távozó közönség egymást útjában ne akadályozza.

A szerk.

Tervezési programm.

Az új Nemzeti Színház a jelenlegi színházépület lebontása után teljesen szabadon állóan azon a telken lesz felépítendő, melyet a jelenlegi szinház és a két bérház foglal el.

A helyszínrajzon látható az a telekrész, mely az új építkezés céljára szükséges nem lévén, önállóan értékesítendő lesz.

Ez utóbbi telek és az új Nemzeti Színház között, a Rákóczi-útra merőleges irányú s legalább 10 m. szélességű utca nyitandó. Ez az új utca az egyetem ásvány és földtani intézeteinek kertjébe torkollik, honnan szintén legalább 10 m. szélességű utca nyitandó a Múzeum-körútra.

A Rákóczi-út, Múzeum-körút és a nyitandó két utcától határolt telek az, melyen az új Nemzeti Színháznak épülnie kell.

A színháznak e telek területén miként való elhelyezése a legcélszerűbb közlekedés megvalósítása érdekében is a tervezőre bizatik.

I. Általános kívánalmak.

A színház épületét úgy kell tervezni, hogy a színművészeti, közbiztonsági és építőművészeti kívánalmaknak egyaránt és mindenben megfeleljen. Az építkezéssel járó összes költségek a 3,000.000 koronát meg nem haladhatják.

A beépített köbméter 40 koronával számítandó.

A nézőtér 1070—1100 nézőre tervezendő.

Amennyiben tervező a szokásos háromemeletsoros nézőterei kívánja megtervezni, ez esetben az ülőhelyek elrendezése lehetőleg a következő legyen:

A földszinten legyen 440 ülőhely és 12 páholy.

Az I. emeleten legyen erkély 70—75 személyre, 12 páholy, ezeken kívül a királyi páholy és József főherceg páholya.

A II. emeleten legyen 12 páholy és legyen 100—105 személyre számított erkély.

A III. emeleten legyen erkély 320 személyre.

Amennyiben azonban a tervező a szokott háromemeletsoros nézőtértől eltérő megoldást kíván, szabad e megoldást terveznie, de azzal szigorúan számot kell vetnie, hogy a színház nézőterének befogadó képessége feltétlenül 1070—1100 néző legyen. Minden egyes ülőhelyről a színpad egész tere jól látható legyen. Földszinten a nézőteret legalább 5·5 m. széles csarnok vegye körül.

Földszinten és az I. emeleten az ülőhelyek szélessége legalább 0·65 m., — a sorok egymástól való távola legalább 1·00 m. legyen. A második és harmadik emeleten e méretek helyett legalább 0·56 m., illetve 0·80 m. méretek alkalmazhatók.

Az első emeleti közönség részére az előcsarnokból indulólag két lépcső álljon (jobb és balfelől) rendelkezésére. Ugyane lépcsők vezethetnek tovább a II. emeleti páholyokhoz is, — de egymástól, valamint a II. emeleti közönség részére közvetlenül az utcáról nyiló két (jobb és baloldali lépcsőktől teljesen elválasztva.

A III. emeteti karzati közönség is jobbról és balról teljesen elkülönített két lépcsőn jusson közvetlenül az utcáról az ülőhelyekhez.

Kiváló gond fordítandó a ruhatárak célszerű elhelyezésére. A ruhatárak egyállalán ne zavarják a közlekedést és mindennemű ülőhely közönségének közvetlen közelében legyenek.

A közönség részére szolgáló klozetcsoportok, nők és férfiak részére külön-külön, — emeletsoronkét mindkét oldalon rendezendők el.

Az egész épület szellőztetéssel kapcsolatos központi fütéssel és villamos világítással látandó el.

A homlokzaton lehetőség szerint üzlethelyiségek tervezendők.

A színház homlokzata legyen nyugodt és monumentális. A legmeszebbmenő takarékosság szemelőtt tartásával oly építési anyagok alkalmazandók, melyek a legkevésbbé romlandók, illetve melyek a legcsekélyebb tatarozást és karbantartást kívánják.

A nézőtér és a közönség vele kapcsolatos helyiségei szolid és nemes anyagokból, de hivalkodó fényűzést és minden túlzást kerülő előkelő művészettel képezendők ki.

Egyebekben a Színházépítési Szabályzathoz kell alkalmazkodnia a tervezőnek.

II. A tervezés részletező programmja.

A) Az épület nézőtéri részében legyen (az „Általános kívánalmak"-ban felsoroltakon kívül) a földszinten:

1. nagy előcsarnok;

2. 2 jegypénztár à 10 m²., (jól szellőztethető); 3. rendőrségi szoba 10 m².; 4. orvosi szoba 16 m².; 5. főportás páholya; 6. jegyszedőknek egy szoba 10 m².;

3. I. emeleten: 1. cukrászat és buffet helyiség; 2. hozzá kis kamra és teakonyha.

Az összes emeletsorok foyerjai, valamint az I. emeleti cukrászat és buffethelyiségei, úgy méretezendők és képezendők ki, hogy a közlekedésre, valamint szünetek közben sétálásra és szobrok, arcképek, emléktárgyak stb. elhelyezésére alkalmasak legyenek. Emeleten soronként is alkalmas hely legyen buffet-asztalok felállítására.

4. A király Ő felsége részére külön hozzáhajtó, — vele kapcsolatban vestibül és lépcsőház rendezendő el, mely az I. emelet jobb oldalán elhelyezett „királyi páholy"-hoz vezet. A királyi páholy előtt és mellett tervezendők: fogadóterem, toilette szoba, kis teakonyha és egy szoba a személyzet részére.

5. Az I. emelet baloldalán királyi hercegi páholy tervezendő, előszobával.

B) Az épület színpadi részében legyen:

1. A színpad. Méretei: tiszta, látható szélessége (a nézőtérről) 12 m. — belső szélessége 24 m., mélysége 18 m.

2. A zenekar megfelelő helyéről tervezőnek gondoskodnia kell, valamint a hozzájutásról, hangszerszobáról és hangoló helyiségről is.

3. Az épület színpadi részének baloldalán lévő bejárat szolgál a színház alkalmazottai, művésznők, művészek, karénekesek, zenészek és munkások közlekedésére; e mellett a bejárat mellett helyezendő el a házmester lakása (2 szoba, konyha, kamra) és a belső lépcső (lifttel), mely az öltözőkhöz vezet. E bejárat közelében helyezendő el a házi tűzőrség szobája (négy bennlakó tűzoltó részére) 24 m² alapterülettel.

A színpad magasságában s vele közvetlen kapcsolatban helyezendők el:

a) a díszlettár (az előző napról maradt, továbbá délelőtti próbához való és az arra a napra szükséges díszletek elhelyezésére) közvetlen kijárattal az utcára, — 24 m. hosszú és 6 m. széles méretben. Az utcai bejáratnál fedett hozzáhajtó tervezendő, — a díszletek kimélése céljából.

b) kézi kelléktár, a napi kellékek elhelyezésére: 25—30 m²,

c) kézi bútorraktár, a próbákra és előadásokra kikészített bútorok elhelyezésére: 50 m²,

d) fővilágosítói raktár, (teljesen fölszerelt csillárok és egyéb világító testek elhelyezésére): 40—50 m².

A színpaddal kapcsolatosan, de különböző. lehetőleg alacsonyabb emeletsorokban legyenek:

1. *Az öltözők.* Elhelyezésök alapelve, hogy a férfi öltözők, a színpad bal, a női öltözők a színpad jobb oldalán legyenek csoportosítva. A színpadi épületrész baloldalán a színészek stb. bejárója mellett elhelyezett lépcső szolgálhat tehát egyúttal belső lépcsőül a férfi öltözőkhöz, — míg a jobboldalon elhelyezett női öltözőkhöz egy külön belső lépcsőt kell vezetni, — lifttel. Ehhez a hozzájutás szintén a baloldali bejárón, lépcsőházon és színpadon át vezet. Közvetlen kapcsolatba hozandó a jobb oldalon elhelyezendő vészkijárattal.

Főfontosságú, hogy az öltözők jól elhelyezett ablakon át, közvetlenül a szabadba szellőztethetők legyenek. Minimális belső magasságuk: 2.80.

Szükséglet: beloldalon férfi öltözők:

a) 4 öltöző à 2—2 személyre à 10 m²,
b) 4 „ à 4—4 „ à 18 m²,
c) 4 „ à 6—6 „ à 30 m²,
d) 1 „ à 20 „ 70 m²,

(vagy 2 öltöző à 10 személyre à 35 m².)

e) 2 öltöző 50—50 személyre à 100 m².

— jobb oldalon, női öltözők:

a), *b)*, *c)*, *d)* mint férfiöltözőknél.

e) 1 öltöző 50 személyre 100 m².

2. *Társalgók* a művészek részére. Es pedig:

a) nemdohányzók részére, a női öltözőkhöz közel esően, lehetőleg a színpad magasságában, vagy egy emeletsorral magasabban, 40 m² alapterülettel.

MEDGYASZAY ISTVÁN BUDAPEST

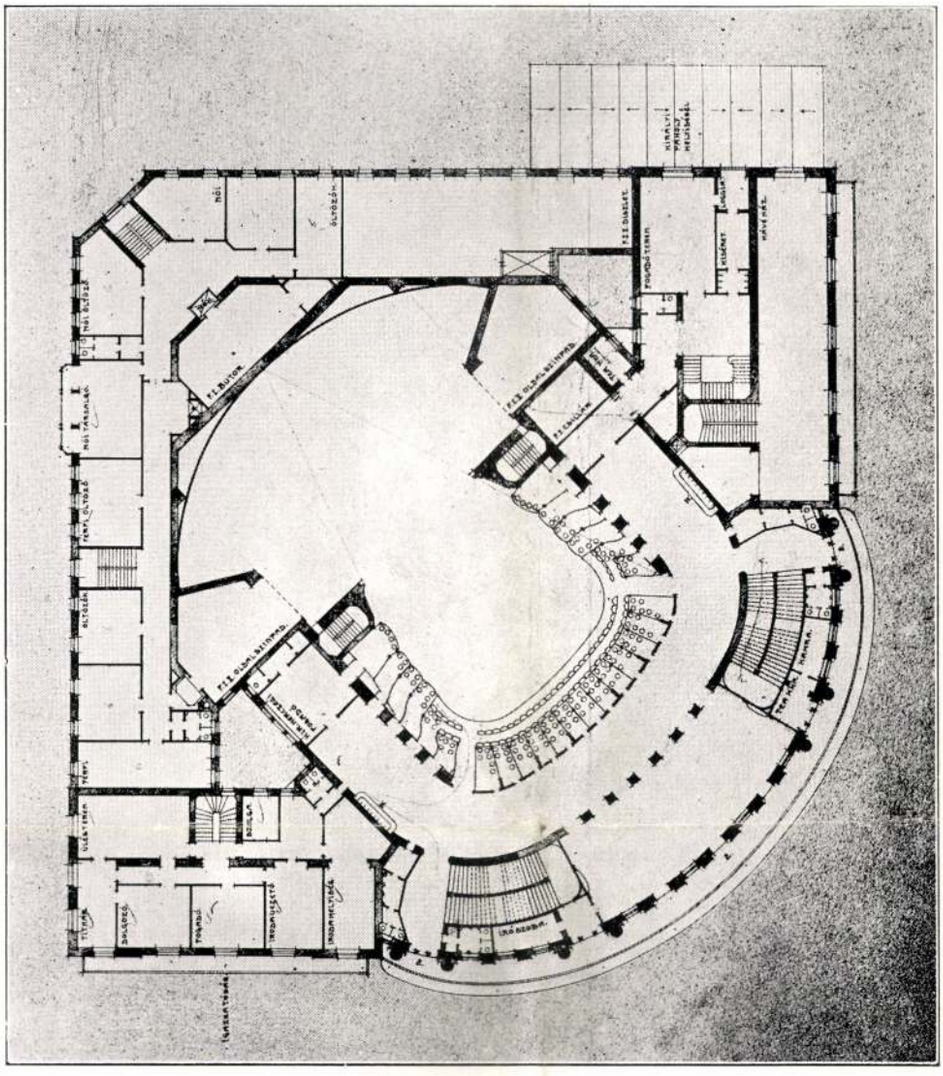

I. DIJ

I. EM ALAPRAJZ

MEDGYASZAY ISTVÁN BUDAPEST

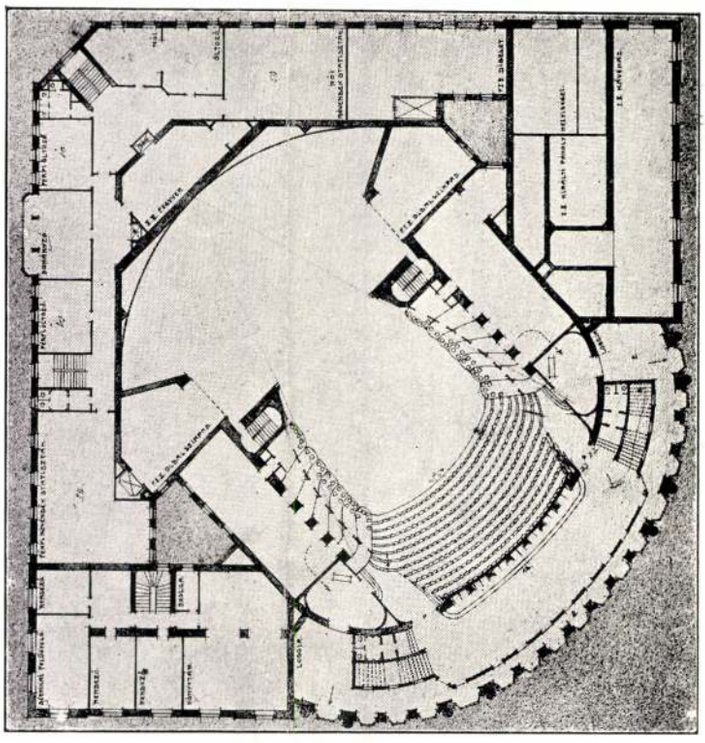

II. EM. ALAPRAJZ

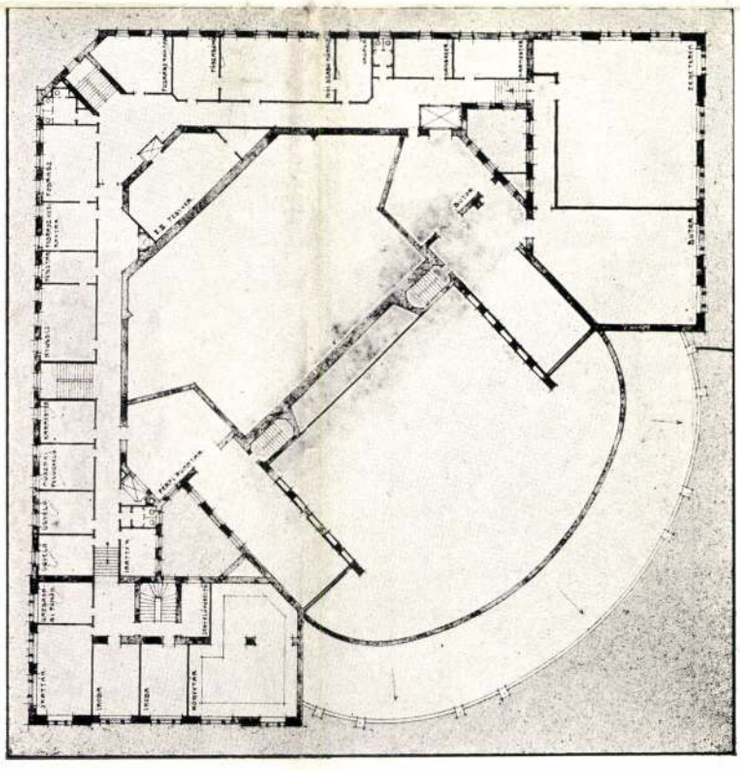

I. DIJ

III. EM. ALAPRAJZ

Medgyaszay István

kov sleduje aj hlavná rímsa, vyčnievajúca z hmoty kostola, ktorá je podopretá konzolami a na nárožiach prerušená. Stretávame sa tu so zrezanými hranami, ktoré sú charakteristickým prvkom architektových predchádzajúcich prác (napr. budova divadla vo Veszpréme, 1907; prestavba divadelnej budovy v Šoprone, 1909 - Maďarsko). Nárožné plastiky cherubínov sú dielom maďarského sochára Ferenca Sidlóa (1882-1953) a prezrádzajú gotickú inšpiráciu.

S podobným chápaním gotického sochárskeho tvaroslovia sa stretávame na štyroch plastikách hlavného priečelia kostola sv. Leopolda v Steinhofe (1907, Rakúsko), ktorý projektoval najvýznamnejší predstaviteľ viedenskej secesnej architektúry Otto Wagner (1841-1918). Nie je to náhodná súvislosť, lebo od roku 1900 bol Medgyaszay okrem iných škôl aj poslucháčom Špeciálnej školy modernej architektúry na viedenskej Akadémii (Spezialschule für moderne Architektur), vedenej Ottom Wagnerom.

Nad hlavným vstupom do kostola, ktorý výrazne vystupuje z polygónu, je stupňový štít s rovnou strieškou, podopretou konzolami. Nad ním sa nachádza obraz s tematikou sv. Alžbety, vyrytý do omietky priečelia (autor nie je známy). Základná kresba je farebne tónovaná, prevládajú odtiene okrovej a tmavočerbenej farby, obraz však bol pôvodne jednofarebný.

Exteriér kostola dopĺňa štíhla veža s vysokým ihlanom, ktorou Medgyaszay vzdal hold ľudovému staviteľskému umeniu Calaty (oblasť v Rumunsku s významnými ľudovoumeleckými tradíciami). Veža sa pripája k spevácke mu chóru, čím sa vytvoril spojovací článok medzi ňou a oktogonálnym priestorom kostola. Pod strechou zvonice sa otvára arkáda, ktorej kamenný parapet ozdobujú motívy známe zo schodiskového zábradlia veszprémskeho divadla.

Aj mnohé ďalšie formotvorné články kostola v Muli korešpondujú s tvaroslovnými prvkami spomínaných divadelných budov. Analógia medzi nimi a kostolom sa najzreteľnejšie prejavuje v stvárnení okenných detailov, ale aj v ornamentike. Kamenné výplne okien, ktoré svedčia o gotickej inšpirácii, sa na jednotlivých stavbách objavujú v rôznych podobách a v rozmanitých variáciách, pričom východisková osnova je vždy zachovaná. V Muli sú badateľné snahy o zjednodušenie foriem, Medgyaszay smeruje k tvarovej a výrazovej štylizácii. Tvar kružby, napríklad trojlístku, tu naznačujú iba zvyšky, „kýptiky" motívu kružby, rozmiestené v ráme otvoru tak, aby si bolo možné tento obrazec predstaviť.

Interiér kostola - oktogón a z polygónu vysunutý oltárny výklenok i spevácky chór (tieto sú zaklenuté valenou klenbou) - charakterizujú tvary bez hrán. Hladké plochy stien prelamujú len kamenné čipky združených okien. Zdobí ich zo skorších stavieb známa, maľovaná pásiková ornamentika s ľudovoumeleckými motívmi, ktorá plní optickú konštrukčnú funkciu. Kazateľnica a zábradlie chóru, spočívajúce na dvoch stĺpoch, svedčia o inšpirácii ľudovým drevorezbárskym umením. Harmonicky dopĺňajú interiér, ktorého zariadenie a komplexná úprava z rokov 1915-1920 sa dodnes zachovali. Oltáre v štýle secesnej novogotiky sú dielom L. Tihanyiho (jeden z bočných oltárov zakrýva tri okná chodby, ktorá vedie na kazateľnicu).

Kostol sv. Alžbety v Muli je vyvrcholením Medgyaszayových tvorivých snáh a staviteľskej aktivity pred rokom 1910. Nachádzame v ňom gotickú inšpiráciu, vyváženosť talianskej ranorenesančnej architektúry, čaro orientálneho staviteľského umenia a v neposlednom rade pôvab transylvánskeho ľudového sakrálneho staviteľstva, ktorému maďarskí architekti na prelome storočí pripisovali veľký význam. Tieto hodnoty skĺbil autor do harmonickej secesnej jednoty.

KOSTOL SV. LADISLAVA V HURBANOVE, postavený v rokoch 1912-1913 predstavuje v Medgyaszayovom diele začiatok novej etapy. So zvýšeným záujmom sa obracia k možnostiam využitia dreva v staviteľstve. I keď paralelne s tým projektuje aj stavby charakteristické pre predchádzajúce „železobetónové" obdobie, nové konštrukčné a formové riešenia sa prejavujú predovšetkým v jeho drevených konštrukciách.

3

③ *Hlavné priečelie kostola sv. Alžbety v Muli.*

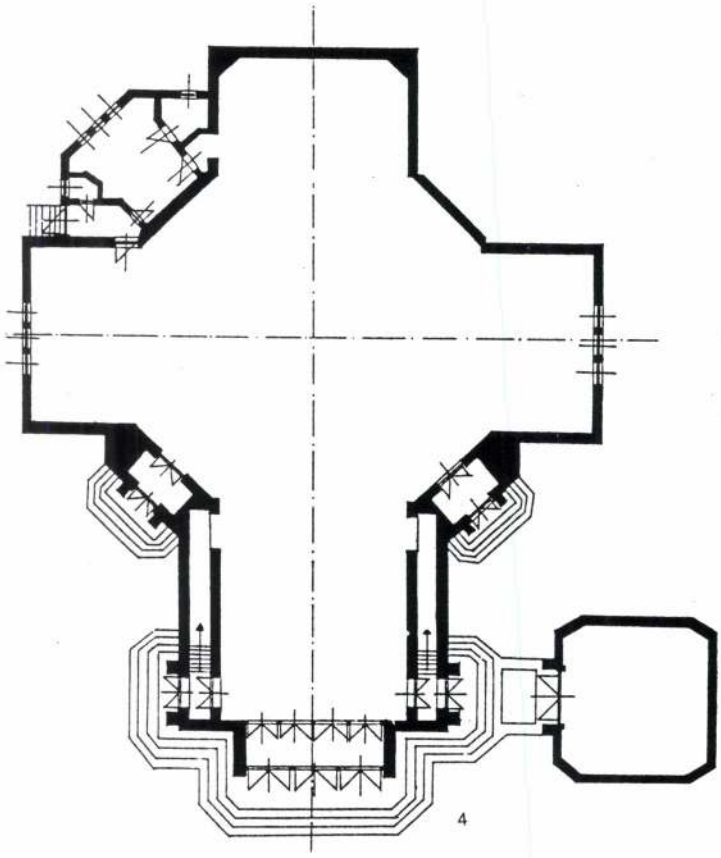

4

④ *Pôdorys kostola sv. Ladislava v Hurbanove.*

5

Kostol sv. Ladislava bol postavený na mieste starého barokového kostola, ktorý pochádzal z roku 1718 a v roku 1911 vyhorel. Pri požiari zhorela aj budova fary, novú postavili súčasne s kostolom na základe Medgyaszayovho návrhu.

Pôdorys kostola[2] tvorí oktogón so štyrmi ramenami v podobe kríža, z ktorých jedno je predĺžené (tým je určená pozdĺžna os a hlavný vchod do kostola), a polygonálna sakristia medzi ramenami kríža zo severozápadnej strany. Vnútorný priestor je zaklenutý drevenou kupolou. Tmavý farebný tón kupoly kontrastuje s bielymi plochami obvodových múrov, z ktorých sa ramená kríža otvárajú mierne stlačeným tudorovským oblúkom. Drevená klenba bočných priestorov sleduje tvar tohto oblúka. Chóry od centrálneho priestoru oddeľuje drevené vyrezávané zábradlie s ľudovými motívmi. Tie isté motívy zdobia aj kazateľnicu (pôvodná bola zničená, nedávno ju nahradili kópiou). Chóry a drevený trámový strop bočných priestorov spočívajú na štíhlych drevených pilieroch s volútovými hlavicami, ktorých výzdobu inšpirovalo ľudové, predovšetkým transylvánske umenie.

Vnútorná priestorová skladba a vonkajšia hmota kostola tvoria organickú jednotu - exteriér je vlastne vyjadrením podstaty interiéru, i keď klenbová sústava sa do exteriéru úplne zhodne nepremieta. Kupolu zakrýva stanová strecha vo vrchole s nefunkčnou lucernou na polygonálnom pôdoryse; valenú lomenú klenbu bočných priestorov uzatvára valbová, resp. polovalbová strecha. Hladké plochy stien kostola člení len rytmický systém okenných otvorov ukončených plným oblúkom s primeranými proporciami, ktorý potvrdzuje premyslenú kompozíciu priestoru a hmoty. Ozdobné motívy sa nachádzajú len na drevených článkoch s konštrukčnou funkciou, v exteriéri sú to konzoly podopierajúce strechu. Drevené konštrukčné články sú odrazom výsledkov Medgyaszayových teoretických úvah, v ktorých sa zaoberal umeleckou interpretáciou rôznych stavebných konštrukcií.[3] Svedčí o tom predovšetkým konštrukcia a tvarová interpretácia drevenej kupoly v novom chápaní. Drevený strop s konzolami vnímame ako zámerný kontrast s čistým priestorom. Medgyaszay opúšťa detail, dôraz kladie na čistý kubický tvar v kombinácii s drevom, pričom nezasahuje do plochy steny.

S typom veže, ktorá je organickou súčasťou exteriérového výrazu kostola, sme sa už stretli v Muli. V Hurbanove sú však motívy arkády pod strechou totožné s vyrezávanými motívmi zábradlia chórov v interiéri. Spojovacím článkom medzi kostolom a zvonicou je strieška, spočívajúca na volútových článkoch nad vstupnými dverami.

Obidve stručne charakterizované, svojho druhu jedinečné stavby, si zaslúžia pozornosť vzhľadom na ich kvality nielen v domácom, ale i v európskom kontexte.

Poznámky

1. Stavba sa realizovala pomocou testamentálnej donácie Rudolfa Kőrfyho, ktorý na postavenie kostola určil sumu vo výške 100 000,- korún. Menovaný bol určitý čas správcom majetku rodiny šľachtického pôvodu Barossovcov, ktorých majetok v Muli časom získal. Stavba mala slúžiť ako kostol obce aj ako rodinná hrobka. Vykonávatelia závetu (miestni obyvatelia Littingerovci) poverili Medgyaszaya stavbou kostola v liste písanom v Lučenci v januári 1910. Podľa dokumentárne neoveriteľných správ, akými sú informácie Jozefa Vámosa, miestneho obyvateľa, sa predpokladá, že o súkromnú objednávku kostola už požiadali predchádzajúci majitelia pozemku. Zvyšky tejto nedokončenej stavby sa odstránili a na jej mieste bol postavený nový kostol.
2. Základná schéma pôdorysu je totožná s pôdorysom centrálnej stavby San Guiseppe v Siene (porovnaj: Syrový, B. a kol.: Architektura svědectví dob, Praha, 1987, s. 236, viď titulok Schematické půdorysy některých centrálních chrámů v v Itálii).
3. I. Medgyaszay: „A vasbeton művészi formájáról" (O umeleckej forme železobetónu). In: Művészet. 1909, roč. VIII., I. Medgyaszay: „Népünk építőművészetéről" (O staviteľskom umení nášho ľudu), In: Magyar Építőművészet, 1909, roč. VII. č. 5.

Literatúra

1. Gerle, J.-Kovács, A. - Makovecz, I.: A századforduló magyar építészete, Szépir. Könyvk. Bonex, Budapest, 1990.
2. Kathy, I.: Medgyaszay István, Budapest, 1979.
3. Kol. aut.: Magyar művészet 1890 - 1918, zv. 1, Budapest, 1891.

⑤ *Pohľad na spevácky chór kostola sv. Ladislava v Hurbanove.*

5

zastihlo hudobný život v tomto chráme v čase jeho najväčšieho rozkvetu a znamenalo stratu pre hudobnú kultúru nielen Bratislavy.

PRÍCHOD JEZUITOV otvoril v hudobnej histórii kostola jeho ďalšiu kapitolu, avšak súčasný stav výskumu ešte nedáva odpoveď na všetky vyvstávajúce otázky. Vzťah rehole k hudbe bol v porovnaní s inými rádmi (františkáni, benediktíni) odlišný. Jezuiti totiž nepovažovali hudbu za „Opus Dei" a teda ani za nenahraditeľnú súčasť liturgie. Dobre si však uvedomovali význam hudby ako výchovného prostriedku a v tomto zmysle ju aj patričným spôsobom podporovali. Je preto pochopiteľné, že veľký priestor dávali hudbe pri predvádzaní školských hier.

V roku 1680 odhalili pred jezuitským kostolom mariánsky stĺp. Slávnosť odhalenia bola bezprostredným impulzom k založeniu prvej známej fundácie v prospech pestovania cirkevnej hudby u jezuitov. Založil ju arcibiskup Leopold Kolonich, ktorý je v chráme pochovaný. Po ňom na finančné zabezpečenie fungovania orchestra prispeli ďalší Bratislavčania. Podľa správy z roku 1707 sa jezuiti zaviazali vydržiavať dvoch hudobníkov. V roku 1747 pôsobil v kostole orchester, pozostávajúci z dvoch huslistov, basistu, ktorý bol zároveň aj kapelníkom, altistu a diskantistu - všetko hudobníkov z personálu kolégia. Do zrušenia jezuitského rádu roku 1773 v ňom pôsobili dirigenti Leopold Popp a Jakub Kurz. Z prvých desaťročí 19. storočia možno spomenúť hudobné produkcie žiakov benediktínskeho gymnázia, pre ktorých boli v jezuitskom kostole odbavované bohoslužby, slávnostné obrady s procesiou pri príležitosti synody, zvolanej do Bratislavy v roku 1822 arcibiskupom Rudnayom, kde zaiste aj hudba mala svoje miesto. Po prinavrátení kostola jezuitom až do roku 1911 v ňom spieval mužský zbor poslucháčov scholastickej teológie rehole jezuitov. V roku 1911 vznikol pri kostole ženský zbor a v roku 1921 zmiešaný zbor Salvator. Spevokol prestal existovať v roku 1971.

JEDNOU Z ÚLOH HUDOBNEJ HISTORIOGRAFIE bude zhodnotenie činnosti spevokolu Salvator, ktorý do roku 1946 viedol koncertný majster Cirkevného hudobného spolku profesor Vilmos Antalfy a od roku 1946 jeho žiak Ladislav Schleicher. Obohatil notový archív jezuitského kostola o mnohé diela hudobnej literatúry. V osobnosti L. Schleichera nachádzame tie isté pozitívne vlastnosti a črty, ktoré pomáhali jeho predchodcom prekonávať ťažkosti pri dosahovaní vysokej úrovne pestovania hudby v Bratislave.

Pramene a literatúra

Bagin, P.: Kostoly a kaplnky hlavného mesta SSR Bratislavy.
Trnava, Spolok sv. Vojtecha 1988.
Bratislava Mateja Bela. Bratislava 1984.
Inventáre hudobnín evanjelického kostola z r. 1651, 1652, 1657. Archív ev. a. v. cirk. obce v Bratislave (t.č. K SAV), facs. 581 č. 1; 685, č. 15; 581 č. 2.
Lichner, P.: Johann Pogner's Verzeichniss über den Bau der ev. Kirche in Pressburg von 1636 bis 1638 und Johann Liebergott's Tagebuch von den Verfolgungen der Evangelischen in den Jahren 1672 bis 1683..., Pressburg 1861.
Rimando, R.: Pressburger Kirchen- und Schul-Verlust..., 1673.
Rybarič, R.: Z dejín viachlasnej hudby v Bratislave v 17. storočí. In: Bratislava, 8-9, 1972-1973, s. 137-169.
Schleicher, L.: Cirkevná hudba v bratislavskom jezuitskom kostole. Hudobný život č. 22, rok 1990.
Schönviczky, B.: Pozsonyi kir. kath. fögymnázium története. 1896.
Wegelin, J.: Domus Domini Renovata...- Das Pressburgische Gottes-Haus..., Levoča 1640.

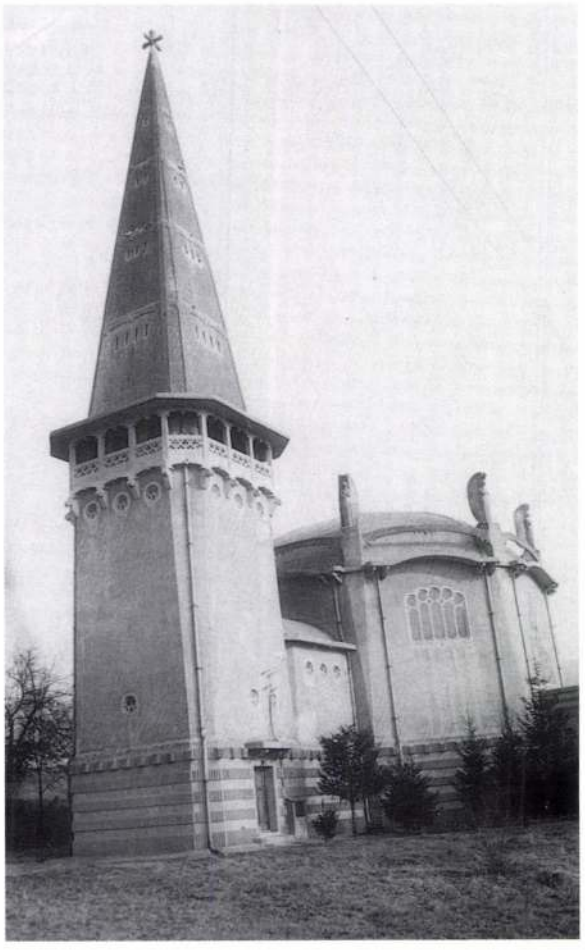

Kostol sv. Alžbety v Muli a kostol sv. Ladislava v Hurbanove.

ADRIANA BÖGIOVÁ

DVA SECESNÉ KOSTOLY ARCHITEKTA ISTVÁNA MEDGYASZAYA

NA SLOVENSKU je pomerne málo secesných sakrálnych architektonických pamiatok. Do tohto neveľkého počtu stavieb z prvého desaťročia nášho storočia patria aj dva kostoly nachádzajúce sa v južnej oblasti Slovenska. Chronologicky prvým je rím. kat. kostol sv. Alžbety v Muli (okres Veľký Krtíš) z roku 1910, druhým je rím. kat. kostol sv. Ladislava v Hurbanove (okres Komárno) z rokov 1912-13. Obidve stavby projektoval významný maďarský architekt István (Benkó) Medgyaszay (1877-1959). V jeho životnom diele zohrávajú dôležitú úlohu a patria k najvýznamnejším realizovaným projektom. Sú v istom slova zmysle medzníkom vo vývoji umeleckého programu architekta, ktorý, podobne ako mnohí stavitelia na začiatku 20. storočia, sa popri secesii orientoval i na novšie princípy urbanizmu a architektúry, účelovosť a čistotu architektonického prejavu (neskôr sa konkrétne rozvíjajú v podobe funkcionalizmu, purizmu, konštruktivizmu a pod.). Zároveň sa obracia k ľudovému umeniu, objavuje jenoduchú krásu a možnosť širokého uplatnenia dreva ako tradičného stavebného materiálu ľudovej architektúry. Zo slovenských architektov si pripomeňme aspoň meno Dušana Jurkoviča (1868-1947), ktorý sa taktiež usiloval o tvorivé využitie hodnôt ľudového umenia, o syntézu ľudových, národných tradícií a súvekých umeleckých tendencií s technickými vymoženosťami daného obdobia.

KOSTOL SV. ALŽBETY V MULI navrhol István Medgyaszay na súkromnú objednávku. Na projekte začal pracovať pravdepodobne ešte v roku 1908, pretože realizáciou ho objednávatelia[1] poverili na základe návrhu s datovaním zo 14. marca 1909, s podmienkou, že stavebné práce treba začať na jar roku 1910 a kostol musí byť dokončený do 15. septembra 1910 (realizáciu stavby zorganizoval sám Medgyaszay).

Stavba bola prvou železobetonóvou konštrukciou kostola na území bývalého Uhorska a Medgyaszay v nej uplatnil odvážne tektonické riešenia (treba poznamenať, že v roku 1907 pracoval v parížskej projektovej kancelárii Fr. Hennebiquea, kde sa oboznamoval s uplatňovaním železobetónových konštrukcií v architektúre). Vypracoval viacero projektov, v ktorých sa zaoberal predovšetkým možnosťami zaklenutia oktogonálneho priestoru a zachovaním pôvodnej dispozície. Rozhodol sa pre železobetónovú kupolu s guľovými výsekmi. Je pravdepodobné, že jednotlivé diely kupoly boli vopred vyrobené a dodatočne zbetónované. Nárožné betónové bloky, dopĺňajúce kupolu, navzájom prepojil stlačenými oblúkmi; spĺňajú nielen dekoratívnu funkciu, ale slúžia aj ako podnož pre nárožné plastiky a v pomere konštrukčných síl zohrávajú principiálnu úlohu. Rytmus spojovacích oblú-

OLDALHOMLOKZAT.

A SOPRONI SZINHÁZ. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

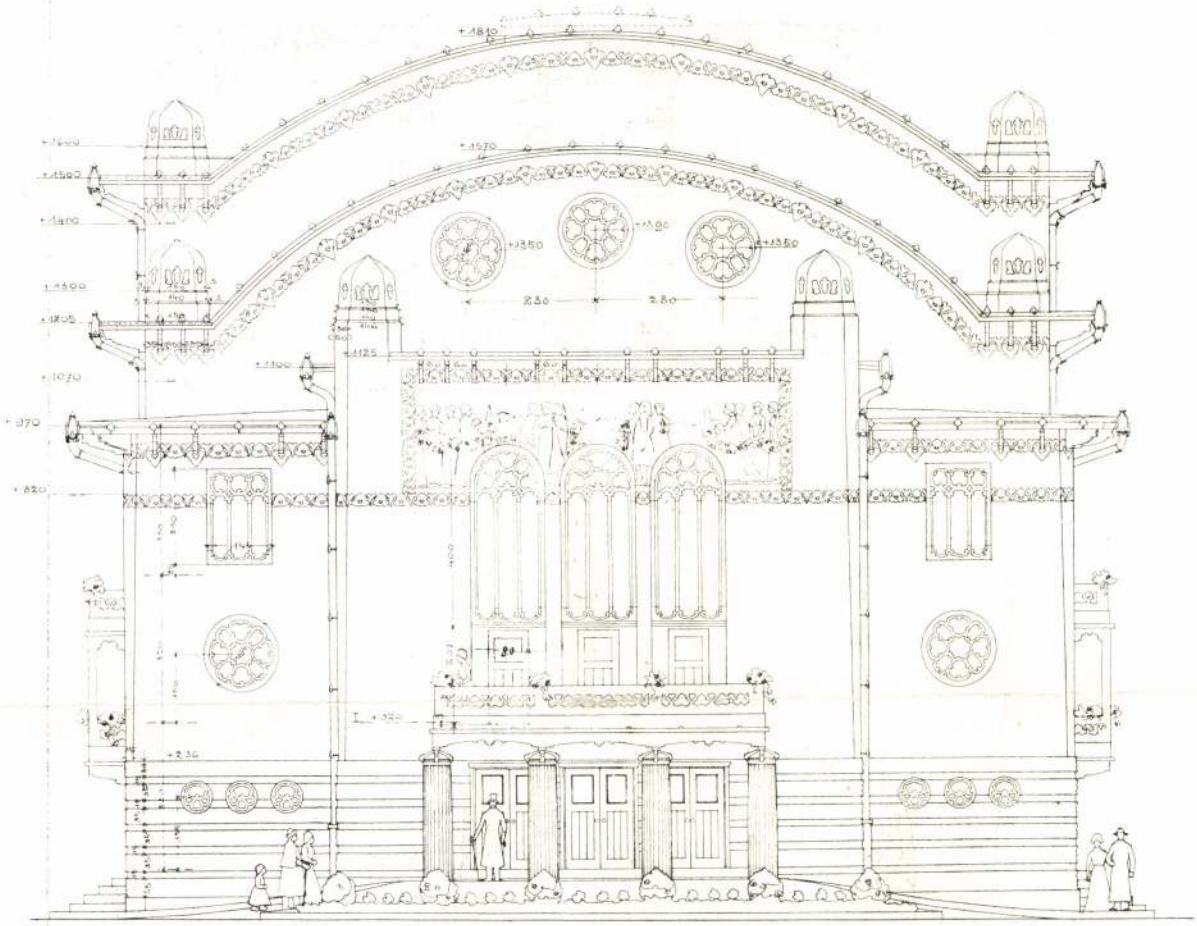

FŐHOMLOKZAT.

A SOPRONI SZINHÁZ.

TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

A SOPRONI SZINHÁZ. FŐHOMLOKZAT. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

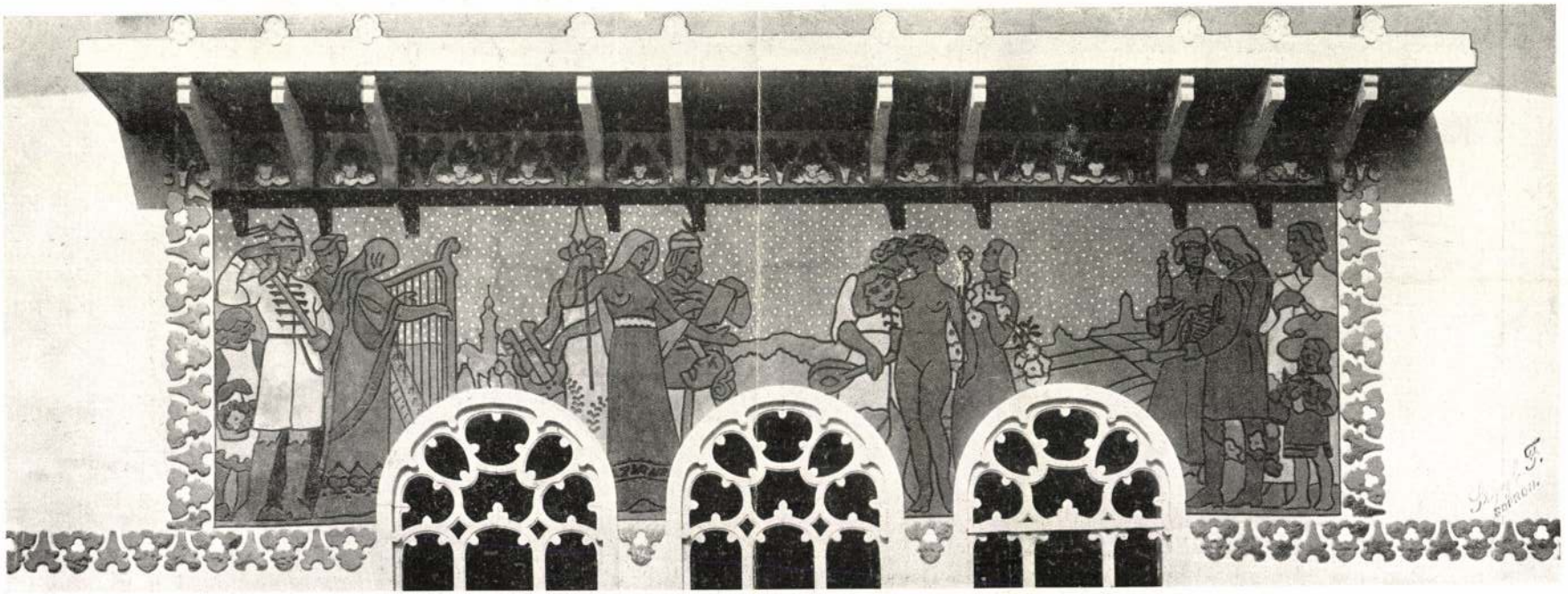

SGRAFITTÓFESTMÉNY A FŐHOMLOKZATON.

A SOPRONI SZINHÁZ.

TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

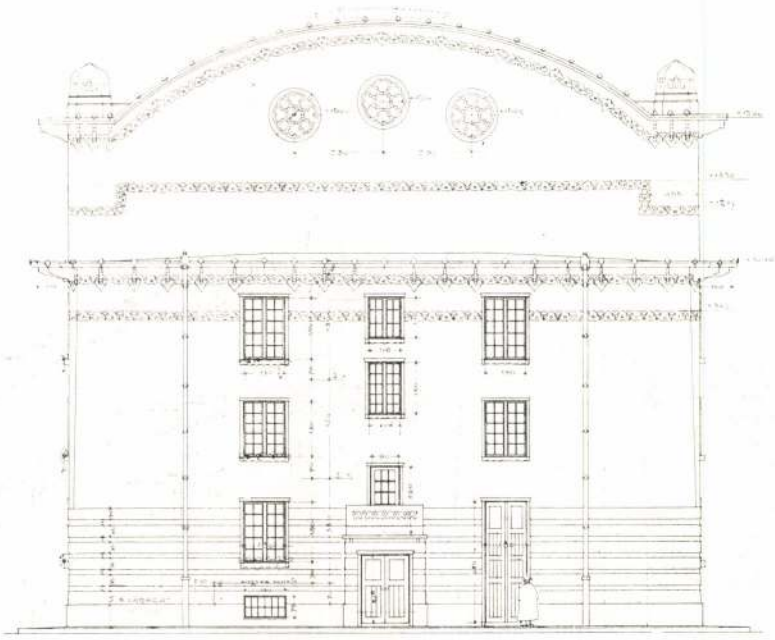

HÁTSÓ HOMLOKZAT.

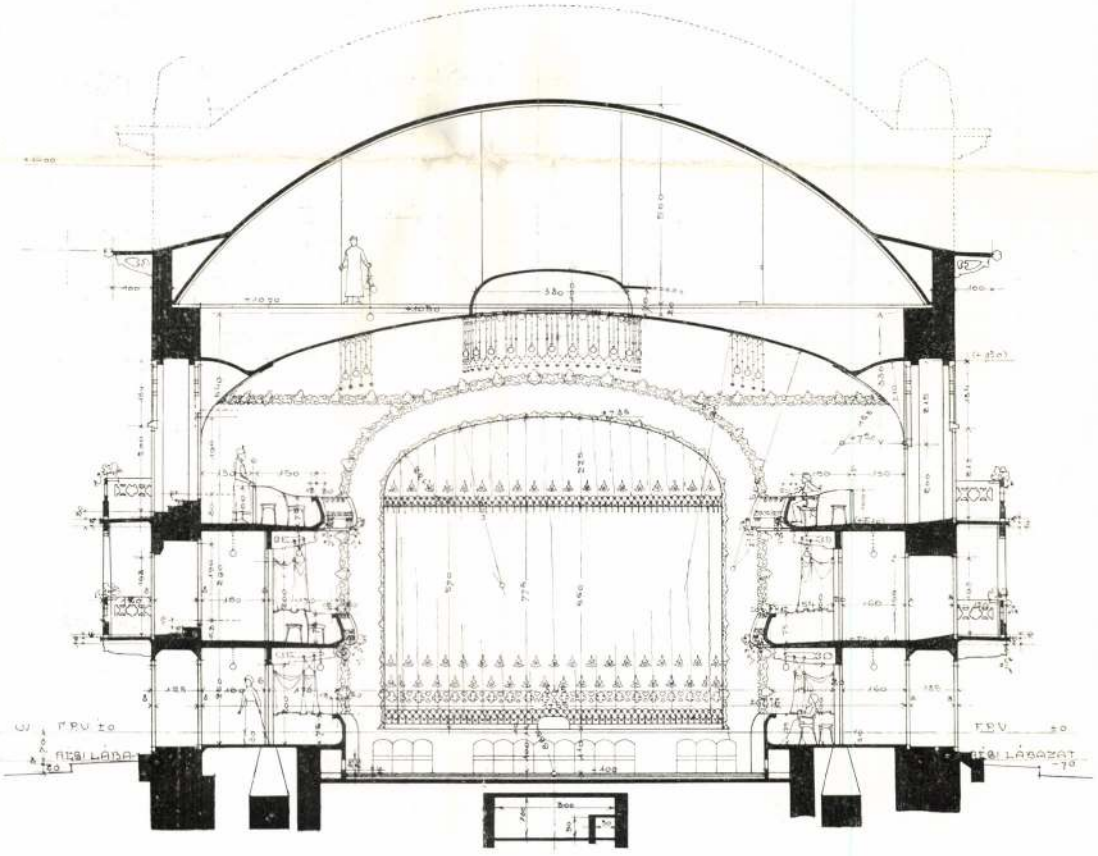

METSZET.

A SOPRONI SZINHÁZ. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

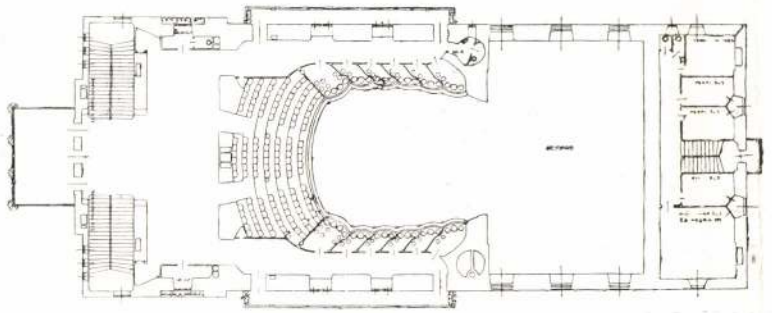

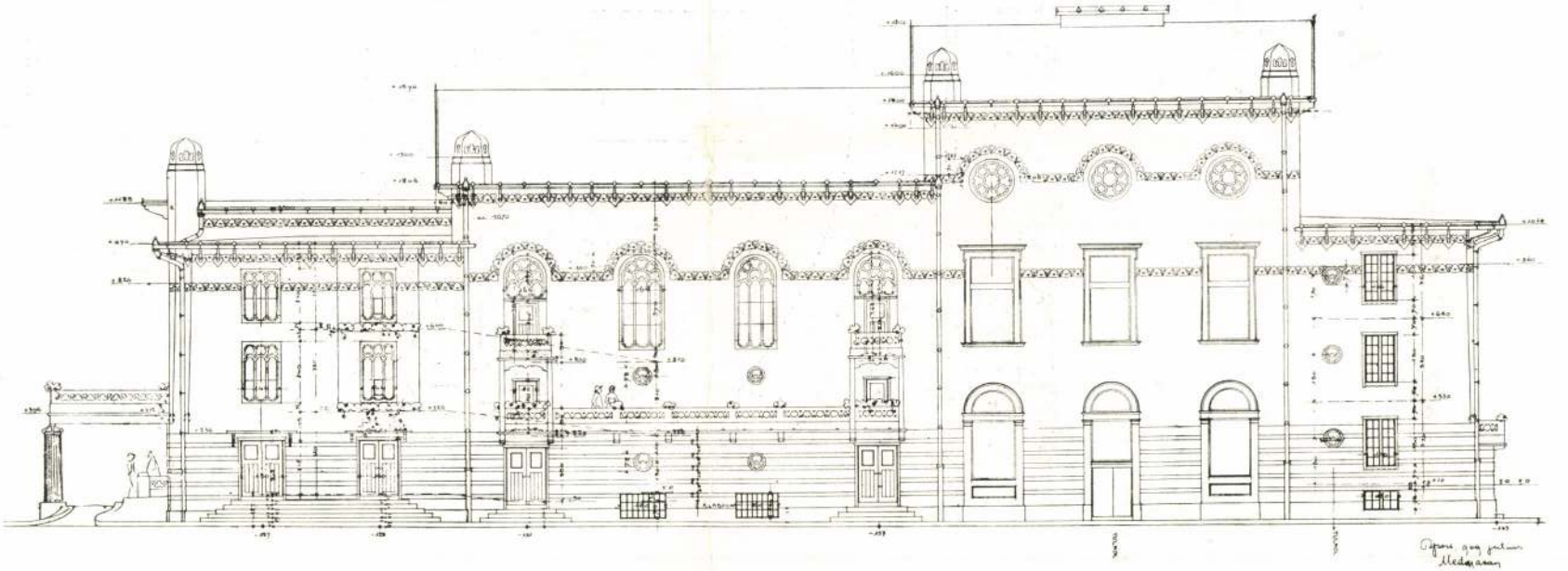

A SOPRONI SZINHÁZ. OLDALHOMLOKZAT. TERVEZTE: MEDGYASZAY ISTVÁN.

VOLT KLOBUSICZKY-HÁZ, MOST CSENDŐRLAKTANYA.

békét II. Ferdinánd király megbizottjával, Eszterházy nádorral, a kurucok és labancok között. II. Rákóczi Ferenc fejedelem is lakott e házban rövid ideig, amikor a császáriak sárosi kastélyában elfogták és mielőtt Bécsújhelyre börtönbe vitték volna, néhány napra ide zárták el 1703-ban. A bécsújhelyi börtönből aztán, mint ismeretes, neje szabadította ki. Ekkor kezdődött meg a dicsőséges Rákóczi-fölkelés, újkori történetünknek egyik legszebb korszaka. Az eperjesi Rákóczi-ház napjainkban a Galocsik-családé és gondosan karbantartva egyik legszebb példája a magyarországi reneszánsz emlékeknek. A többi eperjesi polgári ház közül a következőkben mutatunk be néhányat.

Kabdebó Gyula.

Medgyaszay István

Medgyaszay István.

A soproni színház.

Második magyar színházát építette meg Medgyaszai. Fölösleges hozzátennünk a magunk kritikáját, elég ha ideiktatjuk, amit a soproni lap ír róla:

„A régi Színház-téren, most Petőfi-tér, épült Medgyaszay István építészeti remeke, a soproni új színház. Kissé idegenül emelkedik ki ebből a multszázadbeli stílustalanságból. Az egész térnek hozzá kell majd ifjodnia és főkép magyar köntöst kell magára öltenie, ahogy a jó társaság fogadja illusztris vendégét, aki nem tud ugyan a többiek nyelvén, de akinek tiszteletére az egybegyültek az ő nyelvén szólalnak meg.

Az épület jellege keleties: magyar. Ime a nemzet eredetének és egyéniségének megnyilvánulása egy építészeti remekműben. Keletről származunk, ottan élnek rokonaink. Testünk a vér bizonyos fokú azonosságában rokonformát öltött magára, szenvedélyeink a népben gyökeredznek, ízlésünk közel álló az övékhez, lelkivilágunk sokban konkurál kelet népeivel. Színházunk kelet derűs épületeit juttatja eszembe. Virágos kertet szeretnék rajta látni, örökös s forró napfénynek kellene rátűznie; mögötte kék ég, estenkint napnyugta. S e derült hangulatba belevegyül a magyar kedély józan egyszerűsége. A téli hótömegben szinte idegenül fest ez a szittya műremek."

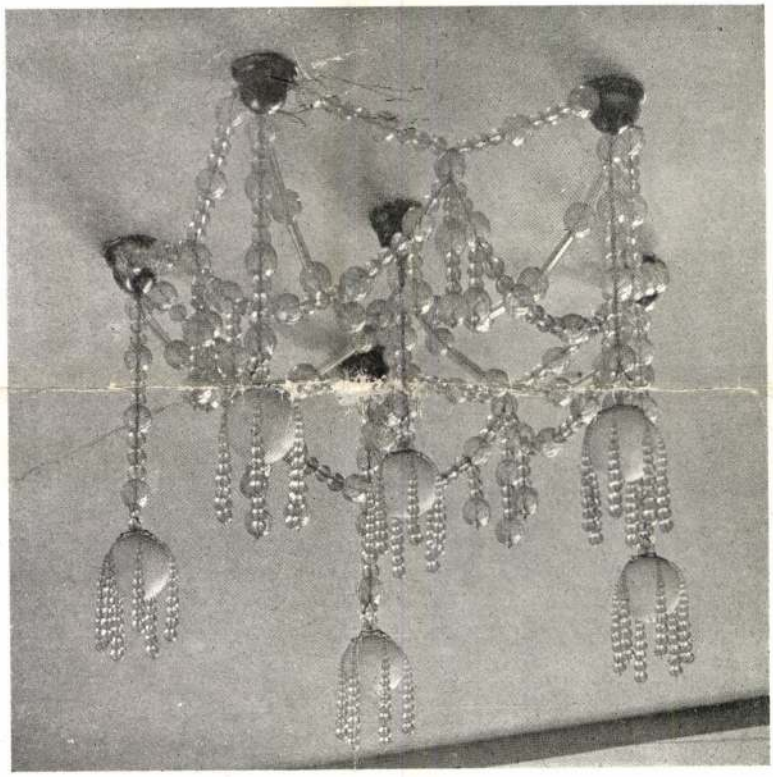

CSILLÁR A NÉZŐTÉREN.

Magyar Épitőművészet
1910. 1. szám

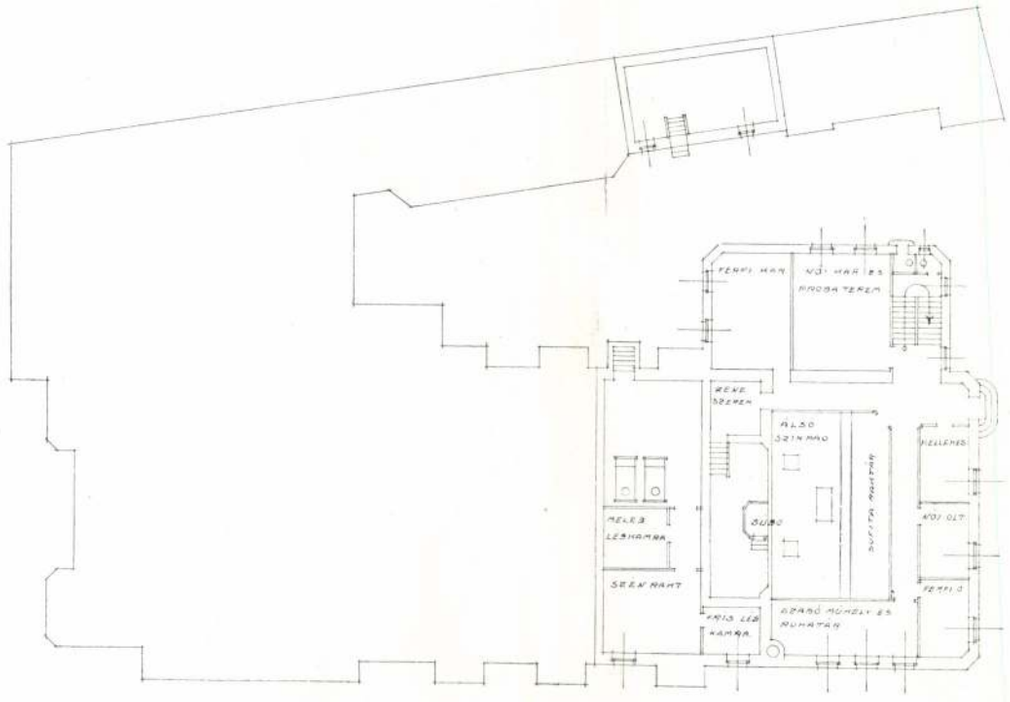

ALSÓ SZÍNPAD.

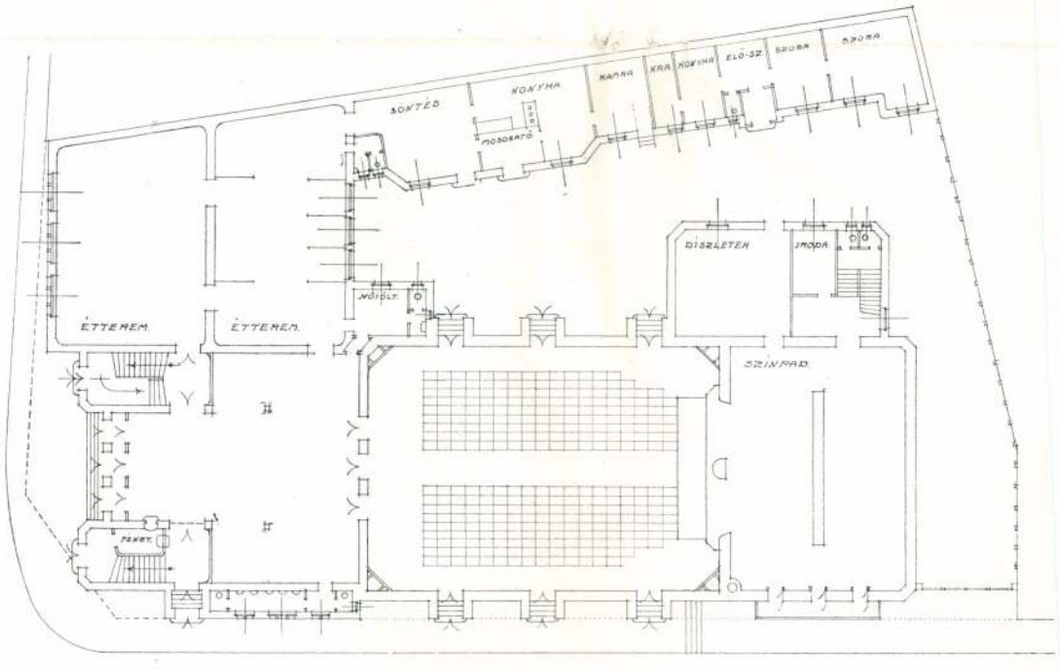

FÖLDSZINT.

I. DÍJ. — JELIGE: BÁNK BÁN.

MEDGYASZAY ISTVÁN, BUDAPEST.

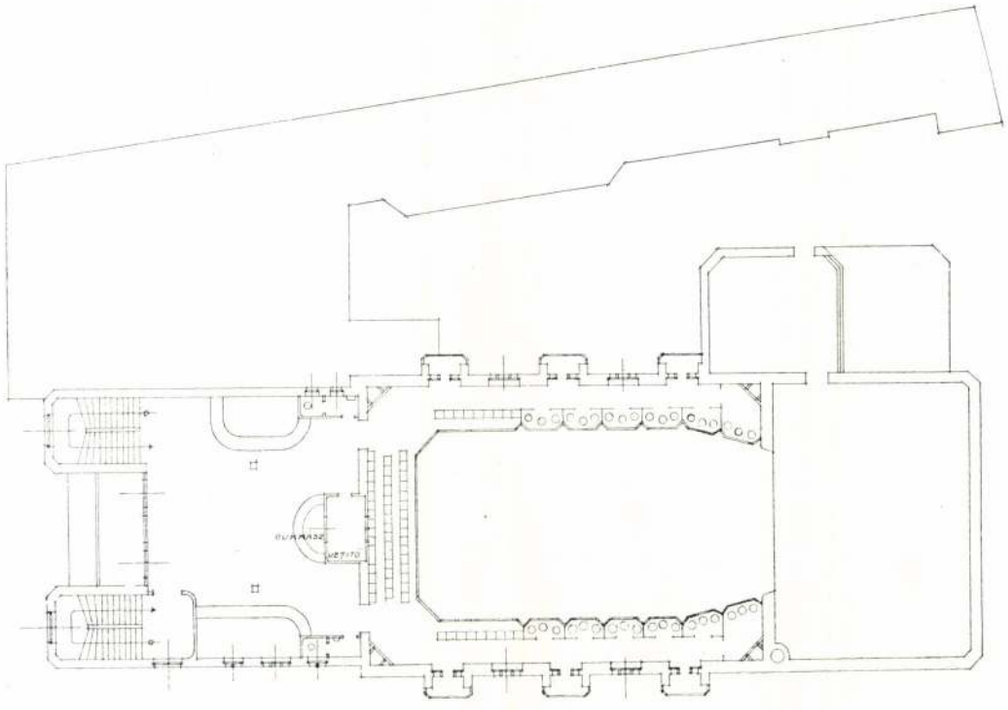

PÁHOLYOK.

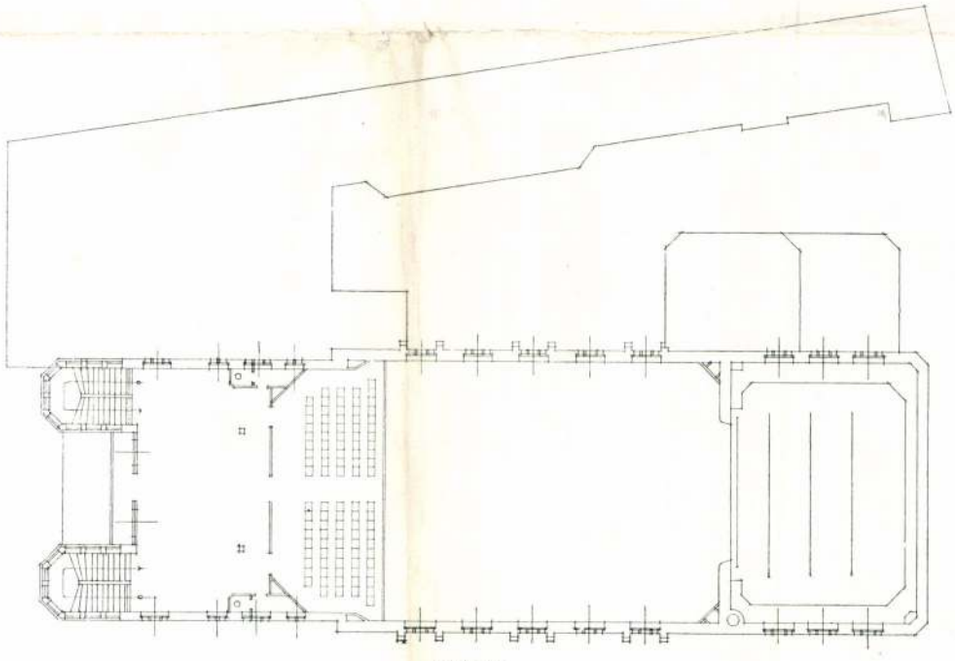

KARZAT.

I. DÍJ. — JELIGE: BÁNK BÁN.

MEDGYASZAY ISTVÁN, BUDAPEST.

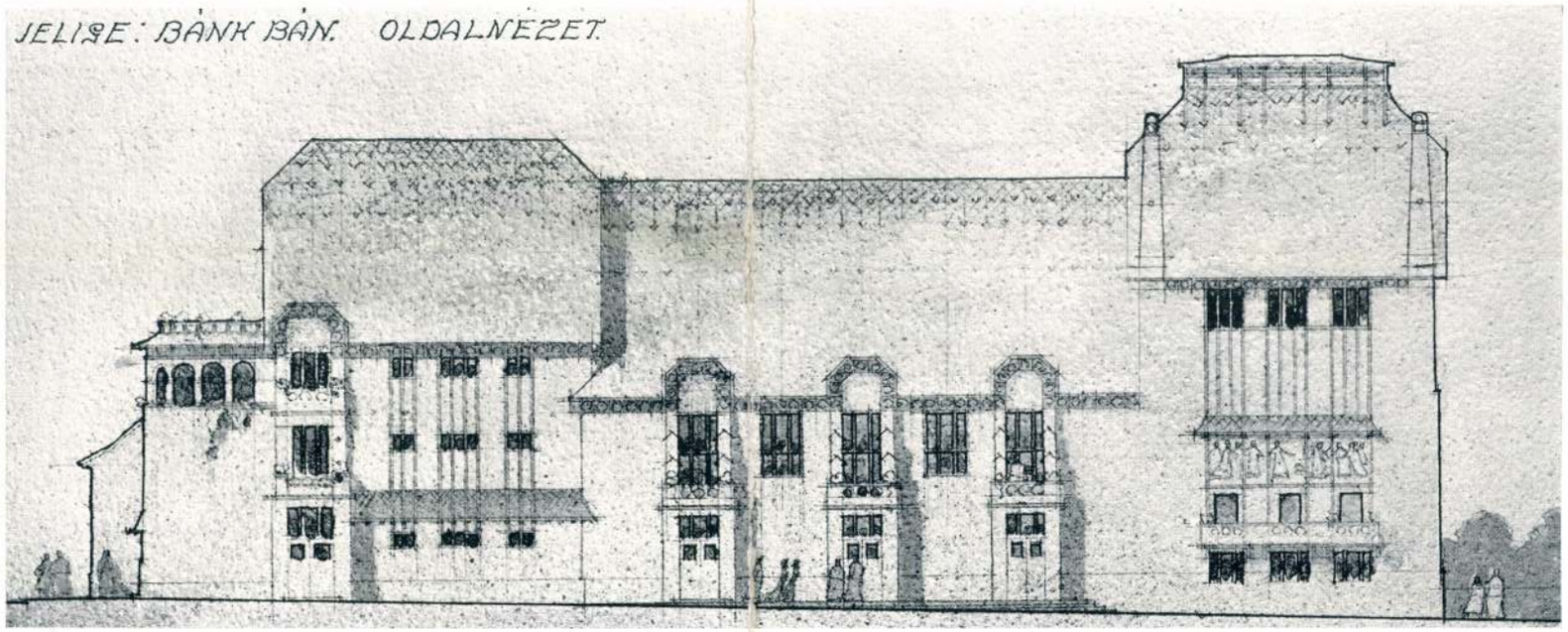

I. DÍJ. — JELIGE: BÁNK BÁN. OLDALHOMLOKZAT. MEDGYASZAY ISTVÁN, BUDAPEST.

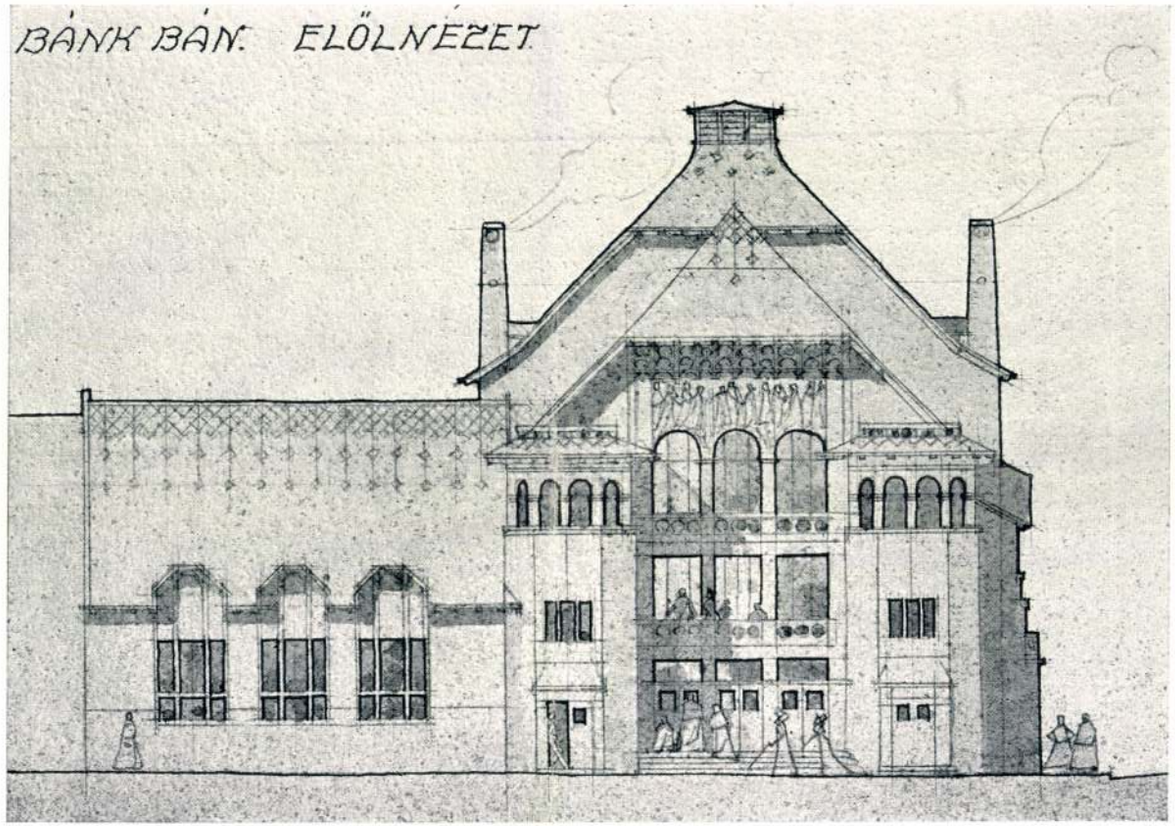

I. DÍJ. — JELIGE: BÁNK BÁN. FŐHOMLOKZAT. MEDGYASZAY ISTVÁN, BUDAPEST.

A bírálati jegyzőkönyvből.

Jelen voltak: Csesznák Gyula kir. tan. polgármester, Bierbauer István műszaki főtanácsos mint a m. kir. kereskedelelmi minisztérium, Kertész K. Róbert osztálytanácsos mint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet, Meller Dezső építész mint a Magyar Építőművészek Szövetségének kiküldöttjei, Bartos Imre kir. főmérnök, dr. Holesch István, dr. Dienes Emil, ifj. Gally Samu, Nádas Aladár bíráló bizottsági tagok.

1. *„Bánk bán"*. Megállapíttatik, hogy a pályázó az utcák felől az utcai vonalakat nem tartotta be, az épülettel az A.-utcában 3—4 méterrel, a B.-utcában pedig 1—1·5 méterrel marad vissza és így a szomszéd tűzfalának megfelelő kiképzéséről kellene gondoskodni. Hiba, hogy az utcai frontban a legelőkelőbb helyen helyeztetnek el az illemhelyek, mely körülmény a homlokzat kiképzését hátrányosan befolyásolja ; hasonlóképpen hibás az erkély és karzati előcsarnokban az illemhelyek szembeötlő elhelyezése. Az öltözőknek a színpad alá való problematikus értékű, a hozzájutás körülményes, területük kicsi. Az alaprajzi elhelyezésből folyó hiba, hogy az erkélyen és karzaton felesleges és aránytalanul nagy előterek keletkeznek, az erkélylépcsőt feleslegesen a szimmetria kedvéért a karzatig fölvezeti, ami nem kívántatott. A pénztár elhelyezése rossz, a bemenő közönségnek útjába esik, tetőkiképzései egyszerű vasbetonfödémek, amelyek időjárási viszonyaink mellett alakjuknál fogva sem megfelelők. A nagyterem nézőterének mindkét oldalán tervezett 3—3 közvetlen a szabadba nyíló vészkijáró a termet cugossá teszi és nem helyeselhető.

Egyébként alaprajzi elhelyezése világos és áttekinthető, a helyiségek összefüggése helyes, az egyes helyiségek könnyen megtalálhatók, nagyterem világítása kifogástalan. Beépített köbtartalma 10.300 köbméternek van kimutatva, amit azonban az öltözők, a szabóműhely, előcsarnok és éttermek nem használható, leszorított 2·50—3·0—3·20 méter belső magasságával ért el, a pályabíróság a magassági méretek helyesbítésével és a főpárkány fölötti falazatok beszámításával a kubaturát megközelítőleg 11.000 köbméterben állapította meg. A alternativ tervben az éttermeket egymás mellett a földszinten helyezi el, ami helyes, mivel azonban a megfelelő első emelet kiépítve nem lesz, a homlokzati kiképzés csak hiányos lehet. A tetőkiképzés helyes. B.-utcai homlokzati kiképzésében helyesen tünteti föl a színházépület egyes részeit.

2. *„Thalia"*. A főbejárat a sarokra, egy impozánsan nagy előcsarnokon át terveztetik, jobbra a nagyterem és színpad, balra pedig az éttermek és azokkal összefüggően az udvari részen a vendéglői mellékhelyiségek és felügyelő lakása nyernek elhelyezést. Ezen alaprajzi elhelyezés rendkívül célszerű, mert az összes helyiségek szervesen összefüggnek, amellett kisebb alkalmakkor a nagyterem teljes elzárásával a kistermek is helyesen használhatók. Annak következtében, hogy az éttermek az A.-utcai részen egymásfölött helyeztetnek el és hogy az előcsarnok fölött az emeleten hasonló köralakú előcsarnok képeztetik ki, s végül mert a nagyterem szintén az utca mentén fekszik és így az utca felé mindenütt első fontosságú helyiségek néznek, a homlokzat hatásosan és monumentálisan képezhető ki, mert semmi mást nem kell mutatni, mint amit tényleg tartalmaz. Városrendezési szempontból felette előnyös, hogy ezen utcakeresztezés megfelelő díszszel képeztessék ki. Az előcsarnokban elhelyezett erkélylépcső elhelyezése hatásos és célszerű. Túlságos bőségben lett az épület alápincézve, valamint a színpad mellékhelyiségei és raktárai is túlságosan nagyszabásúak. Általában megállapítható, hogy pályázó túlságos magassági méreteket vett fel, minek folytán beépített köbtartalma 16.900 köbméter. Viszont azonban megállapítható, hogy kitünő és minden tekintetben megfelelő alaprajzi elrendezésének megbolygatása nélkül lényegesen redukálhatók ezek.

3. *„Musis"*. Ugyancsak sarokbejárat előcsarnokkal, ettől jobbra nagyterem és színpad, balra az étterem és vendéglői rész. Az éttermi rész földszintesnek lett tervezve, miáltal a szomszéd ház tűzfala csupasz. Az étterem fölött tervezett terrasz sehonnan sem használható, mert nem volt oda kijárat. A melléktermek félreesőek és csak a nagyterem folyosóján közelíthetők meg, úgy hogy az ételszag a nagyterembe is behatol. Erkély és karzat kiépítése helyes. A földszinti ruhatárak nem megfelelőek és nem jó elhelyezésűek. Homlokzata nagyon átgondolt, arányos, művészi tehetségre vall. Beépített köbtartalma helyesbítve 16.300 m³.

4. *„Öreg Urpin tövében"*. A főbejárat a B.-utcában a homlokzat tengelyében terveztetett, minek folytán a nagytermet hosszoldalán közelíti meg, ami igen kényelmes a közönség szempontjából, hasonlóan célszerű a ruhatárak elhelyezése is. A nagyterem körül csoportosított éttermek megfelelő elrendezésűek, bár a nagyobb étterem külön felhasználása a hozzáférés nehézsége folytán nem egész megfelelő. A melléktermek 4·60 méter mélysége nem megfelelő. Az erkélyen csak oldalpáholyok terveztettek, ami nem programmszerű, a másodrangú karzat elhelyezése sokkal jobb. A nagyterem közre lévén fogva, csakis az emelet magasságában és az udvar felől kap világítást, ami nem kielégítő. A vendéglői üzemhez tartozó helyiségek előtti nyílt mélyített folyosó klimánknak nem felel meg. A színpadi helyiségek

1912. Március. Magyar Építőművészet X. évfolyam, 3. szám.

A besztercebányai színház és vigadó tervpályázata.

Epítési programm.

1. Egy 280—300 m² területű vigadóterem, vízszintes parkettel, amely színielőadások alkalmával mint nézőtér, bálok, hangversenyek, táncmulatságok stb. alkalmával pedig mint nagyterem legyen használható. A terem erkélylyel és karzattal látandó el. Az erkélyen legyen 100 ülőhely, esetleg 10—12 páholy, ez esetben az ülőhelyek száma megfelelően kevesebíthető; a karzaton 100 ülőhely. A színpaddal szemben a karzat alatt és az erkély hátterében állandó mozgófényképelőadásokhoz való berendezés számára megfelelő, tűzbiztos helyiség tervezendő.

2. A nagyterem oldalához csatlakozóan vasfüggönnyel elzárható színpadi rész következő helyiségekkel:

a) egy körülbelül 14—150 m² alapterületű, a vidéki színészet igényeinek és céljainak megfelelő, egyébként modern berendezésű színpad. Prosceniumnyílás 7—8 méter; *b)* a fenti színpadnak megfelelő egy díszletraktár és egy szoffitaraktár; *c)* egy külön öltöző négy férfiszínész részére; *d)* egy külön öltöző négy női színész részére; *e)* egy társas öltöző a férfikar részére (20—25 m²); *f)* egy társas öltöző a női kar részére (30—35 m²), egyszersmind próbateremnek legyen használható; *g)* egy kisebb helyiség a kellékes részére; *h)* egy nagyobb helyiség a szabó és a ruhatár céljaira; *i)* egy kisebb igazgatói szoba (egyszersmind színházi iroda); *k)* megfelelő számban női és férfi illemhelyek.

3. A központi fűtés és szellőztetés számára szükséges helyiség és tüzelőanyagraktár.

4. A nagyterem bejárati oldalán egy megfelelő nagyságú előcsarnok, kapcsolatban vele egy kisebb helyiség.

5. Megfelelő nyagyságú ruhatárak (a karzat részére nem kívántatik ruhatár, azután emeletenként külön férfi és női illemhelyek, végül egy női toilettszoba.

6. Úgy az erkélyre, mint a karzatra külön-külön feljárat, illetve lépcső tervezendő a tűzbiztonsági követelmények figyelmébe vételével. Megkívántatik, hogy az erkélylépcső közvetlenül az előcsarnokból nyíljék, míg a karzati lépcső esetleg teljesen elkülönített elhelyezést nyerhet.

7. A vigadó céljaira még a következő étkező- és mellékhelységek szükségesek:

a) egy körülbelül 100—120 m² területű étterem, mely szükség esetén felolvasások, hangversenyek, vagy kisebb mulatságok stb. céljaira is felhasználható legyen; *b)* két vagy három mellékterem összesen körülbelül 100—120 m² alapterülettel; ezen éttermek célszerű összeköttetésben legyenek a nagyteremmel; *c)* megfelelő nagyságú tálaló és edényraktár (egyúttal söntés lehessen); *d)* megfelelő konyha; *e)* megfelelő mosogató; *f)* megfelelő kamra; *g)* megfelelő pince; *h)* megfelelő számban és helyen illemhelyek.

8. Az épület udvari részén tervezendő egy házfelügyelői vagy vendéglős-lakás következő helyiségekkel:

a) két lakószoba (egy kisebb egy nagyobb); *b)* egy konyha; *c)* egy kamra; *d)* egy pince; *e)* előszoba és klozet.

Az épület csatornázással, vízvezetékkel, villamos világítással, továbbá központi fűtéssel és szellőztetéssel látandó el.

Összes építési és berendezési költségei 240 ezer korona.

MEDGYASSZAY István épitész

Egy nagy építészeti kaland : Beszélgetés a veszprémi színház ékonstrukció tervezőivel. /Szendrő Péter épitész, Szenes István belsőépítsz/. = Uj Horizont, XVIII.évf. 3.sz. 1990. 52 - 54.p.

MEDGYASZAY István épitész

Gödöllő, Nagy Sándor-féle villa

ld. MÉSZÁROS János: Gödöllő épitészeti és településfejlődésének néhány problémájáról. = A Gödöllői Városi Muzeum Évkönyve 1992 (1993) 84-85. ill.

éter

MEDGYASZAY István építész

SZEGŐ György: Két építészet tárlat. = Magyar Nemzet, LIV. évf. 93. sz. 1991. április 22. 8.p.

Gödöllői Müvelődési Ház, Medgyaszay István életmü kiáll.

...szági vállalkozások beindítására.

-amerikai
i egyezmény

egészségügyi, környezetvédelmi és egyéb békés célú alkalmazásában.

A megállapodás érvényesíti a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződés, az „atomsorompó"-rendszer előírásait, és lehetőséget teremt az atomipari-műszaki tapasztalatok, ismeretek cseréjére, nukleáris anyagok, berendezések és részegységek szállítására. Az amerikai tapasztalatok átvétele és a két ország intézményeinek leendő együttműködése nagymértékben hozzájárulhat a magyar nukleáris technika fejlesztéséhez, biztonságának fokozásához. A megállapodás várhatóan erősíteni fogja más amerikai iparágak körében is a hazánk iránti bizalmat.

RVERÉSI HIRDETMÉ
ökség megbízásából a Kőb
K., Maglódi út 4.) üzletei ér
erést hi

kikiáltási privati- tul
zációs fo

...ami több helyen már odave-
szett. A zárás után mindezek Bu-
dapesten is megtekinthetők a Mé-
nesi út 59 b. alatti Medgyaszay-
emlékházban.

Medgyaszay életműve Gödöllőn

Bécsben 1902-ben a Gellérthegyre, szinte a Parlament ellenterveként, *Nemzeti Panteont* tervez. Sajátos magyar építészeti formálásra tesz kísérletet. Ebben világosan fel lehet ismerni azt a keleties jelleget, amely akkor az egész szellemi életet, az őshazakutatásban és a nemzeti kultúra gyökereinek kutatásában jellemezte. Az eszmei terv megoldani látszott az Erzsébet híd és a Szabadság híd máig meglévő városszerkezeti „koppanását". Azt, hogy a kelet—nyugati várostengelyeknek a hegy útjában áll. Végül a Budapesti Műegyetemet is elvégzi, de először mégis Berlinben kezd dolgozni.

A döntő fordulat Medgyaszay pályáján akkor következett be, amikor csatlakozott *Malonyay* Dezső Kalotaszegre, Székelyföldre, majd a Dunántúlra és Palócföldre szervezett gyűjtő útjaihoz. *Kós* Károly, *Zrumeczky* Dezső és *Mende* Valér még hallgatóként kiállítást rendeztek a népi formakincs építészeti feldolgozásának bemutatására. Majd Malonyay *Kalotaszeg* című könyve is megjelent 1907-ben, mint a későbbi sorozat első kötete. A gyűjtőutak és a *Magyar népművészet* sorozat igen nagy hatással voltak az egész magyar építészetre. A Medgyaszay által ekkor tervezett két *gödöllői műteremvilla* vagy a *Milánói kiállítás magyar terme* ötvözik *Wright, Mackintosh* és a székely faépítészet elemeit, motívumait. Most, a gödöllői kiállításon látható 1907-es Veszprémi Színház eredeti, szignált tervlapjain a keltezésben Párizs is szerepel. Az építész ugyanis tanulmányúton járt ott a *Hennebique-irodában*, hogy a vasbetonépítés legkorszerűbb megoldásait megismerje. Párhuzamosan a francia főváros keleti gyűjteményeiben is búvárkodott. Az épületein megjelenő indiai hatás feltehetően nemcsak *Huszka* József tanulmányaiból, de a párizsi utazás tapasztalataiból származtatható.

Mind a Veszprémi, mind a Soproni Színházak részletei, a gerendák, a konzolok, az ablakrácsok és a korlátok motívumai, a szellőzőrácsok és a lámpák egyedülálló megoldásai azt mutatják, hogy Medgyaszay igen hamar sajátos szintézist ért el mind a szerkezetek, mind a dekoratív elemek ős-új megfogalmazásában. Sőt a *Rárosmulyadi templom* 1909-es tervei között egy olyan héjkupola-változat is akad, amely messze a kor technológiai színvonala előtt járt. A végül saját kivitelezéssel megvalósított, gömbcikkekre osztott kupola is bravúros lefedés. Ugyanakkor az okkult ihletésű plasztikai elemek, az egyszerre gótikus és keleties tömegformálás az európai építészet kimagasló teljesítményévé emelik ezt a templomot. Olyan értéke ez a magyar kultúrának, amely bár a mai Nógrád megyétől csupán néhány száz méterre — de Szlovákiában — teljesen elfeledve áll. Ennek csak egyik oka, hogy jókora kerülővel, úttalan utakon lehet megközelíteni. (Így sincs messzebb Pesttől 100 kilométernél.) Az igazi ok az, hogy Medgyaszay nincs az őt megillető helyén a magyar építészetben.

A Gödöllői Művelődési Házban április 20-ig látható kiállítás eredeti terveket és korabeli fotók nagyméretű reprodukció

MEDGYASZAY István épitész

LEHNE, Andreas - PINTÉR, Tamás: Jugendstil in Wien und Budapest. Wien : Edition Wien, 1990 27,31,111,133.p. és ill.

MEDGYASZAY István

-y-r: A várbeton művésze = Esti Hírlap. XXIX. évf. 201. sz. 1984. aug. 27. 4. p.

épzőművészetben?

NEMZETI GALÉRIÁBAN

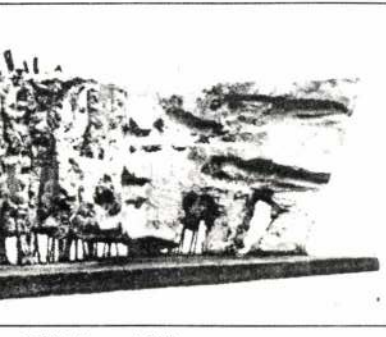

re: Erőltetett menet. 1968.

fősamesz lehetett
yar pavilonjának
gyszer sem küldték
na Margit vastag
volna kiadatni a
szerkesztő ezt a
tudta teljesíteni.
zatirikus festmé-
szélt, a főzsüror
félve a „fasiszta
minősítéstől —
liókiállításról. *Ke-*
tartózkodása so-
n a Magyar Aka-
jelentős összeget
hrammel Imre ke-
int „pesszimista
ul eltávolították a
ti Múzeumból, és
ettel mind a mai
n Pál egy illegá-
lításon való rész-
g nem szerepelhe-
ott Derkovits-ösz-
János valósággal
or leváltották a
vezetőségét. Bak
megbocsátani *D.*
és *Ormos Tibor-*
etpolitikai okokra
tták a Ferihegyi
ett kollektív kiál-
nás sem fogja el-
Péternek, hogy
műtermében, meg
gy nem állt ki bát-
Súlyos sérelmek

és kultúra utólagos beosztása a jaltai egyezmény szellemében. Így Goethe és Lucas Cranach nagy NDK-művészeknek minősültek, mert emlékanyaguk zömmel in situ volt található, ellenben Hölderlinben és Dürerben volt valami megbízhatatlanul polgári, Tübingen és Nürnberg, a szülővárosok mégiscsak a későbbi NSZK területén találhatók.

És a többiek keresetlevele?

Ez egy politikai logika karikatúrája. De nem kevésbé tartható karikatúrának, hogy a Nemzeti Galériában és katalógusában majdnem mindenki hiányzik, aki véletlenül nem vett részt az Iparterv hajdani tárlatán vagy kimaradt a Zuglói Körből, vagy nem szilveszterezett együtt a Műegyetem R kiállításának szervezőivel, vagy már öregebb volt annál, semhogy az 1966-os stúdión pukkassza a hivatal kiszálló képviselőit. Annak ellenére hiányoznak, hogy jelenlétük feltűnő volt, visszavonhatatlan és nélkülözhetetlen abban a *képzőművészeti közvéleményben*, amely azért nemcsak acsargó pártboncokból és magánlakásokba szorult elnyomott újítókból állt. Hogy a mikrovilágot rézlemezre karcoló *Gross Arnold* és az archaizáló *Rékassy Csaba*, a Szántó Kovácsot mintázó *Somogyi József* és a Földmarkolót festő *Fóth Ernő*, a fa-

egy olyan hatvanas évek retrospektív tárlatot, amelynek főhelyén például a korszak végén keletkezett *Szervátiusz Tibor*-féle Dózsa-szobor állhatna, körülötte az MDF-hez közel álló olyan jelentős mester, mint a Megégett embereket festő *Orosz János*, esetleg a Nyári reggeli festő *Szinte Gábor*, a szomszédos teremben a *vásárhelyiek*, élükön a megindító realizmust teremtő *Szalay Ferenccel* és a nyers hagyományokat folytató *Németh Józseffel*, még hátrébb pedig a peremműfajokban (grafikában, éremben) tevékenykedő és lesajnált kismesterek, akik ha mást nem, de azt azért híven illusztrálnák, amiről a bevezetőben Vajda Mihály még megejtő eleganciával szólt: „egy ország élni akart." Mert kárpótlási igényük — ezt Beke is sejtheti — nemcsak „ezeknek", de „azoknak", sőt „amazoknak" is lehet. Tehát valahol, valakik, valamikor majd megrendeznek egy másik vagy egy harmadik kiállítást, amely éppúgy a *kizárólagosság* elve szerint egy másik vagy egy harmadik párt kulturális *előtörténetét* keresi össze a heterogén emlékanyagból. Aztán majd a megrendezett és a megrendezendő tárlatok versenyéből — jelige: ezentúl minden másképpen volt — a nézőnek módja lesz eldönteni, hogy melyik tetszik neki jobban, és kire adja szavazatát. Brrr!

Félreértés ne essék, ezen a látható kiállításon nemcsak jó festmények és szobrok, de remekművek is vannak. Nemcsak azoké, akik az elemi illem okán — más koncepció ide, Euro-Amerika oda — legalább jelzésszerűen megmutathatták magukat (*Kondor Béla* és *Barcsay Jenő*, *Kokas Ignác* és *Vigh Tamás*, *Tóth Menyhért* és *Deim Pál*). Remekműgyanús alkotásokat ugyanis hátrahagytak a megalázottak és megszomorítottak, az ellenkultúra minősített mesterei, a külföldre csodálkozó akkori fiatalok is. *Jovánovics György* homunculushűvösségét, Keserű Ilona monumentális forróságát, *Hencze Tamás* látomásos szcientizmusát és Lakner László keserű világmagyarázatát nem nélkülözhetné semmilyen „beállítottságú" művészettörténet-írás. Éppen ezért kerültek itt és most veszélyeztetett helyzetbe. Egy féligazság mulatságához tartják mindannyian a gyertyát.

MEDGYASZAY István

Kismarty-Lechner Jenő: Medgyaszayt kár bántani. = Eiti Hírlap. XXIX 249. 1984. okt. 22. 4. p. → ld. Gerle

t jelentős összeget
chrammel Imre ke-
mint „pesszimista
nul eltávolították a
ieti Múzeumból, és
dettel mind a mai
eim Pál egy illegá-
állításon való rész-
ig nem szerepelhe-
pott Derkovits-ösz-
jó János valósággal
ikor leváltották a
ív vezetőségét. Bak
ja megbocsátani D.
c és Ormos Tibor-
szetpolitikai okokra
ratták a Ferihegyi
ezett kollektív kiál-
'amás sem fogja el-
a Péternek, hogy
műtermében, meg
ogy nem állt ki bát-
itt. Súlyos sérelmek
iányokról, hatalmi
kalmi gonoszságok-
nem von le súlyos-
t, hogy ha a ma in-
neráció elé fogják
krofont, az minden
nfogásnak tartaná
még „apuka" igaz-
sem hivatkozhat.
a csöndben veszi tu-
a piac vastörvényei
roznia — az egzisz-
nmisülés, a külföld-
a begiccselés Ber-
ét elkerülendő.
ntarzis, van vádirat
osan ott, ahol a té-
alálhatók. *Kokas Ig-*
legjobb interjúja! —
rendszert". Az övé
gista volt, és sose
művész, ha egy po-
, egy demagógiával
égkutatási láz nem
ott a hatvanas évek
lmas sgraffittómeg-
rban. Ha megcsinál-
sszeg ütötte volna
kdijakról nem is be-
csinálta meg. Nem
ból, és nem a prog-

ja. De nem kevésbé találó karikatúrának, hogy a Nemzeti Galériában és katalógusában majdnem mindenki hiányzik, aki véletlenül nem vett részt az Iparterv hajdani tárlatán vagy kimaradt a Zuglói Körből, vagy nem szilveszterezett együtt a Műegyetem R kiállításának szervezőivel, vagy már öregebb volt annál, semhogy az 1966-os stúdión pukkassza a hivatal kiszálló képviselőit. Annak ellenére hiányoznak, hogy jelenlétük feltűnő volt, visszavonhatatlan és nélkülözhetetlen abban a *képzőművészeti közveléményben*, amely azért nemcsak acsargó pártbonzokból és magánlakásokba szorult elnyomott újítókból állt. Hogy a mikrovilágot rézlemezre karcoló *Gross Arnold* és az archaizáló *Rékassy Csaba*, a Szántó Kovács mintázó *Somogyi József* és a Földmarkolót festő *Fóth Ernő*, a fanyar formákat alakító *Berki Viola* és a túl korán elment nagy ígéret, *Gruber Béla* mind voltak és mind *ott voltak* a hatvanas évek nyílvánosságában, ez — azt hiszem — nemcsak nekem nem kétséges, hanem e művészettörténeti vállalkozás spiritus rectorának, *Beke Lászlónak* sem. Hiszen végül is mindketten olvastuk *Németh Lajos* alapvető munkáját az 1968-ban megjelent Modern magyar művészetről, és kettőnk közül én csak távoli tisztelőnek, ő viszont tanítványnak számít.

A kimaradtak listája viszont oly markáns és reprezentatív, hogy semmiképpen sem lehet a véletlen számlájára írni. Beke nyilván úgy gondolkodott, hogy valahol, valakik, valamikor majd megrendeznek vannak. Nemcsak azoké, akik az elemi illem okán — más koncepció ide, Euro-Amerika oda — legalább jelzésszerűen megmutathatták magukat (*Kondor Béla* és *Barcsay Jenő*, *Kokas Ignác* és *Vigh Tamás*, *Tóth Menyhért* és *Deim Pál*). Remekműgyanús alkotásokat ugyanis hátrahagytak a megalázottak és megszomorítottak, az ellenkultúra minősített mesterei, a külföldre csodálkozó akkori fiatalok is. *Jovanovics György* homunculushűvösségét. Keserű Ilona monumentális forróságát, *Hencze Tamás* látomásos szcientizmusát és Lakner László keserű világmagyarázatát nem nélkülözhetné semmilyen „beállítottságú" művészettörténet-írás. Éppen ezért kerültek itt és most veszélyeztetett helyzetbe. Egy féligazság mulatságához tartják mindannyian a gyertyát.

Ki fizeti a költségeket?

Nem taktikus dolog a kárpótlási igényt és a kirekesztési politikát egyetlen kulturális vállalkozáson belül összehozni. Nem taktikus, mert a liberális művészet előtörténetét antiliberális szelekciós elv aligha hitelesítheti. És azért sem, mert köztudomású, hogy az intézményesült liberális gondolat ma Magyarországon kárpótlásellenes.

A költségeket tehát mi, a művészeti közvélemény fizetjük. Azzal fizetjük, hogy az esztétikai, kvalitásszempontok háttérbe szorulnak a szoc. hazások utódaiként fellépő kap. hazások érdekérvényesítése miatt. És akkor minden kezdődhet elölről.

P. Szűcs Julianna

SIMON LAJOS:

PICI ZSOLTÁROK

Az ötvenhatodik év

Istenem, mondd el most nekem

MEDGYASZAY István

GERLE János: Elpattan egy láncszem.
= Esti Hírlap. XXIX. évf. 243. sz. 1984. okt. 15
4. p.

→ ld. Kismarty-Lechner

~~Bp. Zeneakadémia~~
Veszprém, Szinkár

Value		As Char
Hex	Dec	Symbol
2F	47	/
30	48	0
31	49	1
32	50	2
33	51	3
34	52	4
35	53	5
36	54	6
37	55	7
38	56	8
39	57	9
3A	58	:
3B	59	;
3C	60	<
3D	61	=
3E	62	>
3F	63	?
40	64	@

MEDGYASZAY István

Bartha Zoltán

Az építőművész
Medgyaszay István életművéről

Budapest,
~~Új Tükör~~ 1984 aug. XXV. évf. 8. sz. 20-22.

szervezet lesz ezen intézmény is, majd önr
megreformálása után, majd a jövőben.

Hölgyeim és Uraim! Miről beszélnek? Ne
deklarációk ideje ez itt. Arról van szó, ho
vészeljük át – némi tartással, jó ízléssel – ezt
következő éveket! „Mindent bele" nemzeti kiál
Festőblokádot talán érdemes lenne szervezn
nem a Műcsarnok termeiben.

Másfelől: négy illusztráció szerepel jele
mellett. Négy jónevű művész képe a Kép '90
nemzeti kiállításról. Nyilván egyikük sem a
megváltás igényével készítette festményét. S
eladható árura gondolt. A kérdés: megfelel-e e
az igénynek a holmi? A műkereskedésben vá
va kereshetek nemes anyagból készült dek
művet (*Erdős János* képe majd' lejön a f
Igényelhetem, hogy kellemesen bizsergessék
veltséganyagomat (*Garabuczy Ágnes* Magritt
rafrázisa oly lapos idézet, hogy csak na). Várh
azt, hogy a klasszikus értékeket vagy az avan
őrületeket igényesen alkalmazzák szobamén
(*Szkok Iván* apait-anyait bedob, mégsem érti,
volt jó festő *Bernáth Aurél* vagy *Yves Klein*).
legyen az a mű szellemes aforizmagyűjte
egymondatos életbölcselettel (nem pedig o
dünnyögő közhely, mint *Vecsési Sándoré*).

Illene írnom, nézzék el a tisztelt művészek,

Sámánshow

Juvan Sesztalov előadóestje

Rénszarvasbőr takaróban, prémkucsmában és prémpapucsban toporgó, guggoló és ruganyozó, bottal és anélkül hadonászó, s nagyokat kurjongató „őseinkkel" találkozhattunk a múlt héten az Orosz Kulturális Központ jól bedurrantott színháztermében. „Ne nevessenek, kérem, maguk is így táncoltak még nem is olyan régen!"

Juvan Sesztalov, a hanti-manysi költő, műfordító és nyelvtörténész kommentálta bölcs iróniával azt az estét, amelyet maga rendezett, erre portyázó sámántársaival. Az oroszországbeli Tyumeny területen lévő Hanti-Manysi Nemzetiségi Körzet *Poltovan* falujából ideszalajtott kis társaság produkciója azonban nem aratott egyértelmű sikert. Aki látványos, műnépi revüt várt, az éppúgy kielégítetlen maradt, mint az, aki tudományos pontosságú, etnográfiai folklórbemutató után áhítozott. Sesztalov, mint alkalmi koncertmester, laza fölénnyel improvizálta anekdotafüzérrel tarkított nyelvész-kabarészövegét, miközben a szemünk láttára rendezte meg az előadást, diktált és vezényelt, súgott, sőt, ha kellett, maga is beállt ugrabugrálni szemmel láthatóan félénk, nyilvános szerepléshez nem szokott honfitársai közé.

Meg kell mondanom, én élveztem ezt az egészet. Ettől, a vasalatlanságtól volt számomra hiteles, spontán és őszinte a főkötős asszonyok násztánca, akik közül az egyik széttaposott konfekciócipőben, a másik meg zokniban csoszogott, a tanácstalanul ütögető sámándobos (mellesleg Sesztalov fia) és a nyílt színen vodkázgató paraszt bácsi varázséneke, amely valóban varázslatos, tiszta, szinte két szólamban hangzó, a monotóniát fantasztikus dinamikával „ellenpontozó" gajdolás volt. Meg is jegyeztem a nevét. Leírom, hátha találkozunk még vele: **Pjotr Juhlimov**.

Geréb Anna

Juvan Sesztalov manysi költő szerzői estje, sámánok közreműködésével az Orosz Kulturális Központban.

Szókratész a népbíróság előtt

Miután magam is a nagy rejtőzködő generáció szikkadó tagjai közé tartozom, volt szerencsém látni Haumann Pétert védőbeszédében, szókratészos tógában, anno.

Haumann tökéletesen megvalósította a polisz polgárának szellemi felülemelkedését, amikor az igazság kezelhetőségének és kivitelezésének tudata járja át. Ő, Szókratész, az egyetlen, megismételhetetlen, Delphoiból irigyelt emberi csoda, aki fölmagasztosodik bírái morális aljasságának gőggőzfürdőjében.

Roppant kíváncsiság vonzott a Merlin Színházba, vajh' miként lehet másként s ennél jobban elmondani az értelem s becsület védőbeszédét?

Jordán Tamás szemléletének eredeti s már jócskán bizonyított volta eloszlatta gyanúmat. A világon semmi sem ismétlődik, csak a tehetségtelenség. Jordán Szókratésze nem hasonlított sem a görög filozófusra, sem a polisz öntudatos polgárára, semmi olyasmire, amire azt butuljuk: eltűnt aranykor. A színpadra nekem Bibó István 80-as évekbeli parafrázisa tipegett ki, viseltes cipőben, kopott öltönyt gyűrve egy életen át.

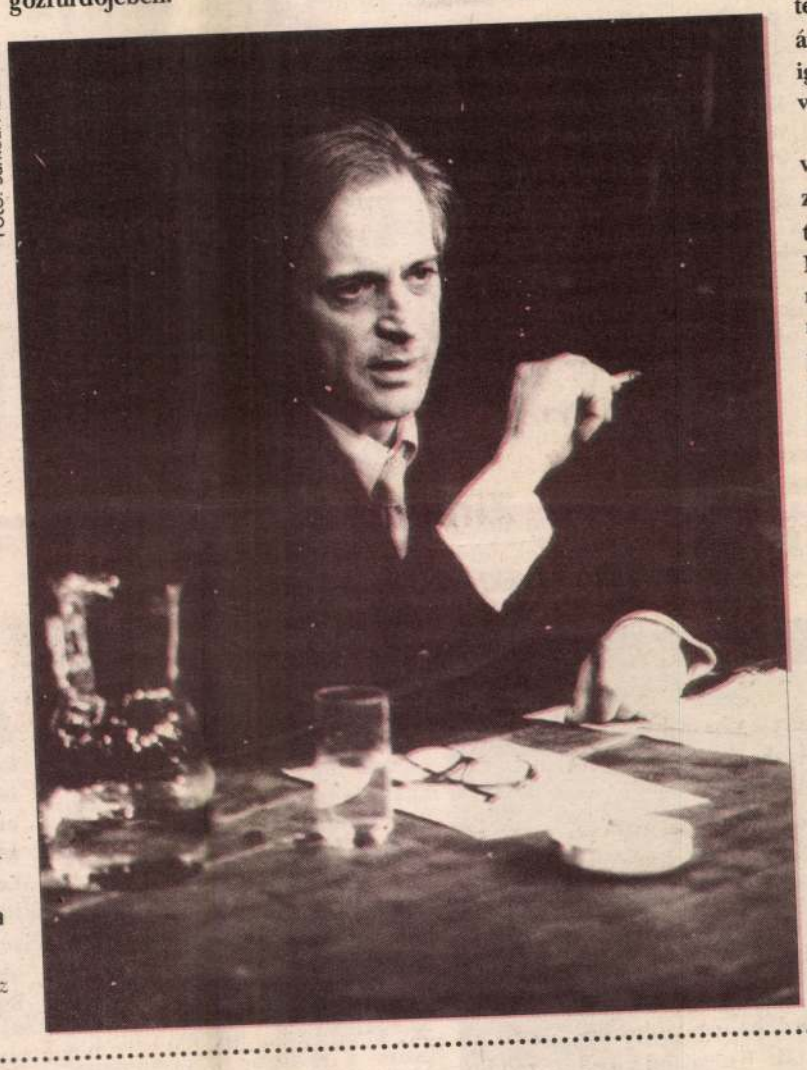

Fotó: Sárközi Marianna

Akikhez ő beszélt (vagyis mi, fizető nézők), fokozatosan hasonlítani kezdtek egy népbíróság ideológiailag meggyőzött esküdtszékéhez. Itt már nem focizik az igazság metafizikai felszabadító ereje, itt már puszta formalizmus a meghallgatás (ajjaj, Kulin és barátai...).

Szókratész–Jordán mégis beszél, mert a beszéd gesztusa az a minimum, amiről a kizsigerelt értelmiség nem mondhat le, légyen ára a fizikai megsemmisülés. Az igazság? Természetes melléklete a végigszenvedett sorsnak.

Érdekes volt az a szakmai truvaj, ahogy Jordán elfedte saját fizikai-szellemi fáradtságát Szókratész kelet-európai értelmezésével. Nyilvánvaló, hogy a színiigazgató, rendező, színész s a fene tudja még miféle bizottság tagja – roppant kimerült. Ám ilyenkor ehhez kell mérni a formát és ezen belül megtalálni a hangot. Ez sikerült neki, s rezignált mosolya beépült az alapkoncepcióba.

Sokféle sors, igazság, Szókratész létezik. De Jordán Tamás csak egy van, ahogy ítélkező nép is egy emberként mondja ki mások kapcsán önmaga felett az ítéletet.

Bakács Tibor Settenkedő

Szókratész védőbeszéde (Merlin Színház).
Fordította: Devecseri Gábor;
rendezte: Jordán Tamás;
szereplők: Jordán Tamás, Horváth Ákos.
Legközelebbi előadás december 18.

Kődeszkák

A Soproni Petőfi Színház

Ez a kőszínház arról nevezetes, hogy leginkább betonból van. Még egészen a század és a csodatechnika, a „vasbeton" elterjedésének elején, 1909-ben történt, hogy *Medgyaszay István*, a nemzeti szecesszió mestere átépítette az addigra teljesen elavult soproni színházat. Ami persze nem jelentette a Franz Lössl-féle 1841-es színház földig rombolását. Elrendezésében, külső és belső arányaiban és a főhomlokzat kompozíciójában nagyon hasonló maradt klasszicista elődjéhez. Készült viszont egy ravasz, elkülönített lépcső az első és második emelet megközelítésére (hogy az előkelő népek ne keveredjenek csak úgy a tömeggel), ahol a két lépcsőkar egymáshoz képest ellenkező irányban fut, miközben át lehet látni a másikra.

Ez már beton, és korlátjának mintázata megegyezik az ablakok, az erkélyek és a konzolok motívumaival. Medgyaszay új közlekedési rendszerrel bővítette a házat, ehhez toldott még hozzá egy szekciót *id. Kotsis Iván* az 1970-es években. Ez a felújítás külső formáiban tartotta magát a Medgyaszay-féle architektúrához, bár nem a legjobb minőségben készült. A belsőben viszont a korszellemnek megfelelően elég kegyetlenül lecsupaszították az eredetit. A nyolcvanas évek végére a színház nagyon lerobbant, egyre kevésbé volt alkalmas a vendégjátékok fogadására, ami főleg a győri társulat kiruccanásait jelentette.

Egy fiatal kompánia viszont úgy érezte, itt akár állandó otthonra is lelhet, és erről igyekeztek meggyőzni a város vezetőit. Mire ez sikerült, addigra hasonló céllal jelentkezett a fővárosi Arizona Színház, Mikó István igazgatóval az élen. Ők győztek. Rögvest az is kiderült, hogy ilyen állapotban a színház használhatatlan. A felújításhoz százmillióra lett volna szükség, de a városnak ennyi nem volt. Az állam sietett segítségükre, erről egy éve született határozat. Innen minden úgy ment, mint a mesében.

Verseny útján elnyerte a megbízást a tervezésre *Kőnig Tamás* és *Wagner Péter*, az Arany János Színház rekonstrukciójának jókezű építészei, akik bevonták a munkába *Dávid Ferenc* művészettörténészt. Június 8-án a csornai Riegler Kft., amely szintén verseny során jutott a feladathoz, felvonult, és december 3-án megnyílt az újjávarázsolt soproni színház! A sikerben nem kis része volt *Martsekényi Tamás* menedzsernek – vagy ha úgy tetszik, egyszemélyes beruházónak –, aki „összefogta" a munkát.

A színház gyönyörű, nézőtere közel azonos az eredetivel, a régi üvegfüggős lámpákat is pótolták, előcsarnoka előnyére változott. Technikában új a fény, a hang és a forgó. Felújították az öltözőket, jutott belőlük a színpad alá is. Műhely, egyéb szinte semmi. Szóval maradt, mi volt, fogadószínház. Ami persze nem jelenti azt, hogy ne játszhatnának benne rendszeresen ugyanazok a művészek – havonta néhány estét. Repertoárral rendelkező állandó társulatról viszont szó sem lehet.

Vargha Mihály

Fotó: Vargha Mihály

Medgyasay Ilona emlékére

„Egyszerűen nem vettük figyelembe a hatalmat"

Müller Péter Sziámi az ellenzékiségről, Máriáról és Erzsébetről

Müller Péter Sziámi először az ELTE BTK magyar–francia, majd a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendező és az Állami Artistaképző Intézet bohóc és cirkuszrendezői szakán tanult. Megfordult a párizsi Institut des Hautes Études Cinematographiques és az amszterdami Sphynx Communications épületében is. Az URH, a Kontroll Csoport, a Sziámi-Sziámi, a Sziámi Ultrarock, a Sziámi TAO együttesek tagja volt, jelenleg a Sziámi vezetője. Körülbelül 150 dal szövegét írta és énekelte. Költő, filmrendező, énekes.

Magyar Narancs: Lezárult egy korszak a Sziámi történetében. Átalakult a csapat zenéje is, s már a toplistára is feljutottatok. Bár kissé meglepően fest a Rapülők és Zoltán Erika társaságában.

Müller Péter: Négy típusú vélemény létezik a Sziámival kapcsolatban. Az első szerint az új stílus ugyanolyan, mint a régi: fantasztikus. A másik vélemény, hogy ez ugyanolyan, mint a régi, micsoda hülyeség ez. A harmadik, hogy történt valami változás zeneileg, jobban hangszerelt, lendületesebb, de azért megvan a drámai-költői íze. A negyedik pedig, hogy ez már nem az a Sziámi, és milyen ciki. Nem lehet kikalkulálni, hogy mit fog szeretni a közönség. Pontosabban nagyon könnyen ki lehet, de én nem látok benne élvezetet. A munkám közben egyetlen szempont fontos, hogy elég koncentrált, érett és intenzív legyen, érdemes legyen rá odafigyelni. Hogy ez most felkerül-e a toplistára vagy sem, az nem érdekes. Felkerülhet, bár azt gondolom, hogy egy baromi rossz ízlésű országban élünk, ugyan azért néha szerepelhetnek ott jó dolgok is. Nem törekszünk popularitásra, illetve csak annyira, amennyire mindig is, hogy amit csinálunk, az hallgatható, figyelemreméltó legyen.

Fotó: Bartha Zsolt

MN: Az új anyagban egyetlen politikus dalt találtam: „te III/III-as, te kis idealista, most nyugodt vagy végre, hogy oda a lista". Mennyire politizáltatok és mennyire voltatok ellenzékiek a régi, URH- és Kontroll Csoport-időkben?

MP: Soha nem voltam ellenzéki, mindig is utáltam a politikát. Az ellenzéki azt jelenti, hogy van egy uralmon lévő áramlat, s te ez ellen dolgozol. Mi egész mást csináltunk: egyszerűen nem vettük tekintetbe a hatalmat. Ilyen tekintetben mi végtelenségig elszánt, de nagyon szelíd anarchisták voltunk. Más kérdés, hogy a hatalom próbált konfrontálni velünk, ám ezek a kísérletek nevetséges kudarcokba fulladtak. A hírhedt tatai könnyűzenei konferencián Tóth Dezső például teljesen tájékozatlanul utasította a szakszervezetet, Presszer Gábort és Bródy Jánost, hogy tiltsanak be minket. Akadályozzák meg, hogy az URH, az Orgazmus és a többi, az ő papírján szereplő csapat színpadra léphessen. A dolog abszurditásához tartozott, hogy az összes név egy-egy URH-szám címe volt, tehát azt se tudta, hogy mi micsoda. Mi apolitikusak voltunk, csak volt közérzetünk, mely egy szeretetteli agresszió volt, szemben az akkori szeretet nélküli depresszióval.

MN: Dialógus békecsoport, Demszky Gábor?

MP: A Dialógus békecsoport törzsvendég volt a Kontroll-koncerteken, ők énekelték mindig nagyon hangosan a „ma háború van, holnap béké"-t. Demszky pedig mielőtt szerencsétlenségére politikus lett, nagyon vagány jó barát volt, csak ma már nem illik tudni róla, hogy ő volt az URH első kiadója, plakátragasztója.

MN: Mit jelent számodra az Erzsébet-díj?

MP: Annak idején úgy terjedt el, hogy itt van egy bolond, kicsit ízléstelen amerikai öregasszony, aki nem is olyan sok pénzt a saját ízlése szerint szétdob a művészek közt. Aprópénzért megvásárolta a televíziót és a saját ízlését ráerőlteti az emberekre. Az első két évben valami ilyesmi volt, ezért reálisnak tartom, hogy többen nem vették át a díjat. Később azonban kiderült, hogy nem a nő erőszakos, hanem egyszerűen rosszul orientálták. Tiszteletre méltó módon tudott változtatni. Nem lett ízlésesebb Spéter Erzsébet a harmadik díjkiosztón, mint addig volt, de hülyébb se lett. Az esemény maga pedig kitisztult, mert átalakult közönségdíjjá. Ezért számomra az Erzsébet-díj sokkal jobb, mint a Kossuth-, vagy valamelyik más díj, amit bizottságok osztogatnak. Magát az eseményt, a díjkiosztást rózsaszín borzongással éltem át. De ugyanakkor volt benne valami vidám is. Nem szeretem a sznob görcsfesztivált, hogy csak arra gondoljak, milyen halálosan ciki az esemény meg a hölgy. A hölgy egyébként nagyon aranyos, borzasztó érzékeny, és kicsit buta. A kevésbé intenzív csajok szoktak leöregkurvázni egy embert, aki öreg korára még mindig nőként viselkedik, még kitört nyakkal is – csigolyatöréssel egy fémszerkezetben adta át a díjat. Ez csak a kevésbé feminin, kevésbé libidógazdag emberek irigykedése. Akiket az emberek öregkurvának hívnak, nekem azok a kedvenc nagymamáim. Ilyen szempontból nekem Spéter Erzsébet nagyon vonzó csaj: nem mint bőr és hús, hanem mint a nőiesség különös vetülete. Én szeretem, amikor egy öregkurva megpuszil.

MN: Készül a következő lemez. Készül-e következő rockopera?

MP: Nem készül ebben a pillanatban. Egyszerűen nincs rá időm, hiszen a Sziámi nemcsak egy zenekar, hanem zenés színház is. Nyáron bemutattunk a Madách Színházban egy másfél órás darabot, és készül a következő produkciónk, ami a film, színház és zene kombinációjára épülő színpadi játék. Én nem vagyok egy tipikus rockoperaszerző, a Máriába is csak úgy csöppentem, hogy az apám megkért rá. Jó kihívásnak tartottam, kipróbáltam és elvállaltam. Egyébként sem vagyok egy gyártó típus, hogy mást ne mondjak, nekem inkább filmrendező-diplomám van, mint színházi végzettségem. És filmet sem csinálok. Intenzíven a zenekarral foglalkozom.

MN: A Mária evangéliumával bevonultál a Madách Színházba, a zenés darabok közé?

MP: A Madách Színházban és az Operaházban nőttem fel, tehát otthon vagyok. Harmincéves fejjel, már felnőttként kezdtem el rock and rollozni. Megjegyzem, a Sziámi rajongói is látták a Máriát, és tetszett nekik. A darabra, mint mondottam, felkértek, egyébként is sorshívő vagyok, s ha nem ártok vele senkinek, akkor miért ne vállaltam volna?

MN: A következő megmozdulás?

MP: December 19-én lesz egy pesti koncert. A helyszín, szokás szerint, olyan hely, ahol még nem volt eddig koncert. Találtunk egy gyönyörű üvegcsarnokot a Városmajor közepén a Moszkva térnél, s ezt megkaptuk erre az estére.

Takács Viktor

NARANCSFÜL

The Ramones: Mondo Bizarro

A legenda szerint egy ismeretlen amerikai rockmenedzser 1976-ban, egy Ramones-koncert elején elhatározta, hogy szerződést köt a csapattal, de mire odaért, véget ért a koncert. Merthogy erről ismerszik meg a Ramones: másfél-két perces, tempós számok, amelyeket csak egy monoton „one-two-three-four" köt össze, banális és ironikus szövegek, amelyek a hamburgeresnél kezdődő szerelmeket és a tinédzserelmebajt éneklik meg. De hát kinek is ajánljam én itten a Ramonest és új albumukat? A népes rajongótábor már úgyis régen megszerezte, még mielőtt megjelent volna. És az új generációknak hirdessem lelkesen, hogy hé, fiúk, hé, lányok, megjelent az új Ramones? Azoknak magyarázzam, akik jól elvannak a Nirvanával, a Pearl Jammel vagy más ásítóan unalmas kortárs zenével? Valószínű, hogy az echte Ramones-fan elvonási tünetekkel küzd, miután háromszor meghallgatta a „Mondo Bizarrót": a dalok melodikusak és kemények, a szövegek ötletesek és mélyek, és egyáltalán: az egész albumon átüt az energia és a jókedv. Van rajta ősi punkrock, hardcore, valamint egy olyan surf-punk szám (*Touring*), hogy a Beach Boys sincs elszégyellheti magát. Külön kiemelném a két abszolút csúcspontot: az új Stephen King-film kísérőzenéjéül szolgáló *Poison Heart*ot („szeretnék egyszerűen kisétálni a világból, mert mindenkinek mérgezett a szíve") és a frenetikus Doors-átdolgozást (*Take It As It Comes*): Jim Morrison valószínűleg elégedett vigyorral hallgatja walkmanjén odafönt. Az új album legfőbb erénye, hogy hiteles: Joey Ramone-nak egyszerűen elhisszük, hogy szar munkája szétette az agyát (*The Job That Ate My Brain*), és azt, hogy a dolgok előbb-utóbb rendbejönnek (*It's Gonna Be Alright*). Szerintem az élet nem élet Ramones nélkül, és jöjjünk rá végre arra a banális igazságra, hogy munkába vagy iskolába menés helyett sokkal jobb a nyári Kalifornián átutazni egy nyitott tetejű '67-es Chevyvel, miközben a Ramones azt zengi az autómagnóból, hogy *Anxiety, anxiety, makes me happy*. A 18. (azaz tizennyolcadik, nem tévedés, kedves újszülöttek, akiknek minden zenei vicc új) éve zenélő Ramones mindenesetre ismét magára talált, hogy ránk zúdítsa felelőtlen jókedvét és bájos humorát. Tele van a tököd a világgal? Elhagyott a kedvesed? Apád belépett a Kisgazdapártba? Ne szomorkodj! Hallgass Ramonest! Egyszer élsz, ne baszd el!

(Chrysalis, 1992)

- seres -

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
MÉDER ILONA
UTUNK
1981 OKT 9

MÉDER ILONA

közeledő nyolcvanadik születésnapján szebb ajándékot nem is tudna elképzelni, mint ez a kiállítás.

Megható az a csendes, de kitartó munkálkodás, mellyel Méder Ilona helyét kereste a kolozsvári művészközösségben. Sorstársai nem is kevesen voltak; nők, akik előítéletekkel megküzdve nyúltak az ecsethez vagy a szobrászat formázó eszközeihez. Dóczyné Berde Amált, Szabó Verát, Karácsonyi Emmit említhetem időben, korban a pályatársaiként. Méder Ilona azonban náluk is nehezebben kapaszkodott meg ezen a számára inkább álomnak, mint valóságnak tűnő pályán. Népes család, öt gyermek fölnevelésének gondja kevés időt hagyott a tanuláshoz, a kifejezési eszközök műveléséhez. Hite és szenvedélyes hozzáállása vezette át a nehézségeken. A harmincas évek közepén jelentkezett első képeivel, akkor már Ács Ferenc tanítványaként. A Kolozsváron magániskolát fenntartó Ács mindvégig mentora és támogatója marad.

Portrékat, tájképeket, csendéleteket festett, lassan egyénivé alakuló szín- és formakezelésben. Úgy tűnik, arcképeiben sikerült a legszebb eredményekre jutnia. Néhol természeti táj, harsogó színességű plein air előterébe állítja modelljét. S portréin gyöngéd lelki rezdülések, kivetülő érzelmi gazdagság kapnak teret. Egy igen szép gyermeklány-portréja példázza e festői elképzelés művészi szintű megvalósulását. Érdekesek vallomásos önarcképei is; szerénység bölcs megnyugvás, lelki béke tükröződik bennük. Melléjük állítható még néhány képmás kortársairól, a hozzá közelállókról.

A Korunk Galéria kiállítására Méder Ilona sok évvel ezelőtt készült munkáiból és friss képeiből válogatott. Egyéni tárlatai sorában ez a tizentötödik.

MURÁDIN JENŐ

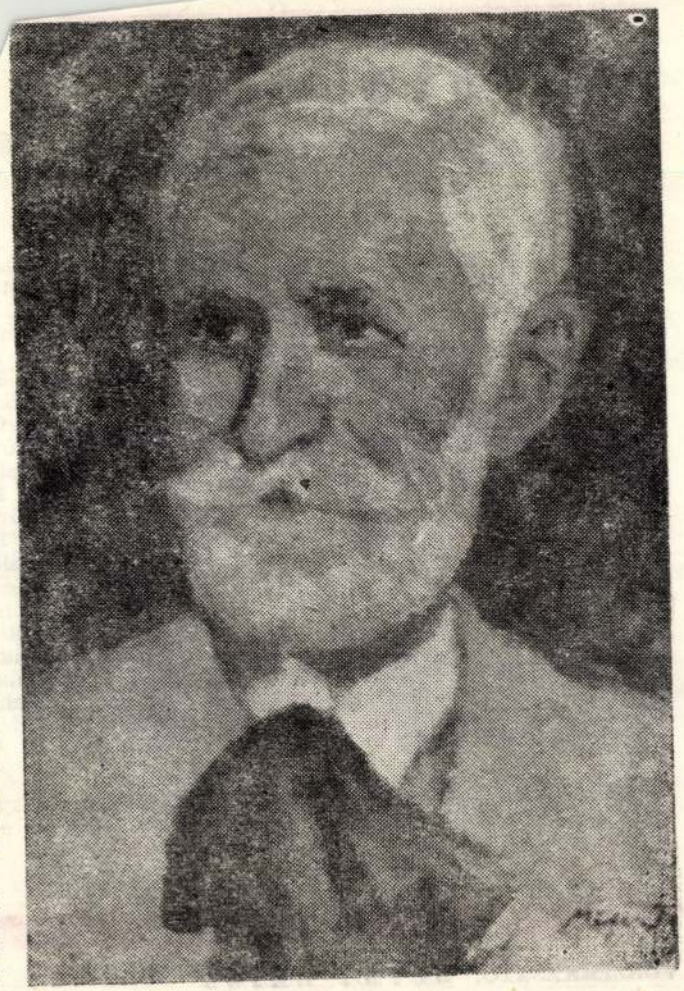

Méder Ilona: Benedek Elek

Fenyőtoboz

Vej Jing-vu négysorosát idézzük a vízszintes 1., függő[leges] 49., vízszintes 33. és függőleges 23. számú sorban. Kos[tolányi Dezső fordítása.

VÍZSZINTES: **1. Az idézet első sora** (zárt betűk: É, Á, Y, K, M). 17. Átjut a túlsó partra. 18. Emiatt. 19. Dala. 20. Felügyelés. 21. Megelőzően. 22. Fordított férfinév. 23. Futott páratlan betűi. 24. Olajbogyó. 25. [illegible] természetes szám, mely csak önmagával és eggyel osztható. 26. Kiejtett mássalhangzó. 27. Számnév, a vízszintes 25. egyike. 28. Megsebezne. 30. LAÓ. 31. Női név. **33. Az idézet harmadik sora** (zárt betűk: E, K, T, B). 35. Az összeadás szava. 36. Sértetlenül. 38. A száj része. 39. ... Christie, angol írónő. 41. Thor Heyerdahl papírusz-hajója. 42. Ajándékoz. 43. Ókori, Mezopotámiától nyugatra élt nép tagját. 44. Annak ..., amiatt. 46. Aktája. 47. Skálahang. 48. Ólom vegyjele. 49. Rubídium és kén vegyjele. 50. Háziállat. 51. Növelős burgonyagyökér. 52. Szovjet repülőgéptípus. 53. Üdítő ital. 54. Szomszédok az ábécében. 55. Kötőszó. 56. Beer-..., izraeli város. 57. Az adresszt. 59. Szakdolgozat tárgya. 61. Régi megszólítás. 62. Gallium vegyjele. 64. Megszabó. 65. ... Bator, a Mongol NK fővárosa. 67. A brazil labdarúgó válogatott kapusa a '70-es években. 68. Zúdít. 72. Taszít. 74. Thaiföldi, luxemburgi és kambodzsai gépkocsik jelzése. 75. Ritkaság. 76. Faló egyneműi. 77. Igen, több nyelvben. 78. Fizikai és fiziológiai tevékenységre való képességei. 80. Férfinév. 81. Madzagdarab! 82. Véredények. 83. Folyóvíz. 84. Hajat vágó. 86. A víz felszínén marad. 88. Zord. 89. Gyógyító csodaszer.

FÜGGŐLEGES: 1. Kiejtett betű. 2. Rávágott. 3. Muspellsheim tűzóriásainak egyike a germán mitológiában. 4. Az egyik tagjaként az el[illegible] ebe! 16. Gépkoc[illegible] **idézet negyedik** tűzre, szít. 25. [illegible] védte. 28. Köz[illegible] zenei utasítás, [illegible] angolul (MEEKS). 34. Autópályaról [illegible] Előadást előzi meg. 40. Fényérzékenyses[illegible]jelöl. 43. Sziget Venezuela partjainál. 45. Vés. 46. Nyelvtani fogalom. 48. Becézett orosz Péter. **49. Az idézet második sora** (zárt betűk: D, O, O, R, N). 51. Bibliai nép, névelővel. 52. Kilencvenkilenc, római számmal. 53. Nyílvessző van benne. 55. Se ..., se bűze (szólás). 56. Csíny, német eredetű szóval. 57. A három testőr egyike. 58. Munkás, argóban. 60. A múzsák kiválasztottjai. 61. Szélsőségesek. 63. Az egyik szülő. 65. 1806-ban elhunyt japán festő és fametsző. 66. Nótarészlet! 69. Finnországban rengeteg van. 70. Aktám. 71. Gennyzacskó a bőr alattt. 73. Hajlíthatatlan. 76. Kitöltése nálunk már nem szükséges. 79. Mitikus történet. 80. Szovjet kalapácsvető (Jurij). 81. Gabonát betakarít. 82. EBA. 83. A holló költője (Edgar Allan). 84. Nitrogén, kén és oxigén vegyjele. 85. Női név, de mitológiai hegy is. 87. Több E. 88. Csendes kas! 89. A diplomácíai testületek gépjárműveinek a betűjelzése. 90. Mint a vízszintes 41. számú sor.

(Készítette Kántor András)

A 39. számban közölt, **Vizek** című rejtvény megfejtése:

FŐSZERKESZTŐ: LÉTAY LAJOS
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: SZILÁGYI ISTVÁN
SZERKESZTŐSÉGI FELELŐS TITKÁR: MIKÓ ERVIN

Kéziratokat nem őrzünk és nem küldünk vissza.
Az UTUNK előfizetési díja egy évre 52 lej.
A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca,
Str. Dr. Petru Groza nr. 2. Telefon 951/1 24 20.

Medvegyanay

KIÁLLÍTÁS

MEGNYITÓ:

március 21-én 18 óra

1991. március 21 – április 20-ig

GÖDÖLLŐI GALÉRIA

MED GYASZAY blvain epitén

MEDGYASZAY ISTVÁN

Ars Hungarica 1980/1

Kathy Imre

A KORSZERŰ NEMZETI ÉPÍTÉSZET ÚTJÁN
(A magyar szecessziós építészet népi-nemzeti iránya)

A magyar századforduló építészetének kétséget kizáróan legjelentősebb irányzata az, amelyiknek a célkitűzése, hogy a megszületendő új építészet a kor színvonalán álló korszerű és egyben nemzeti jellegű legyen. A magyar századforduló – Európaszerte uralkodó – eszmeáramlatának a szecessziónak, ezen belül is különösen a magyar szecesszió építészetének alapvető jellegzetessége és megkülönböztető jegye, hogy már az induláskor is kifejezetten ezen az elvi alapon állt.[1] A későbbiekben pedig a korszak minden jelentős építésze vagy építészcsoportja – különböző alapállásból, vagy különböző mélységből kiindulva ugyan – a nemzeti építészet kimüvelésének talaján állt, és eredményeit kifejezetten ennek útján érte el. A korszak legjobb építészei és legjobb épületei a nemzeti építészet művelésének útján termelődtek.[2]

Az Iparművészeti Múzeum tervpályázatát 1890-ben írták ki, abban az évben, amelyet éppen korszakhatárnak tekintünk az eklektika és a szecesszió között. Ebben az évben született tehát az a terv – Lechner Ödön és Pártos Gyula keze nyomán – amelyet a szecesszió, s egyben a nemzeti építészeti törekvések elindítójának tekinthetünk Magyarországon. Ha ennek az indulásnak az előzményeit kutatnánk, az építészet területén kevesebb, de más területen annál több olyan kezdeményezéssel találkozhatnánk, amelyek búvópatakokként indulva végül is olyan folyóvá dagadtak, amely immár határozott medret vájt magának, s azt a medret többé már nem lehetett eltorlaszolni és a folyó sodrát is tudomásul kellett venni. Az előzményekből a legközelebbi és legközvetlenebb Huszka József munkássága, aki a magyar ornamentikával, annak eredetével foglalkozó tanulmányait néhány évvel azelőtt jelentette meg.[3] Ez Lechner építészetének kiindulásánál döntő, mondhatni elengedhetetlen indíték, és egyben egész formakincsének forrása. A távolabbi, nem közvetlen, de átfogóbb nagyobb távlatot nyitó előzményt, a magyar élet egészét, múltját, jelenét, jövőjét magában hordó látnok, Széchenyi István „Pesti por és sár" című írásában találjuk: „. . . Magyarország épitményeire kizárólag sem északi, sem déli minta nem tökéletes, s eképp, valamint a magyar nemzetnek eredeti képe, s éghajlatának, ha nem is szembeszökő, de mégis különös sajátsága van, úgy architektúrájának is önállásúnak szükséges lenni, s ennélfogva épitményeinek is okvetlen különös ábrázattal kell bírniok, s ez sem olasz, sem germán nem lehet (. . .) Mert vajjon mi a jó, mi a szép emberi készítményben? – Semmi egyéb, mint célirányosság, s így azon idomok s formák, amelyek ehhez legközelebb visznek. Miből az következik, hogy valamint minden nemzetnek, mely

még kozmopolita zagyvalékra nem olvadt egybe, sajátságainak megfelelő öltözete van, úgy külön-külön országra nézve is külön-külön lakóház, építési ízlés illik inkább, mit megint az éghajlat határoz el." Ezeket a sorokat Széchenyi jóval a szecesszió megindulása előtt írta le, de a benne foglaltak akkor is, ma is érvényesek.[4]

Az előzményeket tekintve azonban ezek csak jellemző részletek, mert a nemzeti célok minden területen való érvényesítésének gondolata, mint a negyvennyolcas szabadságharc indítéka és vezérelve, a szabadságharc leverése utáni osztrák elnyomás alatt is továbbélt, és a kiegyezés után ha korlátozottan is, törvényes keretek között kereste a megvalósulás lehetőségét. Az építészet ezen belül részterület ugyan, de jelentősége annál nagyobb. Nem véletlen, hogy a legnagyobb csatákat ezen a területen kellett megvívni a nemzeti jelleg érvényrejuttatásáért.[5]

Lechner Ödönnek elévülhetetlen érdeme, hogy az új építészeti irányzatnak a szecessziónak már az induláskor olyan irányt szabott, hogy a századfordulón induló új nemzedék tagjai, amennyiben az eklektikával szemben az új építészet útját kívánták járni, a nemzeti építészet kérdését nem kerülhették ki, még akkor sem, ha szemben álltak azzal. Ma már tudjuk, hogy mindazok akik a századelőn jelentőset alkottak, így, vagy úgy, kisebb, vagy nagyobb mértékben követték tanításait, a legjobbak úgy, hogy meghaladták azt. Lechner útja végül is nem vezetett el az igazi értelemben vett nemzeti építészethez, ennek azonban rajta kívülálló okai vannak. A legalapvetőbb ok az, hogy a kornak akkor – nemcsak akkor – téves elképzelései voltak a magyar építészet mibenlétéről, illetve egyáltalán annak létét vonták kétségbe, a népi építészetről pedig úgyszólván nem vettek tudomást.[6] Így gyakorlatilag az új építészeti kiindulás lehetséges alapját eleve figyelmen kívül hagyták. Lechner tehát abból indult ki, hogy a nemzeti építészet megteremtéséhez a magyar nép gazdag díszítőművészetét kell felhasználni, az építészeti formán keresztül lehet és kell tehát az építészet nemzeti jellegét megadni.[7] Ezen túl, Lechner felhasználva a Zsolnay gyár adta lehetőségeket, épületeit a nagyon gazdag hagyományokkal rendelkező népi kerámiák ihlette színes mázas burkolattal látta el.[8] Maga az épülettest Lechnernél általában eklektikus felfogású, és a főformába, különösen az Iparművészeti Múzeumnál, belejátszik a magyarság keleti (indo-iráni) – származására utaló, főleg India meghatározott részein kifejlődött sajátos építészeti formák hatása is. Lechner épületei zseniális alkotások, kitűnő építészeti formáló készségnek bizonyítékai, és annyiban részei is a nemzeti építészetnek, amennyiben annak bizonyítékai, hogy akkor, abban az időben, és mindazok akik hittek benne, ilyennek hitték a sajátos magyar építészetet. Mai szemléletünk szerint annyiban része nemzeti építészetünknek, amennyiben elindítója volt egy olyan nagyarányú kísérletezésnek, amelyben később tisztultabb alapállásból kiindulva – hitünk szerint – valóban születtek is olyan alkotások, amelyek sajátos hazai levegőt árasztanak, nemzeti karakterük van.[9] Lechner építészete ezen túlmenően magyarnak, ha úgy tetszik nemzetinek is minősíthető annyiban is, hogy tévedései is csak itt, ilyen adottságok és lehetőségek között születhettek. Lechner Ödön egyébként elméletileg sokkal tisztábban látta a kérdéseket – különösen jelentős épületei megépülte után – mint az alkotásaiból kitetszik. Egyik 1906-ban megjelent írásában ez olvasható: „Az új szerkezetek lehetősége új formákat fejleszt, így ebben az új evolúcióban idő és alkalom kínálkozik, hogy nemzeti egyéniségünket belevigyük az új formanyelv megalkotásába."

Ebben már nincs szó arról, hogy egy valamilyen módon létrejött épülettestet lássunk el népi díszítőművészetünk motívumkincsével, vagyis felületi jellegzetességekkel. Itt már lényegi kérdést érint, amikor „nemzeti egyéniségünket" az „új evolúcióban", vagyis a kor építészetének új feltételei és lehetőségei között kívánja belevinni az új építészet formanyelvébe.

Amikor azonban ezeket a sorokat írta, már nem vett részt a magyar építészet útjának irányításában, sőt ebben az időben már közvetlen tanítványai is – akik korábban szinte teljesen átvették építő modorát – különböző hatások alatt nagyobbrészt már eltértek korábbi irányvonalától.[10]

Lechner legközvetlenebb tanítványai kezdetben szinte szószerint követték, nem elveit, stílusát. Különösen Lajta Béla néhány korai épülete. Márkus Géza kecskeméti épülete a „Cifraház", Komor és Jakab Városház épülete Marosvásárhelyen, vagy Árkay Babochay villája jellemző ebből a szempontból.[11]

A századfordulón azonban, főleg a gödöllőiek révén ismertté vált az angol preraffaeliták tanítása, de az ennek alapján már kifejlődött „modern" angol építészet is.[12] Az angol építészetről már a kilencvenes években is jelentek meg ismertetések. Lechner abban az időben többször megfordult Angliában, Lajta pedig talán dolgozott Schaw-nál Londonban, így meglepő, hogy ez akkor rájuk nem volt hatással. Toroczkai Wigand Ede mint a gödöllői Művésztelep tagja,[13] a preraffaeliták szellemében már 1902-ben folytatott rendszeres népi építészeti tanulmányokat az ország különböző vidékein, így a Székelyföldön is. Egy családiház tervpályázaton 1903-ban már olyan pályatervet adott be, amelyen a zsűri észrevette a népi gyűjtőutak hatását, de ez bútorterveiben is érzékelhető.[14] Gyűjtőútjainak közzétett anyaga, valamint jellegzetes rajzai majd a fiatalok indulásánál kap jelentős szerepet.[15]

Időközben Medgyaszay István ugyancsak a népi építészet tanulmányozásának útján építi, teljesen sajátos egyéni megközelítéssel, a nemzeti építészet útját.[16] Ő már a század elején abból indult ki, hogy a nemzeti építészetet a népi építészet ismeretében, annak tanulmányozása és a benne rejlő lényegi összefüggések feltárása útján kell kifejleszteni.[17] A magyar építő szellemet kell megtanulni a néptől és azt korszerű igények és szerkezetek révén kell új formákban kifejleszteni. Medgyaszay, aki kitűnő statikus is volt, az új építőanyagoknak, de különösen a vasbetonnak, a mérnöki szerkesztésen túli, az új építészeti formálásban, különösen pedig a nemzeti építészeti jelleg megformálásában való lehetőségeit kutatta, majd sikerrel alkalmazta.[18] A Gödöllőn tervezett és épített (1904–06) két műteremháza funkcionális szerkezeti és formai szempontból is úttörő jelentőségű. További nemzetközi jelentőségű műveiben is a nemzeti jelleg organikusan, ellentmondás nélkül formálódik korszerű vasbeton épületekké.[19]

A század első éveiben tehát már körvonalazódott a nemzeti építészet megközelítésének a lechneritől eltérő mélyebb és igazabb útja, amely a nemzeti építészet kérdését nem kívülről, hanem belülről közelítette meg, nem a formában, hanem a formát is meghatározó tartalomban kereste a kiindulást.[20] Nem abból indult tehát ki, hogy egy feltételezett nemzeti jelleghez kereste a formát, hanem abból, hogy meg kell találni azt a biztos bázist, ahonnan elindulva, fokozatosan el lehet jutni a nemzeti jelleg kibontakoztatásához. Ezt a biztos bázist pedig a népi építészetben találták meg, mint a nép olyan ősi hagyományo-

kat őrző, külső hatásoktól kevéssé érintett alkotásában, amely magában hordja a magyarságnak, mint etnikumnak, olyan eredendő jellegzetességeit, amelyek a történelem viharai közepette is áthagyományozódtak.[21] Itt azonban sokkal többről van szó, mint egyszerűen a népművészeti formakincs átadásáról, átvételéről; az emberi közösségről, a népről van szó, aki alkotója és használója a népművészetnek.[22] Nem a pillanatnyi forma a lényeg, hanem az a szellemi-lelki magatartás, amely a forma mögött munkál és amelynek a pillanatnyi forma is engedelmeskedik.[23] A pillanatnyiság tehát nem véletlenszerűség, hanem egy fejlődésében is változatlan belső törvénynek adott pillanatban érvényes képlete. Kós Károly erről így ír 1909-ben: „Ennek a közösségnek a törvényeit kell tőlük eltanulnunk (. . .) Ez az amiért járom a földjüket, (. . .) azért akarom élni az ő életét, álmodni az ő álmait, akarok úgy gondolkozni mint ő, érezni tudni, mint ő. Mert ez az érzés, gondolat és emlékezés benne van cselekedetében akkor – ha öntudatlanul is – amikor kifaragja tornáca oszlopát, amikor kihímezi kapuját, amikor házát, csűrét, templomát építi." Ezek a sorok később rögződtek mint megfogalmazódtak. Ezeket az elveket vallották korábban Toroczkai és Medgyaszay is, ilyen értelemben írtak, terveztek és építettek.

A fiatalok, de főleg Kós Károly 1907 körül új szint hoztak a nemzeti építészetbe. Kós írásaiból is, épületeiből is kitűnik, hogy az új nemzeti művészet alapjának a népművészetet tekintette, az alaphoz hozzávette ugyan a magyar középkor művészetét is, de könnyen belátható, hogy a „középkor művészete" alatt ő annak csak jól körvonalazható területét, nevezetesen középkori falusi templomainknak szinte népművészeti alkotásnak tekinthető csoportját, a kerített templomokat értette.[25] Tovább szűkítve a kört Kalotaszeg falvainak, nagyobbrészt, valóban egyszerű népi mesterek kezenyomán szerkesztett-formált építészeti csodáit értette. Így lényegében csupán ugyanannak a jelenségnek két oldaláról van szó. A körösfői templom azért is lett jelkép. A Kós nemzedék elméleti bázisában nem nehéz felfedezni – amit Kós Károly írásaiban rögzít is – azokat a különböző irányokból jövő indításokat, amelyeknek átértékeléséből saját útjuk irányvonala egyértelműen kirajzolódott. Egyik a ruskini-morrisi eszmék, amelyeket nagyrészt már hazai átértékelésben, sőt főleg a gödöllőiek révén hazai alkalmazásban ismerhettek meg. Másik a finnek világkiállítási nagy sikere Párizsban 1900-ban, amely éppen az említett angliai eszmék gyakorlati bizonyítéka volt.[26] Harmadik az itthon ez irányban már eredményes elméleti és gyakorlati munka, többek között a rendszeres népművészeti gyűjtőmunka.[27]

A külföldi elméletek és példák azonban csak annyi szerepet játszottak, hogy ráébresztették Kóst, mint az új generáció szellemi vezérét is arra, hogy a népművészetre, népi építészetre alapozva valóban lehet nemzeti építészetet teremteni és ehhez kimeríthetetlen kincsesbánya Kalotaszeg. Most ébredt rá igazán korábbi, eladdig megfogalmazatlan vonzalmára, amely őt ehhez a kis zárt, kerek, minden viszonylatában egyértelmű világhoz kötötte.[28] Az egész Európát átható preraffaelita eszmék, Finnországot kivéve, sehol nem valósultak meg olyan következetesen – mert sehol nem vágtak olyan mértékben egybe a kívánalmakkal és lehetőségekkel – mint éppen Magyarországon. Webb „Vörös ház"-a az angol középkori és a népi építészet ötvözetéből születő, addig nem látott, korszerű nemzeti jellegű angol építészet első megfogalmazása. Kósnál is a népi építészet és közép-

kori építészet találkozásából születik a nemzeti jelleg. Csak az elvek azonosak, utánzás fel sem merülhet, a vörös nyerstéglás komor Red House, más világ, mint Kós derűt árasztó hófehér házai.[29] A finn hatások szerepe hasonló, bár az adottságok folytán a hasonlóságoknak nagyobb tere nyílik.[30]

A nemzeti jellegű építészetet a magyar társadalom, végül is elsősorban Kós Károly épületein keresztül vette tudomásul. Ennek oka egyrészt az, hogy ekkor már nem volt vita tárgya a nemzeti építészet ügye, másrészt ez az építészeti karakter valahol mégis csak ott élt az emberi lelkek mélyén, a megütött hangra valami rezonált. Ezen túl azt is figyelembe kell vennünk, hogy az első e nemben megvalósult épületek tartalmukban a legkevésbé sem mutattak ellenállást az új építészeti formálással szemben.[31] Egyébként is nagyon sok irányú kedvező körülmény és következetes tevékenység játszott közre abban, hogy felfedezték Kalotaszeget mint művészetünk megújulásának talán legbővebb forrását, és irányzatoktól függetlenül azt mintegy közös alapnak tekintették.[32] Így lehetett 1906–07-től kezdve a nemzeti törekvéseknek néhány évig szinte egységes jellemzője az a Kalotaszeg ihlette jellegzetesség, amely legerőteljesebben talán Kós Károly műveiből sugárzik. Ez a Lajta műterem munkáin éppen úgy megfigyelhető, mint még a nemzeti törekvésektől távolállókén is, de ebben az időben érik Árkay építészetében a fasori templomhoz vezető fordulat is. Toroczkai Wigand pedig, aki ennek a fordulatnak már a kezdeteknél egyik munkálója volt, ebben az időben kezdte meg néhány éves székelyföldi munkásságát, ahol egy újabb jelentős népművészeti terület értékein gazdagodva továbbvitte, és sajátos módján kiteljesítette a nemzeti építészetet.[33] Medgyaszay is ezen az úton éri el nemzetközi sikereit.[34]

Ahogy szükséges volt, és mint láttuk; be is következett a különböző alapokból induló nemzeti törekvések egy mederbe terelődése, addig, ameddig a nemzeti építészet ügye vitatott volt, úgy ez a szükségesség az ügy győzelmével megszünt.[35] Ezért 1910 körül már egy sokféleség, azonos törekvésen belüli sokféleség kezd kibontakozni. Ez szükségszerű és fölöttéb kívántos folyamat, mert azonos nemzeti karakterű jelentős művek csak a művészek egyéniségén átáramolva, egyéni jelleggel ellátva jöhetnek létre. A nemzeti karakter pedig nem valami fitogtatni való felületi dísz, hanem egy népközösség, egy nemzet, önkifejezésének szükségszerű megnyilvánulása. De tovább is mehetünk, azt mondhatjuk, hogy létérdeke. Amikor Széchenyi korábban idézett soraiban ezt mondja: . . . „valamint a magyar nemzetnek eredeti képe (. . .) van, úgy architektúrájának is önállásúnak szükséges lenni" . . . nemcsak az építészetre, az épületekre gondol, hanem a sokkal nagyobb épületre a hazára, az országra is. Arra, hogy azt is úgy kell felépíteni, berendezni, hogy a benne lakók képének megfeleljen, önállása legyen. Ez pedig gazdasági, szociális, kulturális kérdés, létkérdés, a nemzet önállásának kérdése. Így kapcsolódik a nemzeti építőstílus az önálló-lét, a gazdasági függetlenség, egyáltalán a lét kérdéséhez. Bobula János 1893-ban ezt írta: . . . „Senki sem vonhatja kétségbe, azt az elvitathatatlan tényt, hogy az épületeinken alkalmazandó német stílus jobban germanizálja nemzetünket, mint akár ezerszámra menő fekete-sárga vászon zászló."[36]

A magyar szecessziónak többek között, ezért is van az európaiságon belül is sajátos arca, mert itt ebben az időben nem pusztán az új életérzés új kifejezésmódjáért, hanem részben magáért az életért, de legalább is az életnek olyanná alakításáért kellett hadakoz-

ni, amelyben a „nemzet önállása" lehetővé válik. Ehhez egyidejűleg a nemzet formálása, építése is szükségeltetett. A népművészetnek a nemzeti művészet rangjára emelése annak alkotóját is szükségszerűen oda emelte. A nemzeti művészet formálása tehát egyben a nemzet formálása is. Ezt jelenti a népművészeten alapuló nemzeti művészet. Így gondolták ezt ebben a korban az építészeken kívül Ady, Bartók és Kodály, Csontváry vagy Móricz Zsigmond is.

JEGYZETEK

[1] A nemzeti építészettel már korábban is foglalkoztak. Schauff János már a XVIII. sz. végén tervezett egy nemzeti oszloprendet. A klasszicizmus idején is felmerült a nemzeti jelleg kérdése (Péchy Mihály) a reformmozgalom, az ennek hatása alatt álló irodalmi népiesség valamint a zene (Mosonyi) hatására. A romantikában elsősorban Feszl Frigyes, de mások is kifejezetten törekedtek a nemzeti jellegű formarend megteremtésére. Azt is tudjuk, hogy a kozmopolitának minősített eklektika mestereit is foglalkoztatta a kérdés. Az eklektika felülmúlhatatlan zseniális mestere Ybl Miklós és kortársai is vitatkoztak róla, bizonyára a hatvanhét körüli új reformszellem hatása alatt. (Ybl építészete ezért vagy nem ezért valóban nemzeti építészet is.) A századfordulón azonban ez a kérdés egészében másképpen jelentkezik, mert mindenirányú korszakváltással egyidejűleg történik, és mert felfedezték a nemzeti jelleg kiművelésének forrását a népművészetet, népi építészetet. A nemzeti jellegű szecesszió elindítója Lechner Ödön és Pártos Gyula Iparművészeti Múzeuma (1893–97)

[2] Lechner Ödön, Lajta Béla, Toroczkai Wigand Ede, Medgyaszay István, Kós Károly, Árkay Aladár és mások.

[3] Huszka József (1854–1934) nem volt építész. Írásaiban a magyar népi díszítő művészet formakincsének eredetét kutatta. Az élő népművészeti formakincs, valamint honfoglaláskori művészetünk formái alapján a magyar díszítő művészet keleti eredetét tárta fel, illetve bizonyította. Huszka hatása a magyar szecesszió építészetében de más téren is felmérhetetlen, hiszen e nélkül az egész fejlődés esetleg más irányt is vehetett volna. Lechner munkásságában meghatározó jelentőségű. A múlt század második felében felfedezett keleti művészetek hatása az egyetemes szecesszió kialakulásánál alapvető szerepet játszott. Huszka felfedezésében a Kelet művészete a magyar művészet ősforrása. A más helyen csak különleges, idegenszerű, (bár vonzó) keleti művészetekhez fordulás a kor felfogása szerint nálunk, művészetünk legősibb alapjaihoz való visszatérés. Ez döntő meghatározó a magyar szecesszió sajátos arculatának kialakulásában.

[4] Széchenyi ezen sorainak közvetlen hatását az építészetben kimutatni nehéz lenne, de bizonyára ott munkált az Ybl nemzedék ilyen irányú érdeklődésében is.

[5] Itt utalhatunk az Iparművészeti Múzeum megépülte után fellángolt éles sajtóvitákra, de az 1930-as években, az 1950-es évek első felében, vagy napjainkban újra és újra jelentkező, gyakran szélsőséges, vitákra.

[6] Huszka művei építészeti vonatkozásban nem adtak, nem adhattak útmutatást, ő elsősorban a magyar díszítőművészet eredetét kutatta, annak felhasználása más kérdés.

[7] Lechner első szecessziós jellegű műveinél kifejezetten formaművész, megelőző eklektikus alkotásai konstruktívabbak.

[8] A Zsolnay kerámia jelentősége messze túlnő a puszta lehetőségen, hiszen Zsolnayék még az épületkerámiák előtt felfedezték és alkalmazták a népművészetet. Ilyenformán ösztönözték az épületkerámiák motívumkincsét is. A Zsolnay gyárban már a nyolvanas évek közepétől külön részleg foglalkozott az épületkerámiával illetve pirogránittal. A korszak jelentős építészei Ybl Miklóstól Lechner Ödönig mind alkalmazták is, de jelentős mennyiségben eljutottak a gyár épületburkoló elemei Ausztriába, Bécsbe is.

[9] Medgyaszay, Kós, Toroczkai Wigand Ede épületei jelentik ennek legjavát, de ezen túl is szép számmal vannak ide sorolható épületek.

[10] A nagyarányú gyűjtések révén ekkorára már tisztábban látták a népművészet mibenlétét és főleg felfedezték a népi építészetet. Ettől kezdve a legjobbaknál a népi-nemzeti építészet már nem a népi díszítőművészet elemeinek alkalmazását jelentette.

[11] Néhány esetben ilyen „Lechner-stílusú" épületnél Lechner közreműködése kimutatható vagy feltételezhető.

[12] Egyrészt folyóiratok és kiállítások, másrészt utazások és személyes kapcsolatok révén is.

[13] Azt, hogy adminisztratív értelemben tagja volt-e a művésztelepnek többen vitatják, de hogy a lényeget illetően szoros szálak fűzték oda nem lehet vitás. Medgyaszay is a Művésztelephez („Társasághoz") tartozónak vallotta magát, az irodalom sehol nem említi.

[14] „Igen eredetien kezeli a magyar motívumokat" (Művészet 1905). „Baillie Scotthoz és a többi vezető építőművészhez hasonlóan ő is értett ahhoz, hogy teljesen nemzeti építészetet teremtsen" (Der Architekt 1911).

[15] A Kós nemzedék stílusirányának alapozásában az eddig ismertnél jelentősebb szerepe van.

[16] Medgyaszay a magyar népművészet keleti kapcsolatait kutatta, a hagyományanyagot ezzel lényegesen kibővítette, színesítette. Építészetének sajátos levegőjét ez is adja.

[17] . . . „törekedjünk arra, hogy az új anyagok szilárdsági viszonyait minél világosabban jellemezzük, műveink a mi népünk formanyelvén beszéljenek és azokban a mi korunk gyermekének lelke, a mi világnézetünk tükröződjék." (M. I.)

[18] A Veszprémi Színháznál (1907–08) mindezek kiteljesedését figyelhetjük meg. Az itt követett elveket elméletileg is megfogalmazta, leírta: „A vasbeton építészet művészi megoldásairól" című tanulmányában, ezt a Veszprémi Színházról bemutatott képekkel illusztrálta; „Die künstlerische Lösung des Eisenbetonbaues" címen a VIII. Nemzetközi építészkongresszuson ismertette nagy nemzetközi elismeréssel (Megjelent német nyelven a kongresszusi kiadványban.)

[19] Veszprémi Színház (1907–08) Soproni Színház (1908–09), Moson elemi iskola (1909), Resicabánya iskola (1909), Rárosmulyad templom (1909–10)

[20] Ez elsősorban is a népi építészet jobb megismerésének következménye, de nem utolsó sorban a nép életével való közvetlen találkozásnak is.

[21] Ezek az alaprajzi fejlődés, a szerkezetek és építőanyagok, valamint a díszítőmód és nem utolsósorban a település rendjében egyaránt jellegzetesek. A java építészek éppen ezeket kutatták és kísérelték meg átplántálni saját műveikbe.

[22] Ilyen mélységekig a gyűjtőutak, a néppel való találkozás nélkül nem lehetett volna eljutni.

[23] A gyűjtőutaknak éppen ez volt, ez lehetett egyik leglényegesebb tanulsága, a különböző tájegységek és különböző korú épületek egybevetése révén.

[24] A magyar szecessziós építészet népi-nemzeti irányának éppen ez a szellemiség, a népi alkotások, a népi alkotásmód mibenlétének kutatásából-feltárásából átsugárzó lényeglátás a jellemzője.

[25] Ez a templomtípus, amely legtöményebben és legjellegzetesebb formában Kalotaszeg falvaiban maradt fenn, korábban szinte az egész Magyarországon elterjedt forma volt. Kós Károlyt – bár nem szülőföldje – rendkívül szoros szálak fűzték e vidékhez, formakincsének jelentős része innen eredeztethető, de a magyar romanika monumentális világhírű alkotásai (Ják, Gyulafehérvár) is nyomot hagytak épületein. Kalotaszeg különben az egész magyar szecesszió építészetében képző- és iparművészetében döntő hatást gyakorolt.

[26] Kós és a Fiatalok építészetében az angol és finn igazodás kétségtelenül kimutatható, de az angol–finn–magyar szecesszióban kimutatható egy olyan belső rokonság is, amely közvetlen hatásokkal egyértelműen semmiképpen nem magyarázható. Ennek tisztázása még a jövő feladata.

[27] Elsősorban is a Malonyai szervezte gyűjtőmunka, amelyben az építészek (Medgyaszay) fontos szerepet játszottak, majd az ennek feldolgozása révén megjelenő „A magyar nép művészete" kötetei.

[28] Kós Károly egy diákkori kirándulás, illetve baráti meghívás alkalmával ismerte meg először Kalotaszeg falvait.

[29] Ez is bizonyítja, hogy a népi nemzeti jelleg sokkal mélyebb gyökerű mintsem, hogy felületi díszítéssel pótolható lenne. A sajátos használati kívánalmakon túl az éghajlat, az építőanyagok és felhasználásmódjuk a hagyományos színek és még sok más tényező határozzák meg elsősorban.

[30] Különösen a fa felhasználásában figyelhető meg.

[31] Az állatkerti épületek, templomok, családiházak jellemzőek ebből a szempontból.

[32] Kalotaszeg azért tölthette be ezt a szerepet, mert elzártsága folytán ott az életrend és a lakókörnyezet még sokkal nagyobb harmoniában volt mint az ország civilizáció által jobban érintett területein.

[33] Toroczkai Wigand Ede a „székely akció" keretében Székelyföldszerte sok népházat, iskolát, templomot, lakóházat stb. tervezett. Ezeknek az épületeknek a megformálásánál kifejezetten a székely népi építészet szelleméből indult ki, mintegy kiteljesítette azt.

[34] Különösen a Veszprémi Színház épülete aratott jelentős sikert, amelyben a vasbeton építésnek sok – mindmáig kiaknázatlan – szerkezeti-formai lehetőségét csillantotta meg.

[35] 1910 körül a legjelentősebb építészek mindenike, de a nagyközönség is, már természetesnek vette a nemzeti építészetet. A századelejei nagy viták elcsendesedtek, vagy más síkra terelődtek.

[36] Építészeti Szemle 1893 (9.)

MEDGYASZAY István építész

Magyarok drámája a pozsonyi parlamentben

Szeptember első napján, kétnapos vita után a pozsonyi parlament nagy szótöbbséggel elfogadta a kormány által előterjesztett alkotmánytervezetet. Ez nem volt váratlan, hiszen hasonló módon fogadták el a szlovák szuverenitási nyilatkozatot is, egy héttel korábban pedig *Klaus* cseh és *Meciar* szlovák kormányfő megállapodott abban, hogy a két köztársaság 1993. január 1-jétől teljesen önálló lesz. Aki a parlamenti vitát végighallgatta, láthatta: ez a két nap sűrítve adta vissza *egy nemzeti kisebbség drámáját*, kilátástalan harcát az önrendelkezésért, azért, hogy tagjait ne nyilvánítsák hivatalosan is másodrendű állampolgárokká.

Megdöbbentő volt látni: a szlovák képviselők, akiknek az alkotmánytervezet jobbítása lett volna a feladatuk, ehelyett a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom–Együttélés koalíció *lejáratásával* foglalkoztak, s a vita *magyarellenes dühöngéssé* fajult. És mindennek az *alaphangját Meciar kormányfő adta még*, aki mellesleg éppen *Budapestre* készült *baráti* tárgyalásokra. A plénum nemhogy enyhített volna a kormány által javasolt szöveg kisebbségellenes kitételein: éppen ellenkezőleg cselekedett, amikor tovább erősítette az önálló Szlovákia nemzetállamjellegét.

Győztek a szélsőségesek

Az MKDM–Együttélés módosító javaslatait minden parlamenti bizottságban automatikusan elvetették, ezért határoztak úgy a magyar képviselők, hogy azokat a plénum előtt is megismétlik, bár tudták, nem sok jóra számíthatnak. *Bugár Béla*, az MKDM elnöke a Magyar Fórum számára így foglalta össze javaslataik lényegét:

– *Elsősorban azt szerettük volna, ha a preambulum a polgári elvek bevezetéséről szól, hogy az alkotmány ne csak a szlovák nemzet alkotmánya legyen, hanem minden Szlovákiában élő állampolgáré. De... amíg a kormány által javasolt szöveg úgy kezdődött volna, hogy „Mi, Szlovákia állampolgárai...” ezzel szemben az elfogadott változatban már az áll, „Mi, a szlovák nemzet...”*

Ami a sok vihart kavart nyelvhasználati jogot illeti, a tervezetben még a „hivatalos nyelv” megjelölés szerepelt, de győzött a szélsőséges Szlovák Nemzeti Párt által javasolt „államnyelv” kifejezés. Ez egy nem definiált fogalom, másként értelmezik a szélsőséges nacionalisták, másként a Meciar-féle párt és így tovább. Tehát ha különbözőképpen értelmezik, tartok attól, hogy nem mindig a mi javunkra fogják alkalmazni. A lényeg, hogy az államnyelv rögzítése az alkotmányban tovább korlátozhatja a kisebbségek nyelvhasználati jogait.

Külön csoportot képeznek a kisebbségi önigazgatással kapcsolatos javaslataink. Ezeket a korábbiaknál is vehemensebben utasították el. Pedig nagyon fontos lett volna a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Tanácsának létrehozása. Voltak más, nemcsak a kisebbségeket érintő javaslataink is. Csak egy példát említenék, a referendummal kapcsolatosat. A kormány tervezete szerint a népszavazás eredményeit 3 év múlva a parlament egyszerű törvénnyel megszüntetheti. Mi azt ajánlottuk, hogy egy népszavazás eredményét csak újabb népszavazás érvényteleníthesse. Természetesen maradt az eredeti változat.

Ezért döntött úgy a 14 magyar képviselő, hogy nem vesznek részt a szavazáson. *Rózsa Ernő*, az Együttélés tagja, a parlament elnökségének egyetlen magyar képviselője a szavazás előtt bejelentette: a magyar koalíció is úgy érzi, kell az alkotmány, *megérti a szlovák emancipációs törekvéseket.* De *ez az alkotmány nem demokratikus*, a kisebbségi jogokat a nemzetközi dokumentumok szintje alatt kezeli, ezért a magyar képviselők a szavazás előtt *kivonulnak a teremből.*

De nemcsak ez a két nap volt drámai a magyar képviselők számára, hanem a korábbi hetek is. Mert *fennállt a veszélye annak, hogy a magyarokat kiebrudalhatják a parlamentből.* Meciarnak ugyanis volt egy olyan javaslata, hogy az alkotmány elfogadása után a képviselők ismét tegyék le a képviselői fogadalmat, immáron az alkotmány előírta új szöveg szerint.

Antidemokratikus alkotmány

Megkérdeztem *Rózsa Ernőt*, hogyan oldotta volna fel önmagában ezt a dilemmát?

– *Fel kellett mérni, hogy személyes kiállásunk, úgymond: derekasságunk milyen következményekkel járhat majd az itteni magyarság jövőjére nézve, ha nem lesz egyetlen magyar parlamenti képviselő sem. Megengedhetjük-e magunknak a mostani, esetleg diktatúrához vezető helyzetben? Azt mondtam, az egyéni érzékenységet félre kell tenni. Aki nem élte át ezeket a napokat, talán túl patetikusnak tartja szavaimat, de nagy igazság van abban, hogy aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni. A kisebbség védelmét nekünk akkor is vállalnunk kell, ha gyalázzanak, ha szidalmaznak érte.*

Hozzátartozik az igazsághoz, hogy *Carnogursky* exkormányfő vezette Kereszténydemokrata Mozgalom képviselői is az alkotmány ellen szavaztak. Pontosabban: ezen alkotmány ellen. Mert *antidemokratikus*, egy hét alatt tákolták össze, s Meciarék biztos többségük tudatában a szlovák ellenzék javaslatainak döntő részét is lesöpörték az asztalról – ráadásul a kormányfő sértő hangnemben előadott kioktatásait is végig kellett hallgatniuk. Ez az alkotmány nyilvánvalóan nem évtizedekre szóló alaptörvény, hanem egy párt hatalmának a megőrzését szolgálja.

A megemelt hang nagyobb súlya

Meciar stílusához visszatérve a *Lidové Noviny* cseh napilap kommentárja például feltette a kérdést, létezik-e Szlovákiában parlamenti demokrácia, hiszen a képviselők döntéseinek kisebb súlya van, mint Meciar megemelt hangjának. *„A szlovák kormányfő már többször tapasztalhatta, a megfélemlített parlament révén bármit elérhet. A Szlovák Nemzeti Tanács Meciar nemzeti tanácsává alakult át, pártja és a kormány után egyszemélyes szerv lett.”*

Meciar vagy féltucatnyi hozzászólásának egyikében éppen a magyar képviselőket pocskondiázta, vádolta hozzá nem értéssel, konfrontáció keltésével.

– Hogyan érzi magát Bugár Béla a kormányfő piszkolódásai után?

– *Az eddigi tapasztalatok alapján még keményebb kirohanásokra is számítottam* – feleli.

Csak a telefonhívás után gondolkodtam el azon, hogy az MKDM elnöke most optimista volt-e vagy pesszimista?

M. Kassai István

MAGYAR VILÁG

A püspök éhségsztrájkja

A romániai forradalom kezdetének helyszínén, a feltartóztathatatlan eseménysorozat indulásának harmadik évfordulóján a változásoknak szikrát adó Tőkés László éhségsztrájkba kezdett. A Királyhágó melléki református püspök akkor a temesvári gyülekezet lelkésze volt, meghurcoltatása, zaklatása, bátor kiállása töretlensége, megtörhetetlen gerince újszerű, a hitéleten túlmutató küldetés betöltésére is elhivatottá tette.

A püspök úr egy időre visszatért Temesvárra és demonstratív demokráciamentő, a forradalom folyatását és valódi véghezvitelét számon kérő és sürgető éhségsztrájkba kezdett. Sokan jelentették be csatlakozási szándékukat, számosan el is kezdték az éhségsztrájkot, magyarok és románok vegyesen. Mint akkor, a felforrósodott 1989-ben itt tették. A román jobbat akarók akkor is többen voltak a magyaroknál, most is többen vannak. Mint ahogy számarányuk is meghaladja a magyarságét. A város ezért is tudott jelképévé válni a közös jobbat akarásnak, az egymásrautaltság és összefogás szent eszméjének.

Tőkés László most, ebben a forró szeptemberben ismét akcióba lépett. Feltehetően egyedül, öntörvényűen döntött: eddig nem tudunk arról, hogy neves politikai személyiségek, tekintélyes értelmiségiek látványosan csatlakoztak volna hozzá. Követeléseivel azonban alighanem egyetért a magyar és a román demokraták elsöprő többsége. Hiszen kit ne háborítana fel a marosvásárhelyi pogrom után megkésve hozott ítélet, amelyben éppen az áldozatokat marasztalták el az igazság szolgálóinak becézett gátlástalan szertartásmesterek? És Románia melyik, változást, emberibb életet és légkört áhítozó, becsületes fia ereiben ne dermedt volna jéggé a vér azon a mérhetetlen cinizmuson, amellyel a tegnapi hatalmasok átmentették önmagukat és rendszerüket, elszabotálták a kínkeservesen beígért reformokat; és magatartásuk, mindennapos tevékenységük további romlást ígér Romániának, a románoknak, a magyarságnak meg különösen.

A püspök úr nyilatkozatait, megnyilatkozásait ismerve bizonyosak vagyunk abban, hogy nem könnyű szívvel hozta meg ezt a döntést. Aligha él a romániai magyarság körében olyan befolyásos személyiség, aki nála óvatosabban, elővigyázatosabban, felelősségteljesebben, a szélsőségeket, minden politikai heveskedést jobban kerülve döntene politikai természetű lépéseiről, tetteiről. Az önmérséklet is hozzájárult erkölcsi tőkéjének, politikai hitelének gyarapodásához.

Ezzel a hatalom is kénytelen is számolni. Vagy legalábbis azt a látszatot kelteni, hogy számol vele. Híre terjedt, hogy Iliescu, jelenlegi román elnök is késznek mutatkozik a tárgyalásra. A hír mindenesetre tanúsít valamit. Nevezetesen, hogy Románia hatalmasai rákényszerülnek – rákényszeríthetők – arra, hogy számot, vagy legalább valamiféle magyarázatfélét adjanak kurzusukról, a román nemzet és a nemzetiségek ellen elkövetett vétkekről.

k. r.

Esélyt adtam magamnak, magunknak

Interjú Jakabffy Ernővel, a Magyarok Világszövetsége alelnökével

Jakabffy Ernőről, a Svédországi Magyarok Országos Szövetségének (SMOSZ) elnökéről többször írtunk már a Magyar Fórumban. Ő irányítja azt a lelkes, nem túl nagy létszámú csoportot, amely mozgatja, összehangolja a skandináv ország különböző városaiban, falvaiban működő magyar közösségeket. Képviseli a svéd kormányszerveknél, bevándorlási hatóságoknál, más közösségeknél a SMOSZ és a mindenkori magyar anyanyelvű menekültek érdekeit, hangot ad az oly sokszor jogos kívánságaiknak. Tizenkilenc éve végzi munkáját a magyarok érdekében. Ide egy közhely kívánkozik: fáradhatatlanul. De a közhely nem egészen igaz: a hatvanöt esztendős, alig pár hónapja nyugalmazott erdőmérnök és környezetvédelmi szakértő már érzi az elfáradást, de főként az immár emigrációban is jelentkező, itthonról átterjedt személyes jellegű furkálódásos, könyökléses ellentéteket. Legalábbis ilyesmiről beszélt a magyarok harmadik világkongresszusa előtt. (Ott egyébként a nyugati magyarságért felelős alelnökké választották.) A kongresszus után másként nyilatkozott.

– *Mi történt közben?*

– Talán azt kellene elébb mondanom, mi történt a megelőző időszakban, az elmúlt években. Kezdem az indulásommal. *Székelyföldön* születtem, a gimnázium alsó osztályait *Kolozsvárott* és *Debrecenben* végeztem. Azután a pécsi honvéd hadapródiskola növendéke lettem, s a háború végén zászlóaljammal együtt Németország nyugati részén amerikai fogságba kerültem. 1946-ban jutottam vissza az akkor már félreismerhetetlenül a *bolsevizmus karjaiba hullott Magyarországra.* Édesapám orosz fogságba került, édesanyámmal *Budapesten maradtunk. Tűzifát hordtam, kazánfűtő, gépkocsivezető* lettem, és hiába pályáztam egyetemre, pedig gyerekkorom óta *erdőmérnök* akartam lenni.

1956. október 23-tól kezdve *részt vettem a forradalmi eseményekben.* Szomszédom *feljelentett*, nem maradt más választásom, november végén édesanyámmal együtt előbb Ausztriába, majd *Svédországba menekültem.* Ott 18 hónapig úgynevezett „praxis”, *erdei munka és kemény nyelvtanulás* után felvettek az erdészeti főiskolára, és 1962-ben megszereztem az erdőmérnöki diplomát. Erdőtudományi licentiatus fokozatot nyertem.

Tiltakozó levelek a külügyminisztereknek

A kinti magyarság életében 1956 óta veszek részt, közel két évtizede aktívan. Szervezek, „ügyintézek”, eljárok, menekülttáborokat látogatok, leveleket, beadványokat írok, kitűnő munkatársaim állandó segítségével. Amúgy itt számomra *semmilyen munka nem büdös*, ha a magyarokért tehetek valamit. Szabadidőm kilencven százalékát a magyarok ügyeinek intézésével, bonyolításával töltöttem.

Kevés idő jutott legtartósabb szenvedélyemre, a vadászatra, még kevesebb olvasásra, színházra, hangversenyre. Arra gondoltam, ezután ezekre is többet fordíthatok majd. Ebbéli elhatározásomat megkönnyítette, hogy sajátos módon itt is, ott is *intrikálni kezdtek ellenem.* A Magyarok Világszövetségének tavalyi tanácskozása óta olyanokat mondogattak rólam: ez a Jakabffy egy *önző „kapitalista”*, aki *nem törődik* a kisebbségi sorba szakadt magyarsággal. Az effajta hangok felerősödtek.

A Magyarok Világszövetsége az alattomos rágalmak ellenére fontosnak tartotta részvételemet a harmadik világkongresszuson. Az elnök úr személyesen és levélben is invitált. Magamnak – magunknak – adtam még egy *utolsó esélyt*: hátha valami mégis megváltozik. És nem csalódtam.

Dióhéjban ennyit tudok mondani arról, ami „közben” történt.

Most nem hagyhatom magam

– *Maradjunk a világkongresszusnál. Engem eléggé meglepett, hogy pár nappal a korábban hangoztatott fenntartásai dacára elfogadta az MVSZ alelnöke posztját. Mi késztette erre?*

– A Kárpát-medencén kívüli magyarság *többsége jelölt* erre, s a szavazáson lényegében *nem is volt ellenfelem.* 28-ból 21 küldöttszavazatot kaptam. Éreztem, éreznem kellett, hogy amint hangoztatták, most *nem hagyhatom félbe* az egészet. Sőt, többet kell vállalnom, hiszen a *két Amerika, Nyugat-Európa, Afrika, Ázsia és Ausztrália* magyarságának gondjai, s főként összefogásának ügye is érint már.

Ez a Világszövetség különben már nem a régi. *Csökken a centralizálás, helyi központok alakulnak, nekem a teljesen autonóm központok, szervezetek munkáját kell inkább ajánlásokkal, észrevételekkel, az ügyintézéshez nyújtott segítséggel közös mederbe terelni.*

Elkezdjük az új számvetést

– *Hogyan kezd újszerű feladatai végrehajtásához?*

– Nyilvánvaló, hogy ezután többet, még többet kell bíznom arra a *derék és lelkes csapatra*, amellyel eddig is dolgoztunk Svédországban, s amelyet együtt értük el az eredményeket. Ezután pedig a világ magyarságával együtt elkezdjük a rég aktuális *újabb számvetést.* Kiindulási pontunk az, hogy az anyaországi magyarság arra ugyan képes, hogy önmagáról gondoskodjék, de ahhoz szegény, sok szempontból erőtlen, hogy a Kárpát-medence minden rászoruló magyarját segítse. A *mi dolgunk* is, ez ügyben *minekünk sokat kell vállalnunk.* Nem habozhatunk, *koncentrálnunk kell az erőket.* Az anyagi teljesítőképességet is igénylő erőfeszítések mögé nekünk fel kell sorakoznunk, hiszen az egyetemes magyar közösségben mi tehetősebbnek számíthatunk.

– *Négy évre választották a Világszövetség alelnöki posztjára. Régebben fáradtnak látszott. Bírja majd az újabb és újabb erőfeszítéseket?*

– Ameddig Isten erőt ad, teszem, amit kell.

Krajczár Imre

Kell-e nekünk Medgyaszay István?

Medgyaszay István – olyan súlyú név ez a magyar építőművészet történetében, mint Bartóké vagy Kodályé a zenében. Kortársak, sőt harcostársak is voltak. Mégis: míg az utóbbiak neve és munkássága közismert, Medgyaszay nevét és műveit bántóan kevesen ismerik.

– Kevesen? Szinte senki. Még a szakmabeliek, az építészek is alig tudnak róla!

Bartha Zoltán festőművész, Medgyaszay veje fakad ki így, aki csaknem negyedszázada vívja elkeseredett harcát 1959-ben elhunyt apósa műtörténeti jelentőségű épületeinek megmentéséért – szavai szerint meglehetősen eredménytelenül.

Alibi emléktábla

Értetlenkedve állok panaszáradata előtt, hisz a ház falán, amely előtt beszélgetünk, márványtábla virít a következő felirattal: *„E házban élt és alkotott Medgyaszay István építőművész (1877–1959) a vasbeton építőművészet nemzetközi jelentőségű úttörő mestere."*

– A tábla? – legyint rezignáltan Bartha Zoltán, – nos, ez csak kirakat. 1989-ben, apósom halálának harmincadik évfordulójára csináltatta a Magyar Építőművészek Szövetsége, de a felavatására már nem jöttek el. Mint ahogy hallgattak akkor is, amikor Medgyaszay főművét, az 1908-ban elkészült veszprémi színházat, amely nemzetközi viszonylatban is a művészi megformálású vasbeton építészet legelső alkotása volt, 1977 és '87 között „korszerűsítés" címén szétverték. Mert ami megmaradt belőle, annak semmi köze apósom művészi koncepciójához!

A tábla felállításával talán a lelkiismeretükön akartak könnyíteni. De hát mit ér az ilyen jóvátétel? A puszta dekórum nem helyettesítheti a dilettáns átépítésekkel megsemmisített épületeket. Íme, itt ez a ház is, a hajdani Medgyaszay-villa, a Ménesi út egyik legharmonikusabb épülete. Szinte romhalmaz. Évek óta kilincselek a műemlékeseknél, segítsenek rendbehozatni, mert a család anyagi ereje erre nem elég. Azt hiszi, adtak valamit? Dehogy. Már a Medgyaszay név is ingerli őket. Mert Medgyaszay, ugye, nemzeti szellemű építészetet csinált, s az efféle szellemiségnek – ki hinné, – nincs helye a hazában. Lám, Makoveczneknek is mennyi az ellenfele!

Egy életmű dokumentumai

Szavait igazolandó, Bartha Zoltán beljebb invitál az 1921-ben épült villába, amelynek egyik traktusából csak nemrégiben sikerült kiköltöztetni az oda önkényesen betelepített lakókat (mert Medgyaszay az ötvenes években „elnyomónak" minősült), s amelyben hosszú évek munkájával csodálatos múzeumot – emlékhelyet – alakított ki nagynevű apósa hagyatékából.

– Kötelességemnek éreztem ezt – mondja, – mert a hivatalos művészetpolitikát nem érdekelte ez az életmű. Szinte kitörölni igyekeztek a magyar építőművészet történetéből. Gáncsoltak engem is, ahol csak értek: például a kölcsönkért anyagokat sosem adták vissza. Ezek kézen-közön eltűntek. Így veszett el többek között egy több száz darabos rajz- és tervkollekció, amit *Merényi Ferenc* műegyetemi tanár kért el tőlem. Végre aztán észbe kaptam: többé semmit sem adok ki a kezemből!

A bámulatos szakszerűséggel és ízléssel berendezett emlékhely fotográfiák, rajzok és egyéb dokumentumok tükrében tárja fel a látogató előtt Medgyaszay művészetét, amely a magyar szecessziós stílus egyik *legeredetibb* teljesítménye. Ez a mester ugyanis nem kevesebbre vállalkozott, mint a hagyomány és a modernség, az egyetemes és a nemzeti szintézisére, amit a vasbeton formanyelvének a népi építőművészettel való összehangolása útján valósított meg. Koncepciója mind a vasbeton, mind a néphagyományok felhasználását illetően újdonságnak számított a század tízes-húszas éveiben: – sajátos stílusú műveiben a magyar építőművészet nemcsak *megelőzte* akkor Európa építészetét, de egyenesen *utat mutatott* a Nyugat számára.

De lássuk a műveket.

A villa belépőjében az 1902-ben tervezett *Magyar Nemzeti Panteon* terve fogad, amit Medgyaszay a Gellért-hegyen akart felépíteni. Miután népi építőművészetünk formakincsét ázsiai forrásokból eredeztette (ez okból még Észak-Indiába is elzarándokolt, hogy személyesen is megtapasztalja az ott letelepedett hun törzsek maradványainak építészetét), panteonja keleties hangulatú építmény, s ez a keleties íz – hol a részletekben, hol az összhatásban – a továbbiakban is művészetének alapjellegzetessége maradt.

Kiválóan tanulmányozható mindez a hall nagyméretű épületfotóin, amelyek különböző szemszögből ábrázolják Medgyaszay java épületeit: az 1904 és 1906 között épített *gödöllői műteremházakat*, az 1908-ban kivitelezett *veszprémi színházat*, továbbá az 1910-es keletű *rárósmulyadi, ma Szlovákiába eső sírbolttemplomot*, amelyek mindegyike a népi-nemzeti stílusfelfogás jegyében fogant vasbeton építészet remeke, a forma, a funkció és a szerkezet kivételes érzékű egybefoglalása.

A veszprémi színház, ahogy Medgyaszay megálmodta

Ugyanaz szétverve – Lenin szellemében

Nincsenek véletlenek

A legtökéletesebb köztük a már megépítése idején világhíressé lett veszprémi színház, amit – bár védett épület volt – brutálisan szétvertek. Éspedig a Műemlékfelügyelőség jóváhagyásával és engedélyével.

Bartha Zoltán a mai napig nem tud napirendre térni a merénylet felett.

– Szaladtam fűhöz-fához, pártközponthoz, minisztériumhoz, tudományos akadémiához – senki sem tudott, *senki sem akart* segíteni. Lerázott az építész szövetség, a televízió, a sajtó, a „városvédő" *Ráday Mihály*. Kikönyörögtem egy alternatív átépítési tervet, amely tiszteletben tartotta az épület jellegzetességeit – elvetették. A tudatlanság, az irigység győzött: tudatosan, tervszerűen tönkretették a nemzeti szellemű építészet e kivételes alkotását, amiről még ma is felsőfokon nyilatkoznak a mértékadó nyugati szakírók. Összegyűjtöttem néhányuk munkáját, szégyenére a magyar építészettörténészeknek, akik a Bauhaus bűvöletében mindent lebecsültek, ami hazai. Csak egy kivétel akadt, *Kathy Imre*, ám az ő monográfiáját is megcsonkították.

Hogy túlkompenzálnám a kérdést? Nem hiszem, mert Medgyaszay más munkái sem jártak jobban. Itt van például a húszas évek végén épített Baár-Madas gimnázium, ami annak idején elnyerte az Akadémia Greguss-díját. Szinte mindent levették róla, ami Medgyaszay egyéniségét hordozta. Lugasívekkel, pergolákkal díszített teraszait beépítették, kedves harangjátékát, tetőszerkezetét, udvari medencéjét elbontották. Leverték Márton Ferenc sgrafittóját is. Üres, jellegtelen épülettömb lett. De nem járt jobban apósom két, a maga korában feltűnést keltő bérháza sem a Budaörsi úton, illetve a Dorottya utcában.

Múzeum – magánerőből

Az igazi – az eredeti – Medgyaszayt így csak ebben a kis, családi múzeumban lehet hiánytalanul tanulmányozni. Tanulmányozzák is sokan – *külföldről*. Mert magyar propagandája – ki tudja, miért – nincs. Pedig ami itt látható, az méltó az érdeklődésre! Épületfotók, tervrajzok, grafikák, fotográfiák szakszerű, gondos elhelyezésben. Csak a falakon 120 tétel, a többi fiókokban, mappákban. Valóságos kis kutatóközpont. Aztán bútorok, köztük egy Medgyaszay tervezte, habosjávorból kivitelezett pompás szecessziós hálószoba a századforduló éveiből.

A Bartha házaspár hetven körül jár, s érthetően aggódik a gyűjtemény sorsáért. Én azonban nem aggódom. Láttam a műkincsek között bukdácsolni három-négy Medgyaszay dédunokát, lesz tehát, aki átveszi a stafétabotot. Mert az illetékeseket, úgy tetszik, a mai napig nem érdekli a Medgyaszay-hagyaték, kulturális örökségünk egy darabjának a sorsa. Pedig ideje lenne már, hogy elveszítse értelmét az a mondás, miszerint senki sem próféta a saját hazájában.

Tasnádi Attila

Révész Napsugár : Látomás

Akad-e valaki?

Magyar néző. Cs. Szabó László könyvét olvasom újra meg újra. A 97. lapon ezt írja:

„Ahogy a francia keverék nép, a nemzeti egységet is egymás keresztező egyéni áldozatkészség és személyes kockázat tartotta meg, nem a tömegmozgalmak. Franciaország egyszerre csak egy-két fiára számíthat: néha az igazság démoni megszállottjára, máskor a hazaszeretet szinte földöntúli szentjére". Majd így folytatja: „A francia szabadság nem állandó közügy, csak a végveszély szemeli ki a néha fehér, néha sötét angyalt, aki honfitársait elfordítja a gyalázattól." És utal Johannára, a szentre, Dantonra, stb. A nemzetmentő mindig egyedül küzd – vonja le a következtetést, „a többség alkuszik, cimborál az ellenféllel, a nemzeti lét egy-két emberen fordul meg..."

Íme a magyar történelem tükre – francia ablakon át villantva szemünkbe, amelyről Kölcsey már írt. Cs. Szabó idézi is:

„Éjszakai komolyság, ázsiai fényűzés, vezérséghez szokás a vándorlás s azt követő vívások között, küzdés a szabadság felé, de köznek részvétele nélkül..." Csakhogy még azzal is folytathatnók, amit Kölcsey hozzátesz: „egyik família a másikat örök gyűlöltséggel üldözé". A Magyar néző szerzője hosszan eltöpreng, időszerűsíti a fenti gondolatokat, amelyek azóta sem vesztettek igazságukból.

Nem úgy van-e most is, hogy a megvívott szabadság, bár fegyver nélkül, csak egyeseknek drága? Sokan eljátszadoznak vele, s bármikor eladnák, mint haszontalan portékát, ha önző érdekről van szó.

És itt van Magyarország eszméje. Cs. Szabó úgy vélte: a testvérgyűlölet a „népszeretetet valóban kiirtotta a magyarból, de sose fojtotta meg Magyarország eszméjét, amely a civakodó és pártos magyarok közül a végső szorultságban mindig kiszólította a magyar Messiást. Vannak magyarok s van egy eszményi Magyarország. Amazokon van mit félteni. De emez előtt mindaddig le kell borulni, amíg egyetlen megváltója akad."

Szeretném hinni: ma is így él bennünk ez az eszmény, bár az utóbbi évek cinizmusa egyre inkább feljeteti vagy inkább szégyenletessé teszi: sanda szemmel néznek arra, aki még nemzetről, hazáról mer szólni.

Lassan kialakul az a magatartás, amely félelemtől terhes, amit titkolni kellett korábban: a vallásos érzést, meggyőződést, úgy kell majd rejtegetni a haza szent megvallását.

Szomorú.

Így aztán folytonos történelmi szorítottságunkban akad-e valaki, ha úgy hozza sorsunk és a szabadság veszélybe kerül, hogy vállalja a küzdést, egyedül? Vagy egy egész ország hátat fordít, és másfelé tájékozódik: beadja, felolvad, avagy eladja örökségét, nyelvét és hazáját?

Tóth Sándor

MEDGYASZAY István építész

Morawánszky 1988 18, 81, 84, 85–87, 126, 160, 161, 162, 164, 165. p.

KÖZLEMI

[illegible] Pál kéziratos törvénygyűjteménye a XVI. szá

[illegible] egymáshoz való viszonyának vizsgálata szemp

[illegible]-[illegible]anczi-féle kézirat talán a legjelentősebb.

[illegible]dalomban elsőként a két Kovachich tett ról

[illegible] az idősebb Kovachich[1] három kézirat: a

[illegible]-féle kisebb kódexek,[2] valamint Bél Mátyás mu

[illegible] kódexe[4] és szintén az ún. Esterházy-féle kiseb

[illegible]. Ez utóbbi munka alapján az ifjabb Kovachi

[illegible]sával készült kódexet Nürnbergben őrzik

[illegible] in folio" közt.[7] Mivel Murr azon munkáját,

[illegible] — leírása található,[8] nem ismerte, így tartalmá

[illegible] nevével összekapcsoltakon kívül — semmifé

[illegible] kerülésén, és kifejezte azt a gyanúját, hogy e

MEDGYASZAY István

Müvészotthon tervéről

SÁRMÁNY Ilona: Villa és családi ház : A polgári lakáskultura változásai a századfordulón. Pavilon, 4. 1990 49.p.

MEDGYASZAY Kstván épitézs

RÁCZ Zoltán: Borsos József és Debrecen korai modern épitészete. Debrecen : Hajdu-Bihar m. Tcs., 1990

28-29.p.

MEDGYASSZAY István építész

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 139 - 144.p. és ill.

TOST és MOLNÁR BUDAPEST,
mű- és tájkertészek VII., István-út 50. sz.
Elvállalnak: **Kertek, parkok** tervezését, **alakitását,** rendezését és fenntartását, alkalmi és állandó **növénydiszitést, balkonok** kiültetését stb. stb.
Telefon 88—75. sz.

van ezer olyan ága, melynek a közös vámterület nem árt Az önálló gazdasági berendezkedésnél is fontosabb, hogy teremtsünk magyar gazdasági civilizációt.

A gazdaságilag szabad népeket, amilyen a magyar is, a jogi tudományok nem vihetik előre. A magyar nép jóléte a produktiv tudományok kultiválásától függ. Ezt kell megértetni a magyar társadalommal Róma azért ment tönkre, mert az egységes nagy államszervezeteket csak a modern gazdasági élet tarthatja fön. Ha pedig a világhatalomra vergődött Róma tönkre ment a gazdasági közvélemény hijján Európa vad népei között, akkor Magyarország még kevésbbé tudja megállani helyét Európa modern népei között.

Magyarország jövője és nagysága attól függ, hogy társadalma megérti-e a kor jelszavát és nagyjai beállanak-e a termelés szolgálatába, a társadalom szellemi tőkéjét az ipari és gazdasági tevékenység rendelkezésére bocsátja-e s az intellektualis osztály a modern nemzeteket fönntartó és fejlesztő produktiv tevékenységből kiveszi-e az őt megillető munkarészt.

Nem veszi ki részét a társadalom az ipari termelésünk pártfogásából sem. Ez azonban fentiekből folyik. Az iparpártoló akciók kudarcának oka ugyanis voltakép az, hogy egy nemzetnek iparos léte nagyobb kulturális fokot jelöl, olyant, mely folytonos, állandó becsületes munkát követel, a minőhöz a magyar történelmi idők folyamán érthető okokból nincsen hozzászokva. A mi az iparpártoló mozgalmakat illeti, azok pedig egymagukban mind dicséretes törekvések, tagadhatatlan haszonnal is járók, de nem eredményezhetik a magyar iparnak az egész vonalon való, tervszerü, megokolt és a fejlődés követelményeivel számoló fölkarolását. A praktikus sovinizmusnak eddig nem volt temploma, annak megépitését az alapoknál kell kezdeni. Egymás után, logikus sorrendben kell hordani a téglákat az épülethez, hogy siker koronázza azt a munkát, melytől a nemzet annyit remél. A tégla hordásnak e hasznos munkájában oroszlánrész illeti meg a magyar kereskedelmet. Az iparpártolás lényege ugyanis összeköttetést létesiteni a magyar ipar és a magyar kereskedelem között. Nem helyes iparpártolás az, mely nem a kereskedelmi érdekek respektálásával lát munkájához. Nem a kereskedelem ellen, hanem vele egyetértésben kell azt megcsinálni. A mellett azonban az is szükséges, hogy a magyar kereskedelem tisztában legyen azokkal a kötelezettségekkel, melyekkel a magyar iparnak tartozik. Ez természetesen tagadhatatlanul áldozatot is követel kereskedőinktől, ezt az áldozatkész iparpártolást azért főleg a magyar nagykereskedelemtől várhatjuk. A magyar nagykereskedelem az utóbbi időben valóságos nagyhatalommá fejlődött s mint ilyen irányitó hatással bir ma már az iparpártolás egész menetére. A magyar nagykereskedelem dicsekedhetik elsősorban azzal a közgazdasági érettséggel, mely a fokozatos fejlődés törvénye alapján meg tudja mutatni a nemzeti haladás igazi utját

De ismerje fel az egész ország a fogyasztó társadalom is, hogy iparunk támogatása a nemzeti fejlődés kérdése, hogy ez az a közös munka, melyben az összes nemzet fentartó tényezők egyesülhetnek és amelyért valamennyien felelősséggel tartoznak a jövő generationak. Ha ezt felismernék, akkor a jövő generatio nevelése is bizonyára olyan lenne, aminőnek a produktiv munkásság szempontjából az előbb kivánatosnak jeleztük.

A vállalkozás körében előforduló jogesetek.

Ingatlan tulajdonának megszerzése, melynek része kisajátittatott.

Ha a kisajátitási jog megadatott és a kisajátitási terv jogérvényesen megvan állapitva, ugyszintén ha a kisajátitó a kisajátitás alá esett területet tényleg a kisajátitás céljaira törvényszerüen birtokba is vette, már ezek által a kisajátitás jogilag megtörtént és a kisajátitó az ekként megtörtént kisajátitás utján arra a területre a tulajdonjogot olyan hatálylyal szerezte meg, hogy azt minden telekkönyvi előleges feljegyzés nélkül is bárki irányában egyébként korlátlanul érvényesitheti. Ennélfogva az, aki valamely ingatlanra, amelyből valamely rész már a fenti módon kisajátittatott, a tulajdonjogot a maga javára bekebelezteti, *pusztán ezáltal annak a kisajátitott résznek is tulajdonjogát és igy az ezt a részt helyettesitő kártalanitási összeget tulajdonul meg nem szerzi.*

(Curia elvi jelentőségü hat.)

Magánépitési engedélyek Budapesten

A fővárosi magánépitési albizottság 1909. január hó 11-én Kun Gyula tanácsnok elnöklete mellett a következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását:

a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre:**

282702. Strausz Adolf (VII., Csengery-utca 3.) a VII., Ilka-utca 15. sz. a. 3 em bérház, ép. Bán Dezső.

299880. Magyarok bejövetele körkép r.-t. nev. Feszty Árpád (VI., Munkácsy utca 27.) az uj mutatványos telepen körkép és mozgófénykép épület.

170. Fehérváry Ferenc (Krisztina-tér 3.) az I., Biró-utca 9799 | 1 hrsz. a. földsz. ház, ép. Schumy Rezső.

291890. özv. Schiller Józsefné (X., Mogyoródi-ut 4.) ugyanott földszintes ház, ép. Stechlick Antal.

300071. Laufer József (II., Fillér-utca 2) az V., Tisza-utca 9. sz. a. kemencék.

297782. Fischer Bernát (VIII., Práter-utca 78) a IX., Üllői-ut 81. sz a boltkapuzat épitésére vonatkozó tervei jóváhagyattak;

b) **nagyobb és kisebb átalakitásokra:**

298892. Knechtl István (X., Álmos-utca 8.) ugyanott.

294843. Minárik János (III., Szőlőkert-utca 31.) ugyanott

1197. Sachs Ármin (VIII., József-körut 16.) ugyanott.

1151. Morant János (VIII., Jázmin-utca 11.) ugyanotti házra vonatkozó tervei jóváhagyattak.

c) **jóváhagyásra ajánltattak:**

298296. Biró Gyula a VII., Wesselényi-utca 5123. hrsz. a.

130. Scheiring Ferenc a IX., Tüzoltó-utca 8675. hrsz. a.

298863. Első osztrák jutafonó és szövőgyár a VI., Váci-ut 189. sz. a.

294061. Kohn Adolf a VI., Gömb-utca 1529. hrsz. a.

300008. Gál és Társa a VI., Szabolcs-utca 2903. hrsz. a.

297802. Telefongyár r.-t. a VI., Hungária-körut 2609. hrsz. a. házra vonatkozó tervek

d) **gépekre és felvonókra:**

299879. Freissler Antal (I., Disz-tér 4—5.)

298295. Braun Jenő (I., Biró utca 6.)

298294. Netzasek Adolf (II., Fillér-utca 6759. hrsz)

293259. Magyar belga fémipar r. t. (VI., Hungária-körut 1487/1—6. hrsz.)

Szakbavágó szabadalmi feljegyzések.

Bejelentés találmányok szabadalmazására.

Az alább nevezettek a kitett cimek s kelt alatt szabadalmat jelentettek be. A bejelentés tárgya egyelőre a jogtalan használat ellen védelemben részesül (34. §) A bejelentés ellen a közzététel napjától számitandó két havi határidőn belül felszólalások adhatók be. (35.§)

924. alapsz. Jahn Paul gépszerkesztő Halleben. — Csavarvágógép. (Képv.: Takács.)

—

929. alapsz. Société Française d'Incandescense Par Le Gaz Systeme Auer cég Párisban. — Eljárás elektromos izzólámpáknak fémből, vagy metalloidokból való előállitására. (Képv.: Schön.)

—

1003. alapsz. Clergue & Harrison cég Londonban. — Szerkezet változó sebességü és irányu erőnek átvitelére. (Képv.: Kelemen)

—

1023. alapsz. Isaria Zähler Werke G. m. b. H. cég Münchenben. — Wattóraszámláló háromvezetékes hálózatokhoz.

—

1027. alapsz. Jäger Mór mérnök Budapesten. Belső tüzeléssel ellátott fürdőkályha. (Képv.: Meller.

—

1034. alapsz. Clergue és Harrison cég Londonban, mint Janney Reynold mérnök londoni lakos jogutódja. — Hajtómű automobilok számára. (Képv.: Kelemen.)

—

KERTEK alakitását terv és költségvetés szerint, valamint **gyümölcsfák, diszfák, diszbokrok, rózsák** szállitását árjegyzék szerint elvállal: **Pecz Ármin** kir. udvari műkertész és faiskola tulajdonos
BUDAPEST, VIII., Kálvária tér 8 sz.

Eredeti **Meidinger** rendszerü szabályozó- töltő, és szellőző **kályhák** minden kivitelben.

BUDAPEST és BÉCS

Ehrlich J. és H. Meidinger kályhagyára.

Központi légfütések.
Meidinger caloriféres-ek cserépburkolatban
Cs. és kir. kiz. szabadalm.
Siemang-Ehrlich-féle **kaszárnya kályhák**

BUDAPEST,
IX. ker., Lónyay-utca 15. sz

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenötödik évfolyam. 2. szám. Budapest, 1909. január 13-án.

A Magyar Mérnök és Építész-egyletből.

A legutóbbi hétfői építész szakosztályi ülésen teljes és élvezhető egészében mutatkozott be az a művészi alkotás, amelyet a szaklapok közléseiből mindenki ismer ugyan már, de melyet oly hézagosan közölhettek csak e publikációk, hogy csupán a kiváncsiságunkat keltették fel részletesebben megismerkedni a *Medgyaszay* István művével, a veszprémi színházépülettel. Ebből az előadásából ismertük meg mindazon körülményeket, melyek művének igazi értékét, törekvéseinek becsét növelik, sőt egyenesen bámulnunk kell azon eredményeken, melyeket a mostoha pénzviszonyok és komplikált követelmények között ily művészi keretben mégis elérni tudott. Egy testben-lélekben művész ember lelkesedése teremthet csak igy, s fordithat egy ily munkára ennyi aprólékos gondot, ennyi tanulmányt, hogy csak ezeknek felsorolásával s kapcsolatos megfigyeléseinek előadásával két órán at annyira lekösse egy müszaki hallgatóság figyelmét. Az épületet lapunkban már ismertettük, de Medgyaszaynak a Magyar Épitő-művészek Szövetségében a vasbetonépités művészi formáiról tartott előadása közlésekor az itt felhasznált vasbeton szerkezetek művészi alakitásának elveit is ismertettük. Az Egyletben most tartott előadásában főleg az akusztika és a világitás általános problemáiról értekezett, bemutatván egyuttal egy szabadalmát képező villamoskörte világitótestet is, mely minden fémrész felhasználása nélkül teljesen üveg. Guirlandokon függ, s ezáltal a fénysugarak minden irányban való érvényesülését biztositja. A veszprémi szinházban igen ügyesen, művészi csoportositásban nyert ez a berendezés alkalmazást a menyezeten koszoru formában és az erkélyek alatt füzérszerüen felfüggesztve.

A tanulságos és érdekes részletekben bővelkedő előadást lelkes tapssal jutalmazták kartársai.

Előadás után az Egylet tervpályázatai, jelesen az *Ybl érem* és az *Egyesületi ezüst éremre* kiirt tervpályázatok feletti zsüri-döntést publikálták. Maguk a tervek is ki voltak állitva.

Az Ybl pályázatra beérkezett 2 terv közül csak egyik érdemel szót, ez az „Emlékezzünk régiekről" jeligéjü. A tárgy gyakorlati célt szolgál, az egyesületi aranykönyv elhelyezésére szolgáló könyvállvány tervezésére volt kitüzve. A zsüri nem tartotta a művet megvalósitásra érdemesnek, s azért a dij kiadását nem javasolta. A dij véleményünk szerint a tehetséges és kétségtelenül fáradságos és szorgalmas munkának bátran kiadható volna.

Az egyesületi ezüst érem egy, a városligetben emelendő artézi kuti pavillon tervére volt kiirva.

Öt pályamunka érkezett be, melyek mindegyike a szerzők egy és más kiváló kvalitásáról tanuskodik.

Főképen két pályamű tünik ki. Az egyik a „Fehér ház" jeligéjü rendkivül változatos dus architekturát mutat; gazdag dekorativ motivumokban, mely utóbbiak szoros rokonságban vannak a Kozma Tátrai csoport stylusával. Ha valami kifogásunk lehet ellene, ugy ez az, hogy nem eléggé karakterisztikus ivócsarnok, inkább valamely kedves mesébe illő falusi kuria benyomását kelti. A rajz remek kiállitása felette ügyes, biztos vonásu kézre vall A biráló-bizottság ennek itélte az első dijat. Szerzője tudomásunk szerint *Sárkány István* épitész.

Mig e terv inkább egyedül művészi szempontból fogta fel a dolgot, az „M" jeligéjü munka a művészi mellett a gyakorlati célt sem tévesztette szem elől. Alaprajza valamennyi között a legpraktikusabb, homlokzatain a tömegeket összefoglalja, miáltal nagyobb nyugodtságot és harmoniát nyer. Anélkül, hogy különcködne, modernné lesz őszinteségével; formái és az anyagok hiven mutatják a szerkezeteket. Örömmel látjuk ezt a helyes irányu épitészi munkásságot és az igazi magyar épitőanyagnak, a keramia termékeinek felhasználását, ami egy ivócsarnoknál hygienikus és tartóssági szempontból nagyon is indokolt. E terv példa rá, hogy takarékosan a legszerényebb eszközökkel is hatást lehet elérni. Aprólékos részletek helyett a tömegekkel dolgozik. Ilyen a külön megdicsért hármaskut is, vérbeli épitész munkája. E terv főérdeme a jellegzetesség és a környezetbe való helyes beállitás. A biráló-bizottság ezt a második helyre helyezte és dicsérettel jutalmazta. Szerzője: *Wälder Gyula*.

Kivánatos volna, hogy e két pályaterv a M. M. és É. E. ajánlásával átküldessék a székesfőváros tanácsához. A műcsarnok mögötti artézi ivóház piszkos és rozoga épülete ugyis már az eltávolitásra vár. Ama előkelő környékből disszonáns hangot vált ki ez a nem oda illő tákolmány. Ha jól tudjuk, a városházán már foglalkoztak is ezzel a kérdéssel és igy a M. M. és É. E. kezére járna a fővárosnak, mely igy minden utánjárás nélkül jut művészi értékü tervekhez. A fentjelzettek bármelyike diszére válnék a Városligetnek, de talán mégis komolyabb, odaillőbb és megvalósithatóbb a hatásvadászat modern és parasztosan naiv formáitól tartózkodó Wälder-féle pályamunka.

L—r.

Gazdasági tevékenységünk.

Az ipari tevékenység a modern államok létének alapját képezi. Fokmérője a közjónak, vele áll és bukik az egész állam existenciája. Nem hizeleghetünk a magyar társadalomnak, hanem be kell vallanunk, hogy a gazdasági és ipari életének egész fejlődése helytelen utakon halad.

Háromféle tipikus társadalmi evolueiót ismer a történelem. Az egyik a teljesen szabad fejlődés, ennek a hazája Amerika. Itt a társadalmat a gazdasági fejlődésben sohasem gátolta hagyomány és előitélet. A másik a korlátolt fejlődés, melylyel Európa nagy kulturállamaiban találkozunk. Igy például a hatalmas ipari tevékenységet kifejtő Angliában a társadalomnak küzdenie kellett a gazdasági fejlődésért, és a törvények akadályozták a gazdasági kibontakozást. Anglia csak akkor törölte el a céhrendszert, és csak akkor adta meg a teljes gazdasági szabadságot, mikor már a társadalom teljesen szétzuzta az elavult gazdasági szervezetet.

A harmadik tipikus, ugynevezett erőszakolt fejlődéssel azon népeknél találkozunk, amelyeknél az államhatalom belátja, hogy a kultur népek hatalma a civilizációban rejlik és ezért népe gazdasági kibontakozását erőlteti, támogatja. Ebbe a csoportba tartozik Magyarország is. A magyar államhatalom Európa többi országai példájára 1872-ben a társadalom heves ellenkezése dacára megadta a teljes gazdasági és ipari szabadságot. Célját azonban nem érte el. A magyar társadalom nem tudott az iparszabadsággal élni és még ma is azt kivánja, hogy az állam subvenciókkal édesgesse az embereket ipari vállalkozásra.

Társadalmunknak legnagyobb hibája, hogy hiányzik a gazdasági civilizáció. A magyar nép gazdaságilag teljesen szabad. Mindenkinek joga van földet vásárolni (igaz hogy kevés a vásárolható föld), joga van gyárat épiteni, kereskedni és tetszés szerint gazdálkodni. Alig van ország, ahol a társadalomnak oly nagy gazdasági szabadsága volna, mint nálunk. Még sincs olyan nagyiparunk, a minőnek már lennie kellene, és mezőgazdaságunk mégis jóval fejletlenebb Európa többi kulturállamaiéval szemben. Mindennek oka a gazdasági civilizáció hiánya és a társadalom egyoldalu müveltsége.

Nálunk a jogi, orvosi, matematikai, teologiai és astronomiai tudományok fejlettsége és kultiválása mellett a termelés tudományai, az igazi produktiv munkakör tudományai, az ipari, kereskedelmi és közgazdasági tudományok ugyszólván parlagon hevernek. A legnagyobb magyar elmék a jogszolgáltatás és rendföntartás szolgálatában állanak. A feltétlenül szükséges állami és községi hivatalokat vezetik, adminisztrálnak, pedig ezzel egyedül nem viszik előbbre a nép jólétét, ujabb értékeket nem produkálnak, csak védik a meglevőt és rendet tartanak az országban.

És ebből keletkezik az anomalia. A gondolkodó fők, az alkotóképes elmék az országos rendfönntartás szolgálatában állanak, a nemzetet fönntartó és éltető termelés pedig egészen a paraszt és a kisiparos vállára nehezedik.

Angliában és Németországban a két leghatalmasabb iparállamban a társadalom legnagyobb elméi, legnagyobb férfiai állanak a termelés szolgálatában és az intelligencia szinejava működik ipari és műszaki pályán.

Subvencioval nem lehet sem ipart, sem modern mezőgazdaságot teremteni. A magyar államnak a támogatáson kivül egy fontosabb, s voltakép egyetlen igazán helyes gazdasági politikája lehet, s ez a társadalom nevelése. Ha az állam a subvencioként kiosztott pénzen, vagy annak csak egy jelentős részéből nagytudományú mezőgazdasági és ipari szakembereket vagy nagy látókörü közgazdákat nevelt volna, akkor Magyarország ma már talán vezérszerepet is játszhatnék Európában. Ezt a politikát még ma sem késő elkezdeni, egy-két évtized mulva a természeti kincsekben és szellemi erőkben oly gazdag magyar nép Európa leghatalmasabb népei között foglalhatna helyet.

A magyar társadalom jelenleg a gazdasági non possumus elv alapján áll, mert Ausztriával közös vámterületen élünk. Igaz, hogy a versenyt megnéheziti az Ausztriától való gazdasági függés, de a társadalomnak ebből folyó gazdasági letargiájában még sincs egészen igaza Földbirtokosainkat nem akadályozza meg Ausztria abban, hogy műtrágyázzák a földjüket, hogy mélyen szántsanak, és hogy nagyobb szabásu kerti gazdaságot folytassanak. Az iparnak is

Modern lakberendezési vállalat Specialista: angol és francia diszbutorok készitésében
BÁCSKAI MIHÁLY műasztalos
Tervek, költségvetések díjtalanul. = Budapest, IX., Lónyay-utca 25. =

TEICHNER ÁDAM
vasszerkezet, mű- és épület-lakatos
BUDAPEST, VII., HÁRSFA-UTCZA 61. Sz.
Készit: épületvasszerkezetet, mükovácsolásokat, kapu, kandalló és bronz-munka különlegességeket.
A milanói kiállitáson két arany éremmel, a pécsi orsz. kiállitáson nagy állami ezüst éremmel kitüntetve.

Mussolini kiugrási kísérlete 1943-ban

Enrico Serra, az olasz külügyminisztérium archívumának tudós vezetője a közelmúltban számos, eddig még nem publikált dokumentumot tett közzé, amelyekből kitűnt, hogy Mussolini — közvetlenül megbuktatása előtt — megpróbált fegyverszünetet kötni a nyugati szövetségesekkel.

E. Serra bevezető tanulmányában ismerteti e döntés előzményeit.

Amikor 1943. február 5-én Mussolini visszavette a külügyminiszteri tisztséget vejétől, G. Cianótól, a tengelyhatalmak katonai helyzete igen súlyos volt a Sztálingrádnál és az Észak-Afrikában elszenvedett vereségek következtében.

Aggasztó jelentések érkeztek Rómába a hitleri Németország szövetségeinek helyzetéről és terveiről. A tanulmány tíz ilyen dokumentumot közöl teljes terjedelemben.

Az első három jelentés szerzője a bukaresti olasz követ. Ezekben Bova Scoppa arról tájékoztatja Rómát, hogy 1943 elején Mihail Antonescu marsall, román miniszterelnök és „nemzetvezető" (Conducator) bizalma nagyon megrendült német szövetségesében. Antonescu, előrelátva a német vereséget, arra biztatta Mussolinit, hogy mielőbb kezdjen tárgyalásokat a nyugati szövetségesekkel, amelyek „bármely áron meg akarják akadályozni az európai rendszer Oroszország javára történő összeomlását". Miután Németország a saját problémáival van elfoglalva, Antonescu közös olasz—román akciót szorgalmazott az anarchia és „Európa elszlávosításának" megakadályozására.

A román diktátor kérte az olasz vezetőket, hogy terveit titkolják el Budapest elől, amely „rosszhiszeműen azt terjeszti, hogy Románia kettős játékot űz". „Túl sok bizonyítékát adtuk a szövetségeseinkhez való hűségünknek ahhoz, hogy ez a híresztelés a megvetésen kívül mást érdemelne" — tett hitet a tengelyhatalmak melletti elkötelezettségéről a román „nemzetvezető".

A magyar olvasó számára talán az a három Budapestről keltezett jelentés a legérdekesebb, amelyek Budapest és Berlin növekvő bizalmatlanságáról adnak hírt.

Ismeretes, hogy a Kállay-kormány 1943-tól több titkos kezdeményezést tett Magyarországnak a háborúból való kilépése érdekében.

Tekintettel arra, hogy F. Anfuso, budapesti olasz követ, Mussolini korábbi kabinetfőnöke — bukaresti kollégájával ellentétben — a hitleri Németország elkötelezett híve volt, a magyar vezetők nem tájékoztatták őt terveikről.

A tanulmányban közölt első budapesti keltezésű dokumentumban, 1943. április 7-i keltezéssel, az olasz követ a növekvő magyar—német ellentétekről jelent.

D. Jagow, Hitler budapesti követe olasz kollégája előtt így sorolta fel a Kállay-kormány „bűnlajstromát": „1. Óvatosan ki akarja vonni magát a szovjetellenes hadjáratból, 2. hasonlóan viszszakozik gazdasági kötelezettségeinek teljesítésében, 3. bizonyos liberális és zsidóbarát körök szinte provokatív magatartása, 4. a Magyarország békekezdeményezéseiről szóló híresztelések aggasztó terjedése, 5. a Chilével való diplomáciai kapcsolatok megszakítására vonatkozó olasz—német követelés elutasítása."

A német követ Magyarország fokozott együttműködését a tengelyhatalmakkal úgy látta biztosíthatónak, ha Kállayt a németbarát Imrédy váltja fel a kormányfői poszton. Ez utóbbi sugalmazással kapcsolatban Anfuso megjegyzi, hogy Imrédy „német parancsra tevékenykedik", de „támogatói középszerűek, és a Kormányzó nyíltan kimutatja ellenszenvét iránta". Ezért Imrédy kinevezése „súlyos belső válságot idézhetne elő".

A második magyar vonatkozású dokumentum Kállay Miklósnak Mussolini számára készítetett 1943. május 14-i emlékeztetője a magyar—német viszonyról. E szerint a Budapest és Berlin közötti ellentéteknek négy fő oka van:

1. A németeket irritálja az „az alapvető tény", hogy bár Magyarország Berlin szövetségese, de „autonóm és független ország", és „csak mint ilyen fejtheti ki politikáját".

2. A németek a Magyarországról szerzett információikat kizárólag ellenzéki körökből szerzik, elsősorban a Németországba emigrált nyilaskeresztesektől, akik ott „teljes mozgási szabadságot élveznek".

3. Az emlékeztető elutasítja a Magyarország nem kielégítő gazdasági támogatására vonatkozó német vádakat. Sőt, viszontváddal is él: a magyarországi inflációs jelenségeket a német adósságoknak és annak tulajdonítja, hogy Berlin Magyarországnak készpénzzel fizet, nem pedig arannyal, gépekkel és fegyverekkel, amint ezt román viszonylatban teszi.

4. Végezetül Kállay emlékeztet arra, hogy a magyar honvédség, mint a német hadsereg utóvédje, 120 ezer embert vesztett a harcokban.

Anfusónak a tanulmányban közölt második jelentése szembeállítja a rossz magyar—német kapcsolatokat a kitűnő magyar—olasz viszonnyal. Az 1943. június 11-i jelentés megállapítja, hogy Magyarországon a Berlinnel való szövetséget szükségesnek tartják, ugyanakkor „egyre jobban felismerik az Olaszországgal való szolidaritás elsőbbségét".

A katonai helyzet súlyosbodásával párhuzamosan romlottak a német—olasz kapcsolatok is. Serra erről négy dokumentumot közöl.

Az odesszai olasz konzul beszámol a 8. olasz hadsereg sztálingrádi vereségéről, amelyben nagy szerepet játszott a német segítség elmaradása. Egyúttal cáfolja az olasz csapatok nem kielégítő helytállásáról szóló német híresztelléseket.

Az innsbrucki olasz konzul két jelentése közül az egyik az olasz határon folyó német katonai tevékenység aktivizálódásáról, a másik az Ausztriában növekvő olaszellenes propagandáról szól.

A bécsi olasz konzul 1943. április 30-án arról jelentett, hogy az osztrák katonai térképészeti intézet több topográfiai térképet készített Olaszországról. Ebből arra lehetett következtetni, hogy Hitler előkészíti Itália német megszállását.

A tanulmány közli még a stockholmi olasz követ jelentését a német vezetésen belüli ellentétek növekedéséről.

Mindezek a jelentések arra késztették Giuseppe Bastianini külügyminiszter-helyettest, hogy javasolja Mussolininak: kössenek fegyverszünetet a nyugati szövetségesekkel. A Duce első reagálása az volt, hogy meg kellene várni a tengelyhatalmak egy katonai sikerét, mert így kedvezőbb pozíciókból tárgyalhatnának. A katonai helyzet romlása azonban arra késztette Mussolinit, hogy szabad kezet adjon Bastianininak.

A külügyminiszter-helyettes Francesco Fransonit, Olaszország korábbi portugáliai nagykövetét bízta meg azzal, hogy Lisszabonból próbáljon kapcsolatba lépni az angolokkal az olasz kilépés megtárgyalása érdekében. Fransoni egy román diplomata közreműködésével teremtett távirati kapcsolatot Londonnal. A július 22-én érkezett angol válasz közölte, hogy London csak Mussolini ellenfeleivel hajlandó tárgyalni. Miután Fransoni a Duce megbízottja volt, kénytelen volt dolgavégezetlenül hazautazni.

Mire Fransoni visszaérkezett Rómába, Mussolinit a Fasiszta Nagytanács július 25-i ülése megfosztotta hatalmától.

A további fejlemények már ismertek: a Badoglio-kormány fegyverszüneti megállapodást írt alá a Dél-Olaszországban előrenyomuló szövetségesekkel, amire válaszul a németek megszállták Észak- és Közép-Olaszországot. A fogságából kiszabadított Mussolini az úgynevezett Salói Köztársaság vezéreként hű maradt Hitlerhez, hogy azután a népi ellenállás haragja végezzen vele.

Serra professzor tanulmánya számos új adalékkal gazdagítja a második világháborúval kapcsolatos ismereteinket.

RÉTI GYÖRGY

SÁRKÖZI MARIANNA FELVÉTELE

A „Kardos György" könyvesbolt avatására

Die Toten reiten schnell! – a halottak gyorsan kilovagolnak az életünkből, fontos szavaik anekdotákká merevednek, feledhetetlennek vélt mozdulataik eltűnnek az életünkből.

De Te, mindig is úgy éreztem, nem tűntél el végleg azon a füstölgően hideg januári napon, az igazi katonákat nem emészti, sőt, be sem fogadja a föld, itt lebegsz-rejtőzködsz valahol. Olvasgatsz vagy cigarettázol naphosszat, és várod, hogy még egyszer szólítsanak. Még egyszer, mikor szükség lesz Rád.

Kell, hogy legyen egy telefonszám, ahol fel lehet hívni Téged, Isten tudja, milyen szám, talán nyolc- vagy tízjegyű, de okvetlenül létezik. Sokszor eltűnődtem rajta, hogy pénzzel vagy protekcióval megszerzem ezt a számot és felhívlak, de aztán mindig letettem róla: ha sikerülne is, mit mondhatnék Neked?!

Hogy lassan minden összeomlik, amiért börtönbe, koncentrációs táborba mentél, amiért a végtelen robot keresztjére feszültél. Hogy vannak barátaid, akik ellenségeiddé lettek és megölnének, ha feltámadsz, és hogy vannak régi ellenségeid, akik most a tíz körmükkel kaparnának ki a földből.

De Te ezt talán tudtad is előre, ott bujkált gúnyos-lemondó mosolyodban, ilyesmikért nem zavartalak volna, de most vedd úgy, hogy felhívtalak, figyelj rám, Gyuri!

Újra itt vagy, itt a város szélén, ahová évtizedekkel ezelőtt börtönödből szabadulva elvetődtél, itt egy könyvesboltban, ahová életed beépült. Lehet, hogy fogalom lesz ez a bolt, menjetek ki Újpestre a „Kardosba", ott még kaptok Galgóczit, Hernádit, talán Moldovát is, de az is lehet, hogy nem marad sokáig ez a tábla a bolt fölött, új szentek jönnek, akiknek kell minden négyzetcentiméternyi dicsőség – de ez már nem a mi dolgunk lesz, ha leszünk még egyáltalán. A Te halhatatlanságod nem az évszázadokban, hanem a pillanatban rejlik, mikor a barátaid, munkatársaid, a „Könyv" nevében megnyitjuk a „Kardos György" könyvesboltot. Ut felix, faustum, fortunatumque sit – legyen a sors békés ünnepekhez méltó és szerencsés.

MOLDOVA GYÖRGY

A színházépület levegős lépcsőházának főfalát Nagy Sándor korabeli üvegmozaikja díszíti. A felújítás keretében Bucakó György üvegművész restaurálta

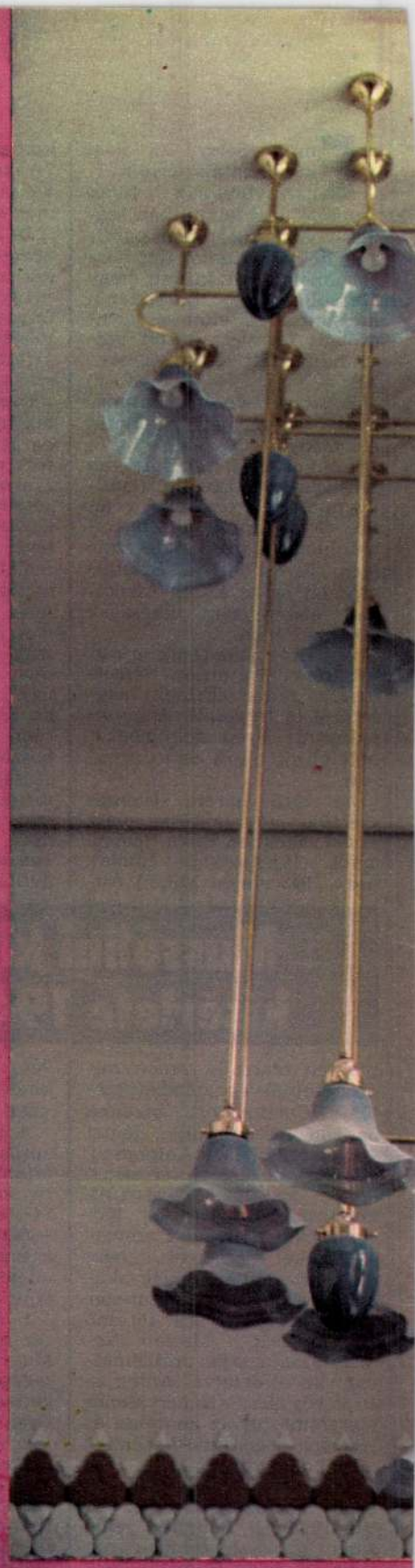

A halvány rózsaszíntől a mályva sok árnyalatán keresztül az ibolyáig különböző lila színekben komponálta meg az épület világítótestjeit Horváth Márton üvegtervező és Simai Lajos ötvös. Ismétlődő a lámpák vezető motívuma is: mindegyik bura virágkelyhet vagy bimbót formáz

Röviddel a műszaki átadás előtt: pillantás az erkélyről

Magyar szeces

Nem a nosztalgia, hanem az értékőrzés szándéka, a múlt különleges alkotásainak tisztelete diktálta, hogy a régen esedékes felújítási munkákat úgy végezzék el a veszprémi Petőfi Színház épületén, hogy az visszanyerje eredeti pompáját, különösen csillanó, szeszélyesen szép régi fényeit. Más kérdés, hogy a felújított épület éppenséggel a nosztalgiához kedvet érzők hangulatához igencsak illeszkedik, lévén a Medgyaszay István tervezte ház jellegzetesen szecessziós, azon belül is a magyar hagyományokhoz forduló, a népi-nemzeti motívumkincsből és formavilágból merítő, a historizáló utalásokkal, allegorikus díszítésekkel bőven bánó magyaros szecesszió egyik alkotása.

Amikor (1908-ban) készült, nem színháznak szánták ezt az épületet. A megrendelő város és a tervező is egy afféle redoute, vigadó, megyebálok tartására alkalmas helyiség körvonalait látta maga előtt, mikor a Veszprém város szívében lévő ligetbe először házat képzelt. Csak később lett ez a tornyos-teraszos, gazdagon áttört mellvédekkel díszített, eleganciája mellett kicsit rejtelmes hangulatú, palotaforma ház színházzá, először csak az arra járó, vendégszereplő társulatok előadásait fogadva be. Stílusában és funkciójában egyébként rokona a szintén Medgyaszay által és hasonló funkcióra tervezett (ma sajnos — rendszeres produkciók híján — jobbára üresen álló) soproni színházépületnek.

Bár a formák, a díszítések, az épület tömegének arányai erre szinte egyáltalán nem utalnak, a veszprémi

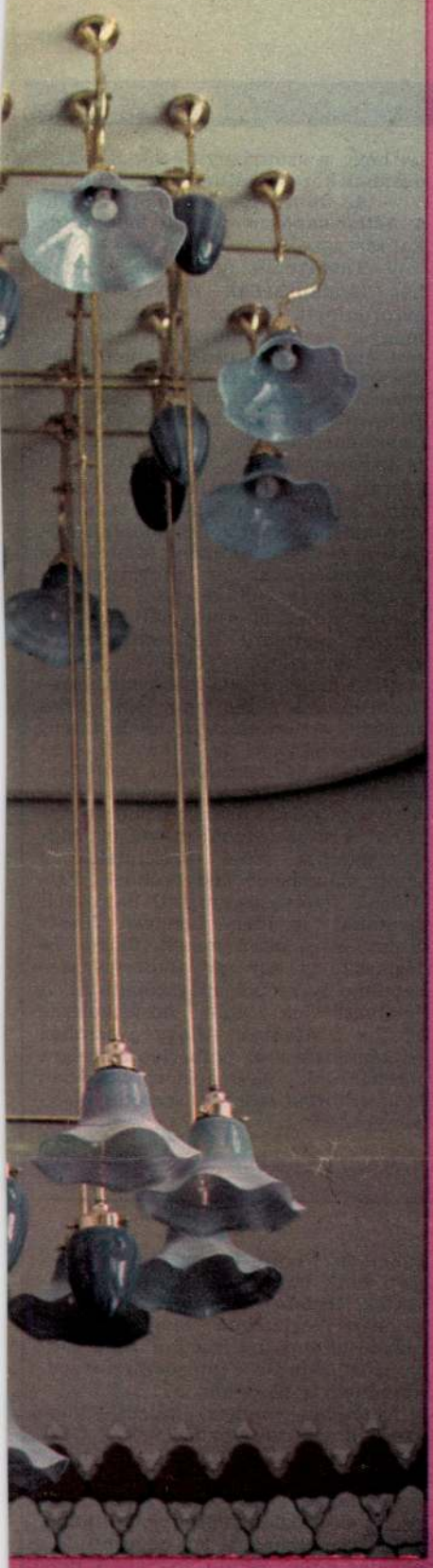

A rézből készült lépcsőházi korlátokat és a színház információs felíratait Albert András ötvös tervezte és készítette el

KÉKESDY KÁROLY FELVÉTELEI

A felújítás során szükségessé vált műköves munkákat a Pilisszentiváni Kőfaragó Vállalat végezte el. Képünkön a színházhoz vezető lépcső fölötti féltető, amely megújult feliratával messziről fölkelti a figyelmet

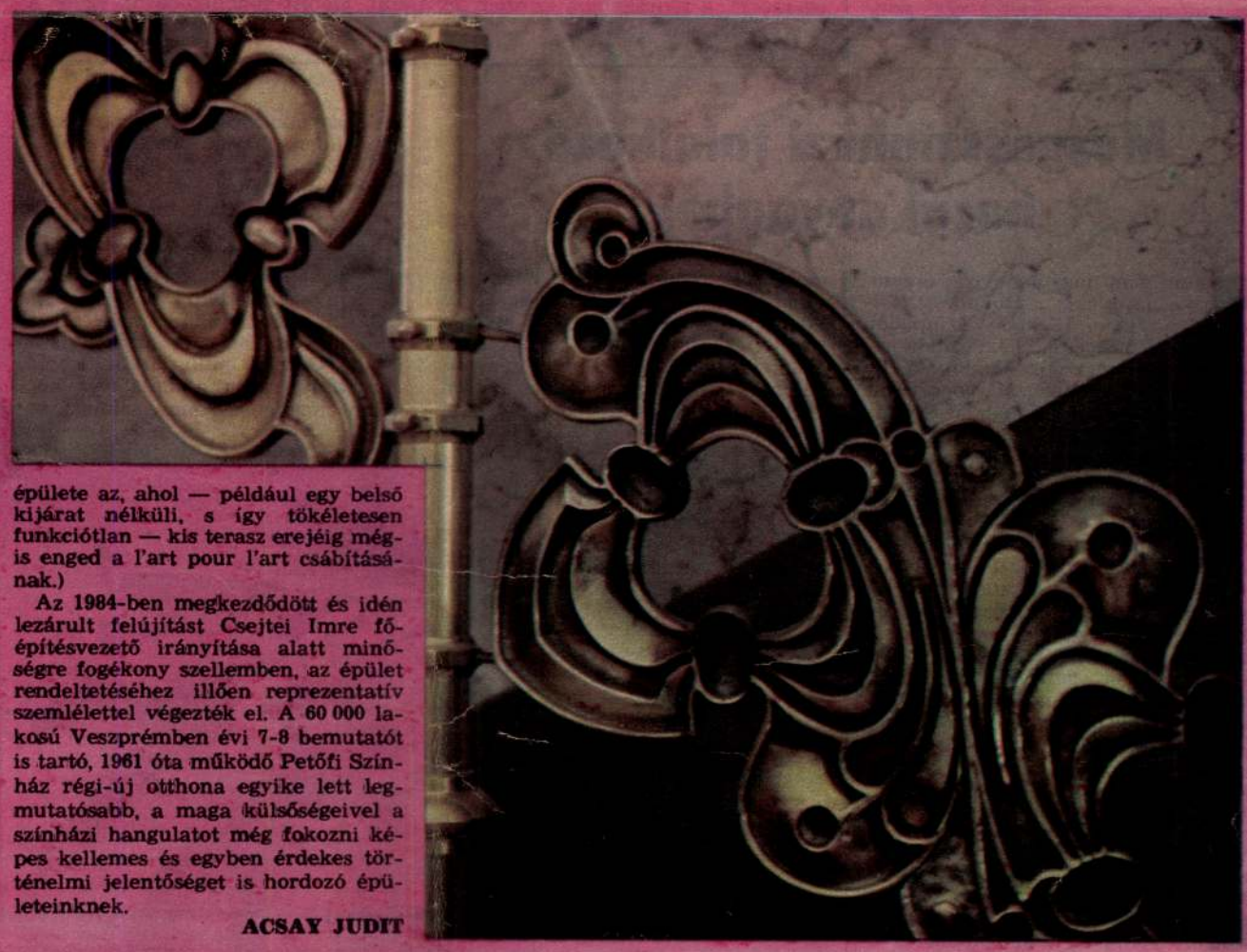

színház épületéről érdemes tudni, hogy korának legmodernebb anyagából, feszített vasbetonból készült. A tervező, aki kutatóként részt vett Malonyai Dezső népművészeti feltáró-dokumentáló munkájában és a korabeli szaksajtóban kollégáit éles hangú cikkekben leckéztette, mert úgymond a külföldiek „művészetünket nemzetietlennek találják", a technika terén azért maga is a nyugati kultúrához fordul: Otto Wagner mellett a vasbeton párizsi nagy szakértője, Francois Hennebique lesz mestere. Különösen Otto Wagner hatása érződik művészetén; az 1900 és 1903 között Bécsben töltött idő megóvja Medgyaszayt attól, hogy dekoratív építészetét túl sok üres formai játékkal, képi tobzódással zsúfolja tele. (Bár éppen a veszprémi színház épülete az, ahol — például egy belső kijárat nélküli, s így tökéletesen funkciótlan — kis terasz erejéig mégis enged a l'art pour l'art csábításának.)

Az 1984-ben megkezdődött és idén lezárult felújítást Csejtei Imre főépítésvezető irányítása alatt minőségre fogékony szellemben, az épület rendeltetéséhez illően reprezentatív szemlélettel végezték el. A 60 000 lakosú Veszprémben évi 7-8 bemutatót is tartó, 1961 óta működő Petőfi Színház régi-új otthona egyike lett legmutatósabb, a maga külsőségeivel a színházi hangulatot még fokozni képes kellemes és egyben érdekes történelmi jelentőséget is hordozó épületeinknek.

ACSAY JUDIT

szió 1908–1988

Visszaszámlálás

BESZÉLGETÉS HEGYESHALMI LÁSZLÓ IGAZGATÓVAL

Már áll a „vár". Az építőmunkások az utolsó simításokat végzik, és néhány nap múlva jogos tulajdonosai vehetik birtokba az ország egyik legszebb és legkorszerűbb színházát, ahol a Kőműves Kelemen című rockballadával köszöntik az építőket, majd két bemutatóval, Sík Sándor István király című drámájával és a stúdiószínpadon Pilinszky János Élőképekjével avatják az újjászületett veszprémi Petőfi Színházat. Évadkezdés után, de még a színháznyitás előtt beszélgettünk Hegyeshalmi László igazgatóval.

— Négy évet töltöttek átmeneti játszóhelyen, a Georgi Dimitrov Művelődési Központban. Hogyan lehetett átvészelni ezt a hosszú kiűzettetést?

— A kiköltözéskor azt az ígéretet kaptuk, hogy 1986-ban már újra a Petőfi Színházban játszhatunk. Mégsem rendezkedhettünk be csak arra, hogy majd valahogy átvészeljük ezt az időszakot. Előttünk a felújítás ideje alatt szétesett társulatok elkerülendő példája állt. Dolgozni akartunk, s ha lehet, még jobban, mint annak előtte. Csak így csábíthattuk át a közönséget a régi színházénál sok szempontból jobb, de mégiscsak más rendeltetésű művelődési házba. Vigyáznunk kellett arra is, hogy ne széledjen szét a társulat, sőt, ha lehetséges, erősödjön. Ebben az időszakban alakult meg a zalaegerszegi, a nyíregyházi színház, és ha színészeink nem kaptak volna megfelelő feladatokat, biztosan nem maradnak Veszprémben. Célunk volt az is, hogy olyan rendezőkkel dolgozzunk, akik megtalálják a kapcsolódási pontokat a közönséggel és értenek színészeink nyelvén. Sok vendégrendező fordult meg Veszprémben, külföldiek és hazaiak egyaránt. Tabakov, Ulf Reiher, Horvai István, Kerényi Imre olyan egyéniségek, akik nem egyszerűen jó előadásokat hoznak létre, hanem erősítik a társulat önbizalmát. Kishitűen, önbizalom nélkül nagyon nehéz játszani. Néhány előadásban, mint például a Csíksomlyói passióban vagy a Popfesztiválban már az együttes játékereje teremtett remek színpadi hangulatot.

Hegyeshalmi László
KELETI ÉVA FELVÉTELE

— Az új színházban új művészeti vezetéssel látnak munkához. Főrendező és vezető rendező ez elég szokatlan felállás . . .

— Szabó József főrendezőnk tavasszal nyugállományba vonult, az új évad műsortervét már Tordy Géza főrendezővel és Paál István vezető rendezővel állítottuk össze. Tordy Géza évek óta dolgozik Veszprémben, kezdetben színészi, később rendezői feladatokat is vállalt. Érzi a színházat, a színészekkel és a színészekben gondolkodik. Ma már bárhol rendezhetne, de ő nagyon mélyen kötődik Veszprémhez. A főrendezői felkéréssel nem akartuk választás elé állítani, így e megbízatás mellett megtartotta vígszínházi státusát is. Paál István a magyar színházi élet egyik legizgalmasabb rendezője. Az adminisztratív teendők művészi kibontakozását akadályoznák, ezért osztottuk meg a feladatokat. Együtt gondolkodásuk egyik jele, hogy a színháznyitó Sík Sándor-darabot közösen állítják színpadra.

— Az ünnepélyes megnyitás után, a hétköznapokra milyen bemutatókat terveznek?

— Tavalyelőtt ünnepelte a színház fennállásának negyedszázados évfordulóját. Ekkor nemcsak egy magyar szerzők műveiből összeállított évadot tartottunk, hanem egy drámapályázatot is kiírtunk. Most ennek legjavát tűzzük műsorra. Gyurkovics Tibor Boldogháza című tragikomédiájának a nagy színpadon, Kocsis István Árpád-házi Szent Margit című drámájának a stúdióban, Csukás István Utazás a szempillám mögött című zenés mesejátékának a Georgi Dimitrov Művelődési Központban lesz az ősbemutatója. Dragomir Jancar A nagy brilliáns valcer című drámája is nálunk kerül először színpadra. Két zenés bemutatót tervezünk, Vándorfi László rendezi meg a Padlást és vendégrendezőt hívunk A régi nyár című zenés játékra. A színházban levőn kívül a színészházban is elkészült egy stúdióként is használható próbatermünk, így Ionesco A székek, Witkiewicz Egy kis udvarházban és Arrabal A tricikli című művét ott fogjuk játszani, ahol a feltételek az adott előadáshoz kedvezőbbek. Felújítjuk felolvasó-színpadi hagyományainkat is. Idén Lengyel József Szembesítés című művét, Satrov és Nemeskürty egy-egy alkotását szeretnénk ily módon megszólaltatni. A felolvasóestek után beszélgetésre hívjuk a nézőket. Ahogy a színház újjáépítésekor az emberléptékűségre törekedtünk, úgy műsorpolitikában is az emberközeliséget szeretnénk érvényesíteni.

CSIZNER ILDIKÓ

Mozgásszínházi találkozó, hazai anyagból

Már-már hagyományos eseménye az ősznek a Budapesti Műszaki Egyetem Szkéné Színpadán rendezett mozgásszínházi találkozó. Az idén a szervezők gondoltak egy merészet, és csak hazai csoportokat hívtak meg. Nem csupán a szorongató anyagi nehézségeik diktálták ezt a lépést (ezeket idén valamelyest enyhítette az ÁISH által nyújtott támogatás). Úgy látszott az utóbbi években — talán a nemzetközi találkozók hatására is — erősödött az alternatív színházi csoportok vonzódása a test, a gesztusok kifejezőeszközeihez. A mozgásszínházi formákhoz közelálló műfajok: a báb, a modern és a klasszikus balett, a néptánc, a performance pedig mintha egyre jobban közelednének a színházi komplexitáshoz. Ez tette lehetővé, hogy a stílusok széles skálája mutatkozzon be, ebben a hazánkban mind ez ideig perifériálisnak ítélt műfajban. Tizenegy együttes, tizenkét produkció: természetesen nem várható egységes színvonal, de a látottak közül, ami számomra, sajnos, nem az összes előadás volt, nem akadt olyan, ami ne szolgált volna rá a meghívók és a közönség bizalmára. Kiemelkedőek persze voltak, számomra a Hold Színház és az Artus Tánc- és Ugrószínház produkciója. A Hold Színház Genet-parafrázist adott elő, Próbababák címmel. Erősen szaggatott mozgások, indulatos, torz hangokon mondott szöveg hozzá, zeneiség és látványos fényeffektusokkal képzett terek, szimbólumokká emelt tárgyak, tárgyakká alacsonyított szimbólumok. Az együttes most erősen verbális színpadi játékot konstruált, de a szavakat most sem hagyták önmagukban hatni, beillesztették a szöveget nyers, ritmikus és túlzó gesztusaik rendszerébe. Genet két drámájának a Balkonnak és a Paravánoknak részleteiből felkavaró, groteszk, filozofikus előadást csináltak, saját stílusuk korlátait átlépve, de nem megtagadva.

Az Artus Színház már tavaly (amikor először játszotta Tristan Tzara: Gázszív című darabját) bebizonyította: van új a nap alatt a megújulni nemigen képes színház korában is. Persze akkor sem és most sem csak az újdonság erejével hatottak. Ritkán látni ilyen pontosan, minden részletében megkomponált előadást, ami ugyanakkor meg tudja őrizni a próbák improvizációs szakaszának frissességét is.

Átgondolt, mégis kaleidoszkópszerűen változó előadás volt a Gázszív, gondolati és formai eklektikával fűszerezve, amit a dadaizmus apostolához való hűség sugallt. Új produkciójukban már letisztultabb a stílus (ha annak lehet nevezni). Az előadás címe: Sétáló angyal. A műfaj pedig: ugrószínház! Laza, természetes mozgás, majd hirtelen feszülések, ugrások, dőlések és zuhanások, aztán újra ellazulás. A test statikájának és dinamizmusának kombinációban az emberi lét néhány alaphelyzetének néhány abszurdan következetes variációját látjuk, líraian és néha komikusan.

Végig gondban voltam, nehogy valahol fesztivált írjak a találkozó helyett. A fesztiválokon díjakat osztanak, behatangozza a sajtó, a rádió, a tévé, az előadásokon megjelenik a „szakma", utána pedig értékelések következnek. Az első országos mozgásszínházi találkozó nem volt fesztivál. Nem volt, hírverés, mégis néhány előadást meg kellett ismételni, mert nem fértek be az érdeklődők a 100-120 fős nézőtérre.

SILLÓ SÁNDOR

Jelenet a Dunaújvárosi Vasas Táncszínház előadásából
MAGYAROSY ZOLTÁN FELVÉTELE

MEDGYASZAY István építész Uj Tükör, XXV.évf.46.sz.1988

MEDGYASZAY István épitész

Váth János: A balatonalmádi rőmkat. egyházközség története. = Magya Egyháztörténeti Vázlatok, 1. (1989) 427-429.p.

114/190
KALOCSAY Endre: A görög és a római mimus történetének alapvonalai. Bp. 1906, Franklin ny. 27 p. 23 cm.

Egységár: 30.-Ft

115/246
KÁRÁSZ József: "Éljen a köztársaság!" "Éljen a proletárdiktatúra..." Az 1918-1919-es forradalmat hódmezővásárhelyi sajtójának repertóriuma. Bev., összeáll. - -. Hódmezővásárhely, 1970, Csongrád megyei Könyvtár. 58 p. 23 cm.

Egységár: 20.-Ft

116/229
KARDOS Tibor: Élő humanizmus. [Irodalmi tanulmányok, arcképek, vázlatok.] Bp. 1972, Magvető. 653 p. 18 cm.

/Elvek és utak./

(1. old.)

Medgyaszai István

építész

„Hajlék" címmel a Pécs Csoport kiállításán a Budapest Kiállítóteremben felidéztél a nagy elődöket. (Balassa Zsuzsanna ikke)

Művészet
88/6

MEDGYASZAY István épitész

PROHÁSZKA László: Adalékok az 1917. évi gyöngyösi tüntetés történetéhez. = Pavilon, 2/3.sz. 1990 2 - 8. p. ill.

részt vett a földszintes lakóház pályázaton

Second-class

MEDGYASZAY István épitész

a szinház és a Bakony Muzeum tervezője

KISS Tamás: Veszprém, Megyeháza, Szinház, Muzeum. Bp. : TKM, 1990. - (TKM Kiskönyvtára ; 369.)
6-16.p. ill.

fu l' anno 1697. (25—28 cm.).

Déva és Szamosujvár látképét kiadtam róla »Izabella királyné« cz. munkám 217. és 262. lapján; minthogy e két várunknak régibb rajza nem maradt ránk.

E ritka térkép egy példánya megvan — miként utóbb megtudtam — a nagyszebeni Bruckenthal-múzeum könyvtárában is, mely állami könyvtáraknak készséggel kikölcsönzi.

A 13. térkép: Nova et accurata totius superioris, inferiorisque maxime partis regni Hungariae descriptio. Anno M. DC. LXXXII. Corveo fecit. (50 × 72 cm. rézmetszet.)

A 22. térkép: Novissima et accuratissima totius regni Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Bosniae, Serviae, Transylvaniae, cum adiacentibus regnis et provinciis tabula. Autore Jacobo Sandrart Chalcographo Norico. (41 × 53 cm. rézmetszet.)

A 23. térkép: Le Royaume de Hongrie, et les Estats qui en ont esté sujets, et qui font presentement la Partie Septentrionale de la Turquie en Europe. Tiré des Memoires les plus nouveaux par le Sr Sanson Geogr. ord^re^ du Roy. Dedié a Monseigneur le Dauphin, Par son tres humble, tres obeissant et Fidel Serviteur Hubert Jaillot. Paris, 1673. (48 × 85. cm. rézmetszet.)

MEDGYASZAY István

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 23.p.

A XX. századi nagyváros mítosza

Építészet és városépítés Közép-Európában 1890–1937 között

P. Szabó Ernő

A város mint a társadalom modellje és az új kulturális értékek hordozója – ez a gondolat áll annak a kiállításnak a középpontjában, amely Bécs egyik legrangosabb kiállítóhelyén, a Freyungon lévő Kunstforumban látható augusztus 26-ig. Az úttörő jelentőségű vállalkozás első alkalommal kísérli meg, hogy egyetlen kiállításon belül átfogó képet adjon az Osztrák–Magyar Monarchia városépítéséről és építészeti fejleményeiről az 1890–1937 közötti évtizedekben. Több mint 350 modell, rajz, tervrajz, fotográfia mutatja be azt a gazdag spektrumot, amely egyrészt az utópikus elképzelések és a megvalósult tervek, másrészt az egymástól olykor igen távol fekvő, mégis egyetlen nagy földrajzi-politikai-kulturális közösséget alkotó régiók, harmadrészt a különböző nagyságú városok fejlődését jellemezte.

A kiállítás nemzetközi együttműködés eredményeként jött létre, a bécsi szakemberek által kidolgozott elképzelések megvalósulását az osztrák oktatási, tudományos és kulturális minisztérium, a montreali építészeti központ és a Los Angeles-i Getty Kutatóintézet támogatta, s természetesen jelentős segítséget adott a Kunsforumot fenntartó Bank Austria is. A kiállítási architektúrát létrehozó Cop Himmelb(l)aunak köszönhetően a tervek, modellek maguk is különös építészeti egységet alkotnak, amelyet egyszerre jellemez az eklektika és a célszerű, funkcionális megoldások együttese.

Ahogyan ez magában a városban is megfigyelhető volt 1890 és 1937 között, azaz a tárlat által átfogott majd fél évszázadban. A nagyváros mítosza éppen a XIX. század végi gazdasági felvirágzás idején jött létre. Bécs éppúgy akkor vált metropolisszá, amikor Budapestnek és a Monarchia többi jelentős városának – Prágának, Krakkónak, Zágrábnak, Lembergnek, Ljubjanának, Brnónak, Temesvárnak és Zsolnának – megtöbbszöröződött a lélekszáma. Az időszak elején a historizmus, a közepe táján a szecesszió, a vége felé a modern irányzatok jelentették az előrelépés lehetőségét, a folyamat azonban a harmincas évekre megtorpant. Egyrészt a gazdasági válság akasztotta meg, másrészt a német birodalmi terjeszkedés, illetve ideológia hatása adott új, nem kívánt fordulatot a történelemnek és az építészetnek. Hogy milyen sokszínű elképzelések nyomán jött létre egy-egy kiemelkedő fontosságú épület, azt a bécsi kiállítás éppen úgy bemutatja, mint néhány hónappal ezelőtt Budapesten, a Szépművészeti Múzeumban Az Országháza című bemutató. Nem hiányoztak azonban a radikálisan új javaslatok a város egészével kapcsolatban sem. Szerencsére nem mind valósultak meg. Ellenkező esetben például – mutatja a kiállítás katalógusának címlapján is közölt rajz – hiába keresnénk a ma is látható Bécset.

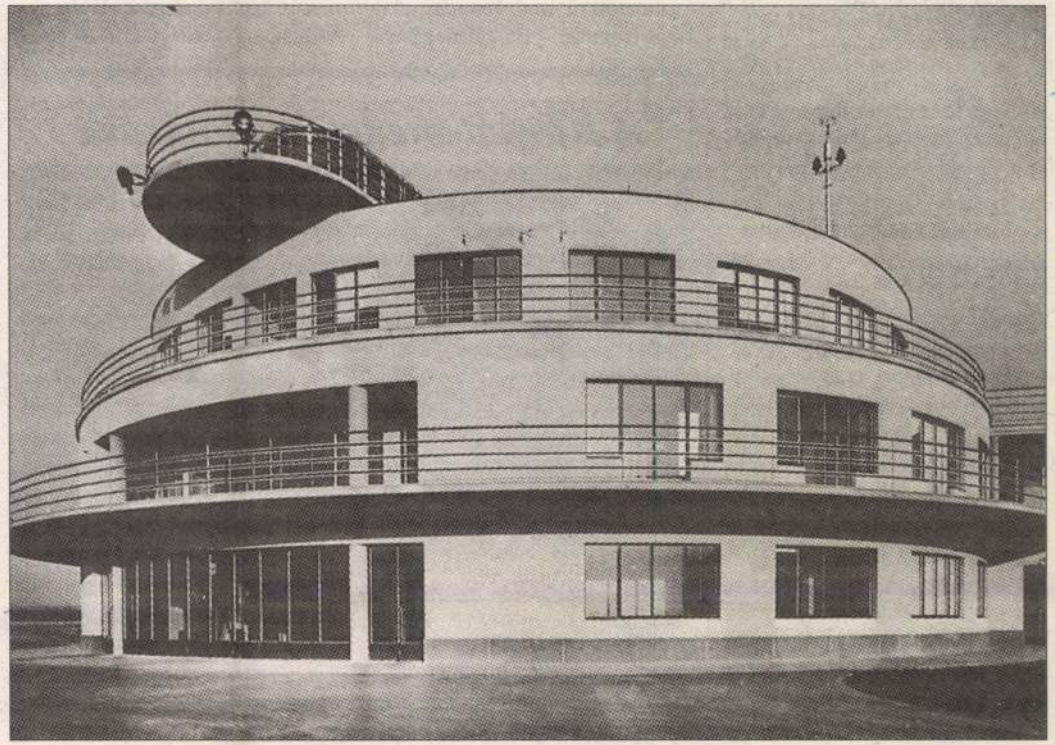

Borbíró Virgil–Králik László: Budaörsi repülőtéri épület, 1936–37

Otto Wágner, aki egyébként – nem is mellesleg – saját időszakának egyik legkiemelkedőbb építésze volt, a történelmi városrészek helyén egyetlen hatalmas, egymást merőlegesen keresztező utcákból, hatalmas, egyforma nagyságú épületekből álló központot épített volna.

A századfordulón Budapest fejlődése több területen is gyorsabb volt, mint Bécsé, a nagyváros születését gazdag összeállítás mutatja be a kiállításon, *Gerle János* egyik esszéjéből származó szöveg és képanyag illusztrálja a katalógusban. A fotóanyag változatos, *Lechner, Lajta Béla, Pogány Móricz, Medgyaszay István* épületeinek változatos összeállítását adja, az azonban érthetetlen, hogy noha magyar szakembereket is bevontak a munkába a szervezők, miért nem lehetett kifejezetten az alkalomra készült tanulmányt készíttetni erről az időszakról.

A hiányért az jelent némi kárpótlást, hogy a két világháború közötti útkereső, a nemzetközi modern törekvésekhez kapcsolódó magyar építészet is bővebb teret kapott a kiállításon, a katalógusban pedig – *Ferkai András* tollából – külön tanulmányt. Valamint az is, hogy az építészet és társművészet közös új törekvései is megjelennek a kiállításon, s hogy a regionális központként a századfordulón már igen jelentős szerepet játszott Temesvár fejlődéséről is képet kapunk. S persze hogy nyilvánvalóbbá válnak az összefüggések a térség politikai, gazdasági változásai és városépítészete között.

MAGYAR NEMZET, 2001. JÚL. 26. 15. o.

MEDGYASZAY ISTVÁN

Pénzbetyár **17.35** Acapulco szépe **18.30** Tények **19.00** Szerencsekerék **19.30** Vad angyal **20.00** Motoros zsaruk **21.00** Britannic **22.50** Jó estét, Magyarország! **23.15** Flóra mama családja **0.55** Korridor Love **1.45** Jó estét, Magyarország! **2.20** Vers éjfél után

RTL KLUB: **6.30** Reggeli **8.55** Joker **9.05** Receptklub **9.20** Tiltott szerelem **9.45** Senora **10.35** Top-shop **11.30** Delelő **13.00** Híradó **13.20** Kavalkád **13.40** Helen és a fiúk **14.10** Babylon 5. **14.55** Titkok és szerelmek **15.40** Joker **15.45** Terra Nostra **16.35** Joker **16.40** Milagros **17.35** Híresek és gazdagok **18.30** Híradó **18.55** Fókusz **19.25** Barátok közt **19.55** Csíííz! **20.50** Drágám, a kölyök marha nagy lett! **22.25** Sportvonal **22.30** Logan futása **0.35** Híradó **0.55** Fókusz **1.25** Divatklip

KOSSUTH: **4.33** Határok nélkül **5.00** Reggeli Krónika **9.04** Napközben **11.05** A Szabó család **11.35** Törökországi levelek **12.02** Déli Krónika **12.40** Ki nyer ma? **12.50** Törvénykönyv **13.05** Vendég a háznál **13.30** Tanúim lesztek! **14.04** Klasszikusok mindenkinek **14.35** Irodalmi figyelő **14.55** Aranyalap **15.05** Szóljon hozzá! **16.00** Délutáni Krónika **16.20** Zöld hírek **16.25** Kórodi András vezényli a MR Szimfonikus Zenekarát **17.05** „Magyarországról jövök…" **18.00** Esti Krónika **19.05** Sportvilág **19.30** Jó éjszakát, gyerekek! **19.40** Tömegsír **20.04** Hagyományápolók **20.30** Határok nélkül **21.05** Gazdaságról mindenkinek **22.00** Késő esti Krónika **22.30** Iskolapélda **23.04** Önarckép – hangokkal

PETŐFI: **4.32** Hajnali dallamok **6.03** Kívánságreggel **8.45** Sportreggel **9.00** Délelőtt **11.45** Sport **12.00** Jó ebédhez szól a nóta **13.00** Verkli **14.00** Kabarécsütörtök **17.00** Háztól házig **18.01** Kölyökrádió **18.30** Gordiusz-játék-tér **19.04** Unikum **20.00** Váltóhang **21.04** Kulákprés **21.49** Zene **22.00** Modem idők **22.30** Drogér(i)a **23.00** Hírpercek, sporthíradó **23.15** Visszajátszás **0.00** Éjfél után…

BARTÓK: **6.00** Muzsikáló reggel **8.06** Pódium **9.08** Olasz versenyművek pengetős hangszerekre **10.05** Rádiószínház: Az öreg **11.10** Renato Bruson operafelvételeiből **11.45** A Hegedős együttes felvételeiből **12.06** Hangverseny délidőben **14.05** Munkagödör **14.56** Bacher Mihály zongorázik **15.37** Rádiósok a zenéről **15.57** Bayreuthi ünnepi játékok 2001 **17.00** Hangadó **19.35** Kultúrhistóriák **20.05** Babits Mihály: A torony árnyéka **21.40** Csembalómuzsika **22.05** Kamarazene **22.47** A Marcato Ensemble hangversenye **0.05** Notturno

jobbkezesek esetében is.

– Kísérleteink eredményei a tudományág történetében először mutatnak rá, hogy az agy különböző területeinek – így a beszédközpontnak – anatómiai eltérései összefüggésbe hozhatók a dadogás kialakulásának növekvő esélyével – mutatott rá *Anna Foundas*, a kutatás vezetője. – Ha a dadogásnak – véli Cheasman.

– Maximálisan egyetértek Carolyn Cheasman álláspontjával. Én sem tartom valószínűnek, hogy a dadogás egyetlen okra visszavezethető – nyilatkozta lapunknak *Princzinger Eszter* logopédus. – A stressz vagy pusztán egy lelki trauma is képes dadogást előidézni – tette hozzá –, ahogy az is elképzelviszont igen, hogy az örökletességnek szerepe van benne. Az ikreken végzett vizsgálatok feltárták, hogy az egypetéjűeknél 77 százalékban, míg a kétpetéjűeknél 32 százalékban dadog mindkét testvér. Az is bizonyító erejű, hogy a legközelebbi hozzátartozók között háromszor annyi a dadogós, mint az átlag lakosságban.

A Kárpát-medence időjárása

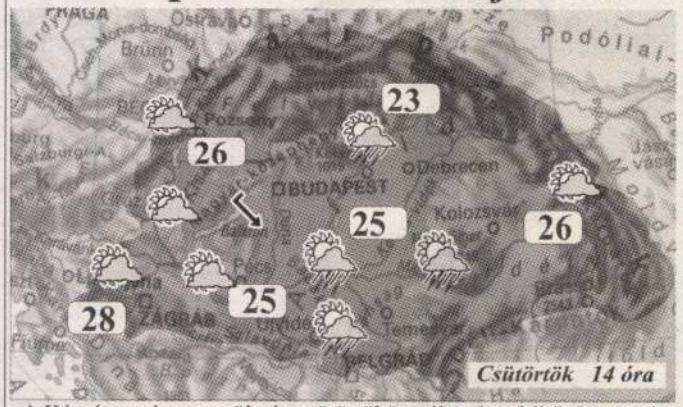

A Kárpát-medence területén csütörtökön változóan felhős lesz az ég. Több-kevesebb napsütésre mindenütt számíthatunk. Az időnként erősebben megnövekvő felhőzetből főként a keleti megyékben számíthatunk elszórtan záporra, zivatarra. Eleinte élénk lesz az északnyugati szél. A hőmérséklet csúcsértéke 23, 27 fok között alakul. Késő este 17, 22 fok várható. Pénteken már a napsütés lesz túlsúlyban, a hét végén pedig visszatér az igazi nyár.

Vízállás-jelentés

Duna, Pozsony:	367 cm	17°	*S.-Körös*, Nagyvárad:	78 cm	19°
Budapest:	405 cm	19°	*Maros*, Arad:	140 cm	20°
Újvidék:	294 cm	20°	*Dráva*, Eszék:	114 cm	19°
Tisza, Huszt:	112 cm	19°	*Balaton*, Siófok:	69 cm	19°
Tokaj:	491 cm	21°	*Velencei-tó*, Agárd:	147 cm	20°
Titel:	251 cm	22°	*Fertő-tó*, Fertőrákos:	41 cm	18°

az *Adriai-tenger* hőmérséklete:26

Fronthatás: nincs front

Légnyomás: gyengén emelkedik

Légszennyezettség (Bp.):

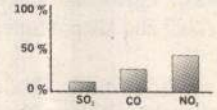

Hőmérsékleti szélsőértékek Magyarországon:

Min.: 7,4°C, Szombathely 1939

Max.: 37,4°C, Budapest 1921

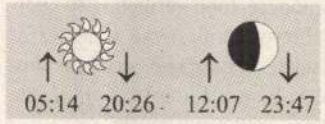

Készítette: ICI Interaktív Meteorológia 2001.07.25. 13 óra. *www.icicom.hu*

Névnap

Szeretettel köszöntjük **ANNA** és **ANIKÓ** nevű olvasóinkat. Az **Anna** név héber eredetű, Szűz Mária édesanyjának a neve. Jelentése: kegyelem. Az **Anikó** az Anna erdélyi magyar becézőjéből származik.

Ezen a napon történt:

THÖKÖLY csapatai elfoglalták a pozsonyi várat (1683). – Szentgyörgyi Horváth Zsigmond lánya tiszteletére Füreden megrendezték az első Anna-bált (1825); – A Rolling Stones első koncertjét adta a londoni Marquee klubban (1962).

Ezen a napon született:

I. JÓZSEF német-római császár, magyar és cseh király (1678); – George Bernard Shaw Nobel-díjas angol drámaíró (1856); – Pelle István kétszeres olimpiai bajnok tornász (1907); – Stanley Kubrick Oscar-díjas amerikai filmrendező (1928); – Mick Jagger rockzenész (1943).

Ezen a napon halt meg:

FÜST MILÁN író, költő, esztéta (1967); – George Horace Gallup, a Gallup Intézet megalapítója (1984); – Gundel Imre muzeológus, gasztronómus (1993).

(FORRÁS: MTI–SAB)

HULLÁMLOVASOK VILÁGTALÁLKOZÓ don óriási közönségsikere van a mo ságnak. A felvételen Icsiro Hajashi, a hullámokat

Valóban p a fekete ha

Elképzelhető, hogy át kell írni a nosan elfogadott magyarázatt nem a bubópestis baktériuma, totta ki a XIV. század közepén Ez áll abban a tudományos m egyetem két járványkutatója te

MTI – PANORÁMA

A történelemkönyvek szerint a később fekete halálnak elnevezett járvány 1347-ben, a szicíliai Messina kikötőjében érkezett Európába. A kórt a jelenleg érvényes magyarázatok szerint a Krím-félszigetről hazatérő genovai hajósok, illetve a hajópatkányokon élősködő, fertőzött bolhák hurcolták magukkal. A járvány öt év alatt végigsöpört az éhínségtől és háborúktól gyötört kontinensen, és becslések szerint 25 millió halottat hagyott maga után, befolyásolva az európai történelem menetét is. A két liverpooli kutató azonban most megjelent munkájában azt állítja, hogy az emberiség egyik legszörnyűbb járványának terjedési mintája jóval inkább emlékeztet a vérzéses lázat okozó ebolavírusára, mint a pestis baktériumáé-

A pesti éjszaka baljós bája

(Felkészülés.) Készülj úgy, mintha túlélőtúrára mennél – hangzott Mikó Gabi baráti tanácsa, miután megtudta, hogy négynapos bevetésre készülök váltott partnerekkel a budapesti éjszakába, különös tekintettel a korszellemmel dacoló élőzenés helyekre. Gabira már csak előélete miatt is érdemes lett volna hallgatnom: az egykori profi thai-boxbajnok ugyanis súlyos, pofonokkal terhelt éveket húzott le különböző helyeken, bár ő a legritkábban nyúlt a fegyelmezés salleralapú eszközeihez, mert neveltetése és alapvető szelídsége ezt a borzalmasan erős embert a szóbeli meggyőzés hívévé tette. Ezen a péntek estén, maradék önbizalmam elpárologtatandó, kollégái hőstetteiről beszélt, puszta antipátiából szilánkosra futballozott kuncsaftokról, „hé, köcsög, ráléptél a kedvenc kavicsomra!" szintű belekötésekről, és szóba került egy pénzbehajtó ismerőse is, aki így szólt a félelemtől addigra már kocsonyás halmazállapotú, pánikszerű gyorsasággal fizető adóshoz, miután elvette a parabellumot a fejétől: „Ugye, mennyivel jobb adni, mint kapni?"

Megvontam a vállam, és emlékeztettem arra, hogy én még Dudás szkinhedvezér terrorkommandóját is megúsztam anno a Fekete Lyuk mögötti parkban, mert egy lendülettel a Nagyvárad térig futottam. Gabi elröhögte magát: „Ja, már akkor is ilyen szép, bátor gyerek voltál."

(Első nap, péntek.) Úgy döntünk, hogy ez az éjszaka a külvárosoké. Első állomáshely a csepeli Voodoo Music Club, ahol a körzeti legenda, a bluesrockban utazó Kontúr játszik. Rögtön beugrik egy Májuskert Rockkocsmabeli koncert, ahol az énekes Pankó a világ könnyűzenéjében máig egyedülálló módon elaludt éneklés közben. Első ránézésre a fiúk mit sem változtak, ipari mennyiségű ital hever az asztalon, és sajnos kiderül az is, hogy éjfélkor kezdenek, amit nem tudunk megvárni. A Vekker Időmúlató meglátogatásáról ugyan lemondunk (Maróti Dani, a Műszaki Hiba énekese emlékeztet rá, hogy a gázsifizetés nem erőssége a helynek, viszont a zenészeket előszeretettel fenyegetik terepjáró után kötözéssel), de a józsefvárosi Simon's Music Pubban Karabély és Prosectura közös koncertet adnak, amely körülbelül olyan, mintha gombaszósszal szervíroznák a mákos tésztát. A HÉV-megállóból végignézzük a túra első pofozkodását, ingázó vendégmunkások vitatkoznak egy buksza tulajdonjogán, ahogy megállapítjuk a sínek felett átszivárgó, artikulátlan hangfoszlányokból. Teszik mindezt a „Korsó sör 101ft" felirat alatt. Mire a késes is előkerülnek, éppen befut a szerelvény, fent egy csapatnyi hangos, de szelíd punk óbégat, elismerően bólogatunk, ahogy elképesztő gyorsasággal benyomnak egy kaniszter rizlingszilvánit; a kínálást köszönettel bár, de visszautasítjuk. A koncert helyszínén hamar kiderül, hogy a Karabély szolid undergroundjának kedvelői és a Prosectura-hívő tarajos fiúk a szűk pincében a legteljesebb békében megférnek egymással meg velünk is, úgyhogy mire feleszmélünk, már nincs értelme átmenni a szomszédos Zuglóban található Columbus Pubba. Fájó szívvel konstatáljuk, hogy lemaradtunk életünk hatszázkilencvenhetedik Heaven Street Seven-koncertjéről, és kibekkeljük az első villamosig hátralévő időt. Ekkor még viszonylag frissek vagyunk.

(Második nap, szombat.) Bemerészkedünk a belvárosba. A módfelett felkapott Old Man's Pubban Ripoff Raskolnyikoff és a Muddy Shoes szorong az aprócska színpadon, tradicionális blueszal szórakoztatva az úgynevezett felső középosztályból verbuválódott publikumot, a levegőben enyhe sznobszag terjeng, viszont cserében nyoma sincs hirighangulatnak, ahogy a közeli Alcatrazban sincs. Itt ugyan az Old Man'sszel ellentétben belépőt kell fizetni, az összeg viszont lefogyasztható, az udvarias hangnemben közölt információt megköszönjük, az összeget lefogyasztjuk. Miután megszemléljük Budapest minden bizonnyal legimpozánsabb hidrogénszőkéjét, és majdnem elszuszókálunk a Szörp együttes álmosító jazzrockján, áttaxizunk a Bem Rockpartra, ahol éppen elérjük, amint a hely élő legendája, Török Ádám bejelenti az utolsó számot. Végállomásként a Bartók Béla úti Cafe Rolling Rockban kötünk ki, ahol klasszikus haknibrigád nyomja az átdolgozásokat, türelmünk a Petróleumlámpánál fogy el, fizetünk szépen, és hazamegyünk.

(Harmadik nap, vasárnap) Partner híján (lévén hétfő munkanap) rövidre fogom a kirándulást. Két csendes, nyugodt helyet veszek célba. A Zichy utcai Aloé kávézóban becsülettel végighallgatom az Irka-firka fantázianevű csoportosulás akusztikus szöszmötélését, és semmi kedvem megmozdulni a kényelmes fotelban, ám még le kell csekkolni, hogy a Körút–Baross utca sarkán méltóságteljesen elterülő Stex Alfrédban játszik-e még kedvenc bárzongoristám, aki elvből nem használ gagyi dobgépeket. Jelentem: játszik.

(Negyedik nap.) Komoly tea- és vitaminkúra után rászánom magam az indulásra. Irány a Süss fel nap, a minőségi underground zenék egyik utolsó menedéke. A közönség jórészt gimnazistákból és egyetemistákból áll első ránézésre, a színpadon a Colorstar eklektikus tánczenét játszik, etno- és rockelemekkel fűszerezve. A produkció abszolút világszínvonalú, ami egyértelművé teszi, hogy a zenekar számait soha a büdös életben nem fogja játszani egyetlen magyar rádióállomás és tévécsatorna sem. Néhány ismerőssel még elmerengünk Lagzi Lajcsi kitüntetésén, aztán hazafelé még megtekintjük az éjszakai hatos ablakából, ahogy a Blaha Lujza téren három kigyúrt kolosszus éppen véresre rugdos valakit, a tömeg teljes apátiája közepette. Gyáva módon felsóhajtok, hogy én viszont megúsztam, és hazaérve kikészítem a vizes törülközőt.

Őz Zsolt

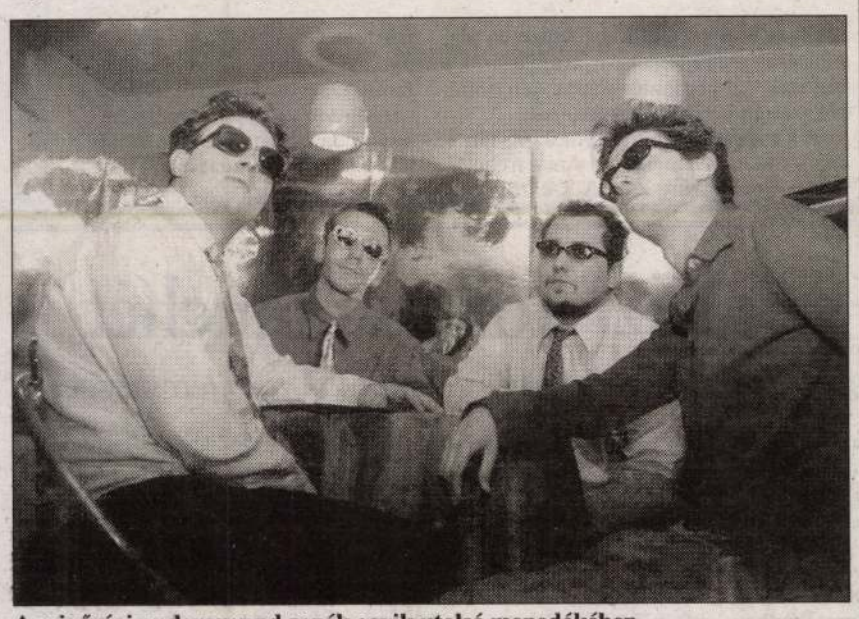

A minőségi underground zenék egyik utolsó menedékében

Megújult egy védett lakóház

Ötvenmillió forintot költöttek a felújításra

Többségében önerőből készült el egy fővárosi védettségű társasház felújítása a Budaörsi út 4–18. szám alatt. A kevés híján nyolcvanéves épületre idáig ötvenmillió forintot költöttek az épület lakói.

Az 1926-ban, öt háztömbből épült lakótelep 1990-ben alakult át állami tulajdonú bérlakásokból társasházzá. Hatszázan élnek a 194 lakásban, amelyek 95 százaléka magántulajdon. Annak idején igen rossz állapotban vették át az épületeket: a tetők beáztak, a vízvezetékek szivárogtak, az omladozó kémények, a tetőszegélyekről és a homlokzatokról lehulló súlyos vakolatdarabok pedig életveszéllyel fenyegették a lakókat. A halaszthatatlan feladatok elvégzése után kerülhetett sor épületfelújítási tartalékalap képzésére – számolt be a társasházak körében szokatlan sikertörténetről *dr. Borisza Gyula,* az intézőbizottság elnöke.

Az önfinanszírozó társasházi közösség tulajdonosai – önkormányzati segítséggel – három éve kezdték el a homlokzatok felújítását. A fővárosi védettség alá helyezett kis lakótelepen először az A, majd tavaly a B jelű épületre került sor, a D épület felújítása pedig a napokban fejeződött be. Ez utóbbi a legszebb: Schweidel utcai homlokzatán Márton Ferenc festőművész hat, székely házassági jeleneteket ábrázoló festménye található. Az ötmillió forintos felújítási munkálatok sikeres elvégzéséhez pályázat útján járult hozzá a fővárosi önkormányzat 1,4 millió forinttal, a XI. kerületi önkormányzat pedig 610 ezer forinttal. Tíz év alatt a társasház tulajdonosai ötvenmillió forintot tudtak fordítani felújításra, az összes szükséges beruházás költségeit pedig kétszázmillióra becsülik.

A társasház lehetőségeit szűkíti az 1997-es törvény, mert ezzel a jogi háttérrel, néhány lakó ellenkezése miatt nem módosíthatják az 1990-es alapító okiratot, és nem tudják hasznosítani a lakások céljára kialakítható tetőtereket. Pedig ezek árából például lifteket szereltethetnének azokba a házakba, ahol még nincsen. Előnytelen az is, hogy a nem lakás célú helyiségek önkormányzati tulajdonban maradtak, a bérleti díjnak pedig csak egy része folyik be a társasház kasszájába. Rendkívül sok adó is sújtja a társasházakat – sorolta a nehézségeket Borisza Gyula –, nemcsak a felújítási költségek 25 százalékos áfája, hanem a bevételeket terhelő forrásadó, iparűzési adó is. A lakáscélú állami támogatás pedig azért nem segítség, mert az egyharmad önrész mellett meg kellene kapniuk hozzá az egyharmad résznyi önkormányzati támogatást is.

A főváros lakosságának 70-80 százaléka lakik elavult, leromlott állagú idős házakban – hívta fel a figyelmet az intézőbizottság elnöke –, és többnyire nincs olyan hatékony érdekképviselete, amely közvetítené ezeket a gondokat a döntéshozóknak. Ezért nem képes elérni minden társasházi közösség azt, ami a Budaörsi útiaknak sikerült.

Cs. K. É.

Részleteiben is megszépült a Budaörsi úti épület FOTÓ: TEKNŐS MIKLÓS

Irodaház-átépítés az Astoriánál

MUNKATÁRSUNKTÓL

Az ország első „nyugati" üzletháza, az Astoriánál létesült East-West Business Center átépítésével ünnepli magyarországi megjelenésének tizedik évfordulóját a Skanska Property Hungary Kft. A cég sajtótájékoztatóján *Horváth Emese* fejlesztési igazgató elmondta: az átépítés után az üzletközpont irodái új arculatot kapnak. A munkálatok során átépítik a recepciót és elsősorban nagyobb méretű – legalább száz négyzetméteres – irodák kialakítására törekednek.

A Skanska, amely jelenleg mintegy ötvenezer négyzetméternyi irodaterületet működtet a fővárosban, előreláthatólag jövő májusban adja át a Petőfi híd budai hídfőjénél a Science Parkot – hangzott el a sajtótájékoztatón. A mintegy harmincezer négyzetméteres irodaház építése mellett jövőre várhatóan megkezdik a kilencedik kerületben, az Üllői út és a Lenhossék utca sarkán egy 16 ezer négyzetméteres irodaház építését is.

A cég azonban újabb nagy építkezésre szánta elmagát: a legnagyobb beruházásuk egyelőre a tervezés fázisához ér a jövő évben. A Könyves Kálmán körúton, az FTC-pálya és a Volán-pályaudvar közelében egyhektáros területen építenek egy 30 ezer négyzetméteres irodaházat. A beruházásra a cég a 11 milliárd forintot szán. A Skanska öt tervezőirodának adott megbízást tervtanulmány készítésére, ez alapján döntik el később, ki tervezi az irodaházat.

A sajtóbeszélgetésen arról is beszámoltak, hogy a Skanska a West End Business Centerrel elnyerte az idei Ingatlanfejlesztési Nívódíj Pályázaton a gazdasági minisztérium különdíját.

A buszon

– Pardon.

– Semmi baj, nem maga a hibás, a buszokon csak a lökdösődés megy. Meglökik az embert, hogy leülni se bír rendesen.

– Épp hogy elfér a lábam. Na, így jó.

– Jó, hogy jutott ülőhely magának is. Hiába, na, megöregszik az ember, örül, ha ülhet.

– A múltkor megjegyzést tett egy fiatalember, épp ezen a buszon, hogy ebben a városban mennyi az öregember. Sokan vagyunk neki. Pedig mennyien elhullottak már közülünk!

– Majd megtudják azok is, akik most fiatalok. Pedig nekik nem is kellett annyi mindenen keresztülmenni.

– A háború.

– Az. Ha nekünk azt mondják, hogy Beregffy vezérezredes, mást már nekünk nem kell mondani, eszünkbe jut minden.

– Énnekem így karácsony tájt az jut eszembe, ahogy ott álltunk egymás mellett, és mindenki, még a tisztek is énekelték, hogy visszavár a szép magyar hazám, és mindenkinek csorgott a könnye.

– Nádfödél, faluvég...

– Eljutok-e haza még...

– Vár otthon reám az édesanyám...

– Visszavááár a szép magyar hazám!

– Nagyon örülök, hogy találkoztunk. Szabó János vagyok, de nem ám a miniszter, haha. Csak innen, a Csepp utcából.

– Majdnem egyforma a nevünk! Szabó György a Sebes utcából, örvendek.

– A Sebes utca egész közel van, talán még találkozunk.

– Remélem, uram, őszintén remélem. Vigyázzon a leszállásnál, csúszik a lépcső. A viszontlátásra!

K. Zs.

CIKKÜNK NYOMÁN

A feledés homályában

A hajdan a Lövőház utca sarkán álló második világháborús emlékmű hányatott sorsával foglalkoztak *Emlékműsors* címmel (november 23.).

Örülök, hogy valakinek eszébe jutott, hiszen míg megemlékezünk 1848 szabadságharcának halottairól, '56 mártírjairól, addig a német megszállás és fasiszta rend ellen küzdő és hősi halált halt emberekről alig esik szó. Pedig a magyar függetlenségnek voltak akkor is harcosai, akiket annak idején a Margit körúti katonai fogházba hurcoltak, többségüket bitóra juttatták, az „érdemesebbeket" golyó általi halálra ítélték. Szemüket kendővel kötötték be, amelynek bronzba öntött mását jelkép gyanánt az emlékmű alkotója a börtön falát ábrázoló kőtömbre tűzte. Az esztétikus emlékművet a kerület gondosan ápolt, szép kerttel vette körül. A szobor a lebontott fogház egykori kivégzőfala helyén állt. A Mammut II. beruházói azt ígérték, hogy az építkezés befejezésekor visszakerül eredeti helyére, a börtönben elpusztultak emléke azonban a feledés homályába merült.

F.-né Győrfi Edit

LEKÜZDHETETLEN VONZERŐ

- Hihetetlenül kedvező **finanszírozási ajánlatokkal** várjuk az év végéig.
- Finanszírozási ajánlataink helyett választhat egy **ajándék téligumi-készletet**, – ám ha Önnek úgy vonzóbb, kérhet egy **személyre szabott ajándékot**.

*Ezt a kedvezményt a Peugeot 206 kivételével az akcióban részt vevő bármelyik modellhez kérheti.

PEUGEOT

PEUGEOT CITY, Bp. XIII. kerület, Dózsa György út 61. ✆ 452-0390

Műterem az ágyban

Életük nagy részét az ágyban töltik. Ettől függetlenül mindennek létjogosultsága van a gyermekparalízisesek Baba utcai házában: táncestnek, művészetnek, szerelemnek, munkának meg egyetemnek. Markovics Ferenc húsz év alatt megörökített itt egy-két fekete-fehér és színes pillanatot. A fényképsorozatból most a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kisgalériájában (VIII., Reviczky utca 1.) rendeztek kiállítást.

A gyermekparalízises betegek különlegesen felszerelt, Baba utcai házában 1980-ban járt először *Markovics Ferenc*. Fekete-fehér fotókon örökített meg egy-két pillanatot a lakók életéről. A képekből akkor a Budapesti Műszaki Egyetem R Klubjában nyílt tárlat. Húsz éve figyeli, és 2000-ben újra lefotózta egykori modelljeit – koncentrált munka közben, mosolyogva, táncolva, csókolózva, tanulva. Kicsit öregebben.

Erdélyi Ica sálat sző (1980)

Sokféle kiállításélmény létezik. Az emberre hatással lehet egy patinás galéria, magával ragadhatja az ecsetkezelés, megérintheti egy szívhez szóló téma. A Reviczky utcában egy neonvilágos könyvtárszint végében ajtó nélküli szoba a Kisgaléria. Itt az olvasóterem benyüzsgi magát a fotók közé, amelyeket csak feszült figyelemmel, szigorú elvonatkoztatással lehetséges műalkotásként figyelni. Sejthető: a fotográfus mégsem bánja, hogy ennyire háttérben maradt.

Közös tévézés. A gyermekparalízis legsúlyosabb áldozatainak légzőszerveit is megbénította a kór. A képek között Sorsok feliratú A4-eseken Markovics Ferenc a betegséggel kapcsolatba kerülő emberek (orvosok, betegek, trénerek) életútját meséli el röviden. Az egyikből megtudom: a vastüdősök úgynevezett levegőnyelési technikát sajátítanak el. Így jutnak oxigénhez nappal – éjjelente gépre kapcsolják őket. A tévézéshez a vascsőben hanyatt fekvő betegek feje fölé kifordított tükröt erősítenek, amelyben – megfelelő szögből – jól látható a képernyő.

Markovics hengerben élő, szelíd tekintetű férfit fényképezett tisztálkodás, borotválkozás és reggelizés közben. A reggeli teendők után itt is elkezdődik a munka. A Baba utcában a munkaeszközök érkeznek a vastüdőhöz: rajztábla, festék, ecset. A tévénéző tükör helyébe fatábla kerül papírral. A szájba pedig vízszintesen egy tartórudacska. Az ecsetet ebbe szúrják merőlegesen.

Színes-szagos festményeket varázsolt a fekvő művész – ezekről is készített reprókat Markovics –, csupa impulzívat, mozgást ábrázolót. Bikaviadalt. Táncoló bennszülötteket. Csónakos evezőket. Néha azért szünetet is kell tartani. Az egyik fényképen a vastüdős, vasakaratú rajzmester csukott szemmel pihen. Pihen az ecsettartó is – az orra és a szája közötti kis árokban. Arca csupa veríték. Meg festékpötty.

A következő pár felvétel húsz évvel ezelőtti farsangi bulin kattant el. A férfiak karjaikban tartják lassúzás közben a Baba utca szépen sminkelt hölgylakóit. A táncolók egyike – különösen bájos, fiatal lány – sálat sző hason fekve, szintén 1980-ban. Temperás tubusokkal és vizestálakkal bástyázza körbe magát az ágyban a kép ezredfordulón készült párján. Egy fiú rámába foglalt hímzésen dolgozik. Ugyanez a fiú ma férfi, és számítógép kézi vezérlésre tervezett klaviatúráját kezeli lábujjaival. Formula 1-es autót vezet.

A II. vatikáni zsinat tanítása, a Biblia és számtalan gépelt lap hever szanaszét az ágyon. A kép címe azt sugallja, van még csiszolnivaló azon az egyetemi szakdolgozaton, amelyet a Tízparancsolatról és az erkölcsi élet alapjairól készít egy leendő vallástörténész a Baba utcai házból.

Valaczkay Gabriella

Jeles világjárók nyomdokain

Akadnak még fehér foltok a földrajzi kutatók életművében

Az év első felében megjelent, a Jeles világjárók nyomdokain című munkája első részében korábbi úti beszámolóit gyűjtötte egybe Kubassek János, az érdi Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója. A mű második kötetében a nagy utazók életművével ismerteti meg az olvasót a kiadó, a Dénes Natur Műhely jóvoltából.

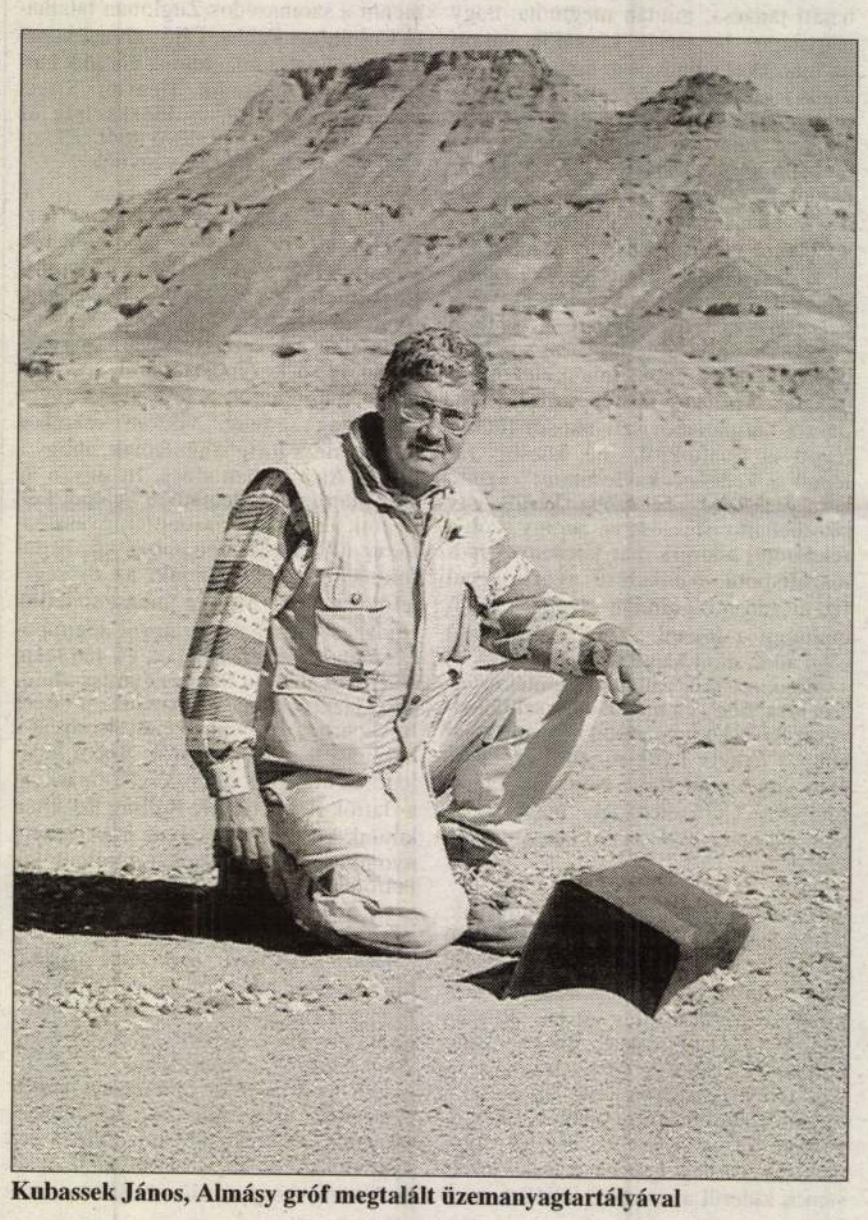

Kubassek János, Almásy gróf megtalált üzemanyagtartályával

Kubassek János ebben a kötetében egyrészt a nagy magyar földrajzi felfedezők tevékenységének eddig ismert adatait összegzi, másrészt kiegészíti saját kutatásainak eredményeivel, amelyek ismételten felhívják olvasói figyelmét Kőrösi Csoma Sándor, Reguly Antal, Lóczy Lajos, Teleki Sámuel, Cholnoky Jenő életművére.

A szerző több szenzációval is szolgál. A nyolcvanas években például rábukkant a brit Királyi Földrajzi Társaság archívumában Stein Aurél addig még publikálatlan leveleire, amelyekben a tudós többek között beszámol világhírű felfedezéséről, a tunhuangi barlangszentélyekről, a Belső-Ázsia titkainak feltárásáért folyt versenyfutásról.

Megismerhetjük a könyvből Kőrösi Csoma Sándor a Magyar Földrajzi Múzeum parkjában álló szobrának kalandos történetét. A kilenc Oscar-díjjal kitüntetett film, az Angol beteg hőse, a huszadik századi Afrika-kutató Almásy László valós portréja is a könyv része. A szerző egy magyar televíziós stábbal maga is járt a repülőgépről felfedezett Zarzura-oázisban, a Gilf-Kebir homokkőfennsík barlangjaiban, ahol Almásy rátalált a hét-nyolcezer éves sziklafestményekre.

A kiragadott érdekességek egyike a gróf Zichy Nándorral, Teleki Pál vejével folytatott beszélgetés, amely a tragikus sorsú, tudós miniszterelnök életének utolsó napjairól nyújt eddig ismeretlen adalékokat.

Kubassek János még debreceni egyetemistaként ismerkedett meg Balázs Dénessel, az ő felkérésére lett az érdi múzeum vezetője, és együtt kezdtek a magyar utazók, földrajzi felfedezők emlékeinek felkutatásába, megőrzésébe, a jelenlegi gazdag gyűjtemény megteremtésébe. A Magyar Földrajzi Múzeum alapításáról, a gyűjtemény gyarapításáról, a tudósok szoborpanteonjának létrejöttéről szintén beszámol olvasóinak.

A könyvhöz a Magyar Földrajzi Társaság főtitkára, Nemerkényi Antal írt bevezetőt, amelyet így zár: A szerző egyik írásában Orbán Balázst idézi: „Mindnyájunknak kötelességünk, ha csak egy homokszemet is odavetni a nemzeti műveltségünk pompás épületéhez." Kubassek János tanulmányainak gyűjteménye e kötelességtudat bizonyítéka.

V. S.

MU színházi holland tánchét

Felesleges gesztusoktól mentesen és technikai tökéletességgel

Két hollandiai tánctársulat lép fel a héten a MU Színház és a Holland Királyság nagykövetségének közös rendezvényén, a Holland Tánchéten. Diane Elshout és Frank Handeler *Stomach* (Gyomor) című előadását ma és holnap este nyolc órakor, Sara Wookey Fields on the fourth floor című produkcióját pedig péntek és szombat este nyolckor tűzi műsorra a teátrum.

A hollandiai táncművészet több szempontból is követendő – mondja *Kovács Gerzson Péter* táncművész-koreográfus, a rendezvény főszervezője. Ott felismerte az állam, hogy a kortárs tánc is a nemzeti kultúra része, így létrehozott egy alapot, amelynek támogatásával a társulatok repertoáron tudják tartani darabjaikat. A hazai gyakorlattal ellentétben Hollandiában többféle iskola, irányzat van – a tánchéten fellépő két művész is teljesen más stílusú, műfajú produkciókkal érkezik.

A Diane Elsout és Frank Handeler duó Stomach című előadása az úgynevezett tiszta tánc műfajába tartozik: nem használják a manapság divatos multimédiát, valamint a verbális vagy színházi eszköztárat. Az utóbbi évek e nagy felfedezettjeinek előadásmódjára a kicsiszolt, felesleges gesztusoktól megszabadított, technikailag tökéletesen kivitelezett, tiszta mozdulatok jellemzőek.

Az Amerikából elszármazott, 1966 óta Hollandiában élő és alkotó Sara Wookey a kortárs táncművészet egyik nagy egyénisége. Darabjaiban a táncos, a pantomimes, drámai színházi és akcióelemek keverednek egymással. Személyes vonatkozású, a japán haikukra emlékeztető szövegeiben őszintén, sokszor (ön)ironikusan mesél saját sorsáról, a családjáról, a feminitásról, az emberi kapcsolatok és viselkedés teatralitásáról.

Cs. G.

Ünnepváró hangulatban

Művelődési és közösségi házak karácsonyváró koncertjei

Ünnepváró hangulatot teremtő hangversenyekkel kedveskedik néhány művelődési és közösségi ház a külsőbb kerületekben élőknek. Az énekes-zenés, néhol versekkel színesített esteken felcsendülnek az ilyenkor szokásos egyházi és karácsonyi dalok, de kevésbé ismert dallamok is.

Az év közben már sikert aratott együtteseket hívta meg karácsonyi koncertsorozatára a Békásmegyeri Közösségi Ház (III., Csobánka tér 5.). December 11-én este öt órakor az Aelia Sabina Zene- és Művészeti Iskola ad kétórás hangversenyt. A gótikától a reneszánszig kalandozik a muzsika világában a Concentus Consort együttes december 21-én este hét órától. A több mint tizenöt éve országot és Európát járó csapat (Bárdi Szabolcs, Bartha Anna, Mólnár Balázs és vezetőjük, Szak Cecília) korhű jelmezekben és korabeli hangszereken (lant, viola da gamba, cornamusa, furulya) szólaltat meg XIII–XVII. századi dallamokat. Trubadúrdalokat, középkori egyházi zenét, németalföldi mesterek műveit, valamint itáliai és francia reneszánsz szerzeményeket hallhat a közönség. S ennek „megkoronázásaként" a Kájoni-kódexben megőrzött magyar zenei emlékekből is felidéz párat a csapat.

Az ünnephez illő helyszínen, a Nepomuki Szent János-főplébánia templomában (XVII., Péceli út 229.) tartja karácsonyi koncertjét, hagyományteremtő céllal, a Rákoscsabai Közösségi Ház. A december 15-én 19 órától kezdődő esten orgona- és szintetizátorkísérettel lép fel a városrész összes kórusa: a katolikus, a református, a baptista gyülekezet és az adventista énekkar, továbbá a jövőre tízéves Rotunda Énekegyüttes. Az éneklők csoportját még a Zrínyi utcai általános iskolások is gyarapítják, a többi három helyi iskola versekkel, prózákkal készül az alkalomra.

Az Óbudai Művelődési Központ (III., San Marco utca 81.) december 18-án délután öt órakor várja koncertjére a nézőket. A zenei blokkok körbefogják a Kerék Általános Iskola felső tagozatosainak Betlehemesek című játékát. A jelmezes, versesénekes műsor összeállítója és betanítója Márkusné Goczán Gyöngyi. Ő vezényli az iskolai kicsinyek kórusát is. A gyerekek cselló- és hegedűszólóval, valamint zongorakísérettel karácsonyi dalokat énekelnek. Hasonló repertoárral szerepelnek az Aelia Sabina Zene- és Művészeti Iskola növendékei is. A hegedűsöket Cserta Ida Cecília vezényli, zongorán közreműködik Lőrincz Ildikó. A fafúvósokat a két betanító tanár, Herczegh Mária fuvolán, Vető Ágnes pedig klarinéton kíséri. Az utóbb említett diákok közös produkcióban Bach művet adnak elő a többszörös fesztiváldíjas, harminctagú Óbudai Kamarakórussal.

T. H. A.

MEGHÍVÓ

Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal
és a Magyar Építészeti Múzeum tisztelettel meghívja Önt

2001. május 7-én 15 órakor az OMvH Aulájába

a **PAVILON ÉPÍTÉSZET A 19-20. SZÁZADBAN** a Magyar Építészeti Múzeum

és a **LEMBERG ÉS BUDAPEST HADIKIÁLLÍTÁSAI 1916-1918**.

a Medgyaszay-Benkó István Emlékmúzeum anyagaiból rendezett kiállításának megnyitójára.

A kiállítást megnyitja:
Ferencz István *Ybl díjas építész, egyetemi tanár*

Helye: Budapest I. Táncsics Mihály u. 1.
Megtekinthető: 2001. május 8-tól július 13-ig naponta 9-től 17 óráig

WEISS MANFRED CSEPEL

"A kiállítás mindig formaképzés,
az új eszmék formai megjelenésének
laboratóriuma, kísérleti telepe volt
és az is marad; az kell, hogy maradjon"

Szabó István építész (1956)

MEDGYASZAY IMRE ISTVÁN

emlitve ld.Füzesi Ferenc

Füzesi Ferenc: Vendéglő Wallbachban.Svájci hozzászólás egy magyar vitához
UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.51.sz.36-37.o.

SZERZŐDÉS

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

mely létrejött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri u. 62.), másrészről

név:

főállásu munkahelye:

állandó lakcime:

szem.ig.száma:

megbizott között az alábbi feltételekkel:

1. Az elvégzendő feladat részletesen:

Medgyaszay István, építész (1877–1959).

A századelő volt az a kor, amikor tudatosan felvetődött a problema: felzárkózni Európához, behozni a lemaradást. Ezt akarta a művészet is. Egyéni hangú művészet terevetődött, elősorban a festészetben. A magyar építészet nek is volt néhány kiemelkedő teljesítménye, amely egyetemes mércével mérhető: Lechner, Medgyaszay munkássága, vagy Mende Valér, aki szintén egészen kiváló volt.

Szemle.

1984. II. 10. TV 2-műsor 20.00

Medgyaszay István, építész (1877–1959)
Lélek és forma. Magyar művészet 1896–1914.

2. Kiállítás-intérieur. A gödöllői művésztelep anyagának „bejárata" a Medgyaszay István tervezte gödöllői műteremház rekonstruált pergolájával

2

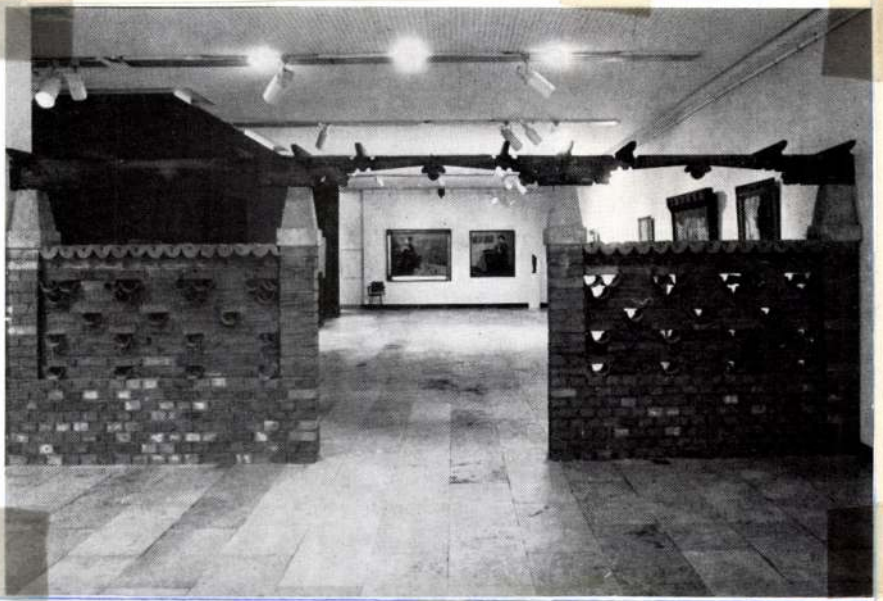

Magyar Építőművészet, 1986. 4, 60-dd.

Medgyaszay István, építén

L. Vákár Tibor

Vákár T. Egy építén mérnök, pálya kez dése 33-34

1930-35

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983 83/2

Medgyaszay István, építő

L: Teszt. Trigyes

Moravánszky A': Nemzeti és népies törekvések 20-22

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

Medgyaszay István, építész

L. Kozma Lajos

–: A harmincas évek építészetének kronológiai táblázata 6–8

Magyar Építőművészet, Bn. 1983 83/2

Medgyaszay István, építész

L: Ney Béla

Nagy Elemér: Gondolatok építészeti rajtónk hosszú elmaradásáról 11-15

Magyar Építőművészet, Bp. 1983 83/1

Medgyaszay [István] 1 építén

L: Ellér István

– követségi kérek

Magyar Építőművészet Bp. 1983

10-12

83/4

Medgyaszay István, építész

L: Csaba Rezső

Z. Csaba László: Az Építőmunka 6-7

Magyar

Építőművészet Bp1983. 83/6

Medgyaszay István, építő

L: Alpár Ignác

Pusztai L: A magyar építészeti múzeum

35

Magyar

Építőművészet. Bp. 1983

83/2

Medgyasszai István építész 1)

A magyaros törekvések egyik mestere Medgyasszi István, a vasbeton építészet hazai úttörője a veszprémi színházat 1907-ben még Párizsban tervezi, ahol a vasbeton építészet megteremtőinek a Perjés fivéreknek műtermében dolgozik. A magyaros szecessziós elemekkel ötvözött színház a vasbeton szerkezet alkalmazásának első hazai példája. [illegible]

Új építészet Magyarországon, II.

1974. VIII. 31. TV. 18.20 Gué

Medgyasszay István, építén

L. Molnár Farkas

Baliga Kornél. Gyurizherkulest is, Bauhaust is!

4

Élet és Irodalom Bp. 1986. máj 9. XXX/19

Medgyaszay István, építész (1877–1959)

Gallen-Kallelának a legnagyobb finn festőművésznek 1908-ban volt Budapesten ~~ki~~ első kiállítása, most ismét kiállítást rendez műveiből a Nemzeti Galéria. Nem évfordulós ez, mert már a múlt évben volt fél évszázada, hogy meghalt, 65 éves korában. – Még egy árva könyv sem jelent meg róla magyarul, Gallen-Kallelának köze volt hazánkhoz, de mondhatjuk azt is, hogy nélküle a századunk elejének magyar művészete Medgyaszay Istváné, hajta Béláé és még többeknek, nem vált volna úgy magyarra, mint amilyennek ismerjük.

Kocsogh Ákos: Gallen-Kallela kiállítása.
Zalai Hírlap. 1982. nov. 20.

Medgyaszay István, építész

„A századforduló magyar művészete – olvashatjuk a Magyar Művészet 1890–1919 című kiadványban – … megteremtette a városi környezetet, a művelődési, egészségügyi és egyéb közösségi feladatköröket ellátó tárgyi világot… A kor magyar építészetében és képzőművészetében lelünk olyan műveket, amelyeknek nem kellene raktárban rostokolniuk a kor egyetemes múzeumában… Lajta, Medgyaszay… nemcsak a magyar művészet értékmondi szerint voltak jelentős művészek…"

Székely András: A boldog békeidők képe.
Tükör, 1982. febr. 21. 24. old.

Medgyasszai István építész 2) Folytatás.

A magyaros szecesszió törekvéseit az első világháború után is tovább vívők között volt Medgyasszai. A Budaörsi bérházak architekturájában a kőlábazat felett, rücskös, szürke vakolat felületek, betonból öntött faragott fát utánzó erkélyrácsok láthatók. Mindez az építészeti alakító képesség érezhető jelenlétével. (ennlitve).

Új építészet Magyarországon II.

1974. VIII. 31. TV. 18.20 Gué

színvonalon álló gyakorlati eredményekkel rendelkezünk.

Különösen örvendetes, hogy a Magyar Iparművészek Országos Egyesülete, illetőleg az annak kebelében működő építőiparművész-gárda — amelynek zöme a világviszonylatban is jelentékeny eredményeket felmutató 60 esztendős Országos M. Kir. Iparművészeti Iskolánkon nevelkedett — olyan lelkes megértéssel támogatja a társulatot az új magyar otthon kiépítésének fontos munkájában. A pályázat a tervezők számára a következő lehetőségeket nyujtotta: 1. Városkörnyéki kis családi ház terve. 2. Városi bérház kétszobás lakása. 3. Egyszobás garszónlakás berendezése. 4. Kétszobás hallos lakás. 5. Hétvégi házak tervei. 6. A sportoló ember céljait szolgáló egy szoba berendezése.

Amint a felsorolt típusok mutatják, itt is nagy figyelemben részesült a szociális szempont, vagyis az egzisztenciális viszonyoknak az a hatalmas átalakulása, amely az utolsó három évtizedben világszerte éreztette hatását.

Azonban önmagában véve nem elegendő, ha a művész és iparos vállvetett munkával mindent elkövet az izzig-vérig magyar és mégis korszerű otthon felépítésénél. Igen jelentős szerepe kell, hogy legyen ebben a magyar közönségnek is. Hiszen az ő javát szolgálja az egész mozgalom.

Azoknak a neveit, amelyeknek viselői mozgalmunknak legutolsó fázisában tehetségükkel a pályázaton a zsűri véleménye szerint a legjobb terveket készítették, folyó évi 6. számunkban adtuk közre.

SZABLYA JÁNOS

•KRÓNIKA•

OLVASÓINKHOZ. A m. kir. miniszterelnök 1939. évi 8.310. M. E. sz. rendelete alapján a Magyar Iparművészet és a Muskátli csupán eddigi terjedelmének 50%-a lehet. E számunktól kezdődőleg tehát, a rendelet visszavonásáig vagy módosításáig folyóiratunk csupán 16 oldalon fog megjelenni, cikkeink német és angolnyelvű kivonatait pedig ezután nem fogjuk közölni.

KITÜNTETÉSEK. Nagy örömet keltettek szakkörökben azok a kitüntetések, amelyeket a Kormányzó Úr Ő Főméltósága adományozott legutóbb a magyar művészeti élet jól ismert és becsült személyiségeinek. Dr. Jalsovicky Károly miniszteri osztályfőnök a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot kapta meg. Glatz Oszkár kormányfőtanácsos, a Képzőművészeti Főiskola nyugalmazott tanára, az országszerte ismert kitűnő festőművész a Magyar Érdemrend középkeresztjét kapta. Medgyaszay István kormányfőtanácsos a közismert műépítész az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet nyerte el. Szentgyörgyvári Gyenes Lajos festőművész tanár, a Képzőművészek Országos Szövetségének igazgatója megkapta a m. kir. kormányfőtanácsosi címet. Pilch Dezső festőművész, a Képzőművészeti Főiskola tanára és Dr. Ferenczy József a Képzőművészeti Főiskola főtitkára kormányzói elismerést kaptak. Ifj. Payer József okl. építő iparművésznek, társulatunk agilis tisztviselőjének a Magyar Iparművészek Országos Egyesülete gazdasági főnökének pedig az iparművészet fejlesztése körül szerzett érdemeiért elismerését fejezte ki a Kormányzó Úr Ő Főméltósága. A jól megérdemelt kitüntetésekhez e helyütt is tiszta szívből gratulálunk!

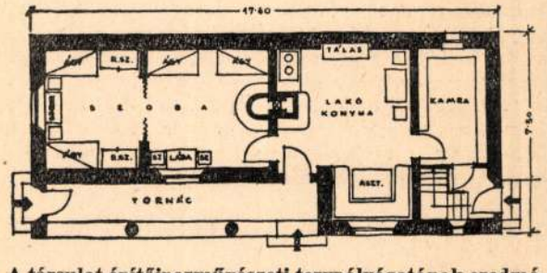

A társulat építőiparművészeti tervpályázatának eredménye. I/A. feladat alaprajza. Gonda Lajos terve. (I. díj).

EGYIPTOM ÉS MAGYARORSZÁG. A magyar közönségnek bizonyára emlékezetében van még, hogy tavaly Budapesten járt az egyiptomi király nővére, Chivekiar királyi hercegnő, akinek a magyar iparművészeti textiliák annyira megtetszettek, hogy egy 24 személyes, 700×250 cm nagyságú tüllrátétes abroszt rendelt meg 24 asztalkendővel. Most készült el az a gyönyörű darab a kiváló magyar iparművésznő, Ábrahám Dezsőné terve szerint. A magyar motívumok valóságos szimfóniája ez az abrosz. Gondos studium és nagy technikai tudás szülte ezt a pompás magyar munkát, amely Egyiptomban ünnepélyes alkalmakkor fogja hirdetni a magyar tehetség, a magyar kézmunkájának magasrendűségét. Az abrosz, amely joggal nevezhető a magyar háziipar egyik csúcsteljesítményének, a Dunántúl készült és azon négy leány nyolc hónapig dolgozott, Duha Melanienak, a „Rosemary" kitűnő üzemvezetőjének személyes felügyelete mellett. Hogy a magyar közönség is megtekinthesse ezt a nagysikerű teljesítményt, társulatunk elnöksége külön állványt készíttetett erre a célra és kiállítási helyiségében 10 napig mutatta be ezt a ritka szépségű iparművészeti munkát.

BOLGÁR LÁTOGATÓK AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULATNÁL. A Szent Istváni ünnepségek alkalmából a Bolgár—Magyar Társaság védnöksége alatt nagyobb bolgár társaság érkezett Budapestre, amelyet Sivároff György, a Bolgár Általános Szövetkezeti Bank igazgatója és Bratoeff Vaszil, a Bolgár Gazdasági

MI. 1939.

Szabolya J.:

AZ ÚJ MAGYAR OTTHON

A Magyar Iparművészet 1936. évi 7. számában írott cikkemben behatóan fejtettem ki annak szükségességét, hogy iparművészeink és műiparosaink vigyék bele minden tudásukat, minden lelkességüket ennek a szép gondolatnak a gyakorlati megvalósításába.

Furcsán hangzik, de mégis valóság, hogy a magyar nemzet létének ezer esztendeje nem volt elegendő idő ahhoz, hogy a magyar városi ember a maga otthonát megfelelően, a magyar életstílus szerint kialakíthassa. Hogy miért volt ez? Ezer és egy az ok. Mélyreható politikai, társadalmi és gazdasági okok játszottak közre.

Ellenben a falusi ember ezt a kérdést a maga számára jól tudta megoldani. Minél többet foglalkoznak kiváló építészeink és etnografusaink a magyar otthon kérdésével, annál inkább mutatható ki, hogy a magyar paraszt otthona a maga nemében majdnem tökéletesnek nevezhető, ha esztétikumát vagy célszerűségét nézzük. De e két szemponton kívül megvan az a nagy előnye, hogy az otthona kiépítésénél érvényesülő idegen hatásokat is akként tudta transzformálni, hogy az elért eredmény izzig-vérig magyar teljesítményt adott.

Azonban, sajnos e téren is nagy veszedelemmel kerültünk szembe, mert az utolsó ötven—hatvan esztendőben a falusi ember otthona megépítésénél nem az ugyancsak faluhelyen épített kastélyban látja többé az ideált, hanem a városi építkezésekben, a városi otthonokban, amelyek éppen az utolsó fél évszázadban olyan stílusegyveleget produkáltak, amely úgy a városi, mint pedig a falusi ember számára a tájékozódás biztonságát teljesen aláásta.

A mult század utolsó harmadában a „paraszt“ szó olyan sok gúnynak, olyan sok megvetésnek és gazdasági hátránynak lett a tárgya, miszerint érthetővé vált a falusi embernek az a természetellenes törekvése, hogy paraszti mivoltától szabadulni igyekezett és ő is „polgár“, városi ember akart lenni. Szabadulni igyekezett mindentől, ami falusi hagyomány volt.

A magyar falusi otthonnál egyéb teendő nincs, mint visszahozni azt, amit az utolsó 50 esztendő a magyar parasztról elvitt és a restitutio in integrum elvét csekély módosítással érvényesíteni. Ha közigazgatás és társadalom ebben az irányban halad tudatos együttműködéssel, nem kétséges, hogy rövid időn belül sikerül majd megteremteni kívülről és belülről olyan falut, amelyik az újabb magyar élet büszkesége lehet.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnökségét és választmányát elsősorban ezek az elgondolások vezették, amidőn a Kultuszminisztérium és az Iparügyi Minisztérium megértő támogatását kérte olyan nagyobbszabású pályázat kiírásához, amely a magyar otthon fontos kérdésének a megoldását célozza és ennek keretében természetesen a falusi otthonét is. Ezért a pályázat a következő lehetőségekre adott alkalmat a falusi élet tekintetében: 1. Magyar gazda lakóházának, illetőleg lakásának terve. 2. Falusi, kisvárosi magyar családi úriház terve. 3. Magyar vadászház terve.

A pályázat vezető gondolata az volt, hogy „Olyan otthonépítési, lakásberendezési és bútortervekre van szükség, amelyek kivitelezve művészi értékkel bírnak, célszerűek, korszerűek is, de magyarok. Igen fontos a jutányos előállítás, amely a mai városi és falusi közép- és kispolgári osztály számára a beszerzést anyagi szempontból lehetővé teszi.

Ezek voltak tehát azok a szempontok, amelyeket a mai magyar falusi lakosság otthonának regenerálása szempontjából a pályázóknak követniök kellett. Örömmel állapítható meg, hogy a pályázat — ha első indulásra nem is teljesen oldotta meg a kitűzött feladatokat — oly jó eredménnyel végződött, hogy az a jövőt illetőleg a legszebb reményeket nyujtja.

A magyar városi lakosság otthonának a kérdésénél hasonlóan örömteljes eredmények adódtak a pályázatnál. Itt is a jövő feladata az elért állások fejlesztése, kimélyítése. De ez a probléma már nehezebb, súlyosabb mint az előbbi. A magyar városi lakosság otthonának a kialakítása ezer esztendő óta a legkülönfélébb idegen és belföldi hatásoknak volt kitéve, s valljuk be őszintén — ha még oly fájdalmas is — az igazán magyar levegőt árasztó, sajátos hatású magyar otthont eddig a városainkban nem sikerült megteremteni.

Alapelvekben a városi lakásra ugyanaz áll, ami a falusi otthonra. Szépnek, célszerűnek és magyarnak kell lennie. Emellett tekintettel kell lenni a magyarság mai nehéz anyagi viszonyaira is.

Az otthon szépsége nem új keletű. Ókori emlékek, a középkor gyönyörű teljesítményei és az új és legújabb kor követelményei e téren mind azt bizonyítják, hogy a szép otthon a mindennapi kenyérért küzdő ember számára mindíg olyan szükséglet volt, amiről lemondani sohasem tudott. Ez az a biztos rév, ahová az élet nagy viharai után mindíg szívesen térünk vissza. A legszebben Angliában alakult ki az otthon fogalma, hiszen innen származik az az örökértékű mondás: „My house is my castle!“ „Az én házam az én váram!“,

De az angolok azzal is büszkélkedhetnek, hogy az ő Ruskinjuk volt az első, aki az angol ház, az angol lakás felépítésénél az elengedhetetlen esztétikai követelmények mellett a konstruktivizmus és a célszerűségi szempontok fontosságát hangsúlyozta ki. Aki tántoríthatatlanul küzdött azért, hogy az otthon felépítésénél ez az iparművészeti szentháromság: szerkezet, szépség, célszerűség minél hatékonyabban érvényesülhessen.

Nekünk, magyaroknak, azonban ezeket a szempontokat még egy negyedik tényezővel kell kiegészítenünk: a magyarsággal. A legutolsó két-három esztendőben sikerült éppen az Országos Magyar Iparművészeti Társulat gondos előkészítő munkája révén olyan irányba terelni a kérdést, amely új megvilágításban, új beállításban a végső kialakulás számára ma már nemcsak biztató útmutatást jelent, hanem miként e folyóirat olvasói is, az egyes publikációk nyomán több ízben meggyőződhettek róla, máris igen magas

MAGYAR IPARMUVESZET
1939. 174.l
(kivonatok)

Makoldy József kollégánk a Spirituális művészek társaságában állitotta ki ujabb festményeinek kollekcióját a Nemzeti Szalonban. A régi, ismert, erős akvarellista támad fel ujból Makoldyban, és nagyon helyesen tért vissza az épületek festésére, ez az ő igaz terrenuma. Külföldi gyüjteménye, különösen Páris egy-egy ismertebb utcaképe igen hatásos, üde és eleven, látszik, hogy ott helyben, gyorsan készült. Mindenesetre Makoldy képviseli a reálitást a spirituálisok között.

Parkok, gyermekfürdők létesitése a fővárosban. A főváros sétányügyi albizottsága *Solti* László műszaki főtanácsos elnöklete alatt parkok, játszóterek létesitésére szép programmot fogadott el és a cél elérésére 23 és fél milliárd koronának a költégvetésbe való felvételét fogja a tanácsnak javasolni.

A szombathelyi közkórház tervpályázata ki van állitva a Mérnökegyletben. Meg kell vallanunk, hogy rég nem láttunk hasonló eredményü pályázatot. A pályaművekről beható tanulmányt fogunk közölni, csak most azt jegyezzük meg általában, hogy egyik pályaterv pompásabb a másiknál. Óriási munka. Ám eme kitünő munkák közül is fejjel magasodik ki az I. dijat nyert pályamunka, *Jakabffy* Zoltán műve, mely minden részében tökéletes műalkotás. Gratulálunk a szerzőnek, de még inkább Szombathely városának, hogy ily remek műhöz fog jutni, melylyel kevés város dicsekedhetik. Az I. dijnyertes pályaművet lapunk közölni fogja.

Házi tüzelési berendezések kiállitása. A Házi Tüzelési Berendezések kiállitását a m. kir. Technológiai Intézetben (VIII., József-körut 6) *Walkó* Lajos keresk. m. kir. miniszter december 19-én nyitotta meg. *A kiállitás anyaga öt csoportra oszlik.* A szénbányászat csoportja feltárja az ország szénhelyzetét, világgazdasági keretekben. A Technológiai Intézet csoportja rendszeres feldolgozásban ismerteti a szobakályhákon végzett kisérleti vizsgálatainak gyakorlati értékkel biró eredményét. A vas- és cserépkályhák, továbbá a központi fütések, végül a gáz- és elektromos fütőberendezések csoportjai részben üzemben is bemutatják a korszerü tüzelőberendezéseket.

Hosszasan időzött a miniszter a központi fütések terén már csaknem 4 évtized óta legjobb hirnevet élvező *Körting B. és E. Részvénytársaság* (Budapest, Kisfaludy-utca 11) kiállitási helyénél, ahol a cég által kiállitott Gekakazánnal üzemben tartott Körting-féle higiénikus melegvizfütést tekintette meg, mely egyes lakások, kisebb villák céljaira a legjobban bevált. Különösen érdeklődött a cég által kiállitott modern gyárfütő és szellőző készülékek iránt, amelyek a gyáraknak eddigi meglehetősen elhanyagolt fütési és szellőztetési problémáját vannak hivatva megoldani és kiválóan alkalmasak melegek okszerü kihasználására. — Igen érdekes még a cég által kiállitott szabadalmazott állványcsőberendezés, mely alacsonynyomásu gőzfütések kazánrepedésének okát van hivatva kiküszöbölni. — A kiállitáson bemutatott fényképek és vázlatok betekintést engednek a cég nagyszabásu műszaki felkészültségébe és kiváló teljesitményébe.

Legujabb Divat, Revü des Modes Record. Havonta megjelenő számai tartalmazzák a legjobb ruhákat, costümöket, télikabátokat. Kapható minden könyvkereskedésben. Előfizetni lehet a kiadóhivatalban, IV., Semmelweiss-utca 15. szám.

Szalonikiről tartott előadást Fejér Lajos épitész az Épitőmesterek Egyesületében, ahol nevezett cége maga is nagy épitkezéseket folytatott, igy közvetlen tapasztalatairól számolt be. Az érdekes előadásból a mi szokásainktól eltérő alábbiakat közöljük:

A felelős épitőmester fogalmát nem ismerik Görögországban. Csak felelős mérnök vagy épitész van, aki főiskolai képzettséget ki tud mutatni. Ezeket az államépitészi hivatal evidenciában tartja. Tervezést, felügyeletet, szignálást csak ezek vállalhatnak. Vállalkozó azonban lehet mindenki, aki igazolni tudja, hogy mérnök vagy épitész vezetése mellett legalább egy épületet már felépitett. Rendszerint együtt épitenek mérnök és épitész, tehát az épitőmesterek mérnök elleni harca ott lehetetlen, miután az épitőmester fogalma ismeretlen.

A kiirásra kerülő munkák négy kategóriába vannak osztva. Az első kettőre hatóságilag elismert vállalkozók pályázhatnak. A harmadikra csak okleveles épitész vagy mérnök, a negyedikre csak oly mérnök vagy épitész, aki mögött már nagy gyakorlat van és aki teljes anyagi garanciát nyujthat, elsőrendü, bebizonyitott állvány- és szerszámteleppel rendelkezik. Ezt rendkivül ellenőrzik.

Az engedélyezés fölötte egyszerü: az előzetes ceruzavázlattal az épitész és épittető együtt mennek fel a mérnöki hivatalba, ahol a terv megfelelő volta esetében azonnal megadják a szóbeli engedélyt egy városi mérnök szignálásával. A részletesen kidolgozott terveket nem kell megvárni, az épités azonnal megkezdhető.

A munkások kivétel nélkül akkordban dolgoznak, betegsegélyző nincsen. Baleset a munkást saját felelősségére éri. Ily esetben szó nélkül távozik munkahelyéről és sem a tervező, sem a tulajdonos nem kárpótolja. Ennek következtében fokozottan vigyáz és alig hallani épitési balesetekről.

Halálozás. Fried Zsigmond téglagyáros és szerelőmester, az ismert Fried-féle téglagyár volt tulajdonosa, december hó elsején elhunyt.

Mohács városa fogadalmi templomot, városházat és nagy iskolát épit. Mindhármat *Árkay* Aladár tervezi.

Orosháza új községházát épit. Az új orosházai községháza tervére beérkezett pályamunkákat pénteken bírálták el. A 3000 aranykoronás első pályadijat *Schulek* János budapesti műépitész, a 2000 aranykoronás második dijat *Quittner* Ervin budapesti műépitész nyerte meg. A község ezenkivül nyolcszáz aranykoronáért megvásárolja *Orbán* Ferenc, *Komor* Marcel és *Komor* János, *Wannermacher Fábián* budapesti műépitészek tervét is. A községházát valószinüleg még ebben az évben felépitik. Az épitkezési költségek körülbelül 8—10 milliárdot fognak kitenni.

A Palatinus-kori épitészet Magyarországon. A Műemlékek Országos Bizottságának előadássorozatában tartotta meg *Medgyasszay* István vetített képekkel illusztrált, rendkivül érdekes felolvasását „Palatinus-épitkezési korszak Magyarországon" cimen. Megállapitja, hogy a renaissance, barokk és a rokokó korszakai után mintegy új renaissancera fejlődött az általános művészet és ez az új renaissance talán minden főváros között elsősorban Budapesten fejti ki legszebb virágait. Fővárosunk ugyanis Zsigmond, de különösen Mátyás hatalmas, remek budai

Handlovits és Horváth, felvonóipar
Felvonókat épit, javit és karbantart
Budapest, VIII., Szentkirály-utca 35 Telefon: J. 56-06.

építkezései után csak éppen hogy ki tudott emelkelni a törökdúlás romjai közül. A későbbi olasz, francia, német és osztrák művészeti korok alig hagytak valami kis nyomot is rajtunk. Egyszerre aztán, szinte varázsütésre, *József* nádor szépépítkezésre serkentette az országot, Budapesten intuitiv magyar művészek bukkantak a felszínre és két évtized alatt teljesen új fővárost emeltek a régi helyén. Középületek és magánpaloták épültek fel, szobrok díszítették a köztereket. Átformálódott a királyi palota képe, remek várkert támadt a kopár szirteken. És az az építő stilus, amely ebben az időben uralkodott, a józan magyar mérséklet stilusának nevezhető, amely a bécsi cifraságok kilengéseit egyéb külföldi divatépítészet kellős közepén, egészen új és egyéni szépséget produkált. A mi magyar renaissance-unk, vagy mint hivatalosan nevezik, a Palatinus-kori építési stilus kitűnő hatását kifelé is éreztette, átvették a szerkezet-formaanyag harmóniáját. És ebből indul meg aztán az új modern építőművészet is, aminek ma beteljesedett, dekadenciába vergődő korát éljük.

A bemutatott építőkorszakot a barok-kor előzte meg, melynek történeti háttere az volt, hogy Európa uralkodói a hatalmat és tekintélyt Róma rovására magukhoz ragadták. Mig Rómában a népek hódolata és áldozata — ha gazdagságban és pompában nyilatkozott is meg — mégis a vallásos kultuszt szolgálta, addig az egyeduralkodók udvarában összpontosult hatalom, tőke, tudomány és művészet az egyén felmagasztalására irányult. Ilymódon a barok-stilus a folyton fokozódó pompa, a tulpezsdülő életöröm és fényüzés kielégithetetlen tündöklésében a rokokóba csapott át, amely már az egészen felszabadult művészi képzelet játéka lett.

Ezt a tulzást később elhagyják a mult század közeledtével a mindinkább lehiggadó stilusok, a francia XVI. Lajos stilusa és Ausztriában II. József „copf"-stilusa.

Ez az antikizáló irány hazánkban a mult század második negyedében a görögös „Palatinus-stilus"-ban alakult ki igen figyelemreméltó műemlékekben. Az akkori művészeti fellendülésünk — Metternich sötét abszolutizmusában — József nádor lelkes védelme, pártolása, műveltségének magas horizontja és szerencsés taktikája révén válhatott csak valóra.

Az ő korának legjelentősebb emlékei: a Nemzeti Múzeum, a régi Lloyd, a régi pesti Vigadó, amit 1849-ben az osztrákok rommá lőttek; utóbb a Szt. István-bazilika — akkori alakjában — és a Kálvin-téri ref. templom. A vidéken az esztergomi és a pannonhalmi bazilika, az egri és váci székesegyház, a debreceni ref. nagytemplom, a kistapolcsányi és alcsuthi kastélyok és számos ezek hatása alatt épült kisebb kúria.

A háztulajdonosok a magánépitkezésekért. A Háztulajdonosok Országos Szövetsége december hó 18-án tartotta meg rendes közgyülését. Megnyugvással vette tudomásul Bud János pénzügyminiszter nyilatkozatát, mely szerint a lakásadóhoz nem járul hozzá, mert nem akar a más pénzén épiteni. A közgyülés véleménye szerint a kormánynak ez az állásfoglalása bizonyára kihatással lesz arra a másik javaslatra is, mely a főváros pénzügyi bizottsága előtt fekszik: a házak állitólagos vagyonszaporulatának megadóztatása egy építési alap javára. Egyoldalu építési adó teljesen meghiusitaná azt az eredményt, melyet a Bethlen-kormány a lakástörvénnyel el akar érni: a szocializált városi ingatlantulajdon megmentését. Csapás volna a magyar városi ingatlantulajdonra és a magyar magánépitkezés minden reményét kipusztitaná. Ha a régi házak helyreállitását és uj házak épitését magánvállalko-

A Pálatinus-kori építészet Magyarországon. A Műemlékek Országos Bizottságának Medgyaszszay István vetített képekkel illusztrált előadássorozatában tartotta meg „Medgyaszszay Bizottságának felolvasását „Palatinus-építkezési korszak Magyarországon" címen. Megállapitja, hogy a rokokó korszakot után mintegy uj renaissancera, barokk és a rokokó korszakat az általános művészet és ez az uj renaissance talán minden fővárosi között elsősorban Budapesten fejti ki legszebb virágait. Fővárosunk ugyanis Zsigmond, de különösen Mátyás hatalmas, remek budai

vé, akkor a régi házak tönkre
i házakba és kezdődnek az
özgyülés megbiztа az igazgaszitsen ebben az értelemben és a főváros vezetőségéhez házak megmentése érdekében n folyósitását és az adók és sét.

A

TELEK

Az 57,140. szán. birósági
ügyvitel eddigi szaba ki, hogy a
telekkönyvi iktató eze. s a mutatókönyv
adatairól 1926 január h köznaponkint délelőtt
9-től 11-óráig ad értesité telekkönyvi iroda és a telekkönyvtár a felek részére ugyanabban az időben köznaponkint 2—2 óra hosszáig áll nyitva. Oly köznapokon, mikor a felek tömegesebben szoktak jelentkezni, például vásári napokon, vagy nagyobb forgalmu helyeken, esetleg minden hétköznap is, a telekkönyvtárban a fent megjelölt idő eltelte után a felek a telekknyvet még egy óra hosszáig a tudakozólap alapján tekinthetik meg. Hatóságok, a hagyaték tárgyalásával megbizott királyi közjegyzők s az OFB határozatainak végrehajtásában közreműködő szervek a telekkönyveket dijtalanul tekinthetik meg a hivatalos órák alatt. Ezenkivül szabályozza a rendelet az egyes feleknek kézbesitett határozatok kézbesitése eredményéről való tudakozódás módozatait s az erre vonatkozó tudakozólapok árát is.

ÉPITŐANYAGPIAC

Az épitési anyagárak általában változatlanok. A cementkartel elhatározta, hogy a városi munkáknál az eddigi 78.000 koronás árakat 82.000 koronára emeli fel. Kivételt a kelenföldi munka képez, ahová az Egyesült Tégla- és Cementgyár 78.500 koronás árban szállit, miután a többiekkel szemben fuvardij-előnyben van. — A mészkartel a Szilvásváradi Mészművek csatlakozása által megerősödött.

Táblaüveg-árak. (Az alábbi árak a nagykereskedelmi forgalmi áraknak felelnek meg, per m²) 4/4 kertészüveg 70 összeadott cm.-ig 37.000, 4/4 raktáriüveg 150 összeadott cm.-ig 41.000, 4/4 szalagüveg 220 összeadott cm.-ig 43.000, 4/4 szabadméret 270 összeadott cm.-ig 45.000, 2 m/m. solinüveg szabadméret 75.000, 2 m/m. homályosüveg szabadméret 100.000, 2 m/m. mintázottüveg szabadméret 110.000, ornament fehér határozottméret 58.500, ornament szines határozottméret 75.000, zsinórüveg határozottméret 60.000, drótüveg határozottméret 110.000 korona.

FAPIAC

Faragott fa (6 m.-ig) 750.000 K, 6 m.-en felül folyóméterenként 20—25.000 K-val drágább. — **Épitőanyag** zolos alapon 860—900.000 K. — **Rövidáru** 700.000 K. — **Fürészelt gerenda** 900.000 K. — **Asztalos áru** keskeny 1,000.000, széles 1,200.000 K. — **Gyalult deszka** I. o. 1,250.000, II. o. 1,100.000 K.

Tragédia a gyümölccsel

A zöld lombok közül sárgán és pirosan mosolyog ki a termés, már mint a csendes, jó vidéken, ahol gyümölcsfák is vannak. A pesti emberre, aki a nagyváros körengetegében lótva-futva éli a maga életét, legfeljebb azok az ízléses, sokszínű gyümölcsplakátok mosolyognak, amelyek biztatón hirdetik, hogy »Legjobb frissítő a gyümölcs«, »Legjobb idegcsillapító a gyümölcs«, »Legtáplálóbb eledel a gyümölcs« és így tovább, még számos »leg-, leg- és leg-«, ami bizonyára mind megannyi színigazság. És mivel sem a nagy csábításnak, sem a színigazságnak nem lehet ellentállni, a kőváros embere elhatározza, hogy gyümölcsöt fog vásárolni. Mégpedig nagyobb mennyiségben. Mert úgy olcsóbb és különben is sok gyümölcsöt kell fogyasztani, lévén az nagyon egészséges.

Ebéd végeztével az ember közli elhatározását a feleségével. Az alkalom erre igen kedvező, mert az idény dacára sem volt az asztalon gyümölcs.

Önagysága, a feleség korszerűen takarékos háziasszony, széleskörű gyakorlati és elméleti felkészültséggel ezen a téren. Felkészültségéből eredően közli a férjjel, hogy nem érdemes gyümölcsöt vásárolni, mert a mamáéknak, odalent Csongrád megyében szép termésük van meggyből és szívesen küldenek egy kosárral, csak írni kell nekik. Ugy is haragszanak, hogy ritkán kapnak Pestről levelet.

A férj ugyan speciel barackon kívánta gyakorolni a hazai gyümölcs fogyasztását, azon elmélet alapján, hogy ha a barack folyékony állapotban olyan kitünő, akkor valószínűleg nyers állapotban is... Dehát fő a takarékosság és még aznap elmegy a mamáéknak a levél.

A kosár meggy néhány nap mulva megérkezik, mint filléres csomag. A férj lelkesen neki akar látni a gyümölcsfogyasztás nemes kultuszának, a feleség azonban vétót kiált, mondván, hogy a mamáék meggye kitünően alkalmas eltevésre, ki kell hát válogatni előbb belőle az eltennivalót. Utóvégre télen is kell gyümölcs, a bolti dunsztos viszont nagyon drága. Válogatás után az eltevésre nem alkalmas mennyiséget aztán el lehet fogyasztani.

Az eltevés nagyfontosságú cselekményét másnap délelőttre tűzi ki önagysága, a feleség. A férj pedig kissé csüggedten, de a válogatás utáni jövőbe vetett hittel megy el reggel a hivatalba.

Délben felajzott ínnyel várja utolsó fogásként a meggyet, azonban eredménytelenül, mert mint kiderül, önagyságának, a feleségnek sürgős bevásárolnivalója akadt — úgy volt, hogy csak a befőzési kellékeket szerzi be, de azután más fontos dolgok is eszébe jutottak a nyaralási előkészületekkel kapcsolatban — és így a befőzés délutánra maradt.

Illetve maradt volna, de délután kedves ismerősök érkeztek látogatóba és ugyebár, ahol a férj morózus, rossz társalgó, ott a feleségnek kell a vendégekkel foglalatoskodni, hogy jól érezzék magukat.

A végleges és megmásithatatlan időpont ilyenformán másnap délelőtt, amikor a kiválogatás és a befőzés valóban meg is történik. Erről a feleség ragyogó arccal és jogos büszkeséggel számol be délben férjének.

— Na és hol van a kiválogatott meggy?

— kérdi ebéd végeztével a férj.

A feleség arcán a ragyogás kissé elhomályosul:

— Tudod, szivem, kissé törődött lett a vasuton, azután másfél napig állt még ott a kosárban. Iyesmit mégsem teszek az az asztalra. Odaadtam a vicéné kisfiának. De a másik feléből lett tizenegy remek dunsztosom.

A dunsztos négy nap mulva megromlott, mert önagysága elfelejtett szalicilt tenni a tetejébe. Ezt azonban csak hetek mulva meri majd megmondani a férjnek, amikorra a mostani bosszúsága elpárolog. És amikor úgy mellesleg már barackot sem lehet majd kapni.

Ez a pesti ember tragédiája a gyümölccsel.

(sima)

ÚJ FÖLDESÚR

Uray, Jávor, Lázár Mária, Egry Mária
Rózsahegyi, Mály Gerő, Csortos

Mától! Új kópia! **KAMARA**

Nagyszabású dinamitlopás következtében merénylettől féltik a csikágói demokrata-gyűlést

57 százalék Roosevelt javára egy próbaszavazáson Bullitt hazarendelése

Washington, július 16
(A Pest külön tudósítójától)

A demokratapárt elnökjelölő nagygyűlésén Csikágóban Kally szenátor a következő beszédet intézte az összegyült demokrata kiküldöttekhez:

— Franklin D. Rooseveltet nem az amerikai elnöki méltóság jelöltjének tekintjük, hanem az egyetlen férfiúnak, aki alkalmas arra, hogy az Egyesült Államokat képviselje. Kérjük és reméljük, hogy az az ember, aki a Fehér Házat továbbra is az emberiesség jelképévé avatja, elfogadja a felkérést.

Ezeket a szavakat a gyűlés viharos lelkesedéssel fogadta.

Roosevelt elnök a Fehér Házban tartózkodik és Csikágóval állandó távbeszélő összeköttetésben van. Az elnök eddig még nem járult hozzá harmadik jelöltetéséhez, de kétségtelen, hogy elfogadja, ha a demokratapárt gyűlése megfelelő tekintélyes többséggel kéri fel rá. Az elnökhöz közelálló körökben azt tartják, hogy Rooseveltnek van egy kikötése a jelöltség elfogadására, mégpedig az általa és Cordell Hull által képviselt külpolitika fentartása.

A pártgyűlés köreiben is nagy izgalmat keltett egy

nagyszabású dinamitlopás

hire. Attól tartanak, hogy esetleg merényletet terveznek a gyűlés színhelye ellen. A rendőri felügyeletet rendkívüli módon megerősítették.

A stadiont 575 egyenruhás rendőr és több mint 100 titkos rendőr őrzi állandóan.

Az amerikai közvéleménykutató intézet most próbaszavazást rendezett az Egyesült Államok egész területén.

Roosevelt elnök a szavazatok 57 százalékát kapta.

Ez 10 százalékkal több, mint két hónappal ezelőtt egy hasonló alkalommal.

Cordell Hull megerősítette, hogy

Bullitt franciaországi amerikai nagykövetet tanácskozásra Washingtonba hivták.

A nagykövet a legközelebb induló American Clipperrel teszi meg az utat az Egyesült Államokba. Európába való visszatéréséről csak a megbeszélés után határoznak.

Valutabűntény miatt köröznek a Dél-Afrikába szökött Strausz Sándor budapesti szállodaigazgatót és feleségét

A budapesti büntetőtörvényszék körözőlevelet bocsátott ki *Strausz* Sándor 26 éves szállodai igazgató, a Bristol-szálló volt üzletvezetője és jelenlegi tulajdonosának fia, valamint felesége, született Peggy *Michel* angol születésű asszony ellen. Letartóztatásukat kéri a törvényszék. Az ok:

fizetési eszközökkel elkövetett visszaélés.

A törvényszék 1939 májusában rendelte el *Strausz* Sándor és felesége letartóztatását, akkor azonban kiderült, hogy a fiatal Strausz és Peggy *Michel* eltünt Budapestről. Strausz Sándor néhány hónappal előbb házasodott meg másodszor. Első felesége Ruinstein Erna, az ismert hegedűművésznő volt. Első házasságkötése és későbbi válópere annakidején nagy feltünést keltett és sok szóbeszédre adott alkalmat bizonyos társadalmi körökben.

Miután a valutaügyészség detektívjei hosszú időn át hiába keresték a Strausz-házaspárt, a törvényszék végül is körözőlevél kiadása mellett döntött. A nyomozás megállapította, hogy

Strausz Magyarországról történt szökése után a Délafrikai Unióban telepedett le s Port-Mesberry városban szállodát nyitott.

Valószínű, hogy a bonyolult nemzetközi helyzet miatt egyelőre nem tudják őt és feleségét a Délafrikai Unió területéről esetleges elfogatásuk után is rövidesen Budapestre szállítani.

Kínai tiltakozás Londonban

Csungking, július 16
(Reuter)

A kínai kormány erélyesen tiltakozott az angol kormánynál, amikor értesült Angliának arról az elhatározásáról, hogy *megszünteti Kínának bizonyos áruk szállítását Burmán keresztül. (MTI)*

Nyilttér

FERENCJÓZSEF KESERŰVIZ

Sopron megyében munkakönyvet akarnak adni minden cigánynak

Sopron, július 16
(A Pest tudósítójának telefonjelentése)

Sopron vármegye kisgyűlésén érdekes indítványt terjesztett elő *Nagy* Gyula bágyogi esperes-plébános, bizottsági tag, a megyében egyre több kellemetlenséget, személy- és vagyonbizonytalanságot okozó

kóborcigányok sürgős megrendszabályozása tárgyában: lássanak el minden cigányt munkakönyvvel,

amelybe be kell jegyezni az elvégzett munkát. Szabadon csak az a cigány járhat, aki munkakönyvével igazolja, hogy *megélhetését biztositani tudja*, ellenkező esetben valamennyit,

aki nem dolgozik, internálják.

Addig is, amíg gyökeres és radikális megoldást országos viszonylatban meg nem valósítanak, *rendelje el ezt Sopron megyére a vármegye alispánja.*

Ha sokkal nagyobb dolgokhoz — nagyon helyesen — hozzá lehetett nyulni, akkor a korszellem megkívánja, hogy éppen most, a legalkalmasabb időben, a legszigorúbban járjanak el a törvényt tisztelni nem akaró, a szabadság fogalma alatt egy kis faj által az országot végigkóborló cigányok ellen. A legfontosabb a közérdek, ez pedig veszélyeztetve van általuk mindaddig, amíg

erős kézzel meg nem akadályozzák mindennapos lopásaikat.

Ha azonnal nem is lehet elérni százszázalékos eredményt, de hozzá kell fogni a cigányügyhöz.

Czillinger József dr. a felszólalásra igéretet tett, minden lehetőt megkísérel a megyében rendkívül sok panaszra okot adó cigányság garázdálkodásának megakadályozására.

Bányalégrobbanás Pennsylvaniában

Newyork, július 16
(Német Távirati Iroda)

A pennsylvaniai Sonmanban egy szénbányában bányalégrobbanás történt. A robbanás ötven bányászt, akik 2000 méter mélységben tartózkodtak, elzárt a külvilágtól. A bányászok sorsáról eddig semmit sem tudnak. *(MTI)*

Eddig 22 halott

Newyork, július 16
(Német Távirati Iroda)

A pennsylvaniai Sonmanban történt bányaszerencsétlenség alkalmával az eddigi jelentések szerint 22 halottat hoztak a felszinre. A bányaomlás ezenkívül még 23 bányamunkást temetett el. Nem hiszik, hogy ezeket sikerül még élve kiszabadítani. *(MTI)*

A NÓTA VÉGE...

Vasárnap éjszaka Pestszenterzsébeten az utcán bezúzott, véres fejjel találta a szolgálatos kerékpáros rendőr *Bihari* Péter 40 éves pestszenterzsébeti iparost. Eszméletre térítette és ekkor kiderült, hogy Bihari aznap este nagy mulatást csapott egy közeli vendéglőben. Mulatozása közben bevetődött oda két cigány, hónuk alatt hegedűvel és a jókedvű Bihari fejbeverésének története itt kezdődött.

Későig huzatta a cigányokkal, akiket etetett és itatott, majd *velük együtt távozott a vendéglőből.* Az utcán a cigánylegények megtámadták és *pénztárcáját 74 pengővel együtt elrabolták.* A rendőrség személyleirásuk alapján elfogta Kiss Lajos 25 éves és Horváth Elek 35 éves lakásnélküli vándorcigányokat.

A rablótámadó cigánylegények, akiknél az elrablott pénzből 34 pengőt megtaláltak, azzal védekeztek, hogy *Bihari etette és itatta ugyan őket, de fizetni nem akart nekik,* »lóvé« pedig — mint mondták — jár a cigánynak a muzsikáért. Útközben aztán ezen összevesztek a mulató vendéggel. *Kiss* Lajost és *Horváth* Eleket letartóztatta a rendőrség.

ANGOL KÖNNYŰ TANK TELJES SEBESSÉGGEL SZÁGULD A SZUDÁNI SIVATAGBAN

Elmarad a soproni vendéglős-kongresszus

Sopron, május 16

Szeptember elején akarták Sopronban megtartani az országos vendéglős kongresszust. Most tartott a soproni vendéglősök egyesülete gyűlést, melyen kimondották, hogy a változott viszonyokra való tekintettel *a nagygyűlést az idén nem tartják meg.*

Szerdán ismét megindulnak az autobuszok

A rendkívüli autobuszkorlátozások szerdán reggel bevégződnek és az autobuszjáratok a Beszkárt igazgatóságának elhatározása szerint július 17-től kezdve, kivéve a 23-as pestszentlőrinci vonalat, *valamennyi viszonylatban újra közlekednek.* Az Államvasutak igazgatósága ugyanekkor hírül adta, hogy a MÁVAUT autobuszjáratokat némi korlátozás kivételével kedden reggeltől kezdődően újból üzembe helyezi.

Gömbös Gyulának monumentális síremléket állítanak barátai a kerepesi temetőben

A *kerepesi* temető főútvonalán monumentális síremlék építkezését kezdik meg a napokban. *Gömbös Gyula baráti társaságának* kezdeményezésére

Magyarország volt miniszterelnökének és a tengelypolitika kezdeményezőjének monumentális síremléket állít a Gömbös Gyula Társaság.

A mű nagyságában és művészi kivitelében méltó nyugvóhelye lesz annak a politikusnak és katonának, aki a világháborút követő zavaros esztendőkben meglátta az eljövendő kibontakozás egyedül helyes útját és *Magyarország* politikai helyzetét a diadalmas tengelyhatalmak mellett szegezte le.

A *Gömbös Gyula Társaság* megbízásából *Medgyaszay* István építőművész készítette el a síremlék terveit, amelynek kivitelezését *Medgyaszay* Gyula építészmérnökre bízták. A társaság kezdeményezésére

máris hatalmas összeg gyűlt össze és Gömbös Gyula barátainak áldozatkészsége máris biztosítja azt az összeget, amely az emlékmű felépítési költségeit fedezi.

A hatalmas síremlék *borosjenői fehér márványból készül* és a márványtömbök fele már meg is érkezett az *erdélyi márványbányából.* A kivitelező építész szakmunkásai már megkezdték az óriási márványtömbök megfelelő alakítását.

A síremléket Vastagh György-nek, az európai hírű szobrászművésznek lovasszobra fogja díszíteni, amely magyar katonát ábrázol, aki nyergében felemelkedve a távoli jövőt kutatja.

A szoborművet eredetileg *bronzból* akarták elkészíteni, tekintettel azonban a fémkorlátozásokra, a szoborbizottság úgy döntött, hogy **a szobrot aluminiumból öntetik ki.**

Az emlékmű a *kerepesi temető* legszebb helyén fog állani és a nemzet nagyjainak síremlékei között hirdeti majd *Gömbös* Gyula emlékét. *Gömbös Gyula baráti társasága* már elkészítette a síremlék felavatásának terveit, amely szerint a volt magyar miniszterelnök hamvait a síremlék elkészülte után *áthelyezik a márványboltozatú kriptába elhúnyt özvegyével együtt.*

A síremlék ünnepélyes felavatása Gömbös Gyula halálának évfordulóján, október 6-án lesz,

amikor az egész nemzet együttesen rója le kegyeletét annak a politikusnak sírjánál, akinek politikai éleslátása *Európának ezekben a sorsdöntő óráiban* bebizonyosodott.

Augusztus 4-ének megünneplése Görögországban

Athén, július 16
(Athéni Távirati Iroda)

A sajtó- és idegenforgalmi államtitkársághoz tegnapelőtt óta mindenfelől érkező táviratok szerint egész Görögország ünnepelni készül *1936 augusztus 4-ének* évfordulóját. Ezt az egész népre kiterjedő lelkesedést taglalva, a lapok hangsúlyozzák, hogy a nemzetközi helyzet alakulása is igazolja a négy esztendő előtt bekövetkezett rendszerváltozás értékét, de ugyanezt mutatják az új rendszernek eddig elért eredményei is. A hellén nép megérti, hogy az 1936 augusztus 4-i rendszerváltozás és a Metaxaskormány újjászervező munkája nélkül Görögország belekerült volna abba a veszedelmes forgatagba, amelybe Európa jutott. Ez a tudat az egész országban mély hálát és ragaszkodást biztosít az augusztus 4-i rendszernek és fejének. Az évfordulón a parasztság, a munkásság, a többi foglalkozási ág képviselői és az ifjúság *kifejezésre juttatják hódolatukat a nemzeti kormány iránt.*

Mindenfelé bizottságok alakulnak a történelmi nap évfordulójának előkészítésére. *(MTI)*

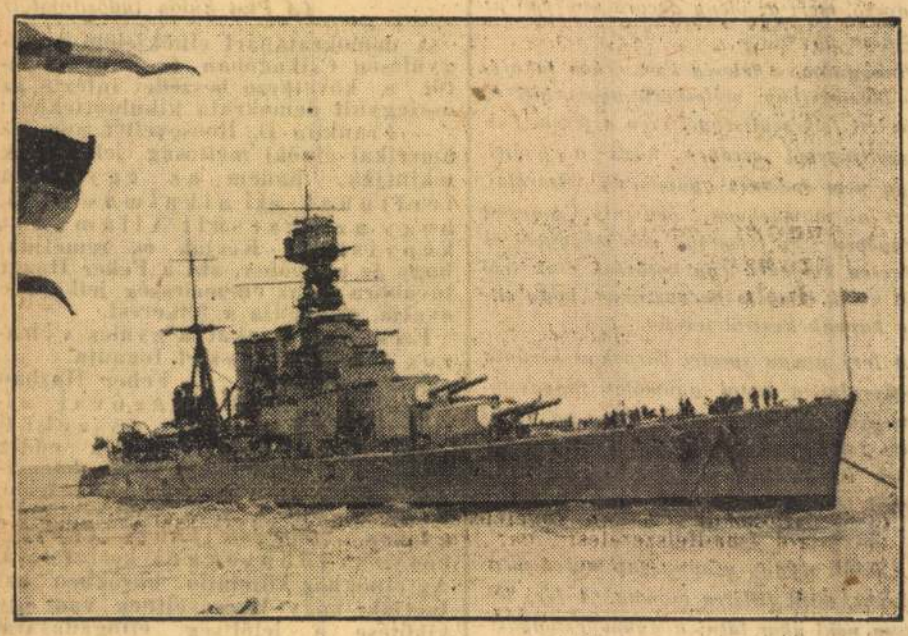

A 42.000 TONNÁS HOOD, AZ ANGOL FLOTTA LEGNAGYOBB CSATAHAJÓJA, amely a hírek szerint súlyosan megsérült a Földközi-tengeren. A súlyosan sérült csatahajót Gibraltárba vontatták

Lőszert találtak a japánok egy lefoglalt angol hajón: ellenséges cselekedet

San Sebastian, július 16
(Stefani-ügynökség)

A félhivatalos brit hírszolgálati iroda jelentése szerint egy japán hadihajó, amely *Woshing* előtt őrszolgálatot végzett, Woshing előtt feltartóztatta és átkutatta a *Chenkin* angol gőzöst. A hajón *egy hadviselő államból származó és egy japán erőktől megszállt országba rendelt lőszert találtak.* A japánok ezt valóságos ellenséges cselekedetnek tekintik. *(MTI)*

Mesterséges bors az új magyar találmány

A *Magyar Élet Pártértesítője* érdekes cikket közöl egy új magyar találmányról, a mesterséges borsról. A bors, amely nemcsak mint háztartási fűszer fontos, hanem a húsfeldolgozó ipar, a szalámi- és konzervgyárak egyik nyersanyaga is, mert kitűnően konzerválja a húsneműeket, csak nagy nehézségek árán hozható be. A természetes bors szerepét ez a most feltalált műbors teljesen be tudja tölteni. Előállítása kizárólag Magyarországon termelt anyagokból készül. Illetékes tényezők komoly jelentőséget tulajdonítanak a műborsnak, amely még a fűszer-paprika értékesítését is elő fogja segíteni. A borspótló szer anyagai között ugyanis a fűszer-paprika jelentős szerepet visz, így emeli a hazai paprikafogyasztást. A gyakorlati előállításra vonatkozó munkálatok még a napokban megindulnak.

Amerika zárolta a litván, lett és észt követeléseket

Washington, július 16
(Német Távirati Iroda)

Roosevelt elnök hétfőn elrendelte Litvánia, Lettország és Észtország követeléseinek zárlatát. *(MTI)*

Medgyaszay István

az épitőmüvész

Budapest, 1984/8.

Medgyaszay István

tervezte a Bp. XI. Orlay u. 2/6.

lakóházat 1910-ben.

Gerle János: Elszámolás a századforduló épületeiről
Budapest 1981/11. 17-21.o.

Medgyaszay István, építész

L: Zala György

Halász Júlia: Ezer év művészete 4.

Esti Hirlap, Bp. 1979. máj. 5.

MEDGYASZAY Istvan

M. Tudóslexikon A-tól Z-ig.
Bp. 1997 571-572.

A soproni színház története

Tisztelet a szecessziónak

A soproni színház története a 18. században kezdődik, a ma álló épületé csak 1841-ben. A *klasszicista épület-ből* csak néhány ajtó és ablak elrontott kerete látszik ma, *Franz Lössl* műve mégis meghatározó. Nemcsak a színház elhelyezkedésében, hanem egész tömegében, belső és külső arányaiban, az épület egész elrendezésében sőt a főhomlokzat rendszerében is az ő kompozíciója tükröződik, immár harmadik változatban.

A tűzbiztonság hiánya, a farészek cseréjének új lehetőségei késztették Sopron városát a színház *teljes átépítésére 1909-ben*. De volt más oka is az átépítésnek, s *Medgyaszay István* megbízatásának. Századunk elejére fejeződött be Sopron *elmagyarosodása*, s akkor győzött a magyar nyelvű színjátszás a német fölött. Ezt fejezte ki a kor egyik kiváló építésze harsányan új stílusban, amelyben új szerkezetfelfogás és anyagkezelés, a színház működéséről, fűtéséről, világításáról, akusztikájáról alkotott új ismeretek fogalmazódtak meg. A közönség ezt, s főképp ornamentikájának jegyeit, a magyar népművészet nagy formákba való szublimálását értékelte.

Századunk felgyorsult ízlésváltozásai kevés épületet hagynak megérni, megöregedni. Alig hat évtized telt el, amikor a színház újabb átépítésére sor került. Az átépítés oka praktikus volt ezúttal is: az épület közönségforgalmi tereit „elspórolták" *1909-ben*, s ennek pótlására került sor az épület megtoldásával 1969–75-ben. A toldásból azonban átépítés lett, annak ellenére, hogy tervezője, id. Kotsis Iván Medgyaszay épületének értékeit ismerte, sőt hangoztatta. A felújítás nem szerkezeti lényegévé a szecessziós vonások lecsendesítése, részleteinek eltüntetése lett, s ez külső leegyszerűsítésben, valamint a belső új, fehér meszelésre és nyersfaszerkezetekre való áthangolásában jutott kifejezésre.

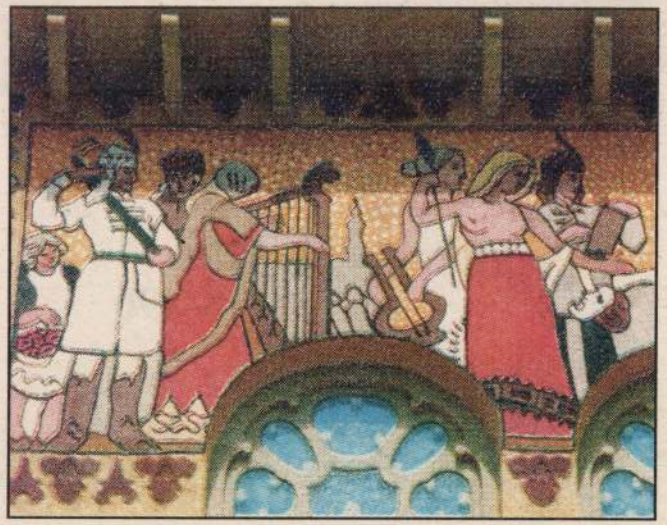

Kotsis Iván munkája, eltekintve a toldalékban megvalósított praktikus részletektől, nem sikerült. Ennek egyik oka, hogy az épületet a korszak egyik, tucatépületekre szakosodott nagyvállalata kivitelezte rossz anyagokkal, rossz munkával, érzéketlenül, s ennek az idős építész nem tudott gátat vetni. A másik ok, és ez a lényegesebb, hogy kiderült, Medgyaszay művében a részletek és az egész alkottak olyan egységet hogy elhagyással, leegyszerűsítéssel nem jó, hanem jellegtelen épületkülső és -belső született itt.

A legutóbbi, már megvalósított rekonstrukciót, alig két évtized múltán újra praktikus, *a színház „üzemével" kapcsolatos gondok* indukálták. A tervezőknek azonban szembe kellett nézniük azzal a ténnyel, hogy a színház épületének külső-belső állapota elég rossz volt, s ízlésében különösen gyorsan avult el. Feladatuknak tartották, hogy a színházi előadás köré méltó környezetet biztosítsanak. Az épület alaposabb elemzése aztán arra a következtetésre vezetett, hogy e munka sikere jórészt attól függ, mennyit sikerül a korábbi, forma- és színhangulatból rekonstruálni. A rekonstrukció ezúttal a *harmónia megteremtésének eszköze* lett. A szándék valóra váltásában előnyt jelentett, hogy ma a szecessziót nem utálat, hanem tisztelet övezi, hátrányos volt azonban, hogy a rendelkezésre álló pénz nem bizonyult elégségesnek a teljes rekonstrukcióhoz, minden részlet összehangolt, magas színvonalú megoldásához. Medgyaszay színházáról nagyon sok dokumentum állt rendelkezésre. A történeti és művészettörténeti vizsgálatoknak az volt a feladata, hogy ezeket feltárják, s a helyreállítás céljainak segítésére csoportosítsák.

Dávid Ferenc

Kisalföld 1993. ápr. 13.

Az irányárak az áfát nem tartalmazzák.

		Összesen (E Ft)
Malmok:		
	Kapuvár	25.005
	Tét	18.204
Keverők:		
	Nagycenk	5.711
Készletező üzemi egységek:		
	Szany	4.051
	* Mosonmagyaróvár	25.125
	Csorna olajmag	2.197
	Pannonhalma	2.288
	Nagycenk I.	4.785
	Röjtökmuzsaj	755
	Sopronkövesd	1.363
	* Mosoni raktár	22.873
	Öttevény	1.186
	Rábapordány	14

A *-gal jelölt egységek tekintetében a vállalat érvényes bérleti szerződéssel rendelkezik. A bérleti szerződésekről, a felmondási időkről, esetleges elővásárlási jogokról információ a műszaki-igazgatóhelyettestől szerezhető be.

3. A vagyontárgyak megvásárlására kárpótlási jegy igénybe vehető (20%-os mértékben). A privatizációs költség csak készpénzben teljesíthető.
4. A pályázat benyújtásának határideje: 1993. június 4. 12 óra. A pályázat beadásának helye: Győr-Moson-Sopron Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat (9027 Győr, Bajcsy Zs. u. 27.) igazgatói titkársága.
5. A vételi szándék bizonyítására a pályázati irányár 5%-át az ajánlattevőnek, a pályázat benyújtásának határidejéig letétbe kell helyezni a vállalat MHB-nál vezetett 330-05007 sz. számláján vagy a vállalat pénztárába.
6. A pályázónak 60 napos ajánlati kötöttséget kell vállalnia.
7. A kiíró a benyújtási határidő lejártától számított 30 napon belül értesíti a pályázókat a pályázat eredményéről.
8. A kiíró és az ÁVÜ fenntartja a jogot, hogy a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa.
9. A vállalattal megkötendő adásvételi szerződés érvényességének feltétele a szerződés ÁVÜ általi jóváhagyása.
10. A jelen pályázati felhívásban nem szabályozott kérdésekben az ÁVÜ versenyeztetési szabályzatának rendelkezései irányadóak.

A pályázaton való részvétel feltétele a részletes tenderfüzet titkossági nyilatkozat ellenében történő átvétele az alább megjelölt címen. A részletes tenderkiírás ára 2000,– Ft + áfa. A tender meghirdetésével egyidejűleg az egységek főbb adatairól és jellemzőiről információ beszerezhető:
Füredi Rudolf műszaki-igazgatóhelyettes, 9021 Győr, Bajcsy Zs. u. 27. Telefonszám: 96/14-453.

(42644/1H)

Medgyasszay Kitán

ideje: 1993. április 22–23., 9–17 óráig.

A bemutatóra tisztelettel meghívjuk Önt, melyen megtekintheti, kipróbálhatja, megrendelheti vagy megvásárolhatja a WESTEL Rádiótelefon Kft. által forgalmazott rádiótelefonokat.

Már 51.410,– Ft-ért lízingkonstrukcióval telefonhoz juthat!

Kérjük jöjjön el!

Kérjen információt a 06-60/27-425-ös rádiótelefonon!

Tekintse meg, próbálja ki és ha ezek után úgy ítéli meg, hogy életében, üzletmenetében segítséget nyújt, hasznot hoz, vásároljon WESTEL rádiótelefont!

WESTEL
RÁDIÓTELEFON KFT.

Győr, Ipar út 49/b.
Tel.: 96/18-896

MOZGÁSBAN AZ ÜZLET!

Medgyaszay István

Nagy Gergely: Kertvároszunk, a Wekerle
Bp., 1994, F. Szelényi Hózy

17.

a kapitány a bakának; Szerdahelyi János–Herodek Sándorné: Rózsa, rózsa, sárga rózsa (zenekar), 5. Magyarádi Jenő: Öreg idő, szálló idő; Jolsvay Vilmos–Szigeti József: Ahol te vagy, szép az élet; Leszler József–Tüttő János: A Balaton tükrén táncot jár a szél; Ányos Laci: Szombat este kimentem a szőlőbe; Lepsényi Pergel Géza–Babusa Miklós: Nemcsak egy szál rózsa van a világon (Kiss), 6. Szerdahelyi János: Könnyek nélkül élni könnyebb; Cserkuthy Sándor: Búcsúzik a vén cigány; Eisemann Mihály–Szilágyi László: Három dinnye van egy tálon; Rácz Béla–Babusa Miklós: Szabad, szabad, szabad; Hevesi József–Herodek Sándorné: Rózsafámon rózsabimbó (Jákó)
Szerkesztő: Tarnai Kiss László
12.59: Reklám

13.00: Hírpercek
Benne: vízállásjelentés, sport és közlekedés
13.14: Reklám

13.15: Egyből kettő, kettőből három
Tarbay Ede rádiójátéka gyerekeknek
Makréla, varázsló – Vajda László; Makk anyó, tündér – Tábori Nóra; Manók: Sluga Márton – Bán János; Sluga János – Márton András; Sluga Pál – Kerekes József; Sárgarigó – Csonka Ibolya; Feketerigó – Götz Anna; Fenyőrigó – Csere Ágnes
Hangszeren km. Tarjáni Tóth Ida, Gallai Attila és Vági László. Zenéjét szerezte Takáts György. A felvételt Cornides Tamás és Ipolyvölgyi Tünde készítette. Dramaturg: Asperján György. Rendező: Gáll Ernő (1991)

VASÁRNAP DÉLUTÁN
14.00: Csík
Magazin különfélékről
Ha – esetleg – röpködnek a minuszok és a Nagykörút korcsolyapályává válik, mi akkor is tavaszt köszöntünk. Tematikus első óránkban a nemzetközi Zoltán-nap alkalmából a nőkkel foglalkozunk, meg mindenféle üde tarkabarkasággal, hogy kellemessé csíkozzuk a hallgató vasárnap délutánját.
Szerkesztő: Faragó Judit
15.00: Hírek. Körzeti időjárás
15.04: Közlekedés
15.59: Reklám

16.00: Poptarisznya
Műsorvezető: B. Tóth László. Sportszerkesztő: Radnóti László
kb. 16.58, kb. 17.58: Reklám
17.00: Hírek. Időjárás
17.03, 18.00: Közlekedés
kb. 17.08: Sporthírek
18.30–18.45: Sportösszefoglaló. Totó
19.00: Hírek. Időjárás

20.00: Gyurkovics-szalon
Gyurkovics Tibor vendégei: Papp Rita előadóművész, Papp László olimpiai bajnok és Papp János színművész
Szerkesztő: Linka Ágnes

21.00: Hírek. Időjárás

21.03: A Rádió Dalszínháza
János vitéz
Részletek Kacsoh Pongrác–Bakonyi Károly–Heltai Jenő daljátékából
Km. Gyurkovics Mária, Zentai Anna, Gobbi Hilda, Ilosfalvy Róbert, Melis György, Radnai György, Domahidy László, Bilicsi Tivadar, Pethes Sándor, az MRT Énekkara és a Magyar Állami Operaház zenekara, vez. Lukács Ervin

23.00: Hírpercek
Benne: Sporthíradó
Sportszerkesztő: Radnóti László

23.15: Ennyi...
A Petőfi rádió zárórája Fiala Jánossal

24.00: ÉJFÉL UTÁN...
Kolozsi Bélával
„A szeretet dicsérete" – nőnapon
Bemondó: Zsámboki Zsolt
Óránként: Hírek. Időjárás. Reklám
4.04: Nóták

BARTÓK

A Bartók rádió információs telefonszáma: 328-8772

6.00: Muzsikáló reggel
Harmóniában a Matávval
Műsorvezető: Zelki János. Szerkesztő: Osváth Zoltán. Bemondó: G. Mezei Mária
6.00, 7.00: Hírek. Időjárás
kb. 6.40: Kulturális lapszemle
kb. 7.30: Rejtvény
☎: 328-8616
8.00: Hírek. Időjárás
8.03: Műsorismertetés
8.10: Johann Sebastian Bach és tanítványai
Km. Ruppert István – orgona, Marosvári Péter – ének, Szűts Péter – hegedű, Becze Szilvia – oboa, Kállai Nóra – gordonka, Horváth Vilmos – fagott
1. Johann Ludwig Krebs: a) E-dúr toccata, b) e-moll trió (Andante, Allegro), c) E-dúr fúga (Ruppert), 2. Bach: Ária a 42. kantátából (Marosvári, Szűts, Kállai, Ruppert), 3. C. Ph. E. Bach: c-moll fantázia és fúga (Ruppert), 4. Bach: Ária a 29. kantátából (Marosvári, Szűts, Kállai, Ruppert), 5. Johann Ludwig Krebs: Fantázia oboára és orgonára (Becze, Ruppert), 6. Bach: Ária a 85. kantátából (Marosvári, Szűts, Kállai, Ruppert), 7. Johann Christian Kittel: Straf mich nicht – korálváltozatok (Ruppert), 8. Bach: Ária a 36. kantátából (Marosvári, Becze, Horváth, Ruppert), 9. Johann Christoph Oley: Wunderbarer König – korálelőjáték oboára és orgonára (Becze, Ruppert), 10. Wilhelm Friedemann Bach: g-moll fúga (Ruppert)
(Tihanyi Apátsági templom)

9.05: Operaházi arcképcsarnok
Bokor Jutta
Kertész Iván műsora

10.00: Hírek. Időjárás

10.05: Új Zenei Újság
Felelős szerk.: Kovács Sándor (A tegnapi adás ism.)

10.40: Világhírű kamarazenekarok felvételeiből
1. Vivaldi: a-moll hegedűverseny op. 7. No. 4. (Salvatore Accardo és az I Musici di Roma Kamarazenekar), 2. Mozart: D-dúr divertimento K. 136. (St. Martin-in-the-Fields Kamarazenekar, vez. Neville Marriner)

11.05: Kapcsoljuk az Óbudai Társaskört
Játsszunk operát!
Általános és középiskolások II. országos zenei versenyének döntője, II. korosztály
A forgatókönyvet írta és a műsort vezeti: Kertész Iván és Varga Károly. Szerkesztő: Varga F. István

kb. 12.00: Hírek. Időjárás
kb. 12.05–12.20: ÉS-versek
Válogatta: Kántor Péter
Borbély Szilárd, Lackfi János, Luca Ánna, Marno János, Petri György és Somlyó György versei
Elmondja: Mácsai Pál, Máté Gábor és Vallai Péter. Munkatárs: Gebauer Mária. Szerkesztő: Palotás Ágnes. Rendező: Simonyi János

13.00: Új lemezeinkből
Erdélyi Csaba Liszt-műveket és átiratokat brácsázik
Km. Ian Hobson – zongora
1. Liszt: II. elégia, 2. Berlioz–Liszt: Harold Itáliában

13.50: Hangok és visszhangok
Szerkesztő: Dimény Judit

14.00: Hírek. Időjárás

14.05: Szimfonikus zene
1. Kodály: Psalmus Hungaricus (Molnár András – ének, a Magyar Állami Énekkar, Győri Bartók Béla Gyermekkar és a Budapesti Fesztiválzenekar, vez. Fischer Iván), 2. Sugár Rezső: Concerto (MRT Szimfonikus Zenekara, vez. Ligeti András)

15.00: Beszélgetések az egyházzenéről
Latin és görög nagyböjt
Vendégek: Pregun István és Török József
Műsorvezető: Déri Balázs

16.00: Hírek. Időjárás

16.05: A kamarazene kedvelőinek
A Divertimento Kamaraegyüttes játszik
1. Bargiel: c-moll oktett (31 p.), 2. Mendelssohn: Oktett (33 p.)
Szerkesztő: Osváth Zoltán

17.09: Erkel operáiból
1. Hunyadi László – Nyitány (Budapesti Filharmóniai Társaság zenekara, vez. Komor Vilmos), 2. Brankovics György – Jelenet, III. felv. (Kalmár Magda, Gurszky János, Palcsó Sándor, Kováts Kolos, az MRT Énekkara és Szimfonikus Zenekara, vez. Kórodi András), 3. Névtelen hősök – Hálaének és Gábor áriája (Gulyás Dénes, Melis György, és az MRT Énekkara), 4. Erzsébet – Erzsébet és Lajos kettőse, II. felv. (Kincses Veronika, B. Nagy János), 5. Bánk bán – Az opera finálója (Simándy József, Melis György, Sólyom Nagy Sándor, Rajna András, a Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara, vez. Ferencsik János)

18.00: Hírek. Időjárás

18.05: Szalon
Kulturális magazin
Szerkesztő: Vágó Péter. Műsorvezető: Zalán Tibor. Zenei szerkesztő: Varga Péter. Felelős szerkesztő: Zelki János
A tervezett tartalomból: Török korunk térképeken – Családom történetei. Beszélgetés Vekerdy Tamással – 90 éves a Nyugat. Kiállítás a Budapesti Irodalmi Múzeumban – Nagybányai festők. Kötet és galéria – Balzac városától a szürrealisták Párizsáig

19.00: Mahler: III. szimfónia
Ea. Nancy Maultsby – ének, a Sydney Szimfonikus Zenekar, a Sydney Filharmónia, a Szt. András katedrális, a Gallery és a Knox Grammar School kórusa. Vez. Edo de Waart
(Sydney Operaház, 1995. aug. 17.)

20.45: Hírek. Időjárás

20.47: Fenyő Miksa *Casanova szenvedélyes élete*
című könyvéről Kovács Ilonával beszélget Pál Melinda

21.02: A Magyar vonósnégyes játszik
(Tagjai: Székely Zoltán, Kuttner Mihály – hegedű, Koromzay Dénes – mélyhegedű, Magyar Gábor – gordonka)
1. Haydn: F-dúr vonósnégyes op. 77. No. 2., 2. Beethoven: e-moll vonósnégyes op. 59. No. 2.

22.00: Hírek. Időjárás

22.05: Petőfi Sándor minden verse
Egy estém otthon
Dunavecse, 1844. április
Elmondja: Tőkés Anna, Latinovits Zoltán (hangfelvételről), valamint Máté Gábor
Rendező: Csizmadia Tibor
(27. rész: kedd, B. 21.52)
(Melléklet a 26. részhez)

22.13: Összkiadás
Enrico Caruso művészete
Vezeti: Meixner Mihály
Szerkesztő: Szőkefalvi-Nagy Katalin
(Az 1902. november–decemberi felvételek)
(28/3. rész: márc. 13., B. 23.00)

22.44: Jazz-hangverseny-különlegességek
Füsti Balogh Gábor zongora tehetségkutató hangverseny
Pataj György, ifj. Pecek Lakatos László, Oláh Zoltán
Km. Berkes Balázs – bőgő, Lakatos Pecek Géza – dob
(a február 6-ai koncert)
Műsorvezető: Neltz János.
Szerkesztő: Maloschik Róbert

24.00: Hírek. Időjárás. Szózat

A Bartók rádió főszponzora a Matáv

A Magyar Rádió közönségszolgálata: 328-7878
Kérdezhet – válaszolunk, üzenhet – visszahívjuk, várjuk leveleiket is! Címünk: Magyar Rádió közönségszolgálat, 1800 Budapest, Bródy Sándor u. 5–7.

Melyényi Ibrahim

16 05 KOSSUTH

„HA AZ EMBER EZT EGYKOR ELLESI..."

Fred Hoyle csillagász szerint az élet véletlenszerű kialakulásának éppen annyi esélye van, mint annak, hogy egy forgószél az udvaron található lim-lomokból, alkatrészekből összerak egy Boeing repülőgépet. Ahogy a tudomány egyre mélyebbre jut az élő és az élettelen természet megismerésében, úgy válik minden egyre bonyolultabbá és egyre csodálatosabbá. Eközben a tudós – mégha nem vallásos is –, vajon gondol-e arra, hogy a végső magyarázatot a megismerhető törvényeken túl kell keresni?

Lukácsi Béla szerkesztő

MTV1

6.30: Gazdaképző 2408
Kertészet
Témavez.: Tóth Ágnes. Szerk.: dr. Antal András. Producer: Szűcs Istvánné
Postacím: Nagyváthy János Gazdaképző Egyesület, 1367 Bp. 5. Pf. 123
Gyerekeknek!
7.00: Ficánkoló 34972
Ovistorna
Halacskás
7.05: Kíváncsi Fáncsi kalandjai 5927717
Magyar rajzfilmsorozat
Elefántkaland (ism.)
7.15: Trombi és a Tűzmanó
Magyar rajzfilmsorozat
Csak egy csikk (ism.) 9325069
7.25: Kukucs 3054311
A műsor első részében mindennapi, de varázslatos anyagunkról, a papírról lesz szó. Műsorvezető: Búzás Tünde. Rend.: Somhegyi Béla
7.45: Jövő 7 9897934
Ajánlóműsor gyermek- és ifjúsági műsorokról
Műsorvez.: Boldoghy Bori, Tusnádi Márton. Szerk.-rend.: Szent-Andrássy Imre
8.05: Zenegér 4170446
Telefonszám: 373-4653
Szerk.: Szent-Andrássy Imre
8.25: „Így szól az Úr!"
A Biblia üzenete 9499408
8.30–9.25: Cartoon Network
Rajzfilmsztárok parádéja
Maci Laci 9434088
Vaskezű Jones (ism.)
Tom és Jerry
Tom tanár úr (ism.)
Frédi és Béni
Frédi, a deli háztartásbeli (ism.)
Dexter laboratóriuma
Amerikai rajzfilmsorozatok
9.30: Családi napló 6446
Azoknak, akik szeretnek együtt lenni
Fel. szerk.: Incze Zsuzsa. Szerk.: Balázs Anikó. Rend.: Lukin Ágnes
10.00: Tévémagiszter
Közművelődési hetilap 99601
A műsor tervezett tartalmából: Fellegi Ádám Mozart-meséje – Nagy idők emlékezete. A cenzúra árnyékában. – „Én a szobrászat intenzívebb művelésére buzdítottam." Rippl-Rónai József és Aristide Maillol barátságáról – Párizs és Budapest. Két, a múlt század második felében metropolissá fejlődött főváros és a mai kor kihívásai. Francia és magyar építészek, városfejlesztők a Francia Intézetben – Évfordulónaptár – Könyvajánlat.
Műsorvez.: Sík Dániel. Szerk.: Szendi Edit. Rend.: Antók Tamás
11.00: Púder 3595
Nőnapi ajándék a férfiaknak: mivel lehet elcsavarni a fejünket? Többek között erről beszélgetnek a barátnők – Baló Júlia, Bánsági Ildikó, Hegyi Barbara – és vendégük: Eszenyi Enikő.
Szerk.: Baló Júlia. Rend.: Soós Árpád
11.30: Aki nem tudott búcsúzni 6682
Erőss Béla nótáiból (ism.)
Műsorvez.: Némethy Attila. Szerk.: Lengyelfi Miklós
12.00: Déli harangszó 59205
Hírek
Időjárás-jelentés
12.05: Szerencsepercek – 21-es SHOW 6558408
12.30: PoliTour 4408
Az MTV világjáró mozaikja
Szerk.-műsorvez.: Benda László
13.00: Reklám
13.05: Telesport
Forma–1 Ausztrál Nagydíj
Közvetítés Melbourne-ből, felvételről 2121953
Kommentátor: Dávid Sándor és Palik László
14.55: Reklám
15.00: Csellengők 8601
Eltűnt gyerekek nyomában
Az adás ideje alatt a stúdióban cseng a 269-5550, a Csellengők éjjel-nappal hívható segélyvonala.
Szerk.-műsorvez.: Incze Zsuzsa
15.30: Őrömhír 98576
A Református Egyház műsora
Szerk.: Pápai Szabó György
15.50: Vers mindenkinek
Francesco Petrarca: Ha kél a hajnal, megremegnek arra...
Fordította: Takács Zsuzsa
Előadja: Rátóti Zoltán 9182156
15.55: Reklám
16.00: Walt Disney bemutatja 99663
(Ism.: kedd, MTV1 11.00)
Micimackó
Amerikai rajzfilmsorozat (ism.)
Pluto születésnapja
Amerikai rajzfilm (ism.)
A kis gézengúz
Amerikai filmsorozat
Agytorna
17.00: Reklám
17.05: Minden, ami zene 1244088
Filmrendezők zenei filmetűdjei
Művészeti vez.: Szabó István
17.10: ÖN*dönt!* 2761069
Horvát János műsora
A mai epizód címe:
Az utolsó kívánság
A film befejezéséről ismét ön dönt.
Fel. szerk.: Román Péter
Internet:
http: //www.centrofilm.hu.
18.10: Helló, világ! 9796446
A televízió turisztikai magazinja
Szerk.-műsorvez.: Vinkó József. Rend.: Lengyel Zsolt
(Ism.: csütörtök, MTV1 10.05)
18.55: Reklám
19.00: A HÉT 70381
(Ism.: hétfő, MTV2)
Híradó
Időjárás-jelentés
19.55: Reklám
20.00: Sandra hercegnő
Francia tévéfilmsorozat
XVI/6.: **Remények és félelmek** (49') 50427
Rend.: Didier Albert
Az előző rész tartalmából: Kiderül, hogy Kouros zsarolással tartja a markában Williamet és Beverleyt. Pierre váratlanul meghívást kap a Szent Mihály Kórház igazgatói állására.
20.55: Reklám
21.00: Dühödt szív 23682
Francia tévéfilm (92')
(Felnőtt nézőinknek!)
Írta: Jean-Marie Guillaume, David Kodsi. Rend.: Robin Davis
Jeanne-t börtönbüntetése után felkeresi Frank, és kéri a részét. Mikor az asszony ellenáll, 15 éves lányán keresztül indít kegyetlen támadást.
Jeanne – Clementine Celarie (Borbás Gabi), Sonia – Christine Boisson (Orosz Anna), Marie – Sarah-Laure Estragnat (Kisfalvy Krisztina)
22.30: Reklám
22.35: Tonik 177972
25 perc üdítő
Készítette: Csortos Szabó Sándor, Demcsák Zsuzsa, Kovács Kriszta Tünde, Mester László, Silló Sándor, Srankó Géza, Vadas Mihály
23.00: Az ötvenes évek világa 10601
Német dok.-film-sorozat
XIII/7.: **A gyarmatbirodalmak vége Ázsiában** (Színes+FF)
Rend.: Dieter Franck
Fényes birodalmak Ázsiában és Afrikában. Az európai hatalmak nagyrészt a gyarmataiknak köszönhetik jólétüket. Nagy-Britannia tulajdonában van a legnagyobb impérium, amelytől először India válik függetlenné. Az elnyomás ellenére is tovább harcol a Vietnami Köztársaság Franciaország ellen.
Narrátor: Menszátor Magdolna, Selmeczi Roland. Szakértő: Sipos Péter

23.25: Remekművek 72570705
Schumann műveiből
Műsor: Asszonyszerelem, asszonysors (Frauenliebe und Leben) Op. 42., Esz-dúr zongoraötös Op. 44.
Előadja: Tokody Ilona (ének), Vásáry Tamás (zongora) és az Auer vonósnégyes
Szerk.: Fürth Lívia. Zenei rend.: Erkel Tibor. Rend.: Kecskés G. László
(Felirat a TXT 333. old.)

MTV2

7.20: Műsorismertetés
7.30: Ürgemmák 4866
Sci-fi sorozat (ism. – 27')
120.: **A vágyak űrhajója**
8.00: Magyar alma materek
A cisztercitek 900 éve
2.: **A hivatás** 5595
Szerk.: Góhér Gyula. Rend.: Kis Klára
8.30: Civil kurázsi 3972
Bayer Ilona műsora
Az öntevékeny polgárok magazinjának témái: A jótékonyság (ál)arcai. Kiszolgáltatott támogatók és támogatottak. – Egyről a kettőre. Hogyan juthat el biztonságosan az 1+1% a kedvezményezett civil szervezetekhez? – Civitas Fortissima, azaz a Hős Város: Balassagyarmat. Polgári bátorság a történelem viharaiban. – Skót kockák a hajléktalanságról. Vállalkozó otthontalanok a szigetországban. – Hírek – Pályázatok – Játék
9.00: Tökjó 7477779
Szórakoztató délelőtt kamaszoknak és fiataloknak
Benne:
Szimat Szörény szimatol
IX/9.: **Bundazseb** (ism.)
Csepke
Magyar pixillációs film
18/1.: **Csepke hapcizik** (ism.)
Akarsz-e bohóc lenni?
1.: **Hogyan született a bohóc?** (ism.)
Csepke
Magyar pixillációs film (ism.)
18/2.: **Csepke ajándékot kap**
NOSZA
Sportsulik műsora (ism.)
Juventus Pop-Rock Fesztivál '97
I. Elődöntő (ism.)
Műsorvez.: Matula Mariann, Gréczy Zsolt. Szerk.: Gregorich András. Prod.: Deák Miklós
11.00: Telesport 6943430
Műsorvez.: Komlósi Gábor. Szerk.: Erdélyi Mariann
Benne:
Birkózó Grand Prix verseny
Közvetítés Nyíregyházáról
Rip.: Dobor Dezső
13.00: A szerelem jogán
Brazil tévéfilmsor., 160/88–91. (ism. – 108') 512972
15.00: Kötelező olvasmány
Fáklyaláng 26595
Tévéjáték
(1963 – FF – ism. – 87')
Írta és televízióra alkalmazta: Illyés Gyula. Néhai Gellért Endre rendezésének felhasználásával rend.: Pethes György
Kossuth Lajos – Bessenyei Ferenc, Görgey Artúr – Ungvári László, Kossuthné – Tolnay Klári, Szemere Bertalan – Tomanek Nándor
16.30: Arborétumok, gyűjteményes kertek
A Folly Arborétum 72514
Rozsnyai Aladár filmje (ism.)
16.40: László Miklós: Fejjel lefelé 8880595
Szereplők: Balázs Péter, Benkóczy Zoltán, Csala Zsuzsa, Hernádi Judit, Körmendi János, Szombathy Gyula
Szerk.: Szilágyi András. Rend.: Gyökössy Zsolt
17.00: Hazanéző 41363
Mád
Riporter: Feledy Péter. Szerk.: Sóvári Gizella. Rend.: Litauszki János
18.00: Donátor 2205
Medgyaszay István-emlékhely
Szerk.: Kecskeméti Kálmán. Rend.: M. Nagy Richard
18.30: Emberkék... 6804
Orsós Anti története (ism.)
Szerk.-riporter: Matula Mariann
19.00: Kolumbusz 7330
és a felfedezések kora
Amerikai dok.-film-sorozat
VII/7.: **Ki is volt Kolumbusz ?**
Rend.: Stephen Segaller
Kolumbuszban a legtöbb nép más embert lát. A protestáns Amerika nemzeti hősként fogadta el. A felfedezés ötszázadik évfordulóján a hagyományos Kolumbusz-képet megkérdőjelezik. De abban mindenki egyetért, hogy az admirális milliók életére hatott. Milyen ember volt tehát Kolumbusz?
Közreműködik: Szabó Ottó
20.00: Koktél bár 25040
Műsorvez.: Bochkor Gábor. Szerk.: Tóth Rita. Rend.-producer: Somogyi G. György
21.30: Telesport 224
Műsorvez.: Komlósi Gábor. Szerk.: Erdélyi Mariann
22.00: Amíg még élünk
Angol filmsorozat 67866
XXXIII/9.: **Ez csak szex** (41')
Rend.: Nigel Douglas
Warren az irodában találkozik egy motoros futárral, Ferdyvel, akibe azonnal beleszeret. Milly az utóbbi időben sűrűn túlórázik O'Donnell-lel. Az eredmény nem is marad el...
22.45: X-generáció 2215682
Kvadrofónia
(Quadrophenia)
Angol film
(1979 – Feliratos – 120')
Írta: Dave Humphries, Martin Stellman, Franc Roddam, Pete Townshend. Rend.: Franc Roddam
Szereplők: Phil Daniels, Mark Wingett, Philip Davis, Leslie Ash, Garry Cooper, Toyah Wilcox, Sting, Trevor Laird, Michael Elphick
0.45: Időjárás- és hójelentés

DUNA TELEVÍZIÓ

5.00: Óránként
Híradó (30')
Képes krónika (30' ill. 15')
6.45: A vatikáni rádió adása (15')
7.00: Hírek, műsorismertetés
7.05: Reggeli muzsika
Langos Szép Ilona
Szegletkő
Protestáns műsor (ism. – 35')
Protestáns világ
Egyházi híradó (ism. – 15')
8.00: Babar
Kanadai animációs film (23')
8.25: Pop-sa-rock
(ism. – 25')
8.50: Magánterület
Környezetkultúra-sorozat tizeneveseknek (ism. – 35')
9.25: Európa természeti csodái
Francia ismeretterj. sorozat
Különleges tájak (52')
Rend.: Jean Marc Dauphin
10.20: Zöldszem, zöldfül
Természetvédelmi vetélkedő (30')
Szerk.-rend.: Kormos Ildikó
10.50: Kincsesház
Művelődéstörténeti mag. (40')
Szerk.-rend.: Zsupos Zoltán

11.30: Amiről a kövek mesélnek
Körmend (20')
Szerk.: Lengyel Gyula

11.55: Vers
Dsida Jenő:
Arany és kék szavakkal...
Elmondja: Illyés Kinga

12.00: Déli harangszó
műsorismertetés

12.05: Pentaton
Népzenei körkép (30')
Rend.: Sztanó Hédi

12.35: Európai művészeti iskola
Holland képzőművészeti filmsor., IV/4. (46')
Rend.: Mario Massanyi

13.20: Tokodi Ilona és Juan Pons Verdi-gálaestje a Zeneakadémián
Ráadások (27')
Vezényel: Lukács Ervin. Közreműk.: a Magyar Állami Operaház Zenekara

13.50: Dsida Jenő: A rejtett igazi
Előadja: Mécs Károly

13.55: Postabontás – levélváltás (20')
Szerk.: Török Erzsébet

14.15: Sportképek (135')
Fel. szerk.: Juni György

16.35: Emlékképek – régi híradók
Bokor Péter és Hanák Gábor műsora (20')

16.55: Kedves
Nőkről nőknek a férfiakért is... (40')
Szerk.-műsorvez.: Barkó Judit, Kalocsai Andrea

17.35: Mese
Moha és Páfrány Bolondságok a bohókás bolygóról
17.50: Műsorismertetés

18.00: Heti hírmondó (60')
Főszerk.: Csáky Zoltán

19.05: Vonzások és választások
Francia tévéfilm, I–II. (1982 – 116')
Goethe regényéből írta: Roger Grenier. Rend.: Claude Chabrol
Eduard, a gazdag báró és Charlotte, akivel fiatal koruk óta szerették egymást, csak érett korukban házasodhatnak végre össze, miután mindketten megözvegyültek.
Szereplők: Stéphan Audran, Helmut Griem, Michael Degen, Pascale Reynaud

21.00: J. S. Bach: Csembalómuzsika (31')
Km.: Horváth Anikó csembalón

21.30: Mozgó kép
Filmmagazin (30')
Fel. szerk.: Pörös Géza

22.00: Sportpercek (10')
Szerk.: Juni György

22.15: Első szerelem
Olasz–spanyol–német játékfilm (1978 – 110')
Forgatókönyvíró: Ruggero Maccari, Dino Risi. Rend.: Dino Risi
Szereplők: Ugo Tognazzi, Ornella Muti

0.05: Sportképek (ism. – 135')

Sting

22.45 MTV2 KVADROFÓNIA

A hatvanas évek nagyon „dühös fiataljai" ezúttal egy rockmusical kereteit feszegetik. Két tinédzser banda, a Mod és a Rocker tagjai csatáznak egymással. A helyszín egy kisváros az angliai tengerparton. A jellegzetes zsargon, a korhű ruha egy letűnt kort idéznek, amikor még új volt a lázadás, a kábítószer és a szexuális szabadság. A film fiatal hősei egyszerre vadak és engedékenyek, egyszóval: szabálytalanok. Semmiben sem hasonlítanak a Metro Goldwyn Mayer által készített „rózsaszín" musicalek figuráira. Külön csemege a *Sting*-rajongóknak, hogy itt láthatják kedvencüket először filmszínészi minőségben.

13.05 MTV1 FORMULA–1

Mika Hakkinen a 97. nagydíjára készülő finn pilóta nagyon bízik az újabb sikerben. A többiek sem tétlenkednek, a *Williams*-csapat sok ezer kilométert tesztelt. A világbajnoki cím védőinek új helyzetet teremtett, hogy a Renault „kiszállt" a Formula–1-ből.

Alain Prost, a róla elnevezett csapattal és a *Peugeot*-motorral a világbajnoki címet tűzte ki célul. Teljesen új felállásban versenyez a Benetton, egy igazi ificsapattal. Ráadásul vadonatúj a csapatkapitány is.

– Nem fogadom el *Michael Schumacher* bocsánatkérését. Most már nem! – nyilatkozta *Jacques Willeneuve*, aki három hónapig várt erre a karambol után. Mindenesetre nem jó jel, ha a világbajnoki cím várományosai a szezon kezdetén nincsenek beszélő viszonyban egymással...

Földy Attila

Mika Hakkinen és Norbert Haug, a Mercedes gyár sportfőnöke

22.15 DUNA TV Első szerelem

A Villa Serena lakói idős művészek. Köztük él Ugo Cremonesi, az öreg varietéművész, aki udvarolni kezd a villa egyetlen fiatal, gyönyörű lányának, Renatának. Életében először szerelmes. A lány nem vonakodik, kocsijába ül, irány Milánó, ahol minden pénzét rákölti. Ugo újra munka után néz, sehol sincs sikere, mígnem egy kis tévétársaságnál köt ki. De ott a fiatal rendező szemet vet a leányra...

Ornella Muti

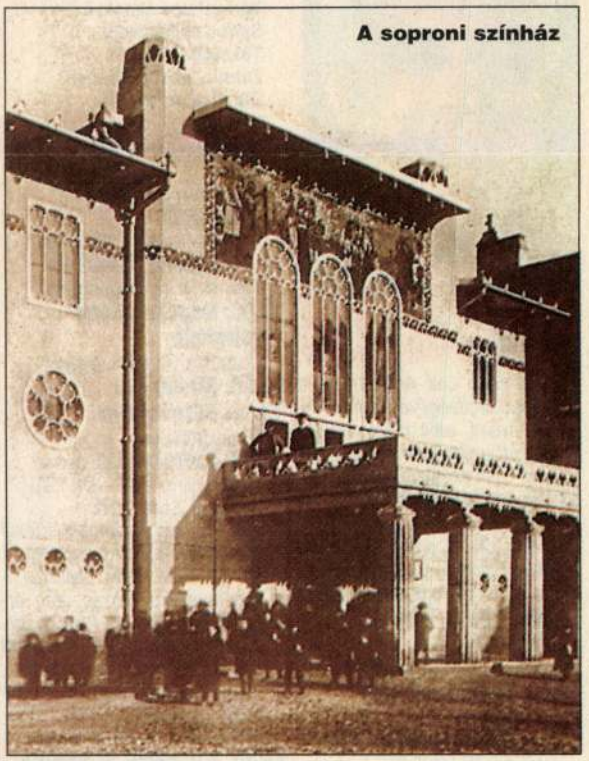
A soproni színház

18.00 MTV2 DONÁTOR

MEDGYASZAY ISTVÁN-EMLÉKHELY

Bartha Zoltán festőművész és felesége a Ménesi úton egy kis magánmúzeumot – ahogy ők nevezik: emlékhelyet – hozott létre *Medgyaszay István* építőművész tiszteletére. Itt találhatók Medgyaszay eredeti tervrajzai, saját készítésű fotói, használati tárgyai stb.

Az építőművész munkássága több mint ötven évet ölel át, a századfordulótól az ötvenes évekig. A múlt századi eklektikus építészetet felváltó szecessziónak volt egyik legjelentősebb hazai képviselője.

Kecskeméti Kálmán
szerkesztő

HAZAI TELEVÍZIÓK

tv2

6.45: Teo
Spanyol rajzfilmsor., 30/24.
Tip és Tap
Belga rajzfilmsor., 26/24. 1822330
7.00: Könyvek könyve 9175
Biblia a gyemekeknek, 52/2.
7.30: Sulisok(k) 9934
8.00: Nekem nyolc! 81475
9.00: Megdumáljuk? 5880601
9.55: Follow me
Nyelvlecke 5053359
10.20: A–Z
Tudományos magazin 7571156
10.50: Segíts magadon!
Egészségügyi magazin 6622514
11.15: Gyökereink 7250205
Kisebbségekről mindenkinek
11.45: Hűséges az Isten
Vallási magazin 3346088
12.15: Nótaszó
A tv2-vel ebéd előtt 380224
12.45: Az Acapulco-öböl 4160311
Mexikói sor., 102–106. (ism.)
14.45: Kifutó
Zenés szórakoztató műsor
Csonka Andrással (ism.) 5836430
16.15: Szupercsapat
Amerikai film, 23.

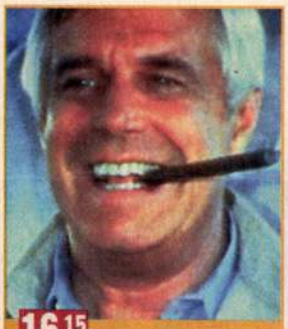

Sam Yeng Los Angelesben a csapat segítségével kínai éttermet nyitott, amit most védelmi pénzért a Chinatownt felügyelő Lung Chin szétveret. 2126717
17.05: Az űrközpont
Amerikai sor., 9. 947953
Szereplők: Corbin Bernsen, Adam Baldwin, Cameron Bancroft, Tyra Farell, Bobby Hosea
18.00: Tények, időjárás 84224
18.10: Napló
A tv2 magazinja 6724494
19.00: Szerencsekerék
Vetélkedő 885
19.30: Szerelem első látásra
Játék a szívekkel 43251
19.55: Közkívánatra!
*Legyen ön a tv2 műsorszerkesztője! Válasszon az alábbi három film közül! Azt vetítjük, amire a legtöbben szavaznak vasárnap este 6-ig a **06-60-550-202**-es telefonszámon.*
1. Tisztességtelen ajánlat
Amerikai film
Diana és David tönkrementek. Megmaradt pénzüket Las Vegasban próbálják megduplázni. A kaszinóban felfigyel Dianára egy milliomos, aki egymillió dollárt ajánl fel a lánynak egy együtt töltött éjszakáért.
Szereplők: Demi Moore, Robert Redford, Woody Harrelson
2. Egy asszony illata
Amerikai film
Frank Slade, nyugállományú ezredes azért jött New Yorkba, hogy élvezze az életet. A vak férfit a fiatal Charlie Simms kíséri, nem sejtve, hogy az együtt töltött napok mindkettőjüket örökre megváltoztatják.
Főszereplő: Al Pacino
3. Beethoven
Amerikai családi vígjáték 8901359
Beethoven, a bernáthegyi szerencsésen elmenekült a sintérek elől, s arra ébredt, hogy megtalálta álmai otthonát. Azon nyomban be is fészkeli magát a házba...
21.50: Nemcsak egy mozi 512021
22.15: Apa csak egy van
Bohózat két részben 3824446
Közvetítés a Vidám Színpadról
Rend.: Kalmár Tibor
Dr. Moritz Mohr – Balázs Péter, Bitterstein – Kabos László, Doris – Rátonyi Hajni, Helga, írónő – Bede Fazekas Annamária
0.25: Napló 48803828
A tv2 magazinja (ism.)

RTL KLUB

7.00: Kölyökklub 19271359
Benne:
Varázslatos álmok, 8.
Spirou és Fantasio
Tekergér
Zatour, a csodacsacsi
Rumli, a bajkeverő
Kenguk
Kimba
Mecki
Az elveszett világ, 14.
11.05: Lassie
Amerikai filmsor., 38. 6804750
11.30: Szívvel, lélekkel
Talk show másképpen 8798
12.00: Népszabadság-sajtóklub
Újságírók vitaműsora 69791
13.00: Híradó 31866
13.10: Dóra mozija
Magazin 2265953
13.35: Szerelmi láz 3581466
Magyar film (1942 – kb. 72')
Rend.: ifj. Lázár István
Éva egy nap a rádióból értesül róla, hogy apjával baj történt. A háború miatt csak hosszú, viszontagságos utazás után érkezik Budapestre. Apját a cirkuszban találja, ahol lecsúszott énekes bohócként dolgozik.
Éva – Dajka Margit, Szendrey Péter – Csortos Gyula, Radnóthy Tamás – Tímár József
14.50: A csendőr nyugdíjba megy
Francia film (1970 – kb. 96')
Rend.: Jean Girault
Csendőreinket nyugdíjazzák, ám ők sehogy sem találják helyüket a dologtalan civil világban.
Szereplők: Louis de Funès, Michel Galabru 9320682
16.30: Dokumentumfilm 4503595
17.05: David Attenborough: Szeszélyes természet
Dokumentumfilm, 1. 236359
18.00: Fókusz plusz
Válogatás a hét riportjaiból
Műsorvez.: Holló Márta, Kolosi Péter 6779
18.30: Kedvenc magazin
Kisállattartók magazinja 4798
19.00: Híradó 2311
19.30: Vészhelyzet
Amerikai filmsor., 17.
Bentonnak túlóráznia kell. Jennifer bejelenti Greene-nek, hogy válni akar.
Greene – Anthony Edwards, Ross – George Clooney, Lewis – Sherry Stringfield 97446
20.15: A kiss Buddha 1203514
Olasz–francia–angol film (1994 – kb. 125')
Rend.: Bernardo Bertolucci
Sziddharta herceg – Keanu Reeves, Dean Konrad – Chris Isaak, Lisa – Bridget Fonda, Jesse – Alex Wiesendanger
22.25: Nyári álmok: A Beach Boys története
Amerikai film (1990 – kb. 92')
Rend.: Michael Switzer
A Beach Boys együttes pályafutása a hatvanas években kezdődött. Olyan zenei stílust hoztak létre, amely meghódította az egész világot.
Szereplők: Bruce Greenwood, Greg Kean 9000494
24.00: Dóra mozija (ism.) 9511
0.30: Népszabadság-sajtóklub (ism.) 71736557

TV3

9.55: Profitvadász
A Tv3 gazdasági-tőzsdei magazinja (ism.) 8170330
10.20: Cream 21
A Tv3 könnyűzenei toplistája (ism.) 2127175
10.50: National Geographic
Amerikai természetfilm-sor. 4613243
14.: **Sunset, az álmok sugárútja; A rózsaszín delfin legendája; Kambodzsa második háborúja**
11.45: Tiny Toons 5406750
Amerikai rajzfilmsor.
23.: **Önök kérték; A tiszta lég hőse visszatér; Rémtorta**
12.10: Az ezüst kiscsikó
Amerikai rajzfilmsor., 25. 6787717
12.35: Denver, az utolsó dinoszaurusz
Amerikai rajzfilmsor., 21. 110243
13.00: Alf
Amerikai gyereksor., 60.
Kate rövidesen szülni fog. Alf úgy dönt, kezébe veszi az irányítást.
Szereplők: Alf, Max Wright, Anne Scheeden, Andrea Elson, Benji Gregory 726408
13.30: Sherlock Holmes
Angol bűnügyi sor.
18.: **Az ördög patája**
Sherlock Holmes orvosa tanácsára Cornwallba megy nyaralni – természetesen dr. Watson társaságában. 531427
14.30: Babylon 5
Amerikai sci-fi sor.
18.: **Fürkésző szemek**
A földi titkosszolgálat „Fürkésző szemek" becenevű ügynöke a Babylon 5-re érkezik. Küldetésének célja, hogy az űrállomás parancsnokságának lojalitásáról tegyen jelentést. 6151137
15.25: Kegyetlen domb
Amerikai háborús film (1959)
Rend.: Lewis Milestrone
Megrázó akciófilm a koreai háborúról.
Szereplők: Gregory Peck, Martin Landau, Makk Károly 3648934
17.15: H_2O
Extrém sportok magazinja 131576
17.45: Beverly Hills 90210
Amerikai sor.
21.: **Tavaszbál**
Közeledik a nagy tavaszi iskolai bál, az egész West Beverly lázban ég: ki kit fog elkísérni a bálba? Brenda és Dylan számára egyértelmű a dolog.
Szereplők: Jason Priestley, Shannon Doherty, Carol Potter, James Eckhouse, Luke Perry, Jenny Garth 7073507
18.45: Hír3
A Tv3 hétvégi hírműsora 976601
19.15: Kincsvadászok
Családi kalandfilm (1985)
Rend.: Richard Donner

Néhány srác térképet talál, amely a rég halott Félszemű Willy kalózkapitány kincseinek rejtekhelyét jelzi. Egy víz alatti barlangban rá is lelnek az elsüllyedt hajóra...
Szereplők: Sean Astin, Josh Brolin 4602048
21.20: Alkonyzóna
Amerikai sor. 239798
5.: **Egy kis csend és nyugalom**
Rend.: Wes Craven
A zaklatott feleség és anya nagyon vágyik egy kis csendre. Óhaja váratlanul teljesül, amikor felfedezi, hogy meg tudja állítani az időt.
Főszereplő: Melinda Dillon
21.50: Oscar-díjas filmek: Viva Zapata!
(Viva Zapata!)
Amerikai történelmi kalandfilm (1952)
Rend.: Elia Kazan
Szereplők: Marlon Brando, Anthony Quinn 72664224
24.00: Beverly Hills 90210
Amerikai sor., 21. (ism.) 327064
0.55: Egy rém rendes család 35344335
Amerikai komédiasor., 54. (ism.)

MSAT

1.05: Music Box 54503514
9.30–10.30: Maszat 805040
9.30: Mosómacik 49–50.
10.30: Parti sétány, Ausztrália 900040
Ausztrál tévésor., 258–260. (ism.)
12.00: Címlapsztori 255021
13.00: Dilivízió 981040
Dél-afrikai vígjáték (ism. – 100')
15.00: Minden lében két kanál 2. 826408
16.00: Ellopták Jupiter fenekét 330392
Francia filmvígjáték (ism. – 110')
18.00: Dilizsaruk
Angol sor., 8. 979066
18.30: MSAT-klub-műsorajánló 329327
19.00: Gabriella-show 492330
19.30: Túlfeszített húr
Amerikai akciófilm (100')
Rend.: John Kleiman
Szereplők: Thomas Brown, Lori David, Tony Cerola, Mike Clark, Laura Lee Costin 7329427
21.10: Címlapsztori
Politikai vitaműsor (ism.) 3943446
22.10: A hold sötét oldala
Amerikai film
(ism. – 100') 4127798
23.50: Music Box 35299021

HBO

7.00: Koalakaland
Amerikai rajzfilm (93')
Rend.: Yoram Gross 9471088
8.40: Oscar
Amerikai vígjáték (105')
Rend.: John Landis
Szereplők: Sylvester Stallone, Ornella Muti, Peter Riegert, Chazz Palminteri 1709205
10.30: National Geographic
A sztratoszféra-kísérlet (49') 8433791
11.25: Tiszta Hollywood 4245156
Szórakoztató magazin, I/6. (30')
12.05: Sztárközelben: Sylvester Stallone (24') 580476
12.35: Apa csak egy van
Amerikai vígjáték (100')
Rend.: Blair Treu
Szereplők: Wallace Shawn, Ben Diskin 4012243
14.20: Kisasszonyok
Amerikai filmdráma (114')
Rend.: Gillian Armstrong
Szereplők: Winona Ryder, Susan Sarandon, Eric Stoltz, Samantha Mathis 1892750
16.20: Tegnap és ma
Amerikai filmdráma (96')
Rend.: Lesli Glatter
Szereplők: Demi Moore, Thora Birch, Christina Ricci, Melanie Griffith 381069
18.05: Bundesliga-összefoglaló 25. (60') 8840514
19.10: Melrose Place 8170392
142.: **Házat házassággal** (43')
20.00: Még zöldebb a szomszéd nője
Amerikai vígjáték (101')
Rend.: Howard Deutch
Szereplők: Jack Lemmon, Walter Matthau, Ann Margret, Sophia Loren 5463972
21.40: El Mariachi – A zenész
Spanyol kalandfilm (82')
Rend.: Robert Rodriguez
Szereplők: Carlos Gallardo, Consuelo Gomez, Reinol Martinez 7031156
23.05: A remény rabjai
Amerikai filmdráma (137')
Rend.: Frank Darabont
Szereplők: Tim Robbins, Morgan Freeman, Brad Pitt, Gil Bellows 3231427
1.25: Bundesliga-összefoglaló 25. (60') 72902828
2.30: Az utolsó esély
Amerikai akciófilm (111')
Rend.: Tony Scott
Szereplők: Denzel Washington, Gene Hackman, George Dzunda, Matt Craven 7253625

..edgyes

Szabad Művészet, 1949.

III. évf. 7–8. sz. 346–347-o. Kiállítások. Lebestyén György beszámolója: Munkáron művei között.

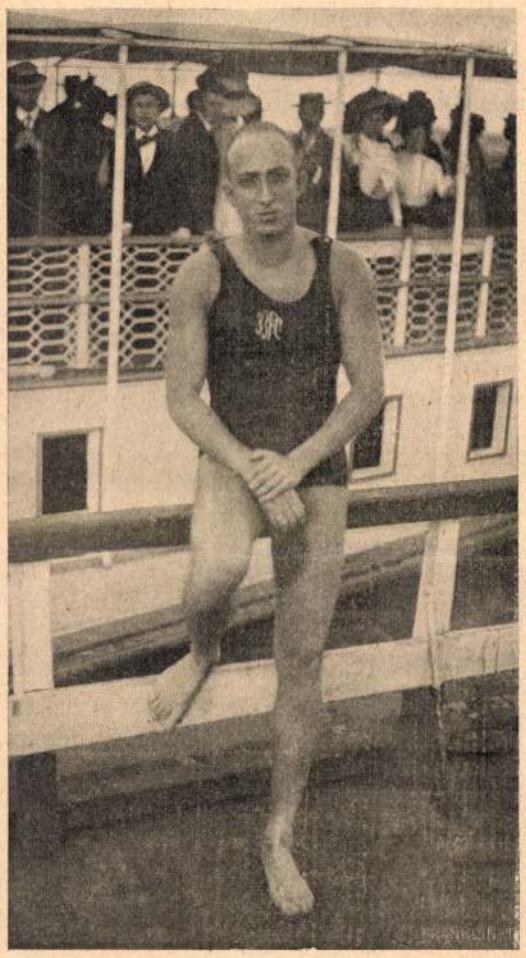

Hajós Henrik, az osztrák úszóbajnokság magyar nyertese.

dott, már világgá kiáltották, hogy becstelen házasságból született, török fattyú. Édes anyját maga a király is *consobrina* néven nevezi. Aztán a világi és az egyházi törvény a szülői házasságát vérfertőző kötésnek mondá! S miért mind e szégyen és gyalázat? Arra fakad a felelet, hogy Balassa Bálint az unokatestvérét vette nőül! Ez volt a legnagyobb bűne! Pedig abban a korban ezt több magyar úr is megtette, sőt az uralkodóház tagjai is elkövettek ilyen házasságot. De őket nem üldözte úgy a balsors, mint Balassa Bálintot, s így nem is kerültek pellengérre.

Mikor a kis Balassa Jánosnak először nyiltak az ajkai szóra, a szülői máj elhidegedtek iránta. Edesanyja csakhamar ott is hagyta őt s új férje oldalán keresett magának örömöt. Nemsokára az apa is búcsút adott kis fiának. Lengyelországba ment, a hol évekig járt-kelt s mulatott. S mikor 1593-ban visszajött, akkor sem a családi tűzhelyet kereste, hanem Bécs és Pozsony mulatóházait. Fejlődő fiacskája fölött tehát csak a két nővér szeretete őrködött. Balassa Bálintnak csak akkor jutott eszébe a fiacskája, a mikor az esztergomi táborban a halállal vivódott. Utolsó óráján aztán Mátyás királyi herczeg jóindulatába ajánlotta a fiát.

Hát ezzel a jóindulattal nem sokra ment volna a kis Balassa János. Többet ért neki a két Paczóth védelme és nagynénjeinek párját ritkító szeretete.

Alig hogy Balassa Bálint a szemét behunyta, fiának a csekély örökségét már elfoglalta Balassa Zsigmond. Azt hirdette, hogy Balassa János nem örökölheti az apja vagyonát, mert becstelen házasságból született. Paczóth András és Ferencz azonban a feleségeik és a kis neveltjük nevében törvényre szólították Balassa Zsigmondot. A prókátori teendőket a derék Gálffy János uram vitte, a kinek aztán sikerült a kis árva ügyét dülőre hoznia. E pör alkalmával igen fontos iratok kerültek elő. Ezek között a legfontosabb — melyről eddig irodalmunk mitsem tudott — az az iratcsomó volt, mely Balassa Bálint házasságának érvényességéről szólott. E szerint Bálint a szentszéknek az ő házassága ügyében hozott marasztaló ítéletét megföllebbezte, *s a római szentszék e marasztaló ítéletet megsemmisítette s Balassa Bálint s Dobó Krisztina házasságát szentnek és érvényesnek ítélte!!* A kis Balassa János nem becstelen házasságból született s nem is volt török fattyú.

De hiába mondta ezt ki a legfelsőbb fórum, a kormányszékek úgy tettek, mintha a szentszék itéletéről mit sem tudnának! A hajsza tehát tovább folyt, s a gonosz rágalom többé soha el nem aludt. A sirig, sőt a siron túl is kisérte az a költő ártatlan fiát. Nem csoda, hiszen maguk a kormányszékek terjesztgették legjobban. Az ő kezükben ez a rágalom fegyver volt, melylyel vagyont kobozhattak el, s abban az időben a kamarák az ily fegyvert nem könnyen adták ki a kezükből.

A Balassa Zsigmond ellen folytatott pör befejezése után a kiskorú Balassa János édes atyja hagyatékát visszakapta ugyan, de a becsületét nem egészen. A mendemonda ugyanis, hogy ő becstelen házasságból született, tovább is kisértett, tovább is terjedt. Így szokott ez lenni a világon. A jó hirnek lassú a lépése, de a gonosz rágalom a piszkos áradat sebességével rohan s áraszt el mindent.

A kis Balassa János különben a nagynénjei szerető szárnyai alatt szépen növekedett. Nagy gonddal nevelték őt. Már korán jelét adta, hogy nem mindennapi tehetség rejlik benne. S a reménység, a mit övéi hozzá fűztek, évről-évre fokozottabb mértékben teljesült. A kis Balassa János fogékony lelkű, kitünő eszű, megnyerő modorú ifjú lett, s az övéi szentül hitték, hogy az édes atyjának a szelleme ad visszhangot benne. Az ifjú aranyhire aztán messze-messze elszállt. S a rokonok, a kik elébb gyülölettel emlegették a nevét, most szeretettel közelgettek hozzá. Jó hire s kedvessége elért Dobó Ferenczhez, édes apjának legnagyobb ellenségéhez is. S csodák csodája! a rettegett nagybátyja, Magyarország bányavidéki generálisa, az ünnepelt hős és dúsgazdag főúr egyszerre csak ott termett az ifjú Balassa János mellett. Aztán mindég sűrübben és sűrübben jött. És elborult lelke az ifjú mellett megifjodni látszott. Úgy tetszett, hogy a sok sebet, a mit a sors és az emberek ütöttek Dobón, a fiatal Balassa egy kötéssel befödte. Dobó látta, hogy az ifjú az ő véréből való vér, egy tőről való rózsa — s így ő nincs többé egyedül. Ezért fiának tartotta, fiává fogadta s atyja helyett ő volt azontúl az atyja. *Már ez időtájt minden adománylevelében Balassa Jánost tételti be örökösének.* Érte dolgozik, érte fárad. Hatalmas úrrá, a hazának hasznos fiává akarja őt tenni.

Mikor Balassa János a 15-ik életéve felé járt, Dobó Ferencz a kor szokása szerint a külföldi egyetemekre küldte őt. Mivel Dobónak Boroszló városában több ismerőse akadt, oda köldé Balassát a nevelőjével együtt. Itt tanult, itt élt a tudományszomjas ifjú.

Ezalatt Dobó, gyakorta járván reá a betegség, elkészíté végrendeletét. Roppant vagyonát teljesen a fiatal Balassa Jánosra hagyta. Ő maga irja, hogy ezt atyafiui zelusából és szeretetéből teszi. Viszonzásul az ifjú Balassától csak azt kivánja, hogy megbecsülje, a mit néki hagy s könnyelműen el ne költse. Jó tanácsadókat is rendel néki a leghivebb emberei közül; olyanokat, a kik már a nagy Dobó Istvánt is szolgálták. «Jobb és hivebb gondviselőket — irja Dobó — nem hagyhatok néki, hanem régi, jámbor s meghitt szolgáimat, úgymint megnevezett Malikóczy Gábrielt és Vásárhelyi Tamás deákot. Azokat hagyom, hogy megbecsülje és intésöket hátra ne vesse, sőt megfogadja engedelmesön.» Aztán végső óhajtásaképen e szókat irja: «énnékem koporsómban is becsületünkre légyen»...

Dobó Ferencz nem is sejté, hogy mikor e szép sorokat irta, Balassa Bálint nagytehetségü fia már az őseihez költözött. A nagy reményekre jogosító ifjú ugyanis 1601 decz. 18-án, tizenhatéves korában, hirtelen elhunyt. Sokáig tartott, mig e gyászos hir Boroszlóból Dobóig ért. Innét van, hogy csak a következő év márczius 14-én temetteté őt el a megtört Dobó a boroszlói Szent Magdolna egyházába. Díszes márványsiremléket is állíttatott neki s rávésette, hogy szeretetből emelte ezt néki a szomorú és megtört Dobó Ferencz.

Az ifjú Balassával Dobó Ferencz utolsó reménye szállt a sirba. A búbánat és a betegség aztán annyira elgyötörte, hogy még új végrendeletet sem készíthetett. Szept. 15-én ő is megtért az Urához. Mint a magyar protestánsok legnagyobb védőjét s jótevőjét temette őt el a felekezete Sárospatakon.

A mint Dobó halálának a hire Bécsbe ért, a kormányszékek megint a régi nótával álltak elő. Dobó végrendelete — irja az udvari kamara — érvénytelen; mert Balassa János vérfertőző házasságból születvén, nem örökölhet. Különben is már meghalt. A mi az ifjú Balassa Jánosnak javait illeti, az is a kincstárra száll, mert atyjának Balassa Bálintnak vértfertőző házassága sohasem törvényesíttetett.

Ilyen nézeten volt a magyar kanczellária és a pozsonyi kamara is. Úgy látszik, e kormányszékek sehogysem akartak arra emlékezni, hogy Balassa Bálint házassága úgy a római szentszék, mint a király részéről törvényesíttetett. Pedig az erre vonatkozó hivatalos iratok ott hevertek a levéltárban!

Végre is a szepesi kamara világositotta föl a bécsi kormányszékeket. Balassa Bálint — irja a szepesi kamara — ő felségétől kegyelmet kapott. Ez a kegyelemlevél ott van az udvari kamara levéltárában. Orlé Miklós tanácsos a saját szemével látta. *Balassa Bálint házasságát különben maga a római pápa is törvényesítette!* Mikor pedig ez a Bálint meghalt, János nevű fiát Dobó Ferencz örökösévé tette, s ezt az intézkedését ő felsége is jóváhagyta. A mi Balassa János anyai örökségét illeti, Dobó Ferencz ezt nem ragadta magához. Dobó Krisztina ingóságait ugyanis lepecsételt ládákban a pataki levéltárban őrzik.

A szepesi kamarának ez a fölvilágositása nagyon kellemetlenül érintette az udvari kama-

HÁZBEOMLÁS BUDAPESTEN A SÁRKÁNY-UTCZÁBAN.

1. RÉSZLET A PARKBÓL. — 2. A MINISZTERELNÖK DOLGOZÓ-SZOBÁJA. — 3. A MINISZTERELNÖK CSALÁDI KÖRBEN.

ÉLYBÓL.

ték. Ott pihent az édesapja, oda vitték (néhány nap múlva) a kedves öcscsét: Ferenczet is. A nagy költő tehát Hibbe városkában aludta álmait. Azaz hogy ott pihent, a hol nála jobban senkit sem gyülöltek. A míg élt, s a míg a hatalom a kezén volt, a hibbeiek csak félték és gyülölték őt. Most, hogy a föld alatt pihent, már panaszkodni is mertek ellene. A jó hibbeiek ugyanis fölövezték magukat az útra, s Prágában Rudolf császár előtt szórták a vádat arra, a ki már nem védhette magát. A vádaskodásban akadt igaz is, meg hamis is. A hibbeieknek különösen fájt a Balassától kiadott erdőtilalom, mert a kecskéiket nem volt hol legeltetniök. Aztán a mezeik és a malmuk elfoglalását is fájlalták. De a legnagyobb sérelem mégis a torkukon esett. A királyhoz beadott panaszukban ugyanis azt mondják, nem ihatnak, nem mulathatnak ott, a hol kedvök tartja, hanem csak a Balassák korcsmáján.

Bizonyos, hogy a hibbeiek jól kieszelték az időt és a helyet a panaszukra. Rudolf császár jó szivvel hallgatá őket, s mivelhogy Balassa Bálintot már nem vonhatta kérdőre, haragjának a derekát Böki Paczóth Andrásra és Paczóth Ferenczre irányította. Ez a két Paczóth — a mint tudjuk — Balassa Bálint két derék nővérének a férje volt. És az ő kezükre adatott a költő egyetlen árvájának a gondozása. A mint Paczóth András a király dorgáló leveléből megtudta, hogy a hibbeiek az ő megkerülésével Balassa Bálintot is, meg őt is méltatlanul adták be a királynak, éktelen haragra gyulladt. Nem jó az ilyet játékra venni, — gondolta magában. S menten el is határozta, hogy a hibbeieket megfenyíti, ha szintén a nevében és a hirében megkisebbedik is. A huszárjaival vagy tizenhat hibbei polgárt, a kik a dologban ludasok voltak, maga elé hozatott. Meglátván köztük a mestert: Szár György uramat, ily szókat vetett hozzá: Bestye kurafi, rabló, mért árultál el, mért kerültél meg a hibbeiek panaszával? A megszeppent Szár György alig motyogott valamit, már a deresen érezte magát s számlálgathatta a somfabot suhogását.

Paczóth aztán törvényt láttatott a tizenhat polgár fölött, s a törvény bűnösöknek találta őket. A látszat kedvéért aztán megkóstoltatta vélük az árestom gyönyörűségeit. Majd hazabocsájtván őket, az udvarbirójával kikiáltatta Hibbében, hogy ha még egyszer vádaskodással állanak elő, semmiféle királyi mandátum meg nem menti őket. Úgy elbánik vélök, hogy a csecsemőik szájában még az édesanyai tej is keserűvé válik.

Ezt már a hibbeiek sem vették tréfára. Újra a királyhoz fordultak panaszukkal, s búsultokban azt a bolondot mívelték, hogy fegyveres támadást intéztek Paczóth szolgái ellen. Aztán egész kis csatát vívtak egymás között. De a szegény hibbeiek, bármint fonták is az inukat, gyöngébbeknek bizonyultak. Így aztán több halott hátrahagyásával megszaladtak. S azzal a szomorú tanultsággal várták az ügyük tavaszát, hogy bizony nehéz dolog a békának a dér.

Ime ilyen dolgok folytak ott a nagy költő sírja körül. Ha a zűrzavar, a czivakodás és a hadakozás hangja lehatott volna Balassa Bálint sírjába, bizonyára megelégedéssel és örömmel hallotta volna! Mert mindentől eltekintve, meggyőződhetett volna, hogy kis fiának a sorsát kemény kezekbe helyezte.

És Balassa Bálint kis fia: János nagyon is rászorult az eféle támogatásra. Hiszen az apának minden botlása, minden csüggőben levő pöre s adóssága ez ártatlan fiúcskát nyomta. Egyik kései levelében irja Balassa Bálint, Ernő királyi herczegnek a maga és az öcscse nevében: «*Jól tudjuk a mi balsorsunk és végzetünk igaztalanságát. Ez ellen nem használ sem az érdem, sem az igazság. Épp azért panasztalanul tűrjük ostorozását!*»

Mintha csak egyetlen fiáról irta volna e szókat, úgy rá illett arra. Az apa sorsának a gyásza és a gondja ugyanis a fiút is verte. Már a bölcsőjét is átok és rágalom szálldogálta körül. Azon század legnagyobb szelleme volt az apja, a hős Dobó István leánya meg az édesanyja. Két oly név, mely az utódnak nagy tőkét, egész életre kiható szerencsét és hirt szokott jelenteni. A két nagy név azonban a kis Balassa Jánosra csak átkot, szégyent s később bút hozott. Még gondolkozni sem tu-

Aznap hajnalban az emberek egy fehérlovas harczost láttak az országúton csöndesen léptetni. A fejét a mellére horgasztotta és a homlokát rózsakoszorú fonta körül . . .

BALASSA BÁLINT FIA.

Minél elevenebb a nemzeti élet, minél erősebb a nemzeti közszellem, annál mélyebb és igazabb szokott lenni a nemzeti kegyelet. Ha valamikor, úgy a XVI. században, a legmagyarabb korszakban virult igazában a nemzeti szellem, a hamisíttatlan magyar érzés. Ha e kor irott emlékeit lapozgatjuk, csodálva látjuk, minő erővel, mily megható módon szólal meg a nemzeti kegyelet egy-egy nagyhirű emberünk halálakor. A levelek egész serege siratja egynémelyikét. A nemzeti fájdalom, az igazi részvét költőket és irókat teremt, a kik nem üres szókat, hanem szivből fakadt hangokat hallatnak. S ki merné állítani, hogy az egyesek lelkivilágának e megnyilatkozása nem a nemzet lelkivilágának a lüktetése?

Az 1594. év tavaszán korának és nemzetének legnagyobb költője, Balassa Bálint vett búcsút a földi élettől. Lelke isteni szikra volt, mely századoknak adott világosságot és melegséget. Ismerte és olvasta őt mindenki. Ha valamikor, úgy most volt az ideje a nemzeti részvét és a kegyelet megnyilatkozásának. Hiszen Magyarország a legnagyobb szellemét és tehetségét vesztette el! Keressük az egykorú levelekben, keresve keressük a nemzeti kegyelet megnyilatkozását, és sehol sem találunk rá. Pedig Magyarország szine-java ott forgolódott a haldokló költő körül, s a jótevőjét sirató Rimayn kívül még sem akadt magyar, a kit a veszteség fájdalma szóra késztetett volna. Mi ennek a nyitja? A nemzet Balassában csak a bűnös és könnyelmű embert látta. Hogy költő is volt, hogy szellemével valamennyi kortársát fölülmúlta, ezt abban a korban értékelni még nem tudták. Csak egyetlenegy olyan ember akadt széles Magyarországban, a ki tudta, érezte, hogy Balassa Bálint értékre, szellemre korát messze túlhaladta, s ez az ember maga a költő volt!

A XVI. század alkonyának nagytudású krónikása: *Gabelmann* mester, a magyar nemzetnek leghűbb és legigazabb barátja volt. Német ember a magyar nemzetről oly alapossággal s oly szeretettel, mint ő, sohasem irt. Sas-szeme még a legutolsó szabad hajdúban is meglátta, mi benne a kiváló és az értékes. Gabelmann mester — mint megbízott krónikás — ott volt Esztergom megszállásánál. Folyton a magyarok közt forgolódott; mert hisz Balassával együtt minden valamirevaló magyart jól ismert. És ez a kiváló magyarbarát *1594 junius hó 3-án* fölsorolván az ezen napon megholtakat, naplójába e szókat veti: «Perierunt *Valentinus Balassy, Hungarus sed impius*» etc. *Meghalt Balassy Bálint; magyar volt, de istentelen!* . . . Ime az első és biztos följegyzés Balassa Bálint halálának a napjáról. Gabelmann e följegyzése azonban más szempontból is figyelemreméltó. Határozottan azt bizonyítja, hogy Balassa a halála előtt is csak olyan életet élt, mint előbb. Azaz, hogy az esztergomi táborban sem fárasztotta az eget imával, hanem kedvére mulatott, dorbézolt és szerelmi kalandokra futkosott. Alkalom az ilyenekre elég kinálkozott neki; mert hiszen a táborban ezer és ezer nő akadt s Illésházy naplójából tudjuk, minő élet folyt ottan.

Gabelmann mester *impius* szava értenünk engedi, miért nem nyilatkozott meg a nemzeti kegyelet és részvét Balassa halálakor. Mindenki csak a bűnökkel bőves embert nézte benne! Az emberi gyarlóságokat megbocsátani neki nem tudták. Évek hosszú sora kellett ahhoz, hogy ezeket elfeledjék, hogy az maradjon meg belőle, a mi szép és dicső. S mikorra ez az idő elérkezett, Balassának egykor ünnepelt s bőven megsiratott vitézlő társait a nemzet már régen elfeledte. De a költőnek csak akkor kezdett a hárs fesleni! Csak akkor látszott igazában, minő mély barázdát vágott magának az örökkévalóság mezején.

Balassa Bálint holttestét a hóba borult Kriván-hegy aljába, a kis Hibbe városkába vit-

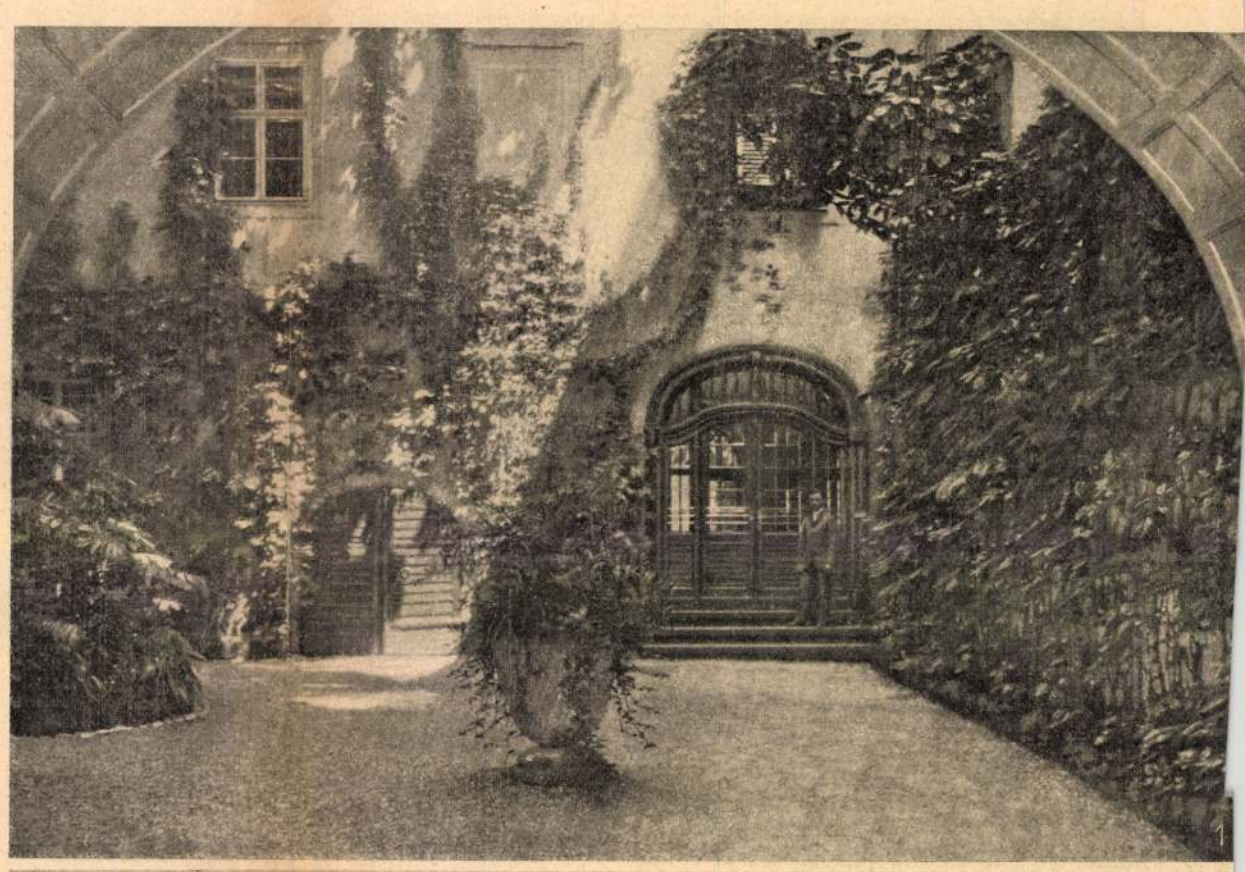

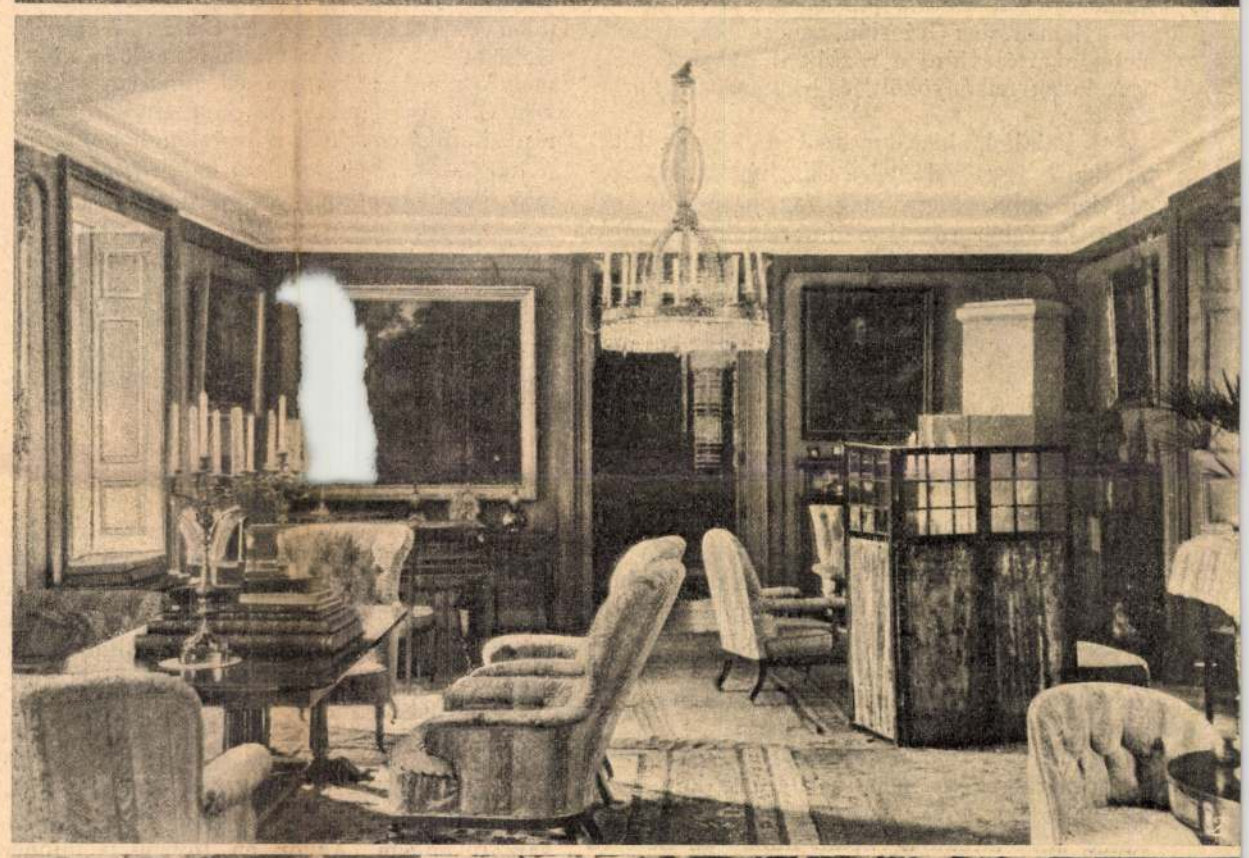

1. A KASTÉLY BELSŐ UDVARA. — 2. SZALON. — 3. A MINISZTERELNÖK PIHENŐJE.

Jel

A HÉDER

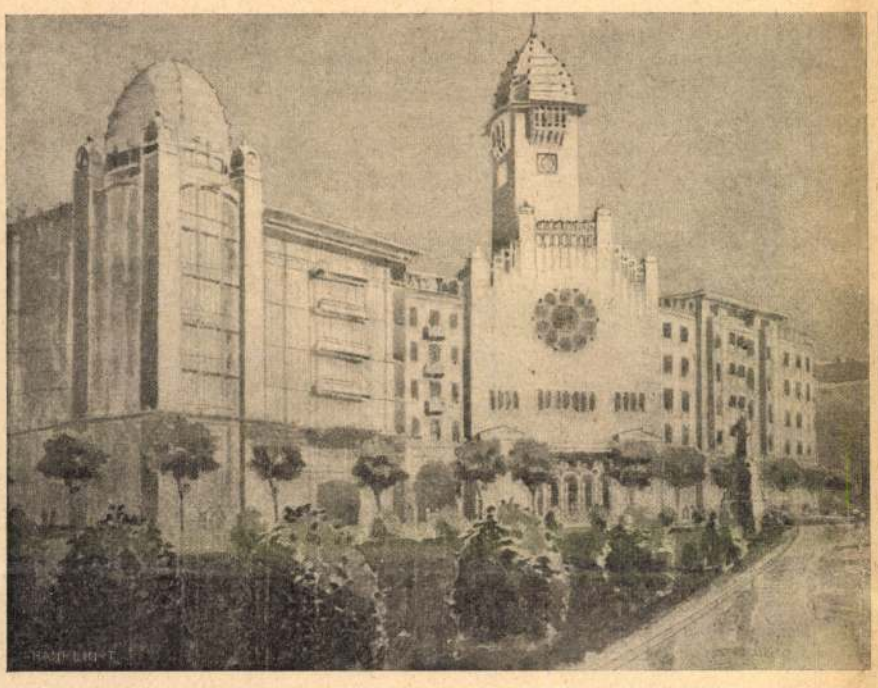

MEDGYASZAY ISTVÁN ELSŐ DÍJAT NYERT TERVE.

SCHULEK JÁNOS MÁSODIK DÍJAT NYERT TERVE.

TERVEK A BUDAPESTI KÁLVIN-TÉR ÚJJÁÉPÍTÉSÉRE.

zsákban életet akartam vinni és most meg kell halnom — mondotta panaszosan a lovag.

— Nem értelek Gráczián, nem tudom, micsoda életet akartál vinni a rózsák illatában?

A lovag felkönyökölt és szomorúan körülnézett.

— Valahol, lent, messze a hegyek alatt haldoklik egy kislány, a kis húgom. És szegényke tudja, hogy meg fog halni, de azt hiszi, ha fehér rózsákat hintenének az ágyacskájára, fehér rózsákat, a melyek fent nyíltak a kolostorkertben, akkor meggyógyulna.

— Szegény, szegény lovag — sóhajtotta Luczilla. — Szólj, hátha segíthetnék még rajtad!

— Eredj a kolostorba Luczilla és hozz fehér gyolcsot és hideg forrásvizet és mosd meg a sebemet. Akkor talán még elindulhatok hazafelé . . .

Luczilla felállott és gyorsan, szolgálatra készen a kolostor felé sietett. Vissza-vissza nézett a lovagra és a szivében valami különös érzést érzett, valamit, a mi több volt, mint szánalom, valamit, a mit még sohasem érzett. Valami különös, valami csodafinom asszonyi indulat forgatta fel az imádságokkal, vezeklésekkel elaltatott szendergő lelkét:

Egy férfi — parancsolt neki . . .

És érezte, hogy nem szabad engednie, hogy meghaljon a lovag, érezte, hogy az életét tudná adni annak a sápadt fiúnak az életéért, érezte, hogy Szent Margit minden rózsáját a lába elé tudná szórni . . .

A szerelem, a vad, a kétségbeesett, a párját féltő szerelem észrevétlenül, csendesen beosont a szivébe . . .

A sötétben botorkálva rohant fel a lépcsőkön, tántorogva ért a czellájába és lázas és reszkető kezekkel szakította fel a szekrénykéje ajtaját. Egy pillanat alatt a legfehérebb vászoningek hevertek előtte és a fehér, ünnepi ingeket lázas gyorsasággal gyolcscsá tépte. Azután vizet merített egy kőkorsóból és elfúló lélekzettel szaladt vissza a rózsafak közé. És szegény kis Luczilla rettegő szivvel, kétségbeesett félelemmel közeledett a lovag felé, mert azt hitte, hogy meghalt a rózsatolvaj, a ki olyan csodálatosan, olyan melegen, olyan ellenállhatatlanul tudott neki parancsolni.

A lovag még élt. Ott feküdt mozdulatlanul a fűben és a melléből csendesen, melegen, lassan szivárgott a vér. És szomoruan, alig hallhatóan szólott a lovag:

— Talán ne is mosd ki már a sebet Luczilla . . . Az erőim pillanatról-pillanatra fogynak és ebben a sötét, szomorú éjszakában, ebben a reménytelen, vérfagyasztó fáradtságban úgy érzem, mintha minden reménység elfogyott volna a szivemből. Jó lenne szépen, csendesen elaludni és jó lenne, ha valami nagyon halk, nagyon finom muzsika szólana a hegyek, vagy talán a felhők közül, jó lenne elaludni, vágyak, akarások, reménységek és fájdalmak nélkül szépen, csendesen elaludni . . .

A kerten halálos csendesség fekszik, csak a tücskök cziripelnek. Elhalón, szomorúan végtelen egyhangúsággal . . . Czirr . . . czirr . . . Hallod? . . . Hosszú, unalmas, ostoba nóta, a melynek nincs kezdete és nincsen sohasem vége . . . Gyászinduló . . . Gyászindulója a korán elmúló nyárnak, a hirtelen hervadásnak. A harmatos, hideg leheletű halál ostoba, irtóztató, idegeket elkínzó szomorú muzsikája . . .

És Soror Luczilla ekkor szeliden föléje hajolt a lovagnak:

— Gráczián, [illegible]d ilyen betegen elmenned a kol[illegible]a lóra ülsz, a vér hevesen megere[illegible]ivedből és te holtan érkezel meg a kis [illegible]hoz. Kérlek, hallgasd meg a kérésemet G[illegible] lovag . . .

Egy kicsike [illegible] van a rózsáskert végén, napokig sem [illegible] senki. Én odaviszlek és ápolni foglak [illegible]ged, ételt és italt fogok neked vinni [illegible]sted visszanyeri majd az elveszített erői[illegible] magam tépem le a rózsáskert minde[illegible]sáját és te büszkén és szépen fogsz [illegible]érni az emberek közé, mint egy kirá[illegible] homlokodra hófehér rózsákból koszor[illegible]tök s azonkívül is annyi rózsát vihetsz e[illegible]magaddal, a mennyit csak a paripád elbír. És ha akarod, engem is magaddal vihetsz Gráczián, én hűségesen és a lelkem minden szeretetével foglak követni . . . De ha nem akarod, akkor én itt maradok és te azért ne sajnálj engem. Akkor én tovább is mindennap imádkozni fogok Szent Margithoz és boldog leszek, mert lesz kiért imádkoznom.

Gráczián lovag sápadtan és mozdulatlanul feküdt s az ajkai körül szelid és titokzatos mosolygás jelent meg:

— Gráczián lovag nem várja meg a virradást, mert még virradás előtt el kell mennie. Messzire kell mennie édes szép Soror Luczilla, nagyon, nagyon messzire, oda, a hová csöndes éjszakákon, tücsökmuzsikás csöndes éjszakákon a ti legtitkosabb, legáhitatosabb imádságaitok szállanak. De Gráczián lovag fent a felhők között nem feledkezik ám meg rólad, hanem kérni fogja a ti szép, szelid szűzeteket, hogy bocsájtassék meg szegény, szerelmes kis Luczilla bűne ott lent a földön . . .

A hold kikandikált a vékony felhőcskék mögül és ezüstös fénynyel mosolygott le az apáczára és Gráczián lovagra, a kik szerelmesen egymáshoz simultak.

— Szép vagy Gráczián lovag és a hangod meleg és simogató, hogy a lelkem megremeg tőle . . .

— Imádkozzál Soror Luczilla, — suttogta a lovag — hogy ne cziripeljenek a tücskök, mert úgy érzem, hogy a szomorú, csúfolódó muzsikájuktól megbolondulok. Imádkozzál Luczilla és tépj rózsákat, fehér rózsákat, sokat, a legszebbeket, kösdd csokorba és fondd koszorúba őket, mert Grácziánnak indulnia kell.

— Én tudom, hogy nem fogsz meghalni lovag, mert Szent Margit meghallgatja az én könyörgéseimet és mi elmegyünk együtt, messze innen és boldogok, nagyon boldogok leszünk.

Gráczián kissé felemelkedett és a megtört fényű szemei a holdba meredtek:

— Megrészegített a rózsák illata Luczilla nővér . . . Megrészegített ez a nagy tavasz, ez a nagy, szent, mámoros tavasz . . . Vágyol a szerelemre, a férfira és az életre, pedig kis Luczilla mi roszkor találkoztunk. Nem vihetlek magammal . . . Megyek vissza a poros országúton, le a sikságok felé, pedig sohasem látom meg többé a sikságokat. Megyek, el kell mennem, mert félek ettől a csöndes kolostortól, ezektől a sötét, szomorú hegyektől és mert a kis húgom várja a rózsáimat.

És most az apácza szólott:

— És én nem mehetek vissza az én fehérlelkű nővéreim közé és meg fogok halni . . .

Hűvös hajnali szellő rohant végig a kerten.

Luczilla a vérző, sápadt homlokú férfi fölé hajolt és az ajkaik összetalálkoztak.

Gráczián behunyta a szemeit és szólott:

— A te első csókod és az én utolsó csókom Luczilla!

*

Hajnalodott. A seb már nem vérzett, de Gráczián lovag alig tudta nyitva tartani a szemeit, mert a halál fáradtsága már ott ült a homlokán.

A haját rózsakoszorú övezte és a föld körülötte tele volt leszakgatott rózsákkal.

És szólott a lovag:

— A nővérek még nem ébredtek fel . . . Nyisd ki a kaput Luczilla és vezess el a lovamhoz. Ott áll a kőfal mellett. Rád támaszkodom és te fölsegítesz a nyeregbe. A gyolcsdarabokat összekötjük, kötelet csavarunk belőlük és te odakötsz engem a lóhoz.

Az apácza engedelmeskedett, felsegítette a lovagot és megindultak.

És Gráczián lovag felült a lovára és a feje a mellére hanyatlott . . .

— Hová mész Gráczián? — kérdezte Luczilla sirva.

Gráczián nem válaszol. Az arcza fehér volt, mint a viasz és messze a sikságok felé nézett.

A paripa lassan megindult és Luczilla nekitámaszkodott a kőfalnak és nézte, a mint Gráczián lovag rózsakoszorúval a homlokán eltűnik a hosszú, szeszélyesen kanyargó lejtőn.

Sokáig állott így . . . A kápolnában megszólalt a harang.

És az apáczák mentek a hajnali misére, de Luczilla nem félt, nem szégyelte magát . . . Felemelt fővel, fenséges nyugalommal az arczán indult a kapu felé.

A Szerelem látogatta meg Luczillát.

És a Szerelem erre az alkalomra egy haldokló lovag alakját öltötte magára, a ki csak egyetlen éjszakára jött, és elment mindörökre . . .

És szegény Soror Luczilla érezte, hogy megfagyott a szive és hogy meg kell halnia. Lehajtott fejjel, alázatosan megindult a letarolt rózsáskert felé.

MEDGYASZAY ISTVÁN

AZ ÁHÖRÉS KORA

424.0-

b az egész világ és szünjön meg
n váltsa meg jogát az élethez. Én,
égéből nem tudom nézni ezt a
ugy érzem, orditanom kellene értük,
nak. Nem tettem, s lám, nem teszem -
az Isten kiköpjön a szájából, sőt,
mert hát én volnék a "próféta",
, hogy a bünhődésnek előbb-utóbb
ra. S ezért hiszem, amit Ön nem akar
kell pusztulnia, mert ilyen elszán-
nyomorgók ellen, mint itt. S ha Ön
zónak magát, akkor a gazok büneivel
kell.

VESZPRÉMI SZINHÁZ — MEDGYASZAY ISTVÁN

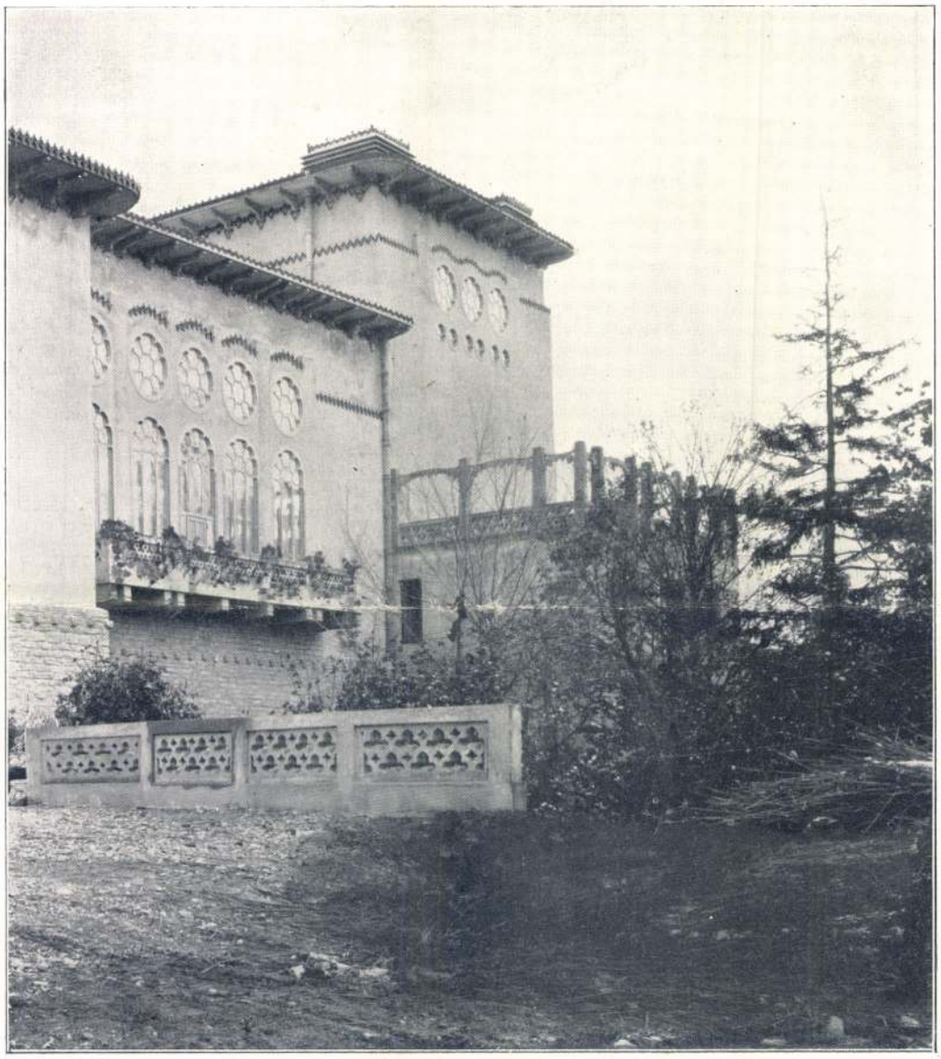

VESZPRÉMI SZINHÁZ — MEDGYASZAY ISTVÁN

VESZPRÉMI SZINHÁZ

MEDGYASZAY ISTVÁN

VESZPRÉMI SZINHÁZ

MEDGYASZAY ISTVÁN

VESZPRÉMI SZINHÁZ

MEDGYASZAY ISTVÁN

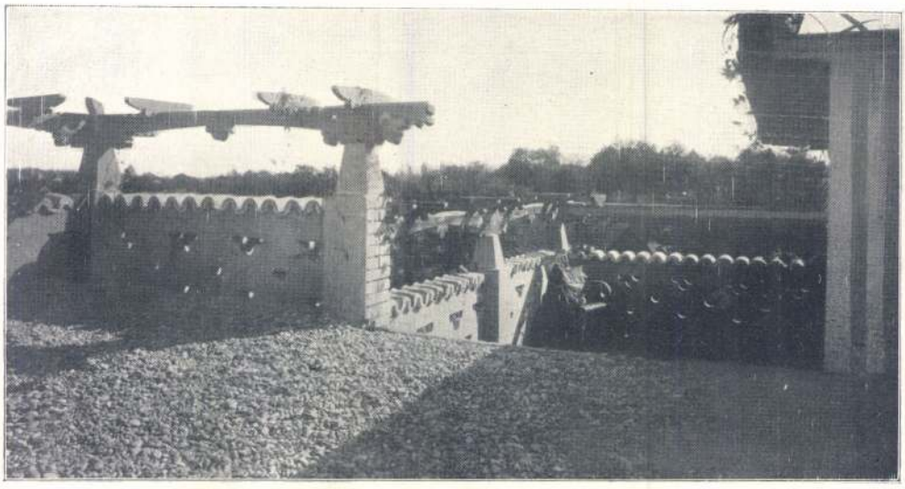

MŰVÉSZLAK

TERVEZTE MEDGYASZAY ISTVÁN
ÉPÍTETTE CSUKA JÁNOS

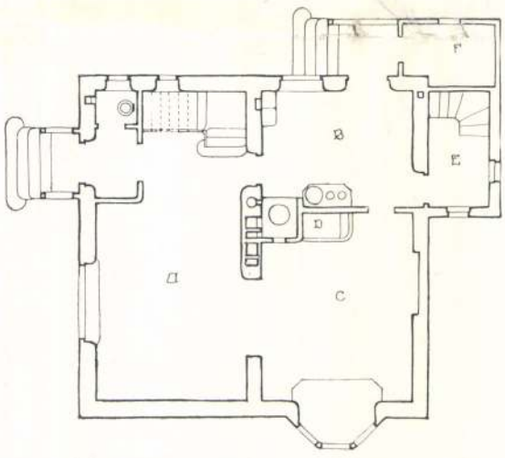

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ

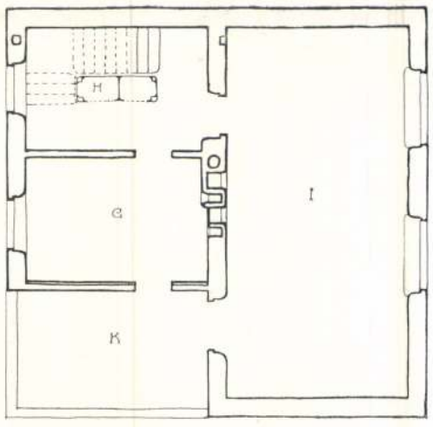

EMELETI ALAPRAJZ

A) Nappali
B) Konyha
C) Háló
D) Fürdőkád
E) Pincelépcső
F) Fáskamra
G) Vendég
H) Szekrények
I) Rajzoló műterem

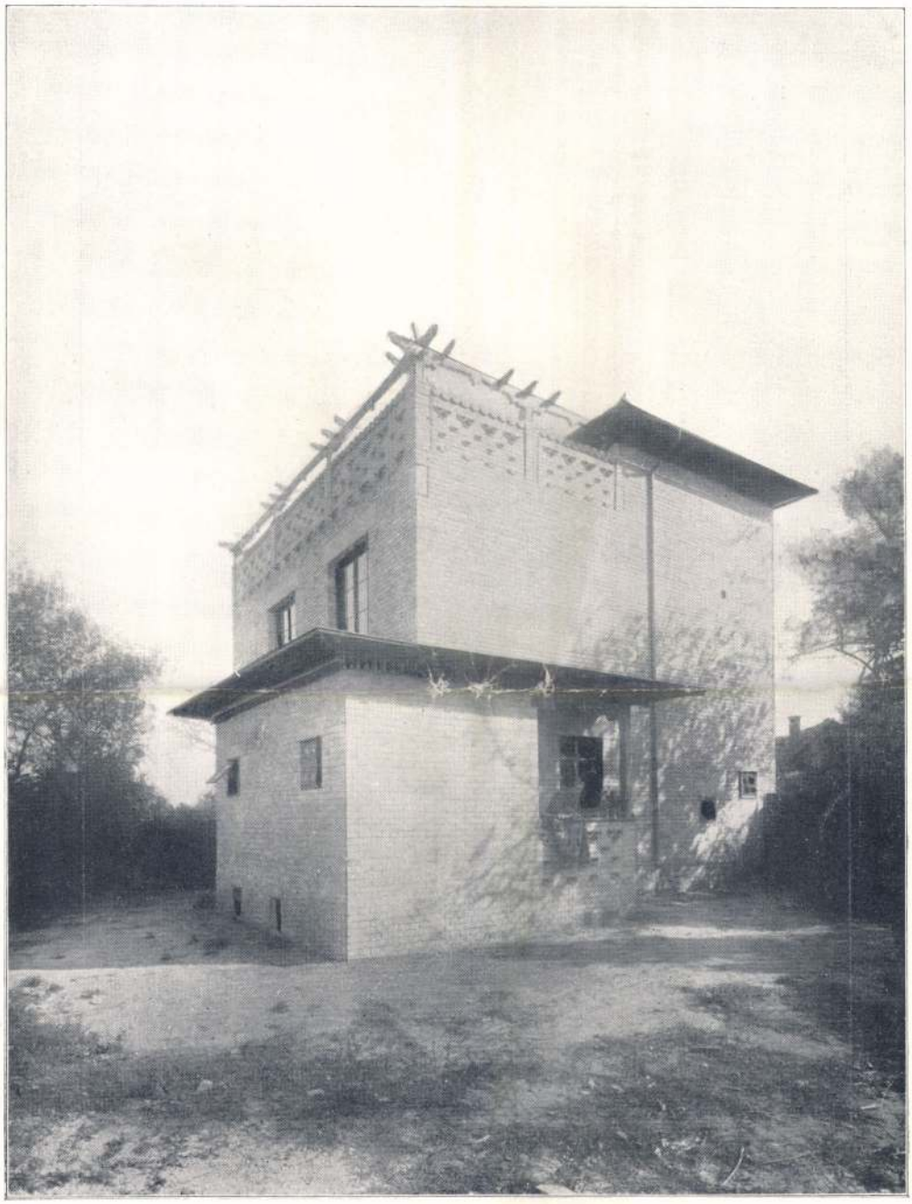

MŰVÉSZLAK MEDGYASZAY ISTVÁN

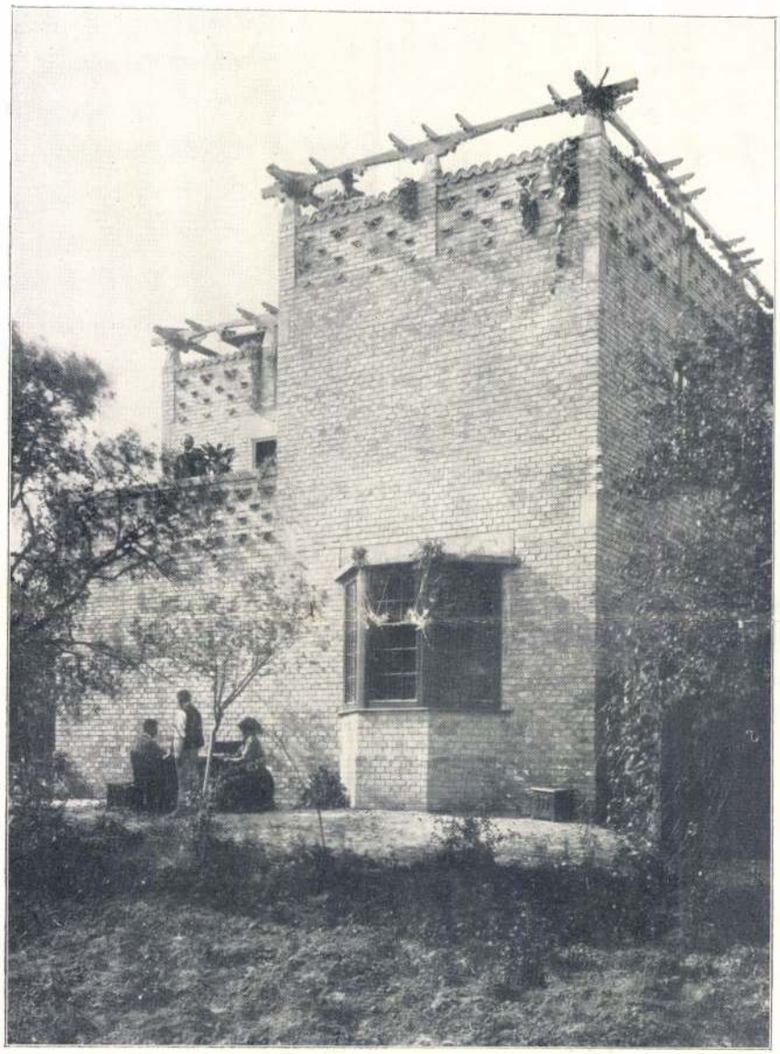

MŰVÉSZLAK — MEDGYASZAY ISTVÁN

MŰVÉSZLAK — MEDGYASZAY ISTVÁN

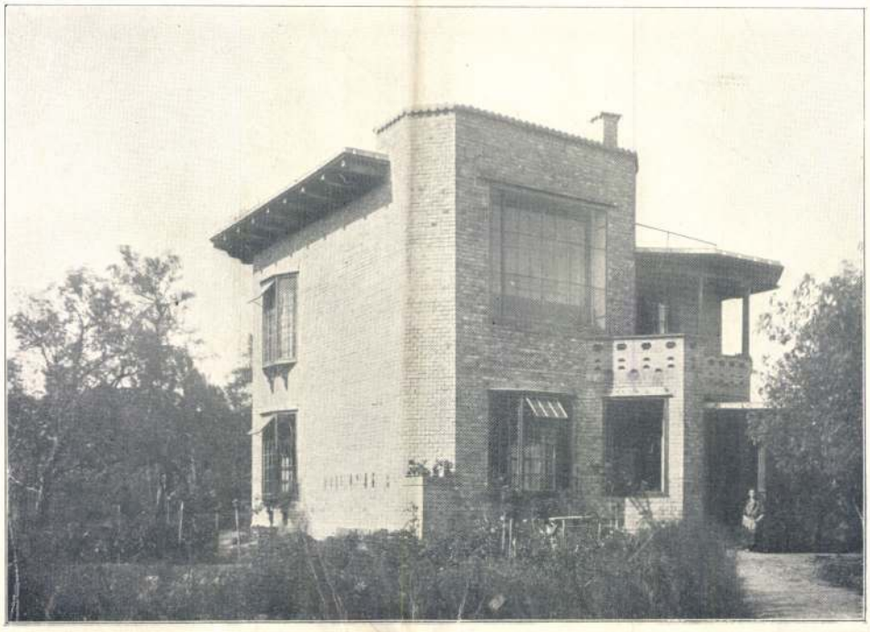

MŰVÉSZLAK — MEDGYASZAY ISTVÁN

ILLUSZTRÁCIÓINK

A HÁZ
Építőművészeti
folyóirat

1908. I. 9-10. 27

Kosztolányi Gyula; építészeti vázlatok és festmények. Szándékosan minden különösebb megjegyzés nélkül adjuk e vázlatokat, nem kommentár kell hozzájuk, maguk mondják el mondanivalójukat. Szerzőjük visszavonultan minden építészi mozgalomtól éli át e rajzokat és különös kedvtelése egy-egy estén vagy délelőtt, hogy fantáziája gazdag tárházát vázlatokban öntse ki. Ami első pillanatra megragad, az óriási rajztudás és gyakorlott technika. Egész sajátos ízű rajzok ezek és változatosak, hol a monumentalizmus komoly mezőin barangolnak, hol pedig a játszibb témák kalandos útjait járják. Építészeti lényegüket a rajz másodrendűvé teszi, főleg mert nem megoldott alaprajzok nyomán támadnak, hanem a fantázia szüleményei és ha a téma itt-ott valami konkrétumra emlékeztet is, nem ez a lényegük, hanem az, hogy architektonikus hangulatokat rögzítenek meg. A rigorozitás ott kezdődik, midőn a szerző épít. Tanúság reá a „Műterem-bérház", melynek főkoncepciója és részletei a legnagyobb pontosság és lelkiismeretességről tesznek számot és a maga teljességében mutatják az „építészt".

A rajzok annál is értékesebbek, mert töretlen csapáson mozognak és legtöbbjében erősen kicsillan a magyaros formák szeretete. Kosztolányiról mint festőről nem mondhatunk semmi újat. Második múzsája a piktura számos babért termett már számára, néhány alkotását azért mutatjuk be, mert tehetségének sokoldalúsága dokumentálásánál hiányoznának.

Kisfaludy Strobl Zsigmond szobrai. Egy fiatal szobrászművész néhány alkotása díszíti e lapokat. Az Urániában rendezett kollektiv kiállításából toboroztuk e mutatványt, mely eléggé mutatja, hogy szerzőjük tud modernül érezni és hivatott művelője a szobrászatnak.

Medgyaszay István: A veszprémi szinház és Két művészház. A veszprémi színház a gyönyörű, intim hatású püspökkertben van, az abba belenyúló „Korona" vendéglő épületén túl.

A kertet körítő utcák jóval magasabbak. A megyeháza felől teljes emeletmagasságból haladunk le a széles betonlépcsőkön a vendéglő terrasza mentén. Így jutunk a színház oszlopos tornáca alá, honnan az előcsarnok és az abból nyiló mellékhelyiségekbe érünk.

A megoldást egy új követelmény nehezítette meg: a nézőtérről kívánatos volt a régi szálló éttermei felé egyazon magasságban kényelmes átjáróról gondoskodni, ez az átjáró pedig az előbb említett bejáró és előcsarnok felett 4·40 magasságban van.

Egy másik lényeges követelmény volt az, hogy a színház másik végében — a városháza felé — szintén kényelmes, kellő számú bejárók legyenek, anélkül, hogy azokat hosszú folyosók által kellene összekötnünk a nézőtérrel és a fent említett előcsarnok köré csoportosuló mellékhelyiségekkel.

A födiszpozicióra még egy másik körülmény is irányadó volt: annak a szüksége, hogy a nézőtér előtti üdülő- és társalgó-helyiségek a szép püspökkerttel oldalt kényelmes és kellő számú ajtóval legyenek összekötve, hogy nyáron a felvonásközökben a kertben is sétálhasson, vagy üldögélhessen a közönség, ismét anélkül, hogy a nézőtértől hosszabb folyosók, vagy lépcsők választják el.

Fordítás

Ennek a hármas követelménynek a színház tervező művésze, Medgyaszay István úgy tett eleget, hogy a főbejárót és előcsarnokot a Megyeház-utca felőli mélyen fekvő kerti útra tette, innen a színház hosszában a nézőtér alatt végighaladunk a nagy társalgón, mely oldalt négy ajtón át a kertbe nyílik; ezentúl a főlépcsőn visszafelé kanyarodva a nézőtérre jutunk. A belépő természetesen szemben találja a színpadot. Ily módon a főbejáró a színpad alatt van. A karzat és páholyok külön bejárói, valamint a földszint két tágas kijárója a főlépcső köré csoportosul és a városháza felé a főbejáróval ellenkező irányba nyílik. A nézőtér két oldalán 16 db egysoros páholy van, a középső részen erkélyülések. A színház alkalmas módon van tervezve, úgy hogy bálteremmé alakítható, valamint mozgófénykép-előadásokra is használható. Az építkezés anyaga téglafalazat, a szerkezeti elemek pedig vasbetonból vannak, így pillérek, ablakok, lépcsők és az alátámasztó konzolok. Az épület hatása komoly és monumentális, minden fölös díszt kerül, a belső szerkezetek hangsúlyozásával eredeti és merész hatásokat ér el.

A gödöllői művészház ugyanazon gondolkodás szülötte, mint a színház. Kizárólagosan a szerkezeti elemek erős hangsúlyozása érvényesül azon. Teljesen modern alaprajz mellett felépítése sem lehet más mint modern. Medgyaszay műveiben a magyar nép formavilágát, a népies építészet hangulatát tükrözi vissza.

Schuleck Frigyest, a kiváló építőművészt, Szeged városa a fogadalmi templom építésével bízta meg. Ez alkalommal a „Magyar Építőművészek Szövetsége" lelkes átiratban üdvözölte az ősz mestert és ugyancsak Szeged város közönségét. Az építészek egy csoportja, amelyben számos előkelő építész között a fiatal generációt teljes számmal találjuk, külön üdvözlőiratban adta szeretetének jelét a zseniális építőművész iránt. Az üdvözlőirat pergamenre rajzolt művészi könyvecske, melyet Kozma Lajos készített. Mintegy száz aláírást tartalmaz.

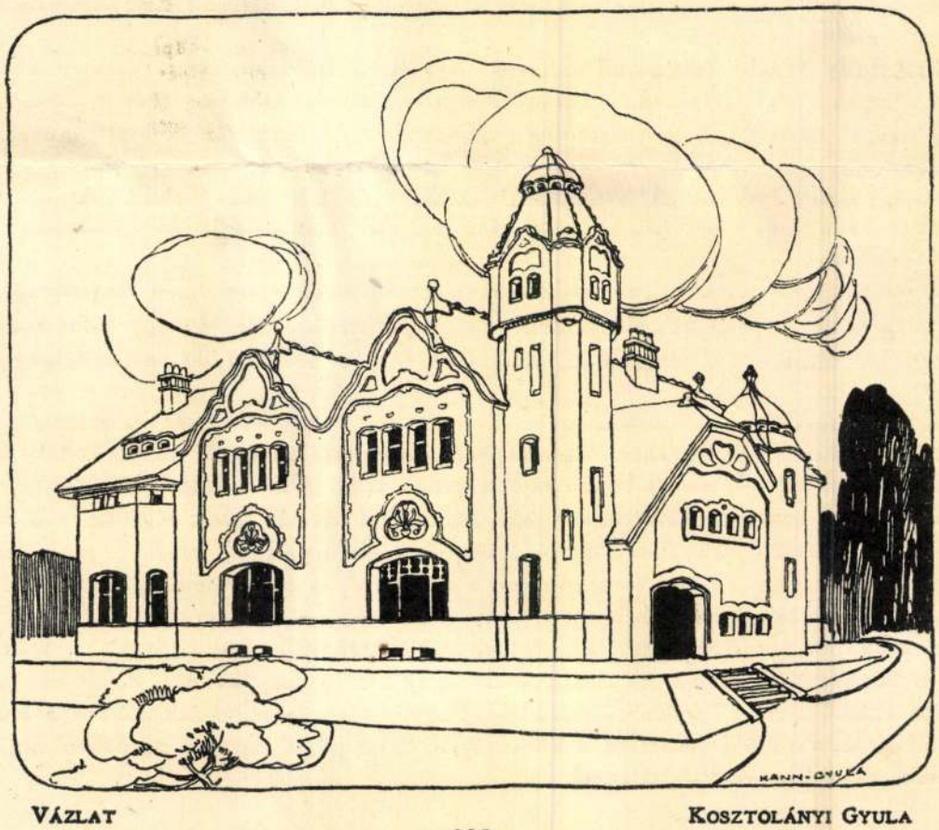

VÁZLAT — KOSZTOLÁNYI GYULA

nyöknek. Az ipari forradalom gépeit régiségnek álcázó tendencia a Bauhaus tevékenységében ért véget. A Bauhaus egyik legegyénibb lámpatervezője a magyar Pap Gyula – egyébként festőművész – volt (tavalyi életmű-kiállításáról lapunk 200/6. számában számoltunk be). A Bauhausban a tradíciók közül kilépő modern formatervezés kiszabadította a fényt a finom kidolgozású, más célokat szolgáló (dísz)tárgyak rabságából, önálló életre keltette és letisztult fényformákká komponálva, egyszerű, gyakran színtelen vagy fehér üvegburákba foglalta. Az irányított, testbe foglalt fény a belső terek központi eleme lett, hangulathatásai mellett erőteljes látványelem, de kevés figyelmet kapott a fény mint eredeti őserő, a fény asszociációs háttere, és mindenekelőtt az ember életében betöltött mágikus szerepe.

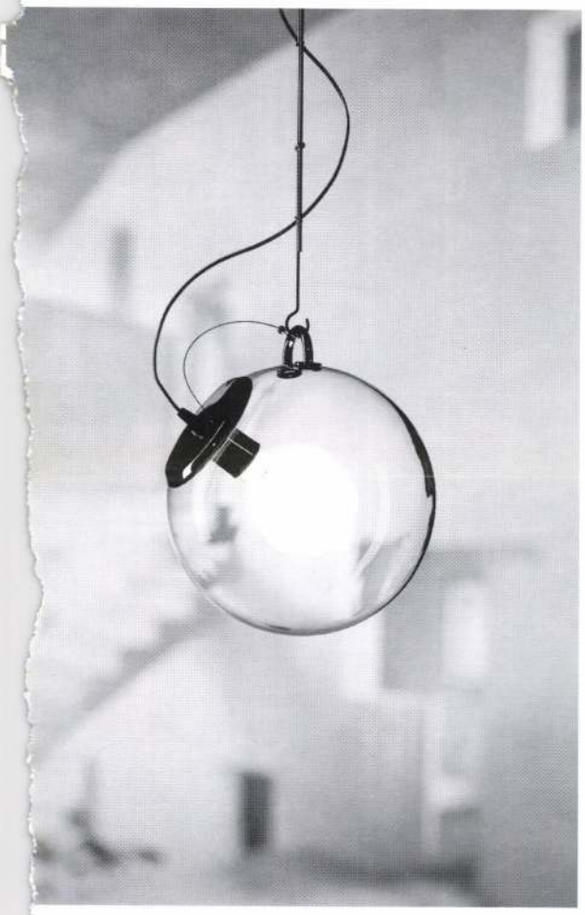

1959-ben alakult az olasz Artemide cég, a modern és a posztmodern sajátos érintkezésének egyik jelentős képviselője az európai designban. Jellegzetes stílusával, az üveg klasszikus formakincsének felidézésével és a bizarr, meglepő, gazdag asszociációs hátteret megmozgató vonalvezetésével hamar helyet biztosított magának a piac élén. Az Artemide tervezői sikeresen kísérletezznek egy olyan formavilág kialakításával, amely a modernista lakberendezés elvei után végre tudatosan vállalja a fény és az ősformák eredendő kapcsolatát. A felhasznált anyagok – alumínium, krómozott acél, festett fém, műanyag, fémbevonatú, színezett üveg – szervetlenek és ridegek, a lámpák egészében mégis valami organikus tartalmat közvetítenek. Egyik-másik természetközeli matériákat is idéz: fonott kosarat, lágyan omló kelmét, vízereket, repdeső díszszalagokat.

Azóta csaknem fél évszázad eltelt, és az Artemide lámpái egyre ismertebbek. Magyarországra tíz éve kerültek a termékei, nagyjából a rendszerváltáskor. A tervezőgárdát olyan világhírű építészek is alkotják, mint a Le Corbusier-nél tanult Mario Botta, a Memphis-iskola egyik alapítója, Ettore Sottsass vagy a japán Kurokawa. Oszlopot, baldachint, tetőhéjat idéző terveik az architektonikus utalások ellenére hasonlóan könnyedek, mint a kifejezetten lámpaspecialista Pietro Derossi harisnyákra, sőt balettjelmezekre emlékeztető kompozíciói. Az Artemide világítótestjei sohasem egyszerűen lámpák, nem a tér és a tárgyi környezet kiegészítői. Méretüktől és színeiktől függetlenül uralják a belső teret, a bútorok mellett főszereplővé lépnek elő. A Magyarországon is hozzáférhető kollekciók, a 90-es évek Artemide-lámpái már messzire kerültek az eredeti harsány, vadóc stílustól. Ezek a darabok a légiesség jegyében fogantak, testetlen fénysugárzók, melyek néha ékszerek, mint Tiffany egykori ólomüveg lámpaernyői vagy a kristályszerűen ezer irányba fényt szikrázó velencei csillárok; máskor zoo- vagy antropomorf, imbolygó lények, krómacél-üveg testük törékeny, mégis stabil a belőlük kisugárzó fénytől; vagy éppen földöntúli méltósággal a légüres térbe forgó mobil szobrok. Sokféleségük mégis egy határozott filozófia köré rendeződik: az üveg, a folyadékból levegő hatására képződött anyagtalan anyag, a fény legtökéletesebb, legjobban alakítható edénye mindig szimbolikus formákba szilárdulva hordozza a lámpatest tartalmát.

Az Artemide-lámpák legfrissebb vonulata látványosan visszavonult a korábbi habzó szertelenségtől. Elsősorban a színek eltűnése és a fehér előretörése feltűnő. Minden típus, a játékostól az ékszerszerűig monokróm fehérben is készül. Széles skálán mozognak a mennyezetre tapadó félgömb burák, a kerti világításban az egyetlen konzolba épített világítógömbök, az indirekt fények alig észlelhető, visszavonuló forrásai, a mobil álmennyezetbe vagy falelemekbe illeszkedő puritán, tiszta geometrikus formájú lámpák. Az Artemide termékek választott jelzője az „emberi fény". Ehhez most az ezredforduló anyagtalanságra való törekvése, az anyagminimalizmus, a hajlékony, könnyed formálás, és mindenekelőtt a környezetbe simulás eszménye társul. Az emberi, növényi és állati formákat azonosíthatatlan, szinte álomszerű tárgyhatás váltotta fel. A legújabb Artemide-trend tudatosan lemond arról, hogy a tér központi, leghangsúlyosabb eleme legyen, elhagyja az extravagáns ízeket. Ennek ellenére eredetiségével, a minden tárgyban benne rejlő különleges ötlettel természetes rokona a 90-es évek dús szépségű lámpáinak: a mának szánt lámpák nem díszek, nem élőlények, de nem is kiegészítők, hanem élénk, expresszív gesztusok, fényt árasztó térplasztikák. Ernesto Gismondi vagy Michele De Lucchi kortárs japán formákat idéző asztali lámpái, Adrien Gardere-nek a klasszikus szigort fricskázó, karcsú alumínium lámpatestjei, Carlotta de Bevilacqua összetett formái, melyek elrejtik és a legváratlanabb felületeken szórják a fényt, Gismondi álomszerű fénycsíkjai egy radikálisan megváltozott életmód aktív résztvevői. Annak a világnak feltűnő, ugyanakkor természetes részei, amelyik a matériától kissé elszakadva, az információk, elektronikus kapcsolatok, adattovábbító hullámok és virtuális helyzetek valóságában él.

■ GÖTZ ESZTER

Lemberg és Budapest hadikiállításai (1916–1918)

„Mint az Alexander mozaik, úgy ezen sok háborús történet is mindenféle színes kőből van összerakva"

(Maróti Géza)

Az OMvH pincegaléria egy mára elfeledett, de építészettörténeti értékei miatt fontos kiállítási műfaj dokumentumait mutatta be: az első világháború két hadikiállításának fennmaradt anyagát.

A háború alatt nem hallgattak a múzsák. A Kriegspressequartier parancsnoksága alatt olyan jelentős magyar írók és művészek tudósítottak a frontokról mint Molnár Ferenc, Szomory Dezső, Mednyánszky László, a mottóban idézett Maróti Géza, Vaszary János, Zádor István vagy Márffy Ödön. A magyar építészeknek két ízben volt módjuk arra, hogy az erődítési utász- vagy hidászfeladatok mellett esztétikailag is értékelhető épületeket emeljenek – katonai feladatként –, s mindkét esetben Medgyaszay István kapta a megbízást. Medgyaszay István (1877-1959), aki tanulmányait Bécsben – Otto Wagner mesteriskolájában végezte – ugyanakkor a magyar építészet gyökereit keresve – megismerte a népi építészet értékeit, foglalkozott a keleti építészettel, emellett az ekkor újonnan megjelent vasbeton technológia művészi lehetőségeit is kutatta.

A lembergi hadikiállításon (1916–17) olyan neves építészek vettek részt – egy-egy pavilont is ők terveztek –, mint az osztrák Otto Schönthal (1878-1961, szintén Wagner-tanítvány); a magyar Maróthy Kálmán (1876-?), Pál Hugó (1879-1932) és Medgyaszay Gyula (István öccse, 1887-1947), ill. építésvezetőként a pályakezdő Kotsis Iván (1889-1980). Schönthal a pavilonokról akvarelleket készített, ezek egy mappában jelentek meg (a mostani kiállításon ez is látható). A hadikiállítás Galícia fővárosának 1915-ös visszafoglalását ünnepelte. Építőanyagként kizárólag fa és kátránypapír állt rendelkezésre, az építkezést orosz hadifoglyok végezték.

Budapesten, a Margitszigeten rendezett hadikiállítás 1917. július 15-én nyílt meg. Erdély visszafoglalását volt hivatva ünnepelni, a bevétel egy részét az erdélyi hadikárosultak segélyezésére fordították. Az építőanyag nagy része a lebontott lembergi kiállítási épületekből származott. Itt már nem szerepelt Schönthal, Maróthy és Pál. Medgyaszay István és Gyula pavilonjai többé-kevésbé egy az egyben a Margitszigeten is felépültek, de lett zenepavilon és egy úgynevezett Műcsarnok is, melynek keleties stílusú épülete képzőművészeti kiállításnak adott helyet. A központi pavilon kupoláját, melyben egyszerűbb formában látjuk viszont Medgyaszay Gellérthegyre elképzelt (1902), soha meg nem valósult Nemzeti Pantheonját – a császári korona helyett a magyar Szent Korona díszíti. A lembergi mezőgazdasági pavilon tatár hadifoglyok által készített tárgyakat mutatott be a Margitszigeten (Kunos Ignác turkológus gyűjtését).

A két hadikiállítás nehéz korban és körülmények között emelt épületei méltatlanul elfeledett értékei építészeti múltunknak. Aki bővebb információkat szeretne kapni a témáról, figyelmébe ajánljuk a Pavilon különszámaként megjelent pavilonépítészeti katalógus idevonatkozó tanulmányát (Hadik András: Lemberg és Budapest hadikiállításai; a kötetről lásd Fekete Judit írását az Új MÉ 2001/2. számában). Itt közöljük a margitszigeti hadikiállítás korabeli katalógusának azon részét, mely a pavilonokat lajstromozza a

1.

2.

3.

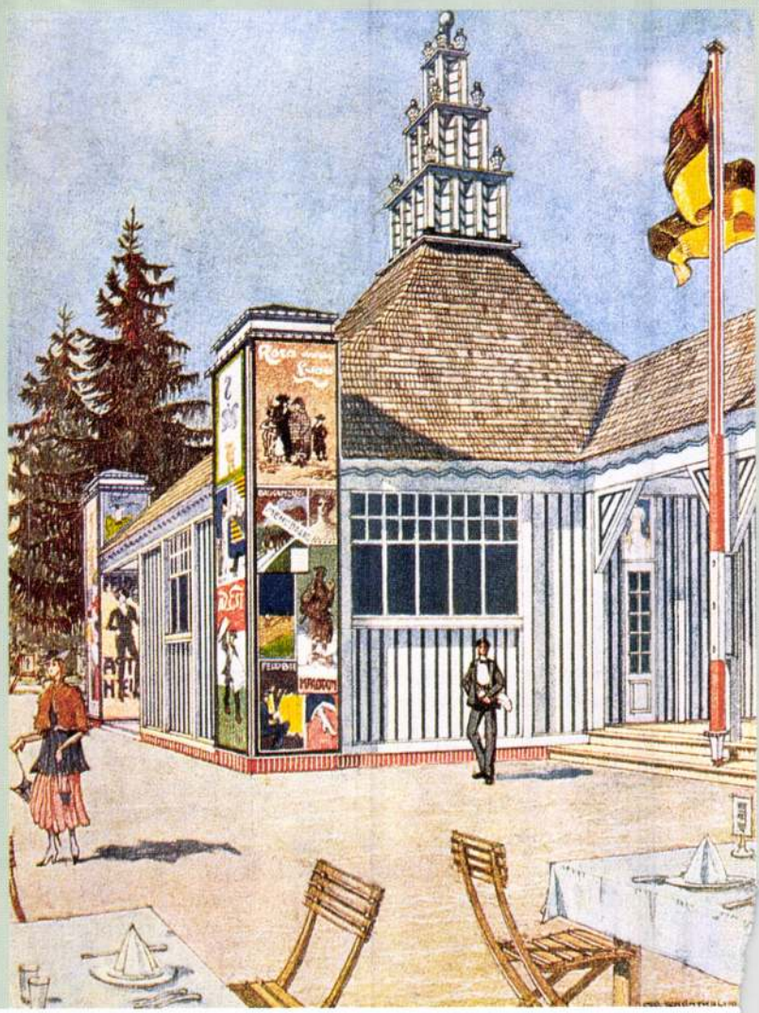

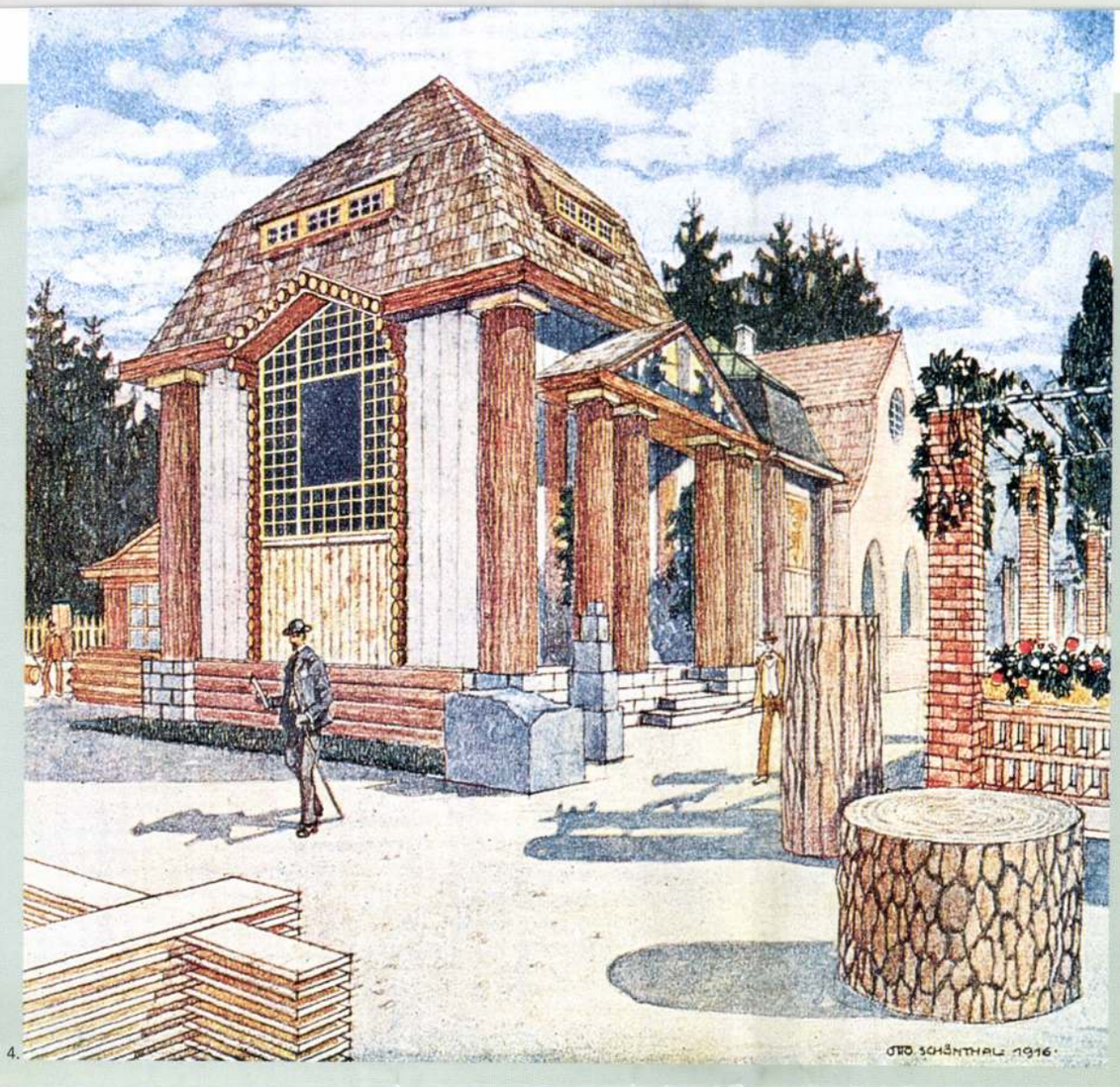

4.

1. **Otto Schönthal: A lembergi hadikiállítás bejárata és központi pavilonja, tervezte Medgyaszay István 1916.** | The entrance and central pavillion of military exhibition in Lemberg, architect: István Medgyaszay
2. **Otto Schönthal: A lembergi hadikiállítás hadtáp-pavilonja, tervezte: Medgyaszay István, 1916.** | Military pavillion at the military exhibition in Lemberg, architect: István Medgyaszay
3. **Otto Schönthal: A lembergi hadikiállítás mezőgazdasági pavilonja, Tervezte: Medgyaszay István, 1916.** | Agricultural pavillion at the military exhibition in Lemberg, architect: István Medgyaszay
4. **Otto Schönthal: A lembergi hadikiállítás éttermi pavilonja, tervezte: Otto Schönthal, 1916.** | Restaurant-pavillion in Lemberg, architect: Otto Schönthal

Magyar pavilon

A Magyar Építészeti Múzeum sanyarú helyzete, gyűjteményeinek foghíjas volta ismert. Munkatársai mégis időről időre tanúságot kívánnak tenni az intézményben folyó tevékenységről, bemutatni a kollekció néhány koherensebb egységét. Talán a szintén szórványos létű lapjuk, a Pavilon adhatta az ötletet, hogy a Műemlékvédelmi Hivatal aulájában megrendezett idei kiállításuk (s egyúttal a tisztes kötetté vastagodott folyóiratszám/katalógus) vezértémája ez a sajátos épülettípus legyen, melynek már meghatározása sem problémamentes.

A katalógusban Bugár-Mészáros Károly vállalkozik a definíciós kalandra. A kastélyok és villák – gyakran orientalizáló – kerti építménye, illetve a sátor jelentésű pavilon szó kapcsolata a reneszánsszal kezdődő hosszabb időszakasz során stabilizálódott, hogy a kellemded időtöltésre, vacsorálásra, fürdőzésre és egyéb földi hívságokra szolgáló épületecske a 19. századra számos egyéb funkcióval bírjon, fölbukkanva akár katonai vagy kórházépület-együttesekben, kereskedelmi célzattal, avagy a helyi és világkiállítások apróbb-nagyobb csarnokaiként.

Ahogyan a funkció, a forma sem foglalható egyetlen képletbe. A pavilon-kiállítás hozott példát divatos kis gloriettre, a kor ízlését más-más léptékben arányosan ismételgető épületekre, a méretek és formák merészségéhez szabad kezet kapó kiállítási standokra, melyek hol „kacsaként" külalakjukban hívták föl magukra-termékükre a figyelmet, hol semleges csarnokként lehetőséget kínáltak az enteriőr szabad formálásában, hol pedig mindenen túl, létükkel képviseltek egy világkép-konstrukciót (mint Maróti Géza építményei).

Ezzel az építészettörténeti vizsgálódás sok szálra bomlik. Vizsgálható a közegészségügyre vonatkozó állami szabványok építészeti vetületeként, vizsgálható a változó (hogy is hívják mostanában?) országimázs kifejeződéseiként, avagy az efemer építés szakmai bátorságpróbáiként, és így tovább. Ahogy a kiállítás is sok szálra bomlott, melyeket a rendezők olyaténképp sodortak újra s újra egybe, hogy kulcsévszámokkal jeleztek változó megrendelői és építési ízlést, nagytörténelmet és helyi kultúrhistóriát az 1871-es, Hauszmann-féle finom, városhangulatot teremtő Erzsébet-téri kioszktól a Vadász György tervezte 2000-es, erős érzelmeket ébresztő hannoveri nemzetcsarnokig.

A kapcsolódó (Fehérvári Zoltán, Hajdú Virág és Prakfalvi Endre szerkesztette) Pavilon-kötet is a maga alapos tárgyleírásaival, s vagy két tucat rövidebb tanulmányával sok érdekeset rejt magában témafelvetéseken, adatközléseken, rövid biográfiákon át az 1996-ra tervezett budapesti EXPO építészeti vetületeiig. A dolgozatok sorában az egyik legérdekesebb Sümegi Györgyé, aki a Velencei Biennále Maróti-féle magyar pavilonjának átépítéstörténetét dokumentálva szomorkás társadalomtörténetet vázol fel.

■ B.A.

bennük kiállított anyaggal együtt. Ugyanakkor (többek között terjedelmi okokból) nem került közlésre az a néhány szemelvény, amely egyrészt a katalógusban másrészt a *Front* című német és magyar nyelvű tábori hetilap a kiállítás alkalmával megjelent 10. számában (1917. szeptember 16-án) látott napvilágot és nyomdafestéket. A kiadványokban szereplő írások közül nem kevés a pacifista hangvételű munka (pl. Bródy Sándor), Krúdy Gyula, és a humor sem hiányzik közülük (Karinthy Frigyes, Heltai Jenő). Heltai például kardjára vésette a *Leben und leben lassen* című közleketű bölcsességet is. (Szegő Gy. szíves közlése.)

Az első szemelvény valószínűleg a Pesti Hírlap meg nem nevezett újságírójának tollából származik (aláírás P.H.) és pozitívan értékeli Medgyaszay István tevékenységét. Szót ejt a 19. század második fele óta napirenden lévő magyar Hadtörténeti (Hadi) Múzeum létrehozásának szükségességéről, ami végül is 1918. november 16-án létre is jön.

A második szemelvény – dr. Kunos Ignác (1860–1945) turkológus cikke –, mely mind történeti, mind művelődéstörténeti szempontból kuriózum jellegű, ugyanakkor kapcsolódik Medgyaszay Istvánnak a keleti világ, művészet és építészet iránti érdeklődéséhez. Kunos a *Tatárpavilon* (Lembergben mezőgazdasági pavilonként szerepelt) terében bemutatott krími, kazári, baskír, nogaj stb. foglyok által által készített tárgyakat ismerteti, és a körükben gyűjtött dalok, versek szövegeit adja közre.

■ HADIK ANDRÁS

1.

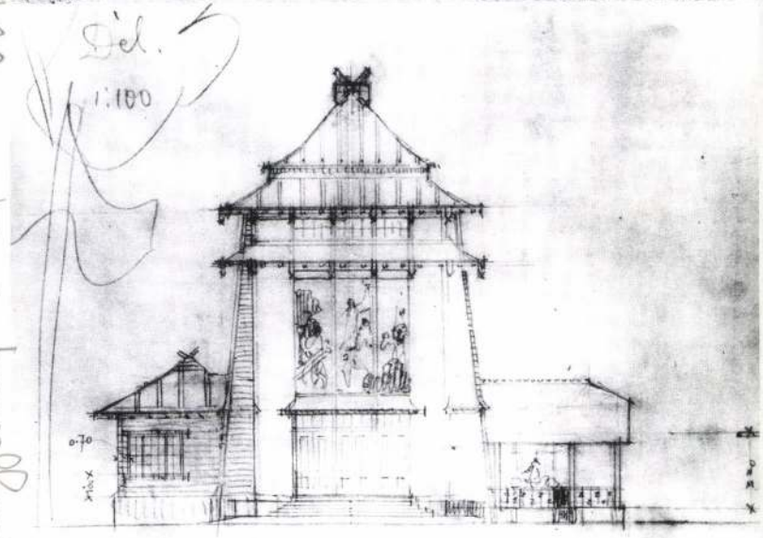

2.

A budapesti hadikiállítás (részletek)

Rég elmúltak azok az idők, amikor a hadikiállítások a háborút akarták megismertetni a civilekkel. Ma már többél-kevésbé mindenkinek van – vagy volt – valami köze a katonasághoz és a fronthoz, s épp ezért a hadikiállítások jelentősége is megváltozott. Nem csökkent – csak átértékelődött. Ami azelőtt újdonság volt, annak most muzeális haszna van, ami szenzációszámba ment, az most a nemzetek véres megpróbáltatásának, óriási erőfeszítésének történelmi értékű gyűjteménye.

Ebből a szempontból kell megítélni József főherceg vezérezredes erdélyi hadiállítását, mely múlt szombaton nyílt meg Budapest legszebb fekvésű helyén, a Duna lágy habjaitól körülölelt Margitszigeten. Tíz pavilonban van itt összegyűjtve az anyag, mely modellekké merevített képeiben, realisztikus másolatokban és eredetik emlékekben tárja elénk az erdélyi front háborús világának gazdag változatait...

Maguk a pavilonok is meglepetésszerűen, kellemesen hatnak. Medgyaszay főhadnagy-műépítész – akire Bartha Albert alezredes, a kiállítás kezdeményezőjének és rendezőnek éles judiciuma a munkálatok vezetését bízta – szakított a hadikiállítások sablonjával. Eddig vászonra vakolt gipszfalak, hamis kőépületek dísztelenkedtek az ilyen helyen – Medgyaszay a tábori építkezések stílusában tartott egyszerű faházakat emelt a Margitsziget hangulatos lombsátrai közé. Eszközei épp oly egyszerűek voltak, mint az anyaga: fűrész és kalapács, meg fatörzsek, gerendák és kátránypapír. Mégis: a pavilonok csinosak, művészi kiképzésűek és egészen stílszerűek. Igen, a lerombolt falvakat építették így odakünt, Galíciában és tiszti étkezők, meg tartalékállások készülnek ilyenfajtán, ilyen gyönyörű primitív művészettel, ilyen csinosan, ilyen meleg otthonossággal.

És ebben a miliőben – ahol, mintha csak minden falevélnek meg volna a maga gondosan kiválasztott helye – harmonikusan illeszkedik bele a kiállítás anyaga. A szabadban: zsákmányolt lövegek, lövészárkok, fedezékek, rejtett ágyúállások, gáránttölcsérek, leégett hidak és még csaknem füstölgő romjai egy székely kunyhónak ... – a pavillonokban pedig a románjárás szomorú emlékeitől kezdve az arcvonal-parancsnokság fenséges vezérének, József főhercegnek többször átlőtt köpenye- és sapkájáig sok ezer tárgy közt vezet el utunk. (...)

■ P. H.

A mi tatárvilágunk (részlet)

ÍRTA: KUNOS IGNÁC DR.

Mohamedán fogolytáborokban töltöttem el a háború irtózatának három nyarát. Hol az esztergomi, hogy pedig a csehországi (Eger) tatár táborokban. Ezernyi tömegekkel hulllámzott a krími, kazáni, miser, baksir, nogáj, csuvas és kaukázusi tájszólásokon beszélő tatár törzsek sokadalma, és el-elhallgattam, fel is jegyezgettem azokat a merendő dalokba öntött keserveket s fájó rigmusokba fullasztott sóhajokat, melyek messze ázsiai országok rég otthagyott otthonjai felé óhajtoztak.

Bőségesen kínálkozott a nyelvkutatói alkalom. Messze területek eleddig ismeretlen népei bukkantak elő kenyérmezei táborunkban, hozván magukkal a magyar nép- és nyelvtudomány szempontjából felette értékes nyelvanyagot és népköltészeti értékességeket. Szinte kötetekre rug immár a tatár népléleknek feljegyzéseimben megörökített költői megnyilatkozása. Kezökben a barkácsolók bicskája, és ajkukon lelki szenvedéseiknek kétségekben vergődő keserüsége, dúdolgatva készítgették időtöltésnek szánt és otthonunkra emlékeztető faragványainkat. Megannyi emléktárgyai vészes idők vészes emlékezetének. És miközben fúrják-farigdálják háziipari és népművészeti érdekességű játéktárgyaikat, hadi motívumok alakulnak elő egyes tárgyaikból és otthonról eltanult megszokásokat, itt-ott ősi hagyományokat jelenítenek meg apróságaikon.

A tatár kéznek népipari ügyességei kiállításunk tatár kioszkjában (tatar jurtu) vannak összehalmozva. Három nyár gyűjtésének az eredménye, és mintegy kiegészítője s üdítő megpihenése annak a nyelvgyűjtő munkának, mely a csak kevéssé ismert tatár folklórnak foglalja magában nyelvileg és etnikailag is értékes kincses bányáját. Közben pedig a háborús költészetnek nyiladoznak meg vértől pirosló rózsái. Megható közvetlenséggel zokogják el a kiszmet végzetességét, mely nemzeti ösztönükkel és belső meggyőződésükkel ellentétes vészfergetegbe sodorta izlám voltukba is belemarkoló felfogásukat. A tatár virágos kertek édes-bús melódiái, melyeket fonogramm-hengerek viaszkjaiban is sikerült megörökítenünk, harci viaskodások panaszaihoz simulnak, és az esztergomi fogolyotthon magyar hangu lankái tatárszavú énekek siró sóhajait hangoztatják vissza. (...)

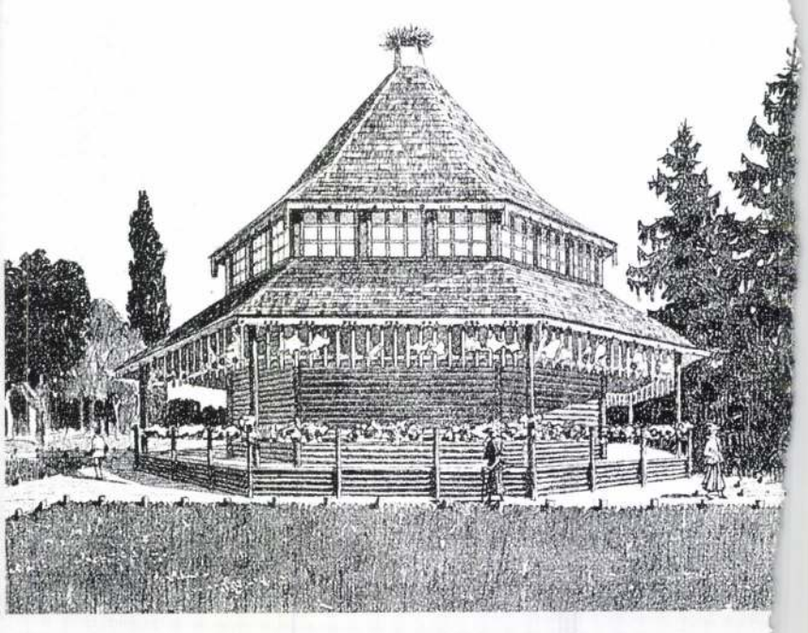

3.

1. **Medgyaszay István: A budapesti hadikiállítás Műcsarnoka, 1917.** | The "Műcsarnok" of military exhibition in Budapest
2. **Medgyaszay István: A budapesti (Margitsziget) hadikiállítás Műcsarnokának vázlatterve 1917.** | Sketch for "Műcsarnok" (exhibition house) of military exhibition in Budapest (Margitsziget).
3. **Otto Schönthal: A lembergi hadikiállítás ipar-csarnoka, tervezte: Maróthy Kálmán 1916.** | Industrial pavillion in Lemberg, architect: Kálmán Maróthy

történelmi érzésű nemzet. Szeret elmerengni történelmének fényes lapjain s bár a haladást írta zászlajára, szívében hordja a múltat, azok emlékét, akik a jelen álmait, a jövő dicsőségét elősegítették. Történelmi érzésű nemzet a magyar is — és híven emlékező. A jubileumok hazájában szinte nemzetivé fejlődhetnék az érmek és plakettek művészete. Egyetlen ellensége, amely fejlődését eddigelé gátolja: a bankett. Pedig csak arra kellene gondolni, hogy az asztaljegyek áráért nemcsak a jubiláló, hanem az annak örömében osztozók is egy-egy örökéletű és művészi plakettet kaphatnának. És lenne kevesebb gyomorbaj és több magyar művészet. És a családi örömnapokat menynyire nemesebbé tenné egy ily finomérzésű megörökítés, mint a rendszerint izléstelen és még többször kelletlen ajándék, amely a házasságok és születésnapok hőseit oly sokszor zavarba ejti. Mondom: ebben a híven emlékező országban széles talaja lenne az éremművészetnek. Csak a munkálóit nélkülözzük, akik termékenyítenék. Az érembarátok egyesületéhez sok szép remény fűződik. És szép és nemes célját el is fogja érni, ha sikeresen megérteti a magyar közönséggel: a bankettezés és az igazi kegyelet közti különbséget.

LEIPNIK L. NÁNDOR

AZ AGANCSKIÁLLÍTÁS PLAKETTJE
BECK Ö. FÜLÖP MŰVE

EGY-EGY SZÉKELY HÁZRÓL, FALURÓL

Görbe Székelyföldünk egyik üde, vonzó tája a fakó hegyek között kanyargó Fehér-Nyikó völgye.

Eleven zöld kaszálók, hullámzó aranykalászos búzaföldek követik kétoldalt a füzes partot. Sötét lombjai alatt bujkál, oson a víz. Nem is látszik, csak ha az övező hegyekre hágunk s búcsúzóul visszatekintünk: úgy csillan ki, fehérlik ki a Fehér-Nyikó.

Hogy átalmegyünk a siménfalvi fedett dobogó hídon, kiszélesedő, kanyargó oldalvölgybe jutunk.

Ennek végében van Medesér. Távol a világtól, kicsi völgyben, annak is a legvégében. Itt vége van az útnak. Nincs ezentúl semmi se, csak meredek hegy, meg erdő, amire csak a kicsideszű csitkó meg a kecskolló szalad fel, ha hajtja a vére, vagy télbe kapaszkodik fel a szegénység egy kis száraz ágért.

Lenn a völgyben olyan csendes megelégedés, boldogság ömlik el az egész falu képén: menedékes, gyümölcsös kicsi útain, a fehér házak muskátlis ablakain meg az előttük üldögélő embereken.

Olyan bizalmasan előrehajolva, naiv jóakarattal firtatják: Honnét jő lelkem, hová ügyekszik, mijárásbali?

Ezeket nem rontotta meg a kultura, ide nem jut el az a sok rossz, ami a világban esik, nem is jut ide más, csak akit itt hoz a szülő anyja világra.

És találunk mindenfelé ilyen helyet, ahol csak magyar nép lakik, és mentül inkább távolodunk a vasúttól s vele a még idegen kulturától, antúl szebbet, kedélyesebbet és magyarosabbat.

Völgy, oldalvölgy tele van barátságos, virágzó községgel, szinte egymást érik, oly közel esnek.

Mondjak egyet a sok közül: Kobát-Demeterfalva. Ezelőtt két falu volt, az egyik református, a másik unitárius. Azért került olyan is, aki a másik falu hitén volt. Ezek aztán átjártak, mivelhogy egy faluban csak egy templom volt. Így esett, hogy az idegenhitűek inkább a másik falu felé építkeztek, és essent, amíg ippen összeértek. Most együtt vannak.

Jómódú, ügyekvő gazdaemberek. Három malom is van a falu alatt, két kőre jár mindenik.

Ott állongált egy legényke, a malomhiú alatt, bementem véle.

Nagy szivességgel mondta el, mutatta meg apróra minden kerekit, darabját, a vízbujtatótól kezdve egészen addig, ahun a hajtófa mozgásba veszi a tejkét, meg ahun a garatban a kislapocka megrántja a csergetőt, hogy elfogyott a török búza vagy miegymás, hogy öntsék fel esmét.

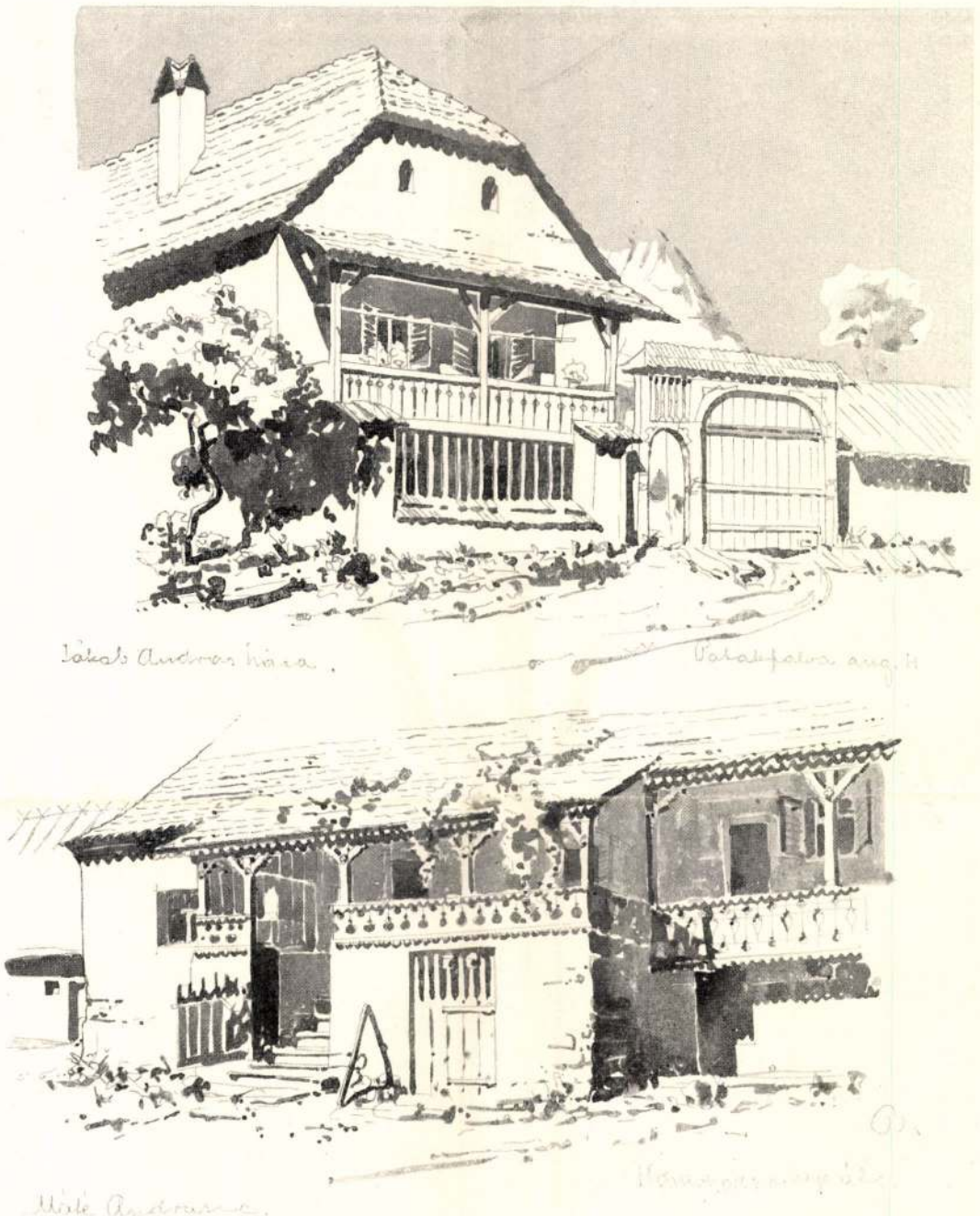

A FELSŐ KÉP: JAKAB ANDRÁS HÁZA PATAKFALVÁN,
AZ ALSÓ HÁZ ELŐTT ROSTÉLYOS TORNÁCCAL.
AZ ALSÓ KÉP: MÁTÉ ANDRÁS HÁZA «LAKTELKE», «ÉLETE»
HOMORÓDSZENTPÁLON, TORNÁCGARÁDICSCSAL, PINCETOROKKAL

A HOMORÓD VIDÉKÉRŐL
BENKÓ ISTVÁN RAJZA

Beesteledett. Feljött a vacsoracsillag, hazaverődött az aratónép is. Elsőben gyanakodva kérdeztek, szemléltek. Elmondtam nékik, hogy felirogatom ami szépet, ügyeset találok, de csak úgy, a városiak meg a magam okulására. Másnap már hivogattak: Gyüjön be, ha akar. Úgy a, nohát má nézze meg a mü kücsüd házunkat, es mondja az öreg ángyó, mü cs'átuk az urammal, a jó isten nyugosztalja, de ügyes ember vót. Fel es van írva ide az úc'ajtóra, azt betűzi: Isten segedelmével épitette E K P e kaput Bálint Mózes tulajdon kezével 1871-be.

Azzal megyünk be az életre, úgy mondják errefele az udvart.

Rajt az életszerek: a gabonás, a csűr, a pajta, tova a sütő, benne a gogán vagy kemence, véle egy fedél alatt a favágó, az árnyékalja, ahová a szekeret tolják be, esmét tova a betakarított szénaösztörükben, a törökbúzakas, minden a ház körül, hogy közel essék. Azután meg, ami olyan kellemetes a nagy nyárba, a terebélyes vadkörte-meg a diófa, a tornác előtt. Széles árnyékot fog, hogy kiülhessenek alája gondolkodni. A tisztára meszelt tornácon, az eresz alatt ott lógnak a gyümölcsös kosarak, a laskalapító, a kicsi tekenyő, meg a kalapakasztó.

És mindez nyitott kapu mellett ott van egész nap, amíg a háznép oda van aratni.

Maga a lakóház két házból — szobából — áll: az elülső pados a nagy ház, a hátsó meg a kicsi ház. Amint kérdem, hogy mirevaló a két ház, magyarázza az ángyó:

— Télbe jő be a sok gyerek, a mienkek meg a másé es, oszt fölrontják a ház fődjét. Azért megyünk az elülső pados házba. Ilyenkor erősen sokan vagyunk, négy háló ágy is kell. A kicsi házba meg főzünk, sütünk.

Nyárba künn vannak a gyerekek, csinálnak magoknak helyet a pajtában s ott hálnak. Mü megtérünk a kicsi házban es, főzni meg a nyári tüzelőben szokunk.

A két ház között van a tőszomszéd felé a kamra, közbül a nyári tüzelő, azután a bedeckázott tornác — az eresz — s kétoldalt a virágos, nyitott tornác a ház hosszában. Ide nyílik a leppentő — a macskalyuk — ahun a macska jár ki be, hogy ne veszedelmezzen, ha igyekszik ki. Alatta van a pincetorka, ott áll a dobonka vagy légely, amibül az aratók isznak, aztán a hordó vadalma ecetnek, meg a vizeskártya.

Hogy kimentünk a házból a „kieresztésen" átal, meg nem állhattam, hogy fel ne vázoljam a deckás tornáccal — az ereszszel.

Aki nem járt náluk, nem tudja elképzelni, milyen helyes és költői gondolat, milyen igazán épitőművészi ötlet nyilatkozik meg abban, ahogyan a zárt lakóházból a szabadba való átmenetet megoldották. Tán önkéntelenül, a szabad természet nevelte szépérzékükkel.

A vázolt alaprajzból is látjuk, hogy az elülső meg a hátulsó kicsi házból az ereszbe lépünk: A csinos, magyaros cifrával áttört deszkafalon beszürődik a napsugár, itt-ott el-eltünik, játszik, amint a szellőtől a körtefa ágai hol elhajlanak, hol meg elkapják.

Már érezzük a szabadságot, a természetet, noha még zárt helyiségben vagyunk.

Innen a kieresztésbe lépünk.

Rányúlik a ház fedele, olyan egyszerűen, szélesen, de oldalai kereken szabadok, látjuk a kertet, az utcát, már éppen csak hogy fedél alatt vagyunk

A kieresztés garádicsán az életre jutunk, az egyenes kőfokokat szabálytalan terméskövek váltják fel, künn vagyunk az életen s még mindig nem vagyunk teljesen a szabadban: a vadkörte árnyas lombjai alá lépünk, azok intenek utolsóra búcsút a távozónak.

A kieresztés felépitésében is igen tanulságos. A garádicsot kétoldalt egyszerű, sima fal fogja közre, jobbról, balról ülőkével. A környezethez képest széles, vaskos, tagozatlan fal már külső alakjával is elárulja, hogy nehéz kő, hogy teher viselésére való: a forma, az anyag és a cél talál.

Erre a nehézkes falra állítják a könnyű, karcsúra faragott ügyes faoszlopot, ebbe ültetik az eresz éle szerint a lábfát, ahogyan a lehúzott fedél kivánja. Ha az oszlopot közelebb teszik a tornáchoz, magasabb kell legyen, ha kijjebb állítják, rövidebb. Tiszta dolog, hogy szándékkal állitották ennyire ki, hogy minél alacsonyabb, minél könnyebb legyen az egész faalkotmány a fal tömegéhez képest, hogy annál ügyesebb legyen a magasságuk között való arány. És itt is megvan a szerkezet anyaga,

célja meg az alakja között való helyes összefüggés. Ez a jó hatás titka, ez kapja meg érzékünket és minél egészségesebb és fejlettebb ez, annál inkább. Az említett összefüggés nem olyan gyakori, mint amilyen természetes. A hazugság világában, városban és kastélyban bőven találunk olyan vas- és farészeket, amelyekről a hírneves építők el szeretnék hitetni, hogy kő, vagy a görög márványoszlopokat megcsináltatják fából, vagy bronzba öntetik. És erre a hamisságra több fáradságot áldoznak, mint amivel egy igaz megoldást találhattak volna.

A nép közelebb van a természethez, s nem csak testben, hanem érzékben is egészségesebb. Egyszerű alkotásait, ha sohasem is látta az ember, egyszerre megszereti: olyan józan, őszinte, magától értetődő minden, annyira jó és igaz, hogy a legegyszerűbb kivitelben is szép.

Szemléljük meg ezt a törökbúzakast, amit idevázoltam. Igen egyszerű valami, gyalulatlan lécből, gerendából van összeácsolva, de látszik rajta, hogy kedvvel faragta az öreg molnár, ügyesen kieszelte a maga javára. Azokkal a kötésekkel, amint az oszlopokba beköti a hevedert, még tréfálkozott is: felül domborúan, alul homorúan tette be a kötést — könyököt — lássák, hogy így is tudja, meg amúgy is. És az öreg nem vétette el: alul, ahol nagyobb az igénybevétel, oda tette az erősebb kötést, a homorút.

Mi városi építők, akik az egyetemen belénk gyömöszölt tudománnyal utólag szépen be tudnók bizonyítani az utóbbi kötés erősebb voltát, bizton elvétettük volna, mert nem érezzük úgy a szerkezetet, mint a természet szabad levegőben és napsugárban nevelkedett józan fia, akinek alkotásaiban mégis több egészséges költészet van, mint megúnt idegen sablonjainkban vagy erőltetett magyaros gipszhímzéseinkben.

Hogy a magyar népben igen erős, és pedig alkotó építőművészi tehetség van, azt további kutatásaim során bő gyűjteménnyel fogom bebizonyítani.

Hogy más vidékről is essék szó, mutassak pár házat a Homoród vidékéről.

Teszem azt a Jakab András házát. Errefelé bőven van kő, jobbára emeletesek a házak. De csak az alsó sort rakják kőből, aztán fából felette.

Hogy mint rakják, hogy kötik egybe, szépen elmondotta apróra a Felsőfalváról való Szél János, aki ügyes mester, s még több házat is csinált:

— Elsőben is körülszemléljük a benvalót, a háztelket, hol lesz jó helye a gabonásnak, a csűrnek, hogy ne kellessék kapaszkodni a szekérrel, ha takarodáskor hozzák haza a gabonát, a szalmát, a szénát, meg miegymást. Ha nem nagyon kapaszkodó a telek, legügyesebb mégis az utca fele építeni a házat, de olyanformán, hogy közbül legyen még a kiskert virágnak.

Mikor most már kiszemeltük a házhelyet, meglépjük, hogy elég tágas legyen a bentájék, a szegeletjire cöveket verünk, oszt kisinórozzuk. Akkor már gyühetnek es az emberek és áshatnak.

A kőfalnak egy lábnyira kiássuk a földet, oszt rakjuk bé a követ a helyibe sárral. Akinek nagy a módja, az mészbe meg porondba rakatja egyelesen. Így falazunk tovább egészen addig, amíg gondoljuk, hogy no most mán elég es leszen.

A kőfalra fektetik fel a talpgerendákat, jó erőset minden fal alá. Ajtó meg ablakfélnek sasfákat aligatnak a talpfába. Erre rakják a falat rakófából — vízszintes gerendákból fel, amilyen magasra akarják a házat.

A szarvazatot — fedélszéket — a koszorúfák tartják és a kakasülők meg a szélkötők fogják össze. Amikor már belécezték a tetőt, drenicával — afféle rövidebb deckával — vagy cseréppel fedik be, s a csúcsára cserépgombot tesznek.

Így csinálódik errefele a ház.

Fönt van aztán a tiszta ház vagy a felső ház, ebben ritkán ha laknak.

Nyárba csak alul vannak, ott főznek s künn hálnak. Ha a ház az országútra szolgál, mint ez is, akkor zárkozottabb. András gazda nem ül ki a háza elé, hanem az alsó rostélyos tornácot befuttatja vadszőllővel, aztán ha veszedelmeznek, onnan ügyel az országútra, hogy senki se veszi észre.

A két szegleten ügyes az a falazott, zömök pillér, amint az emeleti tornácot tartja.

«KIERESZTÉS», MÖGÖTTE DECKÁS TORNÁC «ERESZ» SZÁSZ ZSIGMOND KOBÁT-DEMETERFALVÁN VALÓ HÁZÁBAN. A TORNÁC VÉGÉN TÉJPÓC

A FEHÉR-NYIKÓ VÖLGYÉBŐL
BENKÓ ISTVÁN RAJZA

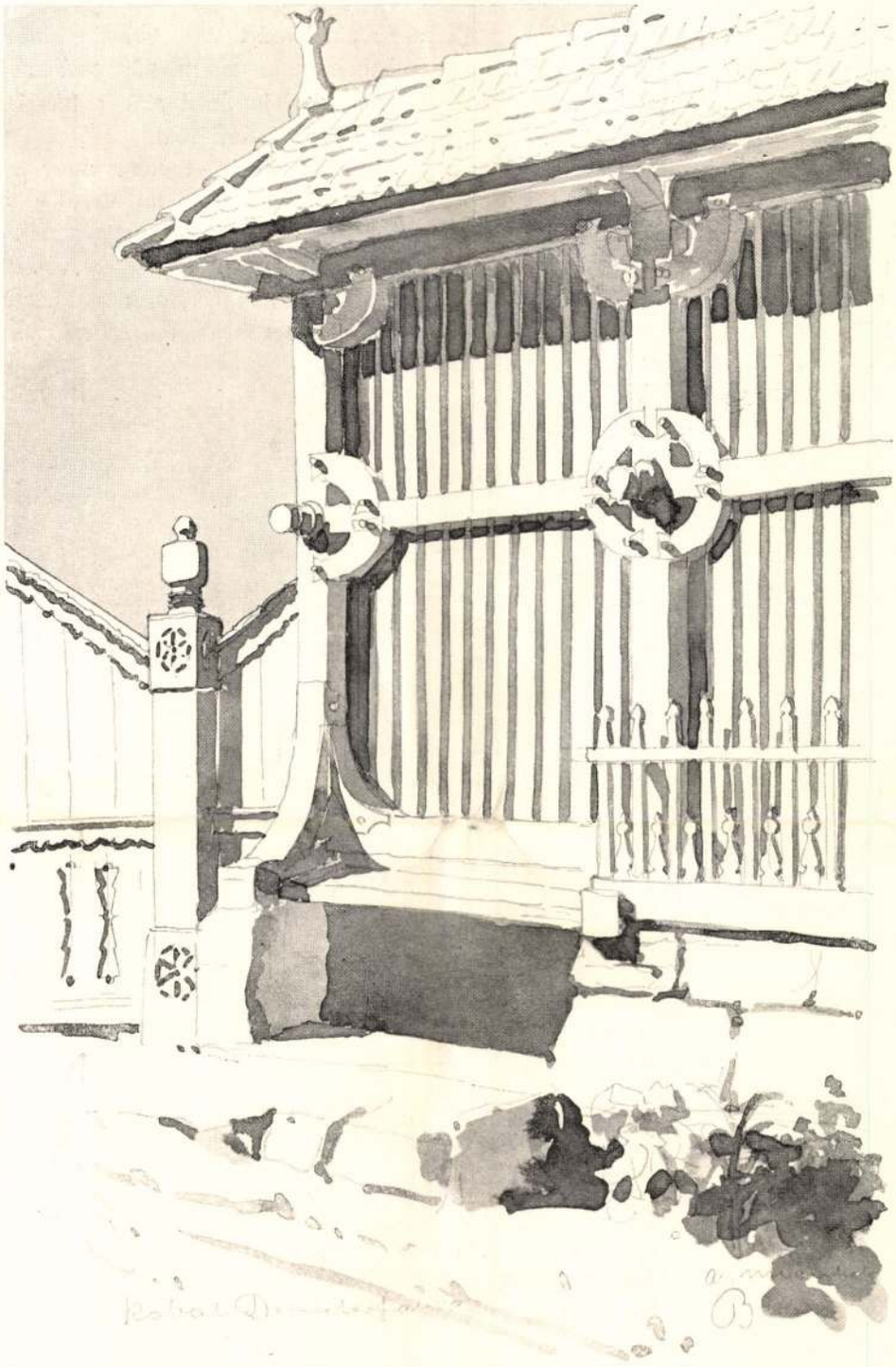

TÖRÖKBUZA-KAS KOBÁT-DEMETER-FALVÁN, A TETEJÉN CSERÉPGOMB

A FEHÉR-NYIKÓ VÖLGYÉBŐL
BENKÓ ISTVÁN RAJZA

Hogy egy cifrább házat is lássunk, nézzük a Máté András házatelkét.

Ez is az országútra szolgál. Arrafele nem is olyan hímes, de befele, az életre, az életszerek fele már erőssen kicsinosították.

Csak ketten. Az András gazda meg a piros felesége.

Igaz, hogy a kőhordáshoz kalákába hítták a falut, meg úgy is rakták, de már a felső sort, a gerendákat meg a szarvazatot egy öreg molnárral ők csinálták most harmadéve. Nyolc piculát kapott az öreg minden napra, rajt is van a neve a kapu szemöldökfáján.

Hogy a tornác közbülső részén magasabb a padolás, azért van, hogy a pincetorka elférjen alatta, azután meg ügyesebben is adódik így: a kicsi karfával elől, a ház hosszában meg a kiugró tornáccal.

Sok érkezésük lehetett, nagy szeretettel működtek, mert még a lábfatartó — a tornácoszlop — kötését is megcifrázták s ahun a kötés peterkéje benyulik a vésett lyukba, rózsát kovácsoltattak, oszt úgy verték bele a szeget. Csinos is az, erősen csinos.

BENKÓ ISTVÁN

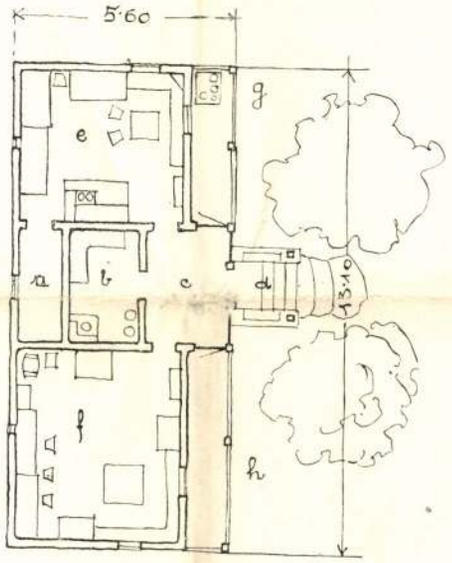

A FEHÉR-NYIKÓ VÖLGYÉBŐL
BENKÓ ISTVÁN RAJZA

SZÁSZ ZSIGMOND HÁZA KOBÁT-DEMETERFALVÁN
KÖZBŰL *a*: KAMARA, *b*: NYÁRI TÜZELŐ, *c*: ERESZ (DECKÁS TORNÁC), *d*: KIERESZTÉS, *e*: KICSIHÁZ, *f*: ELŰLSŐ PADOS HÁZ, *g*: TÉJPÓC, *h*: PINCETORKA

Medgyes Alajós

építész

azonos

Messinger Alajós

építésszel -

005

Medgyes Alajos
épitész

vőd

Építő Ipar 1913. 11. 7.
(A Nemzeti Színház
terepálházata.)

A bíráló bizottság
tagja volt.

kiséreljük a bazilika [illegible]
alapján összeállítani, megjegyezve,
ből el kellett hagynunk az i ott v
biztos alapot, csak a megrajzoland
tesszük, kiemelve és elkülönítve a f
Valószínű, hogy az így megrajzolt k
szettörténeti jellegű s szegényesebb l
neti valósághoz.

A székesfehérvári bazilika ala
Keán elleni hadjáratával hozzák
hogy a király az Ajtonyt támogató S
cseivel a Boldogságos Szűz fejérvár

[1] „... post haec cum Kean Bulgaroru
Quo devicto de ipsius thesauro Beatae Vir
omisit, quam fundasse perhibetur SIMON
SZENTPÉTERY, Scriptores Rerum Hungarica
(A következőkben SSRH. Ed SZENTPÉTERY

[2] A Képes Krónika szerint is Szent I
delmét legyőzve, kincseivel a székesfehérv
krónika már Gyula kincseiről beszél. „...
Kean ducem Bulgarorum et Sclavorum ...
sudoribus predictum ducem vix tandem de
thesaurorum et precique in auro et g
... Ex hac itaque gaza multiplici sanctus
Albensem Basilicam, quam ipse fundaver
calicibus, indumentis etiam pontificalibus c
tiosissimis copiavit ac ditavit. Vasa quoqu
basilice necessaria, necnon et aliis eccles
quia pecunia illis Gyule fuit male aquisita
incendium." (Cronici Hungarici compositio

Medgyes Alajos

epidén

l. Medvey

64. l.
68. l.

Medgyes Alajos

Medgyes Alajos építőművész, V
Nádor-u. 23. 228-06

Bptávb 1940 szept.

Medgyes Alajos

építész

l.

E.-G. II. 100 l

Medgyes Alajos

Budapesti bérház
Kapuja kovácsolt vasból
Fenti terverte, készi-
tette Sima Sándor

Repr

Magyar Tparmüvészet
1928. 253. l.

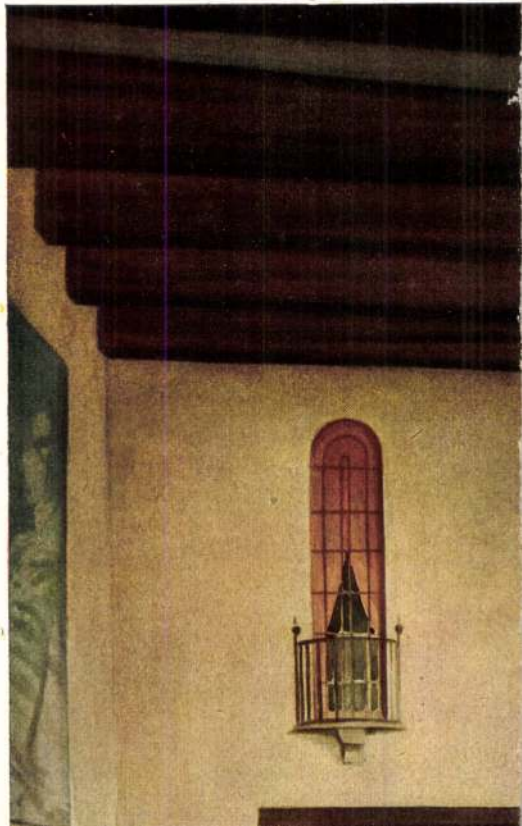

Medgyes Alajos

épitész

Wolf Sándor lakó-
háza Szombathely
fenti terve, repr

Váljubal

571. l.

Medgyes Alajos

épitész

Elektr. arck.

Refellex 844. C.

SÁNDOR

TELEFON
58-8-35

TOZOTT BUTOR-KÉSZITŐ
IKLÓS-UT 53. (VOLT I. KER.)

› új találmány!

-BUTOR

nélkülözhetetlen!

MAGYAR SZABADALOM
111.025. sz. a.

„Fidor" fotel-ágy összecsukva.
Uj rendszerü. Készités minden formában.
Árjegyzék bérmentve.

Medgyes Alajos

ép. Bjert -

wied

=

Magyar Építőművészet

1911. 9 sz. 25 – 28. l

(Budapest, VI. Ev. Lehel utcai mühelyberház)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Medgyes Lajos

építész

uchány bérház és egy kicsi

ujságkar terveröje

vod

—

Biermodéptörekv

540. 1.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Müemlékek Országos Bizottságának ~~annak~~

Rakos ucca

BUDAPEST

~~VI. Állatkerti-ut 1.~~

Medgyes Alajos

építész

Tátra-utcai bérháza

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1929. 7-8. sz.

képekkel

60391 Athenaeum r.-t. könyvnyomdája, Budapest.

BUDAPEST, MŰCSARNOK,
ORSZ. MAGY. KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT

ATHENAEUM
IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA, BUDAPEST

Medgyes Alajós

épitész

MÉSZ. rendes tagja

róa

Isten kardja

szervázlatokkal

Tisztelettel:

elnöki tanácsi tag.

Medgyes
épitész

Ivód

Bierbauer Virgil dr.

Modern építészeti tö-
rekvések Magyarországon.

Karczagmagyállam.

94 - 96. l.

Medgyes

épitész

Részt vett a vörös május
városdiszítő munkála-
taiban.

Épitő Ipar – Épitő –
Művészet. 1929. 67. l.
(H. I.: A kommunista
május elsejének tizéves
évfordulóján.)

...k a várfalba beépített hat profilos
... és próbaásást végeztek a várfal
...gálása céljából. Kiss Dezső vezető
...alajtól mintegy 1·50 m mélységben
...) magasan a várfal tölgyfagerendá-
...n helyezkedett el a fal irányában.
...l egyenetlen leszállásának és repe-

... a püspöki gazdasági udvarban a
...elen, újabb időkből származónak
...ezdték a feltárási terület és a püs-
...sát. Az alapárok ásásakor a bazi-
...nt István-kori padlószinttel egyező
...adtak, ugyanazon vöröses sárgás
...) helyen a székesegyházban is elő-
...erült a püspöki palota déli oldal-
..., melyen korábban üzlethelyiségek
...ten megtalálták a kút és a csator-
...e a bazilikához tartozó falmarad-
...m találtak. *(2. kép.)*
... a kerítés, a kőtár és a Szent Ist-
...si munkálatai folytak. Az alapozás
... régi, rendszerint a várfalhoz tar-

...r. 15.104/1936. III. szám.

Medgyes

Plakátja:
Téli idényvégi kiárusitás. Február 5-17-ig. ...
Bp.1962. 30x84 cm.
Ábrázolás: Hóesés és keritésre elhelyezett feliratos tábla.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállitotta: Munkácsi Piroska /
O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965. 121.l.

Medgyess

szobrász

Szinyei Társaság kiállítása - Ernst Muzeumban - szobrával szerepel.

8 órai Ujság
1939.VI.6.

MDK

Meggyes

Szerepelt a három megye: Szolnok, Bács-Kiskun, Hajdu-Bihar, - tárlatán.

Koczogh Ákos: Tavaszi Tárlat /1964/.

Szolnok Megyei Néplap. 1964. ápr. 26.

MEDGYES (Messinger) Alajos épitész

Szilágyi 2005. 160.

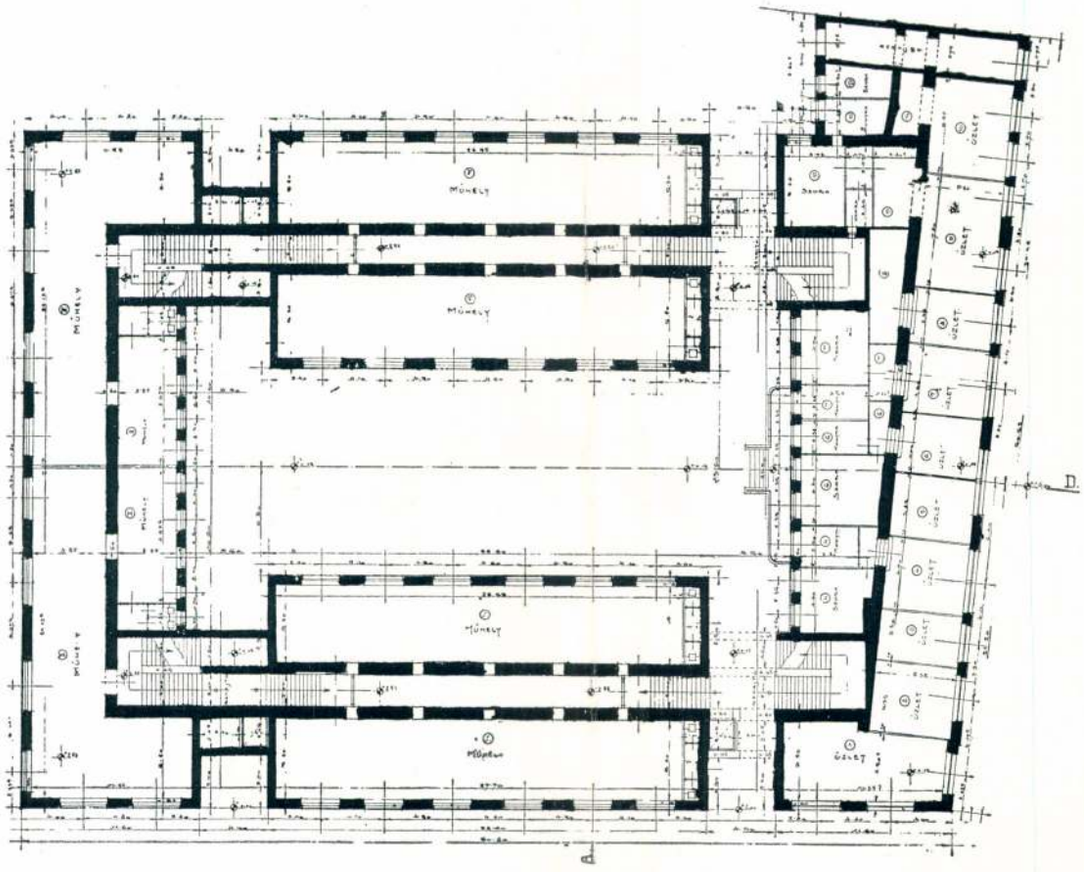

FÖLDSZINTI ALAPRAJZ.

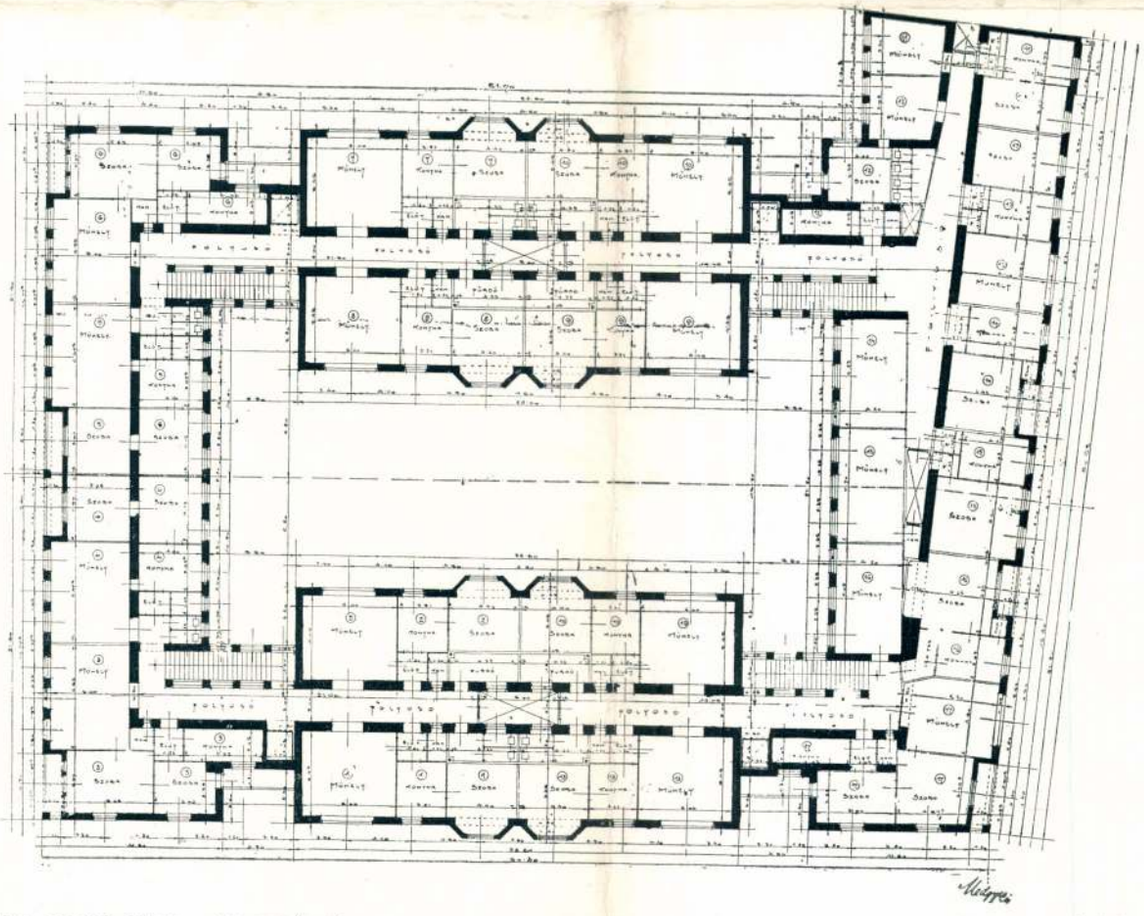

VI. KER. LEHEL-UTCAI MŰHELYBÉRHÁZ. I. EM. ALAPRAJZ. MEDGYES ALAJOS ÉPÍTÉSZ.

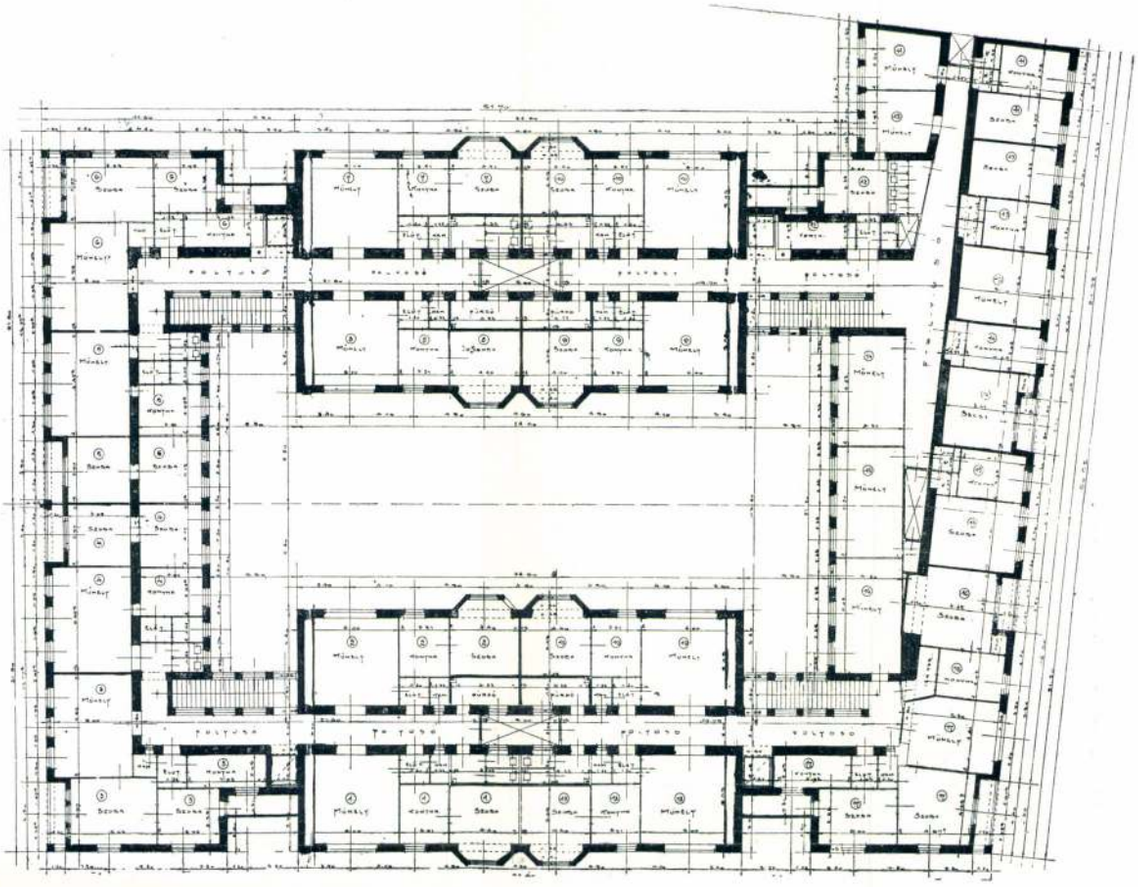

II. EM. ALAPRAJZ.

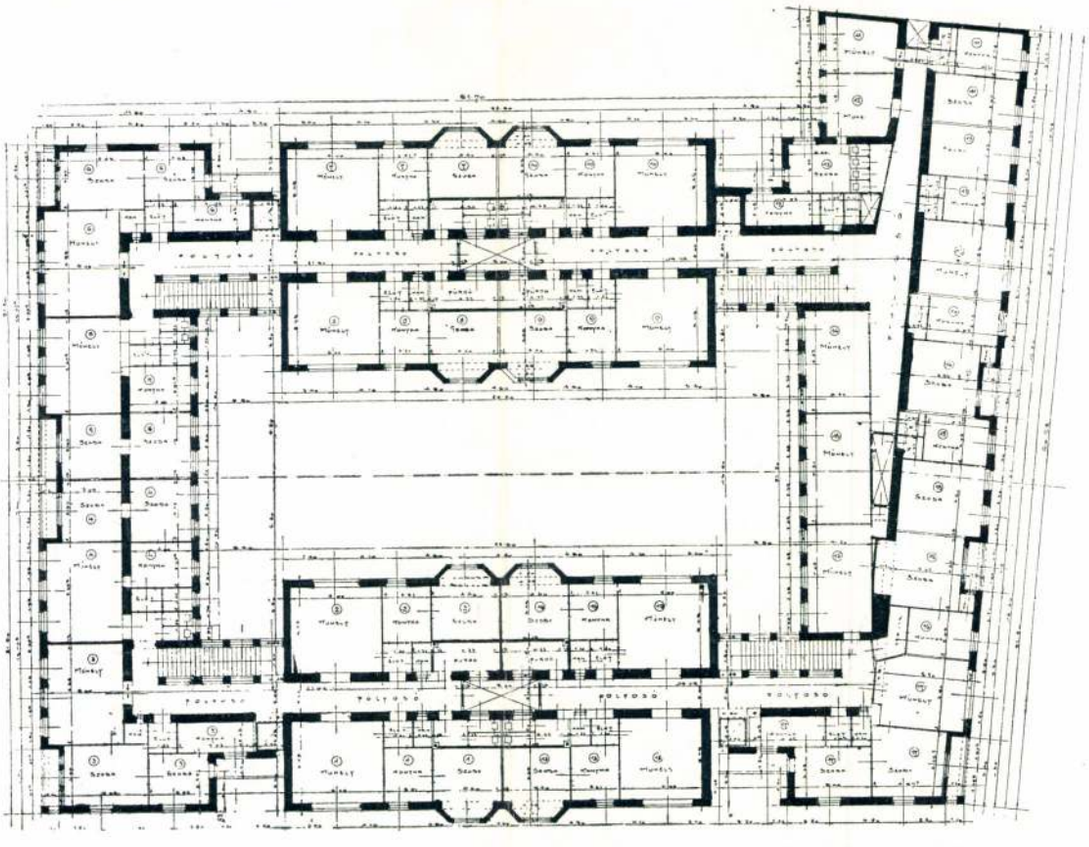

III. EM. ALAPRAJZ.

VI. KER. LEHEL-UTCAI MŰHELYBÉRHÁZ. MEDGYES ALAJOS ÉPÍTÉSZ.

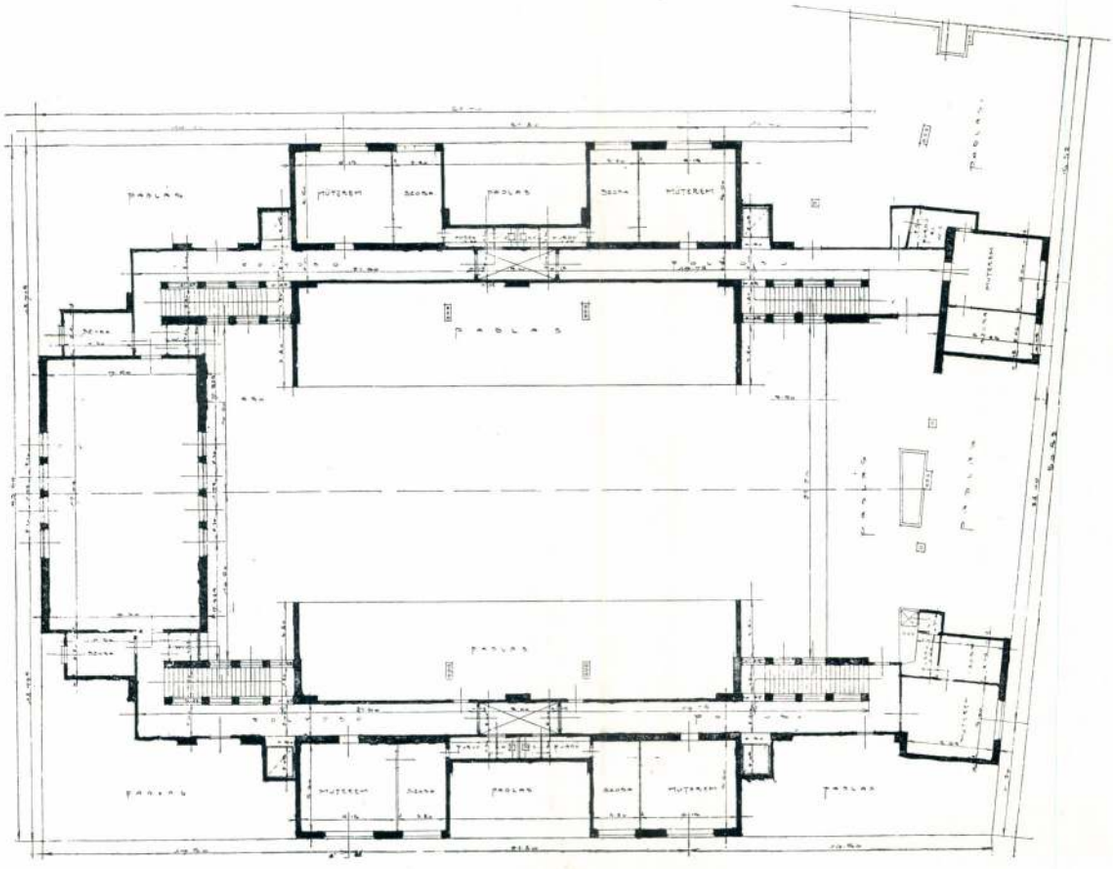

MANZARDALAPRAJZ.

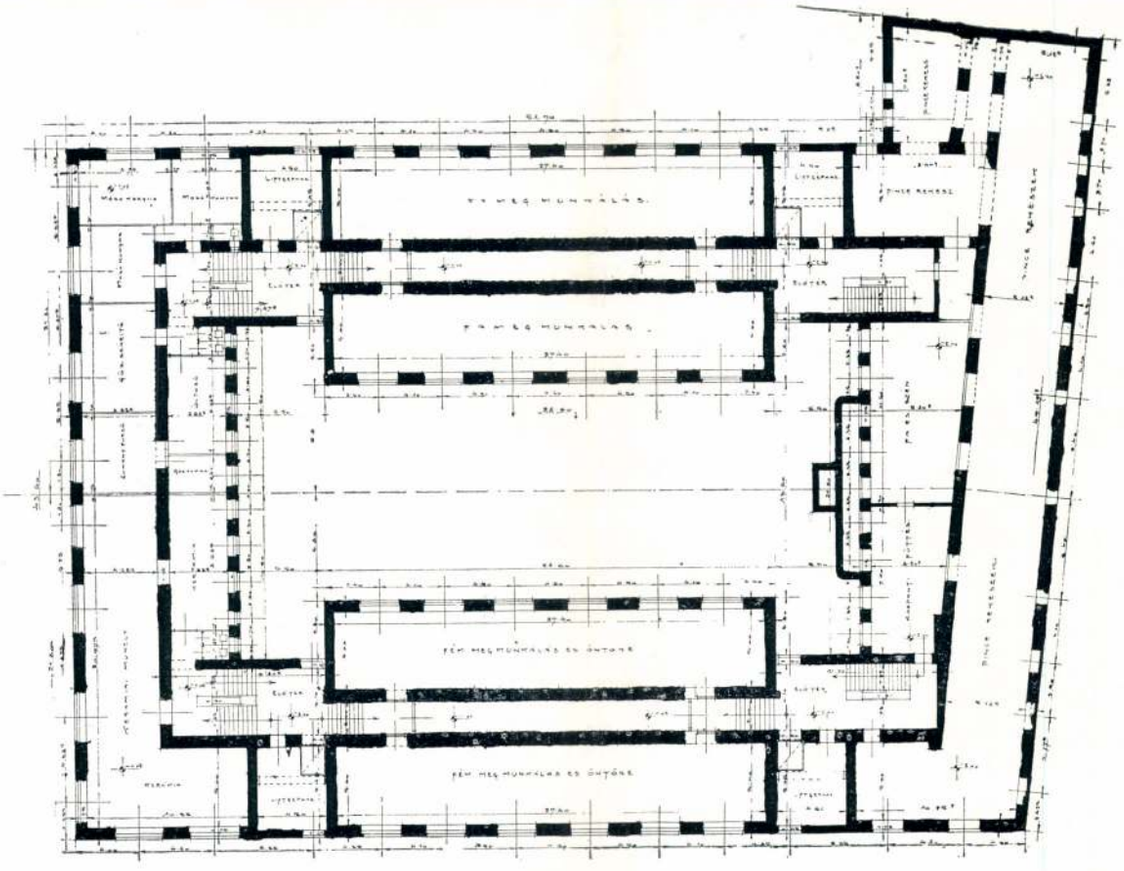

VI. KER. LEHEL-UTCAI MŰHELYBÉRHÁZ. PINCEALAPRAJZ. MEDGYES ALAJOS ÉPÍTÉSZ.

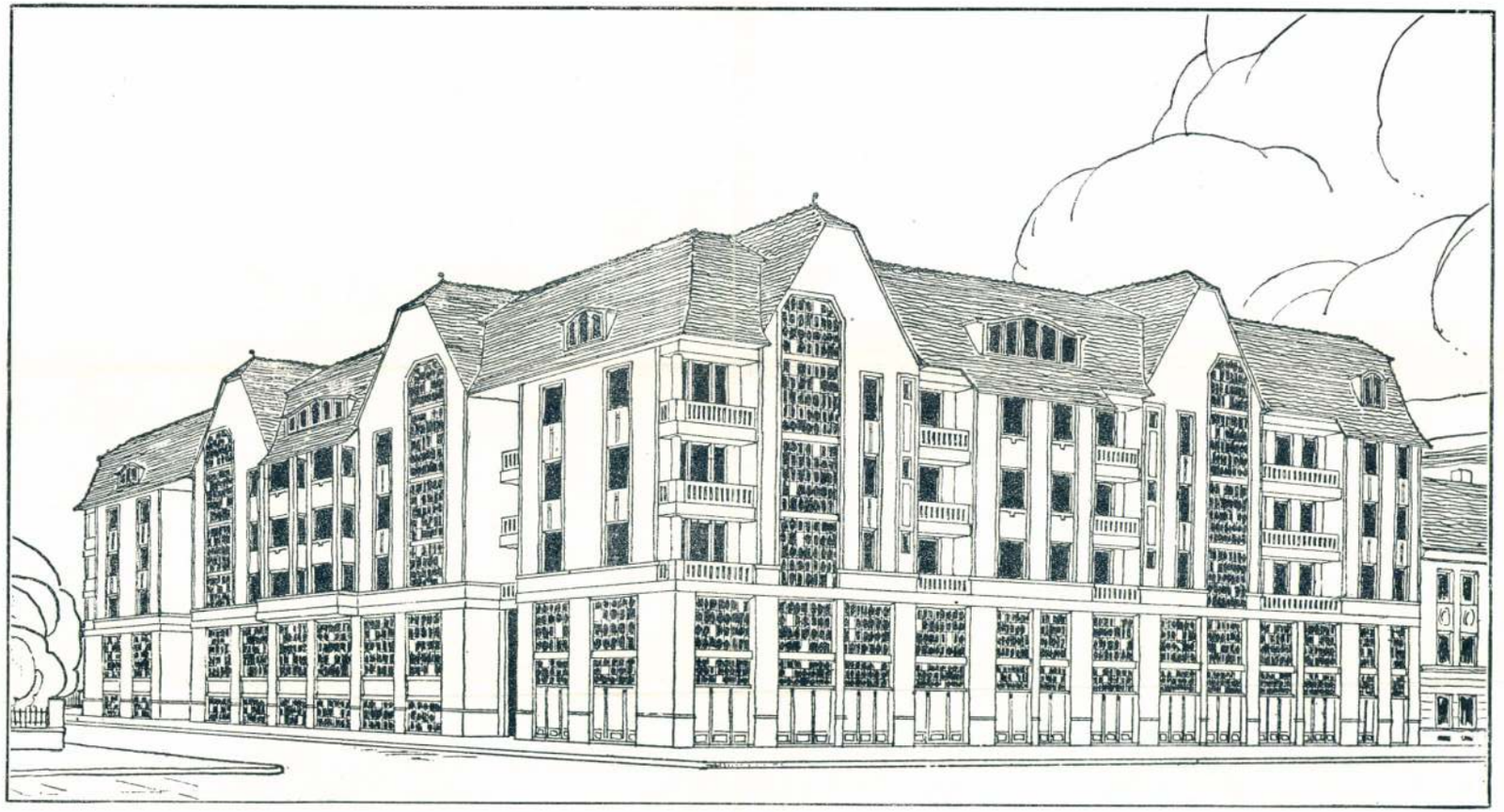

HOMLOKZAT.

VI. KER. LEHEL-UTCAI MŰHELYBÉRHÁZ.

MEDGYES ALAJOS ÉPÍTÉSZ.

Madgyes

Iparművészeti Múzeum nyomdatechnikai és könyvművészeti kiállításain neve szerepelt.

PH: 932.II.20.

Medgyes.

A régi Műcsarnokban megnyílt Szépművészeti Muzeum új magyar képtárában szerepel műve.

Nemzeti Ujság, 1928. Okt. 30.

Medgyes Messinger Alajos

Szerezte a Bp. V. József nádor tér 11. y.

Lakóházat 1906-ban.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Medgyes Messinger Alajos

tervezte a Bp. VI. Benczúr u. 48. sz. lakóházat

1908 körül.

Gerle János: Elszámolás a századforduló épületeiről
Budapest 1981/11 17-21.o.

Medgyes (Messinger) Alajos

tervezte a bp-i Dózsa György úti 68. sz. ax. székházat.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

Medgyes (Messinger) Alajos

tervezte a bp. i Alkotmány utcai bérhá-
zat. 1906. 61. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet
1867-1967. Budapest, 1970.

471

Medgyesi alajos építén

(Messinger)

Tér és Forma, 1931

IV. évf. 175-179.o.

Az Országos Társadalomlíctosító Intézet kékhára

Medgyes Messinger Alajos

terveste a Bp. XIII. lehel út 16. sz.
műtennes, műhelyes lakóházat 1911-ben

Budapest 1981/11 17-21.o.

Gerle János: Elszámolás a századfordulós épületekről

Medgyes Alajos

szombathelyi építészi működését (1910 körül épült velemei iskolás magánpalotáját és az 1928 körül épült Vastakevék, ma Nemzeti Bank épületét) említi

Szende László: Szubjektiv észrevételek egy szubjektiv városmonográfiához. Magyar Építőművészet, 1968.5.sz. 61-62.1.

MDK

Medgyes, épitész

a 3. csoport alkotta Málnai és Scheiber épitészekkel s a Nagykörutat diszitették. /A diszitést Bp. ll. csoport végezte./

Makoldy József: Bpest diszitése május 1.-én. llo.l.

KI-ÉM. 1919 máj.4. llo.l.

Medgyes MDK

építész

Zsolnay épületkerámiai munkálatai: /1911-14/

G l ü c k s t a h l Gyula bp-i épitk. oszlopburkolatok/1911/; Bp-i épületek: Schiffer Mária szines majolika diszitése/ Vágó J./; Goldmann -épület kapualja/K a r v a l y Gy./; T$_e$ichner-épület /M e d g y e s , M e s s i n g e r

76.old. 33. jegyz.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár é müvészete. Pécs. 1959.

MDK

Medgyes Alajos

épitész

A Nemzeti Tanács meghivására 1918 dec 23-án összejött Irodalmi és Művészeti Szaktanácsnak tagja.

9.o.

M.T. Képz. 1. Bp. 1960. 9.o.

MDK.

Medgyes Alajos, ép.

152902. Br. Lithay Béláné,
Mátyás kir. ut 29. toldalék.

Tervezte: M. A.

Uj épitkezésre nyert engedélyt:

Épitőipar, 51 sz. 1912, dec. 22. 523.l..

Terveate: M. A.

Medgyes Alajos

épitész

Kabdebo Bp.

4. l. 17. l. 35. l.

128, 129. l.

350/1933

MDK

Medgyes Alajos

Magyar Iparmüvészet 1928. 253.l.

Medgyes Alajos

Építén 1918-ban reút vett a Nemzeti Tanács Szocialmi és Művészeti Szaktanácsában

Dr. Barcza Géza: Műemlékvédelem a magyar Tanácskoztánszág idején, Bp, 1964.
445 s.

Medgyaszay

építész

l Építkezés és Ipar-

művészet

1913. 9-10-sz.

címlap

3. l.

Egyházműv. kiáll. 1930., 526. szám. — Csernyánszky 85—86. l. (Képe 85. l.) — Genthon: AZEFK, 16. l. (30. kép.) — Lepold Katalógus 157. sz.

FORGÁCH PRÍMÁS MISERUHÁJA,

arannyal átszőtt zöld selyemből, három részre osztva. A középsáv alján Forgách prímás címere.
Mag. 140 cm.
Magyar munka 1610 körül.
Az 1610. évi leltár szerint Forgách prímás ajándékozta a káptalannak.

Lepold—Homor 74. l. — Gerevich: PA, 200. l. — Lepold: Adatok 19. l. — Csernyánszky 83. l. — Lepold Katalógus 159. sz.

MISERUHA,

borpiros francia selyemdamasztból, arany- és ezüsthímzésű stilizált virágdísszel. Két függélyes sávval és keresztsávval.
Mag. 114 cm.
Hímzése magyar 1620 körül.
Valószínűleg Pázmány prímásé volt.

Lepold: Adatok 22. l. — Csernyánszky 84. l. — Lepold Katalógus 257. sz.

PÁZMÁNY PRÍMÁS STÓLÁJA,

vékony, aranyozott ezüst drótból és ezüstszálból készült brokát, középen és kiszélesedő végén két domború gyöngy- és aranyhímzésű kereszt. Díszítése stilizált indák és palmetták. Két végén újabb aranyrojt.
Hossza 282 cm.
Magyar munka 1620 körül.
Pázmány prímás tulajdonából.
Először az 1650. évi leltárban.

Dankó 101—102. l. (Képe XXXXIII. táblán.)

M.D.K.

Medges Alajos, építész

a Mag. Mérnök- és Építészegylet hadicsulékpályázatán egyike volt azon 10 építésznek, ezik terovázlataikat az „Isten Kardja" motivum köré csoportosítottak és a legkülönbözőbb anyagokból különböző helyeken megvalósítandó terveket hoztak javaslatba.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1916. XXXVII. évf.

jan. 19. sz. 3. old.

MDK

Medgyes Alajos

Építészet és Építőművészet 1912. 11. sz. 444
3.1.

Medgyes Alajos

részt vett az építének sínéről a polgári demokratikus forradalom következtében megalakult Nemzeti Tanács Irodalmi és Művészeti Szaktanácsában.

Barcza Géza: Műemlékvédelem a Magyar Tanácsköztársaság idején. Bp. 1964. 443–465 l. (Kluy. Építés és Közlekedéstudományi Közl.)

445. l.

MDK

Medgyes Alajos műépitesz

Több műépitésszel készitette a székesfőváros kislakás-épitkezéseinél a terveket.

Liber Középitk. 24.lap

M. D. K.

MEDGYES Alajos építése

meg nem valósult bővítési terv

a városmajor u. 44. sz. villához

(1927.)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 576. e.

Medgyes Alajos

A bírált könyv 1910. körül épült velencei ízű magánpalotáját nem említi. Ő építette a Vasfakarás épületet (jelenleg a Nemzeti Bank fiókja) 1928-ban.

Szende László: Szubjektiv észrevételek egy szubjektiv városmonográfiához. /KárolyiAntal-Szentléleky Tihamér: Szombathely. Bp.1967./

Magyar Építőművészet 1968. 5. n. 61. l.

MEDGYES ALAJOS építész

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990

53.p.

Medgyes Lajos

építész

Az Irodalmi és Művészeti Szaktanácsnak 1918. dec. 23-iki határozatát /a szakminisztérium létesítésének szükségességéről/ aláírta.

M.T. Képz. Műv. Ly. 1960.

21.o.

Medgyes (Messinger) Lajos

pesti tanulmányai befejeztével a párizsi École des Beaux-Arts-ot látogatta.

Mesterházi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

MEDGYES (MESSINGER) Alajos építész, 1873 - 1942.III.27.

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 145.p. és ill.

MEDGYESALajos építész (1873-1942)

BUZA Péter: Herminamező, fejezetek egy városrész történetéből. Bp., 1992
63. és adattár: lo4.

Medgyes

Tér és Forma 1930. III. évf.

382-420.o.

A XII Nemzetközi Építész-
kongresszus alkalmával
bemutatott magyar munkák

Medgyes József
grafikus

M.D.K.

Illusztráció

Ungvári Tamás: Steinbeck második utazása
Élet és Irodalom, 1963. dec 7 – 3 lap

Medgyes József, grafikus MDK

Kikünő „exportplakáttal" szerepel a IV. Magy. Plakátkiállításon a Műcsarnokban.

Péter Imre: Mai plakátművészetünk a mérlegen 7. l.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1962. jan. 7.

M.D K.

MEDGYES József grafikus

Tungsram-plakát

Dutka Mária- Flórán László: Párbeszéd a IV. Magyar Rái
Plakátkiállitásról

14. 8.1.

Magyar Nemzet 1962. január

K.

Medgyes József M.N.K.

dekorátor

A Budapesti Dési Huber Kör Képzőművészeti Szabadiskolájának hallgatója 1948.

Képzőművészeti élet a felszabadulás után 131.l.

A MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOK.KÖZPONT FORRÁSKIADVÁNYAI II.

Bp. 1965.

MDK

Medgyes József

4. m. plakát kiáll. Mücs. 1961.

Ex libris

Medgyes József
ámházi Igazga-
tóság

1963.

Sajtógrafika

Medgyes, József:
Szalami, terimpex,

1963.

Sajtógrafika

Medgyes József:
Triolázik,

1963.

Cimke

Medgyes József:
Tcsimpex,

1963.

Medgyes József

Szabad Művészet

1957. 279. l.

1932.évi junius hó 24-én 1955/1932.
szerint köztisztviselőknek a poli-
kálkodása felettes hatóságuk enge-
len olyan esetben, midőn köztiszt-
i napi- vagy hetilap számára cikket
ságának előzetes engedélyét tartozik

rendelet, hogy ez nemcsak a politi-
k, hanem minden olyan közleményre, a-
a politikai irányú sajtóban nyilvá-

rendeletét az 1933.évi január hó 30-

mdk

Medgyes József

„Tungsram" e. plakátjá
reprodukció

/. A IV. Magyar Plakát Kiállítása Műcsarnokban.

Népművelés, 1962. 2. sz Hátsóborító l.

Medgyes József, festő
Dési Huber Kör.

MDK

92. Külvárosi utca este.

Magy.Ifj.Képzöm.Kiáll. /VIT/
Föv.Képtár. 1949.aug.16.-szeptember 10. Kat.

Medgyes [ ], grafikus

1964

Két rajz.

Repr.

— : Változnak az idők

8.

KÖNYVTERJESZTÉS — A Könyv 1964 júliusi számának melléklete

A KÖNYV, Bp. 1964. július

IV/7.

Medgyes László

rajzoló
tőlb ~~eg~~ ex libris Erzsébet
s ő maga emlitve

erőd
2

Skextlib.

Iparművészeti Múzeum VII. 77.

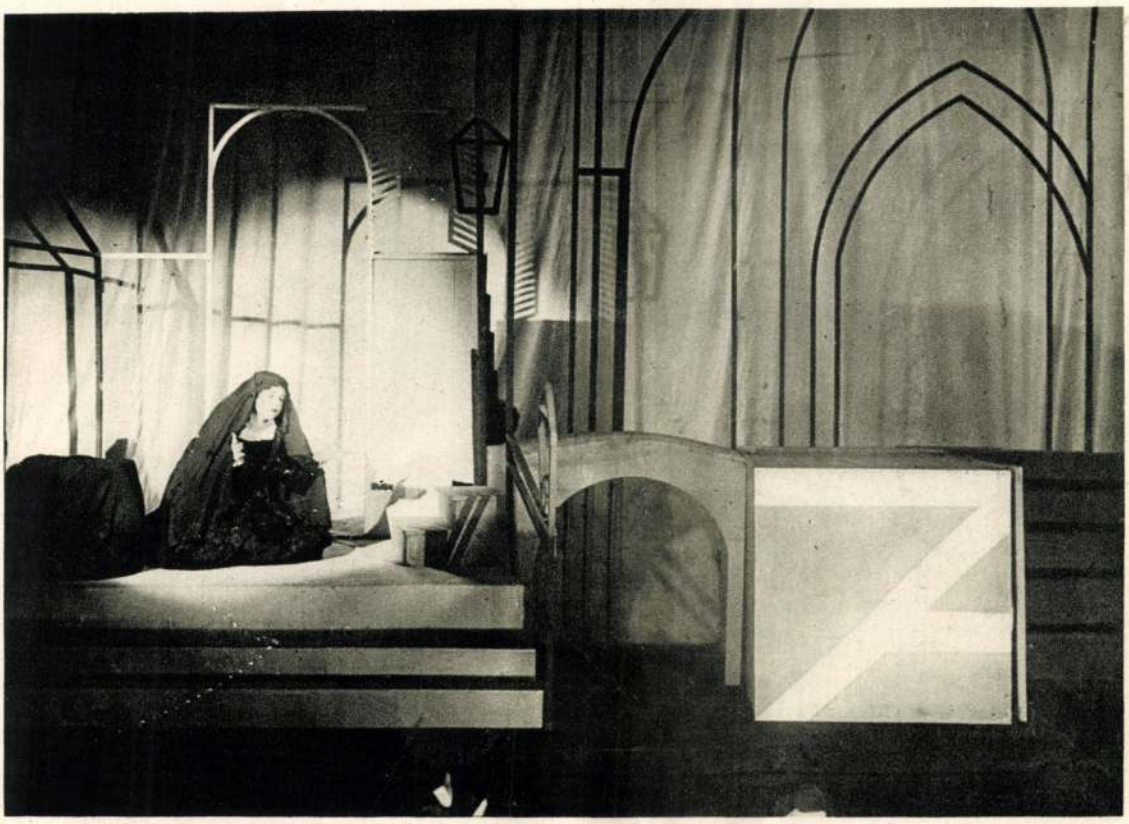

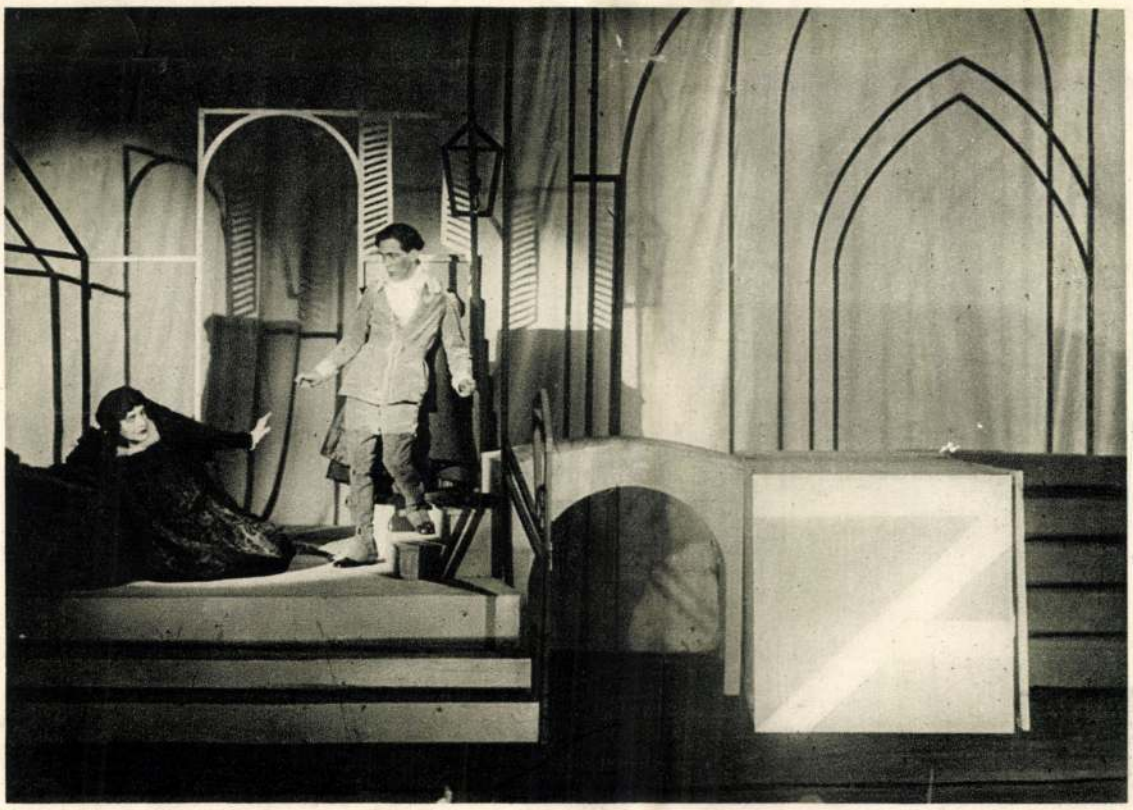

MEDGYES LÁSZLÓ: „LES SEPT CHANSONS“ DE MALIPIERO.

Egy díszlet hét jelenethez készült 1925-ben a Beriza-saison számára, a Theatre des Mathurins és a Nemzetközi Iparművészeti Kiállítás színpadára.

AZ ŐRÜLT ANYA JELENETE.

A CHICAGOI MICHIGAN AVENUE.
(E. Mendelsohn fölvétele.)

Madgyes László festő

– Madgyes László: Rám a táj mindég erősen hatott és a tájban az ember. És nagyon szeretem éppen Szolnokban, a két folyót. Ez nagyon izgalmas témákat tud nyujtani a maga halászati világával. Hát a hálókkal, csónakokkal és természetesen együtt vagyok az emberekkel. Szinte újra és újra föl tudják kelteni az érdeklődést. Nem tud úgy alakulni egy pillanatra sem a helyzet, hogyha már egyszer megfestettem egy csónakot vizzel, vagy hálóval, akkor az már egyszer és mindenkorra befejezett téma mert egy más időben, más megvilágitásban újabb izgalmakat tud nyujtani, tehát egy végtelen témavilág maga a viz, a partja, az ott élő emberek az ott dolgozó emberekkel együtt. Ugy érzem, ha valamivel allgadott vagyok, akkor az, hogy még én itt tudok dolgozni.

Szolnoki Stúdiónk jelentkezik.

1977. VI. 30. Petőfi 12.33 Kd.

MDK

Medgyes Lajos

Női képmás
Önarckép

Szépmüv. Muz. uj szerzeményei kiáll. 1926-31. 1931.

41.

Medgyes László

Mil. 1892 pul. 7. Bpest.

Eletv. arck.

lard

Ed Dict III. 11. l.

11, 12. l.

MEDGYES LÁSZLÓ

ÍRTA GEORGE VALDEMÁR (PÁRIS)

Medgyes László háború előtt való munkái még bizonyos modorosságban szenvednek. A fiatal festő akkor még Aubrey Beardsley nyomdokain haladt. Grafikai rajzai inkább illusztratív jellegűek és nem árulnak el benső küzdelmeket. Technikájuk befejezett, stílusuk válogatott, ízlésük finomult, de alig sejtetik a komoly művészt, kinek főtörekvése plasztikai problémák megoldása lesz.

Medgyes László fejlődésében idegen kultúra került szembe a francia szellemmel. Mikor rövid tuniszi tartózkodás után Párisba jön, telítve van az expresszionizmussal. Mint a romantika újabb megnyilatkozása, az expresszionizmus, ez a spontán mozgalom, üdvös hatással lehetett volna a művészetre. Ámde csakhamar a teoretikusok könnyű zsákmánya lett, akik azzal akarták létjogosultságát igazolni, hogy expresszionista törvényeket állítottak föl. Ebből nagy zavar keletkezett. A Grecotól és Cézanne-tól átörökölt, egymás mellé helyezett dramatikus színeket Van Goghtól kölcsönzött formákra alkalmazták. A formákat — tekintettel a kompozíció követelményeire — kisszámú, kezdetleges mértani idomra vitték át. Derain, Friesz és Matisse példájára igyekeztek a kép minden elemét egymással összefüggésbe hozni s így az expresszionista festők szükségszerűen a stilizálás útjára tértek. Az expresszionizmus, mely mint elmélet csúfos kudarcot vallott, a dogmává emelt hisztéria és a dekoráció között ingadozott. Medgyes csak nagyon kis mértékben áldozott ez expresszionista festészet oltárán. Mihelyt Franciaországba kerül, ujból tanulásra kényszeríti magát. Művész-lelkiismerete megállja a próbát; újból kezdi egymás után művészete alapvető problémáinak tanulmányozását. Mindenekelőtt a síkban két dimenzióval körülhatárolt alakok problémája foglalkoztatja őt. Saját magára nézve leszűri a tanulságot a kubizmus vívmányaiból. Szigorú diszciplinának veti alá magát. A széles kompozíciókhoz, ragyogó színekhez, a tónusok értékét megmásító fényhatásokhoz szokott művész a legegyszerűbb tárgyakból összeállított kis csendéleteket fest: poharakat, palackokat, kártyákat, álarcokat, pipákat, hangszereket. Az 1919. év misztikus hajlamú festője matematikussá válik. A formák tényleg valóságos mértani alakokat képviselnek. Egy 1922-ben festett csendélet ezt világosan mutatja. Görbe és egyenes vonalak ellentétéből alkotva, két haránt-vonalon épült fel, melyet metszési pontjában egy pezsgőspohár merőlegessége keresztez. Medgyes a lokális színeket festi. A fényt és árnyékot kizárólag oly célzattal használja fel, hogy általuk a képben egyensúlyba hozza a síkok térhatását. Gyakran alkalmazza a faktúra különféleségét, hogy ezzel a tárgyak anyagi különbségeit kifejezze. Az 1922-ben festett vásznak sorozata áttekintést nyujtott Medgyesnek saját képességeiről, világosan megláthatta bennök önmagát és kifejezési eszközeit. Utóbb inkább lirai művészetre hajlik, mely közelebb áll az emberi természethez és talán az ő temperamentumához is. A kármint legyen is ez, e korszakának képeiben lényeges és jellegzetes tulajdonságait mind megtaláljuk. Medgyes szereti a mahagonibarna és tejfehér színek erőteljes harmóniáját. Képeinek minden egyes tónusa jellegzetes, kifejezi az anyagnak súlyát és valeur-értékét.

A puritanizmus néha módszernek üdvös, de nem lehet végcél. Ha nem akarta meggátolni összes festői tehetségeinek kifejlődését, Medgyes nem korlátozhatta formáinak sokaságát és nem szorítkozhatott puszta sémák festésére. Mert az ő felfogásában a festészet nem csupán a felállított problémák megoldása, hanem érzékeny nyelvezet, az élő gondolat kifejezésének egyik módja, szerves funkció. Képesnek érezvén magát a felületet megelevenítni s nemcsak kiszínezni és tarkítani, képzelőtehetségének szabad folyást engedett.

Magyar Művészet
1926. évf.

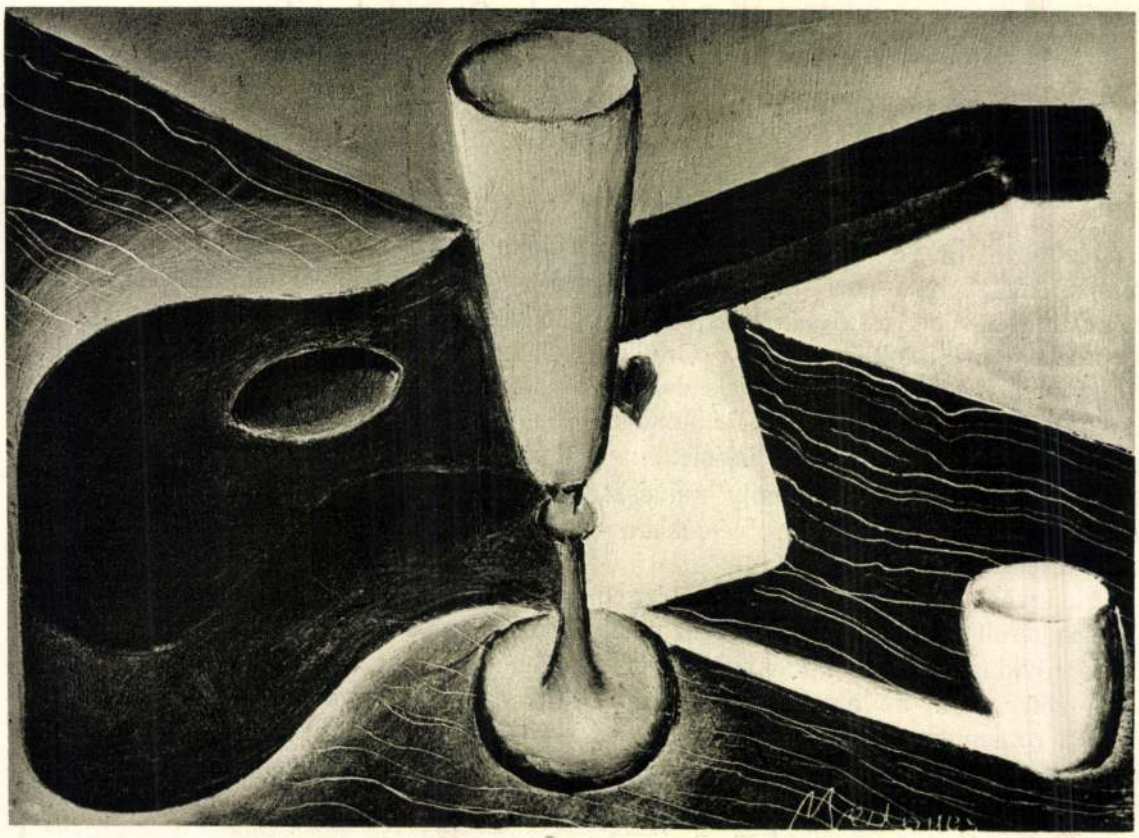

MEDGYES LÁSZLÓ: CSENDÉLET. 1922.

MEDGYES LÁSZLÓ: ALVÓ NŐ. 1924.

MEDGYES LÁSZLÓ: ANEMONÁK. 1924.
Charles Gillet úr tulajdona. Lyon.

Vonalai idővel meglágyulnak. Elveszítik a szigorúságot, mely kora ifjúságának munkáiban uralkodik, a merevséget, mely francia földön töltött idejének elején készült festményeit jellemzi. Rajza mindenekfölött a kompozíció rajza. A formát körülírja és kiemeli egyes sajátságait, de megőrzi a plasztikus írás elvont jellegét. Az *Alvó nő* (1924, őszi Salon) olyan művészre vall, aki sok részlet feláldozása árán eléri a tökéletesedésnek azt a fokát, melyen ezután már fentartja magát. Ez a kép már túlmegy a hű ábrázoláson. A tömegek összhangzatos elosztásával, mely az egész felületet betölti, Medgyes itt egységes képet teremtett, képet, melynek minden része az összhatást szolgálja. Palettája új színekkel gazdagodik. A barna, a fehér és a fekete helyébe vörös, türkizkék és zöld színek lépnek. Faktúrája vaskosabbá válik. Eléri az olajfestés mesterségének azt a megértését, mely azelőtt hiányzott benne. Az *Anemonák* (1924) hajlékony szárai, áttetsző szirmai pasztózusan (en pleine pâte) vannak festve. Hóborította hegycsúcsoktól körülzárt svájci tájképei, népies ábrázolások módjára festett zöldelő rétjei, a Palace-hoteleknek, e modern várkastélyoknak parkjában elterülő tenniszpályákra nyíló lelátások: mindezek inspirációjának rendkívüli sokoldalúságáról tanuskodnak. Végül párisi látképeinek sorozata — először kiállítva Devambeznél 1925-ben — fejlődésének újabb korszakát jelzi.

Úgy látszik, Medgyes most már megveti a svájci tájképeiben még föltalálható festői hatásokat. Szimmetrikus, központosított tárgyelhelyezései egyensúly-szeretetéből erednek. Egyébként a klasszikus felépítésű kompozíció ridegségét nagyban enyhíti a kivitel elevensége, az anyag érzékítése. A *Football-mérkőzés*ben, egyik legújabb keletű művében, láthatjuk ezt, ahol a forma feloldódik a színben, mely megtöri és magával ragadja a vonalas szerkezetet. A felszabadult szín határozza meg a kép ritmusát. Ezen utolsó művével Medgyes kétségbevonhatlan jelét adta festői

tehetségének. Kívánatos, hogy további tanulmányait a színek terén folytassa.

*

Medgyes színházi dekorációi tanulmányozásra érdemesek. A Beriza-színházban, melynek művészi vezetője, színre hozta Le Flem Pál *Aucassin et Nicolette* című darabját, Ribemont-Dessaignes *Szivárvány*át, Lord Bernersnek Merimée nyomán írt *Le Carosse du Saint Sacrement*ját, Dupont Gabriel *La Farce du Cuvier*jét és Malipiero *Sept Chansons*-ját.

Medgyes valódi „metteur-en-scène" a szó legtágabb, legteljesebb értelmében. Díszleteket és kosztümöket készít, rendezi a játékot, a világítást, az egész színházi együttest. A feladatot minden elméleti előítélet nélkül oldja meg. Így Ribemont-Dessaignes darabjában, a *Szivárvány*ban, részben festett, részben plasztikus díszleteket alkalmaz. Így helyezi át a rokoko spanyol udvar mesterkélt légkörét Peruba (a *Carosse*ban) a festett drapériák sokaságával. De színházi művészetét talán legjobban jellemzik a *Sept Chansons*-hoz készített díszletei. Ezek a helynek mintegy topografiáját adják. Egyszer egy *teret*, másszor egy templomot, egy intérieurt jelképeznek. Nem is annyira díszletek ezek, mint inkább a játék különböző keretei, „kísértet-színtér" (plateau fantôme), ahogyan Lévinson a „Comoediá"-ban nevezi őket. „Mindegyik *chanson*ban a színészek játéka kölcsönöz belső jelentőséget és valódiságot a térben nagyjából felvázolt díszleteknek. Az űrt bekeretelő csúcsíves nyílás elé hét gyertyát helyeznek. Amint a színésznő letérdel előtte, a zene közvetítésével mindent meglátunk a díszletben: a gótikus boltozatot, a szentély fénysugárzását, a hely szentségét, az estét. Utóbb ugyanezen díszlet a templomtorony legmagasabb emeletét jelenti. A harangozó lengésbe hozza a harangokat egy képzeleti kötéllel, mely *valódibb* és *láthatóbb* a legvastagabb valóságos harangkötélnél. Így minden jelenetben csak a cselekménynyel összefüggő accessoriumok kelnek életre, a többiek önként eltűnnek, közömbös sémákká válnak a *kísértet-színtéren*, hol a dráma kíséreteképpen megjelenő díszletek közt még a végletes naturalistának, az izzó veristának, Malipierónak brutális vagy tragikus cselekményei is jól hatnak. Ilynemű díszleteknél a plasztikus szuggesztió győz az anyagias illuziók fölött, a találékonyság a puszta utánzáson." Egyike ez a modern színházi művészet legérdekesebb és leggeniálisabb alkotásainak.

Medgyes, a fametsző, nagyszámú címlap és exlibris rajzolója, két angolnyelvű folyóirat művészetrovatának szerkesztője, a messzelátó művészeti író, a fáradhatatlan tevékenységű Medgyes egyszersmind színházművészeti akadémia vezetője is, ahol a technikai ismereteket, a díszletek tervezését, a világítást, a rendezést tanítja. Azt véli, hogy a technikai lehetőségek tudománya a kezdőt rásegíti a színháznak *színházi* felfogására, melynek ő nagy mestere. Újfajta színház-modelljei, melyeket az Arts Décoratifs termeiben állított ki, bizonyítják, hogy Medgyes meg tudná valósítani az architekturális, modern, de görög és renaissance-hagyományokból fejlődött színház új koncepcióját is. Tanítványai követik őt, mert megérteti és megkedveltetni magát, de képzeletüknek meghagyja az elfogulatlan vagy kínlódó szabadságát, mely minden művészi alkotáshoz szükséges.

MEDGYES LÁSZLÓ: CHAMPERY. 1924.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

MEDGYES LÁSZLÓ: LEYSIN. 1924.
Rothbart úr tulajdona. Newyork.

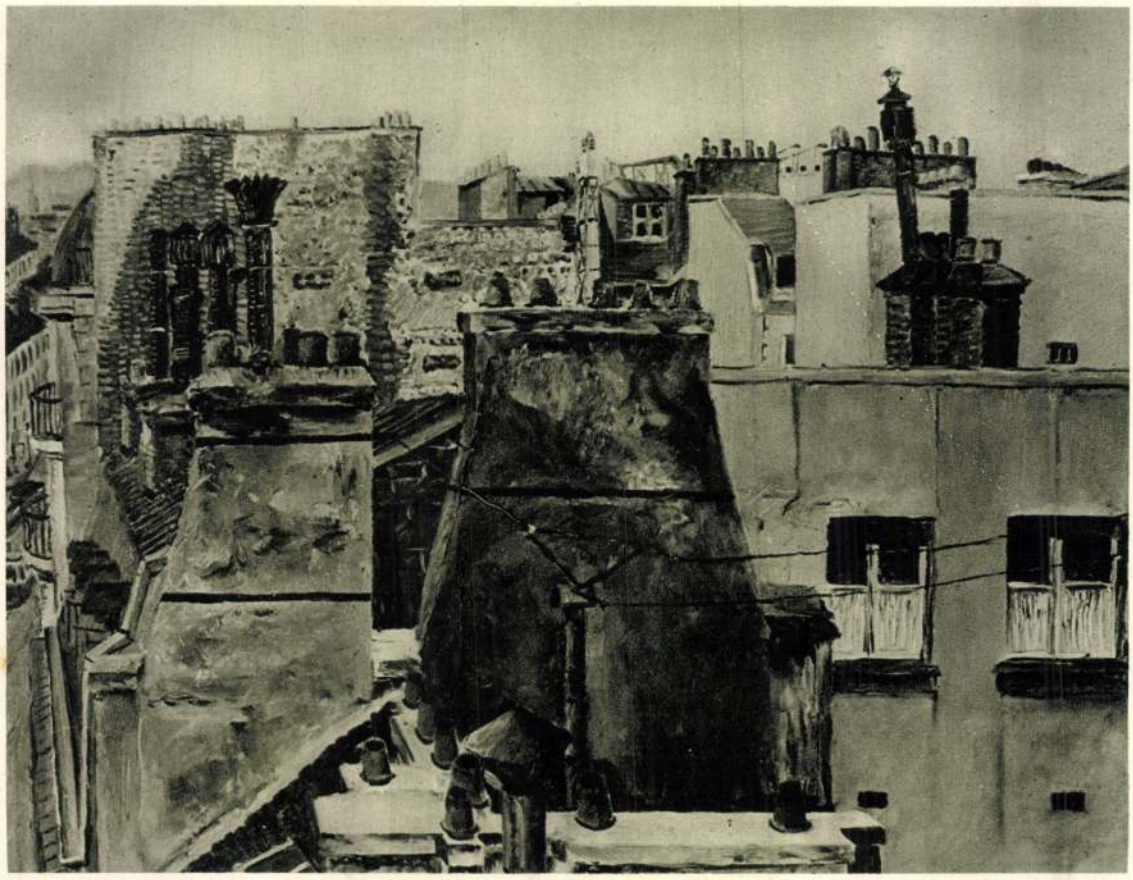

MEDGYES LÁSZLÓ: PÁRIS HÁZTETŐI. 1925.

MEDGYES LÁSZLÓ: FONTENAY AUX ROSES. 1925.

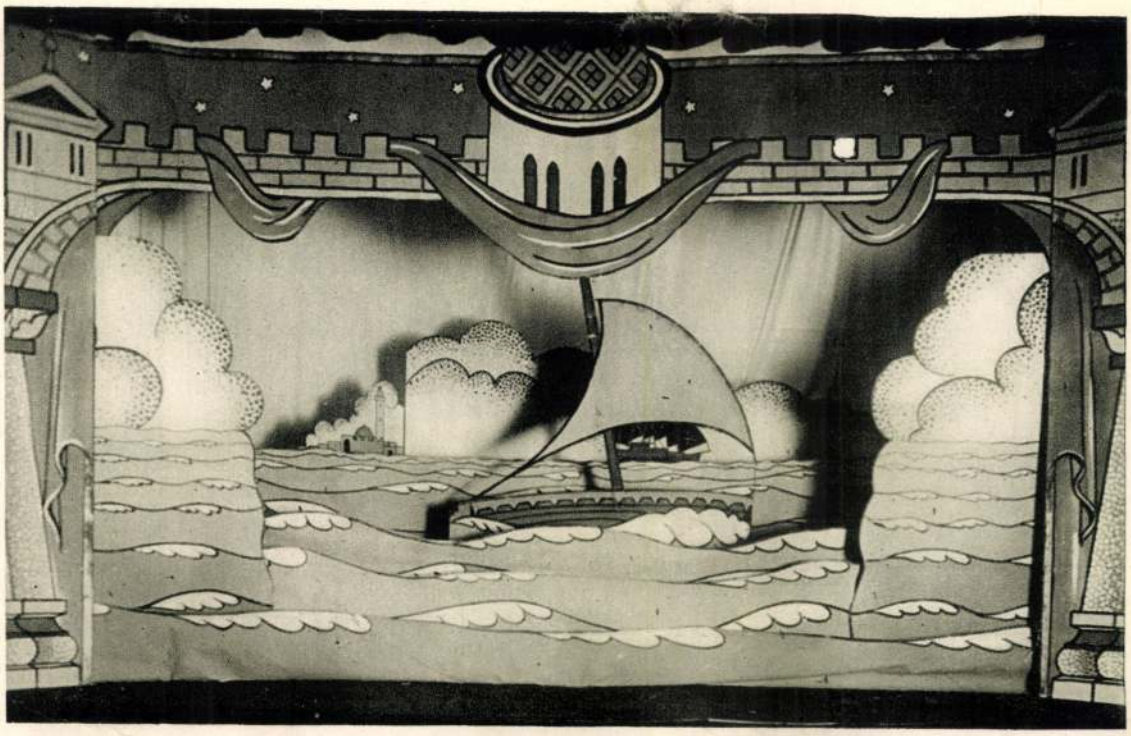

MEDGYES LÁSZLÓ: „AUCASSIN ET NICOLETTE". CHANTEFABLE DE PAUL DE FLEM.
A keret, a függöny és a tenger-díszlet 1925-ben a Theatre des Mathurins színpadára készült.

MEDGYES LÁSZLÓ: „ARC-EN-CIEL“ DE GEORGES RIBEMONT DESSAIGNES.
Készült 1925-ben a Theatre des Mathurins színpada részére.
„HALLALI“.

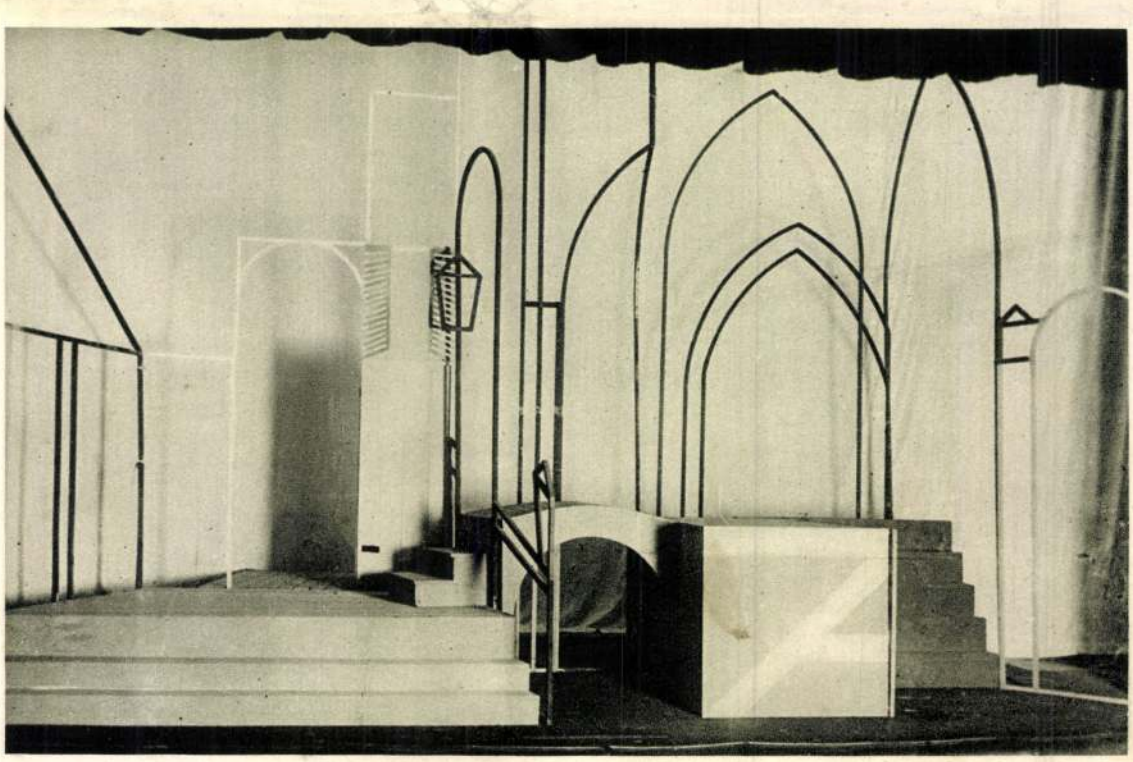

MEDGYES LÁSZLÓ: „LES SEPT CHANSONS“ DE MALIPIERO.
Egy díszlet hét jelenethez készült 1925-ben a Beriza-saison számára, a Theatre des Mathurins és a Nemzetközi Iparművészeti Kiállítás színpadára.
DÍSZLET.

MEDGYES LÁSZLÓ: FEKVŐ NŐ. 1924–25.
Dumas úr tulajdona. Páris.

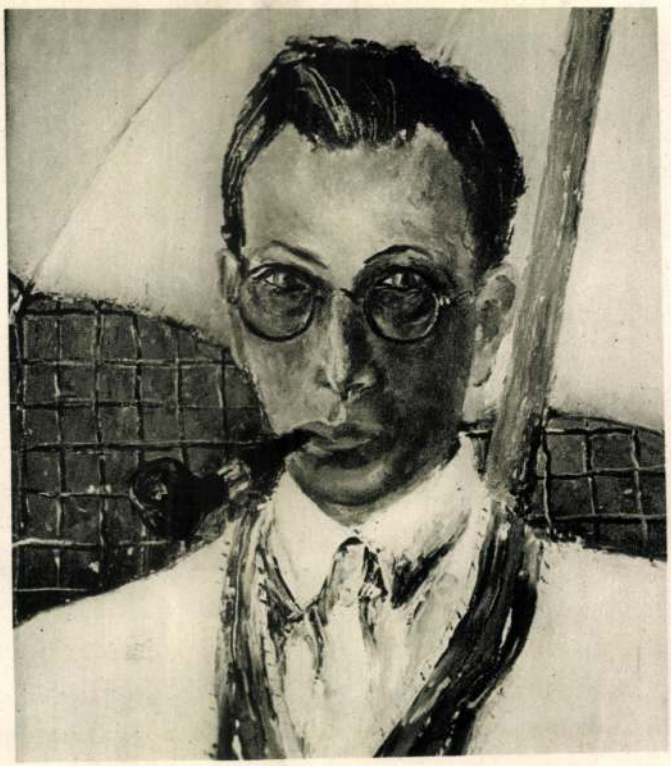

MEDGYES LÁSZLÓ: ÖNARCKÉP.

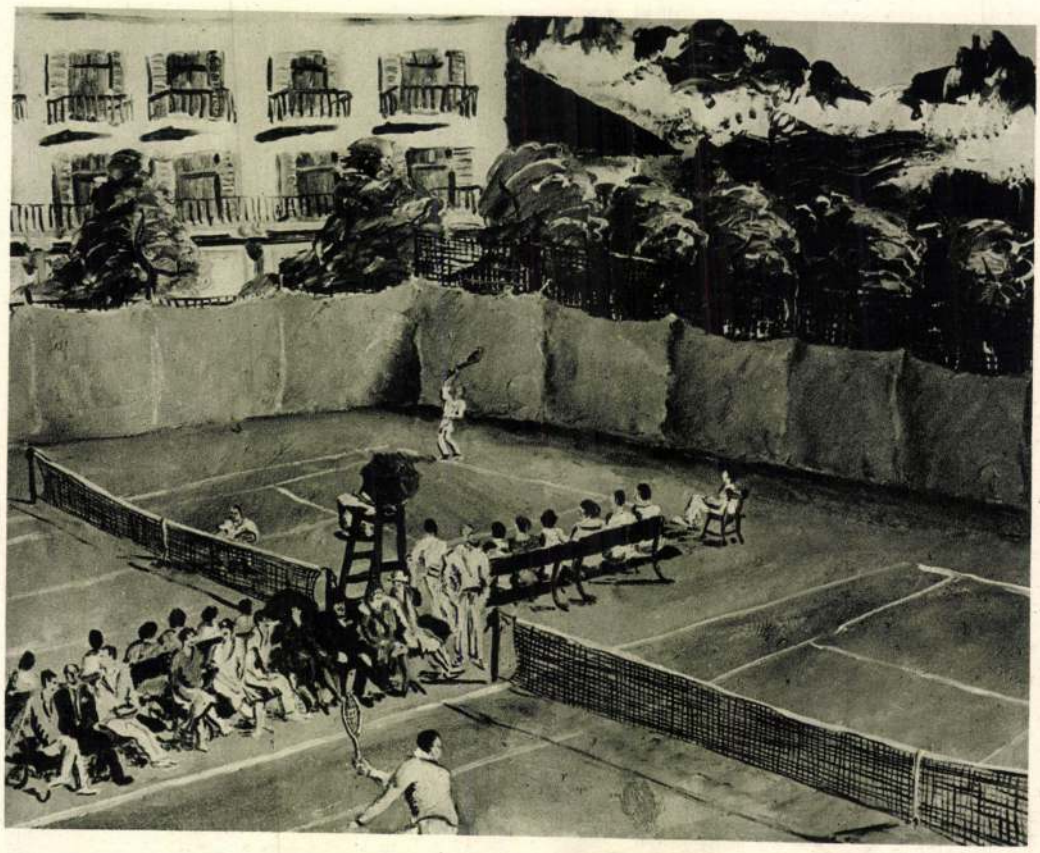

MEDGYES LÁSZLÓ: TENNIS. 1925.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

MEDGYES LÁSZLÓ: RUGBY FIELD.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

Bábjátékok

Irta: *Nádai Pál*

I.

Az ember életében két korszak van, amikor a bábjátékban igazi gyönyörűséget talál: amikor még hisz bennük és amikor már megérti őket. Mikor még kicsi gyerekek voltunk, époly közel álltak hozzánk, mint a mesék hősei, mint a madarak éneke, vagy a játékok, melyekbe lelket tudnak a gyerekek beleérezni. Mire felnövünk: föléje emelkedünk a csodának és megérezzük, hogy a bábúk játéka valahol a valóság és az álom határán mozog. A kis gyermek számára reális élet a babaszínpad, a felnőtt számára földöntúli sík, melyen a valónak égi mását tartja kezében egy nagy rendező.

Ősi forrásait keresik a színjátszásnak. Minden jel a bábjáték felé mutat. Vakon tapogatódzunk a színjátszás hajdankori formái körül: táncból, vallásos szertartásból, vagy démonűző taglejtésekből indult-e ki a drámai cselekvés? De ahogy tapogatódzunk, itt is, ott is kis lapos, vagy domború figurákba ütközünk: a legősibb mozgó babákba. Volt idő, mikor azt hitték, hogy a római papoknak a szent körmenetekben körülhordott szájtátogató óriásfigurái voltak az első mozgatható színjátszó babák. De ma már azt is tudjuk, hogy a római papok elplagizálták őket az egyptomiaktól, akik viszont — ki tudná megmondani, honnan lesték el. A Kelet tele van bűbájjal, naiv gyermek-lelkekkel, akik a faragott, fonott és ollóval vágott figurákban a holt tárggyal együtt dobbanó lelket ájtatos félelemmel nézik.

A bábjátékok ősi vérsége még ma is él a forró miszticizmussal átszőtt Keleten. A kínaiak árnyjátékai, a jávaiak híres bőrből kivágott Wajang-figurái, a törökök karagőzei .... ha belépünk akármelyik nagy néprajzi múzeumba, mindenütt megtaláljuk nagyorrú sátánjaikat, repülő lovasaikat, rémpofájú öregasszonyaikat a vékony pálcikákkal, amiken vágtatnának a levegőbe, ha oda nem volnának ragasztva az ablaküveghez.

Mozgás ... mozgás. A perzsa, a kínai, a keleti bűvöletben élő indus mennél röghözkötöttebb az élete, annál nagyobb elragadtatást érez ezen a világcsaláson. Minden pirinyó ember mozog. Azt hiszem: a technika fölényét csodálják meg évezredek óta a lomha anyagon. Az istenek messze röppentek a bőrből és hártyából vágott transzparens babákból. De az automata mivoltuk, a »szerkezet«, a kinetikai képességeik ... mégis csak ők az első gépemberek ott, ahol még talán gépkocsit sem láttak. És mindenesetre ők az első mozisztárok. A faggyúval világított vászonlepedő, vagy a holdvilágos ablaküveg síkján.

II.

Minthogy azonban az európai civilizáció már évszázadok óta igazi embereket és igazi gépeket ültetett a babák játékos világa helyébe, minálunk csak a kicsinyek maradtak meg az ő tisztelőiknek. Hat- vagy hétszáz év óta a marionett vásári szórakozás, amelynek apostolai megható szegénységben cipelik vállon, háton vagy kocsin az ő deszkára állított, kötelekkel húzgált, bőrdudával, kardal, pofonok zenéjével aláfestett hőseiket. Egy igazi szcenikus még ma is el tud dirigálni a két lába közé feszített pallódeszkán és kötél segítségével egy lovagi tornát. De azért már a tizennyolcadik század végén voltak fejedelmi lakodalmak, amiken négy-ötszáz kis bábú szerepelt, hattyúk úsztak az asztali meden-

cékben a piros borba mártogatva nyakukat és tündérmenyasszony lépett ki a marcipántemplom kapuján.

Négy-ötszáz év óta egyre fiatalabb korosztályok, egyre naivabb néptömegek szórakozása lett a bábjáték. A művelt, tanult, természettudományilag konszolidált férfiú dehogy is ülne le Vitéz László nézőterére. De azért mindenki tudja, mit jelent egynéhány felejthetetlen gyermekköröm az ámulatnak és kacagásnak ez éveiből. Mindenki tudja, hogy a kis skatulyaszínpad mint hatott doktor Faust alakjával a kis Goethe lelkére . . . egypár figura, egy mozgó panoptikum, egy elcsodálkozás, melynek hangulatszövedékéből a megrendítő drámai költemény született meg az aggastyán elméjében.

III.

A bábjáték a színjátszás népművészete. S az a kor fedezte fel újra, amely minden népi, naiv, gyermekes művészetet tisztel, mivel lélek fejeződik ki benne. Duse írta a legjobb olasz marionett-színház előadása után: »Álom és valóság között a bábszínház egészen tökéletes jelenség lehet, hogyha lélek veszi át az irányítását.« Ennek a századnak harminc esztendejére esik a bábjáték naiv, grotteszk és mennyei szcenikájának újrafelfedezése. Talán Poccival kezdődik a művészi és irodalmi bábjáték-szövegek komponálása, Pergolese, Mozart, Verdi, Respighi muzsikájának pedig elsősorban a német és olasz bábjátékkultusz teremtett otthont a miniatűr operaszínpadokon. Még a háború előtti évtizedben kezdődött a müncheni, a firenzei és római művészi bábjáték fellendülése. Külön dramaturgjai és külön rendezőtalentumai voltak Pocci, Goethe, Schnitzler színműveinek. De külön tehetségek fejlődtek ki a szcenikai finomságok előállítására. A legmulatságosabb német festők, fafaragóművészek vették kezükbe a vésőt, a mintázó anyagot, a viaszt és a kosztümrongyokat, hogy megteremtsék a »személyzetet«. Hököm János és Vitéz László sablonjai helyett öreg tanárok, részeg iskolaszolgák, epedő bonvivánok és zörgőcsontú táncosnők vonultak be, karakterfejek és korképek. A marionettszínház, legalább is a felnőtteké, új színt, új zamatot kapott. Enyhe szatirája lett annak, amit tragikus pátosszal játszunk az életben: hősködésnek, hörgő sóhajtásoknak, nyugtalan ugrándozásnak, mindenféle úri és paraszti szélhámosságnak.

École Medgues (Párizs)
Marionett

IV.

A bábjáték kultusza nem tudott volna annyi friss szellemmel megújhodni, ha nem gyüjtötték volna össze kegyeletes kézzel a régi jó példákat. Ma már alig van múzeum, melynek etnográfiai osztályán vagy gyermekjáték-szobáiban meg ne találnók a bábjáték-figurákat. Tudományos rendszerességgel gyüjtik ezekben a lapos és a teljes figurákat, a primitiv népek, a gyermekek és

a nagy művészek színpadi hőseit. Igazi meglepetéssel szolgált azonban a három évvel ezelőtt rendezett magdeburgi színházi kiállítás. Ezen tudniillik egy nagy magángyüjtemény, dr. Kollmann Artur lipcsei tanár roppant érdekes bábszínházai vonultak fel összes szereplőikkel s kiderült, hogy Münchenben egész sereg gyüjtő van, akik a szent tárgyú »Krippen-figurákat«, (Krisztus jászola körül csoportosuló népies fa- és viaszbabákat) szedik össze nagy szorgalommal.*) Mások megint az előbb említett főrangú lakomák vándorló porcellán-embereit, állatait és vizijátékait keresik, hogy rekonstruálják az egykori terített asztalok apró színjátszó csoportjait. Ez a magdeburgi kiállítás mutatta meg igazán, mekkora kutatóterület van a művelődés- és művészettörténet számára a bábjáték elmult évszázadaiban. Külön egyetemi előadások (pl. Kölnben), külön színháztudományi szemináriumok, de sőt egy külön német folyóirat (»Das Puppentheater«, szerk. dr. Lehmann Alfréd) szolgálja ezt a mélyreható tudományos munkát.

V.

Minálunk a marionett-játéknak sem a régiségkutató része, sem az új törekvéseket felkaroló iparművészeti ága nem talált eddig kellő visszhangra. Egyidőben sikerült ugyan egy rövid felvillanással a művészek és a művészeti gourmand-ok figyelmét ráterelni. Közvetlenül a világháború előtt Orbók Lóránt, az azóta elhalt nagytehetségű drámaíró egy kis miniatűr színpadot állított fel az Iparművészeti Társulat kiállításán. Ez a »Vitéz László színháza« Muhics Sándornak és néhány fafaragónak elgondolása szerint igen kedves, jóízű és eleven figurákat vonultatott fel a nagyon artisztikus színpadon. Mostanában egy Párizsban élő jeles festőművészünk és szcenikusunk, a jóhírnevű Medgyes László ér el szép sikereket az École Medgyes apró-színpadi kísérleteivel és köztük francia iparművészek bábuival. Az ő polichinellejei jóízű, egészséges, paraszti teljességükben ülnek, járnak és csoportosulnak. Kerekdedek, de a stilizáltság azért megérzik rajtuk. Mint igazi bábjátékosok, az élet figurái ők, de nevetésük, tragédiáik, mozgásuk egy olyan világ felé tart, amely túlemelkedik a valóságon és az álmok felhőivel van letakarva.

VI.

Az az olasz bábjátszó-színház, mely Direttore Podrecca vezetésével néhány év óta járja be Európát, ebben a színházi mikrokozmoszban a legravaszabb stílust, a travesztált nagyság stílusát honosította meg. Sikere, népszerűsége mindenfelé felfogja kelteni a hajdani babák és marionett-figurák iránti érdeklődést. És bizonyára új életre fognak támadni a játszó polichinellek, ép úgy mint a szent jászol körül gyülekező fafigurák, vagy a barok kertek víznyomásra mozgó törpéi és faunjai . . . hiszen a gépember sokkal érdekesebb annál, aki húsból és vérből való.

Muhits Sándor:
Figura egy bábszínházhoz

*) Budapesten báró Beck Ilonának van jelentős Krippen-figura gyüjteménye.

A Mühgyüjtő 333 1930. 333. l.

Az Andrássy-gyüjtemény

A keleti szőnyeg virágkora a 16—17. század. Ebben az időben a kisázsiai szőnyegek művészi érték tekintetében szinte versenyre kelnek a perzsa Szafida-kori nagy alkotásokkal. *Holbein* nevével jelölik a 16. század mértani rajzú, usáki eredetű szőnyegeit (211 sz.). Az anatoliai szőnyegek legszebb csoportja az ú. n. *nagy-Usák*nak nevezett; ezek közül is ritkább a 16. századi *csillagos Usak*-szőnyeg (212. sz.). A hatoszlopos *Ladik*-szőnyegek egyik kiváló példája a 224. számú, mely szép rajzával és hármas, vörös imafülkéjével meglepi a műértőt. Az ú. n. *erdélyi*-szőnyegek (210, 215. sz.), amelyek a török időben Erdély közvetítésével kerültek hazánkba, tulajdonképpen szintén Usak-ban készültek. A *Jordesz*-szőnyegek különféle rajzú, fínom példányait (207, 208, 227. sz.) tanulmányozhatjuk a gyüjteményben. Különösen feltűnnek ebben a csoportban azok, amelyeken az európai barokkművészet befolyása érvényesül (206. sz.). A *Kula*-szőnyegek közt nem egy régi példával találkozunk (203., 209.).

A kaukázusi és perzsa elemek találkoznak a széprajzú *Kuba*-szőnyegeken (202. sz.); mély kék alapszínén az indás és palmettás dísz jól érvényesül.

A rajz fínomsága tekintetében mindezekkel versenyre kel a *perzsa*-szőnyeg. Ezek közt állatos rajzával ritka érdekességű a 226. számú *indó-perzsa* eredetű. Sajátosan ható stilizált állataival kelt feltünést egy 17. századi perzsa-szőnyeg (211. sz.). A *Herati*-szőnyegek palmettás és leveles rajzát ismerjük fel két kis szőnyeggé alakított darabon (205. és 225. sz.). Európa részére készültek az egyébként perzsa eredetű ú. n. *lengyel*-szőnyegek. Ezek a sah ajándékaképpen kerültek hozzánk. Ilyen a 223. számú kisméretű, arany-ezüst szálakkal átszőtt selyemszőnyeg.

Még a szőnyegekhez sorozhatjuk azt a ritkán előforduló bársonyt (193. sz.), amely felületén a legfínomabb Iszpáhán-szőnyegekkel versenyezve, azok indás és felhőszalagos rajzát mutatja.

Az olasz bársonyok nagyszerű rajza érvényesül a gyüjtemény két florenci eredetű mélypiros színezésű, pompás darabján.

A gobelinek közt vajmi ritka a képszerűen ábrázolt példa. — Virágos keretben egy Van-Dyck-kori mester festménye után készülhetett Brüsszelben a Máriát a gyermekkel ábrázoló, ebben a számban illusztrált finom hatású gobelin. Finom rajzával tűnik fel négy falkárpit gyanánt alkalmazható francia gobelin.

A bútorok közt legnagyobb számmal a délnémet és a délnémet hatás alatt fejlődött tiroli bútor van képviselve. A 18. század nagy kétajtós ruhaszekrényei kedveltek mai nap is.

A magyar bútor empire-kori példája a sok darabból álló fehérre festett és aranyozott ülőgarnitura. A Bauvais-i gobelin szövésű kárpitozás teszi értékessé az ugyancsak sokdarabos francia ülőbútor-készletet. Művészi érték tekintetében kiváló a Hollandiában, de a kinai lakk modorában díszített 18. századi konzolszekrény.

A szobrászatot egy olasz eredetü Madonna dombormű, két korai délnémet faragású csoport és két címertartó márványputtó képviseli. E két utóbbi művet ezideig olaszos jellege miatt Simone Bianco munkájának tartották, újabban azonban inkább az augsburgi Hans Danher, északolasz hatás alatt álló művészeti tevékenységének körébe sorozhatjuk. *Cs. K.*

Medgyes László

Szinpadi diszlettervei igen nagy feltünést keltettek, s ezen a téren komoly hirnévre tett szert.
A lap bemutatja két szinpadképét, melyeket "Malipiero: Les sept chansons" /Paris/ és George Ribemont Dessaignes: "Hallali" c. darabjához készitett.
Repr.-ók.

Délibáb, Bp. 1928. ápr. 14. II. évf. 15. sz. 4o. lap.

Medgyes László

"Magyar Szinházi Akadémia Párisban" cimmel a lap beszámol arról, hogy George Valdemar, egyik legismertebb párisi esztétikus cikksorozatot irt Medgyes Lászlóról, egy ismert francia képzőművészeti lapban: A művész néhány éve, mint ismeretlen festő érkezett Párisba. Egy évvel kiérkezése után a Salon d'Automne kiállitásán elnyerte az egyik nagydijat. Most különféle szinpadmegoldásokon dolgozik kitünő eredménnyel.
Délibáb, Bp. 1928. ápr. 14. II. évf. 15. sz. 4o. lap.

Medgyes László

Vaszary János: "Házassággal kezdődik" c. szindarabjának előadásához tervezett "illuziót keltő , szines diszleteket," mint a kritika megjegyzi.

Délibáb, Bp. 1933. márc. 18. VII. évf. 12. sz. 4-5. lap.

Medgyes László

"Ötven percent kubizmus" cimmel a Müvészet c. rovatban F.T.Z./ Felvinczi Takács Zoltán/ a "MA" nyolcadik kiállitásán szereplő müvészt mutatja be.Kisérletező müvészként emliti, akiben az a legértékesebb, ami majdnem öntudatlanul jut kifejezésre nála. Igen tehetséges az arckép és a tájképfestés müvészetében. Amikor "erősen, jóllehet sokszor torzitva jellemez, vagy hangulatnál többet nem keres, addig intelligens és intenziv érzésü müvésznek mutatkozik" Amikor azonban áttér az elméletre, s aktkompozicióiban a mozgást, a dinamikát irányvonalakkal érezteti, megfosztja a formát a kifejező erőtől,-mondja F.T.Z. a fiatal müvészről.

A HÉT, Bp. 1919.márc.2o.XXx. évf.12. sz. 185. lap.

Medgyes László

műveit a „MA" közölte és propagálta a nyugat felé.

Kassák Lajos: Az izmusok története, Budapest, 1972

2611

Medgyes László

Párisban szinpadmű-
veszeti iskolája van,
ahol egymásután jönnek
létre Párisi különböző
szinházai számára az erősen
expressionista törekvésű
diszlettervek. Medgyes
egy uj kettős szinpadot is
konstruált, melyen minden
szinpadi változást könnyű
szerrel lehet lebonyolitani és
amely minden szinpadi kép
beállitására alkalmas.
Az alábbi kiállitáson több mű-
ve volt kiállitva.

Ybl Ervin: Az Iparmű-
veszeti Társulat tavaszi ki-
állitása. Budapesti Hirlap
Dátumlevágva. 1924? v. 1925

A Társulat 40 éves jub. kiáll-
volt.

Medgyes László

nevét említi Kassák Lajos az „Új művészek könyv-ében.

Passuth Krisztina: Debut of László Moholy Nagy. Acta Historiae Artium, Budapest, 1973. 1-2 sz.

1421

Medgyes László

Expresszionista. A Tanácsköztársaság idején a Váci utcában volt kiállítása.

Kós Lajos: A Tanácsköztársaság képzőművészeti kulturája. Bp. 1959. 22 l., 6 kép. /Művészeti szakköri utmutató 1./

11. l.

Medgyes László

Párizsi Őszi Szalon kiállításán neve szerepelt, és a harmine tagu zsüribe is beválasztották.

PH-930. XI. 18.

Ybl Ervin: Az Iparmüvészeti Társulat ta-

vaszi kiállitása

Budapesti Hirlap 1924 vagy 1925.

MTA MKCS

Medgyes L.

Exposition Art Hongrois Moderne

/Artistes de Paris/

Éditions Bonaparte 1931. Január

MTA MKCS

Párizsi Őszi Szalon kiállitása

P.H.930. XI.18.

MTA MKCS

Medgyes László

egyike a négy magyar művésznek, kit
felvettek a Salon d'automne kiállításán.

Magyar művészek a párisi őszi tárlaton.

P. H. 931. XI. 6.

Medgyes László

Grand Palais: Őszi tárlatán "Plage" c. művével szerepelt.

PH. 930. XII. 4.

976. BISCIONIUS ÉRME, öntött br
Olasz, XVII. sz. v. — Biscionius

977. HIPPOLYTA GONZAGA ÉRME
Gonzaga Medaille, Zinn. Italienis

978. STEPHANUS WESTNER ÉRME
ze. Deutsch, XVI.

Magyar művész kitüntetése a párisi iparművészeti kiállításon. A nemrég zárult párisi nagy nemzetközi iparművészeti kiállítás kitüntetéseinek névsora most jelent meg. Benne szerepel Párisban élő honfitársunk, *Medgyes* László is, kinek a francia fővárosban szinpadberendező műhelye és iskolája van. Színházművészeti terveiért a «diplôme honorair» kitüntetését kapta.

ÁD, plakett, öntött
heilige Familie, P
nisch, XVI. Jh.

ÁD, plakett, öntö
VI. sz. — Die heilig

KA, réz, részben
sz. e. — Schm

, fekete fa és arany
und vergoldete E

gyoszlopos, mahag
nx között dobalal
er Säulen, Mahago
ommelförmige Geh

1926. febr. 2

ırme. XIX. Jh.

bronzveretekkel. Tetején rokokó váza. Francia, Louis
nholz mit vergoldete Bronzebeschläge. Obenauf Rokoko-
ım 1830.

neobarokk diszü hullámos peremmel, két kengyeles füllel.
, mit welligem Rand und zwei Bügelhenkel. Warschau,

z, trébelt alakokkal és két oroszlánfejes füllel. India. —
triebenem Dekor. Indien.

ete fafüllel. Angol, XIX. sz. — Teekanne, Zinn, oval,

bronz és cloisonné, kinai modoru diszitéssel. XIX. sz. —
nd cloisonné, mit chinesischem Dekor. XIX. Jh.

alak, kiöntő csővel, testén elől timárcéh jelvénnyel.
ftkanne der Gerber. Ungarisch, Besztercebánya, 1743.

füllel és neobarokk peremmel. Angol, XIX. sz — Vier-
krand und Henkeln. Englisch, XIX. Jh.

bronzverettel. Jelezve: Geist in Wienn. Bécs, XVIII. sz.
lz, bronzebeschlagen. Wien, XVIII. Jh.

Medgyes László MDK

festő

Nádai Pál: Szinpadművészet és iparművészet.
Magyar Iparművészet 1925. 101-103.o.

Medgyes László festő M.D.K.

Franciaországban volt müte me , itt dolgozott az

ucs.ma yar származásu Rajk István, mint asszisztense

zinpadi és filmszcenirozással foglalkozott.

A 20-a a években itt dolgozott Goldfinger Er nő

ajor Máté: Egy épitész szubjektiv megjegyzései

agyar Epitőmüvészet 1963/5. 66.l.

Medgyes László

Bibliográfia: Hevesi Iván: Két kiállítás. Vajda Lobogó, 1919. 13. sz. 15-16 l.

Fitos Pál: Vazsony János életrajza és bibliográfia, Kaposvár, 1970.

571

Medgyes László

cikke

<> A szinház fejlődése megjelent:

Ajtay Miklós dr A Párisi Magyar Akadémia Könyvtára. l. z. Tanulmánykötet. Páris 1927. 83–90. l.

Bábszinházából két jelen repr. u. o.

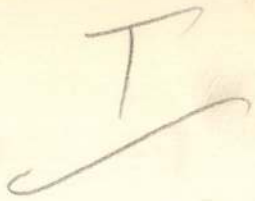

Medgyes László

U. 3490

Magyarország

1932. febr. 6.

(Medgyes László a Művész Szinház díszlettervezője.)

Több évig élt Párizsban és avantgardista szinpadi dekorációival keltett figyelmet. Most hazatért és a fenti szinházhoz szerződtettek

miniszt

M.D.K.

Medgyes László, festő

„Máthis Teutschen kívül a határozott, kimondott expressziomzmusnak a reprezentánsa a magyar festészetben..." - Írja Hevesy Iván.

Idézve: MA, 1919. IV. 3. 39-40. old. ról
Kortársak szemével, 1896-1945. Szerk.Németh Lajos,
Bev.és összeáll. Perneczky Géza,
Bp. 1967. Corvina, 142 old.

MDK

Medgyes László, festőm.

a Rubinstein kozmetikai cég tervezője.

Egy kis szemle a párisi magyar művészet felett.-Az Est. 1939 jun. 21. 8.1.

2-es sz. cédula

M.D.K.

Medgyes László

A müvész a párisi nagydij elnyerése óta "..a legelső és a legjobban fizetett párisi festők közé érkezett be...Szinpadakadémiát alapitott, ahol különböző szinpadmegoldásokkal foglalkoznak." Két diszletét hozza a lap:
A„Theatre des Mathurins"számára George Ribemont Dessaignes "Halali" és Malipiero "Les sept chansons" cimü darabjaihoz készitett szinpadképeit.

Délibáb, Bp. 1928. ápr. 14. II. évf. 15. sz. 4o. lap

1-es sz. cédula. M.D.K.

Medgyes László

"Magyar szinházi akadémia Párisban" cimmel a lap beszámol a Franciaországba származott magyar müvészről. George Valdemar, az "..egyik legismertebb párisi esztétikus cikket ir Medgyesről az egyik francia képzőművészeti lapba.."

„Medgyes László néhány évvel ezelőtt, mint ismeretlen modern magyar festő elköltözött Budapestről és Párisba utazott.
Egy évvel később komoly sikere volt, a Salon d'Automne kiállitásán elnyerte az egyik nagy dijat.

Délibáb, Bp. 1928. ápr. 14. II. évf. 15. sz. 4o. lap

Verbesserung.

Am 13ten Apr. 1948.

Lenore.
(Übersetzung.)

Lera

Lenore's Bräutigam zog in den Krieg.
Einmal hatte Lenore schlechte Träume, aber
sie wusste nicht ob jene die Untreue oder
den Tod ihren Bräutigams andeuten würden.

Medgyes László

Medgyes László a Művész Színház díszlettervezője. *Medgyes* László, a neves magyar képzőművész több esztendőt töltött a francia fővárosban és érdekes avantgardista színpadi dekorációival keltett figyelmet. A Művész Színház most szerződtette a hazatért *Medgyes Lászlót, aki Zilahy Lajos új darabjának díszleteit fogja tervezni.* A Művész Színház átalakítási munkálatait már befejezték. A színpadon lényeges változtatásokat végeztek. Igy többek között *megszüntették a rivaldát.* A színpad a háttérből és oldalról reflektorok segítségével kapja a világítást.

Ismeretlen lapból vágva.

Szín 1918.

M.D.K.

Medgyes László Párizsban élő festőművész. [Emblémában portréja és szinpadi diszletei. 3 kép.]

Mélynyomás, fénykép után.

Panoráma. Bécs. 1923.aug.26. 34.sz. 21.p.

Medgyes László
festőművész

Salon des Indépendants kiállításon Párisban
képével szerepel.—

Ujvidék
1929 I. 27

Medgyes László.

szinpad- és díszlettervező-művész

Párisban, a „Grand Palais"-ban, az 1928. évi őszi tárlaton négy képpel szerepel.

Magyarság. 1928. Nov. 9.

Medgyes László,

Tánpad- és díszlettervező művész

Párisban, a Grand Palais-ban, az 1928. évi őszi Salon tárlatán művei szerepeltek.

Ujság, 1928. Nov. 11.

Medgyes László.

színpad- és díszlettervező-művész.

Párisban, a „Grand Palais"-ban, az 1924-ik évi tárlaton négy képe szerepelt.

Nemzeti Ujság, 1924. Nov. 9.

MDK

Medgyes László

A párisi őszi szalon. /S.L.cikke/ Képzőművészet, 1929, 25.sz. 235 l.

Medgyes László

Párisi őszi kiállításon két festményével és több sikerült szinházi díszlettel is szerepelt. A harmincta-gú zsüribe is beválasztották.

NU·932.XI.18.

Medgyes László.

festőművész

A párisi Salon czéri őszi tárlatán egy festménye szerepel.

Magyarság, 1927. nov. 9.

MDK

Medgyes László

szinházmüvészeti iskolájának kiáll.
nyilt meg Párisban, junius 22-én.

Kiállitások. Magyar Müvészet 1926. 364.l.

Medgyes László

Kitüntették a párizsi nemzetközi iparművészeti kiállítás alkalmából.

Újság 1926. II. 2.

Medgyes László

Kállai E. 42, 57–58,
65–, 96. 12, 13, 25–

Medgyes

Nőrési kiállítása

MAGYAR MŰVESZET

1925. 587 l

oldalt jobbról: „A. Rodin".

. Rövid hajat, bajuszt és körszakállt hord
jai látszanak, mellének és vállának egyes

20398 sz. rend. 2200 Kán. (151/901.)
-én (151/901.).
1901: IX. 23-i 64907 sz. rendelet. (554/901.)

212

Medgyes László

Jestő

l.

Ugy MZsL.

583. l.

MAGYAR

KIADÓHIVATALA, BUDAPEST,

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Müemlékek Országo

59785

Medgyes László

Karikatúrája
A Szamár c. élclap
1918 januárban
(1917)
Laid Kóbor Leó
csomagjában

Medgyes László

Szent György Céh magyar
grafikája.

33. MEDGYES LÁSZLÓ: Fantázia I., rézkarc . . .
34. — Fantázia II., rézkarc . . . . .

A Gyűjtő.
1915. 46. l.

Szalmár

130

Medgyes László

1927

November 7-én nyilt meg New-Yorkban a Sterner Galleries-ben *Medgyes László* kiállítása;

MAGYAR MŰVÉSZET
1927. 606 l.

119

Méltóságos
Nagyságos Szentivány

és b. Neje. szül.

ajját kezébe, mert személyes é

ézbesíthetetlenség esetén kérjük visszaküldeni

Medgyes László

koll. kiall. Ma folyóvat helyiségében

vód
2

Elek Artur:
Két kiállítás.
Ujság. 1919. márc. 16.

Macolin?

Magyar cottonizált lenolajszalma.

Cottonizálásnak nevezzük azt az eljárást, amelylyel eddig fonásra nem alkalmas növényi, nevezetesen lenszalma rostokat textilipari célokra alkalmassá teszünk.

Mi annak az előnye?

Medgyes László

erőd

Literatura

1929. 162. l.

Medgyes László

47 newyorki
kiállítása.

MAGYAR MŰVÉSZET
1927. 606.

Kolozsvári unitárius collégium
Könyvtára VI. 218

Medgyes László

47 szobrászművészeti iskolájának párisi kiállítása.

MAGYAR MŰVÉSZET
1926. 363.

Medgyes László

4 /

MAGYAR MÜVESZET

1926. 149. l.)

(Valdemar, George: Medgyes László.

Medgyes László

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 54. 587, 592
1926. 149-59, 364
1927. 606
1928. 400
1931. 115-120
1932. 148.

Aquaviva Rómába állott s lepantói

tes.

, azután zámvevői rágalom vid időre ása után s a leg- műve, a es címén *cha*, nem

dott, haltermetű emlős állatok; mellúszójuk vízszintes farkúszójuk és sokszor hátúszójuk is van. Hátulsó végtagjuk csökevényes. Testükön alig van szőr. Ide tartoznak a fogas C., pl. a delfin (Delphinus delphis), narval (Monodon monoceros), nagyfejű cet (Physeter macrocephalus) és a szilás C., pl. a grönlandi bálna (Balaena mysticetus).

Ceteris paribus (lat.), hasonló, azonos körülmények között.

Ceterum censeo Carthaginem esse delendam (lat.), egyébként úgy vélem, hogy Karthagót el kell pusztítani. Így fejezte be senatusi beszédeit Cato Maior. Akkor alkalmazzák ezt a szállóigét, ha egy dolog feltétlen szükségességét hangoztatják.

Cethegus, l. *Cornelius Cethegusok.*

Cettinje. Montenegro egykori fővárosa, Cattaróval a Lovcsenen keresztül nagyszabású műúttal összekötve. 6000 l

Cetvelő v. *cetfaggyú* (Spermaceti). Zsíros anyag, mely a cet koponyája és gerince fölött és mellett a kötőszövet üregeiben halmozódik fel. Az élő állatban folyékony, halála után kristályosan megszilárdul. Egy-egy állat 5000 kgr-ot is ad. Gyertyát, kenőcsöt készítenek belőle s felhasználják illatszerkészítéshez is.

Ceuta. Város Spanyol-Marokkóban. 35.000 l. Presidios terület.

Ceva (cséva), *Giovanni.* (XVII. sz. vége.) Olasz matematikus.

cemenetet, az azon is túl égetett anyagból finom őrlés útján portlandcementet kapnak. Ma már csak az utóbbit használják. A jó C., víz és fagyálló, de csak hosszabb idő után éri el a kellő szilárdságot. Újabban gyártanak ú. n. gyorsan kötő c.-et is, amelyik pár nap alatt kellőképen megszilárdul. Ezeket főleg bauxitból állítják elő.

Cemete. Kis-sároshoz tartozó, régen ismert fürdő. Csak újabban jelentős.

Cenci (csencsi), *Beatrice* (1577—99). Mostohaanyjával és mostohatestvérével társulva meggyilkoltatta kegyetlen atyját, emiatt kivégezték.

Cennini- (csenn-) *Társaság.* Diósy Antal, Hende Vince és Leszkovszky András alapították Bpesten. Az olasz trecento mestereivel rokon törekvésű fiatal magy. művészek egyesülete.

Censor. Római magistratus. Ketten voltak. Főfeladatuk a vagyonbecslés (census) alapján az állampolgárok összeírása volt. Ezenkívül az erkölcsök feletti felügyelet.

Censtoehova. Lengyel zarándokhely. 78.000 lakos.

Census. A rómaiaknál a polgárok családi állapotának és vagyonának ötévenkinti lajstromozását, összeírását jelentette; a régi magy. jogban részint adót, részint kamatot jelentett. Újabban a választói joghoz megkívánt adófizetési v. vagyonminimumot, sőt általában a választójoghoz megkívánt

Medgyes László

MAGYAR MŰVÉSZET
1931. 115

Medgyes László: Színház-Technika-Iskola

N 80

10f
MAGYARORSZÁG

Dr Szentiványi Gyula
urnak

Bpest

I Horthy Miklós utc 104. IV 4

Medgyes László

lásd okv.

A szaré. N. Sz.

255. l.

Medgyes László

festő

lásd

Kinészeti Lexikon

I. 539. l.

II. 852. l.

brilliánstollu ember volt, hanem minden kritikáját remekműnek szánta. Különösen a premierekről óhajtott a magyar nyelv klaszszikusan szép, választékos kifejezésmódbeli régióiban beszámolni. Ennél az ambiciójánál fogva azután órákon keresztül irta a nem éppen hosszu kritikáját és csaknem kivétel nélkül az ő szinházi birálata volt az utolsó kézirat, ami lapzáráskor, sőt igen gyakran lapzárás után lement a nyomdába. Volt rá eset, hogy ez hajnali félnégy óra tájban történt meg és hogy valamennyit a lap megjelenése is késett, olyan későn lehetett csak Kopár kezéből kiszedni, néha valósággal kioperálni a szinházi kritikát tárgyazó kéziratot.

A szerkesztőségnek illusztris fiatal tagja volt akkoron Faragó Rezső, az univerzális tudásu, kitünő tollu, irásaiban a frázisokat már azokban a koturnusos időkben is lehetőleg kerülő zsurnaliszta, aki még huszesztendős se volt és már favorizált vezércikkirója vala a lapnak, s aki vezércikkeiben, amiknek a megirására akkoriban még igen nagy gondot forditottak, mert a szónak még sokkal nagyobb sulya volt, az ujságnak aránytala-

Medgyes László

Thieme Becker

XXIV. 325 l.

(Lyka)

Medgyes László

Műcsarnok
1917. tav. kiáll. - 278

Zárándy A. Gáspár: Fluba vére Szemere

VI. 26.

Medgyes László

Művészet 1915. 143

Magyar művészet
1925. 54, 587, 592
1926. 149-59, 364
1927 606
1928 400

Székesfehérvár VIII. 249

Medgyes László

Fantázia I., vézkare
Fantázia II., vézkare

a Szent György Céh graf. aukcióján 1915.

A Gyűjtő. 1915. 46. l.

~~Apor Péter könyvtára VI. 174.~~

Medgyes László

Budapest.

7 exlibrisével vett részt
a Szent György Céh exlibris
kiállításain. 1913-ban

írod

Skexlib.

Nemzetország V. 248.

Medgyes László

szerepel a Kassák és Moholy-Nagy szerkesztette új Művészet Könyvében

– említve

Passuth K:Magyar müvészek az európai avantgarde-ban
Bp.1974 Corvina

157.old.

Medgyes László

szerepel a De Stijlben

– emlékve

Passuth K:Magyar művészek az európai avantgarde-ban
Bp.1974 Corvina

82. old.

Medgyes László

Zitünő plakátterve és rajza 1919-ben jelenik meg a MA'-ban. 1920 után külföldre került, díszlettervező lett, de nem vállalt részt az európai festészetben.

Passuth K:Magyar müvészek az európai avantgarde-ban
1974 Bp.Corvina

50.old

Medgyes László

a „Ma" c. laphoz kapcsolódik
mint képzőművész – neve említve

Kritika 1971 március
49. old

Medgyes László
festő

A művész magángyűjteményben,
vagy bárhol fellelhető műve érdekli
a MTA Művészettörténeti Kutató Cso-
portot.

----: Közlemény.

Müvészet, 1973.szeptember - ~~46~~ 47.oldal

Medgyes László

Plakát. Reproduktálva - Ma
(III. 8-9)

Szabó Lilia: A magyar akticizmus tört.
Akad. Kiad. 1971. 78.

Medgyes Lánló

~ kiállítása, 1919 márc. 20.-án a

Ma vendeszéséken.

Szabó Júlia: A magyar aktivizmus tört.
79.

Akad. Kiad. 1971.

Magyar Müvészet 1926.156.o. rényiné

Medgyes László:Fekvő nő.1924-25.
Dumas ur tulajdona.Páris.

Magyar Művészet 1926.155.o. Kerényiné

M edgyes László: Rugby field.
Charles Vignier tulajdona. Páris.

Magyar Müvészet 1926.155.o. Kerényiné

Medgyes László:Tennis.1925.
Charles Vignier tulajdona.Páris.

Magyar Művészet 1926.154.o. Kerényiné

Medgyes László:Fontenay Aux Roses.1925.

Magyar Művészet 1926.154.o. Kerényiné

Medgyes László:Páris háztetői.1925.

Magyar Müvészet 1926.153.o. Kerényiné

Medgyes László:Leysin.1924.
Rothbart ur tulajdona.Newyork.

Magyar Müvészet 1926.153.o. Kerényiné

Medgyes László:Champery.1924.
Charles Vignier ur tulajdona Páris.

Magyar Müvészet 1926.151.o. Kerényiné

Medgyes László: Anemonák. 1924.
Charles Gillet ur tulajdona. Lyon.

Magyar Művészet 1926.150.o. Kerényiné

Medgyes László: Alvó nő. 1924.

Magyar Müvészet 1926.150.o. Kerényiné

Medgyes László:Csendélet.1922.

Magyar Müvészet 1926.159.o. Kerényiné

Medgyes László: "Les sept chansons" de Malipiero.
Egy diszlet hét jelenthez készült 1925. a Beriza-salon számára,a Theatre des Mathurins és a N emzetközi Iparmüvészeti Kiállitás szinpadára.
Az őrült anya jelenete.

Magyar Müvészet 1926.158.o. Kerényiné

Medgyes László:"Arc-En-Ciel" de Georges Ribemont Dessaignes.
Készült 1925-ben a Theatre des Mathurins szinpada részére.
"Halàli".

Magyar Müvészet 1926.158.o. Kerényiné

Medgyes László:"Les sept chansons" de La
Malipiero.

Egy diszlet hét jelenethez készült 1925-
ben a Beriza-saison számára,a Theatre de
Mathurins és a Nemzetközi iparmüvészti
Kiállitás szinpadára.Diszlet.

Magyar Művészet 1926.156.o. Kerényiné

Medgyes László: Önarckép.

Magyar Müvészet 1925.157.o. Kerényiné

Medgyes László:"Aucassin et Nicolette".
Chantefable de Paul de Flem.
A keret,a függöny és a tenger-diszlet
1925.ben a Theatre des Mathurins szinpa-
dára.

Medgyes László

1892 - 1952 (?)

Medgyes László,

Temesvári múzeum (építkezési állomás)

IV. 184.

MEDGYES *László*, festő és grafikus, * Budapest 1892 júl. 7. Itt és Párizsban végezte művészi tanulmányait, azután Párizsban, Olaszországban és New Yorkban dolgozott. Színházművészeti iskolája 1926. Párizsban önálló kiállításon mutatkozott be. 1927 őszén New Yorkban rendezett kollektív kiállítást. Utrillo modorában utcarészleteket, tömegjeleneteket stb. fest és díszleteket tervez. Női arckép és Önarckép c. olajfestményei a Szépművészeti Múzeumban vannak.

Ex. Gy. II 100 l

Medgyes László

"A "MA" kiállitása cimmel u.i. sign.val Undi Imre az "Expresszionista festő"-munkáját "müvészeti bolsevizmus"-ként emliti. Majd megállapitja, hogy a müvész "nem mondható tehetségtelennek" s utána elmondja a képek tartalmát: "az emberi alakok szétanalizált izmokból konstruált plasztikus testek, A figurák háttere és anyagi környezete már nem reális, hanem egészen absztrakt formákból adódik. Ez szükségszerüség, amelyben a kép pszichikai hatásának titka van.
Élet, Bp. 1919. márc. 23. XI. évf. 12. sz. 282-283. lap.

Medgyes László

A kritika véleménye szerint: "ami az anyagi környezet absztrakt formáit, a gonddal árnyalt lila tömböket, a halvány zöld és cinober szinü ives és szögletes mesgyéket illeti, azok nyerseségükkel épen uralják a vásznat, igy szerepük másodrendüségének tagadásba vételével, uj hibát adnak a többi sokhoz"-mondja szószerint a kritikus.

Élet, Bp. 1919. márc. 23. XI. évf. 12. sz. 282-283. lap.

MDK

Medgyes László

Szegeden a rézmetszet fejlodését bemutató kiallitason, Medgyes László egyéni veretű alkotásai.

Cikk: Képzőművészet vidéken.

Magyarság, 1922. jun.27. 9.l.

Medgyes László (festő, grafikus, díszletterező)
→ Párizsban élő ≠ szolnoki

Waldemar George cikkét
(Magyar Művészet, 1926.) ld. az
MTA, MKCs-C-I.-123-as fondjában

továbbá: „Magyarország" 1938. IX. 4. 3. old – cikk
– az „Ujság" 1927. IX. ? 38. old
Kiállítási Katalógus 1931. jan 23. Paris
kollektív: (más magyarokkal együtt

Medgyes László

Franciaországban élő festő. Az ő műtermében és iskolájában, röviddel mint a mester asszisztense, dolgozott Rajk István, színpadi és filmszcenírozással foglalkozott. Ő dolgozott mint építész a kassai évek alatt Goldfinger Ernő is.

Major Máté: Az építészet uj világa. Magvető. 1969. 560.l.

MDK

Medgyes László

A Nemzetközi Vásár távlati képe. /A tervpályázaton I. dijjal kitüntetve./ Tervezték: Preisich Gábor, Vadász Mihaly és Medgyes László. Repr.

Képzőművészet, 1935. 82.sz. 72.l.

M.D.K.

Medgyes László

Rajz a müvész vázlatkönyvéből. "A Párizsban élő kiváló müvész pár napig Pesten tartózkodott.-irja a lap a rajz mellett a "Szinházi Hét" c. rovatban.

Szinházi Élet. Bp. 1933. febr. 12-18. XXII. évf. 8. sz. 39. lap.

Medgyes László.

Párisban élő festő.

Az Iparművészeti Társaság jubiláris kiállításának színpadművészeti részén díszlettervei, melyeket a párisi Théatre des Mathurins és Théatre de l'Etoile-ben lévő Marionett színpad részére készített, szerepeltek.

Magyarság, 1925. Jún. 3.

Medgyes László.

Az Iparművészeti Társulat színpadművészeti kiállításán dísztervei szerepeltek.

Pesti Hírlap, 1925. máj. 31.

Medgyes László.

Az Iparművészeti Társulat működésének 40. éves jubileumát színpadművészeti kiállításával ünnepelte, melyen ~~tervei~~ szereplettek.

Az Újság, 1925. május 31.

Medgyes László

a négy pésztvevő magyar művész egyike.

Magyar művészek a párisi őszi tárlaton.
P. H. 931. XI. 6.

Magyar László
budapesti tájképpel szerepelt a
Salon d'automne kiállításán,

Magyar művészek a párisi őszi tárlaton
M. 931. XI. 5.

M.D.K.

Medgyes László

"Önarckép"-ét bemutatja a lap. Repr. A kép a párisi Salon D'automne kiállitásán szerepelt.

Szinházi Élet. Bp. 1927. dec. 5-11.
XVII. /vagy XVIII./ évf. 49. sz. 45. lap.

Medgyes László
festőművész

Magyar művészek párisi sikerei cimmel foglalkozik a lap fiatal művészeink eredményeivel : Évek óta törzstagja a csoportkiállitásoknak.Ha jól emlékszünk,egyéni kiállitás keretében most mutatkozik be először.Izigvérig piktor.Tehetségének teljes érdekessége,egyéni mondanivalóinak sokszerüsége egészében a mozgást,a különböző sportágakat bemutató képein mutatkozik ki. Művészi érdeklődése nem áll meg ennél a két témakörnél intuicióját a natura is munkára serkenti.Magyartárgyu képeiben a termőföld szinbujaságának,erdők,mezők,napsütötte lankások szinpompájának mindig pikturális nyelven beszélő elmondója.

U j s á g
1929.VI.23.

Bábjátékok

Irta: *Nádai Pál*

I.

Az ember életében két korszak van, amikor a bábjátékban igazi gyönyörűséget talál: amikor még hisz bennük és amikor már megérti őket. Mikor még kicsi gyerekek voltunk, époly közel álltak hozzánk, mint a mesék hősei, mint a madarak éneke, vagy a játékok, melyekbe lelket tudnak a gyerekek beleérezni. Mire felnövünk: föléje emelkedünk a csodának és megérezzük, hogy a bábúk játéka valahol a valóság és az álom határán mozog. A kis gyermek számára reális élet a babaszínpad, a felnőtt számára földöntúli sík, melyen a valónak égi mását tartja kezében egy nagy rendező.

Ősi forrásait keresik a színjátszásnak. Minden jel a bábjáték felé mutat. Vakon tapogatódzunk a színjátszás hajdankori formái körül: táncból, vallásos szertartásból, vagy démonűző taglejtésekből indult-e ki a drámai cselekvés? De ahogy tapogatódzunk, itt is, ott is kis lapos, vagy domború figurákba ütközünk: a legősibb mozgó babákba. Volt idő, mikor azt hitték, hogy a római papoknak a szent körmenetekben körülhordott szájtátogató óriásfigurái voltak az első mozgatható színjátszó babák. De ma már azt is tudjuk, hogy a római papok elplagizálták őket az egyptomiaktól, akik viszont — ki tudná megmondani, honnan lesték el. A Kelet tele van bűbájjal, naiv gyermek-lelkekkel, akik a faragott, fonott és ollóval vágott figurákban a holt tárggyal együtt dobbanó lelket ájtatos félelemmel nézik.

A bábjátékok ősi vérsége még ma is él a forró miszticizmussal átszőtt Keleten. A kínaiak árnyjátékai, a jávaiak híres bőrből kivágott Wajang-figurái, a törökök karagőzei .... ha belépünk akármelyik nagy néprajzi múzeumba, mindenütt megtaláljuk nagyorrú sátánjaikat, repülő lovasaikat, rémpofájú öregasszonyaikat a vékony pálcikákkal, amiken vágtatnának a levegőbe, ha oda nem volnának ragasztva az ablaküveghez.

Mozgás ... mozgás. A perzsa, a kínai, a keleti bűvöletben élő indus mennél röghözkötöttebb az élete, annál nagyobb elragadtatást érez ezen a világcsaláson. Minden pirinyó ember mozog. Azt hiszem: a technika fölényét csodálják meg évezredek óta a lomha anyagon. Az istenek messze röppentek a bőrből és hártyából vágott transzparens babákból. De az automata mivoltuk, a »szerkezet«, a kinetikai képességeik ... mégis csak ők az első gépemberek ott, ahol még talán gépkocsit sem láttak. És mindenesetre ők az első mozisztárok. A faggyúval világított vászonlepedő, vagy a holdvilágos ablaküveg síkján.

II.

Minthogy azonban az európai civilizáció már évszázadok óta igazi embereket és igazi gépeket ültetett a babák játékos világa helyébe, minálunk csak a kicsinyek maradtak meg az ő tisztelőiknek. Hat- vagy hétszáz év óta a marionett vásári szórakozás, amelynek apostolai megható szegénységben cipelik vállon, háton vagy kocsin az ő deszkára állított, kötelekkel húzgált, bőrdudával, karddal, pofonok zenéjével aláfestett hőseiket. Egy igazi szcenikus még ma is el tud dirigálni a két lába közé feszített pallódeszkán és kötél segítségével egy lovagi tornát. De azért már a tizennyolcadik század végén voltak fejedelmi lakodalmak, amiken négy-ötszáz kis bábú szerepelt, hattyúk úsztak az asztali meden-

A Műgyűjtő 1930.

cékben a piros borba mártogatva nyakukat és tündérmenyasszony lépett ki a marcipántemplom kapuján.

Négy-ötszáz év óta egyre fiatalabb korosztályok, egyre naivabb néptömegek szórakozása lett a bábjáték. A művelt, tanult, természettudományilag konszolidált férfiú dehogy is ülne le Vitéz László nézőterére. De azért mindenki tudja, mit jelent egynéhány felejthetetlen gyermeköröm az ámulatnak és kacagásnak ez éveiből. Mindenki tudja, hogy a kis skatulyaszínpad mint hatott doktor Faust alakjával a kis Goethe lelkére . . . egypár figura, egy mozgó panoptikum, egy elcsodálkozás, melynek hangulatszövedékéből a megrendítő drámai költemény született meg az aggastyán elméjében.

III.

A bábjáték a színjátszás népművészete. S az a kor fedezte fel újra, amely minden népi, naiv, gyermekes művészetet tisztel, mivel lélek fejeződik ki benne. Duse írta a legjobb olasz marionett-színház előadása után: »Álom és valóság között a bábszínház egészen tökéletes jelenség lehet, hogyha lélek veszi át az irányítását.« Ennek a századnak harminc esztendejére esik a bábjáték naiv, grotteszk és mennyei szcenikájának újrafelfedezése. Talán Poccival kezdődik a művészi és irodalmi bábjáték-szövegek komponálása, Pergolese, Mozart, Verdi, Respighi muzsikájának pedig elsősorban a német és olasz bábjátékkultusz teremtett otthont a miniatűr operaszínpadokon. Még a háború előtti évtizedben kezdődött a müncheni, a firenzei és római művészi bábjáték fellendülése. Külön dramaturgjai és külön rendezőtalentumai voltak Pocci, Goethe, Schnitzler színműveinek. De külön tehetségek fejlődtek ki a szcenikai finomságok előállítására. A legmulatságosabb német festők, fafaragóművészek vették kezükbe a vésőt, a mintázó anyagot, a viaszt és a kosztümrongyokat, hogy megteremtsék a »személyzetet«. Hököm János és Vitéz László sablonjai helyett öreg tanárok, részeg iskolaszolgák, epedő bonvivánok és zörgőcsontú táncosnők vonultak be, karakterfejek és korképek. A marionettszínház, legalább is a felnőtteké, új színt, új zamatot kapott. Enyhe szatirája lett annak, amit tragikus pátosszal játszunk az életben: hősködésnek, hörgő sóhajtásoknak, nyugtalan ugrándozásnak, mindenféle úri és paraszti szélhámosságnak.

École Medgues (Párizs)
Marionett

IV.

A bábjáték kultusza nem tudott volna annyi friss szellemmel megújhodni, ha nem gyüjtötték volna össze kegyeletes kézzel a régi jó példákat. Ma már alig van múzeum, melynek etnográfiai osztályán vagy gyermekjáték-szobáiban meg ne találnók a bábjáték-figurákat. Tudományos rendszerességgel gyüjtik ezekben a lapos és a teljes figurákat, a primitiv népek, a gyermekek és

a nagy művészek színpadi hőseit. Igazi meglepetéssel szolgált azonban a három évvel ezelőtt rendezett magdeburgi színházi kiállítás. Ezen tudniillik egy nagy magángyüjtemény, dr. Kollmann Artur lipcsei tanár roppant érdekes bábszínházai vonultak fel összes szereplőikkel s kiderült, hogy Münchenben egész sereg gyüjtő van, akik a szent tárgyú »Krippen-figurákat«, (Krisztus jászola körül csoportosuló népies fa- és viaszbabákat) szedik össze nagy szorgalommal.*) Mások megint az előbb említett főrangú lakomák vándorló porcellán-embereit, állatait és vizijátékait keresik, hogy rekonstruálják az egykori terített asztalok apró színjátszó csoportjait. Ez a magdeburgi kiállítás mutatta meg igazán, mekkora kutatóterület van a művelődés- és művészettörténet számára a bábjáték elmult évszázadaiban. Külön egyetemi előadások (pl. Kölnben), külön színháztudományi szemináriumok, de sőt egy külön német folyóirat (»Das Puppentheater«, szerk. dr. Lehmann Alfréd) szolgálja ezt a mélyreható tudományos munkát.

V.

Minálunk a marionett-játéknak sem a régiségkutató része, sem az új törekvéseket felkaroló iparművészeti ága nem talált eddig kellő visszhangra. Egyidőben sikerült ugyan egy rövid felvillanással a művészek és a művészeti gourmand-ok figyelmét ráterelni. Közvetlenül a világháború előtt Orbók Lóránt, az azóta elhalt nagytehetségű drámaíró egy kis miniatűr színpadot állított fel az Iparművészeti Társulat kiállításán. Ez a »Vitéz László színháza« Muhics Sándornak és néhány fafaragónak elgondolása szerint igen kedves, jóízű és eleven figurákat vonultatott fel a nagyon artisztikus színpadon. Mostanában egy Párizsban élő jeles festőművészünk és szcenikusunk, a jóhírnevű Medgyes László ér el szép sikereket az École Medgyes apró-színpadi kísérleteivel és köztük francia iparművészek bábuival. Az ő polichinellejei jóízű, egészséges, paraszti teljességükben ülnek, járnak és csoportosulnak. Kerekdedek, de a stilizáltság azért megérzik rajtuk. Mint igazi bábjátékosok, az élet figurái ők, de nevetésük, tragédiáik, mozgásuk egy olyan világ felé tart, amely túlemelkedik a valóságon és az álmok felhőivel van letakarva.

VI.

Az az olasz bábjátszó-színház, mely Direttore Podrecca vezetésével néhány év óta járja be Európát, ebben a színházi mikrokozmoszban a legravaszabb stílust, a travesztált nagyság stílusát honosította meg. Sikere, népszerűsége mindenfelé felfogja kelteni a hajdani babák és marionett-figurák iránti érdeklődést. És bizonyára új életre fognak támadni a játszó polichinellek, ép úgy mint a szent jászol körül gyülekező fafigurák, vagy a barok kertek víznyomásra mozgó törpéi és faunjai . . . hiszen a gépember sokkal érdekesebb annál, aki húsból és vérből való.

Muhits Sándor:
Figura egy bábszínházhoz

*) Budapesten báró Beck Ilonának van jelentős Krippen-figura gyüjteménye.

Az Andrássy-gyüjtemény

A keleti szőnyeg virágkora a 16—17. század. Ebben az időben a kisázsiai szőnyegek művészi érték tekintetében szinte versenyre kelnek a perzsa Szafida-kori nagy alkotásokkal. *Holbein* nevével jelölik a 16. század mértani rajzú, usáki eredetű szőnyegeit (211 sz.). Az anatoliai szőnyegek legszebb csoportja az ú. n. *nagy-Usák*nak nevezett; ezek közül is ritkább a 16. századi *csillagos Usak*-szőnyeg (212. sz.). A hatoszlopos *Ladik*-szőnyegek egyik kiváló példája a 224. számú, mely szép rajzával és hármas, vörös imafülkéjével meglepi a műértőt. Az ú. n. *erdélyi*-szőnyegek (210, 215. sz.), amelyek a török időben Erdély közvetítésével kerültek hazánkba, tulajdonképpen szintén Usak-ban készültek. A *Jordesz*-szőnyegek különféle rajzú, fínom példányait (207, 208, 227. sz.) tanulmányozhatjuk a gyüjteményben. Különösen feltűnnek ebben a csoportban azok, amelyeken az európai barokkművészet befolyása érvényesül (206. sz.). A *Kula*-szőnyegek közt nem egy régi példával találkozunk (203., 209.).

A kaukázusi és perzsa elemek találkoznak a széprajzú *Kuba*-szőnyegeken (202. sz.); mély kék alapszínén az indás és palmettás dísz jól érvényesül.

A rajz fínomsága tekintetében mindezekkel versenyre kel a *perzsa*-szőnyeg. Ezek közt állatos rajzával ritka érdekességű a 226. számú *indó-perzsa* eredetű. Sajátosan ható stilizált állataival kelt feltünést egy 17. századi perzsa-szőnyeg (211. sz.). A *Herati*-szőnyegek palmettás és leveles rajzát ismerjük fel két kis szőnyeggé alakított darabon (205. és 225. sz.). Európa részére készültek az egyébként perzsa eredetű ú. n. *lengyel*-szőnyegek. Ezek a sah ajándékaképpen kerültek hozzánk. Ilyen a 223. számú kisméretű, arany-ezüst szálakkal átszőtt selyemszőnyeg.

Még a szőnyegekhez sorozhatjuk azt a ritkán előforduló bársonyt (193. sz.), amely felületén a legfínomabb Iszpahán-szőnyegekkel versenyezve, azok indás és felhőszalagos rajzát mutatja.

Az olasz bársonyok nagyszerű rajza érvényesül a gyüjtemény két florenci eredetű mélypiros színezésű, pompás darabján.

A gobelinek közt vajmi ritka a képszerűen ábrázolt példa. — Virágos keretben egy Van-Dyck-kori mester festménye után készülhetett Brüsszelben a Máriát a gyermekkel ábrázoló, ebben a számban illusztrált finom hatású gobelin. Finom rajzával tűnik fel négy falkárpit gyanánt alkalmazható francia gobelin.

A bútorok közt legnagyobb számmal a délnémet és a délnémet hatás alatt fejlődött tiroli bútor van képviselve. A 18. század nagy kétajtós ruhaszekrényei kedveltek mai nap is.

A magyar bútor empire-kori példája a sok darabból álló fehérre festett és aranyozott ülőgarnitura. A Bauvais-i gobelin szövésű kárpitozás teszi értékessé az ugyancsak sokdarabos francia ülőbútor-készletet. Művészi érték tekintetében kiváló a Hollandiában, de a kinai lakk modorában díszített 18. századi konzolszekrény.

A szobrászatot egy olasz eredetü Madonna dombormű, két korai délnémet faragású csoport és két címertartó márványputtó képviseli. E két utóbbi művet ezideig olaszos jellege miatt Simone Bianco munkájának tartották, újabban azonban inkább az augsburgi Hans Danher, északolasz hatás alatt álló művészeti tevékenységének körébe sorozhatjuk. *Cs. K.*

Medgyes László

festő

vad

Gyomai Imre: A párisi magyar festők munkássága. Erdélyi Helikon 1930. [illegible]. 250. l.

Muskiesy

Medgyes László

l.

Ilev posztimpr

36-l.

Medgyes László

irod

Kállainene

39-40, 47, 80. l.

12, 13, 25. t.

Medgyes László

Figurák c. kőrajz mappája, 10 szines litóval. Megjelent 1916? Budapesten.

Medwyánszky: Malerische Reise
1818.—

Ungarn in Bildern. J. N. Frank
Siadása. 1853.—

Zichy Mihály

Medgyes László

nevű fiatal festő jelenleg Párisban él, s ott festő iskolája van. Utrillo modorában fest.

Uchány képet: Utcarészlet Párisban, Tánc a bárban, Önarckép, Fürdő nők

1927 III. ban láttam

1927 őszén New Yorkban éls. ugyanott kollektív kiállítást rendezett

Kul. Bpest 1892

~~[illegible]~~ Júl 7.

Temesvári csata (1717) képe V. 28.

Medgyes Lánló

szereplését a Kassák és Moholy-Nagy által szerkesztett Uj művészek könyvében /Bécs,1922/ említi

Bodri Ferenc: Kassák és Moholy-Nagy képantológiája a kortársakról. - Magyar Építőművészet, 1970.5.sz. 55-56. l.

Medgyes László

KÁRPÁTI AURÉL:
HÁROM RÉGI ESZTENDŐ
Az ifjúkor bájos regénye, MEDGYES LÁSZLÓ címlaprajzával.
Ára 5 korona 60 fillér.

Tatros kiadás
1918

-december hó 16-án — 1000 P —

napra, fizessen Ön ezen első

bó Ágoston úrnak, vagy rendelet é re

Egyezer pengőt

egye számolásba tudósitás szerint

la úrnak —

Komári Géza.

Medgyes László

Jesi

** **Medgyes László litográfiái.** *Figurák* cziemen tiz eredeti szines litográfiáját bocsátja közre (Dick Manó kiadásában) Medgyes László fiatal grafikus. Már évekkel ezelőtt találkoztunk nevével illusztrációk alatt. Azóta elképzelő és kitaláló tehetsége szépen függetlenitette magát külföldi mintaképeitől. Legujabb lapjai czimezetlen mivoltukban is érdekes, sőt megragadó tárgyuak. Általában képzelete a legbecsesebb tehetsége egyelőre a fiatal művésznek. A kifejezésben még bizonytalan s a kőrajz technikai fortélyaival és kifejező lehetőségeivel sem bartákozott még meg eléggé. Uj munkája azonban biztató jele haladásának. Albuma mindössze száz példányban kerül forgalomba. A japán papirosra nyomott példányok ára 100, a hollandi meritett papirosra nyomottaké 75 korona. *(e. a.)*

Az Ujság

1917. dec. 14.

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

744. Almássy Pál.

látható, szembe

Mellig, [redacted] néz. Előrefésü
kálla fekete, szeme sötétbarna. Ingéne
vállravetett mentéje prémes.

Vászon, méretei 71: 57.2 cm.
Az 1848/9-iki szabadságharcz
Átvétetett az 1896: IV. 8-ik

904: V. 4.

Medgyes László

d –

Ilevesy Iván:

Futurista, expressionista és kubista festészet. Bp. 1919

30. l –

Kompozicioja vlpr.

Ma. IV. évf. 3. sz.
1919. márc. 20

MEDGYES LÁSZLÓ: olajfestmény

Medgyes László festményei.

Ha figyelmesen végignézzük Medgyes kollekcióját rögtön észrevehetjük, hogy majdnem minden képében van valami erős kontraszt, valami formai ellentmondás. Az emberi alakok inkább realisztikusak, szétanalizált izmokból konstruált plasztikus testek. A figurák háttere és anyagi környezete azonban már nem reális hanem egészen absztrakt formákból adódik. Képeinek ez az ellentéte éppenséggel nem véletlen, nem stílusának tisztátalanságát, kiforratlanságát jelenti. Szükségszerűség, amelyben képei pszihikai hatásának a titka van. Mert Medgyes expressionizmusa nem passzív lelkiállapotot akar kifejezni, hanem a lelkiállapot lefolyását, keletkezését. Nemcsak a hatást, hanem a hatást okozó adottságokat. Az érző embert és az érzést kiváltó külső erőket. A kettőt sohasem olvasztja össze formailag, mert mindegyik egyforma jelentőségű komponense a képnek. (Az hogy nem olvasztja össze az természetesen nem jelenti azt, hogy nem harmonizálja, nem komponálja össze egyetlen egységgé.) De annál erősebben, annál szétválaszthatatlanabbul összeköti pszihikailag ezt a két fő komponenst, az embert és a világot.

A figurái izmosak és magosak. Nem mintha erősek és monumentáliak akarnának lenni. Izmosak, mert az emberi érzések külső kifejezése mind izommozgásban nyilvánul. Az arckifejezés is: izommozgás. Az ő embereinek pedig csak ez az egyetlen szerepük: érzésállapotokat fejezni ki. Azért olyan nyurgák és hosszúak is: hosszú testtel, végtagokkal a mozgást sokkal pregnánsabban, határozottabban lehet kifejezni. (Így csinálta ezt a barokk művészet is, a gót művészet is és e két művészet hatalmas szintézise: Greco. De ha Medgyesnél egyszerűen Greco-hatást emlegetünk ezzel még nem magyaráztunk meg semmit.) De Medgyes még e hosszú alakok lendületeivel sem elégszik meg; ezeknek a lendületeknek a hatóirányát tovább viszi valamely határozott, geometrikus vonallal. Ha erősen kiakarja hangsúlyozni két ellentétes érzésnek, tehát két ellentétes mozgásnak a kontrasztját egyszerűen meghosszabbítja mindkét mozgásnak az irányát, amíg azok találkoznak. Az juthatna eszünkbe, hogy ez szájba rágása a dolognak. De ne felejtsük el, hogy éppen ez az expresszionizmus: az érzéseknek minél plasztikusabb kidomborítása anyagi vagy elvont, önkényes formákkal.

Mindezekkel sikerül elérni Medgyes expressionizmusának, hogy az érzeteket nem valamely hangulat általánosságban hanem differenciáltan tudja kifejezni. Mert az emberi mozgásokhoz tapadó asszociációk sokkal nüanszirozottabbak mint az absztrakt formákhoz társulóké. Ezek távoliak és lazák.

Az absztrakt formák éppen azért mély, de úgyszólván megnevezhetetlen, nehezen analizálható inkább csak intuitív belehelyezkedéssel felfogható érzeteket interpretálnak. Az emberi figurák pedig ezeket az érzeteket rezonálják, közvetítik őket és világosabb tudatra jutásukat segítik elő.

A figuráknak és az érzetszimboluknak különböző nagyságú szerepük lehet a képeken. Nagyon sokszor az érzés mind ki van hozva emberi mozgásokban, a figurák reálisabb ereje dominál az absztrakt formák fölött. Ilyen például nagy képe is (32. sz.) Főalakja, a szétárt karú férfi, talán az eszme diadalát, az igazság megdönthetetlen erejét érezteti, alatta a többiek a megtorpantságnak, a legyőzöttségnek, a megadásnak különböző intenzitású érzékítését. A főalak kitárt karjait meghosszabbító absztrakt egyenes, a kép összes többi absztrakt színei és formái csak ezeket a lelkiállapotokat segítik, hangsúlyozzák. Arcképeiben az elvont formáknak alig van szerepük, itt minden kifejezés az arcizmokban van. Sok képén az absztrakt elemeknek jut a dominálo szerep. Különösen két jellemző képén. Az egyik a teljes összetörtség, a megsemmisülés, a külső erők hatalma alatt. (6. számu kép). A másik az ür lenyügöző hatása, a Semmi végtelenségének iszonyata (8. számú kép). Itt a színeknek is erős szerep jut az expresszió kihozásában. A mély ibolya és kék színek szuggerálják az ür hideg határtalanságát, a két figura hideg, kékesfehér színe az életnek, a realitásnak elenyészését a végtelenben. Ahol emberi figurák nem szerepelnek, mint a tájképein ott a formák átmenetet képeznek a realis és az absztrakt formák között. Meg van tartva a jelenség, de az érzet erősen ki van hangsúlyozva. Az egyiken például a havasok hideg magassagokba meredt sét fejezi ki (26 számú kép), a másik egy tájnak és a ráboruló **égboltozat** hatásának monumentális koncepciója. (24. számú kép).

A jelenségektől tehát sohasem távolodik el egészen Medgyes festészete. Nem az emberi lelket akarja egyedül, hanem az embert a kozmoszban. És ez a jelenségnél maradás biztosan megmenti őt az expresszionista festészetnek egy könnyen adódó veszélyétől: attól, hogy dekorativ legyen, semmi más. De még jobban meg kell óvnia magát a másik veszélytől, amely őt erősebben is fenyegeti: a romantikusságtól vigyáznia kell, mert a túlfokozott érzés, már nem szubjektiv reálitas, hanem hazugság.

Hevesy Iván.

MEDGYES LÁSZLÓ: ceruzarajz

1919. március 15.

A MA VIII. Katalogusa

Medgyes László kollektiv kiállításához

Szám		Ára	Szám		Ára
1.	olajfestmény	3000 Kor.	28.	olajfestmény	5000 Kor.
2.	„ „	3000 „	29.	„ „	4000 „
3.	„ „	3000 „	30.	„ „	4000 „
4.	„ „	magántulajdon	31.	„ „	3000 „
5.	„ „	3500 „	32.	„	20000 „
6.	„ „	3500 „	33.	„ „	3500 „
7.	„ „	3000 „	34.	„ „	2000 „
8.	„ „	4000 „	35.	„ „	3000 „
9.	„ „	1500 „	36.	ceruzarajz	150 „
10.	„ „	3000 „	37.	„ „	100 „
11.	„ „	1500 „	38.	„ „	150 „
12.	„ „	3000 „	39.	„ „	150 „
13.	„ „	2000 „	40.	„ „	300 „
14.	„ „	3000 „	41.	„ „	200 „
15.	„ „	2500 „	42.	„ „	200 „
16.	„ „	3000 „	43.	„ „	250 „
17.	„ „	2500 „	44.	„ „	400 „
18.	„ „	2500 „	45.	„ „	150 „
19.	„ „	2500 „	46.	„ „	150 „
20.	„ „	3000 „	47.	„ „	600 „
21.	„ „	1500 „	48.	„ „	400 „
22.	„ „	3000 „	49.	„ „	400 „
23.	„ „	2500 „	50	„ „	500 „
24.	„ „	3000 „	51.	„ „	300 „
25.	„ „	5000 „	52.	„ „	300 „
26.	„ „	3000 „	53.	„ „	400 „
27.	„ „	3000 „	54.	pasztel	2500 „

A kiállítás plakátját **Medgyes László** litografálta és 15 számozott és szignált példánya kapható: darabonkint **ára 50.-K.**

A művész elöbbi munkáiból a kiállítás helyiségében ugyancsak kapható néhány vissza maradt példány, **Figurák** cimü litografiás mappájából (darabja **100.-K.**) és **Aranyfüst** cimü illusztrációs mesekönyvéből, (darabja **25.-K.**)

MEDGYES LÁSZLÓ

ÍRTA GEORGE VALDEMÁR (PÁRIS)

Medgyes László háború előtt való munkái még bizonyos modorosságban szenvednek. A fiatal festő akkor még Aubrey Beardsley nyomdokain haladt. Grafikai rajzai inkább illusztratív jellegűek és nem árulnak el benső küzdelmeket. Technikájuk befejezett, stílusuk válogatott, ízlésük finomult, de alig sejtetik a komoly művészt, kinek főtörekvése plasztikai problémák megoldása lesz.

Medgyes László fejlődésében idegen kultúra került szembe a francia szellemmel. Mikor rövid tuniszi tartózkodás után Párisba jön, telítve van az expresszionizmussal. Mint a romantika újabb megnyilatkozása, az expresszionizmus, ez a spontán mozgalom, üdvös hatással lehetett volna a művészetre. Ámde csakhamar a teoretikusok könnyű zsákmánya lett, akik azzal akarták létjogosultságát igazolni, hogy expresszionista törvényeket állítottak föl. Ebből nagy zavar keletkezett. A Grecotól és Cézanne-tól átörökölt, egymás mellé helyezett dramatikus színeket Van Goghtól kölcsönzött formákra alkalmazták. A formákat — tekintettel a kompozíció követelményeire — kisszámú, kezdetleges mértani idomra vitték át. Derain, Friesz és Matisse példájára igyekeztek a kép minden elemét egymással összefüggésbe hozni s így az expresszionista festők szükségszerűen a stilizálás útjára tértek. Az expresszionizmus, mely mint elmélet csúfos kudarcot vallott, a dogmává emelt hisztéria és a dekoráció között ingadozott. Medgyes csak nagyon kis mértékben áldozott ez expresszionista festészet oltárán. Mihelyt Franciaországba kerül, ujból tanulásra kényszeríti magát. Művész-lelkiismerete megállja a próbát; újból kezdi egymás után művészete alapvető problémáinak tanulmányozását. Mindenekelőtt a síkban két dimenzióval körülhatárolt alakok problémája foglalkoztatja őt. Saját magára nézve leszűri a tanulságot a kubizmus vívmányaiból. Szigorú diszciplinának veti alá magát. A széles kompozíciókhoz, ragyogó színekhez, a tónusok értékét megmásító fényhatásokhoz szokott művész a legegyszerűbb tárgyakból összeállított kis csendéleteket fest: poharakat, palackokat, kártyákat, álarcokat, pipákat, hangszereket. Az 1919. év misztikus hajlamú festője matematikussá válik. A formák tényleg valóságos mértani alakokat képviselnek. Egy 1922-ben festett csendélet ezt világosan mutatja. Görbe és egyenes vonalak ellentétéből alkotva, két haránt-vonalon épült fel, melyet metszési pontjában egy pezsgőspohár merőlegessége keresztez. Medgyes a lokális színeket festi. A fényt és árnyékot kizárólag oly célzattal használja fel, hogy általuk a képben egyensúlyba hozza a síkok térhatását. Gyakran alkalmazza a faktúra különféleségét, hogy ezzel a tárgyak anyagi különbségeit kifejezze. Az 1922-ben festett vásznak sorozata áttekintést nyujtott Medgyesnek saját képességeiről, világosan megláthatta bennök önmagát és kifejezési eszközeit. Utóbb inkább lirai művészetre hajlik, mely közelebb áll az emberi természethez és talán az ő temperamentumához is. Akármint legyen is ez, e korszakának képeiben lényeges és jellegzetes tulajdonságait mind megtaláljuk. Medgyes szereti a mahagonibarna és tejfehér színek erőteljes harmóniáját. Képeinek minden egyes tónusa jellegzetes, kifejezi az anyagnak súlyát és valeur-értékét.

A puritanizmus néha módszernek üdvös, de nem lehet végcél. Ha nem akarta meggátolni összes festői tehetségeinek kifejlődését, Medgyes nem korlátozhatta formáinak sokaságát és nem szorítkozhatott puszta sémák festésére. Mert az ő felfogásában a festészet nem csupán a felállított problémák megoldása, hanem érzékeny nyelvezet, az élő gondolat kifejezésének egyik módja, szerves funkció. Képesnek érezvén magát a felületet megelevenítteni s nemcsak kiszínezni és tarkítani, képzelőtehetségének szabad folyást engedett.

Magyar Művészet
1926.

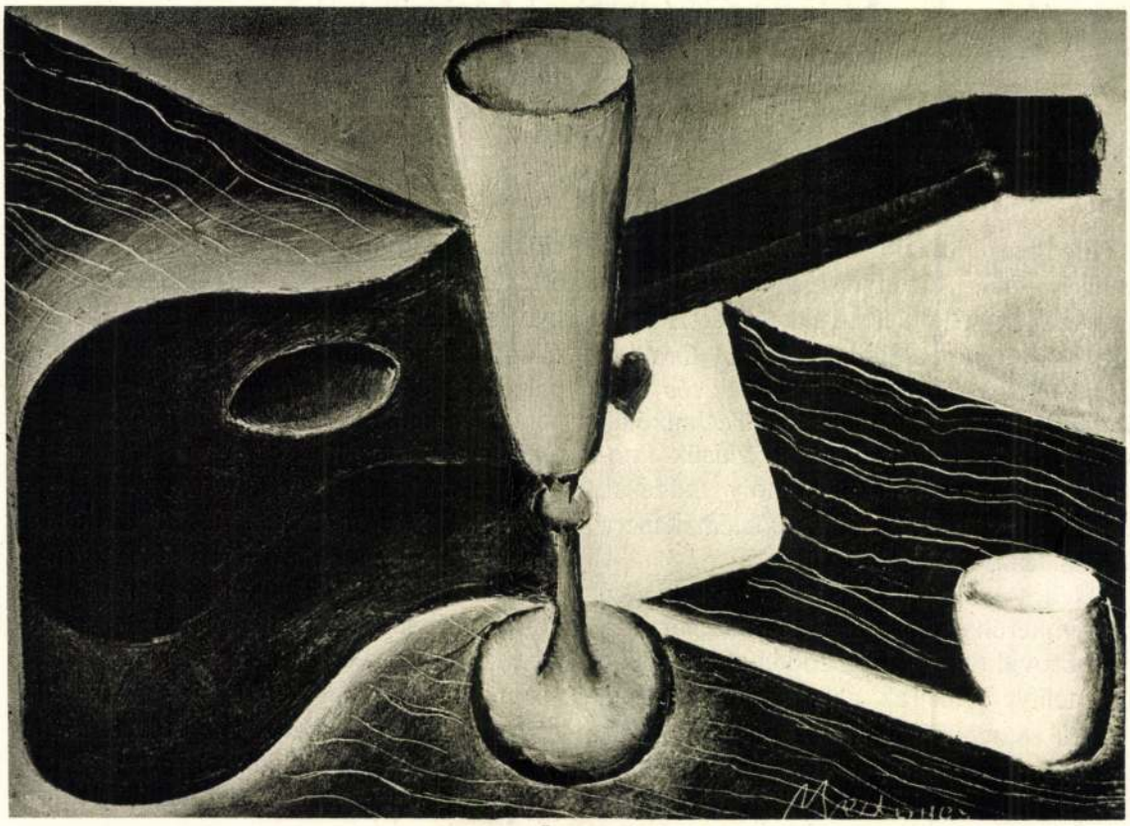

MEDGYES LÁSZLÓ: CSENDÉLET. 1922.

MEDGYES LÁSZLÓ: ALVÓ NŐ. 1924.

MEDGYES LÁSZLÓ: ANEMONÁK. 1924.
Charles Gillet úr tulajdona. Lyon.

Vonalai idővel meglágyulnak. Elveszítik a szigorúságot, mely kora ifjúságának munkáiban uralkodik, a merevséget, mely francia földön töltött idejének elején készült festményeit jellemzi. Rajza mindenekfölött a kompozíció rajza. A formát körülírja és kiemeli egyes sajátságait, de megőrzi a plasztikus írás elvont jellegét. Az *Alvó nő* (1924, őszi Salon) olyan művészre vall, aki sok részlet feláldozása árán eléri a tökéletesedésnek azt a fokát, melyen ezután már fentartja magát. Ez a kép már túlmegy a hű ábrázoláson. A tömegek összhangzatos elosztásával, mely az egész felületet betölti, Medgyes itt egységes képet teremtett, képet, melynek minden része az összhatást szolgálja. Palettája új színekkel gazdagodik. A barna, a fehér és a fekete helyébe vörös, türkizkék és zöld színek lépnek. Faktúrája vaskosabbá válik. Eléri az olajfestés mesterségének azt a megértését, mely azelőtt hiányzott benne. Az *Anemonák* (1924) hajlékony szárai, áttetsző szirmai pasztózusan (en pleine pâte) vannak festve. Hóborította hegycsúcsoktól körülzárt svájci tájképei, népies ábrázolások módjára festett zöldelő rétjei, a Palace-hoteleknek, e modern várkastélyoknak parkjában elterülő tenniszpályákra nyíló lelátások: mindezek inspirációjának rendkívüli sokoldalúságáról tanuskodnak. Végül párisi látképeinek sorozata — először kiállítva Devambeznél 1925-ben — fejlődésének újabb korszakát jelzi.

Úgy látszik, Medgyes most már megveti a svájci tájképeiben még föllalálható festői hatásokat. Szimmetrikus, központosított tárgyelhelyezései egyensúly-szeretetéből erednek. Egyébként a klasszikus felépítésű kompozíció ridegségét nagyban enyhíti a kivitel elevensége, az anyag érzékítése. A *Football-mérkőzés*ben, egyik legújabb keletű művében, láthatjuk ezt, ahol a forma feloldódik a színben, mely megtöri és magával ragadja a vonalas szerkezetet. A felszabadult szín határozza meg a kép ritmusát. Ezen utolsó művével Medgyes kétségbevonhatlan jelét adta festői

tehetségének. Kívánatos, hogy további tanulmányait a színek terén folytassa.

*

Medgyes színházi dekorációi tanulmányozásra érdemesek. A Beriza-színházban, melynek művészi vezetője, színre hozta Le Flem Pál *Aucassin et Nicolette* című darabját, Ribemont-Dessaignes *Szivárvány*át, Lord Bernersnek Merimée nyomán írt *Le Carosse du Saint Sacrement*ját, Dupont Gabriel *La Farce du Cuvier*jét és Malipiero *Sept Chansons*-ját.

Medgyes valódi „metteur-en-scène" a szó legtágabb, legteljesebb értelmében. Díszleteket és kosztűmöket készít, rendezi a játékot, a világítást, az egész színházi együttest. A feladatot minden elméleti előítélet nélkül oldja meg. Így Ribemont-Dessaignes darabjában, a *Szivárvány*ban, részben festett, részben plasztikus díszleteket alkalmaz. Így helyezi át a rokoko spanyol udvar mesterkélt légkörét Peruba (a *Carosse*ban) a festett drapériák sokaságával. De színházi művészetét talán legjobban jellemzik a *Sept Chansons*-hoz készített díszletei. Ezek a helynek mintegy topografiáját adják. Egyszer egy tetet, másszor egy templomot, egy intérieurt jelképeznek. Nem is annyira díszletek ezek, mint inkább a játék különböző keretei, „kísértet-színtér" (plateau fantôme), ahogyan Lévinson a „Comoediá"-ban nevezi őket. „Mindegyik *chanson*ban a színészek játéka kölcsönöz belső jelentőséget és valódiságot a térben nagyjából felvázolt díszleteknek. Az űrt bekeretelő csúcsíves nyílás elé hét gyertyát helyeznek. Amint a színésznő letérdel előtte, a zene közvetítésével mindent meglátunk a díszletben: a gótikus boltozatot, a szentély fénysugárzását, a hely szentségét, az estét. Utóbb ugyanezen díszlet a templomtorony legmagasabb emeletét jelenti. A harangozó lengésbe hozza a harangokat egy képzeleti kötéllel, mely *valódibb* és *láthatóbb* a legvastagabb valóságos harangkötélnél. Így minden jelenetben csak a cselekménynyel összefüggő accessoriumok kelnek életre, a többiek önként eltűnnek, közömbös sémákká válnak a *kísértet-színtéren,* hol a dráma kíséreteképpen megjelenő díszletek közt még a végletes naturalistának, az izzó veristának, Malipierónak brutális vagy tragikus cselekményei is jól hatnak. Ilynemű díszleteknél a plasztikus szuggesztió győz az anyagias illuziók fölött, a találékonyság a puszta utánzáson." Egyike ez a modern színházi művészet legérdekesebb és leggeniálisabb alkotásainak.

Medgyes, a fametsző, nagyszámú címlap és exlibris rajzolója, két angolnyelvű folyóirat művészetrovatának szerkesztője, a messzelátó művészeti író, a fáradhatatlan tevékenységű Medgyes egyszersmind színházművészeti akadémia vezetője is, ahol a technikai ismereteket, a díszletek tervezését, a világítást, a rendezést tanítja. Azt véli, hogy a technikai lehetőségek tudománya a kezdőt rásegíti a színháznak *színházi* felfogására, melynek ő nagy mestere. Újfajta színház-modelljei, melyeket az Arts Décoratifs termeiben állított ki, bizonyítják, hogy Medgyes meg tudná valósítani az architekturális, modern, de görög és renaissance-hagyományokból fejlődött színház új koncepcióját is. Tanítványai követik őt, mert megérteti és megkedveltetti magát, de képzeletüknek meghagyja az elfogulatlan vagy kínlódó szabadságát, mely minden művészi alkotáshoz szükséges.

MEDGYES LÁSZLÓ: CHAMPERY. 1924.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

MEDGYES LÁSZLÓ: LEYSIN. 1924.
Rothbart úr tulajdona. Newyork.

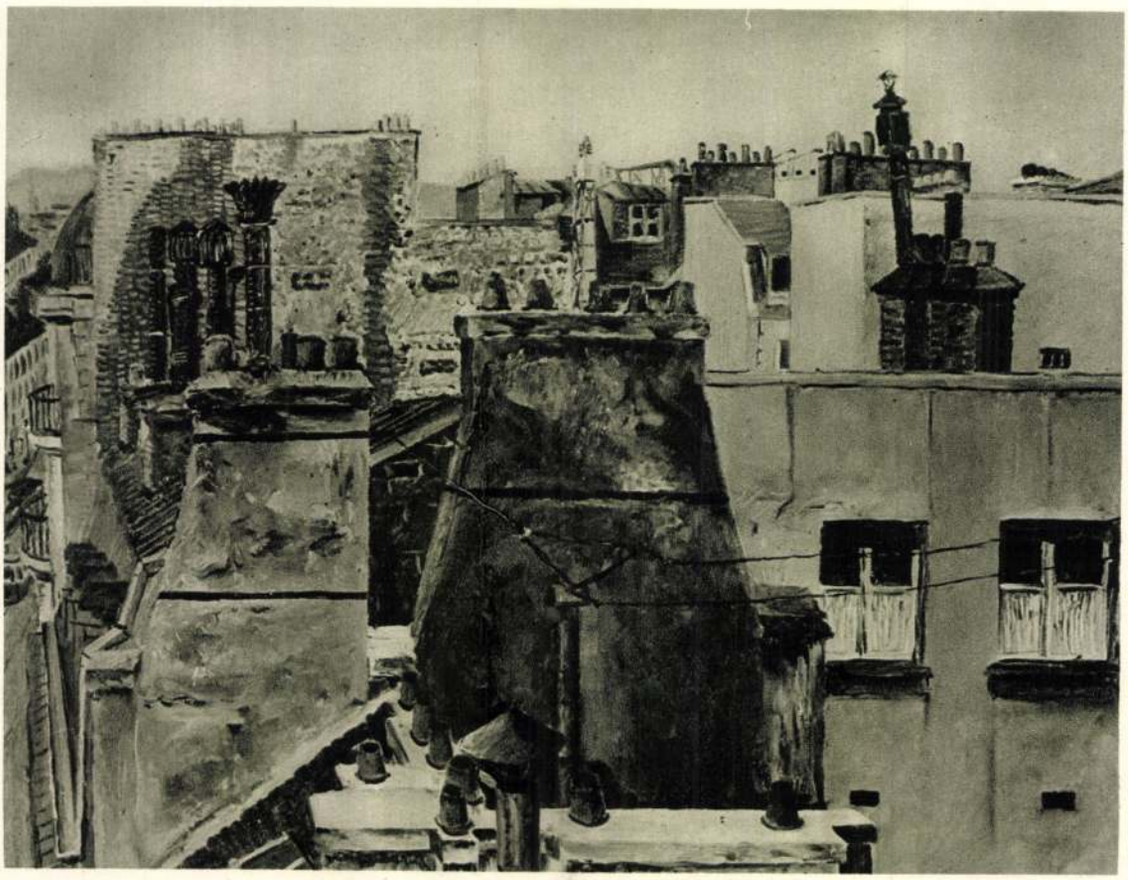

MEDGYES LÁSZLÓ: PÁRIS HÁZTETŐI. 1925.

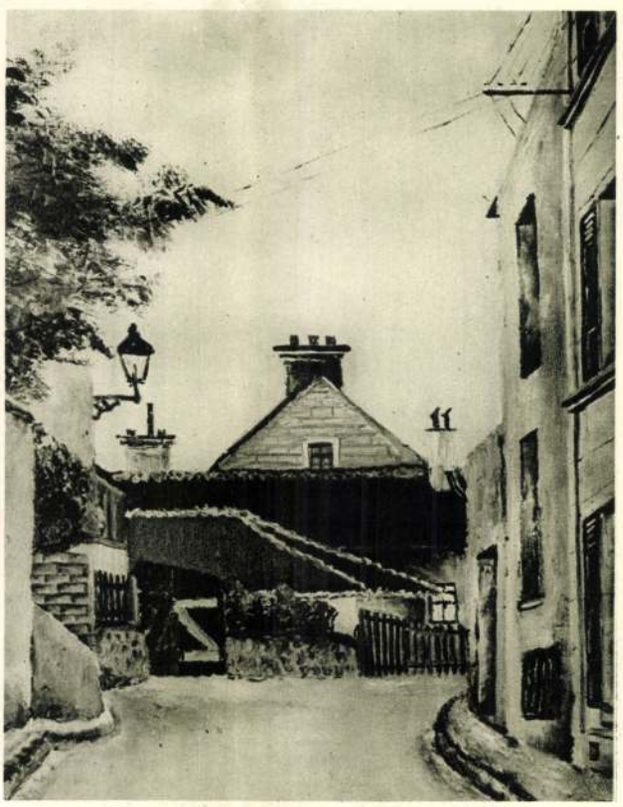

MEDGYES LÁSZLÓ: FONTENAY AUX ROSES. 1925.

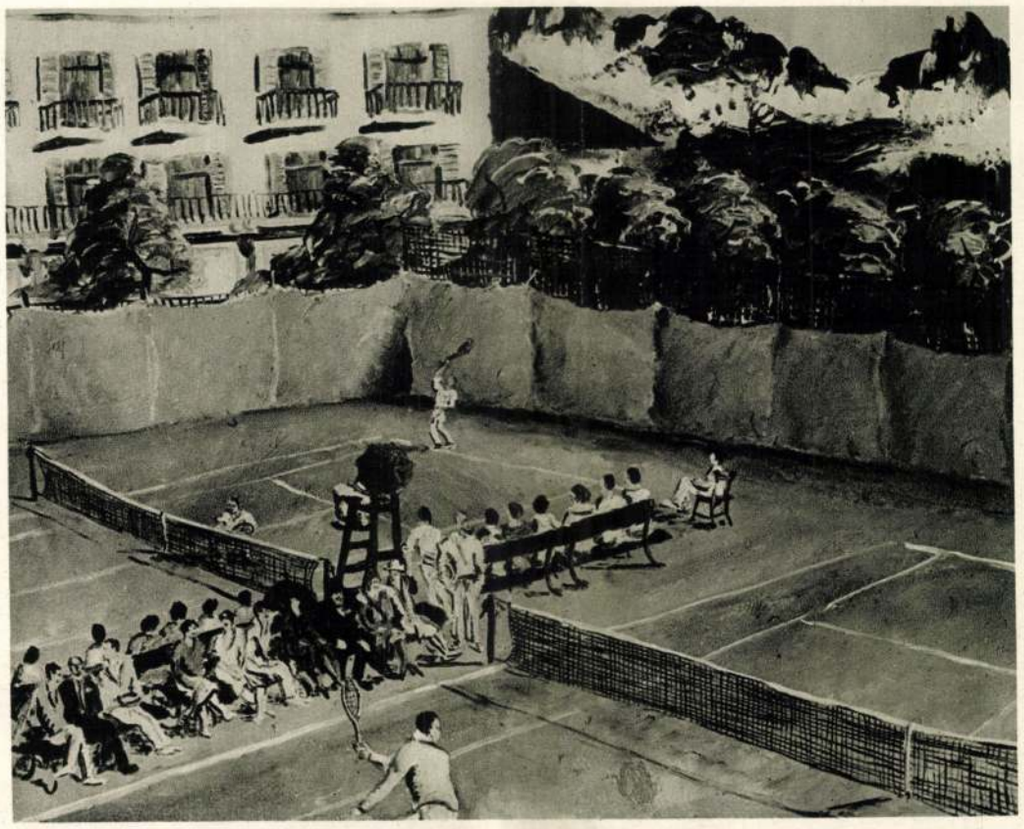

MEDGYES LÁSZLÓ: TENNIS. 1925.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

MEDGYES LÁSZLÓ: RUGBY FIELD.
Charles Vignier úr tulajdona. Páris.

MEDGYES LÁSZLÓ: FEKVŐ NŐ. 1924–25.
Dumas úr tulajdona. Páris.

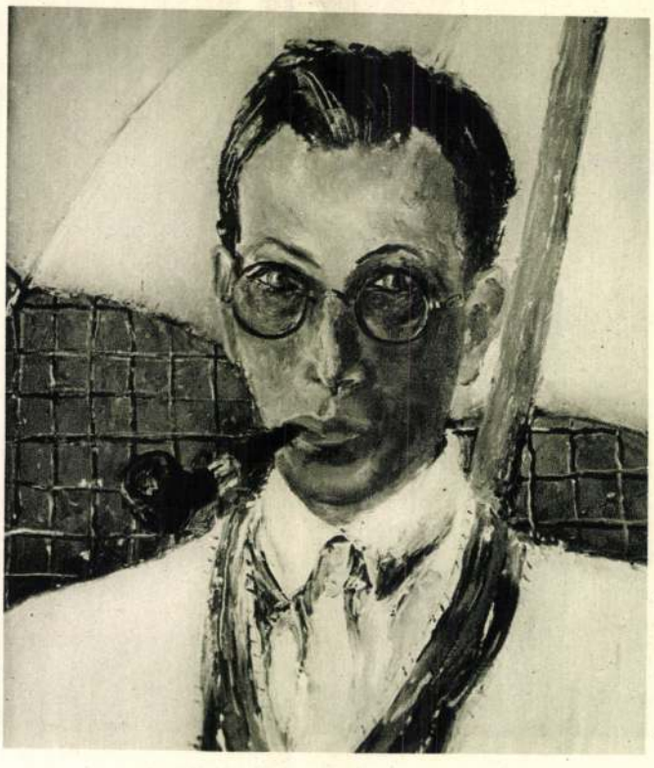

MEDGYES LÁSZLÓ: ÖNARCKÉP.

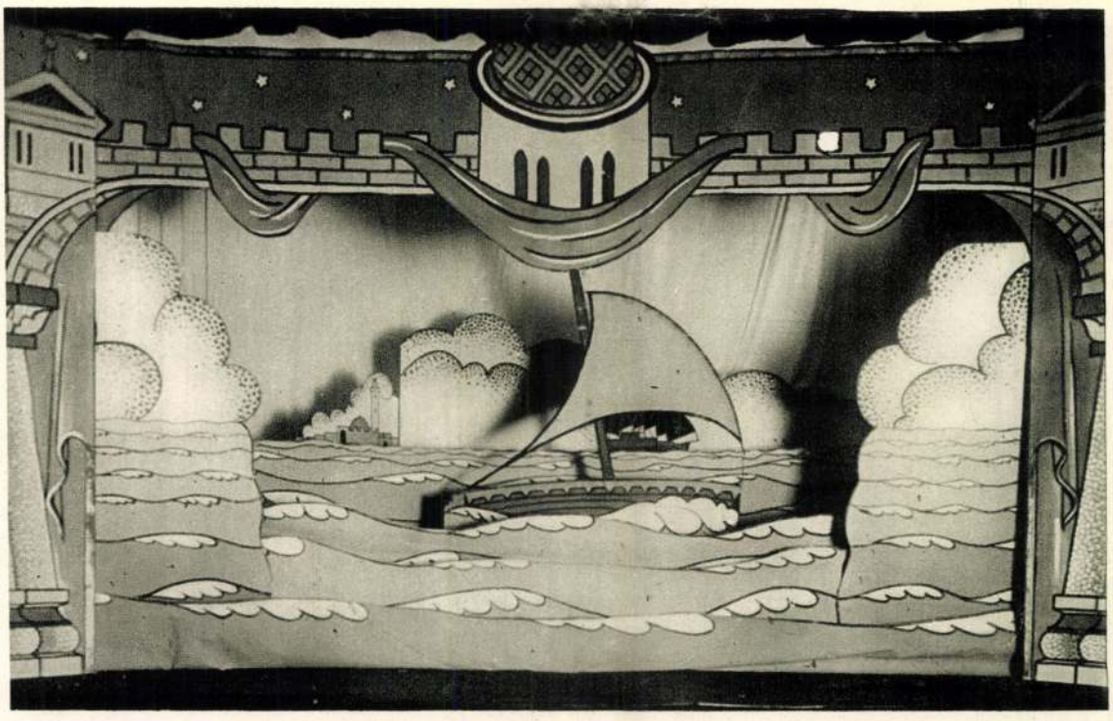

MEDGYES LÁSZLÓ: „AUCASSIN ET NICOLETTE". CHANTEFABLE DE PAUL DE FLEM.
A keret, a függöny és a tenger-díszlet 1925-ben a Theatre des Mathurins színpadára készült.

MEDGYES LÁSZLÓ: „ARC-EN-CIEL" DE GÉORGES RIBEMONT DESSAIGNES.
Készült 1925-ben a Theatre des Mathurins színpada részére.
„HALLALI".

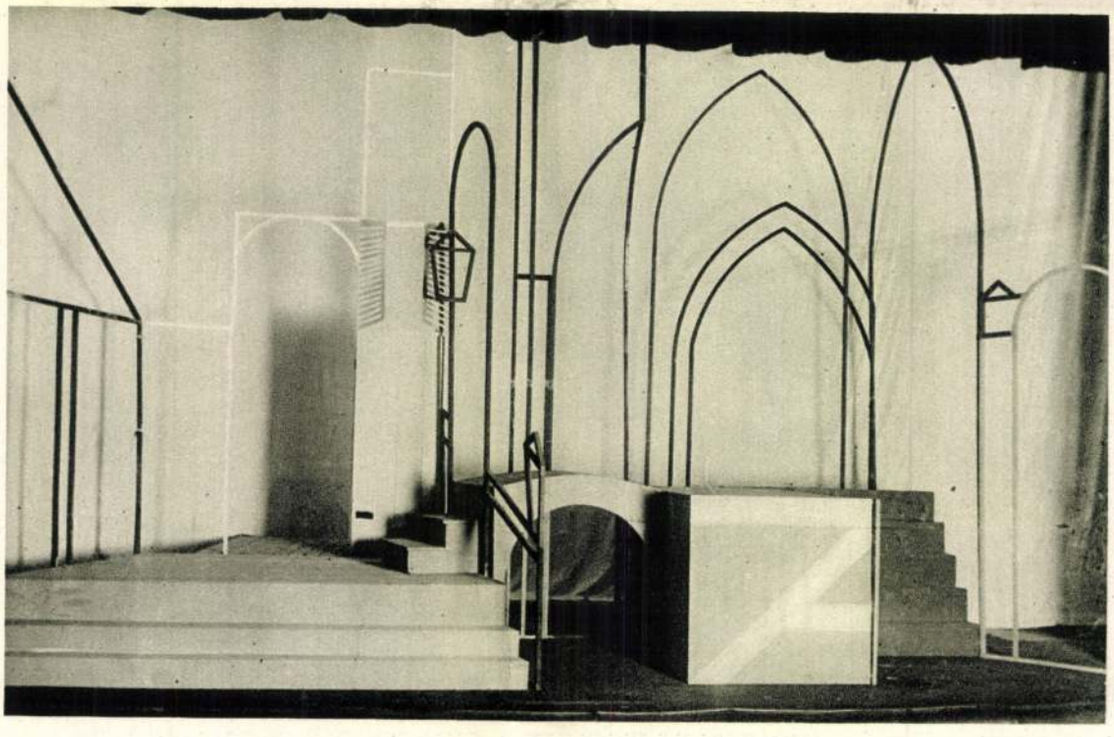

MEDGYES LÁSZLÓ: „LES SEPT CHANSONS" DE MALIPIERO.
Egy díszlet hét jelenethez készült 1925-ben a Beriza-saison számára, a Theatre des Mathurins és a Nemzetközi Iparművészeti Kiállítás színpadára.
DÍSZLET.

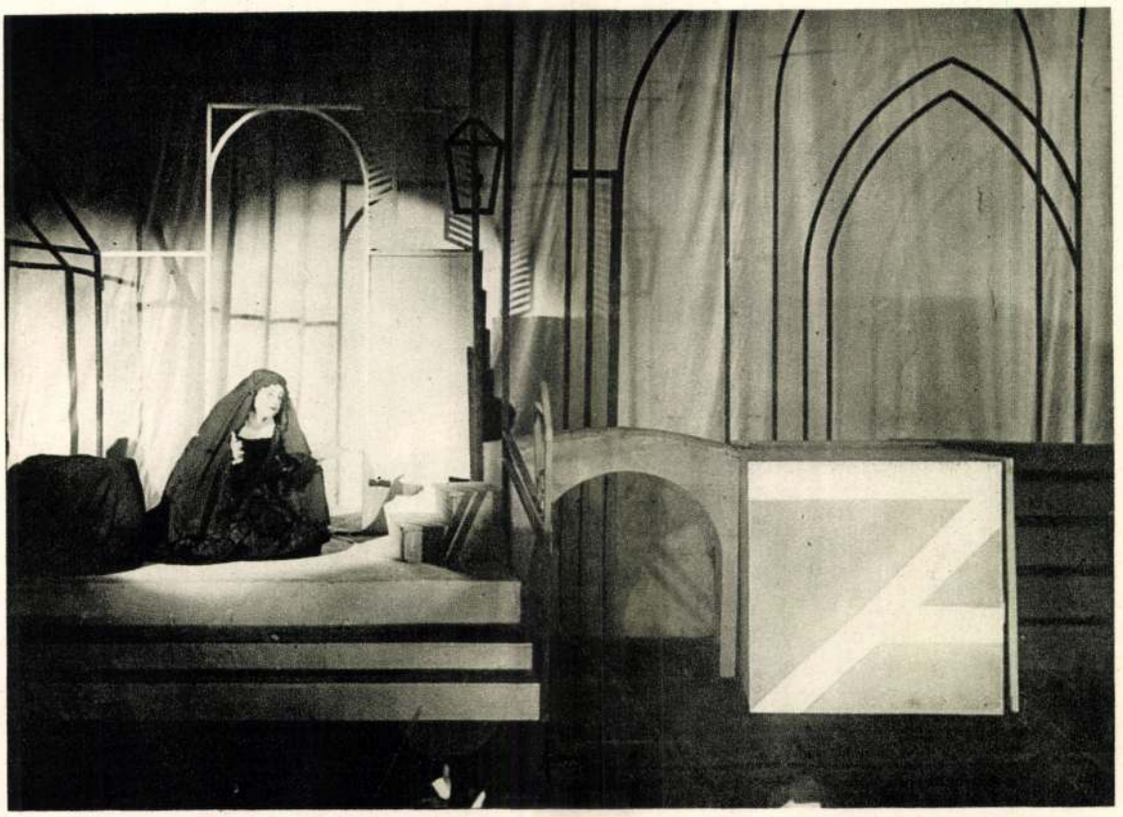

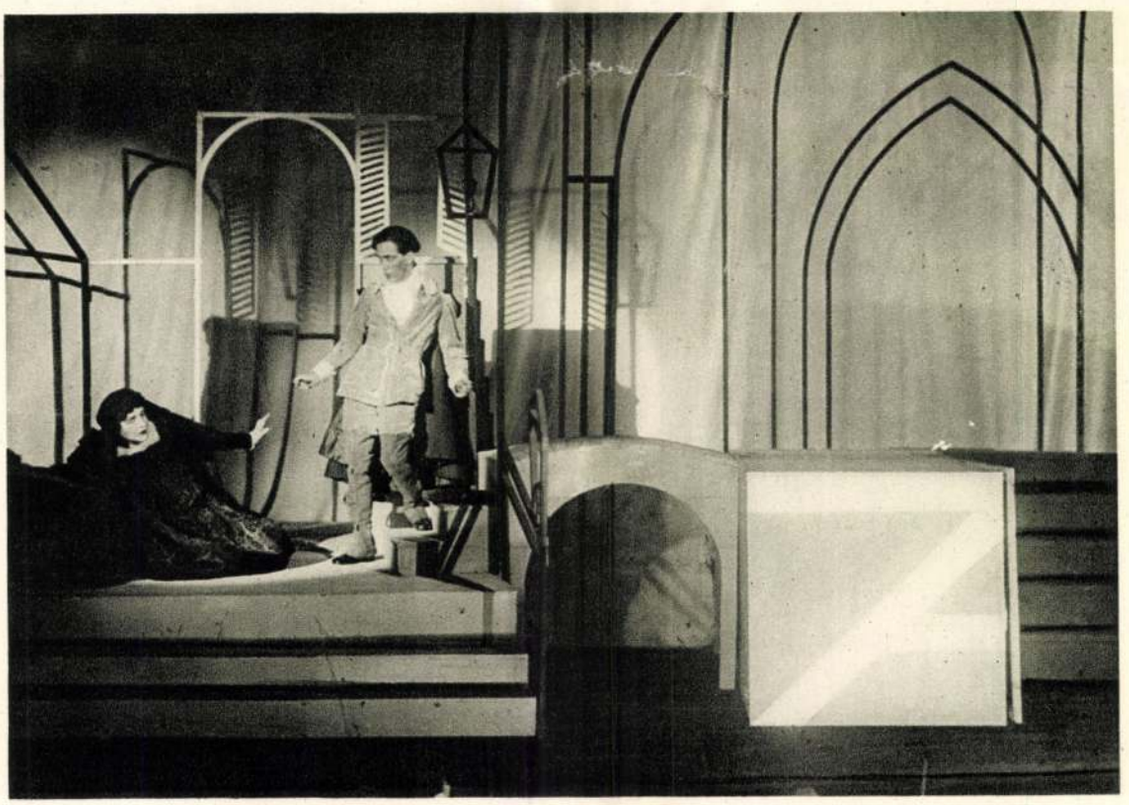

MEDGYES LÁSZLÓ: „LES SEPT CHANSONS“ DE MALIPIERO.

Egy díszlet hét jelenethez készült 1925-ben a Beriza-saison számára, a Theatre des Mathurins és a Nemzetközi Iparművészeti Kiállítás színpadára.

AZ ŐRÜLT ANYA JELENETE.

A CHICAGOI MICHIGAN AVENUE.
(E. Mendelsohn fölvétele.)

Medgyes László

a „MA" kiállításon mutatta be műveit. A háború és a fogságom után Párizsba majd Amerikába került.

Kassák Lajos: Az izmusok története.

Budapest, 1972

251/

Medgyes László

a „Tett" és a „Ma" avantgardisták csoportjához tartozok.

Körner Éva: Ungarische avantgarde, München, 1971.

lapszám nélkül

Artner T.: A Képzőm. Főiskola évadzáró kiállitása

Szabad Nép, 1956. julius 6.

MTA MKCS

MDK

Medgyes László, illusztr.

10 eredeti szines litográfia. Bp.Dick. 1917.
a litográfiák a müvész szignálásával vannak ellátva.

Aranyfüst. Bp.Ráth. 1913. 28.sz. a szerzö
autigrammjával.

Dr.Szemlér Lörinc gyüjt.-nek aukciója. Bp.1936.
Könyvdiszek. - Könyvilusztrációk.
Árv. Közl. 1936. 5.rk.sz. 81.l.

Meggyes

Andai Ernő: "Áruház" c. szinjátékához három művész tervezte a szinpadképeket: Meggyes, Varga és Mudroch nevét sorolja fel a T.S. sign.-val közölt kritika.

Délibáb, Bp. 1936. dec. 5. X. évf. 5o. sz. 15-17. lap.

Medgyes László

Medgyes László. Figurák. 10 eredeti színes litográfia. 12.—

AZ ÉN H
AZ ÉN V

HOGY · ÉPI
HASZNOSIT
HÁZAM, KE
OTTHON

Nagytarna község volt urbé
erdejének „Malomhát“ nevü or
fekvő 38·23 kat. holdnyi 12 sz
ban található 2590 köbméter
500 ürköbm. tüzifára becsül
eladásra 1905. o k t ó b e r
Az irásbeli ajánlatok 10% ban
szerelve a szóbeli árverés megk
nyujtandók be. A részletes árv
ződési feltételek nevezett urbé
nél és a nagyszőllősi kir. jára
nokságnál megtekinthetők. A h
l o s k i i r á s a h i r d
k ö z ö t t t a l á l h a t ó.

Patakfalva. [Udvarhely m.]
d á s.) Patakfalva község határá
udvarhelyi vasuti állomástól 1
ra fekvő patakfalvi közbirtokos
32.82 kat. hold területen találh
1339 m³ vastagabb, 146 m³ véko
müfa és 757 m³ tölgy tüzifa 3 é
lási időtartam mellett 1905. o
25-én d. e. 9 órakor Patakfalva
nyilvános szóbeli és zárt irásbe
el fog adatni. Kikiáltási ár 1807
fillér, melynek 10 százaléka bán
árverési és szerződési feltételek a
varhelyi m kir. járási erdőgondn
nevezett közbirtokosság elnöké
kinthetők.

Szászsebes. (F a e l a d á s.)
főszolgabiró irodájában Szászseb
o k t ó b e r 28-án d. e. 11 és fél
vános árverés utján eladatik
megyo:

1. Péterfa község „Muncel“ nev

nek 533·3 kat. h. területén találh
egy 73.160 m³-re becsült bükktü
„Tomnatik“ nevü erdejének 191 kat
letén található mintegy 16·692 m³
lucfenyőmüfa és 8300 m³-re becsül
és bükktüzifa. Kikiáltási ár:
a „Muncel nevü erdő tüzifájára
lag 28.758 korona.
A Tomnatik nevü erdő mü és
vonatkozólag 28758 korona;
II. Lomány község „Cruci Coma
erdejének 369·6 kat. hold területén
mintegy 45.722 m³-re becsült bü
kikiáltási ár: 18·288 k. 80 fillér.
III. Sebeshely község „Gausió
erdejének 247 kat. hold területén
mintegy 1800 m-re becsült tölgyn
m³-re becsült tölgytüzifa és 5100 m³
bükktüzifa; kikiáltási ár: 6360 kor
natpénz a kikiáltási árnak 10%-a.
beli ajánlatok az árverés megkezdé
gadtatnak. Az árverési feltételek é
jegyzék a szászsebesi m. kir. járás
gabiró irodájában megtekinthetők.

Dés. (K ö v e z e t v á m s z e d
b é r b e a d á s a.) Dés város terüle
délyezett kövezetvám szedési jog
nuár 1-én kezdődő 6 évi időtartar
o k t ó b e r 18-án d. e. 9 órakor a
nagytermében Désett tartandó n
verésen bérbe fog adatni. A bérbea
gyát kizárólag a vámsorompokról
kövezetvám képezi. A szóbeli árver
előzőleg [illegible] az ajánlatban me

Nagytarna. [Ugocsa m.] (F a

Medgyes László

Koll. kiattítása

laid

2

Ma. 1919. IV. ért

3 sz.

Kepekkel és

Katalogussal

Hevesy Iván

bevezető jevel

egyház lelkészi hivatala

utca 41.

ú elnök úr!

nnam!

és ártatlanul hivatalosan is

nk ügye iránt tanúsított

: miltóztassék a horott ha-

körökedni velünk, hogy

annak elapjás a fiskvi-

k

127.

[illegible]

Medgyes László

l.

Mag Tpam

2938. 335. 1.

„BUDAI CHEVRA KADISA

II., FŐ UCCA

121/1926.
.....sz.

A

Müemlékek Nagytekintetü

A Vérmezőn eszközö
héber feliratu sirkő, amely id
épületének közelében állittato

Mély tisztelettel
méltóztassék kegye
a sirkő az alulirott Szentegyl
esetben annak megőrzéséről és

M.D.K.

Medgyes László festő

nevét a Tett és a Ma első
gárdája körül említi:

Bori Imre-Körner Éva: Kassák irodalma és festészete

Magvető, Bp.1967. 169. old.

MDK

Meigyes László, graf.

művei fantasztikus gondolatokat tükröznek. A kiállítás modern részében szerepelt.

v.: A Szent György-Cé kettős kiállitása. 1915 febr. Művészet. 1915. 143.l.

Medgyes Lánló

l.

Ma. 1919. IV. c17

3.n 40. l.

MDK

Medgyes László

Női arckép, of.

Önarckép, of.

Szépm. Muz. Uj magyar képtárának kat. 1928.

Medgyes László MDK

S. főhadnagy, tempera

Műcsarnok 1917 tavaszi tárlat

New-York

Medgyes Lánló kiáll.

Magyar Művészet, 1927

606.o.

kiállítások.

Medgyes László

Magyar Múzeumok, 1926

364.0.

kiállítás ok.

Medgyes László festő, grafikus

Magyar Művészet, 1926

My-152.o.

George Waldemar /Paris/: Medgyes László /~~Fotogr.3.o.~~/

Medgyes László szinhaz müvészeti iskolájá-
nak kiállitása - 1926. Páris.

Magyar Müvészet, 1926

364.o.
kiállitások.

Medgyes László kiállítása – 1927. nov. 7.

Stenner Galeries. New-York.

Magyar Művészet, 1927

606.0.
kiállítások.

Dr.Szemlér Lőrinc: gyüjt.-nek aukciója

Bp. 1936. Könyvdiszek-Könyvillusztrációk

Árv.Közl. 1936. 5. rk.sz. 81.l.

MTA MKCS

Fametszet

Medgyes Lénló f.-i

Magyar Művészet, 1926

MG-152.o.

George Waldemár (Paris): Medgyes László (~~[illegible]~~.)

Magyar Müvészek a párizsi őszi tárlaton

P.H. 931. XI.6.

MTA MKCS

Medgyes László: Plage

Grand Palais őszi tárlata

P.H.930.XII.4.

MTA MKCS

Külföldiek között.

MDK

Lánhó Medgyes

56. Bál után

Mk. Művészház. - III. Modern Grafika. - Bp. 1923. - 5. l.

Medgyes László festő.

1892.jul.7. Budapest.
Budapest, Páris.

Női arckép. Olaj.
Önarckép. Olaj.

Szépmüvészeti Muzeum Uj Magyar Képtárának Kat.
Bp. 1928. 19 l.

Medgyes Lénárd

M. D. K.

A Ma kiállításain gyűjteményes anyagából mutatták be.

Szíj Béla: A Nyolcak és Aktivisták grafikai kiállítása

Művészet, 1962. április — 33 l.

MDK

Medgyes László

Művészet, 1917. 6.1.

Medgyes

festo

Braque utánzó

erőd

Kassák Lajos és

Moholy-Nagy László=

Uj művészek könyve.

Wien, 1922.

JILLEAUME
DRONYKÖTÉLGYÁR R. T.

PEST

T.: 25—88—80

lés Hangszigetelés
LŐ VÁLLALAT
T: 11—71—71

MDK

Medgyes László

Alvó nő, of.

Tiszapart, of.

Pihenő aratók, of.

Szolnoki művészetelep kiáll. Mücs. 1961. V.

Arab Israeli Crisis

MDK

Medgyes László

Tanulmányfej, cer.
Lovak, cer.

Szolnoki művészetelep kiáll. Műcs. 1961. V.

MDK

Medgyes László

Halárus, of.

Gabonarostálás, " repr.

Kubikos,

Szolnoki müvészetelep kiáll. Mücs. 1961. V.

Padeburn:

M. D. K.

MEDGYES László fető

Részvétel a kiállításon

Dusha Mária: A szolnoki művészlelen kiállítása a Műcsarnokban

Magyar Nemzet 1961. máj. 17. 4. l.

MDK

Medgyes László

Hajóállomás, temp.

Utcarészlet, gouache

Lovak, "

Szolnoki művészetelep kiáll. Műcs. 1961. V.

Arts Décoratifs Tchèques

Szolnoki müvésztelep kiállitása

Mücsarnok, 1961. V.

MTA MKCS

MDK

Medgyes László festő

Artner T.: A Képzőm.Főiskola évadzáró kiáll.
Szabad Nép. 1956. jul.6.

Medgyes László

A Szolnoki Művéstelepen dolgozott.

Cséplésben, épitésben megformált munkatémái.

Kocsogh Ákos: A megujulás jegyében ünneplő művésztelep.

Szolnok Megyei Népláp. 1962. máj. 27.

Medgyes Sándor
festő

Festői értékük teszi emlékezetessé
~~dekorativ erő és hatás jellemzi~~
a művész képeit.

Kovács Gyula: A IV.Országos Akvarell Biennálé Egerben.
Művészet, 1974.szeptember - 28.lap.

Medgyes László

Tanya, olaj, 40×45

20 Vásárhelyi Őszi Tárlat
Tanya - J. Múz. Hódmezővásárhely 173.

Medgyes László (festő)

A békéscsabai Munkácsy Múzeumban megnyílt Alföldi Tárlaton rézt vett. 1975-ben.

Népszava, 1975. ápr. 25. 103. évf. 96 sz. 6 p.

MEDGYES László

Sij 1990 149. p. ill.

azaz nem számít. A szegedi Szent Györgyi Albert Orvostudomnyi Egyetemen már működik az ország első megmérettetési bizottsága.

Mi indokolta létrejöttét? – kérdezem dr. Fáter Loránd rektort.

– Az elmúlt évtizedekben kialakult egy lusta, önmagát megújítani képtelen egyetemi hierarchia. Kisebb baj, hogy különböző szintjei rokoni, elvtársi ajánlatokkal bevehetővé váltak. Nagyobb baj, hogy a státust szerzőket nem lehetett ellenőrizni. Nem tudhat-

Nem szabad engedni, hogy a beosztottaknak kétségük legyen: esetleg nem vezetésre méltó ember utasításait teljesítik. Így kerültek a bizottságba az oktatók, a hallgatók, az egyetemi tanács tagjai. Ők minősítenek, ám végül a rektor dönt.

– *Székeket borogatni csak annak szabad, aki biztosan ül a maga helyén. Nem tart a megsértettek, a könnyűnek ítéltetettek haragjától?*

– Furcsa, de manapság szinte mindenki fél. Még azok is, akiknek erre semmi okuk.

Ezért is szeretném a sokakban meglévő bizonytalanságot bizonyossággá változtatni. Ami pedig a kérdést illeti: engem rektorrá a változást igénylők választottak. Székem, azaz beosztásom akkor lenne igazán veszélyben, ha az ezerszer csődöt mondott „maradjon minden a régiben" elvhez ragaszkodnék.

Horváth Kálmán

Medgyes László

Szolnoki művész. Szerepel a Kelet-magyarországi Képzőművészek I. tavaszi tárlatán

Alföld, 1965, 6 sz., 74 o.

MDK

Medgyes László

Gabonarostálás, repr.

Mücsarnok 1961 Szolnoki Müvésztelep kiáll.

Medgyes László MDK

Tiszapart, olf.

Pihenő aratók, olf.

Hajóállomás, temp.

Utcarészlet, gouache

Műcsarnok 1961 Szolnoki Művésztelep kiáll.

Medgyes László MDK

Lovak, gouache

Tanulmányfej, ceruza

Lovak, ceruza

Műcsarnok 1961 Szolnoki Művésztelep kiáll.

Medgyes László MDK

Halárus, olf.

Gabonarostálás, olf.

Kubikos, olf.

Alvó nő, olf.

Mücsarnok 1961 Szolnoki Művésztelep kiáll.

MDK

Medgyes László festő

Szolnoki művészetelep kiáll. Műcs. 1961. V.

Medgyes László MDK

Résztvett a szolnoki művészek tárlatán.

"Halász"
"Merengő"

Oelmacher Anna: Nyári tárlat.

Szolnok Megyei Néplap. 1962. jul. 29

Meggyes László
festő

M.D.Y.

Részt vett a tallinni kiállitásoro.

N. Pénzes Éva: A Szolnoki művésztelep tallinni kiállitásáról
művészet, 1967. augusztus - 40 lap

1975 11
VENDÉGLÁTÁS
Budapest

Meggyes László
1021 Fenyő

Ha ez korcsma, akkor mi korcsmárosok vagyunk...

A Jász-Nagykun Vendéglátó Vállalat kiállítást rendezett a szolnoki Művésztelep alkotóinak munkáiból, s ott kérdezte tőlem egy vezető beosztású, mások véleményét alakító személyiség: korcsma ez, vagy művelődési ház? Szóvá sem tenném, ha nem lenne a kérdésnek rossz mellékíze — hiszen akár dicséretnek is tűnhetnék.

A vendéglátást napjainkban érintő sok-sok elmarasztalás (sajtóban, rádióban, televízióban) lassan olyan helyzetet teremt, hogy néha már a tisztességes törekvéseket is megkérdőjelezik, valami gyanúsat sejtenek mögötte. A sok elmarasztalásra biztos, hogy adott esetben rá is szolgáltunk, de ez csak az érem egyik oldala.

EGYESEK MIATT AZ EGESZET

A sommás elítélések bántóak és sértőek az egészre nézve. Mindig valaki konkréten, név szerint, adott helyen volt udvariatlan, számolt többet, vizezte a bort, csalt vagy sikkasztott, de nem általában a vendéglátó dolgozók! Mi is éppúgy küzdünk ezek ellen, mint az azt szóvátevők, ezért sértő a többségre nézve a kisebbség miatti megbélyegzés! De nem erről akarok szólni, hanem egy részletkérdésről, amiről kiderülhet, hogy nem is részletkérdés.

A MÚLT KÖTELEZ

Arról, hogy tölthet-e be a vendéglátás kulturális feladatot, lehet-e az esztétikai nevelésben több szerepe.

Hivatkozhatnék múltbeli példákra, az irodalmi kávéházakra; a Japán, a Centrál, a New York törzsasztalaira. Ezek nemcsak alkotóhelyei, de menedékhelyei is voltak a századforduló íróinak, festőinek, művészeinek. Idézhetném a csárdák ihlette Petőfinek, a tabáni, óbudai kisvendéglők Krudyjának csodálatos sorait, de mindez csak történelem. Nekünk azonban nap mint nap, újra felteszik a kérdést, hogy „És mit csináltok ti?" Megváltozott a világ, újra írtuk az értékeket. Más funkciója lett a vendéglátásnak.

A HÉTKÖZNAPOK ESZTÉTIKÁJA

Idegenforgalmi vendéglátásunkban szép példákat tudunk felsorakoztatni a csodálatos szállodákra, éttermekre, ahová a legkiválóbb építészeink, belsőépítészeink, festőink adták nevüket. Ezek azonban a tömegek részére jórészt hozzáférhetetlenek voltak, és maradtak. A közepes és kis vállalatok csak lassan tudnak előre lépni. A változás, a fejlődés azonban szinte mindenütt lemérhető. A hétköznapok esztétikájában, a mindennapok ízlésformálásában nekünk is kijelölt szerepünk van.

ÚJ ÉS SZÉP

Hiszünk a kulturált időtöltés, a környezet nevelő, formáló hatásában és teszünk is érte valamit. Ebből a valamiből hadd kössek egy csokorra valót, Szolnokról.

A nemzetközi kapcsolatok egyik új színfoltja a gyarapodó testvérvárosi kapcsolat. Szolnok testvérvárosa *Tallinn*, Észtország fővárosa.

A vállalat Tallinn jelképéről, Toomasról elnevezve, nyitott egy bárt, amelyet azonban az elmúlt évek során elkövetett üzemeltetési hiányosságok miatt bezártak. Egy éve ismét megnyitottuk a Toomas bárt, most már azonban, mint szeszmentes IFJÚSÁGI ESZPRESSZÓT. Programokról elsősorban vállalatunk KISZ szervezete gondoskodik, és néha a Szigligeti Színház művészei adnak egy-egy irodalmi estet. Örölnénk, ha a városi KISZ bizottság is szervezne itt programokat.

Az elmúlt egy év során a megyében működő öntevékeny bábjátszókörök a vállalati KISZ szervezésével több nagysikerű BÁBMŰSORT rendeztek. Ezek elsősorban a gyerekek örömét szolgálták, de nem elhanyagolható az sem, hogy a kísérő szülők valami másról is tudomást szerezhettek a vendéglátással kapcsolatban, mint esetleg korábbi ítéletük volt. A bábműsorok bevételének 50 százaléka a fellépő bábegyüttesé, 50 százaléka a vállalati KISZ szervezeté.

Ez évben a Nemzetközi Gyermeknap alkalmával színes ASZFALTRAJZVERSENYT hirdettünk a szolnoki általános iskolák tanulói körében. Valamennyi résztvevőnek és nézőnek egyaránt élmény volt ez a délután. A szolnoki Művésztelep művészeiből álló zsüri értékelése után az első három helyezettet óriási csokoládé tortákkal és valamennyi résztvevőt egy-egy poharas krémmel jutalmaztuk.

Ezen a sikeren felbuzdulva most készülünk megszervezni, hogy a nemrég nyílt *Pelikán Szálló beton mellvédjét GYERMEK FESTMÉNYEK*kel díszítsük. (Ezt egy megyei gyermekrajz verseny előzi meg.) Úgy hisszük, hogy ezt a szürke betonóriást a várhatóan üde, színes gyermekfestmények szinte robbantani fogják és a leghangulatosabban ellensúlyozzák a beton tömörségét, hidegségét. Mindenképpen élmény lesz a gyermekeknek és kuriózum a vendégeknek!

A Hotel Pelikán szobáinak díszítésére a GRAFIKAI BIENNÁLÉ *teljes anyagát megvásároltuk.* A szolnoki Művésztelep minden festőjétől bemutatunk képeket a közös helyiségekben, társalgókban. A szálloda megnyitása előtt ebből az anyagból kiállítást rendeztünk a Szigligeti Színház előcsarnokában. A megyében szinte ez az egyetlen hely, ahol a nagyhírű szolnoki Művésztelep minden alkotója: *Meggyes László, Fazekas Magda, Baranyó Sándor, Bokros László, Chiovini Ferenc, Bokros Júlia* hozzáférhető helyen szerepel.

A magyar grafika legjelesebb alkotóinak művei díszítik a szobák falát: *Würtz Ádám, Csohány Kálmán, Rékassy Csaba, Szabó Vladimir, Barcsai Jenő* és még sorolhatnám.

A szálloda társalgójában a szolnoki Művésztelep egyik legjelesebb és legnagyobb alakjának, *Zádor Istvánnak* állítottunk emléket. Ezt a társalgót ZÁDOR-TEREMNEK neveztük el, s a művész hagyatékából állandó jellegű gyűjteményes kiállítást rendeztünk.

A Pelikán eszpresszó programjában szerepel a vasárnap délelőttönként rendszeresített irodalmi és zenei KI MIT TUD és minden csütörtökön komolyzenei műsor.

A Szigligeti Színházzal megállapodást kötöttünk havonta megrendezendő IRODALMI PÓDIUM műsorokra, amelyben fellépnek a magyar színjátszás vezető színészei és a Szigligeti Színház művészei.

A Szolnokon első ízben megrendezett *Jubileumi Ipari és Élelmiszergazdasági Kiállításon* a *vendéglátó Múzeummal* közösen ÉTLAPTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁST és VENDÉGLÁTÓIPARI DOLGOZÓK A MUNKÁSMOZGALOMBAN című kiállítást rendeztünk. Elsősorban az előbbinek — azáltal, hogy egy élő eszpresszóban kapott helyet a kiállítás — rendkívül nagy közönségsikere volt. Azon kívül, hogy szakmánknak és elődeinknek adóztunk ezzel a kiállítással, a nagyközönségnek is hozzáférhetővé tettük ezt a ritkaságszámba menő gyűjteményt.

Szabó Ernő

SZAKÉRTŐ
MAGYAR
BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 136-066, 337-748, 340-776

Új étterem a Papíripari dunaújvárosi gyárában

A Dunavidéki Vendéglátó Vállalat kilenc kiemelt nagy beruházás közül *a százhalombattai Dunai Hőerőmű és a Papíripari Vállalat dunaújvárosi gyára* élelmezési ellátásában érdekelt.

A százhalombattai Dunai Hőerőmű modern, 1500 adagos éttermét 1972-ben adták át. Akkor az volt vállalatunk legmodernebb étterme. Idén a Dunaújvárosi Papírgyár új éttermével gazdagodtunk. A 4,2 milliárd értékű beruházásban helyet kapott a gyár dolgozóinak és építőinek munkahelyi étterme és egy munkaközbeni ellátásra hivatott büfé.

Az üzemeltető is részt vett a tervezésben

Az étterem terveit az *Ipari Épülettervező Vállalat* készítette, a beruházást a *Könnyűipari Beruházó Vállalat* irányította, a kivitelezés fővállalkozója pedig a *26. sz. Állami Építőipari Vállalat* volt. A tervezésbe, mint leendő üzemeltetőt bevonták vállalatunkat, rendszeres kapcsolatot tartottunk a tervezőkkel, beruházókkal és az építőkkel is. A konyha terveit 1972. októberében hagyták jóvá. Az építés 1973. februárjában kezdődött meg. A tervek szerint a kivitelezést 1010 nap alatt kellett volna elvégezni, de az építők ezt *887 nap alatt* teljesítették és így az élelmező üzem 1975. augusztusában már a dolgozók rendelkezésére állt. Az építők ezzel teljesítették a beruházás gyorsítására tett vállalásaikat.

A terveket a MOTI szabvány 1500 adagos étteremre vonatkozó előírásainak megfelelően készítették. A beruházás összköltsége 21 millió forint volt, ami azt jelenti, hogy az univáz szerkezetű 1730 m^2 hasznos alapterületű étterem 1 m^2-re jutó beruházási költsége 12 ezer forint, az egy tervezett adagra számított költség pedig 14 ezer forint.

A tetszetős, kétszintes épületet a gyár területén kívül helyezték el. Az 570 m^2 alapterületű önkiszolgáló rendszerű étterem egyidejűleg 400 étkező kiszolgálására alkalmas. Légcseréjét és fűtését nagyteljesítményű befúvó és elszívó ventillátorok biztosítják, a természetes szellőzés mellett. A pilisi márvány padozat és a gipsz álmennyezet rendkívül tartós és sok későbbi tatarozási, karbantartási munkát takarít meg. A viszonylag drágább kivitelezés így az üzemeltetés során többszörösen megtérül.

A tágas, magas konyha a természetes és mesterséges szellőzés révén kellemes munkahely lett. A 15 méteres, lineáris rendszerű önkiszolgáló tálalópult lehetővé teszi a gyors kiszolgálást. A konyha és a kisegítő helyiségek padozata a vizes helyiségekben csúszásgátló megoldású. A konyhai mennyezet „Luxa-Flex" műanyag borítású. A kisegítő helyiségek között, elképzeléseinknek megfelelően, 3, egyenként 7,5 m^2 alapterületű normál hűtőkamra és egy 6,4 m^2 alapterületű mélyhűtő kamra is létesült.

A termelés elektromos- és gőzenergia felhasználásával történik. A nagyfokú gépesítést tükrözi, hogy a beépített elektromos gépek egyidejű teljesítménye 162 KW/óra, míg a gőzigény 304 kg/óra.

Új technológiával több adag készülhet

Említettük, hogy a tervezés 1972-ben kezdődött és már akkor figyelembe vettük a konyhai nyersanyagok összetételében várható változást, az előkészített, tisztított, félkész, konzervált és mélyhűtött termékek fokozott felhasználását. A raktárakat, előkészítőket a MOTI által engedélyezett alsó mérethatárra terveztettük. Így is az 1500 adagra tervezett konyhaüzem az ágazati szabványtervnek megfelelően már „F" kategóriába sorolható, azaz *valójában 2001—4000 adag szolgáltatására képes.* A közegészségügyi hatóság is arra az álláspontra helyezkedett, hogy amennyiben bizonyítottá válik, hogy a konyhai technológia valóban alkalmas a MOTI alapján tervezettnél több adag előállítására, úgy megadják a magasabb étkezési létszámra az üzemeltetési engedélyt. Erre rövid időn belül szükség lesz, mert a napi étkezési létszám máris elérte az 1600 adagot és 1977-re 3000-re emelkedik. Ma az étkezők 75%-a előfizetéses, 25%-a étlap szerinti ételt fogyaszt.

Egyik napról a másikra — ezerrel több étkező

Az új éttermet a Papírgyár régi, 600 adagos kiskonyhájának kollektívája vette át üzemeltetésre. Egyik nap még a régi konyhában dolgoztak, a következő napon már az új konyhán készítették elő a dolgozók étkezését, — zavartalanul! Az 1600 étkező nem egyenletes turnusokban érkezik, mégis keveset kell várakozniok. Az előfizetéses étkezés keretében az étterem 4 féle választékot szolgáltat, amelyek közül az egyik mindig kímélő jellegű.

Nem baj, ha szokatlan...

Vendégeink szívesen fogadják, hogy az étterem szocialista brigádja az előfizetéses étkezés keretében is egyre határozottabban valósítja meg a korszerű táplálkozás követelményeit. Úgyszólván nap mint nap új ételekkel jelentkeznek, amelyek alapanyagukban, fűszerezésükben eltérnek a megszokottól, a hagyományostól.

Az à la carte választékban naponta 7—8 féle húsos ételt kínálnak. Ez a kiegészítő ételekkel együtt megfelelő kínálat és a konyha dolgozói részére biztosítja a racionális munka feltételeit.

Kedvelik vendégeink a háromfogásos, 13,— Ft-os menüt, napról napra több fogy belőle.

Az 1600 étkezőt ma a konyha-étterem összesen 20 dolgozóval szolgálja ki. Az egy főre jutó termelékenység a három büfé részére történő termeléssel együtt már az első hónapokban meghaladta a havi 20 ezer Ft-ot. A jól kiképzett tésztakonyha még további igények kielégítésére is alkalmas. Jövőre az étteremtől 6 millió forintos és ezt követően is meredeken emelkedő forgalmat várunk.

Előrendelés a munkahelyi büfében

Az étterem előcsarnokából is megközelíthető a külön bejárattal rendelkező, tágas munkahelyi büfé. Itt a gyár társadalmi és gazdasági vezetőivel egyeztetett elvek alapján a dolgozók részére *előrendeléses bevásárló központot* alakítunk ki.

Az új büfé máris mintegy havi 170 ezer Ft forgalmat bonyolít 2 eladóval és 2 ipari tanulóval. Emellett a régi büfék forgalma is csaknem változatlan maradt. Reális, hogy a jövő évben a büfétől 3,2 millió forint forgalmat várunk. Ezt reggeli, tízórai, üdítő ital, eszpresszó kávé mellett a közkedvelt konyhai és büfé árukkal érik el, amelyekből naponta több mint 500 darabot értékesítenek. Az ezen felüli bevásárlások révén a mai 7 ezer forint forgalommal szemben reálisan várunk 12 ezer forint napi forgalmat.

Az épület felső szintjén elhelyezett *különterem* kisebb gyári rendezvények számára nyújt megfelelő környezetet. Az ugyancsak a II. szinten lévő szociális helyiségek dolgozóink kényelmét szolgálják. Az itt elhelyezett szellőző gépház a korábban szerzett tapasztalatainktól eltérően rendszeresen működik, ez biztosítja a helyiségek szagtalanságát, légcseréjét.

Az épület komplexumon belül a szakszerű tervezés eredményeként a vendégek, a személyzet, az áru és a hulladék útja jól elkülönül.

A Papíripari Vállalat dolgozói részére az éttermet és büfét a II. osztályú követelményeknek megfelelő színvonalon hozta létre: méreteit pedig már a befejezett beruházás létszámához terveztette. A vállalat

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 MÁR 11

Szolnok Megyei Néplap

Meggyes László

LNOK MEGYEI NÉPLAP

1021

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

ÉPÜLETMŰKŐ,

sírkő, ács munkák. — azonnali határidővel. valamint épületasztalos munkát vállalunk.

Mezőtúri Építőipari Szövetkezet. Mezőtúr, Bajcsy-Zs. u. 37/a.

Az ASZFALTÚTÉPÍTŐ VÁLLALAT

felvesz

gépésztechnikust

MŰVEZETŐNEK

a Fegyvernek-Örményes

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

Meggyes László

SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP

1977 AUG 20

1021

Meggyes László rajza

lasba, hagy elvérzett. Meg-
alt. Később a 9—10 éves
yerekekkel a háztetőről
karta leszedetni a gerendát
vejem. Ezt már jelentettem,
kkor négy gyereket állami
ondozásba vettek a kilenc-
ől.

Mint aki nagy tehertől sza-
adult, táncol a nagymama,
nosolyog, boldogan nézi az
fjú párt. Igen, szép életük
esz, és gyerekeik, és Szabó
óskának rendes, komoly
unkája van, rendész a Hű-
őgépgyár jászárokszálási
zemében, és Tóth Jolán is
ó szakmunkás ugyanott, és

1021

JÁSZKUNSÁG

Irodalmi, társadalmi
művészeti és kritikai
folyóirat

3

XXIII. évfolyam
harmadik szám
1977. szeptember

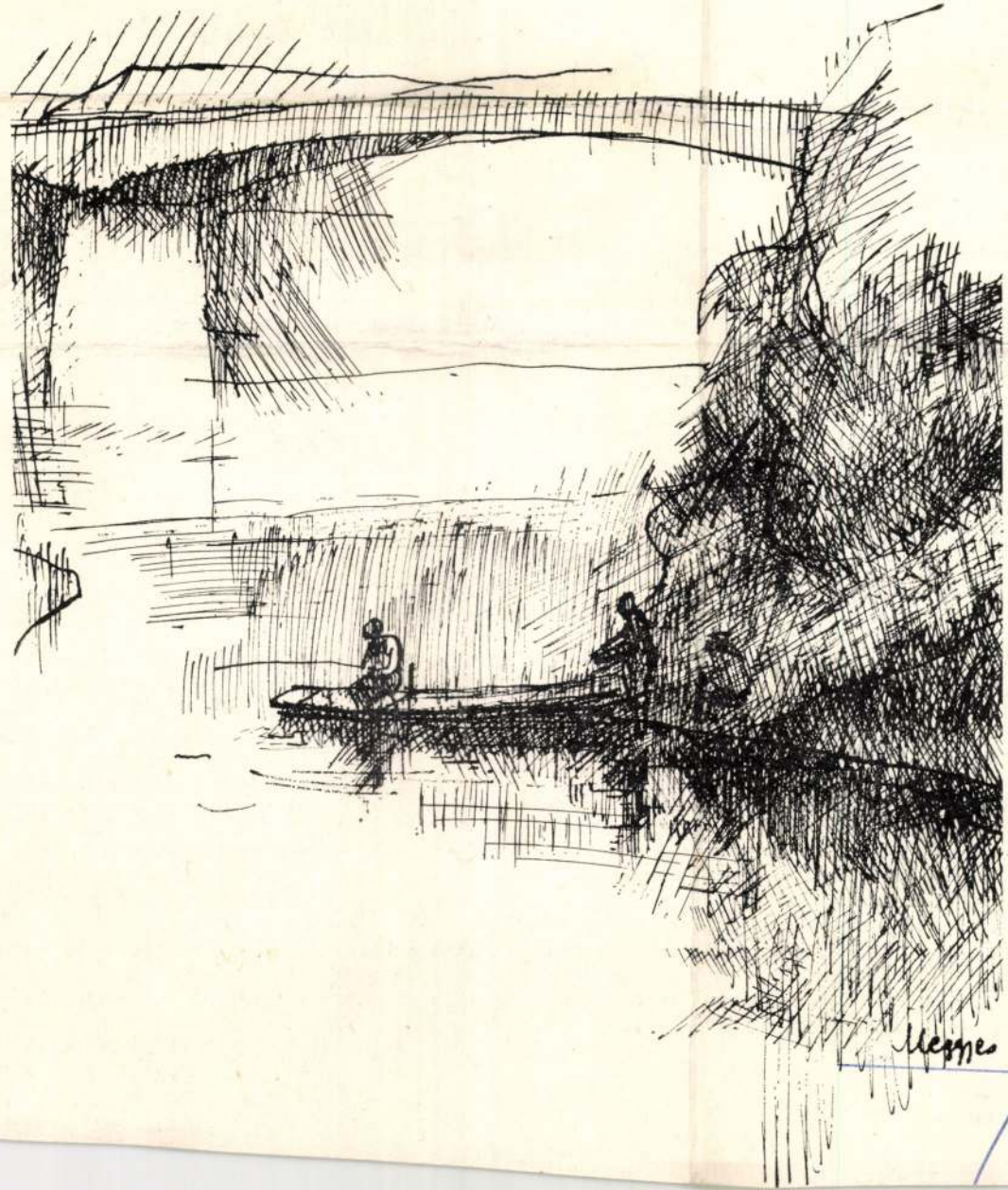

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977
3
JÁSZKUNSÁG

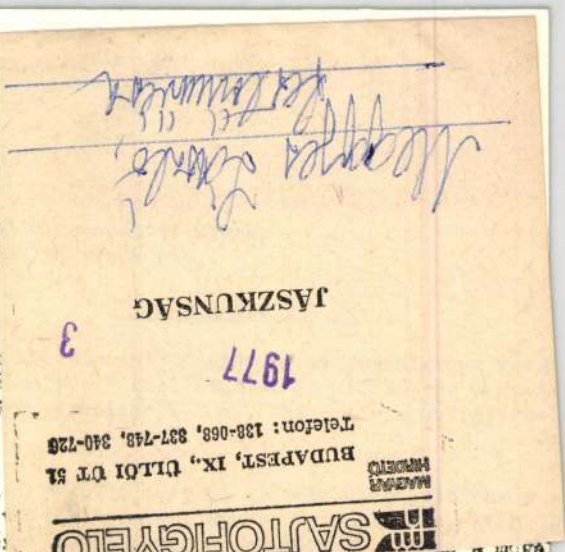

...lnoki Művészeti Egyesület .

...6/1947. Műsz.

O r t u t a y Gyula k...
mint a Szolnoki Művészeti Egy...

A szolnoki kulturnapok keretében ...
...zésében lefolyt " Szolnok a magyar képzőmüv...
...nénk referálni a kiállítás tanulságairól, jö...
...lását és támogatását kérjük.

Bizonyos, hogy a kiállítás a nem l...
erkölcsi sikert is aratott. A kiállítás ugy ...
az egyesület ill. a Művésztelep ujjáépítésé... a megá...
lapítás egyformán, laikusra, műpártolókra és ... a művészekre is.

Bizonyos az is, hogy a művészi jövőt előkészetünk és biztositanunk kell. Ezt a célt szolgálta az ifjuság ezirányban való neveléseként a kiállítás megtekintése és az o kapott magyarázatok alapján házidolgozatként a benyomásaik és véleményük leirása. A tanulók részére belépti díjat nem szedtünk. Különösen fontosnak tartottuk, hogy a dolgozók iskolája, valamint az ipari munkásság is minél nagyobb számban tekintse meg a kiállítás. Meg kell vallanunk, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt a személyi propaganda csak igen kismértékben érvényesülhetett és csak a következményeként tudjuk be azt, hogy a munkásság részéről nem tapasztaltuk azt az érdeklődést, amelyet intenciónk után szerettünk volna elérni. A demokratikus pártok, üzemi bizottságok utján és falragaszokkal ugyan felhivtuk többizben is a munkásság figyelmét a kiállitásra, de ez kevésnek bizonyult. Nagyvonalakban azonban elértük a célt, mert tapasztaltuk, hogy sokan voltak olyanok is, akik több alkalommal megtekintették a kiállitást külön is, véleményt nyilvánitottak, mely igen sokszor a tárlatvezetővel való erőteljes vitává fejlődött ki.

Általában a kiállitás látogatottságával meg lehetünk elégedve. Ebben része van annak is, hogy a kiállitás nem a művészetelepen, hanem a városban a megyeháza nagy tanácstermében volt megrendezve, mely ideális kiállitási helyiségnek bizonyult, melyet a jövőben is igénybe kivánunk venni. A szolnokiak és vidékiek is olyan számban tekintették meg a kiállitást, amilyenre eddig még Szolnokon nem volt példa. A 12 nap alatt, mig a kiállitás nyitva volt 2.716 látogató tekintette azt meg, ebből 1.216 iskolai tanuló vol...

A vásárlási kedv szintén megmutatkozott, bár a rossz kereseti viszonyok miatt csupán egy magánfél vásárló jelentkozott, de a közületek és egyes nagyobb ipari vállalatok egész szépen vásároltak.

Szolnok városa 6 képet vásarolt 7.900.-- forint értékben, a vármegye: 7 képet 3.900.-- forint értékben, Szolnoki Cukorgyár R.T. 5 képet 5.300.-- frt. értékben, Szolnoki Hitelbank R.T. 3 képet 1.600.-- frt. értékben és egy magánfél 700 frt. értékben.

A jövő tervei között első helyen kell foglalkoznunk a művésztelep ujjáépitésével. A Szolnoki Cukorgyár R.T. munkásai elvállalták a kerités munkálatait, ugy hogy a kultuszminisztérium által kiutalt 80.000.-- forint első 30.000.-- forintos részletéből a kerités anyagát fogjuk megvásárolni és legelsőnek megcsináltatni, hogy a még meglévő objektumokat megóvhassuk a szétbordástól.

Nem mulaszthatom el felhasználni az alkalmat, hogy meg ne köszönjem ezuton is Kultuszminiszter Ur szivos jóindulatát és gyors intézkedését a pénz kiutalása érdekében.

Az épités megindulásával egyidében nagyarányu tagtoborzást is inditunk, hogy ezáltal ugy anyagilag, mint erkölcsileg erősitsük egyesületünket.

Végül nagyon sajnáljuk és fájlaljuk, hogy Elnök Ur tudjuk, milyen sokoldalu elfoglaltsága miatt, nem tudott a kiállitás megnyitására, illetve megtekintésére lejönni hozzánk, engedje azonban remélnünk, hogy az őszi beszámoló tárlatunkon jelenlétével meg fog tisztelni bennünket.

Megkülömböztetett tisztelettel:

Szolnok, 1947. junius 5.

Ügyvezető igazgató
tiszti főorvos.

MEGGYES LÁSZLÓ festő
Szigetszentmiklós, 1928

Szabadiskolai tanulmányok után iratkozott be a Képzőművészeti Főiskolára, ahol 1956-ban Szőnyi István, Domanovszky Endre és Hincz Gyula növendékeként diplomázott. 1957 óta a szolnoki művésztelep tagja, minden itteni megmozdulás résztvevője. Egyéni bemutatója 1965-ben Szolnokon volt, nagyobb anyaggal szerepelt 1966-ban a szolnoki művésztelep Nemzeti Galériabeli reprezentatív tárlatán. Képei eljutottak Zürichbe, Tallinba, Szófiába és Montreuilba. – Az alföldi festészet szolnoki hagyományainak új szellemű, modern formatörekvésű képviselője.

Művészéletrajzok 1975.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1976 JUL 18

SZOLNOK MEGYEI NÉPLAP

Meggyes László

1021

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

y például a Nemzeti és a
te korábban is már csak
vileg" kínálta a szabvá-
os, 8,70-es változatot, hi-
n arra nem volt igény,
ndégeik inkább a drágáb-
t választották. A három ét-
rem közül egyedül a Mú-
um tartotta meg valóban
8,70-es ebédet, mint el-
ondták elsősorban azért,
ert sok a diák és nyugdíjas
ndégeik között. Az ellent-
ondások másik oka való-
n az új rendelkezésből kö-
tkezik, amely már nem te-
kötelezővé a „szabványos"
nüknél a harmadik fogást,
nak eldöntése, hogy ad-
k-e süteményt, vagy sem
étteremre tartozik.
Megkerestük a Jász-Nagy-
n Vendéglátó Vállalat
zgatóhelyettesét Lukács
rencet, s megkérdeztük,
m lenne-e célszerű egysé-
sebb előfizetéses rendszert

Töl

A szem
zatlanul er
s júniusba
rozásban
az igénye
meg a Vol
lése az aut
helyzetéről.

A Volán-
felében 633
lítottak, 41 millióval többet,
mint tavaly ugyanebben az
időszakban.

A megnövekedett igénye-
ket főleg a munkásszállítás-
ban kellő eszköz hiányában
csak nagy erőfeszítésekkel
tudták kielégíteni a Volán-
vállalatok, különjáratokra,
iskolai kirándulásokra már
nem mindig jutott elég autó-

lönösen a júniusi forgalo
volt erős, végeredménybe
pótolva az első hónapok e
maradt szállításait. A Vol
Trösztvállalatai fél év ala
74,3 millió tonna árut fuv
roztak rendeltetési helyük
2,5 millió tonnával többet
tavalyinál. A fuvarpiac ke
vező kínálatát jelzi, hogy
szervezett autóközlekedés e
dig minden igényt ki tud

Meggyes László, festőművész

Másodszor látható az országos táj-
képfestészeti biennálé a Nemzeti Galé-
riában, melyen szerepel a művész
műve, őszi Tisza-partja. (-anlítne)

Tasnádi Attila: Magyar tájak.
Népszava, 1977. febr. 20.

Meggyes László Festő

Ma nyílik a megyei képzőművészek évi téli tárlata, melyen szerepelnek művei.

Egri Mária: Szolnoki Téli Tárlat.
Szolnokmegyei Hírlap, 1974. dec. 8.

Meggyes László

A szolnoki művészek Velencén rendezték meg kiállításukat, melyen szerepeltek művei.

Zágoni Erzsébet: Nyárvútói beszélgetés a Velencei-tó környékének kulturális programjáról.

Fejérmegyei Hírlap, 1974. szept. 1.

Meggyes László

Résztvesz a kiállításon
(A katalógust ld. Ferenczy Béninél)

3. Országos Akvarell Bienniálé
Eger, Gárdonyi G. Szinház, 1972.

Magyar Hirdető
Sajtófigyelő
SZOLNOK MEGYEI
NÉPLAP
1975 JUL - 4

Meggyes László

1021

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

A kereskedelmi vállalatok üzletpolitikája párosuljon az árufolyamat olyan ésszerűsítésével, amely a gazdálkodás eredményét javítja, törekedve az áruszállítás útjának lerövidítésére, a vásárlóerő realizálására. Kapcsolataikat tartós — a megrendelő és a szállító érdekeit kifejező — megállapodással rendezzék.

Tovább kell folytatni a vezetés, az irányítás, az üzem- és munkaszervezés színvonalának javítását. E feladatokat a tartalékok feltárásával, intenvíz módszerek alkalmazásával valósítsák meg. Terjedjen el az áruutánpótlás menetrendszerű megszervezése, az új kiszolgálási formák és módszerek alkalmazása, az előrendelés és a házhoz szállítás.

A vásárlást torlódás nélkül, kulturált körülmények között biztosító üzletek, illetve dolgozóik álljanak a vevők rendelkezésére. A kereskedelmi vállalatok és szövetkezetek tevékenységének, valamint a magánkereskedők munkájának meg-

Meggyes László, festőművész

Megnyílt a Hatvani Galériában az első portrékiállítás, melyen pasztellképeivel a művész akvarellje.

Losonci Miklós: Arcok és sorsok.
Pest Megyei Hírlap, 1977. nov. 22.

Meggyes László, 1912

L.: Bihari S.

Dr. Egri M.: A szolnoki ... 1549-1553.

Élet és Tudomány, Bp. 1977. dec. 9. XXXII/49.

Meggyes László

A Szolnoki Művésztelep Nemzeti Galeriában rendezett kiállitáson a felszabadulás utáni ujjáépitett telep lakói is részt vettek.

— Szolnokiak a Galeriában.
Új Tiszatáj, 1978. február 26-43. lap.

Meggyes László, festő

A Szolnok megyei képzőművészek Téli Tárlatán szerepelnek a művész képei. Tájképei mellett a „Fiam portréja"-t látjuk. (említve)

Egri Mária: Téli Tárlat '76.
Szolnok Megyei Néplap, 1976. dec. 11.

Meggyes László, festő

Aug. 20.-án megnyílt Egerben az 5. akvarellbiennalé, melyen a művész alkotásai szerepelnek: fa görcsösen finom szerkezetével fejez ki teli hangulatot. (cyklitve) A művész Szigetszentmiklósról elszármazott Szolnokra.

Lasonci Miklós: Megnyílt az országos akvarellbiennalé.

Pest Megyei Hírlap, 1976. aug. 23.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1975 JUN 29
SZOLNOK MEGYEI HÍRLAP

Mc

/ 1021

6

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

Heti jegyzeteink

Gyerekek az országúton

Biciklis csapat vonult előttünk a Szolnokról Kunszentmártonba vivő országúton. Elől egy köpcös férfi haladt, aztán egy fiú következett — kerépárján vidáman libegett a rúdra akasztott zászló — aztán még legalább harminc tizenéves srác taposta a pedált a 30 fokos napsütésben. A csomagtartón cipelt, összegöngyölt sátorlapok bizonyították: nem kis útra vállalkozott a csapat.

Az egész évi tanulás után jólesik a gondtalan szórakozás. Igaz, hogy nagyszerű a gyerekek ilyenféle nyári kikapcsolódása, de hozzá kell tennen: gondoktól sem mentes. A gond, amire utalok, a szülőket terheli. A minap egy ismerős asszonykával beszélgettem, ő mondta: „a nagyobbik fiamat jutalomképpen táborba viszik, így aztán a kicsit is el kellett engednem. Csakhogy ez kettőjüknek több mint ezer forintba kerül. Aztán kinőtték a melegítőket, venni kell edzőcipőket is. Ha mindezt összeadom, legalább kétezer forint.

Örül az ember a hírnek, hogy a jászberényi járásban nehezen lehetne találni olyan nagyüzemet, amelyik ne járulna hozzá valamilyen formában a gyerekek táborozási költségeinek fedezéséhez. Autóbuszt adnak, amivel a táborhelyre viszik a srácokat, elszállítják a csomagokat, különböző „természetbeni juttatásokkal" segítik a sátrak népét. Viszont azt is hozzá kell tenni, nem mindenütt általános ez a nyári segítség. Kunszentmártonban a minap az egyik csapatvezető napokon át loholt, hogy autóbuszt szerezzen a gyerekeknek jutányosan, vagy legalább is némi anyagi segítséget a pécsi táborozáshoz.

A különböző munkahelyek lényegesen többet segíthetnének, ha korábban gondolnának arra, hogy jön a nyár, a gyerekek hosszú szabadága, és néhány ezer forint támogatással — amit az úttörőknek adnak — saját munkásaikon is segítenek. Mert két-háromezer forint egy üzemben nem nagy pénz, de az úttörőknek óriási segítséget, a szülőknek nagy-nagy könnyebbséget jelentene. És nem is idegeneknek adnák: saját dolgozóik gyerekeinek.

Nos, ez a nyár ilyen gondokkal is terhes. De sok nyár jön még ezután...

V. V.

Furcsa szokások, furcsa emberek

Természetesnek érezzük, hogy gondozott virágok, fák és parkok teszik szebbé, hangulatosabbá, egész-

Magyar Hirdető
Sajtófigyelő

SZOLNOK MEGYEI
NÉPLAP

1976 JUL 11

1021

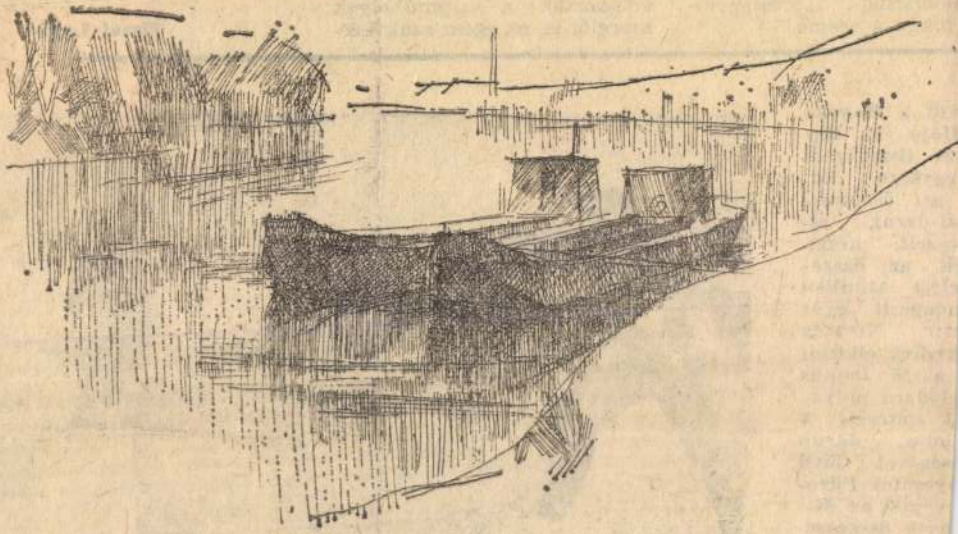

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

osak.
y látszik, igaza van a
nondásnak: „Szénégető-
tőkén a szeme."

nánk, hogy csupán rajtuk
múlik minden. Ugyanúgy
vizsgáznak a gépműhelyek
szerelői is, az egész szakveze-

ideig durúzs
bájnok mot
van, messzire

T

vül a Magyar
Hajó- és Da-
ár tiszafüredi
egysége. Ed-
az öttonnás
ál-daruk al-
észeit készí-
k, az összee-
elést azonban
udapesti gyár
zte. Nemrég
rediek elkezd-
a 16 tonnás
elődaru pályá-
k építését. A
lmas daruk
ségével jövő
yarától Füre-
végzik az öt-
ások összeszе-
ét is. Kétün-
a szerelődaru
áját alapoz-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1976 JUN — 6

SZOLNOK MEGYEI ~~HIRLAP~~

Meggyes László

1021

MEGGYES LÁSZLÓ RAJZA

n ünnepség

ásé

sok közös
orttal, játé
kban készül
rőévre.

Úttörőtanácsok! A csapat-
zetőség segítségével ké-
ítsétek el a saját csapato-
knak szóló felhívást. Ha-
rozzátok meg az „Együtt
egymásért!" mozgalomba
lentkezés helyi feltételeit,
benevezés határidejét és
ódját. A felhívás elkészíté-
ben segít a Pajtás és az
rsvezető.

Pajtások! Folytassátok a
bileumi úttörőévet együtt,
ymásért — kisdobosok, út-
rők, KISZ-esek és felnőt-
k —, hogy erősödjék a
ázánkban, a szocialista or-
ágokban és az egész vilá-
on a pionírbarátság, a dol-
ozó emberek együttműkö-
ése, szolidaritása a békéért,
barátságért — együtt, egy-
ásért.

Budapest, 1976. június 5-én.

Magyar Úttörők Szövetsége
Országos Tanácsa
A VII. országos

nek nem a névtelenül írt levél a legésszerűbb módja, már csak azért sem, mert ezek — éppen az aláírás hiánya miatt hitelüket teljesen elveszítve — a papírkosárba kerülnek. A mondanivaló mégis útnak indított, s a jászkiséri határba lucernát kaszáló *Czinó Gábor* is a levélírónak adott igazat.

— Ismerem azt a földet, hiszen a Táncsicsé volt — mármint a „férjhezmenetel előtt" — annak meg alapító tagja vagyok. Van ott minden fajta, és akinek a szikes jut, az kaparhatja a fejét. De más baj is van itt! A régi urasági legelőt is feltörték, és most a falu túlsó végére jár a csorda. Már akié per-

Medgyes

szász széki bekerített
város
a Nagyküküllő folyó völgyében fekszik
1146-ban kezdték
alapítani bevándo-
rolt szászok. A vá-
ros (első) erődítése (kőfala),
1494–98-ig épült és
teljesen 1534 körül fe-
jeződött-be. Az első vár-
falakat Pekri törinc kurucz
táborok 1706-ban lerom-
boltatta. Az uj, gyengébb
falak a XVIII. században é-
pültek.

Kővári Erdépend-

105, 106–109. l.

Fakh Oszkár ezredes:

Derékon alólig
sza és szemöldöke bá
Fekete nyakravalója
~~nek álló gallérja~~
demjel és szolgál
mánya és vállra
derekát szolgálati

Ingének álló Gallérja látszik,

Aqua

L

Medgyes régi

látképe

repr.

Mika Sándor

Weiss Mihály

M. Tört. Életr.

Bp. 1893. 86 l.

Rhé Gyula a párkányok jelleg
teletről származtatja, nem veszi figy
nagyarság előtt hazánkban itt élő nép
ló motivumot sem tudunk felmutatni, h
val összevetve a motivumokat, számta
zeken, kardvereteken, öx és más hason
választani és jól ismerik az avarság
gyatékát. Nincs ezekx között egy emlék
palmetták jellegzetes és éles metszésü
jött be hazánkba és amint erre már Tót
gyarság nélkül ezt a post-szasszanida
lehet. Amint tehát Ádám Iván elméleté
Gyula hypotézisét a stilus kritika d
rel nem igazolhatni, hogyx az emléke

Medgyesi templom –
kastély
Régebbi erőd nyomán
1509-ben épült.

Kővári Erdélyem I.
249, 250. l.

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

717. Guyon Rikhárd.

(látható, kissé fordult
Mellig, jobbra ~~néz~~ Keblé
szemöldöke, bajusza és szakálla szőke,
fösr ~~köpenyegét pedig~~ és vállra vetett~~e~~ ~~kámzs~~

Vászon, méretei 72: 59 cm
Az 1848/9-iki szabadságha
Átvétetett az 1896: IV. 8

904: XXV. 4.

Medgyesi nagytemplom

Dörre T. rajza

repr.

Szád Békés G

74-l után

Polgárme

Alulirott azzal a

hogy engem mint taniténőt al

Diósgyőrött 1912-b

béki Keresztes Nővérek Tanit

Medgyesi templomkas-
tély
(Mediasch, Nagykükülló
an)

Képe repr.
Sigerus

Drucksorten, welche in den Rahmen meiner vie
verzweigten Kunstanstalt schlagen.

Rasche Lieferzeit!

Reelle Bedienung!

Billige Preise!

Mit Mustern, Skizzen, Ratschlägen als auc
Kalkulationen stehe jederzeit gerne zur Verfügun

Achtungsvoll

JOS. DROTLEFF

Medgyesi ev.
plébánia templom
gótikus stallum-
maradványai
l.
Arch. Ért. 1915
258. l. 55. tábla
2. kép.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

z.

ısonló a 251. sz. hoz.

·cellán vörös diszitéssel. XIX. sz. m. f.

ıbalaku, domboru, szines virágfüzérrel.

276. NÉGYSZÖGLETES BONBONN
második fele.
16×13 cm.

277. KÉT OVÁLIS TÁL, meisseni p

278. NAGY DISZTÁL, imari porcell

279. DISZTÁL, japán porcellán, kob

280. KÉT DISZTÁL, modern porcell

281. TÁNYÉR, holicsi fajánsz. XVIII

282. CUKORTARTÓ, holicsi fajánsz.

283. PATIKA-EDÉNY, olasz fajánsz,

284. SZOBROCSKA, Nepomuki Szt.

284a. MADONNA, szürke kőagyag. N

285. KÁVÉSKANNA, kemény cserép.

286. KÉT VÁZA, modern kemény cs

287. KÉT KORSÓ, Zsolnay-gyártmán

288. HAT PATIKA-EDÉNY. Olasz f

Medgyesi ev.

plébániatemplom

gótikus falinek-
vénye

l -

Arch. Ért. 1915.
247. l -

5 Viczay Ádám
a héderváry templomban van, már a késő
36—1597) síremléke a nagyszombati káp-

ének ~~egyik hosszoldala Almakerékről.~~ XVII. sz.

A művészeti tevékenységnek erre az ágára befolyást gyakorolt két német művész, Ve Michel Wohlgemuth, a kik tudvalevően hc tartózkodtak Krakóban és ott dolgoztak i kétségtelen, még ha nem is sikerült eddig me adatokkal bebizonyítani, hogy a két m Magyarországon tartózkodott. E helyütt nég be az ezen művészeti irányhoz tartozó művel számú ábrán bemutatott Szent György lova csei székesegyházból való, teljesen a felsőn szobrászművészet jellegét viseli magán és hazai munka. Hisz a krónikák is egész s hazai festőknek és szobrászoknak, a kik a hol kilencz oltár maradt fenn, a főolt készítette. Nagyon szép oltár a liptószent figyelmet karakterisztikus kifejezésével. A és részint a szobrász-, részint a festőmű (333. ábra) bizonyítja, hogy hazai művés kiállításon még számos más szárnyas olt

Medgyesi ev. egyház

Kehely, medgyesi ág. ev. egyház XVI. 17

VII. 127, 128,

Muz. és Kob. Ert

Medgyesi késő gót
szárnyas oltár

Roth, Victor:
Der spätgotische
Flügelaltar in
Mediasch.
Nagyszeben, 1908
8-r. 9 kép. 50 l.

Medgyesi oltár

Genthon István

A régi magyar festő-
művészet, Vác, 1932
10, 62, 63, 124. l.

~~06~~

~~98~~

~~97~~

~~63~~

~~80~~ A

~~75~~ H

~~76~~

~~Árvizhárosultak, 1876, 45 l. 1506. szám~~

~~80~~

~~Irodalom. Egyházművészeti Gap. 1–1880, 366–367 l (repr. 364 l)~~

~~7~~ H

Medgyesi ötvös céh

régi pecsétei

Muz. és Kot. Ért

1911. 288. l.

MUZE

ÉS

KÖNYVTÁRI

A MUZEUMOK ÉS

ORSZÁGOS FŐFELÜGYELŐSÉGÉ

HIVATALOS I

X. ÉVFOI

SZERKES

Medgyesi keresztelő medence

Medgyes, ev. templom

XIV. század

KERESZTELŐM

Dercsényi: Magy
Lajos Kora
23. tábla

z eddigi ötszöri
öveget és oldal-
stoha viszonyok

arművészet előfizetési díját e többletek
ős tagsági díjért most már két folyóiratot
gen tisztelt tagjainknak. Ezek közül fel-
aink ingyenes látogatását, az *előadásainkra*
ársulati tárgysorsjátékot, az *iparművészeti*

észeti, de általában mai egyesületeink
díj fejében ennyi szellemi és anyagi ellen
agyar Iparművészeti Társulat.

etővé, melyben a társulat új vezetőségét
nk s elsősorban a megértő és művészet-
ult két év újjászervező akciójában.

óközönségünkhöz való ragaszkodásunkat
ni s ezért határozta el társulatunk azt is,
új tagot szerez, egy negyed évi tagdíját
a szervező s műpártoló tevékenységhez,
s *iparművészet* további területhódítását

A SZERKESZTŐSÉG

A medgyesi «paraszt-torony», a melyből Báthory Gábor gyilkosait levetették.

Vas. Ujs. 1890. 168. l.

Medgyesi paraszt-torony

AZ ÉPITŐMŰVÉSZET KIS TÜKRE

házhoz. Annak is
et kötni a nyakára...
vált ha hajnalban nem tud
pálni, éjfélig gerebenelni,
nap talpalni, és, ha egyéb
gordázni... rémítgette az
át. — Addig is pedig ked-
zalálsz, nagy bajt csináltál
mert már most hogyan le-
tt nem lakhatunk, mert te
eked kávé kell, főtt ebéd
l: arra pedig mi rá nem
k kimenni a házból, mert

szála-selyem aztán kellőleg megszűrve vitte át a
nevetős ajakra a nagy indulatot, nyugtatványul
egy-két pozdorja szilánkot hagyván a barna ba-
juszkán.

— Hát ezt tanultad te azoktól a szép katrin-
czás bosnyák leányoktól? — kérdé a lány fed-
dőleg. miközben a pozdorját a két ujjával lecsi-
pegette onnan, a hol

Medgyesi ev. főtem-
plom.

Roth Viktor dr:

Theillesius Bor-
bála sírkove.
Arch. Ért. 1910.
97 – 101.

Képpel

1. Készpénzkészlet

Medgyesi (Mediasch)

Kehely

1600 Körül

l. Arch. Ert.

1912. 121. l.

A betétkönyv tulajdonos neve: Kovács K

év.	hó	nap.	lap.	Összeg betűkk
1933.	márc.	20.	1.	Háromezer pengő
1933.	ápr.	8.	2.	Háromezer pengő
1933.	ápr.	30.		Huszonöt 83/100 pengő k
1933.	ápr.	30.		Hatezerhuszonöt 83/100 p
1933.	máj.	1.		Hatezerhuszönöt 83/100 p

Kőzetek IV. 121

Medgyesi ótemplom
tornya

Cserna Károly rajza
Repr.

Szilágyi: Magy. nemzet
tört. VI. 126. l.

EMLÉKEK ÉS LELETEK.

THEILLESIUS BORBÁLA SÍRKÖVE.

A medgyesi ev. főtemplom sekrestyéjében 1908. évben javítási munkálatok alkalmával egy sírkőre találtak, mely most több más sirkővel együtt a sekrestye nyugati falában van befalazva. A sirkő egy nő emlékének van szentelve. Női sirkövek az erdélyi szobrászatban a ritkaságok közé tartoznak; két siremlék May Anna papné († 1631) sirköve a barczasági Szászújfalu ev. templomában* és Haller Péter neje Budai Margit († 1566) epitaphiuma kivételével, nincs több régibb sirkövünk, a melyet a női arczképes sirkövek csoportjába sorolhatnánk, érdemes tehát ezt az emlékművet közzétenni. Jellemzően nyilvánul meg rajta a XVII. század szobrászatának szelleme és modora és pontosan másolt jelmeze hozzájárul a szász népviselet ismeretéhez.

A sirkő finom szemcsés homokkőből van készítve; méretei a következők: hossza 190 cm., szélessége 87 cm. Mint a feliratból kitünik, a sirkövet Theillesius Borbála papné, szül. Schemmer emlékének szentelték.

A felirat, a mely a lap ferdén levágott szélét latin irásjegyekben keríti, a következő:

«IN HOC (TV) MVLO IACET BARBARA SCHEMMERIANA OLIM CONIVX REVERENDI. GEORGY THEILLESY PASTORIS ECCLÆ. MEDIEN(SIS) (IN CR)O OBYT AO 162. (DOMINICA ROGATE(. .)»

A meghalt nő félalakja mellett levő két oszlopon a gót nyomtatott irás betüiben olvassuk: «Christus ist mein Leben», (jobbról) «Sterben ist mein Gewin» (balról).

A tábla alsó része üresen maradt, a minek oka az lehet, hogy az élő házastárs szándéka lehetett egykor ugyanazon sirban nyugodni s így az ő reá vonatkozó feliratnak volt szánva az üres tér; azonban a férj Theillesius György utóbb Berethalomban halt meg s ott külön sirkövet kapott.

Theillesius Borbála, szül. Schemmer, a mely név egyértelmü az újfelnémet Schirmerrel, mint az akkori medgyesi nagypap: Theillesius György neje halt meg. Theillesius 1582-ben született Szt. Ágothán, 1608-ban Berethalomban segédlelkész lett. Később pap (Jakobsdorf) Jakabfaluban, 1618 (Keisd) Szász-Kézden és 1621 nagypap Medgyesen. Az 1627. évi november 18. zsinat mint főesperest püspöknek választotta, a berethalmi ev. egyházközség pedig

* Roth: Geschichte der deutschen Plastik in Siebenbürgen. Strassburg, 1906. XXVI. tábla. 167. l. — Das sächsische Burzenland, Hermannstadt, 1898. 106. l.

* Roth, u. o. XVI. tábla. 136. l.

papjának.* Meghalt 1646 november 30. Sirköve, mely az ösmert szobrász Nicolai Elias, az Apafi sarkofag megteremtőjének kezétől származik, a berethalmi főtemplom sekrestyéjében van.**

A Theillesius Borbála származására vonatkozó okmányszerü kutatások, sajnos, eredmény nélkül maradtak. Azon községek anyakönyvei, a melyekre mint legközelebb állókra gondolhatunk, cserben hagynak, mivel rendesen csak a XVII. század második felétől kezdődőleg vezettetnek. A medgyesi egyházközség anyakönyvéből még a halálozási évet sem sikerült megállapítani. Ugyan ezen okból a meghalt édes anyját sirató öt gyermekre vonatkozó adatokat sem volt lehetséges megállapítani.

A művészi tervezés a sirkövet két részre osztja; felső felét a meghalt nőnek a ravatalon fekvő félalakja foglalja el. Négy gyermek imádkozva térdel a megboldogult anya előtt, míg az ötödik, egy csecsemő közöttük a középen fekszik. A kőlemez alsó felét irásos tábla foglalja el, melynek felhajlított széleiben szárnyas angyalfejek, alma, szőlő és keresztbe rakott csontok felett egy halálfej van kifaragva.

A sirkő nem kiváló művészi erő munkája. A mester, a ki a dombormüvet kifaragta, csak azon szinvonalon áll, a melyre őt az iskola és a hagyomány emelte. A mód melylyel a ruházat ránczait, a kezeket, az öltöny rendezését, a diszítő részletek összeállítását kezelte, világosan mutatja, hogy műtermének formavilágát a sablon, a hagyomány vezette, a természetnek hű megfigyelésétől pedig ő is oly messze volt, mint általában legtöbb erdélyi kortársa. Ennek daczára sem lehet azonban kedvesen naiv munkájától minden művészi csínt megtagadnunk. Már a tervezet gondolata, az imádkozó gyermekek az anya sirjánál, ámbár benne régi és gyakran használt motivum érvényesül, alkalmas arra, hogy a formai és rajzbeli hiányokkal kibékítsen. Mindenekelőtt ezen siremléken, a mely csak egy szerény módon fellépő vidéki szobrászathoz tartozik, megragad a békés hangulat, mely a meghalt nő formás, bár finomabb kidolgozást nélkülöző arczán rajta van. Ez a megnyerő vonás különösen Nikolai Elias munkáin található.

Hogy ezen sirkő ismeretlen mestere nem az élő nő arczvonásait másolta, megfelel egy nem épen általános, de még a XVII. században is fönnálló szokásnak, mely egyrészt a szimbolizmushoz való ragaszkodásban és másrészt ezen időszak vallásosságának az irányában gyökeredzett. Erdélyre oly szerencsétlen volt ez időszak, hogy az emberek néha többet vártak a haláltól, mint az élettől, a mely oly súlyos volt és oly erőszakot szenvedett. A mysticizmusnak lehellete vonult át akkor a szász papok dolgozószobáin és nem csak azon kor irodalmában hagyta hátra nyomait, hanem kifejezésre jutott a művészet emlékein is, a melyeknek alakítására és tervezésére hatással volt.

Sirkövünk tervezetében feltünő, hogy közte és May Anna papné sirköve között részletekbe menő hasonlatosság található. Itt mint ott a sirkő beosztása, az elhalt nő félalakja, a felirati tábla, a szárnyas angyalfejek, a körivet tartó oszlo-

* Teutsch G. D.: Die Bischöfe der evang. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen. Statistisches Jahrbuch d. ev. Landeskirche A. B. in Siebenbürgen I. Hermannstadt. 1863. 11. l.

** Salzer I. M.: Der königl. freie Markt Birtholm in Siebenbürgen. Wien 1884. 400. l.

pok, a kő technikai kezelésének a módja, a ránczok összeállítása, a kezek sajátos élettelen formája, az arcz sima és mégis jellemző alakítása, ugyanazon motivumok felhasználása az alsó feliratos táblán, a népviselet azonos elrendezése, a száj-

THEILESIUS BORBÁLA SÍRKÖVE MEDGYESEN.

nak mindkét sirkövön ismétlődő alakítása, az angyalfejek szárnyainak rajza és még több kisebb hasonló részlet bizonyossá teszik, hogy a két sirkövet egy és ugyanazon mester készítette, akinek nevét még nem ismerjük.

Theillesius Borbála öltözete a szász polgár asszony ruházata,* a melyet a városokban a XVII. század végéig általánosan viseltek és a mely faluhelyeken főbb részeiben még ma is dívik. A fejet a fátyoltűkkel összetűzött «fejkendő» övezi. Felismerjük az ing fodros széleit a nyakon és kézelőn, szász tájszólás szerint «hemdebletcher» vagy «weiskei» nevezik, a vörös szoknyának «Segedel» zöld bársonyszegélyét, a fehér kötényt és felette a szorosan ránczolt templomi köpenyt. Derekára női öv szorul a végén két nagy csattal. A gyermekek közül a leányok ugyanezen öltözetet viselik, míg a fiuk a dolmány fölött hosszú kabátot hordanak.

Már Wittstock is bebizonyította «Beiträge zur siebenbürgischsächsischen Trachtenkunde» czímű művében,** hogy az erdélyi szász népviselet főrészei, úgymint a fejkötő, a női köpeny, az öv, a csatok, a fátyoltűk még Németországból kerültek. Nálunk még most is majdnem eredeti, alig változott formában vannak használatban, míg ott már rég megszüntek. De arra a kérdésre vajjon a drágább részek, mint az öv és a boglárokat már kezdettől fogva viselték-e a földmivesek asszonyai, úgy látszik tagadólag kell felelni. Itt is az általános szabály jutott érvényre, hogy a földmives nép viselete nem egyéb, mint a városi polgárságnak többé-kevésbé átformált viselete és csak úgy lehet megérteni, hogy úgy May Anna papné, valamint Theillesius Borbála papné, de még Budai Margit is leányaikkal együtt oly viseletben jelennek meg, mely a legtöbb szász faluban ma is használatban áll. A szász nemzeti viselet legrégibb emléke, régi aranymíves munkától eltekintve, Rosenaui János mester képe (a keresztrefeszítés) a nagyszebeni főtemplomban 1445. évből, a mely épúgy bizonyítja a szász nemzeti viselet konzervativ jellegét, mint eredetét. Vannak bizonyítékaink arra, ezek között Theillesius Borbála sirköve is, hogy még a XVII., sőt a XVIII. században is a városi gyermekek ünnepi viselete egyenlő volt a felnőttekével. A fiuk ép úgy hordták, mint a felnőttek a dolmányt és a hasított ujju felső kabátot, a mely még csak az erdélyi szász lelkészek ú. n. «Krauser-Rock»-jában maradt meg és a még egészen kicsi lányok sem mentek a templomi köpeny nélkül isteni tiszteletre. A falukon ezzel ellenkezően az a szokás fejlődött, hogy a nők templomi köpenyét és a férfiak dolmányszerű templomi bundáját a fiatalságnak csak a konfirmáczio megtörténte után volt szabad hordania.

A mód, a mint Theillesius Borbála fejkendője négyszögletü kötésben a hajon nyugszik, medgyesi divatnak tetszik, épúgy mint a barczaságban a XVII. század divatjának felelt meg, hogy a fejkendő csak a fejre tétetett és a végek szabadon hullottak alá, a mint azt May Anna papné sirkövén is észleljük.

A sirkövön csak az istenség jelképezése határozottan barokk. A halott fejpárnája felett felhő tornyosul, a melynek közepéből a név: יהוה, jobbról a fül és balról isten szeme tűnik elő. Tehát már itt, a XVII. század első negyedében találnak ama jelképező motivumok kifejezést, a melyek az idő haladásával minél nagyobb tért igényeltek és végre minden nyugott kompozicziót

* V. ö. A szász úrnő szobrocskájának a viseletét az Arch. Értesítőben. 1881. évfolyam. 173. lap.

** Nagyszebeni ev. gymn. 1895. évkönyve.

elfoglaltak, mint ez többek közt a Haupt-család (1694) epitáfiumán a nagyszebeni főtemplomban látható.

A sirkő többféle sérülést szenvedett. A felirat a szélén részben ki van törve, az ábrázoltnak orra és a gyermekek fejei leváltak vagy másképen sérültek meg erősen. A festés, a mely az egész követ borította, szintén csak részben maradt meg.

Nagyszeben, 1910 márczius 24. *Dr. Roth Victor.*

DUNAVECSEI ÁSATÁSOK.*

Rómer Flóris az Arch. Közl. X. 40—47. lapján közzétett nehány Dunavecsén talált római faragványos és feliratos kőtöredéket, melyekről azt írja, hogy a Duna jobbpartjáról kerültek a dunavecsei Fejéregyház romjaiba s innen Dunavecsére. Alkalom nyilt e római maradványok számát részint az említett Fejéregyház területének megbolygatásával, részint a községben való kérdezősködés útján nehánynyal gyarapítani.

A fejéregyházi alapfalak kutatása közben mint építőanyag előkerült: 1. Egy római síremlék töredéke, mely 50 cm. széles, ismeretlen magasságú, tán sírkőláda keskenyoldali kőlapja lehetett. Mélyített kép mezején, melyet 5 cm. széles perem vesz körül egy lefelé fordított fáklyára támaszkodó ifjúnak, két alsó keresztbe tett meztelen lábszára látható magas domború műben.

2. Római síremlék 70 cm. magas és 50 cm. széles töredéke, melynek jobboldalán még látható a két egymás fölé helyezett díszes oszlop. Ezeknek a baloldalon is hasonlók feleltek meg és a vízszintes gerendával kapcsolatban egy alsó és egy felső képmezőt zártak maguk közé. A felsőben a római sírkövek ismert tipusa a jobbkéz ujjával a balkézben tartott papirtekercsre mutató bő tunikás alak fejnélküli mellképe; az alsóban pedig egy bozontos szakállas fej látható, minőt sok római sírkövön találunk.

3. Ugyancsak sírkő-töredéken öt sor felírásnak következő szavai olvashatók:

M / / /	M
STIP / / /	stip(endiorum) . .
MIL · O / / /	mil(es) o
HERES C / / /	heres c
BENEME / / /	bene mer(enti)

4. Egy harmadik kőlapon pedig e betűk olvashatók két sorban:

IL / / / /
/ / / / SLY / / / /

A községben a következő köveket láttam: 5. A református templomtorony falában a földszinttől 50—60 cm.-re egy szívalakú leveles indát ábrázoló

* Dunavecse határában levő Fejéregyház és Csanád puszták templom-alapfalai kapcsolatban az Árpádsír-kutatás kérdésével.

kettős keret mélyedésébe faragott domborműről hámoztam le a vakolatot, hogy más is láthassa.

6. Egy özvegy asszony házának küszöbkövén két lovas által vont ládaszerű kocsiban ülő számos alak képe látható, de már igen rongált állapotban. Ezt említi Rómer is. (Arch. Közl. X. 47.)

7. Szépen faragott álló helyzetű ló látható egy másik feliratnélküli sírkő felső képmezején, míg az alsóban zebra (?) hátára ugró oroszlán van kifaragva.

8. Római faragványos kő az a dombormű is, mely egy szakállas férfinak mellképét ábrázolja, ki két kezében ismeretlen tárgyat tart.

9. Egy vágtató lovaktól vont kocsit és a bennülőket ábrázoló töredék.

10. Egy ép emlékkőlap, tán sírkőláda keskenyoldala, melyet egy pajzsot tartó harczra kész ifjú alakja díszít.

Mindezek minden feliratot nélkülöznek s noha egyik-másikért kapzsi tulajdonosa értéken felüli összeget kér, remélhetőleg mind a kecskeméti múzeumban megőrzésre fog találni.

Az a hely, honnan e kövek mint kiásott falmaradványok Dunavecsére kerültek, a községtől körülbelől háromnegyed órára a Fejéregyház pusztának Templomdomb nevű magaslatán a Vörösmarty-féle (ma Beck Miksa úr tulajdonában levő) gazdasági épületektől keletre pár ezer lépésre terül el. Ugyancsak Dunavecse határában a Csanád-Fejéregyház nevű pusztának is van egy Templomdomb nevű magaslata, a melyen egykor állítólag Mária egyháza emelkedett. Ez a hely a Dunavecséről Szabadszállás felé vezető fasoros út mentén, ennek baloldalán a Bauer által bérelt tanya és az út között némi vakolat törmelékekről ismerhető fel, de mindkettőnek fekvése, noha az emelkedés igen csekély, elég világosan elárulja, hogy valóban templomhely és hogy mindkettő körül egykor községek is terültek el.

A hely felkutatására Zsolnay Jenő tagtársunk ösztönzött s a kecskeméti múzeum és Csikay Imre főszolgabíró úr áldozatkészségéből sikerült a talajt az alapfalakra nézve nekem, a sírok tekintetében pedig Kada Elek tagtársunknak átkutatni.

A határ mindkét templom helyén már régen szántás alatt van s a kő e vidéken drága dolog lévén, előre tudtam, hogy az alapfalakból igen keveset fogunk találni. Ma is beszélik itt öreg emberek, hogy mennyi faragott követ hordtak el innen a föld színéről s a föld alól 50—60 év óta a szélrózsa minden irányába. Így hát egyedül a szomszédos Vörösmarty-féle tanya kertjében a virágágyak díszítésére összehordott kövek közt lehetett még némi kilátás, hogy találok valamit, a melynek kedveért egyáltalán érdemes lesz az ásatásba fogni. Csakugyan itt találtam egy román ízlésű oszlopfejezetnek töredékét, mely azonban a többi nagyszámú s igen typikus XI—XII. századi lombárd építők kezéből kikerült ornamentumokkal teljesen egyezvén, a remélt alapfalak korra a támasztó pont már is rendelkezésemre állott.

Az egész mindössze egy sarokpillér fejezet része, melynek két oldalát hármas szalaggal átkötött kétfelé hajló pálmalevél díszíti. Ez a motivum leghasonlóbb formában azon a veszprémi székesegyházból fenmaradt töredéken látható, mely a Gizella-kápolna melletti Kanonoki-ház kertjében egy ülőpad lába gyanánt szolgál.

Medgyesi templom

Werner: Die Mediascher Kirche

8°, 1K, 36L, Nagyszeben, 1872.

Medgyesi késő gotikus szárnyasoltár

mester név nincs

Roth, Dr Victor:

Der spätgotische Flügelaltar in Mediasch.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Bd 34. Heft 3. (-4) 1907. 193-240. képekkel

1.–11. ll., 2 repes tábla

Medgyesi ferencrendi
templom
gotikus
Czerna Károly rajza
repr.

Kretschmayer Henrik dr.

Gyrithi Lajos, 1480—1534
M. Tört. Elektr. Bp. 1901
135 l. 137 l.

A templom belseje
repr. u. o.
136. l. utan

[illegible] Sam [illegible] III. k. M.
Nepö Körnesel

3 M.

MEZŐKÖVESD
22 VI. -5 20
F

Medgyesi oltár

gótikus

XV. sz

l.

Rotherdszárny

125 — 133. l.

képekkel

Repès tábla ——— Budapest
„Athenaeum"
1902

II. Kötet, 527 rövegréppel és 86 minnelléklettel

1. — 646. ll., I. — LXXXVI

Repès tábla ——— u. o., 1905

Medgyesi Szimpl.

Werner, Karl.

Die Mediascher Kirche. Hermannstadt 1872.

AR HIRDETÉSEI.

évfolyamra 10 frt. Egy harmad hasáb 3 frt, illetőleg 15 frt.
iadó-hivatal (Andrássy-út 67. sz.).

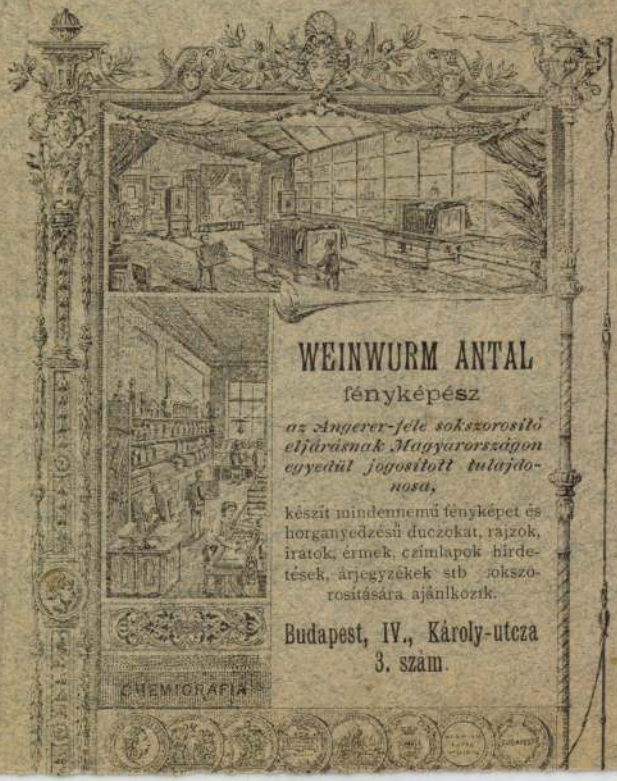

Medgyesi műemlékek

Repr.

Sigerus, Emil.

Aus alter Zeit.

Hermannstadt, 1904.

372

1907.

-én. Taitiban 1903 május 9-én.

hol az
előtérben tizenegy kopasz és
val balra fekvő fa látható, a
vannak vörös kéményekkel. Bal-
inket, a háttérben középütt
ozik ki. A még zöldelő bozótokat
Az ég borult. Jelzése alól jobb-

:81 cm.-- Vétetett 1907. szep-
rankon (1500-907).

Medgyesi templom

l.

Balogh Erdélyiren

nevem

Béla. Őszi hangulat.

Medgyesi ferencesek

kolostora és temploma

I.

P. Boros Fortunát dr.

Az erdélyi ferencrendiek

Cluj - Kolozsvár - 1927.

112. l. képpel.

Lorenzo Lotto (született Trevisoban 1480-

Angyal.

A lefelé ere
kerében virágos ji
vett keresztes üveg
haja kissé gündör
nyai zöldek és de

Olajfestés, f
kis

A bergam
a A

Ara ~~1000~~

Ltpa: 1

168

4485
4485
4933 50

83/14

264

Medgyesi templom

Werner: Die
Mediascher Kirche
Magyeben 1872.

Kolinermere-utca 17. III. 7.

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

Collisban vagy
Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet		Film, Szinház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
köznap	vasárnap								
		9		1	2	2			

Kelt Enying

özv. nitéfüggetlen Gyulánné
aláírás.

Medgyesi Kárnyas

oltár

Schongauer metze-
tei nyomán fes-
tett képekkel

Dívald Magnuvenel

163. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Medgyes László Jestő
Szolnok Megyei Néplap 1956 júl. 1.–
1. oldal.–

Medgyes festő

Magyar Müvészet 1925.53-54.o.
Páris.Az idei Salon des Indépendants

Medgyesi.

Magyar Nemzet.

1948. X. 21., 3. old.

(: Bezámolé :)

Körplaszti ebesült. Medgyessy

Magyar Müvészet 1925.369-392.o.
Gerő Ödön: Az akt-kiállitás.

Körplasztika. Szimbolikus szobor.
Medgyessy.

Magyar Művészet 1925. 369-392. o.
Gerő Ödön: Az akt-kiállitás.

Körplasztika. Lovas akt. Medgyessy

Magyar Művészet 1925. 369-392. o.
Gerő Ödön: Az akt-kiállitás.

Plasztika — XX. sz. — Körplasztika.

Medgyessy Ferenc

Nouvelle Revue de Hongrie

1935. XXVIII. année, LII. Tome,
62-65. l.

Farkas Zoltán: Medgyessy Ferenc.

Tamás Galéria (Medgyessy Ferenc szobrász kiállítása von ott.)

Pásztortűz, 1932. 5 sz.

72. l.

..... ji.: Magyar hulturkrónika

MDK.

Medgyes Zsigmond

Kiállitási kritika

Hajdubiharmegyei Népujság 1965 juli.4.lap -

Medgyesi Edit, gyermekrajzoló

L. Heberyi Valéria

-: Átadták az indiai gyermekrajzpályázat díjait

Népszabadság Bp. 1979. ápr. 12.

9.

Medgyesi László festőművész

76. éve született

Népszava 1968 július 7
10. old.

Medgyesi István, fazekas

L.: Sebestyén Lajos

dr Kresz Mária: A csákvári fazekasság 398-401

Élet és Tudomány, Bp. 1977. április 1. XXXII/13

Medgyesy S. Antal testő

Medgyesi S. Antal

„Önarckép"

– festmény

Soproni Szemle. 1977/4 XXXI. évf. 351. old.

Medgyesi Katalin

az alábbi tervpályázaton megvételt nyert egyik terv egyik szerzője.

dr.Reischl Antal: A budapesti Népliget rendezésének tervpályázata, 197o. - Magyar Ép.műv.1971.4.sz.2-4.1.

Medgyesi Miklós,

a Béri Képes Krónika festőjével azonos

Budapest, 1970. 10. sz. 41, 1.

Medgyesi Miklós

Harmadik alkalommal nyílt meg díjkán a tavaszi tárlat, melyen szerepelnek művei.

R. S.: Tavaszi tárlat.
Napló /Veszprém/, 1975. márc. 29.

Shedgyesy S. Antal festő

- 1897 márc. 11-én született Soprouban
- 1915 - éretségizik - belép a soproni huszárezredbe
- megsebesül - orosz fogságba kerül
- fogolytársait rajzolgatja
- megszökik - 1919 - ben karácsonyra hazaérkezik
- jelentkezik a (Budapesten) Képzőművészeti Főiskolán - Balló Ede és Rudnay Gyula tanítványa lett
- a nyarakat Jászapáliban a Rudnay művésztelepen tölti
- a főiskolát Olgyay Victor tanítványaként végezte el
- rögtön egyéni kiállítást rendez Budapesten és a Baross utcában műtermet rendez be.
- 1928 ban a Műcsarnok beküldött képét visszautasítja
- felszámolja a Budapesti műtermét és visszaköltözik Soprouba
- minden szépért lelkesedő ember
- 1931-ben Párizsba megy
- 1932 - ben Madridban önálló kiállítással vonja magára a figyelmet
- itt ismerkedik meg Anglia portugáliai

követevel aki Lisszabonba hívja
- Estorilban bérel házat és feleségét 2 kislányával oda telepíti.
- 1935-ben a lisszaboni egyéni kiállításon 40 arcképpel szerepel
- 1937-ben Londonban kap. meghívást
- a második világháboru kitörésekor visszatér Sopronba
- 1943-ban Medgyesyre magyarosítja a nevét.
- behívják katonának
- 1944-ben Ausztriaba telepítik
- ismét festeni kezd
- 1946-ban Innsbruckban, Kufsteinben volt kiállítása
- a braziliai Sao Pauloban telepedett le
- Évente rendez kiállításokat Braziliaban és az USA-ban
- Sao Pauloban ahol 80000 magyar el a magyar szövetség művészeti osztályának vezetője
- 80 éves - 1965 ben jart idehaza

Bercz Dezső: Medgyesy Antal festőművész 80 éves

Soproni Szemle 1977/4. XXXI. évf 349 old

Medgyesy S. Antal testő

Aztán pedig felkérésünkre és László Gyula barátom segítségével Medgyesi Ferenc barátsága révén, az új levéltári és múzeumi kapu előtt a Rippl-Rónai térre került Medgyesi Ferenc alkotása a Rippl-Rónai szobor is.

Aztán a második világháború pusztításaival újra itt állt a múzeum küszöbén a régi magyar történelmi kérdés, hogy mi is maradt nekünk? – Mármint a Somogy Megyei Múzeum kincseiből. – Röviden így vallott erről a kemény munkával elkészült revízió statisztikája. A 12 000 leltározott anyagból a revízió szerint 4000 darabbal csökkent a gyűjtemény. De ünnepi percként említhetem a megmaradtból készült első állandó kiállításunk 1951. évi megnyítóját.

Egy tény minden múzeumról a statisztikák, leltárkönyvek, adattárak és az évi belső munkák irattári anyaga sok-sok ezer aktával vall a legbiztosabban a végzett múzeumi munkákról. Ennek kutatása a muzeológia érdekében oly jelentős akárcsak a terepmunka, mert a jövőnek épít ez a gazdag, bár már levéltári anyag. A leltár és az iktatás bizonyító erejű a történelemnek és a tudománynak. Azt pedig tudnunk kell, hogy a muzeológusok, tehát régészek, művészettörténészek és a néprajzosok együtt a legkézzelfoghatóbb történelemnek és művelődéstörténetnek nemcsak a gyűjtői, de tanárai is, mert a kézzel fogható tárgyi és szellemi történelmét kutatják és őrzik a hazának és a világnak egyaránt.

Megérdemlik tehát, nevek sorát idézhetném, akik megérdemlik, hogy egy-egy figyelmeztető táblát emeljünk Nekik.

DR. TAKÁTS GYULA
ny. múzeumigazgató

EMLÉKEZÉS RÉGI ESZTENDŐKRE

Meghívónk szerint csak rövid idő juthat nekem a múzeumi 90 év, pontosabban annak a 21 évnek idézésére, melyhez közvetlen emlékeim kötnek. Így, röviden de mégis a lényeget mondjam, a statisztikák sokat mondó valóságán túl, – mert az emlékezés egyre csak felejt vagy nagyon is szépít, – azt idézem, ami a muzeológia és vele együtt egy-két évtized múzeumtörténetéhez és sorsához nagyon is hozzá tartozott, mint érdekes vagy érdemes adat.

Ehhez a 90 évhez Somogyban és Kaposváron hajdan is a közjót szolgáló Megyeházához, nemcsak a múzeumnak, de a Megyei Levéltárnak és a szintén 90 éves Berzsenyi Irodalmi és Művészeti Társaságnak és így e mind három intézménynek egymást segítő fizikai és szellemi köze volt. Tehát essék is szó mindegyikről.

Az első mondat Gönczi Ferenc személyét illeti, mert nélküle és tettei nélkül aligha ünnepelhetnénk e napon. Ő volt az, aki a békeidőben gyűjtött, leltározott, múzeumot szervezett és kiállított és a háborús időkben pedig kincset rejtett és őrzött. Egyszóval bátran mondhatom, hogy maga volt a múzeum, aki Móra Ferenc szellemében a Berzsenyi Társaságnak is, mint tiszteletbeli elnöke és mint segítőtársa mindig is ott volt előadásainkon és az elnöki asztalnál. Mint emléket idézem, hogy volt osztálytársam Goitein György, mint Berzsenyi tag írta Móra Ferenc irodalmi munkásságáról doktori értekezését.

A Levéltár pedig dr. Molnár István tudós-főlevéltárossal és utódjával, Kanyar Józseffel, mint a Berzsenyi Társaság főtitkárával azt a szellemet képviselte és segítette, amely a volt múzeum falai között emlékeivel, nem a divat szerint idézett magyar és európai történelmet képviselte.

E három intézmény a kézzel fogható tárgyi és szellemi történelemmel és a kézzel írt levéltári gyűjteményeivel és a Berzsenyi Társaság pedig irodalmi értékeivel és céljaival mindenkor együtt dolgozott a legnehezebb időkben is.

Így a közjónak ilyen iskolája lett az a régi megyeháza, amelybe a hajdani Gönczi és az én időmben is csak a hátsó megyeházi udvari ajtón át léphetett be a látogató. Abba a múzeumba, amelynek neve 1951-ig Somogy Megyei Múzeum volt. A századforduló derekán 1950-ben aztán íróasztalomon tervezte és rajzolta meg Schmiedel Ferenc műegyetemi tanár a közben kérvényeinkre Rippl-Rónai Múzeumra átkeresztelt múzeum parkra nyíló kapuját.

Elhangzott 1999. április 14-én

MEDGYESI PÁL, tipografus

Szigethy Mihály, az első miskolci nyomdász, Debrecenben a városi nyomdát elhagyvá, Medgyesi tipográfiáját megvásárolt és Nagyváradon nyitott ameg nyomdáját. Medgyesi nyomdája Diószegen volt Bihar vm.-ben. 161.old. 3. jegyz

KOMÁROMY JÓZSEF: Az első miskolci nyomda betükészlet 160.old

A HERMAN OTTÓ MUZEUM ÉVKÖNYVE, I. 1957. Miskolc

Medgyesi Miklós

1021

Medgyesi Miklós: Paraszt interieur

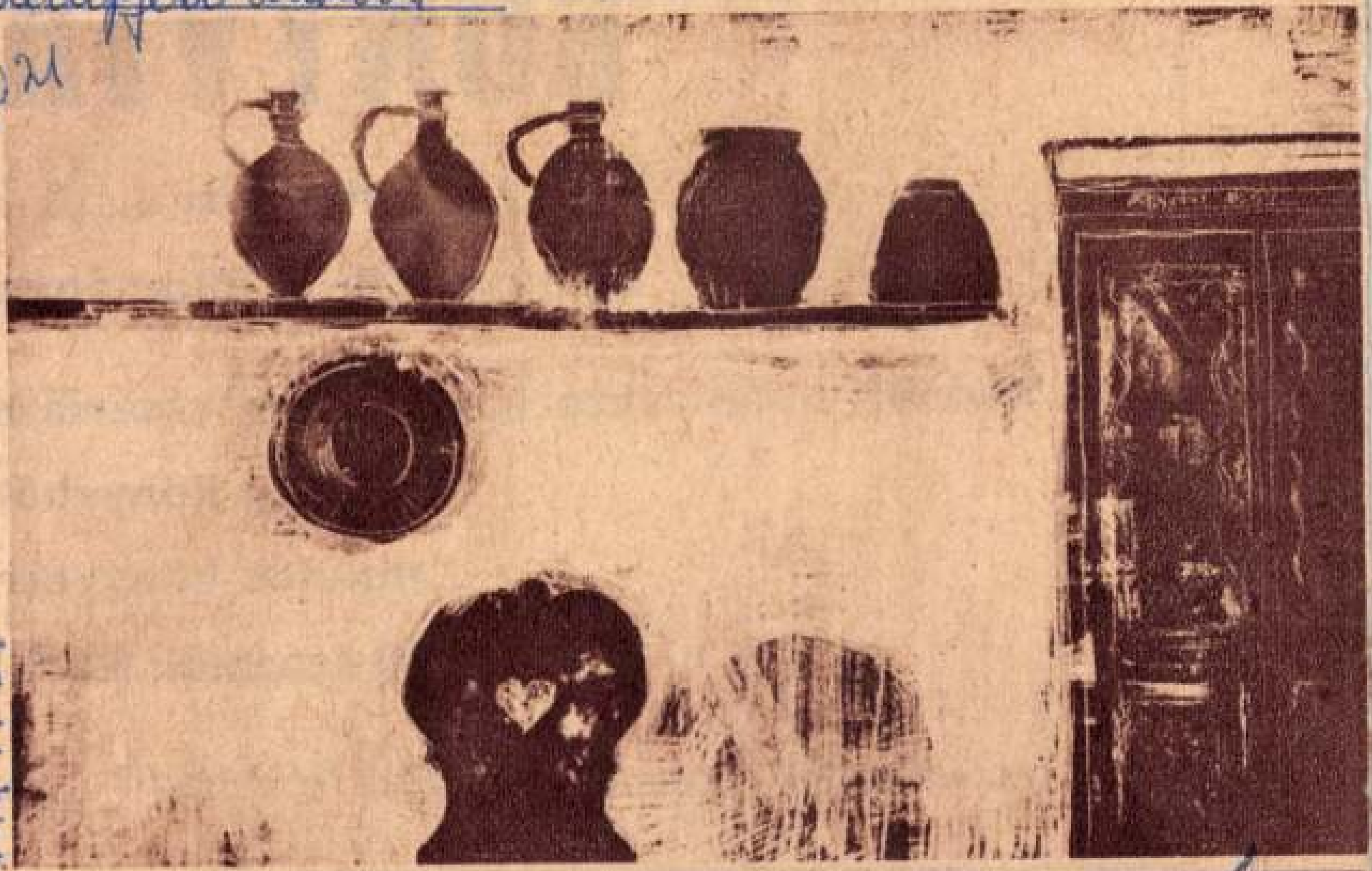

5 népművelés
ÁRA: 4 Ft

KONYVTAR

Bp. XIII., Radnóti u. 18. sz.

egészíthetik ki állományuka

A Radnóti utcai raktárban minden vásárlásnál

minden könyvből

minden könyvtár

50 százalék ENGED

Nagy választék, szabad válogatási lehetőség — csak

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720
1973 OKT 20.
Napló Veszprém

Medgyesi Miklós

1021

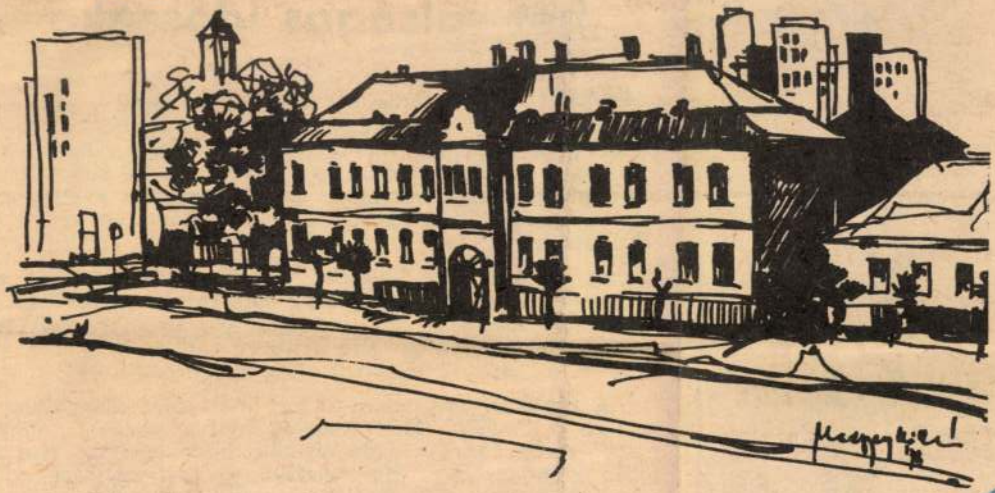

Medgyesi Miklós: Ajkai zeneiskola

OTTHON

hét v[illegible] időszaka

Mostanában divatos téma a házasság válságáról beszélni. Egy svájci szociológiai intézet felmérése szerint pedig a házasságban nem kevesebb, mint hét válságos korszak van. Aki ezeket sikeresen átvészeli, az elmondhatja, hogy alkalmas a házasságra. Melyek ezek az időszakok, s milyen tanácsokat adnak az ilyenkor jelentkező problémák leküzdésére?

A házasélet első időszaka a mézeshetekkel, az első évekkel, rendszerint csupa derű, napfény, a romantikus elragadtatás időszaka. Az újdonsült férj ilyenkor még nem mérgelődik azon, hogy ifjú felesége nyitva hagyja a fogkrémet, ha elfelejti magával vinni a kulcsokat, stb.

A második időszakban a férj már kissé ingerülten teszi fel a kérdést: „Miért hagyod nyitva örökké a fogkrémet?" A házastársak rádöbbennek, hogy egyikük sem teljesen hibátlan, hogy alkalmazkodniok kell egymáshoz. Vigaszul szolgálhat számukra, hogy nézeteltéréseik, civódásaik általában apróságok miatt keletkeznek. Ezek azonban idővel

Medgyesi Rózsa
festőművész kiállítása tegnap nyílt meg a nagykanizsai Thury György Múzeumban.

Magyar Ifjúlap 1973/109 Sold.

Medgyessi Zsigmond

A megnyélt 25. Debreceni Őrzi Tárlaton műnei szerepelnek.

Magyari Vilmos: Őrzi-tárlat, 1968.
Hajdú-Bihar megyei Népújság, 1968. dec 14.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MECSEKI ÉRCBÁNYÁSZ

1971 FEB 2[illegible]

Medgyesi László

TOLL ÉS ECSET

Szerkeszti: Kapu László

A fa télen

Testét, hóteher nyomja
Törzse, jégpáncél burka
Gyökérlábára
fagyott föld szorul
Ágkarjaira
sötét csend borul.

Franczia Gyula

1021

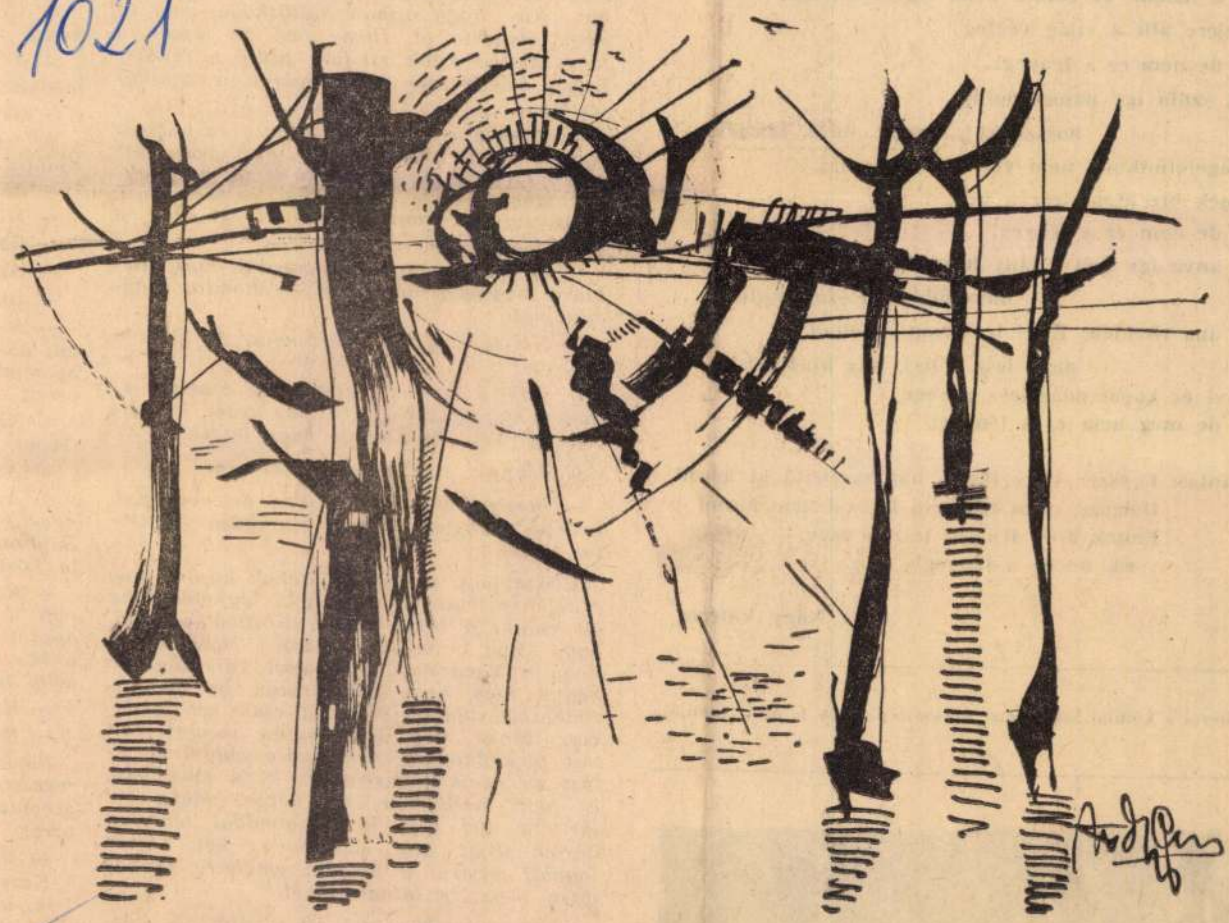

Medgyesi László

Ártéri fák

Vélemény a szülőkről

(Beat-dal)

Vélemény a szülőkről, ez tan furcsán hangzik?
De a témán, az ember néha elgondolkodik.
„Fejére állt a világ végleg"
—, de nem ez a lényeg!
Sok szülő így panaszkodik:
hosszú haj, farmer, mini, jajajaj..."
Világéletünkben nem volt ily nagy baj.
Ennek biz hippi lesz a vége
—, de nem ez a lényeg!
Az anya így szól a lányához: Hallod-e Mari
hozzátoldok a szoknyádhoz!...
Az apa röviden: Éjjel lenyirom a tollad,
nagy lesz a baj, míg kinő várhatod!
Maxi és kopaszodás lesz a vége
—, de még nem ez a lényeg!

Ajánlás: Egyszer vagy fiatal, hát használd ki korod,
Dolgozz, mint eddig: a külsőd nem korod
Ennek örök ifjúság lesz a vége,
: na, de ez a lényeg!

Nagy Valéria

Nagy Valéria a komlói Steinmetz Szakközépiskola I. oszt. tanulója

Leszkó Margit

Ne bohóckodj m

Katalin a csillogó fa alatt ült, hajtogatta babája ruháját, de nem tetszett neki különösképpen, — más, ha Béluska is látná. Mami ugyan mondta, hogy szép baba és ez jó pénzt adhattak ki érte, de mami nem játszik vele, állandóan kint motoz a konyhában. Kár, hogy otthon költözködés van és anyú idehozta őt. Hogy meg ne fázzon a tárva-nyitva ajtók mellett, pedig a rendetlenség imádnivaló, mint nyáron is, amikor festettek.

Körüljárta a fát, megérintette a színes égőket, csak újjahegyével, mert papa azt mondta, hogy ráz. De nem rázta meg, mindenkutána nem is volt többé érdekes. Állt, aztán eszébe jutott valami és kiment a konyhába.

— Én nem fogom megengedni, hogy Béluska megfogja más kezét —, mondta nagyanyjának.

— No lám. Aztán miért nem? És ki az a Béluska?

— Hát a férjem. Most még szabad, az oviban mindenki fogja a más kezét, ha eszterláncozunk, de amikor nagy leszek.

Nagyanyja rosszallóan nézett rá.

— Mennyi butaságot tudsz összebeszélni, te lány, menj csak vissza a szobába, itt lisztes leszel.

Visszament, turkált a játékok között, még a telefon tetszett volna neki legjobban ha áll valaki a tulsó végén. Közben hallotta, hogy papa is bejött, mami morgolódott, hogy a Tanácsnak épp most van adakozó kedve, meg, hogy más örülne, ha meghúzódhatna valahol, ők meg csak két lakásban férnek meg. Ezen aztán megint volt mit gondolkodnia, nem tudta eldönteni, ki lesz az egyik lakásban és ki a másikban, és neki melyikben lesz helye? Maga elé tartotta tárt újjú kezét, gonddal lecsukta három újját, ami maradt, az hét. Liften fognak feljárni a hetedik emeletre és nagyon messzire látnak majd.

— Nem maradhatnék itt inkább? — kérdezte egyszer anyú.

Lerakta a u tüzhely mellé. Az ak ma, s a tül majdani eml boritotta a l

— Mi füst toktól megm

— A nadr meg is kapt

— Ne boh

De ettől Katalin lelke

— Rabindr

— Micsoda

— Rabindr

— Az mi?

— Biztos

— Jaj, a n tott az eszéb ná mondani, vetett.

— Ki hát? szépet.

— Azt te

— Aputól. nevet. Egysz Balatonon ap ta közben el

— Ez ki? épp a beszé aputól mindi akkor. Egy jó sőbb fúrta m

— Kicsoda?

— Rabindr

Fürkészve mészetes ha szemesarkába orrát:

— Ne boh

Kézenfogva kon, aztán l dent elmesé csak aztán j

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Zalai Hirlap

Sz. Medgyesi Róza

1975. március 30. 1021

Sz. Medgyesi Róza: MADARAK
A Zalai Felszabadulási Emlékpályázat anyagából

A kulturális élet hírei

A felszabadulási évforduló ızteletére több népi díszítőűvész nyerte el a népi iparűvész címet, megyénkből eszei Sándorné tanítónő, a etenye—Egyeduta iskolájáak pedagógusa, több hímzőör vezetője kapta meg ezt a zakmai elismerést.

★

1955-ben Kolonits Ilona filıet készített egy óbudai isola diáklányairól, akik 1945-en születtek. Most, a közös 30. zületésnap alkalmából ismét elkutatta egykori riportalaıyait és a találkozót az Ismét együtt című, új rövidfilmjében örökítette meg.

★

A győzelem 30. évfordulója alkalmából Lengyelországban kiírt nemzetközi plakátpályázaton — több ezer mű közül ahol Havannában és Maranzasban adják elő a János vitéz bábszínpadi adaptációját.

★

Szergej Jutkevics és Jevgenyij Gabrilovics a Lenin Franciaországban című film forgatókönyvén dolgozik; a készülő film a Történetek Leninről és a Lenin Lengyelországban ciklushoz tartozik.

★

A Magyar szocialista irodalom 1900—1945 címmel új kiállítás nyílt a héten a fővárosi Petőfi Irodalmi Múzeumban.

★

Felszabadulási filmbemutatókat tartanak ezekben a hetekben a 30. évforduló tiszteletére a megyénkbeli mozikban, s a programokon valamennyi filmszínház műsorra tűzi az el-